Bundel van de Raadsplein besluitvormend (Raadzaal) van 29 oktober 2018

Agenda bijlagen

Korte terugblik raadsplein besluitvorming d.d. 29-10-2018

1 Mededelingen
- Inspraaktekst mevr. Gosker

2 Vaststelling agenda

2.a Afscheid raadslid SP en PvdA

2.b Onderzoek geloofsbrieven nieuw raadslid SP en PvdA

2.c Beëdiging nieuw raadslid SP
- Beslisnota beëdiging nieuw raadslid SP
- Ontslagbrief S. Drost
- 2018-10-29 Raadsbesluit Beediging nieuw raadslid SP

2.d Beëdiging nieuw raadslid PvdA
- Beslisnota beëdiging nieuw raadslid PvdA
- Ontslagbrief E. Meijerink
- 2018-10-29 Raadsbesluit Beediging nieuw raadslid PvdA

3 Bekrachtiging geheimhouding

- Op basis van Artikel 10, lid 2 sub b van de Wet Openbaarheid van Bestuur op bijlage 2 vertrouwelijke risicoparagraaf van de beslisnota "Begroting 2019".
- De bekrachtiging geldt voor onbepaalde tijd.

- 2018-10-29 Raadsbesluit Bekr. geheim bijlage 2 beslisnota Begroting 2019

4 Mondelinge vragen te stellen door raadsleden
- 4-1 MV VVD- n.a.v. bericht Scania overweegt een deel van de productie uit Zwolle te halen vanwege personeelsstakingen
- 4-2 MV SP- verhuisplannen Scania
- 4-3 MV SP- Discriminatie niet-christenen Kerstevent Zwolle

5 Ingekomen stukken
- 2018-10-29 Raadsbesluit lijst ingekomen stukken

5.A Informatienota's voor de raad / ter kennisname

5.A.1 Resultaten mantelzorgmonitor 2018
- Informatienota Resultaten mantelzorgmonitor 2018
- Mantelzorgmonitor

5.A.2 Rapportage Vitaal en Veilig Thuis
- 1. Tussenrapportage WIJZ
- 2. Logisch model te verwachten resultaten op de korte, midden en lange termijn
- 3. Financieel overzicht

5.A.3 Beantwoording toezegging Outcomecriteria
- Informatienota beantwoording toezegging Outcomecriteria

5.A.4 Herinrichting Grote Kerk
- Informatienota Herinrichting Grote Kerk

5.A.5 Beantwoording vraag rechtsbescherming
- Informatienota Beantwoording vraag rechtsbescherming

5.A.6 Internationale samenwerking
- Informatienota Internationale samenwerking

5.A.7 Green Deal Autodelen 2
- Informatienota Green Deal Autodelen 2
- Green Deal Autodelen 2

5.A.8 Plan van Aanpak Duurzaamheid Hessenpoort

Informatienota Plan van Aanpak Duurzaamheid Hessenpoort

Plan van aanpak Duurzaamheid Hessenpoort

5.A.9 Actieplan Toegankelijkheid (beantwoording motie)

Informatienota Actieplan Toegankelijkheid

1. Plan van Aanpak Toegankelijkheid

2. Actieplan Toegankelijkheid

3. Juryrapport Zwolle verkiezing Meest Toegankelijke gemeente 2018

4. Rapport Verdiepingsonderzoek Zwolle verkiezing Meest Toegankelijke gemeente 2018

5. Acties voor Fracties

5.A.10 Uitkomsten septembercirculaire 2018 gemeentefonds

Informatienota Uitkomsten septembercirculaire 2018 gemeentefonds

Septembercirculaire 2018 gemeentefonds

5.A.11 Deelname G40 en VNG

Informatienota Deelname VNG en G40

5.A.12 Bouwstenen zienswijze Lelystad Airport (19.40 – 21.15 uur)

Wordt tevens besproken in een debatronde op 12 november 2018.

Informatienota Bouwstenen zienswijze Lelystad Airport

5.A.13 Uitvoeringsplan gezondheidsbeleid 2018-2021

Informatienota Uitvoeringsplan gezondheidsbeleid 2018-2021

1. Het uitvoeringsplan 2018-2021

2. Beleidsplan Samen naar een gezonder Zwolle 2017-2021

5.B1 Diversen / ter kennisgeving aannemen / Lijst ingekomen stukken

1. Vervuilende bronnen

1a. Houtkachels zijn onze grootste maar tegelijk meest vervuilende bron van hernieuwbare energie

2. Staatssecretaris Justitie en Veiligheid- Kinderpardon(gemeente)

3. Democratisch Energie Initiatief - Manifest aan de gemeenten en waterschappen - voorkom klimaatboetes van kabinet - ontkoppel energie- en klimaatbeleid - stop biomassa

3a. Gezichten van het overheidsbeleid

4. F. Menger- Afschrift brief aan Provinciale Staten Groningen

4a. bijlagen

5. Gemeenteraad Enschede- aangenomen motie Kinderpardongemeente

6. Defence for Children en Save the Children- follow-up taartenactie inclusief invulformulier

6.a. overzicht opname actiepunten in coalitieakkoorden

7. Gemeenteraad Raalte- brief aan Tweede Kamer der Staten-Generaal- petitie N35

8. Gemeenteraad Hellendoorn- brief aan Tweede Kamer der Staten-Generaal - petitie N35

5.B2 Diversen / ter advies in handen stellen van het College

1. Commissariaat voor de Media- Advies pbo lokale omroep

2. Bewoners Blekerswegje Brink en Koewegje- plannen vastgoedontwikkelaar Van Nie Blekerswegje 2-3

3. GGD IJsselland- begrotingswijziging 2018- 1

3a. Bestuursrapportage najaar2018 GGD IJsselland

4. Veiligheidsregio IJsselland- Consultatie Risicoprofiel en Strategische Beleidsagenda 2019-2023

4.a. Strategische Beleidsagenda 2019-2023

4.b. Hoofdlijnennotitie Risicoprofiel VR IJsselland

4.c. Infographic Risicoprofiel

5. Veiligheidsregio IJsselland- Tweede bestuursrapportage 2018

5.a. Tweede bestuursrapportage 2018

5.C Beantwoording artikel 45 vragen / ter kennisgeving aannemen

5.C.1 Beantwoording artikel 45 vragen PvdA en D66 - Veiligheid van de Zwolse fietser

Informatienota beantwoording artikel 45 vragen PvdA en D66 Veiligheid van de Zwolse fietser

5.C.2 Beantwoording artikel 45 vragen PvdA Verkeersveiligheid Mozartlaan

Informatienota beantwoording artikel 45 vragen PvdA Verkeersveiligheid Mozartlaan

5.C.3 Beantwoording artikel 45 vragen PvdA - Gevolgen vervroegd sluiten EU regeling

Informatienota beantwoording artikel 45 vragen Gevolgen vervroegd sluiten EU-regeling

5.C.4 Beantwoording artikel 45 vragen GroenLinks over de walstroomvoorziening aan de Prinses Margriethaven

Informatienota Beantwoording artikel 45 vragen GroenLinks over de walstroomvoorziening aan de Prinses Margriethaven

Artikel 45 vragen groen links walstroom Margriethaven

5.C.5 Beantwoording artikel 45 vragen VVD Kamerbrief offensief om meer mensen met een beperking aan het werk te helpen

Informatienota beantwoording artikel 45 vragen VVD Kamerbrief offensief om meer mensen met een beperking aan het werk te helpen

5.C.6 Beantwoording artikel 45 vragen over "voortgang Zwolle ottervriendelijk maken"

Informatienota beantwoording artikel 45 vragen - voortgang Zwolle ottervriendelijk maken

5.C.7 Beantwoording artikel 45 vragen GroenLinks - tussenstand Participatiewet

Informatienota Beantwoording artikel 45 vragen GroenLinks - tussenstand Participatiewet

1. SCP-rapport Van sociale werkvoorziening naar participatiewet

2. kamerbrief 07-09-2018 van staatssecretaris Van Ark breed offensief om meer mensen met een beperking aan werk te helpen

3. kamerbrief 10-09-2018 van staatssecretaris Van Ark Rapport SCP Van sociale werkvoorziening naar participatiwet

5.C.8 Beantwoording artikel 45 vragen ChristenUnie over droogte in de zomer van 2018

Informatienota beantwoording artikel 45 vragen ChristenUnie over droogte

ChristenUnie - Droogte

5.C.9 Beantwoording artikel 45 vragen PvdA over de Vliegende Vrienden

Informatienota beantwoording artikel 45 vragen PvdA over evenement De Vliegende Vrienden

Artikel 45 vragen PvdA Vliegende Vrienden

5.C.10 Beantwoording artikel 45 vragen PvdA over Suze Groeneweg en commissie naamgeving

Beantwoording artikel 45 vragen PvdA over Suze Groeneweg en commissie naamgeving

Raadsvragen PvdA over Suze Groeneweg

6 Plan van aanpak Omgevingsvisie

Deze beslisnota is behandeld in de debatronde op 24 september 2018. De korte terugblik is bijgevoegd. In oktober 2017 heeft de vorige raad de Omgevingsvisie deel 1 vastgesteld (Mijn Zwolle van morgen 2030) . Daarin zijn de kernopgaven en ambities voor Zwolle voor 2030 geformuleerd. In deel 2 van de Omgevingsvisie zullen deze vertaald worden naar de verschillende gebieden in de stad: welke ambitie weegt in een bepaald gebied zwaarder dan de andere? Het proces om tot deze strategische keuzes te komen wordt in verschillende fasen met de stad doorlopen. Op 13 februari 2018 is de raad met een informatienota geïnformeerd over de leidende principes voor de participatie rond deel 2 van de Omgevingsvisie. Op 26 juni jl. is er een bijpraatsessie voor de raad geweest over de Omgevingswet en de Omgevingsvisie. Daarbij is ook de rol van de raad aan de orde geweest. In dit stadium is dat het vaststellen van de uitgangspunten voor het proces van de Omgevingsvisie. Op basis van deze uitgangspunten zal het college het Plan van Aanpak voor de Omgevingsvisie vaststellen en uitvoeren. De eerstvolgende stap bestaat uit het voeren van gesprekken in de gebieden. Deze zullen de komende maanden plaatsvinden en daarbij kan de raad desgewenst de rol van toehoorder vervullen. Aan het eind van fase 1 (het maken van de strategische keuzen, medio 2019) en van fase 3 (het vaststellen van de Omgevingsvisie, medio 2020) vervult de raad de rol van beslisser. Eind 2018 wordt nog met de raad teruggekeken op de gevoerde gesprekken in de stad. Voor technische en feitelijke vragen: Godelieve Wijffels (3104), G.Wijffels@zwolle.nl

Beslisnota Plan van Aanpak Omgevingsvisie

Bijlage 1 Concept PvA Omgevingsvisie Zwolle

Bijlage 2 processchema

Korte terugblik Raadsplein debatronde d.d. 24-09-2018- Plan van aanpak Omgevingsvisie

beantwoording toezegging plan van aanpak omgevingsvisie 2

2018-10-29 M6-1 Overzicht ontwikkelingen die impact hebben op je directe leefomgeving voor alle Zwollenaren helder in beeld

2018-10-29 Raadsbesluit Plan van aanpak Omgevingsvisie

7 Parkeerregulering op zondagen

Deze beslisnota is rechtstreeks geagendeerd voor de besluitvormingsronde A.
Op 9 juli heeft de raad ingestemd met de gewijzigde winkeltijdenverordening die per 1 augustus jl. van kracht is. Met dit besluit zijn juridisch gezien de koopzondagen vervallen. Er wordt voorgesteld om op alle zondagen tussen 13.00 uur en 17.00 uur parkeerregulering door te voeren en dit vast te leggen in de Verordening Parkeerbelastingen 2018. Het college heeft hiertoe op 25 september jl. het aanwijzingsbesluit parkeerbelastingen 2018 vastgesteld.
De raad wordt voorgesteld te besluiten om de eerste wijzigingsverordening Parkeerbelasting 2018 vast te stellen.
Voor technische en feitelijke vragen: Alfred Schrooten (4264) a.schrooten@zwolle.nl

Beslisnota Parkeerregulering op zondagen

1. Eerste wijzigingsverordening Parkeerbelasting 2018

2018-10-29 AM7-1 Parkeerregulering op zondagen

2018-10-29 Raadsbesluit Parkeerregulering op zondagen

8 Deelname experiment centrale stemopneming

Deze beslisnota is rechtstreeks geagendeerd voor de besluitvormingsronde A.
Sinds er weer met het rode potlood wordt gestemd ervaren verscheidene gemeenten tijdens verkiezingen enkele knelpunten bij de stemopneming. Ook in de gemeente Zwolle merken we dat op de stembureaus door de lange verkiezingsdag de vermoeidheid leidt tot verminderde concentratie waardoor de kans op fouten toeneemt. In een poging om deze knelpunten weg te nemen is de tijdelijke experimentenwet stembiljetten en centrale stemopneming in het leven geroepen. Deze wet biedt gemeenten de mogelijkheid te experimenteren met een andere vorm van stemopneming die de efficiëntie, transparantie en controleerbaarheid van de stemopneming moeten vergroten. Bij deelname aan het experiment centrale stemopneming vindt na sluiting van de stembureaus ook eerst een voorlopige telling op partijniveau plaats. De voorlopige uitslag zal dus ook bij gebruik van centrale stemopneming al op de verkiezingsdag bekend zijn. Het tellen van de stemmen die op de afzonderlijke kandidaten zijn uitgebracht gebeurt de volgende dag door een daarvoor ingesteld gemeentelijk stembureau.
De raad wordt voorgesteld te besluiten om in te stemmen met deelname aan het experiment Centrale Stemopneming van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties bij de gecombineerde Provinciale Staten- en Waterschapsverkiezingen in maart 2019 en de Europese Parlementsverkiezingen in mei 2019.
Voor technische en feitelijke vragen: Dick van Veen (2160) dlj.van.veen@zwolle.nl

Beslisnota Deelname aan Experiment Centrale Stemopneming

2018-10-29 Raadsbesluit Deelname experiment centrale stemopneming

9 Aanpassing bestaande subsidieregeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle'

Deze beslisnota is rechtstreeks geagendeerd voor de besluitvormingsronde A.
Binnen het Energieprogramma 2018-2022, dat voorbereid wordt vanuit de strategische opgave Energietransitie, wordt vanaf 2019 ingezet op het geven van een belangrijke impuls binnen de bebouwde omgeving aan onder andere de bestaande woningvoorraad. De raad heeft op 4 juni 2018 met algemene stemmen de motie “oog voor solidariteit bij de energietransitie” aangenomen. Hierin wordt het college opgeroepen om specifiek aandacht te schenken aan de positie van lagere inkomens met name op het gebied van woonlasten en mogelijkheden te participeren in collectieve energieprojecten.
In 2015 is de gemeentelijke subsidieregeling ‘Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle’ ontworpen. In het kader van de provinciale regeling Investeren Met Gemeenten (IMG) is in Dieze-Oost het corporatiebezit verduurzaamd. De wijk kent echter ook particuliere woning-eigenaren en huurders van particuliere woningen, veelal verenigd in VVE’s of wonend in rijwoningen. De gemeentelijke subsidieregeling is bedoeld om voor deze particuliere woningeigenaren/huurders in Dieze-Oost de drempel te verlagen om mee te kunnen doen in de verduurzaming van de wijk. Het gaat daarbij om bewoners die zelf niet willen/kunnen investeren in de koop van zonnepanelen of hiervoor geen duurzaamheidslening willen of kunnen krijgen.
De raad wordt voorgesteld te besluiten om kennis te nemen van de voortgang van de verduurzaming in Dieze. De looptijd van de subsidieregeling te verlengen tot 31 december 2020 en te verruimen door bewoners ook de mogelijkheid te bieden zonnepanelen te huren op daken van ander type vastgoed (verenigingen, instellingen en bedrijven), middels de fiscale ‘regeling verlaagd tarief’ (PostCodeRoos regeling). Daartoe in te stemmen met de aangepaste deelverordening Hoofdstuk 27.
Voor technische en feitelijke vragen: Christian Voortman (4059) c.voortman@zwolle.nl

Beslisnota Aanpassing bestaande subsidieregeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle'

Deelverordening hfst. 27 Duurzaam Dieze

Signaleringsrapportage 2017

Subsidiregeling Diezerpoort

2018-10-29 Raadsbesluit Aanpassing bestaande subsidieregeling Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost

10 Lichtplan Binnenstad (plan van aanpak)

Deze beslisnota is behandeld in de debatronde op 15 oktober 2018. De korte terugblik is bijgevoegd. Op 11 november 2016 heeft de gemeenteraad via een motie het college opdracht gegeven een integraal lichtplan voor de Zwolse Binnenstad op te stellen. Aanleiding hiervoor was de wens om met verlichting de aantrekkelijkheid van de binnenstad te vergroten en de routering en het veiligheidsgevoel in de binnenstad te versterken. Ook zou een lichtplan kansen bieden voor een duurzame verlichting van de binnenstad. In de PPN 2018-2021 zijn middelen opgenomen om een lichtplan op te stellen en hier (deels) uitvoering aan te geven. In februari 2018 is de Raad geïnformeerd over de stand van zaken m.b.t. het lichtplan. In deze informatienota is toegezegd dat er uiterlijk in het derde kwartaal van 2018 een plan van aanpak ter besluitvorming aan de raad zou worden voorgelegd. Dat plan ligt nu ter bespreking voor. Het lichtplan wordt in samenspraak met eigenaren, ondernemers, bewoners en maatschappelijke en culturele instellingen opgesteld en bestaat uit een visie op verlichting (hoe kan verlichting invulling geven aan de ambities uit de Strategische Agenda Binnenstad) en een ontwerp met een uitvoeringsplan. De visie zal gefaseerd worden uitgevoerd. De lichtvisie zal naar verwachting voor de zomer van 2019 ter vaststelling aan de raad worden voorgelegd en zal als beleidskader fungeren voor nieuwe projecten in de binnenstad. Het lichtontwerp inclusief investeringsraming zal naar verwachting in het najaar van 2019 ter besluitvorming aan de raad worden voorgelegd. Voor technische en feitelijke informatie: Karlijn de Kruif (06-53700681), K.de.Kruif@zwolle.nl

Beslisnota Lichtplan Binnenstad

Korte terugblik debatronde d.d. 15-10-2018- Lichtplan Binnenstad (plan van aanpak)

2018-10-29 Raadsbesluit Lichtplan Binnenstad (plan van aanpak)

11 Rekenkameronderzoek Sportbeleid volop in beweging

Op 12 maart 2018 heeft de rekenkamercommissie het rapport ‘Sportbeleid Zwolle volop in beweging’ aan de raad en het college aangeboden. Vervolgens heeft het college een bestuurlijke reactie gegeven op dit rapport, in de vorm van een informatienota die op 14 juni 2018 is overgedragen. Tijdens het Raadsplein van 17 september 2018 zijn het rapport en de reactie van het college hierop in een debatronde besproken. De korte terugblik is bijgevoegd.
De raad wordt voorgesteld kennis te nemen van de conclusies in het rapport en van de reactie van het college op het rapport. Daarnaast wordt voorgesteld het college te verzoeken in de Planning & Controldocumenten een expliciete koppeling te maken tussen de doelstellingen (plus bijbehorend financieel kader) en de resultaten van het Actieplan Sport en Bewegen. Tot slot wordt voorgesteld de aanbevelingen in het rapport over te nemen en het college van B&W op te dragen uitvoering te geven aan deze aanbevelingen.
Voor technische en feitelijke vragen: Evert Jan Bagerman (2216), E.Bagerman@zwolle.nl

Beslisnota Rekenkameronderzoek sportbeleid volop in beweging

Rekenkamerrapport 'Sportbeleid Zwolle volop in beweging´

Informatienota Rekenkamerrapport Sportbeleid Zwolle volop in beweging

Korte terugblik debatronde d.d. 17-09-2018- rekenkameronderzoek sport

2018-10-29 Raadsbesluit Rekenkameronderzoek Sportbeleid volop in beweging

12 Benoeming burgerlid GroenLinks

Deze beslisnota is rechtstreeks geagendeerd voor de besluitvormingsronde A.
In het Reglement van Orde is de bepaling opgenomen dat elke fractie maximaal 4 burgerleden voor benoeming kan voordragen. Op verzoek van de fractie van GroenLinks wordt mevrouw B.S. (Simone) Boshove voorgedragen voor benoeming tot burgerlid.
De raad wordt voorgesteld mevrouw Boshove met ingang van 29 oktober 2018 te benoemen tot burgerlid.

Beslisnota benoeming burgerlid fractie GroenLinks

2018-10-29 Raadsbesluit Benoeming burgerlid GroenLinks

13 Moties Vreemd aan de orde van de dag

2018-10-29 M13-1 Laat ons drinkwater niet verzuipen in de btw

14 Sluiting

korte terugblik

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Vergadering d.d.	29 oktober 2018
Locatie	Raadzaal
Aanvang	19.30
Eindtijd	21.00
Voorzitter	H.J. Meijer
Griffier/secretaris	A.B.M. ten Have

Aanwezige leden	Belt, Ruben van de, Ben Ali Ahlaq, Youcef, Boer, Jan Wietse de, Boersma, Margriet, Bruggen, Claudia van, Campen, Thom van, Elfers, Leo, Elshof - Rook, Jolien, Finies, Norman, Geerling, Brammert, Hartman, Lennart, Hof, David, Klundert - Schoenmacker, Annemee van de, Kok, Jolanda, Leest, Margriet, Nabers, Jan, Noorda, Eildert, Oude Egbrink, Mart, Paauw, Sonja, Paus, Remko de, Pelman, Patrick, Raap, Jacob, Rikkert, Sylvana, Rots, Gerdien, Slijkhuis, Jan, Sluijer, Bert, Spaans, Arjan, Stoorvogel - Bergman, Ruth, Wijnen, Hans, Willegers, Johran, Wolthof, Patty
Afwezige leden	Mulder, Reinier

1. Mededelingen
   - Bericht van verhindering van de heer R. Mulder en van wethouder Anker.
   - Ingesproken wordt door mw. Gosker namens het burgerinitiatief Zwolle Zien. Zij wordt vergezeld van de huidige stadsdichter Kees Smits. Beiden dragen ook nog een gedicht voor. De inspraaktekst is aan de agenda toegevoegd.
2. Vaststelling agenda
   De fractie van de VVD verzoekt de informatienota Beantwoording toezegging outcomecriteria van de agenda af te voeren. De fractie heeft op aanvullende vragen nog geen antwoord ontvangen en wil deze antwoorden betrekken bij het beoordelen van de informatienota.
   Met het verzoek wordt ingestemd.
   Voor het overige wordt de agenda vastgesteld.

2.a. Afscheid raadslid SP en PvdA
Sandra Drost en Eefke Meijerink gaan de raad verlaten. De burgemeester spreekt hen kort toe, bedankt beiden voor hun inzet en overhandigt hen bloemen en een kadootje.

2.b. Onderzoek geloofsbrieven nieuw raadslid SP en PvdA
De raad benoemt een commissie Onderzoek geloofsbrieven, bestaande uit de leden Pelman (voorzitter), Van de Klundert en Elfers. De commissie heeft de geloofsbrieven van de nieuwe raadsleden Sluijer van de SP en Slijkhuis van de PvdA onderzocht en in orde bevonden.

2.c. Beëdiging nieuw raadslid SP
De raad besluit vervolgens beiden nieuwe raadsleden toe te laten tot de raad, waarna door de heer Sluijer en de heer Slijkhuis de belofte wordt afgelegd, waarmee zij beëdigd zijn als raadslid.

2.d. Beëdiging nieuw raadslid PvdA

3. Bekrachtiging geheimhouding
De raad bekrachtigt de geheimhouding op bijlage 2 van de beslisnota Begroting 2019.

4. Mondelinge vragen te stellen door raadsleden
- Door de fracties van de VVD en de SP zijn vragen gesteld over de stakingsacties bij vrachtwagenfabrikant Scania.
Wethouder De Heer stelt voorop dat het college geenszins van plan is te treden in de rechten van zowel Scania als van de vakbonden. Maar dat laat onverlet dat het college wel zorgen over de situatie heeft. De wethouder heeft inmiddels wel contact gehad met Scania en van hen de verzekering gekregen dat sluiting van de Zwolse vestiging absoluut niet aan de orde is. Maar wel staat het groeiscenario onder druk. Vanuit de hoofddirectie in Zweden wordt gekeken hoe om te gaan met dat groeiscenario en daarbij speelt ook mogelijke verplaatsing naar buiten Zwolle en Nederland. En bij die heroverweging kunnen de stakingen wel een rol spelen. De wethouder heeft deze week ook nog overleg met de bonden en zal hen vragen naar hun strategie. Uiteraard met erkenning van hun stakingsrecht. Het probleem bij Scania zit vooral ook in de onaangekondigde stakingen van de laatste tijd, waardoor de continuïteit van de productie gevaar loopt.
De wethouder wil dus met beide kampen in gesprek blijven over hun strategie. Het college zal wel alles op alles zetten om Scania in Zwolle te houden en te laten groeien. Dat was ook de essentie van zijn tweet, waar de wethouder dan ook volledig achter staat.
- Vragen van de SP over discriminatie niet-christenen bij het komend Kerstevent Zwolle.
Wethouder Schuttenbeld antwoordt dat voor het kindwerk (vrijwilligerswerk) van het Kerstevent nog steeds alleen een Verklaring omtrent Gedrag gevraagd wordt. Tevens is door de stichting Kerstevent aangegeven dat er geen verplichting is om lid te zijn van een bepaalde kerk. Wat de wethouder betreft moet art 1. van de grondwet uiteraard worden gerespecteerd. De wethouder heeft zelf op de site van het Kerstevent niet geconstateerd dat hier voorwaarden staan. Dit jaar verstrekt de gemeente geen subsidie voor het Kerstevent. Dat deze verplichting om lid te zijn van een kerk tot voor kort wel op de site heeft gestaan van de betrokken organisatie is de wethouder niet bekend. Zij zal over de informatie op de site nogmaals in gesprek gaan met de organisatie.

5. Ingekomen stukken
De lijst ingekomen stukken, inclusief de voorgestelde wijze van afdoening, wordt vastgesteld.

6. Plan van aanpak Omgevingsvisie
- Motie 6-1 van D66, GroenLinks, ChristenUnie, Swollwacht, CDA en PvdA over een overzicht van ontwikkelingen.
Deze motie wordt met algemene stemmen aangenomen.
- Het voorstel wordt ook met algemene stemmen aangenomen.

7. Parkeerregulering op zondagen
- Amendement 7-1 van de PvdA over parkeerregulering op zondagen.
Voor het amendement stemmen de fracties van de PvdA, SP en D66, de overige fracties stemmen tegen. Het amendement is verworpen.
Het voorstel wordt vervolgens met algemene stemmen aangenomen.

8. Deelname experiment centrale stemopneming
Met algemene stemmen aangenomen.

9. Aanpassing bestaande subsidieregeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle'
Met algemene stemmen aangenomen.

10. Lichtplan Binnenstad (plan van aanpak)
Met algemene stemmen aangenomen.

11. Rekenkameronderzoek Sportbeleid volop in beweging
    Met algemene stemmen aangenomen.
12. Benoeming burgerlid GroenLinks
    Met algemene stemmen aangenomen.
13. Moties Vreemd aan de orde van de dag
    - Motie 13-1 van de SP, CDA, PvdA en GroenLinks over Laat ons drinkwater niet verzuipen in de btw.
    Voor de motie stemmen de fracties van SP, CDA, PvdA en GroenLinks, de overige fracties stemmen tegen. De motie is verworpen.
14. Sluiting
    De voorzitter sluit de vergadering om 20.45 uur.

Geachte leden van de gemeenteraad van Zwolle

Zojuist heeft u geluisterd naar onze stadsdichter Kees Smits.
Twee jaar heeft hij ons als burgers verrast met zijn gedichten.
Hij heeft dat met verve gedaan en daarvoor zowel complimenten als kritiek ontvangen.
Je hebt best lef nodig als je stadsdichter wilt wezen.
Wat dat betreft verschilt een stadsdichter niets van een raadslid.

Het gedicht dat hij las staat ook op een van de publicatieborden aan de buitenmuur van de Schepenzaal. Hebt u het gezien en gelezen? Ook de typefout ontdekt?
Die is van mij. Cijfers gaan bij mij altijd fout. Ik ben meer van de letters, dus excuus voor deze fout. De volgende stadsdichter mag echt aanblijven tot 2021.

Waarvoor ik hier naast Kees sta? Mijn naam is Trijntje Gosker en ik spreek u toe als lid van het burgerinitiatief Zwolle Zien. Wij zetten ons in voor het benoemen en ondersteunen van de stadsdichter sinds Marieke van Bolderen die was aangesteld vanuit de Partij van Cultuur aangaf niet langer stadsdichter te kunnen zijn. In goed overleg hebben wij de klus toen naar ons toegetrokken, twee jaar geleden Kees Smits aangesteld en hem gesteund.

Zijn periode loopt nu af en wij zoeken een nieuwe stadsdichter. Zoekt u mee?
Men kan nog tot donderdag solliciteren. Ja, dat is wel kort dag.
En ja, ik had hier een maand eerder moeten staan…
En ja, bij het verspreiden van de oproep liep alles ook niet geheel vlekkeloos, ondanks de steun van Stadkamer.

Nu zijn dichters natuurlijk ook raar volk: autonome en eigengereide woordkunstenaars. Krachtige uitspraken genoeg, maar iets doen? Ho maar! Gelukkig is er een gemeenteraad met allemaal mensen die juist sterk zijn in het maken van afspraken, die vervolgens ook nakomen en uitvoeren. Het doen is dus aan jullie.
En als burger zeg ik dan recht uit mijn hart: DANK daarvoor!

Maar jullie hebben ook ons (dichters) nodig om de stad een beetje mooier te maken, een beetje extra kleur te geven, om de inwoners en hun bestuurders met mooie woorden te wijzen op wat ze zouden kunnen zien als ze keken door de bril van een ander. Dat is zeer waardevol! Elk kasteel zijn nar, elke stad zijn dichter. Wees niet bang voor de spiegel!

Daarom wil ik u nu twee dingen vragen:
1- Wilt u de nieuwe stadsdichter die op gedichtendag 2019 (op 31 januari tijdens de door ons te organiseren Nacht van de Poëzie in onze eigen Stadkamer) aan de stad gepresenteerd zal worden positief tegemoet treden, omarmen en uitdagen om met zijn of haar woorden Zwolle te doen "shinen"?

2- Wilt u er met elkaar eens over debatteren of de tijd nu rijp is dat de gemeenteraad van Zwolle, net als vroeger, zèlf weer een stadsdichter aanstelt? Dat hoeft niet vanavond, maar u kunt het op de agenda zetten. En dan, wie weet, over twee jaar….

Ik sluit af met mijn gedicht dat aan de gevel hangt: Stadsdichter gezocht.

Stadsdichter gezocht

De stille dichters mogen zich weer roeren
hun woorden laten dansen
door de straten van de stad

straks wordt een nieuwe stadsdichter
gekozen en gekoesterd
dat luistert nauw

dus zoeken we een dichter die met kracht
het leven van de stad in woorden weet te vangen
bloedstollend voor de eeuwigheid bewaard

Dat luistert nauw voor Zwolle.

Trijntje Gosker, oktober 2018

Zwolle Zien

We gaan vooruit,

zegt menig Zwollenaar,

want zie,

de coalitie is nu klaar.

We krijgen vast wel molens

om de wind

te vangen

in klimaatneutrale sprint.

Uit een stadsgedicht van Kees Smits,
stadsdichter 2017-2019

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Beëdiging nieuw raadslid SP
portefeuillehouder	
informant	Poel, Annelie van der (2856)
medeopstellers	
afdeling	Raadsgriffie
bijlagen	Voorstel: Beslisnota beëdiging nieuw raadslid SP Bijlage: Ontslagbrief S. Drost Bijlage: 2018-10-29 Raadsbesluit Beediging nieuw raadslid SP

Voorgesteld besluit raad

1. De heer A. Sluijer (SP) met ingang van 29 oktober 2018 toe te laten als lid van de raad van de gemeente Zwolle;

voorstellen

Zwolle

Beslisnota voor de raad

Datum 9 oktober 2018

Onderwerp	Beëdiging nieuw raadslid SP
Versienummer	0.1
Portefeuillehouder	
Informant	A. van der Poel
Eenheid/Afdeling	raadsgriffie
Telefoon	498 21 81
Email	am.van.der.poel@zwolle.nl
Bijlagen	Ontslagbrief mevr. Drost

De raad wordt voorgesteld te besluiten om:

1. De heer A. Sluijer (SP) met ingang van 29 oktober 2018 toe te laten als lid van de raad van de gemeente Zwolle;

Datum 9 oktober 2018

Inleiding
Op 2 oktober 2018 heeft mevrouw Drost schriftelijk aan de voorzitter van de raad laten weten ontslag te nemen als lid van de gemeenteraad. Naar aanleiding hiervan ontstaat een vacature in de fractie van de SP.

Beoogd effect
Voorzien in de vacature die ontstaan is in de raadsfractie van de SP.

Argumenten
De vacature dient te worden opgevuld.
Door het ontslag van mevrouw Drost ontstaat een vacature in de fractie van de SP. Conform de gebruikelijke procedure doet de voorzitter van het centraal stembureau kennisgeving van benoeming van een nieuw raadslid aan de raad. Van het centraal stembureau is het bericht ontvangen dat de heer A. (Bert) Sluijer benoemd is tot raadslid.

Een commissie uit de raad onderzoekt de geloofsbrieven.
Bij elke benoeming van nieuwe leden van de raad stelt de raad een commissie in, bestaande uit drie leden van de raad. De commissie onderzoekt de geloofsbrieven, de daarop betrekking hebbende stukken van het nieuw benoemde lid en de kennisgeving van de voorzitter van het centraal stembureau. De commissie brengt van zijn bevindingen verslag uit aan de raad.

Het nieuwe raadslid legt de eed of verklaring en belofte af.
Artikel 9 lid 6 van het Reglement van Orde van het Raadsplein (RvO) stelt dat voor de vervulling van een tussentijdse vacature, de voorzitter een nieuw benoemd lid oproept voor de vergadering van de raad, waarin over diens toelating wordt beslist, om de voorgeschreven eed of verklaring en belofte af te leggen (Gemeentewet artikel 14).

Het nieuwe raadslid maakt nevenfuncties openbaar
Door het ter inzage leggen van een opgave van functies anders dan het lidmaatschap van de raad wordt invulling gegeven aan de eis tot openbaarmaking van nevenfuncties (Gemeentewet artikel 12).

Openbaarheid
Deze beslisnota is openbaar

Zwolle

Jaargang	2018
Kenmerk	50364
Onderwerp	Beëdiging nieuw raadslid SP

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d.

besluit:

1. De heer A. Sluijer (SP) met ingang van 29 oktober 2018 toe te laten als lid van de raad van de gemeente Zwolle;

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

Aan:
de heer H.J. Meijer
burgemeester gemeente Zwolle

Betreft: ontslagbrief

Zwolle, 5 september 2018

Geachte heer Meijer,

Hierbij dien ik mijn ontslag in als lid van de Zwolse gemeenteraad, per 1 oktober 2018.
Doordat ik vanaf deze maand een opleiding ga volgen naast mijn werk, blijft er daarnaast voor mij te weinig tijd over om mijn werk voor de gemeenteraad goed te kunnen uitvoeren. Omdat de inwoners van Zwolle er volgens mij recht op hebben dat hun vertegenwoordigers hen goed vertegenwoordigen, heb ik daarom besloten mijn functie als raadslid neer te leggen.

Ik vond het een eer de kiezers in mijn stad te mogen vertegenwoordigen en heb de tijd in de raad ervaren als leerzaam op veel gebieden.
Ik wens u, het college en de gemeenteraad, het allerbeste voor de toekomst.

Met vriendelijke groet,

Sandra Drost

Zwolle

Jaargang	2018
Kenmerk	50364
Onderwerp	Beëdiging nieuw raadslid SP

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel

besluit:

1. De heer A. Sluijer (SP) met ingang van 29 oktober 2018 toe te laten als lid van de raad van de gemeente Zwolle;

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Beëdiging nieuw raadslid PvdA
portefeuillehouder	
informant	Poel, Annelie van der (2856)
medeopstellers	
afdeling	Raadsgriffie
bijlagen	Voorstel: Beslisnota beëdiging nieuw raadslid PvdA Bijlage: Ontslagbrief E. Meijerink Bijlage: 2018-10-29 Raadsbesluit Beediging nieuw raadslid PvdA

Voorgesteld besluit raad

1. De heer J.A. Slijkhuis (PvdA) met ingang van 29 oktober 2018 toe te laten als lid van de raad van de gemeente Zwolle;

voorstellen

Zwolle

Beslisnota voor de raad

Datum 16 oktober 2018

Onderwerp	Beëdiging nieuw raadslid PvdA
Versienummer	0.1
Portefeuillehouder	
Informant	A. van der Poel
Eenheid/Afdeling	raadsgriffie
Telefoon	498 21 81
Email	am.van.der.poel@zwolle.nl
Bijlagen	Ontslagbrief mevr. Meijerink

De raad wordt voorgesteld te besluiten om:

1. De heer J.A. Slijkhuis (PvdA) met ingang van 29 oktober 2018 toe te laten als lid van de raad van de gemeente Zwolle;

Datum 16 oktober 2018

Inleiding
Op 12 oktober 2018 heeft mevrouw Meijerink schriftelijk aan de voorzitter van de raad laten weten ontslag te nemen als lid van de gemeenteraad. Naar aanleiding hiervan ontstaat een vacature in de fractie van de PvdA.

Beoogd effect
Voorzien in de vacature die ontstaan is in de raadsfractie van de PvdA.

Argumenten
De vacature dient te worden opgevuld.
Door het ontslag van mevrouw Meijerink ontstaat een vacature in de fractie van de PvdA. Conform de gebruikelijke procedure doet de voorzitter van het centraal stembureau kennisgeving van benoeming van een nieuw raadslid aan de raad. Van het centraal stembureau is het bericht ontvangen dat de heer J.A. (Jan) Slijkhuis benoemd is tot raadslid.

Een commissie uit de raad onderzoekt de geloofsbrieven.
Bij elke benoeming van nieuwe leden van de raad stelt de raad een commissie in, bestaande uit drie leden van de raad. De commissie onderzoekt de geloofsbrieven, de daarop betrekking hebbende stukken van het nieuw benoemde lid en de kennisgeving van de voorzitter van het centraal stembureau. De commissie brengt van zijn bevindingen verslag uit aan de raad.

Het nieuwe raadslid legt de eed of verklaring en belofte af.
Artikel 9 lid 6 van het Reglement van Orde van het Raadsplein (RvO) stelt dat voor de vervulling van een tussentijdse vacature, de voorzitter een nieuw benoemd lid oproept voor de vergadering van de raad, waarin over diens toelating wordt beslist, om de voorgeschreven eed of verklaring en belofte af te leggen (Gemeentewet artikel 14).

Het nieuwe raadslid maakt nevenfuncties openbaar
Door het ter inzage leggen van een opgave van functies anders dan het lidmaatschap van de raad wordt invulling gegeven aan de eis tot openbaarmaking van nevenfuncties (Gemeentewet artikel 12).

Openbaarheid
Deze beslisnota is openbaar

besluit

Zwolle

Jaargang	2018
Kenmerk	50363
Onderwerp	Beëdiging nieuw raadslid PvdA

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d.

besluit:

1. De heer J.A. Slijkhuis (PvdA) met ingang van 29 oktober 2018 toe te laten als lid van de raad van de gemeente Zwolle;

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

From:	Eefke Meijerink
To:	Meijer, Henk Jan
Cc:	Raadsgriffie
Date:	vrijdag 12 oktober 2018 11:20:22

Aan:
de heer H.J. Meijer
burgemeester
gemeente Zwolle

Betreft: ontslagbrief gemeenteraad Zwolle, 12 oktober 2018

Geachte heer Meijer,

Met deze brief dien ik mijn ontslag in per 29 oktober 2018 als gemeenteraadslid.

Ruim twaalf jaar heb ik me met hart en ziel ingezet voor onze mooie stad. Het afgelopen half jaar heb ik onze nieuwe fractie op weg geholpen. Ik heb er ontzettend veel vertrouwen in dat mijn partijgenoten ons waardevolle werk met en voor zoveel Zwollenaren zullen voortzetten. Voor mij is het tijd om de Zwolse politiek los te laten en ruimte te geven aan onze nieuwe mensen.

Ik heb genoten van de samenwerking, van de constructieve meningsverschillen, van de nieuwe inzichten en de verassende ideeën en van al die dingen die we samen gerealiseerd hebben in onze stad. Ik zal het missen maar ik heb ook zin om mijn energie in nieuwe dingen te steken.

Ik wens raad, college en ambtelijke organisatie veel succes en wijsheid toe bij het voorzetten van dit belangrijke werk.

Met vriendelijke groet,

Eefke Meijerink

Zwolle

Jaargang	2018
Kenmerk	50363
Onderwerp	Beëdiging nieuw raadslid PvdA

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel

besluit:

1. De heer J.A. Slijkhuis (PvdA) met ingang van 29 oktober 2018 toe te laten als lid van de raad van de gemeente Zwolle;

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

Zwolle

Besluit

Jaargang 2018
Onderwerp Bekrachtiging geheimhouding bijlage 2 van de beslisnota Begroting 2019

De raad van de gemeente Zwolle;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders;

besluit:

- Op basis van Artikel 10, lid 2 sub b van de Wet Openbaarheid van Bestuur op bijlage 2 vertrouwelijke risicoparagraaf van de beslisnota "Begroting 2019".

- De bekrachtiging geldt voor onbepaalde tijd.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

Mondelinge vragen n.a.v. het bericht dat Scania overweegt een deel van de productie uit Zwolle te halen vanwege personeelsstakingen

Zwolle, 29 okt. ‘18

Geacht College,

Maar liefst 2400 mensen verdienen iedere dag hun brood met werk bij vrachtwagenbouwer Scania. Dit maakt het bedrijf een enorm belangrijke partner voor de Zwolse economie. In De Stentor d.d. 27 okt. lezen we echter dat Scania door personeelsstakingen in Zwolle overweegt op termijn een deel van haar productie over te hevelen naar het Franse Angers.

Doordat vakbonden en enkele activisten op de werkvloer het verpesten voor een zwijgende meerderheid op de werkvloer – die absoluut niet te spreken zou zijn over de staking – staan nu Zwolse banen op de tocht bij een bedrijf, dat al decennia bekend staat als goede, stabiele werkgever. De VVD wil deze banen voor Zwolle behouden en heeft daarom de volgende vragen:

- Herkent het College het beeld dat Scania schetst waarin zij aangeeft genoodzaakt te zijn om te zoeken naar een stabielere vestigingslocatie;
- Is het College bereid om de vakbonden te wijzen op het grote risico dat zij lopen met hun stakingsacties, juist voor de mensen die werk hebben en hun boterham verdienen bij Scania;
- Vindt het College met de VVD dat de belangen van vakbonden niet gesteld mogen worden boven de belangen van een aantrekkelijk vestigingsklimaat en daarmee banen voor Zwollenaren;
- Wil het College alles in het werk stellen om er voor te zorgen dat Scania als werkgever behouden blijft voor Zwolle?

Namens de VVD fractie,

Thom van Campen

MONDELINGE VRAGEN

Van: Brammert Geerling / SP
Aan: Wethouder de Heer
Betreft: “verhuisplannen” Scania

Inleiding
In *De Stentor* van afgelopen zaterdag wordt gemeld dat de directie van Scania in reactie op de terechte acties van werknemers en bonden voor een goede CAO dreigt een deel van de productie te verplaatsen naar Frankrijk. Afgelopen zondag plaatse wethouder de Heer een bericht op Twitter dat leek te suggereren dat de bonden niet op moeten komen voor de terechte eisen van werknemers ivm werkgelegenheid.

De SP is blij met de werkgelegenheid die Scania Zwolle en de regio bied en weet dat dat het bedrijf als goed werkgever bekent staat. Maar dit doet niets af aan onze steun voor de strijd die werknemers voeren voor een goede CAO en het feit dat de stugge houding van de werkgevers in de Metaal electro de oorzaak is dat er nu zo lang actie wordt gevoerd o.a. bij Scania.

Dit brengt ons tot de volgende vragen:

1. Is de wethouder het met de SP eens dat werknemers en vakbonden het volste recht hebben doormiddel van acties en stakingen op te komen voor een goede CAO?

2. Is de wethouder het met de SP eens dat Zwolle een uitstekend vestigingsklimaat bied voor bedrijven als Scania en dat onze hardwerkende inwoners daar een belangrijk onderdeel van zijn?

3. Is de wethouder bereid met Scania in gesprek te gaan over haar voornemens en in dit gesprek aandacht te geven aan zowel de rechten van werknemers om te staken als het goede Zwolse vestigingsklimaat en eventuele manieren om dit nog beter te maken?

MONDELINGE VRAGEN

Aan: College B&W
Van: Brammert Geerling/SP
Betreft: Discriminatie niet-christenen Kerstevent Zwolle

Inleiding.

Eind vorig jaar ontstond ophef in de stad over het vrijwilligersbeleid van Kerst Event Zwolle. De Stichting vermelde op haar website dat lidmaatschap van een kerk noodzakelijk was voor het kinderwerk ivm de “veiligheid van kinderen”. De SP heeft hier toen schriftelijke vragen over gesteld. Het college gaf toen aan dat dit een “misverstand” zou betreffen en er alleen een VOG vereist zou zijn. Ook gaf het college aan de organisatie erop gewezen te hebben dat haar website “vragen oproept” en “onduidelijkheid” bevat. Nu blijkt echter dat dezelfde teksten opnieuw als eis op de website staan.[1]

In juli van dit jaar gaf het College van de Rechten van de Mens aan geen oordeel over deze kwestie te willen vellen omdat er geen sprake zou zijn van een gezagsrelatie omdat het vrijwilligers betrof.

De SP is echter niet bang hier een oordeel over te vellen. Artikel 1 van de Nederlandse Grondwet stelt duidelijk dat discriminatie op basis van godsdienst is verboden. Daarnaast geeft de link die gelegd wordt tussen het lidmaatschap van een kerk en de veiligheid van kinderen de absurde boodschap af dat kinderen niet veilig zouden zijn bij niet-christenen . De SP heeft de organisatie hier op gewezen en om opheldering gevraagd, maar nog geen reactie mogen ontvangen.

Zonder aanpassingen van dit beleid zou de gemeente niet mee moeten werken aan dit evenement en ervoor moeten zorgen dat de subsidie die gegeven wordt aan Winters Zwolle niet bij dit onderdeel terecht komt.

Dit brengt ons tot de volgende vragen:

1. Is er voor het kinderwerk nu sprake van een VOG vereiste zoals u ons heeft meegedeeld of van een verplichting lid te zijn van een specifieke kerk?

2. Hoe beoordeelt het college de gestelde eisen en het feit dat de organisatie haar beleid en website niet heeft aangepast ondanks de gesprekken die u vorig jaar hierover heeft gevoerd?

3. Deelt u de conclusie van de SP dat zonder aanpassing van dit beleid de subsidierelatie beëindigt zou moeten worden?

4. Bent u bereid opnieuw met de organisatie in gesprek te gaan over dit onderwerp?

1 https://www.kersteventzwolle.nl/ik-wil-meedoen/meedoen-als-vrijwilliger (29-10-2018 ; 9:01).

Bestuursorgaan : Besluitvormingsronde Raadsplein
Onderwerp : Lijst ingekomen stukken
Raadsplein : 29-10-2018

Aan de raad,

Wij delen u mede, dat de volgende stukken zijn binnengekomen:

Nr.	Onderwerp en voorgestelde behandeling	B&W datum
A	**Informatienota's voor de raad / ter kennisname**	
1.	Resultaten mantelzorgmonitor 2018	25-09-2018
2.	Rapportage Vitaal en Veilig Thuis	25-09-2018
3.	Beantwoording toezegging Outcomecriteria **(van agenda afgevoerd)**	25-09-2018
4.	Herinrichting Grote Kerk	25-09-2018
5.	Beantwoording vraag rechtsbescherming	25-09-2018
6.	Internationale samenwerking	02-10-2018
7.	Green Deal Autodelen 2	02-10-2018
8.	Plan van Aanpak Duurzaamheid Hessenpoort	02-10-2018
9.	Actieplan Toegankelijkheid	02-10-2018
10.	Uitkomsten septembercirculaire 2018 gemeentefonds	02-10-2018
11.	Deelname VNG en G40	12-10-2018
12.	Bouwstenen zienswijze Lelystad Airport (wordt tevens besproken in een debatronde op 12 november 2018)	16-10-2018
13.	Uitvoeringsplan gezondheidsbeleid 2018-2021	16-10-2018

Nr.	Onderwerp + voorgestelde behandeling	Datum
B1	**Diversen / ter kennisgeving aannemen / Lijst ingekomen stukken**	
1.	Vervuilende bronnen	24-09-2018
2.	Staatssecretaris Justitie en Veiligheid- Kinderpardon(gemeente)	21-09-2018
3.	Democratisch Energie Initiatief- Manifest aan de gemeente en waterschappen- voorkom klimaatboetes van kabinet- ontkoppel energie- en klimaatbeleid- stop biomassa	06-10-2018
4.	F. Menger- afschrift brief aan Provinciale Staten Groningen	11-10-2018
5.	Gemeenteraad Enschede- aangenomen motie Kinderpardongemeente	12-10-2018
6.	Defence for Children en Save the Children- follow-up taartenactie inclusief invulformulier	10-10-2018
7.	Gemeenteraad Raalte- brief aan Tweede Kamer der Staten-Generaal- petitie N35	18-10-2018
8.	Gemeenteraad Hellendoorn- brief aan Tweede Kamer der Staten-Generaal - petitie N35	29-10-2018
B2	**Diversen / ter advies in handen van het college stellen**	
1.	Commissariaat voor de Media- Advies PBO lokale omroep	20-09-2018
2.	Bewoners Blekerswegje Brink en Koewegje- plannen vastgoedontwikkelaar Van Nie Blekerswegje 2-3	18-06-2018
3.	GGD IJsselland- begrotingswijziging 2018/ 1	09-10-2018
4.	Veiligheidsregio IJsselland- Risicoprofiel en Strategische Beleidsagenda 2019 t/m 2023	11-10-2018
5.	Veiligheidsregio IJsselland- Tweede bestuursrapportage 2018	18-10-2018

Bestuursorgaan	: Besluitvormingsronde Raadsplein
Onderwerp	: Lijst ingekomen stukken
Raadsplein	: 29-10-2018

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29-10-2018

de voorzitter, H.J. Meijer

de griffier, A.B.M. ten Have

Nr.	Onderwerp	B&W datum
C	**Beantwoording artikel 45 vragen / ter kennisgeving aannemen**	
1.	Beantwoording artikel 45 vragen fractie PvdA en D66 - Veiligheid van de Zwolse fietser	25-09-2018
2.	Beantwoording artikel 45 vragen fractie PvdA - Verkeersveiligheid Mozartlaan	25-09-2018
3.	Beantwoording artikel 45 vragen fractie PvdA - Gevolgen vervroegd sluiten EU-regeling	25-09-2018
4.	Beantwoording artikel 45 vragen GroenLinks - Walstroomvoorziening aan de Prinses Margriethaven	02-10-2018
5.	Beantwoording artikel 45 vragen fractie VVD - Kamerbrief offensief om meer mensen met een beperking aan het werk te helpen	12-10-2018
6.	Beantwoording artikel 45 vragen fractie GroenLinks en Swollwacht - Voortgang Zwolle ottervriendelijk maken	12-10-2018
7.	Beantwoording artikel 45 vragen fractie GroenLinks - Tussenstand Participatiewet	16-10-2018
8.	Beantwoording artikel 45 vragen fractie ChristenUnie - Droogte	16-10-2018
9.	Beantwoording artikel 45 vragen fractie PvdA - Evenement De Vliegende Vrienden	16-10-2018
10.	Beantwoording artikel 45 vragen fractie PvdA - Suze Groeneweg en commissie naamgeving	16-10-2018

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Resultaten mantelzorgmonitor 2018
portefeuillehouder	Klaas Sloots
informant	Dijk, Erna van (2110)
medeopstellers	
afdeling	Maatschappelijke Ontwikkeling
bijlagen	Voorstel: Informatienota Resultaten mantelzorgmonitor 2018 Bijlage: Mantelzorgmonitor

Voorgesteld besluit raad

Kennis te nemen van de resultaten van de mantelzorgmonitor 2018

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 4 september 2018

Onderwerp	Resultaten mantelzorgmonitor 2018
Versienummer	V1.3

Portefeuillehouder Klaas Sloots

Informant G.R. van Dijk
Afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling / OW
Telefoon 038 498 2110
Email GR.van.Dijk@zwolle.nl

Bijlagen 1. mantelzorgmonitor

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

1. Kennisnemen van de resultaten van de mantelzorgmonitor 2018.

Datum 4 september 2018

Toelichting op het voorstel

Inleiding
In 2015 zijn er extra middelen beschikbaar gekomen voor mantelzorgondersteuning. Er zijn de afgelopen jaren voorstellen gedaan over de inzet van deze middelen. Zo is afgesproken, naast de basistaken van een steunpunt mantelzorg, in te zetten op het communicatieplatform OZO verbindzorg, bepaalde groepen mantelzorgers zoals mantelzorgers van GGZ clienten, jonge mantelzorgers etc. Ook is besloten nieuwe initiatieven voor lotgenoten te financieren en een pilot te starten met nachtzorg voor mensen met dementie. Om te kunnen volgen wat het effect is van deze inzet, is afgesproken om dit door middel van een mantelzorgmonitor te doen. De eerste monitor is verschenen in 2016 en kan dus gebruikt worden als een soort nulmeting. De tweede ligt nu voor u. Deze monitor is samengesteld uit gegevens van Zwolle Doet, buurt voor buurt, landelijke gegevens en er is een onderzoek uitgezet onder het burgerpanel. Over de vragen die gesteld worden in het onderzoek is overleg geweest met de Mantelzorgadviesraad, het Sociaal Wijkteam en het steunpunt Mantelzorg (Zwolle Doet).

Kernboodschap
Het beeld dat de monitor laat zien is overwegend positief. Het lukt steeds beter om de mantelzorgers in de stad te vinden en hen bekend te maken met het ondersteuningsaanbod. De bekendheid is gegroeid van 56 % in 2016 naar 64 % in 2018. Dat is een mooie stijging, maar relatief veel mantelzorgers zijn nog (steeds) onbekend met de ondersteuningsmogelijkheden. Het percentage mantelzorgers dat zich (zwaar) overbelast voelt is gedaald van 7 % in 2016 naar 4 % in 2018. Voor wat betreft de kenmerken van de mantelzorgers en de verleende mantelzorgtaken is niet veel veranderd ten opzichte van 2016.

Consequenties
1. *Vinden van mantelzorger*

Twee jaar lang is (naast overige communicatie uitingen) huis aan huis een brief bezorgd met daarin een oproep aan mantelzorgers en zorgvragers om een individuele waardering aan te vragen en kennis te nemen van de verschillende vormen van ondersteuning. Dit heeft ertoe geleid dat het aantal ingeschreven mantelzorgers bij het steunpunt Mantelzorg is gegroeid van 1951 in 2015 naar 4638 op 31 december 2017. Deze mantelzorgers worden door het steunpunt geinformeerd over diverse activiteiten, nieuwe ontwikkelingen enz. die interessant voor hen kunnen zijn.

2. *Ondersteuning mantelzorger*

Het ondersteunen van mantelzorgers om te voorkomen dat zij overbelast raken is niet alleen een taak van het steunpunt mantelzorg en het sociaal wijkteam. Er zijn gesprekken gevoerd met verschillende zorgorganisaties waaronder de zorgorganisaties voor mensen met GGZ problematiek om meer oog te hebben voor de positie van de mantelzorger en zijn relatie met de zorgvrager. Ook zijn er nieuwe “producten” ontwikkeld voor mantelzorgers van mensen met dementie. Het aantal mantelzorgers dat individuele ondersteuning van Zwolle Doet heeft ontvangen is gegroeid van 546 in 2015 naar 753 in 2017. Helaas is uit het klantregistratiesysteem dat door het SWT wordt gebruikt niet te herleiden hoeveel mantelzorgers een vraag hebben neergelegd. Op het moment dat de mantelzorger een vraag aan het SWT stelt is hij immers zelf een klant geworden.
Ook OZO verbindzorg als communicatieplatform dat de verbinding legt tussen formele en informele zorg aan kwetsbare ouderen is fors gegroeid. In 2016 stonden 239 mantelzorgers ingeschreven. Nu zijn dat er 753. Mantelzorgers geven aan tevredener te zijn met het aanbod.
De belangrijkste wens van mantelzorgers ten aanzien van ondersteuning is financiële compensatie voor bijvoorbeeld reiskosten of gemiste inkomsten. Deze vorm van ondersteuning kennen wij in Zwolle

niet en dit vraagt ook een andere benadering van mantelzorg en mantelzorgers. Mantelzorg zou dan immers niet langer onbetaalde informele zorg zijn.

3. Mantelzorgwaardering

De dag van de mantelzorg is inmiddels uitgegroeid tot een week van de mantelzorg en in 2018 zijn er zoveel activiteiten ingebracht door diverse organisaties in de stad dat er zelfs sprake is van een maand van de mantelzorg. Het onderwerp mantelzorg leeft in Zwolle. Onderwijsinstellingen als Deltion maar ook culturele organisaties als Zwolse Theaters, Museum de Fundatie, ouderzorgorganisatie Het Zand, de verschillende lotgenotencafés, bedrijven als Borrel, Restaurant UNO en vele anderen bieden belangeloos een activiteit aan in het kader van mantelzorgwaardering. De ene is meer informatief de andere ontspannend. Een fantastisch aanbod dat door Zwolle Doet wordt gestimuleerd en gecoördineerd.

Ook de individuele waardering kent een enorme groei aan toegekende aanvragen. Van 1099 in 2015 naar 3520 in 2017. Deze groei is inmiddels niet meer op te vangen binnen het beschikbare budget voor de individuele waardering. Omdat in 2018 minder gebruik van nachtzorg voor mensen met dementie is gemaakt dan voorzien, kan dit budget toegevoegd worden aan de individuele waardering voor 2018 en 2019. Voor de langere termijn zal wellicht een aanvullend budget van ongeveer € 70.000,-- nodig zijn. Dit wordt meegenomen in de perspectiefnota voor 2020 en verder.

4. Respijtzorg

20 % van de mantelzorgers heeft behoefte aan tijdelijk vervangende zorg (respijtzorg). Meer dan de helft van deze 20% geeft aan dat de zorgvrager dit echter niet wil of dat de zorg zo complex is dat deze moeilijk is over te dragen. De huidige vormen van respijtzorg, logeeropvang, vrijwillige thuiszorg, dagebesteding etc. komen tegemoet aan een deel van de vraag maar is niet in alle gevallen een goede oplossing. De afgelopen periode is geëxperimenteerd met nachtzorg voor mensen met dementie. Op basis van de signalen van het steunpunt Mantelzorg, het Sociaal Wijkteam en de casemanagers dementie was de verwachting dat hier veel gebruik van gemaakt zou worden. Dit blijkt in de praktijk een stuk lastiger. Na afloop van de pilot die tot 1 november 2018 duurt, wordt u hierover nader geïnformeerd.

De afgelopen jaren is wel meer bekendheid gegeven aan de veelheid aan mogelijkheden van respijtzorg. Tijdens de dag van de mantelzorg hebben verschillende organisaties zich gepresenteerd aan mantelzorgers en zijn vragen beantwoord. Door de veelheid aan voorzieningen, financieringsmogelijkheden en wensen/mogelijkheden van zorgvrager en mantelzorger is het vooral maatwerk. Zwolle Doet en ook de medewerkers van het SWT kunnen mensen hierbij ondersteunen.

Communicatie

Over de resultaten wordt met betrokkenen gecommuniceerd.

Vervolg

Over de resultaten van de monitor gaan wij de komende tijd in gesprek met het steunpunt mantelzorg, het sociaal wijkteam en de mantelzorgadviesraad namens de mantelzorgers. In principe is er geen aanleiding om grote veranderingen in het nu uitgevoerde beleid voor te stellen. Wel willen we met bovengenoemde organisaties bespreken hoe meer ingezet kan worden op het versterken van de mantelzorger in zijn contact met de zorgvrager. Wat heeft de mantelzorger nodig om de eigen grenzen beter te bewaken, aan te geven en (vrije) tijd te creëren. Ook willen we met hen bespreken hoe de zorgvrager meer bewust kan worden van de positie van de mantelzorger. Dit wordt een moeilijke opgave omdat een afhankelijkheidsrelatie zoals tussen zorgvrager en mantelzorger uiterst kwetsbaar is. Er speelt immers in een relatie tussen partners, ouder-kind, vrienden etc. meer dan alleen de relatie zorgvrager-zorgverlener. Schuldgevoel en emotionele betrokkenheid maken het moeilijk om rationeel

aan te kunnen geven waar zorgvrager of mantelzorger nu echt bij gebaat zijn. Verder gaan wij in ieder geval met dezelfde organisaties zoeken naar andere mogelijkheden om de bekendheid van de ondersteuningsmogelijkheden de komende jaren verder te vergroten.

Openbaarheid

Deze informatie en de mantelzorgmonitor 2018 zijn openbaar

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Datum 4 september 2018

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 48604

Onderwerp Resultaten mantelzorgmonitor 2018

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 25-09-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

verbind

Zwolle

Advies en Faciliteiten
AF

Stadskantoor
Lübeckplein
Postbus 538
8000 AM Zwolle
Telefoon (038) 498 2383
www.zwolle.nl

Monitor Mantelzorg 2018

Opdrachtgever	Erna van Dijk
Opdrachtnemer	Afdeling Onderzoek & Informatie
Versie	def
Datum	20 juli 2018

Datum 20 juli 2018
Ons kenmerk Mantelzorg 2018

Inhoud

Samenvatting **4**

1 Inleiding **6**
1.1 Aanleiding 6
1.2 Onderzoeksvragen 7
1.3 Aanpak 8
1.4 Representativiteit steekproef 9

2 Kenmerken van de mantelzorgers en de mantelzorg **10**
2.1 Kenmerken van de mantelzorgers 10
2.2 Kenmerken van de mantelzorg 10

3 Bereik van mantelzorgers **13**
3.1 Bekendheid met organisaties 13
3.2 Bekendheid met ondersteuning 14
3.3 Belemmeringen voor vragen om ondersteuning 15
3.4 Wensen ten aanzien van ondersteuning 16
3.5 Gebruik van ondersteuning 16
3.5.1 Geregistreerde mantelzorgers 17
3.5.2 Mantelzorgwaardering 17
3.5.3 Dag van de mantelzorg 18
3.5.4 Individuele ondersteuning 18
3.5.5 OZOverbindzorg 19
3.6 Samenvatting 19

4 Tevredenheid met ondersteuning **21**
4.1 Tevredenheid met gemeente Zwolle 21
4.2 Tevredenheid met formele zorg 22
4.3 Meerwaarde OZOverbindzorg 23
4.4 Tevredenheid met ondersteuning 23
4.5 Effect van ondersteuning 24
4.6 Samenvatting 25

5 Belasting van mantelzorgers **26**
5.1 Ervaren belasting 26
5.2 Invloed op het dagelijks leven 26
5.3 Ondersteuning door omgeving 27
5.4 Waardering door omgeving 28
5.5 Mantelzorg en werk 28
5.6 Behoefte aan vervangende zorg 29
5.7 Kwetsbare groepen mantelzorgers 30
5.8 Leeftijdsgroepen vergeleken 32
5.9 Samenvatting 32

Bijlage I Vragenlijst **34**

Bijlage II Kenmerken mantelzorgers **43**

Bijlage III Kenmerken verleende mantelzorg **45**

Bijlage IV Kwetsbare groepen **48**

Samenvatting

In dit rapport worden de uitkomsten van de tweede meting van de Mantelzorgmonitor beschreven. Hierbij wordt steeds een vergelijking gemaakt met de uitkomsten van de eerste meting, die in 2016 is gehouden. Het doel van de monitor is om het bereik van de geboden ondersteuning, de ervaringen hiermee en de behoeften aan ondersteuning te meten.

Onderzoeksvragen
Het onderzoek moet antwoord geven op de volgende vragen:

1. In hoeverre zijn mantelzorgers bekend met de ondersteuning van de gemeente Zwolle?
2. In hoeverre maken mantelzorgers gebruik van de ondersteuning?
3. In welke mate voelen mantelzorgers zich gewaardeerd en ondersteund?
4. In welke mate ervaren mantelzorgers belasting door hun mantelzorgtaken?
5. In welke mate worden kwetsbare mantelzorgers belast door hun mantelzorgtaken. We onderscheiden de volgende groepen kwetsbare mantelzorgers:
    a. mantelzorgers die 20 uur per week of meer mantelzorg verlenen
    b. mantelzorgers die 21 uur per week of meer betaald werk verrichten
    c. mantelzorgers die een matige tot slechte gezondheid hebben
    d. mantelzorgers van hulpbehoevenden met GGZ-problematiek
6. In hoeverre verschillen de leeftijdsgroepen in ervaren belasting?
7. Ten aanzien van voorgaande onderzoeksvragen: In hoeverre zijn er veranderingen opgetreden in de afgelopen jaren?

Aanpak
Een online vragenlijst is uitgezet onder vijfduizend leden van het Zwols burgerpanel. 655 mantelzorgers hebben de vragenlijst nagenoeg volledig ingevuld. Daarnaast is gebruik gemaakt van registratiegegevens van het Steunpunt Mantelzorg en OZOverbindzorg.
Omdat zowel in 2016 als in 2018 een vrij groot aantal mantelzorgers heeft meegewerkt aan het onderzoek, mogen we aannemen dat de uitkomsten een goede indicatie zijn voor wat speelt onder mantelzorgers.

Resultaten bereik

- Het lijkt erop dat een groter aandeel van de Zwolse mantelzorgers wordt bereikt met de geboden ondersteuning. Meer mantelzorgers kennen het Steunpunt Mantelzorg en de ondersteuningsmogelijkheden en het gebruik van de diverse activiteiten is toegenomen.
- Een deel ervaart drempels bij het vragen om hulp. Zo denkt vier op de tien dat de hulpbehoevende niet door een ander verzorgd wil worden en drie op de tien mantelzorgers geeft de zorg liever niet uit handen.

Resultaten oordeel over de ondersteuning

- Mantelzorgers zijn iets meer tevreden over de aandacht, waardering en ondersteuning die de gemeente Zwolle biedt, dan in 2016. Ongeveer een kwart is hier tevreden over, één op de tien is hier ontevreden over. Van de 434 mantelzorgers die het Steunpunt, de Mantelzorg Adviesraad of de Sociale Wijkteams kennen, is een groter aandeel positief over het aanbod van de gemeente. Dit geldt vooral voor de ervaren waardering en aandacht vanuit de gemeente: 38 respectievelijk 36 procent is hier positief over.
- Ongeveer een derde is tevreden over het aanbod van waardering en ondersteuning. Ook dit is iets meer dan in 2016. Vijf procent is hier ontevreden over. Van de 434 mantelzorgers die bekend zijn met ten minste één van de ondersteunende organisaties, is een groter aandeel, namelijk circa 40 procent tevreden over de waardering en ondersteuning.
- De mening over de omgang met de formele zorg is nauwelijks veranderd: net als in 2016 is vier op de tien hier tevreden over en is ongeveer één op de tien ontevreden.
- Het merendeel (bijna driekwart) merkt geen effect van de ondersteuning en 14 procent voelt zich dankzij de ondersteuning minder belast. Een zelfde effect merken de mantelzorgers die bekend zijn met de ondersteunende organisaties.

Resultaten ervaren belasting

- Vergeleken met 2016 voelen mantelzorgers zich minder belast door hun mantelzorgtaken. Ook rapporteren mantelzorgers dat het mantelzorgen minder invloed heeft op hun dagelijks leven. Echter, bij een kwart tot een derde heeft het mantelzorgen wel veel invloed op het dagelijks leven.
- De meeste mantelzorgers worden ondersteund door iemand uit de naaste omgeving en ongeveer twee derde voelt zich voldoende gewaardeerd door de omgeving. Eén op de vijf wordt door niemand ondersteund.
- Werkgevers zijn minder vaak op de hoogte van de mantelzorgtaken dan in 2016. Ze zijn wel vaker bereid om mee te denken over hoe werk en mantelzorg kunnen worden gecombineerd.
- Een opvallend groot aandeel van de mantelzorgers (81%) zegt geen behoefte te hebben aan vervangende zorg.
- 71 procent van de mantelzorgers die aan dit onderzoek deelnamen, is waarschijnlijk kwetsbaarder omdat ze veel mantelzorg verlenen, betaald werk hebben, mantelzorg verlenen aan een hulpbehoevende met psychische klachten of zelf een matige of slechte gezondheid hebben. Zij ervaren over het algemeen meer belasting. Een uitzondering hierop is de groep die 21 uur per week of meer betaald werk verricht. Met name de mantelzorgers die intensief mantelzorg verlenen (20 uur per week of meer) voelen zich zwaar belast.
- Het lijkt erop dat de jongere mantelzorgers (18-34 jarigen) de minste belasting ervaren en de mantelzorgers uit de oudste leeftijdscategorie (80 jaar en ouder) de meeste. Echter, beide leeftijdsgroepen zijn erg klein en daarmee mogelijk niet representatief voor de totale populatie mantelzorgers.

1 Inleiding

Dit rapport doet verslag van de resultaten van de tweede meting van de Mantelzorgmonitor. In 2016 is de eerste meting uitgevoerd. Met de monitor wordt het bereik van de maatregelen die gemeente Zwolle neemt om mantelzorgers te ondersteunen, in kaart gebracht. Daarnaast worden de ervaringen en behoeften onder mantelzorgers gepeild. In 2020 wordt de laatste meting uitgevoerd.

1.1 Aanleiding

Uit onderzoek blijkt dat veel mensen in Nederland mantelzorg verlenen, vaak intensief en gedurende meerdere jaren (De Klerk et al 2017[1]). Dit geldt ook voor inwoners uit de gemeente Zwolle: velen helpen een hulpbehoevende uit hun directe omgeving. Met een groot deel van hen gaat het goed. Zij helpen omdat zij het graag doen, ontlenen plezier aan de hulp en hebben geen behoefte aan extra ondersteuning (De Klerk et al 2017). Er zijn echter ook mantelzorgers voor wie het zorgen teveel wordt en die extra ondersteuning nodig hebben om overbelasting te voorkomen.
Op basis van een grootschalig landelijk onderzoek van het CBS uit 2015[2] blijkt dat 15 procent van de 18plussers in Nederland intensief of langdurig mantelzorg verleent[3]. Als we dit vertalen naar de Zwolse situatie verlenen naar schatting ongeveer 15 duizend inwoners van 18 jaar of ouder intensief of langdurig mantelzorg[4]. De gemeente Zwolle zet diverse maatregelen in om hen te ondersteunen zoals de mantelzorgwaardering, de Dag van de mantelzorg, respijtzorg en individuele ondersteuning. Deze worden grotendeels uitgevoerd door het Steunpunt Mantelzorg, onderdeel van ZwolleDoet!. Ze zijn, zoals beschreven in de beleidsnota's uit 2015 en 2017, gericht op het herkennen en vinden; erkennen en waarderen; en het versterken, ontlasten en ondersteunen van mantelzorgers. Daarnaast is het streven om de kennis en vaardigheden van het sociale netwerk en de werkgevers van mantelzorgers en van de zorgaanbieders te vergroten.
In 2017 zijn aanvullende maatregelen genomen om mantelzorgers te ondersteunen[5]. Dit zijn onder andere een structurele subsidie aan Hospice Zwolle, wat een aanvulling vormt op het aanbod van respijtzorg en extra ondersteuning aan jonge mantelzorgers in de leeftijd 6-12 jaar. Ook is gestart met de inzet van OZOverbindzorg, een digitaal platform dat patiënt, mantelzorger(s) en de formele hulpverleners verbindt en hiermee een betere communicatie tussen formele en informele zorg bevordert.

Met de Mantelzorgmonitor wil gemeente Zwolle inzicht krijgen in hoeverre de maatregelen het gewenste effect hebben, namelijk het voorkomen van overbelasting.

[1] Klerk M de, Boer A de, Plaisier I & Schyns P (2017). *Voor elkaar? Stand van de informele hulp in 2016.* Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
[2] CBS (2016). Eén op zeven mantelzorgers vindt zichzelf zwaarbelast. Zie: www.cbs.nl/nlnl/nieuws/2016/45/een-op-zeven-mantelzorgers-vindt-zichzelf-zwaarbelast.
[3] Dit percentage komt overeen met de uitkomsten van het Buurt-voor-Buurt Onderzoek 2018, waarvan de resultaten later dit jaar verschijnen.
[4] Op 1 januari 2017 telde de gemeente Zwolle 97.960 inwoners in de leeftijd 18 jaar en ouder (bron: BRP).
[5] Zie: Beslisnota voor de raad, Aanvullende ondersteuningsmaatregelen mantelzorg, 10 januari 2017.

1.2 Onderzoeksvragen

Net als in 2016, gaan we bij de opzet van de monitor uit van de beleidsdoelstellingen. We maken daarbij onderscheid naar de gewenste *outcome*, te weten 'mantelzorgers zijn beter en langer in staat om voor hun naasten te zorgen' en de gewenste *effecten* 'mantelzorgers voelen zich door de gemeente gewaardeerd en ondersteund'. In figuur 1 is de verandertheorie visueel weergegeven.

Figuur 1 Verandertheorie inzet gemeente Zwolle op ondersteuning en waardering mantelzorgers

Om iets te kunnen zeggen over de mate waarin de ondersteuning en waardering leiden tot minder ervaren belasting, is uitgebreider onderzoek nodig. Onderzoek waarbij ontvangers van de waardering en ondersteuning worden vergeleken met een mantelzorgers die de waardering en ondersteuning niet of in mindere mate ontvangt (een controlegroep). We kunnen in deze rapportage daarom geen harde uitspraken doen over oorzakelijke verbanden tussen de activiteiten van de gemeente Zwolle en de ervaren belasting door de mantelzorgers.

Met de monitor willen we inzicht krijgen in het bereik van de activiteiten op het gebied van ondersteuning, hoe mantelzorgers deze ervaren en in hoeverre zij zich belast voelen. We zoomen daarbij in op kwetsbare doelgroepen die, zo blijkt uit eerdere onderzoeken, vaak meer belasting ervaren door de mantelzorgtaak. Eén van deze kwetsbare groepen zijn de jonge mantelzorgers. Naar schatting heeft één op de tien kinderen en jongeren (5-23 jaar) een gezinslid dat langdurig lichamelijk of psychisch

ziek is (De Boer et al 2012)[6]. Uit de meeste onderzoeken blijkt dat het opgroeien met een ziek gezinslid, negatieve gevolgen kan hebben voor de jonge mantelzorger. Zij rapporteren vaker een verminderd sociaal-emotioneel welbevinden, weinig tijd voor sociale activiteiten, meer schoolverzuim en slechtere schoolprestaties (De Veer & Francke 2008)[7]. Dit jaar is het SCP met Vilans en buitenlandse partners gestart met een onderzoek onder jonge mantelzorgers in Nederland en Europa. Onderzocht wordt hoe zij omgaan met stress en hoe zij het beste ondersteund kunnen worden. Voor dit onderzoek worden ook jonge mantelzorgers in Zwolle benaderd via het Steunpunt Mantelzorg. Naar verwachting zijn de resultaten in 2021 bekend[8]. Omdat de monitorvragenlijst alleen is uitgezet onder 18-plussers, kunnen we nu helaas nog niks zeggen over de jonge mantelzorgers in Zwolle.

Uit onderzoek van het SCP (De Klerk et al 2017) blijkt dat mantelzorgers die mensen met dementie of een terminale ziekte verzorgen, extra kwetsbaar zijn. Deze groep mantelzorgers kunnen we echter niet selecteren in dit onderzoek. Zij vallen in de categorie ´mantelzorgers van hulpbehoevenden met een chronische ziekte´ waar de helft van de mantelzorgers uit dit onderzoek toe behoort.

We onderscheiden de volgende onderzoeksvragen:

1. In hoeverre zijn mantelzorgers bekend met de ondersteuning van de gemeente Zwolle?
2. In hoeverre maken mantelzorgers gebruik van de ondersteuning?
3. In welke mate voelen mantelzorgers zich gewaardeerd en ondersteund?
4. In welke mate ervaren mantelzorgers belasting door hun mantelzorgtaken?
5. In welke mate worden kwetsbare mantelzorgers belast door hun mantelzorgtaken? We onderscheiden de volgende groepen kwetsbare mantelzorgers:
    a. mantelzorgers die 20 uur per week of meer mantelzorg verlenen
    b. mantelzorgers die 21 uur per week of meer betaald werk verrichten
    c. mantelzorgers die een matige tot slechte gezondheid hebben
    d. mantelzorgers van hulpbehoevenden met GGZ-problematiek
6. In hoeverre verschillen de leeftijdsgroepen in ervaren belasting?
7. Ten aanzien van voorgaande onderzoeksvragen: In hoeverre zijn er veranderingen opgetreden in de afgelopen jaren?

1.3 Aanpak

In april 2018 is een online vragenlijst (zie bijlage I) uitgezet onder 5.000 mensen uit het Zwols burgerpanel. Deze vragenlijst is nagenoeg identiek aan de vragenlijst die in 2016

[6] Boer A de, Oudijk D & Tielen (2012). Kinderen en jongeren met een langdurig ziek gezinslid in Nederland. Aantallen en enkele kenmerken. *Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen*, 90(3), 167-170.
[7] Veer AJE de & Francke AL (2008). *Opgroeien met zorg. Quick scan naar de aard en omvang van zorg, belasting en ondersteuningsmogelijkheden voor jonge mantelzorgers*. Utrecht: Nivel.
[8] Zie: www.scp.nl/Onderzoek/Lopend_onderzoek/A_Z_alle_lopende_onderzoeken/Me_We_jonge_mantelzorgers_in_Europa

is uitgezet. In totaal reageerden 1.808 mensen (36%), waarvan 744 mensen (41%) aangaven mantelzorger te zijn of te zijn geweest. In totaal hebben 655 mantelzorgers de vragenlijst grotendeels of helemaal ingevuld. Hun antwoorden zijn meegenomen in de analyse.
Daarnaast zijn de registratiegegevens van het Steunpunt Mantelzorg en OZOverbindzorg gebruikt.
Waar mogelijk worden de resultaten vergeleken met 2016. Toen is de eerste meting van de Mantelzorgmonitor uitgevoerd. Ook toen zijn 5.000 mensen uit het Zwols burgerpanel benaderd met een online vragenlijst. In totaal reageerden 1.799 mensen van wie 40 procent (720 personen) aangaf mantelzorger te zijn of te zijn geweest.

1.4 Representativiteit steekproef

Mantelzorgers vormen een groep die niet exact te definiëren is. Mantelzorgers herkennen zichzelf ook niet altijd in de term. Mede daardoor is de precieze omvang en samenstelling van de groep niet bekend. We kunnen hierdoor niet vaststellen in hoeverre de deelnemers aan dit vragenlijstonderzoek representatief zijn voor de totale groep. Wel hebben aan beide metingen een vrij groot aantal mantelzorgers meegewerkt. We mogen daarom aannemen dat de uitkomsten een goede indicatie zijn voor wat speelt onder mantelzorgers.
Verder zien we dat de achtergrondkenmerken van de mantelzorgers die in 2018 hebben deelgenomen aan het vragenlijstonderzoek, redelijk vergelijkbaar zijn met degenen die in 2016 deelnamen. Dit maakt dat we de uitkomsten van beide metingen goed met elkaar kunnen vergelijken en uitspraken kunnen doen over ontwikkelingen. We kunnen nog niet zeggen of er sprake is van trends. Daarvoor zijn minimaal drie metingen nodig.

2 Kenmerken van de mantelzorgers en de mantelzorg

In dit hoofdstuk geven we een schets van de achtergrondkenmerken van de 655 mantelzorgers die aan het vragenlijstonderzoek hebben meegewerkt en de mantelzorg die zij verlenen of verleenden. Zoals vermeld in paragraaf 1.4 is niet bekend in hoeverre deze 655 mantelzorgers representatief zijn voor de totale groep mantelzorgers in de gemeente Zwolle.

2.1 Kenmerken van de mantelzorgers

In tabel 1 staan enkele persoonskenmerken weergegeven van de mantelzorgers die in 2018 de vragenlijst hebben ingevuld en zij die dat in 2016 deden. Voor een compleet overzicht van de persoonskenmerken verwijzen we naar bijlage II.
We zien dat iets meer dan de helft van de mantelzorgers vrouw is, bijna een derde is 65-plusser en vijf procent is 34 jaar of jonger. De helft heeft een betaalde baan van 21 uur per week of meer en 42 procent heeft geen betaalde baan. Verder zien we dat een vijfde alleen woont en dat bijna één op de tien een matige tot slechte gezondheid heeft.
We zien dat de mantelzorgers die meededen aan het onderzoek in 2018 nauwelijks verschillen van de mantelzorgers die in 2016 de vragenlijst invulden. Het enige verschil is dat er nu iets minder vrouwen en iets meer alleenwonenden zijn onder de respondenten.

Tabel 1 Kenmerken mantelzorgers in het onderzoek, 2018 en 2016

Persoonskenmerk	2018 (N=655)	2016 (N=720)
Vrouw	55%	60%
65 jaar of ouder	32%	30%
34 jaar of jonger	5%	4%
Betaald werk 21 uur per week of meer	50%	49%
Alleenwonend	21%	17%
Matige tot slechte gezondheid	9%	11%

2.2 Kenmerken van de mantelzorg

In tabel 2 zijn enkele kenmerken van de verleende mantelzorg uitgelicht. Dit is wederom gedaan voor de mantelzorgers uit het burgerpanel die in 2016 en 2018 deelnamen aan het vragenlijstonderzoek. In bijlage III staat een compleet overzicht van de uitgevraagde kenmerken van de verleende mantelzorg.
Het merendeel van de mantelzorgers (61%) verleent momenteel mantelzorg en doet dit voor één persoon. Meestal is de hulpbehoevende een ouder of grootouder, maar vaak ook de partner of een ander familielid. Vier procent koos voor de antwoordoptie ´anders´. Zij verlenen mantelzorg aan een kennis of helpen als vrijwilliger vanuit de kerk, het bejaardenhuis of als coach/mentor. Bijna een derde van de mantelzorgers verleent mantelzorg aan een hulpbehoevende buiten Zwolle.
Het merendeel van de mantelzorgers verleent 8 uur per week of minder mantelzorg en bijna één op de vijf verleent 20 uur per week of meer mantelzorg. Ruim een derde

verleent langdurig (langer dan drie maanden) én intensief (meer dan acht uur per week) mantelzorg.
De helft van de hulpbehoevenden aan wie mantelzorg wordt verleend, heeft een chronische ziekte en/of een lichamelijke beperking. In 2016 werden andere antwoordopties gegeven en gaf 66 procent aan dat de hulpbehoevende een lichamelijke beperking en/of lichamelijke ziekte had. Verder zijn psychiatrische of psychische aandoeningen (18%) en ouderdom (11%) veelvoorkomend onder de hulpbehoevenden. Vier procent antwoordde dat de hulpbehoevende(n) om een andere reden mantelzorg nodig heeft, zoals vanwege het overlijden van de partner, een scheiding of financiële problemen.
De mantelzorg bestaat meestal uit meerdere vormen van ondersteuning. Het bieden van emotionele ondersteuning en het aanwezig zijn bij gesprekken met zorgverleners worden het meest genoemd. Maar ook het regelen van dingen (zoals de administratie), vervoer en begeleiding en huishoudelijke hulp behoren vaak tot de werkzaamheden van de mantelzorger. Zeventien mantelzorgers vulden een andere vorm van mantelzorg in. Zij noemden bijvoorbeeld het opvangen van de kinderen van de hulpbehoevende, helpen bij studie of huiswerk, zorgen voor huisdieren, oppassen en kleding kopen.
Iets meer dan een derde van de mantelzorgers wordt (onder andere) ondersteund door de partner. Ook broers en zussen (31%) en professionals (25%) worden vaak genoemd bij de vraag door wie men wordt ondersteund. Daarentegen geeft één op de vijf aan door niemand te worden ondersteund bij het verlenen van mantelzorg.
We zien dat ook wat betreft de kenmerken van de verleende mantelzorg, er weinig verschillen zijn tussen beide metingen. Het enige noemenswaardige verschil is dat de respondenten in 2018 vaker een langere periode mantelzorg verlenen dan de respondenten in 2016.

Tabel 2 Kenmerken verleende mantelzorg, 2018 en 2016

Kenmerk mantelzorg	2018 (N=655)	2016 (N=720)
Momenteel mantelzorger	61%	63%
Verleent aan één persoon mantelzorg	70%	69%
Verleent mantelzorg aan (onder andere) ouder of grootouder	48%	47%
Hulpbehoevende woont *niet* in Zwolle	32%	*
Verleent 3 jaar of langer mantelzorg	57%	52%
Verleent 8 uur per week of minder mantelzorg	61%	62%
Verleent 20 uur per week of meer mantelzorg	18%	20%
Verleent langdurig (3 maanden of langer) en intensief (meer dan 8 uur per week) mantelzorg	34%	35%
Hulpbehoevende heeft (onder andere) een chronische ziekte	50%	*
Hulpbehoevende heeft (onder andere) een psychiatrische of chronisch-psychische aandoening	18%	17%
Hulpbehoevende heeft (onder andere) ouderdomsgebreken	11%	8%
Mantelzorg bestaat (onder andere) uit emotionele ondersteuning	74%	73%
Mantelzorg bestaat (onder andere) uit aanwezig zijn bij gesprekken met zorgverleners	72%	71%
Mantelzorg bestaat (onder andere) uit dingen regelen	61%	62%
Mantelzorg bestaat (onder andere) uit huishoudelijke hulp	57%	58%
Mantelzorg bestaat (onder andere) uit vervoer en/of begeleiding	57%	56%
Door niemand ondersteund	20%	20%

*Dit gegeven is in 2016 niet of op een andere manier uitgevraagd

3 Bereik van mantelzorgers

Een deel van de inspanningen die de gemeente en andere organisaties verrichten, hebben als doel dat mantelzorgers worden gevonden. Immers, om mantelzorgers te kunnen ondersteunen en waarderen, is nodig te weten wie de mantelzorgers zijn. Ook is het van belang dat mantelzorgers zelf bekend zijn met de mogelijkheden voor ondersteuning en waardering en dat zij weten welke organisaties dit aanbieden. In dit hoofdstuk gaan we in op de mate van bekendheid met de mogelijkheden voor ondersteuning onder de mantelzorgers en het gebruik van de ondersteuning.

3.1 Bekendheid met organisaties

Mantelzorgers kunnen in Zwolle onder andere terecht bij Steunpunt Mantelzorg, de Mantelzorg Adviesraad en de Sociale Wijkteams. In de vragenlijstonderzoeken gehouden in 2016 en 2018 is aan mantelzorgers gevraagd of zij het Steunpunt en de Adviesraad kennen. In 2018 is hen ook gevraagd of ze de Sociale Wijkteams kennen.
In figuur 2 is te zien dat, vergeleken met 2016, een groter aandeel van de mantelzorgers het Steunpunt Mantelzorg kent[9]. Dit geldt ook, zij het in mindere mate, voor de Mantelzorg Adviesraad. Echter, het merendeel van de mantelzorgers (79%) kent de Adviesraad niet. De ondersteuningsmogelijkheden van de Sociale Wijkteams zijn bij 59 procent bekend en bij 41 procent niet. Bijna de helft van de ondervraagde mantelzorgers kent het Steunpunt Mantelzorg *niet.* Een zelfde beeld zien we in landelijke cijfers (De Klerk et al 2017).
66 procent van de mantelzorgers (434 personen) kent ten minste één van deze organisaties en 20 procent (131 personen) kent alle drie de organisaties.

Figuur 2 Bekendheid met organisaties die ondersteuning bieden (N=655)

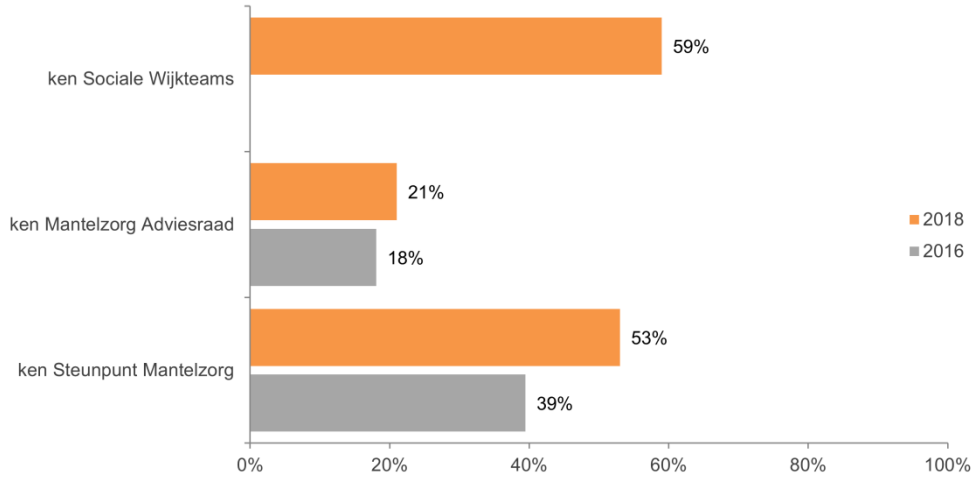

In 2018 is mantelzorgers ook gevraagd of zij OZOverbindzorg kennen en er staan ingeschreven. De ruime meerderheid (85%) kent OZOverbindzorg niet. Slechts 3 procent (17 personen) staat ingeschreven bij OZOverbindzorg (zie figuur 3). Dit is op

[9] De vraagstelling is in 2018 iets gewijzigd: in 2016 werd enkel naar het Steunpunt Mantelzorg gevraagd, in 2018 werd hierbij ook ZwolleDoet! genoemd.

zich niet vreemd aangezien OZOverbindzorg alleen wordt ingezet bij de doelgroep kwetsbare ouderen.

Figuur 3 Bekendheid met OZOverbindzorg in 2018 (N=655)

3.2 Bekendheid met ondersteuning

In 2016 en 2018 kregen mantelzorgers drie stellingen voorgelegd over het bekend zijn met de mogelijkheden van ondersteuning. Hieronder valt overigens niet alleen de ondersteuning die wordt geboden door bijvoorbeeld het Steunpunt, maar ook het aanbod van zorgverzekeraars. Gevraagd werd om met behulp van vijf antwoordopties (helemaal oneens tot helemaal eens) aan te geven in hoeverre ze het eens zijn met de stellingen.

In figuur 4 is te zien dat het aandeel mantelzorgers dat bekend is met de diverse soorten ondersteuning, iets is gestegen ten opzichte van 2016. Ruim de helft weet hoe en waar ondersteuning is te regelen, bijna twee derde weet van het bestaan van mantelzorgondersteuning en bijna de helft weet van de mogelijkheid voor vervangende zorg.

In paragraaf 3.1 bleek dat een deel van de mantelzorgers de ondersteunende organisaties niet kent. De 434 mantelzorgers die ten minste één van de drie organisaties (Steunpunt, Adviesraad, Sociale Wijkteams) kennen, blijken vaker op de hoogte te zijn van het aanbod van ondersteuning. Twee derde kan hulp of ondersteuning regelen, 59 procent is bekend met vervangende zorg en 77 procent is bekend met mantelzorgondersteuning.

Figuur 4 Bekendheid met soorten ondersteuning (N=655)

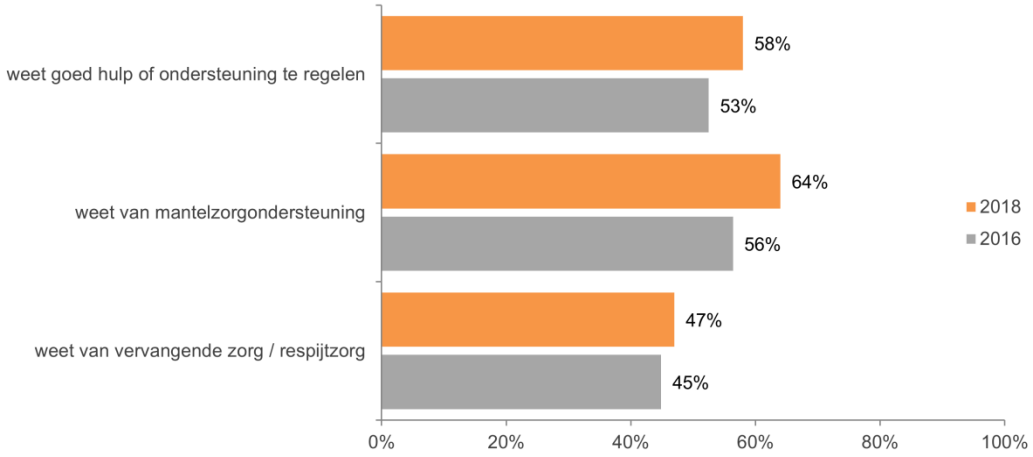

3.3 Belemmeringen voor vragen om ondersteuning

Ook als mantelzorgers weten dat er ondersteuning is en weten hoe deze kan worden aangevraagd, is het vragen om ondersteuning niet altijd eenvoudig. Men spreekt dan van vraagverlegenheid. Uit ander onderzoek weten we dat ongeveer één op de acht mantelzorgers in Nederland drempels ervaart om hulp te vragen (De Klerk et al. 2015).
Om te meten in hoeverre dit ook het geval is bij de mantelzorgers in Zwolle, zijn in de vragenlijst vijf belemmeringen voorgelegd met de vraag in hoeverre deze van toepassing zijn.
De meest voorkomende belemmering is dat de hulpbehoevende niet wil dat een ander de zorg overneemt. 42 procent van de mantelzorgers herkent dit. Bijna een derde van de mantelzorgers geeft de zorg liever niet uit handen en ongeveer een kwart vindt het moeilijk om om hulp te vragen of denkt dat respijtzorg teveel geld kost.
Vergeleken met 2016 is er nauwelijks iets veranderd in het optreden van belemmeringen (zie figuur 5). Wel zien we een duidelijke afname (van 31% naar 24%) in het aantal mantelzorgers dat denkt dat ondersteuning teveel geld kost.

In ander onderzoek bleek dat met name mantelzorgers die mensen met psychische problemen helpen, drempels ervaren bij het vragen om hulp (De Klerk et al. 2015). We zien dit ook in dit onderzoek, zij het in beperkte mate. De 116 mantelzorgers die iemand met een psychiatrische aandoening of een chronisch-psychisch probleem helpen, rapporteren iets vaker belemmeringen bij het vragen om ondersteuning. Vooral de belemmering ´denken dat ondersteuning of vervangende zorg teveel geld kost´ wordt vaker ervaren door mantelzorgers van mensen met psychische problemen, namelijk door 30 procent.

Figuur 5 Belemmeringen voor het vragen om ondersteuning (N=655)

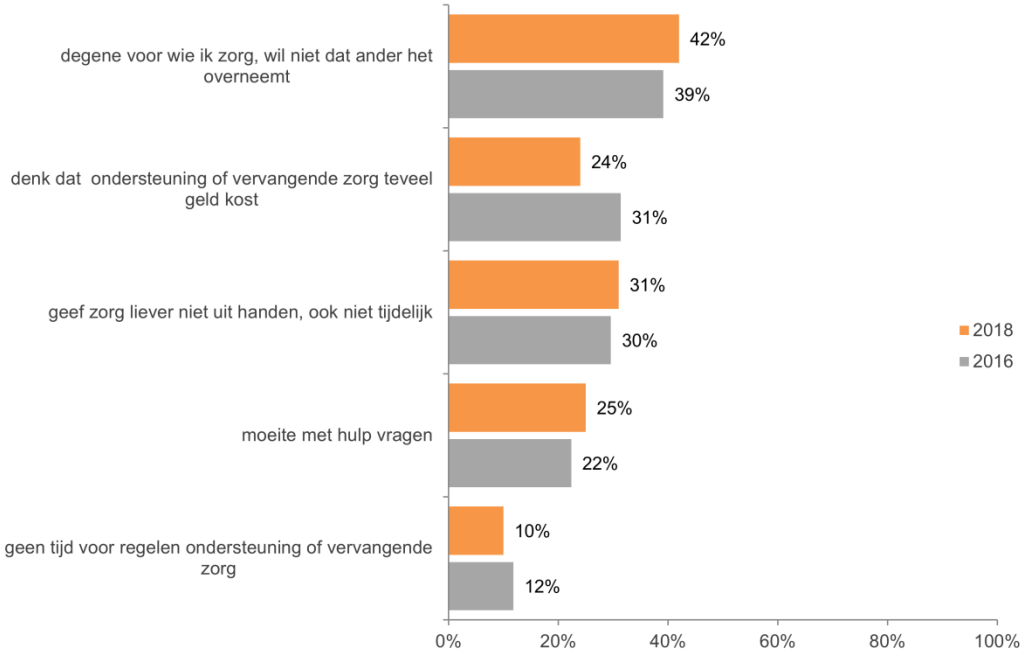

3.4 Wensen ten aanzien van ondersteuning

Aan het einde van de vragenlijst is gevraagd op welke manier men het liefst ondersteund wil worden in de rol als mantelzorger. Een financiële compensatie voor bijvoorbeeld de reiskosten of gemiste inkomsten (in geval van zzp'ers) werd het meest genoemd. Als tweede vorm van gewenste ondersteuning werden advies en informatie genoemd. Hierbij merkte een deel van de mantelzorgers op dat ze graag meer proactief benaderd willen worden. Bijvoorbeeld, dat zorgverleners signaleren en mantelzorgers informeren over de mogelijkheden voor ondersteuning of hen ernaar doorverwijzen. De derde meest genoemde vorm van ondersteuning zijn een luisterend oor bieden en meedenken. Hierbij merkten sommige mantelzorgers op dat ze het fijn zouden vinden als (al dan niet regelmatig) bij hen werd geïnformeerd hoe het gaat. De vierde vorm van gewenste ondersteuning is mogelijkheden voor ontspanning en sociale contacten. Een deel van de mantelzorgers heeft behoefte aan een vakantie, een uitje, een maatje om dingen mee te ondernemen en contact met lotgenoten. Ten vijfde heeft men behoefte aan praktische hulp, vaak in de vorm van (meer) huishoudelijke hulp of (meer) vervoersmogelijkheden voor de hulpbehoevende. Ten slotte worden respijtzorg en het krijgen van begrip en waardering vaak genoemd.

3.5 Gebruik van ondersteuning

Vrijwilligerscentrale ZwolleDoet! organiseert vanuit het Steunpunt Mantelzorg diverse activiteiten in het kader van ondersteuning van en waardering voor mantelzorgers. Met de registratiecijfers krijgen we inzicht hoeveel mantelzorgers in beeld zijn bij ZwolleDoet!.

Ook de Sociale Wijkteams ontvangen hulpvragen van mantelzorgers. Omdat in hun systeem mantelzorgers niet als zodanig worden geregistreerd, is niet bekend hoeveel mantelzorgers zij bereiken.

3.5.1 Geregistreerde mantelzorgers

Mantelzorgers die zich melden bij ZwolleDoet! worden geregistreerd. Het aantal geregistreerde mantelzorgers geeft een indicatie van de bekendheid van ondersteuningsmogelijkheden voor mantelzorgers: hoe meer mantelzorgers geregistreerd zijn, hoe meer mantelzorgers 'zichtbaar' op de hoogte zijn dat ze ondersteuning kunnen krijgen. Overigens betekent 'niet geregistreerd zijn' niet per se dat men niet op de hoogte is van de mogelijkheden voor ondersteuning.
In figuur 6 is het aantal geregistreerde mantelzorgers in de afgelopen jaren te zien. Dit aantal is sinds 2015 meer dan verdubbeld. Als we ervan uitgaan dat in Zwolle circa 15 duizend inwoners intensief of langdurig mantelzorg verlenen, zou dit betekenen dat een derde van hen in beeld is bij ZwolleDoet!.

Figuur 6 Aantal geregistreerde mantelzorgers bij ZwolleDoet!

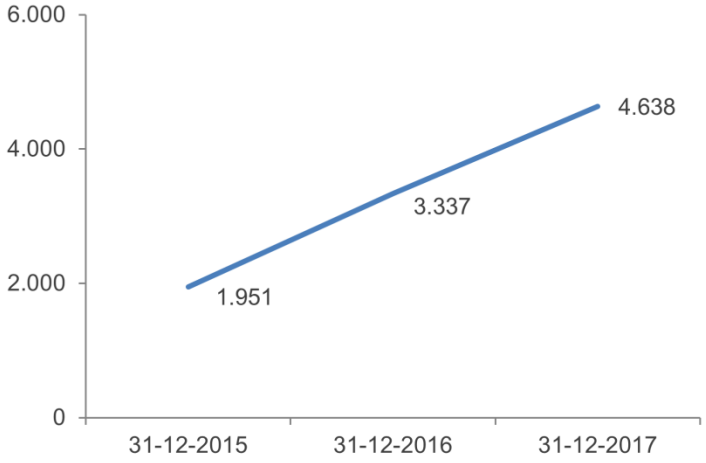

3.5.2 Mantelzorgwaardering

In een ander, landelijk onderzoek gaven mantelzorgers aan dat zij het meest behoefte hebben aan ondersteuning in de vorm van begrip en waardering (Schyns en De Boer 2015[10]). In Zwolle kunnen mantelzorgers in aanmerking komen voor een Mantelzorgwaardering. De afgelopen jaren was dit een VVV-cadeaukaart. We zien een forse toename in het gebruik van de Mantelzorgwaardering: in 2015 zijn ruim 1.000 waarderingen toegekend, in 2017 waren dit er circa 3.500 (zie figuur 7).

[10] Schyns P & Boer A de (2015). Ondersteuning van mantelzorgers. In: Klerk et al (2015). *Informele hulp: wie doet er wat? Omvang, aard en kenmerken van mantelzorg en vrijwilligerswerk in de zorg en ondersteuning in 2014*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Figuur 7 Aantal toekenningen Mantelzorgwaardering

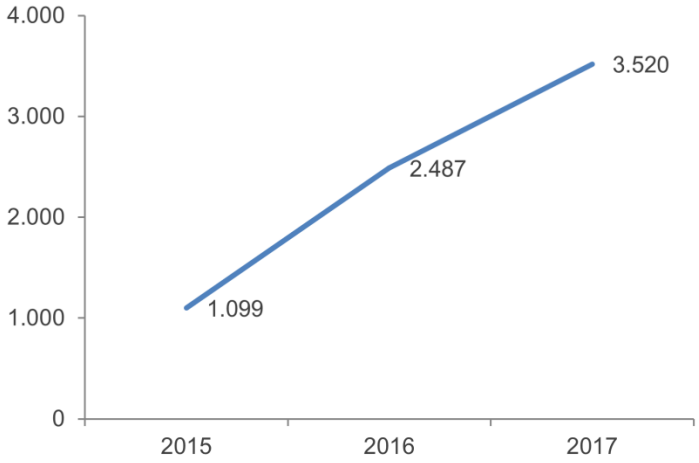

3.5.3 Dag van de mantelzorg

Elk jaar wordt in heel het land de Dag van de mantelzorg georganiseerd. Sinds 2015 is deze in Zwolle uitgebreid naar een hele week met activiteiten voor mantelzorgers. Het doel van de Dag van de mantelzorg is om waardering te tonen aan mantelzorgers. Het aantal bezoekers van de Dag van de mantelzorg is de afgelopen jaren gestegen: in 2015 waren er 621 mantelzorgers aanwezig terwijl dit er in 2017 ruim 1.000 waren (zie figuur 8).

Figuur 8 Aantal bezoekers Dag van de mantelzorg

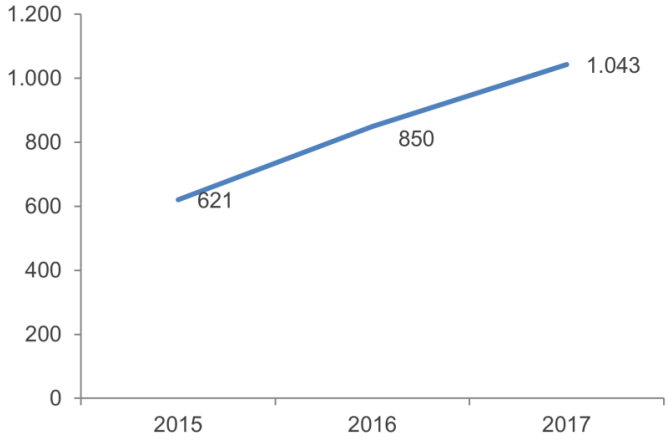

3.5.4 Individuele ondersteuning

Mantelzorgers kunnen voor hulp of advies terecht bij het steunpunt. In 2018 is aan 753 mantelzorgers individuele advisering of ondersteuning geboden. Het gebruik van deze vorm van ondersteuning is sinds 2015 met 38 procent toegenomen (zie figuur 9).

Figuur 9 Aantal mantelzorgers aan wie individuele advisering/ondersteuning is geboden

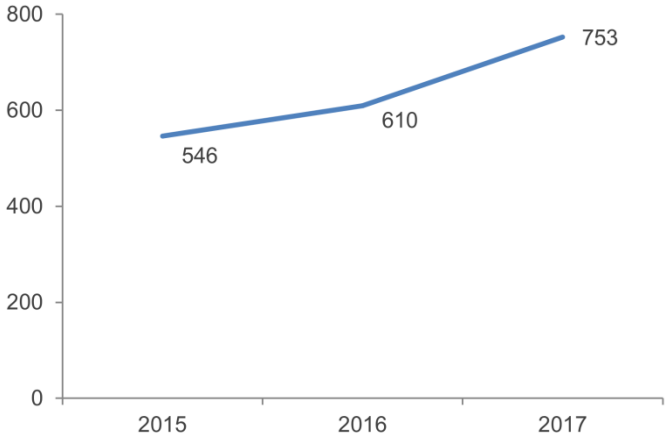

3.5.5 OZOverbindzorg

OZOverbindzorg is een digitaal platform dat patiënt, mantelzorger(s) en de formele hulpverleners met elkaar verbindt. Het doel hiervan is een betere communicatie tussen formele en informele zorg. In het eerste kwartaal van 2018 stonden 753 mantelzorgers die gekoppeld zijn aan een cliënt, ingeschreven bij OZOverbindzorg. Het aantal ingeschreven mantelzorgers is de afgelopen jaren gestaag toegenomen (zie figuur 10).

Figuur 10 Aantal mantelzorgers ingeschreven bij OZOverbindzorg

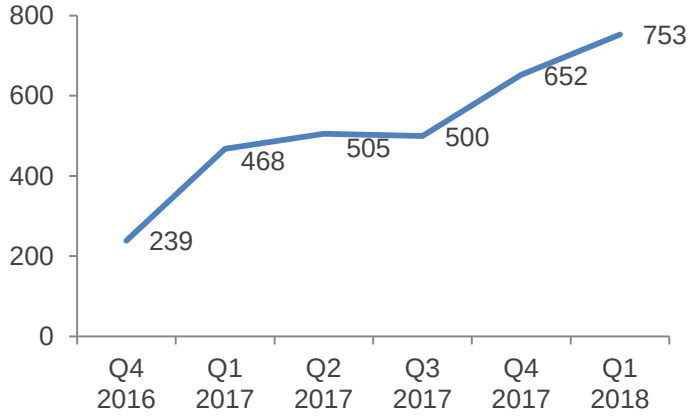

3.6 Samenvatting

De bekendheid van het Steunpunt Mantelzorg is flink toegenomen. Ook zijn meer mantelzorgers op de hoogte van de diverse ondersteuningsmogelijkheden en zijn de aantallen mantelzorgers die bereikt worden met de ondersteuning, gestegen. Ervan uitgaande dat het aantal mantelzorgers in de gemeente Zwolle min of meer gelijk is gebleven, kunnen we aannemen dat de gemeente een groter aandeel mantelzorgers bereikt.

Belemmeringen kunnen het vragen om hulp in de weg staan. Vier op de tien mantelzorgers denkt dat de hulpbehoevende niet door een ander verzorgd wilt worden en drie op de tien mantelzorgers geeft de zorg liever niet uit handen.

Ook elders in het land is het wegnemen van belemmeringen en het vergroten van de bekendheid van de mantelzorgondersteuning een aandachtspunt. Het SCP suggereert naar aanleiding van hun onderzoek naar informele zorg, dat huisartsen (of diens praktijkondersteuner) hier wellicht een (grotere) rol in kunnen spelen (De Klerk et al 2017).

4 Tevredenheid met ondersteuning

In de vragenlijsten die de afgelopen jaren zijn uitgezet onder mantelzorgers, worden vragen gesteld over de tevredenheid met de geboden ondersteuning. We doen in dit hoofdstuk verslag van het oordeel van mantelzorgers over het aanbod van de gemeente Zwolle, van formele zorgverleners en van OZOverbindzorg. Tot slot gaan we in op de tevredenheid in het algemeen en de ervaren effecten van de ondersteuning.

4.1 Tevredenheid met gemeente Zwolle

Mantelzorgers kregen drie stellingen voorgelegd over het aanbod van de gemeente Zwolle. Vergeleken met 2016 zijn iets meer mantelzorgers positief over de gemeente Zwolle (zie figuur 11). Gemiddeld een kwart vindt dat de gemeente Zwolle genoeg aandacht besteedt, waardering toont of ondersteuningsmogelijkheden biedt.
103 mantelzorgers zijn over alle drie aspecten tevreden. Als reden hiervoor noemen zij vaak de Mantelzorgwaardering en de informatie die wordt geboden. Degenen die over alle drie de aspecten ontevreden zijn (37 mantelzorgers) geven vaak als reden dat zij onvoldoende op de hoogte zijn van de mogelijkheden. Ook bureaucratie en bezuinigingen op de zorg worden als reden gegeven.

Figuur 11 Tevredenheid met de gemeente Zwolle (N=655)

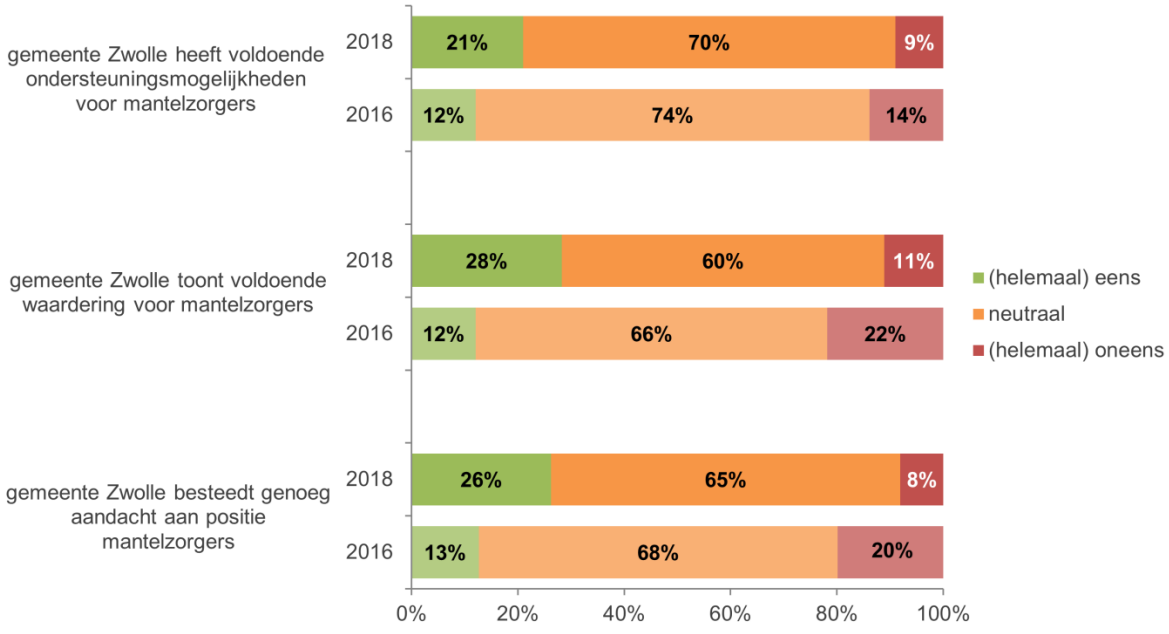

In figuur 11 is duidelijk te zien dat het merendeel van de mantelzorgers koos voor het antwoord ‘neutraal’. Uit de toelichtingen die zij geven, blijkt dat zij veelal niet op de hoogte zijn van het ondersteuningsaanbod. Ook geeft een groot deel van deze mantelzorgers aan dat de hulpbehoevenden die zij helpen, niet in de gemeente Zwolle wonen. Daarom hebben we de mantelzorgers die ten minste één van de ondersteunende organisaties kennen (het Steunpunt, de Adviesraad en de Sociale Wijkteams), geselecteerd. Dit zijn 434 personen. In figuur 12 is te zien hoe deze selecte groep oordeelt over de ondersteuning van de gemeente Zwolle. Deze groep oordeelt

vaker positief over hetgeen wat de gemeente aanbiedt. Dit geldt vooral voor de ervaren waardering en aandacht vanuit de gemeente: 38 respectievelijk 36 procent is hier positief over.

Figuur 12 Tevredenheid met de gemeente Zwolle bij mantelzorgers die ten minste één organisatie kennen (n=434)

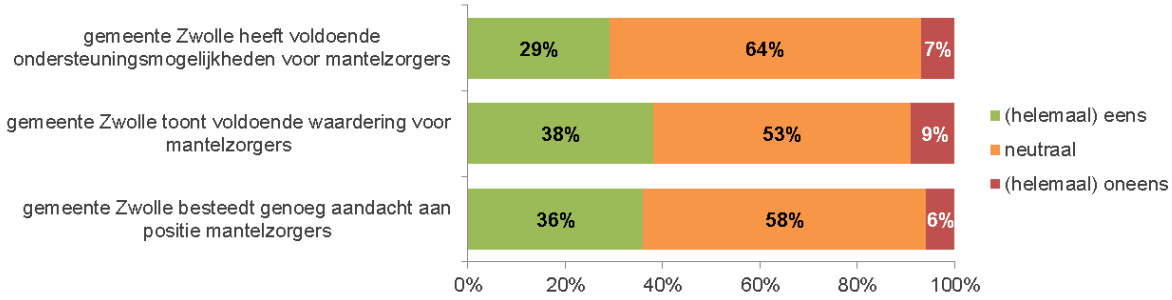

4.2 Tevredenheid met formele zorg

Het oordeel van de mantelzorgers over (de samenwerking met) de formele zorg is nauwelijks veranderd de afgelopen jaren. Wel zijn, vergeleken met 2016 de mantelzorgers iets meer tevreden over het overleg en de afstemming met de formele zorg[11] (zie figuur 13). Bijna de helft van de mantelzorgers voelt zich gehoord en gezien door de formele zorg. Ongeveer vier op de tien vindt dat de formele zorg voldoende waardering toont voor de mantelzorger, vindt het prettig als de formele zorg af en toe de zorg overneemt en maakt afspraken met de formele zorg over wie wat doet.
Ongeveer één op de tien mantelzorgers is niet tevreden over de samenwerking met de formele zorg. Een kwart tot een derde koos voor de antwoordoptie neutraal.

[11] In 2018 is de stelling “Als mantelzorger ervaar ik onvoldoende overleg en afstemming met de formele zorg” gebruikt. Deze is iets gewijzigd ten opzichte van 2016: “Als mantelzorger ervaar ik gebrek aan overleg en afstemming met de formele zorg”.

Figuur 13 Tevredenheid met formele zorg[12] (N=655)

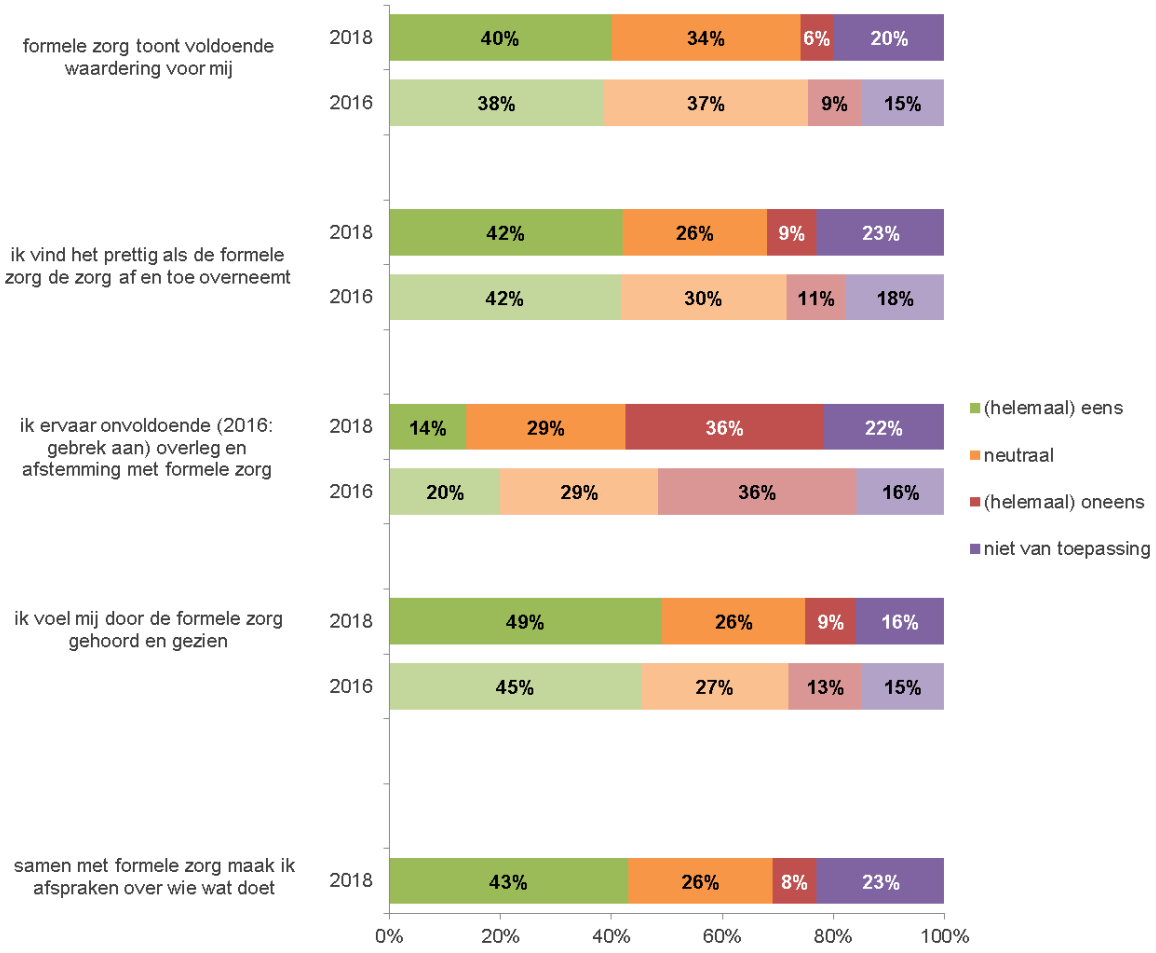

4.3 Meerwaarde OZOverbindzorg

Aan de zeventien mantelzorgers die staan ingeschreven bij OZOverbindzorg, is gevraagd of zij hier meerwaarde van ervaren. Van hen vinden zeven (41%) dat OZOverbindzorg grote meerwaarde heeft en zes (35%) vinden dat OZOverbindzorg enigszins meerwaarde heeft. Drie gebruikers van OZOverbindzorg ervaren geen meerwaarde.

4.4 Tevredenheid met ondersteuning

In de vragenlijst is gevraagd in hoeverre mantelzorgers tevreden zijn met het ondersteuningsaanbod en met de geboden erkenning[13]. We zien dat de tevredenheid op deze twee aspecten is toegenomen ten opzichte van 2016: 31 procent is (zeer) tevreden (zie figuur 14). Vijf procent is (zeer) ontevreden. Deze personen is om een

[12] De stelling “Samen met de formele zorg maak ik afspraken over wie wat doet in de zorg voor degene die zorg nodig heeft” is in 2018 voor het eerst is gebruikt. We kunnen dit aspect daarom niet vergelijken met 2016.
[13] In 2016 is gevraagd in welke mate men tevreden is over de waardering.

toelichting gevraagd. Redenen voor ontevredenheid zijn onbekendheid met de mogelijkheden, ervaren bureaucratie en het gevoel dat er teveel beroep wordt gedaan op mantelzorgers in het algemeen.

Figuur 14 Tevredenheid met ondersteuning (N=655)

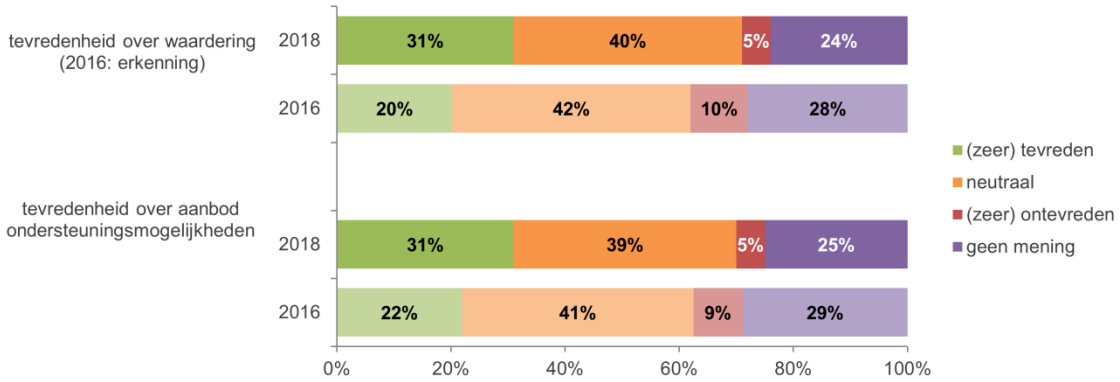

Een kwart van de mantelzorgers heeft geen mening bij de stellingen die de tevredenheid over de ondersteuning en de erkenning meten. Dit zijn naar verwachting voor een groot deel mantelzorgers die niet weten van het aanbod of hier geen gebruik van hebben gemaakt. We hebben daarom nader gekeken naar de antwoorden van de 434 mantelzorgers die het Steunpunt, de Adviesraad of de Sociale Wijkteams kennen. In figuur 15 is te zien in hoeverre zij tevreden zijn over de ondersteuning en de erkenning. Van deze groep is een groter aandeel tevreden over de geboden waardering (37%) en ondersteuning (41%). Zes respectievelijk vier procent is hier (zeer) ontevreden over.

Figuur 15 Tevredenheid met ondersteuning en erkenning bij mantelzorgers die ten minste één organisatie kennen (n=434)

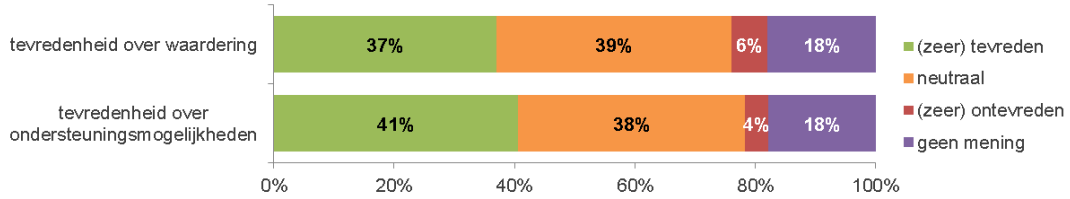

4.5 Effect van ondersteuning

Bijna driekwart van de mantelzorgers zegt dat de geboden ondersteuning en erkenning geen invloed hebben op de mate waarin zij zich belast voelen door de mantelzorgtaken (zie figuur 16). Veertien procent zegt zich minder belast te voelen door de ontvangen ondersteuning en erkenning en drie procent voelt zich juist meer belast door de ondersteuning. We zien hierin nauwelijks verandering ten opzichte van 2016.
Degenen die ‘anders’ antwoordden, gaven meestal aan geen ervaring te hebben met de erkenning en/of ondersteuning omdat ze niet wisten van het bestaan of omdat ze het niet (meer) nodig hadden.

Figuur 16 Effect van ondersteuning (N=655)

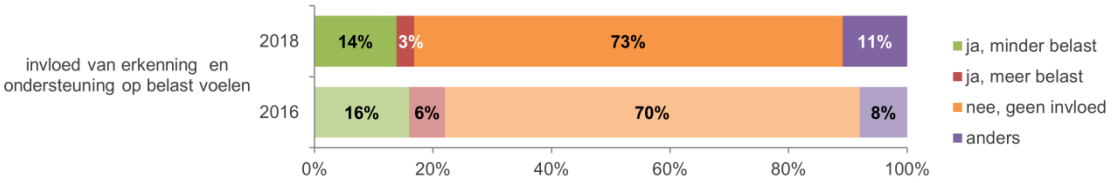

Net als bij de analyse van de tevredenheid over de gemeente en over de ondersteuning en erkenning in het algemeen, zoomen we ook nu in op de 434 mantelzorgers die ten minste één van de organisaties die ondersteuning bieden, kennen. Immers, alleen als je weet van de ondersteuning, kun je iets zeggen over de effecten hiervan. In figuur 17 is te zien dat de antwoorden van deze selecte groep nauwelijks afwijken van de totale groep: bijna driekwart merkt geen effect.

Figuur 17 Effect van ondersteuning bij mantelzorgers die ten minste één organisatie kennen (n=434)

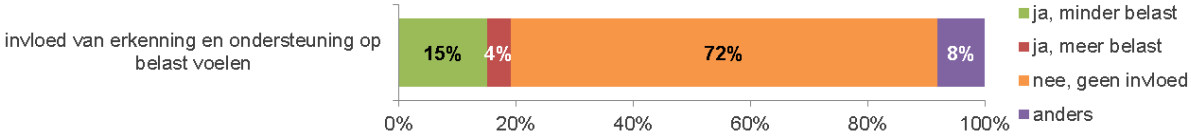

Op de klanttevredenheidsmeting die in 2017 door het Steunpunt is gehouden onder een steekproef van mantelzorgers, hebben zestien mantelzorgers gereageerd. Zij gaven allemaal aan dat de ondersteuning voldeed aan hun verwachtingen en wensen. Hen is gevraagd op welk vlak ze verder zijn geholpen. Emotionele ondersteuning werd het meest genoemd, gevolgd door meedenken, worden verwezen naar een andere organisatie en het bijwonen van een bijeenkomst, training of workshop.

4.6 Samenvatting

Ongeveer een kwart van de mantelzorgers is tevreden over de aandacht, waardering en de ondersteuning die de gemeente Zwolle biedt. Dit is iets meer dan in 2016. Ongeveer één op de tien is hier ontevreden over. Van de mantelzorgers die de organisaties kennen die de ondersteuning bieden, is een groter aandeel positief over het aanbod.
Verder is ongeveer een derde tevreden over de geboden waardering en het aanbod aan ondersteuning. Dit is iets meer dan in 2016. Vijf procent is hier ontevreden over. Van de mantelzorgers die de organisaties kennen, is ongeveer 40 procent tevreden over de geboden ondersteuning.
De mening over de omgang met de formele zorg is nauwelijks veranderd. Net als in 2016 is vier op de tien hier tevreden over. Mantelzorgers vinden het vooral prettig als de professional af en toe de zorg overneemt. Ongeveer één op de tien is ontevreden over de omgang met de formele zorg.
Bijna driekwart merkt geen effect van de ondersteuning. Slechts 14 procent voelt zich dankzij de ondersteuning minder belast. Dit is niet veranderd sinds 2016.
Een klein aantal mantelzorgers zegt OZOverbindzorg te gebruiken. Van hen vindt driekwart dat dit meerwaarde heeft.

5 Belasting van mantelzorgers

In dit hoofdstuk doen we verslag van de mate waarin de mantelzorgers zich belast voelen. In paragraaf 5.7 gaan we in op de kwetsbare groepen mantelzorgers en de door hen ervaren belasting.

5.1 Ervaren belasting

We zien dat het aandeel mantelzorgers dat zich nauwelijks of enigszins belast voelt, is toegenomen. In 2018 voelt ongeveer driekwart van de mantelzorgers zich niet, nauwelijks of enigszins belast terwijl dit in 2016 68 procent was (zie figuur 18). Tegelijkertijd zien we dat het aandeel mantelzorgers dat zich zeer zwaar of overbelast voelt, licht is afgenomen: van zeven procent in 2016 naar vier procent in 2018.
Verder voelt in 2018 bijna een kwart van de mantelzorgers zich tamelijk zwaar of zwaar belast. Deze cijfers zijn lastig te vergelijken met 2016 omdat in 2018 de antwoordoptie “zwaar belast” is toegevoegd aan de vragenlijst.

Figuur 18 Ervaren belasting door mantelzorgers (N=655)

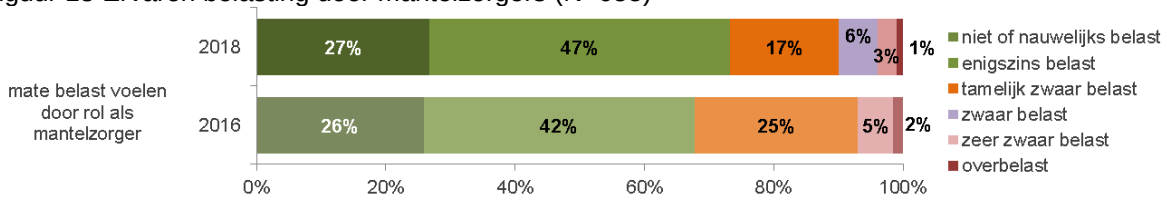

5.2 Invloed op het dagelijks leven

Bij een kwart tot een derde van de mantelzorgers heeft het mantelzorgen veel invloed op het dagelijks leven (zie figuur 19). Iets meer dan een derde van de mantelzorgers voelt zich door het mantelzorgen beperkt in het doen en laten en vindt dat hij of zij in gedachten teveel bezig is met het mantelzorgen. Ruim een kwart ervaart te weinig tijd voor zichzelf en vindt dat er teveel op zijn of haar schouders neerkomt door het mantelzorgen.
Het combineren van de mantelzorg met gezin of familie, gaat de meeste mantelzorgers goed af: iets minder dan een kwart heeft hier moeite mee. Ook als we degenen die thuiswonende kinderen hebben (n=177) selecteren, zien we dat nog steeds maar 27 procent moeite heeft met het combineren van gezin en mantelzorg.
Ook het combineren van mantelzorg met werk kost de meesten weinig moeite: een kwart heeft hier moeite mee. Als we echter de groep die 21 uur per week of meer werken (n=327) bekijken, zien we dat een groter aandeel, namelijk 35 procent moeite heeft met de combinatie mantelzorg en werk.
Ten opzichte van 2016 zien we ook op dit vlak een positieve tendens: de mantelzorg lijkt minder invloed te hebben op het dagelijks leven. In 2016 bijvoorbeeld, voelde 44 procent van de mantelzorgers zich beperkt in het doen en laten, in 2018 is dit afgenomen naar 36 procent.

Figuur 19 Invloed van de mantelzorg op het dagelijks leven (N=655)

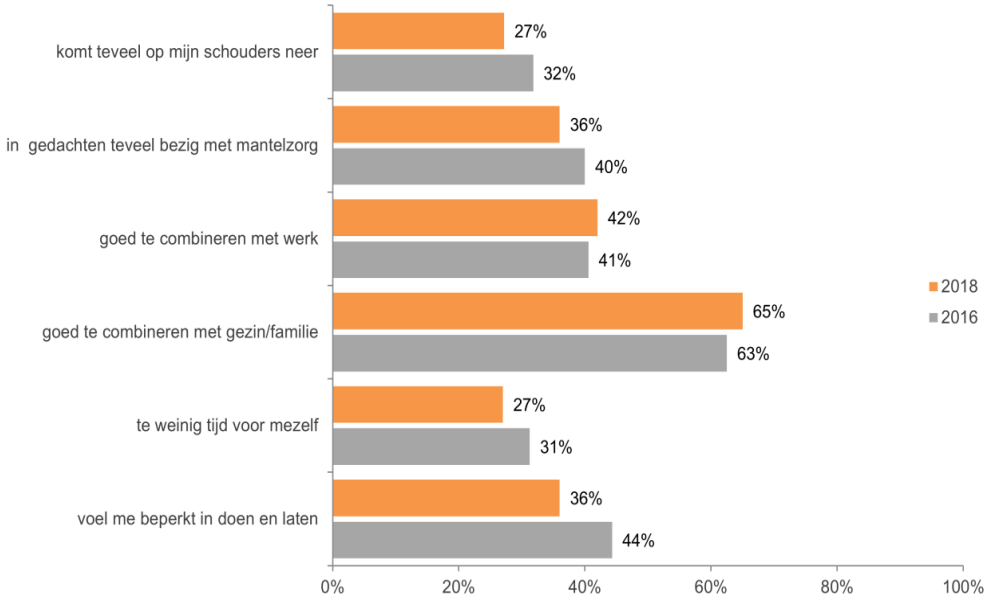

5.3 Ondersteuning door omgeving

In de vragenlijst is gevraagd in hoeverre men bij het uitvoeren van de mantelzorgtaken ondersteuning ontvangt van anderen. Ondersteuning van anderen kan ervoor zorgen dat de mantelzorger minder belasting ervaart. Het merendeel van de mantelzorgers geeft aan ondersteuning van anderen te ontvangen. Meestal zijn het de partner, broers of zussen of professionals die de ondersteuning bieden (zie figuur 20). Eén op de vijf mantelzorgers zegt helemaal geen ondersteuning van anderen te ontvangen. Ten opzichte van 2016 zijn hierin nauwelijks veranderingen opgetreden.

Figuur 20 Ondersteuning van anderen bij mantelzorgtaken (N=655)

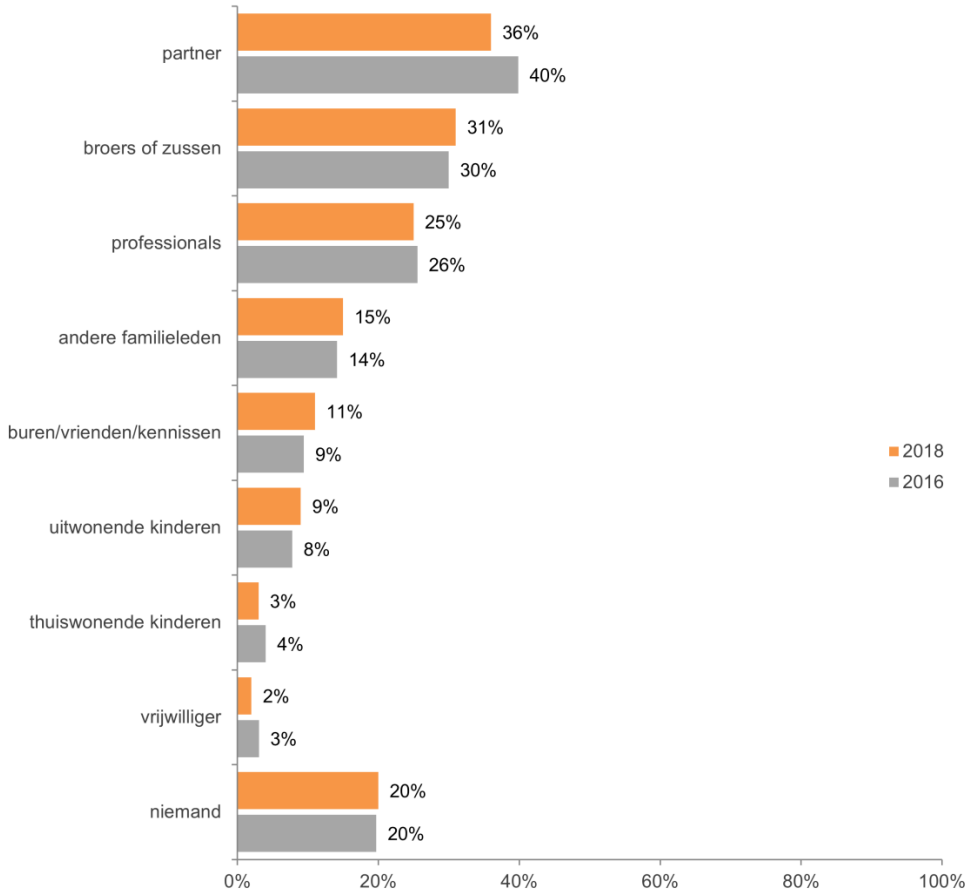

5.4 Waardering door omgeving

De mantelzorgers is ook gevraagd in hoeverre de naaste omgeving (familie en vrienden) voldoende waardering toont aan de mantelzorger. Het merendeel, namelijk 63 procent, ervaart voldoende waardering. Dit is iets meer dan in 2016 toen 59 procent voldoende waardering ervaarde uit zijn of haar naaste omgeving. Twaalf procent ervaart onvoldoende waardering (zie figuur 21).

Figuur 21 Ervaren waardering door naaste omgeving (N=655)

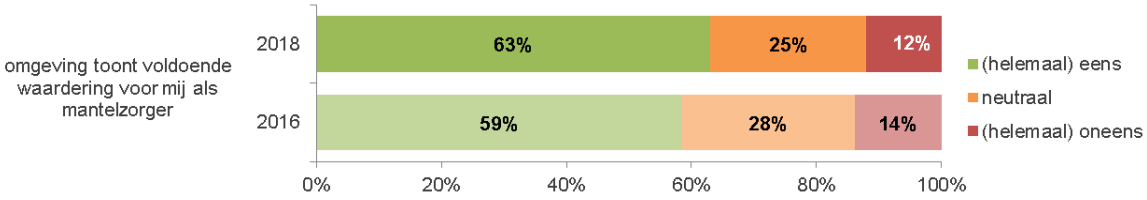

5.5 Mantelzorg en werk

Van de ondervraagde mantelzorgers heeft zes op de tien betaald werk. Bijna een kwart van de mantelzorgers heeft een betaalde baan van 35 uur per week of meer.

Van de werkenden (zzp'ers en ondernemers buiten beschouwing gelaten) zegt 39 procent dat zijn of haar werkgever of leidinggevende op de hoogte is van de

mantelzorg. Bij 30 procent is dat niet het geval. Het lijkt erop dat werkgevers en leidinggevenden minder vaak op de hoogte zijn van de mantelzorgtaken. In 2016 zei namelijk bijna de helft van de werkende mantelzorgers dat diens werkgever of leidinggevende op de hoogte was.
Tegelijkertijd zien we dat het aandeel werkende mantelzorgers wiens werkgever of leidinggevende bereid is om mee te denken over het combineren van werk en mantelzorg, licht is gestegen. Van 32 procent in 2016 naar 36 procent in 2018. Bovendien zien we een afname in het aandeel mantelzorgers dat zegt dat hun werkgever of leidinggevende hier *niet* toe bereid is: van 11 procent naar 6 procent (zie figuur 22).
Deze resultaten doen vermoeden dat werkgevers of leidinggevenden minder vaak op de hoogte zijn van de mantelzorgtaken van hun werknemers. Maar als zij ervan weten, dat zij dan wel bereid zijn om de mantelzorger te helpen bij het vinden van oplossingen voor het combineren van werk en mantelzorg.

Figuur 22 Bereidheid werkgevers om mee te denken (n=332)

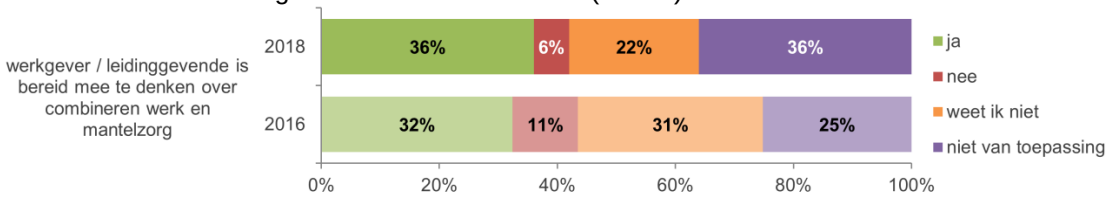

5.6 Behoefte aan vervangende zorg

In 2018 is voor het eerst aan mantelzorgers gevraagd of zij behoefte hebben aan tijdelijk vervangende zorg (respijtzorg). Een opvallend grote groep (81%) zegt hier geen behoefte aan te hebben. Zes procent heeft wel behoefte hieraan en denkt dat de hulpbehoevende dit geen probleem zal vinden. De overige twaalf procent heeft ook behoefte aan respijtzorg, maar denkt dat de hulpbehoevende dat niet wil (zie figuur 23). Ook landelijk zien we dat een klein aandeel aangeeft behoefte te hebben aan respijtzorg: ongeveer één op de tien mantelzorgers (De Klerk et al 2017). Een mogelijke verklaring voor het opmerkelijke grote aandeel dat geen behoefte zegt te hebben aan vervangende zorg, is dat mantelzorgers niet weten welke mogelijkheden van respijtzorg er zijn en dat bijvoorbeeld ook zorg door vrijwilligers, kortdurend verblijf en dagbesteding hieronder vallen. Verder wordt door enkele mantelzorgers opgemerkt dat ze wel gebruik zouden willen maken van respijtzorg, maar dat de zorg zo complex is dat deze moeilijk is over te dragen.

Figuur 23 Behoefte aan tijdelijk vervangende zorg (respijtzorg) (N=655)

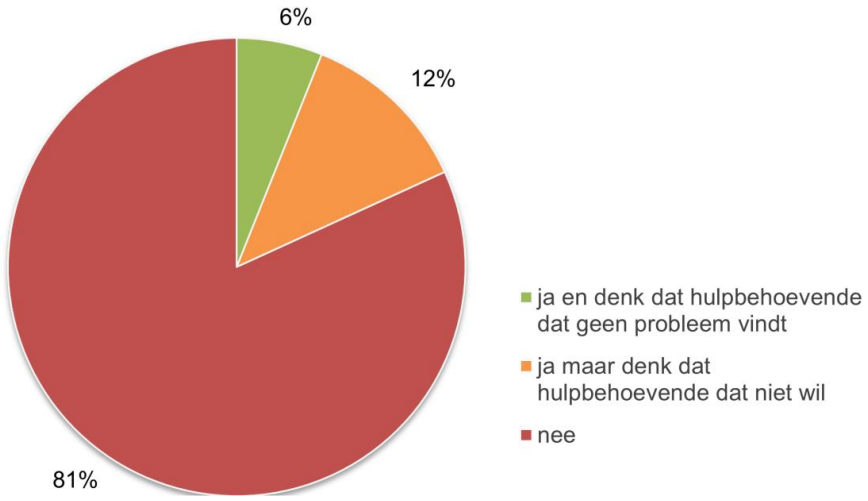

5.7 Kwetsbare groepen mantelzorgers

Eén van de onderzoeksvragen is in welke mate kwetsbare mantelzorgers worden belast door hun mantelzorgtaken. We maken daarbij onderscheid naar de volgende groepen kwetsbare mantelzorgers:

a) mantelzorgers die 20 uur per week of meer mantelzorg verlenen (n=117)
b) mantelzorgers die 21 uur per week of meer betaald werk verrichten (n=327)
c) mantelzorgers die een matige tot slechte gezondheid hebben (n=61)
d) mantelzorgers van hulpbehoevenden met GGZ-problematiek (n=118)

In totaal 467 mantelzorgers behoren tot één of meer van de bovengenoemde groepen 'kwetsbaren'. Dat is 71 procent van de totale onderzoeksgroep. Zestien procent heeft twee kenmerken die hem of haar kwetsbaar maken en vier procent heeft drie van deze kenmerken. In totaal zijn er 131 mantelzorgers met twee of meer kwetsbaarheden. Deze groep is ook nader bekeken.

Over het algemeen kunnen we stellen dat deze groepen kwetsbare mantelzorgers, meer dan gemiddeld belasting ervaren. Een uitzondering vormen de mantelzorgers die 21 uur per week of meer werken: zij ervaren ongeveer evenveel belasting als de totale groep.
De mantelzorgers die meer dan 20 uur per week mantelzorg verlenen, ervaren de meeste belasting, gevolgd door de groep met een matige of slechte gezondheid. Ook de mantelzorgers die over twee of meer kwetsbaarheden beschikken (bijvoorbeeld én een slechte gezondheid én mantelzorg verlenen aan iemand met psychische of psychiatrische problematiek), ervaren gemiddeld veel belasting (zie figuur 24).

Figuur 24 Ervaren belasting door kwetsbare groepen mantelzorgers

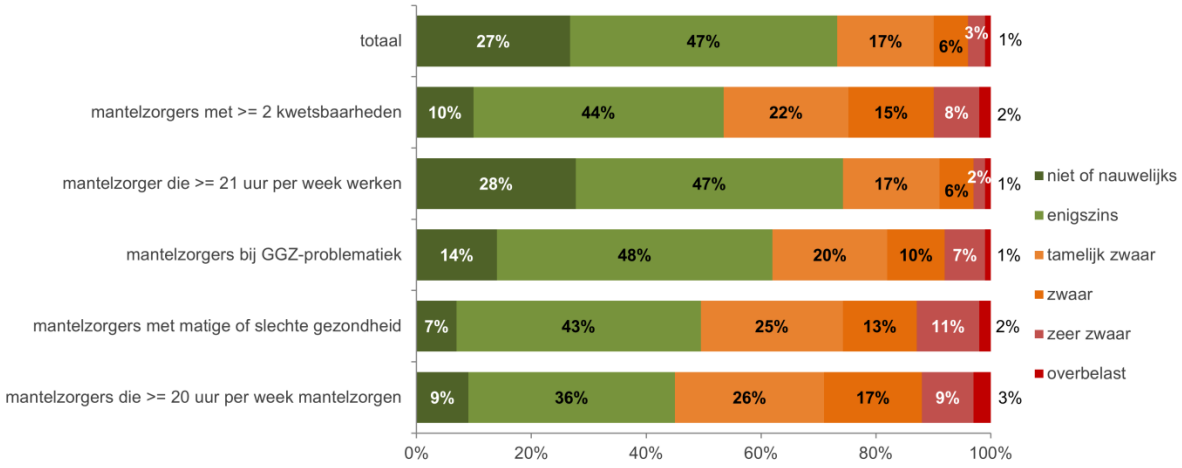

Voor de totale groep zien we een kleine afname in de ervaren belasting sinds 2016 (zie paragraaf 5.1). Deze ontwikkeling zien we ook terug bij de kwetsbare groepen (zie figuur 25). Een uitzondering hierop zijn de mantelzorgers met een matige tot slechte gezondheid en zij die 20 uur per week of meer mantelzorg verlenen.

Figuur 25 Ervaren belasting door kwetsbare groepen mantelzorgers, vergelijking met 2016

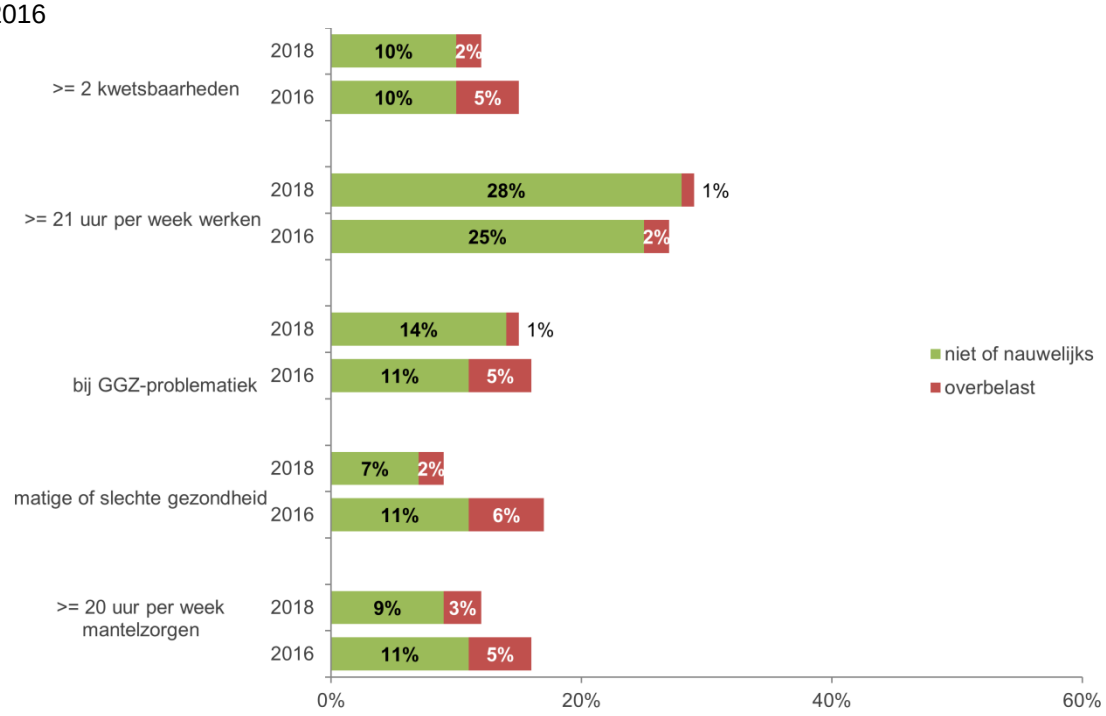

Zie bijlage IV voor een volledig overzicht van de kwetsbare groepen mantelzorgers en de mate waarin zij belasting ervaren.

5.8 Leeftijdsgroepen vergeleken

In bijlage II is te zien dat het grootste deel van de mantelzorgers (43%) 50 tot 64 jaar oud is. Dertig procent is 65 tot 79 jaar oud en een vijfde is 35 tot 49 jaar oud. In figuur 26 is te zien dat deze leeftijdsgroepen nauwelijks van elkaar verschillen in de mate waarin men belasting ervaart door de mantelzorgtaken.

De jongste groep (18-34 jarigen) bestaat uit 31 personen. Van hen voelt de meerderheid zich niet tot enigszins belast. Tegelijkertijd zeggen drie van hen dat ze zich zwaar belast of overbelast voelen.

Dertien mantelzorgers zijn 80 jaar of ouder. Zes van hen voelen zich niet tot enigszins belast en zeven voelen zich tamelijk zwaar tot zwaar belast. Geen van de 80plussers voelt zich zeer zwaar of overbelast.

Figuur 26 Ervaren belasting, vergelijking van leeftijdsgroepen

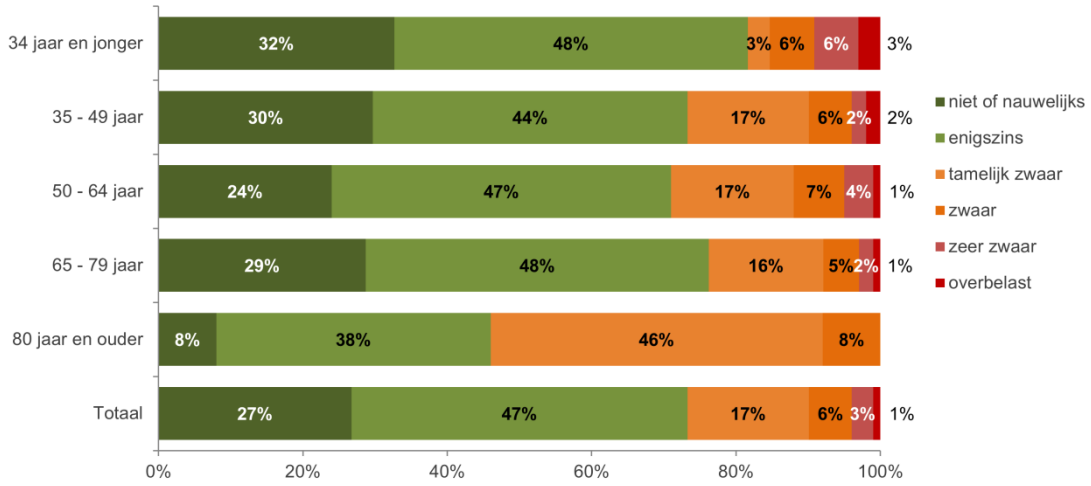

5.9 Samenvatting

Vergeleken met 2016 voelen mantelzorgers zich in mindere mate belast door hun mantelzorgtaken. Het aandeel mantelzorgers dat zich niet tot nauwelijks belast voelt, is toegenomen en het aandeel mantelzorgers dat zich overbelast voelt is licht afgenomen. Ook heeft het mantelzorgen, vergeleken met 2016, minder invloed op het dagelijks leven van de mantelzorgers. Bij een kwart tot een derde heeft het mantelzorgen veel invloed op het dagelijks leven.

De meeste mantelzorgers worden ondersteund door iemand uit de naaste omgeving. Echter, één op de vijf wordt door niemand ondersteund. 63 procent voelt zich voldoende gewaardeerd door de omgeving.

Werkgevers zijn minder vaak op de hoogte van de mantelzorgtaken dan in 2016. Ze zijn echter vaker bereid om mee te denken over hoe werk en mantelzorg kunnen worden gecombineerd.

Een opvallend groot aandeel (81%) zegt geen behoefte te hebben aan vervangende zorg. Onbekendheid met het aanbod, gebrek aan passend aanbod of ervaren drempels om de zorg over te dragen, zijn mogelijke verklaringen hiervoor.

71 procent van de mantelzorgers die aan dit onderzoek deelnamen, is waarschijnlijk kwetsbaarder omdat ze veel mantelzorg verlenen, betaald werk hebben, mantelzorg

verlenen aan een hulpbehoevende met psychische klachten en/of zelf een matige of slechte gezondheid hebben. Zij ervaren over het algemeen een grotere mate van belasting. Een uitzondering hierop is de groep die 21 uur per week of meer betaald werk verricht. Zij voelen zich juist minder dan gemiddeld belast door de mantelzorg. Vooral de mantelzorgers die intensief mantelzorg verlenen (20 uur per week of meer) voelen zich zwaar belast.
Het lijkt erop dat de jongere mantelzorgers (18-34 jarigen) de minste belasting ervaren en de mantelzorgers uit de oudste leeftijdscategorie (80 jaar en ouder) de meeste. Echter, we kunnen dit niet met zekerheid zeggen omdat deze beide leeftijdsgroepen erg klein zijn en mogelijk niet representatief zijn voor de totale populatie mantelzorgers.

Datum 20 juli 2018
Ons kenmerk Mantelzorg 2018

Bijlage I Vragenlijst

VRAGENLIJST - Onderzoek mantelzorg

Mantelzorgers/naastbetrokkenen zorgen voor een langere periode voor iemand met een ziekte of beperking met wie zij een persoonlijke relatie hebben. Bijvoorbeeld iemand uit het gezin, de familie, buurt of vriendenkring. Het gaat hier om zorg voor een naaste die méér is dan af en toe een handje helpen.

1. Bent u in de afgelopen 5 jaar mantelzorger geweest?

- ❑ Ja, ik ben momenteel mantelzorger
- ❑ Ja, ik ben mantelzorger geweest (maar ik ben dat nu niet meer)
- ❑ Nee > ga naar eind

De (mantel)zorg kan bestaan uit het doen van het huishouden, persoonlijke verzorging, begeleiding, emotionele betrokkenheid, vervoer, artsenbezoek, administratie, geldzaken etc. Het gaat niet om de hulp die u in het kader van uw beroep geeft en ook niet om georganiseerd vrijwilligerswerk. Mantelzorg wordt doorgaans niet betaald. Mantelzorg kan zowel bij iemand thuis als aan iemand die in een 24-uurs setting is opgenomen worden verleend.

2. Aan hoeveel personen verleent of verleende u mantelzorg (zoals hierboven beschreven)?

- ❑ Aan 1 persoon
- ❑ Aan 2 personen
- ❑ Aan meer dan 2 personen

De volgende vragen worden in tegenwoordige tijd gesteld. Als u mantelzorger bent geweest, beantwoord de vragen dan voor uw situatie dat u mantelzorger was.

3. Aan wie verleent u deze mantelzorg? <meerdere antwoorden mogelijk>

- ❑ Kind
- ❑ Partner
- ❑ Ouder/grootouder
- ❑ Overige familie (broer, zus, schoonouder e.d.)
- ❑ Buurman/buurvrouw
- ❑ Vriend/vriendin
- ❑ Anders, namelijk ...

4. In welke gemeente woont de persoon / wonen de personen aan wie u mantelzorg verleent? <meerdere antwoorden mogelijk>

- ❑ Zwolle
- ❑ Andere plaats

5. Hoe lang verleent u al mantelzorg?

- ❑ 3 maanden of korter
- ❑ 4 tot 8 maanden
- ❑ ongeveer 1 jaar
- ❑ ongeveer 1,5 jaar
- ❑ 2 tot 3 jaar
- ❑ 3 jaar of langer

6. Hoeveel uur per week bent u gemiddeld genomen met mantelzorg bezig? Vul een getal in, het gaat om een schatting.

7. Wat voor ziekte, beperking of problematiek heeft de persoon / hebben de personen aan wie u mantelzorg verleent? Meerdere antwoorden mogelijk.

- ❑ Een lichamelijke beperking
- ❑ Een zintuiglijke beperking (slechthorend, doof, slechtziend of blind)
- ❑ Een (licht) verstandelijke beperking
- ❑ Een psychiatrische aandoening / chronisch-psychisch probleem (bijv. autisme, ADHD, schizofrenie)
- ❑ Een chronische ziekte (bijv. astma, hart- en vaatziekten, suikerziekte, beroerte, reuma, kanker, dementie)
- ❑ Niet aangeboren hersenletsel (NAH)
- ❑ Anders, namelijk ...

8. <Deze vraag verschijnt alleen als bij vraag 2 is geantwoord met ’2 personen’ of ’meer dan 2 personen’.>
Wat voor ziekte, beperking of problematiek heeft de persoon aan wie u de meeste uren mantelzorg verleent? Meerdere antwoorden mogelijk.

- ❑ Een lichamelijke beperking
- ❑ Een zintuiglijke beperking (slechthorend, doof, slechtziend of blind)
- ❑ Een (licht) verstandelijke beperking
- ❑ Een psychiatrische aandoening / chronisch-psychisch probleem (bijv. autisme, ADHD, schizofrenie)
- ❑ Een chronische ziekte (bijv. astma, hart- en vaatziekten, suikerziekte, beroerte, reuma, kanker, dementie)
- ❑ Niet aangeboren hersenletsel (NAH)
- ❑ Anders, namelijk ...

9. Waaruit bestaat de mantelzorg die u verleent?
Meerdere antwoorden mogelijk.

- ❑ Huishoudelijke hulp (koken, schoonmaken, boodschappen doen, was doen e.d.)
- ❑ Klussen in- en rondom huis (tuinieren, kleine reparaties e.d.)
- ❑ Persoonlijke verzorging (hulp bij wassen en aankleden, medicijngebruik, eten en drinken, toiletgang e.d.)
- ❑ Aanwezig zijn bij gesprekken met zorg (artsen, ziekenhuizen, verzorgingshuizen e.d.)
- ❑ Vervoer en/of begeleiding bij activiteiten/bezoeken buitenshuis
- ❑ Emotionele ondersteuning (praten, luisteren, opbeuren)
- ❑ Dingen regelen (administratie, afspraken maken, facturen betalen e.d.)
- ❑ Anders, namelijk ...

10. Zijn er personen die u helpen of ondersteunen bij het uitvoeren van uw mantelzorgtaken?
Meerdere antwoorden mogelijk.

- ❑ Ja, mijn partner
- ❑ Ja, broers of zussen
- ❑ Ja, thuiswonende kinderen
- ❑ Ja, uitwonende kinderen
- ❑ Ja, andere familieleden
- ❑ Ja, buren/vrienden/kennissen
- ❑ Ja, professionals (thuiszorg, verpleging etc.)
- ❑ Ja, een vrijwilliger
- ❑ Nee, ik word door niemand ondersteund
- ❑ Anders, namelijk ...

11. In welke mate voelt u zich over het algemeen belast, door uw rol als mantelzorger? (Overbelasting kan zich onder andere uiten in slecht slapen, snel geïrriteerd zijn, heel moe zijn en vergeetachtigheid.)

- ❑ Niet of nauwelijks belast
- ❑ Enigszins belast
- ❑ Tamelijk zwaar belast
- ❑ Zwaar belast
- ❑ Zeer zwaar belast
- ❑ Overbelast

12. Geef bij de volgende zes stellingen aan of u het er voornamelijk mee eens of mee oneens bent.

	Voornamelijk mee eens	Voornamelijk mee oneens	Niet van toepassing
Door mijn rol als mantelzorger voel ik me beperkt in mijn doen en laten	❑	❑	❑
Door mijn rol als mantelzorger heb ik te weinig tijd voor mezelf	❑	❑	❑
De mantelzorg is goed te combineren met mijn gezin/familie	❑	❑	❑
De mantelzorg is goed te combineren met mijn werk	❑	❑	❑
In mijn gedachten ben ik teveel bezig met mijn rol als mantelzorger	❑	❑	❑
De benodigde zorg komt teveel op mijn schouders neer	❑	❑	❑

13. Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de volgende uitspraken?

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Helemaal mee oneens
Ik weet goed waar of hoe ik als mantelzorger (extra) hulp of ondersteuning moet regelen	❑	❑	❑	❑	❑
Ik weet dat er mantelzorgondersteuning mogelijk is	❑	❑	❑	❑	❑
Ik weet dat er vervangende zorg (respijtzorg) mogelijk is	❑	❑	❑	❑	❑

Ik denk dat extra ondersteuning of vervangende zorg (respijtzorg) voor mij teveel geld kost	❑	❑	❑	❑	❑
Degene voor wie ik zorg, wil zelf niet dat iemand anders de zorg (af en toe) overneemt	❑	❑	❑	❑	❑
Ik heb geen tijd om extra ondersteuning of vervangende zorg te regelen	❑	❑	❑	❑	❑
Ik wil de zorg liever niet uit handen geven, ook niet tijdelijk	❑	❑	❑	❑	❑
Ik vind het moeilijk om om hulp te vragen	❑	❑	❑	❑	❑
Mijn omgeving (familie / vrienden) toont voldoende waardering voor mij als mantelzorger	❑	❑	❑	❑	❑

14. In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stellingen? Met gemeente Zwolle bedoelen we hieronder ook het Sociaal wijkteam en Steunpunt Mantelzorg/ZwolleDoet!

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Helemaal mee oneens
De gemeente Zwolle besteedt genoeg aandacht aan de positie van mantelzorgers	❑	❑	❑	❑	❑
De gemeente Zwolle toont voldoende waardering voor mantelzorgers	❑	❑	❑	❑	❑
De gemeente Zwolle heeft voldoende ondersteuningsmogelijkheden voor mantelzorgers	❑	❑	❑	❑	❑

15. U kunt uw bovenstaande antwoorden hier toelichten.

16. We willen graag inzicht in uw relatie als mantelzorger met de formele zorg (thuiszorg, ziekenhuiszorg, ouderenzorg, specialistische zorg e.d.) In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stellingen over de formele zorg?

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Niet van toepassing
Als mantelzorger voel ik mij door de formele zorg gehoord en gezien	❑	❑	❑	❑	❑	❑
Samen met de formele zorg maak ik afspraken over wie wat doet in de zorg voor degene die zorg nodig heeft	❑	❑	❑	❑	❑	❑
Als mantelzorger ervaar ik onvoldoende overleg en afstemming met de formele zorg	❑	❑	❑	❑	❑	❑
Als mantelzorger vind ik het prettig als de formele zorg de zorg af en toe van mij overneemt	❑	❑	❑	❑	❑	❑
De formele zorg toont voldoende waardering voor mij als mantelzorger	❑	❑	❑	❑	❑	❑

17. Weet u dat er een Steunpunt Mantelzorg/Informele Zorg bij ZwolleDoet! is waar mantelzorgers terecht kunnen voor hulp en advies?

❑ Ja
❑ Nee

18. Weet u dat er in Zwolle Sociale wijkteams zijn waar mantelzorgers terecht kunnen voor hulp en advies?

❑ Ja
❑ Nee

19. Weet u dat er een Mantelzorg Adviesraad is, die bestaat uit (ex)mantelzorgers en die de belangen van mantelzorgers behartigt?

❑ Ja
❑ Nee

20. Als u denkt aan de mogelijkheden die u worden geboden ter ondersteuning van uw rol als mantelzorger, in welke mate bent u dan tevreden over het aanbod aan mogelijkheden?

- ❑ Zeer tevreden
- ❑ Tevreden
- ❑ Neutraal
- ❑ Ontevreden
- ❑ Zeer ontevreden
- ❑ Geen mening

21. Als u denkt aan de erkenning die u als mantelzorger ontvangt van verschillende organisaties (of kunt ontvangen), in welke mate bent u hierover dan tevreden?

- ❑ Zeer tevreden
- ❑ Tevreden
- ❑ Neutraal
- ❑ Ontevreden
- ❑ Zeer ontevreden
- ❑ Geen mening

<Vraag 22 verschijnt alleen als bij vraag 20 en/of 21 het antwoord (zeer) ontevreden is aangevinkt.>

22. U hebt aangegeven niet tevreden te zijn over het aanbod aan ondersteuningsmogelijkheden en/of de geboden erkenning. Kunt u toelichten waarom u niet tevreden bent?

23. Hebben de erkenning en ondersteuning die aan u als mantelzorger worden geboden invloed op de mate waarin u zich belast voelt door uw mantelzorgtaken?

- ❑ Ja, ik voel me er minder door belast
- ❑ Ja, ik voel me er meer door belast
- ❑ Nee, deze hebben geen invloed op de belasting
- ❑ Anders, namelijk ...

24. Hebt u behoefte aan tijdelijk vervangende zorg (respijtzorg), zodat u zelf tijdelijk ontlast wordt van uw mantelzorgtaken?

- ❑ Ja en ik denk dat degene voor wie ik mantelzorger ben dat geen probleem vindt
- ❑ Ja, maar degene voor wie ik mantelzorger ben wil waarschijnlijk niet dat iemand anders mijn mantelzorgtaken overneemt
- ❑ Nee, daar heb ik zelf geen behoefte aan / dat is niet nodig

25. Weet u van het bestaan van OZOverbindzorg, een digitaal informatiekanaal voor alle partijen (mantelzorgers, familie en zorgverleners) die betrokken zijn bij de zorg en het welzijn van kwetsbare ouderen?

- ❑ Ja, ik heb daar wel eens van gehoord (maar sta er niet ingeschreven) > ga naar vraag 27
- ❑ Ja, ik sta ook ingeschreven bij OZOverbindzorg
- ❑ Nee, ik heb daar nog nooit van gehoord > ga naar vraag 27

26. In welke mate heeft uw aansluiting bij OZOverbindzorg voor u als mantelzorger tot nu toe een meerwaarde? Als u nog niets via OZOverbindzorg hebt gedaan, kies dan voor het antwoord ´niet van toepassing´.

- ❑ Grote meerwaarde
- ❑ Enigszins meerwaarde
- ❑ Geen meerwaarde
- ❑ Niet van toepassing (ik heb nog niets met/via OZOverbindzorg gedaan)

27. Hoe zou u over het algemeen uw eigen gezondheid noemen?

- ❑ Zeer goed
- ❑ Goed
- ❑ Redelijk
- ❑ Matig
- ❑ Slecht

28. Doet u zelf betaald werk?

- ❑ Ja
- ❑ Nee > ga naar vraag 32

29. Voor hoeveel uur per week doet u betaald werk?

30. Weet uw werkgever of uw leidinggevende dat u mantelzorger bent?

- ❑ Ja
- ❑ Nee
- ❑ Ik weet niet of mijn werkgever/leidinggevende dat weet
- ❑ Ik ben eigen baas / zpp-er > ga naar vraag 32
- ❑ Ik heb verschillende werkgevers

31. Is uw werkgever / leidinggevende bereid mee te denken over oplossingen hoe u uw werk en uw rol als mantelzorger zo goed mogelijk kunt combineren?

- ❑ Ja
- ❑ Nee
- ❑ Weet ik niet
- ❑ Niet van toepassing, ik kan mijn werk en het mantelzorgen goed combineren
- ❑ Anders, namelijk...

32. Bent u een man of een vrouw?

- ❑ Man
- ❑ Vrouw
- ❑ Anders (bijv. transgender, intersekse)

33. Wat is uw leeftijd?

34. Wat is de samenstelling van uw huishouden?

- ❑ Ik woon alleen
- ❑ (Echt)paar, zonder thuiswonend(e) kind(eren)
- ❑ (Echt)paar, met thuiswonend(e) kind(eren)
- ❑ Eén ouder, met (thuiswonende) kinderen
- ❑ Inwonend bij ouders(s), verzorgende(n), broer(s) of zus(sen) of andere familie
- ❑ Een andere samenstelling, namelijk..

35. Op welke manier zou u het liefst ondersteund willen worden in uw rol als mantelzorger?

36. Hebt u tot slot nog tips of opmerkingen?

> Tekst die verschijnt als vraag 1 = nee:
U hebt net aangegeven de afgelopen vijf jaren geen mantelzorg te hebben verleend. Mantelzorg is de zorg die u geeft aan iemand uit het gezin, de familie, buurt of vriendenkring. De (mantel)zorg kan bestaan uit het doen van het huishouden, persoonlijke verzorging, begeleiding, emotionele betrokkenheid, vervoer, artsenbezoek, administratie, geldzaken etc. Als u geen mantelzorger bent of bent geweest de afgelopen jaren, hebben we verder geen vragen voor u. Klik op 'Einde' om de vragenlijst af te sluiten.

Datum 20 juli 2018
Ons kenmerk Mantelzorg 2018

Bijlage II Kenmerken mantelzorgers

Afkomstig uit het Zwols burgerpanel 2018 en 2016

Kenmerk mantelzorger	2018 (N=655)		2016 (N=720)
Bent u een man of een vrouw?	#	%	%
Man	296	45%	40%
Vrouw	359	55%	60%
Anders	0	0%	0%
Wat is de samenstelling van uw huishouden?			
Ik woon alleen	137	21%	17%
(Echt)paar, zonder thuiswonend(e) kind(eren)	336	51%	52%
(Echt)paar, met thuiswonend(e) kind(eren)	151	23%	24%
Eén ouder, met (thuiswonende) kinderen	26	4%	4%
Inwonend bij ouders(s), verzorgende(n), broer(s) of zus(sen) of andere familie	4	1%	1%
Wat is uw leeftijd?			
34 jaar of jonger	31	5%	4%
35 - 49 jaar	130	20%	20%
50 tot 64 jaar	283	43%	46%
65 tot 79 jaar	198	30%	28%
80 jaar of ouder	13	2%	2%
Hoe zou u over het algemeen uw eigen gezondheid noemen?			
Zeer goed	94	14%	14%
Goed	359	55%	51%
Redelijk	141	22%	24%
Matig	45	7%	9%
Slecht	16	2%	2%
Doet u zelf betaald werk?			
Ja	382	58%	56%
11 uur of minder	21	3%	3%
12 - 20 uur per week	33	5%	4%
21 - 34 uur per week	167	26%	26%
35 uur of meer	160	24%	24%
Nee	273	42%	44%

Kenmerk mantelzorger	2018 (N=655)		2016 (N=720)
Gemeente waar hulpbehoevende woont	2018		
Zwolle	490	75%	
Andere gemeente	209	32%	

Datum 20 juli 2018
Ons kenmerk Mantelzorg 2018

Bijlage III Kenmerken verleende mantelzorg

Afkomstig uit het Zwols burgerpanel 2018 en 2016

Kenmerk verleende mantelzorg	2018 (N=655)		2016 (N=720)
Bent u in de afgelopen 5 jaar mantelzorger geweest?	#	%	%
Momenteel mantelzorger	398	61%	63%
Mantelzorger geweest	257	39%	37%
Aan hoeveel personen verleent u mantelzorg?			
1 persoon	460	70%	69%
2 personen	152	23%	23%
meer dan 2 personen	43	7%	7%
Hoe lang verleent/verleende u mantelzorg?			
3 maanden of korter	54	8%	10%
4 tot 8 maanden	47	7%	8%
ongeveer Jaar	32	5%	7%
ongeveer 1,5 jaar	49	8%	8%
2 tot 3 jaar	96	15%	15%
3 jaar of langer	377	57%	52%
Hoeveel uur per week gemiddeld verleent u mantelzorg?			
8 uur of minder	398	61%	62%
9 - 19 uur	140	21%	19%
20 uur of meer	117	18%	20%
Aan wie verleent u mantelzorg?*			
Partner	139	21%	18%
Kind	95	15%	12%
Ouder/grootouder	315	48%	47%
Overige familie	127	19%	9%
Buurman/buurvrouw	47	7%	5%
Vriend/vriendin	50	8%	4%
Andere hulpbehoevende	26	4%	4%

* In 2018 konden mensen bij deze vraag meerdere antwoorden aankruisen. Dit geldt voor de 195 personen die aan twee of meer mensen mantelzorg verlenen. In 2016 konden mensen bij deze vraag één antwoord aankruisen.

Kenmerk verleende mantelzorg	2018 (N=655)		2016 (N=720)
Wat voor ziekte, beperking of problematiek heeft de persoon / hebben de personen aan wie u mantelzorg verleent?**	#	%	%
Een lichamelijke beperking	300	46%	
Een zintuiglijke beperking	61	9%	
Een (licht) verstandelijke beperking	60	9%	8%
Een psychiatrische aandoening / chronisch-psychisch probleem***	116	18%	17%
Een chronische ziekte	329	50%	
Niet aangeboren hersenletsel	33	5%	
Ouderdom	70	11%	8%
Anders	26	4%	
**In 2018 zijn de antwoordopties bij deze vraag gewijzigd waardoor een volledige vergelijking met 2016 niet mogelijk is. ***2016: optelling van categorieën ‘psychiatrische problematiek’ en ‘autisme, ADHD, Pddnos, hersenletsel’			
Wat voor ziekte, beperking of problematiek heeft de persoon aan wie u de meeste uren mantelzorg verleent? (N=195)****			
Een lichamelijke beperking	70	36%	
Een zintuiglijke beperking	21	11%	
Een (licht) verstandelijke beperking	21	11%	
Een psychiatrische aandoening / chronisch-psychisch probleem	40	21%	
Een chronische ziekte	73	37%	
Niet aangeboren hersenletsel	9	5%	
Ouderdom	16	8%	
Anders	6	3%	
****In 2016 is deze vraag niet gesteld waardoor een vergelijking niet mogelijk is.			
Waaruit bestaat de mantelzorg die u verleent?			
Huishoudelijke hulp	376	57%	58%
Klussen in- en rondom huis	229	35%	39%
Persoonlijke verzorging	172	26%	26%
Aanwezig zijn bij gesprekken met zorg	469	72%	71%
Vervoer en/of begeleiding bij activiteiten/bezoeken buitenshuis	374	57%	56%
Emotionele ondersteuning	484	74%	73%
Dingen regelen	400	61%	62%
Anders	17	3%	6%

Kenmerk verleende mantelzorg	2018 (N=655)		2016 (N=720)
Wordt u bij het uitvoeren van uw mantelzorgtaken door andere personen ondersteund?	#	%	%
Partner	239	36%	40%
Broers of zussen	202	31%	30%
Professionals	162	25%	26%
Andere familieleden	96	15%	14%
Buren/vrienden/kennissen	74	11%	9%
Uitwonende kinderen	62	9%	8%
Thuiswonende kinderen	22	3%	4%
Vrijwilliger	16	2%	3%
Niemand	132	20%	20%

Datum 20 juli 2018
Ons kenmerk Mantelzorg 2018

Bijlage IV Kwetsbare groepen

Afkomstig uit het Zwols burgerpanel 2018

Belasting	20 uur of meer mantelzorg n=117	Matige/slechte gezondheid n=61	Hulpbehoevende met GGZ problematiek n=118	18 tot 35 jaar n=31	21 uur of meer betaald werk n=231	2 of meer voorgenoemde factoren n=66	Totaal N=655
Mate belast							
Niet of nauwelijks	9%	7%	14%	32%	9%	2%	27%
Enigszins	36%	43%	48%	48%	38%	46%	47%
Tamelijk zwaar	26%	25%	20%	3%	20%	23%	17%
Zwaar	17%	13%	10%	6%	18%	15%	6%
Zeer zwaar	9%	11%	7%	6%	13%	12%	3%
Overbelast	3%	2%	1%	3%	2%	2%	1%
Behoefte aan tijdelijk vervangende zorg?							
Ja, en denk dat hulpbehoevende dat geen probleem vindt	10%	7%	6%	10%	13%	10%	6%
Ja, maar denk dat hulpbehoevende dat niet wil	23%	20%	18%	6%	13%	10%	12%
Nee	67%	74%	76%	84%	75%	80%	81%
Invloed op het leven							
Beperkt in mijn doen en laten	72%	49%	46%	35%	64%	61%	36%
Te weinig tijd voor mezelf	62%	36%	38%	29%	59%	49%	27%
Goed te combineren met gezin/familie	46%	64%	55%	55%	44%	58%	65%
Goed te combineren met werk	21%	26%	38%	48%	24%	30%	42%
Gedachten teveel bezig met mantelzorg	56%	54%	52%	32%	58%	52%	36%
Zorg komt teveel op mijn schouders neer	55%	48%	39%	19%	55%	44%	27%

Verslag projectjaar 2017-2018

Peildatum: 15 juli 2018

wyz welzijn

Zwolle, 4 september 2018

Inhoud

1. Inleiding 5
2. Inhoudelijk verslag 6
   2.1 Aa-landen 6
   2.2 Cijfers 6
   2.3 Gezondheid 6
   2.4 Vallen 7
   2.5 Activiteiten 7
   2.6 Veiligheid 8
   2.7 Sociale contacten 8
   2.8 Financiën 9
   2.9 Mantelzorg en vrijwilligerswerk 9
   2.10 'Follow up' 9
3. Procesverslag 11
4. Conclusies en aanbevelingen 12
   4.1 Algemene conclusie 12
   4.2 Relatie met verwachte uitkomsten 12
   4.3 Leeftijdsgrens 13
   4.4 Uitbreiding naar andere stadsdelen? 13

1. Inleiding

In 2017 heeft de gemeente de opdracht gegeven te starten met het project Vitaal & Veilig Thuis. Dit project is in samenwerking met partners in de stad gestart in de wijk Aa-landen. Vitaal & Veilig thuis is gebaseerd op de interventie “de vitale samenleving, Vitaal Veilig Vallen”, ontwikkeld door de stichting Vitaliteit en Veiligheid voor Senioren en de Judo Bond Nederland.

De interventie is door de partners in het project verder ontwikkeld op het gebied van welzijnsproducten die geënt zijn op in Zwolle al bestaande interventies als Lang zult u Wonen, BeweegMee, Welzijn op Recept, maar ook met mogelijkheden voor doorstroming naar de buurtkamers of dagbestedingsmogelijkheden, Samen Zwolle en het maatjesplatform. WijZ is aangesteld als uitvoerder van het project en vervult in het project een verbindende rol.

Doel van Vitaal & Veilig Thuis is het versterken van de vitaliteit van senioren, zodat zij langer vitaal en veilig zelfstandig kunnen blijven wonen. In bijlage 1 is een beschrijving van het project opgenomen.

Samenwerking krijgt concreet gestalte in een stuurgroep, waarin onder andere de gemeente, GGD en WijZ deelnemers zijn. Het project is ook onderwerp van gesprek in de klankbordgroep Netwerk Senioren van Zwolle Gezonde Stad.

Het project loopt tot eind 2019. Deze rapportage is een tussentijds verslag over de periode november 2017 tot en met 15 juli 2018 op hoofdlijnen. Gedetailleerdere informatie is op verzoek beschikbaar bij WijZ. Deze rapportage bestaat uit drie delen:

1. Inhoudelijk verslag (hoofdstuk 2)
2. Procesverslag (hoofdstuk 3)
3. Financieel verslag (bijlage)

Het inhoudelijk en procesverslag wordt afgesloten met conclusies en aanbevelingen.

2. Inhoudelijk verslag

2.1 Aa-landen

Het project wordt uitgevoerd in de wijk Aa-landen. Deze wijk is gekozen, omdat hier relatief veel ouderen wonen en waarvan verwacht wordt dat er in sommige buurten relatief ‘milde’ problematiek aanwezig is. Dat maakt deze wijk geschikt om mee te starten en ervaring met het project op te doen. Gestart is met de buurt Aa-landen *Zuid*. In de komende periode vindt uitbreiding plaats naar de andere delen van de wijk.

Vooraf een aantal kenmerken van de wijk, ontleend aan de Woonzorgwijzer van Zwolle:

Aa-landen telt ruim 13.000 inwoners. Daarvan is 17% 65 jaar of ouder. Het percentage inwoners met een laag inkomen is in de buurt Zuid en Midden (fors) hoger dan het gemiddelde in Zwolle. Hetzelfde geldt voor het percentage huurwoningen. Bijna een kwart van de inwoners in de wijk valt onder de categorie ‘laagopgeleiden’. In deze buurten is ook de eenzaamheid het hoogst (> 9% in Midden, 8-9% in Zuid).

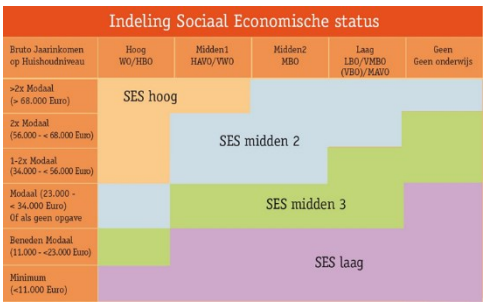

2.2 Cijfers

In de periode november 2017 – 15 juli 2018 zijn 258 inwoners van 67 jaar en ouder in de wijk Aa-landen bezocht. Bij 144 inwoners is de scan afgenomen. 56% van de inwoners heeft meegedaan. Bewoners die niet hebben meegedaan geven als reden dat zij zichzelf nog te vitaal vinden. Van de bewoners die wél hebben meegedaan, is 84% 70 jaar of ouder. Van degenen die niet meededen, zijn geen gegevens genoteerd.

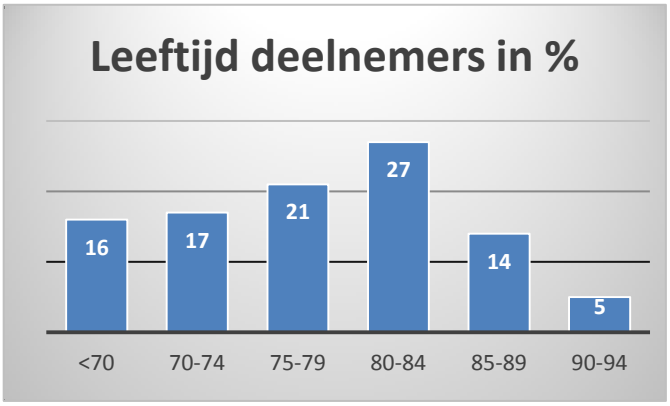

2.3 Gezondheid

Lichamelijke en geestelijke gezondheid

Bijna de helft van de bezochte inwoners beoordeelt zijn of haar lichamelijke gezondheid als goed of zelfs uitstekend.

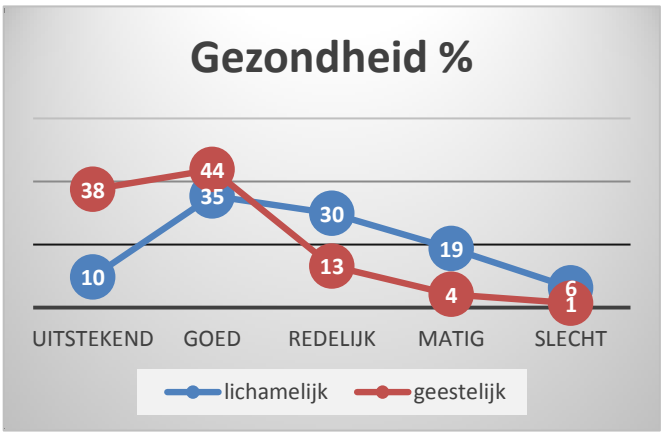

Een kwart vindt zichzelf matig tot slecht gezond.

Op het vlak van geestelijke gezondheid oordeelt men nog positiever: ruim 80% vindt zichzelf goed tot uitstekend geestelijk gezond.

Ervaren fitheid

Een kwart van de deelnemers voelt zich boven gemiddeld fit, 10% voelt zich zeer fit. 22% vindt zijn of haar mate van fitheid beneden het gemiddelde en nog eens 6% beoordeelt de eigen fitheid als 'totaal niet fit'. Er is geen relatie gevonden tussen leeftijd en fitheid van de deelnemers.

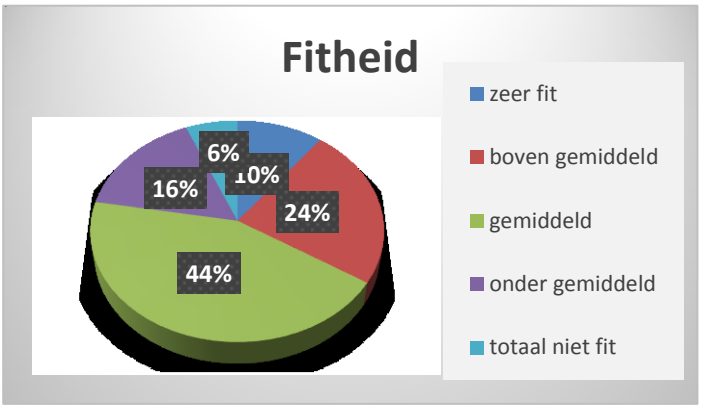

De meeste deelnemers lopen zonder hulpmiddel. De meerderheid (66%) voldoet aan de beweegnorm. Bijna driekwart (72%) heeft lichamelijke klachten, met name hartklachten, diabetes of heup-/beenklachten.

61% kan zijn of haar huishoudelijke werkzaamheden zelfstandig uitvoeren. Degenen die dat niet kunnen, hebben met name moeite met 'zwaar' huishoudelijk werk, zoals dweilen, ramen zemen en stofzuigen.

2.4 Vallen

45 deelnemers (31%) zijn in het jaar, voorafgaand aan afname van de scan, gevallen. De oorzaak heeft vooral betrekking op struikelen (door een obstakel). In bijna de helft van de gevallen leidde dit tot lichamelijk letsel, zoals een hoofdwond of blauwe plekken. Zeven personen bezochten na hun val de huisarts, nog eens zeven de spoedeisende hulp. Vijf personen hebben blijvend (gewrichts)letsel overgehouden aan hun val en twaalf mensen hebben na de val hun leefgewoontes moeten aanpassen. 54 Personen (37%) zijn vaak of soms bang om te vallen, maar de angst om te vallen leidt maar in één derde van de gevallen tot minder bewegen.

Naar aanleiding van de scan willen 34 personen deelnemen aan een fitnesstest bij de fysiotherapeut en 22 mensen willen deelnemen aan het valpreventieprogramma "Zeker Bewegen". Desbetreffende fysiotherapiepraktijken hebben gegevens van de geïnteresseerden ontvangen.

2.5 Activiteiten

37% neemt deel aan een *beweeg*activiteit. De meerderheid heeft geen belangstelling voor deelname aan een beweegactiviteit. Van de deelnemers die wel belangstelling hebben, kiezen de meesten voor een groepsactiviteit.

Op de vraag of men wil deelnemen aan een *andere* activiteit antwoordt opnieuw de meerderheid, 88%, ontkennend. De (17) deelnemers die wél belangstelling hebben voor een activiteit noemen als

belangrijkste redenen: gezelligheid en nieuwe mensen ontmoeten. Deze mensen zijn benaderd via Welzijn op Recept.

2.6 Veiligheid

De overgrote meerderheid van de deelnemers voelt zich op straat veilig. Slechts een minderheid (18%) geeft aan zich wel eens onveilig te voelen, vooral in de avonduren. Voor een deel heeft dit te maken met de eigen lichamelijke gesteldheid, zoals slecht kunnen zien of horen, voor een deel met externe omstandigheden, zoals (landelijke) incidenten.

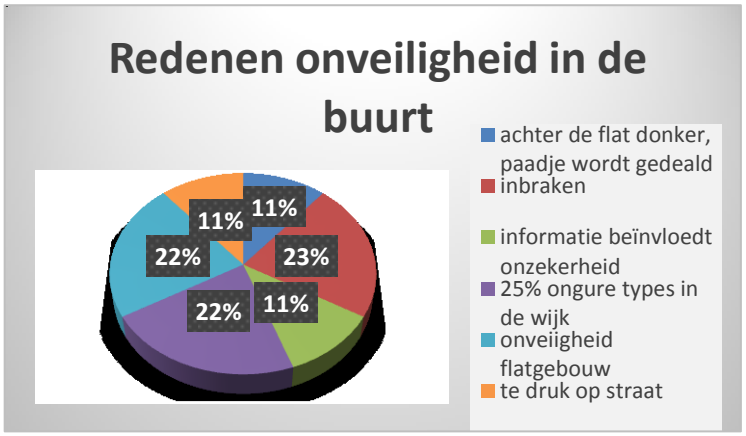

Ook voelt de overgrote meerderheid van de deelnemers zich in de buurt veilig. Een kleine minderheid (11%) voelt zich onveilig in de buurt.

Een kwart komt obstakels tegen op zijn of haar directe looproute. Het gaat dan vooral om steile opritten en scheefliggende stoeptegels. Dergelijke signalen worden neergelegd bij de wijkmanager.

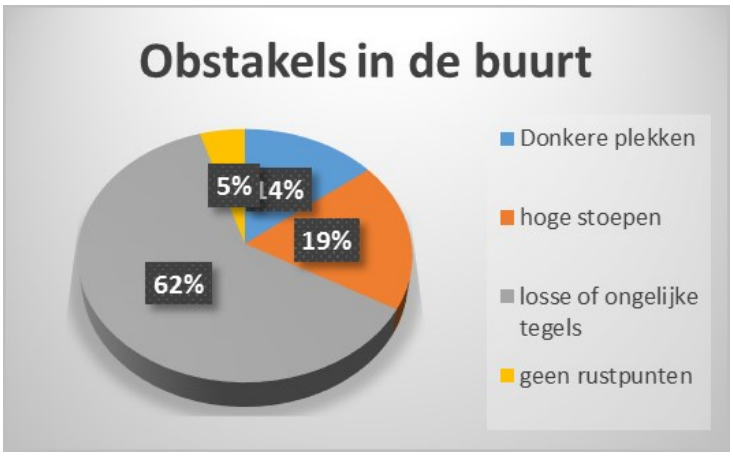

Men weet veelal wat men moet doen indien water, gas of stroom uitvalt en wanneer 112 te bellen. Ook blijkt dat men bij gevaar snel (zelfstandig) uit huis kan komen. De meeste deelnemers zijn zich bewust van brandveiligheid in huis. De gegevens van Inwoners die aangeven prijs te stellen op een adviesgesprek met de brandweer zijn doorgegeven aan de brandweer.

2.7 Sociale contacten

Een ruime meerderheid, 88%, heeft voldoende mensen om zich heen. Het contact met familie en vrienden is doorgaans goed.

Ook het contact met buren is in de meeste gevallen goed.

Driekwart van de deelnemers doet ook wel eens iets voor de buren,

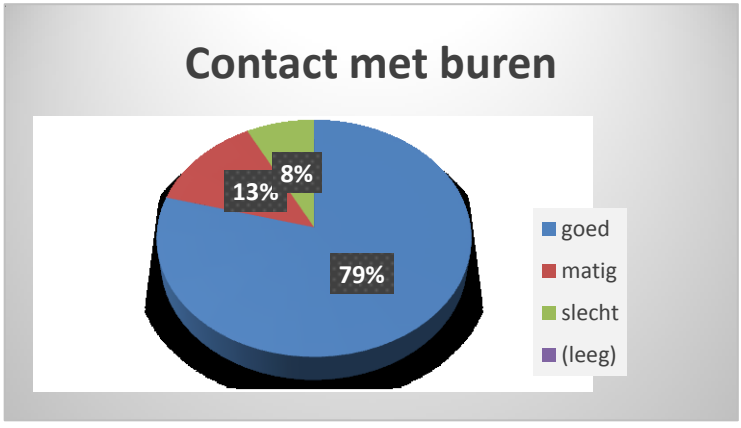

zoals een autorit, tuinonderhoud, koffie drinken, boodschappen of vuilnis buiten zetten. Andersom doet 62% van de buren ook wel eens iets voor de deelnemers. Het gaat dan om allerlei klusjes, een postpakketje ophalen of de vuilcontainer binnen zetten. Al met al kan 93% van de deelnemers in geval van problemen terugvallen op familie, vrienden of buren.

2.8 Financiën

De meeste mensen (88%) hebben overzicht over hun financiën en hebben hun administratie voor zichzelf overzichtelijk. Bijna driekwart doet dit zelf. 12% heeft geen overzicht. Dit kan leiden tot financiële problemen. Vitaal & Veilig Thuis zoekt contact met Op Orde om deze resultaten te bespreken.

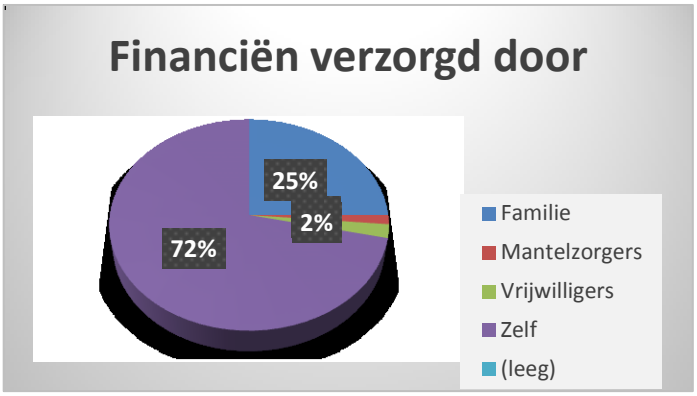

Mensen die hebben aangegeven interesse te hebben in een bijeenkomst van de Rabobank omtrent financiën, zijn daar naar verwezen.

2.9 Mantelzorg en vrijwilligerswerk

Een kwart van de deelnemers is mantelzorger. Driekwart van hen zou daar ondersteuning bij kunnen gebruiken, vooral bij huishoudelijke taken. Deze deelnemers worden verwezen naar het sociale wijkteam of het steunpunt mantelzorg, dan wel naar andere partners.

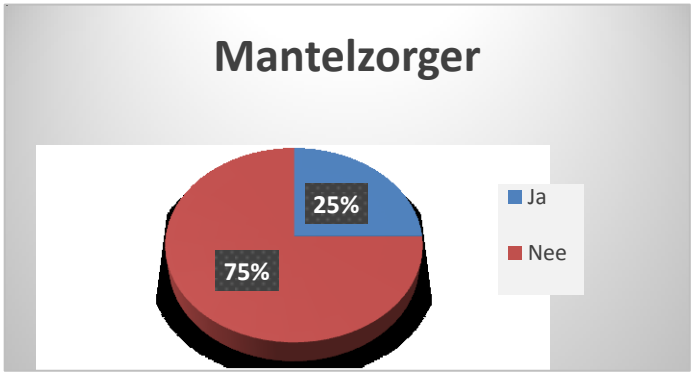

Aan het eind van het bezoek wordt nog de vraag gesteld of de deelnemer vrijwilligerswerk zou willen doen. 14% zou dat wel willen (of doet dat al). Als activiteiten worden genoemd: ‘ergens’ aan de telefoon zitten, begeleiden van dementerende ouderen of contacten leggen met oudere, eenzame mensen. Deze mensen zijn verwezen naar een welzijnswerker van WijZ

2.10 ‘Follow up’

De partners krijgen via de mail een bestand met daarin de voor hen relevante gegevens. Het meest wordt verwezen naar fysio, Zwolle Doet, wijkmanager, mantelzorgondersteuning, politie en brandweer en welzijnsorganisaties.

Het volgen van de follow-ups is een speerpunt voor het komende halfjaar. Door goed in beeld te hebben wat de status is van een doorverwijzing, dragen we zorg voor een warme overdracht wat de samenwerking met de partners intensiveert en waardoor bewoners niet tussen wal en schip vallen.

Een mevrouw geeft aan dat ze behoefte heeft aan een beweegactiviteit, in groepsverband in een wijkcentrum. Ze geeft aan hierbij vooral gezelligheid belangrijk te vinden. De gegevens komen bij de welzijnswerker Sport terecht en die neemt contact op met mevrouw. Samen wordt er gekeken naar het beweegaanbod in heel Zwolle. Mevrouw kiest voor fitgym bij haar in de buurt. Ze vindt ontmoeting én een hobby.

In september 2018 start, in samenwerking met de Judobond Nederland, het valpreventieprogramma. 22 Inwoners van de Aa-landen hebben laten weten hiervoor belangstelling te hebben.

3. Procesverslag

In november 2017 werd de officiële aftrap voor het project gegeven door wethouder Ed Anker. De eerste periode is veel geïnvesteerd in het opbouwen van relaties tussen de partners en het aantrekken van vrijwilligers. Dit heeft geresulteerd in nieuwe samenwerkingsverbanden die zijn weergegeven in het logo op de titelpagina.

Voor het project is een breed samenwerkingsverband opgezet, waarin partners uit de stad met affiniteit voor ouderen zich hebben verbonden aan het doel. De meerwaarde van deze samenwerking is bijvoorbeeld dat politie en brandweer gemakkelijker toegang hebben tot deze specifieke doelgroep. Voor Isala biedt dit mogelijkheden om welzijnsaspecten te bespreken voor patiënten die met ontslag gaan en desgewenst een huisscan uit te voeren bij thuiskomst. Kortom, zorg en welzijn zijn in dit project aan elkaar gekoppeld. En fysiotherapeuten dragen met hun valpreventieactiviteiten bij aan de doelen van het project. Om een goede informatievoorziening tussen de partners te waarborgen, is een communicatieplan opgesteld.

Er is een bewuste keuze gemaakt voor het inzetten van vrijwilligers. Dat biedt voordelen, zoals het principe ‘inwoners zetten zich in voor andere inwoners van de stad’, hoge motivatie en lagere kosten. Maar de praktijk leert dat het verloop onder vrijwilligers doorgaans groot is en veel vrijwilligers zich maximaal 4 uur per week kunnen inzetten. Op dit moment is er een redelijk stabiele groep van vrijwilligers. Om de continuïteit te waarborgen, is inmiddels een beroepskracht aangesteld voor 20 uur per week voor het doen van huisbezoeken.

Tijdens een bezoek gebeurt uiteraard veel meer dan het invullen van een huisscan. De meerwaarde van de huisbezoeken is het gesprek met oudere wijkbewoners, die anders buiten beeld zouden blijven. Dat levert informatie op over wat er leeft in de wijk en is een goede manier om in een vroegtijdig stadium inzicht te krijgen in de risico’s en behoeften van ouderen, zodat zij langer zelfstandig kunnen blijven wonen.

De samenwerking met de partners zorgt ervoor dat er een vlotte follow-up aan het gesprek kan worden gegeven.

4. Conclusies en aanbevelingen

4.1 Algemene conclusie

Vrijwel alle benaderde inwoners zijn positief over het project, ook de niet-deelnemers. Zij vinden het een mooi initiatief van de gemeente en de partners. Ook de partners werken met veel enthousiasme samen aan het project.

> *Opmerking van een vrijwilliger in de rapportage van huisbezoek: "mevrouw vindt de vragenlijst erg lang en dus tijdrovend. Bewustwording is zeker van belang. Het gesprek alleen al en de bevestiging van zaken die lopen en aangepakt kunnen worden voelt goed."*

De ervaring heeft geleerd dat de inzet van vrijwilligers binnen dit project zeer gewaardeerd wordt, maar kwetsbaar is als het gaat om continuïteit. Een combinatie van vrijwilligers en beroepskrachten biedt de beste garantie voor een succesvolle (en efficiënte) uitvoering van dit project.

4.2 Relatie met verwachte uitkomsten

Bij de start van het project zijn beoogde uitkomsten geformuleerd (zie bijlage 1). In deze paragraaf geven we, op basis van het inhoudelijk verslag, een korte terugkoppeling op deze uitkomsten

4.2.1 Korte termijn

Bewustwording van veiligheid in en om het huis (inbraak-, brand- en valpreventie)

Hoewel de meeste mensen wel weten wat de risico's voor hun persoonlijke gezondheid en veiligheid zijn bij langdurige uitval van stroom, gas of water of hebben nagedacht over brandveiligheid, geven 22 mensen toch aan hier hulp bij nodig te hebben.

Daarnaast bevat de risicocheck een groot aantal vragen over de veiligheid in huis, zoals voldoende verlichting, obstakels in huis, de juiste aardlekschakelaars in de meterkast, enzovoort. Het doornemen van de vragen heeft een groot effect op bewustwording van veiligheid in en om het huis bij deelnemers.

Bewustwording van de mogelijkheden voor sociale activiteiten in de buurt

De meerderheid heeft geen behoefte aan sociale activiteiten. Degenen die graag aan een activiteit zouden willen deelnemen, krijgen ter plekke informatie over de mogelijkheden.

Nieuwe partners worden betrokken in bestaande netwerken

Vitaal & Veilig Thuis is een samenwerkingsproject van zo'n 30 partners in de stad. Zij zijn enthousiast over het project, denken mee en bieden hun diensten aan. Deze tussentijdse rapportage biedt een goede gelegenheid voor een gezamenlijke evaluatie. Deze evaluatie wordt binnenkort gepland door de projectcoördinator.

4.2.2 Middellange termijn

Minder valongevallen, meer deelname aan (sport- en beweeg)activiteiten, minder eenzaamheid, verhoogd welzijnsgevoel, uitbreiding sociaal netwerk, betere ervaren gezondheid en goede samenwerking partners

Het huisbezoek is te beschouwen als een nulmeting. De tips op basis van de huisscan, het in september te starten valpreventieprogramma en andere informatie van wijkbewoners stemmen optimistisch.

Vitaal & Veilig thuis kent een groot aantal enthousiaste samenwerkingspartners, die het project van harte steunen. Waardevol dat er zoveel partners betrokken zijn bij Vitaal & Veilig Thuis. Samen maken we de stad.

Een mooi voorbeeld van doorontwikkeling in de samenwerkingsrelaties is dat de fysiotherapiepraktijken met elkaar onderling hebben afgestemd welke testen er voor de fit-test uitgevoerd worden, zodat één eenduidige werkwijze ontstaat.

4.2.3 Lange termijn

Verhoogde vitaliteit en langer zelfstandig thuis wonen

Hierover zijn op dit moment, uiteraard, nog geen zinnige woorden te zeggen.

De GGD Zwolle zal, in samenwerking met de gemeente en WijZ, komend najaar nader onderzoek doen naar de effectiviteit van dit project.

4.3 Leeftijdsgrens

De doelgroep van het project wordt gevormd door inwoners van 67 jaar en ouder. Ongeveer 40% doet niet mee aan de huisscan, omdat zij zich nog té vitaal voelen. WijZ beschikt niet over geboortedata, maar uit de leeftijdsverdeling (zie hoofdstuk 2) van de deelnemers kan worden afgeleid dat met name de ‘jongere’ ouderen niet deelnemen. De leeftijdsgrens is nu 67 jaar. Deze grens fors verhogen is niet aan te bevelen. Het project richt zich op preventie en dan is het niet verstandig te wachten tot ‘het probleem zich voordoet’. Maar om het aantal ‘neezeggers’ te beperken en de effectiviteit van het project te vergroten geven we in overweging de grens te verhogen naar 70 jaar.

4.4 Uitbreiding naar andere stadsdelen?

Zwolle telt ruim 18.000 senioren en dit aandeel neemt toe in de komende jaren. Op oudere leeftijd komen veel chronische ziekten vaker voor en neemt voor veel ouderen het lichamelijk en geestelijk functioneren en de zelfredzaamheid af. De ervaring leert dat de huisbezoeken preventief kunnen werken. Niet alleen ter voorkoming van valincidenten, maar ook ouderen activeert tot deelname aan activiteiten in de wijk. De huisbezoeken geven meer zicht op wat er speelt onder ouderen in een wijk.

In het algemeen levert het project Vitaal & Veilig Thuis zowel een bijdrage aan de vitaliteit en het waardig ouder worden van inwoners als aan het terugdringen van eenzaamheid onder ouderen.

Het zou dan ook goed zijn de huisbezoeken niet te beperken tot de Aa-landen, maar uit te voeren in alle delen van de stad.

Logisch model programma VVT

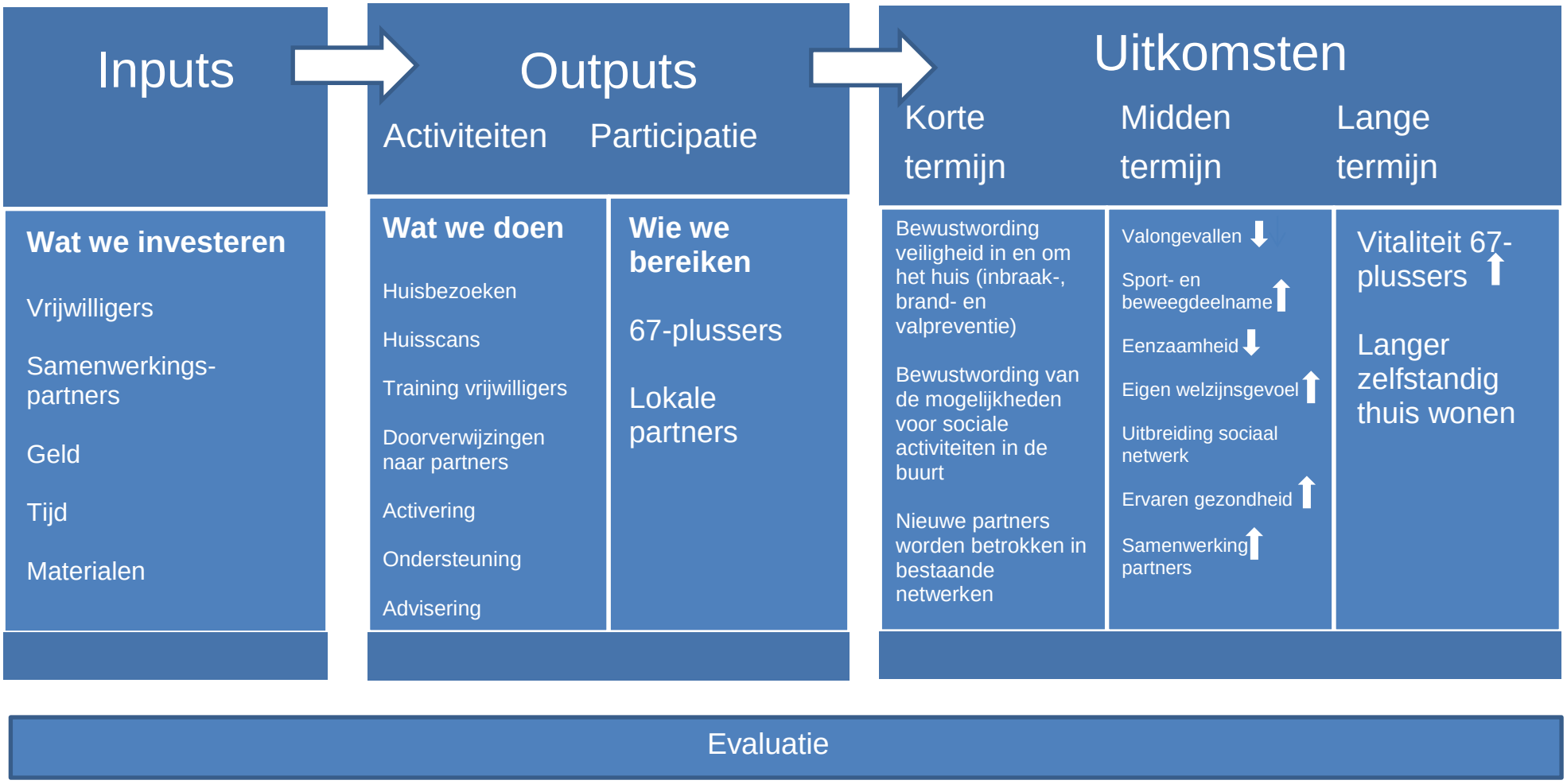

Bijlage 2 Financieel overzicht

Vitaal & Veilig Thuis Zwolle

Omschrijving kosten	Aantal 2017	Kosten	Begroting 1ste jaar		Realisatie 2017
VVVS – Huisscan/cursus vrijwilligers			25.000		33.000
Vrijwilligersvergoedingen (excl. reis- en overige kosten)	20 vrijwilligers	à € 60,00	1.452		68
Reis- en overige kosten	20 vrijwilligers	à € 20,00	484		104
Coördinatie project, incl. begeleiden vrijwilligers	20 weken x 52 uur		39.212		47.907
Kosten fittest/valtraining			5.000		
Accountantskosten					
Onvoorzien			2.500		6.349
PR kosten (o.a. advertentie, vrijwilligers, flyers e.d.)			2.000		3.270
Totaal kosten			***75.648***		***90.698***

Dekking			Dekking 1ste jaar		Realisatie 2017
Rabobank			2.500		
Dimence			5.000		5.000,00
Kaderhuisarts ouderengeneeskunde			5.000		5.000,00
Overig					
Gemeente Zwolle			63.148		63.128,00
Totaal opbrengsten			***75.648***		***73.128***
Resultaat			***-0***		***-17.570***

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Beantwoording toezegging Outcomecriteria
portefeuillehouder	Michiel van Willigen
informant	Jonker, Sabina (2013)
medeopstellers	
afdeling	Maatschappelijke Ontwikkeling
bijlagen	Voorstel: Informatienota beantwoording toezegging Outcomecriteria

Voorgesteld besluit raad

kennis te nemen van:
Bijgaande toelichting betreffede het gebruik van outcome criteria in de jeugdzorg.

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 25 september 2018

Onderwerp	Beantwoording toezegging Outcomecriteria
Versienummer	V.1

Portefeuillehouder Wethouder Van Willigen

Informant Sabine Jonker
Afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling
Telefoon 038 498 2071
Email S.Jonker@zwolle.nl

Bijlagen -

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

Bijgaande toelichting betreffede het gebruik van outcome criteria in de jeugdzorg.

Datum 25 september 2018

Toelichting op het voorstel

Inleiding
Naar aanleiding van het raadsdebat 25 juni j.l. zijn er vragen gesteld over de outcome criteria jeugdhulp. In het raadsdebat van 9 juli 2018 is hierop een toezegging gekomen om u te informeren over het proces te komen tot een meer volledig beeld van de outcome criteria. Graag willen we u met deze memo een toelichting geven over welke informatie over de outcome criteria reeds beschikbaar is en besluiten die zijn genomen om hier verder invulling aan te geven maar dan in bredere context niveau van monitoring waar outcome criteria onderdeel van zijn.
In deze memo geven we u een beeld van de outcomecriteria die nu bekend zijn en schetsen we de verdere doorontwikkeling op het gebied van monitoringsinformatie.

Kernboodschap
In de afgelopen jaren is tijdens de focus op continuitiet van zorg en ondersteuning binnen jeugd ook gekeken naar een nieuwe stip op de horizon. Een belangrijk uitgangspunt daarbij is dat we kwaliteit en het geleverde resultaat voorop staat. Hierover hebt u in de afgelopen periode verschillende besluiten genomen. Regionaal Serviceteam Jeugd IJsselland (RSJ IJsselland) heeft daarmee gekozen voor een outputgerichte bekostiging. Outputbekostiging: Financiering voor het bereiken van vooraf overeengekomen doelen. Deze keuzes sluiten goed aan bij uw vraag over de outcome criteria en we zullen in dit licht een toelichting geven op de vraag.

Op basis van het regionale visiedocument is er gekozen voor een ander regionaal inkoopmodel, met als basis resultaat gerichte wijze van inkoop. Ook is de opdracht aan de bedrijfsvoeringsorganisatie hierop verruimd, waarvoor u onlangs de gewijzigde begroting heeft vastgesteld. De opdracht rondom de regionale monitoring is hiermee steviger belegd bij het RSJ IJsselland en heeft met de gewijzigde begroting ook de (financiele) ruimte gekregen dit uit te voeren. Met het vastleggen van keuzes en het invoeren van een ander inkoopmodel is nog niet direct resultaat zichtbaar. Verandering en komen tot het gewenste eindresultaat is een proces en kost tijd.

Over Outcomecriteria
Het Nederlands Jeugdinstituut (NJi), de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), het Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten (KING) en de ministeries van Veiligheid en Justitie en van Volksgezondheid, Welzijn en Sport hebben drie criteria geformuleerd:

1. Uitval van cliënten;

2. Ervaring van cliënten over het nut/effect van de jeugdhulp;

3. Doelrealisatie van de hulp, met aandacht voor:
   - De mate waarin cliënten zonder hulp verder kunnen;
   - De mate waarin er na beëindiging geen nieuwe start jeugdhulp plaatsvindt.
   - En in geval van een individuele voorziening (‘niet-vrij toegankelijke jeugdhulp’) ook:
   - De mate waarin problemen verminderd zijn en/of zelfredzaamheid/participatie is verhoogd;
   - De mate waarin overeengekomen doelen gerealiseerd zijn.

Deze drie geformuleerde outcomecriteria zijn gebaseerd op bestaande praktijken in de jeugd- en opvoedhulp en de jeugd-ggz en op eerder onderzoek rondom prestatie-indicatoren voor de jeugdgezondheidszorg. Voor de jeugdhulp zijn deze outcomecriteria verder uitgewerkt in consultatie met het veld. De outcomecriteria kunnen op meerdere manieren worden gemeten. We gaan nu in op de informatie die nu tot onze beschikking staat en op welke wijze we deze kunnen interpreteren. Outcomecriteria 1 en 3 worden anders gemeten dan nummer 2.

Ten aanzien van ervaring van cliënten over het nut/effect van de jeugdhulp

Te beginnen met de outcomecriterium *2. Ervaring van cliënten over het nut/effect van de jeugdhulp*. Wij willen graag weten wat ouders en jongeren vinden van de jeugdhulp die ze krijgen. Daarom wordt jaarlijks wordt door de gemeente Zwolle een klantervaringsonderzoek uitgevoerd. Het uitvoeren hiervan is vanaf 2016 ook een wettelijke verplichting (Jeugdwet).

De onderzoekspopulatie bestaat uit alle mensen die geregistreerd staan als client Jeugdhulp en hun ouders:
- Zwolse kinderen met jeugdhulp in de leeftijd van 12 t/m 22 jaar
- Ouders van kinderen met jeugdhulp in de leeftijd 0 t/m 17 jaar in Zwolle

De nieuwe cijfers komen in september van dit jaar.
De uitkomsten van dit onderzoek zijn te vinden in openbare bronnen

- https://www.zwolle.nl/actueel/cijfers-kaarten-en-onderzoeken/onderzoeksdatabank/klantervaring-onderzoek-jeugdhulp-2017

Op dit moment is via de bovenstaande link het rapport van vorig jaar terug te vinden.
De uitkomsten hiervan zijn niet te benchmarken, omdat hiervoor geen uniforme wijze van meting door het land heen wordt gehanteerd.

Ten aanzien van doelrealisatie en uitval

Het CBS meet de outcomecriteria *3.Doelrealisatie* en *1. Uitval* binnen jeugdhulptrajecten. Deze informatie is terug te vinden op: https://www.waarstaatjegemeente.nl/

Het CBS hanteert de volgende definities/ classificatie:

Totaal reden beëindiging
Beëindigd volgens plan
Jeugdhulptrajecten die geheel volgens plan worden uitgevoerd.
Voortijdig afgesloten
Trajecten die voortijdig zijn beëindigd. Dit geeft een indruk van de ‘uitval’ tijdens de uitvoering van de jeugdhulp.
Totaal voortijdig afgesloten

In overeenstemming
Trajecten waarbij tussentijds de situatie van de jeugdige of het gezin verandert waardoor de gestarte jeugdhulp niet meer passend is. Bijvoorbeeld als, in overeenstemming met de jeugdige en ouders, gekozen wordt voor de inzet van een ander type jeugdhulp, of afronding van de huidige.
Eenzijdig door de cliënt
De opties 'eenzijdig door de cliënt' en 'eenzijdig door de aanbieder' zijn in feite de opties waarbij van 'uitval' kan worden gesproken. De cliënt komt bijvoorbeeld niet meer naar sessies of onttrekt zich uit de residentiële voorziening. In beide gevallen geldt dat de uitvoering van het plan nog niet is afgerond.
Eenzijdig door de aanbieder
De opties 'eenzijdig door de cliënt' en 'eenzijdig door de aanbieder' zijn in feite de opties waarbij van 'uitval' kan worden gesproken. Het kan ook zijn dat de aanbieder de jeugdhulp stopt. In beide gevallen geldt dat de uitvoering van het plan nog niet is afgerond.
Wegens externe omstandigheden
De uitvoering van het plan kan ook stoppen wegens externe omstandigheden, bijvoorbeeld omdat de jeugdige overleden is of is verhuisd en de hulpverlening bij deze jeugdhulpaanbieder eindigt.

Op waarstaatjegemeente.nl wordt gerapporteerd over beëindigde jeugdhulpverlening met als bron het CBS.

	Beëindigde jeugdhulptrajecten					
	Beëindigd volgens plan			**Voortijdig afgesloten totaal**		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Zwolle	86,9%	85,0%	84,4%	13,1%	15,4%	15,6%
Deventer	84,2%	83,9%	74,6%	15,8%	16,1%	25,4%
Kampen	84,0%	82,7%	76,8%	14,9%	18,5%	23,2%
IJsselland	86,9%	85,7%	77,9%	13,0%	14,3%	22,1%
Nederland	78,2%	78,1%	78,2%	21,8%	21,9%	21,8%

Trajecten 'Beëindigd volgens plan' zijn naar definitie van het CBS volledig volgens plan uitgevoerd en kunnen in die zin uitgelegd worden als 'Trajecten die het gesteld doel gerealiseerd hebben/ doelrealisatie'.
Voortijdig afgesloten kan echter niet direct worden vertaald naar uitval, omdat in de definitie van waarstaatjegemeente bijvoorbeeld ook 'voortijdige afsluiting met wederzijdse instemming' valt.
Zie onderstaande tabel met daarin het totaal aan afgesloten trajecten uitgesplitst. De cijfers in de kolommen E tot en met H vormen samen het totaal onder D.

	a	b	c	d	e	f	g	h
	Totaal beëindigde trajecten	Totaal reden beëindiging	Beëindigd volgens plan	Voortijdig afgesloten Totaal voortijdig afgesloten	Voortijdig afgesloten In overeen-stemming	Voortijdig afgesloten| Eenzijdig door de cliënt	Voortijdig afgesloten| Eenzijdig door de aanbieder	Voortijdig afgesloten Wegens externe omstandigheden
	aantal	aantal	aantal	aantal	aantal	aantal	aantal	aantal
Nederland	252240	252240	197340	54905	20245	8585	4505	21570
Deventer	1455	1455	1085	370	45	30	80	215
Kampen	710	710	545	165	65	15	.	75
Zwolle	1635	1635	1380	255	75	35	15	125
IJsselland	6510	6510	5070	1440	320	145	130	850

Volgens de definitie van het CBS moet alleen de optelsom van kolom F en G uitgelegd worden als ‘Uitval’. Dit betekent dat de uitval in 2017 in Zwolle 3,1% is, en niet 15,6% zoals mogelijk geïnterpreteerd wordt op de site van ‘waarstaatjegemeente’.

Zie onderstaande tabel met toelichting op beëindigde trajecten 2017. De percentages links van de blauwe scheiding zijn gelijk aan die op de site van waarstaatjegemeente. De percentages rechts van de blauwe scheiding zijn in percentage het totaal van voortijdig afgesloten trajecten nader verkend. De percentages rechts zijn opgeteld gelijk aan het percentage ‘totaal voortijdig afgesloten’ links. De cijfers 2017 zijn voorlopige cijfers.

	Totaal beëindigde trajecten	Totaal reden beëindiging	Beëindigd volgens plan	Voortijdig afgesloten Totaal voortijdig afgesloten		Voortijdig afgesloten In overeen-stemming	**Uitval**	Voortijdig afgesloten Wegens externe omstandigheden
	aantal	aantal	%	%		%	**%**	%
Zwolle	1635	1635	84,4%	15,6%		4,6%	**3,1%**	7,6%
Deventer	1455	1455	74,6%	25,4%		3,1%	**7,6%**	14,8%
Kampen	710	710	76,8%	23,2%		9,2%	**2,1%**	10,6%
IJsselland	6510	6510	77,9%	22,1%		4,9%	**4,2%**	13,1%
Nederland	252240	252240	78,2%	21,8%		8,0%	**5,2%**	8,6%

Er is al wel veel informatie beschikbaar vanuit verschillende bronnen en met verschillende doelen en er komt ook steeds meer informatie beschikbaar. Zo is bijvoorbeeld op de data van CBS onlangs weer een aanvulling gekomen in de afgelopen jaren zijn hierin mooie stappen gezet.

Consequenties

Zoals hierboven geschetst ligt al een basis als we kijken naar de outcomecriteria. Tegelijkertijd hebben we ook een wens tot doorontwikkeling. Het RSJ IJsselland heeft hierin een steviger opdracht gekregen.

We hoeven als gemeenten zelf niet alle gegevens uit eigen data te halen. Het doel is dan ook om deze informatie te gaan aanvullen en te verrijken om tot een totaalbeeld te komen voor de monitoring en daarbinnen de outcomecriteria, zoals we de brede informatie/monitoring die we regionaal voor ogen hebben. We willen hierin ook een slag maken naar meer kwalitatieve informatie.

We zoeken naar kennis en ervaring in de rest van het land. Op dit moment zijn veel gemeenten, veelal in regioverband, aan het zoeken hoe de outcome criteria goed te kunnen meten. Een voorbeeldregio is West Brabant West die wordt gezien als koploper waar het gaat om monitoring. Zij zijn met de inrichting van het inkoopmodel en monitoring al voor de decentralisaties begonnen. Ook bij hen staan de outcomecriteria nog op de lijst om in de komende jaren door te ontwikkelen. De VNG heeft hiervoor nog geen ondersteunend programma waarop de regio verder een beroep kan doen. Wel is er nauw contact met de regio West Brabant West om deze ontwikkeling bij hen te volgen.

Communicatie
Niet van toepassing in huidig stadium.

Vervolg
Met de vaststelling van de gewijzigde begroting voor het RSJ zijn de middelen beschikbaar gekomen om de reeds ingestarte voorbereiding voor de regionale monitoring ten uitvoer te brengen. Dit jaar wordt in de regio een basis van gemeente Zwolle gebruikt om te komen tot een basisdataset. Dit om tot einde van het jaar te komen tot de inrichting van het nieuwe monitoringsysteem dat in januari in de regio operationeel moet zijn. Dan wordt vanaf januari 2019 verder gewerkt aan de doorontwikkeling van de monitoring. Outcomecriteria maken hier onderdeel vanuit.

De regionale monitoring dient een breder doel. Naast het zicht dat we als gemeente willen hebben op outcome-indicatoren en beleidsinformatie, moet de monitor ook voorzien in managementinformatie om nog beter invulling te kunnen geven aan het contractmanagement.Dit om met als hoger doel in brede zin te streven naar sturing op kwaliteit en resultaten. Conform de keuzes die eerder zijn gemaakt in het regionale visiedocument, keuze voor het inkoopmodel, de wijziging in de opdracht voor het RSJ IJsselland en vaststelling van de gewijzigde begroting.

Openbaarheid
De informatie in deze nota is openbaar.

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 48846

Onderwerp Beantwoording toezegging Outcomecriteria

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 25-09-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Herinrichting Grote Kerk
portefeuillehouder	Monique Schuttenbeld
informant	Westenberg, Anton
medeopstellers	
afdeling	Proces- Programma- en Projectmanagement
bijlagen	Voorstel: Informatienota Herinrichting Grote Kerk

Voorgesteld besluit raad

kennis te nemen van:
De stand van zaken rondom de herinrichting van de Grote Kerk.

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 17 september 2018

Onderwerp	Herinrichting Grote Kerk
Versienummer	V 0.1

Portefeuillehouder M. Schuttenbeld

Informant A. Westenberg
Eenheid/Afdeling Ontwikkeling/ Programma, Project en Proces
Telefoon 06 490 568 70
Email a.westenberg@zwolle.nl

Bijlagen

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

De stand van zaken rondom de herinrichting van de Grote Kerk.

Datum 17 september 2018

Inleiding
Sinds 2014 is de Grote Kerk in handen van de Stichting Grote Kerk Zwolle. Het bestuur is vanaf die tijd op zoek gegaan naar de toekomstige functie en positionering van dit markante gebouw in het hart van de binnenstad en naar financiering daarvan. Om het gebouw duurzaam te kunnen exploiteren zijn gefaseerd aanpassingen nodig. Daarvoor ligt een uitvoerig onderzoek waarin een duidelijke visie op de ontwikkeling van het gebouw houvast biedt bij een verantwoord omgaan met de herinrichting van het monument. Het geheel van het plan is kostbaar en gefaseerde herinrichting is daarom noodzakelijk. Het Academiegebouw krijgt hierdoor wel een bij de stad passende uitstraling: een stadshart met de allure die bij Zwolle hoort.

Het totale plan omvat dus meerdere fasen. Fase 1 (€ 900.000,-) gaat over de basis: faciliteiten op orde brengen en een doorgang creëren door de kerk door twee volwaardige entrees te creëren. In fase 2 (€ 700.000,-) wordt onder andere de vloerruimte vernieuwd en vergroot (bankenplan) ten behoeve van exposities.
In 2017 hebben college en raad besloten bij te dragen aan de positionering van de Grote Kerk als Academiegebouw van Zwolle. Er komt een krediet beschikbaar van 900.000 euro in de vorm van een subsidie. Dit krediet is beschikbaar gesteld voor de zogenaamde fase 1. In deze fase worden het Noorder- en Zuiderportaal vernieuwd en geopend, de facilitaire voorzieningen verbeterd, een verlichtings- en geluidsplan gemaakt en berg- en vergaderruimtes gerealiseerd. De gemeente beperkt zich met dit raadsbesluit uit 2017 tot een eenmalige investeringsbijdrage. Dat is gebaseerd op de aanvraag van de stichting en uitgaande van reële kansen op aanvullende cofinanciering van andere overheden en fondsen voor de volgende fase(s) bovenop de gemeentelijke bijdrage. In de afgelopen maanden is de subsidiebeschikking afgegeven voor fase 1 en is er een vergunningaanvraag doorlopen voor fase 1 én fase 2. Actuele ontwikkelingen hebben geleid tot verschuiving van werkzaamheden tussen fase 1 en 2, passend binnen de subsidievoorwaarden.

Kernboodschap
In het raadsbesluit van 13 oktober 2017 is opgenomen dat de stichting samen met de gemeente naar cofinanciering zoekt van andere overheden en fondsen ten behoeve van de volgende fase. Dat is tot op heden nog niet gelukt. Voor het Stichtingsbestuur van de Grote Kerk leverde dit problemen op in de relatie tot de volgtijdigheid van de werkzaamheden binnen de planning van het gehele inrichtingsplan, in het bijzonder het bankenplan waarbij de expositieruimte zal worden vergroot. Dit onderdeel is van wezenlijk belang om de ambities van de Stichting vorm te geven als ook positief bij te dragen in de exploitatie van de Grote Kerk.
In gesprekken met het Stichtingsbestuur is hier inhoudelijk verder naar gekeken en heeft het Stichtingsbestuur een voorstel gedaan. Dit voorstel betreft uitwisseling van werkzaamheden tussen fase 1 en 2. Hierbij schuiven de aanpassingen aan de sanitaire ruimtes en het creëren van vergaderruimtes door naar fase 2 ten behoeve van het bankenplan. Op basis van een aangepast businness model met bijbehorende begroting alsmede de nog openstaande mogelijkheden met betrekking tot aanvullende financiering ten behoeve van fase 2 is dit voorstel gehonoreerd. De meerjaren begroting geeft voldoende inzicht en vertrouwen in de financien van de Stichting.
Door de uitwisseling van werkzaamheden komt de doelstelling van de Stichting Grote Kerk om te transformeren naar een Academiehuis niet in gevaar. Ook behoeven er daarmee geen termijnen gesteld te worden aan de financiering en de uitvoering van fase 2. Fase 2 kan worden uitgevoerd zodra er sprake is van cofinanciering. Daarbij zal de gemeente Zwolle een actieve bijdrage leveren in de totstandkoming van contacten met potentiële (co)financierders zoals andere overheden en fondsen.

Datum 17 september 2018

Consequenties
Met het verschuiven van werkzaamheden kan de Stichting voldoen aan haar ambitie om vanaf het najaar van 2019 de Grote Kerk duurzaam te exploiteren. Het bankenplan is daarbij van evident belang om zodoende volwaardige tentoonstellingen, exposities en evenementen in de Grote Kerk te kunnen herbergen.
De aanpassingen van de sanitaire ruimtes worden verschoven naar fase 2. De Stichting zal het uitstel hiervan oplossen door gebruik te maken van tijdelijke voorzieningen ingeval er een evenement plaatsvindt. Dit is in de huidige situatie ook het geval.
Uitstel van het creëren van vergaderruimtes heeft geen noemenswaardige consequenties voor de exploitatie van de Grote Kerk.

Communicatie
N.v.t.

Vervolg
Het verschuiven van middelen en doelen binnen de subsidiebeschikking is mogelijk. Deze taak is gemandanteerd aan het afdelingshoofd van PPP.
Voor wat betreft de financiering van fase 2 liggen er mogelijkheden. De gemeente heeft nadrukkelijk het belang onderstreept dat het stichtingsbestuur blijft zoeken naar externe financieringsbronnen. De gemeente zal het stichtingsbestuur daarbij actief ondersteunen.

Openbaarheid
Deze informatienota is openbaar.

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 49001

Onderwerp Herinrichting Grote Kerk

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 25-09-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Beantwoording vraag rechtsbescherming
portefeuillehouder	Klaas Sloots
informant	Hiddema - van Beek, Sharon (3220)
medeopstellers	
afdeling	Inkomensondersteuning
bijlagen	Voorstel: Informatienota Beantwoording vraag rechtsbescherming

Voorgesteld besluit raad

kennis te nemen van:
De beantwoording van de vraag van de PVDA over rechtsbescherming.

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 25 september 2018

Onderwerp	Beantwoording vraag rechtsbescherming
Versienummer	180911SZAR01

Portefeuillehouder K. Sloots

Informant J.A. Roossien
Afdeling Sociale zaken en Werkgelegenheid afd. Inkomensondersteuning
Telefoon 038 498 3065
Email ja.roossien@zwolle.nl

Bijlagen N.v.t.

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

De beantwoording van de vraag van de PVDA over rechtsbescherming.

Datum 25 september 2018

Toelichting op het voorstel

Inleiding
Tijdens het Raadsplein van 18 juni 2018 zijn er vragen gesteld over de wijze waarop de gemeente Zwolle (vermeende) bijstandsfraude opspoort. Naar aanleiding van de beantwoording van de vragen door de wethouder heeft de fractie van de PvdA de vraag gesteld of het college bereid is om bij een bestuursrechtelijke aanpak van dezelfde rechtsbescherming uit te gaan als bij een strafrechtelijke aanpak. De wethouder heeft hierop vervolgens toegezegd met een schriftelijke reactie te komen.

Kernboodschap
Het Strafrecht heeft een punitief karakter, die tot doel heeft het gepleegde onrecht bij de dader te doen voelen. Rechtsbescherming in het strafrecht bestaat o.a. uit dat men niet hoeft mee te werken aan het onderzoek, recht op een advocaat en gerechtelijke procedures.
Het Bestuursrecht heeft een administratief karakter, die tot doel heeft om overtredingen te herstellen. Rechtsbescherming in het bestuursrecht bestaat o.a. uit dat in bezwaar en beroep kan gaan tegen een opgelegde beschikking, al dan niet bijgestaan door een advocaat. Indien er een bestuurlijke sanctie wordt opgelegd, heeft dit punitief karakter en geldt dan dezelfde rechten/voorwaarden als in het strafrecht en is men niet tot antwoorden verplicht.

Er is dus sprake van twee verschillende regimes nl. Strafrecht versus Bestuursrecht en beiden zijn totaal verschillend van opzet. Zoals aangegeven is het strafrecht gericht op het bestraffen van de situatie, terwijl het bestuursrecht gericht is op het herstellen van de situatie, waarbij medewerking van betrokkenen noodzakelijk is om het recht en de hoogte van de uitkering van te stellen.

Overwegingen
- Participatiewet is een voorziening, met als doel zoveel mogelijk mensen met arbeidsvermogen naar werk toe te leiden, en bijstand te verstrekken aan mensen die net (meer) in staat zijn om zelf volledig in hun onderhoud te voorzien. Het college is verantwoordelijk voor het verlenen van bijstand, en voor het ondersteunen bij arbeidsinschakeling.
- Een taak van het college is het op juiste en verantwoordelijke wijze verstrekken van bijstand. Het voorkomen dat er bijstand onterecht verstrekt wordt is één van de taken.
- De wetgever heeft weloverwogen keuzes gemaakt aan ons rechtsysteem. Door het toepassen van rechtsbescherming in het bestuursrecht voor belanghebbenden doorkruist het college hiermee direct de intenties van de wetgever. Het rechtysteem is gebaseerd op verschillende wetten, ieder met hun eigen regels. Er is wettelijk gezien geen grondslag voor een zelfde rechtsbescherming in het bestuursrecht als bij een strafrechtelijk onderzoek.
- In het kader van de participatiewet, geldt met name dat men verplicht is om medewerking te verlenen, om zodoende het recht en de hoogte van de uitkering vast te stellen. In het strafrecht is men niet verplicht tot medewerking, aan je eigen veroordeling. Aangezien er geen sprake is van veroordeling als in het strafrecht, maar herstel voor hetgeen onterecht is verstrekt aan bijstand.
- Enige bereidheid tot het gunnen van een zelfde rechtsbescherming en waarborgen binnen het bestuursrechtelijke kader staat zelfs haaks op de wettelijke taak van het college inzake de Participatiewet.
- Om in een bestuurlijke aanpak, dezelfde rechtsbescherming te creëren, wordt hiermee de uitvoering van taken omtrent bijstand verstrekking en de controle hierop bemoeilijkt en is uitermate

onwenselijk. Het college belemmert immers hiermee haar eigen controlemogelijkheden welke strekken tot het op juiste wijze uitoefenen van haar wettelijke taak.

Consequenties
Geen.
Gelet op voorgaande overwegingen ziet het college geen aanleiding om bij het opsporen van bijstandsfraude uit te gaan van dezelfde rechtsbescherming als bij een strafrechtelijke aanpak. Hiervoor biedt de wet echter al reeds een uitgebreid en effectieve middelen en mogelijkheden voor de belanghebbende om hiertegen daadkrachtig op te treden en op te komen voor haar rechten.

Communicatie
Niet van toepassing.

Vervolg
Niet van toepassing.

Openbaarheid
Dit voorstel is openbaar

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 48767

Onderwerp Beantwoording vraag rechtsbescherming

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 25-09-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Internationale samenwerking
portefeuillehouder	Henk Jan Meijer
informant	Boot - Maris, Annelies (2896)
medeopstellers	Agterhuis, Henriette (2622)
afdeling	Ruimte en Economie
bijlagen	Voorstel: Informatienota Internationale samenwerking

Voorgesteld besluit raad

kennis te nemen van:
1. Het besluit van het college over internationale samenwerking.

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 25 september 2018

Onderwerp	Internationale samenwerking
Versienummer	V1.

Portefeuillehouder H.J. Meijer

Informant A.E. Boot-Maris
Afdeling Ruimte en Economie / ZWRE
Telefoon 038 498 2896
Email A.Boot-Maris@zwolle.nl

Bijlagen

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

1. Het besluit van het college over internationale samenwerking.

Datum 25 september 2018

Toelichting op het voorstel

Inleiding
In het Coalitieakkoord 2018-2022 wordt benoemd dat Zwolle meer wil investeren in externe contacten, lobby en regionale en landelijke vertegenwoordigingen. Om zo het nationale en internationale profiel van Zwolle te versterken. Er komen op dit moment meerdere verzoeken richting Zwolle voor bijvoorbeeld het creëren van nieuwe stedenbanden. Daarnaast zijn er thema's waarop we zien dat er internationaal kansen liggen voor samenwerking, maar waarbij we dit nu nog op basis van losstaande initiatieven doen.

Kernboodschap
Het college heeft besloten:
1. Om als stad bij internationale activiteiten en internationale samenwerkingen te kiezen voor een thematische insteek. Hierbij een duidelijke focus te leggen op de volgende thema's die verbonden zijn aan maatschappelijke uitdagingen en waarbij internationale samenwerking mogelijk een bijdrage kan leveren om tot toekomstbestendige oplossingen te komen voor stad en regio:
   - klimaatadaptatie
   - Zwolle fietsstad (duurzame mobiliteit)
   - Smart Cities/Smart Zwolle
2. Waar we uitgesproken kansen zien op andere thema's een afweging te maken op basis van de meerwaarde die het kan bieden binnen gestelde prioriteiten en de beschikbare capaciteit.
3. Voor het thema internationalisering vanuit economie, onderwijs en arbeidsmarkt de gezamenlijke aanpak met de partners binnen de Regio Zwolle te continueren en zelf een actieve bijdrage te leveren in het meedenken over verdere uitwerking van het thema binnen de Regio.

Collegebesluit d.d.:
2 oktober 2018

Consequenties
Het aanbrengen van focus en maken van strategische keuzes in kansrijke samenwerkingen kan bijdragen aan onze profilering en in het behalen van gestelde ambities. Dit vraagt om duidelijke keuzes in hoe we als gemeente internationale samenwerking vorm willen geven. Er zijn drie thema's die gekoppeld zijn aan maatschappelijke uitdagingen en waarbij internationale samenwerking mogelijk een bijdrage kan leveren om tot toekomstbestendige oplossingen te komen. Het gaat om klimaatadaptatie, Zwolle fietsstad (duurzame mobiliteit) en Smart Cities/Smart Zwolle. Het zijn thema's waar we ook nu al oog hebben voor de internationale kansen. Maar waarbij het kijken voorbij losstaande initiatieven en het in beeld brengen van de ambities op middellange termijn bij zou kunnen dragen aan een meer doelgerichte aanpak. Uiteraard kunnen de gekozen thema's ook veranderen, wanneer met de tijd andere thema's kansrijk lijken en een hogere prioriteit krijgen. Het gaat in dit voorstel met nadruk niet op internationalisering gericht op inkomende bezoekers en bedrijven. Hiervoor ligt al een helder profiel en een sterke samenwerking binnen de Regio Zwolle.

Communicatie
Vanuit elk thema zal worden gekeken wat de doelstellingen zijn en op welke manier internationale samenwerking aan deze doelstellingen bij kan dragen. Het thema internationalisering wordt standaard

betrokken bij bestaande gesprekken die met partners plaatsvinden. Waar mogelijk vragen we andere partners aan te sluiten bij initiatieven, of sluiten we zelf aan bij iniatieven van partners in de stad, regio, provincie of het Rijk. Na een periode van twee jaar zullen we deze aanpak evalueren en de Raad informeren.

Vervolg
Na keuze voor de thema's zal er van elk onderwerp een plan van aanpak worden gevraagd, hoe de internationale profilering in de komende twee jaar vorm zou moeten krijgen. Hierbij worden vanzelfsprekend ook de regionale en lokale partners aangehaakt. De vraag die voor elk thema centraal zal staan is wat de ambities zijn, wat geografisch bezien de meest interessante partners zijn om mee samen te werken of wat de podia en congressen zijn die het meest interessant zijn in het kader van kennisuitwisseling. Dit bundelen we in één notitie. Hierin geven we aan hoe we ons in het internationale speelveld willen inzetten; zowel kijkend naar Europa als naar mogelijke interessante internationale partners om mee samen op te trekken.

Openbaarheid
Ja.

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Datum 25 september 2018

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 48531

Onderwerp Internationale samenwerking

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 02-10-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Green Deal Autodelen 2
portefeuillehouder	William Dogger
informant	Schrooten, Alfred (4264)
medeopstellers	Tjepkema, Syb (2133)
afdeling	Wijk en Beheermanagement
bijlagen	Voorstel: Informatienota Green Deal Autodelen 2 Bijlage: Green Deal Autodelen 2

Voorgesteld besluit raad

kennis te nemen van:
Het collegebesluit om in te stemmen met de Green Deal Autodelen 2.

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 26 september 2018

Onderwerp	Green Deal Autodelen 2
Versienummer	V1.0

Portefeuillehouder W. Dogger

Informant SH Tjepkema
Afdeling Ruimte en Economie / OW
Telefoon 038 498 2133
Email S.Tjepkema@zwolle.nl

Bijlagen Green Deal Autodelen 2

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

Het collegebesluit om in te stemmen met de Green Deal Autodelen 2.

Inleiding

In Zwolle wordt de afgelopen jaren al actief aan autodelen gedaan. Zo groeit het aantal autodelers sterk en zijn er naast autodeelprojecten van grote aanbieders ook steeds meer buurtinitiatieven op dit gebied. De gemeente wil dit de komende jaren verder ondersteunen in het kader van onder andere het lopende programma Slim en Duurzaam, parkeerbeleid en in het kader van de herijking van het openbaar vervoer. In 2015 heeft Zwolle zich aangesloten bij de Green Deal Autodelen in het kader van het SER-Energieakkoord. De gemeente is gevraagd om ook weer deel te nemen aan de nieuwe Green Deal Autodelen.

Er zijn een aantal verschillen met de huidige Green Deal.

De huidige doelstelling was gericht op groei van het aantal deelauto's. Hiermee werd aangesloten op het SER-Energieakkoord, waarin de wens om autodelen te bevorderen in zo'n doel werd verwoord. Daar waren niet alle partijen gelukkig mee. Want een hoog *aantal* deelauto's is eigenlijk niet primair wenselijk, maar een hoog *gebruik* van deelauto's. Omdat het (ambitieuze) doel van 100.000 nog niet gehaald is, en omdat het een goed middel is om te komen tot meer gebruik blijft dit doel nog wel staan (mogelijk met een ander aantal). Er wordt echter ook een doel aan toegevoegd dat is gericht op gebruik, namelijk een groei in het aantal gebruikers van deelauto's.

Ten tweede wordt ingezet op CO2-reductie. Op dit moment vinden er intensieve onderhandelingen plaats voor een klimaatakkoord tussen bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden aan de zogenaamde klimaattafels. Zoals bij de vorige Green Deal werd aangesloten op het SER Energieakkoord, sluiten we voor de nieuwe Green Deal graag aan op dit Klimaatakkoord. Immers, autodelen leidt bewezen tot minder autogebruik en daarmee minder CO2-uitstoot.

Tot slot wordt ingezet op leefbaarheid. Voor steden is hierin luchtkwaliteit en gezondheid van belang. Bovendien gaat het om het meer ruimte voor lopen, fietsen, OV en ruimte voor groen of recreatie. Met de verdichting van steden is hier meer en meer behoefte aan. Met autodelen daalt ook het autobezit, waardoor de ruimte daarvoor vrij komt en een verschuiving kan plaatsvinden naar modaliteiten die geen of minder schadelijke gassen uitstoten.

Kernboodschap

Doel van deze Green Deal is bedrijven, overheden en burgers te stimuleren en te faciliteren om hun mobiliteitsbehoefte in te vullen op een manier die maximaal gebruik maakt van de mogelijkheden die autodeelconcepten bieden.

De gemeente Zwolle wil door deel te nemen aan de Green Deal Autodelen 2 haar actieve rol op het gebied van het stimuleren van deelauto's benadrukken. Door deel te nemen zal het aantal deelauto's in Zwolle toenemen met alle positieve gevolgen van dien. Zo levert deze opschaling van autodelen een aantal voordelen op:

a. bewuster autogebruik leidend tot vermindering van autokilometers (door meer fiets en OV-gebruik), resulterend in minder CO2 uitstoot en betere luchtkwaliteit.
b. betere benutting en efficiënter gebruik van bestaande infrastructuur en vermindering filedruk.
c. verbetering van leefomgeving (minder parkeerdruk, parkeerplaatsen).
d. er komt in de stad meer ruimte beschikbaar voor groen en recreatie en voor modaliteiten die geen schadelijke gassen uitstoten, door vermindering van het aantal parkeerplaatsen.

Consequenties

Specifiek voor Zwolle zijn de volgende doelstellingen afgesproken:

1. De Gemeente Zwolle zal de tips uit de Rode Loper (Link Rode Loper Autodelen) opnemen in haar Mobiliteitsagenda 2030
2. De Gemeente Zwolle spant zich in om het aantal deelauto's de komende jaren te laten toenemen van 183 (bron: www.ritjeweg.nl) nu naar 400 in 2021 en 1000 in 2025, door autodelen actief in te zetten als een van de instrumenten om bereikbaarheid en leefbaarheid te vergroten.

Communicatie

Het ondertekenen van de Green Deal vindt bij een landelijk congres autodelen op 4 oktober plaats met vertegenwoordigers van de deelnemende partners. De verwachting is dat dit de nodige publiciteit zal genereren. Zwolle kan hierbij niet vertegenwoordigd zijn. Ook in Zwolle zal het deelnemen aan de Green Deal van publiciteit worden voorzien. In het kader van de uitvoering van de activiteiten zal actief met doelgroepen worden gecommuniceerd.

Vervolg

De activiteiten van de Green Deal zullen voor een belangrijk deel worden gekoppeld aan het programma Slim en Duurzaam, de nieuwe concessie van het openbaar vervoer in Zwolle en het zwolse parkeerbeleid.

Openbaarheid

Het voorstel is openbaar.

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 48852

Onderwerp Green Deal Autodelen 2

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 02-10-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

GREEN DEAL Autodelen II

Partijen:

1. de Minister van Economische Zaken en Klimaat, de heer E.D. Wiebes, hierna te noemen: EZK;
2. de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat, mevrouw S. van Veldhoven, hierna te noemen: IenW, ieder handelend in zijn hoedanigheid van bestuursorgaan, samen hierna te noemen: Rijksoverheid;
3. Advier B.V., te dezen vertegenwoordigd door mevrouw E.C.M. Kroft, hierna te noemen: Advier;
4. Amber Nederland B.V., te dezen vertegenwoordigd door CFO de heer J.P. Penning, hierna te noemen: Amber;
5. BOVAG, te dezen vertegenwoordigd door de heer P. Niesink, algemeen directeur, hierna te noemen: BOVAG;
6. Buurauto B.V., te dezen vertegenwoordigd door directeur de heer A.B. van der Woerd, hierna te noemen: Buurauto;
7. Carshare Ventures B.V. (SnappCar), te dezen vertegenwoordigd door de heer V.R.A. van Tol, hierna te noemen: SnappCar;
8. Collect car B.V. (Greenwheels), te dezen vertegenwoordigd door directeur de heer A. Berkhout, hierna te noemen: Greenwheels;
9. het college van burgemeester en wethouders van gemeente Arnhem, handelend als bestuursorgaan, namens deze mevrouw C. Bouwkamp, wethouder van Duurzaamheid en ruimtelijke ordening, hierna te noemen: gemeente Arnhem;
10. het college van burgemeester en wethouders van gemeente Delft, handelend als bestuursorgaan, namens deze wethouder van Ruimtelijke ordening, Mobiliteit en Dienstverlening mevrouw M.A. Huijsmans, hierna te noemen: Gemeente Delft;
11. het college van burgemeester en wethouders van gemeente Den Haag, handelend als bestuursorgaan, namens deze de wethouder van Mobiliteit, Cultuur en Strategie de heer R. van Asten, hierna te noemen: Gemeente Den Haag;
12. het college van burgemeester en wethouders van gemeente 's-Hertogenbosch, handelend als bestuursorgaan, namens de heer U. Kâhya, wethouder duurzame mobiliteit, hierna te noemen: Gemeente 's-Hertogenbosch;
13. het college van burgemeester en wethouders van gemeente Rotterdam, handelend als bestuursorgaan, namens deze mevrouw J. Bokhove, Wethouder Mobiliteit, Jeugd en Taal, hierna te noemen: Gemeente Rotterdam;
14. het college van burgemeester en wethouders van gemeente Utrecht, handelend als bestuursorgaan, namens deze de wethouder Energie, Mobiliteit, Groen en Dierenwelzijn mevrouw L.H.L. van Hooijdonk, hierna te noemen: Gemeente Utrecht;
15. Het college van burgemeester en wethouders van gemeente Zwolle, handelend als bestuursorgaan, namens deze de heer W. Dogger, wethouder van Beheer, openbare ruimte, milieu en afval, Groenbeleid, Mobiliteit en bereikbaarheid, Vitaal en waardig ouder worden, Toegankelijkheid, Toezicht en Handhaving en Dierenwelzijn hierna te noemen: Gemeente Zwolle;
16. eMobilityToolbox B.V. (GoodMoovs), te dezen vertegenwoordigd door de heer P.B. Oude Weernink, hierna te noemen: GoodMoovs;
17. EMODZ B.V., te dezen vertegenwoordigd door de heer T.J.D. Velthuis, hierna te noemen: Emodz;
18. Gedeputeerde staten van provincie Drenthe, handelend als bestuursorgaan, namens deze de gedeputeerde van verkeer en vervoer, de heer H. Brink hierna te noemen: Provincie Drenthe
19. Gedeputeerde staten van provincie Zuid-Holland, handelend als bestuursorgaan, namens deze de gedeputeerde van Ruimtelijke ordening en wonen, Economie en innovatie, Luchtvaart en Grondzaken, Mevrouw A.W. Bom-Lemstra, hierna te noemen: Provincie Zuid-Holland
20. Juuve Carsharing B.V., te dezen vertegenwoordigd door de heer N.R. Sie, hierna te noemen: Juuve;
21. KAV Autoverhuur B.V., te dezen vertegenwoordigd door dhr. H.K. Kerklingh, hierna te noemen: KAV Autoverhuur;
22. KAV ConnectCar B.V., te dezen vertegenwoordigd door dhr. H.K. Kerklingh, hierna te noemen: ConnectCar;

23. MobielRijden.Software B.V., te dezen vertegenwoordigd door dhr. H.K. Kerklingh, hierna te noemen: MobielRijden.Software BV;
24. POP-UP-CAR B.V., te dezen vertegenwoordigd door dhr. H.K. Kerklingh, hierna te noemen: POP-UP-CAR;
25. PrivateShare B.V., te dezen vertegenwoordigd door dhr. H.K. Kerklingh, hierna te noemen: PrivateShare;
26. Studentcar B.V., te dezen vertegenwoordigd door dhr. H.K. Kerklingh, hierna te noemen: StudentCar;
27. Witkar B.V., te dezen vertegenwoordigd door dhr. H.K. Kerklingh, hierna te noemen: Witkar;
28. Multilease B.V., te dezen vertegenwoordigd door algemeen directeur de heer L.C.W. Hanou, hierna te noemen: Multilease;
29. Vereniging van Nederlandse Projectontwikkeling Maatschappijen, te dezen vertegenwoordigd door, directeur de heer J. Fokkema, hierna te noemen: NEPROM;
30. OnzeAuto B.V., te dezen vertegenwoordigd door de heer H.O. Smit, hierna te noemen: OnzeAuto;
31. Het Regionaal Mobiliteitsoverleg Noord-Limburg zijnde het samenwerkingsverband van de gemeenten Mook en Middelaar, Gennep, Bergen, Venray, Peel en Maas, Beesel, Horst aan de Maas en Venlo, hierna te noemen: RMO-gemeenten, alsmede van de colleges van burgemeester en wethouders van de RMO-gemeenten, ieder handelend als bestuursorgaan, op grond van de Samenwerkingsovereenkomst RMO Noord-Limburg 2015-2019, namens deze: de heer H.J.A.C. Beurskens, wethouder van de gemeente Horst aan de Maas en voorzitter van Regionaal Mobiliteitsoverleg Noord-Limburg, hierna te noemen: RMO;
32. Sixt B.V., te dezen vertegenwoordigd mevrouw K.E. van den Boom, hierna te noemen: Sixt;
33. Stapp.in Nederland B.V., te dezen vertegenwoordigd directeur de heer R.A. Bronkhorst, hierna te noemen: Stapp.in;
34. Stichting Natuur en Milieu, te dezen vertegenwoordigd door directeur mevrouw M. Demmers, hierna te noemen: Natuur & Milieu;
35. Sweco Nederland B.V., te dezen vertegenwoordigd door de heer E.P. van Schie, hierna te noemen: Sweco;
36. Terberg Leasing B.V., te dezen vertegenwoordigd door de heer P.A. Wassenaar, hierna te noemen: Terberg Leasing;
37. Vereniging Gemeentelijk Netwerk voor Mobiliteit en Infrastructuur (GNMI), te dezen vertegenwoordigd door, lid van het Dagelijks Bestuur de heer H. van der Linden, hierna te noemen: GNMI;
38. Vereniging voor Gedeeld Autogebruik (VGA), te dezen vertegenwoordigd door waarnemend voorzitter de heer C.J. van Soest, hierna te noemen VGA;
39. Autodelen.net vzw, Vlaamse Netwerk Autodelen, te dezen vertegenwoordigd door voorzitter de heer B. Dousselaere, hierna te noemen: Autodelen.net;
40. WeGo B.V., te dezen vertegenwoordigd door algemeen directeur de heer P.M. de Jong , hierna te noemen: WeGo;
41. Wheels4all B.V. (MyWheels), te dezen vertegenwoordigd door directeur mevrouw K.A.E. Tiekstra, hierna te noemen: MyWheels;

Hierna samen te noemen: Partijen;

Algemene overwegingen:

1. Om onze welvaart ook voor toekomstige generaties te behouden is het nodig om het concurrentievermogen van onze economie te versterken en tegelijkertijd de belasting van het milieu en de afhankelijkheid van fossiele energie en schaarse grondstoffen te verminderen.
2. Creativiteit, ondernemerschap en innovatie zijn essentieel om deze omslag naar groene groei mogelijk te maken. Bedrijven, burgers en maatschappelijke organisaties nemen volop concrete initiatieven voor vergroening van economie en samenleving. Met de Green Deal Aanpak wil het kabinet deze dynamiek in de samenleving op groene groei optimaal benutten.
3. Green Deals bieden bedrijven, burgers en organisaties een laagdrempelige mogelijkheid om samen met de overheid te werken aan groene groei. Initiatieven uit de samenleving staan daarbij aan de basis. Daar waar deze tegen belemmeringen aanlopen die volgens initiatiefnemers kunnen worden aangepakt op rijksniveau, wil het kabinet zich inzetten deze weg te nemen of op te lossen om zo deze initiatieven te faciliteren en te versnellen. In een Green Deal leggen partijen hierover concrete afspraken schriftelijk vast.
4. De resultaten van een Green Deal kunnen gebruikt worden bij andere, vergelijkbare projecten, waardoor er navolging kan plaatsvinden en de reikwijdte van een Green Deal kan worden vergroot zonder dat daar specifieke ondersteuning vanuit de Rijksoverheid tegenover staat.

Specifieke overwegingen Green Deal Autodelen II:

1. Toegang tot duurzame en betrouwbare mobiliteit wordt in de toekomst waarschijnlijk steeds minder afhankelijk van het bezit van de eigen auto.
2. De deeleconomie biedt kansen om burgers maximale toegang tot mobiliteit te verschaffen.
3. Van 2015 tot 2018 hebben 42 partners in het kader van de Green Deal Autodelen I gezamenlijk gewerkt aan verdere ontwikkeling van autodelen. Daarbij is gestreefd naar het opschalen van autodelen tot 100.000 deelauto's. Alhoewel het aantal deelauto's sinds maart 2015 is gegroeid met [pm]%[1], is het streefdoel ambitieus gebleken. Tegelijkertijd is geconstateerd dat het samenwerkingsverband gestart met de Green Deal Autodelen I een grotere bekendheid heeft opgeleverd met autodelen en geleid heeft tot meer kennis over de effecten van autodelen op onder meer autogebruik en autobezit. Deze kennis is op de website Autodelen.info verzameld, die daarmee meer en meer als kennisbank is gaan fungeren. Ook is begrip tussen de partners ontstaan voor elkaars belangen. Daardoor is de samenwerking verbeterd. Een resultaat van de samenwerking tussen gemeenten en autodeelaanbieders vormen de publicaties 'de Rode Loper voor autodelen' voor gemeenten respectievelijk voor de Rijksoverheid, waarin staat aangegeven met welke concrete acties de overheid autodelen kan stimuleren. In de onderhavige Green Deal Autodelen II wordt de samenwerking voor de ontwikkeling van autodelen voortgezet.
4. Alhoewel er grote verschillen zijn tussen de markten van het zakelijke en het privégebruik van deelauto's, zijn Partijen er immer van doordrongen dat een sectorbrede aanpak noodzakelijk is.
5. Partijen beseffen dat autodelen voor hun organisatie potentiële voordelen biedt. Door een gezamenlijke afstemming en versterking van acties wordt autodelen bekender en vergroot dit de kansen voor rendabele *business cases*.

[1] **CROW/KpVV, 2018, "Dashboard duurzame en slimme mobiliteit; editie Autodelen".**

6. Partijen willen bij hun streven aanhaken bij het Voorstel voor hoofdlijnen van het Klimaatakkoord (Voorstel Klimaatakkoord)[2] dat in de zomer van 2018 is gepresenteerd door de voorzitter van het Klimaatberaad, de heer Nijpels. De deelnemers aan de sectortafel Mobiliteit geven daarin een inspirerende visie op mobiliteit: zorgeloze mobiliteit, voor alles en iedereen in 2050. Om dit te bereiken wordt onder meer ingezet op verduurzaming van personenmobiliteit. Hierbij zijn gedragsmaatregelen nodig om mensen te bewegen zich anders te verplaatsen. Autodelen is een van de gedragsmaatregelen. Enerzijds leidt autodelen ertoe dat minder voertuigen nodig zijn, waardoor ook het ruimtebeslag vermindert, anderzijds leidt het naar verwachting per saldo tot minder autogebruik resulterend in minder CO2-uitstoot en betere luchtkwaliteit.[3]
7. Zoals ook in het Voorstel Klimaatakkoord ter sprake komt, is het aannemelijk dat ons mobiliteitsgedrag gaat veranderen. Naar verwachting komt meer en meer de reis centraal te staan in plaats van het voertuig. Er ontwikkelt zich een systeem waarbij mensen per reis kiezen voor een of meer modaliteiten. *Mobility as a Service* (MaaS) zal zijn intrede doen waarbij de consument een reis koopt, in plaats van betaalt voor alle afzonderlijke transportmiddelen. Partijen beogen dat autodelen zich ontwikkelt tot een robuuste mobiliteitsoptie in dit mobiliteitssysteem.
8. Schaalvergroting door groei van het aantal deelauto's blijft hiervoor van belang, maar is niet voldoende. Ook groei van het gebruik is nodig. Om dit te bewerkstelligen wordt tevens ingezet op het laten groeien van het aantal gebruikers.
9. Met de groei van het aantal gebruikers wordt bovendien CO2-reductie bereikt. Uit eerder onderzoek van het Planbureau voor de Leefomgeving komt naar voren dat door de daling van autogebruik en autobezit, autodelers 8 tot 13% minder CO2 uitstoten.[3]
10. Als autodelen zich verder ontwikkelt, daalt naar verwachting de vraag naar straatparkeren. Hierdoor ontstaan betere mogelijkheden om ruimte toe te delen aan fietsparkeren, fietsinfrastructuur, ruimte voor voetgangers en aan stedelijk groen (klimaatadaptatie). Autodelen maakt het mogelijk de parkeernorm omlaag te brengen vooral in stedelijke gebieden waar gebouwd wordt met hoge dichtheid vlakbij een treinstation of andere openbaarvervoervoorzieningen.
11. De Green Deal Autodelen II heeft verwantschap met de 'City Deal Elektrische deelmobiliteit in stedelijke gebiedsontwikkeling' (hierna te noemen 'City Deal'). Beiden zetten in op de ontwikkeling van autodelen. Maar waar de City Deal zich exclusief richt op elektrische deelauto's in stedelijke nieuwbouwprojecten, richt de Green Deal Autodelen II zich ook op ontwikkeling in landelijke gebieden en op personenauto's rijdend op fossiele brandstoffen.
12. Dat neemt niet weg dat Partijen belang hechten aan de ontwikkeling van elektrisch rijden. Met autodelen kan de ontwikkeling van elektrisch rijden worden bespoedigd. Een aantal nieuwe autodeelpartijen stelt hun vloot samen met elektrische auto's, andere autodeelpartijen voegen geleidelijk elektrische auto's toe aan hun vloot.[4] Daarnaast is de deelauto een uitkomst voor particulieren die graag elektrisch willen rijden maar daar niet voldoende middelen voor hebben. Dit geldt ook voor innovatieve auto's rijdend op andere, niet-fossiele energiedragers zoals waterstof.
13. Ritten delen, individuele leaseconstructies en taxidiensten hebben een eigen functie in het mobiliteitsaanbod, maar vallen niet onder het concept autodelen en maken daarom geen onderdeel uit van deze Green Deal Autodelen II.
14. Partijen constateren dat er nog steeds een beperkt aantal verzekeringsproducten voor deelauto's op de markt is en dat de hoge prijs van de verzekering voor deelauto's de prijs van autodelen onnodig hoog maakt. Zij achten het wenselijk dat de huidige verzekeringsproducten voor autodelen verder worden ontwikkeld.

---

[2] Zie https://www.klimaatakkoord.nl/documenten/publicaties/2018/07/10/hoofdlijnen-compleet
[3] Planbureau voor de Leefomgeving, 2015, Effecten van autodelen op mobiliteit en CO2 uitstoot

[4] **Zoals blijkt uit de publicatie van CROW/KpVV, 2018, "Dashboard duurzame en slimme mobiliteit; editie Autodelen". Het aandeel elektrische auto's onder deelauto's stijgt sneller dan het aandeel elektrische auto's in Nederland. Van alle deelauto's is in 2018 [pm]% elektrisch, terwijl van alle auto's in Nederland 1,3% elektrisch is**

Komen het volgende overeen:

1. Definities en doel

Artikel 1 Definities

Partijen verstaan in deze Green Deal Autodelen II onder:

Rode Loper voor autodelen: een publicatie gericht op de overheid, waarin concrete tips worden gegeven hoe de overheid autodelen kan versnellen. Er is een versie voor gemeenten en een versie voor de Rijksoverheid. De publicaties zijn een resultaat van de Green Deal Autodelen I en zijn te vinden op www.autodelen.info.

Mobility as a Service (hierna: MaaS): een mobiliteitsconcept waarbij de gebruiker mobiliteit inkoopt in plaats van te investeren in transportmiddelen. Voor reizigers betekent dit dat zij eenvoudig met een app op hun smartphone hun volledige reis kunnen plannen, boeken en betalen. Het reisadvies is gebaseerd op persoonlijke voorkeuren.

Pilot Vrijstraat: een pilotproject in Den Haag waarbij een groepje bewoners tijdelijk (3-6 maanden) hun auto in een parkeergarage verderop in de stad zet en indien nodig gebruik gaat maken van deelauto's. De vrijgekomen plekken in hun straat worden in die proefperiode door de gemeente in overleg met de bewoners anders ingericht. Een belangrijke voorwaarde hiervoor is dat de bewoners voldoende draagvlak van hun straatgenoten hebben voor deze pilot. Op deze wijze kunnen bewoners ervaren hoe hun straat is met minder auto's. Na de proefperiode mogen de bewoners bepalen of ze de nieuwe situatie structureel willen laten aanleggen en hun auto verkopen/laten slopen of dat ze terug gaan naar de oude situatie. Meer informatie is te vinden op www.vrijstraat.nl.

Hubs: overstappunten van openbaar vervoer naar publiek vervoer, waarbij publiek vervoer staat voor zorgvervoer dat gemeenten aanbieden. Daarbij worden laadpalen geplaatst voor elektrische auto's waar de deelautoaanbieders gebruik van kunnen maken, zodat de deelauto's elektrisch kunnen zijn.

Mobipunten: knooppunten voor verschillende vervoerswijzen op buurtniveau. Een Mobipunt bestaat tenminste uit enkele parkeerplaatsen voor autodelen, een fietsparking en een nabije halte van openbaar vervoer. Naargelang de situatie wordt dit uitgebreid met andere vormen van (gedeelde) mobiliteit en voorzieningen (zoals gratis Wifi of lockers voor de levering van pakjes).

Artikel 2 Doel

Doel van deze Green Deal is bedrijven, overheden en burgers te stimuleren om hun mobiliteitsbehoefte in te vullen op een manier die maximaal gebruikmaakt van de mogelijkheden die autodeelconcepten bieden. Partijen willen komen tot een netwerk van 100.000 deelauto's in 2021 en een populatie van 700.000 gebruikers van deelauto's. Dit kan een CO2-reductie opleveren van 8 tot 13% per autodeler.[5]

Partijen streven tevens naar vermindering van het aantal parkeerplaatsen waardoor in stedelijke gebieden meer ruimte beschikbaar komt voor groen en recreatie en voor mobiliteitsmodaliteiten die geen schadelijke gassen uitstoten.

2. Inzet en acties per thema

Artikel 3

[5] Planbureau voor de Leefomgeving, 2015, Effecten van autodelen op mobiliteit en CO2 uitstoot

Partijen werken in verschillende samenstellingen aan het bevorderen van autodelen aan de hand van de hierna volgende 9 thema's.

1. Rode Loper uitvoeren

Gemeente Arnhem, Gemeente Delft, Gemeente Den Haag, Gemeente 's-Hertogenbosch, Gemeente Rotterdam, Gemeente Utrecht, gemeente Zwolle en RMO zetten zich in om de aanbevelingen uit de Rode Loper voor autodelen, versie gemeenten, uit te voeren die nog niet onderdeel zijn van hun staand beleid.

2. *Kennis verspreiden onder gemeenten*

Amber, Buurauto, Greenwheels, GoodMoovs, Emodz, Juuve, Witkar, MobielRijden.Software BV, KAV Autoverhuur, KAV ConnectCar, Studentcar, POP-UP-CAR, PrivateShare, Provincie Drenthe, Provincie Zuid-Holland, Multilease, OnzeAuto, SnappCar, Stapp.in, Terberg Leasing en MyWheels spannen zich in om de kennis die beschikbaar is op de kennisbank Autodelen.info, zoals de Rode Loper voor autodelen - gemeenten, te verspreiden onder gemeenten. Bij elke gemeente met wie zij contact hebben over autodelen brengen zij de kennisbank Autodelen.info onder de aandacht. Partijen zorgen op de hoogte te blijven van de inhoud van de kennis op de kennisbank Autodelen.info.

3. *Resultaten uit klantenonderzoek delen*

Amber, Buurauto, GoodMoovs, SnappCar, Greenwheels, Juuve, Multilease, OnzeAuto, SnappCar, Stapp.in, Terberg Leasing en MyWheels zullen zoveel mogelijk de relevante resultaten uit eigen klantenonderzoek, zoals het effect van autodelen op autobezit, jaarlijks delen met de Partijen die dit ook delen. Hierbij wordt de Algemene Verordening Gegevensbescherming in acht genomen.

4. Onderzoeksvragen uitzetten in eigen klantenonderzoek

Buurauto, Greenwheels, SnappCar, GoodMoovs, Juuve, OnzeAuto, Terberg Leasing en MyWheels zullen onderzoeksvragen die in het kader van de Green Deal Autodelen II worden geformuleerd waar mogelijk jaarlijks uitzetten in eigen klantenonderzoek en de resultaten hieruit delen met de andere Partijen. Hierbij wordt de Algemene Verordening Gegevensbescherming in acht genomen. De onderzoeksvragen hebben betrekking op het effect van autodelen, zoals het effect op autobezit.

5. *Data voor monitoring*

Amber, Buurauto, Greenwheels, GoodMoovs, Juuve, Witkar, MobielRijden.Software BV, KAV Autoverhuur, KAV ConnectCar, Studentcar, POP-UP-CAR, PrivateShare, OnzeAuto, SnappCar, Stapp.in, Terberg Leasing en MyWheels spreken in 2018 af, na gezamenlijk overleg, op welke wijze data voor de monitoring van het behalen van de doelen worden uitgewisseld met Kennisplatform CROW. Hierbij wordt de Algemene Verordening Gegevensbescherming in acht genomen. Bovendien spreken zij af op welke manier deze informatie op geaggregeerd niveau wordt gecommuniceerd. Daarbij worden minimaal de aantallen deelauto's en gebruikers op nationaal niveau gedeeld. Tegelijkertijd wordt gestreefd naar een informatieniveau dat decentrale overheden ondersteunt bij het maken van beleidskeuzes om autodelen te versnellen en te verankeren in het lokale ruimtelijk beleid. Deze uit te wisselen informatie heeft betrekking op de gehele looptijd van de Green Deal Autodelen II.

6. Faciliteren bijeenkomsten

Advier, Amber, Buurauto, Greenwheels, Gemeente Delft, Gemeente Den Haag, Gemeente 's-Hertogenbosch, Gemeente Rotterdam, Gemeente Utrecht, Gemeente Zwolle, Emodz, Juuve, EZK, IenW, Provincie Zuid-Holland, Multilease, RMO, Sixt, SnappCar, Stapp.in, Sweco, Terberg Leasing en WeGo zullen bijeenkomsten van de Green Deal Autodelen II faciliteren wanneer er hiertoe een verzoek komt van de voorzitter van de Stuurgroep bedoeld in artikel 45. Dit houdt in dat een locatie beschikbaar wordt gesteld en dat de catering wordt verzorgd.

7. Bundelen van kennis

Advier, Amber, Buurauto, Greenwheels, Gemeente Delft, Gemeente Den Haag, Gemeente 's-Hertogenbosch, Gemeente Rotterdam, Gemeente Utrecht, Gemeente Zwolle, Emodz, Juuve, EZK, IenW, Provincie Drenthe, Provincie Zuid-Holland, Witkar BV, MobielRijden.Software BV, KAV Autoverhuur BV, KAV ConnectCar BV, Studentcar BV, POP-UP-CAR BV, PrivateShare BV, Multilease, NEPROM, OnzeAuto, RMO, Sixt, SnappCar, Stapp.in, Natuur & Milieu, Sweco, Terberg Leasing, GNMI, VGA, Autodelen.net, WeGo en MyWheels bundelen en delen hun kennis van hetzij business cases, hetzij *best practices*. Daarbij nemen zij in acht hetgeen vermeld staat bij artikel 49 over gegevensverstrekking.

8. Promoties & evenementen richting (zakelijke)eindgebruikers

Buurauto, Greenwheels, Gemeente Delft, Gemeente 's-Hertogenbosch, Gemeente Utrecht, Gemeente Zwolle, Emodz, EZK, IenW, Provincie Drenthe, Provincie Zuid-Holland, Witkar BV, MobielRijden.Software BV, KAV Autoverhuur BV, KAV ConnectCar BV, Studentcar BV, POP-UP-CAR BV, PrivateShare BV, Sixt, Natuur & Milieu, RMO, Sweco, Terberg Leasing, VGA, Autodelen.net, WeGo en MyWheels ondernemen concrete activiteiten ter promotie van autodelen in het algemeen, bijvoorbeeld deelname aan evenementen of online promotieacties.

9. Gemeentelijk beleid

Advier, Amber, Buurauto, Greenwheels, Gemeente Arnhem, Gemeente Delft, Gemeente Den Haag, Gemeente 's-Hertogenbosch, Gemeente Rotterdam, Gemeente Utrecht, Gemeente Zwolle, GoodMoovs, Emodz, Juuve, Witkar BV, MobielRijden.Software BV, KAV Autoverhuur BV, KAV ConnectCar BV, Studentcar BV, POP-UP-CAR BV, PrivateShare BV, OnzeAuto, RMO, SnappCar, Sweco, Terberg Leasing, GNMI, WeGo en MyWheels blijven de dialoog voeren over autodelen in gemeenten in de Werkgroep gemeenten.

3. Inzet en acties

Artikel 4 Inzet en acties Partijen gezamenlijk

Partijen zetten zich gezamenlijk in om autodelen te bevorderen. Deze samenwerking (uitvoering van de Green Deal) richt zich onder meer op de volgende speerpunten:

1. Het vergroten van de bekendheid van autodelen.
2. Het inventariseren en waar nodig verlagen van drempels voor de eindgebruiker (zakelijk of particulier).
3. Het inventariseren en agenderen van barrières en belemmeringen voortkomend uit regelgeving.
4. Het stimuleren van een consistent en uniform gemeentelijk beleid met betrekking tot autodelen (indien mogelijk met stimulerende werking).
5. Het aandacht blijven vragen bij de verzekeringssector voor de verzekeringsvraagstukken bij autodelen.

Artikel 5 Inzet en acties Rijksoverheid

1. De Rijksoverheid zet zich in om de aanbevelingen te realiseren uit de Rode Loper voor autodelen, versie Rijksoverheid. Het einddoel is dat autodelen een robuust onderdeel zal zijn van het (in ontwikkeling zijnde) integrale mobiliteitsbeleid. Deze inzet is erop gericht om autodelen een volwaardig, bereikbaar en betaalbaar alternatief te laten zijn voor het zelf bezitten van een auto.

2. De Rijksoverheid spant zich in om samen met stakeholders barrières en belemmeringen voortkomend uit regelgeving voor autodelen te inventariseren, tegen het licht te houden en oplossingen te vinden.

3. De Rijksoverheid spant zich in voor het opzetten en uitvoeren van beleidsexperimenten – als de overige Partijen daartoe gezamenlijk actie ondernemen – om ruimte in de regels te vinden voor innovatieve autodeelconcepten zoals "inter-city free floating".

4. De Rijksoverheid verbindt zijn inzet op autodelen met relevante andere beleidsontwikkelingen zoals klimaatbeleid, energietransitie, circulaire economie, deeleconomie, duurzame verstedelijking, innovatie en luchtkwaliteit.

5. De Rijksoverheid zet zich in om de bekendheid van autodelen te vergroten door autodelen uit te dragen in daarvoor geschikte (communicatie-)uitingen. Tevens wil de Rijksoverheid de mogelijkheden onderzoeken van een – mede door de overige Partijen gezamenlijk op te zetten - promotiecampagne om de bekendheid van autodelen in het algemeen bij het grote publiek te vergroten en een positieve beeldvorming bij potentiële delers en gebruikers te bevorderen.

6. IenW faciliteert de bekendheid en het gebruik van deelauto's via lopend mobiliteitsbeleid, zoals inzet op MaaS (MaaS-pilots), *Smart Mobility*, Programma Duurzame Mobiliteit en Kortetermijnaanpak Files.

7. IenW draagt actief bij aan kennisontwikkeling en kennisverspreiding over autodelen, via de onder het ministerie van IenW ressorterende kennis- en uitvoeringsorganisaties zoals het Kennisinstituut voor Mobiliteit (KiM), het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en Rijkswaterstaat (RWS) en in samenwerking met Kennisplatform CROW.

8. IenW draagt zorg voor de coördinatie bij de uitvoering van de Green Deal Autodelen II en wijst hiervoor een coördinator aan.

9. EZK spant zich in voor goede randvoorwaarden voor het optimaal functioneren van de markt voor autodelen, zoals het bevorderen van voldoende aanbod van betaalbare verzekeringen.

Artikel 6 Inzet en acties Advier

1. Advier zet zich in om kennis te delen over autodelen. Daartoe schrijft Advier onder meer jaarlijks minimaal twee artikelen over autodelen.
2. Advier zet zich in om de kennis en ervaring over en met autodelen die het opdoet in EU-projecten te delen en in te zetten bij autodeelprojecten in Nederland.
3. Advier en Autodelen.net organiseren minstens een keer een *Shared Mobility Rocks* evenement in samenwerking in Nederland. Een *Shared Mobility Rocks* evenement is een internationale conferentie met als thema alle vormen van gedeelde mobiliteit, met een belangrijke rol voor autodelen en innovatie.
4. Advier en Autodelen.net zetten zich in om een internationale Green Deal gedeelde mobiliteit of autodelen tot stand te brengen. Daartoe introduceert Autodelen.net onder meer dit concept op het evenement WoCoMoCo in november 2018 in Rotterdam.
5. Advier zet zich in om het concept Mobipunten te promoten en realiseren. Daartoe zoekt Advier vijf partners zoals gemeenten of provincies om Mobipunten mee op te zetten.

Artikel 7 Inzet en acties Amber

1. Amber zet zich in om in de dialoog met gemeenten openbare parkeerplaatsen met laadpalen te realiseren op locaties waar behoefte is aan een deelauto. Amber onderzoekt de behoefte door gesprekken te voeren met potentiële gebruikers, zoals zakelijke partijen die een deelauto willen inzetten voor dienstreizen, bewonerscollectieven, projectontwikkelaars en overheidsinstanties en brengt de waargenomen behoefte in de dialoog in.
2. Amber stimuleert gemeenten om het goede voorbeeld te geven en hun ambtenaren zelf gebruik te laten maken van deelauto's in plaats van hun zakelijke kilometers met privéauto te declareren.
3. Amber zet zich in om vanaf de ontwerpfase van nieuwbouwprojecten integraal onderdeel te worden van het nieuwe gebouw of complex, zodat er minder parkeerplaatsen benodigd zijn.

Artikel 8 Inzet en acties BOVAG

1. BOVAG gaat in 2019 een onderzoek onder consumenten en leden uitzetten om te bepalen in welke mate er behoefte is aan deelmobiliteit. Deze bevindingen vormen de basis voor de op stellen visie op deeleconomie. De onderzoeksresultaten als ook de visie deelt BOVAG met de aangesloten partijen van de Green Deal Autodelen II en draagt deze actief uit onder haar leden en stakeholders.

Artikel 9 Inzet en acties Buurauto

1.Buurauto komt in 2019 met een voorstel voor gemeenten en ontwikkelaars om een praktische invulling te geven aan lagere parkeernormen bij nieuwbouwlocaties in combinatie met elektrische deelauto's. Hiervoor stelt Buurauto een *white paper* op, die via de eigen website en Autodelen.info beschikbaar wordt gesteld.

2. Buurauto zet zich in om in een middelgrote stad 300 auto's te realiseren in 2021 zodat er voor gebruikers altijd een Buurauto op loopafstand (200 meter) beschikbaar is.

Artikel 10 Inzet en acties SnappCar

SnappCar werkt aan het bevorderen van autodelen middels de inzet en acties per thema beschreven in Artikel 3, lid 2, 3, 4, 5, 6, 7 en 9.

Artikel 11 Inzet en acties Greenwheels

Greenwheels werkt aan het bevorderen van autodelen middels de inzet en acties per thema beschreven in Artikel 3, lid 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 en 9.

Artikel 12 Inzet en acties Gemeente Arnhem

Gemeente Arnhem spant zich in om:

1. Parkeernorm te verlagen en elektrisch autodelen te realiseren in Ecowijk de Kiem door hier financieel aan bij te dragen
2. Parkeernorm te verlagen en elektrisch autodelen te stimuleren in de ontwikkeling De Melkfabriek;
3. Parkeernorm te verlagen en elektrisch autodelen te stimuleren in de ontwikkeling Stadsblokken-Meinerswijk. Hiertoe zet de gemeente Arnhem zich ervoor in om in overleg met projectmanager en projectontwikkelaar dit vast te leggen in de grondexploitatie (GREX).

Artikel 13 Inzet en acties Gemeente Delft

1. De Gemeente Delft spant zich in om te komen tot een set van *best practices* en een voorbeeldaanpak voor gemeenten die autodelen willen inzetten bij nieuwbouwprojecten. Dit doet

zij o.a. door de parkeernorm te verlagen in niet gereguleerd gebied, of gereguleerd gebied waar geen beleid is voor uitsluiting van vergunningen voor parkeren op eigen terrein ('po.e.t. – beleid'). De *best practices* hebben betrekking op monitoring van reductie-effecten per doelgroep, ligging etc. en borging van terugvalopties met de projectontwikkelaar.
2. De Gemeente Delft zal de informatievoorziening voor zowel bewoners als autodeelaanbieders up to date houden door onder meer de pagina's over autodelen op de eigen website te vernieuwen.
3. De Gemeente Delft spant zich in om samen met Bereikbaar Haaglanden bedrijven in de gemeente te stimuleren om bedrijfsdeelauto's als alternatief in te zetten voor de leaseauto of de privé-auto. Bij het aanspreken van bedrijven op hun mobiliteitsbeleid wordt autodelen telkens actief benoemd als mogelijk alternatief.
4. De Gemeente Delft onderzoekt de mogelijkheid om autodelen te stimuleren door bewoners die een rijbewijs aanvragen actief te informeren over autodelen.

Artikel 14 Inzet en acties Gemeente Den Haag

1. De Gemeente Den Haag zet zich onverminderd in om autodelen – naast andere vormen van mobiliteit – een reële mobiliteitskeuze voor bewoners en bedrijven te laten zijn. Daartoe spant de Gemeente Den Haag zich in om in 2021 in elk van de 114 Haagse buurten minimaal 10 *station-based* of *peer to peer* deelauto's te hebben staan.
2. De Gemeente Den Haag komt met een nieuw stimuleringsprogramma autodelen. In buurten met hoge parkeerdruk wordt een extra stimulans gegeven aan deelauto's om de parkeerdruk te verlagen, bijvoorbeeld door via een aanbesteding aanbieders uit te dagen om met een autodeelplan te komen.
3. De Gemeente Den Haag zal een vervolg geven aan de pilot Vrijstraat. In 2019 zullen er 5 extra Vrijstaten zijn en in 2020 nog eens 10 extra. Daarmee laat de gemeente Den Haag bewoners direct profijt zien van het gebruik van deelauto's in de eigen woonstraat.
4. De Gemeente Den Haag streeft er naar om in 2020 binnen 8 weken na aanvraag van een parkeervergunning voor een gereserveerde parkeerplek voor een deelauto, een gereserveerde parkeerplek aan te leggen of vrij te geven. In geval van een parkeerplek met laadpaal voor een elektrische deelauto, streeft de Gemeente Den Haag naar een termijn van maximaal 12 weken.
5. De Gemeente Den Haag streeft ernaar om de prijs van de autodeelvergunning voor een gereserveerde parkeerplek gelijk te trekken met die van bewonersvergunningen, om zoveel mogelijk de belemmering om te gaan delen weg te nemen en het autodelen nog aantrekkelijker te maken.
6. De Gemeente Den Haag stimuleert onverminderd dat autodelen wordt betrokken bij de (her)ontwikkelingsprojecten van woningen in de stad. Daartoe stelt de Gemeente Den Haag in 2019 een beleidsregel vast voor het inzetten van deelauto's bij bouwontwikkeling.
7. De Gemeente Den Haag zet zich in om autodelen ook in haar buurgemeenten te laten groeien, door hen te informeren over en te ondersteunen bij de ontwikkeling van autodeelmaatregelen en -beleid.

Artikel 15 Inzet en acties Gemeente 's-Hertogenbosch

1. De Gemeente 's-Hertogenbosch zet zich in om autodelen – naast andere vormen van mobiliteit – een reële mobiliteitskeuze voor bewoners en bedrijven te laten zijn;
2. De Gemeente 's-Hertogenbosch ziet erop toe dat het stimuleren van (zero-emissie) deelauto's onderdeel is van het Actieplan Duurzame Mobiliteit;
3. De Gemeente 's-Hertogenbosch blijft, als onderdeel van haar parkeerbeleid, parkeerplaatsen ten behoeve van aanbieders van deelauto's beschikbaar stellen;
4. De Gemeente 's-Hertogenbosch betrekt (zero-emissie) autodelen bij de (her)ontwikkelingsprojecten van ruimtelijke omwikkelingen in de stad;

5. De Gemeente ’s-Hertogenbosch zal door actieve communicatie en gedragsstimulering het gebruik van (zero-emissie) deelauto’s stimuleren.

Artikel 16 Inzet en acties Gemeente Rotterdam

1. De Gemeente Rotterdam maakt een beleidsvisie voor deelmobiliteit. Autodelen wordt een onderdeel van deze beleidsvisie en de Gemeente Rotterdam maakt hiervoor een Actieplan Autodelen.
2. De Gemeente Rotterdam stimuleert autodelen in de potentiële bebouwingsgebieden waar de verdichtingsopgave (50.000 nieuwbouwwoningen) zal plaatsvinden. De Gemeente Rotterdam maakt hierbij een koppeling met de bestaande Beleidsregeling parkeernormen voor de auto en fiets gemeente Rotterdam.
3. De Gemeente Rotterdam verbetert de informatie over autodelen door de webpagina uit te breiden met specifieke informatie over de parkeervergunningen voor de bewoners en aanbieders van deelauto’s.
4. De Gemeente Rotterdam onderzoekt door middel van pilots de mogelijkheden voor het verlenen van speciale parkeervergunningen aan particuliere autodelers.
5. De Gemeente Rotterdam bevordert het ontstaan van mobiliteitshubs in woonwijken (Centrum: Maasboulevard 80, Feijenoord: Nassauhaven) of op OV-knooppunten waarin deelauto’s worden aangeboden naast minimaal een andere vorm van deelmobiliteit zoals fiets, step of scooter. Daarbij wordt doorgepakt op de huidige parkeernormering die voor ontwikkelaars mogelijk maakt om minder parkeerplaatsen te realiseren wanneer deelauto’s worden aangeboden, en wanneer zij in de buurt van OV ontwikkelen.
6. De Gemeente Rotterdam zet een gedragsveranderingsactie op in samenwerking met de Rotterdamse beweging van bewoners genaamd Happy Streets, om bewoners te bewegen te gaan autodelen. Hierdoor ontstaat er in de buitenruimte vrije ruimte voor bijvoorbeeld een meer groene inrichting van de wijk.
7. De Gemeente Rotterdam onderzoekt de mogelijkheden om door middel van gedragsmaatregelen autodelen op lokaalniveau te bevorderen.

Artikel 17 Inzet en acties Gemeente Utrecht

De Gemeente Utrecht spant zich in om:

1. Barrières weg te nemen voor autodelen. Dit doet de gemeente Utrecht door de opening van een multimodale deelhub, het instellen van een spijtoptantenregeling (waar autobezitters hun vergunning kunnen inleveren in ruil voor deeltegoed, en deze binnen een bepaalde periode weer terug kunnen krijgen indien het delen niet bevalt), en door samen met verhuurders van studenten- en starterswoningen en autodeelorganisaties te onderzoeken bij welke studenten- en starterscomplexen meer deelauto’s kunnen worden geplaatst.
2. Te communiceren over autodelen. Dit doet de gemeente door in samenwerking met autodeelorganisaties gerichte campagnes in buurten en wijken te houden, en door de zakelijke markt te benaderen om ook daar autodelen te stimuleren.
3. Autodelen verder te stimuleren door autodelers te bedanken. Dit doet de gemeente door straten waarin bewoners dat willen, parkeerplekken op te heffen. Dit geeft ruimte voor bijvoorbeeld groen, ontmoeting en spelen. Ook verkent de gemeente deelautotegoed voor mensen die net hun rijbewijs of hun diploma halen om zo jonge mensen direct kennis te laten maken met autodelen.

Artikel 18 Inzet en acties Gemeente Zwolle

1. De Gemeente Zwolle zal de tips uit de Rode Loper opnemen in haar Mobiliteitsagenda 2030[6]
2. De Gemeente Zwolle spant zich in om het aantal deelauto's de komende jaren te laten toenemen van 183 (bron: www.ritjeweg.nl) nu naar 400 in 2021 en 1000 in 2025, door autodelen actief in te zetten als een van de instrumenten om bereikbaarheid en leefbaarheid te vergroten.
3. De Gemeente Zwolle streeft ernaar om de elektrische dienstauto's te delen, zodat in 2019 bewoners en werknemers (mede)gebruik hiervan kunnen maken.

Artikel 19 Inzet en acties GoodMoovs

1. GoodMoovs zet zich in om elektrisch autodelen in Europa op de kaart te zetten via Europese projecten waaraan GoodMoovs deelneemt. Relevante ontwikkelingen in elektrisch autodelen in Europa deelt GoodMoovs minimaal jaarlijks met andere Partijen en met de vrienden van de Green Deal Autodelen II, bijvoorbeeld door middel van een presentatie.

Artikel 20 Inzet en acties Emodz

3. Emodz inspireert en motiveert het bedrijfsleven door individuele businesscases van autodelen als concept te publiceren
4. Emodz maakt binnen bedrijven de urgentie van structurele gedragsverandering duidelijk omdat zonder deze verandering de kans van slagen bij een autodeel-initiatief lager is
5. Emodz moedigt het bedrijfsleven aan om aan te sluiten bij bestaande autodeel-initiatieven van bijvoorbeeld de gemeentelijke overheden
6. Emodz spant zich in dat producenten en ontwikkelaars uit Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland van *proven technologies* hun vindingen gebruiksklaar aan bieden voor autodeel-intitiatieven op de Nederlandse markt
7. Emodz zet zich in om autodeel-projecten optimaal gebruik te kunnen laten maken van de electrificering van het wagenpark
8. Emodz deelt kennis en praktijkvoorbeelden over het inpassen van autodelen binnen MaaS-initiatieven
9. Emodz voert een permanente campagne om importeurs en dealers in de *automotive* sector te overtuigen van het feit dat ook zij een belangrijke opgave hebben in het verduurzamen van de mobiliteit in Nederland en daarmee in moeten spelen op de vraag naar autodeel-initiatieven
10. Emodz stimuleert Overheden en bedrijfsleven te laten samenwerken bij autodeel-initiatieven door de Overheden te laten faciliteren en het bedrijfsleven te laten ondernemen
11. Emodz levert een bijdrage aan de promotie van autodelen door bij spreekbeurten, gastcolleges en presentaties autodelen te benoemen als één van de componenten voor een succesvolle verduurzaming van bedrijven of leefomgevingen.

Artikel 21 Inzet en acties Provincie Drenthe

1. De Provincie Drenthe onderzoekt de mogelijkheid om deelauto's toe te voegen aan de 20 Hubs in haar provincie.

---

[6] Zie hiervoor: http://ibabsonline.eu/Agenda.aspx?site=Zwolle&agendaid=94138363-bfa3-443f-9757-08ac350d77fd&FoundIDs=D1d224475-8636-435b-81a1-bfc627d2cf37,D6139d4a3-2238-47fd-b652-d5d70e4b3328,D306a6aae-0335-4a73-ae72-59c9ff0703da

2. De Provincie Drenthe bespreekt autodelen in het Verkeer en Vervoersberaad en zet zich ervoor in om de gemeenten in de provincie Drenthe te enthousiasmeren om het plaatsen van deelauto's bij Hubs mogelijk te maken. Gemeenten die zelf komen met een initiatief om deelauto's mogelijk te maken bij een Hub, ondersteunt de Provincie Drenthe actief met de uitrol van de deelsystemen.
3. De Provincie Drenthe neemt autodelen op in het nieuw te schrijven Verkeers- en Vervoersbeleid.

Artikel 22 Inzet en acties Provincie Zuid-Holland

2. De Provincie Zuid-Holland onderzoekt in 2018 de mogelijkheid om de eigen elektrische auto's als deelauto beschikbaar te stellen voor burgers in de omliggende wijken.
3. De Provincie Zuid-Holland bespreekt autodelen zowel in het Verstedelijkings Ruimtelijke Ordening Overleg als in het Verkeer en Vervoersberaad en zet zich ervoor in om de gemeenten in de provincie Zuid-Holland te enthousiasmeren om het plaatsen van deelauto's in de gemeente mogelijk te maken.
4. De Provincie Zuid-Holland brengt bij alle gemeenten onder de aandacht welke maatregelen door het inzetten van deelauto's genomen kunnen worden om autobezit te verlagen. Het resultaat, in de vorm van deelautoinitiatieven genomen door gemeenten na de promotie van de maatregelen, zal in 2019 in een artikel worden gedeeld op Autodelen.info.

Artikel 23 Inzet en acties Juuve

1. Juuve spant zich ervoor in om samenwerking tussen deelautoaanbieders te bevorderen, zodat deelautogebruikers veel makkelijker toegang kunnen krijgen tot alle deelauto's in Nederland. Daartoe streeft Juuve ernaar dat deelautoaanbieders gaan samenwerken aan een gebundeld aanbod van minimaal 1.000 auto's in de tien grootste steden, vanuit dezelfde app.
2. Juuve spant zich ervoor in om mensen die verhuizen naar een nieuwe woning te verleiden om gebruik te gaan maken van een deelauto door deelauto's integraal onderdeel te maken van nieuwbouwwoningen, in samenwerking met gemeenten en projectontwikkelaars. Juuve spant zich ervoor in om 2021 bij 21 woningbouwprojecten deelauto's te integreren.
3. Juuve spant zich ervoor in om samen met andere deelautoaanbieders en verzekeringsmaatschappijen ervoor te zorgen dat de verzekering geen reden meer is om de auto niet te gaan delen in samenwerking. Daarbij onderzoekt het hoe het verzekeren van deelauto's goedkoper kan, waarbij het onder meer kijkt naar risicoprofielen.

Artikel 24 Inzet en acties KAV Autoverhuur

1. KAV Autoverhuur ontwikkelt samen met de deelnemende zusterbedrijven van KAV een landelijk netwerk, inclusief grensoverschrijdend autodelen.
2. KAV Autoverhuur ontwikkelt met partners bestaande vormen van round-trip autodelen door voor de zakelijke markt.
3. KAV Autoverhuur zoekt met partners naar mogelijke oplossingen voor handhaving en voor fiscale vraagstukken van deelauto-parkeren op de openbare weg.

Artikel 25 Inzet en acties ConnectCar

1. ConnectCar ontwikkelt samen met de deelnemende zusterbedrijven een landelijk netwerk, inclusief grensoverschrijdend autodelen.
2. ConnectCar ontwikkelt met regionale (OV-)partners faciliteiten voor grotere (boven)regionale deelauto-netwerken.

3. ConnectCar spant zich in voor het door-ontwikkelen van een betere bezetting van bestaande deelauto's.
4. ConnectCar spant zich in voor het met partners door-ontwikkelen van bestaand round-trip autodelen (waarbij de deelauto van punt A vertrekt en op punt A terugkeert) voor de zakelijke markt.

Artikel 26 Inzet en acties MobielRijden.Software BV

1. MobielRijden.Software BV ontwikkelt een platform (o.a. software) ten behoeve van een landelijk netwerk voor autodelen, inclusief grensoverschrijdend autodelen, bestaand round-trip autodelen en free-floating autodelen (waarbij de deelauto die van punt A vertrekt op een ander punt B kan worden achtergelaten).
2. MobielRijden.Software BV ontwikkelt een platform (o.a. software) voor vervolmaken van autodelen/pooldiensten voor de zakelijke markt.
3. MobielRijden.Software BV ontwikkelt software ter ondersteuning van handhaving en fiscale vraagstukken in relatie tot autodelen.
4. MobielRijden.Software BV incorporeert verzekeringsoplossingen voor autodelen in haar platform.
5. MobielRijden.Software BV biedt individuele autobezitters mogelijkheden voor fiscaal transparant autodelen door een platform met hardware in de auto.

Artikel 27 Inzet en acties POP-UP-CAR

1. POP-UP-CAR ontwikkelt samen met de deelnemende zusterbedrijven een landelijk netwerk, inclusief grensoverschrijdend autodelen.
2. POP-UP-CAR ontwikkelt met regionale (OV-)partners faciliteiten voor grotere (boven)regionale deelauto-netwerken.
3. POP-UP-CAR spant zich in voor het door-ontwikkelen van een betere bezetting van bestaande deelauto's.
4. POP-UP-CAR spant zich in voor het met partners door-ontwikkelen van bestaand round-trip autodelen voor de zakelijke markt.

Artikel 28 Inzet en acties PrivateShare

1. PrivateShare ontwikkelt een netwerk van individueel gedeelde voertuigen als volwaardig alternatief voor eigen auto.
2. PrivateShare ontwikkelt met partners autodelen voor de zakelijke markt.

Artikel 29 Inzet en acties Studentcar

1. Studentcar ontwikkelt samen met deelnemende zusterbedrijven een landelijk netwerk, inclusief grensoverschrijdend autodelen.
2. Studentcar ontwikkelt met regionale (OV-)partners faciliteiten voor grotere (boven)regionale deelauto-netwerken.
3. Studentcar spant zich in voor het door-ontwikkelen van een betere bezetting van bestaande deelauto's.
4. Studentcar spant zich in voor het met partners door-ontwikkelen van bestaand round-trip autodelen voor jongeren/studenten.

Artikel 30 Inzet en acties Witkar

1. Witkar ontwikkelt een netwerk voor *free-floating (one-way)* autodelen (waarbij de deelauto die van punt A vertrekt op een ander punt B kan worden achtergelaten) als volwaardig alternatief voor eigen auto.
2. Witkar ontwikkelt samen met deelnemende zusterbedrijven een landelijk netwerk, inclusief grensoverschrijdend autodelen.
3. Witkar ontwikkelt samen met deelnemende zusterbedrijven landsgrensoverschrijdend autodelen.
4. Witkar ontwikkelt met regionale (OV-)partners faciliteiten voor grotere (boven)regionale deelauto-netwerken.
5. Witkar ontwikkelt samen met partners *free-floating (one-way)* autodelen tot volwaardige aanvulling bij Openbaar Vervoer.
6. Witkar spant zich in voor het met partners door-ontwikkelen van bestaande round-trip autodelen voor de zakelijke markt.
7. Witkar zoekt met partners naar mogelijke oplossingen voor handhaving en voor fiscale vraagstukken van deelauto-parkeren op de openbare weg.

Artikel 31 Inzet en acties Multilease

1. Multilease zal het huidige leasepark optimaliseren en efficiënter inzetten waardoor er minder auto's geproduceerd worden en waardoor de parkeerdruk verlaagd wordt. Concreet betekent dit dat voor hetzelfde aantal gebruikers minder auto's worden ingezet.

2. Multilease gaat projectontwikkelaars benaderen met een deelautopropositie om hen te bewegen bij appartementencomplexen en andere woningbouw minder parkeerplaatsen aan te leggen en in ruil daarvoor te voorzien van deelauto's.

Artikel 32 Inzet en acties NEPROM

1. NEPROM zet zich in om de kennis die beschikbaar komt via de kennisbank Autodelen.info minimaal 2x per jaar te delen met haar leden, middels berichtgeving in de wekelijkse nieuwsbrief.
2. NEPROM zet zich in om de bekendheid van autodelen onder (potentiële) kopers en huurders van nieuwbouwwoningen te vergroten door minimaal één keer per jaar een artikel te plaatsen op de website bewustnieuwbouw.nl.
3. NEPROM zet zich in om deze Green Deal Autodelen II te verbinden met diverse initiatieven waarbij zij betrokken is op het gebied van mobiliteit en project-/gebiedsontwikkeling, bijvoorbeeld door kennis vanuit deze Green Deal in te brengen bij andere initiatieven en vice versa.

Artikel 33 Inzet en acties OnzeAuto

1. OnzeAuto inspireert en informeert (potentiële) autodelers, door de CO2-besparing t.o.v. andere vervoerskeuzen te visualiseren met behulp van een simpel dashboard. OnzeAuto produceert hiertoe bovendien korte reportages over spraakmakende initiatieven.
2. OnzeAuto deelt met Partijen en Vrienden van de Green Deal inzichten met betrekking tot de kansrijkheid van het delen van elektrische auto's op postcodeniveau. De kansrijkheid wordt in beeld gebracht met behulp van een gedragsverklarende analyse op basis van een groot aantal variabelen en een psychosociaal model. OnzeAuto zal gedurende de looptijd van de Green Deal nieuwe inzichten, bijvoorbeeld met betrekking tot doelgroepen, opnieuw delen met alle belangstellenden. OnzeAuto zal hierover ook publiceren op Autodelen.info.

3. OnzeAuto deelt met Partijen haar praktijkervaringen met betrekking tot werkwijzen waarmee reizigers tot een bewust keuzegedrag t.a.v. verschillende duurzame vervoersmogelijkheden verleid kunnen worden. OnzeAuto baseert zich daarbij op de combinatie van het delen van elektrische auto's met o.a. (elektrische) fietsen en OV aanbod.
4. OnzeAuto spant zich in om in de periode tot 2021 in heel Nederland lokale gemeenschappen te stimuleren en te faciliteren om elektrische auto's met elkaar te delen, in combinatie met het gebruik van andere vervoerssystemen.

Artikel 34 Inzet en acties RMO

1. Het RMO is een samenwerkingsverband van de gemeenten Mook en Middelaar, Gennep, Bergen, Venray, Peel en Maas, Beesel, Horst aan de Maas en Venlo (RMO-gemeenten) dat in het kader van de Green Deal Autodelen II zich inspant om in fasen te komen tot een breed concept van duurzaam deelvervoer in die gemeenten zoals dat:

a. de RMO-gemeenten de ambitie hebben en streven naar een optreden als initiator en *launching customer* waarbij de eigen zakelijke vervoersbehoefte maximaal zal worden verduurzaamd door de inzet van meer OV, (elektrische) fietsen en elektrische deelauto's;
b. de RMO-gemeenten in een eerste fase in 2018 de eerste elektrische deelauto's en elektrische deelfietsen inzetten. De RMO-gemeenten spannen zich in om op basis van de opgedane ervaringen dit vanaf 2019 verder op te schalen naar een grootschalig en structureel aanbod van elektrisch duurvervoer in de regio;
c. de RMO-gemeenten zich inspannen om - samen met te betrekken partners - inwoners, bedrijven en andere organisaties, aan te laten sluiten en gebruik te laten maken van duurzaam deelvervoer;
d. de RMO-gemeenten de ambitie hebben om met het concept van duurzaam deelvervoer een antwoord te geven op de toenemende mobiliteitsarmoede in de kleine kernen.

Artikel 35 Inzet en acties Sixt

Sixt werkt aan het bevorderen van autodelen middels de inzet en acties per thema beschreven in Artikel 3, lid 6, 7 en 8.

Artikel 36 Inzet en acties Stapp.in

4. Stapp.in gaat zich ervoor inzetten om samen met enkele Partijen in de Green Deal een Academy op te zetten die de transitie naar deelmobiliteit bij corporate bedrijven versnelt. De Academy biedt minimaal op *e-learning* niveau kennis en *know-how* van het concept autodelen in het algemeen met als doel de onwetendheid/weerstand tegen het delen weg te nemen op elk niveau (zoals op het niveau van directie, beheer, hr en uitvoerend personeel). Stapp.in onderzoekt daartoe de mogelijkheid om een project op te zetten in 2018.
5. Stapp.in spant zich in om het aantal benodigde apps voor een deelautogebruiker te beperken door *connected boxen* van zoveel mogelijk merken te koppelen aan het platform van Stapp.in met als doel om in 2021 20.000 deelauto's technisch te kunnen ontsluiten op een platform. Daartoe gaat Stapp.in partnerships aan met leasebedrijven, autoverhuurbedrijven en deelautoaanbieders.

Artikel 37 Inzet en acties Natuur & Milieu

1. Natuur & Milieu spant zich in om de bekendheid over autodelen te vergroten bij het publiek, in het bijzonder over elektrisch en zakelijk autodelen. Hiertoe informeert Natuur & Milieu geïnteresseerden in elektrisch rijden over de mogelijkheid van elektrisch autodelen via de website rijelektrisch.nl.
2. Natuur & Milieu laat mensen kennismaken met autodelen door middel van het project Testrijders. Het project loopt tot eind 2020. In dit project kunnen consumenten in enkele gemeenten tegen een voordelig lease tarief, op een laagdrempelige manier, kennismaken met elektrisch rijden. Daarbij wordt het delen van de auto met kennissen, vrienden, buren, verenigingen en via een online deelplatform gestimuleerd.
3. Natuur & Milieu ondersteunt lobbyactiviteiten om belemmeringen rondom (zakelijk/elektrisch) autodelen hoger op de beleidsagenda te krijgen en oplossingen dichterbij te brengen. Hiertoe zullen medewerkers de voordelen van autodelen actief onder de aandacht brengen in gremia als Anders Reizen en bij organisaties waarmee wordt samengewerkt.

Artikel 38 Inzet en acties Sweco

1. Sweco spant zich samen met andere Partijen ervoor in om belemmeringen die ontstaan door de fiscale wetgeving, zoals de bijtelling van zakelijke deelauto's waardoor deze niet buiten werktijd kunnen worden ingezet, vóór eind 2019 onder de aandacht te brengen van de Minister van Financiën.
2. Sweco zet zich ervoor in om het wagenpark te delen met bedrijven in de omgeving van haar Nederlandse vestigingen. Daartoe onderzoekt Sweco in 2018 hoe een aanbod aan andere bedrijven kan worden gedaan en spant het zich in om in 2019 zo'n aanbod te doen als onderdeel van lokale initiatieven zoals Samen Duurzaam De Bilt en Moves in Zwolle Hanzeland.
3. Sweco gaat jaarlijks bij minimaal 5 opdrachtgevers autodelen actief promoten, door autodelen voor te stellen als oplossingsrichting bij ruimtelijke opgaves.

Artikel 39 Inzet en acties Terberg Leasing

1. Terberg Leasing zet zich in om marktonderzoek uit te voeren naar wat particulieren tegenhoudt te gaan autodelen, in aanvulling op reeds bestaande onderzoeken.
2. Terberg Leasing deelt na elk kwartaal de resultaten van het reserverings- en reisinformatiessysteem de Servicebus, dat 1 januari 2019 in werking treedt, waaronder de concrete resultaten met betrekking tot de mate waarin deze heeft bijgedragen aan een toename in het autodelen. Ook deelt Terberg Leasing de api-documentatie met andere Partijen en stelt de Servicebus gratis ter beschikking aan andere Partijen.

Artikel 40 Inzet en acties GMNI

1. Het GNMI spant zich in om bij te dragen om de kennisdeling over autodelen onder gemeenten te bevorderen. Dit wordt gedaan door te wijzen op de beschikbare informatie op autodelen.info. Binnen de bestaande werkvormen wordt aandacht besteed aan het onderwerp autodelen, bijvoorbeeld in relatie tot parkeervraagstukken en verduurzaming van de mobiliteit.
2. Het GNMI spant zich ervoor in om het onderwerp autodelen onderdeel te maken van de programmering van bijeenkomsten over de omgevingswet en verkeer die door GNMI en CROW-KpVV worden georganiseerd."
3. GNMI kan in de bespreking van vragen van gemeenten over autodelen gebruik maken van de kennis die beschikbaar is op autodelen.nl en gemeenten hiernaar verwijzen.
4. GNMI wijst gemeenten in het eigen netwerk op de informatiebronnen die beschikbaar zijn over de maatschappelijke voordelen van autodelen zodat de ambtelijke ondersteuning hier gebruik van kan maken bij de advisering van het College van B&W.

Artikel 41 Inzet en acties Vereniging Gedeeld Autogebruik (VGA)

1. De VGA inventariseert bij andere Partijen of zij belang hechten aan persoonlijke advisering van geïnteresseerde burgers in autodelen.
2. Bij gebleken interesse zet de VGA zich ervoor in om samen met andere Partijen de wenselijkheid en haalbaarheid van persoonlijke advisering te onderzoeken, alsmede hoe deze persoonlijke advisering het beste onpartijdig en onafhankelijk kan worden georganiseerd.
3. Bij gebleken interesse zet de VGA zich in voor een pilot op het gebied van persoonlijke advisering.
4. De VGA zet zich er tevens voor in om samen met andere Partijen te onderzoeken of het voortbestaan en de actualisering van bestaande, onpartijdige informatiekanalen, zoals Autodelen.info, voldoende gewaarborgd zijn.

Artikel 42 Inzet en acties Autodelen.net

1) Autodelen.net promoot onverminderd alle vormen van autodelen en zal ook Nederlandse autodeelinitiatieven ondersteunen indien zij een werking ambiëren op het Belgisch grondgebied.
2) Autodelen.net blijft zich inzetten om kennis te delen over de landsgrenzen heen. Daartoe schrijft Autodelen.net onder meer jaarlijks minimaals 6 artikelen waarin voor Nederland bruikbare kennis over autodelen in België gedeeld wordt.
3) Advier en Autodelen.net organiseren minstens een keer een Shared Mobility Rocks evenement in samenwerking in Nederland. Een Shared Mobility Rocks evenement is een internationale conferentie met als thema alle vormen van gedeelde mobiliteit, met een belangrijke rol voor autodelen en innovatie.
4) Advier en Autodelen.net zetten zich in om een internationale Green Deal gedeelde mobiliteit of autodelen tot stand te brengen. Daartoe introduceert Autodelen.net onder meer dit concept op het evenement WoCoMoCo in november 2018 in Rotterdam.
5) Autodelen.net helpt autodelen in Nederland te promoten door op aanvraag Nederlandse gemeenten te informeren over hoe je een autodeelsalon opzet. Dit is een 'belevings'beurs voor jong en oud waar bezoekers verschillende autodeelsystemen kunnen ontdekken, alsook andere vormen van gedeelde mobiliteit zoals carpoolen en fietsdelen.
6) Autodelen.net zet zich in om het evenement Gluren bij de Buren (uitwisseling tussen Nederland en België betreffende gedeelde mobiliteit en autodelen) jaarlijks te herhalen, afwisselend in België en in Nederland, mits een Nederlandse partij gevonden wordt om het samen mee te organiseren.
7) Autodelen.net spant zich in om het concept Mobipunten te promoten in Nederland.

Artikel 43 Inzet en acties WeGo

1. WeGo spant zich in om in 2018 2000 auto's van het wagenpark van diverse bedrijven en organisaties te voorzien van haar ritadministratie en reserveringssysteem.
2. WeGo spant zich in om bij gemeenten het delen van het eigen wagenpark op de agenda te zetten onder meer door dit te agenderen in de Werkgroep gemeenten. Bovendien door in 2019 hierover ten minste twee maal te publiceren aan de hand van een *best practice.*
3. WeGo zet zich ervoor in om de tweede eigen auto in het huishouden van zorgverleners te vervangen door een pool-deelauto van de zorginstelling, door minimaal vijf zorginstellingen van pooldeelauto's te laten voorzien.

Artikel 44 Inzet en acties MyWheels

1. MyWheels spant zich in om bekendheid te creëren met de Rode Loper voor Autodelen bij gemeenten uit een top 25 kansrijke autodeelgemeenten die autodelen nog niet in hun beleid hebben opgenomen of onvoldoende geïmplementeerd. Bovendien om deze gemeenten aan te zetten om autodelen in hun beleid op te nemen en te implementeren conform de tips in de Rode

Loper voor autodelen. Welke gemeenten worden opgenomen in de top 25 wordt bepaald in de Werkgroep gemeenten. Wanneer voor het einde van de looptijd van deze Green Deal de 25 gemeenten bereikt zijn, wordt het doel vergroot naar 50 gemeenten. Dit wordt in de Werkgroep gemeenten gemonitord.

2. MyWheels werkt actief mee aan een nationale campagne voor autodelen (aanbeveling Rode Loper voor autodelen - versie Rijksoverheid) door de gezamenlijke briefing vorm te geven en door er met eigen inzet op aan te sluiten met bijvoorbeeld een eigen campagne of kortingsacties.
3. MyWheels werkt mee aan het inzetten van de deelauto in Mobility as a Service.
4. MyWheels gaat de barrières voor zakelijk autodelen bij peer 2 peer in kaart brengen door barrières die de organisatie ter ore komen te verzamelen.

4. Governance

Artikel 45 Stuurgroep, projectgroepen en werkgroep

1. Binnen twee maanden na ondertekening van deze Green Deal Autodelen II wordt door Partijen een Stuurgroep ingesteld. Deze Stuurgroep zal uit maximaal 10 leden bestaan waarbij een verdeelsleutel wordt gehanteerd per geleding van Partijen. Deze Stuurgroep bewaakt de algehele voortgang van de uitvoering van de deal, waarbij zij stuurt op het realiseren van de doelen en eventuele knelpunten bespreekt. De Stuurgroep komt tweemaal per jaar bijeen. Door IenW wordt een onafhankelijke voorzitter van de Stuurgroep aangewezen.
2. Binnen twee maanden na ondertekening van deze Green Deal komen door Partijen aangewezen vertegenwoordigers bij elkaar voor een plenair overleg. Gedurende de looptijd van de Green Deal Autodelen II zullen zij minimaal driemaal per jaar bijeenkomen. Zij richten projectgroepen in behorend bij de in artikel 3 uiteengezette thema's of rondom andere thema's tijdens de eerste plenaire bijeenkomst. Hierbij wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de aanwezige kracht en expertise van Partijen.
3. De projectgroepen richten zich op het behalen van een concreet resultaat en kunnen aldus van tijdelijke aard zijn en worden opgeheven zodra het beoogde resultaat is behaald. Gedurende de looptijd van de Green Deal kunnen op elk moment projectgroepen worden ingericht door (een aantal) Partijen.
4. De Werkgroep gemeenten die was ingesteld in het kader van de eerdere Green Deal Autodelen zet zijn werkzaamheden voort, met dien verstande dat alleen Partijen kunnen deelnemen.
5. Binnen twee maanden na ondertekening wordt door IenW een coördinator aangewezen die als aanspreekpunt fungeert en de dagelijkse uitvoering van de Green Deal Autodelen II mogelijk maakt.

Artikel 46 Vrienden van de Green Deal Autodelen II

1. Voor zover er organisaties zijn die de Green Deal Autodelen II een warm hart toedragen kunnen zij als Vrienden betrokken worden bij deze deal. Als Vriend zijn zij weliswaar geen Partij bij de deal, maar zij kunnen aangegeven dat zij betrokken willen worden en blijven bij de voortgang van de uitvoering van de Green Deal Autodelen II.
2. Een nieuwe Vriend kan zich aanmelden bij de coördinator. Elke Vriend ontvangt minimaal 4x per jaar een nieuwsbrief met de laatste ontwikkelingen op het gebied van autodelen en wordt in ieder geval 1x per jaar uitgenodigd voor een netwerkbijeenkomst met Partijen.

Artikel 47 Evaluatie

1. Partijen evalueren de uitvoering en werking van deze Green Deal voor 31 oktober 2019, voor 31 oktober 2020 en voor 31 oktober 2021.
2. De evaluatie wordt gecoördineerd door de Stuurgroep en door de Stuurgroep besproken.
3. Partijen spreken af dat landelijke voortgang van het aantal deelauto's en het aantal gebruikers van deelauto's jaarlijks wordt gemonitord met inachtneming van de Algemene Verordening

Gegevensbescherming door een onafhankelijke organisatie en jaarlijks wordt gepubliceerd op Autodelen.info.

5. Slotbepalingen

Artikel 48 Uitvoering in overeenstemming met het Unierecht

De afspraken van deze Green Deal en de nadere uitwerking daarvan zullen in overeenstemming met het internationale recht, het Unierecht en het Nederlandse recht worden uitgevoerd in het bijzonder voor zover de afspraken vallen onder de werking van de internationale, Europese en Nederlandse regels met betrekking tot aanbesteding, mededinging, staatssteun en technisch normen en voorschriften.

Artikel 49 Gegevensverstrekking

1. Over eventueel in het kader van deze Green Deal te verstrekken persoonsgegevens of andere gegevens, zoals bedrijfsgegevens, concurrentiegevoelige informatie, en de verwerking daarvan maken Partijen zodanige afspraken dat wordt voldaan aan de eisen die de van toepassing zijnde wet- en regelgeving daaraan stelt.
2. De onderlinge gegevensverstrekking mag niet leiden tot uitwisseling van concurrentiegevoelige informatie tussen Partijen, rechtstreeks dan wel indirect door tussenkomst van de Stuurgroep, projectgroepen of Werkgroep gemeenten.
3. Bij de nakoming van deze Green Deal zullen Partijen zijnde private deelnemers een mededingingsrechtelijk geschoolde jurist laten meekijken met als doel te waarborgen dat specifieke handelingen niet in strijd zullen zijn met het mededingingsrecht.
4. Partijen zullen in het kader van gegevensverstrekking een of meer protocollen opstellen waarin afspraken worden neergelegd over het delen van informatie en de naleving van de daarop van toepassing zijnde wet- en regelgeving zoals de Algemene Verordening Gegevensbescherming en de Wet Openbaarheid van Bestuur.

Artikel 50 Wijzigingen

1. Elke Partij kan de andere Partijen schriftelijk verzoeken de Green Deal te wijzigen. De wijziging behoeft de schriftelijke instemming van alle Partijen.
2. Partijen treden in overleg binnen zes weken nadat een Partij de wens daartoe aan de andere Partijen schriftelijk heeft medegedeeld.
3. De wijziging en de verklaringen tot instemming worden in afschrift als bijlagen aan de Green Deal gehecht.

Artikel 51 Toetreding van nieuwe partijen

1. Er kunnen nieuwe partijen toetreden tot deze Green Deal.
2. De Stuurgroep kan namens Partijen, uitgezonderd EZK en IenW, beslissen over de toetreding van nieuwe partijen
3. Een nieuwe partij maakt haar verzoek tot toetreding schriftelijk bekend aan de coördinator of de Stuurgroep. Zodra de Stuurgroep EZK en IenW schriftelijk of per e-mail hebben ingestemd met het verzoek tot toetreding, ontvangt de toetredende partij de status van Partij van de Green Deal en gelden voor die Partij de voor haar uit de Green Deal voortvloeiende rechten en verplichtingen.
4. Partijen, uitgezonderd EZK en IenW, geven hierbij de Stuurgroep toestemming om namens hen te beslissen over toetreding van nieuwe partijen. Het verzoek tot toetreding en de verklaringen tot instemming worden in afschrift als bijlagen aan de Green Deal Autodelen II gehecht.

Artikel 52 Citeertitel

De Green Deal kan worden aangehaald als Green Deal Autodelen II.

Artikel 53 Opzegging

Elke Partij kan deze Green Deal (te allen tijde) schriftelijk opzeggen. Een Partij kan vanaf moment van opzegging niet meer deelnemen aan de uitvoering van de Green Deal en de organisatie daarvan als bedoeld in artikel 45.

Artikel 54 Nakoming

Partijen komen overeen dat de nakoming van de afspraken van deze Green Deal niet in rechte afdwingbaar is.

Artikel 55 Inwerkingtreding

1. Deze Green Deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening door alle Partijen en loopt tot en met 31 oktober 2021.
2. Partijen nemen de uitvoering van alle in deze Green Deal genoemde afspraken zo snel mogelijk ter hand.

Artikel 56 Openbaarmaking

Deze Green Deal zal net als andere afgesloten Green Deals openbaar worden gemaakt, onder andere in de Staatscourant, waardoor anderen kennis kunnen nemen van de gesloten Green Deals, zodat navolging hiervan kan worden bevorderd.

Aldus overeengekomen en in tweevoud ondertekend.

De Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat,

……
S. Van Veldhoven

te (plaats) …….. op (datum)……..

De Minister van Economische Zaken en Klimaat,

……

de heer E.D. Wiebes

te (plaats) …….. op (datum)……..

Advier B.V.

……

E.C.M. Kroft
te (plaats) …….. op (datum)……..

Amber Nederland B.V.
J.P. Penning

BOVAG
P. Niesink

Buurauto B.V.
A.B. van der Woerd

Carshare Ventures B.V. (SnappCar)
V.R.A. van Tol

Collect Car B.V. (Greenwheels)
A. Berkhout

Gemeente Arnhem
C. Bouwkamp

Gemeente Delft
mevrouw M.A. Huijsmans

Gemeente Den Haag
R. van Asten

Gemeente ’s-Hertogenbosch
U. Kâhya

Gemeente Rotterdam
J. Bokhove

Gemeente Utrecht
L.H.L. van Hooijdonk

Gemeente Zwolle
W. Dogger

eMobilityToolbox B.V. (GoodMoovs)
P.B. Oude Weernink

EMODZ B.V.
T.J.D. Velthuis

Provincie Drenthe
H. Brink

Provincie Zuid-Holland
Mevrouw A.W. Bom-Lemstra

Juuve Carsharing B.V.
heer N.R. Sie

KAV Autoverhuur B.V.
H.K. Kerklingh

ConnectCar B.V.
H.K. Kerklingh

MobielRijden.Software B.V.
H.K. Kerklingh

POP-UP-CAR B.V.
H.K. Kerklingh

PrivateShare B.V.
H.K. Kerklingh

Studentcar B.V.
H.K. Kerklingh

Witkar B.V.
H.K. Kerklingh

Multilease B.V.
L.C.W. Hanou

Vereniging van Nederlandse Projectontwikkeling Maatschappijen (NEPROM)
J. Fokkema

OnzeAuto B.V.
vertegenwoordigd door de heer H.O. Smit

Het Regionaal Mobiliteitsoverleg Noord-Limburg zijnde de gemeenten Mook en Middelaar, Gennep, Bergen, Venray, Peel en Maas, Beesel, Horst aan de Maas en Venlo en de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Mook en Middelaar, Gennep, Bergen, Venray, Peel en Maas, Beesel, Horst aan de Maas en Venlo

H.J.A.C. Beurskens

Sixt B.V.
K.E. van den Boom

Stapp.in Nederland B.V.
R.A. Bronkhorst

Stichting Natuur en Milieu
M. Demmers

Sweco Nederland B.V.
E.P. van Schie

Terberg Leasing B.V.
P.A. Wassenaar

Vereniging Gemeentelijk Netwerk voor Mobiliteit en Infrastructuur (GNMI)
H. van der Linden

Vereniging voor Gedeeld Autogebruik (VGA)
C.J. van Soest

Autodelen.net vzw, Vlaamse Netwerk Autodelen
B. Dousselaere

WeGo B.V.
P.M. de Jong

Wheels4All B.V. (MyWheels)
K.A.E. Tiekstra

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Plan van Aanpak Duurzaamheid Hessenpoort
portefeuillehouder	René de Heer
informant	Blanken, Cor (4181)
medeopstellers	Scheper, Michiel (2193)
afdeling	Leefomgeving en Mobiliteit
bijlagen	Voorstel: Informatienota Plan van Aanpak Duurzaamheid Hessenpoort Bijlage: Plan van aanpak Duurzaamheid Hessenpoort

Voorgesteld besluit raad

Kennis te nemen van het plan van aanpak Duurzaamheid Hessenpoort

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 12 september 2018

Onderwerp	Plan van Aanpak Duurzaamheid Hessenpoort
Versienummer	Definitief 0.2

Portefeuillehouder Rene de Heer

Informant C.H. Blanken/Michiel Scheper
Afdeling Afdeling Leefomgeving en Mobiliteit
Telefoon 038 498 4181/3173
Email C.Blanken@zwolle.nl

Bijlagen Plan van aanpak Duurzaamheid Hessenpoort

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

Het plan van aanpak Duurzaamheid Hessenpoort

Datum 7 september 2018

Toelichting op het voorstel

Inleiding

Duurzaamheid is een belangrijk thema voor de gemeente Zwolle. In het coalitieakkoord hebben we afgesproken dat we met bedrijven en instellingen samen willen werken aan de transitie naar een duurzame en circulaire stad. Deze ambitie en de daarbij behorende urgentie zijn de aanleiding geweest om voor Hessenpoort een plan van aanpak duurzaamheid op te stellen. Naast energietransitie is ook het thema klimaatadaptatie opgenomen. Op termijn zal circulariteit verder worden uitgewerkt (KEC: Klimaat, Energie en Circulariteit). Het doel van het plan aanpak is een duidelijke koers aan te geven voor de activiteiten die op Hessenpoort bijdragen aan de verdere verduurzaming van Hessenpoort. Dit plan van aanpak is tevens een gebiedsgerichte uitwerking van het energieprogramma 2018-2022.

Daarnaast draagt dit plan van aanpak bij aan de verdere ontwikkeling van Hessenpoort als topwerklocatie (i.s.m. provincie Overijssel). In dit programma is duurzaamheid ook een van de thema's die bijdragen van de verdere ontwikkeling als topwerklocatie.

We constateren dat duurzaamheid bij bedrijven en de ondernemers op Hessenpoort al een belangrijk thema is waar hard aan wordt gewerkt. Recente voorbeelden zijn: Hessenpoort natuurlijk en het voornemen voor de ontwikkeling en realisatie van een zonnepark op Hessenpoort. Het plan van aanpak vormt tevens een koers en kader voor de verschillende initiatieven die vanuit de ondernemers - al dan niet in wisselwerking met de omgeving - ontstaan. Omdat het plan van aanpak in nauw overleg met de ondernemers tot stand is gekomen vormt het ook een goede basis voor intensievere samenwerking op dit thema. Het plan van aanpak is toegesneden op het specifieke gebied van Hessenpoort en de directe omgeving, waarmee het een kader voor een duurzame gebiedsontwikkeling geeft.

Kernboodschap

We willen met de uitvoering van het plan van aanpak de volgende doelen bereiken:

- We dragen bij aan de ambitie van de gemeente om in 2050 energieneutraal, waterrobuust en klimaatbestendig te zijn.
- Het plan van aanpak is in samenspraak met de Ondernemersvereniging Hessenpoort (OVH) tot stand gekomen. Hierdoor ontstaat een goede basis om meer samen te werken aan duurzaamheid op Hessenpoort.
- We willen dat duurzaamheid een positieve bijdrage zal leveren aan het imago van Hessenpoort en daarmee de aantrekkelijkheid voor bedrijven en hun werknemers vergroten.
- We willen bedrijven ondersteunen door het ontwikkelen van interessante aanbod op het gebied van duurzame energie. Lokaal opgewekte duurzame energie tegen marktconforme kosten.
- We willen maatregelen op het juiste schaalniveau uitvoeren. Collectief daar waar dit meerwaarde oplevert voor de ondernemers en de gemeente.

- We verschaffen helderheid over de wettelijke eisen die o.a. op het gebied van gasaansluitingen en energiemaatregelen met een terugverdientijd van minder dan 5 jaar.

Aanpak

Om bovenstaande doelen te bereiken bestaat onze aanpak uit de volgende drie hoofdlijnen:

1. We helpen nieuw te vestigen bedrijven in een vroeg stadium bij het ontwikkelen van een duurzame bedrijfsvestiging. We streven naar energieneutraliteit en klimaatrobuustheid.
2. Gevestigde en nieuwe bedrijven worden gestimuleerd om duurzaamheidsmaatregelen te treffen. We zetten daarbij in op het opwekken en afnemen van lokaal opgewekte duurzame energie (stroom, warmte-koude). Klimaatmaatregelen op gebieds-, kavel- of gebouwniveau worden gestimuleerd. Tenslotte verzamelen we “good practices” op het gebied van energie, klimaat en circulariteit.
3. We richten ons op collectieve energie- en klimaatmaatregelen. In de eerste instantie richten we ons op het onderzoek van de mogelijkheden en haalbaarheid van een collectief warmte systeem.

Deze hoofdlijnen zijn uitgewerkt in een 10-tal projecten (zie het plan van aanpak). De belangrijkste projecten zijn:

- Bedrijven kunnen gebruik maken van een KEC – adviseur.
- Onderzoek naar de haalbaarheid collectief warmtesysteem en het aanbieden van duurzame energie.
- Civiele maatregelen die bijdragen aan een klimaat robuuster Hessenpoort.

Consequenties

Het beoogde effect is een gebiedsgerichte uitwerking van het energieprogramma 2018 – 2022 en het gemeentelijk beleid ten aanzien van klimaat en circulariteit.

Financiën

Voor de uitvoering van het plan van aanpak is € 188.000 geraamd over een periode van drie jaar (2018-2020).

Dit bedrag zal voor het grootste deel gedekt worden uit de grondexploitatie Hessenpoort. In 2019 en mogelijk 2020 zal vanuit het gemeentelijke programma Klimaat Energie en Circulariteit (KEC) een financiële bijdrage worden geleverd aan het plan.

Wij streven er ook naar dat er vanuit het provinciale programma Topwerklocaties een substantiële bijdrage wordt geleverd. Duurzaamheid is hierin een belangrijk thema, de planvorming hiervoor is nog niet gereed. Hiervoor volgt een separaat voorstel.
Dit betekent dat de investering van € 188.000, voor de periode 2018 - 2020, als volgt wordt gedekt:

- €163.000 ten laste van de grondexploitatie Hessenpoort
- €25.000 ten laste van het programma Klimaat Energie en Circulariteit (KEC)

Binnen het plan zijn een tweetal onderzoeksprojecten (1.2 en 3.1) die kunnen leiden tot aanvullende investeringen. Indien nodig wordt hierover separaat besluitvorming voorgelegd. Tevens willen we in de loop van 2019 het plan evalueren en daarmee zullen we de planbegroting voor 2020 herijken.

Communicatie

Via de website van Hessenpoort

Vervolg

Omdat de ontwikkelingen op het gebied van energietransitie snel gaan zullen we ons plan in de loop van 2019 evalueren. Dit kan mogelijk leiden tot herijking van het plan van aanpak. Hierover zullen wij uw raad informeren.

Openbaarheid

Openbaar

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 48856

Onderwerp Plan van Aanpak Duurzaamheid Hessenpoort

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 02-10-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

Plan van Aanpak

Duurzaamheid Hessenpoort

Definitief, versie 25 september 2018

Inhoud

1 Inleiding 3
1.1 Aanleiding 3
1.2 Methode 4
2 Opgave 4
3 Omgevingsmanagement 5
4 Uitgangspunten 5
5 Context 6
6 Stakeholders 6
7 Kansen 7
8 Issues 7
9 Strategie 8
10 Organisatie 12
11 Planning 12
12 Financiën 13
Uitvoeringsplan 14
Bijlage Canvas methode 16

1 Inleiding

Duurzaamheid is een belangrijk thema voor de gemeente Zwolle. Met het belang van energietransitie, klimaatadaptatie en een circulaire economie wordt het overkoepelende thema steeds belangrijker en ontstaat de noodzaak om dit concreet te maken voor Hessenpoort. Duurzaamheid is geen thema “erbij”. Duurzaamheid is het resultaat van ons handelen en een maat voor kwaliteit. In alles wat we doen willen we bijdragen aan een waardevolle omgeving, een bloeiende lokale economie en een sterke sociale cohesie.

Daarnaast hebben de gemeente Zwolle en de provincie Overijssel de ambitie om Hessenpoort te profileren als topwerklocatie. Het integraal verwoorden van ambities op het gebied van duurzaamheid , vitaliteit en circulaire economie maken daar een belangrijk onderdeel van uit.

Ook bedrijven willen en moeten in de toekomst duurzamer en gezonder werken en een bedrijventerrein kan daar een belangrijke bijdrage aan leveren. Op Hessenpoort gebeurt al veel op het gebied van duurzaamheid. Er is een aantal duurzame gebouwen die de landelijke pers hebben gehaald waaronder Bonfix en het gebouw van Wehkamp. Ook werken de bedrijven intensief samen om een zonnepark op het bedrijventerrein te realiseren. Verder werken de bedrijven samen met natuurorganisaties en de gemeente om het bedrijventerrein natuurlijker en groener te maken.

Door Hessenpoort duurzamer te maken willen we het bedrijventerrein (nog) aantrekkelijker maken voor zowel de nieuw te vestigen bedrijven als ook de zittende bedrijven.

Duurzaamheidsthema’s zijn: Energie, Klimaatadaptatie, Natuur, Milieu, Gezondheid en Circulariteit. In deze versie ligt de nadruk op klimaat en energie en minder op circulariteit. In de loop van de jaren zal, na concretisering van het gemeentelijk beleid op dit thema, meer aandacht gegeven worden aan circulariteit.

1.1 Aanleiding

Hessenpoort is al vele jaren met duurzaamheid bezig: voorbeelden zijn; bedrijven ontvangen een financiële incentive bij een hoge BREEAM-score, een groot deel van Hessenpoort wordt (aard)gasloos ontwikkeld, het plan Hessenpoort Natuurlijk! en de ontwikkeling van een Zonnepark op Hessenpoort. De ondernemersvereniging Hessenpoort (OVH) is actief om de duurzaamheid op Hessenpoort te vergroten en werkt daarbij samen met de gemeente en andere partijen, zoals lokale natuur- en milieu-/energieorganisaties.

In het collegeakkoord van 2018-2022 is duurzaamheid een belangrijk uitgangspunt. Dat vraagt veel van de stad en we willen bedrijven en instellingen verleiden om samen met ons te werken aan de transitie naar een duurzame en circulaire stad. Binnen Hessenpoort gaat het om de inzet van slimme aardgasloze energieconcepten bij nieuwvestiging of verduurzamingsacties, het besparen van energie door gevestigde bedrijven en het stimuleren van de opwekking van duurzame energie. Deze maatregelen sluiten naadloos aan op de speerpunten uit het energieprogramma 2018-2022. Samenwerking tussen alle betrokkenen is daarbij cruciaal. Aandachtspunt is het vergroten van de bewustwording bij bedrijven.

In 2018 heeft de projectgroep Hessenpoort het initiatief genomen een plan van aanpak duurzaamheid op te stellen.

Aanleiding vormt de ambitie die de gemeente Zwolle heeft ten aanzien van duurzame energie en klimaatadaptatie. Ook ten aanzien van circulariteit zal de ambitie naar verwachting de komende jaren stijgen en zijn duurzaamheid en gezondheid steeds vaker vestigingseisen van bedrijven. We willen doelgerichter samenwerken met partijen op en rondom Hessenpoort om samen Hessenpoort duurzamer te maken.

Dit plan van aanpak beschrijft de opgave, het doel en de strategie die gevolgd wordt om te komen tot een duurzaam Hessenpoort in 2030.

In het plan worden ook de uitgangspunten, context, stakeholders, kansen en issues beschreven. Deze leiden samen met de opgave, het doel en de uitgangspunten tot een uitvoeringsprogramma. Met dit Plan van aanpak wordt de komende twee jaren extra inzet gepleegd om Hessenpoort verder te verduurzamen.

1.2 Methode

Voor het opstellen van dit plan van aanpak is bij de start de Canvas methode toegepast. In de canvas methode wordt uitgegaan van:

- De opgave
- Doel omgevingsmanagement
- Uitgangspunten
- Context
- Stakeholders
- Kansen
- Issues
- Strategie

Nadat deze aspecten zijn vastgesteld zullen concrete acties worden geformuleerd en vastgelegd in een uitvoeringsplan.

2 Opgave

De opgave voor een duurzaam Hessenpoort komt voort uit de omgevingsvisie van de gemeente Zwolle. Op dit moment is de omgevingsvisie 1.0 vastgesteld door de gemeenteraad. In deze omgevingsvisie worden de stedelijke opgaves op het gebied van duurzaamheid geformuleerd. Deze opgaves zullen vertaald worden naar Hessenpoort.

Het gaat om de volgende opgaves:

- Zwolle wil in 2050 Energieneutraal zijn. Als tussendoel wil Zwolle in 2025 25 % van haar energiegebruik duurzaam opwekken en een CO2-reductie bewerkstelligen van 25 % ten opzichte van 1990.
- Zwolle wil in 2050 waterrobuust en klimaatbestendig zijn. In 2020 wil de gemeente Zwolle klimaatadaptief handelen, dat betekent dat in al haar besluiten klimaatadaptatie een leidend principe is.

- Circulariteit is een belangrijk thema waarvoor nog geen strategische beleidsdoelen zijn geformuleerd. Het college onderschrijft het belang van een circulaire economie en wil daar haar bijdrage aan leveren.
- Gezondheid is een belangrijk thema in de omgevingsvisie. Dat betekent dat het leven en werken in Zwolle comfortabel, veilig en duurzaam is. Ten aanzien van werklocaties is het belangrijk dat deze in de nabijheid van de stad liggen zodat ze per fiets bereikbaar zijn. Ze moeten uitnodigen om te bewegen.

3 Omgevingsmanagement

Duurzaamheid van Hessenpoort speelt op verschillende schaalniveaus. Van het totale bedrijventerrein en zijn omgeving tot de individuele kavels. Het doel van het omgevingsmanagement is om deze verschillende schaalniveaus met elkaar te verbinden.

Een voorbeeld is de duurzame energievoorziening. Het kan veel effectiever, efficiënter en duurzamer zijn om duurzame energieopwekking op het niveau van het gehele bedrijventerrein te organiseren en niet op kavelniveau. Ook bij klimaatadaptatie kunnen maatregelen op gebiedsniveau ervoor zorgen dat individuele bedrijven minder of geen maatregelen hoeven te nemen.

We onderscheiden verschillende doelen van het omgevingsmanagement:

- Bij het binnenhalen van nieuwe bedrijven zorgen we ervoor dat deze bedrijven optimaal bijdragen aan de opgave Maar we helpen de bedrijven ook door duurzame energie aan te bieden op een bedrijventerrein dat klimaatadaptief is.
- We gaan slim om met de verschillende schaalniveaus: Van Hessenpoort en omgeving tot op kavelniveau. We bekijken op welk niveau de opgave het best kan worden gerealiseerd.
- We zorgen dat duurzaamheid een positieve bijdrage zal leveren aan de marketing en promotie van Hessenpoort.
- We werken zoveel als mogelijk samen met de partijen die op en rondom Hessenpoort met duurzaamheid bezig zijn. Daarbij is de traditionele top down benadering niet het uitgangspunt maar gaan we uit van de wensen van de ondernemers zelf op het gebied van duurzaamheid en zoeken naar inspirerende voorbeelden om te verbinden.

4 Uitgangspunten

Bij het plan van aanpak duurzaamheid Hessenpoort gaan we uit van de volgende uitgangspunten:

- Voor nieuwe bedrijven geldt: “geen aardgas, tenzij ..” (wet Voortgang Energie Transitie).
- We streven ernaar dat alle nieuwe gebouwen minimaal energieneutraal zijn waarbij de potentie van het dakoppervlak, de buitenruimte (overkapte parkeerterreinen) en collectieve PV opstellingen, op zowel de grond als op het water, op en nabij Hessenpoort worden ingezet bij de energieopwekking.
- Nieuwe gebouwen en nog aan te leggen openbare ruimte worden waterrobuust en klimaatbestendig ontwikkeld. Extreem weer - hoosbuien, hitte, droogte en overstromingen – leiden niet tot overlast en fysieke schade. Er wordt zodanig ontworpen en ingericht dat er na extreem weer , weer snel kan worden opgestart.

- Een waterrobuuste en klimaatbestendige inrichting is een samenspel van inrichting tussen de bedrijfskavels en de openbare ruimte. Hierbij wordt ingezet op een maximale bedrijfseconomische verantwoord bijdrage van bedrijfsterreinen. Als voorbeeld kan gedacht worden aan waterberging op daken of water passerende verharding. Niet duurder, wel een andere keuze dan traditioneel.
- We zoeken naar synergievoordelen.
- Maatregelen zijn onderbouwd en we houden maatregelen regelmatig tegen het licht (evaluatie en monitoring).
- Bedrijven die passen binnen het bestemmingsplan worden toegelaten.
- We onderzoeken of we het planologisch kader kunnen verruimen zodat energietransitie en klimaatadaptatie optimaal worden gefaciliteerd. Ook benutten we optimaal de mogelijke overeenkomstvormen. Een voorbeeld is tijdelijke huur.
- We richten ons ook op de reeds aanwezige bedrijven.

5 Context

Het plan van aanpak is tot stand gekomen binnen de volgende context:

- Energieprogramma 2018-2022 (speerpunten 1: besparen in de gebouwde omgeving en speerpunt 2: grootschalige opwek)
- Gemeentelijke omgevingsvisie 2.0. (in ontwikkeling)
- De omgevingswet.
- Coalitieakkoord 2018-2020**:** Het college stelt de komende vier jaren de duurzame groei en ontwikkeling van de stad centraal**.** Duurzaamheid is een uitgangspunt bij al het handelen van het college.
- Energietransitie komt landelijk op stoom. Het gebruik van aardgas gebruik wordt uit gefaseerd. Uitvoering geven aan ambitiedocument energietransitie gemeente Zwolle van 17 juli 2017.
- Wet VET (wetsvoorstel Voortgang Energie Transitie) is van toepassing: vanaf 1 juli 2018 is er geen aansluitplicht meer voor kleinverbruikers (een kleinverbruiker gebruikt minder dan 40 m^3 gas/uur).
- Strategische klimaatagenda van de gemeente Zwolle.
- Deltaplan Ruimtelijke adaptatie: deze is vertaald in de Zwolse adaptatie strategie waarbij klimaatstresstesten en een risicodialoog belangrijke instrumenten zijn.
- Economie: provinciale economische agenda Hessenpoort Topwerklocatie.
- In 2040 wordt de grondexploitatie afgesloten.

6 Stakeholders

Bij de totstandkoming en de uitvoering zijn de volgende stakeholders van belang:

- Gemeente Zwolle / omgevingsdienst IJsselland.
- Ondernemersvereniging Hessenpoort (OVH)
- Enexis en Tennet.
- Waterschap Drents Overijsselse Delta.
- Lokale energiecorporatie(s) o.a. Nuts & Co, Blauwvinger energie.

- Nieuwe bedrijven.
- Vastgoed eigenaren.
- (toekomstige) ontwikkelaars zonne- en windparken

Shareholders zijn:

- Provincie Overijssel
- Omwonenden
- Buurgemeenten

7 Kansen

Welke kansen biedt het verder verduurzamen van het bedrijventerrein Hessenpoort ?

- Innovatieve bedrijven op het gebied van duurzaamheid kunnen zich vestigen op Hessenpoort.
- Het realiseren van toekomstbestendige (op het gebied van KEC) gebouwen die daarmee hun waarde langer behouden.
- Het zoeken naar synergie levert win win situaties op voor bedrijven.
- Aanbod duurzame en lokaal opgewekt stroom en koude/warmte als vestigingsargument vanuit MVO en PR belang
- Door het toepassen van collectieve systemen en concepten kan er kostenreductie ontstaan.
- Energie hub Hessenpoort, kansen voor waterstofeconomie.
- Watercasco realiseren.
- Hessenpoort Natuurlijk!
- Vestigingscondities zijn goed. Denk aan een goed bereikbaar , gezond werkgebied dat waterrobuust is uitgevoerd, effecten van hoosbuien zijn beperkt.
- Kennis opdoen ten aanzien van duurzaamheidsveranderingen.
- Samenwerken met omliggende bedrijventerreinen ten aanzien van kennisvermeerdering.
- Het bewustzijn bij bedrijven ten aanzien van klimaatverandering wordt vergroot en het handelingsperspectief neemt toe. Risico's worden door bedrijven zelf gereduceerd.

8 Issues

Bij het verder verduurzamen kunnen de volgende issues een rol gaan spelen. Het is van belang hier rekening mee te houden.

- Kennisachterstand bij bedrijven ten aanzien van duurzaamheid in de gebouwde omgeving.
- Het plan van aanpak kan leiden tot maatregelen die verder gaan de wettelijke norm. We realiseren ons dat de opgave op het gebied van energietransitie kan leiden tot bovenwettelijke maatregelen. We zullen deze maatregelen niet opleggen maar altijd in overleg bepalen met de bedrijven welk (bovenwettelijke) maatregelen wel haalbaar zijn en actief op zoek gaan naar cofinanciering vanuit RVO en bijvoorbeeld de Alliantie Nieuwe Energie Overijssel.
- Wij willen in eerste instantie transitie bewerkstelligen door verleiden en samenwerken. Stimuleren en faciliteren passen ook in de werkwijze om een samen een transitie te

realiseren. Verplichten wordt pas in de laatste instantie toegepast als de andere methoden niet werken.

- Omwonenden kunnen de impact van duurzaam opgewekte energie ervaren op de kwaliteit van hun leefomgeving. Dit aspect speelt met name bij windmolens . Daarom is draagvlak en het vergroten van de betrokkenheid van omwonenden zeer belangrijk bij deze energievorm.
- Onvoldoende capaciteit binnen het ambtelijk apparaat waardoor focus en prioritering nodig is. Het energieprogramma 2018-2022 zorgt binnen het ambtelijk apparaat voor focus en prioritering op energietransitie.
- PAS- stikstof depositieruimte kan afnemen.

9 Strategie

De hoofdstukken 2 tot en met 8 leiden tot de volgende strategie. Hessenpoort is een reeds bestaand bedrijventerrein. De hoofdstructuur en het bestemmingsplan ligt vast en er zijn inmiddels een groot aantal bedrijven gevestigd. Grote ruimtelijke structuurveranderingen zijn voor het huidige Hessenpoort niet mogelijk. Bij toekomstige uitbreidingen, Hessenpoort 3 en 4, is dit wel mogelijk. Deze valt buiten de scope van dit plan van aanpak.

Het betekent ook dat we niet een blauwdruk maken waarin we aangeven hoe een duurzaam Hessenpoort er exact uitziet. Inzichten, beschikbare technieken en maatschappelijke wensen zullen steeds veranderen. De uitdaging is daar slim en goed op in te spelen en deze inzichten ook voor nieuwe bedrijven te ontsluiten en mee te bewegen met doel Hessenpoort als vestigingslocatie aantrekkelijk en toekomstbestendig te houden.

Onze strategie bestaat uit de volgende hoofdlijnen:

1. We helpen nieuw te vestigen bedrijven in een vroeg stadium bij het ontwikkelen van een duurzame bedrijfsvestiging. We streven naar energieneutraliteit en klimaatrobuustheid.
2. Gevestigde bedrijven en nieuwe bedrijven worden gestimuleerd om duurzaamheidsmaatregelen te treffen. We zetten daarbij in op het opwekken en het afnemen van lokaal opgewekte duurzame energie (stroom, koude, warmte). Klimaatmaatregelen op gebieds-, kavel- of gebouwniveau worden gestimuleerd. Tenslotte verzamelen we “good practices” op het gebied van energie , klimaat en circulariteit.
3. We richten ons op collectieve energie en klimaatmaatregelen

De hoofdlijnen toegelicht:

1. <u>We helpen nieuw te vestigen bedrijven in een vroeg stadium bij het ontwikkelen van een duurzame bedrijfsvestiging. Het streven daarbij is energieneutraliteit en klimaatrobuustheid.</u>

   Voor veel bedrijven is het ontwikkelen van een nieuwe vestiging geen dagelijks werk. We willen de bedrijven ondersteunen bij het meenemen van duurzaamheidsmaatregelen in de beginfase van de nieuwbouwontwikkeling.

   Dit doen we door in een vroeg stadium een zogenaamde KEC adviseur ter beschikking te stellen aan het bedrijf **(project 1.1)**. Deze adviseur zal energie- en klimaatmaatregelen in een vroeg stadium kunnen inbrengen. De adviseur zal ook op de hoogte zijn van de ontwikkelingen ten

aanzien van duurzame energieopwekking in de nabije omgeving en deze vertalen naar de nieuwbouwontwikkeling. Ook collectieve systemen in de nabijheid van Hessenpoort die kunnen zorgen voor marktconforme propositie worden door de adviseur in een vroeg stadium ingebracht.

In de afgelopen jaren hebben een aantal nieuwe gevestigde bedrijven een stimuleringsbijdrage duurzaamheid ontvangen. Deze bijdrage is verkregen na het behalen van een hoge BREEAM score. We willen onderzoeken of deze certificering in combinatie met een stimuleringsbijdrage gebruikt kan worden om bedrijven aan te zetten tot het nemen van duurzaamheidsmaatregelen **(project 1.2).**

2. Gevestigde bedrijven en nieuwe bedrijven worden gestimuleerd om duurzaamheidsmaatregelen te treffen. We zetten daarbij in op het opwekken of het afnemen van lokaal opgewekte duurzame energie. Klimaatmaatregelen op gebieds-, kavel- of gebouwniveau worden gestimuleerd. Tenslotte verzamelen we "good practices" op het gebied van energie , klimaat en circulariteit.

   Wij willen intensiever samen werken met de diverse partijen op het gebied van duurzame energie op en rondom Hessenpoort. Het oprichten van een regiegroep duurzame energie kan ervoor zorgen dat projecten optimaal worden afgestemd en de opgewekte duurzame energie zoveel mogelijk ten goede komt aan de Zwolse bedrijven op Hessenpoort. De gemeente Zwolle, de Ondernemersvereniging Hessenpoort (OVH), Enexis, de provincie Overijssel en actieve energie coöperaties in en nabij het gebied zullen deelnemen aan deze regiegroep (**project 2.1).** Dit zal echter niet moeten leiden tot een gesloten groep. De ontwikkelingen op het gebied zijn zo dynamisch en maken het daarom noodzakelijk steeds te bekijken of de gekozen samenwerkingsvorm nog werkt. De behoefte aan samenwerking en het werken aan duurzame oplossingen blijft voorop staan.

   De regiegroep zal ook aantrekkelijke arrangementen op het gebied van duurzame energie(proposities) ontwikkelen voor zowel nieuwe als reeds gevestigde bedrijven.

   Een voorbeeld is het opwekken van duurzame energie op Hessenpoort of in de directe omgeving en deze aan te bieden, tegen marktconforme prijzen aan bedrijven. Hiermee worden meerdere doelen bereikt, het bedrijf gebruikt duurzame energie, de CO2 uitstoot van Zwolle zal niet toenemen en de duurzaam opgewekte energie blijft binnen de gemeente Zwolle. Ook de stikstofdepositie naar omliggende natuurgebieden zal niet toenemen.

   We willen ook onderzoeken op welke manier Hessenpoort geschikter gemaakt kan worden voor (tijdelijke) opwekking van energie (**project 2.2)** Op dit moment zijn bijv. zonnevelden op de grond of op het water (bijv. Markteplas) niet inpasbaar binnen het bestemmingsplan. We willen onderzoeken welke gebieden op en rondom Hessenpoort geschikt gemaakt kunnen worden voor duurzame energieopwekking en op welke wijze we dat contractueel kunnen stimuleren. Een voorbeeld is tijdelijke verhuur van gronden voor het gebruik als zonneveld of benutten van thermische energie (koude en warmte) uit de aanwezige diepe plassen.

   Naast het stroomlijnen van het proces in en rondom Hessenpoort willen we "best practices" verzamelen en ter beschikking stellen aan de bedrijven. Ook nieuwe regelgeving op het gebied

van Klimaat Energie en Circulariteit zal actiever worden gestimuleerd. Daartoe willen we de volgende projecten opstarten.

KEC (Klimaat, Energie, Circulariteit) maatregelen bestaande bedrijven **(project 2.3)**

Bedrijven verschillen in de kennis die zij hebben over duurzaamheid. Er zijn ontwikkelaars die een duurzaam bedrijfsgebouw ontwikkelen, voorbeelden zijn de gebouwen van Wehkamp of Bonfix. Andere bedrijven hebben de kennis niet in huis. Voor veel bedrijven is een bedrijfsverplaatsing een unieke gebeurtenis.

We willen de kennis die er is toegankelijk maken voor de nieuwe bedrijven. Dit doen we door in een vroeg stadium goede voorbeelden (het 'nieuwe normaal') in beeld te brengen. Bij voorkeur door collega bedrijven op Hessenpoort. Het gaat om energie, klimaat en circulariteit.

We willen dit doen samenwerking met de provincie Overijssel, de OVH en betrokken bedrijven en we ontwikkelen een toolbox "klimaatmaatregelen, energie en circulariteit voor bedrijven en bedrijventerreinen".

Naast het verzamelen van uitgevoerde maatregelen zal er een klimaat adaptatie scan op terrein- en gebouwniveau worden ontwikkeld **(project 2.3.1.).** In 2018 zal daartoe een pilot worden uitgevoerd bij een drietal bedrijven op Hessenpoort. Naast klimaateffecten op terrein- en gebouwniveau ligt de nadruk ook op meekopppelkansen. Hiermee wordt op gebouwniveau bij gedragen aan de Zwolse Adaptatie Strategie (ZAS).

Overzicht alternatieven voor aardgas **(project 2.4)**
Nieuw te vestigen bedrijven die behoren tot de kleinverbruikers zullen per 1 juli 2018 geen aardgas meer kunnen toepassen. We willen deze bedrijven helpen door een overzicht te maken van de alternatieven die er, op Hessenpoort, zijn voor aardgas. Daarbij zullen we inzoomen op het soort bedrijven en gebouwen die veel voorkomen op Hessenpoort en daarmee een specifiek overzicht maken dat praktisch bruikbaar is voor nieuwe vestigers. Dit doen we op basis van gebruikte methoden elders in het land.

Energiebesparing bij bedrijven **(project 2.5)**
We willen samen met de omgevingsdienst (OD) en de OVH voorlichting geven over nieuwe regelgeving op het gebied van energiebesparing. Voorbeelden zijn de meldingsplicht die per 1 juli 2019 van kracht wordt, de doorwerking van de Wet VET en de verplichting dat in 2023 ieder kantoor in Nederland (groter dan 100 m2) een label C moet hebben.

Bedrijven die vallen onder de algemene regels van het Activiteitenbesluit hebben de verplichting om energiebesparende maatregelen te nemen die binnen vijf jaar zijn terug te verdienen. Om het ondernemers gemakkelijk te maken zijn voor verschillende branches zogenoemde Erkende Maatregelen Lijsten (EML) opgesteld. Deze maatregelen hebben een wettelijke status en zijn van toepassing voor bedrijven die jaarlijks meer dan 50.000 kWh elektriciteit of meer dan 25.000 m^3 aardgas gebruiken. Bedrijven die minder elektriciteit of aardgas verbruiken (kleinverbruikers) vallen niet onder deze wettelijke regeling. Bij grootverbruikers die meer dan 200.000 kWh elektriciteit of meer dan 75.000m^3 gas verbruiken kan een energieonderzoek worden afgedwongen. Meer informatie over deze regeling en de Erkende Maatregelen Lijsten voor diverse branches is te vinden op de website van InfoMil (www.infomil.nl). Volgend jaar komt er een meldingsplicht. Bedrijven dienen dan vierjaarlijks

het bevoegd gezag te informeren over de genomen maatregelen via een digitaal systeem. De Omgevingsdienst IJsselland houdt toezicht op de uitvoering van energiebesparende maatregelen.

3. Onderzoeken van collectieve maatregelen

Collectieve maatregelen op het gebied van energieproductie of het voorkomen van wateroverlast kunnen effectief zijn en er voor zorgen dat individuele bedrijven geen of minder maatregelen hoeven te nemen.

Ten aanzien van de duurzame opwekking van elektriciteit is er al een groot aantal ontwikkelingen op of in de directe nabijheid van Hessenpoort. Omdat bedrijven ook warmte nodig hebben voor ruimteverwarming en warm tapwater en een collectief systeem dat hier mogelijk geschikt voor zou kunnen zijn wordt een verkenning gestart om de haalbaarheid van collectieve warmtevoorziening te bepalen (**project 3.1**). Ook is de gemeente verantwoordelijk voor het aanleggen van de infrastructuur en het bouwrijp maken van de kavels. Het klimaatteam en het energieteam zal de projectleider civiele techniek adviseren om te komen tot klimaatbestendige en energiezuinige infrastructuur en kavels. Daarbij wordt gestreefd naar het realiseren van meekoppelkansen om klimaatbestendigheid te vergroten. Meerkosten zullen in beeld worden gebracht, waarover besluitvorming plaatsvindt (**project 3.2**).

3.1 Verkenning haalbaarheid collectieve warmtevoorziening.

Duurzame opwekking van elektriciteit is in ontwikkeling op en rondom Hessenpoort (zie bij 2.). Het ontwikkelen van collectieve warmtevoorziening zou kunnen voorzien in een behoefte en wordt op dit moment niet opgepakt door andere partijen. Per 1 juli 2018 krijgen nieuwe kleinverbruikers geen gasaansluiting meer van hun bedrijfsgebouw (Wet VET) zal er behoefte kunnen ontstaan aan collectieve warmtevoorziening.
Om deze vraag te beantwoorden zal een verkenning worden uitgevoerd met de vraag of een collectief warmtesysteem wenselijk en haalbaar is voor Hessenpoort.

- Centrale vraag: Welke collectieve warmtesystemen kunnen qua prijs concurreren met individuele systemen op kavel niveau ?
- Concurrerend systeem eventueel verder uitwerken: technisch, economisch ruimtelijke en organisatorisch
- Indien haalbaar en realiseerbaar aanbieden aan nieuwe bedrijven.

3.2 Nieuwleusenerdijk/Paderbornstraat
Om Hessenpoort klimaatbestendiger te maken worden fietspaden bij voorkeur verhoogd aangelegd. Daarnaast wordt op termijn de compartimenterende werking van de huidige spoorlijn vergroot Dit zorgt voor extra bescherming van Hessenpoort bij doorbraak en overlopen Vechtdijken. De gevolgen voor Hessenpoort en de bedrijven worden daarmee beperkt. De extra kosten zijn opgevoerd binnen het programma IJssel Vechtdelta.
Uitvoering zal, na een positief besluit, uitgevoerd worden in 2019. Resultaten worden gepubliceerd in een inspiratieboek IJssel Vecht Delta.

10 Organisatie

De programmamanager Hessenpoort, is opdrachtgever voor de uitvoering van het plan van aanpak duurzaamheid Hessenpoort.

De werkgroep duurzaamheid Hessenpoort zal het plan van aanpak uitvoeren. De werkgroep omvat de volgende disciplines: Milieuplanologie, Klimaatadviseurs, Civiele techniek en Vastgoed.

Er zal bij de uitvoering van het plan en de verschillende deelprojecten intensief overleg plaatsvinden met de Ondernemersvereniging Hessenpoort.

11 Planning

Vaststelling door het college oktober 2018

Planning op hoofdlijnen:

	2e helft 2018	1e helft 2019	2e helft 2019	1e helft 2020	2e helft 2020
Hoofdlijn 1: faciliteren duurzaamheid nieuwe bedrijven					
1.1.KEC adviseur					
1.2BREAAM evalueren					
Hoofdlijn 2: stimuleren duurzaamheid bij gevestigde en nieuwe bedrijven					
2.1. Regiegroep duurzame energie HP					
2.2. Planologische ruimte en contractvormen					
2.3. KEC maatregelen (toolbox)					
2.3.1 Pilot klimaatadaptatie op terrein- en gebouwniveau					
2.4. alternatieve aardgas					
2.5. EED richtlijn, erkende maatregelen					
Hoofdlijn 3: collectieve maatregelen					
3.1. Verkenning collectieve warmtevoorziening					
3.2. Klimaatmaatregelen infra					

12 Financiën

Benodigde dekking voor de uitvoering is € 188.000 .

Financiële dekking:

	GREX Hessenpoort	Programma KEC	Provinciale subsidie topwerklocaties
2018 (45.000 eur0	45.000 euro	Niet van toepassing	Niet van toepassing
2019 109.000 euro	84.000 euro	25.000 eur0	Nog niet bekend
2020 34.000 euro	34.000 euro	Nog niet bekend	Nog niet bekend

Uitvoeringsplan

Nr.	Naam	Omschrijving	Planning	Fin. 2018	Fin. 2019	Fin. 2020
1.1	KEC adviseur	KEC adviseur aanbieden aan nieuwe bedrijven	2018-2020	0	40.000	Pm **
1.2	BREEAM-regeling	Onderzoek effectiviteit van de regeling.	2019	0	10.000	p.m.*
2.1	Regiegroep duurzame energie Hessenpoort.	Samenwerking stroomlijnen en ontwikkelen van proposities.	2018-2020	5.000	10.000	10.000
2.2	Verkenning Planologische ruimte voor Duurzame energie	Planologische en contractuele ruimte voor vergroten	2018 – 2020	0	10.000	p.m.*
2.3	KEC maatregelen bestaande bedrijven (toolbox)	Maatregelen en ervaringen KEC beschrijven en ontsluiten. Ter beschikking stellen aan nieuwe bedrijven.	4e kw. 2018-1e kw. 2019	5.000	10.000	0
2.3.1	Pilot klimaatadaptatie op terrein- en gebouwniveau	Klimaateffecten op terrein- en gebouwniveau in kaart brengen en meekoppelkansen	2018	p.m.	0	0
2.4	Overzicht alternatieven aardgas	Ieder jaar actualiseren	2018-4e kw.- 2019-1e kw.	5.000	2.000	2.000
2.5	EED richtlijn, Erkende maatregelen.	Voorlichting en stimuleren van EED richtlijn	2019	5.000	5.000	0
3.1	Onderzoek haalbaarheid collectieve warmtevoorziening HP	Verkennend onderzoek naar collectieve warmtesystemen die mogelijk concurrerend zijn met individuele systemen.	3e kw. 2018	20.000	p.m.*	p.m.*

3.2	Nieuwleusenerdijk/ Paderbornstraat	Klimaatmaatregelen meenemen in ontwerp infrastructuur en versterken waterkerende infrastructuur (wegen, fietspaden, spoorlijnen en waterwegen)	2019 e.v.	0***	0***	0***
4.1	Coordinatie		2018-2020	0	12.000	12.000
4.2	Onvoorzien		2018-2020	5.000	10.000	10.000
	Totaal			**45.000**	**109.000**	**34.000**

* project 1.2, 2.2 en 3.1: de uitkomsten van deze onderzoeken/verkenningen kunnen leiden tot investeringsvoorstellen.

** in de loop van 2019 zal project 1.1 (KEC adviseur) worden geëvalueerd. Op basis daarvan zal beslist worden of deze werkwijze in 2020 wordt voortgezet.

*** dekkingsvoorstel extra kosten is ingebracht in programma Ijssel-Vecht-Delta (IJVD). Definitieve beslissing nog niet bekend (24 sept. 2018)

Bijlage Canvas methode

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Actieplan Toegankelijkheid (beantwoording motie)
portefeuillehouder	William Dogger
informant	Doorne, Jeroen van (3248)
medeopstellers	Brussel, Marieke van (4068)
afdeling	Ruimte en Economie
bijlagen	Voorstel: Informatienota Actieplan Toegankelijkheid Bijlage: 1. Plan van Aanpak Toegankelijkheid Bijlage: 2. Actieplan Toegankelijkheid Bijlage: 3. Juryrapport Zwolle verkiezing Meest Toegankelijke gemeente 2018 Bijlage: 4. Rapport Verdiepingsonderzoek Zwolle verkiezing Meest Toegankelijke gemeente 2018 Bijlage: 5. Acties voor Fracties

Voorgesteld besluit raad

Kennisnemen van:
1) Het Plan van Aanpak en Actieplan Toegankelijkheid dat als bijlage bij dit voorstel zijn gevoegd.
2) De overige bijlagen bij dit voorstel, te weten:

1. Het juryrapport van Zwolle in het kader van de verkiezing Meest Toegankelijke gemeente 2018.
2. Het rapport Verdiepingsonderzoek in het kader van de verkiezing Meest Toegankelijke gemeente 2018.
3. Het overzicht ‘Acties voor Fracties’ van Toegankelijk Zwolle.

3) De beantwoording van de motie ‘Actieplan Toegankelijkheid’ van de PvdA, ChristenUntie en het CDA van 3 juli 2017.

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 25 september 2018

Onderwerp	Actieplan Toegankelijkheid
Versienummer	V2.0

Portefeuillehouder W. Dogger

Informant J. van Doorne
Afdeling Ruimte en Economie / ZWRE
Telefoon 038 498 32 48
Email J.van.Doorne@zwolle.nl

Bijlagen
1) Plan van Aanpak Toegankelijkheid
2) Actieplan Toegankelijkheid
3) Juryrapport Zwolle verkiezing Meest Toegankelijke gemeente 2018
4) Rapport Verdiepingsonderzoek Zwolle verkiezing Meest Toegankelijke gemeente 2018
5) Acties voor Fracties

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

1) Het Plan van Aanpak en Actieplan Toegankelijkheid dat als bijlage bij dit voorstel zijn gevoegd.

2) De overige bijlagen bij dit voorstel, te weten:

   a) Het juryrapport van Zwolle in het kader van de verkiezing Meest Toegankelijke gemeente 2018.

   b) Het rapport Verdiepingsonderzoek in het kader van de verkiezing Meest Toegankelijke gemeente 2018.

   c) Het overzicht ‘Acties voor Fracties’ van Toegankelijk Zwolle.

3) De beantwoording van de motie ‘Actieplan Toegankelijkheid’ van de PvdA, ChristenUnie en het CDA van 3 juli 2017.

Datum 25 september 2018

Toelichting op het voorstel

Inleiding
Tijdens de gemeenteraadsvergadering van 3 juli 2017 in het kader van de perspectiefnota 2018 hebben de PvdA, ChristenUnie en het CDA de motie ‘Actieplan Toegankelijkheid’ ingediend.

In deze motie verzoeken de partijen het college om:
1) In een jaarlijks actieplan de uit te voeren activiteiten weer te geven en uit te werken
2) Middels het actieplan de Zwolse bevolking te informeren over de concrete ingrepen die worden gedaan om te komen tot een nog toegankelijker Zwolle.

Deze motie is met algemene stemmen aangenomen.

Bijgevoegde Plan van Aanpak en Actieplan zijn het resultaat van de uitvoering van deze motie.

Kernboodschap
Op heel veel terreinen wordt op dit moment al gewerkt aan toegankelijkheid. Zo wordt toegankelijkheid zoveel mogelijk integraal meegenomen in reguliere werkzaamheden en lopende projecten. In het kader van het VN Verdrag worden ook verschillende acties opgepakt die extra zijn op terreinen waar nu geen projecten zijn gepland. Deze acties zijn opgenomen in het actieplan voor 2018 en 2019. De acties sluiten wel zoveel mogelijk aan bij bestaande initiatieven en projecten (werk-met-werk maken), omdat er geen (structureel) budget beschikbaar is voor de aanpak van knelpunten. Bij het opstellen van het actieplan voor 2020 wordt tevens bekeken of er bij het opstellen van de begroting voor 2020 ook financiele middelen moeten worden aangevraagd.

Consequenties
Het Actieplan 2018/ 2019 heeft geen (financiele) consequenties. Waar mogelijk wordt er werk met werk gemaakt, worden reguliere uren van medewerkers ingezet voor het uitvoeren van werkzaamheden, of wordt gebruik gemaakt van de kennis, kunde en uren van de mensen van Toegankelijk Zwolle. Wel kan het zijn dat er nieuwe acties, met mogelijk (financiele) consequenties voortkomen uit de in het Actieplan 2018/ 2019 opgenomen acties. Deze acties en consequenties worden in dat geval meegenomen in het Actieplan 2020 en bij de begroting van 2020.

Communicatie
Het Plan van Aanpak en het Actieplan worden ter kennisgeving naar uw Raad. Daarnaast is Toegankelijk Zwolle betrokken bij de totstandkoming van beide documenten. Desgevraagd hebben zij aangegeven positief te staan tegenover het Actieplan. Tot slot wordt per actie bekeken op welke wijze communicatie in algemene zin, of richting specifieke doelgroepen kan/ moet worden ingezet.

Vervolg
Met het vaststellen van het Actieplan 2018/ 2019 wordt er de komende ruime jaar uitvoering gegeven aan deze acties. Tevens worden de uitkomsten van de acties waar nodig meegenomen bij het Actieplan 2020.

Datum 25 september 2018

Openbaarheid
Openbaar

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Datum 25 september 2018

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 49382

Onderwerp Actieplan Toegankelijkheid (beantwoording motie)

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 02-10-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

aan de slag

Zwolle

Ruimte en Economie

Telefoon (038) 498 3266

Plan van Aanpak Toegankelijk Zwolle

"Niet praten, maar doen"

Opdrachtgever W. Dogger
Opdrachtnemer J. van Doorne
Versie 2
Datum 25 september 2018

Datum 25 september 2018
Titel Plan van Aanpak Toegankelijk Zwolle

Inhoud

1	**Inleiding**	**3**
1.1	Aanleiding	3
1.2	Doel	3
1.3	Acties voor fracties	4
1.4	Leeswijzer	4
2	**VN verdrag**	**5**
2.1	Zelfstandigheid en zeggenschap	5
2.2	Toegankelijkheid	6
2.3	Gelijkheid	6
3	**Inclusie**	**7**
3.1	Wat verstaan wij onder inclusie?	**Error! Bookmark not defined.**
3.2	Werkwijze	7
4	**Aanpak en Prioritering**	**8**
4.1	Fysiek	8
4.2	Sociaal	9
4.3	Informatie en Communicatie	9
4.4	Prioritering	10
4.5	Doorkijk naar 2020	10

1 Inleiding

Medio december 2006 hebben de Verenigde Naties het 'Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap' aangenomen. Artikel 1 van dit verdrag schrijft voor dat personen met een handicap in een ‘inclusieve samenleving’ niet worden belet volledig, effectief en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving.

Het college van B&W heeft het VN verdrag op 9 april 2013 namens de gemeente Zwolle ondertekend. ‘Inclusief beleid’ gaat over non-discriminatie, participatie, gelijke kansen, toegankelijkheid en persoonlijke autonomie. Om de omslag naar een inclusieve samenleving te bevorderen, stelt het rijk voor dat gemeenten met ‘lokale agenda’s voor inclusie’ gaan werken.

Naar aanleiding van het VN verdrag heeft Zwolle in 2016 allereerst een Visie op de toegankelijkheid van de openbare ruimte opgesteld. Na vaststelling van deze Visie door de raad is de visie vertaald in een handboek met ontwerprichtlijnen ter bevordering van de toegankelijkheid van de openbare ruimte. Dit handboek is in mei 2017 gepubliceerd via https://toegankelijkestad.zwolle.nl/

1.1 Aanleiding

In de Perspectiefnota 2018 – 2021 is beschreven hoe de gemeente Zwolle wil bouwen aan de toekomst van de stad en regio, met als motto ‘Werken aan het Zwolle van morgen’.

Op 3 juli 2017 heeft de toenmalige gemeenteraad van de gemeente Zwolle bij het behandelen van de Perspectiefnota 2018 een motie aangenomen, waarin zij het college het volgende verzoekt:

- In een jaarlijks actieplan de uit te voeren activiteiten weer te geven en uit te werken.
- Middels het actieplan de Zwolse bevolking te informeren over de concrete ingrepen die worden gedaan om te komen tot een nog toegankelijker Zwolle.

1.2 Doel

In Zwolle kiezen we er voor om toegankelijkheid zo pragmatisch mogelijk aan te pakken, maar niet zonder daarbij de grote lijnen uit het oog te verliezen. Om te komen tot een afgewogen jaarlijks actieplan is daarom gestart met het opstellen met een overkoepelend Plan van Aanpak. De grote lijnen uit dit Plan van Aanpak worden in een jaarlijks actieplan vertaald in concrete acties. Het actieplan vertaalt het grote verhaal van het VN verdrag in concrete behapbare acties. Daarbij wordt zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij bestaande ontwikkelingen. Lopende en/of reguliere werkzaamheden zijn niet in dit het actieplan opgenomen.

Het VN-verdrag zegt bewust *"Nothing about us, without us"*. De Zwolse belangenorganisatie Toegankelijk Zwolle heeft een belangrijke rol in de uitvoering van het VN-verdrag. Zij schrijft en denkt mee aan de acties en heeft ook een belangrijke rol in de uitvoering ervan en is dan ook actief betrokken bij de totstandkoming van dit Plan van Aanpak en het actieplan

1.3 Acties voor fracties

Rondom de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 heeft Toegankelijk Zwolle een lijst met 9 concrete acties gemaakt om de lokale politiek te inspireren op het gebied van toegankelijkheid. Deze 9 acties voor een Toegankelijk Zwolle zijn als uitgangspunt genomen bij het opstellen van het Actieplan. Voor de volledigheid is het document ´Acties voor Fracties´ als bijlage bij dit plan van Aanpak gevoegd. Tevens zijn hieronder de 9 punten kort weergegeven:

1) Zet in op bewustwording
2) Realiseer een stimuleringsfonds
3) Geef het goede voorbeeld
4) Verbeter de informatie over toegankelijkheid
5) Gebruik de kennis van ervaringsdeskundigen
6) Verbeter de informatie over voorzieningen en regelingen voor mensen met een beperking
7) Maak ruimte voor experiment
8) Integreer toegankelijkheid in het beleid
9) Reserveer geld voor toegankelijkheid.

1.4 Leeswijzer

Na dit inleidende hoofdstuk geeft hoofdstuk 2 een beschrijving van het VN-verdrag weer. In hoofdstuk 3 staan we stil bij de aanpak en prioritering. Tot slot wordt in hoofdstuk 4 de aanpak en de prioritering geschetst en wordt een doorkijk naar 2020 gegeven. Het Actieplan met daarin de activiteiten voor 2018 is opgenomen in bijlage 1 bij dit Plan van Aanpak. Naast dit Actieplan zijn tevens het juryrapport voor Zwolle van de 'Verkiezing meest toegankelijke gemeente 2018', het rapport 'Verdiepingsonderzoek Zwolle, Verkiezing Meest toegankelijke gemeente 2018' en het document 'Acties voor Fracties' als bijlage bijgevoegd.

2 VN verdrag

Het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap is de basis voor dit plan van aanpak. Nederland heeft dit verdrag in juli 2016 geratificeerd. Het verdrag moet zorgen voor een betere positie van mensen met een handicap in de samenleving. Want mensen zijn allemaal verschillend maar wel gelijkwaardig, en iedereen moet gewoon onbeperkt mee kunnen doen.

Het VN-Verdrag voor de rechten van mensen met een handicap gaat onder andere over gelijkheid, doeltreffendheid en redelijkheid, toegankelijkheid en zelfstandigheid. De drie belangrijkste onderwerpen zijn:

- Zelfstandigheid en zeggenschap;
- Toegankelijkheid en
- Gelijkheid.

Uitgangspunten VN-Verdrag inzake personen met een handicap:

2.1 Zelfstandigheid en zeggenschap

Volledige zelfstandigheid voor mensen, ook voor mensen met een handicap, vormt de basis van het Verdrag. Niet de mate van ondersteuning die iemand nodig heeft, bepaalt hoe zelfstandig iemand is. Maar iemand is zelfstandig op het moment dat een persoon zelf vorm en inhoud kan geven aan zijn leven en daarbij de ondersteuning krijgt die nodig is.

De hoofdambitie van het VN-verdrag is dat mensen met een handicap meer naar eigen wens en vermogen kunnen meedoen aan de samenleving, net als ieder ander. Mensen met een handicap willen zoveel mogelijk zelf de regie over hun eigen leven houden.

De mate van ondersteuning die iemand nodig heeft, bepaalt niet hoe zelfstandig iemand kan zijn.

2.2 Toegankelijkheid

Om naar vermogen mee te kunnen doen is het van belang dat de samenleving toegankelijk is. Hierbij gaat het om bereikbaarheid, bruikbaarheid en begrijpelijkheid.

Bereikbaarheid:

- De omgeving en het vervoer dient zo ingericht te zijn dat iedereen zo zelfstandig mogelijk overal kan komen.

Bruikbaarheid:

- Gebouwen, diensten en voorzieningen moeten door iedereen zo zelfstandig mogelijk gebruikt kunnen worden.

Begrijpelijkheid:

- Informatie moet voor iedereen beschikbaar en begrijpelijk zijn.

Alle mensen moeten volledig en op voet van gelijkheid mee kunnen doen aan alle aspecten van het leven. Ook de mensen met een handicap. Een land moet er voor zorgen dat er toegang is tot de omgeving, tot vervoer, informatie, de werkplek en toegang tot openbare faciliteiten en diensten. Knelpunten zijn bijvoorbeeld:

- ontoegankelijke voorzieningen, zoals stations, kantoren, winkels en horeca,
- betaalautomaten,
- maar ook websites op internet.

Het Verdrag verplicht ons voortaan na te denken over vragen als:

- Is de informatie die ik aanbied wel toegankelijk voor mensen met een verstandelijke handicap?
- Kunnen mensen met een rolstoel zelf bij ons gebouw naar binnen en er weer uit?
- Heb ik er rekening mee gehouden dat mensen met een hulphond kunnen komen?
- Hebben wij onze verkiezingsinformatie zo ingericht, dat ook mensen met een verstandelijke handicap er gebruik van kunnen maken?

2.3 Gelijkheid

Alle mensen hebben recht op gelijkheid. Soms zijn er aanpassingen nodig om voor mensen hetzelfde te kunnen bereiken. Het is belangrijk te kijken naar wat iemand nodig heeft. Het kan dan zijn dat je mensen ongelijk moet behandelen, om gelijkheid te bereiken in bijvoorbeeld levenskwaliteit, maatschappelijke deelname of onderwijs. Als je vooraf rekening houdt met een grote diversiteit van mensen, hoef je achteraf geen aanpassingen voor een specifieke groep te maken en sluit je niemand buiten.

Achteraf blijkt vaak dat aanpassingen voor veel meer mensen prettig zijn.

3 Inclusie

Inclusie is een begrip dat op diverse manieren geïnterpreteerd kan worden. Letterlijk betekent het: *"Insluiting, het tegenovergestelde van exclusie"* (Bron: Van Dale).Dit wordt mooi verbeeld in onderstaande afbeelding.

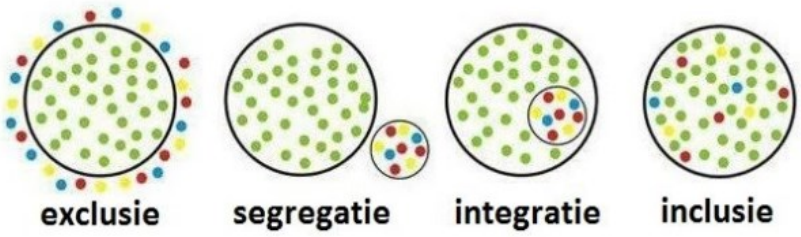

Afbeelding 1: Verschil tussen exclusie, segregatie, integratie en inclusie

Als het gaat om participatie wordt inclusie vaak omschreven als: "De insluiting in de samenleving van achtergestelde groepen op basis van gelijkwaardige rechten en plichten"

In Zwolle streven we er naar om iedereen zo optimaal deel te kunnen laten nemen en niemand uit te sluiten. Daarbij gaat het wel om maatwerk. Inclusie mag daarom nooit een doel op zich zijn, de mens zelf staat centraal.

Onder inclusie verstaan wij dan ook het volgende:

Iedereen kan naar eigen keuze meedoen.

3.1 Werkwijze

Bij het opstellen van het bijgevoegde Plan van Aanpak is niet alleen naar het Fysieke Domein gekeken. Mede gelet op de aanbeveling uit het juryrapport van de verkiezing 'Meest toegankelijke gemeente 2018' en de Acties voor Fracties is ook actief gekeken naar acties binnen de pijlers Sociaal en Informatie & Communicatie.

4 Aanpak en Prioritering

Binnen de aanpak van toegankelijkheid onderscheiden we drie pijlers:

- Fysiek
- Sociaal
- Informatie en Communicatie

In afbeelding 2 zijn de drie pijlers weergegeven met daarbinnen hun concrete aandachtsgebieden.

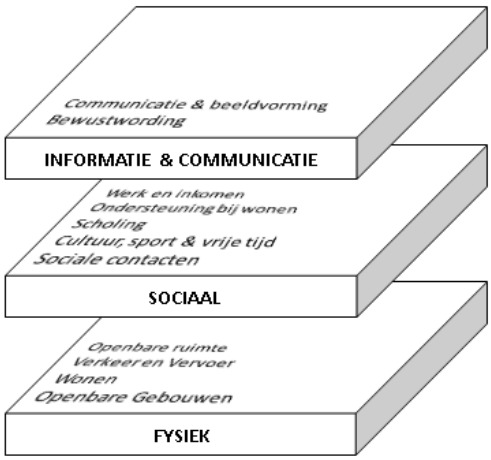

Afbeelding 2: Pijlers waarbinnen toegankelijkheid een rol speelt

4.1 Fysiek

De fysieke pijler is de eerste drempel die gelijkwaardige deelname aan de samenleving in de weg staat of juist kan bewerkstelligen. Deze pijler vormt dan ook de basis, ofwel het fundament voor mensen met een handicap om gelijkwaardig te kunnen participeren. Je dient immers een locatie te kunnen bereiken om er vervolgens onderwijs te kunnen volgen en om ergens te kunnen werken is het noodzakelijk dat je een gebouw in kan en voorzieningen als het toilet bijvoorbeeld kunt gebruiken.

In het fysieke domein dient toegankelijkheid gerealiseerd te worden van:

- Openbare ruimte
- Gebouwen
- Woningen
- Openbaar Vervoer

De aanpassingen binnen de fysieke ruimte zijn van directe invloed op de sociale pijler. Dit betekent dat aanpassingen binnen de fysieke pijler op het gebied van toegankelijkheid gunstige effecten hebben voor de sociale pijler, ook financieel.

Een voorbeeld hiervan zijn de aanpassingen van de bushaltes en de laagdrempelige bussen. Door deze aanpassingen zijn minder reizigers aangewezen op het (duurdere) WMO-vervoer. Deze aanpassing in de fysieke pijler betekent niet alleen dat mensen met een handicap beter deel kunnen nemen aan de maatschappij, maar tevens een besparing binnen de sociale pijler.

4.2 Sociaal

Onder de sociale pijler verstaan we zaken als werk en inkomen, ondersteuning bij wonen, scholing, cultuur, sport & vrije tijd en sociale contacten. Het belangrijkste onderdeel van deze pijler is het bieden van ondersteuning, hulp of subsidies zodat mensen met een handicap naar eigen wens en vermogen mee kunnen doen aan de samenleving. Desgewenst kunnen ze zodoende langer op een reguliere sportvereniging, werkgever of bijvoorbeeld school blijven.

Het doel van deze sociale pijler is om mensen met een handicap door middel van (beperkte) hulp langer thuis kunnen laten wonen, begeleiden naar (betaald) werk of bijvoorbeeld hulp bieden bij het op orde brengen of houden van hun financiële situatie. Enerzijds zorgen we hiermee dat mensen langer zelfstandig kunnen blijven wonen, werken of deelnemen aan de maatschappij. Anderzijds voorkomen we hiermee dat deze groep mensen aanspraak moet maken op specialistische of specifieke (vaak individuele) en dus duurdere voorzieningen.

Thema's die landelijk genoemd worden zijn:

- Werk
- Onderwijs
- Participatie
- Zorg en ondersteuning

4.3 Informatie en Communicatie

De laatste pijler betreft Informatie en Communicatie. Niet alleen de openbare ruimte, maar ook de informatie en communicatie-uitingen moeten voor iedereen toegankelijk zijn. Dit betekent dat websites, brieven en andere informatie en communicatie-uitingen zodanig moeten zijn opgesteld dat ze voor iedereen technische bereikbaar, begrijpelijk en leesbaar zijn.

Voorbeelden hiervan zijn websites met voorleessoftware, gebruik van teksten op een bepaald niveau waardoor deze voor de meerderheid van de Nederlandse bevolking te begrijpen zijn en het gebruik van kleuren met een groot contrast.

4.4 Prioritering

Binnen deze drie pijlers is de eerste winst te behalen bij acties binnen het Fysieke Domein, omdat het Fysieke Domein de eerste drempel tot deelname aan de maatschappij vormt. Wanneer mensen met een handicap langer zelfstandig kunnen blijven wonen, verplaatsen en toegang hebben tot openbare gebouwen zijn de eerste randvoorwaarden voor een inclusieve samenleving aanwezig. Hier ligt dan ook onze focus voor de te ondernemen acties. Daar komt bij dat, zoals eerder onder hoofdstuk 4.1 al gesteld is, een aanpassing binnen de fysieke pijler ook een direct invloed heeft op het realiseren van inclusie binnen de sociale pijler.

Dit betekent uiteraard niet dat we acties binnen het sociale Domein of op het gebied van Informatie en Communicatie uitsluiten. Wanneer binnen een van deze pijlers concrete acties mogelijk zijn om te komen tot een inclusieve(re) samenleving, dan pakken we deze met beide handen aan.

In bijlage 1 vindt u een overzicht van de lopende en geplande acties voor 2018, gebaseerd op een van de drie pijlers. Voor een aantal van deze acties geldt dat ze ook in 2019 (en verder) doorlopen. Denk hierbij aan een meldpunt of het schouwen van de openbare ruimte. Voor andere acties geldt dat de concrete uitwerking mogelijk niet in 2018 kan plaatsvinden. Hierbij kan gedacht worden aan de aanpassing van de openbare ruimte op basis van een nog uit te voeren scan.

4.5 Doorkijk naar 2020

In navolging van dit Plan van Aanpak en Actieplan gaan we komend jaar werken aan een Actieplan voor 2020. Om de implementatie van het VN-verdrag goed door te voeren dient er geïnvesteerd te worden in toegankelijkheid. Hier is de komende jaren structureel geld voor nodig. Bij het opstellen van het Actieplan 2020 wordt bekeken hoe hier invulling aan gegeven kan worden, zodat bij het opstellen van de begroting van 2020 hier een afweging in gemaakt kan worden.

Toegankelijk

Zwolle

Ruimte en Economie

Telefoon (038) 498 3266

Actieplan Toegankelijkheid 2018/ 2019

Opdrachtgever	W. Dogger
Opdrachtnemer	J. van Doorne
Versie	2
Datum	25 september 2018

Datum 25 september 2018
Titel Actieplan Toegankelijkheid 2018/ 2019

Inhoud

1	**Actieplan Toegankelijkheid**	**3**
2	**Algemeen**	**3**
2.1	Koplopergemeente	3
3	**Fysiek**	**4**
3.1	Openbare Gebouwen	4
3.1.1	Schouwen van gebouwen in gemeentelijk beheer	4
3.1.2	Toegankelijkheid stemlokalen	4
3.2	Wonen	5
3.2.1	Woningcorporaties checklist	5
3.2.2	T-Huis aangepaste woning/ informatiecentrum	5
3.3	Verkeer en Vervoer	6
3.3.1	Pilot Voetganger centraal	6
3.3.2	Fietssticker	6
3.3.3	Verkeerslichten	7
3.4	Openbare ruimte	7
3.4.1	Meldpunt Toegankelijke stad	7
3.4.2	Beeldmeetlat CROW	8
3.4.3	Verdiepingslag geleidenlijnen	8
3.4.4	Dementie en de openbare ruimte	8
3.4.5	Toegankelijke speeltuinen	9
3.4.6	Eurosleutel	9
3.4.7	Informatie voor (oudere) bezoekers binnenstad	9
4	**Sociaal**	**10**
4.1	Beleid	10
4.1.1	Lokale inclusie agenda	10
4.2	Cultuur, Sport & Vrije tijd	10
4.2.1	Zorgeloos Vechtdal	10
4.2.2	Wheelmap	11
5	**Informatie en Communicatie**	**12**
5.1	Bewustwording	12
5.1.1	Week van de Toegankelijkheid	12
5.1.2	Stadsexpedities	12
5.1.3	Vergunningen	13

Datum 25 september 2018
Titel Actieplan Toegankelijkheid 2018/ 2019

1 Actieplan Toegankelijkheid

Op heel veel terreinen wordt op dit moment al gewerkt aan toegankelijkheid. Zo wordt toegankelijkheid zoveel mogelijk integraal meegenomen in reguliere werkzaamheden en lopende projecten. Deze werkzaamheden zijn in dit actieplan niet opgenomen.

In het kader van het VN Verdrag worden ook verschillende acties opgepakt die extra zijn op terreinen waar nu geen projecten zijn gepland. Dit actieplan beschrijft deze acties voor 2018 en 2019.

De acties sluiten wel zoveel mogelijk aan bij bestaande initiatieven en projecten (werk-met-werk maken) omdat er geen (structureel) budget beschikbaar is voor de aanpak van knelpunten. Zoals aangegeven in Plan van Aanpak ligt de nadruk nog altijd op acties in het Fysiek Domein, omdat hier de vrij snel concrete acties kunnen worden gerealiseerd.

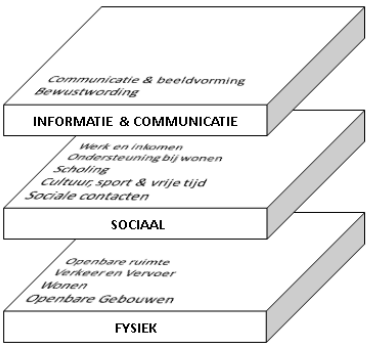

Afbeelding 1: Pijlers waarbinnen toegankelijkheid een rol speelt

2 Algemeen

2.1 Koplopergemeente

De gemeente Zwolle is één van de 25 gemeentes die mee doet aan het koploper-programma van de VNG voor de implementatie van VN-verdrag voor mensen met een beperking. Het koploper programma is bedoeld om een extra impuls te geven aan al lopende initiatieven van gemeenten op het gebied van toegankelijkheid. Binnen dit koploperprogramma kan informatie gedeeld worden, kunnen we leren van goede voorbeelden en kunnen bestaande initiatieven groter gemaakt worden.

Financiën
Geen consequenties.

Toelichting:

- De stadsergonoom is eerste aanspreekpunt voor het programma en coördineert eventuele acties. Deze uren zijn gedekt vanuit de structurele uren die hier voor beschikbaar zijn. De uren van overige medewerkers worden gedekt vanuit de lopende projecten waarmee zij deel nemen aan het koploperprogramma.

3 Fysiek

3.1 Openbare Gebouwen

3.1.1 Schouwen van gebouwen in gemeentelijk beheer

Als gemeente beheren we ongeveer 170 objecten. Een deel van de objecten zijn publieke gebouwen zoals als het stadskantoor en het stadhuis. Maar ook gebouwen zoals Hedon, de Spiegel of de commerciële ruimtes onder het stadskantoor zijn gemeentelijk vastgoed. In kader van het VN-verdrag moeten alle openbaar toegankelijke gebouwen ook echt toegankelijk zijn. Als gemeente hebben we een hierin een voorbeeldrol. Op dit moment hebben we geen helder beeld van hoe toegankelijk de door de gemeente Zwolle beheerde gebouwen zijn.

Dit betekent in de praktijk dat onder andere de scholen, wijkgebouwen, musea en de openbare invalidentoiletten moeten worden geschouwd en waar nodig worden aangepast. Samen met Toegankelijk Zwolle worden de gemeentelijke gebouwen geschouwd om te bepalen welke aanpassingen (met bijbehorende kosten) nodig zijn en met welke prioritering. Hiervoor is al een Plan van Aanpak opgesteld. Voor de uitvoering van de aanpassingen zijn echter ook (financiële) middelen nodig.

Financiën

Op dit moment is er nog geen zicht op de noodzakelijke aanpassingen en daarmee ook niet op de benodigde kosten. Waar mogelijk maken wij werk met werk in het kader van bijvoorbeeld regulier onderhoud. Samen met onder andere de afdeling Vastgoed, Beheer Gebouwen en externe huurders gaan we op zoek naar middelen om de benodigde aanpassingen te (kunnen) financieren.

Toelichting:

- Het schouwen van de gebouwen vindt plaats door belangenorganisatie Toegankelijk Zwolle. Ondersteuning van Toegankelijk Zwolle vindt plaats op basis van een subsidie aan Travers.
- Voor de uitvoering van aanpassingen zijn momenteel nog geen middelen beschikbaar. Dit wordt in overleg met de afdeling Vastgoed opgepakt.

3.1.2 Toegankelijkheid stemlokalen

Eind maart 2018 heeft de minister van BZK aangekondigd dat op 1 januari 2019 een wijziging van de Kieswet in werking treedt. Vanaf die datum worden de volgende twee onderdelen opgenomen:

- *“Burgemeester en wethouders dragen er zorg voor dat alle in de gemeente aangewezen stemlokalen zodanig zijn gelegen en zo zijn ingericht en uitgerust dat kiezers met lichamelijke beperkingen zoveel mogelijk hun stem zelfstandig kunnen uitbrengen.*
- *Indien burgemeester en wethouders niet voldoen aan het tweede lid informeren zij de gemeenteraad over de reden hiervoor.”*

Financiën
Op dit moment is er nog geen zicht op de noodzakelijke aanpassingen en daarmee ook niet op de benodigde kosten.

Toelichting:
- Op dit moment is onbekend wat deze Kieswetswijziging voor concrete consequenties heeft. De verwachting is dat een aantal van de huidige stemlokalen niet (voldoende) toegankelijk is voor kiezers met een lichamelijke beperking.
- Voor de uitvoering van aanpassingen zijn momenteel nog geen middelen beschikbaar.

3.2 Wonen

3.2.1 Woningcorporaties checklist

Voor veel aanpassingen aan woningen die nodig zijn voor mensen met een beperking, geldt dat ze vaak al zonder meerkosten vanaf het begin van het (bouw)project meegenomen kunnen worden. Dit gebeurt in de praktijk vaak niet, waardoor dure (WMO) aanpassingen achteraf nodig zijn. Toegankelijk Zwolle wil daarom een checklist opstellen die woningbouwcoöperaties kunnen gebruiken bij de woningbouwontwikkeling.

Financiën
Geen consequenties.

Toelichting:
- De checklist wordt opgesteld door belangenorganisatie Toegankelijk Zwolle. Ondersteuning van Toegankelijk Zwolle vindt plaats op basis van een subsidie aan Travers.

3.2.2 T-Huis aangepaste woning/ informatiecentrum

Toegankelijk Zwolle werkt aan een initiatief om te komen tot een woning-/ informatiecentrum waar (informatie over) aanpassingsmogelijkheden en voorzieningen in kader van wonen bekeken en geprobeerd kunnen worden. Dit initiatief wordt meegenomen in het project Wonen en Zorg.

Financiën
(Vooralsnog) geen consequenties.

Toelichting:
- Het voorstel wordt opgesteld door belangenorganisatie Toegankelijk Zwolle. Ondersteuning van Toegankelijk Zwolle vindt plaats op basis van een subsidie aan Travers.
- Wanneer vanuit het project Wonen en Zorg het initiatief als kansrijk wordt bestempeld, zullen extra middelen nodig zijn voor de realisatie.

3.3 Verkeer en Vervoer

3.3.1 Pilot Voetganger centraal

In samenwerking met VVN, Toegankelijk Zwolle en Windesheim, wordt in het kader van de mobiliteitsvisie een onderzoek voorbereid waarmee zowel de objectieve als subjectieve (verkeers-) veiligheid van voetgangers op specifieke (probleem)locaties kan worden bepaald. Daarbij is ook specifieke aandacht voor de voetganger met een beperking. Op basis van het onderzoek worden aanbevelingen gedaan voor zowel fysieke als sociale maatregelen om de verkeerssituatie te verbeteren. Met deze actie sluiten we aan op de Mobiliteitsvisie die momenteel wordt opgesteld.

Financiën
(Vooralsnog) geen consequenties.

Toelichting:

- De pilot is onderdeel van de Mobiliteitsvisie.
- Voor eventuele fysieke of sociale maatregelen om de verkeerssituatie te verbeteren zijn geen financiële middelen beschikbaar. Deels kunnen deze in reguliere werkzaamheden en/ of projecten meegenomen worden. Daar waar dit niet kan zijn extra middelen nodig.

3.3.2 Fietssticker

Geparkeerde fietsen in de binnenstad zorgen voor chaos, een verminderde uitstraling en belemmeren de toegankelijkheid van het gebied. Daarom geldt in een steeds groter deel van de binnenstad een fietsparkeerverbod. Voor sommige mensen is de afstand vanaf de fietsenstalling tot aan het winkelgebied echter een te grote afstand om te lopen. Voor deze mensen starten we met een pilot met een fietssticker. Deze sticker maakt (aan de handhaver) duidelijk dat de gebruiker een beperking heeft en daarom wel in het winkelgebied mag parkeren. Om misbruik van de sticker tegen te gaan wordt de sticker in eerste instantie alleen aangeboden aan mensen die in aanmerking komen voor of in het bezit zijn van een invalideparkeerkaart.

Financiën
Geen consequenties.

Toelichting:

- De kosten voor de communicatie en drukken en versturen de sticker van worden gedekt vanuit de reserve parkeren.

3.3.3 Verkeerslichten

Verkeerslichten zijn voor mensen met een beperking soms een groot obstakel. Voor blinden en slechtzienden is het feit dat rateltikkers meestal niet meer aanstaan erg lastig. Mensen die gebruik maken van een scootmobiel kunnen lang niet altijd goed bij de knop. En voor ouderen of mensen in een rolstoel is de oversteektijd soms erg kort. Samen met Toegankelijk Zwolle gaan we kijken naar welke knelpunten er zijn rondom verkeerslichten en welke (innovatieve) oplossingen er voor zijn. Met deze actie sluiten we aan op de Mobiliteitsvisie.

Financiën
Geen consequenties.

Toelichting:
- De uren komen deels ten laste van de structurele uren die beschikbaar zijn voor het onderhoud van verkeerslichten.
- Eventuele pilot worden meegenomen in het uitvoeringsprogramma van de Mobiliteitsvisie.

3.4 Openbare ruimte

3.4.1 Meldpunt Toegankelijke stad

Sinds twee jaar is het meldpunt voor toegankelijkheidsknelpunten actief. Een deel van het jaarlijks onderhoudsbudget van de gemeente Zwolle is bestemd voor het oplossen van knelpunten in de openbare ruimte. Een uitvoeringsteam gaat op basis van meldingen aan de slag om zo de stad toegankelijker te maken. Naast de meldingen via het meldpunt gaat ook Toegankelijk Zwolle actief aan de slag met het schouwen van routes.

Financiën
Geen consequenties.

Toelichting:
- De kosten voor de uren van de medewerkers en de uitvoering worden gedekt vanuit project- en/ of onderhoudsbudgetten.

3.4.2 Beeldmeetlat CROW

Vanuit Zwolle nemen we deel aan een landelijke werkgroep van het CROW voor het opstellen van beeldmeetlatten voor looproutes. Deze beeldmeetlatten geven concrete beoordelingscriteria waarmee looproutes beoordeelt kunnen worden op hun kwaliteit.

Financiën
Geen consequenties.

Toelichting:
- De kosten voor de uren van de medewerker worden gedekt vanuit de reguliere adviesuren voor verkeer.

3.4.3 Verdiepingslag geleidenlijnen

Voor geleidelijnen zijn sinds enkele jaren nieuwe landelijke richtlijnen. Bij het toepassen van deze geleidelijnen in de praktijk blijkt dat dit regelmatig leidt tot onduidelijkheden, waardoor ook regelmatig aanpassingen nodig zijn. In overleg met de Toegankelijk Zwolle en de landelijke oogvereniging willen we de richtlijnen verder verdiepen.

Financiën
Geen consequenties.

Toelichting:
- Dit wordt voornamelijk vanuit Toegankelijk Zwolle opgepakt. Als gemeente blijven we aangehaakt bij het proces en leveren we waar nodig/ mogelijk input

3.4.4 Dementie en de openbare ruimte

In opdracht van verschillende gemeentes, waaronder de gemeente Zwolle is door een extern onderzoeksbureau onderzocht wat er in de openbare ruimte gedaan kan worden voor mensen met dementie. De eerste resultaten van dit onderzoek zijn bekend. In de komende periode gaan de verschillende gemeentes de aanbevelingen toetsen door deze toe te passen op een pilot route. De uitkomsten van deze pilots worden vervolgens verwerkt in definitieve aanbevelingen. Deze aanbevelingen worden door de gemeente Zwolle overgenomen in de richtlijnen voor de inrichting van de openbare ruimte, zoals ze staan vermeld op de website https://toegankelijkestad.zwolle.nl/.

Financiën
Geen consequenties.

Toelichting:
- De Zwolse pilot wordt in Holtenbroek (nabij Fermmate) uitgevoerd. De voorbereiding van de pilot vindt in 2018 plaats. De uitvoering in 2019.
- De kosten voor de uren van de Stadsergonoom zijn gedekt vanuit een meerjarig incidenteel budget dat voor de Stadsergonome beschikbaar is.
- Het verwerken van de aanbevelingen in de richtlijnen wordt bekostigd vanuit reguliere ureninzet.

3.4.5 Toegankelijke speeltuinen

Er wordt een scan uitgevoerd van de bestaande speelvoorzieningen in de stad om te kijken in welke mate kinderen met en zonder beperking samen kunnen spelen. We doen dat samen met de doelgroep. In 2018 wordt de centrale speelplek in park Weezenlanden aangepast om samen spelen van kinderen met en zonder beperking mogelijk te maken.

Financiën
(Vooralsnog) geen consequenties.

Toelichting:
- De kosten voor zowel het uitvoeren van de scan, als de uren van toegankelijke speeltuinen, worden gedekt vanuit het reguliere budget voor spelen.
- De kosten voor uitvoering van de overige aanpassingen zijn nog niet bekend.

3.4.6 Eurosleutel

In de stad hebben we een beperkt aantal openbare (invalide) toiletten, deze zijn te vinden bij de bewaakte fietsenstalling. De openingstijden van de toiletten zijn gekoppeld aan die van de fietsenstalling. Dit betekent dat de toiletten nu ’s avonds en ’s nachts niet beschikbaar zijn. Door de sloten op de toiletten te vervangen door eurosloten, kunnen mensen die in het bezit zijn van een Eurosleutel ook buiten openingstijden van de fietsen stalling gebruik maken van deze toiletten.

Financiën
Geen consequenties.

Toelichting:
- De kosten voor het aanpassen van de sloten worden gedekt vanuit de reserve parkeren.

3.4.7 Informatie voor (oudere) bezoekers binnenstad

We gaan de informatievoorziening over de bereikbaarheid van de binnenstad voor senioren en minder validen verbeteren. Bijvoorbeeld: welke busroutes rijden er, waar zijn invaliden parkeerplekken, waar zijn openbare toiletten, etc. Met een goede informatievoorziening willen we aangeven dat de binnenstad (ook) voor senioren en minder validen goed bereikbaar en toegankelijk is.

Financiën
Geen consequenties.

Toelichting:
- De kosten voor het aanpassen van de sloten worden gedekt vanuit de reserve parkeren.
- Dit betreft een actiepunt als gevolg van een brief die Driezorg eind januari 2017 aan de Raadsgriffie heeft gestuurd met als onderwerp ‘parkeren in Zwolle’.

4 Sociaal

4.1 Beleid

4.1.1 Lokale inclusie agenda

Een sociaal en inclusief beleid is één van de uitgangspunten voor de werkzaamheden binnen het sociaal domein. Vanuit deze doelstelling worden al veel verschillende acties gerealiseerd die allemaal als doel hebben de maatschappelijk participatie van Zwollenaren te vergroten. Daarnaast ligt de focus op het er voor zorgen dat het zorgsysteem ook op langere termijn financieel houdbaar blijft. Vanuit Toegankelijkheid worden dit jaar geen aanvullende acties opgenomen. Er vindt wel regelmatig afstemming plaats.

Financiën
Niet van toepassing

4.2 Cultuur, Sport & Vrije tijd

4.2.1 Zorgeloos Vechtdal

Zwolle neemt deel aan de toeristische samenwerking van de Vechtdalgemeenten. Zwolle heeft als grote gemeente daar aangejaagd dat productontwikkeling en marketing op een ander level moeten worden aangevlogen. Daartoe zijn een paar thema's gekozen, waarop het Vechtdal zich wil onderscheiden en vermarkten. Zorgtoerisme is daarbij een speerpunt. Zorg klinkt als medisch. Dat is het niet (alleen). Om te beginnen wil het Vechtdal de meest toegankelijke regio worden. Daartoe wordt nu gewerkt aan een aanpak en realisatie. Daarnaast wordt gewerkt aan het verbinden van verblijftoerisme met zorgaanbieders, zodat iedereen op vakantie kan. Door het aanjagen door gemeenten hebben zich al verscheidene ondernemers gemeld.

Financiën
Geen consequenties.

Toelichting:

- De uitvoering van dit project ligt bij Vechtdal Marketing.

4.2.2 Wheelmap

Toegankelijk Zwolle heeft het initiatief genomen om (de binnenstad van) Zwolle toe te (laten) voegen aan de app 'Wheelmap'. Wheelmap is een internationale app die de toegankelijkheid van gebouwen weergeeft voor mensen met een beperking. Deze app is gratis, internationaal en ervaringsdeskundigen kunnen zelf locaties toevoegen.

Financiën

Geen consequenties.

Toelichting:

- Belangenorganisatie Toegankelijk Zwolle onderzoekt dit. Ondersteuning van Toegankelijk Zwolle vindt plaats op basis van een subsidie aan Travers.

5 Informatie en Communicatie

De acties binnen het thema informatie en communicatie zijn met name ondersteunend aan andere acties. Communicatie rondom concrete punten versterkt het effect. De bewustwordingscampagnes worden vooral door Toegankelijke Zwolle geïnitieerd en uitgevoerd in nauw overleg met de gemeente.

5.1 Bewustwording

5.1.1 Week van de Toegankelijkheid

De Week van de Toegankelijkheid is een landelijke actie, waarbij aandacht wordt gevraagd voor toegankelijkheid. In Zwolle organiseert Toegankelijk Zwolle verschillende activiteiten rondom het thema toegankelijke recreatie. Hierbij wordt een inspiratiebijeenkomst georganiseerd en meerdere bewustwordingsactiviteiten.

Financiën
Geen consequenties.

Toelichting:

- De week van de Toegankelijkheid vindt meestal plaats in de eerste week van oktober. Dit jaar is de week van 1 t/m 6 oktober. Voor 2019 is deze nog niet gepland.
- Belangenorganisatie Toegankelijk Zwolle heeft hier een belangrijk aandeel in.

5.1.2 Stadsexpedities

Een paar keer per jaar organiseert Toegankelijk Zwolle stadsexpedities waarbij ontwerpers, uitvoerders, beleidsmakers en andere geïnteresseerden kunnen ervaren hoe het is om in een rolstoel te zitten of met beperkt zicht door de stad te bewegen.

Financiën
Geen consequenties.

Toelichting:

- Vanuit de gemeente wordt deelgenomen aan deze expedities om te ervaren waar zich in de openbare ruimte knelpunten voordoen

5.1.3 Vergunningen

Bij terrasvergunningen wordt toegankelijkheid integraal meegenomen. Om ook bij horecaondernemers het begrip voor de regels te vergroten, gaat Toegankelijke Zwolle langs bij deze ondernemers om ze bewust te maken van waarom de regels er zijn.

Toegankelijkheid bij vergunningsaanvragen. Er kan veel bereikt worden door toegankelijkheid al vanaf het begin van het proces mee te nemen. In overleg met de afdeling Vergunningen gaan we kijken wat de mogelijkheden zijn om Toegankelijk Zwolle als adviseur al vanaf het begin aan te haken bij bouwaanvragen of evenementen die in onze stad plaats vinden. Om verdere bewustwording te creëren zal Toegankelijk Zwolle ook een Inspiratiebijeenkomst toegankelijke festivals en sportevenementen organiseren.

Financiën
Interne uren

Toelichting:

- Belangenorganisatie Toegankelijk Zwolle onderzoekt dit.

Juryrapport Zwolle

Zwolle heeft de tweede plaats bemachtigd in de verkiezing 'Meest Toegankelijke Gemeente 2018'.

De gemeente Zwolle is erg actief om ervoor te zorgen dat de stad toegankelijk is voor iedereen. Zo is er een stadsergonoom aangesteld die de stad beter toegankelijk moet maken voor alle inwoners en bezoekers. Daar kunnen andere gemeenten een voorbeeld aan nemen!
Zwolle werkt ook nauw samen met de werkgroep 'Toegankelijk Zwolle' die zich inzet voor een inclusieve samenleving.

De jury is gecharmeerd van de informatie die de gemeente beschikbaar stelt op de website toegankelijkestad.zwolle.nl. Ontwerpers, aannemers en uitvoerders die werken aan de openbare ruimte worden via de website geattendeerd op de ontwerprichtlijnen die Zwolle heeft opgesteld. En inwoners kunnen een melding doen van een ontoegankelijke locatie of een idee/innovatie doorgeven. De gemeente houdt actief bij welke meldingen ze oplossen. Zwolle maakt op die manier heel zichtbaar dat toegankelijkheid hoog op de agenda staat.

Zwolle lijkt zich erg te concentreren op fysieke toegankelijkheid. In de verkiezing van de 'Meest Toegankelijke Gemeente 2018' is het bredere thema 'inclusie' onder de loep genomen. Op dit terrein kan Zwolle nog verdere stappen zetten. Bijvoorbeeld door een grotere diversiteit aan inwoners, bedrijven, scholen, clubs, verenigingen, maatschappelijke organisaties en buurtinitiatieven bij het werken aan een inclusieve samenleving te betrekken.

De jury vindt het dapper dat Zwolle zich kwetsbaar opstelt; dat ze zelf aangeeft dat er nog een slag te winnen is. Bijvoorbeeld dat er nog meer ingezet kan worden op sociale cohesie. De jury realiseert zich dat dit in een grote stad moeilijker is dan op het platteland.

Ook staat de jury nadrukkelijk stil bij het feit dat Zwolle een historische binnenstad heeft, wat niet altijd bevorderlijk is als je bouwt aan toegankelijkheid. Zwolle verschuilt zich hier echter niet achter, maar blijft aan de slag om de stad toegankelijk te maken voor iedereen... Hulde!

RAPPORT
Verdiepingsonderzoek

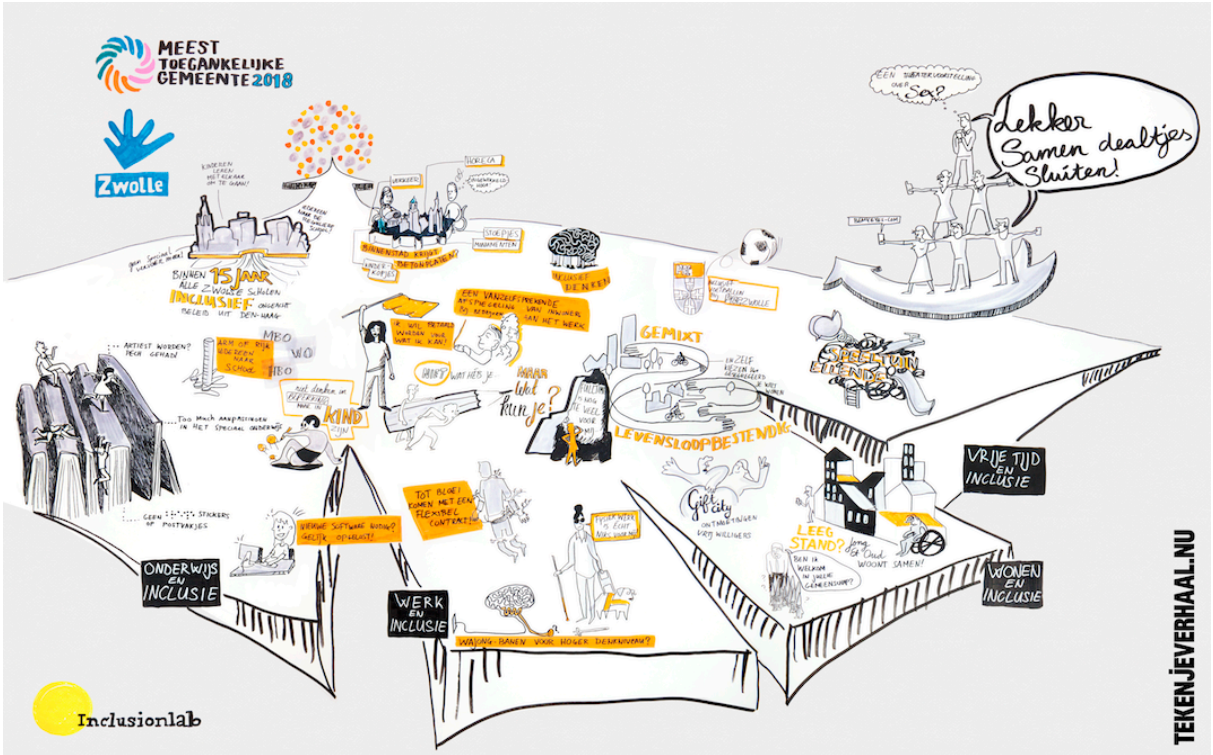

Inclusionlab

maart 2018

Colofon

Meest Toegankelijke Gemeente 2018 is een initiatief van:
Nederland Onbeperkt (campagne van Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland)
Met als teamleden:

- Johan van Ruijven – woordvoerder
- Lisanne Smits – assistent communicatie
- Nik van Hoogstraten – panellid en lid jury Meest Toegankelijke Gemeente 2018
- Inge Wichink-Kruit – communicatieadviseur

Ongehinderd (www.ongehinderd.nl):

- Gerard de Nooij – directeur
- Renée Houwen – adviseur
- Keurmeesters

Het verdiepingsonderzoek is uitgevoerd door:
Inclusionlab, met als onderzoeksteam:

- Andrea Naphegyi (thema vrije tijd)
- Anouk Bolsenbroek (thema onderwijs)
- Marieke van Noort (thema wonen)
- Paul Imthorn (thema arbeid)

Het VN-Vertelpunt van de Coalitie voor Inclusie heeft verhalen verzameld onder inwoners van de vijf gemeenten, met als contactpersoon:

- Douwe Dronkert

Met dank aan de gemeente Zwolle en de contactpersoon:

- Marieke van Brussel, Stadsergonoom & Adviseur verkeersontwerp

Met plezier en heel veel dank!

Met heel veel plezier bieden wij de gemeente Zwolle dit rapport aan. Samen met Ongehinderd en de organisatie van Nederland Onbeperkt zijn wij het avontuur aangegaan om in sneltreinvaart de stand van zaken op het gebied van inclusie in de vijf genomineerde gemeenten voor de verkiezing van 'Meest Toegankelijke Gemeente 2018 ' te onderzoeken.

We hebben in Zwolle veel energie en medewerking ontmoet om de verkiezing samen tot een succes te maken. We bedanken de gemeente en vooral ook onze contactpersoon, hartelijk voor hun flexibele houding en inzet!

Ook bedanken wij de keurmeesters van ongehinderd voor hun objectieve oordeel van de fysieke toegankelijkheid van elk van de gemeenten en Marcel Westra voor het oordeel over de digitale toegankelijkheid van elk van de gemeenten voor mensen met visuele beperkingen. En niet te vergeten de mensen van het VN-vertelpunt voor het ophalen van verhalen die wij deels in deze rapportage konden verwerken.

Tot slot een woord van dank voor de mensen achter de campagne van Nederland Onbeperkt. Zij hebben ons bijgestaan bij de communicatie en organisatie en brachten als sprekers inspiratie op de werkconferenties.

Leeswijzer

De kern van dit rapport wordt gevormd door een beschrijving van de gemeente Zwolle. Het eerste hoofdstuk gaat over het algemene beeld van de gemeente, met de conclusie over de fysieke toegankelijkheid van de keurmeesters van Ongehinderd en een oordeel over de digitale toegankelijkheid. Daarna volgen vier hoofdstukken over de thema's onderwijs, werk, vrije tijd en wonen. Elke hoofdstuk bevat de belangrijkste en meest opvallende onderwerpen met een duiding vanuit zowel de praktijk als het beleid en – uitgelicht – een aantal voorbeelden en quotes. Elk hoofdstuk wordt afgesloten door een conclusie.

De grove input voor de rapportage zit in de bijlagen:
Bijlage 1: een samenvatting van de in de deskresearch bestudeerde documenten
Bijlage 2: de input uit de werkconferenties (uitgewerkte flappen)
Bijlage 3: keurmeestersrapport van Ongehinderd, in samenvattende tekst.
De rapportages van Ongehinderd over de 5 gemeenten worden separaat toegezonden:
- Samenvatting verdiepingsonderzoek MTG2018.pdf
- Naslagwerk bevindingen toegankelijkheidstoets verdiepingsonderzoek MTG2018.pdf

Bijlage 4: foto impressie werkconferentie

INTRODUCTIE

Het verdiepingsonderzoek

Aanleiding

Het onderzoek naar inclusie in de campagne 'Meest Toegankelijke Gemeente 2018' is een verdieping op het onderzoek naar de ervaringen met de fysieke toegankelijkheid van de gemeenten door inwoners via de website van Ongehinderd[1]. Het verdiepingsonderzoek van Inclusionlab is langs de thema's van de campagne Nederland Onbeperkt[2] uitgevoerd: onderwijs, werk, wonen en vrije tijd. Mobiliteit (o.a. toegankelijkheid van openbare ruimte, gebouwen, openbaar vervoer) is meegenomen onder alle thema's. Inclusionlab heeft het onderzoek in samenwerking met een (beleids)ambtenaar van elk van de Top 5 gemeenten – Ermelo, Goes, Hardenberg, Katwijk en Zwolle – uitgevoerd.

Onderzoeksmethode

Voor het verdiepingsonderzoek zijn de volgende instrumenten voor informatieverzameling ingezet:

- In de ***deskresearch*** is een inhoudelijke scan gemaakt van (beleids)documenten van relevante partijen zoals gemeente, adviesraden en belangenbehartigers.
- Het ***sleutelfiguren onderzoek*** geeft via telefoon en/of email snel toegang tot inwoners, bedrijven, scholen, wethouders, beleidsadviseurs, raadsleden, adviesraden, verenigingen. Eerste verhalen kunnen hiermee worden opgehaald.
- De ***werkconferentie*** is georganiseerd over de vier thema's: onderwijs, werk, wonen en vrije tijd. Tijdens de werkconferentie is met de inwoners de stip op de horizon geformuleerd: hoe zou onze gemeente er idealiter uitzien? Mooie voorbeelden en knelpunten in de gemeente zijn verzameld en eerste stappen op weg naar de stip op de horizon zijn bedacht. De werkconferentie geeft de mogelijkheid om met elkaar dieper in te gaan op thema's en activeert gelijk de lokale samenleving richting inclusie. Hiermee heeft Inclusionlab de werkwijze van waarderend onderzoek gevolgd.
- Samenwerking met ***het VN-vertelpunt*** van de Coalitie voor Inclusie biedt de mogelijkheid om naast de vragenlijsten over fysieke toegankelijkheid ook de verhalen vanuit de levensthema's op te halen. Het VN-vertelpunt komt voort uit de ratificatie in Nederland van het VN-verdrag over de rechten van mensen met een beperking.

Resultaat

Op basis van alle uitkomsten heeft Inclusionlab een onderzoekrapport opgesteld ten aanzien van het inclusieve beeld van de vijf gemeenten. Dit rapport heeft als onderbouwing gediend voor de jury van de 'Meest toegankelijke gemeente van 2018'.

Gemeenterapport

Op verzoek vanuit de vijf gemeenten heeft Inclusionlab ook per gemeente een rapport opgesteld, zodat men de opgehaalde informatie kan gebruiken voor het werken aan een inclusieve gemeente.

[1] http://www.ongehinderd.nl/
[2] http://www.nederlandonbeperkt.nu/de-campagne/

Inclusie

Wat is inclusie?

Inclusie betekent toenemende participatie van elk individu in de samenleving, ongeacht leeftijd, culturele achtergrond, gender, inkomen, talenten en beperkingen. De inclusieve samenleving is een samenleving waaraan iedereen optimaal kan deelnemen (Bolsenbroek & Van Houten, 2010).

Inclusie kan worden gezien als onderdeel van een continuüm waarvan de andere pool uitsluiting is (Unesco, 2005). Toegepast op bijvoorbeeld onderwijs is er sprake van uitsluiting als kinderen helemaal geen onderwijs volgen. Segregatie gebeurt als kinderen wel onderwijs volgen, maar apart van andere kinderen, bijvoorbeeld in speciale scholen. Van integratie is sprake als individuen worden bijgespijkerd om in een specifieke samenleving, school of werkplek te functioneren. Bij inclusie gaat het om de omgekeerde beweging. Werken aan een inclusieve samenleving betekent het gezamenlijk vormgeven aan een samenleving, scholen, wijken, clubs en arbeidsmarkt waar iedereen optimaal kan deelnemen.

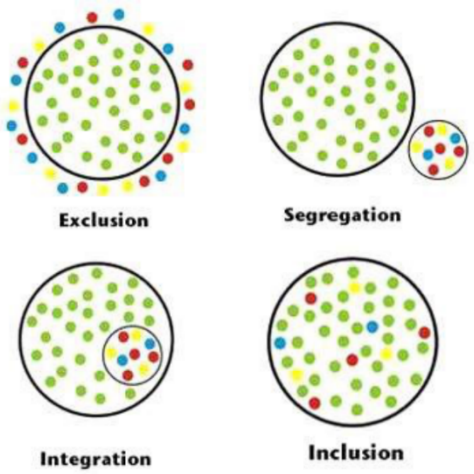

Visie van Inclusionlab

Inclusionlab geeft haar onderzoek en projecten vorm vanuit een inclusieve visie en de volgende vijf ontwerpprincipes: vanuit het leven van mensen, inclusie in brede zin, co-creatie vanuit de samenleving, van praktijk naar beleid en stapsgewijs groeien in inclusie. Zij kiest daarbij niet voor een doelgroepenbenadering, maar voor het werken aan een inclusieve samenleving in brede zin: in samenwerking met inwoners, gemeenten, werkgevers, scholen, verenigingen, maatschappelijke organisaties. Daarnaast zijn mensen die zelf dagelijks te maken hebben met de grenzen van de toegankelijke (inclusieve) samenleving als onderzoeker, trainer of veranderaar betrokken.

Hoe werkt Zwolle aan een inclusieve samenleving?

De gemeente Zwolle gaat ervan uit dat er geen beperkingen mogen zijn in deelname aan de samenleving. Dit geldt voor alle terreinen in het leven. Inclusief denken en doen is uitgangspunt van het sociaal beleid in de gemeente Zwolle. De gemeente heeft een stadsergonoom aangesteld die een ambassadeursrol binnen de organisatie vervult. De stadsergonoom zorgt voor bewustwording en enthousiasme voor het onderwerp, zodat ieder vanuit zijn eigen functie een bijdrage kan leveren aan toegankelijkheid.

Toegankelijkheid is in de gemeente Zwolle al sinds langere tijd een apart onderwerp in de portefeuille van één van de wethouders. Zwolle is daarbij pragmatisch, zij zijn vooral van het doen. Uitgangspunt is dat elke inwoner moet kunnen meedoen. Binnen de gemeente zijn veel mensen bezig met toegankelijkheid en inclusie, in samenwerking met de belangenorganisatie Toegankelijk Zwolle. De werkgroep Toegankelijk Zwolle vindt dat er goede contacten zijn binnen de gemeente en zijn er dan ook van overtuigd dat de gemeente Zwolle zijn bijdrage aan toegankelijkheid, bereikbaarheid en bruikbaarheid zal blijven geven.

Digitale toegankelijkheid

De gemeente website https://www.zwolle.nl/ met informatie over producten, diensten, projecten en bestuur van de gemeente Zwolle is voor iedereen toegankelijk. Ook voor mensen met een functionele beperking (blind, slechthorend, motorisch beperkt, laaggeletterd, woordblind) is deze informatie toegankelijk: technisch bereikbaar en begrijpelijk (leesbaar). Tegelijkertijd werkt de gemeente onverminderd door aan de verdere toegankelijkheid (technisch en redactioneel) van de website.

Conclusie digitale toegankelijkheid

Marcel Westra, ervaringsdeskundig op het gebied van visuele toegankelijkheid, heeft de digitale toegankelijkheid van de Top 5 gemeente websites getoetst. Zijn conclusie is dat alle vijf prima toegankelijk zijn met spraaksoftware. Gebaseerd op gebruiksvriendelijkheid staat Gemeente Zwolle op plek 5.

Fysieke toegankelijkheid

Zwolle is een historische stad, waarvan lang niet alle stadsdelen even goed toegankelijk zijn. De gemeente streeft er echter naar de stad zo toegankelijk mogelijk te maken. In dit kader is in 2016 de

Conclusie keurmeesters

De getrainde keurmeesters van Ongehinderd hebben binnen de gemeente bij zes publieke locaties Toegankelijkheidstoetsen uitgevoerd aan de hand van de criteria van het Nederlands Keurmerk voor Toegankelijkheid en aanvullende internationale normeringen. Op basis van de resultaten staat Gemeente Zwolle op plek 3.

visie op de toegankelijkheid van de openbare ruimte vastgesteld: https://toegankelijkestad.zwolle.nl/achtergrond/visie-toegankelijkheid. Deze visie is in 2017 vertaald in richtlijnen, die te vinden zijn op https://toegankelijkestad.zwolle.nl/. Door de richtlijnen via een website te ontsluiten zijn deze zowel te gebruiken door ontwerpers van de gemeente als door derden (zoals bijvoorbeeld projectontwikkelaars). Daarbij biedt een website als deze de mogelijkheid om richtlijnen op eenvoudige wijze aan te passen of aan te vullen.

INCLUSIE IN HET ONDERWIJS

"In een periode van vijf á vijftien jaar werken we naar een systeem van inclusief onderwijs in Zwolle, ongeacht landelijk beleid. Eerst een gezamenlijk gesprek, dan een plan maken, dan doen."

Wat is inclusie in het onderwijs?

Bij inclusie in het onderwijs leren alle kinderen samen, maar ieder op zijn of haar eigen niveau. Het gaat erom een leeromgeving te creëren waar elk kind optimaal kan leren, maakt niet uit wat je culturele achtergrond, status, taal, inkomen, talenten en beperkingen zijn.
Bij inclusie in het onderwijs kunnen alle kinderen uit de buurt samen naar school. Maar het is meer dan dat. Het is een specifiek onderwijsconcept, waarbij veel aandacht is voor het pedagogisch klimaat en waarbij de schoolprestaties van de kinderen worden gebruikt als uitgangspunt om de manier van lesgeven te verbeteren. Het kind wordt niet aangepast aan de school, maar de school wordt aangepast aan alle kinderen. Heel actief wordt gezocht naar manieren om aan te sluiten bij interesses en talenten. Hiermee gaat inclusie in het onderwijs ook verder dan passend onderwijs. Niet alleen omdat elk kind naar de buurtschool kan. Maar ook omdat je de school, met haar manier van lesgeven en de leerdoelen, aanpast aan élk kind. Zo wordt bij binnenkomst elk kind gevraagd wat het wil leren, wat het wil bijdragen aan de school en waar het support bij nodig heeft. In projectonderwijs werken alle kinderen samen, maar vervullen zij afhankelijk van hun eigen leerdoelen, interesses en talenten hun eigen taken (coöperatief leren). Diversiteit wordt gezien als bron van leren, in plaats van iets waar een oplossing voor moet worden gezocht.

Stip op de horizon

'In een periode van vijf á vijftien jaar werken we naar een systeem van inclusief onderwijs in Zwolle, ongeacht wat het landelijk beleid doet. Eerst een gesprek, dan een plan maken en dan doen', zeggen de deelnemers aan de werkconferentie. Met externe

Een hbo-opleiding volgen

"Ik heb voor een groot deel van middelbare schooltijd op een gewone havo gezeten. In elke klas stond een TV voor me klaar en ik had A3 boeken. Toen ik steeds minder kon zien (ik heb nu nog maar 5% zicht) heb ik mijn havo in het speciaal onderwijs afgemaakt. Ik leerde daar beter omgaan met mijn beperking en het gebruik van een stok. Ik ben daarna naar Windesheim gegaan. Na wat aanpassingen was het goed te doen. Een voorbeeld: ik kon de docentenpostbakjes niet goed vinden als ik op het laatste moment mijn tentamens wilde inleveren. Ik heb toen braillestickers op de postvakjes geplakt.
Ik vind dat er in Zwolle (ook in Windesheim) snel en goed wordt ingespeeld op wat je nodig hebt als je het aangeeft, maar nog wel op persoonlijk niveau. Zodat echt goed onderwijs nog niet voor iedereen binnen bereik ligt."

begeleiding (extern, niet door de school gefinancierd). Over vijf jaar kun je hierin al veel bereikt hebben. We willen naar een systeem waarin alle leerlingen uit de wijk welkom zijn op de reguliere school. Zo leer je al vroeg met elkaar om te gaan en niet te denken in beperkingen, maar in mogelijkheden, kind zijn en wie je bent als persoon. Het kan heel stimulerend zijn om ook als kinderen en jongeren van verschillende leeftijden bij elkaar in de klas te zitten. Zo kun je leren van elkaar. Ook door met verschillende culturen in een klas te zitten, krijg je een andere beeldvorming. 'Voor mij was het heel vanzelfsprekend dat ik met Marokkaanse of Turkse kinderen in de klas zat en bij hen ging spelen. Ik maakte op een heel natuurlijke manier kennis met hun cultuur en kreeg daar ook een vanzelfsprekend respect voor.' Lesgeven aan een groep kinderen met diverse culturele achtergronden vraagt wel goede leerkrachten die goed sturen. Soft skills vormen een belangrijk onderdeel van het lesprogramma. Bijvoorbeeld in een vak inclusie: hoe ga je met elkaar om? Hebben we in de toekomst geen leerlingenvervoer meer nodig?

In de gemeente Zwolle is de visie op onderwijs uitgewerkt in de ontwikkelagenda passend onderwijs en jeugdhulp 'Krachten bundelen voor de toekomst van Zwolle'. Het gezamenlijke doel: 'Alle kinderen in Zwolle kunnen veilig en gezond opgroeien en zich positief ontwikkelen. Kinderen en jongeren en hun ouders werken zoveel mogelijk in een gewone setting (met name gezin en school) aan ontwikkeling, meedoen en welbevinden. Een ononderbroken schoolloopbaan is daarbij van groot belang. Als dit om welke reden dan ook niet lukt, organiseert Zwolle passende ondersteuning waardoor de draagkracht en het oplossingsvermogen van leerling, gezin en school en/of andere omgevingen versterkt wordt. Zodanig dat er een positief opvoedklimaat ontstaat voor alle kinderen. De inzet van gespecialiseerde jeugdhulp is zo licht als kan en zo zwaar als nodig. Zwolle werkt aan goede verbindingen tussen een kind en zijn/haar gezin, school en andere plekken. Aansluiting wordt gezocht bij de eigen kracht van kinderen, gezinnen en scholen, om opgroeien en opvoeden van alle kinderen optimaal te laten verlopen.
Daarvoor brengt Zwolle onderwijs en jeugdhulp dichter bij elkaar, werken we aan nieuwe samenwerkingsvormen en betere vormen van ondersteuning om het (speciaal) onderwijs én jeugdhulp zo effectief en efficiënt mogelijk hun taken te laten vervullen in aanvulling op de inzet van ouders en andere mede-opvoeders.'

Aandachtspunten

'Ik ben blij met Zwolle, als je iets aangeeft wordt er gelijk iets mee gedaan.'

"Mijn zoon heeft door een ernstig auto-ongeluk erg weinig concentratievermogen. Zijn middelbare school heeft daar heel goed op ingespeeld. Hij heeft in de klas een aangepaste stoel. Ook is er een aangepast lesrooster en heeft hij leestijden zodat de belasting over een dag wordt verdeeld. Het gaat nu goed met hem en hij mag volledig examen doen." Inwoners zeggen dat als je iets aangeeft in Zwolle, dat er gelijk iets mee wordt gedaan. Het Greijdanus denkt erg mee over aanpassingen, het CIBAB ook. Er zijn maatjes en er wordt meegedacht over aanpassingen in lesrooster of tentamens. "Een keer was er verkeerde software geïnstalleerd op de computer op het tentamen. Dat werd gelijk ter plekke opgelost."

Passende ondersteuning

Kinderen en jongeren en hun ouders werken zoveel mogelijk in een gewone setting (met name gezin en school) aan ontwikkeling, meedoen en welbevinden. Een ononderbroken schoolloopbaan is daarbij van groot belang. Als dit om welke reden dan ook niet lukt, organiseert Zwolle passende ondersteuning die de draagkracht en het oplossingsvermogen van leerling, gezin en school actief versterkt.

Gebruik maken van goede voorbeelden in de vormgeving aan inclusief onderwijs

In Zwolle zijn al veel mooie ervaringen opgedaan in de vormgeving aan onderwijs aan een diversiteit van leerlingen. Er zijn een aantal vernieuwende initiatieven in het onderwijs zoals bijvoorbeeld Route 10-14, waarbij jongeren met verschillen samen regulier onderwijs volgen. Ook is er in het verleden al wat kennis opgedaan over inclusie in het onderwijs door samenwerkingsverband 'De Brug'. In de vormgeving aan inclusief onderwijs kan gebruik gemaakt worden van al deze inzichten en ervaringen, zodat regulier onderwijs voor elk kind mogelijk wordt. De deelnemers van de werkconferentie geven aan dat je kansen als kind op dit moment nog iets te afhankelijk zijn van of jij en je ouders goed kunnen aangeven wat je nodig hebt.

Mindset

Op sommige scholen is veel mogelijk, anderen scholen hebben een nog wat beperkte mindset: 'Je moet deze opleiding niet willen doen als je slechtziend bent.'

"Mijn kleinzoon is nu vijftien jaar en heeft inmiddels op vijf scholen gezeten. Geen enkele school houdt hem binnenboord. Met zijn verstandelijke beperking stopt hij al zijn energie in het aanpassen aan de mensen om zich heen, maar zodra hij thuiskomt breekt hem dat op. Ook op een werkervaringsplaats gaat dat niet goed: b.v. als hij iemand ziet roken, wil hij dat ook. Hij heeft zijn plaats in de maatschappij dus nog niet gevonden."

Mogelijke stappen

Gewoon beginnen

De deelnemers van de werkconferentie willen het liefst gewoon beginnen in de vormgeving aan inclusief onderwijs met een aantal enthousiaste ouders en docenten op een aantal scholen.
Onder andere het wijkteam en externe begeleiders spelen een faciliterende rol. Het is van belang dat dit project extern wordt gefinancierd, bijvoorbeeld door de gemeente, in ieder geval niet vanuit het schoolbudget.

Inclusief onderwijs is ook een vervolgopleiding kunnen doen!

'Ik ben verpleegkundig docent en soms moet je leerlingen weigeren. Ze denken dan dat ze worden geweigerd omdat ze een beperking hebben. Maar als leerlingen bepaalde eigenschappen of kwaliteiten missen, zoals gebrek aan empathie of weinig energie, dan past het beroep van verpleegkundige niet bij hen. Wij kijken niet naar de beperking, maar of het beroep aansluit bij de talenten. Wel vind ik dat beroepsopleidingen toegankelijk, ook financieel, zouden moeten zijn voor elke leeftijd.' Meerdere deelnemers op de werkconferentie noemen het belang dat iedereen vervolgonderwijs kan volgen op basis van zijn eigen interesses en talenten. Ongeacht leeftijd en inkomen. Niet alleen een universiteit of hbo-studie, maar ook een beroepsopleiding. In Zwolle bestaat nieuw beleid voor 'Een leven lang leren.' Ook als je veertig of vijftig bent kun je nu een opleiding volgen, inkomen vormt daarvoor geen belemmering. Het wordt van belang gevonden dit beleid uit te breiden.

Zorg dat ook minder mondige ouders kunnen kiezen voor regulier onderwijs voor hun kind

Op dit moment heb je als kind van ouders met weinig geld of een lage opleiding minder kans om een reguliere opleiding te volgen dan kinderen van hooggeschoolde ouders. Biedt ouders ondersteuning in de keuze voor regulier onderwijs voor hun kind en blijf deze ondersteuning ook bieden tijdens de schoolcarrière. Dit geeft elk kind meer mogelijkheden voor de toekomst.

Nu? Fysieke toegankelijkheid moet geregeld zijn

De deelnemers van de werkconferentie geven aan dat fysieke toegankelijkheid een belangrijke voorwaarde is om inclusief onderwijs te realiseren.

Andere voorbeelden, tips, ideeën en aandachtspunten

- Hoe kun je een kind binnen de school houden die medische of dagelijkse persoonlijke ondersteuning nodig heeft? Door een wijkverpleegkundige te laten rondfietsen.
- Ouders worden sterk betrokken bij het onderwijs in Zwolle, bijvoorbeeld als pleinwacht.
- Er is al een goede signalering en actiebereidheid in Zwolle als het gaat om mishandeling, pesten of radicalisering door schoolmaatschappelijk werk en docenten.
- De aanpassingen op speciaal onderwijs waren too much. Ik leerde eigenlijk niet echt meedoen in de gewone maatschappij.

Conclusie

Veel scholen in Zwolle denken met je mee. Als je iets aangeeft wordt er echt iets mee gedaan. Dat is de ervaring van inwoners. Daardoor is er veel mogelijk. Wel wordt aangegeven dat dit niet voor iedereen geldt. Als je minder mondig bent, heb je minder kans. Door alle goede voorbeelden en inzichten te gebruiken in de vormgeving aan inclusief onderwijs, krijgt elk kind de kans om zich optimaal te ontwikkelen. Het geformuleerde beleid in Zwolle is nog te weinig concreet om hier goede handvatten voor te bieden. Hoewel inclusie in het onderwijs voor de deelnemers aan de thematafel nog geen bekend gegeven was, kon de verdieping in denken over inclusief onderwijs snel worden gemaakt. Dat betekent dat er een mooie stip op de horizon is gezet en dat er zeer bruikbaar materiaal is verzameld voor vervolgstappen richting inclusief onderwijs.

THEMA INCLUSIE OP DE ARBEIDSMARKT

"Het is vanzelfsprekend dat een afspiegeling van inwoners in alle bedrijven werkt."

Wat is een inclusieve arbeidsmarkt?

Een inclusieve arbeidsmarkt is zodanig ingericht dat iedereen door middel van betaald werk optimaal kan participeren en bijdragen aan de maatschappij. Iedereen, oud, jong, ongeacht culturele achtergrond, gender, inkomen, talenten en beperkingen kan tot zijn recht komen door zijn talent in te zetten op plekken waar dat nodig is. Het betekent iets voor hoe we de werkvloer en ondernemerschap vormgeven, voor hoe we geldstromen organiseren en voor hoe we de arbeidsmarkt inrichten. Wie ondersteuning nodig heeft bij het vinden of uitvoeren van werk, kan deze krijgen.
Vormgeven aan een inclusieve werkvloer betekent vormgeven aan inclusief ondernemerschap. Een inclusieve werkvloer is geen plek waar vooral mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt werken. Het gaat er juist om dat de werknemers in het bedrijf de diversiteit van de omringende gemeenschap weerspiegelen.

"UWV zoekt mensen voor werk. Ik kan niet werken zeggen ze, want ik heb geen arbeidsvermogen."

Stip op de horizon

Wat formuleren de deelnemers aan de thematafel als stip op de horizon? Dat het in de toekomst vanzelfsprekend is dat een afspiegeling van inwoners in alle bedrijven werkt. Er is sprake van een trotse cultuur van inclusiviteit op de arbeidsmarkt. Iedereen wordt ingezet op zijn/haar talenten en wordt betaald voor wat hij/zij kan en heeft dus niet meer alleen vrijwilligerswerk.
Er wordt uitgegaan van wie je bent en niet van wat je hebt. Er zijn geen etiketten, stempels of plakkertjes meer. Daardoor kennen we geen uitsluiting van mensen op de arbeidsmarkt.
Er is ook oog voor het welbevinden in het werk voor iedereen.

Aandachtspunten

De lat is met fulltime banen te hoog voor sommige inwoners

Er zijn inwoners op de werkconferentie die graag hun kwaliteiten voor werk inzetten, maar vanwege hun energieniveau geen fulltimebaan kunnen invullen. Deze inwoners geven aan dat werkgevers vaak niet bereid zijn om te komen tot meer flexibelere contracten. Hierdoor vervalt hun kans op werk.

Verschillende ervaringen met werkgevers

Verschillende deelnemers geven op de werkconferentie aan dat zij ervaring hebben met uitsluiting door werkgevers. De extra kosten voor aanpassing van de werkplek vanwege een beperking bleek bijvoorbeeld een belemmering te vormen. Sommige werkgevers betalen nog liever een boete.
Maar er zijn ook positieve ervaringen van inwoners met bereidwillige werkgevers. Maar soms lopen werkgevers en mensen met een beperking er in de praktijk tegen aan dat collega's niet bereid zijn om even bij te springen of je op weg te helpen. Ook hierdoor kan een nieuwe baan spaak lopen.

Op de conferentie bleek ook dat er gelukkig er ook veel verschillende bedrijven zijn die mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt kansen bieden in Zwolle zoals: Provincie, Ikea, Hornbach, Primark, Breeman. Er zijn bij deze bedrijven tientallen mensen aan een baan geholpen die eerst een uitkering hadden of ondersteuning van het UWV.
Er is een mooie samenwerking met PEC United (businessclub van PEC Zwolle) waarbij inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt worden toegeleid naar intermediairs voor trainingen en via het businessnetwerk van PECUnited naar werk.
En bij de Albert Heijn werd onlangs een medewerker met een beperking in het zonnetje gezet voor vijf jaar dienstverband.

UWV zit kansen in de weg

Op de werkconferentie werd gezegd dat UWV-regelgeving kansen in de weg kan zitten. Men vind het jammer dat mensen met een visuele beperking buiten de regelingen van de landelijke banenafspraak vallen. Één inwoner geeft aan dat het UWV een herkeuring weigert vanwege de aard van de beperking. Hij zou geen kans op werk hebben, terwijl hij wel aan het werk wil.

Mogelijke stappen

Diversiteit wordt de nieuwe cultuur

Op de werkconferentie is het klip en klaar: Zwollenaren willen werken aan een cultuur waarin het niet past dat werkgevers geen mensen met een beperking of andere achtergrond in dienst hebben. Dat vraagt om anders denken: bedrijven zijn degenen die afstand hebben tot de 'arbeid van mensen', net de mensen hebben afstand tot de arbeidsmarkt. Dat is een andere taal en dus is er werk aan de winkel wat betreft het gedrag van bedrijven en overheid.

De gemeente werkt zelf aan een inclusieve arbeidsorganisatie

Naast inzet van diverse instrumenten bouwt de gemeente aan een cultuur waarin zij professioneel (willen leren) samenwerken in een divers samengestelde groep mensen, met of zonder zichtbare beperking.

Het beleid in Zwolle sluit hier al wel bij aan. Zwolle wil vormgeven aan een inclusieve werkvloer en heeft hier met het opzetten van het netwerk '99vanZwolle' van De Normaalste Zaak een eerste stap toe gedaan. Eind 2016 heeft De Normaalste Zaak een workshop verzorgd over wat werkgevers gezamenlijk kunnen bereiken rond inclusief werkgeven. Het doel van de 99vanZwolle is om elkaar praktisch verder te helpen rond kennis, ervaring, motivatie en ambassadeurschap. Ook gaan de werkgevers in het netwerk samen aan de slag met het oplossen van gemeenschappelijke knelpunten. In Zwolle bijvoorbeeld met de vindbaarheid van kandidaten, het delen van kennis en ervaring, het beïnvloeden van wet- en regelgeving, het opzetten van een ambassadeurskring voor inclusief werkgeverschap, het vergroten van kansen voor SROI en het van het aantal inclusieve werkgevers in de regio Zwolle.

Denken in kansen

Onderdeel van die nieuwe cultuur is wat de werkconferentie betreft dat er voortaan in kansen gedacht wordt. Kijk naar de mogelijkheden van mensen als uitgangspunt voor hun rol op de arbeidsmarkt. Als je doorredeneert zullen werkgevers flexibelere contracten mogelijk gaan maken en de mogelijkheden van jobcarving beter benutten.
Het beleid sluit daar wel aardig op aan: "Om mensen die meer tijd nodig hebben om aan de slag te komen te ondersteunen, zorgt het Sociaal Wijkteam voor ondersteuning in het kader van maatschappelijke participatie als opmaat naar werk. Bijzondere aandacht is er voor mensen met een

arbeidsbeperking waarbij een speciaal team van consulenten hen ondersteunt naar werkgevers en zorgt ervoor dat subsidies, andere ondersteuning en jobcoaching worden geregeld."

Rol gemeente

De werkconferentie wil graag dat de gemeente Zwolle zelf het voorbeeld geeft als werkgever, liefst in gewone banen. De gemeente Zwolle werkt daar ook hard aan. De gemeente wil de afstand tussen mens en arbeidsmarkt onder andere opheffen door het creëren van werkervaringsplaatsen of leerwerkplekken bij de gemeente zelf. Daardoor kunnen mensen arbeidsontwikkeling op doen en gebruik maken van de professionele en persoonlijke netwerken van de gemeente om de volgende stap op de arbeidsmarkt te gaan zetten. Het effect is moeilijk meetbaar omdat deze aantallen daarvoor te klein zijn.
Maar inmiddels is er een kleine groep die ten gevolge van een werkervaringsplaats bij de gemeente in een betaalde baan elders terechtkwamen. De gemeente werkt verder aan de inclusieve arbeidsorganisatie door:

- Invulling te geven aan de Wet banenafspraak;
- Het inzetten van Social Return On Investment
- In het werving- en selectieproces aandacht te hebben voor diversiteit
- De manier waarop Zwolle zich als werkgever profileert op jobsite.

Andere tips, ideeën en aandachtspunten

- Perspectief nodig richting werk – werkgevers die open staan
- Laten zien dat er mogelijkheden zijn voor een bedrijf
- Regelingen beter bekend maken 'ambassadeurs' voor inclusief werken, werkgever én werknemer
- Cultuuromslag
- Baan moet niet betekenen dat iemand moet inleveren op zijn financiële situatie
- Meer begeleiding op de werkvloer
- Als iedereen vanaf het onderwijs met elkaar optrekt bevordert dat het omgaan met diversiteit op de werkvloer.
- Mooi voorbeeld: jongeren die een terugval in inkomen hebben door werkaanvaarding worden hiervoor gecompenseerd door de gemeente.
- De gemeente experimenteert met het geven van ruimte aan inwoners om het arbeidsparticipatieproces zelf vorm te geven (al dan niet met ondersteuning).

"Ik wil graag werken maar het UWV ziet alleen maar mijn beperking."

Conclusie

In Zwolle ziet men graag een trotse cultuur van inclusiviteit op de arbeidsmarkt, waarin talent en kracht benut worden. Een diversiteit, wat al begint met samen naar school gaan. Inwoners met een beperking ervaren dat dit nog lang geen praktijk is en dat bij hun zoektocht naar een baan hun talenten er niet toe doen. Diverse bedrijven bieden al kansen voor werk. Met aansluiting bij de 99 van Zwolle (De Normaalste Zaak) laat de gemeente zien dat zij actief werkt aan het opheffen van de afstand tussen individu en arbeidsmarkt.

THEMA INCLUSIE IN CULTUUR, SPORT EN VRIJE TIJD

"Zorg voor gelijkwaardigheid en inclusief denken!"

Wat is inclusieve vrije tijd, cultuur en sport?

Wil je op een laagdrempelige manier beginnen met het vormgeven aan een inclusieve samenleving? Dan is werken aan inclusieve vrije tijd een erg mooi startpunt. Wat nou als elke kroeg, elke muziekvereniging, sportclub of concertzaal open staat voor iedereen? Dan ontmoet je veel gemakkelijker nieuwe mensen. En als je elkaar tegenkomt maak je nieuwe vrienden en kun je gemakkelijk met jouw talenten een bijdrage leveren aan de samenleving.

De een gaat naar de voetbalvereniging of schilderclub. De ander speelt piano en geeft een concert. Of je ontmoet vrienden in het café of het restaurant. Voor iedereen is er wel een gewone, reguliere club te vinden die aansluit bij zijn of haar interesses en talenten. Voorwaarde is natuurlijk dat je naar binnen kunt, en dat de plek zo is ingericht dat je binnen jouw club een gewaardeerde rol kunt vervullen. Kun jij bijvoorbeeld in je rolstoel een bardienst draaien of docent zijn? Is er op de feestjes ook halal en/of vegetarisch eten? Kun je apart douchen? Is het mogelijk mee te doen als je een laag inkomen hebt?

Stip op de horizon

De deelnemers aan de thematafel doen een oproep aan de gemeente, instellingen en verenigingen: Zorg voor inclusief denken! Creëer plekken waar gezamenlijk aan kunst kan worden gewerkt. Organiseer culturele activiteiten waar iedereen aan deel kan nemen. Bied de kans aan iedereen om samen uit eten te gaan. Laat inwoners samen sporten!

Uit eten met je vrienden

"Het is toch normaal dat je met elkaar uit eten moet kunnen gaan, ongeacht je beperking. Het is mooi dat de gemeente Zwolle heeft gezegd hier aandacht aan te besteden."

Het streven is erop gericht om elke inwoner van Zwolle de mogelijkheid te bieden om te kunnen sporten en bewegen. Naast de reguliere sportverenigingen kan dat ook bij een aantal sportverenigingen die specifiek gericht zijn op sporters met een beperking. De gemeente stimuleert zoveel mogelijk het doorstromen van sporters naar de reguliere sportvereniging.

Meest toegankelijke regio

De gemeente Zwolle neemt deel aan de toeristische samenwerking van de Vechtdalgemeenten. Het Vechtdal wil zich onderscheiden. Zorgtoerisme is daarbij een speerpunt. Om te beginnen wil het Vechtdal in 2022 de meest toegankelijke regio worden. Er wordt nu gewerkt aan een aanpak en realisatie. Daarnaast wordt gewerkt aan het verbinden van verblijftoerisme met zorgaanbieders, zodat iedereen op vakantie kan. Door het aanjagen door gemeenten hebben zich al verscheidene ondernemers gemeld.

Aandachtspunten

Historische stad

Toegankelijkheid is in de gemeente Zwolle al sinds langere tijd een apart onderwerp in de portefeuille van één van de wethouders. Zwolle is daarbij pragmatisch, zij zijn vooral van het doen. Uitgangspunt is dat elke inwoner moet kunnen meedoen. Binnen de organisatie zijn veel mensen bezig met toegankelijkheid en inclusie, in samenwerking met de belangenorganisatie Toegankelijk Zwolle. Zoals aangegeven bij de werkconferentie, is Toegankelijk Zwolle tevreden over de samenwerking met de gemeente. Een van de aandachtpunten is het zoeken naar balans tussen terrassen, stoep en verkeer. De ervaringsdeskundigen zijn ervan bewust dat het in een historische stad soms ingewikkeld kan zijn om een balans te vinden. Goede samenwerking speelt daarbij een cruciale rol.

"Academiehuis"

"De grote kerk op de markt wordt verbouwd tot "Academiehuis". Het academiehuis van Zwolle biedt programma's aan inwoners en bezoekers van de stad op cultureel en creatief gebied. Ook hier zal Toegankelijk Zwolle bij betrokken worden."

Zwolle heeft een kunstroute die vanaf het Stationsplein de bezoekers naar de binnenstad leidt. Langs die route staan ook een paar audioscopen. Deze zijn niet alleen op sta hoogte gemaakt, maar ook zo dat mensen in een rolstoel er ook gebruik van kunnen maken. Ook hier werkte de Stichting Toegankelijk Zwolle aan mee.

Toegankelijke horeca

Het terrassenbeleid van de gemeente Zwolle wordt gewaardeerd door de inwoners. Het is gericht op toegankelijkheid. Bij de werkconferentie is duidelijk geworden dat het in de praktijk nog niet werkt. Er is te weinig ruimte, dus er moeten de hele tijd keuzes gemaakt worden. Zelfs als dat lukt is de toegankelijkheid in de horeca niet voldoende. Horeca-instellingen moeten volgens de deelnemers aan de thematafel ook voor toegankelijke toiletten zorgen.

Terrassenbeleid

Bij met het maken van het terrassenbeleid van de gemeente is integraal rekening gehouden met toegankelijkheid door het toepassen van algemene normen en het opnemen van de toegankelijkheidsroutes op de terrassenkaart. In individuele situaties wordt toegankelijkheid integraal opgepakt en ingepast.

Samen spelen

De gemeente Zwolle zal in 2018 een scan uitvoeren op de bestaande speelvoorzieningen in de stad naar in welke mate kinderen met en zonder beperking samen kunnen spelen. Hiervoor heeft de gemeente de Speeltuinbende ingeschakeld.

Gelijkwaardigheid

Gelijkwaardigheid is belangrijk voor Zwollenaren. Er is een goede basis hiervoor m.b.t. vrijetijdsbesteding: begeleiding in theater en musea, meerdere verenigingen staan open voor iedereen, voetbalclub PEC Zwolle denkt en handelt inclusief. De deelnemers van de werkconferentie gaan een stap verder: zij willen – waar mogelijk – onafhankelijk zijn. De vraagstelling is dus: hoe kan je zo onafhankelijk mogelijk meedoen in de samenleving? Door hiervoor te zorgen lever je een bijdrage aan het gelijkwaardigheidgevoel van elke inwoner van de stad.

Mogelijke stappen

Handboek toegankelijkheid

In 2017 is er een handboek ontwikkeld waarin de toegankelijkheidseisen aan de openbare ruimte voor verkeerskundigen, werkvoorbereiders en uitvoerders is opgesteld. Om ervoor te zorgen dat de informatie in het handboek toegankelijk en actueel blijft, is er een website opgezet: https://toegankelijkestad.zwolle.nl/. De deelnemers van de werkconferentie vinden het een goed middel om aan toegankelijkheid te werken. Het is aan de ene kant een uitdaging om aan de eisen te voldoen, aan de andere kant is het een handvat voor het gemeentebestuur. Dankzij het handboek weet elke inwoner welke locaties voor vrijetijdsbesteding toegankelijk zijn.

Ludieke acties

De Zwollenaren willen ludieke acties organiseren om hun stad toegankelijker te maken. Zij willen het onderwerp toegankelijkheid en inclusie zichtbaar maken. De communicatie rondom de activiteiten van Toegankelijk Zwolle moet versterkt worden. Aandacht is gevraagd voor de principes gelijkheid en gelijkwaardigheid. Iedereen wil de mogelijkheid hebben deel te nemen aan activiteiten op het gebied van kunst, cultuur, sport en vrije tijd.

Kust en cultuur op aparte plekken

"In de sector kunst en cultuur wordt er steeds een verschil gemaakt tussen mensen met en zonder beperking. Voor de mensen met een beperking zijn er aparte plekken gecreëerd terwijl de kunst geen beperkingen kent. Activiteiten moeten op een natuurlijke, vanzelfsprekende manier door elkaar heen plaatsvinden."

Toegankelijk Zwolle

"Wij doen ons uiterste beste om onze oren en ogen de kost te geven van wat er leeft in de stad en waar behoefte aan is. Wij hebben verschillende clustergroepjes die zich met bepaalde onderwerpen bezig houden. Een groepje beleid, bereikbaarheid, bewustwording, bruikbaarheid, visueel. Verder kan ik melden dat we bezig zijn om met leden van de werkgroep gebarentaal te leren, om zo straks ook een groep doven aan onze clustergroepjes toe te voegen. U ziet, u hoort, Zwolle is volop in beweging!"

Conclusie

De gemeente Zwolle is praktijkgericht. Fysieke toegankelijkheid is een van de speerpunten in de samenwerking van de gemeente met belangenbehartigers. Zodra een gebouw, plek of plein toegankelijk is, is het van iedereen! Stichting Toegankelijk Zwolle is vanaf beleidsontwikkeling tot uitvoering betrokken bij de werkzaamheden van de gemeente. Zij streven samen naar een inclusieve samenleving waarin kunst, cultuur, sport voor iedereen toegankelijk is en mensen daarvan samen

kunnen genieten. De gemeente en de belangenbehartigers werken samen aan bewustwording m.b.t. toegankelijkheid. Zij willen gelijkwaardigheid creëren en aan iedereen gelijke kansen bieden.

THEMA WONEN IN EEN INCLUSIEVE BUURT

"Verschillend zijn zou vanzelfsprekend moeten zijn!"

Wat is wonen in een inclusieve buurt?

Wat is jouw ideale wijk? Wil jij een buurt met een open podium, of een plek waar je kunt skateboarden? Wil je meebouwen aan een nieuwe wijk waar een grote diversiteit aan mensen in één buurt kan wonen? Wil je met je rolstoel of geleidehond elke winkel of café in? Zie jij een kleine oase in de stad wel zitten? Met een vijvertje en veel bomen en planten om je heen en waar je stil in de zon even tot rust kan komen? Wil je een buurt waar mensen elkaar aanspreken? Of een plek waar alle kinderen samen spelen als vanzelf, en zo spelenderwijs ontdekken wat anders en hetzelfde is? Als dit niet voorhanden is, kunnen buurtinitiatieven erop gericht zijn dit te realiseren. Gezamenlijke actie is een van de best werkzame bestanddelen voor de versterking van de relaties in de wijk.

Een inclusieve buurt is gebouwd op de interesses en talenten van alle inwoners, Mensen in de buurt maken hem samen. Het is een plek waar iedereen, oud, jong, ongeacht culturele achtergrond, talenten of beperkingen optimaal mee kan doen. Een inclusieve buurt kenmerkt zich door een inclusief ontwerp van de buitenruimte, een divers huizenaanbod, buurtinitiatieven die aansluiten bij de interesses en talenten van alle inwoners in de wijk en een fijne, open sfeer.

Vormgeven aan inclusief wonen betekent ook dat je kan wonen met wie je wil, op de plek die je wil en met de eigenheid van je eigen thuis. Dat je zelf kiest of je rommel maakt of elke dag schoonmaakt, of je uitgebreid kookt of een pizza met de brommer laat komen en hoe laat je naar bed gaat.

"Toen ik net bij de ingang van het stadhuis van Zwolle was, zag ik een man die blind was. Toen merkte ik bij mezelf de twijfel of ik wel of niet moest helpen bij het poortje, dat duidelijk een obstakel voor hem was. Ik was achteraf zelf verrast over mijn twijfel. Daarom wil ik nu zeggen dat we altijd zonder enige twijfel onze hulp moeten aanbieden als we zien dat iemand die hulp nodig heeft."

Stip op de horizon

Zwollenaren willen dat je in Zwolle gemixt woont: allerlei mensen met allerlei achtergronden, talenten, levensstijlen door elkaar. En daardoor heb je keuzevrijheid, want wat of wie je ook bent, je kunt in de wijk van je keuze wonen. Er zijn dus allemaal levensloopbestendige woningen. En de matching tussen wijk, huis en individu is maatwerk.

Aandachtspunten

Verbinding maken

Er zijn mooie initiatieven in Zwolle waar mensen gestimuleerd worden om verbinding met elkaar te maken, juist ook doordat er gemixt gebouwd is. In de Krasse Knarrenhof, een bewonersinitiatief, wordt ontmoeting gestimuleerd tussen jong en oud. Huur en koop is door elkaar gebouwd, en als je er gaat wonen weet je dat 'omzien naar elkaar' verwacht wordt. Ook in Stadshagen is door elkaar heen gebouwd, inclusief aangepaste woningen. En de Molenhof is een gemengd wijkje waar jong en oud samenwonen in kleine woningen. Ook bij nieuwbouw zien bezoekers van de werkconferentie mooie kansen om woningen te mixen. Zo leren mensen elkaar kennen om beter verbindingen te maken.

Blind zijn in Oud-Berkum

Toen een inwoner van Oud-Berkum steeds minder zicht kreeg en wist dat ze een hulphond zou gaan krijgen, ging ze naar de supermarktmanager om over haar hond te vertellen. De supermarktmanager vond het beter als de inwoner niet met hond voor 17.00 uur in de winkel zou zijn omdat andere klanten er last van zouden hebben. Een ontoelaatbare reactie vanuit het VN-verdrag voor rechten van mensen met een beperking, maar de inwoner had toch liever dat de manager het eerlijk zegt, in plaats van dat je het merkt aan de bejegening.

Heterogene wijken met homogene leefstijl

Een flink discussiepunt op de werkconferentie, met als praktijkvoorbeeld Oud-Berkum waar mensen met eenzelfde levensstijl en religieuze achtergrond bij elkaar in de buurt wonen. De samenstelling van de wijk, zorgt volgens de deelnemers, echter wel een grote sociale samenhang, waardoor omzien naar elkaar heel gewoon is, en mensen binnen die gemeenschap voor elkaar zorgen. De vraag komt dan op, of het erg is dat mensen met een andere leefstijl zich niet thuis voelen in deze wijk.

Veranderen van gedrag

Hoe verander je nou gedrag van mensen om begrip te vergroten en connecties te verbeteren? Samenwerken in wijkinitiatieven, bijvoorbeeld tussen mensen met en zonder beperking, wordt als een goede stap gezien. Elkaar aanspreken op kwetsend of bevooroordeeld gedrag is een andere. En mensen met een beperking moeten zelf ook initiatief nemen om mee te gaan doen. En daarbij niet forceren, niet op basis van 'je recht halen' handelen, maar in verbinding blijven met de ander.
Én: begin bij kinderen. Geef prioriteit aan inclusieve speelplekken en scholen! Daar zijn ook al wat goede voorbeelden van: in Educatief Centrum de Nooterhof is zeer gemengd aanbod. Doe-boerderij de stadshoeve is een biologische en groene plek, middenin de wijk, die uitnodigt om samen te spelen. En de Schelledriehoek is een inclusieve speelplek. Er wordt opgemerkt dat veel Zwolse jongeren ook al zeer behulpzaam zijn.

Mogelijke stappen

Ga óók voor mixen in leefstijl

De woningbouwvereniging aan tafel van de werkconferentie was overtuigd dat 'heterogene wijken met een homogene leefstijl' een goede stap is naar inclusie. De onderzoekers zijn het daar niet mee eens. Homogene leefstijlen zorgen voor uitsluiting van andersdenkenden. De vrouw uit het voorbeeld voelde zich bijvoorbeeld niet thuis in Oud-Berkum, ook doordat zij een andere leefstijl heeft. Verken met de woningbouwvereniging, en ook met eigen beleid op het gebied van bouwen en wonen of de leefstijlen in Zwolle ook meer gemixt kunnen worden.

Sociale woningbouw

Op de werkconferentie wordt van alle kanten aangegeven dat er te weinig sociale woningbouw is in Zwolle. Mensen moeten lang wachten op een plekje op de woningmarkt en kunnen niet 'wonen in de wijk waar ze willen wonen'.

Verder inspireren over inclusie

Op het gebied van inclusief wonen hebben nog niet alle mensen op de werkconferentie scherp wat wel of niet inclusief is. Bij vrij veel 'goede voorbeelden' gaat het om integratie, omgekeerde integratie of zorgzaamheid. En daar waar het gaat om echt meedoen, gaat het vaak over mensen voor wie dat al bijna vanzelfsprekend is, niet zozeer over mensen die bijvoorbeeld mentale uitdagingen hebben. De onderzoekers adviseren mensen die echt interesse hebben (zoals de deelnemers van de werkconferentie) verder te inspireren, waardoor een grotere voorlopersgroep kan ontstaan.

Openbare ruimte en gebouwen

In de gemeente Zwolle willen zij dat iedereen de openbare ruimte op een zelfstandige, gelijkwaardige en zo onafhankelijk mogelijke manier kan gebruiken. Door de openbare ruimte zo in te richten dat iedereen er gebruik van kan maken, wordt de openbare ruimte van iedereen en zijn aparte voorzieningen minder nodig. De uitgangspunten voor het toegankelijk maken van de openbare ruimte zijn in 2015 vastgelegd in de 'Visie op de toegankelijkheid van de openbare ruimte' die vertaald is in richtlijnen 'toegankelijke stad Zwolle'. Voor gebouwen in gemeentelijk beheer vragen zij altijd dat deze aan deze richtlijnen voldoen. Bij het (ver)bouwen van openbare gebouwen wordt de lokale belangenorganisatie altijd betrokken.

Andere tips, ideeën en aandachtspunten

- Goed voorbeeld: Gift-City: iedereen kan binnen lopen, werken, leren, ontmoeten en cultuur. Gerund door vrijwilligers
- Gemengd dweilorkest (maar wel heel veel mensen met een beperking)
- IJsselheem is aan het aanpassen richting meer inclusie
- "Triest als mensen die alleen wonen te weinig begeleiding krijgen en vereenzamen"
- Openbaar vervoer: de routes tussen wijken zijn niet te doen voor mensen met een visuele beperking door te vaak overstappen.
- Aanpassingen in huis moeten soms zelf betaald worden
- Soms lopen mensen met een boog om je heen als je een geleidehond hebt.
- Er moet toegankelijk voetpadenbeleid komen om mensen met een visuele beperking mee te kunnen laten doen. Vergeet de rateltikkers niet!

"Er is een zeker spanningsveld tussen je streven naar onafhankelijkheid en het afhankelijk zijn."

Conclusie

Zwollenaren zijn zeker gemotiveerd om te werken aan meer inclusie in de Zwolse samenleving, maar het begrip "inclusief wonen" moet nog meer handen en voeten krijgen. De stap van 'omzien naar elkaar in de eigen wijk, met een homogene leefstijl' naar inclusie zal nog best veel inspanning vragen van een brede groep voorlopers. Die brede groep voorlopers is in de maak, er zijn zeker Zwollenaren die inclusie nastreven. Maar die groep mag nog breder worden.

Bijlage 1: Deskresearch

Visie en beleid inclusieve samenleving

De gemeente Zwolle gaat ervan uit dat er geen beperkingen mogen zijn in deelname aan de samenleving. Dit geldt voor alle terreinen in het leven. Inclusief denken en doen is uitgangspunt van het sociaal beleid in de gemeente Zwolle. De gemeente heeft een stadsergonoom aangesteld die een ambassadeursrol binnen de organisatie vervult. De stadsergonoom zorgt voor bewustwording en enthousiasme voor het onderwerp, zodat ieder vanuit zijn eigen functie een bijdrage kan leveren aan toegankelijkheid.

Toegankelijkheid is in de gemeente Zwolle al sinds langere tijd een thema waar alle wethouders in hun portefeuille rekening mee houden. Een van de wethouders is overkoepelend verantwoordelijk. Zwolle is daarbij pragmatisch, zij zijn vooral van het doen. Uitgangspunt is dat elke inwoner moet kunnen meedoen. Binnen de organisatie zijn veel mensen bezig met toegankelijkheid en inclusie, in samenwerking met de belangenorganisatie Toegankelijk Zwolle[3]. De gemeente is bezig met een quickscan in het sociaal domein. Daarnaast werken zij samen met Toegankelijk Zwolle aan een (nieuw) Plan van Aanpak. De basis van nieuw beleid is de praktijk.

Digitale toegankelijkheid

De gemeentewebsite https://www.zwolle.nl/ met informatie over producten, diensten, projecten en bestuur van de gemeente Zwolle is voor iedereen toegankelijk. Ook voor mensen met een functionele beperking (blind, slechthorend, motorisch beperkt, laaggeletterd, woordblind) is deze informatie toegankelijk: technisch bereikbaar en begrijpelijk (leesbaar). Tegelijkertijd werkt de gemeente door aan de verdere toegankelijkheid (technisch en redactioneel) van de website.

Marcel Westra, ervaringsdeskundig op het gebied van visuele toegankelijkheid, heeft op verzoek van Inclusionlab de digitale toegankelijkheid van de Top 5 gemeente websites getoetst. Zijn conclusie is dat alle vijf prima toegankelijk zijn met spraaksoftware. Gebaseerd op gebruiksvriendelijkheid staat de gemeente Zwolle op de vijfde plaats.

Zwolle is een historische stad, waarbij lang niet alle stadsdelen even goed toegankelijk zijn. De gemeente streeft er echter naar de stad zo toegankelijk mogelijk te maken. In dit kader is in 2016 de visie op de toegankelijkheid van de openbare ruimte vastgesteld: https://toegankelijkestad.zwolle.nl/achtergrond/visie-toegankelijkheid. Deze visie is in 2017 vertaald in richtlijnen, die te vinden zijn op https://toegankelijkestad.zwolle.nl/. Door de richtlijnen via een website te ontsluiten zijn deze zowel te gebruiken door ontwerpers van de gemeente als door derden (zoals bijvoorbeeld projectontwikkelaars). Daarbij biedt een website de mogelijkheid om richtlijnen op eenvoudige wijze aan te passen of aan te vullen.

Onderwijs

In de gemeente Zwolle is de visie op onderwijs uitgewerkt in de ontwikkelagenda passend onderwijs en jeugdhulp 'Krachten bundelen voor de toekomst van Zwolle'.[4] Scholen, gemeente en jeugdhulp werken met elkaar in een proces van doen en leren gericht op het behalen van hun doelstelling. Het gezamenlijke doel is: 'Alle kinderen in Zwolle kunnen veilig en gezond opgroeien en zich positief ontwikkelen. Kinderen en jongeren en hun ouders werken zoveel mogelijk in een gewone setting (met name gezin en school) aan ontwikkeling, meedoen en welbevinden. Een ononderbroken schoolloopbaan is daarbij van groot belang. Als dit om welke reden dan ook niet lukt, organiseren zij

[3] https://www.toegankelijkzwolle.nl/
[4] https://www.zwolle.nl/sites/default/files/samenvatting-ontwikkelagenda-passend-onderwijs-en-jeugdhulp-def2.pdf

passende ondersteuning. Dit is erop gericht dat draagkracht en het oplossingsvermogen van leerling, gezin en school en/of andere omgevingen waarin kinderen actief zijn zodanig versterkt worden, dat er een positief opvoedklimaat ontstaat voor alle kinderen. Jeugdhulp wordt ingezet zo licht als kan, en zo zwaar als nodig. Daarbij werkt Zwolle aan goede verbindingen tussen een kind in zijn/haar gezin, op school en/of andere plekken en sluit zij aan bij de eigen kracht van kinderen, gezinnen en scholen om opgroeien en opvoeden van alle kinderen optimaal te laten verlopen. Daarvoor brengen zij onderwijs en jeugdhulp dichter bij elkaar, werken ze aan nieuwe samenwerkingsvormen en betere vormen van ondersteuning om het (speciaal) onderwijs én jeugdhulp zo effectief en efficiënt mogelijk hun taken te laten vervullen in aanvulling op de inzet van ouders en andere mede-opvoeders.

Arbeidsmarkt

In 2016 heeft de gemeenteraad van Zwolle beleid op inclusief werkgeverschap (door de gemeente) vastgesteld: http://ibabsonline.eu/Agenda.aspx?site=zwolle&agendaid=14aaec3a-7c27-4703-9c46-58acd6010ac4&FoundIDs=&year=2016 (agendapunt 8, stukken 5 en 5.1).

Inclusief werkgeverschap heeft gevolgen voor het kantoorconcept van de gemeente Zwolle. Zij werken, binnen de mogelijkheden van betreffende functie, tijd- en plaatsonafhankelijk en hebben hun kantoren volgens principes van het nieuwe werken ingericht.

Mensen met een beperking kunnen mogelijk vanwege die specifieke beperking in dit HNW-kantoorconcept moeizaam functioneren. Omdat de gemeente inclusie wil realiseren, insluiten in plaats van uitsluiten, en inclusief werkgever wil worden, doet zij wat binnen haar mogelijkheden ligt om betaald werk voor die medewerkers mogelijk te maken. Ook als dat betekenis en gevolgen heeft voor hun kantoorconcept. Een voorbeeld van zo'n gevolg is dat zij specifieke'meeneembare voorzieningen'[5] voor één persoon regelen en/of 'niet-meeneembare voorzieningen'[6] in het kantoor treffen.

Enerzijds maakt het treffen van deze maatregelen betaald werk mogelijk, anderzijds maakt een passende organisatiecultuur of het in de praktijk gaat lukken. Juist de acceptatie en erkenning door medewerkers en leidinggevenden dat mensen verschillend zijn en daarom verschillend behandeld kunnen worden kan doorslaggevend zijn. De gemeente verlangt dat alle medewerkers zich aanpassen aan het nieuwe kantoorconcept terwijl zij voor mensen met een beperking op specifieke punten een uitzondering lijkt te maken.

Voor medewerkers met een beperking/chronische ziekte die niet onder de Wet banenafspraak vallen, heeft de gemeente Zwolle een ARBO-budget om een aangepaste stoel, muis, toetsenbord en dergelijke aan te schaffen. Soms is vooraf duidelijk dat aanpassing noodzakelijk is, soms openbaart de behoefte zich pas na een tijdje.

De gemeente Zwolle wil de afstand tussen individu en arbeidsmarkt opheffen. Bijvoorbeeld door het creëren van werkervaringsplaatsen of leerwerkplekken om arbeidsontwikkeling op te doen, om professionele en persoonlijke netwerken in te zetten om een volgende stap op de arbeidsmarkt mogelijk te maken. Het effect is moeilijk meetbaar omdat de aantallen daarvoor te klein zijn. Maar

[5] Een voorbeeld van een 'meeneembare voorziening' is een speciaal toetsenbord of bureaulamp. Meeneembare voorzieningen moeten door werknemer worden aangevraagd bij en worden vergoed door het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen UWV.

[6] 'Niet-meeneembare voorzieningen' worden aan de werkgever vergoed door het UWV en moeten door de werkgever worden aangevraagd. Voorbeelden zijn: andere kleur tafelblad of het plaatsen van scheidingswanden. Een criterium vanuit het UWV is dat het dienstverband minimaal 6 maanden bedraagt.

inmiddels is er een kleine groep die ten gevolge van een werkervaringsplaats bij de gemeente in een betaalde baan elders terechtkwam.

De gemeente Zwolle wil vormgeven aan een inclusieve werkvloer. Hiervoor is zij deelnemer van 99vanZwolle netwerk van De Normaalste Zaak[7]. Eind 2016 heeft De Normaalste Zaak een workshop verzorgd over wat werkgevers gezamenlijk kunnen bereiken rond inclusief werkgeven. Het doel van de 99vanZwolle is om elkaar praktisch verder te helpen rond kennis, ervaring, motivatie en ambassadeurschap. Ook gaan de werkgevers in het netwerk samen aan de slag met het oplossen van gemeenschappelijke knelpunten. Bijvoorbeeld met de vindbaarheid van kandidaten, het delen van kennis en ervaring, het beïnvloeden van wet- en regelgeving, het opzetten van een ambassadeurskring voor inclusief werkgeverschap, het vergroten van kansen voor SROI en het van het aantal inclusieve werkgevers in de regio Zwolle. De gemeente Zwolle heeft ook de Verklaring van Dordrecht ondertekend[8].

Daarnaast werkt de gemeente zelf aan een inclusieve arbeidsorganisatie, een organisatie met kansen voor iedereen. Om aan zo'n organisatie te bouwen zet de gemeente Zwolle de volgende instrumenten in: de Wet banenafspraak; Social Return On Investment; werkervaringsplaatsen voor het realiseren van diversiteit; werving- en selectieprocessen; jobsite waarin zij zich als werkgever profileert. Daarnaast bouwt de gemeente aan een cultuur waarin professioneel (willen) leren en samenwerken met een divers samengestelde groep mensen, met of zonder zichtbare beperking voorop staat.

Cultuur, sport en vrije tijd

De gemeente Zwolle zal in 2018 een scan uitvoeren van de bestaande speelvoorzieningen in de stad naar de mate waarin kinderen met en zonder beperking samen kunnen spelen. Hiervoor heeft de gemeente de Speeltuinbende[9] ingeschakeld. In 2018 wordt de centrale speelplek in het park Weezenlanden aangepast om samen spelen van kinderen met en zonder beperking mogelijk te maken. Het onderzoek naar de knelpunten op die locatie is uitgevoerd met de Speeltuinbende en kinderen van een school met kinderen met een enkelvoudige of meervoudige beperking.

Het streven is erop gericht om elke inwoner van Zwolle de mogelijkheid te bieden om te kunnen sporten en bewegen. Naast de reguliere sportverenigingen gebeurt dat nu bij een aantal sportverenigingen die specifiek gericht zijn op sporters met een beperking. De gemeente stimuleert zoveel mogelijk dat sporters doorstromen naar een reguliere sportvereniging.

Sportverenigingen in de gemeente Zwolle zijn zo optimaal mogelijk toegankelijk. Er zijn echter niet in alle gevallen aangepaste voorzieningen, beschikbaar zoals bijvoorbeeld een toilet. De gemeente faciliteert sportverenigingen daar waar mogelijk in het optimaliseren van toegankelijkheid. Recentelijk is aan voetbalvereniging SVI een bijdrage van € 15.000 verstrekt voor realisatie van een rolstoeltoilet.

De gemeente Zwolle neemt deel aan de toeristische samenwerking van de Vechtdalgemeenten. Het Vechtdal wil zich onderscheiden. 'Zorgtoerisme' is daarbij een speerpunt. Om te beginnen wil het Vechtdal in 2022 de meest toegankelijke regio worden. Er wordt nu gewerkt aan een aanpak en realisatie. Daarnaast wordt gewerkt aan het verbinden van verblijfstoerisme met zorgaanbieders, zodat iedereen op vakantie kan. Op aanjagen door gemeenten hebben zich al verscheidene ondernemers gemeld.

[7] https://www.denormaalstezaak.nl/verkenning-99vanzwolle/
[8] https://www.transgendernetwerk.nl/publicaties/verklaringvandordrecht/
[9] http://www.speeltuinbende.nl/actueel/nieuws/samen-spelen-zwolle

Wonen en deelnemen aan de maatschappij

De gemeente Zwolle wil dat iedereen de openbare ruimte op een zelfstandige, gelijkwaardige en zo onafhankelijk mogelijke manier kan gebruiken. Door de openbare ruimte zo in te richten dat iedereen er gebruik van kan maken, wordt de openbare ruimte van iedereen en zijn aparte voorzieningen minder nodig. De uitgangspunten voor het toegankelijk maken van de openbare ruimte zijn in 2015 vastgelegd in de 'Visie op de toegankelijkheid van de openbare ruimte'[10].

De visie is vertaald in richtlijnen: https://toegankelijkestad.zwolle.nl/. Voor gebouwen in gemeentelijk beheer vraagt de gemeente altijd dat deze aan het keurmerk voldoen. Bij het (ver)bouwen van openbare gebouwen wordt de lokale belangenorganisatie altijd betrokken. Voor woningbouw wordt getoetst op het bouwbesluit. Daarbij wordt gewerkt 'treden' in de woning qua toegankelijkheid. Via de WMO is het mogelijk om woningaanpassingen aan te vragen.

De gemeente Zwolle hanteert het principe 'samen maken we de stad'. Dat betekent dat bij veranderingen en aanpassingen de buurt in brede zin wordt betrokken, bijvoorbeeld door middel van informatiebijeenkomsten en klankbordgroepen.

Mobiliteit

De aanbesteding van het Openbaar Vervoer en de daarbij geldende eisen vallen onder de verantwoordelijkheid van de provincie. Als gemeente heeft Zwolle ervoor gezorgd dat de bushaltes voldoen aan de eisen van toegankelijkheid.

Een deel van het jaarlijks onderhoudsbudget van de gemeente Zwolle is bestemd voor het oplossen van knelpunten in de openbare ruimte. Een uitvoeringsteam gaat op basis van meldingen aan de slag om zo de stad toegankelijker te maken.

Zwolle is een 'echte fietsstad', met een uitgebreid fietsnetwerk en fietsstraten waar de auto te gast is. In de binnenstad ligt de nadruk op het langzaam verkeer, delen van de stad zijn aangewezen als voetgangersgebied. In de nieuw te ontwikkelen mobiliteitsvisie wordt toegankelijkheid integraal meegenomen. Daarnaast zal de voetganger als modaliteit apart worden opgenomen.

[10] https://www.zwolle.nl/sites/default/files/151217-definitieve-versie-visie-toegankelijkheid.pdf

Bijlage 2: Opbrengst werkconferentie

De werkconferentie in Zwolle heeft op 8 februari 2018 plaatsgevonden. De 50 deelnemers hebben voor een diverse groep gezorgd.

Thematafel onderwijs

Deelnemers
Els Nauta, Participatieraad Zwolle
Netty Weijenberg, verhalenvanger VN-Vertelpunt, oud-docent Engels
Suleima Luciano, inwoner, maatschappelijk werker & student
Dikkie van Gijssel, Voorzitter clientenraad MEE Samen, lid Participatieraad
Birgit Megis, docent, politica
Henrie van den Brink, Sociaal Wijkteam

Routewijzer

STIP OP DE HORIZON
• In een periode van 5-15 jaar werken we naar een systeem van inclusief onderwijs in Zwolle, ongeacht landelijk beleid. Eerst een gesprek, dan een plan maken, dan doen. Met externe begeleiding. (Extern, niet door de school gefinancierd). • Over vijf jaar kun je hierin al veel bereikt hebben. • Dat iedereen het vervolgonderwijs kan doen op basis van interesses en talenten ongeacht leeftijd en inkomen! Niet alleen op universiteit of HBO, maar ook een beroepsopleiding. • Alle leerlingen uit de wijk zijn welkom op de reguliere school. • Geen leerlingen vervoer meer nodig? • Leerlingen leren niet denken in beperkingen, maar in kind zijn. • School anders inrichten, het gebouw, ook qua sfeer, om elk kind les te kunnen geven. • Kinderen leren met elkaar om te gaan. • Ook op oudere leeftijd kun je nog leren of lesgeven aan jongeren. • Goede ondersteuning in de klas. • Kinderen leren ook denken in mogelijkheden, in wie je bent als persoon. • Verschillende leeftijden bij elkaar: heel stimulerend • Inhoud van de lessen: Soft skills: vak inclusie. Hoe ga je met elkaar om? • Alle culturen bij elkaar geeft andere beeldvorming. Dat vraagt goede leerkrachten die goed sturen.
DE ROUTE DAAR NAARTOE
• Eerst beginnen met een aantal enthousiaste ouders en docenten op een aantal scholen: o.a. wijkteam, externe begeleiders spelen een faciliterende rol. Gefinancierd door gemeente of in ieder geval extern. Niet het schoolbudget. • Wijkverpleegkundige doet medische zorg en dagelijkse persoonlijke verzorging op school. • Ouders met weinig inkomen/laaggeschoold ondersteunen om te kunnen kiezen voor regulier onderwijs voor hun kind. En ook ondersteuning blijven bieden tijden schoolcarrière. • Nu: fysieke toegankelijkheid moet geregeld zijn.

GOEDE VOORBEELDEN	KNELPUNTEN
• Op Windesheim kon ik goed studeren (maatschappelijk werk). En op Deltion Sprint (HAVO) ook. • Blij met Zwolle: als je iets aangeeft, wordt er gelijk iets mee gedaan. Goede software was er niet op het tentamen (voor dyslectie, i.p.v. slechtziendheid), en het werd gelijk, ter plekke opgelost. • Al goede signalering en actie in Zwolle t.a.v. mishandeling, pesten, radicalisering door schoolmaatschappelijk werk en docenten. • Ouders worden sterk betrokken bij onderwijs in Zwolle, bijvoorbeeld als pleinwacht. • Het Greijdanus VO denkt erg mee over aanpassingen, het CIBAB (VO/MBO) ook. Er zijn maatjes, lessen. Een jongere die concentratieproblemen heeft gekregen door hersenletsel, kan een aangepast lesrooster volgen en mag volledig examen doen. • Route 10-14: school voor groep 7, 8 en klas 1 en 2 voor natuurlijk leren. Met verschillen regulier onderwijs volgen. • Een leven lang leren: ook als je in Zwolle 40 of 50 bent kun je nu een opleiding volgen. Ook met weinig inkomen.	• Een meisje van 16 met een lichtverstandelijke beperking: geen enkele school houdt haar langer dan 6 maanden binnenboord. Zij past zich steeds erg aan. • De sfeer op de ZMLK school kan ervaren worden als angstig en bedreigend. • Op speciaal onderwijs zijn de aanpassingen too much. • De Deltion artiestenopleiding had de mindset: Je moet deze opleiding niet willen doen als je slechtziend bent. • Geen braillestickers op postvakjes van docenten (kon niet op laatste moment mijn tentamen inleveren).

Thematafel inclusieve arbeidsmarkt

Deelnemers
Leo Elver, raadslid
Alie Kleene, Participatieraad
Jan Duenk, inwoner, voorzitter RvB zorgorganisatie provincie Utrecht
Mathilde Wiersema, Participatieraad, ouder van 2 kinderen met een beperking
Margreeth Drost, Werkgroep Toegankelijkheid
Martijn de Jong, No Limits
Linda Hiemstra, Wajong, gewerkt voor gemeente Zwolle, Werkgroep Toegankelijkheid
Anita van Ginkel, was assistent accountant, visuele beperking, Werkgroep Toegankelijkheid
Gerwen van Uden, inwoner, “ik loop anders”, projectleider Brabant
Lisanne Smits, Nederland Onbeperkt

Routewijzer

STIP OP DE HORIZON
• Het is vanzelfsprekend dat een afspiegeling van inwoners in alle bedrijven werkt. • Betaald worden voor wat je kan (geen vrijwilligerswerk) • Er wordt uitgegaan van wie je bent, niet wat je hebt • Trotse cultuur van inclusiviteit op de arbeidsmarkt • Iedereen wordt ingezet op talenten, kracht.

- Geen uitsluiting meer!
- Er zijn geen etiketten, stempels, plakkertjes meer.
- Welbevinden in het werk voor iedereen

DE ROUTE DAAR NAARTOE

- Inclusief onderwijs gaat vooraf aan inclusieve arbeidsmarkt.
- Kijken naar wat wel kan, mogelijkheden
- Denken in kansen
- Werken aan andere gedrag bij bedrijven en overheid
- Aan een cultuur werken waarin het niet past dat werkgevers geen mensen met een beperking of andere achtergrond in dienst heeft
- Anders denken!!: bedrijven hebben afstand tot arbeid van mensen (andere taal)
- Gemeente Zwolle voorbeeld geven als werkgever
- Sturing: gemeente kan (vestigende) bedrijven aansporen op diversiteit werknemers
- Perspectief nodig richting werk – werkgevers die open staan
- Jobcarving
- Flexibelere contracten mogelijk maken, bv. aantal uur per dag
- Voorwaarden scheppen dat het voor bedrijven financieel niet uitmaakt of/welke beperking iemand heeft

GOEDE VOORBEELDEN	KNELPUNTEN
• Bedrijf maakt marktkramen met diversiteit aan werknemers, ook mensen met een beperking. • Ook werkgevers als: PEC Zwolle, Provincie, Ikea, Hornbach, Primark, Breeman • AH medewerker (Wajong) werkt er 5 jaar en wordt in het zonnetje gezet.	• Alleen fulltime banen, geen flexibele contracten mogelijk, waardoor de lat te hoog (qua energie) ligt. • Ik werd uitgesloten voor een baan door mijn beperking. Werkgever betaalt liever een boete dan extra kosten voor mijn werkpek. • Een werkgever wilde wel, maar collega's wilden niet bijspringen. • UWV weigert mij herkeuring. • UWV regelgeving zit kansen in de weg. • Visuele beperking zit niet in banenafspraak. • Wajong biedt zekerheid maar ook stigma. • Wajong banen alleen in een bepaald segment

Thematafel inclusieve cultuur, sport en vrije tijd

Deelnemers

Dick Mulder, beleidsadviseur gemeente Zwolle
Philien Blok, projectmanager en evaluator
Anieke van Wijnen, Vechtdal vrijetijdseconomie
Geert Jan den Hengst, ervaringsdeskundige en vrijwilliger bij Stichting Toegankelijk Zwolle
https://www.toegankelijkzwolle.nl/
Esmiralda Steen-Mensink, lid Toegankelijk Zwolle
Filip van As, Verenigingsbestuurder (Veilig Verkeer Nederland, voorzitter afdeling Zwolle)
Hennie Halfwerk, ervaringsdeskundige
Remco Aaldenberg, ervaringsdeskundige

Loes Boetes, Regiocoördinator aangepast sporten
Rabia Madarun, voorzitter Participatieraad
Inge Wichink Kruit, VGN
Gerry Vrielink, inhoudelijke ondersteuner Participatieraad

Routewijzer

STIP OP DE HORIZON	
• Verenigingen: inclusief denken! • Balans: terrassen – stoep – verkeer (historische stad) • Strook kinderkopjes vervangen door betonplaten • Toegankelijke horeca + toegankelijke toiletten in horeca!	
DE ROUTE DAAR NAARTOE	
• Zwolle toegankelijker makken ludieke acties (zichtbaarder worden) • Aandacht besteden aan principes gelijk en gelijkwaardigheid • Elkaar opzoeken met gelijke interesses	
GOEDE VOORBEELDEN	**KNELPUNTEN**
• Stadkamer • Samen werken (middels handboek) aan toegankelijkheid • PEC Zwolle denkt en handelt inclusief • Verenigingen staan open voor iedereen • Waar mogelijk wil je onafhankelijk zijn • Koningsspelen voor alle kinderen samen • Begeleiding in theater en musea • In Zwolle kunnen wij goed samenwerken! • Diverse groep Young Ones • Deltion College: Beweegplan ouderen en mensen met een beperking	• Hoe kan je zo onafhankelijk mogelijk meedoen in de samenleving? • Speeltuin voorzieningen nog niet geheel toegankelijk

Thematafel wonen

Deelnemers (NB: deze deelnemerslijst is niet helemaal juist weer te geven)
Brian Voet, woningstichting SWZ
Jan Huisman, Toegankelijk Zwolle
Leo Elver, raadslid
Pieter-Jan de Wit, ervaringsdeskundige, lid Toegankelijk Zwolle
Anne Blok, beleidssecretaris Toegankelijk Zwolle
Marije Versendaal, Toegankelijk Zwolle en voorlichter van Stichting Dutch Assistance dogs
Sharda van der Vegt, Ambassadeur Toegankelijk Zwolle
Arjan Spaans, inwoner en kandidaat raadslid
Fieni Jorink Koiter, Participatieraad Zwolle
Hans Touwen, voorzitter seniorenraad/COSBO Zwolle
Siem Smook, bestuurder vereniging
Hedy Timmer, arbeidsdeskundige en bijna blind
Anneke Siemerink, voorzitter katholieke bond ouderen Zwolle
Roel van Tiel, medewerker Dedicon (productiehuis materialen blinden/slechtzienden)

Christel Teekman, onderzoeker Centrum voor Samenlevingsvraagstukken/Werkplaats Sociaal Domein Hogeschool Viaa, bestuurslid van de Gift City in Zwolle
Jan Meppelink, lid Participatieraad Zwolle

Routewijzer

<table>
<tr><td colspan="2">STIP OP DE HORIZON
• Gemixt wonen
• Levensloopbestendige woningen
• Keuzevrijheid
• Verschillend zijn moet vanzelfsprekend zijn
• Matching is maatwerk: wijk – huis – individu</td></tr>
<tr><td colspan="2">DE ROUTE DAAR NAARTOE
• Mensen leren kennen om verbindingen te maken
• Bewustwording vergroten
• Samenwerken tussen mensen met en zonder beperking om begrip en connectie te verbeteren
• Heterogene wijken met homogene leefstijlen
• Er is een goede kans om woningen te mixen, en dat wordt ook wel gedaan.
• Aanspreken op gedrag
• Zelf mee gaan doen
• Ontmoeting
• Begin bij kinderen
• Niet forceren
• Rechten-denken: niet doen!
• Openbare ruimte en visuele beperking: toegankelijk voetpadenbeleid (rateltikkers bv.)</td></tr>
<tr><td>GOEDE VOORBEELDEN
• IJsselheem past aan
• Gemengd dweilorkest (maar wel met veel mensen met een beperking)
• Gemengd aanbod in nooterhof – Educatief centrum
• Behulpzame jongeren
• Stadshoeve – doe-boerderij, biologisch en groen, middenin de wijk
• Inclusieve speelplek Schelledriehoek
• Molenhof: gemengd wijkje tussen jong en oud
• Stadshagen is door elkaar heen gebouwd, ook aangepaste woningen.
• Krasse knarrenhof: bewonersinitiatief, ontmoeting samenwerkingsproject en huur&koop door elkaar.</td><td>KNELPUNTEN
• Triest als mensen die alleen wonen te weinig begeleiding krijgen en vereenzamen.
• Te kort aan sociale huur. Maar seniorenwoningen zijn er genoeg.
• Gesloten wijken. Bijvoorbeeld Oud-Berkum. Maar binnen de gesloten wijk wel veel saamhorigheid en onderlinge steun.
• Openbaar vervoer. Zeker ook de routes tussen wijken.
• Te weinig sociale huur.
• Aanpassingen in huis moeten soms zelf betaald worden.
• Soms lopen mensen met een boog om je heen als je een geleidehond hebt.
• Casus: mag supermarkt niet in met geleidehond voor 17.00, omdat ander klanten er dan last van hebben. (reactie:</td></tr>
</table>

• Gift-city: iedereen kan binnen lopen, werken leren ontmoeten, cultuur. Gerund door vrijwilligers.	liever dat ze het eerlijk zeggen dan dat je het merkt aan de bejegening.)

Bijlage 3: Rapport keurmeesters

In het kader van het verdiepingsonderzoek is de fysieke toegankelijkheid van de vijf genomineerde gemeenten onderzocht. Hiervoor zijn binnen de gemeente bij zes publieke locaties Toegankelijkheidstoetsen uitgevoerd. De getrainde keurmeesters van Ongehinderd hebben deze locaties getoetst aan de hand van de criteria van het Nederlands Keurmerk voor Toegankelijkheid en aanvullende internationale normeringen.

Uit deze toetsen is gebleken bij dat de getoetste locaties in Gemeente Zwolle in totaal 1710 normaspecten getoetst zijn. Dit aantal is afhankelijk van de grootte van de locaties en de voorzieningen die de locaties bieden. Hiervan zijn 1631(95,38%) normaspecten goedgekeurd. In totaal zijn er 79(4,62%) verbeterpunten gevonden waarvan 40(2,34%) verbeterpunten vrij eenvoudig op te lossen zijn. Wanneer deze punten aangepakt worden dan mogen de getoetste locaties het Nederlands Keurmerk voor Toegankelijkheid in ontvangst nemen. Naast de gemakkelijk aan te passen verbeterpunten zijn er 39(2,28%) aanvullende verbeterpunten gevonden welke gebaseerd zijn op de belangrijkste aspecten van de internationale normering en ervaringsdeskundigheid van de doelgroep mensen met een beperking.

Op basis van bovenstaande resultaten staat Gemeente Zwolle op plek 3.

Tevens zijn in elke genomineerde gemeente vijf winkels middels een quickscan getoetst om de voorzieningen die deze bieden en de bruikbaarheid voor klanten met een beperking te inventariseren. Hieruit is gebleken dat 39(61,90%) van de 63 getoetste aspecten goedgekeurd zijn en dat 24(38,10%) aspecten verbeterd kunnen worden.

Dit betekent dat Gemeente Zwolle voor dit onderdeel op plek 3 staat.

Uitgebreide informatie is te lezen in de rapporten van Ongehinderd over de vijf gemeenten:

- Samenvatting verdiepingsonderzoek MTG2018.pdf
- Naslagwerk bevindingen toegankelijkheidstoets verdiepingsonderzoek MTG2018.pdf

Bijlage 4: Foto impressie werkconferentie

Zwolle 8 februari 2018 – werkconferentie MTG 2018

Inclusionlab: een netwerkorganisatie

Inclusionlab is een netwerk van zelfstandig ondernemers die zich al lange tijd in hun werk laten inspireren door het ideaal van een inclusieve samenleving.

We zoeken actief samenwerking met andere personen en netwerken die zich richten op inclusie en werkt daarbij aan het vergroten van de beschikbare kennis op nationaal en internationaal niveau.

Inclusionlab coacht gemeenten, scholen, maatschappelijke organisaties en bedrijven bij co-creatie van verandering en schuwt daarbij niet om grote uitdagingen aan te gaan. Het realiseren van voor iedereen toegankelijke reguliere voorzieningen in het onderwijs, arbeidsmarkt en vrije tijd gaat gelijk op met een andere wijze van ondersteunen van individuele inwoners.

We begeleiden co-creatieve veranderingsprocessen met alle betrokkenen, organiseren trainingen, workshops en presentaties of helpen bij onderzoek en monitoring.

Ontwerpprincipes

Ons werk voeren we uit vanuit 5 ontwerpprincipes, die logischerwijs volgen op onze visie op een inclusieve gemeente:

Vanuit het leven van mensen: Er wordt direct gewerkt aan concrete initiatieven in de dagelijkse levenssfeer: de klas, de club, buurt of werkvloer.

Inclusie in brede zin: Een brede visie op inclusie waarbij het gaat om toenemende participatie van elk individu in de samenleving.

Co-creatie vanuit de samenleving: een grote diversiteit aan inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers werkt in alle aspecten van het traject samen. Of het nu om de visie of een onderzoek gaat.

Van praktijk naar beleid: Vanuit een inventarisatie op de inclusieve realiteit in de gemeente én via ontwerp en uitvoering nieuwe initiatieven en gezamenlijk leren komen we tot nieuw beleid.

Stapsgewijs groeien in inclusie: Het gaat om een meerjarig perspectief waarbij jaarlijks nieuwe prioriteiten worden gesteld.

Contactgegevens

Inclusionlab
Generaal Joubertstraat 13 ZW
2021XA Haarlem
www.inclusionlab.nl
info@inclusionlab.nl

9

ACTIES VOOR EEN TOEGANKELIJK ZWOLLE

toegankelijk zwolle

9 ACTIES VOOR EEN TOEGANKELIJK ZWOLLE

1 **Zet in op bewustwording.**
Dit is de basis voor het creëren van een toegankelijke stad, namelijk begrip en inzicht bereiken bij alle inwoners en instanties in Zwolle. Praktische kennis en ervaring zijn hierbij de kernbegrippen. De komende jaren moet er daarom aandacht zijn voor bewustwording over toegankelijkheid, zowel intern bij bestuurders en ambtenaren, als extern bij bedrijven en burgers.

2 **Realiseer een stimuleringsfonds.**
In een historische stad als Zwolle is het soms kostbaar om de toegankelijkheid van gebouwen te verbeteren. In navolging van gemeenten als Breda, Maastricht en Nijmegen zal Zwolle een stimuleringsfonds moeten oprichten om deze aanpassingen te ondersteunen.

3 **Geef het goede voorbeeld.**
Zorg ervoor dat alle openbare gebouwen van de gemeente toegankelijk zijn en de voorzieningen bruikbaar. Dit betekent in de praktijk dat onder andere de scholen, wijkgebouwen, musea en de openbare invalidentoiletten moeten worden geschouwd en waar nodig worden aangepast.

4 **Verbeter de informatie over toegankelijkheid.**
Verstrek bij het verlenen van vergunningen specifieke informatie over hoe de toegankelijkheid geoptimaliseerd kan worden. Denk hierbij aan festival-, terras- en bouwvergunningen.

5 **Gebruik de kennis van ervaringsdeskundigen.**
Door ervaringsdeskundigen te betrekken bij iedere fase van beleidsontwikkeling en uitvoering krijg je niet alleen een toegankelijk resultaat, het levert ook praktische kennis op en er ontstaat directe bewustwording. Om deze expertise ook bij meer complexe vraagstukken in te kunnen zetten is er behoefte aan professionaliteit. Dit kan bereikt worden wanneer de gemeente gaat investeren in de scholing van ervaringsdeskundigen op het gebied van toegankelijkheid en beleidsparticipatie.

6 **Verbeter de informatie over voorzieningen en regelingen voor mensen met een beperking.**
Er zijn veel regelingen en voorzieningen in Zwolle waar mensen met een beperking gebruik van kunnen maken. Door beter geïnformeerd te zijn kunnen mensen met een beperking beter opkomen voor zichzelf: waar kan ik terecht en waar heb ik recht op. Het is belangrijk dat er meer aandacht wordt besteed aan informatieverstrekking. Een comeback van het Wmo-magazine ’Meedoen’ van de gemeente Zwolle lijkt daarbij een goede optie.

7 **Maak ruimte voor experiment.**
Om een toegankelijke stad te realiseren is actie en creativiteit nodig. Dit betekent dat er ruimte moet zijn om te experimenteren en nieuwe methodes en ideeën te testen. Meer flexibiliteit in regels en wetgeving is hiervoor nodig.

8 **Integreer toegankelijkheid in het beleid.**
Toegankelijkheid kan vergeleken worden met een thema als duurzaamheid, het staat niet los van andere thema’s het is met de verschillende domeinen verweven en dient ook zo te worden beschouwd. Zorg per domein voor bewakers van het thema toegankelijkheid, de stadsergonoom kan hierbij overkoepelend het thema toegankelijkheid waarborgen.

9 **Reserveer geld voor toegankelijkheid.**
Geef toegankelijkheid een boost, om de implementatie van het VN-verdrag goed door te voeren dient er geïnvesteerd te worden in toegankelijkheid. Hier is de komende jaren structureel geld voor nodig.

**WILT U MEER WETEN?
NEEM DAN CONTACT OP:**

**EMAIL: INFO@TOEGANKELIJKZWOLLE.NL
TELEFOON: 038 -7518414
WWW.TOEGANKELIJKZWOLLE.NL**

CONTACTPERSOON: ANNE BLOK

toegankelijk zwolle

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Uitkomsten septembercirculaire 2018 gemeentefonds
portefeuillehouder	Klaas Sloots
informant	Dijk, Jan van (2664)
medeopstellers	
afdeling	Concernstaf
bijlagen	Voorstel: Informatienota Uitkomsten septembercirculaire 2018 gemeentefonds Bijlage: Septembercirculaire 2018 gemeentefonds

Voorgesteld besluit raad

kennis te nemen van:
De budgettaire uitkomsten van de septembercirculaire 2018 van het gemeentefonds.

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 30 september 2018

Onderwerp	Uitkomsten septembercirculaire 2018 gemeentefonds
Versienummer	V0.1

Portefeuillehouder K. Sloots

Informant J. van Dijk
Afdeling Concernstaf / CSADV
Telefoon 038 498 2664
Email J.van.Dijk@zwolle.nl

Bijlagen 1. Septembercirculaire 2018 gemeentefonds

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

De budgettaire uitkomsten van de septembercirculaire 2018 van het gemeentefonds.

Datum 30 september 2018

Toelichting op het voorstel

Inleiding
In deze nota informeren wij u over de budgettaire gevolgen van de septembercirculaire van het gemeentefonds voor Zwolle. De gevolgen verwerken wij in de begroting 2018 (via 2e berap), begroting 2019 en de meerjarenraming t/m 2022.

In de septembercirculaire zijn onder andere de gevolgen van de Miljoenennota van het rijk vertaald in een bijstelling van de accresramingen voor het gemeentefonds, is actuele informatie verwerkt over afname van de ruimte in het landelijk BTW-compensatiefonds, zijn verdeeltechnische wijzigingen en enkele budgetwijzingen doorgevoerd. In de uitwerking onderscheiden we de gevolgen voor de volgende onderdelen van het gemeentefonds:

- Algemene uitkering
- Integratie- en decentralisatie-uitkeringen

Kernboodschap
De budgettaire gevolgen van de septembercirculaire voor Zwolle in beeld brengen en te besluiten hoe de budgettaire aanpassingen te verwerken.

Consequenties
Totaalresultaat septembercirculaire
De septembercirculaire valt behoorlijk nadelig uit. In 2018 is sprake van een incidenteel nadeel van ca. € 3 mln., dat vooral het gevolg is van een lagere accrestoename en een uitname uit het gemeentefonds vanwege actuele gegevens over de BTW-compensatiefonds. Voor 2019 en verder loopt het structureel tekort op van ca. € 2 mln. naar € 3 mln. . Het structureel nadeel wordt vooral veroorzaakt door actuele gegevens over het BTW-compensatiefonds en de doorwerking van diverse verdeeltechnische aanpassingen in de algemene uitkering. Het accres blijft meerjarig gezien redelijk in lijn met de meicirculaire.
In tabel 1 is het totaalresultaat van de septembercirculaire weergegeven. Vervolgens gaan we in op de afzonderlijke onderdelen.

Tabel 1 Uitkomsten septembercirculaire 2018

(bedragen cumulatief x € 1).	2018	2019	2020	2021	2022
Saldo resultaat algemene uitkering	-3.170.000	-1.985.000	-1.678.000	-2.534.000	-3.006.000
Saldo resultaat integratie-/decentralisatie-uitkeringen	160.000	22.000	27.000	27.000	27.000
Totaal te verrekenen met de algemene middelen	**-3.010.000**	**-1.963.000**	**-1.651.000**	**-2.507.000**	**-2.979.000**

De mutaties van de septembercirculaire hebben betrekking op de algemene uitkering en de integratie en decentralisatieuitkeringen. Onderstaand treft u een nadere specificatie en toelichting aan op de algemene onderdelen. De specifieke onderdelen zijn onder de beslispunten en argumenten opgenomen. Met uitzondering van de Jeugdhulp aan kinderen in AZC, deze post verschuift naar de decentralisatie-uitkering met voorlopig geen budgettair effect.

1. Algemene uitkering:

Tabel 2 Mutaties in de algemene uitkering

(bedragen x € 1).	2018	2019	2020	2021	2022
Algemene mutaties					
1. Accres	-1.450.000	0	-128.000	-256.000	-128.000
2. BTW-compensatiefonds	-1.178.000	-1.000.000	-1.100.000	-1.700.000	-2.300.000
3. Verdeelsystematiek	-542.000	-640.000	-384.000	-512.000	-512.000
	3.170.000	**-1.640.000**	**-1.612.000**	**-2.468.000**	**-2.940.000**
Specifieke- en taakmutaties:					
1. Toezicht/handhav. kwaliteit peuterspeelzalen	4.000	11.000	11.000	11.000	11.000
2. Aanschaf leesloeps stembureaus	4.000				
3. Rijksvaccinatieprogramma		257.000	257.000	257.000	257.000
4. Toezicht/handhv kinder-en gastouderopvang		74.000	74.000	74.000	74.000
5. Parkeren als uitgaafstelpost (1 t/m 4)	-8.000	-342.000	-342.000	-342.000	-342.000
6. Uitvoeringskst SVB PGB trekkingsrechten		-279.000			
7. Academ. component kinder/jeugdpsychiatrie		-39.000	-39.000	-39.000	-39.000
8. Jeugdhulp aan kinderen in een AZC		-27.000	-27.000	-27.000	-27.000
Totaal resultaat op de algemene middelen	**-3.170.000**	**-1.985.000**	**-1.678.000**	**-2.534.000**	**-3.006.000**

Toelichting:

Accresramingen.

De ontwikkeling van het gemeentefonds wordt voor een belangrijk deel bepaald door de ontwikkeling van de rijksuitgaven. Volgens de normeringssytematiek (trap op trap af) hebben wijzigingen in de rijksuitgaven direct invloed op de omvang van de algemene uitkering. De jaarlijkse toename van het gemeentefonds betreft het accres. Op basis van de Miljoenennota wordt het geraamde accres voor 2018 met (landelijk) € 194 mln. verlaagd, omdat een verschuiving van de uitgaven naar latere jaren plaatsvindt is het effect op de meerjarenraming beperkt. Vertaald naar jaarschijven dan is de accresontwikkeling ten opzichte van de meicirculaire als volgt:

In mln.€	2018	2019	2020	2021	2022
Accres (per jaar)	-194	187	-8	-24	30
Accres (cumulatief)	194	-7	-15	-39	-9

Door de verschuiving van de uitgaven naar latere jaren ontstaat er voor de gemeenten een incidenteel nadeel in 2018. Voor Zwolle ca. € 1,5 mln. Ook voor latere jaren bestaat het risico op zogenaamde incidentele onderuitputting op de rijksuitgaven. In de risicoparagraaf van de begroting houden we hier rekeing mee.

BTW-compensatiefonds (BCF):

Tussen het rijk en de gemeenten is de afspraak gemaakt dat onder- of overbenutting van het BTW-compensatiefonds verrekend wordt met de gemeenten via het gemeentefonds. Het rijk gaat in haar huidige berekeningen uit van een onderuitputting van het BCF, dit betekent dat in de berekeningen van het gemeentefonds een behoorlijke plus is verwerkt in de meerjarenraming. De ruimte die door de onderuitputting ontstaat wordt door het rijk berekend door aan de uitgavenkant uit te gaan van het laatste realisatiejaar en aan de inkomstenkant van het BCF wel de jaarlijkse groei van het fonds mee te nemen. Als de gemeenten de volledige ruimte inzetten voor de algemene

middelen dan bestaat het risico, dat ingeval de komende jaren de werkelijke BTW-claims hoger liggen dan het rijk raamt, er een onttrekking aan het gemeentefonds plaatsvindt. In Zwolle hebben we vorig jaar besloten hiervoor een behoedzaamheidsmarge in de begroting op te nemen oplopend tot € 1,5 mln.

In de meicirculaire is de verrekening over 2017 verwerkt en daaruit zagen we een lichte toename van de BTW-declaraties, maar bleven we ruimschoots binnen de marge. Uit de septembercirculaire blijkt echter dat het aantal declaraties, vanwege de doorzettende economische groei, behoorlijk toeneemt. En moeten we constateren dat op basis van het uitgavenniveau van 2018 onze behoedzaamheidsmarge volledig is verdwenen. Voor 2018 ontstaat een incidenteel nadeel van € 1,2 mln. Zie onderstaande tabel. Gelet op de huidige economische groei mag verwacht worden dat de lokale overheden meer gaan investeren en daarmee de druk op de ruimte onder het budgetplafond van de BCF zal toenemen. Om op deze ontwikkeling te anticiperen ramen wij een gefaseerd oplopende behoedzaamheidsmarge tot € 2,0 mln. in 2022 ten opzichte van de thans door het rijk geraamde ruimte onder het budgetplafond.
In het financieel perspectief hielden we rekening met meerjarige structurele toevoeging van € 5 mln. Door de nieuwe informatie over 2018 en de verwachte doorzetting van de economische groei brengen wij de structurele toevoeging terug naar € 3 mln. in 2022. Bij de komende circulaires zullen wij beoordelen of verdere aanpassing van de BCF toevoeging nodig is.
De budgettaire consequenties zijn als volgt:

In mln.€	2018	2019	2020	2021	2022
Tekort t.o.v. huidige marge	-1,2	-0,5	-0,1	-0,2	-0,3
Voorgestelde behoedzaamheidsmarge		-0,5	-1,0	-1,5	-2,0
Nadeel	-1,2	-1,1	-1,5	-1,7	-2,3

Verdeel-technische aanpassingen
De verdeel-technische aanpassingen zijn vooral het gevolg van actualisering van landelijke volumina van de diverse verdeelmaatstaven. In de jaarschijf 2018 is ook het nadeel van € 360.000 meegenomen als correctie over het jaar 2017.

Toezicht en handhaving kwaliteit kinderopvang
Vanwege de extra kosten die samenhangen met de uitbreiding van de taak van de GGD door de aanpassing van het Besluit basisvoorwaarden kwaliteit voorschoolse educatie worden extra middelen aan het gemeentefonds toegevoegd. Zwolle ontvangt € 4.000 in 2018 en vanaf 2019 € 11.000.

Toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang
Voor toezicht en handhaving op kinderopvang en gastouderopvang worden vanaf 2019 extra middelen beschikbaar gesteld. Voor Zwolle € 74.000.

Aanschaf leesloeps
Om de toegankelijkheid van de verkiezingen voor kiezers met een lichamelijke beperking te vergroten stelt het rijk middelen beschikbaar om alle stembureaus van een leesloep te voorzien. Zwolle ontvangt € 4.000.

Rijksvaccinatieprogramma

Het Rijksvaccinatieprogramma is wettelijk verankerd in de Wet publieke gezondheid (Wpg). Een deel van de uitvoering van het programma valt onder de bestuurlijke verantwoordelijkheid van de gemeenten. Voor de uitvoering ontvangt Zwolle vanaf 2019 € 257.000.

Uitvoeringskosten SVB inzake pgb trekkingsrechten
De uitvoeringskosten van de Sociale Verzekeringsbank voor de pgb-trekkingsrechten voor 2019 worden evenals de voorgaande jaren ten laste van het gemeentefonds gebracht. Voor Zwolle betekent dit een incidenteel nadeel van € 279.000.

Academische component kinder- en jeugdpsychiatrie
Er is geconstateerd dat de directe bekostiging via de gemeenten van de academische functie van de academische centra voor kinder- en jeugdpsychiatrie te kwetsbaar is geworden. Het rijk en de VNG hebben besloten om vanaf 2019 de vier academische centra Accare, de Bascule, Curium en Karakter vanuit de vier accounthoudende gemeente te verzorgen. Het nadeel voor Zwolle is € 39.000. Er wordt nog nagegaan of deze wijziging ook tot kostenbesparing bij Zwolle leidt.

2. Integratie- en decentralisatie-uitkeringen

Algemene beleidslijn bij ontvangen integratie- en decentralisatie-uitkeringen is dat de gelden worden besteed aan het doel waarvoor ze zijn/worden ontvangen. Ingeval er sprake is van taakmutaties die van invloed zijn op een uitkering dan wordt het daarbij corresponderende budget op een stelpost gezet in afwachting van nadere voorstellen/adviezen hoe de taakmutatie in het Zwolse te verwerken.
Ingeval er in een lopend begrotingsjaar (of een oud begrotingsjaar) een aanpassing van de uitkering plaatsvindt vanwege verdeeltechnische-, nominale en/of trendmatige aard dan wordt het verschil verrekend met de algemene middelen. De reden hiervoor is dat er van uit wordt gegaan dat het uitgaafbudget voor het lopende begrotingsjaar reëel en op basis van het juiste prijspeil is geraamd. In het lopende jaar worden dan ook alleen taakmutaties door vertaald naar de uitgaafbudgetten.

Met ingang van 2019 zijn de uitkeringen Wmo (met uitzondering van Beschermd wonen), jeugdhulp (met uitzondering van voogdij/18+), participatie onderdeel re-integratie klassiek geïntegreerd in de algemene uitkering. De niet-integreerbare onderdelen blijven voorlopig bestaan in de vorm van integratieuitkering Beschermd wonen, integratieuitkering Voogdij/18+ en integratieuitkering participatie (voorheen wajong, begeleid werken/beschut werken en WsW). Met uitzondering van de onderdelen WsW en beschut werken wordt bezien of de uitkeringen de komende jaren overgeheveld kunnen worden naar de algemene uitkering.
In tabel 2 zijn de mutaties op basis van de septembercirculaire weergegeven. In de bijlage is een totaaloverzicht van de integratie- en decentralisatieuitkeringen weergegeven.

Tabel 2 Mutaties in de integratie- en decentralisatieuitkeringen

(bedragen x € 1).	2018	2019	2020	2021	2022
Te verrekenen met algemene middelen					
1. Maatschappelijke opvang	1.000	1.000			
2. Vrouwenopvang	3.000	-4.000			
3. WMO (oud)	23.000				
4. Participatie (wajong/begeleiding)	121.000	-2.000			
5. Participatie (vrijval bonus beschut werken)	12.000				
6. Jeugdhulp aan kinderen in AZC		27.000	27.000	27.000	27.000
	160.000	**22.000**	**27.000**	**27.000**	**27.000**
(Voorlopig) budgetneutrale mutaties					
7. Beschermd wonen		1.705.000	1.705.000	1.705.000	1.705.000
8. Weerbaar bestuur	80.000				
9. Voorschoolse voorziening peuters		-72.000	-144.000	-216.000	-216.000
10. Budgetneutrale tegenboeking (posten 7 t/m 9)	-80.000	-1.633.000	-1.561.000	-1.489.000	-1.489.000
Totaal resultaat op algemene middelen	**160.000**	**22.000**	**27.000**	**27.000**	**27.000**

Toelichting:
De posten 1 t/m 5 onder betreffen bijstellingen in verband met verdeeltechnische aanpassingen en verrekenen wij met de algemene middelen. Post 6 Jeugdhulp aan kinderen in AZC betreft een verschuiving van de algemene uitkering naar een decentralisatie-uitkering.

Beschermd wonen
Via de septembercirculaire is de groeiruimte van de uitkering beschermd wonen voor het jaar 2019 voor de gemeenten vastgesteld. Door de toevoeging van de groeiruime ontvangt Zwolle als centrumgemeente voor de regio € 1,7 mln. Conform het bestaande beleidskader komen de middelen beschikbaar voor de uitvoering van de regionale taken die vallen onder het beschermd wonen.
Mede naar aanleiding van het interventieplan sociaal domein is regionaal besloten dat het jaarbudget voor beschermd wonen wordt verlaagd ten gunste van lokale uitgaven binnen het sociaal domein. Voor de gemeente Zwolle is deze berekend op € 1,4 mln. per jaar en als dusdanig ook verwerkt in de begroting 2019. Daarbij was al rekening gehouden met deze stijging van de rijksuitkering vanaf 2019, aangezien deze al was aangekondigd in de meicirculaire 2018. De rijksophoging in de septembercirculaire leidt dus niet tot budgettaire effecten."

Voorschoolse voorziening peuters
In 2016 zijn tussen het rijk en de VNG bestuurlijke afspraken gemaakt met als doel om alle peuters de mogelijkheid te geven om naar een voorschoolse voorziening te gaan. Het rijk heeft hier gefaseerd structurele middelen voor beschikbaar gesteld. Op basis van monitoring blijkt dat de bedragen te hoog zijn vastgesteld omdat de groep peuters die onder deze maatregel vallen fors lager ligt. Het rijk en de VNG hebben op basis van de monitoring afgesproken het structurele budget te bepalen op 2018. Dit betekent dat de gefaseerde verhogingen in 2019 t/m 2021 komen te vervallen. Wel vindt nog overleg plaats over een andere doelmatige aanwending van de vrijvallende middelen voor de jaren 2020 en 2021. Voor Zwolle betekent dit een opbrengstderving van drie maal € 72.000 (structureel). Voorlopig ramen wij het budgettair effect neutraal in afwachting van nadere informatie over het gebruik van de maatregel in Zwolle.

Weerbaar bestuur
Ter versterking van het weerbaar bestuur ontvangen acht gemeenten, waaronder Zwolle, een financiële impuls van elk € 80.000. Het betreft innoverende, domein overstijgende initiatieven die bijdragen aan één of meer van de drie sporen uit het thema "Weerbaar bestuur', namelijk (1) het versterken van de integriteit en veiligheid van de politieke ambtsdragers, (2) het versterken van de preventieve bestuurlijke aanpak en maatschappelijke weerbaarheid en (3) het tegengaan van ondemocratische beïnvloeding.

Overige ontwikkelingen:
Regio Deal
Ieder regio is uniek, met eigen kansen, uitdagingen en problemen. Het rijk biedt in samenwerking met regionale partners de mogelijkheid om maatschappelijke vraagstukken met een sociaal, ecologische of economische uitdaging aan te pakken in een Regio Deal. Het rijk heeft hiervoor € 200 mln. in de Regio Envelop beschikbaar. Inmiddels zijn er 88 voorstellen ingediend (waaronder onze regio) die een beroep doen op de Regio Envelop doen, met een totaalbedrag van € 1,3 mrd. Dit najaar maakt het ministerie van LNV bekend welke voorstellen verder uitgewerkt worden tot een Regio Deal. Het sluiten van de deals vindt naar verwachting in de eerste helft van 2019 plaats.

Transformatiefonds jeugd:
Het transformatiefonds jeugd is bedoeld om de transformatiebeweging te bevorderen. Om in aanmerking te komen voor een bijdrage dient een jeugdzorgregio een transformatieplan op te stellen, waarin op z'n minst één van de actielijnen uit Zorg voor de Jeugd wordt uitgewerkt. In deze actielijnen komt onder meer de aansluiting van de jeugd naar volwassenheid en de verbinding met het onderwijs aan de orde. Het rijk heeft in de periode 2018 t/m 2020 jaarlijks € 36 mln. beschikbaar en zal het budget naar rato op basis van het aantal kinderen per jeugdzorgregio verdelen.

Vrouwenopvang
Er is aangekondigd dat de uitkering Vrouwenopvang vanaf 2018 structureel wordt verhoogd met € 2,5 mln. (landelijk) voor de opvang van slachtoffers van huiselijk en eergerelateerd geweld zonder eerdere verblijfsstatus en die vanwege hun slachtofferschap een verblijfsvergunning kunnen aanvragen of hebben aangevraagd. De verdeling over de gemeenten wordt via de decembercirculaire meegenomen.

Communicatie
De uitkomsten van de circulaire zijn onderdeel van berap 2018/2 en de begroting 2019 en worden via de presentatie van de begroting gecommuniceerd.

Vervolg
Via regulier begrotings-/beleidscyclusproces.

Openbaarheid
Openbaar.

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

Datum 30 september 2018

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 49780

Onderwerp Uitkomsten septembercirculaire 2018 gemeentefonds

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 02-10-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Gemeentefonds

Septembercirculaire 2018

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

de gemeentebesturen, ter attentie van de raden en de colleges van B&W

DGBRW/ Bestuur en Financiën

Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon
eventuele vragen per e-mail
postbus.gf@minbzk.nl

Datum
18 september 2018

Kenmerk
2018-0000778321

circulaire

Onderwerp	septembercirculaire gemeentefonds 2018
Doelstelling	bekendmaking van beleid en het geven van informatie
Juridische grondslag	
Relaties met andere circulaires	meicirculaire 2018 (2018-0000290441); maartcirculaire 2018 (2018-0000560871); decembercirculaire 2017 (2017-0000560871); septembercirculaire 2017 (2017-0000424956); meicirculaire 2017 (2017-0000259468)
Ingangsdatum	18 september 2018
Geldig tot	1 juli 2019

Voorwoord

Via de meicirculaire 2018 zijn gemeenten over de financiële kaders voor hun begrotingen geïnformeerd. De septembercirculaire 2018 geeft een actueel beeld, gebaseerd op de Miljoenennota 2019 van het Rijk.

De politiek-bestuurlijke zaken zijn in hoofdstuk 1 uitgelicht. De circulaire is in belangrijke mate een financieel-technisch document. De latere hoofdstukken richten zich op de doelgroep van financieel specialisten.

Ik wens u bij al uw taken en verantwoordelijkheden veel succes.

Mede namens de Staatssecretaris van Financiën,
De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Drs. K.H. Ollongren

Inhoudsopgave

1 Hoofdpunten 1
2 Algemene uitkering 5
2.1 Inleiding 5
2.2 Wijzigingen in de omvang van de algemene uitkering 5
1. Accres 6
2. Plafond BTW-compensatiefonds 7
3. Waarderingskamer 8
4. Uitvoeringskosten SVB PGB trekkingsrechten 8
5. *Academische component kinder- en jeugdpsychiatrie* 8
6. Jeugdhulp aan kinderen in een AZC 9
7. Rijksvaccinatieprogramma 9
8. Toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang 9
9. Toezicht en handhaving kwaliteit peuterspeelzalen 10
10. Aanschaf leesloeps stembureaus 10
2.3 Verdeling mutaties algemene uitkering 10
2.4 Overige mededelingen algemene uitkering 10
2.4.1 Suppletie-uitkering Overheveling IUSD 11
2.4.2 Suppletie-uitkeringen Jeugdhulp en Wmo 2015 11
2.4.3 Bommenregeling 11
2.4.4 Toelichting op de berekening van de uitkering uit het gemeentefonds 2019 12
2.4.5 Implementatie richtlijn EED 12
2.5 Veranderingen in het verdeelstelsel 13
2.6 Maatstaven, bedragen per eenheid en uitkeringsfactor 13
3 Integratie-uitkering Sociaal domein 19
3.1 Inleiding 19
3.2 Omvang 19
1. *Vrijval Bonus beschut werken* 19
3.3 Verdeling 19
4 Decentralisatie- en integratie-uitkeringen 23
4.1 Inleiding 23
4.2 Omvang en verdeling decentralisatie- en integratie-uitkeringen 23
1. Beschermd Wonen 24
2. Regiodeal Eindhoven 24
3. Transformatiefonds Sociaal Domein Jeugd 25
4. Bonus beschut werk 25
5. Voorschoolse voorziening peuters 25
6. Roode Vaart Zevenbergen 26
7. *Academische component kinder- en jeugdpsychiatrie* 26
8. Versnelling lokale aanpak tegen eenzaamheid 27

9. Jeugdhulp aan kinderen in een AZC 27
10. Koplopergemeenten Cliëntondersteuning 27
11. Meer Maas Meer Venlo 27
12. Experimenten sociale benadering dementie 27
13. Erfgoedregistraties 27
14. Pilot opvang en begeleiding asielzoekers 28
15. Impulsgelden Weerbaar bestuur 28
16. Terugdringen gezondheidsachterstanden 28
17. Omgevingsspoor Ternaard 29
18. Participatie 29
19. Opvang Sint Maarten 29
20. Digitale content ontwikkeling raadsleden 29
21. EMA Amsterdam 29
22. Correctie referendum WIV 30
23. *LHBT-emancipatiebeleid* 30
4.3 Overige mededelingen decentralisatie- en integratie-uitkeringen 30
4.3.1 Wmo 30
4.3.2 Maatschappelijke opvang 31
4.3.3 Vrouwenopvang 31
4.3.4 Maatschappelijke begeleiding 32
4.3.5 Combinatiefunctionarissen/buurtsportcoaches 32
4.3.6 Pilots multidisciplinaire centra voor huiselijk geweld en kindermishandeling onder 1 dak 33
4.3.7 Loondispensatie gaat niet door, mogelijkheid extra beschutte werkplekken vervalt 33
5 Overige mededelingen 37
5.1 Inleiding 37
5.2 Gemeentefondstotalen, bevoorschotting en nominale ontwikkelingen 37
5.3 Individuele referentiewaarden EMU-saldo gemeenten 2019 38
5.4 Evaluatie verdeelmodellen sociaal domein 39
5.5 Heroverweging financiële verhoudingen 39
5.6 Herverdeling wegenbeheer 41
5.7 Website gemeentefinanciën online 41
5.8 Jaarlijkse weging decentralisatie-uitkeringen 41
Bijlagen 45
Bijlage 2.1.1 Bedragen per eenheid en uitkeringsfactoren 2018 en 2019 46
Bijlage 2.1.2 Bedragen per eenheid 2018, gegroepeerd naar cluster 55
Bijlage 2.2.1 Opbouw algemene uitkeringen 2018-2023 62
Bijlage 2.6.1 Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten 64
Bijlage 2.6.2 Volumina maatstaven 2018-2023 74
Bijlage 4.2-4 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk 76
Bijlage 4.2-10 Decentralisatie-uitkering Koplopersgemeenten Cliëntondersteuning 86

Bijlage 4.2-4 Decentralisatie-uitkering Weerbaar bestuur 87
Bijlage 4.2-22 Decentralisatie-uitkering Referendum 88
Bijlage 4.3.1 Integratie-uitkering Wmo 98
Bijlage 4.3.2 Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke opvang 104
Bijlage 5.3 Individuele referentiewaarden EMU-saldo gemeenten 2019 105

1 Hoofdpunten

Deze circulaire informeert gemeenten over de gemeentefondsuitkeringen. Het gemeentefonds is de grootste inkomstenbron van de gemeenten. De ontwikkeling ervan bepaalt daarom in belangrijke mate de financiële ruimte van gemeenten. Factoren als belastingopbrengsten, gemeentelijke rentelasten, dividendopbrengsten en grondexploitatie bepalen mede die financiële ruimte. Zij vallen echter buiten het bestek van deze circulaire.

Gemeenten ontvangen op drie tijdstippen in het jaar de informatie over de gemeentefondsuitkeringen: in mei op basis van de Voorjaarsnota, in september op basis van de Miljoenennota en in december, ter afronding van het lopende jaar, op basis van de Najaarsnota. De circulaires bevatten ook actuele informatie die op een later tijdstip in de rijksbegroting wordt verwerkt. De mededelingen zijn steeds onder het voorbehoud van parlementaire goedkeuring.

De indeling van de circulaire is afgestemd op de soorten uitkeringen die het gemeentefonds kent: de algemene uitkering, de integratie-uitkering Sociaal domein en de decentralisatie- en (overige) integratie-uitkeringen. Hierna volgen de belangrijkste mededelingen uit de circulaire.

Algemene uitkering

- De ontwikkeling van de algemene uitkering wordt voor een belangrijk deel bepaald door de ontwikkeling van de totale rijksuitgaven (accresrelevante uitgaven; ARU). Volgens de normeringssystematiek (trap-op-trap-af) hebben wijzigingen in de rijksuitgaven direct invloed op de indexering van de algemene uitkering en daarmee de omvang van het fonds. De jaarlijkse toename of afname van het gemeentefonds, voortvloeiend uit de normeringssystematiek, wordt het accres genoemd. In de Miljoenennota 2019 wordt het geraamde accres 2018 ten opzichte van de meicirculaire met € 194 miljoen neerwaarts bijgesteld. Dit komt vooral doordat het Rijk dit jaar naar verwachting minder uitgeeft dan geraamd. Daartegenover staat een opwaartse bijstelling van het accres 2019 met € 187 miljoen. Mede daardoor blijft het cumulatieve beeld van het accres tot en met 2023 vrijwel ongewijzigd ten opzichte van de Voorjaarsnota; er blijft sprake van extra geld voor de medeoverheden.
  Onderstaande figuur laat de nieuwe accresstanden zien, inclusief een vergelijking met de stand meicirculaire 2018.

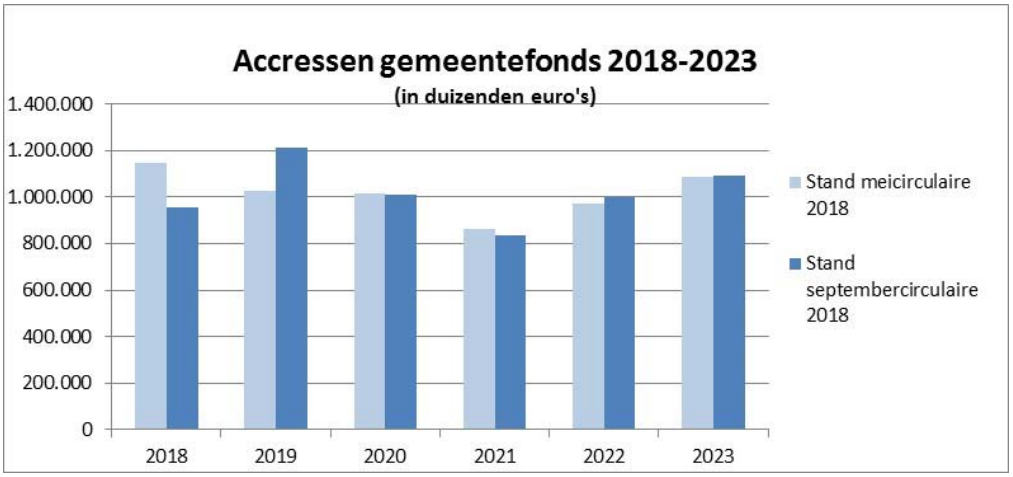

- De ontwikkeling van het BTW-compensatiefonds en het bijbehorende plafond leiden met ingang van 2015 tot een toename of afname van de algemene uitkering. De ruimte onder het plafond is voor het jaar 2018 ten opzichte van de stand septembercirculaire 2017 afgenomen, met als gevolg een kleinere toevoeging aan de algemene uitkering. Voor 2018 gaat het om een neerwaartse bijstelling van € 169 miljoen. De daling van de ruimte onder het plafond wordt veroorzaakt doordat gemeenten en provincies meer zijn gaan declareren bij het BTW-compensatiefonds. Daardoor gaan de uitgaven van het fonds omhoog en de ruimte onder het plafond omlaag. Ook voor de jaren 2019 tot en met 2023 is sprake van een afname van de ruimte onder het plafond. Deze meerjarenraming is nog niet meegenomen in de tabellen van de algemene uitkering. Het is de werkwijze van de circulaire om jaarlijks bij de septembercirculaire enkel het huidige jaar op te nemen in de raming van de algemene uitkering.
- Op de Algemene ledenvergadering van de VNG van 27 juni jongstleden lag over de afspraken rondom de financiën sociaal domein, die verbonden waren met het IBP, een aantal moties voor. Het kabinet is met de VNG in overleg om gezamenlijk tot een passende oplossing te komen ten aanzien van de ingediende moties. De reactie van het kabinet wordt in november verwacht.
- Ten aanzien van de uitvoeringskosten van de Sociale Verzekeringsbank (SVB) voor de pgb trekkingsrechten voor 2019 is met de VNG overeengekomen om op basis van de conceptbegroting 2019 een bedrag van € 35,65 miljoen uit de algemene uitkering te nemen, waarvan € 24,6 miljoen uit het onderdeel Wmo 2015 en € 11 miljoen uit het onderdeel Jeugdhulp.

Decentralisatie- en integratie-uitkeringen

- Op 1 september 2018 sloot de termijn waarop regio's in Nederland voorstellen konden indienen voor een Regio Deal. De voorwaarden waaraan deze voorstellen moeten voldoen, staan beschreven in de brief[1] die Minister Schouten (LNV) mede namens Minister Ollongren (BZK) op 8 juni 2018 aan de Kamer stuurde. Er zijn 88 voorstellen ingediend, die opgeteld

[1] http://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/06/08/kamerbrief-aanpak-regio-deals

€ 1,3 miljard vragen aan middelen uit de Regio Envelop. De voorstellen komen uit alle delen van Nederland. Voor deze eerste tranche is € 200 miljoen beschikbaar. Het Ministerie van LNV coördineert de volgende stap, waarin het de voorstellen samen met andere departementen nader bekijkt. Hierbij gebruikt het ministerie het toetsingskader zoals gepubliceerd in de Staatscourant[2]. Dit najaar maakt het ministerie bekend welke voorstellen verder uitgewerkt worden tot een Regio Deal. Het sluiten van deze deals vindt naar verwachting in de eerste helft van 2019 plaats. In het najaar ontvangen alle indieners hierover een bericht. De Minister van LNV informeert de Kamer, mede namens de Minister van BZK, over de uitkomsten.[3]

- De circulaire bevat voor uitkeringsjaar 2018 en verder een aantal wijzigingen in de decentralisatie- en integratie-uitkeringen. Het gaat zowel om de aanpassing van bestaande als om nieuwe uitkeringen. In hoofdstuk 4 is een compleet overzicht opgenomen.

[2] http://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2018-32735.html

[3] Voor meer informatie zie https://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/gebouwen/regio-deals

2 Algemene uitkering

2.1 Inleiding

Binnen het gemeentefonds is de algemene uitkering de grootste component. Het bedrag aan algemene uitkering wordt verdeeld over de gemeenten via maatstaven, zoals het inwonertal en de oppervlakte van een gemeente, een aan de maatstaven gekoppeld gewicht (bedrag per eenheid) en de uitkeringsfactor. Die drie zijn aan wijzigingen onderhevig. Dit hoofdstuk geeft de informatie over de aanleiding voor die wijzigingen en over de uitwerking ervan. In paragraaf 2.2 worden de wijzigingen in de omvang van de algemene uitkering behandeld en in paragraaf 2.3 worden de consequenties daarvan voor de verdeling aangegeven. In paragraaf 2.4 volgen de overige mededelingen over de algemene uitkering en in paragraaf 2.5 zijn de mededelingen over de wijzigingen in het verdeelstelsel opgenomen.

Het totaal van alle wijzigingen vindt zijn neerslag in de bijlagen 2.1.1 en 2.1.2, die overzichten bevatten van maatstaven, bedragen per eenheid en uitkeringsfactoren. Paragraaf 2.6 gaat in op de berekening van de algemene uitkering met die gegevens en licht de gehanteerde termen toe.

2.2 Wijzigingen in de omvang van de algemene uitkering

Tabel 2.2.1 bevat de wijzigingen in de omvang van de algemene uitkering ten opzichte van de meicirculaire 2018. Het betreft achtereenvolgens:

1. Algemene mutaties
   Deze mutaties hebben betekenis voor de financiële ruimte van de gemeenten.
2. Mutaties met corresponderende gevolgen voor inkomsten of uitgaven (de zogenaamde taakmutaties).
   Deze mutaties zijn geordend volgens de clusterindeling van het gemeentefonds om gemeenten een overzicht te bieden per beleidsterrein. De clusterindeling, naar homogene gemeentelijke beleidsvelden, is een hulpmiddel bij het onderhoud van de verdeling. Het staat gemeenten vrij de indeling al dan niet voor eigen doeleinden te hanteren en de clusterindeling heeft geen gevolgen voor de bestedingsvrijheid van de algemene uitkering.

De tabel wordt gevolgd door een toelichting op de mutaties.

Tabel 2.2.1 Ontwikkeling algemene uitkering, mutaties ten opzichte van de meicirculaire 2018 (in duizenden euro's)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
stand meicirculaire 2018	**16.897.721**	**24.900.726**	**25.879.760**	**26.750.566**	**27.608.691**	**28.559.303**
algemene mutaties						
1) Accres	-193.726	-7.018	-15.048	-39.519	-9.087	-4.338
2) Plafond BTW-compensatiefonds	-168.545					
3) Waarderingskamer	222					
cluster Maatschappelijke ondersteuning						
4a) Uitvoeringskosten SVB PGB trekkingsrechten		-24.642				
cluster Jeugd						
4b) Uitvoeringskosten SVB PGB trekkingsrechten		-11.005				
5) Academische component kinder- en jeugdpsychiatrie		-4.410	-4.410	-4.410	-4.410	-4.410
6) Jeugdhulp aan kinderen in een AZC		-3.000	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
cluster Volksgezondheid						
7) Rijksvaccinatieprogramma		31.744	31.744	31.744	31.744	31.744
Cluster Samenkracht en Burgerparticipatie						
8) Toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang		10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
9) Toezicht en handhaving kwaliteit peuterspeelzalen	521	1.452	1.291	1.291	1.291	1.291
cluster Bestuur en algemene ondersteuning						
10) Aanschaf leesloeps stembureaus	479					
stand deze circulaire	**16.536.672**	**24.893.847**	**25.900.337**	**26.746.672**	**27.635.229**	**28.590.590**

De mutaties in tabel 2.2.1 zijn in bijlage 2.2.1 samengenomen met de mutaties uit voorgaande circulaires. Deze bijlage geeft een totaalbeeld van de mutaties van jaar op jaar, ongeacht het moment van publicatie, in tegenstelling tot tabel 2.2.1, die een totaalbeeld geeft van circulaire op circulaire.

Toelichting

1. Accres

Tabel 2.2.3 en 2.2.4 laat de actuele raming van de accressen zien voor de jaren 2018-2023, zowel in duizenden euro's als in procenten.

Tabel 2.2.3 Actuele raming accressen gemeentefonds 2018-2023 (in duizenden euro's)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand meicirculaire 2018	1.148.521	1.025.280	1.018.629	861.564	971.340	1.087.170
Mutatie jaarlijkse tranches	-193.726	186.708	-8.030	-24.471	30.432	4.749
Stand septembercirculaire 2018	954.795	1.211.988	1.010.599	837.093	1.001.772	1.091.919

Tabel 2.2.4 Actuele raming accressen gemeentefonds 2018-2023 (in procenten)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand meicirculaire 2018	6,86	5,79	3,94	3,21	3,52	3,82
Mutatie jaarlijkse tranches	-1,16	1,09	-0,03	-0,09	0,11	0,02
Stand septembercirculaire 2018	5,70	6,88	3,91	3,12	3,63	3,84

Het geraamde accres wordt ten opzichte van de meicirculaire van dit jaar voor 2018 met € 194 miljoen neerwaarts bijgesteld en komt daarmee voorlopig uit op 5,70%. Daartegenover staat een opwaartse bijstelling van het accres 2019 voor gemeenten met € 187 miljoen. Mede daardoor blijft het cumulatieve beeld van het accres tot en met 2023 vrijwel ongewijzigd ten opzichte van de meicirculaire 2018.

De neerwaartse bijstelling komt vooral doordat het Rijk dit jaar naar verwachting minder uitgeeft dan geraamd. Verder is in latere jaren sprake van een daling van de geraamde uitgaven van het

Rijk door een lagere loon- en prijsontwikkeling dan eerder geraamd. De opwaartse bijstelling in 2019 is een gevolg van de systematiek: de lagere raming van de rijksuitgaven in 2018 maakt dat de rijksuitgaven 2019 ten opzichte van die in 2018 procentueel gezien meer stijgen dan voorzien in de meicirculaire 2018. Dit heeft als gevolg een hoger accres in 2019.

Het financiële beeld over de jaren na 2018 is nagenoeg ongewijzigd; er blijft door de afspraken over de normeringssystematiek deze kabinetsperiode sprake van extra geld voor de medeoverheden.

Tabel 2.2.5 maakt de mutaties van de accrestranches per jaar inzichtelijk. De totaalregel in de tabel correspondeert met de accresregel in tabel 2.2.1.

Tabel 2.2.5 Mutaties accres tranches gemeentefonds 2018-2023 ten opzichte van de meicirculaire 2018 (jaartranches, x € 1 duizend)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Tranche 2018	-193.726	-193.726	-193.726	-193.726	-193.726	-193.726
Tranche 2019		186.708	186.708	186.708	186.708	186.708
Tranche 2020			-8.030	-8.030	-8.030	-8.030
Tranche 2021				-24.471	-24.471	-24.471
Tranche 2022					30.432	30.432
Tranche 2023						4.749
Totaal gewijzigde tranches	**-193.726**	**-7,018**	**-15,048**	**-39.519**	**-9.087**	**-4.338**

2. Plafond BTW-compensatiefonds

Deze paragraaf biedt inzicht in de ontwikkeling van het plafond van het BCF en de eventuele ruimte daaronder. De ruimte onder het plafond is voor 2018 geraamd op € 121,031 miljoen. Het aandeel van gemeenten daarin is geraamd op € 105,882 miljoen. De ontwikkeling van de uitgaven wordt vlak doorgetrokken. Bij deze aanname blijft voor alle jaren sprake van een ruimte onder het BCF-plafond. De daling van de ruimte onder het plafond ten opzichte van de septembercirculaire 2017 wordt, naast de daling van het accres, voornamelijk veroorzaakt doordat gemeenten en provincies meer zijn gaan declareren bij het BTW-compensatiefonds. Daardoor gaan de uitgaven van het fonds omhoog en de ruimte onder het plafond omlaag.

Onderstaande tabel bevat een cijfermatig overzicht van het plafond BCF.

Tabel plafond BCF (bedragen x € 1.000)

	Raming					
	2018	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Plafond	**3.346.041**	**3.569.421**	**3.708.459**	**3.824.075**	**3.962.612**	**4.114.792**
Grondslag septembercirculaire	3.325.711	3.410.791	3.497.201	3.574.189	3.665.237	3.665.237
W.v. overhevelingen i.v.m taakmutaties	5.574	466	-	-	-	-
W.v. accres	14.756	158.164	211.258	249.886	297.375	449.555
Uitgaven	**3.225.010**	**3.225.010**	**3.225.010**	**3.225.010**	**3.225.010**	**3.225.010**
Ruimte onder plafond	**121.031**	**344.411**	**483.449**	**599.065**	**737.602**	**889.782**
W.v. gemeenten	105.882	301.303	422.939	524.084	645.281	778.413

Het plafond van het BCF is per 2015 gekoppeld aan de accrespercentages zoals die volgen uit de normeringssystematiek voor het gemeentefonds en provinciefonds. Het plafond wordt tevens aangepast voor taakmutaties (zoals decentralisaties) die gepaard gaan met toevoegingen of onttrekkingen aan het BCF. Als het plafond overschreden wordt, komt het verschil ten laste van het gemeentefonds en het provinciefonds. Bij een realisatie lager dan het plafond komt het verschil ten gunste van het gemeentefonds en provinciefonds. De toevoeging of uitname wordt over het gemeentefonds en provinciefonds verdeeld conform de gerealiseerde aandelen van de gezamenlijke gemeenten en provincies in het BCF.

Vanaf de meicirculaire 2018 is de werkwijze van de raming van de ruimte onder het plafond BCF in de circulaires aangepast (zie paragraaf 2.2.2 van de meicirculaire 2018). De nieuwe werkwijze betekent dat vanaf uitkeringsjaar 2019 in de septembercirculaire alleen de raming van het huidige jaar wordt verwerkt. Dit heeft als gevolg dat vanaf 2019 de meerjarenraming van de ruimte onder het plafond BCF niet meegenomen wordt in de algemene uitkering en dus dat deze bedragen niet meer meelopen in de raming van de uitkeringsfactoren.
Voor gemeenten die de meerjarige ruimte onder het plafond BCF wel (gedeeltelijk) willen meenemen in hun begroting is in bijlage 2.2.1 (over de opbouw van de algemene uitkering) meerjarig inzichtelijk gemaakt in hoeveel punten van de uitkeringsfactor de ruimte onder het plafond BCF is uit te drukken.

3. Waarderingskamer

De Waarderingskamer heeft het boekjaar 2017 met een overschot afgesloten. Conform bestaande afspraken komt het overschot, naar rato, ten goede aan de afnemers. Het aandeel van de gemeenten in dit overschot wordt naar vast gebruik toegevoegd aan de algemene uitkering van het gemeentefonds.

4. Uitvoeringskosten SVB PGB trekkingsrechten

Ten aanzien van de uitvoeringskosten van de Sociale Verzekeringsbank (SVB) voor de pgb trekkingsrechten is voor 2019 overeengekomen om op basis van de conceptbegroting 2019 een bedrag van € 35,65 miljoen uit de algemene uitkering te nemen, waarvan € 24,6 miljoen uit het subcluster Wmo 2015 en € 11,0 miljoen uit het subcluster Jeugdhulp. Over (onderdelen van) de conceptbegroting 2019 van de SVB zullen intensievere gesprekken worden gevoerd in aanloop naar vaststelling van de definitieve begroting 2019. Op basis hiervan zullen de bedragen in de decembercirculaire 2018 indien nodig bijgesteld worden.

5. Academische component kinder- en jeugdpsychiatrie

Er is breed geconstateerd dat de directe bekostiging via de gemeenten van de academische functie van de academische centra voor kinder- en jeugdpsychiatrie te kwetsbaar is geworden. Dit geldt specifiek voor die academische centra waarvan de financiering niet volledig via het Landelijk Transitiearrangement verloopt.

Het Ministerie van VWS en de VNG hebben om die reden besloten om vanaf 2019 de academische functie van de vier academische centra Accare, de Bascule, Curium en Karakter vanuit vier accounthoudende gemeenten te financieren. De accounthoudende gemeenten zijn respectievelijk Groningen, Amsterdam, Leiden en Nijmegen. Hiervoor wordt vanuit het subcluster jeugdhulp € 4,41 miljoen overgeheveld naar de integratie-uitkering Voogdij/18+ en specifiek aan deze vier gemeenten toebedeeld (zie voor meer informatie paragraaf 4.2.7). In dit bedrag is rekening gehouden met de extra uitvoeringskosten voor de accounthoudende gemeenten.

6. Jeugdhulp aan kinderen in een AZC

Gemeenten zijn conform de Jeugdwet verantwoordelijk voor passende jeugdhulp aan kinderen, waaronder ook asielzoekerskinderen die nog geen verblijfsvergunning hebben. Bij de invoering van de decentralisaties in het sociaal domein is aan het Ministerie van J&V en het COA gevraagd om namens de gemeenten de uitvoering van deze verantwoordelijkheid voor de periode 2015-2017 op zich te nemen. Deze regeling is met één jaar verlengd voor 2018. Daartoe werd jaarlijks een bedrag van € 3 miljoen uitgenomen uit het jeugdbudget binnen het gemeentefonds en overgeboekt naar het Ministerie van J&V (zie paragraaf 3.2.7 uit de meicirculaire 2018). J&V stelde dat bedrag, aangevuld met middelen uit de eigen begroting, ter beschikking aan het COA.

Vanaf 2019 worden gemeenten volledig verantwoordelijk voor de organisatie en financiering van de jeugdhulp, inclusief de jeugd-ggz, aan kinderen in een AZC. Voor de financiering van deze taak wordt een aparte decentralisatie-uitkering ingesteld. Het binnen het gemeentefonds beschikbare bedrag van € 3 miljoen wordt daartoe structureel overgeheveld vanuit de algemene uitkering naar deze decentralisatie-uitkering. Bij meicirculaire 2019 zullen ook de beschikbare middelen van de begroting van J&V worden toegevoegd aan deze decentralisatie-uitkering.

In de decembercirculaire 2018 zal, op basis van voorlopige cijfers van het aantal kinderen dat verblijft in een AZC, de voorlopige bedragen voor 2019 worden opgenomen. In de decembercirculaire 2019 zullen die bedragen definitief worden bepaald op basis van het daadwerkelijk aantal kinderen.

7. Rijksvaccinatieprogramma

In paragraaf 2.2 van de decembercirculaire 2016 is aangekondigd dat het Rijksvaccinatieprogramma wettelijk verankerd wordt in de Wet publieke gezondheid (Wpg). Met deze wetswijziging wordt een deel van de uitvoering van het Rijksvaccinatieprogramma onder bestuurlijke verantwoordelijkheid van de gemeenten gebracht. Het jaar van invoering daarvan is 1 januari 2019. Om die reden worden nu de middelen hiervoor structureel overgeheveld naar het gemeentefonds.

8. Toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang

Het Ministerie van SZW en de VNG hebben afgesproken dat vanaf 2019 vanuit de decentralisatie-

uitkering Voorschoolse voorziening peuters € 10 miljoen beschikbaar wordt gesteld voor de toezicht en handhaving op kinderopvang en gastouderopvang. De komende tijd kijkt het ministerie samen met de VNG en de GGD GHOR hoe de middelen voor de gastouderopvang doelmatig besteed kunnen worden. Zie voor meer informatie paragraaf 4.2.5.

9. Toezicht en handhaving kwaliteit peuterspeelzalen

Vanwege de extra kosten die samenhangen met de uitbreiding van de taak van de GGD door de aanpassing van het Besluit basisvoorwaarden kwaliteit voorschoolse educatie worden extra middelen aan het gemeentefonds toegevoegd. Ten gevolge van deze aanpassing zal de GGD onder meer moeten toezien op de uitvoering van voorschoolse educatie op de locatie. Dit betekent dat de middelen zijn gericht op extra toezicht en handhaving.

10. Aanschaf leesloeps stembureaus

Het kabinet neemt verschillende maatregelen om de toegankelijkheid van de verkiezingen te vergroten, onder meer voor kiezers met een lichamelijke beperking. Een maatregel is dat vanaf 1 januari 2019 in alle stembureaus leesloeps aanwezig moeten zijn. Hiervoor wordt € 479.000 (exclusief btw) beschikbaar gesteld.

2.3 Verdeling mutaties algemene uitkering

De wijze van verdeling van de mutaties uit paragraaf 2.2 is in tabel 2.3.1 weergegeven. De wijze van verdeling bestaat uit een wijziging in hetzij de uitkeringsfactor hetzij het bedrag per eenheid van één of meer maatstaven van het cluster waaronder de mutatie valt. Tabel 2.3.1 bevat het overzicht. De cijfermatige uitwerking is opgenomen in paragraaf 2.6.

Tabel 2.3.1 Verdeelwijze mutaties algemene uitkering

Nummer	Mutatie	Verdeelwijze
	algemene mutaties	
1)	Accres	Uitkeringsfactor
2)	Plafond BTW-compensatiefonds	Uitkeringsfactor
3)	Waarderingskamer overschot 2017	Uitkeringsfactor
	cluster Maatschappelijke ondersteuning	
4a)	Uitvoeringskosten SVB PGB trekkingsrechten	Maatstaven subcluster Wmo 2015
	cluster Jeugd	
4b)	Uitvoeringskosten SVB PGB trekkingsrechten	Maatstaven subcluster Jeugdhulp
5)	Academische component Kinder- en Jeugdpsychiatrie	Maatstaven subcluster Jeugdhulp
6)	Jeugdhulp aan kinderen in een AZC	Maatstaven subcluster Jeugdhulp
	cluster Volksgezondheid	
7)	Rijksvaccinatieprogramma	Maatstaf jongeren
	Cluster Samenkracht en Burgerparticipatie	
8)	Toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang	Maatstaven cluster Samenkracht en Burgerparticipatie
9)	Toezicht en handhaving kwaliteit peuterspeelzalen	Maatstaven bijstandsontvangers, inwoners en minderheden (resp. 50%, 40% en 10%)
	cluster Bestuur en algemene ondersteuning	
10)	Aanschaf leesloeps stembureaus	Maatstaf inwoners

2.4 Overige mededelingen algemene uitkering

In deze paragraaf worden mededelingen over overige uitkeringsonderdelen opgenomen, aankondigingen over de algemene-uitkering en overige mededelingen.

2.4.1 Suppletie-uitkering Overheveling IUSD

In paragraaf 2.4.3 van de meicirculaire 2018 bent u geïnformeerd over de suppletie-uitkering Overheveling IUSD voor 2019, waarmee de herverdeeleffecten van de overheveling naar de algemene uitkering ongedaan worden gemaakt. De suppletie-uitkering overheveling IUSD is op dit moment alleen opgenomen in 2019. Hoewel deze uitkering doorloopt tot en met 2020, het laatste uitkeringsjaar voor invoering van de nieuwe verdeling voor het sociaal domein, is de uitkering zowel in de meicirculaire als in deze circulaire nog niet voor 2020 gepresenteerd.
Momenteel zijn de fondsbeheerders in overleg met de VNG over de vormgeving van de suppletie-uitkering in 2020. Zij onderzoeken hierbij zowel de optie om én de harmonisatie-effecten (uniform gebruik van definities) én de actualisatie-effecten (uniform gebruik peilmomenten) meerjarig te neutraliseren als de optie om in 2020 enkel de herverdeeleffecten van de harmonisatie mee te nemen in de suppletie-uitkering.

Meer informatie over de suppletie-uitkering Overheveling IUSD volgt in de decembercirculaire 2018. Gemeenten die voor die tijd al met een bedrag rekening willen houden in hun begroting, kunnen zich hiervoor het best baseren op hun suppletie-uitkering voor 2019.

2.4.2 Suppletie-uitkeringen Jeugdhulp en Wmo 2015

In de meicirculaire 2018 zijn de verdeelmodellen van de IUSD Jeugd, IUSD Wmo, IU Wmo huishoudelijke verzorging en Re-integratie klassiek vanaf 2019 verwerkt in de algemene uitkering. Voor zowel het verdeelmodel Jeugdhulp als het verdeelmodel voor de Wmo 2015 is er in 2019 (en ook 2018) sprake van een suppletie-uitkering. Deze suppletie-uitkeringen zijn ingevoerd in 2015 bij de decentralisaties van het sociaal domein. De uitkeringen staan los van de suppletie-uitkering overheveling IUSD en sinds de invoering in 2015 staan de jaarlijkse bedragen per gemeente vast. In de meicirculaire 2018 zijn deze twee uitkeringen voor 2019 nog gepresenteerd in de internetbijlagen bij respectievelijk de integratie-uitkering Voogdij/18+ en de integratie-uitkering Beschermd wonen. Omdat deze suppletie-uitkeringen vanaf 2019 horen bij onderdelen van de algemene uitkering, zullen zij vanaf deze circulaire voor 2019 gepresenteerd worden als overige uitkeringsonderdelen van de algemene uitkering.

De bedragen in 2019 voor uw gemeente kunt u vinden bij de overige uitkeringsonderdelen in het rekenmodel in de gemeentefondsrubriek op internet. Voor 2018 staan de uitkeringen nog opgenomen als onderdeel van de IUSD Wmo en de IUSD Jeugd.
(https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/gemeentefonds/circulaires-gemeentefonds.

2.4.3 Bommenregeling

In de meicirculaire 2018 is € 7.022 te weinig toegekend aan de gemeente Velsen en € 11.640 aan de gemeente Schouwen-Duiveland. Om die reden wordt de suppletie-uitkering voor deze twee gemeenten met bovenstaande bedragen verhoogd.

Voor informatie over de verkrijging van een suppletie-uitkering voor het opsporen en ruimen van conventionele explosieven uit de Tweede Wereldoorlog wordt u verwezen naar paragraaf 2.4.5 van de septembercirculaire 2014. Raadsbesluiten ontvangen wij bij voorkeur per e-mail via regelingen@minbzk.nl. Per post aanvragen blijft vanzelfsprekend ook mogelijk:

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
t.a.v. FEZ/BEE/Regelingen
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Met ingang van 2019 wijzigt de peildatum waarvoor aanvragen bij het ministerie binnen moeten zijn van 1 maart naar 1 april. De wijziging biedt gemeenten die dat willen meer tijd om in de aanvraag de kosten over een heel jaar mee te nemen. Verzoeken die wij voortaan vóór 1 april ontvangen worden in het jaar van ontvangst toegekend.
Verzoeken die wij vanaf die datum ontvangen worden meegenomen in het volgende jaar. Btw komt niet voor compensatie in aanmerking. In de aanvraag dient daarom duidelijk te worden opgenomen dat de bedragen exclusief btw zijn.

Voor vragen of nadere informatie betreffende de bommenregeling kunt u zich wenden tot postbus.gf@minbzk.nl.

2.4.4 Toelichting op de berekening van de uitkering uit het gemeentefonds 2019

Jaarlijks wordt op de website van de rijksoverheid de Toelichting op de berekening van de uitkering uit het gemeentefonds gepubliceerd. De toelichting bevat een beschrijving van de verdeelmaatstaven, het overgangsregime, de aanvullende uitkeringen en integratie-uitkeringen. Hier staat in hoe en wanneer de uitkeringen en maatstaven uit het gemeentefonds worden vastgesteld en bij wie gemeenten inlichtingen kunnen inwinnen. Met het oog op de nieuwe maatstaven in de algemene uitkering vanwege de overheveling van de verdeelmodellen sociaal domein, is vanuit verschillende gemeenten de vraag gekomen wanneer een uitgebreide toelichting op maatstaven van de algemene uitkering voor 2019 gepubliceerd zal worden.
Het Ministerie van BZK werkt momenteel de nieuwe maatstaven uit zodat ze opgenomen kunnen worden in de Toelichting op de berekening van de uitkering uit het gemeentefonds 2019. Het ministerie streeft ernaar om de nieuwe versie uiterlijk voor 1 januari 2019 te publiceren in de gemeentefondsrubriek op het internet. Meer informatie volgt in de decembercirculaire 2018.

2.4.5 Implementatie richtlijn EED

Gemeenten zijn vanaf 2015 als bevoegd gezag verantwoordelijk voor het toezicht op de vierjaarlijkse uitvoering van energie-audits door grote ondernemingen. Deze verplichting vloeit voort uit de implementatie van de Energy Efficiency Directive (EED). Voor de structurele uitvoeringslasten van deze extra toezichtstaak zullen gemeenten in 2019 worden gecompenseerd.

Verwacht wordt dat de compensatie voor 2019 na verwerking in de Najaarsnota in de decembercirculaire 2018 zal worden opgenomen. Onlangs is de auditplicht geëvalueerd. Mede op basis van deze evaluatie zullen afspraken worden gemaakt tussen het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat en de VNG over de hoogte van de compensatie voor 2019.

2.5 Veranderingen in het verdeelstelsel

Er hebben zich geen veranderingen in het verdeelstelsel van de algemene uitkering ten opzichte van de meicirculaire 2018 voorgedaan. Om die reden is tabel 2.5.1 niet opgenomen.

2.6 Maatstaven, bedragen per eenheid en uitkeringsfactor

De berekening van de algemene uitkering bestaat uit de vermenigvuldiging van het aantal eenheden van alle maatstaven met het bijbehorende bedrag per eenheid. De som van deze producten, de zogenaamde uitkeringsbasis, wordt vervolgens vermenigvuldigd met de uitkeringsfactor. De verkregen uitkomst moet daarnaast worden opgehoogd met enkele uitkeringsonderdelen die buiten het format van aantal eenheden en bedrag per eenheid vallen. Hierna wordt achtereenvolgens ingegaan op de maatstaven, de bedragen per eenheid, de uitkeringsfactor en de overige uitkeringsonderdelen.

Maatstaven

Begin augustus 2018 zijn actuele gegevens van het CBS ontvangen over twee onderdelen van de maatstaf woonruimten, te weten het aantal uitwonende studenten en het aantal personen in zorginstellingen (onderdeel van het aantal personen in institutionele huishoudens). Zij zijn opgenomen in bijlage 2.6.1 en zullen voor uitkeringsjaar 2017 en 2018 worden toegepast. Het aantal uitwonende studenten blijft voor 2018 een voorlopig cijfer, het aantal personen in zorginstellingen is definitief en wijzigt niet meer.

Met de overheveling van de IUSD Wmo (begeleiding) en de IU Wmo (huishoudelijke verzorging) maakt de maatstaf langdurig medicijngebruik met drempel vanaf 2019 onderdeel uit van de algemene uitkering. Deze maatstaf wordt berekend door het aandeel inwoners met langdurig medicijngebruik[4] in procenten te nemen van het totaal aantal inwoners, verminderd met 12%. Deze gegevens worden berekend en aangeleverd door Vektis.

Verschillende gemeenten hebben gevraagd of zij inzicht kunnen krijgen in de berekening van deze maatstaf. Om die reden zijn de meest recente gegevens over de maatstaf medicijngebruik[5]

[4] Als langdurig medicijngebruik wordt aangemerkt het gebruik van medicijnen in de farmaceutische kostengroepen voor zoverre er sprake is van meer dan 180 dagdoses per jaar. De gegevens worden verstrekt door Vektis

[5] Voor gemeenten die behoefte hebben aan verdiepende informatie over medicijngebruik op wijkniveau kunnen deze informatie vinden op de website van Vektis:
https://www.vektis.nl/intelligence/gemeente/gemeentezorgspiegel

(declaratiegegevens over 2016) opgenomen in de gemeentefondsrubriek op het internet (https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/gemeentefonds/circulaires-gemeentefonds).

Bedragen per eenheid

De informatie uit de tabellen 2.2.1 en 2.3.1 is verwerkt, hierdoor is een aantal bedragen per eenheid voor 2018-2023 ten opzichte van de meicirculaire 2018 gewijzigd.

Uitkeringsfactor

Bijlage 2.5.1 van de meicirculaire 2018 bevat een toelichting op de uitkeringsfactor: wat is de uitkeringsfactor en hoe wordt hij berekend.

De uitkeringsfactor van 2016 blijft ten opzichte van de meicirculaire 2018 gehandhaafd op 1,446.

De uitkeringsfactor van 2017 daalt ten opzichte van de meicirculaire 2018 met 4 punten naar 1,423. Hoofdoorzaak zijn de naar boven bijgestelde aantallen voor de maatstaf loonkostensubsidie en de maatstaf oppervlakte bebouwing woonkern (ruim 3 punten) en de bedragen voor de maatstaf herindeling en de aanvullende-uitkering. Deze gegevens waren in de raming van de uitkeringsfactor 2017 van de meicirculaire 2018 nog niet geactualiseerd.

De nieuwe raming van de uitkeringsfactor in de jaren 2018-2023 is vermeld in tabel 2.6.1. In de raming van de uitkeringsfactoren is de informatie verwerkt uit de tabellen 2.2.1 en 2.3.1 en de ontwikkeling van de uitkeringsbasis als gevolg van nieuwe aantallen. Zie bijlage 2.6.2 voor de nieuwe aantallen van de belangrijkste verdeelmaatstaven.

Tabel 2.6.1 Uitkeringsfactor 2018-2023

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Uitkeringsfactor	1,489	1,567	1,617	1,652	1,693	1,737
één punt uitkeringsfactor (in miljoenen)	12.567	17.275	17.401	17.549	17.657	17.759

De uitkeringsfactoren in tabel 2.6.1 zijn in lopende prijzen. Gemeenten die in constante prijzen ramen dienen deze zelf te defleren. Om gemeenten hierbij te faciliteren, is in de gemeentefondsrubriek op internet zoals gebruikelijk een rekenmodel in constante prijzen gepubliceerd. In dit rekenmodel is een hulpmiddel opgenomen waarin gemeenten hun eigen prijsindexen kunnen invullen en/of loon- en prijsindicatoren die het CPB onderscheidt. Op basis van de MEV 2019 zijn in het rekenmodel en in paragraaf 5.2 ook, als service, de ramingsgegevens van een aantal indicatoren van het CPB gepresenteerd. Na het invullen van de indexatiecijfers berekent het model automatisch de uitkering in het gemeentefonds in constante prijzen.

Tabel 2.6.2 Ontwikkeling uitkeringsfactor 2018-2022 ten opzichte van de meicirculaire 2018

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
stand meicirculaire 2018	**1,520**	**1,572**	**1,621**	**1,659**	**1,700**	**1,746**
mutaties deze circularie	-0,031	-0,005	-0,004	-0,007	-0,007	-0,009
algemene mutaties	-0,029	0,000	-0,001	-0,002	-0,001	0,000
uitkeringsbasis/OZB	0,001	-0,002	-0,003	-0,004	-0,005	-0,007
overig	-0,003	-0,003	0,000	-0,001	-0,001	-0,002
uitkeringsfactor stand deze circulaire	1,489	1,567	1,617	1,652	1,693	1,737

Tabel 2.6.2 geeft inzicht in de ontwikkeling van de uitkeringsfactor ten opzichte van de meicirculaire 2018, de verticale toelichting.
In 2018 drukken groter dan verwachte OZB-waarden de uitkeringsbasis en beïnvloeden de uitkeringsfactor positief. Daarentegen zorgt de actualisatie van de maatstaf herindeling en de raming voor de aanvullende-uitkering voor een negatieve bijstelling (3 punten). Het grootste effect komt echter van de neerwaartse aanpassing van het accres en de ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds (29 punten). In totaal daalt de uitkeringsfactor voor 2018 met 31 punten naar 1,489.

Ook voor de jaren 2019-2023 valt de uitkeringsfactor lager uit. In 2019 wordt dit grotendeels veroorzaakt door de actualisatie van de maatstaf herindeling en de raming voor de aanvullende-uitkering. In de latere jaren komt de daling van de uitkeringsfactor voornamelijk door de actualisatie van de uitkeringsbasis. Allereerst werden in de meicirculaire 2018 de gegevens met betrekking tot de inkomensmaatstaven[6] constant verondersteld. In deze circulaire zijn de ramingen van een aantal maatstaven van de voormalige IUSD aangepast. Met name de ontwikkeling van de inkomensmaatstaven hebben effect op de uitkeringsfactor. Deze zijn gekoppeld aan de prognoses voor het aantal huishoudens in Nederland. Ten tweede heeft de actualisatie van de uitkeringsbasis een negatief effect op de uitkeringsfactor als gevolg van de hoger geraamde aantallen bijstandsontvangers.

Tabel 2.6.3 geeft inzicht in de ontwikkeling van de uitkeringsfactor van jaar op jaar. Deze ontwikkeling wordt met name bepaald door de accressen, die voor verschillende jaren uiteenlopen. Bij de ontwikkelingen van de uitkeringsbasis spelen de demografische ontwikkelingen (zoals inwoners, jongeren en ouderen) en die van het aantal bijstandontvangers de belangrijkste rol.

[6] De maatstaven voor huishoudens met laag inkomen en gemiddeld gestandaardiseerd inkomen.

Tabel 2.6.3 Ontwikkeling uitkeringsfactor 2018-2023 van jaar op jaar

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
uitkeringsfactor, jaar t	1,489	1,567	1,617	1,652	1,693	1,737
verschil ten opzichte van jaar t-1		0,078	0,050	0,035	0,041	0,044
w aarvan:						
- algemene mutaties		0,088	0,054	0,042	0,051	0,054
- verdeelreserve		-0,001	-0,001	-0,001	-0,001	-0,001
- ontw ikkeling uitkeringsbasis (inclusief OZB)		-0,009	-0,006	-0,007	-0,009	-0,009
- overige ontw ikkelingen		0,000	0,003	0,001	0,000	0,000

3 Integratie-uitkering Sociaal domein

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de omvang (paragraaf 3.2) en de verdeling (paragraaf 3.3) van de integratie-uitkering Sociaal domein.

3.2 Omvang

In het Regeerakkoord is opgenomen dat het integreerbare deel van de integratie-uitkering Sociaal domein met ingang van 2019 opgaat in de algemene uitkering en daarmee deel uitmaakt van de trap-op-trap-af systematiek. Vanaf uitkeringsjaar 2019 houdt de integratie-uitkering Sociaal domein daarom op te bestaan. De betreffende onderdelen zijn dan of naar de algemene uitkering overgeheveld of omgezet naar een integratie-uitkering.

Tabel 3.2.1 geeft de wijziging in de integratie-uitkering Sociaal domein weer ten opzichte van de meicirculaire 2018. De tabel wordt gevolgd door een toelichting op de mutatie.

Tabel 3.2.1. Ontwikkeling integratie-uitkering Sociaal domein 2018-2023 (in duizenden euro's)

		2018	2019	2020	2021	2022	2023
	stand meicirculaire 2018	**10.052.256**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
	mutaties onderdeel Participatie						
1)	Vrijval Bonus beschut werk	12.153					
	stand deze circulaire	**10.064.409**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

1. *Vrijval Bonus beschut werken*

Op het beschikbare budget 2018 voor de decentralisatie-uitkering Bonus beschut werken is een bedrag overgebleven van € 12,153 miljoen. Het kabinet heeft, mede naar aanleiding van een toezegging van de Staatssecretaris van SZW aan de Tweede Kamer op 26 oktober 2016, besloten dat de resterende middelen voor de gehele looptijd van de bonusregeling beschikbaar blijven voor gemeenten. Voor 2018 betekent dit dat het bedrag van € 12,153 miljoen wordt toegevoegd aan de integratie-uitkering Sociaal domein, onderdeel Participatie. Zie ook paragraaf 4.2.4 van deze circulaire.

3.3 Verdeling

De bedragen per gemeente voor de integratie-uitkering Sociaal domein voor het jaar 2018 zijn opgenomen in de gemeentefondsrubriek op internet (https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/gemeentefonds/circulaires-gemeentefonds). Deze rubriek geeft per onderdeel van de uitkering ook inzicht in de berekeningswijze van de bedragen.

Zoals aangekondigd worden voor de objectieve verdeling 2018 van de Wmo 2015, Jeugd en

Participatie de maatstafgegevens volgens de meicirculaire 2017 gehandhaafd. Een uitzondering hierop is het onderdeel Begeleid werken van de IUSD Participatie. Vanaf deze circulaire is de verdeling van dit onderdeel (beperkt) aangepast.

Sinds 1 januari 2017 geldt voor gemeenten de verplichting de voorziening beschut werk aan te bieden aan personen die daarop zijn aangewezen. In de 'Regeling vaststelling aantallen beschut werk' is per gemeente opgenomen hoeveel plekken per jaar, voor zover er behoefte is, gerealiseerd moeten worden. Deze aantallen zijn (net als de financiële middelen voor beschut werk) gebaseerd op de instroom in de Wajong werkregeling en de Wsw in de periode 2012-2014. Voor enkele gemeenten (0-gemeenten) geldt dat er in deze periode niet of nauwelijks instroom is geweest in de Wajong werkregeling en de Wsw. Deze gemeenten hoeven volgens de genoemde Regeling dan ook geen beschut werkplekken te creëren (in lijn met het feit dat ze momenteel ook niet of nauwelijks financiële middelen ontvangen). De Staatssecretaris van SZW heeft op Kamervragen van 19 maart 2018 hierover van het Lid Nijkerken-de Haan (TK, 2017-2018, nr 1900) geantwoord dat zij bereid is te onderzoeken hoe met ingang van 2019 de verdeling van plekken aan kan worden gepast zodat ook deze gemeenten tenminste een plek beschut werk moeten creëren als zich een inwoner met een positief advies beschut werk meldt.
Om invulling te geven aan deze toezegging aan de Kamer wordt met deze circulaire de verdeling van de financiële middelen iets aangepast (met zeer beperkte herverdeling tot gevolg) zodat de 0-gemeenten ieder jaar tenminste een bedrag ontvangen dat gelijk is aan het beschikbaar gestelde bedrag voor de begeleidingskosten van één beschutte werkplek. Hierdoor krijgen deze gemeenten niet alleen een taakstelling van één, maar hebben deze gemeenten ook daadwerkelijk geld beschikbaar om bij gebleken behoefte een beschutte plek te realiseren. Het beschikbaar gestelde bedrag voor begeleiding bij een beschutte werkplek bedraagt 8500 euro. Vanaf 2021 wordt een deel van dit bedrag ingezet voor de structurele financiering van de no-risk polis. Met de no-risk polis dekt het UWV de financiële risico's af van de verplichte loondoorbetaling bij ziekte voor werkgevers die een werknemer in dienst nemen met in dit geval een indicatie beschut werk.

4 Decentralisatie- en integratie-uitkeringen

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat mededelingen over de decentralisatie- en de integratie-uitkeringen. Deze uitkeringen maken net als de algemene uitkering deel uit van het gemeentefonds, maar hebben een eigen verdeling. Decentralisatie- en integratie-uitkeringen zijn net als de algemene uitkering vrij besteedbaar en er vindt geen verantwoording naar het Rijk plaats, zoals bij specifieke uitkeringen wel het geval is. Veel van de uitkeringen in dit hoofdstuk zijn verbonden met een zeker doel, waardoor de bestedingsvrijheid materieel wel begrensd kan zijn.

Paragraaf 4.2 informeert over de decentralisatie- en integratie-uitkeringen en over de omvang en de verdeling ervan. Paragraaf 4.3 bevat overige mededelingen over de decentralisatie- en integratie-uitkeringen.

4.2 Omvang en verdeling decentralisatie- en integratie-uitkeringen

Tabel 4.2.1 bevat de mutaties in de decentralisatie- en integratie-uitkeringen ten opzichte van de meicirculaire 2018. Tabel 4.2.2 bevat het complete overzicht van de decentralisatie- en integratie-uitkeringen en de daarmee gemoeide bedragen. De tabellen worden gevolgd door een toelichting op de mutaties ten opzichte van de meicirculaire 2018.

Tabel 4.2.1 Mutaties decentralisatie- en integratie-uitkeringen 2018-2023 (bedragen in duizenden euro's)

		2018	2019	2020	2021	2022	2023
	stand meicirculaire 2018	**2.461.454**	**5.153.740**	**5.067.342**	**4.920.514**	**4.855.702**	**4.811.063**
1)	Beschermd Wonen		41.676	41.676	41.676	41.676	41.676
2)	Regiodeal Eindhoven	39.900					
3)	Transformatiefonds Sociaal Domein Jeugd	36.000	36.000	36.000			
4)	Bonus beschut werk	-12.153					
5a)	Voorschoolse voorziening peuters		-10.000	-20.000	-30.000	-30.000	-30.000
5b)	Nog te bestemmen Voorschoolse voorziening peuters			10.000	20.000	20.000	20.000
6)	Roode Vaart Zevenbergen	7.958					
7)	Academische component kinder- en jeugdpsychiatrie		4.410	4.410	4.410	4.410	4.410
8)	Versnelling lokale aanpak tegen eenzaamheid	3.500					
9)	Jeugdhulp aan kinderen in een AZC		3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
10)	Koplopergemeenten Cliëntondersteuning	2.748					
11)	Meer Maas Meer Venlo	1.100	833				
12)	Experimenten sociale benadering dementie	1.000					
13)	Erfgoedregistraties	600					
14)	Pilot opvang en begeleiding asielzoekers	526					
15)	Impulsgelden Weerbaar bestuur	500					
16)	Terugdringen gezondheidsachterstanden	310	310	310			
17)	Omgevingsspoor Ternaard	215					
18)	Participatie		-150	-200	-300	-350	-450
19)	Opvang Sint Maarten	142					
20)	Digitale content ontwikkeling raadsleden	100					
21)	EMA Amsterdam	100					
22)	Correctie referendum WIV	-49					
23)	LHBT-emancipatiebeleid	20					
	stand deze circulaire	**2.543.971**	**5.229.819**	**5.142.538**	**4.959.300**	**4.894.438**	**4.849.699**

Tabel 4.2.2 Decentralisatie-en integratie-uitkeringen 2018-2023 (in duizenden euro's)

Uitkeringsjaar	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Vindplaats
- wmo (integratie-uitkering)	1.293.821						mei 2018, § 4.2-4
- maatschappelijke opvang	385.057	385.057	385.057	385.057	385.057	385.057	mei 2017, § 4.2
- vrouwenopvang	130.330	153.331	155.031	159.831	159.831	159.831	mei 2018, § 4.2-11
- brede impuls combinatiefuncties/buurtsportcoaches	58.680						september 2017, § 4.2-1
- vergunningverlening, toezicht en handhaving	46.700	46.700	46.700	46.700	46.700	46.700	mei 2017, § 4.2
- jeugd	21.700	21.700	21.700	21.700	21.700	21.700	juni 2012, § 6.9
- bodemsanering	57.570	53.516	51.655				mei 2018, § 4.2-6
- beeldende kunst en vormgeving	13.500	13.500	13.500	13.500	13.500	13.500	september 2015, § 4.2-1
- gezond in de Stad	19.440	19.440	19.440	19.440	0	0	mei 2017, § 4.2-4
- veiligheidshuizen	7.699	7.699	7.699	7.699	7.699	7.699	juni 2012, § 6.11
- knelpunten verdeelproblematiek	3.531	3.612	3.695	3.780	3.867	3.956	mei 2018, § 4.2-25
- erfgoed en ruimte	294						mei 2018, § 4.2-21
- LHBT-emancipatiebeleid	911						september 2018, § 4.2-23
- groeiopgave Almere	7.444	7.371	7.371	7.371	7.371	7.371	mei 2018, § 4.2-22
- bevolkingsdaling	11.245	11.245	11.245				december 2017, § 4.2-12
- voorschoolse voorziening peuters	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	september 2018, § 4.2-5
- nog te bestemmen voorschoolse voorziening peuters			10.000	20.000	20.000	20.000	september 2018, § 4.2.5
- BRP: centralisering inschrijving	4.731	4.731	4.731	4.731	4.731	4.731	mei 2016, § 4.2-8
- beter benutten	2.585						mei 2018, § 4.2.12
- basisregistratie grootschalige topografie	422	211					december 2016, § 4.2-11
- interreg V	291						mei 2018, § 4.2-20
- bonus beschut werken	3.847	21.000	26.000				september 2018, § 4.2-4
- Leeuwarden culturele hoofdstad	2.066						september 2016, § 4.2-5
- armoedebestrijding kinderen	85.000	85.000	85.000	85.000	85.000	85.000	mei 2017, § 4.2
- scholenprogramma Groningen	3.000	8.875	3.000	3.000	3.000	3.000	december 2016, § 4.2-3
- versterking gemeentelijke aanpak jihadisme	5.256						mei 2018, § 4.2-9
- innovatieve aanpak energiebesparing	7.250						mei 2018, § 4.2-8
- herstructurering Wsw Oost-Groningen	2.200						mei 2018, § 4.2-13
- economische zelfstandigheid	808						mei 2018, § 4.2-18
- dialoog Sinterklaasintocht	35						mei 2018, § 4.2-26
- pilot Weerbaar opvoeden	102						mei 2018, § 4.2-24
- tijdelijke oplossing anonieme hulplijn	657						september 2017, § 4.2-13
- arbeidsparticipatie mensen met een psychische	172						december 2017, § 4.2-4
- Voorziening knelpunten sociaal domein	200.000						maart 2018, §4.2-2
- beschermd Wonen		1.714.419	1.713.566	1.713.552	1.713.522	1.713.564	september 2018, § 4.2-1
- participatie		1.929.933	1.837.952	1.787.278	1.741.799	1.696.929	september 2018, § 4.2-18
- voogdij/18+		648.211	647.661	647.661	647.661	647.661	september 2018, § 4.2-7
- maatschappelijke begeleiding	1.527						mei 2018, § 4.2-15
- matchen op werk	3.083						mei 2018, § 4.2-10
- referendum	7.971						september 2018, § 4.2-22
- versterking lokale werkgelegenheid Groningen	1.900	1.900					mei 2018, § 4.2-14
- innovatiepartnerschap Amsterdam	310						mei 2018, § 4.2-19
- spoorstaafconditioneringssystemen	137						mei 2018, § 4.2-23
- milieuzones grote steden	1.000						mei 2018, § 4.2-16
- schulden en armoede	27.000	22.225	22.225				mei 2018, § 4.2-5
- Regiodeal Eindhoven	39.900						september 2018, § 4.2-2
- Transformatiefonds Sociaal Domein Jeugd	36.000	36.000	36.000				september 2018, § 4.2-3
- Roode Vaart Zevenbergen	7.958						september 2018, § 4.2-6
- Versnelling lokale aanpak tegen eenzaamheid	3.500						september 2018, § 4.2-8
- Jeugdhulp aan kinderen in een AZC		3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	september 2018, § 4.2-9
- Koplopergemeenten Cliëntondersteuning	2.748						september 2018, § 4.2-10
- meer maas meer Venlo	1.100	833					september 2018, § 4.2-11
- experimenten sociale benadering dementie	1.000						september 2018, § 4.2-12
- erfgoedregistraties	600						september 2018, § 4.2-13
- pilot opvang en begeleiding asielzoekers	526						september 2018, § 4.2-14
- impulsgelden Weerbaar bestuur	500						september 2018, § 4.2-15
- terugdringen gezondheidsachterstanden	310	310	310				september 2018, § 4.2-16
- omgevingsspoor Ternaard	215						september 2018, § 4.2-17
- opvang Sint Maarten	142						september 2018, § 4.2-19
- digitale content ontwikkeling raadsleden	100						september 2018, § 4.2-20
- EMA Amsterdam	100						september 2018, § 4.2-21
Totaal	**2.543.971**	**5.229.819**	**5.142.538**	**4.959.300**	**4.894.438**	**4.849.699**	

Toelichting

1. Beschermd Wonen

Zoals aangekondigd in de meicirculaire 2018, paragraaf 2.2, is de volumegroei 2019 voor Beschermd wonen toegekend.

2. Regiodeal Eindhoven

Het kabinet reserveert maximaal € 130 miljoen voor het aanpakken van de opgave van de regio Brainport Eindhoven. De Regio Deal Brainport Eindhoven zet in op het versterken van een onderscheidend voorzieningenniveau, het aantrekken, opleiden en behouden van technisch talent op alle onderwijsniveaus en het realiseren van innovaties met maatschappelijke impact. Met deze (eerste) decentralisatie-uitkering worden de projecten gefinancierd die in 2018 zullen worden opgestart.

3. Transformatiefonds Sociaal Domein Jeugd

In de meicirculaire 2018, paragraaf 4.2.2, is gemeld dat voor het Transformatiefonds in de periode 2018, 2019 en 2020 jaarlijks € 36 miljoen beschikbaar is. Deze middelen zijn in deze circulaire aan het gemeentefonds toegevoegd. In de decembercirculaire 2018 zal de verdeling, naar rato, op basis van het aantal kinderen per jeugdzorgregio, bekend gemaakt worden.
In juni 2018 zijn de 'spelregels' van het Transformatiefonds Jeugd gepubliceerd. Hierin staat beschreven op welke wijze een jeugdzorgregio een bijdrage uit het transformatiefonds kan ontvangen (aanvragen kan tot 1 oktober 2018), en aan welke voorwaarden voldaan moet worden. De 'spelregels' zijn in samenwerking tussen het Rijk en de VNG opgesteld en zijn terug te vinden op https://vng.nl/onderwerpenindex/jeugd/jeugdhulp/nieuws/transformatiefonds-108-miljoen-voor-vernieuwing-jeugdhulp.

4. Bonus beschut werk

In paragraaf 4.2-3 van de septembercirculaire 2016 zijn gemeenten geïnformeerd over de financiële stimulans ("bonus") om het aantal gerealiseerde beschut werkplekken te vergroten. Bijlage 4.2-4 bevat de bedragen die gemeenten in 2018 ontvangen voor de creatie en de continuering van beschut werkplekken in 2017. De gegevens over het aantal gerealiseerde en gecontinueerde beschut werkplekken zijn afkomstig van het UWV. Met ingang van 2017 kunnen mensen ook zelf, zonder tussenkomst van de gemeente, een advies beschut werk aanvragen. In deze gevallen wordt de creatiebonus toegekend aan de gemeente waar de burger woonachtig is op het moment dat het UWV een positief advies beschut werk afgeeft. Een beschut werkplek wordt bepaald door een koppeling van het door UWV afgegeven positief advies beschut werk en een dienstverband blijkend uit de polisadministratie van UWV. De continueringsbonus wordt toegekend aan de gemeente die de creatiebonus toegekend heeft gekregen.
Het totaal van de uitgekeerde bonussen voor het jaar 2017 bedraagt € 3,847 miljoen. Daardoor is op het totale budget van € 16 miljoen een vrijval ontstaan van € 12,153 miljoen. Het kabinet heeft, mede naar aanleiding van het Algemeen Overleg van de Tweede Kamer met de Staatssecretaris van SZW op 26 oktober 2016, besloten dat de vrijvallende middelen voor de gehele looptijd van de bonusregeling beschikbaar blijven voor gemeenten. Voor 2018 betekent dit dat het bedrag van € 12,153 miljoen wordt overgeheveld naar de integratie-uitkering Sociaal domein, onderdeel Participatie (zie paragraaf 3.2.1).

5. Voorschoolse voorziening peuters

Het Ministerie van SZW en de VNG hebben in 2016 bestuurlijke afspraken gemaakt ("een aanbod voor alle peuters") met als doel om alle peuters de mogelijkheid te geven om naar een voorschoolse voorziening te gaan. Om gemeenten hiertoe in staat te stellen, heeft het Rijk vanaf 2016 via een decentralisatie-uitkering aan gemeenten een budget beschikbaar gesteld dat oploopt tot structureel € 60 miljoen in 2021. Dit bedrag is gebaseerd op de aanname dat er ongeveer 40.000 peuters zijn die niet bereikt worden door gemeenten en die geen recht hebben op kinderopvangtoeslag en/of voorschoolse educatie. In de bestuurlijke afspraken is verder afgesproken dat SZW en de VNG een monitor opzetten om onder meer de ontwikkeling te volgen

van het aantal peuters dat naar een voorschoolse voorziening gaat.
Uit de eerste meting van de monitor uit 2017, die in opdracht van SZW en de VNG is uitgevoerd, blijkt dat de groep peuters die niet bereikt worden door gemeenten en geen recht hebben op kinderopvangtoeslag veel kleiner is dan de 40.000 peuters waar in de bestuurlijke afspraken van werd uitgegaan, namelijk 11.400 peuters. De uitkomst van de eerste meting van de monitor was aanleiding voor SZW en de VNG om met elkaar in gesprek te gaan over het herzien van de bestuurlijke afspraken waarbij partijen het erover eens dat het aantal peuters bij de start in 2016 hoger kan zijn geweest dan uit de eerste meting in 2017 blijkt. Centraal bij deze gesprekken stond dat de herziening van de middelen gemeenten moeten helpen en dat de middelen toebedeeld worden aan onderwerpen op SZW-gebied.
SZW en de VNG hebben overeenstemming bereikt om de peutermiddelen vanaf 2019 niet verder op te laten lopen dan € 30 miljoen. Dit heeft als gevolg dat voor 2019 en verder de bedragen per gemeenten en de verdeling van 2018 zullen worden aangehouden. Vanaf 2019 komt er structureel € 10 miljoen extra voor toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang beschikbaar vanuit de decentralisatie-uitkering Voorschoolse voorziening peuters (zie ook paragraaf 2.2.7).
Over de besteding van de overige middelen in 2020 en 2021 en verder vindt nog overleg plaats. Meer informatie volgt in de meicirculaire 2019.

6. Roode Vaart Zevenbergen

De gemeente Moerdijk ontvangt een bijdrage voor het project ‘realisatietracé Roode Vaart Zevenbergen’. Deze bijdrage vindt plaats in het kader van afspraken uit de regionale samenwerkingsovereenkomst voor dit project (2013) en toezeggingen van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (2015). Het Rijk wil met deze bijdrage een verbetering van de regionale zoetwatervoorziening mogelijk maken.

7. Academische component kinder- en jeugdpsychiatrie

Er is breed geconstateerd dat de directe bekostiging via de gemeenten van de academische functie van de academische centra voor Kinder- en Jeugdpsychiatrie te kwetsbaar is geworden. Dit geldt specifiek voor die academische centra waarvan de financiering niet volledig via het Landelijk Transitiearrangement verloopt.

Het Ministerie van VWS en de VNG hebben om die reden besloten om vanaf 2019 de academische functie van de vier academische centra Accare, de Bascule, Curium en Karakter vanuit vier accounthoudende gemeenten te financieren. De accounthoudende gemeenten zijn respectievelijk Groningen, Amsterdam, Leiden en Nijmegen. Hiervoor wordt vanuit het subcluster jeugdhulp uit de algemene uitkering € 4,41 miljoen overgeheveld naar de integratie-uitkering Voogdij/18+ en specifiek aan deze vier gemeenten toebedeeld. In dit bedrag is rekening gehouden met de extra uitvoeringskosten voor de accounthoudende gemeenten. De verdeling over de vier accounthoudende gemeenten is als volgt: Nijmegen € 1,505 miljoen, Groningen € 1,305 miljoen, Amsterdam € 0,845 miljoen en Leiden € 0,755 miljoen.

8. Versnelling lokale aanpak tegen eenzaamheid

In het kader van het programma Eén tegen Eenzaamheid is € 3,5 miljoen beschikbaar gesteld voor versnelling van bestaande en startende lokale aanpakken. In overleg met de VNG zal tot een doelmatige verdeling van de middelen worden gekomen. Deze verdeling wordt in de decembercirculaire 2018 bekend gemaakt.

9. Jeugdhulp aan kinderen in een AZC

Vanaf 2019 worden gemeenten volledig verantwoordelijk voor de organisatie en financiering van de jeugdhulp, inclusief de jeugd-ggz, aan kinderen in een AZC. Voor de financiering van deze taak wordt een aparte decentralisatie-uitkering ingesteld. Het binnen het gemeentefonds beschikbare bedrag van € 3 miljoen wordt daartoe structureel overgeheveld vanuit het jeugdbudget naar die decentralisatie-uitkering. Bij Voorjaarsnota 2019 zullen ook de beschikbare middelen van de begroting van J&V worden overgeboekt naar deze decentralisatie-uitkering (zie verder paragraaf 2.2.6).

10. Koplopergemeenten Cliëntondersteuning

Het kabinet zet extra in op onafhankelijke cliëntondersteuning. Op 12 juli 2018 heeft de Minister van VWS de aanpak hiertoe naar de Tweede Kamer gestuurd (TK 2017–2018, 31 476, nr. 22). In 2017 is een aantal gemeenten reeds aan de slag gegaan om hun beleid ten aanzien van cliëntondersteuning te versterken. Na overleg met de VNG is bepaald dat 14 van deze koplopers in 2018 incidenteel extra middelen zullen ontvangen voor hun lokale aanpak. De resultaten en geleerde lessen van de 14 koplopers zullen onderling worden gedeeld, met andere gemeenten (in de regio) en op landelijke bijeenkomsten.

Voor de verdeling van de extra middelen wordt verwezen naar bijlage 5.2.10

11. Meer Maas Meer Venlo

De gemeente Venlo ontvangt in 2018 en 2019 in totaal € 1,933 ten behoeve van de uitvoering van de integrale Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)/MIRT-verkenning Meer Maas Meer Venlo. In deze verkenning naar rivierverruiming onderzoeken Rijk en regio gezamenlijk de waterveiligheidsopgave en ruimtelijk economische opgave en kansen voor synergie door een integrale benadering in de regio Venlo.

12. Experimenten sociale benadering dementie

De gemeenten Amsterdam, Amstelveen, Den Bosch en Rotterdam zullen in 2018 starten met trials sociale benadering dementie. Zij krijgen hiervoor € 0,25 miljoen per gemeente.

13. Erfgoedregistraties

In 2021 treedt de Omgevingswet in werking. Om de uitvoering van deze wet mogelijk te maken

wordt een Digitaal Stelsel Omgevingswet ingericht. De Minister van OCW werkt hier, vanuit haar verantwoordelijkheid voor erfgoed in het ruimtelijk domein, actief aan mee in nauwe samenwerking met gemeenten. De gemeenten gaan in dit kader een gezamenlijke registratie van erfgoed opzetten, waarin 100.000 beeldbepalende panden en 45.000 gemeentelijke monumenten worden opgenomen. De gemeente Amsterdam ontvangt, als trekker van deze gezamenlijke registratie, € 0,6 miljoen.

14. Pilot opvang en begeleiding asielzoekers

De gemeente Tynaarlo ontvangt € 525.262 voor de Pilot kleinschalige opvang voor kansrijke asielzoekers. Dit bedrag bestaat uit tweemaal kwartaalkosten voor de tussenvoorziening, ad € 121.288, plus de opstartkosten voor de Drentse Gemeenten voor de locatie in Eelde, ad € 282.685. De tussenvoorziening in Tynaarlo wordt een brede proeftuin om te toetsen in welke mate de gekozen aanpak (kleinschalige opvang, directe focus op integratie en participatie) beantwoordt aan de doelstellingen van kabinet en medeoverheden om het asielsysteem voor opvang te flexibiliseren en beter te laten aansluiten op integratie en participatie. Doelstellingen die zowel in het Regeerakkoord en als in het interbestuurlijk programma (IBP) zijn benoemd.

15. Impulsgelden Weerbaar bestuur

Ter versterking van het weerbaar bestuur ontvangen acht gemeenten een financiële impuls van elk € 80.000. Het betreft innoverende, domeinoverstijgende initiatieven die bijdragen aan één of meer van de drie sporen uit het thema “Weerbaar bestuur”, namelijk: (1) het versterken van de integriteit en veiligheid van politieke ambtsdragers, (2) het versterken van de preventieve bestuurlijke aanpak en maatschappelijke weerbaarheid en (3) het tegengaan van ondemocratische beïnvloeding. Het betreft een eerste tranche van initiatieven. De uitkomsten worden gedeeld met andere gemeenten, met name in de leerkringen waar deze gemeenten deel van uit maken. Uiterlijk 1 maart 2020 wordt de opbrengst ter beschikking gesteld aan het Ministerie van BZK.
De ontvangende gemeenten voor de eerste tranche zijn opgenomen in bijlage 4.2-15. In de decembercirculaire 2018 zal de tweede tranche worden opgenomen. De betreffende gemeenten zijn hierover geïnformeerd.

16. Terugdringen gezondheidsachterstanden

De gemeente Amsterdam ontvangt in de periode 2018 tot en met 2020 jaarlijks € 310.000 om concrete resultaten te halen die bijdragen aan het verder verbeteren van het sociaal domein, door kwetsbare burgers zo goed mogelijk te ondersteunen. De ambitie is om beleidsvelden op lokaal niveau te verbinden, invulling te geven aan transformatie en meer in te zetten op integrale aanpakken.
Terugdringen van gezondheidsachterstanden is een van de 16 thema’s binnen het programma sociaal domein. Het thema gezondheidsachterstanden richt zich op kinderen en jongeren. Eind 2017 is de onderliggende opdracht voor het thema vastgesteld door de programmaraad van het programma. Rijk (het Ministerie van VWS) en gemeenten (Amsterdam) hebben een convenant afgesloten over het terugdringen van gezondheidsverschillen. Hiermee committeren partijen zich

aan een gezamenlijk proces.

17. Omgevingsspoor Ternaard

In het kader van de pilot omgevingsmanagement ontvangt de gemeente Dongeradeel een bijdrage voor de inhuur van een bureau dat de kwartiermakersfase B van de gaswinning bij Ternaard begeleidt.

18. Participatie

Tot 2017 werd de tolkvoorziening in het werkdomein door de VNG georganiseerd bij het UWV. De VNG ontving hiervoor rechtstreeks een uitkering uit het gemeentefonds. Per 2018 is deze financiering gestopt. Vanaf 2018 zullen de gelden uit het gemeentefonds naar de begroting van het Ministerie van SZW worden overgeboekt om op die wijze de uitgaven aan de doventolk en de uitvoeringskosten van het UWV te compenseren. Naar verwachting neemt het gebruik van de tolkvoorziening Participatiewet de komende jaren toe, vanwege de ingroei van de doelgroep van de Participatiewet. Vooruitlopend op het wetsvoorstel is de uitname voor 2018 reeds bij de meicirculaire 2018 verwerkt (zie paragraaf 3.2.12). Dit betreft de uitname voor 2019 en verder.

19. Opvang Sint Maarten

In het kader van noodhulp bovenwindse eilanden ontvangt de gemeente Haarlem € 86.492, de gemeente Leiden € 46.358, de gemeente Amsterdam € 4.540 en de gemeente Den Haag € 4.376 als vergoeding voor de gemaakte kosten voor het opvangen van Sint Maartenaren in door gemeenten verstrekte noodopvangvoorzieningen "die buiten de reguliere maatschappelijke opvang zijn getroffen". Hoewel het bieden van noodopvang voor mensen die daarop aangewezen zijn een gemeentelijke verantwoordelijkheid is, wordt vanwege de uitzonderlijke omstandigheden waaronder de mensen van Sint Maarten naar Nederland kwamen en de specifieke kenmerken van de mensen die het betrof, een bijdrage beschikbaar gesteld.

20. Digitale content ontwikkeling raadsleden

In het Regeerakkoord is opgenomen dat het kabinet de versterking van de voorbereiding, opleiding en toerusting van de leden van gemeenteraden en Provinciale Staten ondersteunt. In het kader daarvan ontvangt de gemeente Almere een bijdrage voor de doorontwikkeling van inhoud voor de digitale leeromgeving voor raadsleden. Met de digitale leeromgeving worden raadsleden in staat gesteld tijd- en plaats onafhankelijk de voor de uitoefening van hun functie relevante kennis op te doen. De gemeente Almere ontwikkelt mede namens 21 100.000+ gemeenten een reeks digitale kennisclips, opleidingen en trainingen. Deze inhoud wordt uiteindelijk aan alle gemeenteraadsleden in Nederland beschikbaar gesteld via de digitale leeromgeving.

21. EMA Amsterdam

De Nederlandse overheid heeft zich gecommitteerd aan de komst van het Europees

Geneesmiddelenagentschap (EMA) naar de Zuidas en de business continuïteit in de overgang. Met het oog op de komst van de medewerkers van het EMA naar de Amsterdamse regio ontvangt de gemeente Amsterdam € 100.000 om dit zo goed mogelijk te laten verlopen. Hiervan zal in opdracht van de Metropoolregio Amsterdam (MRA) € 50.000 worden ingezet voor de ontwikkeling van een reisinformatie-tool. Deze tool zal de internationale medewerkers helpen inzicht te krijgen in de bereikbaarheid van werk, scholen en andere voorzieningen, om mede op basis daarvan een passende woonlocatie te kiezen. De andere € 50.000 dient als bijdrage aan de activiteiten die de MRA onderneemt om medewerkers van het EMA zo goed mogelijk te huisvesten in de MRA.
Deze maatregelen zijn onderdeel van het bredere EMA- relocatieplan, en van het bredere plan "betere spreiding internationaal talent MRA".

22. Correctie referendum WIV

In de meicirculaire 2018 (paragraaf 4.2.7) is de decentralisatie-uitkering opgenomen over de organisatie van het referendum over de Wet- op de inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (WIV). In deze decentralisatie-uitkering zijn verschillende tarieven toegepast voor gemeenten die het referendum tegelijk met de gemeenteraadsverkiezingen konden organiseren en gemeenten die het referendum apart moesten organiseren. Bij de berekening zijn de gemeenten Lingewaal en Lingewaard per abuis omgewisseld en in de verkeerde categorie ingedeeld. Juiste toepassing van de categorie voor deze twee gemeenten zorgt voor een lagere totale uitkering dan opgenomen in de meicirculaire 2018. Het restant wordt om die reden bij deze circulaire overgeheveld. De juiste bedragen voor deze gemeenten zijn ook verwerkt in bijlage 4.2-22. Tevens zijn de gemeenten Oss en Oud-Beijerland in deze bijlage opgenomen. In bijlage 4.2.7 van de meicirculaire 2018 waren deze gemeenten niet gepresenteerd.

23. LHBT-emancipatiebeleid

Regenboogsteden zetten zich in voor de gezamenlijke doelstelling de veiligheid, weerbaarheid en sociale acceptatie van LHBTI (Lesbische vrouwen, Homoseksuele mannen, Biseksuelen, Transgenderpersonen en intersekse personen) verder te bevorderen. De gemeente Venlo ontvangt voor het uitvoeren van dit beleid € 20.000.

4.3 Overige mededelingen decentralisatie- en integratie-uitkeringen

In deze paragraaf worden aankondigingen over decentralisatie- en integratie-uitkeringen opgenomen, wijzigingen in de verdeling en overige mededelingen.

4.3.1 Wmo

De verdeling voor 2017 en 2018 is ten opzichte van de meicirculaire 2018 gewijzigd door het gebruik van actuelere maatstafaantallen. De uitkering over 2017 is definitief geworden. De trimfactor voor uitkeringsjaar 2017 stellen wij vast op 1,00002. Vanaf 2019 maakt de integratie-uitkering Wmo onderdeel uit van de algemene uitkering.

De verdeling van de integratie-uitkering Wmo is opgenomen in bijlage 4.3.1.

4.3.2 Maatschappelijke opvang

De verdeling voor 2018 is ten opzichte van de meicirculaire 2018 gewijzigd door het gebruik van actuelere maatstafaantallen. De uitkering voor 2019 en verder is gelijkgesteld aan de uitkering voor 2018. De trimfactor voor uitkeringsjaar 2017 stellen wij vast op 1,18088. Hiermee wordt de trimfactor 2017 definitief. De trimfactor zorgt ervoor dat het totaal beschikbare bedrag exact wordt uitgekeerd.

Een overzicht van de bedragen per gemeente van 2018 en verder treft u aan in bijlage 4.3.2. De verdeling over de gemeenten voor 2017 kunt u vinden in bijlage 4.2.2d van de meicirculaire 2018.

4.3.3 Vrouwenopvang

In 2014 hebben de 35 centrumgemeenten van de decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang in een brief aan het Ministerie van VWS aangegeven dat ze een landelijk dekkend netwerk van Centra voor seksueel geweld (CSG) wilden opzetten. Het Rijk heeft de eerste jaren de bekostiging van de landelijke coördinatiefunctie op zich genomen. Vanaf 2019 zal de bekostiging worden overgenomen door de gemeenten. Om de administratieve lasten zoveel mogelijk te beperken, willen de centrumgemeenten de uitkering van dat bedrag via één gemeente laten lopen. De gemeente Utrecht heeft zich bereid verklaard de kassiersfunctie op zich te nemen. De jaarlijkse kosten voor de instandhouding van de landelijke coördinatiefunctie zijn € 300.000 en zullen binnen het verdeelmodel na rato worden herverdeeld van alle 35 centrumgemeenten naar de gemeente Utrecht voor wie het vaste bedrag wordt opgehoogd.

Voor het jaar 2017 en 2018 zijn ten opzichte van de septembercirculaire 2017 en de meicirculaire 2018 de aantallen eenheden van de maatstaven van het objectieve verdeelmodel geactualiseerd. De geactualiseerde aantallen zijn behalve voor 2018 ook voor latere jaren in de berekeningen gebruikt.

De verdeling over de gemeenten is opgenomen in de gemeentefondsrubriek op internet (https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/gemeentefonds/circulaires-gemeentefonds).

Met ingang van 2018 wordt de decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang structureel verhoogd met een bedrag van € 2,5 miljoen per jaar voor de opvang van slachtoffers van huiselijk en eergerelateerd geweld zonder eerdere verblijfsstatus en die vanwege hun slachtofferschap een verblijfsvergunning kunnen aanvragen of hebben aangevraagd. Omdat op grond van zowel het *Verdrag van Istanbul* als de *Europese Richtlijn minimumnormen slachtoffers* aan deze categorie slachtoffers opvangvoorzieningen moeten worden geboden, stellen het Ministerie van JenV en VWS gezamenlijk het genoemde bedrag beschikbaar. In 2019 wordt het recht op toegang tot

opvangvoorzieningen voor deze doelgroep bij AMvB onder de werking van de Wmo 2015 gebracht. De verwerking van de € 2,5 miljoen voor 2018 in de decentralisatie-uitkering vrouwenopvang zal komende decembercirculaire plaatsvinden. Voor de overige jaren vindt de verwerking in de meicirculaire 2019 plaats.

Eind april is door de VNG, samen met de Ministeries van JenV en VWS, het meerjarenprogramma 'Geweld hoort nergens thuis' gepresenteerd. Het programma 'Geweld hoort nergens thuis' stelt per centrumgemeente vrouwenopvang /geweld in huiselijke kring een vergoeding van € 25.000 voor de periode 1 september 2018 tot en met 31 december 2018 beschikbaar voor het aanstellen van een regionale projectleider. Voor de jaren 2019, 2020 en 2021 wordt een vergoeding van € 75.000 per jaar beschikbaar gesteld. De uitkering voor 2018 zal in de komende decembercirculaire worden verwerkt. Voor de overige jaren zal de uitkering in de meicirculaire 2019 worden verwerkt.

4.3.4 Maatschappelijke begeleiding

Met de overgang naar het nieuwe systeem van financiering van de gelden maatschappelijke begeleiding via de decentralisatie uitkering is een groep inburgeringsplichtige asielmigranten niet meegeteld in de aantallen voor de meicirculaire 2018. Het betreft de groep die inburgeringsplichtig is geworden voor 1 oktober 2017 maar pas later gehuisvest is of nog huisvesting moet vinden. DUO en COA brengen momenteel deze groep in kaart waarna de middelen voor de maatschappelijke begeleiding van deze groep personen (die in de periode vanaf 1 oktober 2017 zijn gehuisvest) als nog worden toegevoegd aan het gemeentefonds en zullen worden verdeeld via de decentralisatie uitkering. Nadere informatie volgt op de website van DUO zakelijk, in de meicirculaire 2019 en indien noodzakelijk via de Q&A gemeentefonds van het Ministerie van BZK.

4.3.5 Combinatiefunctionarissen / buurtsportcoaches

Op vrijdag 29 juni zijn, naast het Nationale Sportakkoord, de nieuwe bestuurlijke afspraken getekend voor de Brede Regeling Combinatiefuncties (voorheen Brede Impuls Combinatiefuncties) namens de bewindspersonen van het Ministerie van VWS, Ministerie van OCW, Ministerie van SZW en de voorzitter van het bestuur van de VNG.
Het Ministerie van VWS stelt jaarlijks aan gemeenten een structureel bedrag van € 61 miljoen beschikbaar, dit is een verhoging van het budget met € 13 miljoen. Dit bedrag is inclusief € 5 miljoen die sinds 2014 structureel beschikbaar is als onderdeel van het armoede- en schuldenbeleid en inclusief € 8 miljoen die vanuit VWS beschikbaar is. Deze middelen zijn met name beschikbaar gesteld om extra in te zetten op het versterken van sport- en beweegaanbieders, het mogelijk maken van sporten en bewegen voor mensen die hierbij belemmeringen ervaren en het ondersteunen bij het verbeteren van de kwaliteit van het bewegingsonderwijs. Het Ministerie van OCW stelt jaarlijks voor de Brede Regeling Combinatiefuncties een structureel bedrag van € 11,5 miljoen beschikbaar. Hiermee komt de totale decentralisatie-uitkering uit om € 72,5 miljoen. Gemeenten regelen 60% cofinanciering. Hierdoor dragen zij jaarlijks minimaal € 108,5 miljoen bij.

De bedragen zullen aan gemeenten beschikbaar worden gesteld en verdeeld op basis van de verdeelmaatstaven 'jongeren tot en met 17 jaar' en 'inwoners' (elk voor 50%). Gemeenten dienen hiervoor voor 15 oktober 2018 de intentieverklaring in. Informatie hierover is te vinden in de brief die op 6 juli 2018 is verzonden aan gemeenten door de Vereniging Sport en Gemeenten met kenmerk: VSG/2018/AJ/ms- U18101.

De bedragen per gemeente voor de Brede Regeling Combinatiefuncties 2019 zullen in de decembercirculaire 2018 worden gepubliceerd.

4.3.6 Pilots multidisciplinaire centra voor huiselijk geweld en kindermishandeling onder 1 dak

In het programmaplan 'Geweld hoort nergens thuis' hebben Tilburg en Rotterdam de intentie uitgesproken pilots te doen waarin het centrum voor huiselijk geweld en kindermishandeling wordt doorontwikkeld tot een samenwerking voor cliënten door professionals die zelf direct bij het gezin betrokken zijn, onder één dak. Kennemerland heeft een dergelijk centrum onder één dak al gerealiseerd waar het gaat om kindermishandeling. In deze pilot zal dit centrum worden doorontwikkeld naar een centrum dat ook een multidisciplinaire aanpak kent voor huiselijk geweld. Om te toetsen of het onder één dak brengen, daadwerkelijk leidt tot betere resultaten worden de werkwijzen in Friesland en West-Brabant als referentie gebruikt.

Het Programma 'Geweld hoort nergens thuis' stelt voor de drie pilotregio's Midden-Brabant (via gemeente Tilburg), Rotterdam-Rijnmond (via gemeente Rotterdam) en Kennemerland (via gemeente Haarlemmermeer) een vergoeding van € 35.000 voor de periode 1 september 2018 tot en met 31 december 2018 beschikbaar voor het opstellen van het voorstel en het bewerkstelligen van het bestuurlijk draagvlak. Voor de jaren 2019, 2020 en 2021 ontvangen de regio's Midden-Brabant en Rotterdam-Rijnmond een vergoeding van € 350.000 voor het daadwerkelijk realiseren van een multidisciplinair centrum huiselijk geweld en kindermishandeling onder één dak. Voor Kennemerland is dit € 175.000 per jaar.
Per referentie werkwijze wordt in 2018 een budget van € 15.000 beschikbaar gesteld. Voor de jaren 2019, 2020 en 2021 wordt een vergoeding van € 50.000 per regio per jaar beschikbaar gesteld. De gemeente Leeuwarden zal namens de regio Friesland en de gemeente Breda namens de regio West-Brabant de middelen ontvangen.
Voor 2018 zal de decentralisatie-uitkering in de komende decembercirculaire worden verwerkt. Voor de overige jaren zal de verwerking in de meicirculaire 2019 plaatsvinden.

4.3.7 Loondispensatie gaat niet door, mogelijkheid extra beschutte werkplekken vervalt

In het Regeerakkoord is opgenomen dat gemeenten meer mogelijkheden krijgen om voor mensen met een beperking extra beschutte werkplekken te organiseren, maatwerk te bieden richting werk of werkgevers te "ontzorgen". Deze maatregel was nog niet financieel verwerkt in de circulaire van het gemeentefonds omdat hiervoor, in samenhang met de invoering van loondispensatie in de

Participatiewet, verdere uitwerking noodzakelijk was. Verdere informatie zou volgen in de septembercirculaire 2018.

De Staatssecretaris van SZW heeft geconcludeerd dat het invoeren van loondispensatie in de Participatiewet niet de gewenste vereenvoudiging brengt. Nu de invoering van loondispensatie niet doorgaat, vervallen ook de extra middelen voor de mogelijkheid van extra beschutte werkplekken. De Kamer is per brief van 7 september jongstleden geïnformeerd over het niet doorgaan van loondispensatie en de start van een breed offensief om mensen met een arbeidsbeperking die langs de kant staan aan het werk te helpen. Kern van het offensief is dat het kabinet gaat inzetten op het vereenvoudigen van regels voor werkgevers, het lonend maken van (meer) werken voor mensen met een beperking, ook als zij in deeltijd werken en ervoor zorgen dat werkgevers en mensen die op zoek zijn naar een baan elkaar beter gaan vinden.

5 Overige mededelingen

5.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat diverse mededelingen over de gemeentefinanciën. Paragraaf 5.2 bevat mededelingen over het gemeentefonds die geen betrekking hebben op één van de specifieke onderdelen uit de hoofdstukken 2, 3 of 4. Vervolgd wordt met mededelingen op het terrein van de gemeentefinanciën.

5.2 Gemeentefondstotalen, bevoorschotting en nominale ontwikkelingen

Gemeentefondstotalen

Tabel 5.2.1 bevat een overzicht van de gemeentefondstotalen 2018-2023. In de tabel zijn de bedragen uit de hoofdstukken 2, 3 en 4 bij elkaar gebracht.

Tabel 2.5.1 Gemeentefondstotalen 2018-2022 (in duizenden euro's)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Algemene uitkering	16.536.672	24.893.847	25.900.337	26.746.672	27.635.229	28.590.590
DU/IU	2.543.971	5.229.819	5.142.538	4.959.300	4.894.438	4.849.699
IU Sociaal domein	10.064.409					
Totaal	**29.145.052**	**30.123.666**	**31.042.875**	**31.705.972**	**32.529.667**	**33.440.289**

Bevoorschotting

De bedragen 2018 uit de tabel zullen worden verwerkt in de bevoorschotting vanaf 2 oktober 2018. Tot dat tijdstip is de bevoorschotting gebaseerd op de meicirculaire 2018. Op de eerste dinsdag in oktober zullen ook eventuele verrekeningen plaatsvinden als er voor 2018 te veel of juist te weinig voorschot is verstrekt. Verrekeningen over het uitkeringsjaar 2017 worden ook in oktober uitgevoerd.

De voorschotbetalingen op de algemene uitkering over 2019 zullen in beginsel gebaseerd worden op de uitkeringsfactor en de bedragen per eenheid die in deze circulaire zijn vermeld. Daarnaast worden de meeste basisgegevens overgenomen van het jaar 2018.

Nominale ontwikkelingen

De algemene uitkering is uitgedrukt in lopende prijzen. De decentralisatie-uitkeringen betreffen doorgaans nominale bedragen. De integratie-uitkering Sociaal domein en de integratie-uitkeringen zijn uitgedrukt in constante prijzen.

Aangezien de reële groei van het gemeentefonds lager ligt dan de nominale groei is het van belang dat gemeenten rekening houden met de loon- en prijsontwikkelingen. Om gemeenten, die niet beschikken over eigen loon- en prijsindexen, te faciliteren bij het omgaan met nominale ontwikkelingen is tabel 5.2.1 opgenomen. De tabel bevat een aantal loon- en prijsindicatoren die het CPB onderscheidt voor de overheidssector. De cijfers zijn ontleend aan de meest recente

publicaties van het CPB. Voor nadere informatie verwijzen wij naar de regelmatig bijgestelde prognoses op de website van het CPB (CPB), met name de rubriek Macro Economische Verkenning (MEV2019).

Tabel 5.2.1 Prijsindexen CPB* MEV en CEP**

	2019	2020	2021	2022	2023***
Prijs bruto binnenlands product (pbbp)	2,5	2,0	1,8	1,9	1,9
Prijs nationale bestedingen (pnb)	2,6	2,0	2,0	2,1	2,1
Nationale consumentenprijsindex (cpi)	2,4	1,8	1,8	1,8	1,8
Loonvoet sector overheid	3,4	3,5	3,0	3,6	3,6
Prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers	2,9	3,2	2,7	3,2	3,2
Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc)	1,6	1,5	1,4	1,5	1,5

* toelichting bij de kerngegevens is te vinden op: https://www.cpb.nl/artikel/toelichting-bij-kerngegevenstabel

** 2019 is op basis van de MEV 2019. 2020-2022 is op basis van de CEP 2018

** cijfers 2022 zijn doorgetrokken naar 2023

5.3 Individuele referentiewaarden EMU-saldo gemeenten 2019

Zoals aangegeven in de meicirculaire is in het Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen van 23 mei 2018 gesproken over de EMU-norm voor de decentrale overheden. Na een constructieve dialoog hebben het Rijk en decentrale overheden elkaar gevonden in een macro EMU-norm van -0,4 procent van het bbp per jaar voor de periode van 2019 tot en met 2022.

Het Rijk heeft conform de Wet Houdbare overheidsfinanciën (Hof) een onderverdeling van de macro EMU-norm voorgelegd aan de koepels van de decentrale overheden. Deze hebben hiermee ingestemd. Dit voorstel is, via een voorhangprocedure, aangeboden bij de Staten-Generaal. Na instemming van het parlement wordt de EMU-norm gepubliceerd in de Staatscourant.

Om de afzonderlijke provincies en gemeenten tijdig een beeld te geven wat dit voor hen betekent, publiceert het Ministerie BZK (vooruitlopend op instemming van het parlement) in lijn met de Wet Hof individuele EMU-referentiewaarden. De referentiewaarden voor gemeenten zijn in bijlage 5.3 opgenomen[7] en tot stand gekomen door het totaalbedrag uit de tabel hieronder op basis van de begrotingstotalen over de gemeenten te verdelen.

Tabel 5.3: macronorm per bestuurslaag

	Gemeenten	Provincies	Waterschappen[8]	Totaal
Verdeling macronorm 2019 (in % BBP)	0,27	0,08	0,05	0,40
Verdeling macronorm 2019 (* € 1000)	2.191.860	649.440	405.900	3.247.200

Geraamde BBP 2019 = 811.800.000

Een individuele EMU-referentiewaarde betreft geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een provincie of gemeente in de gezamenlijke tekortnorm heeft. De Wet Hof bepaalt dat de

[7] Deze berekening is een momentopname o.b.v. een voorlopige voorspelling van het BBP 2019 uit de Macro Economische Verkenning (MEV) en op basis van de begrotingstotalen 2018 zoals in februari aangeleverd door het CBS op basis van de primitieve begrotingen van gemeenten en provincies.

[8] De individuele referentiewaarden voor de waterschappen worden door de Unie van Waterschappen bekend gemaakt.

individuele referentiewaarde voor het EMU-saldo van de individuele overheden naast het eigen aandeel ook het aandeel in openbare lichamen betreft. Met het aandeel in openbare lichamen wordt bedoeld het deel van het EMU-saldo van de gemeenschappelijke regelingen waar een individuele decentrale overheid aan deelneemt dat aan de betreffende individuele overheid wordt toegerekend. Een deel van het EMU-saldo van de openbare lichamen maakt dus onderdeel uit van het EMU-saldo van de deelnemers.

5.4 Evaluatie verdeelmodellen sociaal domein

In paragraaf 5.3 van de meicirculaire 2018 bent u geïnformeerd over de vervolgstappen die moeten leiden tot een integrale nieuwe verdeling van de middelen in het gemeentefonds voor het sociaal domein per 2021.

SEO Economisch Onderzoek is onlangs gestart met het aangekondigde methodologisch onderzoek. In dit tussenonderzoek wordt met betrokken partijen bezien welke onderzoeksmethode het meeste geschikt is bij de verdeelonderzoeken in het gemeentefonds. De gebruikelijke methode is mogelijk minder geschikt voor de taken in het sociaal domein op dit moment, bijvoorbeeld vanwege de aard van de taken en de fase van transformatie waarin gemeenten zich bevinden. Het eindresultaat van het tussenonderzoek is een rapportage waarin de mogelijke onderzoeksmethoden zijn opgenomen, inclusief voor- en nadelen van de verschillende methoden en een weging op grond van een beoordelingskader. Het tussenonderzoek wordt begeleid door een stuurgroep bestaande uit BZK, VWS, VNG en onafhankelijke deskundigen met bestuurlijke en wetenschappelijke expertise. Daarnaast is een klankborgroep ingesteld met als deelnemenede partijen: de Ministeries van BZK, Financiën, VWS en SZW, de VNG, ROB, NDSD, Divosa en enkele gemeenten. Op basis van de eindrapportage zullen de fondsbeheerders in afstemming met betrokken partijen de meest geschikte onderzoeksmethode selecteren. Naar verwachting is dit proces medio november 2018 afgerond.

De geselecteerde onderzoeksmethode zal vervolgens worden toegepast in het kwantitatief verdeelonderzoek, dat na het bovengenoemde methodologische onderzoek zal starten. De onderzoekers zullen in dit kwantitatief onderzoek een verdeelmodel voor het sociaal domein ontwikkelen dat zo veel mogelijk aansluit op de geobjectiveerde verschillen in taakopgave/kosten tussen gemeenten. De hierboven genoemde stuurgroep zal ook het kwantitatief onderzoek begeleiden. Daarnaast zullen begeleidingscommissies worden ingesteld. Voor meer informatie wordt verwezen naar paragraaf 5.3 van de meicirculaire 2018.

5.5 Heroverweging financiële verhoudingen

Op 6 juli 2018 heeft de Tweede Kamer een brief ontvangen (TK 34775-B, nr. 18) waarin is aangegeven vanuit welk perspectief het kabinet de financiële verhoudingen tussen Rijk en gemeenten kritisch tegen het licht wil houden. De financiële verhoudingen moeten bijdragen aan constructieve en gelijkwaardige interbestuurlijke verhoudingen door de bestuurskracht van gemeenten en provincies te ondersteunen via een stabiele, voorspelbare, adaptieve en

transparante bekostiging van hun takenpakket en ruimte bieden voor het gezamenlijk oplossen van maatschappelijke opgaven. We richten ons op vier onderwerpen: de verdeling van de algemene uitkering van het gemeentefonds, de verdeling van de algemene uitkering van het provinciefonds, het uitkeringsstelsel en kennis- en informatie-uitwisseling.

In 2018 vindt een aantal verdiepende onderzoeken plaats die als inbreng dienen voor een herijkingsonderzoek van de algemene uitkering van het gemeentefonds. Allereerst wordt er meer inzicht verkregen in de mate van beleidsvrijheid van en maatschappelijk geaccepteerde verschillen tussen het aanbod van voorzieningen in de verschillende taakvelden van gemeenten (en provincies). Dit inzicht is nodig om vast te stellen in welke mate er rekening met kostenverschillen moet worden gehouden in de verdeling. Ten tweede worden er alternatieve manieren onderzocht om rekening te houden met eigen inkomsten van gemeenten. Hier is wellicht meer differentiatie mogelijk in plaats van de huidige uniforme benadering, omdat de omstandigheden waarin gemeenten opereren uiteenlopen. Tot slot wordt onderzocht of de wijze waarop de regionale functie van een aantal gemeenten (centrumfunctie) in de huidige verdeling wordt verwerkt nog wel aansluit bij de huidige praktijk. Een evaluatie van de huidige maatstaven[9] gaf aan dat hier verbetering mogelijk is.

In het herijkingsonderzoek zal onder meer ingegaan worden op de vraag hoe verschillen in regionaal economische ontwikkeling het best kunnen worden gefaciliteerd en de positie die steden hebben in de verdeling van het gemeentefonds. Daarnaast is er vanuit de Tweede Kamer de vraag gekomen of er niet meer rekening gehouden kon worden met de hogere kosten van gemeenten met een groot aantal kernen binnen de gemeentegrenzen. Ook dit punt zal worden meegenomen in het herijkingsonderzoek.

Het deel van het gemeentefonds dat betrekking heeft op het sociaal domein zal in een apart traject worden vormgeven (zie paragraaf 5.4), maar loopt parallel aan de herijking van de rest van het gemeentefonds. De beide processen leiden tot aanpassing van de verdeling van het gemeentefonds. Het is daarom van belang dat de integraliteit van de afwegingen wordt bewaakt. De beide processen worden zodanig georganiseerd dat er een consistente en integrale afweging plaatsvindt van de algemene uitkering als geheel. Zowel ambtelijk als bestuurlijk wordt periodiek de integrale stand van zaken voorgelegd aan betrokken partijen. Deze onderzoeken starten in 2018 en lopen door in 2019.

De huidige wet- en regelgeving in de Financiële-verhoudingswet biedt ruimte om invulling te geven aan voorstellen voor aanpassing die voortkomen uit de verschillende onderzoeken. Dit geldt mogelijk niet voor alle voorstellen. Indien een wijziging van de Financiële-verhoudingswet noodzakelijk blijkt, biedt de Minister van BZK zo snel mogelijk een concreet wetsvoorstel aan ter consultatie.

[9] Panteia, 2017, “Centrumfunctie en het gemeentefonds”, in opdracht van BZK

5.6 Herverdeling wegenbeheer

Het groeipercentage voor de bijdragen van gemeenten aan het beheer van gemeentelijke wegen door waterschappen bedraagt voor de jaren 2018 en 2019 respectievelijk 3,7% en 2,8%.

Sinds 1993 dient een aantal gemeenten op grond van de artikelen 22 en 24 van de Wet herverdeling wegenbeheer (WHW) een uitkering te verstrekken aan een waterschap voor het beheer van wegen. De hoogte van de uitkering is vastgelegd in het Besluit bijdrage vergoeding wegenzorg (Stb.1994, 427). Jaarlijks wordt zij bijgesteld op basis van gegevens van het Centraal Planbureau.

Voor het jaar 2018 wordt het groeipercentage definitief vastgesteld op 3,0%. Dit is het saldo van de raming voor 2018 (naar huidig inzicht 3,7%) en de nacalculatie over 2017 (-0,7%). Voor het jaar 2019 wordt het groeipercentage voorlopig vastgesteld op 2,8%. Dit komt overeen met de huidige raming van de prijsstijging van de overheidsconsumptie in het jaar 2019.

5.7 Website gemeentefinanciën online

In paragraaf 5.13 van de meicirculaire gemeentefonds 2018 is gemeld dat het Ministerie van BZK een pilotversie heeft ontwikkeld van een online database met informatie over de financiën van gemeenten. Sinds 31 juli 2018 is deze online. De database is te bereiken via www.financiengemeenten.nl.

De pilotversie bevat financiële informatie op het niveau van individuele gemeenten op basis van:

- de circulaires van het gemeentefonds,
- de Iv3-data zoals die door gemeenten zijn aangeleverd bij het CBS en
- de financiële kengetallen.

De pilotversie van de online database is de eerste stap in de modernisering van de informatievoorziening over de financiën van de medeoverheden vanuit het Ministerie van BZK. BZK wil op deze manier de beschikbare informatie beter ontsluiten voor gemeenten. De ervaringen met de pilotversie worden gebruikt bij de stapsgewijze doorontwikkeling en uitbreiding van de database. Vragen, opmerkingen en wensen kunnen worden doorgegeven via het contactformulier bij de database.

5.8 Jaarlijkse weging decentralisatie-uitkeringen

In artikel 13, lid 5, van de Financiële-verhoudingswet wordt bepaald dat jaarlijks, in overleg met de ministers die het aangaat, wordt bezien of een decentralisatie- en/of integratie-uitkering kan worden overgeheveld naar de algemene uitkering.

In paragraaf 1.4 van de meicirculaire 2018 is toegelicht dat een aantal onderdelen van de integratie-uitkering Sociaal domein per 2019 nog niet konden worden overgeheveld. Concreet

betreft dit de volgende integratie-uitkeringen: Beschermd wonen; Voogdij/18+ en Participatie. De verwachting is dat de integratie-uitkering Voogdij/18+ en de onderdelen voorheen Wajong en het onderdeel regulier werk van begeleid werken van de integratie-uitkering participatie per 2020 overgaan naar de algemene uitkering. Tenzij nadere inzichten in de weg staan, zal de integratie-uitkering Beschermd wonen (met daarbij de decentralisatie-uitkering Maatschappelijke opvang) per 2021 overgeheveld worden naar de algemene uitkering. Voor de onderdelen Wsw en voorheen Wsw/Beschut werk (onderdeel van begeleid werken) van de integratie-uitkering Participatie is weinig perspectief op overheveling naar de algemene uitkering. Deze onderdelen zullen op het moment dat de Participatie-onderdelen voorheen Wajong en voorheen Wsw-regulier werk worden overgeheveld naar de algemene uitkering worden omgezet in een decentralisatie-uitkering.

In tabel 4.2.2 is te zien dat de meeste andere decentralisatie-uitkeringen niet structureel zijn. Omzetting naar integratie-uitkering of algemene uitkering is voor die uitkeringen dan ook niet aan de orde. Voor de decentralisatie-uitkeringen Vrouwenopvang, Vergunningverlening, toezicht en handhaving, Jeugd, Beeldende kunst en vormgeving, Veiligheidshuizen, Groeiopgave Almere, Voorschoolse voorziening peuters, BRP: centralisering inschrijving vergunninghouders, Armoedebestrijding kinderen, Scholenprogramma Groningen en Jeugdhulp aan kinderen in een AZC geldt dat deze niet aan alle gemeenten worden uitgekeerd en/of nu nog niet kunnen worden verdeeld via de maatstaven van de algemene uitkering. Deze decentralisatie-uitkeringen kunnen nu dan ook niet worden omgezet in een algemene uitkering of integratie-uitkering. Van de nog niet eerder in een begroting opgenomen decentralisatie-uitkeringen wordt bij ontwerpbegroting 2020 bezien of ze kunnen worden omgezet naar integratie-uitkering of algemene uitkering.

Bijlagen

Bijlage 2.1.1 Bedragen per eenheid en uitkeringsfactoren 2018 en 2019

Bijlage 2.1.1 Bedragen per eenheid en uitkeringsfactoren 2018 en 2019

Tabel 1 Verdeeltabel 2018 (bedragen in euro's in basis)

maatstaven en uitkeringsfactor	b.p.e. 2018 stand mei 2018	wijzigingen sinds sept 2018	b.p.e. 2018 stand sept 2018
OZB (woningen eigenaar)	-0,1054%		-0,1054%
OZB (niet woningen gebruiker)	-0,1259%		-0,1259%
OZB (niet woningen eigenaar)	-0,1562%		-0,1562%
inwoners	153,54	0,03	153,57
kernen met minstens 500 adressen	55.518,40		55.518,40
OZB waarde niet woningen (in mln)	380,70		380,70
jongeren	242,65		242,65
ouderen > 64 jaar	79,63		79,63
ouderen 75-85 jaar	26,25		26,25
wadden, t/m 2500 inwoners	201,79		201,79
wadden, van 2501 t/m 7500 inwoners	132,44		132,44
wadden, vanaf 7501 inwoners	33,62		33,62
huishoudens met laag inkomen	29,75		29,75
huishoudens met laag inkomen (drempel)	459,51		459,51
bijstandsontvangers	2.119,85	0,41	2.120,26
loonkostensubsidie	1.930,16		1.930,16
uitkeringsontvangers	85,71		85,71
minderheden	320,53	0,02	320,55
minderheden (drempel)	325,13		325,13
eenouderhuishoudens	208,50		208,50
eenpersoonshuishoudens	21,61		21,61
huishoudens	90,50		90,50
klantenpotentieel lokaal	39,20		39,20
klantenpotentieel regionaal	22,37		22,37
leerlingen (V)SO	230,78		230,78
leerlingen VO	370,50		370,50
achterstandsleerlingen (drempel)	2.312,25		2.312,25
extra groei leerlingen VO	220,56		220,56
extra groei jongeren	256,36		256,36
land	41,17		41,17

(voortzetting op de volgende bladzijde)

Bijlage 2.1.1 Bedragen per eenheid en uitkeringsfactoren 2018 en 2019 (vervolg)

Tabel 1 Verdeeltabel 2018 (bedragen in euro's in basis)

maatstaven en uitkeringsfactor	b.p.e. 2018 stand mei 2018	w ijzigingen sinds sept 2018	b.p.e. 2018 stand sept 2018
land * bodemfactor gemeente	26,89		26,89
binnenw ater	38,01		38,01
buitenw ater	22,97		22,97
oppervlak bebouw ing	595,42		595,42
oppervlak bebouw ing w oonkernen	2.302,40		2.302,40
oppervlak bebouw ing buitengebied	1.936,54		1.936,54
opp. bebouw ing kern * bodemfactor kern	3.088,99		3.088,99
opp. beb. buitengebied * bf. buitengebied	1.524,77		1.524,77
w oonruimten	57,54		57,54
w oonruimten * bodemfactor kern	50,79		50,79
opp. historische kernen, <40 ha	3.222,18		3.222,18
opp. historische kernen, 40-64 ha	6.949,33		6.949,33
opp. historische kernen, >64 ha	15.101,86		15.101,86
lengte historisch w ater	15,58		15,58
bew oonde oorden 1930	31,50		31,50
hist.w oningen in bew oonde oorden	85,74		85,74
ISV (a)	6.133.771,60		6.133.771,60
ISV (b)	3.764.536,49		3.764.536,49
omgevingsadressendichtheid (OAD)	71,68		71,68
omgevingsadressendichtheid (drempel)	23,72		23,72
oeverlengte * bodemfactor gemeente	11,72		11,72
oeverlengte * dichtheid * bf. gemeente	5,82		5,82
kernen	9.065,28		9.065,28
kernen * bodemfactor buitengebied	14.875,86		14.875,86
bedrijfsvestigingen	75,58		75,58
vast bedrag voor iedere gemeente	237.799,08		237.799,08
vast bedrag voor Amsterdam	104.966.340,63		104.966.340,63
vast bedrag voor Rotterdam	64.491.778,38		64.491.778,38
vast bedrag voor Den Haag	51.002.420,84		51.002.420,84
vast bedrag voor Utrecht	30.708.535,84		30.708.535,84
vast bedrag Waddengemeenten	150.164,11		150.164,11
uitkeringsfactor	1,520	-0,031	1,489

1 Voor Baarle-Nassau tw ee maal het vaste bedrag.

Bijlage 2.1.1 Bedragen per eenheid en uitkeringsfactoren 2018 en 2019 (vervolg)

Tabel 2 Mutaties verdeeltabel 2018 (bedragen in euro's in basis)

maatstaven	totaal	algemene mutaties	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Bestuur en alg. ondersteuning	ontwikkeling UB
inwoners	0,03		0,01	0,02	
bijstandontvangers	0,41		0,41		
minderheden	0,02		0,02		
uitkeringsfactor	0,07	0,08			-0,01

Bijlage 2.1.1 Bedragen per eenheid en uitkeringsfactoren 2018 en 2019 (vervolg)

Tabel 3 Verdeeltabel 2019 (bedragen in euro's in basis)

maatstaven en uitkeringsfactor	b.p.e. 2019 stand mei 2018	wijzigingen volgens deze circulaire	b.p.e. 2019 stand september 2018
OZB (woningen eigenaar)	-0,1000%		-0,1000%
OZB (niet woningen gebruiker)	-0,1265%		-0,1265%
OZB (niet woningen eigenaar)	-0,1569%		-0,1569%
inwoners	159,91	0,01	159,92
kernen met minstens 500 adressen	60.085,41	-49,56	60.035,85
OZB waarde niet woningen (in mln)	380,70		380,70
jongeren < 18 jaar	662,05	3,95	666,00
ouderen > 64 jaar	99,92	-0,19	99,73
ouderen 75 t/m 84 jaar	26,42	0,01	26,43
wadden, t/m 2500 inwoners	201,79		201,79
wadden, van 2501 t/m 7500 inwoners	132,44		132,44
wadden, vanaf 7501 inwoners	33,62		33,62
huishoudens met laag inkomen	30,51	0,05	30,56
huishoudens met laag inkomen (drempel)	679,87	-1,88	677,99
bijstandsontvangers	2.130,68	2,00	2.132,68
loonkostensubsidie	1.941,10		1.941,10
uitkeringsontvangers	85,69	0,13	85,82
minderheden	321,09	0,67	321,76
minderheden (drempel)	325,13		325,13
eenouderhuishoudens	747,03	-2,56	744,47
eenpersoonshuishoudens	50,39	-0,31	50,08
huishoudens	90,50	0,03	90,53
klantenpotentieel lokaal	45,76	-0,06	45,70
klantenpotentieel regionaal	23,48	0,02	23,50
leerlingen (V)SO	230,78		230,78
leerlingen VO	370,50		370,50
achterstandsleerlingen (drempel)	2.312,25		2.312,25
extra groei leerlingen VO	220,56		220,56
extra groei jongeren	249,86		249,86
land	41,17	0,01	41,18

(voortzetting op de volgende bladzijde)

Bijlage 2.1.1 Bedragen per eenheid en uitkeringsfactoren 2018 en 2019 (vervolg)

Tabel 3 Verdeeltabel 2019 (bedragen in euro's in basis)

maatstaven en uitkeringsfactor	b.p.e. 2019 stand mei 2018	wijzigingen volgens deze circulaire	b.p.e. 2019 stand september 2018
land * bodemfactor gemeente	26,89		26,89
binnenwater	38,01	0,01	38,02
buitenwater	22,97		22,97
oppervlak bebouwing	595,42		595,42
oppervlak bebouwing woonkernen	2.302,40		2.302,40
oppervlak bebouwing buitengebied	1.936,54		1.936,54
opp. bebouwing kern * bodemfactor kern	3.089,24		3.089,24
opp. beb. buitengebied * bf. buitengebied	1.524,90		1.524,90
woonruimten	57,54		57,54
woonruimten * bodemfactor kern	50,79		50,79
opp. historische kernen, <40 ha	3.222,18		3.222,18
opp. historische kernen, 40-64 ha	6.949,64		6.949,64
opp. historische kernen, >64 ha	15.102,84		15.102,84
lengte historisch water	15,58		15,58
bewoonde oorden 1930	31,50		31,50
hist.woningen in bewoonde oorden	85,74		85,74
ISV (a)	6.133.771,60		6.133.771,60
ISV (b)	3.764.536,49		3.764.536,49
omgevingsadressendichtheid (OAD)	58,92	0,17	59,09
omgevingsadressendichtheid (drempel)	23,72		23,72
oeverlengte * bodemfactor gemeente	11,72		11,72
oeverlengte * dichtheid * bf. gemeente	5,82		5,82
kernen	9.064,58	5,63	9.070,21
kernen * bodemfactor buitengebied	14.877,08		14.877,08
bedrijfsvestigingen	75,58		75,58
vast bedrag voor iedere gemeente	249.398,09	1,37	249.399,46
vast bedrag voor Amsterdam	104.966.340,63		104.966.340,63
vast bedrag voor Rotterdam	64.491.778,38		64.491.778,38
vast bedrag voor Den Haag	51.002.420,84		51.002.420,84
vast bedrag voor Utrecht	30.708.535,84		30.708.535,84
vast bedrag Waddengemeenten	150.164,11		150.164,11

1 Voor Baarle-Nassau twee maal het vaste bedrag.

(voortzetting op de volgende bladzijde)

Bijlage 2.1.1 Bedragen per eenheid en uitkeringsfactoren 2018 en 2019 (vervolg)

Tabel 3 Verdeeltabel 2019 (bedragen in euro's in basis)

maatstaven en uitkeringsfactor	b.p.e. 2019 stand mei 2018	w ijzigingen volgens deze circulaire	b.p.e. 2019 stand september 2018
jeugdigen in gezinnen met armoederisico	211,30	-1,29	210,01
basisonderw ijsleerlingen met leerlingengew icht 0,3	-1.404,50	8,59	-1.395,91
basisonderw ijsleerlingen met leerlingengew icht 1,2	-2.205,08	13,49	-2.191,59
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishoudens)	-107,74	0,67	-107,07
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishoudens met kinderen)	-421,62	2,59	-419,03
ouders met langdurig psychisch medicijngebruik	3.110,78	-19,03	3.091,75
eenouderhuishoudens met 2 of meer kinderen	1.100,88	-6,80	1.094,08
bijstandshuishoudens met minderjarige kinderen	567,63	-3,47	564,16
bijstandsontvangers eenouderhuishoudens	1.503,74	-9,20	1.494,54
uitkeringsontvangers minus bijstandsontvangers	947,71	-6,26	941,45
Wajong	834,39	-9,05	825,34
medicijngebruik met drempel	359,08	-2,65	356,43
re-integratie klassiek	326.766,88		326.766,88
inw oners < 65 jaar	3,90		3,90
ouderen 65 t/m 74 jaar	0,17		0,17
ouderen 85 jaar en ouder	0,17		0,17
eenpersoonshuishoudens 65 t/m 74 jaar	15,19		15,19
eenpersoonshuishoudens 75 t/m 84 jaar	60,75		60,75
eenpersoonshuishoudens 85 jaar en ouder	106,29		106,29
huishoudens met laag inkomen 65 t/m 74 jaar	118,91		118,91
huishoudens met laag inkomen 75 t/m 84 jaar	475,26		475,26
huishoudens met laag inkomen 85 jaar en ouder	830,58		830,58
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 65 t/m 74 jaar	108,46		108,46
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 75 t/m 84 jaar	433,89		433,89
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 85 jaar en ouder	759,30		759,30
bedden	0,78		0,78
uitkeringsfactor	1,572	-0,005	1,567

Bijlage 2.1.1 Bedragen per eenheid en uitkeringsfactoren 2018 en 2019 (vervolg)

Tabel 4 Mutaties verdeeltabel 2019 (bedragen in euro's in basis)

maatstaven	totaal	algemene mutaties	cluster Inkomen en participatie	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Jeugd	cluster Maatschappelijke ondersteuning	cluster Volksgezondheid	cluster Infrastructuur en gebiedsontwikkeling	cluster Bestuur en algemene ondersteuning	ontwikkeling UB
OZB (woningen eigenaar)	-0,1000%									
OZB (niet woningen gebruiker)	-0,1265%									
OZB (niet woningen eigenaar)	-0,1569%									
inwoners	6,35		0,04	0,06		6,03			0,22	
kernen met minstens 500 adressen	4.517,45					4.517,45				
jongeren < 18 jaar	392,91			0,26	386,42	0,20	6,03			
ouderen > 64 jaar	20,10			0,03		20,07				
ouderen 75 t/m 84 jaar	0,18			0,01		0,17				
huishoudens met laag inkomen	0,81			0,05		0,76				
huishoudens met laag inkomen (drempel)	218,48		-0,88	0,48		218,88				
bijstandsontvangers	12,42		10,94	1,48						
loonkostensubsidie	10,94		10,94							
uitkeringsontvangers	0,11			0,11						
eenpersoonshuishoudens	28,47		-0,10			28,57				
minderheden	1,21			0,57		0,64				
eenouderhuishoudens	535,97			0,65	535,32					
huishoudens	0,03			0,03						
klantenpotentieel lokaal	6,50			0,01		6,49				
klantenpotentieel regionaal	1,13		-0,04	0,02		1,15				
land	0,01			0,01						
binnenwater	0,01			0,01						
opp. bebouwing kern * bodemfactor kern	0,25							0,25		
opp. beb. buitengebied * bf. buitengebied	0,13							0,13		
opp. historische kernen, 40-64 ha	0,31							0,31		
opp. historische kernen, >64 ha	0,98							0,98		
omgevingsadressendichtheid (OAD)	-12,59		-0,02	0,04		-12,61				
kernen	4,93			4,93						
kernen * bodemfactor buitengebied	1,22							1,22		
vast bedrag voor iedere gemeente	11.600,38			1,20		11.599,18				

Bijlage 2.1.1 Bedragen per eenheid en uitkeringsfactoren 2018 en 2019 (vervolg)

Tabel 4 Mutaties verdeeltabel 2019 (bedragen in euro's in basis)

maatstaven	totaal	algemene mutaties	cluster Inkomen en participatie	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Jeugd	cluster Maatschappelijke ondersteuning	cluster Volksgezondheid	cluster Infrastructuur en gebiedsontwikkeling	cluster Bestuur en algemene ondersteuning	ontwikkeling UB
jeugdigen in gezinnen met armoederisico	210,01				210,01					
basisonderwijsleerlingen met leerlingengewicht 0,3	-1.395,91				-1.395,91					
basisonderwijsleerlingen met leerlingengewicht 1,2	-2.191,59				-2.191,59					
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishoudens)	-107,07				-107,07					
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishoudens met kinderen)	-419,03				-419,03					
ouders met langdurig psychisch medicijngebruik	3.091,75				3.091,75					
eenouderhuishoudens met 2 of meer kinderen	1.094,08				1.094,08					
bijstandshuishoudens met minderjarige kinderen	564,16				564,16					
bijstandsontvangers eenouderhuishoudens	1.494,54				1.494,54					
uitkeringsontvangers minus bijstandsontvangers	941,45				755,74	185,71				
Wajong	825,34					825,34				
medicijngebruik met drempel	356,43					356,43				
re-integratie klassiek	326.766,88		326.766,88							
inwoners < 65 jaar	3,90					3,90				
ouderen 65 t/m 74 jaar	0,17					0,17				
ouderen 85 jaar en ouder	0,17					0,17				
eenpersoonshuishoudens 65 t/m 74 jaar	15,19					15,19				
eenpersoonshuishoudens 75 t/m 84 jaar	60,75					60,75				
eenpersoonshuishoudens 85 jaar en ouder	106,29					106,29				
huishoudens met laag inkomen 65 t/m 74 jaar	118,91					118,91				
huishoudens met laag inkomen 75 t/m 84 jaar	475,26					475,26				
huishoudens met laag inkomen 85 jaar en ouder	830,58					830,58				
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 65 t/m 74 jaar	108,46					108,46				
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 75 t/m 84 jaar	433,89					433,89				
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 85 jaar en ouder	759,30					759,30				
bedden	0,78					0,78				
uitkeringsfactor	0,078	0,088								-0,010

Bijlage 2.1.2 Bedragen per eenheid 2018, gegroepeerd naar cluster

Bijlage 2.1.2. Bedragen per eenheid 2018, gegroepeerd naar cluster (vervolg)

Bedragen per eenheid stand septembercirculaire 2018 uitkeringsjaar 2018

	totaal	cluster Eigen middelen	cluster Inkomen en participatie	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Jeugd	cluster Maatsch. ondersteuning	cluster Educatie	cluster Volks-gezondheid	cluster Cultuur en ontsp.	cluster Infrastruc. en gebiedsontw.	cluster Riolering en reiniging	cluster OOV	cluster Bestuur en alg. ondersteuning	cluster Overig
OZB (w oningen eigenaar)	-0,1107%	-0,1107%												
OZB (niet w oningen gebruiker)	-0,1260%	-0,1260%												
OZB (niet w oningen eigenaar)	-0,1563%	-0,1563%												
inw oners	153,57		7,56	2,98		27,69	1,04	0,77	51,81	16,37	-5,47	0,15	50,67	
kernen met minstens 500 adressen	55.518,40											55.518,40		
OZB w aarde niet w oningen (in mln)	380,70									42,96		337,74		
jongeren	242,65			14,55	62,10		162,25	3,75						
ouderen	79,63			1,69		77,50		0,44						
ouderen 75-85 jaar	26,25			0,29		25,88		0,08						
huishoudens met laag inkomen	29,75			2,44	9,58	0,74		0,63		16,36				
huishoudens met laag inkomen (drempel)	459,51		184,24	27,99	55,74	128,91	41,71	7,22				13,70		
bijstandsontvangers	2.120,26		1.930,27	49,71		127,57		12,71						
loonkostensubsidie	1.930,16		1.930,16											
uitkeringsontvangers	85,71			7,10	-1,58	78,37		1,82						
eenpersoonshuishoudens	21,61		21,61											
minderheden	320,55			32,91	72,29	58,11	48,35	8,48		21,63		57,82	20,96	
minderheden (drempel)	325,13						217,61					65,25	42,27	
eenouderhuishoudens	208,50			40,46	70,01	87,60		10,43						
huishoudens	90,50			1,70		17,55		0,44	70,81					
klantenpotentieel lokaal	39,20			0,51		1,87		0,13	34,00	2,02		0,67		
klantenpotentieel regionaal	22,37		8,73	1,22	0,54	3,96	0,07	0,31	8,80	-0,64		2,00	-2,62	
leerlingen (V)SO	230,78						230,78							
leerlingen VO	370,50			0,03		0,09	370,37	0,01						
achterstandsleerlingen (drempel)	2.312,25						2.312,25							
extra groei jongeren	256,36						256,36							
extra groei leerlingen VO	220,56						220,56							
land	41,17			0,31		1,13	8,59	0,08		28,23	-2,97	4,79	1,01	
land * bodemfactor gemeente	26,89									25,58	1,31			
binnenw ater	38,01			0,29		1,08	8,56	0,08		28,00				
buitenw ater	22,97									15,28		7,69		
oppervlak bebouw ing w oonkernen	2.302,40									2.302,40				

Bijlage 2.1.2. Bedragen per eenheid 2018, gegroepeerd naar cluster (vervolg)

Bedragen per eenheid stand septembercirculaire 2018 uitkeringsjaar 2018

	totaal	cluster Eigen middelen	cluster Inkomen en participatie	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Jeugd	cluster Maatsch. ondersteuning	cluster Educatie	cluster Volks-gezondheid	cluster Cultuur en ontsp.	cluster Infrastruc. en gebiedsontw.	cluster Riolering en reiniging	cluster OOV	cluster Bestuur en alg. ondersteuning	cluster Overig
oppervlak bebouw ing buitengebied	1.936,54									1.936,54				
opp. bebouw ing kern * bodemfactor kern	3.088,99									3.088,99				
opp. beb. buitengebied * bf. buitengebied	1.524,77									1.524,77				
oppervlak bebouw ing	595,42									467,26		128,16		
w oonruimten	57,54	-26,74								56,31	-63,79	58,66	33,10	
w oonruimten * bodemfactor kern	50,79									32,15	18,64			
opp. historische kernen, <40 ha	3.222,18								331,45	2.890,73				
opp. historische kernen, 40-64 ha	6.949,33								331,25	6.618,08				
opp. historische kernen, >64 ha	15.101,86								331,57	14.770,29				
lengte historisch w ater	15,58									15,58				
bew oonde oorden 1930	31,50									14,06			17,44	
hist.w oningen in bew oonde oorden	85,74								85,74					
ISV (a)	6.133.771,60									6.133.771,60				
ISV (b)	3.764.536,49									3.764.536,49				
omgevingsadressendichtheid (OAD)	71,68		3,26	2,18	0,54	10,37	2,86	0,56		39,10	3,02	13,24	-3,45	
omgevingsadressendichtheid (drempel)	23,72									19,08		4,64		
oeverlengte * bodemfactor gemeente	11,72									7,25	4,47			
oeverlengte * dichtheid * bf. gemeente	5,82									3,60	2,22			
kernen	9.065,28			306,03		1.114,72	4.422,19	78,90				3.143,44		
kernen * bodemfactor buitengebied	14.875,86									14.875,86				
bedrijfsvestigingen	75,58									63,37		5,70	6,51	
vast bedrag voor iedere gemeente	237.799,08	34.965,00		74,65	4.480,81	-3.553,53		19,25		26.574,14			175.238,76	
vast bedrag voor Utrecht	30.708.535,84													30.708.535,84
vast bedrag voor Den Haag	51.002.420,84													51.002.420,84
vast bedrag voor Rotterdam	64.491.778,38													64.491.778,38
vast bedrag voor Amsterdam	104.966.340,63													104.966.340,63
vast bedrag Waddengemeenten	150.164,11													150.164,11
w adden, t/m 2500 inw oners	201,79													201,79
w adden, van 2501 t/m 7500 inw oners	132,44													132,44
w adden, vanaf 7501 inw oners	33,62													33,62

Bijlage 2.1.2. Bedragen per eenheid 2019, gegroepeerd naar cluster

Bijlage 2.1.2. Bedragen per eenheid 2019, gegroepeerd naar cluster (vervolg)

Bedragen per eenheid stand septembercirculaire 2018 uitkeringsjaar 2019

	totaal	cluster Eigen middelen	cluster Inkomen en participatie	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Jeugd	cluster Maatsch. ondersteuning	cluster Educatie	cluster Volks- gezondheid	cluster Cultuur en ontsp.	cluster Infrastruc. en gebiedsontw.	cluster Riolering en reiniging	cluster OOV	cluster Bestuur en alg. ondersteuning	cluster Overig
OZB (woningen eigenaar)	-0,1000%	-0,1000%												
OZB (niet woningen gebruiker)	-0,1265%	-0,1265%												
OZB (niet woningen eigenaar)	-0,1569%	-0,1569%												
inwoners	159,92		7,60	3,04		33,72	1,04	0,77	51,81	16,37	-5,47	0,15	50,89	
kernen met minstens 500 adressen	60.035,85					4.517,45						55.518,40		
OZB waarde niet woningen (in mln)	380,70									42,96		337,74		
jongeren	666,00			16,64	456,31	0,20	182,60	10,25						
ouderen	99,73			1,72		97,57		0,44						
ouderen 75-85 jaar	26,43			0,30		26,05		0,08						
huishoudens met laag inkomen	30,56			2,49	9,58	1,50		0,63		16,36				
huishoudens met laag inkomen (drempel)	677,99		183,36	28,47	55,74	347,79	41,71	7,22				13,70		
bijstandsontvangers	2.132,68		1.941,21	51,19		127,57		12,71						
loonkostensubsidie	1.941,10		1.941,10											
uitkeringsontvangers	85,82			7,21	-1,58	78,37		1,82						
eenpersoonshuishoudens	50,08		21,51			28,57								
minderheden	321,76			33,48	72,29	58,75	48,35	8,48		21,63		57,82	20,96	
minderheden (drempel)	325,13						217,61					65,25	42,27	
eenouderhuishoudens	744,47			41,11	605,33	87,60		10,43						
huishoudens	90,53			1,73		17,55		0,44	70,81					
klantenpotentieel lokaal	45,70			0,52		8,36		0,13	34,00	2,02		0,67		
klantenpotentieel regionaal	23,50		8,69	1,24	0,54	5,11	0,07	0,31	8,80	-0,64		2,00	-2,62	
leerlingen (V)SO	230,78						230,78							
leerlingen VO	370,50			0,03		0,09	370,37	0,01						
achterstandsleerlingen (drempel)	2.312,25						2.312,25							
extra groei jongeren	249,86						249,86							
extra groei leerlingen VO	220,56						220,56							
land	41,18			0,32		1,13	8,59	0,08		28,23	-2,97	4,79	1,01	
land * bodemfactor gemeente	26,89									25,58	1,31			
binnenwater	38,02			0,30		1,08	8,56	0,08		28,00				
buitenwater	22,97									15,28		7,69		
oppervlak bebouwing woonkernen	2.302,40									2.302,40				

Bijlage 2.1.2. Bedragen per eenheid 2019, gegroepeerd naar cluster (vervolg)

Bedragen per eenheid stand septembercirculaire 2018 uitkeringsjaar 2019

	totaal	cluster Eigen middelen	cluster Inkomen en participatie	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Jeugd	cluster Maatsch. ondersteuning	cluster Educatie	cluster Volks-gezondheid	cluster Cultuur en ontsp.	cluster Infrastruc. en gebiedsontw.	cluster Riolering en reiniging	cluster OOV	cluster Bestuur en alg. ondersteuning	cluster Overig
oppervlak bebouw ing buitengebied	1.936,54									1.936,54				
opp. bebouw ing kern * bodemfactor kern	3.089,24									3.089,24				
opp. beb. buitengebied * bf. buitengebied	1.524,90									1.524,90				
oppervlak bebouw ing	595,42									467,26		128,16		
w oonruimten	57,54	-26,74								56,31	-63,79	58,66	33,10	
w oonruimten * bodemfactor kern	50,79									32,15	18,64			
opp. historische kernen, <40 ha	3.222,18								331,45	2.890,73				
opp. historische kernen, 40-64 ha	6.949,64								331,25	6.618,39				
opp. historische kernen, >64 ha	15.102,84								331,57	14.771,27				
lengte historisch w ater	15,58									15,58				
bew oonde oorden 1930	31,50									14,06			17,44	
hist.w oningen in bew oonde oorden	85,74								85,74					
ISV (a)	6.133.771,60									6.133.771,60				
ISV (b)	3.764.536,49									3.764.536,49				
omgevingsadressendichtheid (OAD)	59,09		3,24	2,22	0,54	-2,24	2,86	0,56		39,10	3,02	13,24	-3,45	
omgevingsadressendichtheid (drempel)	23,72									19,08		4,64		
oeverlengte * bodemfactor gemeente	11,72									7,25	4,47			
oeverlengte * dichtheid * bf. gemeente	5,82									3,60	2,22			
kernen	9.070,21			310,96		1.114,72	4.422,19	78,90				3.143,44		
kernen * bodemfactor buitengebied	14.877,08									14.877,08				
bedrijfsvestigingen	75,58									63,37		5,70	6,51	
vast bedrag voor iedere gemeente	249.399,46	34.965,00		75,85	4.480,81	8.045,65		19,25		26.574,14			175.238,76	
vast bedrag voor Utrecht	30.708.535,84													30.708.535,84
vast bedrag voor Den Haag	51.002.420,84													51.002.420,84
vast bedrag voor Rotterdam	64.491.778,38													64.491.778,38
vast bedrag voor Amsterdam	104.966.340,63													104.966.340,63
vast bedrag Waddengemeenten	150.164,11													150.164,11
w adden, t/m 2500 inw oners	201,79													201,79
w adden, van 2501 t/m 7500 inw oners	132,44													132,44
w adden, vanaf 7501 inw oners	33,62													33,62

Bijlage 2.1.2. Bedragen per eenheid 2019, gegroepeerd naar cluster (vervolg)

Bedragen per eenheid stand septembercirculaire 2018 uitkeringsjaar 2019

	totaal	cluster Eigen middelen	cluster Inkomen en participatie	cluster Samenkracht en burgerparticipatie	cluster Jeugd	cluster Maatsch. ondersteuning	cluster Educatie	cluster Volks-gezondheid	cluster Cultuur en ontsp.	cluster Infrastruc. en gebiedsontw.	cluster Riolering en reiniging	cluster OOV	cluster Bestuur en alg. ondersteuning	cluster Overig
jeugdigen in gezinnen met armoederisico	210,01				210,01									
basisonderw ijsleerlingen met leerlingengew icht 0,3	-1.395,91				-1.395,91									
basisonderw ijsleerlingen met leerlingengew icht 1,2	-2.191,59				-2.191,59									
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishoudens)	-107,07				-107,07									
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (huishoudens met kinderen)	-419,03				-419,03									
ouders met langdurig psychisch medicijngebruik	3.091,75				3.091,75									
eenouderhuishoudens met 2 of meer kinderen	1.094,08				1.094,08									
bijstandshuishoudens met minderjarige kinderen	564,16				564,16									
bijstandsontvangers eenouderhuishoudens	1.494,54				1.494,54									
uitkeringsontvangers minus bijstandsontvangers	941,45				755,74	185,71								
Wajong	825,34					825,34								
medicijngebruik met drempel	356,43					356,43								
re-integratie klassiek	326.766,88		326.766,88											
inw oners < 65 jaar	3,90					3,90								
ouderen 65 t/m 74 jaar	0,17					0,17								
ouderen 85 jaar en ouder	0,17					0,17								
eenpersoonshuishoudens 65 t/m 74 jaar	15,19					15,19								
eenpersoonshuishoudens 75 t/m 84 jaar	60,75					60,75								
eenpersoonshuishoudens 85 jaar en ouder	106,29					106,29								
huishoudens met laag inkomen 65 t/m 74 jaar	118,91					118,91								
huishoudens met laag inkomen 75 t/m 84 jaar	475,26					475,26								
huishoudens met laag inkomen 85 jaar en ouder	830,58					830,58								
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 65 t/m 74 jaar	108,46					108,46								
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 75 t/m 84 jaar	433,89					433,89								
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen 85 jaar en ouder	759,30					759,30								
bedden	0,78					0,78								

Bijlage 2.2.1 Opbouw algemene uitkeringen 2018-2023

Opbouw algemene uitkering 2018-2023 (in duizenden euro's)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Vindplaats
Algemene uitkering voorafgaand jaar	15.548.079	16.536.673	24.893.847	25.900.337	26.746.672	27.635.229	
algemene mutaties							
- accres	954.795	1.211.988	1.010.599	837.093	1.001.772	1.091.919	september 2018, § 2.2-1
- accres tranche 2016 (incidenteel)	-43.859						mei 2017, § 2.2-1
- accres tranche 2017 (structureel)	-23.436						mei 2018, § 2.2-1
- accres tranche 2017 (incidenteel)	-23.436	23.436					mei 2018, § 2.2-1
- verhoogde asielinstroom	240.924	-50.424					mei 2018, § 2.2-5
- vrijval gericht accres suppletie-uitkering OZB	6.366	6.366	6.366				september 2013, § 5.2.1
- lagere apparaatskosten	-60.000	-60.000	-70.000	-90.000	-110.000	-130.000	mei 2018, § 2.2-3
- plafond BTW-compensatiefonds	1.603	-105.882					mei 2018, § 2.2-2
- BTW-compensatefonds 2017 (incidenteel)	-7.449	7.449					september 2018, § 2.2-2
- onderzoeksagenda CPB					250		september 2017, § 2.2-3
- knelpunten verdeelproblematiek	-80	-81	-83	-85	-87	-89	mei 2018, § 2.2-4
- VNG-betalingen	25.103						mei 2017, § 2.2-7
- groeiopgave Almere	227	73					mei 2018, § 2.2-6
- voorziening knelpunten sociaal domein/onderdeel accres	-100.000	100.000					maart 2018, § 2.2-10
- veilig Thuis	-11.900	-20.200	-1.700	-4.800			mei 2018, § 2.2.6
- waarderingskamer	-96	96					september 2018,
cluster Eigen inkomsten							
- suppletie-uitkering afschaffing OZB woningen gebruikers	-6.366	-6.366	-6.366				september 2013, § 5.2.1
cluster Inkomen en participatie							
- uitvoeringskosten Participatiewet	7.000	6.000					mei 2014, § 2.2-9
- individuele studietoeslag	6.000						mei 2014, § 2.2-10
- wetsvoorstel vrijlating lijfrenteopbouw	2.000	2.000	1.000				september 2015, § 2.2-9
- taaleis Participatiewet							september 2015, § 2.2-10
- armoedebestrijding ouderen		-3.750					december 2016, § 2.2-2
- re-integratie klassiek		513.779	-4	-3			maart 2018, § 2.2-4
cluster Maatschappelijke ondersteuning							
- wmo 2015 m.u.v. Beschermd Wonen		2.074.928	-4.921	10.730	-3.379	-3.343	maart 2018, § 2.2-2
- wmo /huishoudelijke verzorging		1.258.369	10.544	51.718	1		maart 2018, § 2.2-5
- abonnementstarief Wmo		143.000		5.000		-3.000	maart 2018, § 2.2-7
- groeiruimte 2019 Wmo		51.488					maart 2018, § 2.2-8
- groeiruimte 2019 Wmo/huishoudelijke verzorging		24.793					maart 2018, § 2.2-9
- loon- en prijsbijstelling 2018		99.566	252	1.693	-36	-80	mei 2018, § 2.2-13
- Uitvoeringskosten SVB PGB trekkingsrechten		-24.642	24.642				september 2018, § 2.2-4
cluster Samenkracht en burgerparticipatie							
- innovatie en kwaliteit kinderopvang	2.471	-712					september 2017, § 2.2-4
- toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang		10.000					september 2018, § 2.2-8
- toezicht en handhaving kwaliteit peuterspeelzalen	521	931	-161				september 2018, § 2.2-9
cluster Jeugd							
- jeugdhulp m.u.v. Voogdij/18+		3.039.141	20.550	22.758	-1		maart 2018, § 2.2-3
- loon- en prijsbijstelling 2018		87.438	602	521	37	-46	mei 2018, § 2.2-8
- verrekening Voogdij/18+		-60.570	-552				mei 2018, § 2.2-9
- verlening pleegzorg naar 21		10.000	3.700				mei 2018, § 2.2-10
- forensisch medische expertise kindermishandeling		-600					mei 2018, § 2.2-11
- ketensystemen jeugd		-465		465			mei 2018, § 2.2-12
- Academische component kinder- en jeugdpsychiatrie		-4.410					september 2017, § 2.2-5
- jeugdhulp aan kinderen in een AZC		-3.000					september 2018, § 2.2-6
- Uitvoeringskosten SVB PGB trekkingsrechten		-11.005	11.005				september 2018, § 2.2-4
cluster Cultuur en ontspanning							
- e-Boeken	-1.600						mei 2014, § 2.2-12
cluster Volksgezondheid							
- rijksvaccinatieprogramma		31.744					september 2018, § 2.2-7
cluster Infrastructuur en gebiedsontwikkeling							
- WUW-middelen	1.599						Stb. 2001, 415
- basisregistratie Grootschalige Topografie	211	211	211				mei 2016, § 2.2-11
- implementatie richtlijn EED	-1.185						december 2016, § 2.2-3
cluster Bestuur en algemene ondersteuning							
- implementatieondersteuning mGBA	1.000						september 2014, § 2.2-6
- generieke Digitale Infrastructuur	458	673					mei 2015, § 2.2-6
- vernieuwing berichtenvoorziening	2.127						december 2017, § 2.2-2
- beëindigen betalingen derden	19.903	2.441					mei 2017, § 2.2-9
- digiD en MijnOverheid	-3.850	3.850					mei 2018, § 2.2-14
- handelsregister	-806		806				mei 2018, § 2.2-15
- aanschaf leesloeps stembureaus	479	-479					september 2018, § 2.2-10
cluster Overig							
- bevolkingsdaling				11.245			september 2015, § 2.2-6
- persoonskaartenarchief	-130						mei 2018, § 2.2-16
Algemene uitkering	16.536.673	24.893.847	25.900.337	26.746.672	27.635.229	28.590.590	

Plafond BCF in uitkeringsfactorpunten (2018-2023) in duizenden euro's

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ruimte onder het plafond BCF m.b.t. gemeenten		301.303	422.939	524.084	645.281	778.413
Ruimte onder het plafond BCF in uitkeringsfactorpunten		0,017	0,024	0,030	0,037	0,044
Uitkeringsfactor inclusief plafond BCF		1,585	1,641	1,682	1,730	1,781

Bijlage 2.6.1 Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten

Bijlage 2.6.1 Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten (vervolg)

Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten						
Gemeente	**Aantal personen in zorginstellingen 2018**	**Aantal personen in zorginstellingen per 1000 inw 2018***	**Aantal uitwonende studenten 2017****	**Aantal uitwonende studenten 2018 e.v.*****	**Totale ophoging maatstaf woonruimten 2017********	**Totale ophoging maatstaf woonruimten 2018**
Aa en Hunze	560	22,06	120	130	273	263
Aalburg	150	11,40	40	30	10	8
Aalsmeer	370	11,75	150	130	38	33
Aalten	460	17,06	100	100	135	135
Achtkarspelen	300	10,74	150	140	38	35
Alblasserdam	160	7,99	90	80	23	20
Albrandswaard	600	23,79	130	150	148	311
Alkmaar	1.050	9,68	1.270	1.170	318	293
Almelo	1.010	13,91	570	570	293	210
Almere	1.500	7,35	2.150	2.090	538	523
Alphen aan den Rijn	1.310	11,94	810	740	246	185
Alphen-Chaam	110	10,91	40	40	10	10
Ameland	30	8,21	20	10	5	3
Amersfoort	1.790	11,53	2.150	1.960	538	490
Amstelveen	840	9,35	3.190	2.860	798	715
Amsterdam	8.780	10,28	45.440	41.450	11.360	10.363
Apeldoorn	3.490	21,66	1.520	1.470	1.821	1.766
Appingedam	260	22,03	90	80	143	127
Arnhem	2.720	17,30	5.860	5.720	2.280	2.109
Assen	1.560	23,04	730	710	875	859
Asten	210	12,56	70	70	18	18
Baarle-Nassau	70	10,30	20	20	5	5
Baarn	1.010	41,01	190	170	710	733
Barendrecht	410	8,46	290	270	73	68
Barneveld	700	12,21	300	270	77	68
Bedum	330	31,50	80	90	178	217
Beek	90	5,66	80	80	20	20
Beemster	220	23,04	40	50	104	109
Beesel	80	5,95	60	50	15	13
Bellingwedde			20		33	
Berg en Dal	880	25,33	340	320	529	509
Bergeijk	130	7,07	80	70	20	18
Bergen L	130	9,92	40	40	10	10
Bergen NH	780	26,05	130	110	418	419
Bergen op Zoom	1.410	21,25	410	380	632	644
Berkelland	600	13,63	210	170	98	71
Bernheze	390	12,77	100	120	35	30
Best	90	3,05	150	140	38	35
Beuningen	140	5,43	130	140	33	35
Beverwijk	520	12,66	240	220	89	55
Binnenmaas	290	9,97	130	110	33	28
Bladel	240	11,91	80	70	20	18
Blaricum	60	5,56	50	40	13	10
Bloemendaal	520	22,41	140	130	248	252
Bodegraven-Reeuwijk	200	5,89	180	160	45	40

Bijlage 2.6.1 Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten (vervolg)

Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten						
Gemeente	**Aantal personen in zorginstellingen 2018**	**Aantal personen in zorginstellingen per 1000 inw 2018***	**Aantal uitwonende studenten 2017****	**Aantal uitwonende studenten 2018 e.v.*****	**Totale ophoging maatstaf woonruimten 2017********	**Totale ophoging maatstaf woonruimten 2018**
Boekel	300	28,57	50	40	162	174
Borger-Odoorn	210	8,28	120	110	30	28
Borne	200	8,65	140	130	35	33
Borsele	240	10,57	80	70	20	18
Boxmeer	400	13,86	160	160	60	65
Boxtel	620	20,21	220	210	220	275
Breda	2.400	13,08	7.860	7.730	1.965	1.952
Brielle	150	8,80	70	80	18	20
Bronckhorst	370	10,18	130	130	33	33
Brummen	290	13,96	90	90	31	43
Brunssum	450	15,93	150	120	112	113
Bunnik	140	9,20	190	200	48	50
Bunschoten	240	11,29	70	90	18	23
Buren	170	6,45	90	70	23	18
Capelle aan den IJssel	740	11,07	730	700	183	175
Castricum	490	13,76	220	220	113	83
Coevorden	450	12,75	160	140	40	35
Cranendonck	240	11,80	70	80	18	20
Cromstrijen	150	11,69	50	50	13	13
Cuijk	240	9,63	160	160	40	40
Culemborg	330	11,70	230	220	58	55
Dalfsen	280	9,91	140	130	35	33
Dantumadiel	340	17,99	100	100	97	120
De Bilt	670	15,64	530	510	276	242
De Fryske Marren	610	11,79	270	300	68	75
De Marne	110	10,94	40	50	10	13
De Ronde Venen	290	6,65	200	220	50	55
De Wolden	360	15,05	100	90	37	73
Delft	930	9,10	14.350	14.470	3.588	3.618
Delfzijl	360	14,48	110	100	45	62
Den Helder	1.270	22,78	280	280	557	616
Deurne	570	17,74	150	160	237	193
Deventer	1.400	14,05	1.810	1.790	606	554
Diemen	240	8,53	2.220	2.100	555	525
Dinkelland	390	14,83	120	100	91	74
Doesburg	90	7,94	80	60	20	15
Doetinchem	1.230	21,44	380	380	539	580
Dongen	360	13,97	130	130	53	58
Dongeradeel	360	15,13	180	160	135	91
Dordrecht	1.580	13,34	1.310	1.200	328	343
Drechterland	180	9,26	80	70	20	18
Drimmelen	480	17,74	100	100	98	154
Dronten	300	7,36	890	820	223	205
Druten	460	24,60	110	100	235	242
Duiven	120	4,72	140	150	35	38

Bijlage 2.6.1 Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten (vervolg)

Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten						
Gemeente	**Aantal personen in zorginstellingen 2018**	**Aantal personen in zorginstellingen per 1000 inw 2018***	**Aantal uitwonende studenten 2017****	**Aantal uitwonende studenten 2018 e.v.*****	**Totale ophoging maatstaf woonruimten 2017******	**Totale ophoging maatstaf woonruimten 2018**
Echt-Susteren	710	22,36	140	130	346	331
Edam-Volendam	330	9,18	150	130	38	33
Ede	1.550	13,52	2.350	2.220	764	616
Eemnes	70	7,68	30	20	8	5
Eemsmond	130	8,36	100	90	25	23
Eersel	440	23,43	80	70	177	214
Eijsden-Margraten	340	13,30	130	120	95	38
Eindhoven	2.010	8,77	12.550	12.340	3.138	3.085
Elburg	360	15,58	110	100	99	85
Emmen	1.300	12,13	690	680	173	170
Enkhuizen	250	13,53	120	100	30	35
Enschede	2.560	16,18	9.340	9.060	2.790	2.771
Epe	420	12,78	120	120	30	30
Ermelo	1.220	45,53	160	130	1.046	905
Etten-Leur	580	13,32	240	220	90	70
Ferwerderadiel	110	12,69	50	60	13	15
Franekeradeel			150		164	
Geertruidenberg	310	14,41	110	90	108	54
Geldermalsen	320	11,93	100	90	25	23
Geldrop-Mierlo	270	6,88	290	300	73	75
Gemert-Bakel	220	7,25	140	140	35	35
Gennep	700	41,05	80	70	505	497
Giessenlanden	70	4,81	60	50	15	13
Gilze en Rijen	240	9,12	150	150	38	38
Goeree-Overflakkee	960	19,54	150	160	337	362
Goes	870	23,12	260	230	547	439
Goirle	320	13,55	150	140	38	48
Gooise Meren	690	12,03	440	410	110	103
Gorinchem	440	12,13	290	290	104	73
Gouda	930	12,79	1.000	1.040	269	260
Grave	310	24,96	70	70	143	167
Groningen	2.110	10,40	34.360	32.540	8.590	8.135
Grootegast	140	11,53	50	50	13	13
Gulpen-Wittem	240	16,91	80	70	80	74
Haaksbergen	350	14,41	120	90	75	58
Haaren	430	30,49	60	60	230	262
Haarlem	1.800	11,27	3.200	2.940	800	735
Haarlemmerliede Spaarnw	0	0,00	20	30	5	8
Haarlemmermeer	1.270	8,62	1.100	1.020	275	255
Halderberge	420	14,05	130	100	52	57
Hardenberg	850	14,04	350	310	92	142
Harderwijk	460	9,82	290	300	73	75
Hardinxveld-Giessendam	200	11,14	80	90	20	23
Haren	420	21,15	200	190	174	210
Harlingen	260	16,47	100	110	86	83

Bijlage 2.6.1 Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten (vervolg)

Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten						
Gemeente	**Aantal personen in zorginstellingen 2018**	**Aantal personen in zorginstellingen per 1000 inw 2018***	**Aantal uitwonende studenten 2017****	**Aantal uitwonende studenten 2018 e.v.*****	**Totale ophoging maatstaf woonruimten 2017********	**Totale ophoging maatstaf woonruimten 2018**
Hattem	130	10,70	70	70	18	18
Heemskerk	570	14,56	210	230	101	120
Heemstede	630	23,26	150	140	300	313
Heerde	300	16,13	50	70	110	77
Heerenveen	700	13,95	510	500	168	173
Heerhugowaard	840	15,04	320	320	170	195
Heerlen	1.250	14,41	1.030	960	403	364
Heeze-Leende	340	21,40	60	80	158	154
Heiloo	250	10,82	140	110	35	28
Hellendoorn	580	16,20	170	170	174	158
Hellevoetsluis	370	9,25	170	180	43	45
Helmond	500	5,50	590	560	148	140
Hendrik-Ido-Ambacht	230	7,50	170	180	43	45
Hengelo O	820	10,17	1.150	1.100	288	275
Het Bildt			50		13	
Heumen	230	13,97	140	140	68	51
Heusden	380	8,69	220	200	55	50
Hillegom	400	18,34	120	90	122	140
Hilvarenbeek	180	11,71	80	80	20	20
Hilversum	1.290	14,41	1.320	1.170	574	421
Hof van Twente	430	12,31	190	160	48	40
Hollands Kroon	380	7,97	170	160	43	40
Hoogeveen	930	16,70	300	300	261	282
Hoogezand-Sappemeer			250		443	
Hoorn	690	9,48	550	490	138	123
Horst aan de Maas	470	11,12	190	160	48	40
Houten	390	7,87	380	370	95	93
Huizen	630	15,23	230	200	178	143
Hulst	510	18,56	60	50	191	166
IJsselstein	350	10,20	200	190	50	48
Kaag en Braassem	190	7,14	120	100	30	25
Kampen	700	13,14	520	540	130	144
Kapelle	110	8,65	50	60	13	15
Katwijk	790	12,16	380	340	95	85
Kerkrade	940	20,51	190	180	401	390
Koggenland	280	12,36	80	80	20	20
Kollumerland en Nwkruisl	200	15,59	80	70	68	51
Korendijk	100	9,01	40	30	10	8
Krimpen aan den IJssel	290	9,90	150	150	38	38
Krimpenerwaard	530	9,52	330	300	83	75
Laarbeek	190	8,57	90	80	23	20
Landerd	250	16,31	50	60	71	66
Landgraaf	870	23,13	200	180	390	427
Landsmeer	30	2,62	60	50	15	13
Langedijk	200	7,18	130	130	33	33

Bijlage 2.6.1 Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten (vervolg)

Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten						
Gemeente	**Aantal personen in zorginstellingen 2018**	**Aantal personen in zorginstellingen per 1000 inw 2018***	**Aantal uitwonende studenten 2017****	**Aantal uitwonende studenten 2018 e.v.*****	**Totale ophoging maatstaf woonruimten 2017******	**Totale ophoging maatstaf woonruimten 2018**
Lansingerland	480	7,85	370	360	93	90
Laren	420	37,68	30	30	329	283
Leek	390	19,83	110	120	241	165
Leerdam	410	19,50	110	110	156	165
Leeuwarden	1.760	14,38	6.840	6.370	1.956	1.764
Leeuwarderadeel			70		161	
Leiden	1.020	8,21	13.670	13.510	3.418	3.378
Leiderdorp	180	6,62	320	320	80	80
Leidschendam-Voorburg	790	10,54	840	800	210	200
Lelystad	830	10,73	570	570	143	143
Leudal	640	17,85	130	110	253	203
Leusden	280	9,41	190	180	48	45
Lingewaal	80	7,19	30	30	8	8
Lingewaard	530	11,43	240	240	60	60
Lisse	150	6,59	130	120	33	30
Littenseradiel			80		20	
Lochem	660	19,66	160	160	229	264
Loon op Zand	250	10,81	80	80	20	20
Lopik	120	8,34	50	50	13	13
Loppersum	130	13,36	50	50	19	17
Losser	540	23,95	100	110	273	275
Maasdriel	190	7,80	80	80	20	20
Maasgouw	810	34,18	90	100	535	527
Maassluis	280	8,61	190	180	48	45
Maastricht	1.800	14,67	10.300	9.170	2.964	2.500
Marum	120	11,44	50	60	13	15
Medemblik	650	14,61	130	140	110	108
Meerssen	290	15,23	120	110	51	71
Meierijstad	770	9,61	370	350	93	88
Menameradiel			90		23	
Menterwolde			60		22	
Meppel	520	15,56	350	360	183	176
Middelburg	740	15,32	900	820	342	318
Midden Drenthe	530	15,98	200	190	151	147
Midden-Delfland	110	5,69	180	170	45	43
Midden-Groningen	1.060	17,39		390		367
Mill en Sint Hubert	120	11,08	50	50	13	13
Moerdijk	340	9,20	150	120	38	30
Molenwaard	250	8,53	140	110	35	28
Montferland	340	9,54	130	130	33	33
Montfoort U	50	3,60	60	70	15	18
Mook en Middelaar	50	6,44	60	50	15	13
Neder-Betuwe	250	10,59	80	80	20	20
Nederweert	200	11,74	50	50	13	13
Neerijnen	100	8,07	40	50	10	13

Bijlage 2.6.1 Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten (vervolg)

Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten						
Gemeente	**Aantal personen in zorginstellingen 2018**	**Aantal personen in zorginstellingen per 1000 inw 2018***	**Aantal uitwonende studenten 2017****	**Aantal uitwonende studenten 2018 e.v.*****	**Totale ophoging maatstaf woonruimten 2017******	**Totale ophoging maatstaf woonruimten 2018**
Nieuwegein	370	5,93	550	540	138	135
Nieuwkoop	640	22,64	100	100	305	298
Nijkerk	330	7,80	170	180	43	45
Nijmegen	2.250	12,79	18.340	17.620	4.585	4.405
Nissewaard	850	10,05	520	560	130	140
Noord-Beveland	140	19,14	30	20	65	50
Noordenveld	330	10,19	160	160	40	40
Noordoostpolder	650	13,94	260	240	111	105
Noordwijk	810	31,09	180	160	520	512
Noordwijkerhout	210	12,65	80	70	20	18
Nuenen c.a.	80	3,48	130	130	33	33
Nunspeet	560	20,65	110	120	200	238
Nuth	230	15,13	70	60	96	48
Oegstgeest	410	17,16	400	370	194	193
Oirschot	220	11,85	70	80	36	20
Oisterwijk	530	20,28	150	130	212	224
Oldambt	560	14,71	170	180	105	111
Oldebroek	220	9,36	100	100	25	25
Oldenzaal	440	13,79	220	230	93	84
Olst-Wijhe	380	21,08	90	90	168	169
Ommen	240	13,61	90	80	53	31
Onderbanken	50	6,36	30	30	8	8
Oost Gelre	750	25,28	130	140	351	400
Oosterhout	410	7,43	310	300	78	75
Ooststellingwerf	650	25,53	110	110	377	347
Oostzaan	90	9,24	60	40	15	10
Opmeer	100	8,68	40	50	10	13
Opsterland	550	18,49	160	170	247	207
Oss	800	8,80	610	570	153	143
Oud-Beijerland	290	11,93	110	120	28	30
Oude IJsselstreek	660	16,70	160	160	203	187
Ouder-Amstel	130	9,63	130	120	45	30
Oudewater	120	11,79	30	40	8	10
Overbetuwe	540	11,37	290	290	73	73
Papendrecht	160	4,96	180	160	45	40
Peel en Maas	610	14,08	150	140	114	83
Pekela	130	10,62	40	50	10	13
Pijnacker-Nootdorp	620	11,56	540	500	135	125
Purmerend	1.140	14,25	510	470	235	220
Putten	260	10,69	90	80	23	20
Raalte	620	16,69	190	180	205	183
Reimerswaal	190	8,42	70	80	18	20
Renkum	890	28,40	260	250	661	546
Renswoude	10	1,93	20	20	5	5
Reusel-De Mierden	80	6,13	50	40	13	10

Bijlage 2.6.1 Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten (vervolg)

Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten						
Gemeente	**Aantal personen in zorginstellingen 2018**	**Aantal personen in zorginstellingen per 1000 inw 2018***	**Aantal uitwonende studenten 2017****	**Aantal uitwonende studenten 2018 e.v.*****	**Totale ophoging maatstaf woonruimten 2017********	**Totale ophoging maatstaf woonruimten 2018**
Rheden	1.000	22,97	730	680	615	605
Rhenen	300	15,14	120	120	94	73
Ridderkerk	500	10,92	260	280	65	70
Rijnwaarden			30		8	
Rijssen-Holten	430	11,29	170	150	43	38
Rijswijk	600	11,49	870	800	218	200
Roerdalen	260	12,54	70	60	18	15
Roermond	640	11,08	460	420	115	105
Roosendaal	1.150	14,94	490	480	334	270
Rotterdam	8.400	13,15	25.950	24.990	6.488	6.356
Rozendaal	0	0,00	20	10	5	3
Rucphen	180	8,04	50	50	13	13
Schagen	640	13,80	220	220	75	93
Scherpenzeel	100	10,26	40	40	10	10
Schiedam	790	10,14	1.130	1.090	286	273
Schiermonnikoog	0	0,00	0	10	0	3
Schinnen	140	10,84	70	60	18	15
Schouwen-Duiveland	410	12,17	140	130	35	33
's-Gravenhage	8.000	15,02	15.980	15.450	3.995	4.949
's-Hertogenbosch	1.800	11,73	3.190	3.170	798	793
Simpelveld	80	7,58	50	40	13	10
Sint-Anthonis	300	25,91	40	40	174	160
Sint-Michielsgestel	350	12,21	100	80	56	20
Sittard-Geleen	1.500	16,14	850	790	581	491
Sliedrecht	890	35,57	150	140	584	600
Slochteren			90		23	
Sluis	230	9,78	60	40	15	10
Smallingerland	1.080	19,32	440	430	481	462
Soest	490	10,63	300	300	75	75
Someren	240	12,55	70	80	29	20
Son en Breugel	250	14,92	80	90	31	56
Stadskanaal	450	13,95	110	130	63	64
Staphorst	80	4,76	60	60	15	15
Stede Broec	260	12,00	90	80	23	20
Steenbergen	290	11,70	70	60	18	15
Steenwijkerland	490	11,20	270	260	68	65
Stein	230	9,20	100	90	25	23
Stichtse Vecht	440	6,82	350	340	88	85
Strijen	90	10,24	40	40	10	10
Sudwest Fryslan	1.240	13,84	630	650	311	240
Ten Boer	180	24,68	50	50	92	98
Terneuzen	630	11,57	150	150	38	38
Terschelling	50	10,19	470	440	118	110
Texel	270	19,88	50	50	93	107
Teylingen	390	10,66	260	250	162	63

Bijlage 2.6.1 Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten (vervolg)

Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten						
Gemeente	**Aantal personen in zorginstellingen 2018**	**Aantal personen in zorginstellingen per 1000 inw 2018***	**Aantal uitwonende studenten 2017****	**Aantal uitwonende studenten 2018 e.v.*****	**Totale ophoging maatstaf woonruimten 2017********	**Totale ophoging maatstaf woonruimten 2018**
Tholen	240	9,38	90	90	23	23
Tiel	640	15,43	250	250	192	165
Tilburg	3.360	15,59	12.550	11.810	3.774	3.515
Tubbergen	220	10,37	90	100	23	25
Twenterand	370	10,91	120	110	30	28
Tynaarlo	1.010	30,18	170	170	625	619
Tytsjerksteradiel	560	17,57	220	210	234	199
Uden	440	10,55	250	260	63	65
Uitgeest	40	2,96	90	80	23	20
Uithoorn	260	8,83	140	140	35	35
Urk	210	10,23	70	80	18	20
Utrecht	3.190	9,18	30.440	28.250	7.610	7.063
Utrechtse Heuvelrug	1.380	27,98	350	300	752	815
Vaals	160	16,20	40	40	48	42
Valkenburg aan de Geul	350	21,30	110	100	162	162
Valkenswaard	320	10,44	160	160	40	40
Veendam	320	11,63	150	150	38	38
Veenendaal	720	11,09	540	490	135	123
Veere	380	17,38	70	60	103	111
Veldhoven	700	15,58	300	240	194	177
Velsen	860	12,68	380	350	95	88
Venlo	1.120	11,07	880	860	220	215
Venray	800	18,46	210	190	336	285
Vianen	220	11,02	100	100	25	25
Vlaardingen	870	12,07	650	600	179	150
Vlagtwedde			60		15	
Vlieland	10	8,83	10	10	3	3
Vlissingen	520	11,69	920	900	230	225
Voerendaal	80	6,46	80	60	20	15
Voorschoten	330	12,97	250	230	95	58
Voorst	730	30,03	110	80	454	434
Vught	770	29,15	240	220	521	482
Waadhoeke	640	13,88		280		112
Waalre	70	4,10	70	80	18	20
Waalwijk	480	10,06	230	210	58	53
Waddinxveen	250	9,07	140	160	35	40
Wageningen	700	18,22	7.350	7.060	2.025	1.966
Wassenaar	370	14,18	140	130	68	64
Waterland	140	8,11	70	70	18	18
Weert	630	12,64	280	270	70	68
Weesp	240	12,53	190	200	73	50
Werkendam	350	12,97	90	90	26	23
West Maas en Waal	240	12,70	80	80	24	20
Westerveld	460	24,02	70	70	228	229
Westervoort	110	7,33	130	120	33	30

Bijlage 2.6.1 Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten (vervolg)

Aantallen per gemeente ophoging maatstaf woonruimten						
Gemeente	**Aantal personen in zorginstellingen 2018**	**Aantal personen in zorginstellingen per 1000 inw 2018***	**Aantal uitwonende studenten 2017****	**Aantal uitwonende studenten 2018 e.v.*****	**Totale ophoging maatstaf woonruimten 2017********	**Totale ophoging maatstaf woonruimten 2018**
Westerwolde	300	12,15		80		20
Westland	1.260	11,72	470	470	118	118
Weststellingwerf	480	18,66	130	130	162	179
Westvoorne	180	12,41	60	60	15	15
Wierden	110	4,53	110	110	28	28
Wijchen	440	10,77	230	210	58	53
Wijdemeren	220	9,30	70	60	18	15
Wijk bij Duurstede	160	6,76	120	90	30	23
Winsum	210	15,49	110	110	47	62
Winterswijk	540	18,63	140	140	212	199
Woensdrecht	270	12,39	60	70	15	18
Woerden	630	12,17	370	340	93	85
Wormerland	110	6,88	70	60	18	15
Woudenberg	290	22,27	80	90	151	144
Woudrichem	180	12,30	50	50	13	13
Zaanstad	1.220	7,88	1.250	1.200	313	300
Zaltbommel	220	7,85	110	130	28	33
Zandvoort	360	21,21	100	90	223	163
Zederik	150	10,71	60	50	15	13
Zeewolde	60	2,68	140	130	35	33
Zeist	2.040	32,22	1.430	1.490	1.639	1.591
Zevenaar	370	8,52	210	220	53	55
Zoetermeer	620	4,97	1.180	1.150	295	288
Zoeterwoude	390	46,26	70	70	303	299
Zuidhorn	310	16,39	160	170	103	107
Zuidplas	470	11,22	240	210	60	53
Zundert	410	19,05	60	60	133	146
Zutphen	750	15,78	420	420	271	238
Zwartewaterland	220	9,79	90	100	23	25
Zwijndrecht	350	7,85	260	270	65	68
Zwolle	1.720	13,64	4.120	4.000	1.324	1.083

* het landelijk gemiddelde per 1000 inwoners is 12,98. Per gemeente dient het meerdere boven het landelijke gemiddelde te worden

** Het aantal dient te worden vermenigvuldigd met de wegingsfactor van 25%. Bron: CBS, stand 31-12-2016, afgerond op tientallen, definitieve

*** het aantal dient te worden vermenigvuldigd met de wegingsfactor van 25%. Bron: CBS, stand 31-12-2017, afgerond op tientallen, voorlopige

**** inclusief de ophoging aantal personen in zorginstellingen bevoorschotting uitkeringsjaar 2017, stand oktober 2017 (zie bijlage 2.4.1

Bijlage 2.6.2 Volumina maatstaven 2018-2023

Tabel 1 bevat de volumina van de voornaamste maatstaven van het gemeentefonds. Deze vormen de grondslag voor de ramingen van de uitkeringsbasis en de uitkeringsfactoren van de jaren 2018 tot en met 2023.

Tabel 1 Volumina maatstaven 2018-2023 (ramingen september 2018)

Maatstaven	2018	2019	2020
- OZB	1.409.044.800.000	1.491.308.389.091	1.510.976.309.972
- inwoners	17.181.084	17.262.190	17.333.820
- jongeren < 18 jaar	3.386.096	3.356.118	3.332.462
- huishoudens met laag inkomen (drempel)	1.590.532	1.603.690	1.608.786
- omgevingsadressendichtheid (OAD)	15.920.121	16.159.276	16.389.339
- bijstandsontvangers	429.713	434.266	436.127
- medicijngebruik met drempel	2.395.701	2.395.701	2.395.701
- uitkeringsontvangers minus bijstandsontvangers	869.896	868.428	870.457
- klantenpotentieel lokaal	17.181.080	17.262.190	17.333.820
- huishoudens	8.106.686	8.180.231	8.221.593
- minderheden	1.465.920	1.482.936	1.500.513
- woonruimten	7.979.819	8.064.926	8.135.835
- woonruimten * bodemfactor kern	8.805.311	8.871.419	8.949.419
- eenouderhuishoudens	572.419	575.233	580.160
- klantenpotentieel regionaal	17.181.020	17.262.190	17.333.820
- ouders met langdurig psychisch medicijngebruik	119.366	119.366	119.366
- ouderen > 64 jaar	3.239.116	3.315.878	3.392.364

Maatstaven	2021	2022	2023
- OZB	1.525.492.392.346	1.540.150.752.756	1.554.952.794.707
- inwoners	17.400.098	17.463.978	17.526.434
- jongeren < 18 jaar	3.311.137	3.293.252	3.284.225
- huishoudens met laag inkomen (drempel)	1.616.363	1.624.278	1.631.916
- omgevingsadressendichtheid (OAD)	16.609.503	16.773.768	16.951.385
- bijstandsontvangers	442.571	452.884	463.231
- medicijngebruik met drempel	2.395.701	2.395.701	2.395.701
- uitkeringsontvangers minus bijstandsontvangers	872.061	871.382	864.087
- klantenpotentieel lokaal	17.400.098	17.463.978	17.526.434
- huishoudens	8.264.995	8.309.662	8.353.504
- minderheden	1.518.073	1.534.853	1.551.591
- woonruimten	8.187.943	8.240.394	8.293.192
- woonruimten * bodemfactor kern	9.006.737	9.064.434	9.122.511
- eenouderhuishoudens	583.865	586.497	588.222
- klantenpotentieel regionaal	17.400.098	17.463.978	17.526.434
- ouders met langdurig psychisch medicijngebruik	119.366	119.366	119.366
- ouderen > 64 jaar	3.469.122	3.548.219	3.628.135

Doorgaans zijn voluminamutaties van jaar tot jaar gebaseerd op de groei van de aantallen inwoners en huishoudens. Tabel 2 geeft een overzicht van de geraamde procentuele groei van deze maatstaven in de jaren 2018 tot en met 2022.

Tabel 2 Raming groeipercentages: inwoners en woonruimten 2018-2022

	2019	2020	2021	2022	2023
- inwoners	0,47%	0,41%	0,38%	0,37%	0,36%
- huishoudens	0,91%	0,51%	0,53%	0,54%	0,53%

Bijlage 4.2-4 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk

Bijlage 4.2-4 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk (vervolg)

Decentralisatie-uitkering bonus beschut werken			
Gemeente	**Creatiebonus**	**Continuïteitsbonus**	**Totaalbedrag 2018**
Aa en Hunze	0	6.000	6.000
Aalburg	3.000	0	3.000
Aalsmeer	6.000	0	6.000
Aalten	0	0	0
Achtkarspelen	0	0	0
Alblasserdam	0	0	0
Albrandswaard	0	0	0
Alkmaar	42.000	27.000	69.000
Almelo	3.000	0	3.000
Almere	75.000	27.250	102.250
Alphen aan den Rijn	42.000	26.000	68.000
Alphen-Chaam	0	0	0
Ameland	0	0	0
Amersfoort	6.000	2.250	8.250
Amstelveen	9.000	0	9.000
Amsterdam	189.000	30.000	219.000
Apeldoorn	21.000	18.250	39.250
Appingedam	6.000	0	6.000
Arnhem	9.000	3.000	12.000
Assen	33.000	16.500	49.500
Asten	0	0	0
Baarle-Nassau	0	0	0
Baarn	0	0	0
Barendrecht	0	0	0
Barneveld	6.000	0	6.000
Bedum	0	0	0
Beek	3.000	0	3.000
Beemster	0	0	0
Beesel	0	0	0
Berg en Dal	0	0	0
Bergeijk	6.000	0	6.000
Bergen L	0	0	0
Bergen NH	3.000	0	3.000
Bergen op Zoom	33.000	4.500	37.500
Berkelland	0	0	0
Bernheze	3.000	3.000	6.000
Best	3.000	0	3.000
Beuningen	0	0	0
Beverwijk	3.000	0	3.000
Binnenmaas	6.000	1.750	7.750
Bladel	9.000	0	9.000
Blaricum	0	0	0
Bloemendaal	0	0	0
Bodegraven-Reeuwijk	3.000	0	3.000
Boekel	3.000	0	3.000

Bijlage 4.2-4 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk (vervolg)

Decentralisatie-uitkering bonus beschut werken			
Gemeente	**Creatiebonus**	**Continuïteitsbonus**	**Totaalbedrag 2018**
Borger-Odoorn	6.000	0	6.000
Borne	0	0	0
Borsele	0	0	0
Boxmeer	9.000	0	9.000
Boxtel	0	0	0
Breda	42.000	74.500	116.500
Brielle	0	0	0
Bronckhorst	0	3.000	3.000
Brummen	3.000	0	3.000
Brunssum	3.000	0	3.000
Bunnik	0	0	0
Bunschoten	0	0	0
Buren	3.000	1.500	4.500
Capelle aan den IJssel	12.000	0	12.000
Castricum	0	0	0
Coevorden	0	0	0
Cranendonck	0	0	0
Cromstrijen	3.000	0	3.000
Cuijk	9.000	0	9.000
Culemborg	18.000	6.000	24.000
Dalfsen	0	0	0
Dantumadiel	3.000	0	3.000
De Bilt	3.000	0	3.000
De Fryske Marren	0	0	0
De Marne	0	0	0
De Ronde Venen	0	0	0
De Wolden	6.000	0	6.000
Delft	18.000	3.000	21.000
Delfzijl	3.000	0	3.000
Den Helder	15.000	0	15.000
Deurne	3.000	0	3.000
Deventer	18.000	0	18.000
Diemen	6.000	0	6.000
Dinkelland	0	0	0
Doesburg	0	0	0
Doetinchem	3.000	0	3.000
Dongen	6.000	0	6.000
Dongeradeel	12.000	3.000	15.000
Dordrecht	12.000	0	12.000
Drechterland	6.000	3.000	9.000
Drimmelen	6.000	3.000	9.000
Dronten	12.000	0	12.000
Druten	3.000	0	3.000
Duiven	0	0	0
Echt-Susteren	3.000	0	3.000

Bijlage 4.2-4 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk (vervolg)

Decentralisatie-uitkering bonus beschut werken			
Gemeente	**Creatiebonus**	**Continuïteitsbonus**	**Totaalbedrag 2018**
Edam-Volendam	0	0	0
Ede	12.000	6.000	18.000
Eemnes	0	0	0
Eemsmond	9.000	0	9.000
Eersel	6.000	0	6.000
Eijsden-Margraten	0	0	0
Eindhoven	42.000	0	42.000
Elburg	0	0	0
Emmen	72.000	0	72.000
Enkhuizen	0	3.000	3.000
Enschede	45.000	0	45.000
Epe	3.000	0	3.000
Ermelo	9.000	0	9.000
Etten-Leur	18.000	3.000	21.000
Ferwerderadiel	0	0	0
Geertruidenberg	6.000	0	6.000
Geldermalsen	18.000	0	18.000
Geldrop-Mierlo	3.000	0	3.000
Gemert-Bakel	6.000	0	6.000
Gennep	9.000	0	9.000
Giessenlanden	0	0	0
Gilze en Rijen	6.000	0	6.000
Goeree-Overflakkee	6.000	0	6.000
Goes	3.000	1.000	4.000
Goirle	9.000	0	9.000
Gooise Meren	0	0	0
Gorinchem	9.000	6.000	15.000
Gouda	27.000	6.000	33.000
Grave	0	0	0
Groningen	69.000	31.750	100.750
Grootegast	3.000	0	3.000
Gulpen-Wittem	0	0	0
Haaksbergen	3.000	0	3.000
Haaren	0	0	0
Haarlem	39.000	3.000	42.000
Haarlemmerliede Spaar	0	0	0
Haarlemmermeer	0	28.250	28.250
Halderberge	12.000	0	12.000
Hardenberg	3.000	0	3.000
Harderwijk	3.000	0	3.000
Hardinxveld-Giessendar	0	0	0
Haren	3.000	0	3.000
Harlingen	3.000	0	3.000
Hattem	0	0	0
Heemskerk	0	0	0

Bijlage 4.2-4 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk (vervolg)

Decentralisatie-uitkering bonus beschut werken			
Gemeente	**Creatiebonus**	**Continuïteitsbonus**	**Totaalbedrag 2018**
Heemstede	0	0	0
Heerde	0	0	0
Heerenveen	3.000	0	3.000
Heerhugowaard	21.000	3.000	24.000
Heerlen	9.000	0	9.000
Heeze-Leende	3.000	0	3.000
Heiloo	6.000	0	6.000
Hellendoorn	3.000	0	3.000
Hellevoetsluis	3.000	0	3.000
Helmond	12.000	3.500	15.500
Hendrik-Ido-Ambacht	3.000	0	3.000
Hengelo O	12.000	0	12.000
Heumen	0	0	0
Heusden	6.000	0	6.000
Hillegom	0	0	0
Hilvarenbeek	0	0	0
Hilversum	15.000	0	15.000
Hof van Twente	0	0	0
Hollands Kroon	12.000	5.500	17.500
Hoogeveen	9.000	0	9.000
Hoorn	30.000	6.000	36.000
Horst aan de Maas	12.000	3.000	15.000
Houten	3.000	0	3.000
Huizen	3.000	0	3.000
Hulst	15.000	0	15.000
IJsselstein	0	0	0
Kaag en Braassem	0	0	0
Kampen	0	0	0
Kapelle	0	0	0
Katwijk	6.000	0	6.000
Kerkrade	0	0	0
Koggenland	3.000	0	3.000
Kollumerland en Nwkru	3.000	0	3.000
Korendijk	0	0	0
Krimpen aan den IJssel	3.000	0	3.000
Krimpenerwaard	9.000	0	9.000
Laarbeek	0	0	0
Landerd	0	0	0
Landgraaf	3.000	0	3.000
Landsmeer	0	0	0
Langedijk	6.000	0	6.000
Lansingerland	0	0	0
Laren	0	0	0
Leek	12.000	3.000	15.000
Leerdam	0	0	0

Bijlage 4.2-4 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk (vervolg)

Decentralisatie-uitkering bonus beschut werken			
Gemeente	**Creatiebonus**	**Continuïteitsbonus**	**Totaalbedrag 2018**
Leeuwarden	30.000	3.000	33.000
Leiden	18.000	21.500	39.500
Leiderdorp	3.000	0	3.000
Leidschendam-Voorburg	9.000	750	9.750
Lelystad	6.000	0	6.000
Leudal	3.000	0	3.000
Leusden	0	0	0
Lingewaal	3.000	0	3.000
Lingewaard	0	0	0
Lisse	0	0	0
Lochem	0	0	0
Loon op Zand	3.000	0	3.000
Lopik	0	0	0
Loppersum	3.000	0	3.000
Losser	6.000	0	6.000
Maasdriel	0	0	0
Maasgouw	6.000	0	6.000
Maassluis	3.000	0	3.000
Maastricht	6.000	0	6.000
Marum	0	0	0
Medemblik	18.000	6.000	24.000
Meerssen	0	0	0
Meierijstad	21.000	3.000	24.000
Meppel	0	0	0
Middelburg	27.000	0	27.000
Midden Drenthe	6.000	0	6.000
Midden-Delfland	0	0	0
Midden-Groningen	33.000	5.500	38.500
Mill en Sint Hubert	3.000	3.000	6.000
Moerdijk	12.000	5.500	17.500
Molenwaard	9.000	3.000	12.000
Montferland	0	0	0
Montfoort U	0	0	0
Mook en Middelaar	0	0	0
Neder-Betuwe	3.000	0	3.000
Nederweert	0	0	0
Neerijnen	0	0	0
Nieuwegein	0	0	0
Nieuwkoop	0	12.000	12.000
Nijkerk	3.000	0	3.000
Nijmegen	12.000	0	12.000
Nissewaard	18.000	0	18.000
Noord-Beveland	0	0	0
Noordenveld	6.000	3.000	9.000
Noordoostpolder	9.000	0	9.000

Bijlage 4.2-4 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk (vervolg)

Decentralisatie-uitkering bonus beschut werken			
Gemeente	**Creatiebonus**	**Continuïteitsbonus**	**Totaalbedrag 2018**
Noordwijk	0	0	0
Noordwijkerhout	3.000	0	3.000
Nuenen c.a.	0	0	0
Nunspeet	9.000	0	9.000
Nuth	0	0	0
Oegstgeest	0	0	0
Oirschot	6.000	0	6.000
Oisterwijk	6.000	750	6.750
Oldambt	0	0	0
Oldebroek	0	0	0
Oldenzaal	0	0	0
Olst-Wijhe	0	0	0
Ommen	3.000	0	3.000
Onderbanken	0	0	0
Oost Gelre	0	0	0
Oosterhout	30.000	0	30.000
Ooststellingwerf	0	0	0
Oostzaan	0	0	0
Opmeer	3.000	3.000	6.000
Opsterland	0	0	0
Oss	93.000	25.750	118.750
Oud-Beijerland	3.000	0	3.000
Oude IJsselstreek	3.000	0	3.000
Ouder-Amstel	0	0	0
Oudewater	0	0	0
Overbetuwe	0	0	0
Papendrecht	0	0	0
Peel en Maas	9.000	0	9.000
Pekela	3.000	0	3.000
Pijnacker-Nootdorp	0	0	0
Purmerend	0	0	0
Putten	0	0	0
Raalte	0	0	0
Reimerswaal	3.000	0	3.000
Renkum	3.000	0	3.000
Renswoude	0	0	0
Reusel-De Mierden	0	0	0
Rheden	3.000	0	3.000
Rhenen	0	0	0
Ridderkerk	3.000	0	3.000
Rijssen-Holten	6.000	0	6.000
Rijswijk	9.000	0	9.000
Roerdalen	3.000	0	3.000
Roermond	48.000	0	48.000
Roosendaal	33.000	3.000	36.000

Bijlage 4.2-4 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk (vervolg)

Decentralisatie-uitkering bonus beschut werken			
Gemeente	**Creatiebonus**	**Continuïteitsbonus**	**Totaalbedrag 2018**
Rotterdam	75.000	0	75.000
Rozendaal	0	0	0
Rucphen	9.000	0	9.000
Schagen	18.000	3.000	21.000
Scherpenzeel	6.000	0	6.000
Schiedam	9.000	0	9.000
Schiermonnikoog	0	0	0
Schinnen	0	0	0
Schouwen-Duiveland	18.000	0	18.000
's-Gravenhage	168.000	205.250	373.250
's-Hertogenbosch	108.000	62.500	170.500
Simpelveld	0	0	0
Sint-Anthonis	3.000	0	3.000
Sint-Michielsgestel	3.000	0	3.000
Sittard-Geleen	9.000	0	9.000
Sliedrecht	3.000	0	3.000
Sluis	3.000	0	3.000
Smallingerland	6.000	0	6.000
Soest	0	0	0
Someren	0	0	0
Son en Breugel	3.000	0	3.000
Stadskanaal	6.000	0	6.000
Staphorst	0	0	0
Stede Broec	6.000	3.000	9.000
Steenbergen	3.000	3.000	6.000
Steenwijkerland	3.000	0	3.000
Stein	0	0	0
Stichtse Vecht	3.000	0	3.000
Strijen	0	0	0
Sudwest Fryslan	21.000	3.000	24.000
Ten Boer	12.000	0	12.000
Terneuzen	18.000	3.000	21.000
Terschelling	0	0	0
Texel	3.000	3.000	6.000
Teylingen	9.000	0	9.000
Tholen	3.000	0	3.000
Tiel	27.000	5.250	32.250
Tilburg	111.000	3.000	114.000
Tubbergen	9.000	0	9.000
Twenterand	9.000	0	9.000
Tynaarlo	9.000	0	9.000
Tytsjerksteradiel	0	0	0
Uden	3.000	0	3.000
Uitgeest	0	0	0
Uithoorn	6.000	0	6.000

Bijlage 4.2-4 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk (vervolg)

Decentralisatie-uitkering bonus beschut werken			
Gemeente	**Creatiebonus**	**Continuïteitsbonus**	**Totaalbedrag 2018**
Urk	3.000	0	3.000
Utrecht	9.000	0	9.000
Utrechtse Heuvelrug	0	0	0
Vaals	0	0	0
Valkenburg aan de Geul	0	0	0
Valkenswaard	0	0	0
Veendam	12.000	0	12.000
Veenendaal	9.000	6.000	15.000
Veere	6.000	0	6.000
Veldhoven	9.000	0	9.000
Velsen	0	0	0
Venlo	9.000	0	9.000
Venray	21.000	9.000	30.000
Vianen	0	0	0
Vlaardingen	12.000	0	12.000
Vlieland	0	0	0
Vlissingen	9.000	6.000	15.000
Voerendaal	0	0	0
Voorschoten	0	0	0
Voorst	0	3.000	3.000
Vught	9.000	0	9.000
Waadhoeke	9.000	0	9.000
Waalre	0	0	0
Waalwijk	9.000	0	9.000
Waddinxveen	6.000	0	6.000
Wageningen	6.000	1.750	7.750
Wassenaar	3.000	0	3.000
Waterland	0	0	0
Weert	3.000	0	3.000
Weesp	3.000	0	3.000
Werkendam	3.000	0	3.000
West Maas en Waal	12.000	0	12.000
Westerveld	0	0	0
Westervoort	0	0	0
Westerwolde	9.000	0	9.000
Westland	18.000	3.750	21.750
Weststellingwerf	0	0	0
Westvoorne	0	0	0
Wierden	3.000	0	3.000
Wijchen	0	0	0
Wijdemeren	3.000	0	3.000
Wijk bij Duurstede	0	0	0
Winsum	0	0	0
Winterswijk	6.000	0	6.000
Woensdrecht	9.000	0	9.000

Bijlage 4.2-4 Decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk (vervolg)

Decentralisatie-uitkering bonus beschut werken			
Gemeente	**Creatiebonus**	**Continuïteitsbonus**	**Totaalbedrag 2018**
Woerden	6.000	0	6.000
Wormerland	0	0	0
Woudenberg	0	0	0
Woudrichem	3.000	0	3.000
Zaanstad	6.000	0	6.000
Zaltbommel	3.000	3.000	6.000
Zandvoort	3.000	0	3.000
Zederik	0	0	0
Zeewolde	3.000	0	3.000
Zeist	12.000	0	12.000
Zevenaar	0	0	0
Zoetermeer	30.000	14.500	44.500
Zoeterwoude	3.000	0	3.000
Zuidhorn	0	0	0
Zuidplas	12.000	0	12.000
Zundert	9.000	0	9.000
Zutphen	3.000	0	3.000
Zwartewaterland	0	0	0
Zwijndrecht	3.000	0	3.000
Zwolle	12.000	0	12.000
Totaal	**3.033.000**	**814.250**	**3.847.250**

Bijlage 4.2-10 Decentralisatie-uitkering Koplopersgemeenten Cliëntondersteuning

Decentralisatie-uitkering Koplopergemeenten Cliëntondersteuning	
Gemeente	**Bedrag 2018**
Almere	380.000
Amersfoort	80.000
Amsterdam	400.000
Deurne	160.000
Hardenberg	3.750
Helmond	240.000
Maastricht	283.000
Meppel	250.000
Midden-Groningen	50.000
Ommen	1.250
's-Gravenhage	300.000
Stichtse Vecht	200.000
Woerden	250.000
Zaanstad	150.000
Totaal	**2.748.000**

Bijlage 4.2-4 Decentralisatie-uitkering Weerbaar bestuur

Decentralisatie-uitkering Weerbaar bestuur	
Gemeente	**Bedrag 2018**
Brunssum	80.000
Culemborg	80.000
Deventer	80.000
Haarlem	20.000
Oss	80.000
Utrecht	80.000
Zwolle	80.000
Totaal	**500.000**

Bijlage 4.2-22 Decentralisatie-uitkering Referendum

Bijlage 4.2-22 Decentralisatie-uitkering Referendum (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Referendum	
Gemeente	**Bedrag 2018**
Aa en Hunze	8.876
Aalburg	22.925
Aalsmeer	11.013
Aalten	9.494
Achtkarspelen	9.791
Alblasserdam	7.024
Albrandswaard	8.813
Alkmaar	38.043
Almelo	25.443
Almere	70.528
Alphen aan den Rijn	38.233
Alphen-Chaam	3.531
Ameland	1.275
Amersfoort	54.178
Amstelveen	31.345
Amsterdam	296.606
Apeldoorn	56.182
Appingedam	4.202
Arnhem	54.656
Assen	23.713
Asten	5.867
Baarle-Nassau	2.337
Baarn	8.611
Barendrecht	16.970
Barneveld	19.790
Bedum	18.385
Beek	5.599
Beemster	3.231
Beesel	4.706
Berg en Dal	12.203
Bergeijk	6.439
Bergen L	4.597
Bergen NH	10.476
Bergen op Zoom	23.226
Berkelland	15.529
Bernheze	10.620
Best	10.243
Beuningen	8.925
Beverwijk	14.290
Binnenmaas	51.093
Bladel	7.043
Blaricum	3.581
Bloemendaal	8.013
Bodegraven-Reeuwijk	11.841

Bijlage 4.2-22 Decentralisatie-uitkering Referendum (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Referendum	
Gemeente	**Bedrag 2018**
Boekel	3.656
Borger-Odoorn	8.901
Borne	8.002
Borsele	7.964
Boxmeer	10.078
Boxtel	10.761
Breda	63.995
Brielle	5.909
Bronckhorst	12.781
Brummen	7.317
Brunssum	9.955
Bunnik	5.320
Bunschoten	7.379
Buren	9.249
Capelle aan den IJssel	23.316
Castricum	12.362
Coevorden	12.387
Cranendonck	7.258
Cromstrijen	22.451
Cuijk	8.669
Culemborg	9.781
Dalfsen	9.854
Dantumadiel	6.649
De Bilt	15.008
De Fryske Marren	18.108
De Marne	17.699
De Ronde Venen	15.011
De Wolden	8.335
Delft	35.588
Delfzijl	8.764
Den Helder	19.665
Deurne	11.210
Deventer	34.856
Diemen	9.573
Dinkelland	9.213
Doesburg	3.981
Doetinchem	20.033
Dongen	8.955
Dongeradeel	41.933
Dordrecht	41.679
Drechterland	6.804
Drimmelen	9.432
Dronten	14.303
Druten	6.516
Duiven	8.916
Echt-Susteren	11.168

Bijlage 4.2-22 Decentralisatie-uitkering Referendum (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Referendum	
Gemeente	**Bedrag 2018**
Edam-Volendam	62.809
Ede	39.815
Eemnes	3.159
Eemsmond	27.467
Eersel	6.513
Eijsden-Margraten	8.880
Eindhoven	79.639
Elburg	8.083
Emmen	37.733
Enkhuizen	6.487
Enschede	55.513
Epe	11.422
Ermelo	9.334
Etten-Leur	15.104
Ferwerderadiel	15.325
Geertruidenberg	7.549
Geldermalsen	46.645
Geldrop-Mierlo	13.718
Gemert-Bakel	10.539
Gennep	6.013
Giessenlanden	25.608
Gilze en Rijen	9.204
Goeree-Overflakkee	17.079
Goes	13.084
Goirle	8.185
Gooise Meren	19.986
Gorinchem	12.551
Gouda	25.187
Grave	4.342
Groningen	355.511
Grootegast	21.344
Gulpen-Wittem	5.033
Haaksbergen	8.520
Haaren	4.884
Haarlem	55.895
Haarlemmerliede Spaarnw	9.939
Haarlemmermeer	256.152
Halderberge	10.383
Hardenberg	21.136
Harderwijk	16.271
Hardinxveld-Giessendam	6.274
Haren	34.334
Harlingen	5.567
Hattem	4.226
Heemskerk	13.750
Heemstede	9.455

Bijlage 4.2-22 Decentralisatie-uitkering Referendum (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Referendum	
Gemeente	**Bedrag 2018**
Heerde	6.516
Heerenveen	17.623
Heerhugowaard	19.289
Heerlen	30.606
Heeze-Leende	5.516
Heiloo	8.024
Hellendoorn	12.557
Hellevoetsluis	13.593
Helmond	31.805
Hendrik-Ido-Ambacht	10.437
Hengelo O	28.364
Heumen	5.783
Heusden	15.276
Hillegom	7.483
Hilvarenbeek	5.365
Hilversum	31.203
Hof van Twente	12.290
Hollands Kroon	16.709
Hoogeveen	19.416
Hoorn	25.448
Horst aan de Maas	14.792
Houten	17.306
Huizen	14.527
Hulst	9.617
IJsselstein	12.008
Kaag en Braassem	9.258
Kampen	18.433
Kapelle	4.431
Katwijk	22.653
Kerkrade	16.126
Koggenland	7.906
Kollumerland en Nwkruisl	22.583
Korendijk	19.227
Krimpen aan den IJssel	10.223
Krimpenerwaard	19.379
Laarbeek	7.702
Landerd	5.382
Landgraaf	13.149
Landsmeer	3.958
Langedijk	9.691
Lansingerland	21.099
Laren	3.892
Leek	34.462
Leerdam	36.676
Leeuwarden	214.416
Leiden	43.409

Bijlage 4.2-22 Decentralisatie-uitkering Referendum (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Referendum	
Gemeente	**Bedrag 2018**
Leiderdorp	9.523
Leidschendam-Voorburg	26.189
Lelystad	27.008
Leudal	12.594
Leusden	10.418
Lingewaal	19.576
Lingewaard	16.212
Lisse	7.974
Lochem	11.775
Loon op Zand	8.106
Lopik	4.988
Loppersum	3.480
Losser	7.892
Maasdriel	8.513
Maasgouw	8.346
Maassluis	11.391
Maastricht	43.091
Marum	18.225
Medemblik	15.466
Meerssen	6.695
Meierijstad	140.125
Meppel	11.593
Middelburg	16.856
Midden Drenthe	11.724
Midden-Delfland	6.682
Midden-Groningen	107.250
Mill en Sint Hubert	3.794
Moerdijk	12.969
Molenwaard	51.250
Montferland	12.397
Montfoort U	4.867
Mook en Middelaar	2.729
Neder-Betuwe	8.180
Nederweert	5.920
Neerijnen	21.657
Nieuwegein	21.718
Nieuwkoop	9.799
Nijkerk	14.665
Nijmegen	60.924
Nissewaard	29.979
Noord-Beveland	2.591
Noordenveld	11.578
Noordoostpolder	16.339
Noordwijk	45.382
Noordwijkerhout	28.629
Nuenen c.a.	8.027

Bijlage 4.2-22 Decentralisatie-uitkering Referendum (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Referendum	
Gemeente	**Bedrag 2018**
Nunspeet	9.440
Nuth	26.852
Oegstgeest	8.287
Oirschot	6.494
Oisterwijk	9.104
Oldambt	13.377
Oldebroek	8.164
Oldenzaal	11.235
Olst-Wijhe	6.304
Ommen	6.154
Onderbanken	13.799
Oost Gelre	10.403
Oosterhout	19.168
Ooststellingwerf	8.965
Oostzaan	3.388
Opmeer	4.009
Opsterland	10.432
Oss	31.725
Oud-Beijerland	42.133
Oude IJsselstreek	13.890
Ouder-Amstel	4.711
Oudewater	3.576
Overbetuwe	16.637
Papendrecht	11.336
Peel en Maas	15.216
Pekela	4.394
Pijnacker-Nootdorp	18.484
Purmerend	28.058
Putten	8.575
Raalte	12.956
Reimerswaal	7.848
Renkum	11.019
Renswoude	1.791
Reusel-De Mierden	4.531
Rheden	15.321
Rhenen	6.879
Ridderkerk	15.940
Rijssen-Holten	13.333
Rijswijk	17.912
Roerdalen	7.266
Roermond	20.146
Roosendaal	27.087
Rotterdam	222.788
Rozendaal	526
Rucphen	7.844
Schagen	16.215

Bijlage 4.2-22 Decentralisatie-uitkering Referendum (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Referendum	
Gemeente	**Bedrag 2018**
Scherpenzeel	3.406
Schiedam	27.324
Schiermonnikoog	330
Schinnen	22.727
Schouwen-Duiveland	11.853
's-Gravenhage	184.252
's-Hertogenbosch	53.502
Simpelveld	3.711
Sint-Anthonis	4.070
Sint-Michielsgestel	10.034
Sittard-Geleen	32.758
Sliedrecht	8.780
Sluis	8.305
Smallingerland	19.551
Soest	16.103
Someren	6.682
Son en Breugel	5.836
Stadskanaal	11.322
Staphorst	5.859
Stede Broec	7.566
Steenbergen	8.414
Steenwijkerland	15.252
Stein	8.797
Stichtse Vecht	22.624
Strijen	15.413
Sudwest Fryslan	157.264
Ten Boer	12.786
Terneuzen	19.162
Terschelling	1.706
Texel	4.755
Teylingen	12.670
Tholen	8.961
Tiel	14.564
Tilburg	75.053
Tubbergen	7.425
Twenterand	11.881
Tynaarlo	11.682
Tytsjerksteradiel	11.220
Uden	14.527
Uitgeest	4.727
Uithoorn	10.251
Urk	7.098
Utrecht	120.419
Utrechtse Heuvelrug	17.213
Vaals	3.409
Valkenburg aan de Geul	5.771

Bijlage 4.2-22 Decentralisatie-uitkering Referendum (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Referendum	
Gemeente	**Bedrag 2018**
Valkenswaard	10.712
Veendam	9.663
Veenendaal	22.564
Veere	7.688
Veldhoven	15.700
Velsen	23.737
Venlo	35.475
Venray	15.293
Vianen	34.587
Vlaardingen	25.274
Vlieland	381
Vlissingen	15.584
Voerendaal	4.375
Voorschoten	8.886
Voorst	8.495
Vught	9.191
Waadhoeke	80.685
Waalre	5.932
Waalwijk	16.643
Waddinxveen	9.315
Wageningen	13.500
Wassenaar	9.146
Waterland	6.069
Weert	17.402
Weesp	6.582
Werkendam	47.096
West Maas en Waal	6.606
Westerveld	6.699
Westervoort	5.262
Westerwolde	43.557
Westland	37.081
Weststellingwerf	8.989
Westvoorne	5.005
Wierden	8.504
Wijchen	14.349
Wijdemeren	8.231
Wijk bij Duurstede	8.250
Winsum	23.853
Winterswijk	10.149
Woensdrecht	7.666
Woerden	18.083
Wormerland	5.553
Woudenberg	4.459
Woudrichem	25.508
Zaanstad	53.947
Zaltbommel	9.734

Bijlage 4.2-22 Decentralisatie-uitkering Referendum (vervolg)

Decentralisatie-uitkering Referendum	
Gemeente	**Bedrag 2018**
Zandvoort	5.932
Zederik	24.285
Zeewolde	7.883
Zeist	22.056
Zevenaar	75.846
Zoetermeer	43.796
Zoeterwoude	2.937
Zuidhorn	33.087
Zuidplas	14.557
Zundert	7.602
Zutphen	16.618
Zwartewaterland	7.831
Zwijndrecht	15.592
Zwolle	44.072
Totaal	**7.970.852**

Bijlage 4.3.1 Integratie-uitkering Wmo

Bijlage 4.3.1 Integratie-uitkering Wmo (vervolg)

Integratie-uitkering Wmo					
Gemeente	**Bedrag 2017**	**Bedrag 2018**	**Gemeente**	**Bedrag 2017**	**Bedrag 2018**
Aa en Hunze	2.046.292	2.107.819	Boekel	643.929	661.441
Aalburg	813.014	838.567	Borger-Odoorn	2.155.126	2.241.392
Aalsmeer	1.778.668	1.847.175	Borne	1.708.013	1.776.844
Aalten	2.326.214	2.397.980	Borsele	1.493.150	1.585.640
Achtkarspelen	2.373.955	2.466.808	Boxmeer	2.229.974	2.312.835
Alblasserdam	1.524.711	1.570.650	Boxtel	2.318.509	2.381.984
Albrandswaard	1.203.296	1.250.356	Breda	13.043.050	13.398.824
Alkmaar	7.830.816	8.279.801	Brielle	1.107.041	1.177.854
Almelo	6.711.391	6.975.292	Bronckhorst	3.058.252	3.162.804
Almere	9.262.513	9.831.386	Brummen	1.823.879	1.906.973
Alphen aan den Rijn	7.090.365	7.432.602	Brunssum	3.277.228	3.427.625
Alphen-Chaam	616.792	639.672	Bunnik	875.476	904.421
Ameland	256.686	273.698	Bunschoten	1.021.144	1.067.422
Amersfoort	8.548.365	8.969.231	Buren	1.496.486	1.578.005
Amstelveen	5.561.052	5.665.901	Capelle aan den IJssel	5.066.914	5.300.772
Amsterdam	47.302.727	48.455.057	Castricum	2.332.943	2.425.183
Apeldoorn	13.130.866	13.774.521	Coevorden	3.134.060	3.248.208
Appingedam	1.478.687	1.457.143	Cranendonck	1.539.921	1.592.275
Arnhem	11.354.269	11.711.732	Cromstrijen	906.149	947.157
Assen	5.656.598	5.913.676	Cuijk	1.965.053	2.069.621
Asten	1.171.940	1.180.471	Culemborg	1.774.018	1.895.784
Baarle-Nassau	608.253	652.254	Dalfsen	1.880.201	1.949.735
Baarn	2.088.335	2.144.870	Dantumadiel	1.742.470	1.805.135
Barendrecht	2.299.441	2.405.475	De Bilt	2.874.469	2.951.730
Barneveld	3.062.280	3.210.223	De Fryske Marren	3.901.855	4.014.962
Bedum	860.905	892.783	De Marne	969.867	1.038.226
Beek	1.432.081	1.506.652	De Ronde Venen	2.348.867	2.482.793
Beemster	560.972	592.410	De Wolden	1.841.323	1.900.624
Beesel	1.142.118	1.212.678	Delft	6.417.030	6.645.737
Bellingwedde	937.081		Delfzijl	2.819.508	2.934.726
Berg en Dal	3.273.185	3.371.100	Den Helder	5.295.887	5.490.039
Bergeijk	1.204.349	1.248.648	Deurne	2.540.695	2.673.432
Bergen L	1.168.112	1.232.654	Deventer	7.538.629	7.862.284
Bergen NH	2.305.295	2.387.405	Diemen	1.529.529	1.637.553
Bergen op Zoom	5.658.649	5.893.508	Dinkelland	1.777.322	1.789.951
Berkelland	3.800.443	3.928.845	Doesburg	1.112.565	1.158.498
Bernheze	1.944.712	2.031.896	Doetinchem	4.983.279	5.176.566
Best	1.909.767	2.039.664	Dongen	1.974.585	2.028.216
Beuningen	1.582.723	1.695.502	Dongeradeel	2.216.486	2.288.155
Beverwijk	3.126.030	3.281.580	Dordrecht	9.654.082	10.011.229
Binnenmaas	1.985.003	2.041.709	Drechterland	1.081.567	1.127.536
Bladel	1.380.848	1.451.766	Drimmelen	1.954.871	2.056.131
Blaricum	516.454	535.612	Dronten	2.515.098	2.620.234
Bloemendaal	1.110.968	1.137.675	Druten	1.404.618	1.472.507
Bodegraven-Reeuwijk	1.944.376	2.013.374	Duiven	1.701.682	1.782.455

Bijlage 4.3.1 Integratie-uitkering Wmo (vervolg)

Integratie-uitkering Wmo					
Gemeente	**Bedrag 2017**	**Bedrag 2018**	**Gemeente**	**Bedrag 2017**	**Bedrag 2018**
Echt-Susteren	2.988.743	3.100.361	Hattem	846.387	891.485
Edam-Volendam	2.038.340	2.174.843	Heemskerk	3.197.727	3.323.438
Ede	7.381.356	7.827.019	Heemstede	1.971.358	1.998.193
Eemnes	503.293	530.530	Heerde	1.467.375	1.534.606
Eemsmond	1.608.505	1.645.301	Heerenveen	4.218.036	4.320.358
Eersel	1.365.481	1.413.407	Heerhugowaard	3.495.628	3.707.169
Eijsden-Margraten	1.782.865	1.875.787	Heerlen	10.872.468	11.104.535
Eindhoven	17.718.667	18.286.707	Heeze-Leende	1.258.143	1.291.128
Elburg	1.598.655	1.647.279	Heiloo	1.674.376	1.748.563
Emmen	10.653.180	11.104.184	Hellendoorn	2.782.810	2.924.401
Enkhuizen	1.438.358	1.493.959	Hellevoetsluis	2.661.113	2.940.684
Enschede	12.748.478	13.251.717	Helmond	6.670.246	6.969.568
Epe	2.829.876	2.998.318	Hendrik-Ido-Ambacht	1.637.799	1.737.593
Ermelo	2.373.191	2.472.437	Hengelo O	6.632.727	6.860.388
Etten-Leur	3.146.185	3.273.721	Het Bildt	902.809	
Ferwerderadiel	631.431	655.766	Heumen	1.112.746	1.177.268
Franekeradeel	1.838.218		Heusden	3.045.935	3.163.174
Geertruidenberg	1.623.931	1.688.656	Hillegom	1.546.087	1.632.612
Geldermalsen	1.628.603	1.692.793	Hilvarenbeek	998.709	1.064.458
Geldrop-Mierlo	3.073.801	3.242.988	Hilversum	6.323.037	6.480.401
Gemert-Bakel	2.094.559	2.212.739	Hof van Twente	2.887.134	3.007.914
Gennep	1.764.059	1.830.288	Hollands Kroon	3.048.502	3.197.547
Giessenlanden	817.988	872.420	Hoogeveen	5.306.253	5.528.813
Gilze en Rijen	1.902.778	1.992.773	Hoogezand-Sappemeer	3.832.312	
Goeree-Overflakkee	3.664.241	3.838.912	Hoorn	5.006.727	5.203.660
Goes	3.570.048	3.742.971	Horst aan de Maas	3.018.795	3.181.262
Goirle	1.769.753	1.835.547	Houten	2.066.380	2.158.529
Gooise Meren	3.347.794	3.444.543	Huizen	2.820.875	2.951.861
Gorinchem	2.878.825	2.982.500	Hulst	2.389.752	2.451.406
Gouda	5.228.292	5.529.053	IJsselstein	1.982.022	2.103.570
Grave	1.039.003	1.099.290	Kaag en Braassem	1.550.579	1.627.909
Groningen	11.963.613	12.350.025	Kampen	3.736.679	3.808.484
Grootegast	919.704	949.169	Kapelle	818.759	841.544
Gulpen-Wittem	1.248.539	1.298.585	Katwijk	4.380.704	4.557.347
Haaksbergen	1.890.053	1.968.839	Kerkrade	5.555.000	5.724.630
Haaren	1.086.998	1.155.686	Koggenland	1.241.620	1.308.794
Haarlem	10.542.337	10.794.349	Kollumerland en Nwkruisl	1.059.523	1.102.380
Haarlemmerliede Spaarnw	309.459	326.633	Korendijk	707.911	760.116
Haarlemmermeer	7.793.630	8.172.995	Krimpen aan den IJssel	2.253.502	2.350.053
Halderberge	2.531.401	2.629.098	Krimpenerwaard	3.636.307	3.784.721
Hardenberg	4.247.966	4.414.604	Laarbeek	1.612.746	1.669.128
Harderwijk	3.284.430	3.479.219	Landerd	1.021.812	1.079.876
Hardinxveld-Giessendam	1.200.529	1.217.879	Landgraaf	3.953.307	4.162.545
Haren	1.512.189	1.550.412	Landsmeer	668.020	695.621
Harlingen	1.555.144	1.602.314	Langedijk	1.526.744	1.638.790

Bijlage 4.3.1 Integratie-uitkering Wmo (vervolg)

Integratie-uitkering Wmo					
Gemeente	**Bedrag 2017**	**Bedrag 2018**	**Gemeente**	**Bedrag 2017**	**Bedrag 2018**
Lansingerland	2.292.431	2.441.176	Nieuwegein	4.277.980	4.499.747
Laren	717.951	731.707	Nieuwkoop	1.784.859	1.870.729
Leek	1.749.246	1.820.501	Nijkerk	2.561.145	2.693.901
Leerdam	1.741.505	1.805.443	Nijmegen	12.189.959	12.578.255
Leeuwarden	8.915.172	10.328.137	Nissewaard	6.707.465	6.812.364
Leeuwarderadeel	859.338		Noord-Beveland	604.147	611.183
Leiden	7.099.965	7.415.100	Noordenveld	2.804.685	2.918.898
Leiderdorp	1.947.497	2.015.693	Noordoostpolder	2.915.541	3.030.002
Leidschendam-Voorburg	5.955.490	6.122.498	Noordwijk	1.949.715	2.022.503
Lelystad	4.826.518	5.135.977	Noordwijkerhout	1.166.845	1.216.806
Leudal	2.642.912	2.783.842	Nuenen c.a.	1.466.464	1.541.981
Leusden	1.682.747	1.785.483	Nunspeet	1.960.391	2.073.654
Lingewaal	681.618	712.294	Nuth	1.407.665	1.469.360
Lingewaard	3.244.925	3.386.067	Oegstgeest	1.211.046	1.258.269
Lisse	1.679.978	1.766.498	Oirschot	1.162.194	1.191.869
Littenseradiel	698.965		Oisterwijk	1.994.652	2.074.361
Lochem	2.743.366	2.859.570	Oldambt	4.524.073	4.646.355
Loon op Zand	1.865.543	1.956.000	Oldebroek	1.587.152	1.665.736
Lopik	709.768	750.335	Oldenzaal	2.688.397	2.796.349
Loppersum	845.351	867.713	Olst-Wijhe	1.344.434	1.426.552
Losser	1.950.357	2.026.436	Ommen	1.211.795	1.261.982
Maasdriel	1.488.082	1.559.784	Onderbanken	705.744	734.192
Maasgouw	2.276.879	2.334.964	Oost Gelre	2.184.792	2.289.463
Maassluis	2.667.352	2.771.733	Oosterhout	4.368.980	4.577.550
Maastricht	11.200.264	11.516.130	Ooststellingwerf	2.342.626	2.456.321
Marum	696.690	737.088	Oostzaan	581.643	598.841
Medemblik	2.891.251	2.989.100	Opmeer	708.355	748.820
Meerssen	1.612.463	1.686.245	Opsterland	2.309.708	2.406.734
Meierijstad	5.526.347	5.718.897	Oss	7.014.004	7.365.328
Menameradiel	937.661		Oud-Beijerland	1.659.909	1.735.313
Menterwolde	1.049.131		Oude IJsselstreek	3.597.061	3.697.783
Meppel	2.648.582	2.778.375	Ouder-Amstel	764.762	780.856
Middelburg	3.992.882	4.165.595	Oudewater	593.062	614.296
Midden Drenthe	2.602.389	2.638.693	Overbetuwe	2.851.492	3.019.909
Midden-Delfland	860.951	937.546	Papendrecht	2.347.170	2.481.494
Midden-Groningen		5.979.437	Peel en Maas	3.209.652	3.391.872
Mill en Sint Hubert	842.039	879.846	Pekela	1.386.037	1.412.371
Moerdijk	2.782.921	2.906.080	Pijnacker-Nootdorp	2.348.858	2.498.202
Molenwaard	1.451.753	1.542.832	Purmerend	6.606.291	6.915.314
Montferland	3.050.818	3.222.604	Putten	1.748.199	1.801.772
Montfoort U	700.752	729.790	Raalte	2.719.937	2.856.296
Mook en Middelaar	537.275	568.956	Reimerswaal	1.523.124	1.573.742
Neder-Betuwe	1.553.962	1.615.479	Renkum	2.817.797	2.881.763
Nederweert	1.297.738	1.373.993	Renswoude	214.121	225.409
Neerijnen	674.911	706.829	Reusel-De Mierden	840.391	893.074

Bijlage 4.3.1 Integratie-uitkering Wmo (vervolg)

Integratie-uitkering Wmo					
Gemeente	**Bedrag 2017**	**Bedrag 2018**	**Gemeente**	**Bedrag 2017**	**Bedrag 2018**
Rheden	4.470.633	4.568.936	Tholen	1.941.894	1.990.124
Rhenen	1.426.151	1.502.911	Tiel	3.026.053	3.158.206
Ridderkerk	4.238.040	4.396.629	Tilburg	16.467.023	17.017.639
Rijnwaarden	868.398		Tubbergen	1.337.844	1.408.795
Rijssen-Holten	2.574.788	2.680.906	Twenterand	2.519.913	2.666.711
Rijswijk	4.932.678	5.035.809	Tynaarlo	2.454.522	2.544.414
Roerdalen	1.767.551	1.857.348	Tytsjerksteradiel	2.623.180	2.725.854
Roermond	5.211.916	5.471.504	Uden	3.131.042	3.248.663
Roosendaal	6.483.865	6.673.912	Uitgeest	625.431	653.105
Rotterdam	50.340.262	51.963.423	Uithoorn	1.876.698	1.942.248
Rozendaal	71.856	73.778	Urk	630.155	662.141
Rucphen	2.066.415	2.125.473	Utrecht	15.774.528	16.209.594
Schagen	3.243.187	3.451.316	Utrechtse Heuvelrug	3.467.299	3.589.355
Scherpenzeel	610.035	639.989	Vaals	1.028.122	1.096.461
Schiedam	6.220.051	6.413.141	Valkenburg aan de Geul	1.712.616	1.720.024
Schiermonnikoog	98.489	102.263	Valkenswaard	2.818.314	2.918.145
Schinnen	1.079.601	1.124.891	Veendam	2.875.360	2.950.753
Schouwen-Duiveland	2.917.022	2.995.382	Veenendaal	4.522.294	4.752.675
's-Gravenhage	35.654.082	36.964.959	Veere	1.440.584	1.498.599
's-Hertogenbosch	10.776.871	11.130.756	Veldhoven	3.397.089	3.520.055
Simpelveld	1.051.287	1.103.752	Velsen	5.208.238	5.336.739
Sint-Anthonis	868.214	894.955	Venlo	9.529.283	9.863.520
Sint-Michielsgestel	2.011.109	2.109.674	Venray	3.433.568	3.600.973
Sittard-Geleen	9.532.176	9.859.039	Vianen	1.296.774	1.350.657
Sliedrecht	2.288.471	2.320.195	Vlaardingen	6.582.585	6.802.968
Slochteren	993.151		Vlagtwedde	1.881.400	
Sluis	2.189.685	2.261.154	Vlieland	84.458	88.702
Smallingerland	4.980.432	5.197.941	Vlissingen	4.232.043	4.402.407
Soest	3.240.376	3.353.349	Voerendaal	1.039.901	1.076.622
Someren	1.305.070	1.375.307	Voorschoten	1.543.293	1.626.212
Son en Breugel	1.204.489	1.253.241	Voorst	1.952.409	2.056.525
Stadskanaal	3.962.318	4.095.506	Vught	1.838.826	1.892.809
Staphorst	811.860	839.165	Waadhoeke		3.925.066
Stede Broec	1.427.628	1.499.365	Waalre	1.089.952	1.116.030
Steenbergen	1.952.081	2.150.904	Waalwijk	3.912.585	4.047.570
Steenwijkerland	3.653.714	3.834.069	Waddinxveen	1.842.327	1.961.883
Stein	2.356.648	2.492.701	Wageningen	2.081.833	2.114.332
Stichtse Vecht	3.646.244	3.815.616	Wassenaar	1.434.436	1.462.115
Strijen	632.043	641.484	Waterland	1.093.031	1.135.166
Sudwest Fryslan	6.743.149	7.456.758	Weert	4.342.078	4.516.511
Ten Boer	476.548	506.139	Weesp	1.323.519	1.419.797
Terneuzen	5.076.391	5.268.521	Werkendam	1.721.815	1.795.744
Terschelling	289.931	305.146	West Maas en Waal	1.339.944	1.405.374
Texel	1.004.858	1.039.341	Westerveld	1.687.197	1.752.594
Teylingen	2.002.495	2.087.675	Westervoort	1.083.383	1.132.617

Bijlage 4.3.1 Integratie-uitkering Wmo (vervolg)

Integratie-uitkering Wmo					
Gemeente	**Bedrag 2017**	**Bedrag 2018**	**Gemeente**	**Bedrag 2017**	**Bedrag 2018**
Westerwolde		2.916.397	Zaltbommel	1.675.342	1.738.510
Westland	6.879.392	7.269.526	Zandvoort	1.596.188	1.650.434
Weststellingwerf	2.394.417	2.461.141	Zederik	854.367	882.958
Westvoorne	989.832	1.036.569	Zeewolde	945.236	1.005.732
Wierden	1.533.623	1.600.991	Zeist	4.784.916	4.947.676
Wijchen	2.849.799	3.003.033	Zevenaar	2.891.196	3.948.348
Wijdemeren	1.526.840	1.560.665	Zoetermeer	8.326.700	8.690.636
Wijk bij Duurstede	1.298.004	1.359.034	Zoeterwoude	625.635	656.655
Winsum	997.116	1.050.258	Zuidhorn	1.179.582	1.256.998
Winterswijk	2.629.539	2.692.047	Zuidplas	2.216.832	2.336.946
Woensdrecht	1.679.255	1.757.599	Zundert	1.837.466	1.876.603
Woerden	3.015.170	3.109.929	Zutphen	4.132.957	4.363.561
Wormerland	1.148.179	1.225.439	Zwartewaterland	1.256.039	1.306.744
Woudenberg	801.457	850.593	Zwijndrecht	3.877.599	4.073.609
Woudrichem	962.048	1.002.683	Zwolle	7.977.327	8.263.126
Zaanstad	11.363.089	11.804.901	**Totaal**	**1.244.920.663**	**1.293.820.663**

Bijlage 4.3.2 Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke opvang

Decentralisatie-uitkering Maatschappelijke opvang	
Gemeente	**Bedrag 2018 en verder**
Alkmaar	3.465.757
Almelo	3.090.267
Almere	8.359.293
Amersfoort	5.720.781
Amsterdam	64.466.462
Apeldoorn	4.214.600
Arnhem	8.526.214
Assen	4.684.217
Bergen op Zoom	2.957.281
Breda	6.273.717
Delft	2.483.936
Den Helder	1.826.089
Deventer	3.956.546
Doetinchem	3.846.777
Dordrecht	5.769.615
Ede	2.282.247
Eindhoven	11.240.506
Emmen	3.228.342
Enschede	9.174.891
Gouda	2.095.384
Groningen	17.835.605
Haarlem	7.526.255
Heerlen	5.964.804
Helmond	3.083.751
Hilversum	2.532.362
Hoorn	2.321.655
Leeuwarden	14.715.134
Leiden	7.833.265
Maastricht	6.522.923
Nijmegen	10.249.480
Nissewaard	2.609.767
Oss	3.264.264
Purmerend	1.494.083
Rotterdam	43.072.378
's-Gravenhage	30.927.457
's-Hertogenbosch	5.334.162
Tilburg	8.155.169
Utrecht	24.048.458
Venlo	8.198.850
Vlaardingen	2.419.042
Vlissingen	6.708.790
Zaanstad	2.620.141
Zwolle	9.956.629
Totaal	**385.057.346**

Bijlage 5.3 Individuele referentiewaarden EMU-saldo gemeenten 2019

Bijlage 5.3 Individuele referentiewaarden EMU-saldo gemeenten 2019 (vervolg)

Individuele referentiewaarden EMU-saldo		
Gemeente	**Begrotingtotaal 2018 (na bestemming)**	**Referentiewaarde o.b.v. begrotingstotaal**
Aa en Hunze	54.367	2.060
Aalburg	29.729	1.126
Aalsmeer	82.895	3.141
Aalten	61.867	2.344
Achtkarspelen	75.607	2.865
Alblasserdam	48.132	1.824
Albrandswaard	58.059	2.200
Alkmaar	367.789	13.935
Almelo	279.422	10.587
Almere	811.827	30.759
Alphen aan den Rijn	312.547	11.842
Alphen-Chaam	21.880	829
Ameland	21.210	804
Amersfoort	491.258	18.613
Amstelveen	258.374	9.789
Amsterdam	5.468.086	207.176
Apeldoorn	591.647	22.416
Appingedam	48.167	1.825
Arnhem	744.527	28.209
Assen	342.654	12.983
Asten	37.413	1.418
Baarle-Nassau	16.818	637
Baarn	54.513	2.065
Barendrecht	111.148	4.211
Barneveld	121.817	4.615
Bedum	24.462	927
Beek	40.567	1.537
Beemster	20.266	768
Beesel	29.724	1.126
Berg en Dal	86.308	3.270
Bergeijk	43.278	1.640
Bergen L	30.453	1.154
Bergen NH	74.989	2.841
Bergen op Zoom	240.870	9.126
Berkelland	106.242	4.025
Bernheze	76.907	2.914
Best	75.589	2.864
Beuningen	58.643	2.222
Beverwijk	118.767	4.500
Binnenmaas	60.332	2.286
Bladel	49.591	1.879
Blaricum	29.982	1.136
Bloemendaal	47.097	1.784
Bodegraven-Reeuwijk	84.464	3.200
Boekel	24.006	910

Bijlage 5.3 Individuele referentiewaarden EMU-saldo gemeenten 2019 (vervolg)

Individuele referentiewaarden EMU-saldo		
Gemeente	**Begrotingtotaal 2018 (na bestemming)**	**Referentiewaarde o.b.v. begrotingstotaal**
Borger-Odoorn	69.184	2.621
Borne	62.434	2.366
Borsele	49.417	1.872
Boxmeer	71.031	2.691
Boxtel	87.818	3.327
Breda	678.713	25.715
Brielle	56.552	2.143
Bronckhorst	73.923	2.801
Brummen	56.975	2.159
Brunssum	106.431	4.032
Bunnik	35.239	1.335
Bunschoten	44.252	1.677
Buren	51.474	1.950
Capelle aan den IJssel	219.455	8.315
Castricum	64.894	2.459
Coevorden	107.229	4.063
Cranendonck	45.412	1.721
Cromstrijen	26.405	1.000
Cuijk	70.254	2.662
Culemborg	72.972	2.765
Dalfsen	61.738	2.339
Dantumadiel	52.012	1.971
De Bilt	88.728	3.362
De Fryske Marren	122.601	4.645
De Marne	32.221	1.221
De Ronde Venen	97.181	3.682
De Wolden	48.204	1.826
Delft	351.042	13.300
Delfzijl	92.629	3.510
Den Helder	196.792	7.456
Deurne	83.031	3.146
Deventer	335.426	12.709
Diemen	86.949	3.294
Dinkelland	62.284	2.360
Doesburg	32.204	1.220
Doetinchem	213.914	8.105
Dongen	51.355	1.946
Dongeradeel	74.383	2.818
Dordrecht	628.310	23.805
Drechterland	40.412	1.531
Drimmelen	53.263	2.018
Dronten	115.919	4.392
Druten	43.191	1.636
Duiven	58.461	2.215
Echt-Susteren	73.889	2.800

Bijlage 5.3 Individuele referentiewaarden EMU-saldo gemeenten 2019 (vervolg)

Individuele referentiewaarden EMU-saldo		
Gemeente	**Begrotingtotaal 2018 (na bestemming)**	**Referentiewaarde o.b.v. begrotingstotaal**
Edam-Volendam	91.403	3.463
Ede	383.510	14.530
Eemnes	21.897	830
Eemsmond	64.910	2.459
Eersel	44.980	1.704
Eijsden-Margraten	52.071	1.973
Eindhoven	893.994	33.872
Elburg	51.037	1.934
Emmen	407.250	15.430
Enkhuizen	48.587	1.841
Enschede	725.657	27.494
Epe	98.520	3.733
Ermelo	82.453	3.124
Etten-Leur	111.724	4.233
Ferwerderadiel	24.238	918
Geertruidenberg	48.900	1.853
Geldermalsen	64.886	2.458
Geldrop-Mierlo	99.974	3.788
Gemert-Bakel	72.299	2.739
Gennep	46.103	1.747
Giessenlanden	38.379	1.454
Gilze en Rijen	62.004	2.349
Goeree-Overflakkee	117.873	4.466
Goes	123.030	4.661
Goirle	58.770	2.227
Gooise Meren	135.410	5.130
Gorinchem	121.868	4.617
Gouda	252.613	9.571
Grave	27.604	1.046
Groningen	993.047	37.625
Grootegast	30.305	1.148
Gulpen-Wittem	34.444	1.305
Haaksbergen	54.968	2.083
Haaren	35.457	1.343
Haarlem	513.220	19.445
Haarlemmerliede Spaarnw	14.572	552
Haarlemmermeer	431.636	16.354
Halderberge	73.095	2.769
Hardenberg	163.573	6.197
Harderwijk	139.013	5.267
Hardinxveld-Giessendam	36.853	1.396
Haren	50.019	1.895
Harlingen	55.733	2.112
Hattem	24.935	945
Heemskerk	92.537	3.506

Bijlage 5.3 Individuele referentiewaarden EMU-saldo gemeenten 2019 (vervolg)

Individuele referentiewaarden EMU-saldo		
Gemeente	**Begrotingtotaal 2018 (na bestemming)**	**Referentiewaarde o.b.v. begrotingstotaal**
Heemstede	55.711	1.548
Heerde	40.865	6.052
Heerenveen	159.722	5.766
Heerhugowaard	152.191	14.727
Heerlen	388.705	1.287
Heeze-Leende	33.965	1.961
Heiloo	51.752	3.330
Hellendoorn	87.887	3.648
Hellevoetsluis	96.272	13.393
Helmond	353.478	2.477
Hendrik-Ido-Ambacht	65.387	11.069
Hengelo O	292.147	1.518
Heumen	40.071	4.202
Heusden	110.894	1.886
Hillegom	49.767	1.272
Hilvarenbeek	33.561	9.907
Hilversum	261.471	3.291
Hof van Twente	86.860	3.949
Hollands Kroon	104.236	6.461
Hoogeveen	170.518	8.377
Hoorn	221.099	3.670
Horst aan de Maas	96.867	4.515
Houten	119.164	3.572
Huizen	94.287	2.382
Hulst	62.877	2.826
IJsselstein	74.592	2.213
Kaag en Braassem	58.409	6.327
Kampen	166.982	1.155
Kapelle	30.479	6.806
Katwijk	179.636	6.010
Kerkrade	158.612	1.982
Koggenland	52.317	1.482
Kollumerland en nwkruisl	39.110	874
Korendijk	23.074	2.596
Krimpen aan den IJssel	68.515	5.114
Krimpenerwaard	134.984	1.618
Laarbeek	42.706	1.226
Landerd	32.362	4.399
Landgraaf	116.092	767
Landsmeer	20.240	2.401
Langedijk	63.359	5.681
Lansingerland	149.934	895
Laren	23.619	2.108
Leek	55.645	2.445
Leerdam	64.531	20.718

Bijlage 5.3 Individuele referentiewaarden EMU-saldo gemeenten 2019 (vervolg)

Individuele referentiewaarden EMU-saldo		
Gemeente	**Begrotingtotaal 2018 (na bestemming)**	**Referentiewaarde o.b.v. begrotingstotaal**
Leeuwarden	546.827	19.738
Leiden	520.959	2.445
Leiderdorp	64.545	7.505
Leidschendam-Voorburg	198.083	10.161
Lelystad	268.184	2.979
Leudal	78.621	2.103
Leusden	55.500	854
Lingewaal	22.541	3.820
Lingewaard	100.834	2.067
Lisse	54.562	2.810
Lochem	74.167	1.923
Loon op Zand	50.760	982
Lopik	25.923	1.137
Loppersum	30.001	2.118
Losser	55.895	1.892
Maasdriel	49.940	2.080
Maasgouw	54.904	3.393
Maassluis	89.560	19.489
Maastricht	514.393	997
Marum	26.319	3.479
Medemblik	91.833	1.714
Meerssen	45.242	8.655
Meierijstad	228.431	4.001
Meppel	105.598	6.015
Middelburg	158.756	1.644
Midden-Delfland	43.382	3.080
Midden Drenthe	81.290	8.234
Midden-Groningen	217.325	1.009
Mill en Sint Hubert	26.628	3.725
Moerdijk	98.323	2.478
Molenwaard	65.403	3.098
Montferland	81.779	987
Montfoort U	26.050	594
Mook en Middelaar	15.685	1.824
Neder-Betuwe	48.144	1.384
Nederweert	36.524	1.059
Neerijnen	27.954	7.276
Nieuwegein	192.047	2.936
Nieuwkoop	77.494	3.447
Nijkerk	90.968	30.956
Nijmegen	817.042	10.036
Nissewaard	264.897	1.000
Noord-Beveland	26.382	3.434
Noordenveld	90.646	4.788
Noordoostpolder	126.384	2.951

Bijlage 5.3 Individuele referentiewaarden EMU-saldo gemeenten 2019 (vervolg)

Individuele referentiewaarden EMU-saldo		
Gemeente	**Begrotingtotaal 2018 (na bestemming)**	**Referentiewaarde o.b.v. begrotingstotaal**
Noordwijk	77.895	1.504
Noordwijkerhout	39.691	2.656
Nuenen c.a.	70.096	2.247
Nunspeet	59.293	1.465
Nuth	38.664	2.276
Oegstgeest	60.064	1.809
Oirschot	47.745	2.682
Oisterwijk	70.800	5.321
Oldambt	140.445	2.377
Oldebroek	62.738	3.298
Oldenzaal	87.038	1.598
Olst-Wijhe	42.164	1.836
Ommen	48.461	860
Onderbanken	22.707	2.694
Oost Gelre	71.095	6.196
Oosterhout	163.526	2.548
Ooststellingwerf	67.251	707
Oostzaan	18.671	1.255
Opmeer	33.125	2.867
Opsterland	75.682	11.482
Oss	303.037	1.933
Oud-Beijerland	51.014	3.556
Oude IJsselstreek	93.855	1.234
Ouder-Amstel	32.567	772
Oudewater	20.378	3.658
Overbetuwe	96.548	3.106
Papendrecht	81.971	3.767
Peel en Maas	99.437	1.566
Pekela	41.321	5.520
Pijnacker-Nootdorp	145.695	8.640
Purmerend	228.052	1.875
Putten	49.491	3.086
Raalte	81.461	1.866
Reimerswaal	49.239	3.096
Renkum	81.710	595
Renswoude	15.692	1.204
Reusel-De Mierden	31.786	4.200
Rheden	110.864	1.640
Rhenen	43.290	4.886
Ridderkerk	128.947	3.168
Rijssen-Holten	83.602	6.539
Rijswijk	172.577	1.826
Roerdalen	48.185	7.100
Roermond	187.386	8.720
Roosendaal	230.158	132.675

Bijlage 5.3 Individuele referentiewaarden EMU-saldo gemeenten 2019 (vervolg)

Individuele referentiewaarden EMU-saldo		
Gemeente	**Begrotingtotaal 2018 (na bestemming)**	**Referentiewaarde o.b.v. begrotingstotaal**
Rotterdam	3.501.744	216
Rozendaal	5.694	2.119
Rucphen	55.915	4.618
Schagen	121.882	838
Scherpenzeel	22.127	11.293
Schiedam	298.070	259
Schiermonnikoog	6.823	1.080
Schinnen	28.499	3.988
Schouwen-Duiveland	105.269	92.709
's-Gravenhage	2.446.907	27.004
's-Hertogenbosch	712.729	946
Simpelveld	24.975	1.145
Sint-Anthonis	30.219	2.440
Sint-Michielsgestel	64.397	12.002
Sittard-Geleen	316.768	2.397
Sliedrecht	63.277	2.660
Sluis	70.201	7.694
Smallingerland	203.063	4.180
Soest	110.319	1.829
Someren	48.275	1.866
Son en Breugel	49.255	4.221
Stadskanaal	111.418	1.395
Staphorst	36.817	1.729
Stede Broec	45.626	2.105
Steenbergen	55.556	4.454
Steenwijkerland	117.547	2.281
Stein	60.201	4.869
Stichtse Vecht	128.517	849
Strijen	22.400	9.337
Sudwest Fryslan	246.440	675
Ten Boer	17.812	5.745
Terneuzen	151.628	809
Terschelling	21.363	2.210
Texel	58.340	2.804
Teylingen	74.005	2.338
Tholen	61.714	4.668
Tiel	123.212	32.654
Tilburg	861.848	1.726
Tubbergen	45.550	3.192
Twenterand	84.252	2.870
Tynaarlo	75.757	2.903
Tytsjerksteradiel	76.616	4.615
Uden	121.818	857
Uitgeest	22.612	2.873
Uithoorn	75.827	1.784

Bijlage 5.3 Individuele referentiewaarden EMU-saldo gemeenten 2019 (vervolg)

Individuele referentiewaarden EMU-saldo		
Gemeente	**Begrotingtotaal 2018 (na bestemming)**	**Referentiewaarde o.b.v. begrotingstotaal**
Urk	47.096	54.313
Utrecht	1.433.502	3.949
Utrechtse Heuvelrug	104.235	1.073
Vaals	28.330	1.799
Valkenburg aan de Geul	47.495	2.837
Valkenswaard	74.885	3.597
Veendam	94.927	8.000
Veenendaal	211.147	2.711
Veere	71.563	4.611
Veldhoven	121.712	6.500
Velsen	171.546	16.754
Venlo	442.194	4.556
Venray	120.252	1.744
Vianen	46.032	9.651
Vlaardingen	254.711	310
Vlieland	8.186	8.172
Vlissingen	215.691	962
Voerendaal	25.380	1.982
Voorschoten	52.317	2.235
Voorst	59.002	2.701
Vught	71.283	4.388
Waadhoeke	115.807	1.154
Waalre	30.451	4.664
Waalwijk	123.087	3.464
Waddinxveen	91.438	3.687
Wageningen	97.306	2.247
Wassenaar	59.310	1.254
Waterland	33.091	5.805
Weert	153.209	1.811
Weesp	47.797	2.212
Werkendam	58.391	1.548
West Maas en Waal	40.859	1.888
Westerveld	49.835	1.360
Westervoort	35.887	3.051
Westerwolde	80.525	10.446
Westland	275.695	2.734
Weststellingwerf	72.166	1.753
Westvoorne	46.259	1.955
Wierden	51.604	3.733
Wijchen	98.516	1.983
Wijdemeren	52.341	1.965
Wijk bij Duurstede	51.860	1.380
Winsum	36.424	3.344
Winterswijk	88.271	2.080
Woensdrecht	54.909	4.427

Bijlage 5.3 Individuele referentiewaarden EMU-saldo gemeenten 2019 (vervolg)

Individuele referentiewaarden EMU-saldo		
Gemeente	**Begrotingtotaal 2018 (na bestemming)**	**Referentiewaarde o.b.v. begrotingstotaal**
Woerden	116.851	1.205
Wormerland	31.804	1.267
Woudenberg	33.444	1.504
Woudrichem	39.707	19.152
Zaanstad	505.496	3.391
Zaltbommel	89.509	1.851
Zandvoort	48.851	1.044
Zederik	27.545	1.955
Zeewolde	51.598	5.912
Zeist	156.028	5.282
Zevenaar	139.412	14.491
Zoetermeer	382.455	745
Zoeterwoude	19.657	1.712
Zuidhorn	45.183	3.790
Zuidplas	100.024	1.764
Zundert	46.554	6.247
Zutphen	164.886	1.820
Zwartewaterland	48.037	4.691
Zwijndrecht	123.804	18.840
Zwolle	497.251	
Totaal	**57.850.839**	**2.189.749**

Deze brochure is een uitgave van:
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
BFR/Bekostiging Binnenlands Bestuur
Postbus 20011 | 2500 EA Den Haag

© September 2018 | 115116

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Deelname G40 en VNG
portefeuillehouder	Henk Jan Meijer
informant	Drielen, Peter van (4063)
medeopstellers	Bommel, Harry van
afdeling	Concernstaf
bijlagen	Voorstel: Informatienota Deelname VNG en G40

Voorgesteld besluit raad

Kennis te nemen van de deelname van het college aan de landelijke netwerken VNG en G40.

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 19 september 2018

Onderwerp	Deelname VNG en G40
Versienummer	V1.0

Portefeuillehouder Burgemeester Meijer

Informant P.A. van Drielen/ Harry van Bommel
Afdeling Concernstaf
Telefoon 038 498 4063
Email P.van.Drielen@zwolle.nl

Bijlagen N.v.t.

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

De deelname van het college aan de landelijke netwerken VNG en G40.

Datum 19 september 2018

Inleiding
In het coalitieakkoord 2018-2022 “Duurzame kwaliteit en groei voor Zwolle” geeft de Zwolse coalitie aan meer te willen investeren in externe contacten, lobby en regionale en landelijke vertegenwoordigingen. Dit om het profiel en de positie van onze stad en de regio Zwolle nationaal en internationaal te versterken. Aan dit streven is door het college van burgemeester en wethouders gevolg gegeven door de recente positionering van de verschillende collegeleden in relevante regionale en landelijke netwerken. Twee essentiële netwerken op landelijk niveau zijn de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en het G40 Stedennetwerk (G40).

De VNG kent een structuur bestaande uit een Algemene Ledenvergadering (hoogste orgaan), een bestuur en beleidscommissies. De beleidscommissies adviseren het bestuur over belangenbehartiging en bereiden beleidsstandpunten van het bestuur voor of pakken zelfstandig zaken op. Daarnaast kunnen (leden van) de commissies de Vereniging vertegenwoordigen op een bepaald beleidsterrein in bestuurlijke overleggen in Den Haag of Brussel. Zie ook https://www.vng.nl. Binnen de G40 zijn de verschillende beleidsterreinen ondergebracht in drie pijlers: de Sociale Pijler, de Pijler Economie en Werk en de Fysieke pijler. Iedere pijler heeft zijn eigen werkprogramma en verscheidene themagroepen. Zie https://www.g40stedennetwerk.nl voor een overzicht van deze themagroepen. Vier keer per jaar organiseert de G40 een zogeheten netwerkdag in één van de aangesloten steden. Op deze bestuurlijke netwerkdagen komen de pijlers en themagroepen bij elkaar en zijn er geregeld gasten van buitenaf, zoals bewindslieden, topambtenaren en wetenschappers.

Kernboodschap
Het college van burgemeester en wethouders heeft na haar aanstelling werk gemaakt van een stevige(re) positionering in landelijke netwerken. Er is door meerdere portefeuillehouders gesolliciteerd op posities binnen de verschillende beleidscommissies van de VNG. De selectiecommissie van de VNG heeft in juli 2018 bekend gemaakt dat wethouder Anker wordt voorgedragen voor de beleidscommissie Ruimte, Wonen en Mobiliteit. In september 2018 werd bekend dat hij binnen deze commissie (mede)verantwoordelijk wordt voor het dossier Water (inclusief Klimaatadaptatie). In de Buitengewone Algemene Ledenvergadering (BALV) van 30 november aanstaande stemmen de leden over definitieve aanstelling van de diverse commissieleden. Dit is normaal gesproken een formaliteit. Naast wethouder Anker is ook wethouder De Heer actief binnen de VNG. Hij was en is lid van Commissie Europa en Internationaal. Deze commissie heeft in verband met een afwijkende zittingstermijn geen onderdeel uitgemaakt van het recente selectieproces. Met de deelname van twee leden van ons college hebben we onze gemeente goed gepositioneerd binnen de VNG.

De G40 kent een minder formele aanstellingsprocedure voor de verschillende vacante functies. Iedere gemeente zorgt voor vertegenwoordiging in de drie genoemde pijlers. Onze afvaardiging: wethouder Anker neemt deel aan de Fysieke Pijler, wethouder De Heer aan de Pijler Economie en Werk en wethouder Sloots aan de Sociale Pijler. Daarnaast nemen er verschillende collegeleden deel aan de verscheidene themagroepen:

- Financiën: wethouder Sloots.
- Omgevingswet: wethouder Anker.
- Smart Cities: wethouder Van Willigen (voorzitter).
- Duurzaamheid: wethouder Schuttenbeld.
- Europa: wethouder De Heer.
- Stedelijke veiligheid: Burgemeester Meijer.

- Werk en Inkomen: wethouder De Heer en wethouder Sloots.

Alle aangesloten steden zijn via één bestuurder vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur (AB). Het AB is onder meer bevoegd om de leden van het DB (bestaande uit zes bestuurders van aangesloten steden) aan te stellen, stelt de begroting en jaarrekening vast en beslist over nieuwe lidmaatschappen. Vanuit de gemeente Zwolle is wethouder De Heer lid van het AB.

Voorgaande maakt duidelijk dat we ook binnen de G40 goed gepositioneerd zijn en onze bijdrage leveren aan landelijke discussies en lobby op diverse thema's.

Communicatie
Op de website van de gemeente Zwolle is het overzicht van nevenfuncties van de portefeuillehouders geactualiseerd.

Vervolg
We hebben geen positie toebedeeld gekregen in de VNG-commissies met betrekking tot het Sociaal Domein. We hadden hier wel op ingezet. Dit omdat de komende periode essentieel is voor de toekomst van het sociaal domein (financiële tekorten, aanpassing verdeelmodellen). We gaan na hoe we toch een passende aantakking op de VNG-commissies "Participatie, Schuldhulpverlening en Integratie" en "Zorg, Jeugd en Onderwijs" kunnen organiseren. Een eerste gedachte is om in regionaal verband aansluiting te creëren op gemeenten/wethouders die wel deelnemen aan deze commissies (bijvoorbeeld Enschede, Deventer, Harderwijk, Twenterand, Dronten). Daarnaast stelt onze deelname aan de G40 ons in staat om ontwikkelingen goed te volgen en daar waar nodig onze bijdrage te leveren (inhoudelijk en qua lobby). Tot slot kunnen we gebruikmaken van de partijlijn van onze portefeuillehouders. Er wordt nagegaan hoe één en ander te organiseren.

De gemeenteraad wordt periodiek op hoofdlijnen geïnformeerd over deelname van het college aan de verschillende G40 en VNG-bijeenkomsten. We onderzoeken daarnaast op welke wijze we kunnen aanhaken op gemeenten die deelnemen aan de VNG-commissies ten aanzien van het Sociaal Domein. Binnen de regio Zwolle zijn wij de enige gemeente die deelneemt aan het G40-netwerk. De regiogemeenten hebben aangegeven graag via de gemeente Zwolle aangetakt te raken op hetgeen in G40-verband wordt besproken en besloten. We gaan na hoe we dit kunnen organiseren.

Openbaarheid
Deze informatienota is openbaar.

Datum 19 september 2018

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 49540

Onderwerp Deelname G40 en VNG

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 12-10-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Bouwstenen zienswijze Lelystad Airport (19.40 – 21.15 uur)
portefeuillehouder	William Dogger
informant	Janssen, Geert (2092)
medeopstellers	
afdeling	Proces- Programma- en Projectmanagement
bijlagen	Voorstel: Informatienota Bouwstenen zienswijze Lelystad Airport

Voorgesteld besluit raad

Wij stellen u voor kennis te nemen van:
De bouwstenen voor de zienswijze op het Luchthavenbesluit Lelystad Airport

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 10 oktober 2018

Onderwerp	Bouwstenen zienswijze Lelystad Airport
Versienummer	V2.0

Portefeuillehouder W. Dogger

Informant G. Janssen
Afdeling Project-, Programma- en Procesmanagement / ZWPPP
Telefoon 038 498 2092
Email G.Janssen@zwolle.nl

Bijlagen

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

De bouwstenen voor de zienswijze op het Luchthavenbesluit Lelystad Airport

Datum 10 oktober 2018

Inleiding

In onze laatste informatienota *Voortgangsbericht Lelystad Airport*, geagendeerd op de lijst met ingekomen stukken voor de agenda van het raadsplein van 1 oktober, hebben wij u geïnformeerd over de stappenkalender in het proces van Lelystad Airport. Eén van de stappen die gezet wordt is dat wij de bouwstenen voor de op te stellen zienswijze op het Luchthavenbesluit Lelystad Airport aan uw raad zullen voorleggen. Inmiddels hebben wij de bouwstenen besproken met een aantal bewonersgroepen (Berkum, Stadshagen, Hoog over Zwolle en HoogOverijssel) en bestuurlijk met de regiogemeenten en de provincie Overijssel. Daarbij hebben wij aangegeven dat wij ook uw raad nog om input zullen vragen. Met deze informatienota stellen wij u in de gelegenheid om uw opmerkingen en aanvullingen op deze bouwstenen aan te geven.

Het proces rondom het Luchthavenbesluit is verder vertraagd. Op dit moment verwachten wij dat eind november het Luchthavenbesluit (en onderliggende stukken) ter inzage komt te liggen. Op basis van dat besluit wordt samen met de provincie en de regio een definitieve zienswijze opgesteld. Hierbij zullen wij uw inbreng en die van de bewonersgroepen meenemen. Wij willen komen tot een gezamenlijke, eensgezinde zienswijze van alle regiogemeenten en de provincie. Om die reden kan het zijn dat niet alle inbreng van uw raad of van de bewonersgroepen uiteindelijk in de definitieve zienswijze terecht komt.

De definitieve zienswijze zullen wij met uw raad en de inwoners delen (onder andere via de website www.zwolle.nl/vliegroutes).

Kernboodschap

Mede op basis van de gesprekken met de bewonersgroepen en de regiogemeenten komen wij tot 13 mogelijke bouwstenen voor de zienswijze. Per bouwsteen hebben wij aangegeven:

1. Opnemen in de zienswijze;
2. Afhankelijk van het Luchthavenbesluit opnemen in de zienswijze;
3. Afhankelijk van de reactie van de minister opnemen in de zienswijze;
4. Niet opnemen in de zienswijze

Bouwsteen	**Opnemen in zienswijze?**
A. Volgorde besluitvorming	Opnemen in de zienswijze
B. Nacht- en vrachtvluchten	Opnemen in de zienswijze
C. Vliegbewegingen	Afhankelijk van het Luchthavenbesluit opnemen in de zienswijze
D. Monitoring en handhaving	Afhankelijk van het Luchthavenbesluit opnemen in de zienswijze
E. Vlieghoogte	Afhankelijk van het Luchthavenbesluit opnemen in de zienswijze
F. Bandbreedte	Afhankelijk van de reactie van de minister opnemen in de zienswijze
G. Vectoring	Niet opnemen in de zienswijze
H. Veiligheid	Afhankelijk van het Luchthavenbesluit opnemen in de zienswijze
I. Gezondheid	Afhankelijk van het Luchthavenbesluit opnemen in de zienswijze
J. Belevingsvlucht	Afhankelijk van de reactie van de minister opnemen in de zienswijze
K. Evaluatie	Afhankelijk van het Luchthavenbesluit opnemen in de zienswijze
L. Waardedaling woningen	Niet opnemen in de zienswijze
M. MKBA	Opnemen in de zienswijze

A. Volgorde besluitvorming

Naar verwachting neemt het kabinet, op voorstel van de minister van I&W, begin november een besluit over het Luchthavenbesluit Lelystad Airport. Hiermee loopt de minister vooruit op het proces dat gaande is om te komen tot herziening van het luchtruim en de Luchtvaartnota. Deze volgorde van besluitvorming komt niet overeen met de wens van de regio. De regio wil, zoals in eerdere brieven al gemeld, dat de minister eerst besluiten neemt over de Luchtvaartnota (met daarin de visie op de luchtvaart voor de komende decennia), deze visie verwerkt in de herziening van het luchtruim en pas daarna een besluit neemt over Lelystad Airport. Dit standpunt kan worden verwerkt in de definitieve zienswijze.

B. Vracht- en nachtvluchten

In de (social-) media is discussie over de vraag of vrachtverkeer mogelijk is op Lelystad Airport.

De minister heeft inmiddels via een kamerbrief antwoord gegeven op deze vraag: Lelystad Airport is bedoeld als overloopluchthaven van Schiphol voor vakantieverkeer. In het Luchthavenbesluit Lelystad is gebruik gemaakt van de gegevens zoals die zijn aangeleverd door Lelystad Airport. Hierin is ook opgenomen wat de verkeerssamenstelling van het vliegveld zal zijn. Groot vrachtverkeer maakt daar geen onderdeel van uit. Ook is in het Luchthavenbesluit de ligging, lengte en het operationeel gebruik van de start- en landingsbaan vastgelegd. Door de luchthaven wordt geen afhandelingscapaciteit voor vracht gerealiseerd. De minister concludeert in de brief dat '*het zodanig wijzigen van de operationele doelstelling van de luchthaven, zodat (groot) vrachtverkeer mogelijk wordt, niet mogelijk is zonder de uitdrukkelijke medewerking van de Rijksoverheid*'. Hiermee heeft de minister duidelijk gemaakt dat vrachtvluchten op Lelystad Airport niet aan de orde zijn.

Belangrijker dan de vraag wat een vliegtuig vervoert (passagiers of vracht of een combinatie van beiden), is de vraag welk vliegtuig (type en leeftijd) wordt gebruikt, in welk tijdslot het vliegtuig vliegt (nacht/dag) en op welke hoogte. Dit wordt vastgelegd in het Luchthavenbesluit.
In de huidige plannen is geen sprake van nachtvluchten. De vluchten dienen plaats te vinden tussen 6.00u en 23.00u, met een mogelijkheid voor vertraagde vluchten om tussen 23.00u en 0.00u te landen of starten. Deze tijden en voorwaarden zijn vergelijkbaar met de andere (regionale) vliegvelden in Nederland.

In de zienswijze kan het bovenstaande nogmaals worden bevestigd, ook op basis van de definitieve inhoud van het Luchthavenbesluit.

C. Vliegbewegingen

Lelystad Airport ontwikkelt zich in drie fasen: tot herziening van het luchtruim groeit Lelystad Airport tot 10.000 vliegbewegingen. Daarna groeit de luchthaven door naar 25.000 en vervolgens naar maximaal 45.000 vliegbewegingen. De minister heeft toegezegd in het Luchthavenbesluit het maximale aantal vliegbewegingen van 45.000 vast te leggen. Daarnaast heeft zij toegezegd te onderzoeken of het mogelijk is om ook het aantal van 10.000 vliegbewegingen tot herziening van het luchtruim vast te leggen. Bij het uitkomen van het Luchthavenbesluit zal duidelijk worden of de maximale aantallen voldoende zijn vastgelegd.

D. Monitoring & Handhaving

De m.e.r.-commissie heeft een advies afgegeven over de geactualiseerde milieueffectrapportage (m.e.r.). De commissie constateert onder andere dat duidelijk waarneembare geluidpieken zullen

optreden, “omdat – in afwijking van wat gangbaar is – langdurig laag wordt gevlogen”. Om die reden is het noodzakelijk om de geluidbelasting goed in kaart te brengen en dit niet te beperken tot het onderzoeksgebied van de m.e.r.. Dit vraagt opname in een monitoringsplan waarin naast geluid ook is uitgewerkt voor welke andere effecten monitoring nodig is (waaronder belevingsonderzoek en nulmeting) en hoe handhaving zal plaatsvinden als overeengekomen waarden worden overschreden. De m.e.r.-commissie heeft in haar toetsingsadvies concrete voorstellen gedaan voor een monitoringsplan. Dit sluit ook aan op de conclusies van de Regiegroep Belevingsvlucht over de gemeten geluidniveaus die hoger lager dan waarmee in de m.e.r. is gerekend en de brief van de regio hierover van 24 juli 2018. Afhankelijk van wat de minister in het Luchthavenbesluit hierover opneemt kan hier een zienswijze op worden ingediend.

E. Vlieghoogte

Een belangrijk onderdeel van de plannen voor Lelystad Airport zijn de vliegroutes zelf. Bij Zwolle, waar alleen sprake is van een aanvliegroute, geldt een specifiek vraagstuk. Tot herziening van het luchtruim geldt dat de vliegtuigen vanaf het oosten in glijvlucht dalend langs Zwolle vliegen en op 1.500 meter hoogte vliegen bij ‘s Heerenbroek. De vluchten vanuit het zuiden zetten na een horizontale vlucht vanaf ongeveer Berkum de daling in van 1.800 meter naar 1.500 meter (zie figuur 1, groene lijn)
Na de herziening van het luchtruim is nog onduidelijk wat de situatie voor Zwolle zal zijn. Daarom gaat de m.e.r. uit van een worst-case-scenario. Daarin dalen alle vliegtuigen ruim voor Zwolle vanaf 1.800 meter naar 900 meter bij Stadshagen en vliegen vanaf daar horizontaal door naar ’s Heerenbroek en dalen daarna verder richting Lelystad Airport. (zie figuur 1, blauwe lijn).

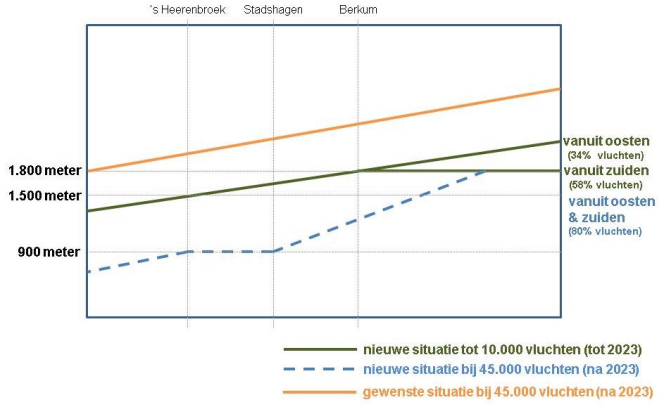

Figuur 1 - Vlieghoogte naderende vliegtuigen Lelystad Airport

De afspraken die zijn gemaakt aan de Alderstafel gaan uit van een minimale vlieghoogte op het ‘oude land’ van 1.800 meter. De regio pleit al langere tijd om bij de herziening van het luchtruim deze afspraak minimaal gestand te doen (zie figuur 1, oranje lijn). Daarnaast moet volgens de regio het uitgangspunt bij de herziening zijn dat vliegtuigen in Continuous Descent Approach (CDA – glijvlucht) de daling inzetten, waarbij eventueel zelfs een hogere vlieghoogte mogelijk is. Bij het Luchthavenbesluit zal definitief duidelijk worden wat de plannen zullen zijn.

F. Bandbreedte

De routes op de kaarten worden getoond met een routelijn. De eis die aan vluchten van en naar Lelystad wordt gesteld, is dat de vliegtuigen de route nauwkeurig kunnen vliegen. ‘Nauwkeurig’ betekent met een marge van 1 zeemijl, oftewel 1.852 meter links en rechts van de routelijn. Op figuur 2 is in beeld gebracht wat dit voor Zwolle betekent.

Figuur 2 - Bandbreedte vliegroute Lelystad Airport

Het ministerie geeft aan dat de kans dat een vliegtuig dicht bij de getekende lijn zit vele malen groter is dan een grote afwijking daarvan (normaal verdeling).
De vraag is of dit ook geldt voor de situatie bij Zwolle. De hoek die bij Zwolle op papier gemaakt wordt bij noord-oostelijk baangebruik (baan 05) is met een vliegtuig onmogelijk te maken. Dit blijkt ook uit de belevingsvlucht waarbij tweemaal de bocht is 'afgesneden'. Het gevolg hiervan is dat de route dichter bij of zelfs over woonwijken komt te liggen. De ligging in de m.e.r. van de geluidscontour is daarmee ook onjuist. Meer inwoners zullen hierdoor last gaan ondervinden van de route. Mogelijk dat de minister in haar reactie op de belevingsvlucht hier nog op in gaat. Dit zullen we moeten afwachten.

G. Vectoring

Een gezagvoerder van een vliegtuig mag alleen afwijken van de bandbreedte na toestemming of instructie van de Luchtverkeersleiding Nederland (LVNL), de zogenaamde vectoring. Toestemming wordt alleen gegeven wanneer dit vanwege het voorkomen van gevaarlijke situaties noodzakelijk is (bijvoorbeeld plotseling veranderende weersomstandigheden). De LVNL kan deze instructie ook geven wanneer tijdens piekperioden startvertraging moet worden voorkomen. Vectoring is op elk vliegveld mogelijk, en geldt daarmee ook voor Lelystad Airport. Gelet op de standaardprocedure van vectoring, willen wij hierover geen zienswijze indienen.

H. Veiligheid

Bij de m.e.r. 2018 is onderzoek gedaan naar de vogelbewegingen en de effecten daarvan op het vliegverkeer van en naar Lelystad Airport. Volgens het onderzoek leiden de start- en landingsprocedures van Lelystad Airport niet tot een verhoogd veiligheidsrisico voor het luchtverkeer. Het onderzoek gaat echter uit van een standaard start- en landingsprocedure voor Lelystad Airport, terwijl de situatie juist verschilt met andere vliegvelden vanwege lang laag vliegen op 900 meter (worst-case scenario). Ook zijn er bij vogelexperts twijfels bij de juistheid van de gebruikte gegevens (o.a. worden radargegevens gebruikt van het KNMI in De Bilt (volgens het onderzoek op 30 km afstand van Lelystad Airport, daadwerkelijk op 45 km) die een representatief beeld zouden geven van de vogeltrek over het binnenland van Nederland). Wij verwachten hiervan nog een nader onderzoek dat is gedaan door de betreffende vogelexperts. Mogelijk dat de minister bij het Luchthavenbesluit hier nog nadere informatie over verstrekt.

I. Gezondheid

In de m.e.r. worden de gevolgen van Lelystad Airport in beeld gebracht voor de luchtkwaliteit, waaronder ultrafijnstof. De te verwachten concentraties ultrafijnstof zijn niet berekend, maar kwalitatief beschreven. De Commissie voor de m.e.r. oordeelt dat het belangrijk is om de mogelijke blootstelling te monitoren, aangezien het de verwachting is dat ultrafijnstof gezondheidseffecten veroorzaakt. Ook adviseert de Commissie, gezien de zorgen bij omwonenden en de te verwachten toenemende maatschappelijke aandacht voor ultrafijnstof rond luchthavens, om contouren voor ultrafijnstof te berekenen voor de tijdelijke situatie tot 2023 met maximaal 10.000 vliegbewegingen en die resultaten te gebruiken voor het opzetten van het monitoringprogramma. Bij het uitkomen van het Luchthavenbesluit zal duidelijk worden hoe de minister invulling wil geven aan dit nadrukkelijke advies van de commissie.

J. Belevingsvlucht

Op 30 mei vond de zogenoemde ‘belevingsvlucht’ plaats om inwoners een idee te geven bij de effecten van de nieuwe vliegroutes. De Regiegroep Belevingsvlucht heeft op basis van de belevingsvlucht een rapportage opgesteld. Eén van de conclusies van die rapportage is dat de maximale geluidswaarden van de belevingsvlucht op het merendeel van de routes hoger lagen dan de berekende waarden in de m.e.r.. De minister heeft toegezegd nog met een reactie te komen op het rapport. Op basis van die reactie kan eventueel een zienswijze op dit punt worden ingediend.

K. Evaluatie (bij 7.000 en 25.000 vliegbewegingen)

De minister heeft toegezegd om bij 7.000 vliegbewegingen en bij 25.000 vliegbewegingen Lelystad Airport te evalueren. Onduidelijk is wat de criteria voor de evaluatie zijn en welk effect de evaluaties hebben op de verdere ontwikkeling van Lelystad Airport. Afhankelijk van wat hierover in het Luchthavenbesluit staat kan een zienswijze worden ingediend.

L. Waardedaling woningen

De Vrije Universiteit Amsterdam heeft, in opdracht van RTV Oost, onderzoek gedaan naar de effecten van Lelystad Airport op de woningwaarde in de provincie Overijssel. De onderzoekers concluderen in het onderzoek dat er geen noemenswaardig effect te verwachten valt. Op basis van dit onderzoek is er geen reden om op dit punt een zienswijze in te dienen.

M. Maatschappelijke Kosten en Baten Analyse (MKBA)

De afgelopen jaren zijn vele onderzoeken gedaan naar de maatschappelijke kosten en baten van Lelystad Airport. In 2008 en 2014 hebben onderzoeksbureaus Decisio, SEO en To70 een quickscan MKBA uitgevoerd voor het Luchthavenbesluit Lelystad 2015. In deze onderzoeken zijn echter de positieve en negatieve effecten voor het ‘oude land’ niet meegenomen. Te denken valt dan aan de mogelijke effecten voor de regionale recreatie- en toerismesector. Formeel heeft de minister voldaan aan de vereisten voor een MKBA. Het ontbreken van een MKBA over het ‘oude land’ is een reden om toch een zienswijze op dit punt in te dienen.

Communicatie

De bouwstenen zijn besproken met vertegenwoordigers van de bewonersgroepen (Berkum, Stadshagen, Hoog over Zwolle en HoogOverijssel), de regiogemeenten en provincie Overijssel. De bouwstenen, zoals die nu zijn verwoord, zijn mede tot stand gekomen op basis van die gesprekken.

Datum 10 oktober 2018

Vervolg
Na het verschijnen van het Luchthavenbesluit (naar verwachting eind november) krijgt een ieder de gelegenheid om een zienswijze in te dienen. De termijn hiervoor bedraagt minimaal zes weken. Mede op basis van de inbreng van uw raad wordt samen met de regiogemeenten en de provincie Overijssel een definitieve zienswijze opgesteld, namens de gemeente Zwolle ondertekend door het college. Gelet op de relatief korte termijn van indiening zullen wij de definitieve versie alleen ter informatie aan uw raad toezenden.

De geactualiseerde stappenkalender is opgenomen in figuur 3.

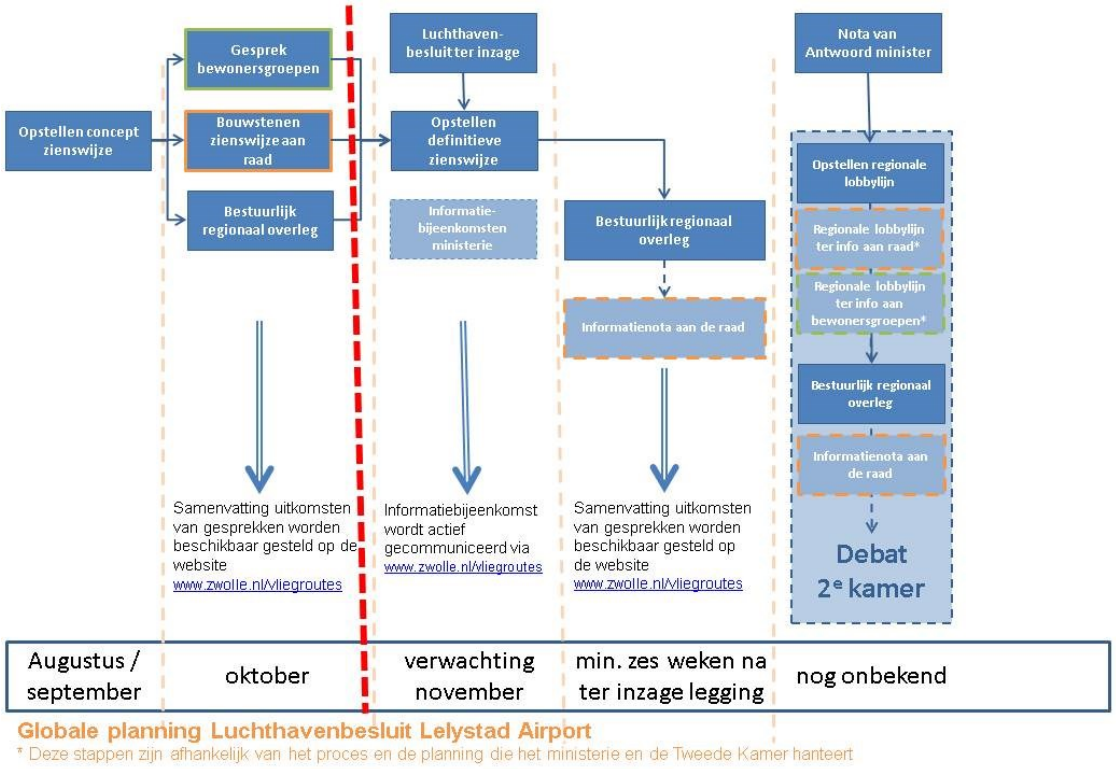

Figuur 3 - Stappenkalender Luchthavenbesluit Lelystad Airport

Openbaarheid
Openbaar

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 38843

Onderwerp Bouwstenen zienswijze Lelystad Airport (19.40 – 21.15 uur)

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 16-10-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Uitvoeringsplan gezondheidsbeleid 2018-2021
portefeuillehouder	Michiel van Willigen
informant	Slagman - Duthler, Yolande
medeopstellers	
afdeling	Maatschappelijke Ontwikkeling
bijlagen	Voorstel: Informatienota Uitvoeringsplan gezondheidsbeleid 2018-2021 Bijlage: 1. Het uitvoeringsplan 2018-2021 Bijlage: 2. Beleidsplan Samen naar een gezonder Zwolle 2017-2021

Voorgesteld besluit raad

kennis te nemen van:
het besluit van het College om het uitvoeringsplan gezondheidsbeleid 2018-2021 vast te stellen.

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 15 oktober 2018

Onderwerp	Uitvoerinigsplan gezondheidsbeleid 2018-2021
Versienummer	V1.0

Portefeuillehouder Michiel van Willigen

Informant Yolande Slagman - Duthler
Afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling / OW
Telefoon 038 498 2245
Email Y.Slagman-Duthler@zwolle.nl

Bijlagen 1. Het uitvoeringsplan 2018-2021
2. Beleidsplan Samen naar een gezonder Zwolle 2017-2021

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

het besluit van het College om het uitvoeringsplan gezondheidsbeleid 2018-2021 vast te stellen.

Datum 15 oktober 2018

Toelichting op het voorstel

Inleiding
Eind vorig jaar heeft de raad het gezondheidsbeleid voor 2017-2021 vastgesteld en besloten op welke thema's de focus ligt voor deze periode en welk budget daarvoor beschikbaar is. Met het vaststellen van het uitvoeringsplan geeft het College aan hoe ze dat zal realiseren.

Kernboodschap
Met het vaststellen van uitvoeringsplan beoogd het college de gezondheid van de inwoners van Zwolle te bevorderen, met specifiek aandacht voor dat deel van de inwoners met een (kans) op een mindere gezondheid. Het uitvoeringsplan bevat de uitwerking van de gestelde doelen van het Beleidsplan gezonder zwolle. De doelen zijn:
- Verbeteren van de gezondheidsvaardigheden van onze inwoners
- Bevorderen van gezond leefstijlgedrag
- Vergroten van de veerkracht van onze inwoners
- Verbinden van preventie, welzijn en zorg
- Integraliteit

In het uitvoeringsplan is per thema uitgewerkt wat er nodig is om het doel te realiseren, welke concrete acties of interventies zullen worden uitgevoerd, wat het te behalen resultaat is en in welke jaren hieraan wordt gewerkt.

Consequenties
Conform het bijgevoegde uitvoeringsplan wordt invulling gegeven aan het door de raad vastgestelde gezondheidsbeleid.

Communicatie
De Participatieraad is niet alleen betrokken geweest bij de totstandkoming van de beleidsnota, maar een aantal leden van de Particiipatieraad heeft ons ook ten behoeve van de uitvoering willen adviseren over hoe we bepaalde groepen in de stad kunnen bereiken en betrekken.
Het uitvoeringsplan wordt geplaatst op de gemeentelijke website.

Vervolg
Medio 2019 zal gerapporteerd worden wat de stand van zaken is met betrekking tot de uitvoering.

Datum 15 oktober 2018

Openbaarheid
Deze nota is openbaar.

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 49598

Onderwerp Uitvoeringsplan gezondheidsbeleid 2018-2021

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 12-10-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

Samen naar een gezonder Zwolle

Uitvoeringsplan 2018-2021

1 Verbeteren gezondheidsvaardigheden van onze inwoners				
1.1. We brengen de verschillende groepen mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden in kaart en gaan na hoe wij hen kunnen bereiken.				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
We maken samen met de GGD gezondheidsprofielen	In 2018 hebben we gezondheidsprofielen voor alle 5 stadsdelen			
Met de GGD worden de gezondheidsprofielen doorontwikkeld op wijk- of buurtniveau	In 2018 hebben profielen op wijk-/buurtniveau die elke vier jaar geheel vernieuwd worden			
We spreken met de inwoners in buurten met een lage SES over wat gezondheid voor hen betekent en wat er voor hen nodig is om een gezonde(re) leefstijl te bereiken	In 2020 is in minimaal 6 wijken met lage SES met inwoners gesproken			
We onderzoeken de mogelijkheid de betrokkenheid van inwoners met lage SES te vergroten en relevante informatie te verkrijgen door citizen science toe te passen bijvoorbeeld met specifieke app (Kijk! Een gezonde wijk)	We weten of citizen science werkt bij de doelgroep met een lage SES			
Windesheim voert onderzoek uit naar versterking integraal lokaal beleid op gebied van Sociaal Economische Gezondheidsverschillen aan de hand van uitvoering 12 jaar Zwolle Gezonde Stad	In 2021 weten we of de ZGS aanpak ook werkt bij lage SES			
1.2. We zoeken de samenwerking met het beleidsterrein laaggeletterdheid, creëren bewustwording bij professionals op gezondheidsterrein en bieden handvatten voor vervolg.				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
We bevorderen kennisdeling	Lezing voor de programmagroep Zwolle Gezonde Stad			
	Zwolle Gezonde Stad heeft een Expertteam Laaggeletterdheid			
	In 2020 heeft 50% van de netwerkpartners binnen de keten preventie-zorg een bijdrage geleverd aan het toegankelijk maken van de preventieve gezondheidsboodschap voor laaggeletterden en het tijdig signaleren en doorverwijzen van deze doelgroep			
Samenwerking met de werkgroep laaggeletterdheid	Afstemming met werkgroep laaggeletterdheid over inzet			
Signalering verbeteren en handvatten bieden aan professionals in de eerste lijn en vrijwilligers i.s.m. onderzoeker laaggeletterdheid van Windesheim	Bijeenkomst en een overzicht van bruikbare tools			
1.3. We stellen laaggeletterdheid aan de orde binnen de keten van preventie tot zorg .				

Hoe realiseren we dat	*Concreet*	*2018*	*2019*	*2020*
We vergroten kennis over aanpak laaggeletterdheid in de zorg (1e en 2e lijn) m.b.t. signalering , verwijzing en eigen communicatie	Bijeenkomst voor organisaties met good practices over aanpak			
Professionals in het voorveld (0e lijn) weten wat laaggeletterdheid inhoud	Bijeenkomst voor professionals over signalering, verwijzing en communicatie			
1.4. We besteden aandacht aan gezondheid in trajecten die bepaalde groepen doorlopen en realiseren koppelingen.				
Hoe realiseren we dat	*Concreet*	*2018*	*2019*	*2020*
Gezondheidsthema's zijn opgenomen in trajecten	In groepen/trajecten als kwetsbare zwangeren, tienermoeders, statushouders, mensen in schuldhulpverlening, bijstandsgerechtigden, participatietrajecten worden gezondheidsthema's behandeld			
2 Bevorderen van gezond leefstijlgedrag				
2.1. We zetten in op het gelijk blijven van perentage inwoners, of - indien wijken onder het gemiddelde scoren – verbeteren als het gaat om: ➢ Alcohol- en middelengebruik bij jongeren ➢ Roken ➢ Overgewicht bij kinderen en jongeren ➢ Beweeggedrag bij kinderen en jongeren ➢ Ontbijtgedrag van jongeren ➢ Overgewicht bij volwassenen/ouderen ➢ Beweeggedrag bij volwassenen/ ouderen				
Hoe realiseren we dat	*Concreet*	*2018*	*2019*	*2020*
Kinderen en ouders worden bewust gemaakt van het belang van een gezonde leefstijl	Voorlichting door Jeugdgezondheidszorg aan kinderen en ouders op alle leefstijl onderdelen			
Scholen worden gestimuleerd integraal te werken aan gezondheidsbevordering	Door inzet van Jeugdgezondheidszorg bij educatie over gezondheidsthema's, aandacht voor gezondheid in de schoolomgeving, het schoolbeleid en afspraken over wat te doen als er gezondheidsrisico's bij leerlingen worden gesignaleerd			
Bevorderen aanpak Gezonde School	ZGS heeft in 2019 een expertgroep Gezonde school			
	In 2020 is het netwerk Gezonde School opgericht, met daarin preventieaanbieders, GGD, SSZ, gemeente en scholen			
	Het aantal basisscholen dat werkt volgens de gezonde schoolaanpak is in 2021 ten opzichte van 2017 met 20% gestegen (school heeft 1 of meer vignetten)			
	Het aantal VO-/MBO-scholen dat de gezonde school aanpak hanteert is in 2021 niet gedaald t.o.v. 2017			

We bevorderen deelname van verenigingen aan Gezonde Sportkantine-aanpak o.a. door project Nieuwe Hanze t.b.v. gezond alternatief in de sportkantine	Zwolle Gezonde Stad heeft in 2018 een Expertteam Gezonde Sportvereniging			
	In 2019 hebben 6 sportverenigingen minimaal een bronzen Gezonde sportkantine vignet			
Vergroten van de kennis en het belang van gezonde leefstijl bij de werkers in de Sociale Wijk Teams	SWT's maken onderwerp leefstijl bespreekbaar in de contacten met inwoners. Het SWT kan verwijzen naar passend aanbod.			
Bewustmaken professionals van de instellingen waar kwetsbare senioren wonen van het belang van een gezonde leefstijl	Met 5 instellingen is hierover het gesprek gevoerd			
Met Zwolle Gezonde Stad kiezen we een aantal thema's waar we actief op zijn waarbij we organisaties en bedrijven stimuleren mee te doen.	Inzet op de thema's o.a. van JOGG landelijk en uitvoering landelijke campagnes "Stoptober" en "Ikpas"			
We stimuleren bedrijven aandacht te hebben voor een gezonde leefstijl van hun medewerkers	Zwolle Gezonde Stad heeft in 2018 een werkgroep Gezonde Werkvloer			
	In 2019 voert tenminste 30% van de samenwerkingspartners in de programmagroep een beleid dat de gezondheid van eigen medewerkers stimuleert			
	Jaarlijks wordt met minimaal 2 bedrijven het gesprek gevoerd over de gezonde werkvloer			
	In de stad vindt kennisdeling m.b.t. gezonde werkvloer plaats door bijeenkomsten met ondernemer			
We werken aan gezond werkgeverschap binnen de gemeente zelf	Uitvoering programma Vief en Fit			
We streven naar terugdringen overgewicht bij kinderen	Overgewichtprogramma LEFF voor kinderen wordt jaarlijks uitgevoerd. Minimaal 20 kinderen en hun gezin hebben deelgenomen			
	Zwolle Gezonde Stad kent een Expertteam Ketenaanpak kinderen op Gezond gewicht			
	Zwolle Gezonde Stad levert advies t.a.v. realiseren sluitende ketenaanpak Kinderen op Gezond Gewicht			
	In 2021 is het percentage kinderen met overgewicht afgenomen t.o.v. 2017			
We streven naar het terugdringen van roken in de directe omgeving van kinderen	Zwolle Gezonde Stad heeft in 2018 een expertteam Rookvrije generatie ingesteld			
	De GGD ondersteunt scholen en kinderopvanginstellingen rookvrij te worden. In 2021 is onderwijs en kinderopvang 100% rookvrij			
	Sportservice ondersteunt sport- en speeltuinverenigingen. In 2021 is 100% van alle sportkantines en tenminste 2/3 van de sportparken rookvrij in kleedkamers en rond de velden. In 2021 is 100% van de speeltuinverenigingen rookvrij			

	In 2021 is het percentage rokers in Zwolle ten opzichte van 2017 gedaald			
We zetten (naast alle hierboven genoemde inzet op leefstijl) in op matiging alcohol- en middelengebruik	Inzet Tactus op scholen, na comameldingen, op verzoek welzijnswerk			
	Het percentage jongeren dat alcohol of andere middelen gebruikt is in 2021 niet toegenomen t.o.v. 2017			
	We onderzoeken eventuele verschuivingen in drugsgebruik			
	Aantal coma-drinkers is in 2021 niet toegenomen t.o.v. 2017			
2.2. Private partners ZGS t.a.v. gezonde werknemers ondersteunen				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
Bevorderen bewustwording van het belang van vitale werknemers bij ondernemers.	Bijeenkomst Ceo's regionale bedrijven en wethouders i.s.m. JOGG			
	Tweejaarlijkse bijeenkomst met partners over onderwerp op het gebied van gezondheid en ondernemerschap			
	Tenminste 30% van de samenwerkingspartners in de programmagroep voert in 2021 een beleid dat de gezondheid van eigen medewerkers stimuleert			
	Jaarlijks wordt met minimaal 2 bedrijven het gesprek gevoerd over de gezonde werkvloer			
Mogelijkheid onderzoeken met Windesheim en grotere ondernemers een instrument te maken voor MKB-ondernemers.	Onderzoek naar succesfactoren en randvoorwaarden succesvolle vitaliteitsprogramma's			
	Onderzoek naar mogelijk programma/handboek of i.d. voor kleinere MKB-bedrijven			
3 Veerkracht inwoners vergroten				
3.1. We brengen in kaart hoe bewoners in de wijk gezondheid ervaren, waar aangrijpingspunten liggen voor een gezonde leefstijl en hoe we dat kunnen faciliteren.				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
Maken wijkgezondheidsprofielen en waar nodig op buurtniveau	In 2018 hebben we profielen op wijk-/buurtniveau			
We spreken met inwoners over wat gezondheid voor hen betekent en hoe we hun leefstijl kunnen verbeteren. Vervolgens geven we hier samen vorm aan. We laten burgers actief meedenken bij het beleid en de daaruit voortkomende activiteiten. We sluiten zoveel mogelijk aan bij andere trajecten zoals bijv. participatietraject omgevingsvisie	In 2020 is in vier buurten van wijken met een lage SES met inwoners gesproken over verbeteren leefstijl			
3.2 We stimuleren deelname aan (welzijns)activiteiten i.p.v. zorg				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
WijZ stimuleert de eerste lijn, thuiszorg, ggz en sociale wijkteams gebruik	Uitvoering Welzijn op Recept			

te maken van Welzijn op Recept	Kennisdeling methodiek WOR met Travers			
Verbeteren vitaliteit van ouderen	Bevorderen van bewegen en participatie van ouderen via VVT, Mooie dagen en perspectief, en via de partners van het netwerk senioren			
	Uitvoering WijZ in beweging			
	Promoten gebruik van de website "Samen Zwolle" bij professionals en vrijwilligers			
Armoede mag geen belemmering zijn voor kinderen om mee te doen aan sport- of culturele activiteiten	Stimuleren gebruik van het Jeugdsportfonds en Stichting Meedoen o.a. via de jeugdgezondheidszorg			
3.3 We ondersteunen mantelzorgers				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
Ondersteunen patiënt, mantelzorgers en professionals in de zorg bij de onderlinge communicatie	Inzet OZO Verbindzorg			
Naast algemene ondersteuning bieden we ondersteuning voor mantelzorgers die risico lopen op overbelasting	Mantelzorgondersteuning wordt aangeboden door onder andere steunpunt Mantelzorg en Sociaal Wijkteam			
	Bieden tijdelijk vervangende zorg			
	Organisatie lotgenotengroepen			
3.4 We zorgen dat ouderen zich veiliger en vitaler voelen				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
	Vitaal en Veilig Thuis wordt uitgevoerd in Aa-landen			
	GGD en WijZ onderzoeken de opbrengst van VVT o.b.v. doorverwijzingen op veiligheid, fittest, vitaliteit en eenzaamheid			
Per wijk realiseren we een beweegaanbod voor ouderen.	Buurtsportcoaches initiëren en voeren beweegactiviteiten uit			
3.5 Eenzaamheid tegengaan				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
We hebben een wijkgericht aanbod gericht op participatie en tegengaan van eenzaamheid	**Hulpvraag en -aanbod en activiteiteiten van het samenwerkingsverband** "Samen Zwolle"			
	Uitvoeren Welzijn op recept			
	Uitvoeren Mooie Dagen en perspectief			
	Activiteiten wijkontmoetingsplaatsen			
4 Verbinden van preventie, welzijn en zorg				

4.1 We zorgen ervoor dat alle relevante partijen aan tafel zitten binnen de netwerken van Zwolle Gezonde Stad.				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
We zorgen ervoor dat ZGS zijn organisatievorm aanpast na de veranderingen van de afgelopen jaren (meer leefstijlthema's, meer doelgroepen, meer wijken)	Zoeken naar een goede organisatievorm met evt. ondersteuning van JOGG NL			
We versterken ZGS	Minimaal twee nieuwe private partijen per jaar verbinden met ZGS			
4.2 We stimuleren organisaties hun aanbod op elkaar af te stemmen zodat er een sluitende keten ontstaat.				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
We stellen samenwerking als voorwaarde voor subsidieverlening	Deze voorwaarde wordt opgenomen in de subsidieverlening voor de partners die vanuit gezondheid middelen ontvangen.			
We initiëren samenwerking op dit terrein	Binnen de programmagroep Zwolle Gezonde Stad vindt afstemming plaats			
	We brengen partijen bij elkaar			
	Zwolle Gezonde Stad stelt de expertteams of werkgroepen zodanig samen dat preventie, welzijn en zorg zijn vertegenwoordigd			
4.3.We versterken vroegsignalering en tijdige doorverwijzing t.a.v. eenzaamheid, dementie, laaggeletterdheid				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
We zorgen voor bewustwording en kennisdeling in de stad	We organiseren bijeenkomsten en bieden handvatten m.b.t. signalering en doorverwijzing. Zie verder per thema			
4.4.We ondersteunen de groeiende groep ouderen die langer zelfstandig thuis blijft wonen				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
Uitvoering VVT-project dat zich richt op veiligheid, ondersteuning, vitaliteit en eenzaamheid	De situatie van de deelnemers op het gebied van deze onderwerpen wordt in kaart gebracht en indien gewenst wordt er doorverwezen			
4.5. Er zijn afspraken met de zorgverzekeraar over aansluiting preventie/zorg				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
Er is een Regionaal Convenant met de zorgverzekeraar	Uitvoering van minimaal één project in Zwolle of de regio op het gebied van preventie			
Gemeente en zorgverzekeraar ondersteunen de communicatie tussen patiënt, mantelzorgers en professionals	Gemeente en zorgverzekeraar dragen financieel bij aan OZO-verbindzorg			
Verbinding van zorgverzekeraar met Zwolle Gezonde Stad	In 2019 is er weer een zorgverzekeraar aangehaakt bij Zwolle			

	Gezonde Stad			
5 Gezonde fysieke leefomgeving				
5.1. Gezondheid is onderdeel van de omgevingsvisie.				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
Bij de inrichting van de omgeving wordt rekening gehouden met veiligheid, gezondheid en levensloopbestendigheid.	Is vastgelegd in omgevingsvisie			
Er zijn afspraken gemaakt op welke wijze gezondheid wordt getoetst bij besluiten en beleid binnen de ruimtelijke ordening				
5.1. De GGD adviseert de gemeente over gezondheidseffecten van maatregelen in het fysieke domein.				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
Er is vastgelegd op welke wijze de GGD adviseert binnen deze besluitvorming.	Is vastgelegd in omgevingsvisie			
5.3. We bevorderen een gezonde omgeving op plekken waar kinderen komen, o.a. door te werken aan een rookvrije omgeving.				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
We stimuleren een gezond binnenmilieu	Bij nieuwbouw en renovatie van scholen wordt in het budget rekening gehouden met de norm Frisse scholen klasse B			
(Voor)scholen worden gestimuleerd om in te zetten op een gezonde omgeving zonder alcohol en rookvrij, zowel in school als op het speelplein.	Het aantal basisscholen dat werkt volgens de gezonde schoolaanpak is in 2021 ten opzichte van 2017 met 20% gestegen. Het aantal basisscholen dat de gezonde schoolaanpak integreert in de wijkgerichte aanpak is in 2021 ten opzichte van 2017 gestegen			
	Het netwerk Gezonde School is opgericht, met daarin preventieaanbieders, GGD, SSZ, gemeente en scholen			
Sportverenigingen en speeltuinen worden gestimuleerd om in te zetten op een gezonde omgeving, rookvrij sportpark en geen alcohol in de buurt van jonge kinderen. Zie verder 2.1.	Scholen worden ondersteun door de GGD en Sportservice ondersteunt sportverenigingen en speeltuinen hierbij			
5.4. Bevorderen van een gezonde leefstijl door verbetering fysieke omgeving van mensen in lage SES-wijken				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
We maken de gezonde keuze gemakkelijker	In vier buurten van lage SES-wijken is met inwoners gesproken over hoe hun fysieke leefomgeving verbeterd kan worden zodat meer bewegen een logische keuze is			
	Er worden activiteiten aangeboden in de openbare ruimte en voorzieningen die aansluiten bij de behoeften van inwoners zodat deze optimaal gebruikt worden			
Bedrijven worden gestimuleerd om in te zetten op een gezonde	Bijeenkomst voor ondernemers			

werkomgeving	Onderzoek Windesheim naar vitaliteitsprogramma voor MKB ondernemers			
We werken aan kennisvergroting op het gebied van een gezonde leefomgeving	In een consortium met andere gemeenten en provincie gaan we onderzoeken of we een kennisagenda kunnen maken op het thema gezonde leefomgeving waarbij met name ook klimaatadaptatie en gevolgen/mogelijkheden voor de gezondheid van inwoners met lage SES aan de orde zijn			
6. Integraliteit				
6.1. We faciliteren het netwerk Zwolle Gezonde Stad waarin publieke en private partijen samenwerken aan gezonde leefstijl				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
Uitbreiding/versterking van Zwolle Gezonde Stad	De programmamanager Zwolle Gezonde Stad wordt gefinancierd			
	De beweging Zwolle Gezonde Stad wordt de komende periode uitgebreid met minimaal twee private en twee publieke partijen			
Zichtbaarheid van (de boodschap van) Zwolle Gezonde Stad vergroten	2 @ 3x per jaar een nieuwsbrief			
	Zichtbaarheid en deelname aan minimaal twee evenementen in Zwolle			
	Campagnes op gezondheidsthema's op minimaal 3 thema's per jaar			
	Minimaal 2x per jaar item in nieuwsflits JOGG landelijk			
We onderzoeken de mogelijkheid het lectoraat Gezonde Stad te versterken	We onderzoeken de mogelijkheid van kennisdeling d.m.v. detachering bij het lectoraat			
6.2. Bij de totstandkoming van al het gemeentelijk beleid moet gezondheid in het proces overwogen zijn.				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
De beleidsadviseur gezondheid wordt betrokken bij planvorming	Met name bij het opstellen van de omgevingsvisie, ruimtelijke planvorming en gemeentelijke beleidsnota's die betrekking hebben op Drank- en Horecawet, Evenementen, Toezicht en handhaving			
6.3. We verbinden gezondheid aan andere beleidsthema's				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
De jeugdgezondheidszorg wordt ingezet om gevolgen van armoede voor de gezondheid van kinderen te beperken of voorkomen.	De jeugdgezondheidszorg heeft met de uitvoering van Armoede en Gezondheid bij Kinderen een signalerende functie kinderen en kan eerste nood lenigen			
De keten van preventie tot zorg wordt bewust gemaakt van de verbinding van laaggeletterdheid en gezondheid	Zie bij laaggeletterdheid 1.3			
We verbinden fysieke omgeving en gezondheid	Vanuit gezondheid wordt input geleverd bij tot stand komen omgevingsvisie			
We verbinden relevante partijen met elkaar	De preventiecoalitie Zwolle Gezonde Stad verbinden we met andere coalities (bijvoorbeeld preventiecoalitie fiets)			

6.4. We ontwikkelen wijkgezondheidsprofielen, zodat inzet gerichter plaats kan vinden.				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
We maken samen met de GGD wijkgezondheidsprofielen	Alle wijken hebben in 2018 een gezondheidsprofiel met data op stadsdeelniveau			
	Deze gezondheidsprofielen worden doorontwikkeld tot profielen op wijk- of buurtniveau			
6.5. Gezondheid wordt verbonden met andere thema's in de wijk				
Hoe realiseren we dat	***Concreet***	***2018***	***2019***	***2020***
Daar waar mogelijk verbinden we gezondheid aan thema's als leefbaarheid, fysieke omgeving, veiligheid etc.	Gesprekken over gezondheid met inwoners voeren we bij voorkeur gelijktijdig met andere wijkgesprekken			
	Gezondheid wordt als doel opgenomen in de wijkopgaven			
	Bij grote veranderingen in de wijk (bijv. herinrichting) wegen we het aspect gezondheid mee, en kijken ook naar gewenste veranderingen			

vitamine z

Zwolle

Samen naar een gezonder Zwolle

Gezondheidsbeleid 2017 - 2021

1. Samen naar een gezonder Zwolle 3

2. Samen verder bouwen 5

3. Visie 9

4. Speerpunten 11

4.1 We zetten actief in op het bevorderen van een gezonde leefstijl 12

4.2 We bevorderen de gezondheidsvaardigheden van onze inwoners 14

4.3 We richten ons op het verbinden van preventie, welzijn en zorg 16

4.4 We zetten in op de veerkracht van onze inwoners 17

4.5 We zetten in op een gezonde fysieke leefomgeving 20

4.6 Werken aan gezondheid doen we samen en integraal 22

1. Samen naar een gezonder Zwolle

Vraag aan iemand wat hij of zij in dit leven echt belangrijk vindt, en de kans is groot dat het antwoord luidt: gezondheid. En met gezondheid bedoelen mensen méér dan alleen maar niet-ziek zijn. Gezondheid is ook op een prettige manier kunnen leven, je fit en gelukkig voelen, kunnen doen wat je wilt: voor jezelf en voor anderen. Gezondheid als een positieve impuls voor je leven.

Gezonder leven willen we allemaal wel. Al wil dat niet zeggen dat dat altijd makkelijk is. Bijvoorbeeld wanneer je wilt stoppen met roken terwijl je omgeving wel rookt. Dit vraagt veel doorzettingsvermogen. Zelf heb ik ook zelf ervaren hoe groot de sociale druk is en hoe lastig het dan is om gezonde keuzes te maken toen ik meedeed met Ik Pas (veertig dagen geen alcohol drinken). Voor de individuele mens is gezondheid belangrijk, maar ook voor de samenleving als geheel. Gezonde en fitte mensen kunnen goed deelnemen aan het arbeidsproces, doen vrijwilligerswerk of helpen als mantelzorger hun naasten en dierbaren.
En andersom heeft dat ook een effect; mee kunnen doen in de samenleving heeft ook een positief effect op de gezondheid van het individu.

Daarom is het bevorderen van de gezondheid van onze inwoners een belangrijke taak voor ons. We hebben daarbij specifiek aandacht voor groepen die om wat voor reden dan ook kwetsbaar zijn en voor wie een goede gezondheid niet vanzelfsprekend is.

Gelukkig werken we in Zwolle hier al jaren met veel partijen aan, onder andere in het netwerk Zwolle Gezonde Stad. De afgelopen jaren heeft dit samenwerkingsverband zich al ruimschoots bewezen en zijn er mooie resultaten geboekt. Hierop willen we voortbouwen.
Zwolle Gezonde Stad is een merk dat niet meer weg te denken is.
We willen aan deze samenwerking nog meer bekendheid geven zodat steeds meer Zwolse partijen aanhaken. Niet voor niets heet deze nota over gezondheidsbeleid Samen naar een gezonder Zwolle.

Verder zijn er veel nieuwe ontwikkelingen die kansen bieden.
We weten bijvoorbeeld steeds beter dat niet alleen de levensstijl (voeding, bewegen) grote invloed heeft op de gezondheid, maar ook de fysieke en sociale omgeving (woning, buurtkwaliteit, verkeer, milieu) waarin mensen zich bevinden.
In de Omgevingsvisie, die momenteel wordt ontwikkeld, is het thema gezondheid daarom een van de pijlers voor de toekomstige inrichting en ontwikkeling van onze stad.

Ook weten we, dankzij uitgebreid onderzoek en de analyse van grote hoeveelheden data, steeds beter welke factoren van invloed zijn op de gezondheid en het welzijn van onze inwoners. Denk bijvoorbeeld aan de Jongerenindex die vorig jaar is gelanceerd of het uitgebreide Buurt voor Buurt-onderzoek. Mede op basis van deze groeiende kennis en toenemend inzicht kunnen we nog doelgerichter samenwerken aan een gezonder Zwolle.

Ed Anker,
Wethouder Gezondheid

Achtergrond

Gemeenten hebben vanuit de Wet publieke gezondheid de verantwoordelijkheid om gezondheidsbeschermende en gezondheidsbevorderende maatregelen voor hun inwoners te nemen en om ziekten te voorkomen en vroegtijdig op te sporen. Daarnaast zijn er beleidskaders vanuit het ministerie van VWS bij het opstellen van hun gezondheidsbeleid. Zo stelt het ministerie van VWS elke vier jaar de landelijke prioriteiten voor collectieve preventie vast. Naar aanleiding hiervan stellen gemeenten ook elke vier jaar hun actiepunten voor lokaal gezondheidsbeleid vast in een gemeentelijke nota.

2. Samen verder bouwen

In Zwolle zetten we al jaren actief in op het bevorderen van een gezonde leefstijl en leefomgeving van onze inwoners. Dit doen we vooral binnen 'Zwolle Gezonde Stad'.

Dit netwerk is in 2007 gestart als leefstijlprogramma onder de naam 'Samen Gezond' in de wijken Holtenbroek en Diezerpoort en richtte zich in eerste instantie op het voorkomen van overgewicht bij kinderen. Sinds 2010 werkt Zwolle, als eerste Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG) stad van Nederland, aan een integrale aanpak van overgewicht onder 0-19 jarigen uit met name dezelfde wijken.
Dit gebeurt via het bevorderen van een gezonde leefstijl (gezonde voeding en voldoende bewegen), een gezonde sociale en fysieke omgeving en een goede verbinding tussen preventie en zorg.

Sinds 2014 richt Zwolle Gezonde Stad zich ook op senioren en is de aanpak uitgebreid naar de Aa-landen, Zwolle-Zuid en de Pierik. Aan de thema's gezonde voeding en voldoende bewegen is ook verantwoord alcoholgebruik toegevoegd.

De afgelopen jaren hebben we onze inspanningen op gezondheidsgebied gericht op de thema's preventief ouderengezondheidsbeleid, verantwoord alcoholgebruik, gezond gewicht, sport en bewegen in de buurt en verbeteren van inzicht in de gezondheidssituatie van onze inwoners. We hebben gezien dat de integrale aanpak voor jongeren op gezond gewicht werkt. Het percentage kinderen op een gezond ge-

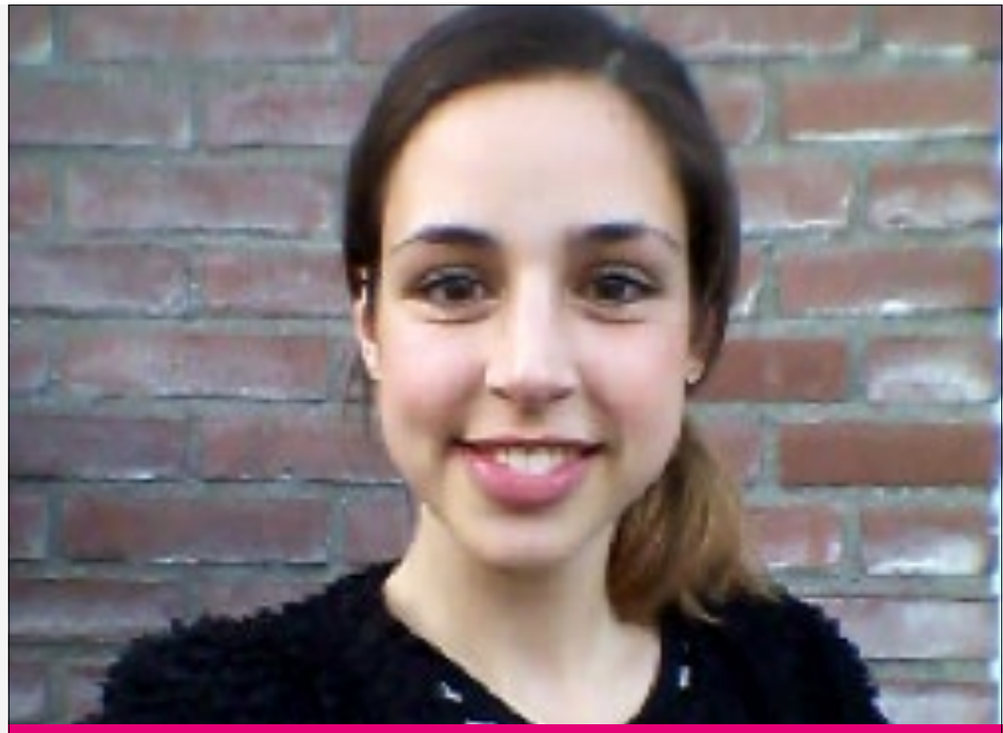

Jet: voeding- en gedragscoach bij LEFF

"Helaas ligt er een groot taboe op kinderen en volwassenen die boven een gezond gewicht zitten. Bij LEFF, dat uitgevoerd wordt door Travers Welzijn en SportService Zwolle, leren kinderen en hun ouders meer over voeding, bewegen en een gezonde leefstijl. Ze krijgen laagdrempelige, professionele begeleiding en leren op een positieve manier over zichzelf te praten, naar zichzelf te kijken en regie te nemen over hun leefstijl. Bij LEFF worden ze fitter, gezonder en blijer!"

wicht (dat in de voorgaande periode flink was gedaald) is vanaf schooljaar 2012/2013 tot 2016/2017 redelijk stabiel. Onze inspanningen zijn erop gericht dit zo te houden.

De destijds gestelde doelen voor signalering en ondersteuning op het gebied van mantelzorg en ouderenmishandeling zijn bereikt. De activering en ondersteuning van ouderen is ingebed in de wijkstructuur. We hebben gezien dat professionals zich meer bewust zijn van het belang van bewegen voor ouderen. We zien dat het aantal ouderen (75+) dat voldoet aan de landelijke beweegnorm is gestegen van 57 naar 63 procent.

Voldoende bewegen is belangrijk voor al onze inwoners. We blijven ons dan ook hiervoor inzetten, met name voor die groepen waarvoor dat niet vanzelfsprekend is.

De huidige cijfers van alcoholgebruik zijn niet te vergelijken met de vorige meting omdat de jeugdgezondheidszorg nu op een ander moment en op een andere wijze monitort. Wel kunnen we de Zwolse cijfers vergelijken met de regio. Daaruit blijkt dat Zwolse jongeren gunstig afsteken. In de hele regio is de leeftijd waarop wordt begonnen met het drinken van alcohol van 14,4 jaar in 2007 verschoven naar 15,2 jaar in 2015. Het aantal jongeren onder de 18 dat alcohol drinkt, is nog steeds aanzienlijk en de mogelijke schade groot. Alle reden om ook hier de komende jaren op te blijven inzetten.

Zwolle Gezonde Stad is inmiddels geen programma meer, maar een netwerk van diverse publieke en private partijen in de stad.

Henriëtte: Welzijn op Recept

Henriëtte: “Ik zat zes jaar ziek thuis toen de huisarts me wees op Welzijn op Recept van WijZ. Ik was niet eenzaam ofzo, maar had behoefte om iets te betekenen voor anderen. Bij WijZ begrepen ze dat en zagen ze mijn mogelijkheden. Dankzij Welzijn op Recept werk ik nu als gastvrouw in het Cultuurhuis in Stadshagen en bij IJsselheem in Werkeren. Eigenlijk is het de omgekeerde wereld: ik kwam zelf voor hulp en de oplossing is dat ik anderen help. Een oplossing die me veel nieuwe energie geeft!”

Samen maken zij zich sterk om een goede gezondheid mogelijk te maken voor de Zwolse inwoners.
Naast een netwerk is Zwolle Gezonde Stad ook een beweging geworden. Hoe meer partijen hierbij aanhaken, hoe groter het effect zal zijn.

Het uitvoeringsprogramma van het lokaal gezondheidsbeleid voor de komende vier jaar zal in samenspraak met het netwerk Zwolle Gezonde Stad tot stand komen en uitgevoerd worden. Op deze manier werken we op een programmatische en gedegen manier aan gezondheid.

GGD

Op het gebied van gezondheid is de GGD onze vertrouwde adviseur. GGD IJsselland adviseert onze gemeente over lokaal gezondheidsbeleid en voert activiteiten uit ter bevordering van de gezondheid van de samenleving en het voorkomen van ziekten bij met name kwetsbare groepen, zoals kinderen, jongeren, ouderen en asielzoekers.

Samen met de GGD hebben we wijkgezondheidsprofielen ontwikkeld die ons inzicht bieden in de gezondheidssituatie van onze inwoners per wijk. Eind 2017 hopen we deze zelfs op buurtniveau te hebben, zodat we gericht het gesprek kunnen aangaan met buurtbewoners en professionals over wat er nodig is in de wijk om de gezondheid van de bewoners te verbeteren. De komende vier jaar willen we deze samenwerking continueren en verder intensiveren.

Wijkgericht werken

In Zwolle is wijkgericht werken al vele jaren het uitgangspunt. Door wijkgericht te werken kunnen we activiteiten en voorzieningen zo dicht mogelijk bij inwoners organiseren. Veel activiteiten voor inwoners spelen zich immers af in hun directe omgeving. Denk aan bijvoorbeeld de sportverenigingen en kinderen die in de buurt naar school gaan. De komende vier jaar gaan we nog effectiever inzetten op wijkgericht werken. Door beter gebruik te maken van wijkinformatie en door verschillende data bijeen te brengen, kunnen we onze activiteiten gerichter inzetten en maatwerk leveren voor verschillende doelgroepen.

3. Visie

De visie van Zwolle is:

We willen dat inwoners van onze stad voldoende gezond zijn, zodat zij naar vermogen kunnen meedoen. Gezondheid bevorderen we samen, dat wil zeggen met lokale partners in de stad, integraal binnen de gemeentelijke organisatie en waar mogelijk in samenspraak met inwoners. Hierbij hebben we speciaal oog voor het verkleinen van gezondheidsachterstanden.

Gezondheid is belangrijk voor mensen om deel te kunnen nemen aan de samenleving. Een betere gezondheid maakt dat mensen beter kunnen meedoen. Andersom geldt ook dat participatie leidt tot een betere gezondheid.
We kijken de laatste jaren anders tegen gezondheid aan. Waar voorheen gezondheid werd gedefinieerd als de afwezigheid van ziekte, wordt het nu gezien als het vermogen om je aan te passen en je eigen regie te voeren, in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven (Huber 2011).

Gezondheid wordt niet alleen bepaald door leefstijlgedrag zoals voeding en bewegen, maar ook door de fysieke en sociale omgeving waarin mensen zich bevinden. Bij fysieke omgeving gaat het bijvoorbeeld om huisvesting, voorzieningen en de infrastructuur voor verkeer en vervoer. Zo voelen mensen zich bijvoorbeeld prettiger in een groene omgeving en wordt de fiets makkelijker gepakt als routes

veilig zijn. De sociale omgeving zijn de mensen om je heen; je familie, buren, vrienden. Deze mensen hebben invloed op bijvoorbeeld de sociale norm die er is ten aanzien van leefstijlgedrag en of iemand sociale steun ervaart.

Doordat gezondheid door zoveel factoren wordt bepaald, is het van belang om gezondheid met een breed spectrum aan partijen te bevorderen. Zowel binnen de gemeente als bij de lokale samenwerkingspartners vraagt dit om een multidisciplinaire en integrale aanpak. Dit betekent dat we inzetten op een mix van interventies en activiteiten op verschillende vindplaatsen (in de wijk, op het werk, op school en in de zorg) en dat we dit doen samen met een mix aan partijen die direct en indirect betrokken zijn bij gezondheid.

We worden gemiddeld steeds ouder en ons leven telt steeds meer gezonde jaren. Alleen is die goede gezondheid niet gelijk verdeeld over de Nederlandse bevolking. Mensen met lagere inkomens en een lagere opleiding leven gemiddeld 6 jaar korter en 19 jaar minder in goed ervaren gezondheid dan mensen met een hoge opleiding. Dit noemen we sociaal economische gezondheidsverschillen.

Mensen met een lagere opleiding leven vaker in minder goede omstandigheden. Zo hebben ze minder te besteden en wonen ze vaker in minder aantrekkelijke wijken. Deze omstandigheden vergroten de verschillen in gezondheid tussen hoog- en laag opgeleiden. Omdat we vinden dat iedereen kans op een goede gezondheid verdient, gaan we in Zwolle specifiek aandacht besteden aan het verkleinen van deze sociaal economische gezondheidsverschillen.

Jan (81 jaar): SportService Zwolle

"Ik ben jaren ziek geweest. Om weer fit te worden doe ik via SportService Zwolle mee met het seniorenaanbod van de Verbinding in Stadshagen. Zo zet ik mijn spieren weer aan het werk en word ik weer fitter. Daarnaast vind ik het fijn om onder de mensen te zijn."

4. Speerpunten

De speerpunten van de gemeente Zwolle zijn:

4.1 We zetten actief in op het bevorderen van een gezonde leefstijl

4.2 We bevorderen de gezondheidsvaardigheden van onze inwoners

4.3 We richten ons op het verbinden van preventie, welzijn en zorg

4.4 We zetten in op de veerkracht van onze inwoners

4.5 We zetten in op een gezonde fysieke leefomgeving

4.6 Werken aan gezondheid doen we samen en integraal

In de volgende teksten worden de speerpunten toegelicht en wordt beschreven hoe we de komende jaren hierop willen inzetten. Ook wordt per speerpunt een aantal doelen beschreven. De doelstellingen geven aan wat we over vier jaar bereikt willen hebben.

4.1 We zetten actief in op het bevorderen van een gezonde leefstijl

De meeste gezondheidswinst is nog steeds te behalen op gebied van roken, overmatig alcoholgebruik, (ernstig) overgewicht, te weinig bewegen, depressie en diabetes. In Zwolle kiezen we expliciet voor vier leefstijlthema's: overgewicht, bewegen, voeding en alcoholgebruik. Deze thema's liggen in lijn met de inzet van de afgelopen jaren en worden dus gecontinueerd.

Inwoners weten zelf wat zij belangrijk vinden als het gaat over hun gezondheid en maken zelf de keus wat zij willen doen aan hun leefstijl. We beogen de gezonde keus makkelijk te maken en mensen hiervoor de benodigde kennis en vaardigheden aan te reiken.

Hoe doen we dat?

Om een gezonde leefstijl te bevorderen, zetten we breed in. We stimuleren scholen om integraal en planmatig te werken aan gezondheidsbevordering. Ook motiveren we (sport)verenigingen te investeren in gezondheid. We stimuleren bedrijven om te werken aan de gezondheid van hun medewerkers. Daarnaast richten we ons op gezond werkgeverschap binnen de gemeentelijke organisatie.

We vergroten de bewustwording van het belang van voldoende bewegen, gezonde voeding en verantwoord alcoholgebruik bij instellingen voor ouderen en geestelijke gezondheidszorg. Het Sociaal wijkteam vergroot haar kennis over leefstijl (specifiek voeding, bewegen en opvoeding) en maakt dit onderwerp bespreekbaar tijdens de contacten die zij heeft met inwoners. Zo nodig kan het wijkteam verwijzen naar passend aanbod.

We zetten extra in op een ketenaanpak van gezond gewicht bij kinderen. Hierin betrekken we diverse partijen zoals de jeugdgezondheidszorg, huisartsen, verloskundigen en het ziekenhuis om afspraken te maken over de signalering van (ernstig) overgewicht en het realiseren van passend aanbod.

We richten ons ook op de preventie van middelengebruik door jongeren. We continueren de educatie op scholen en maken afspraken met de horeca. Ook continueren we de leeftijdshandhaving die voortvloeit uit de nieuwe drank- en horecawet. We haken aan bij landelijke campagnes zoals 'Stoptober' en 'IkPas'. Tot slot bevorderen we een actieve leefstijl en voldoende beweging en richten ons daarbij specifiek op mensen met een laag opleidingsniveau.

Hierbij stellen we de volgende doelen:
We zetten in op het gelijk blijven of - indien wijken onder het gemiddelde scoren – verbeteren als het gaat om:
- Alcohol- en middelengebruik bij jongeren
- Overgewicht bij kinderen en jongeren
- Beweeggedrag bij kinderen en jongeren
- Ontbijtgedrag van jongeren
- Overgewicht bij volwassenen/ouderen
- Beweeggedrag bij volwassenen/ouderen

Marion (81 jaar): WijZ

"Bewegen is altijd een belangrijke factor in mijn leven geweest. Ik was docent op een school voor meervoudige gehandicapte kinderen, waarbij ik voortdurend moest helpen en bezig was met verplaatsen en sjouwen. Nu zijn mijn dagen gevuld met gym, (dynamic) tennis, fietsen en wandelen. Als vrijwilligster van WijZ ben ik ook betrokken bij 'Fiets en Geniet' en wandelen in groepsverband. Dat draagt bij aan mijn gezondheid en zo blijf ik ook sociaal in beweging."

4.2 We bevorderen de gezondheidsvaardigheden van onze inwoners

Ruim 25% van de Nederlandse bevolking heeft beperkte gezondheidsvaardigheden. Dit betekent dat zij meer moeite hebben met het vinden van de weg in de zorg, het zoeken van de juiste informatie op internet, het begrijpen van schriftelijke informatie zoals brieven, formulieren en bijsluiters en het voeren van gesprekken met zorgverleners.

Ook het begrijpen van de negatieve effecten van roken of overgewicht en daarmee de noodzaak om er iets aan te doen kan voor deze groep lastig zijn. Vaak heeft men moeite met eigen doelen stellen, het leven (re)organiseren en met zelfmanagement.

Onderdeel van lage gezondheidsvaardigheden is laaggeletterdheid. Dit betekent dat mensen moeite hebben met lezen en schrijven. Eén op de negen mensen in Nederland is laaggeletterd.

Het hebben van beperkte gezondheidsvaardigheden vormt een belangrijke verklaring voor gezondheidsachterstanden. We vinden het daarom belangrijk om gezondheidsvaardigheden te stimuleren, zodat ook voor dit grote deel van de bevolking het gezondheidsperspectief beter wordt.

Hoe doen we dat?

We vergroten de bewustwording van het probleem van lage gezondheidsvaardigheden en laaggeletterdheid bij professionals,

mantelzorgers en vrijwilligers. We doen dit in een breed veld van onder meer Zwolse samenwerkingspartners, het Sociaal wijkteam, de Stadkamer en de kerken. Samen willen we de signalering van beperkte gezondheidsvaardigheden door professionals en vrijwilligers verbeteren en hen handvatten bieden om mensen naar de juiste plek toe te leiden, zodat gezondheidsvaardigheden bij verschillende doelgroepen worden versterkt.

Verder verbeteren we gezondheidsvaardigheden door in bestaande scholingen - zoals taalscholing, inburgering of schuldhulpverleningscursussen - aandacht te besteden aan gezondheid.

Tot slot maken we alle gemeentelijke informatie en communicatie-uitingen over gezondheid begrijpelijk en toegankelijk voor al onze inwoners, dus ook voor mensen die laaggeletterd zijn.

Hierbij stellen we de volgende doelen:

- We brengen de verschillende groepen mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden in kaart en gaan na hoe wij hen kunnen bereiken.
- We zoeken de samenwerking met het beleidsterrein laaggeletterdheid en komen tot een gezamenlijke doelstelling.
- We stellen laaggeletterdheid aan de orde binnen de keten van preventie tot zorg en vragen aandacht voor de signalering, bewustwording, het bespreekbaar maken en verwijzing.

4.3 We richten ons op het verbinden van preventie, welzijn en zorg

Veel vragen komen onnodig terecht in de gezondheidszorg, terwijl ze hun oorsprong hebben in problemen in de opvoeding, op het werk, op school in de relatie of in de woonomgeving.

Vanuit deze gedachte vindt een verschuiving plaats binnen de aanpak van gezondheidsproblemen. Er wordt beter gekeken naar de daadwerkelijke oorzaken en/of belemmeringen die een oplossing in de weg staan. Er wordt meer in de breedte gekeken naar de klacht en ook de context wordt betrokken. Dit kan betekenen dat interventies die niet gericht zijn op gezondheid passender zijn. Bijvoorbeeld in het geval van overgewicht kan het zijn dat niet het gewicht centraal staat, maar dat eerst ingezet wordt op het opheffen van schulden of het verbeteren van de gezinssituatie. Wanneer in een zo vroeg mogelijk stadium de juiste preventie op maat wordt geboden, kan zorg verminderd worden.

Om deze beweging in gang te zetten, is het nodig dat er meer aansluiting komt tussen preventie, welzijn en zorg. Dit betekent concreet dat er verbinding ontstaat tussen eerstelijnszorg, GGD, welzijnsorganisaties, sportaanbieders, scholen, ouderenzorg, informele zorg, gemeente en zorgverzekeraars.

Hoe doen we dat?

In Zwolle zijn al stappen gezet om deze verbindingen tot stand te brengen. We continueren binnen Zwolle Gezonde Stad de diverse netwerken die er zijn om de werelden van preventie, welzijn en zorg

bij elkaar te brengen. Ook binnen de gemeente zoeken we afstemming met de aanpalende beleidsdomeinen, zoals jeugd, ouderen en Wmo. We zetten in op vroegsignalering en tijdige doorverwijzing, bijvoorbeeld ten aanzien van eenzaamheid, dementie en leefstijlonderwerpen. Ten aanzien van jeugd werken we in dit kader aan ondersteuning van huisartsen en onderwijsinstellingen. We ondersteunen de groeiende groep ouderen die langer zelfstandig thuis blijft wonen. We maken afspraken met partijen zoals de zorgverzekeraar over inzet op het grensvlak van preventie, welzijn en zorg.

Hierbij stellen we de volgende doelen:

- We zorgen ervoor dat alle relevante partijen aangehaakt zijn bij Zwolle Gezonde Stad.
- We stimuleren organisaties hun aanbod op elkaar af te stemmen, zodat er een sluitende keten ontstaat.
- Er zijn afspraken met de zorgverzekeraar over aansluiting preventie/ zorg.

Emirhan: Sutu

Jongeren in Holtenbroek hebben statiegeldflessen verzameld en zo hun steentje bijgedragen aan de komst van de Sutu, een interactieve voetbalmuur. Emirhan, één van de kartrekkers: “Het is een project dat door Zwolle wordt gestimuleerd, maar als je er dan zelf iets aan kan bijdragen, is dat natuurlijk helemaal mooi.” De andere financiers van de Sutu zijn de partners binnen het samenwerkingsverband Zwolle Gezonde Stad: Rabobank, Deltion College, Novon, Hogeschool Windesheim en gemeente Zwolle.

4.4 We zetten in op de veerkracht van onze inwoners

De nieuwe definitie van gezondheid benadrukt de kracht van mensen en legt minder focus op de afwezigheid van ziekte. Het formuleert gezondheid in termen van veerkracht, functioneren en participatie. Dit vraagt om een andere benadering, namelijk een die gericht is op gezondheidspromotie in plaats van op ziektepreventie.

Naast het stimuleren van een gezonde leefstijl, zetten we ook in op een betekenisvol bestaan en het hebben van een goed sociaal netwerk. We willen mensen stimuleren regie te nemen over hun eigen leven en deel te nemen aan de samenleving. Dit vergroot de veerkracht van mensen. De overheid heeft hierin een voorwaarde scheppende rol, met name gericht op kwetsbare groepen.

Hoe doen we dat?

Meerdere beleidsterreinen binnen de gemeente Zwolle stimuleren maatschappelijke participatie, eigen regie en zelfredzaamheid. Vanuit het beleidsdomein gezondheid doen we dit door inwoners actief mee te laten denken over het gezondheidsbeleid en de daaruit voortkomende activiteiten. We gaan hiervoor met inwoners in gesprek. Ook vragen we professionals, mantelzorgers en vrijwilligers na te gaan waar de behoefte en motivatie van inwoners ligt om te werken aan hun veerkracht.
We zetten in op het versterken van sociale netwerken van mensen. Binnen sociale netwerken kunnen mensen elkaar ondersteunen, samen oplossingen voor problemen bedenken en kan eenzaamheid

worden voorkomen. Het bevordert de gezondheid van mensen en daarmee de maatschappelijke participatie.
Voor senioren implementeren we de komende jaren het project Vitaal & Veilig Thuis Zwolle voor senioren. Dit project is er op gericht om ouder wordende inwoners te ondersteunen bij het langer thuis wonen en onveiligheid, maar ook eenzaamheid te signaleren.

Hierbij stellen we de volgende doelen:

- In vier buurten van wijken met een relatief lage sociaal economische status (lage SES-wijken) is met inwoners gesproken over wat gezondheid voor hen betekent en waar aangrijpingspunten liggen voor verbetering. Vervolgens geven we hier samen vorm aan.
- We stimuleren huisartsen om te verwijzen naar preventie- en welzijnsactiviteiten zoals Welzijn op Recept, in plaats van verwijzing naar zorg.
- We implementeren het programma Vitaal & Veilig Thuis Zwolle voor senioren. Jaarlijks wordt dit in één wijk van Zwolle uitgevoerd.

Marloes: Vitaal & Veilig Thuis Zwolle

Marloes, projectleider Vitaal & Veilig Thuis: "Inwoners die meedoen aan ons project brengen samen met een vrijwilliger hun thuissituatie in kaart. Ze krijgen advies over veilig wonen, brand- en inbraakpreventie, bewegen en valpreventie. Er wordt besproken of de inwoner zich goed kan redden. Zo nodig brengen we ze in contact met de thuiszorg, politie, brandweer, Sociaal wijkteam of organisaties die sport- of beweegactiviteiten aanbieden. Hierdoor hopen we dat inwoners zich zo lang mogelijk vitaal voelen en op een prettige en veilige manier thuis kunnen blijven wonen."

4.5 We zetten in op een gezonde fysieke leefomgeving

De inrichting van de directe leefomgeving heeft invloed op de gezondheid van de inwoners van Zwolle. Het kan de gezondheid beperken. Bijvoorbeeld als men zich onveilig voelt in de buurt en niet naar buiten durft of als men in een bedrijfsrestaurant uitsluitend keuze heeft uit ongezonde producten.

Maar het kan de gezondheid ook bevorderen, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van veilige fietspaden of aantrekkelijke ontmoetingsplaatsen. Mensen zijn in hun vrije tijd het meest aanwezig in hun eigen woonomgeving. Als we willen dat mensen gezonde leefstijlkeuzes maken, moeten we de directe fysieke omgeving van mensen dusdanig inrichten dat mensen tijdens hun dagelijkse bezigheden worden verleid tot gezond gedrag en dat gezond gedrag de logische keuze wordt.

Hoe doen we dat?

We houden bij de inrichting van de omgeving rekening met veiligheid, gezondheid en levensloopbestendigheid. Gezondheid krijgt een plaats in de nieuwe Zwolse omgevingsvisie. Dat wil zeggen dat bij ieder besluit binnen de fysieke leefomgeving gezondheidsaspecten in de volle breedte aan de voorkant worden meegewogen. Bij de uitvoering van de Omgevingsvisie krijgt de GGD een adviserende rol.
Verder gaan we de samenwerking aan met het beleidsdomein bereikbaarheid, gericht op de verschillende initiatieven die er zijn rondom fietsen. Door gezondheid, recreatie en bereikbaarheid te koppelen, ontstaat er een win-winsituatie en wordt alledaagse beweging gestimuleerd.

In de wijk gaan we met inwoners in gesprek om knelpunten voor dagelijks voldoende bewegen in kaart te brengen en suggesties op te halen.

Hierbij stellen we de volgende doelen:

- Er zijn in het kader van de omgevingswet en de Zwolse omgevingsvisie afspraken gemaakt op welke wijze gezondheid wordt getoetst bij besluiten en beleid binnen de ruimtelijke ordening.
- Er is vastgelegd op welke wijze GGD IJsselland adviseert binnen deze besluitvorming.
- In vier buurten van lage SES-wijken is met inwoners gesproken over hoe hun fysieke leefomgeving verbeterd kan worden, zodat zij meer gaan bewegen.

Daniël: Kabouttersport, SportService Zwolle

Kabouttersport wordt aangeboden door SportService Zwolle. Daniël: “Kabouttersport is erg leuk, omdat ik dan kan klimmen en klauteren met mijn vriendjes. Het leukste vind ik een toren bouwen en die heel hard omgooien met een bal.” Rick, vader van Daniel: “Ik vind het belangrijk dat mijn zoon op jonge leeftijd wordt uitgedaagd om te bewegen. Bij Kabouttersport zijn ze fysiek bezig en werken ze samen met andere kinderen in een veilige situatie.”

4.6 Werken aan gezondheid doen we samen en integraal

Gezondheid wordt bepaald door leefstijlfactoren en de sociale en fysieke omgeving waarin mensen leven. Om dit complexe samenspel van verschillende factoren te beïnvloeden, is een gezamenlijke en integrale aanpak van veel partijen nodig.

Dit vraagt van lokale netwerkpartijen om samen te werken. De gemeente heeft hierin een regiefunctie. Ook samenwerking tussen de verschillende beleidsdomeinen binnen de gemeentelijke organisatie zorgt voor effectievere inzet op gezondheid.

Hoe doen we dat?

We willen binnen de gemeente bij andere beleidsdomeinen dan gezondheid de bewustwording vergroten dat zij (indirect) ook werken aan de gezondheid van de Zwolse inwoners en dat hier mogelijkheden voor afstemming en/of samenwerking liggen. Zo zoeken we onder andere de samenwerking met het domein armoedebeleid. Mensen die behoren tot de risicogroep voor armoede - bijvoorbeeld doordat zij geen betaalde baan hebben of schulden maken, hebben een slechtere gezondheid dan inwoners voor wie dit niet geldt. Het samen werken aan armoedebestrijding biedt dus een win-win situatie.

Daarnaast blijven we inzetten op de beweging Zwolle Gezonde Stad en beogen we dat steeds meer partijen (zowel publiek als privaat) een bijdrage leveren aan de beweging.
Verder continueren we de ingezette koers om gegevens van bijvoorbeeld de GGD te koppelen aan gegevens uit gemeentelijke

onderzoeken. Door deze samenwerking kunnen we nog meer inzicht krijgen in de gezondheidssituatie op wijk- of buurtniveau en de samenhang met andere kenmerken van deze inwoners, waardoor we interventies gerichter kunnen inzetten.

Tot slot willen we dat het onderwerp gezonde leefstijl onderdeel wordt van alle wijkopgaven. Hiermee ontstaat de mogelijkheid om het stimuleren van een gezonde leefstijl, een gezonde omgeving en een goede ketenaanpak beter te implementeren in de wijkgerichte aanpak in heel Zwolle.

Hierbij stellen we de volgende doelen:

- We breiden de beweging Zwolle Gezonde Stad in de komende periode uit met zowel private als publieke partijen.
- Bij de totstandkoming van al het gemeentelijk beleid moet gezondheid in het proces overwogen zijn.
- Daar waar er gedeelde opgaves zijn met andere domeinen dan het domein gezondheid, gaan we de samenwerking aan.
- We ontwikkelen wijkgezondheidsprofielen, zodat de inzet van passende interventies gerichter plaats kan vinden.
- Gezondheid wordt als doel opgenomen in de wijkopgaven

Colofon

Uitgave: Gemeente Zwolle, september 2017
Vormgeving: Hans Dienaar bNO | Vormunicatie.nl
www.zwolle.nl

Verzonden: zondag 23 september 2018 14:25
Onderwerp: Vervuilende bronnen

Geachte griffie,

Wilt u dit doorsturen aan de raadsleden en het college van B&W? U zult vast wel denken daar komt al weer een bericht over houtrook binnen.
Zolang men alleen voorlichting wil gaan geven en niet wil gaan handhaven dan zullen deze berichten nodig blijven. Bij de Defensie zijn onnodig mensen ziek geworden door Chroom 6. Uit een onderzoek bleek dat geld toch belangrijker was dan de gezondheid. Nu het in het nieuws is gekomen is e.e.a. veranderd. Blijkbaar zit de democratie in het nieuws zoals Nieuwsuur. Chroom-6 kan ook in houtrook zitten. Maar daar wordt geen aandacht aan gegeven. Mark Rutte zegt dat het allemaal beter wordt. Zou dat waar zijn? Mark Rutte geeft aan dat hij gelovig is. Wat staat er beschreven in Timotheüs*?

Houtkachels zijn onze grootste maar tegelijk meest vervuilende bron van hernieuwbare energie.

*= 2 Timotheüs 3
HSV

De ontaarding in de laatste dagen
1 En weet dit dat in de laatste dagen zware tijden zullen aanbreken.
2 Want de mensen zullen liefhebbers zijn van zichzelf, geldzuchtig, grootsprekers, hoogmoedig, lasteraars, hun ouders ongehoorzaam, ondankbaar, onheilig,
3 zonder natuurlijke liefde, onverzoenlijk, kwaadsprekers, onmatig, wreed, zonder liefde voor het goede,
4 verraders, roekeloos, verwaand, meer liefhebbers van zingenot dan liefhebbers van God.
5 Zij hebben een schijn van godsvrucht, maar hebben de kracht ervan verloochend. Keer u ook van hen af.
6 Want tot hen behoren zij die de huizen binnensluipen en vrouwtjes in hun macht krijgen die met zonden beladen zijn en door allerlei begeerten gedreven worden,
7 die altijd leren en nooit tot kennis van de waarheid kunnen komen.
8 Op de wijze waarop Jannes en Jambres tegen Mozes in gingen, zo gaan ook zij tegen de waarheid in. Het zijn mensen met een verdorven gezindheid en, wat het geloof betreft, verwerpelijk.
9 Maar zij zullen het niet veel verder brengen, want hun dwaasheid zal voor ieder volstrekt duidelijk worden, zoals dat ook bij die twee het geval was.

Zou u de bijlage willen doorgeven aan het college van B&W en de raadsleden in uw gemeente? Hartelijk dank!

Met vriendelijke groet,
Vervuilende bronnen.

Houtkachels zijn onze grootste maar tegelijk meest vervuilende bron van hernieuwbare energie

21 februari 2018

Niet zonnepanelen of windmolens leveren de meeste groene energie in Vlaanderen, maar wel de hout- en pelletkachels en open haarden bij jou in huis. In 2016 kwam maar liefst 22,06 procent van de hernieuwbare energie uit onze houtverbranding. Nochtans zijn kachels en open haarden het meest vervuilend van allemaal. Een pelletkachel mag wettelijk tot drie keer meer fijn stof uitstoten dan een steenkoolcentrale. Een open haard zelfs 30 keer meer.

De cijfers van de Vlaamse overheid liegen niet: in 2016 waren onze hout- en pelletkachels en open haarden goed voor 22,06 procent van de groene energieproductie. Daarmee vormen ze de grootste bron van hernieuwbare energie in Vlaanderen en scoren ze veel hoger dan zonnepanelen (goed voor

12,54 procent) en windmolens (9,4 procent). Op de tweede plaats, met 18,92 procent, staan de grote afvalverbrandingsinstallaties. Zij zetten huishoudelijk en industrieel restafval -waaronder ook veel hout- om in warmte.

Groene energie uit houtkachels, dat klinkt misschien tegenstrijdig. Toch beschouwt Europa de warmte uit onze hout- en pelletkachels wel degelijk als hernieuwbare energie. Onze overheden mogen de warmte uit het hout dat we thuis opstoken dus opnemen in hun groene energiedoelstellingen. In de Vlaamse energiemix wordt dat ingevuld als "biomassa huishoudens".

In theorie is houtverbranding groen

Bomen zetten koolstofdioxide (CO2) om in zuurstof. Een omgehakte boom geeft tijdens verbranding in een kachel CO2 af. Die vrijgekomen CO2 wordt door andere bomen opnieuw omgezet in zuurstof. Voor elke boom die omgehakt en verbrand wordt, moet dus een nieuwe boom worden aangeplant, zodat er netto geen gram boeikasgas bijkomt.

Dat is ook een strikte voorwaarde voor nieuwe biomassacentrales: die moeten hun hout, pellets of chips halen uit duurzaam beheerde bossen, met een verplichte vervanging van het weggehakte hout. Bij de minste twijfel mag de biomassacentrale haar deuren sluiten. Een biomassacentrale zal er ook voor moeten zorgen dat ze haar houtafval zo milieuvriendelijk mogelijk vervoert. De CO2 die vrijkomt bij het transport wordt meteen afgetrokken van de groenestroomsubsidies.

In praktijk is houtverbranding niet altijd zo groen

Europa en onze overheden gaan er blijkbaar van uit dat we ook thuis onze omgehakte bomen altijd vervangen door nieuwe. Dat we aangekocht hout op de meest ecologische wijze vervoeren en dat het hout van topkwaliteit is: perfect gedroogd, proper en uiterst geschikt om te verbranden.

Maar in de praktijk is dat ideale model nogal eens een fictie: de overheid controleert helemaal niet waar het hout in onze kachels vandaan komt, noch wat

de kwaliteit van dat hout is of hoe het in onze kachel belandt. Iemand kan bij wijze van spreken zijn hele tuin omhakken, zonder dat er ook maar één boompje in de plaats komt.

Ook de kwaliteit van de brandstof is heel moeilijk te controleren. Want de Vlaming gooit lang niet altijd perfect gedroogd brandhout in zijn kachel of open haard. Te nat hout, gevernist hout, spaanderhout vol synthetische lijmen, ingepekt of geïmpregneerd hout tegen verrotting, zelfs gewoon afval: het verdwijnt wel eens door de schoorsteen.

Bovendien is de aanvoer van al dat hout naar ons thuis meestal minder proper dan de aanvoer naar biomassacentrales of andere grote energiecentrales. Uitbaters van centrales proberen dat zo efficiënt mogelijk te doen: vanop de boot via een transportband de oven in. Maar de meeste huizen liggen niet aan een waterloop. Laat staan dat ze over transportbanden beschikken. Voor het hout voor onze deur ligt, hebben we meestal nog wat extra vervuilend vervoer nodig: van de boot op de vrachtwagen naar de groothandelaar, daarna op een andere vrachtwagen naar de kleinhandelaar. Waar we het uiteindelijk alweer met een vrachtwagen tot voor onze deur laten voeren. Of we het gewoon zelf gaan ophalen, met onze auto.

Moderne houtkachel stoot 4 keer meer fijn stof uit dan steenkoolcentrale

Een groter probleem: houtverbranding thuis is veel vervuilender dan industriële verbranding. Ook als je correct stookt en de wettelijke waarden respecteert. Zelfs de modernste kachels die voldoen aan de strengste normen stoten nog ettelijke keren meer fijnstof uit dan grote industriële verbrandingsinstallaties.

Zo mag een moderne houtkachel wettelijk maximaal 40 milligram fijn stof per kubieke meter uitstoten. Dat is 8 keer meer dan een grote biomassacentrale (5 mg/m^3). Zelfs een steenkoolcentrale doet beter. Het laatste grote project voor een steenkoolcentrale in de Antwerpse haven dateert van 7 jaar geleden. Toen al mocht de centrale niet meer dan 10 mg per kubieke meter fijn stof uitstoten: 4

maal minder dan een moderne houtkachel, en zelfs nog drie keer minder dan een moderne pelletkachel.

Voor open haarden is het verschil zelfs nog een pak groter. Officieel mogen die tot 300 milligram fijn stof per kubieke meter uitstoten, 60 keer meer dan de grootste biomassacentrales dus, en 30 keer meer dan een steenkoolcentrale.

Labotests geven vertekend beeld

Bovendien: die officiële normen voor de huiselijke houtverbrandingstoestellen worden gemeten in labo-omstandigheden. Met de beste stookmeesters, het beste hout, en vooral: met maar een deeltje van het verbrandingsproces. Het beste deeltje namelijk, wanneer de kachel op maximaal vermogen brandt. Het aansteken en het uitdoven van de haarden worden niet mee in rekening genomen. Precies de momenten waarop tijdens de verbranding het meeste roet en fijnstof vrij komt.

Overheid heeft geen zicht op aantallen en soorten kachels

Als we onze open haarden en hout- of pelletkachels verder willen blijven inzetten als hernieuwbare energiebron, heeft onze overheid nog heel wat werk voor de boeg. Ze zal vooral beter moeten meten en controleren. Hoeveel kachels er precies staan bijvoorbeeld, hoe oud ze zijn en of ze aan de uitstootnormen voldoen. Zo kan je de uitstoot in kaart brengen en die proberen te verminderen.

Maar dat is momenteel een probleem. De aankoop van hout- of pelletkachels of de installatie van een open haard wordt gewoon nergens geregistreerd. Niemand kent het precieze aantal gekochte of geïnstalleerde kachels en open haarden in Vlaanderen, laat staan om welke types het gaat of hoeveel uren per jaar die kachels ook effectief draaien.

Ook met de herkomst van de brandstof is er een probleem. Je weet niet waar het hout dat je aankoopt vandaan komt, of het uit duurzaam beheerde bossen is gehaald of uit de kaalkap van ecologisch waardevolle gebieden. De overheid controleert dat gewoon niet.

https://radio1.be/houtkachels-zijn-onze-grootste-maar-tegelijk-meest-vervuilende-bron-van-hernieuwbare-energie

Ministerie van Justitie en Veiligheid

> Retouradres Postbus 20301 2500 EH Den Haag

Gemeente Zwolle
De heer H.J. Meijer
Postbus 10007
8000 GA ZWOLLE

Ontvangen
26 SEP 2018
Registratuur

Directoraat-Generaal Migratie
Directie Migratiebeleid
Asiel, Opvang en Terugkeer

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/jenv
Contactpersoon
T 070 370 78 75

Ons kenmerk
2366667

Uw kenmerk
1809070WSMS01

Bij beantwoording de datum en ons kenmerk vermelden. Wilt u slechts één zaak in uw brief behandelen.

Datum 21 september 2018
Onderwerp Kinderpardon(gemeente)

Geachte heer Meijer,

Hartelijk dank voor uw brief van 4 september 2018 waarin u aangeeft dat de gemeenteraad van Zwolle een motie heeft aangenomen om te pleiten voor een oplossing voor de positie van langdurig in Nederland verblijvende kinderen die zijn afgewezen voor het Kinderpardon.

De gemeenteraad heeft naar aanleiding van deze motie besloten te verzoeken om een oplossing voor deze groep kinderen, bijvoorbeeld door versoepeling van het meewerkcriterium van het kinderpardon.

Deze voorgestelde versoepeling is niet wat het kabinet voorstaat. In 2013 is een overgangsregeling (het 'Kinderpardon') en een definitieve regeling gericht op langdurig in Nederland verblijvende kinderen geïntroduceerd. Beide regelingen zijn op 1 februari 2013 in werking getreden. Op de overgangsregeling kon tot 1 mei 2013 een beroep worden gedaan. De overgangsregeling heeft voor een aanzienlijke groep jongeren een oplossing geboden. De definitieve regeling voor langdurig verblijvende kinderen kent geen einddatum. Deze regeling is restrictiever dan de overgangsregeling. Met de definitieve regeling is er beleid gekomen waaraan objectief kan worden getoetst of de overheid een vergunning dient te verlenen op basis van langdurig verblijf. Over deze regeling is uitgebreid gesproken met de Tweede Kamer en ook is de redelijkheid en de uitleg ervan onderwerp geweest van rechterlijke procedures bij rechtbanken en de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. De definitieve regeling heeft naar zijn aard betrekking op een klein aantal personen. Dit is er onder meer in gelegen dat van de vreemdeling (of diens ouders) verwacht wordt dat de vreemdeling actief heeft gewerkt aan zijn vertrek. Het loslaten of het versoepelen van de voorwaarde dat door vreemdelingen actief is gewerkt aan terugkeer doorkruist te zeer de mogelijkheden om een effectief migratiebeleid te voeren. Illegaal verblijf wordt daardoor onnodig gestimuleerd.

In de kabinetsformatie is ten aanzien van de definitieve regeling langdurig verblijvende kinderen afgesproken dat de regeling in haar huidige vorm gehandhaafd blijft. Dit is in het regeerakkoord zo ook neergelegd.

Ik ben mij er zeer wel van bewust dat een afwijzing van een verzoek om een verblijfsvergunning, zeker als het een kind betreft dat langere tijd in Nederland heeft verbleven, voor de betrokkene en zijn omgeving bijzonder ingrijpend is. Tegelijkertijd ben ik verantwoordelijk voor het in stand houden van het stelsel, waarin een belangrijk uitgangspunt is dat afwijzing van een verblijfsaanvraag moet leiden tot terugkeer naar het land van herkomst. Zou ik dit loslaten voor kinderen, of geen gewicht geven aan keuzes die de ouders hebben gemaakt (door bijvoorbeeld niet mee te werken aan terugkeer), dan ontstaat het risico dat het verblijf van gezinnen met kinderen in de illegaliteit en het stapelen van procedures zelfs wordt gestimuleerd. Kinderen worden dan in het uiterste geval ingezet voor het verkrijgen van een verblijfsvergunning.

Hoogachtend,
De Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

Mark Harbers

Directoraat-Generaal Migratie
Directie Migratiebeleid
Asiel, Opvang en Terugkeer

Datum
21 september 2018

Ons kenmerk
2366667

From:	harinck
To:	Raadsgriffie
Cc:	Nico Broekema
Subject:	Democratisch Energie Initiatief - Manifest aan de gemeenten en waterschappen - voorkom klimaatboetes van kabinet - ontkoppel energie- en klimaatbeleid - stop biomassa
Date:	zaterdag 6 oktober 2018 10:17:56
Attachments:	2018 Gezichten van beleid JKL V2.pdf

(Aan uw griffie richten we het verzoek dit manifest te plaatsen als ingekomen stuk en deze mail met bijlage door te zenden aan de leden van de raad)

Ontvangst bevestiging wordt op prijs gesteld

Eduard Harinck
Mijnsheerenland

———————————————————

Den Haag/Leeuwarden/Barendrecht/Nieuwegein/Monnickendam/Hazerswoude-Rijndijk/Veendam/Emmen 29 augustus 2018

Aan de raad van de gemeente Zwolle

Geachte raad,

Wij richten ons met dit manifest tot u. Tevens zenden wij het aan alle gemeenteraden en waterschapsbesturen in Nederland.

Wat is het doel van dit manifest?

1 - Dit manifest roept op tot een op democratische wijze, dus met zeggenschap van de burger, tot stand gekomen energiebeleid. Een beleid van onderop, waarin de gemeenteraden en waterschapsbesturen volop hun democratische positie kunnen waarmaken. Wij staan voor een andere aanpak, ter vervanging van het huidige aan de klimaattafels tot stand gekomen beleid dat volledig vastgelopen is. Diverse wetenschappers en deskundigen op energie/klimaat gebied werden en worden geweerd van deze klimaattafels. Dat leidt tot een tunnelvisie. In ons manifest geven wij wel de alternatieven voor een ander beleid.

Wij sluiten de recente studie van Professor Pieter Lukkes bij die onder meer pleit voor een loskoppeling van energie- en klimaatbeleid.

Het klimaattafelproces is een lobbycratie en voltrekt zich buiten de democratische besluitvorming. Financieel-economische machten en institutionele belangen domineren het beleid. Deze 'profitocratie' willen wij stoppen. Wij willen het energiebeleid volledig terugbrengen onder de democratische besluitvorming. Zoals het hoort in onze democratische rechtsstaat.

2 - Onze regering is van plan om ons land in energieregio's op te delen. In die regio's worden gemeenten geclusterd. De regio's, en daarmee de gemeenten, krijgen van het rijk energiedoelen en middelen (bv windturbineparken) opgelegd en dreigen op een oneigenlijke wijze te worden gecommitteerd aan de EU- doelen.
Daardoor kan het rijk op basis van de Wet NERpe aan gemeenten aanwijzingen en boetes opleggen ingeval het rijk de Europese energiedoelen niet haalt. Hetgeen het geval zal zijn in 2020. Hiertegen willen wij waarschuwen.

3 - De lokale democratie en lokale autonomie worden door de hierboven geschetste ontwikkelingen aangetast.
Het betekent een inbreuk op onze democratische rechtsorde en een verstoring van de keten EU/Rijk/Provincie/Gemeenten-Waterschappen/Burger. Dit en de verzwaring van de lasten voor alle betrokkenen op lokaal en regionaal niveau slaat het draagvlak onder het beleid weg. Tegen de afkalving van het draagvlak voor een duurzame energiepolitiek en tegen de uitholling van de lokale democratie willen wij een dam opwerpen. Wij willen een duurzaam energiebeleid stimuleren dat samenhang heeft en realistische doelen stelt. En dat in sociaal opzicht rechtvaardig uitpakt. Met ons manifest willen wij het debat hierover lostrekken.

Wij verzoeken u ons manifest te agenderen in uw raad.

Aan uw griffie richten we het verzoek deze te plaatsen als ingekomen stuk op de LIS en deze mail met bijlagen door te zenden aan de leden van de raad.

Het Democratisch Energie Initiatief,

namens deze,

Lies Zondag
Prof. Dr. Pieter Lukkes
Dr. Kees le Pair

Dr. Fred Udo
Ir.Jeroen Hetzler
Rob Nijssen
André van den Berg
Ir. Kees Pieters, 0652432728
Drs. Nico Broekema, 0614577742

==========

29 augustus 2018

Democratisch Energie Initiatief: geen klimaatboetes voor gemeenten en waterschappen

Een door burgers en gemeenteraden gedragen energiebeleid moet het alternatief worden voor het huidige, vastgelopen energiebeleid

Realistisch duurzaamheidsbeleid kan niet zonder democratische besluitvorming op lokaal niveau. En evenmin zonder samenhangende, wetenschappelijke onderbouwing. Beide ontbreken in het huidige rijksbeleid. Het Nederlandse klimaat-en energiebeleid is vastgelopen.

Dit leidt tot klimaatboetes, als gevolg van het niet halen van EU- doelen. Het rijk zal proberen deze boetes af te wentelen op de lagere overheden.

Het Democratisch Energie Initiatief roept gemeenteraden en waterschapsbesturen op hier alert op te zijn en alternatieven te scheppen voor het huidige top-down beleid.

Geest en doelen van het Klimaatakkoord tonen gebrek aan samenhang

De geest van het Klimaatakkoord volgens Nijpels: ‘We moeten alles doen, alles proberen, iedereen moet meedoen’. Dit vat de praktijk treffend samen: een totaal gebrek aan samenhang.

De Algemene Rekenkamer signaleerde in 2015 dat het Ministerie van EZK grootschalig investeerde in energie-infrastructuur, zonder maatschappelijke kostenbaten-analyse. Sindsdien is niets veranderd. Ongerichte investeringen leiden tot verspilling van miljarden. Vaak aan plannen die burgers en gemeenteraden niet willen, zoals windturbine- en zonneparken.

Het huidige beleid faalt

Het ministerie van EZK gaf vorig jaar 9 miljard uit, dit jaar 13 miljard, aan de energietransitie. Om deze miljarden wordt intensief gelobbyd.

Biomassa, het ware verhaal

Schieten we er wat mee op? Een groot deel van de Nederlandse duurzaamheidsdoelen wordt ingevuld met biomassa. Grootschalige biomassa is een ramp vanuit oogpunt van CO_2-uitstoot, verstandig grondgebruik en bosbehoud. Krachtige lobby's zorgen desondanks voor continuering van dit schadelijke en kostbare beleid.

Huidig beleid m.b.t. biomassa leidt juist tot veel meer CO_2-uitstoot

Het gebruik van biomassa in centrales veroorzaakt veel meer CO_2-uitstoot per eenheid van energie gegenereerd dan kolen, gas of olie gestookte generatie. Zolang er wereldwijd meer bossen gerooid worden dan aangeplant zorgt de huidige beleidspraktijk van biomassa voor versnelling van de CO_2-toename in de atmosfeer. Wij roepen u op uw invloed aan te wenden en druk uit te oefenen opdat hieraan een eind gemaakt wordt.

Wind- en zonenergie geen oplossing

In brede kring is bekend dat zon- en windenergie zonder adequate opslag fossiele stroom niet kunnen vervangen. Het Klimaatakkoord geeft hier geen rekenschap van. Terwijl op systeemniveau een adequate analyse ontbreekt, profiteren energiebedrijven van zware oversubsidiëring.

Eén Chinese producent van zonnepanelen, Powerfield, heeft vorig jaar 2 miljard aan Nederlandse subsidie binnengehaald. China profiteert grootschalig van onze politiek, terwijl het klimaat er niets mee opschiet. Deze verspilling staat in schril contrast met de tekorten van gemeenten in het sociale domein.

Democratisch tekort

Gemeenten, gemeenteraden en burgers worden in Nederland stelselmatig buitenspel gezet door de Rijkscoördinatieregeling (RCR), de Crisis- en herstelwet (Chw) en de zogenaamde 'slechts zelfbindende' werking van structuurvisies. Die zelfbindende werking wordt doorkruist doordat de RCR van rechtswege van toepassing is. Het rijk weet dus van tevoren dat burgers en gemeenten/gemeenteraden toch niet in beroep kunnen tegen een rijksstructuurvisie. Daarom deugt de Uniforme Openbare Voorbereidingsprocedure hier niet. VNG en IPO werken aan dit systeem

mee. Het is zaak dat gemeenteraden ‘hun’ VNG hierop aanspreken.

Gemeenten en waterschappen zijn er niet voor de subsidielobby

Om het democratisch tekort en gebrek aan lokaal draagvlak te verhullen wordt door rijk en klimaatlobby geschermd met 30 energieregio’s, als zouden daar voortaan de taakstellingen uitgedacht mogen worden.

In werkelijkheid worden via een technocratisch proces aan deze energieregio's de door EZK uitgedachte taakstellingen opgelegd, waardoor Europese boetes op gemeenten en waterschappen verhaald kunnen worden.

Onze oproep aan gemeentes en waterschappen is dan ook helder:

- Geef geen medewerking aan onjuiste besluiten en scenario’s van de rijksoverheid;

- Zie af van de plannen voor grootschalige windturbineparken en/of werk daar niet aan mee

- Voorkom dat Europese klimaatboetes worden doorvertaald naar gemeenten en waterschappen

- Verdedig de lokale autonomie en democratie

Het Democratisch Energie Initiatief

Lies Zondag, Veendan
Jeroen Hetzler, Hazerswoude-Rijndijk
Rob Nijssen, Barendrecht
Markus Vrieling, Groningen
André van den Berg, Den Haag
Bart Noordermeer, Westland
Alle Tepper, Borger-Odoorn
Kees le Pair, Nieuwegein
Fred Udo, Monnickendam
Ger Kiers, Groningen
Kors Bos, Hilversum
Tjip Koopmans, Gasselte
Kees Pieters, Barendrecht
Leffert Oldenkamp, Wageningen
Hugo Matthijssen, Beilen
Eduard Harinck, Mijnsheerenland

Karel Wakker, Mijnsheerenland
Pieter Lukkes, Leeuwarden
Louw Feenstra, Rotterdam
Gerard Cox, Mijnsheerenland
Suzan Hofstede, Gieterveen
Hans Haringa, Eext
Nico Broekema, Emmen

==========

Informatie over de initiatiefgroep
————————————————————

De initiatiefgroep bestaat uit mensen (uit uiteenlopende disciplines en met verschillende achtergronden) die het gebrekkige democratisch gehalte van en de ontbrekende samenhang in het energiebeleid willen opheffen.

Het bevorderen van een sterkere informatiepositie van gemeenteraden en regionale/lokale actoren is onderdeel van deze missie. Ondermeer door middel van symposia en werkconferenties.

De initiatiefgroep maakt analyses van het energie-en klimaatbeleid. Met name t.a.v. de gevolgen voor de gemeenten en waterschappen voor het fysieke en sociale leefklimaat, de regionale economie en voor de lokale democratie/autonomie.

De initiatiefgroep werkt ook in EU-verband met deskundigen en lokale actoren samen. De bekende film- en documentairemaker Marijn Poels (Berlijn) maakt bijv. deel uit van de initiatiefgroep. De initiatiefgroep gaat onder meer met raadsleden van Helsinki en Finse energiedeskundigen dit najaar een symposium beleggen over het stedelijk energiebeleid en de daarmee verbonden maatschappelijk-sociale impact.

_____

Bijlage:
Studie van professor Pieter Lukkes:
_____

Pleidooi voor ontkoppeling energie- en klimaatbeleid

Prof. Pieter Lukkes (Leeuwarden-NL), lid van onze initiatiefgroep, publiceerde 24/8/18 een studie over de valse schijn en onhoudbaarheid van het huidige energiebeleid van de overheid. Hij neemt stelling tegen de lobbycratie (profitocratie) en de economische machten die op energiegebied het overheidsbeleid domineren.

Professor Lukkes stelt:

“De combinatie van energie- en klimaatbeleid is zinloos. Wat wij nodig hebben is een totaal ander klimaatbeleid en - los daarvan- een totaal ander energiebeleid.
Het is “extremely likely” dat dit andere beleid voorkomt dat er honderden miljarden euro’s nutteloos worden uitgegeven en dat tevens wordt voorkomen dat de verarming bij ons zal toeslaan.”

Inlichtingen over het Democratisch Energie Initiatief
democratischenergiealternatief@outlook.com

Nico Broekema, 0614577742

<2018 Gezichten van beleid JKL V2.pdf>

GEZICHTEN VAN HET OVERHEIDSBELEID

ENERGIE-RUIMTE-KLIMAAT- ....

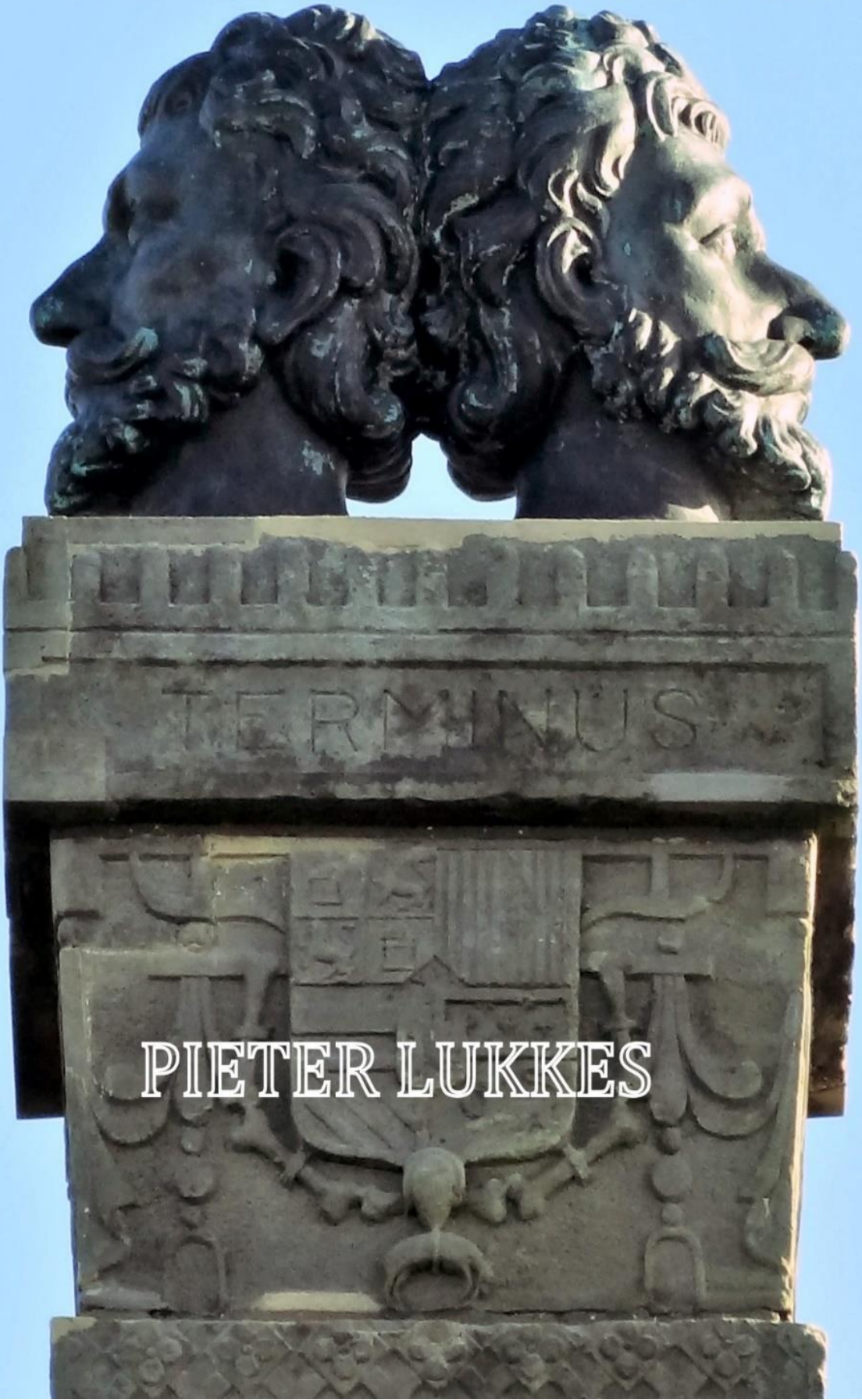

PIETER LUKKES

Omslagfoto: Wellicht de meest bekende Januskop van ons land staat sinds 1576 in Harlingen op de zeedijk. Van origine is het een grenspaal tussen twee waterschappen. Naderhand (in 1725) werd deze grenspaal opgewaardeerd tot standbeeld van de Spaanse aanvoerder/ stadhouder Caspar de Robles (1527-1585). Deze stadhouder staat te boek als een krachtdadige bouwer van zeeweringen en beschermer tegen de veelvuldig optredend stormvloeden. Recent onderzoek (Draaisma 2017) laat van deze voorstelling van zaken echter weinig heel.

GEZICHTEN VAN HET OVERHEIDSBELEID

ENERGIE – RUIMTE – KLIMAAT – ……

Dr. PIETER LUKKES

EM. HOOGLERAAR GEOGRAFIE

Pieter.Lukkes@gmail.com

LEEUWARDEN, 2018

INHOUD:

1984 5
ENKELE KERNPUNTEN UITGELICHT 7
SELECTED KEY ISSUES 9
1 WET VAN DE BESTUURLIJKE DRUKTE 11
2 NOG EEN WET: DIE VAN DE VEREISTE VARIËTEIT 12
3 1984; DAT IS EEN EEUWIGHEID GELEDEN. 14
4 DICHTIGKEIT DES GESCHEHENS 16
5 HET SUBSIDIEBEDRIJF 18
6 JACHT OP PARTICULIERE VERMOGENS EN INKOMENS 20
7 EMBEDDED WETENSCHAP 23
8 NIET BUITEN DE LIJNTJES KLEUREN 25
9 ALLEEN WELGEVALLIGE INFORMATIE 28
10 BUREAUCRATIE; MACHT VERVANGT KENNIS 31
11 DWANGBELEID: CRISIS- EN HERSTELWET EN RIJKSCOORDINATIE-REGELING 33
12 BUREAUCORPORATIVE STAAT 35
13 FINANCIEEL KANNIBALISME 37
14 ENERGIE; PIKORDE IS WEL DUIDELIJK 39
15 MISMANAGEMENT: ENERGIEAKKKOORD 41
16 KRUIWAGENFUNCTIE KLIMAAT 43
17 VOORZORGSPRINCIPE? DAT DOE JE JEZELF TOCH NIET AAN? 46
18 KLIMAATWET DEEL I: VRIJHEID VAN GODSDIENST, NIET VAN GELOVEN 48
19 RECHT IS KROM 50
20 €€€€€€€€€€€€€ 52
21 KLIMAATWET DEEL II; GEBOUWD OP DRIJFZAND 54
22 HANDELEN IN ONZEKERHEID/HANDEL IN ZEKERHEDEN 57
23 HOEWEL: HOE WEL? 60
BRONNEN 62

1984

In 1949 gaf George Orwell het boek “Nineteen eighty-four” (1984) uit. Daarmee werd 1984 een extra-speciaal jaartal in de 20e eeuw. In dat jaar publiceerde A.C.J. de Leeuw, hoogleraar bedrijfskunde, zijn “Wet van de bestuurlijke drukte”. In tal van (overheids)publicaties vindt men dit begrip terug, hetgeen er op wijst dat veel werkers in het veld zich erin herkennen.

In hetzelfde jaar verscheen er van de hand van de vermaarde Amerikaanse historica Barbara Tuchmann een studie over bestuurlijke prestatie en wanprestaties door de eeuwen heen. Daarin schrijft zij: “*Een verschijnsel dat wij overal en altijd in de geschiedenis tegenkomen is dat de regeringen een beleid volgen dat tegen hun eigen belang indruist. Overal heeft de mens wonderen verricht, behalve op bestuurlijk gebied”.*

Als de waarneming van Tuchmann juist is dan ligt hier een groot probleem. Overheden gaan immers over belangrijke zaken, te belangrijk om ernstige fouten te begaan.

De volgende hoofdstukjes gaan over overheids- en aanverwant beleid, de uitvoerders van dat beleid, de veranderende condities waaronder dat beleid gestalte moet krijgen en het antwoord van de overheid op de steeds minder beheersbare turbulente omgeving. Over elk onderwerp zou een boek kunnen worden geschreven. In plaats daarvan wordt volstaan met stukjes van in doorsnee nog geen 600 woorden. Maar wellicht zijn juist deze korte stukjes geschikt om aan te tonen dat onze maatschappij op tal van punten gevaarlijk scheluw staat.

Bij impopulaire maatregelen verstoppen beleidspersonen zich vaak achter elkaar. Dan wordt gezegd dat die maatregelen moeten vanwege afspraken met- en opdrachten uit- Parijs (klimaatakkoord), de EU of Den Haag. Verwijzen naar hogere machten vormt natuurlijk geen bewijs voor de juistheid van de maatregelen.
Toch worden ze uitgevoerd. Dat gebeurt omdat de betrokken beleids-personen uitvoeren wat hen van hogerhand wordt opgedragen. Hun motto is: liever tegen de wil van de eigen bevolking ingaan dan

ongehoorzaam zijn aan hiërarchisch hoger geplaatsten.
Steeds opnieuw blijkt het politieke feodalisme springlevend te zijn.

De kwaliteit van het bestuur zou sterk verbeteren als deze beleids-personen het onderdanige af zouden leggen en bijvoorbeeld zouden eisen dat nut en noodzaak van de aan hen opgedragen taken onweer-legbaar zijn bewezen. Dan immers worden ook de hogeren in de hiërarchische lijn gedwongen hun verstand te gebruiken. Het in de lijn ontbreken van zelfstandig denkende mensen heeft veel te vaak tot ernstige rampen geleid.

ENKELE KERNPUNTEN UITGELICHT

1. Wat ook de oorzaak van klimaatveranderingen mag zijn; het is voor de mens praktisch onmogelijk om daaraan sturing te geven. Fundamenteel onderzoek zal de basis voor toekomstig beleid moeten zijn.
2. Bijgevolg is de huidige combinatie van energie- en klimaatbeleid zinloos. Wat wij nodig hebben is een totaal ander klimaatbeleid en -los daarvan- een totaal ander energiebeleid.
   Het is “extremely likely” dat dit andere beleid voorkomt dat er honderden miljarden euro’s nutteloos worden uitgegeven en dat tevens wordt voorkomen dat de verarming bij ons zal toeslaan.
3. De overheid is niet in staat om te voldoen aan de eisen die door de wet van de vereiste variëteit worden gesteld. De niet-gekozen hulptroepen, die zij heeft toegelaten, komen stuk voor stuk op voor de eigenbelangen maar niet voor de belangen van het volk. Aldus evolueert het land in de richting van een profitocratie. Als tegengif dient de democratie te worden hersteld.
4. Klimaat en energie vergen een beleid dat is gebaseerd op degelijk management en op wetenschappelijk onderzoek. Omdat politiek, bureaucratie en veel belangenorganisaties daar niet van zijn gediend, wordt de wetenschap op afstand gezet of een “embedded” status gegund. Onder meer de ruimtelijke ordening is hiervan de dupe.
5. Energieakkoord, Klimaatakkoord en Klimaatwet kunnen geen van de toetsen van goed management, wetenschappelijk verantwoord zijn en democratische besluitvorming doorstaan. Dat krijg je als niet-gekozen organisaties de teugels overnemen.
6. Het is een zaak van groot belang dat de Raad van State er een tweede poot bij krijgt. Die moet omstreden plannen beoordelen op hun maatschappelijke, ruimtelijke, economische en andere consequenties. Zoals het nu gaat is de Raad van State te veel een instrument om slechte plannen op puur formele gronden gerealiseerd te krijgen.

7. Belanghebbenden misbruiken de projecties van het IPCC door ze de betekenis van prognoses te geven. Het huidige beleid is op deze gedachtenexperimenten gestoeld en is daarom op drijfzand gebaseerd.
8. Energieakkoord, klimaatakkoord en Klimaatwet binden de kat (de deelnemende niet-gekozen partijen) op het spek (het door de huishoudens beheerd vermogen en hun verdiencapaciteit).
9. De kosten van energie- en klimaatmaatregelen zullen de draagkracht van de bevolking ver te boven gaan. Aan deze maatregelen ligt géén bewijs van nut en noodzaak, van kosteneffectiviteit noch van het behalen van een gegarandeerd resultaat ten grondslag. Bedrijven en instellingen zullen hun markt aangetast zien worden, maar in hun kortzichtigheid willen die dat niet inzien. Evenmin wordt het kannibalistische karakter van het subsidieregiem ingezien.
10. Klimaatpolitiek is tevens economische politiek: zowel op nationale- als op, wereldschaal.
11. Omdat het klimaat niet beïnvloedbaar is, kunnen er wat dat betreft geen resultaten worden gemeten. Wel kan de hoeveelheid ingezette middelen (geld) worden gemeten. Dus vindt er ter camouflage van het eigen onvermogen om echt sturing aan de processen te geven, een misleidende verwisseling van doel en middelen plaats.
12. Onwelkome informatie wordt in beleidskringen buiten de deur gehouden. De beslisorganen krijgen uitsluitend de pro’s voor-geschoteld. Op deze eenzijdige informatie valt geen verantwoord beleid te bouwen. Remedie; een wet die bij belangrijke projecten onderzoek en rapportage van onwelkome informatie verplicht stelt. Net als in bijsluiters van medicijnen moeten ook de nadelen worden vermeld.

SELECTED KEY ISSUES

1. Irrespective of the causes of climate change, controlling it is nigh impossible. From now on climate policy would better be based on comprehensive research.
2. Consequently, attempts to manage climate change through energy policies have a negligible impact. Energy policy and climate policy should be kept separate. It is extremely likely that that separation will prevent spending hundreds of billions of euros in vain, leaving nations poverty-stricken.
3. As government cannot comply with the law of requisite variety, external actors have entered the decision-making arena. These actors aim to enhance their own interests first, making countries slide towards profitocracy. Restoring democracy should be the antidote.
4. Managerial excellence and scientific research should be the basis for establishing energy and climate policy. However, policy makers and bureaucrats tend to dislike such disciplined approach. Consequently, science has been given an embedded status, with Environmental Planning being one of the victims.
5. As a consequence of non-elected actors participating in political decision making, Energy- and Climate-agreements, and the Climate bill will not past scrutiny.
6. The Raad van State (Council of State) should supplemented by a second section to cope with the social, economic, environmental end other -negative- impacts of disputed projects. In its current role, it solely checks whether they comply with formal rules of law.
7. It has become common practise to interpret IPCC projections as being forecasts. It is astonishing how these projections, with little prognostic value, are used as the factual basis of energy and climate policy.
8. Energy-agreement, Climate- agreement and the Climate bill put the fox (profiteers of the subsidised market generated by these regulations) in the hen house (private households being the predominant source of wealth and obligatory payers).

9. Execution of policies regarding energy and climate will cost hundreds of billions of euros. That is well beyond the means of the population. It is shocking that no analysis/proof of the usefulness and necessity of these measures is provided. It will ruin the (internal) market; the short-sighted industry has not yet woken up to that. Moreover, there is no understanding of the cannibalistic character of the subsidy regime.
10. Climate policy is economic policy on a national as well as on a global scale.
11. As we cannot control climate change, we cannot measure the results of climate policy. We only know the sums of money spent in the various programs. Hence, it is common practise to substitute monitoring progress towards targets (what we want to achieve) by measuring the means and measures deployed (how much money have we spent). This is clear-cut mismanagement.
12. Energy and climate policy require massive investments in huge projects, yet the pros and cons of these projects have not been established. Consequently, all political decisions are based on incomplete information with biases towards the positives whilst ignoring the negatives. New legislation should be put in place to eliminate this hiatus.

1 WET VAN DE BESTUURLIJKE DRUKTE

Als je bestuurt dan heb je het druk. Ware dat niet het geval dan zou er geen *wet van de bestuurlijke drukte* bestaan. En als je het druk hebt dan kan het gebeuren dat er eens iets blijft liggen of fout gaat. Daar kun je dan weinig aan doen, nietwaar?

Toch is dit niet de inhoud van de wet van de bestuurlijke drukte, die in 1984 werd gelanceerd door prof. dr. ir. A.C.J. de Leeuw, hoogleraar bedrijfskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Vrij vertaald komt die wet erop neer dat meer bestuurlijke inspanning weliswaar kostenverhogend werkt maar nadelig kan zijn voor het uiteindelijke bestuurlijk effect. Dit is heel belangrijk omdat onze maatschappij er een is van steeds toenemende bestuurlijke druk.
Er bestaat, aldus deze auteur, een ziekelijke bureaucratische behoefte aan het produceren van regels, richtlijnen en nota's. Maar voor al die inspanningen geldt: overdaad schaadt.

Bestuurlijke drukte wordt tevens veroorzaakt door de aanwezigheid van bestuurlijke druktemakers; mensen die het razend druk hebben maar wie niets uit handen komt.

Minstens zo belangrijk is de vraag of er voldoende bekwame mensen in het bestuur zitten. Kennen de bestuurders de kneepjes van het vak? En wat te doen met intrinsiek moeilijk bestuurbare organisaties?

Er zijn dus meerdere scenario's denkbaar. Sommige hebben direct te maken met de bekwaamheden en de vaak overdreven ambities van het bestuur. Normaal is dat het bestuur zich voor een groot deel van de tijd bezighoudt met de buitenwereld. Een buitenwereld die zo complex en weerbarstig kan zijn, dat het moeilijk is om daar een gevestigde positie in te verwerven. (Zie hoofdstukken 3 en 4).

2 NOG EEN WET: DIE VAN DE VEREISTE VARIËTEIT

De Britse psychiater William Ross Ashby (1903-1972) heeft door de introductie van de "*Law of requisite variety*" een belangrijke bijdrage geleverd aan de systeemleer. Daaruit ontstond in de jaren 50 de cybernetica, de wetenschap van de besturing van complexe systemen waaraan de Britse psycholoog Anthony Stafford Beer (1926-2002), belangrijk heeft bijgedragen. Later, in 1981, heeft Peter Checkland, Brit, management wetenschapper en hoogleraar systemen, daar de "Soft Systems Methodology" aan toegevoegd.

De "Law of requisite variety" en de verdere uitwerkingen daarvan zeggen, dat: "*If a system is to be stable, the number of states of its control mechanism must be greater than or equal to the number of states in the system being controlled*" [1]).

Deze wet bepaalt dus dat elk overheidsorgaan zelf even divers zou moeten zijn als de maatschappij die zij wil besturen. De variëteit vereist dat voor elk onderwerp er mensen moeten zijn die daar verstand van hebben. Voor de overheid die graag Albedil wil spelen geeft dit geregeld problemen.

Eigen keus of niet: bedrijven en overheidsorganen worden dus gedwongen om qua management een veelheid van taken aan te kunnen. Als hen dat te veel wordt dan staan er twee opties open.

Optie 1 is om de zaak te versimpelen. Er wordt bestuurd op hoofdlijnen en slechts ingegrepen als er iets fout gaat (Management by exception). Voor deze optie wordt zelden gekozen.

Optie 2 is meer in trek. Deze bestaat uit het vergroten van het managementapparaat, vaak in combinatie met het inhuren van externe deskundigheid. Met de regelmaat van de klok wordt er geklaagd over de grote sommen geld die de overheid daaraan besteedt. Maar zolang de

[1] Vrij vertaald: om een stabiel systeem te verkrijgen is het vereist dat het aantal toestanden van het regelsysteem groter of gelijk is aan het aantal toestanden van het systeem dat geregeld wordt.

maatschappij complexer wordt en de stijl van besturen niet verandert zal deze klaagzang blijven klinken

Betrekkelijk nieuw in bestuurlijk Nederland is de komst van buiten-staanders in het besliscentrum. Die buitenstaanders dringen zich op. Een voorbeeld daarvan is de poging van een zevental natuur- en milieuorganisaties om onder het mom van het misleidende en misbruikte begrip Mienskip (gemeenschap) het natuurbeheer van de provincie Fryslân (plus een zak met geld van €80 miljoen) over te nemen (Leeuwarder Courant 01-06-2018). Blijkbaar ontbreekt het de provincie aan capaciteit om het natuurbeheer naar behoren uit te voeren. Daarvan proberen genoemde belangenpartijen zonder enige democratische legitimatie te profiteren. Fout natuurlijk. Want als een provincie deze belangrijke taak niet aan kan, dan moet zij die overdragen aan een capabele, democratisch gekozen en gecontroleerde instantie.

Het niet kunnen voldoen aan de law of requisite variety verklaart veel van de tekortkomingen in het besturen van de hedendaagse maatschappij.

3 1984; DAT IS EEN EEUWIGHEID GELEDEN.

Sinds 1984 is de wereld drastisch veranderd. Is het overheidsbeleid even drastisch veranderd? Waar hebben wij het over?

- In 1984 telde Nederland 14,4 miljoen inwoners. Van die 14,4 miljoen zijn er grofweg nog 8 miljoen over, die het jaar 1984 min of meer bewust hebben meegemaakt. Hetgeen betekent dat momenteel minder dan de helft van de huidige bevolking van ruim 17 miljoen nog herinnering aan het Nederland van 1984 kan hebben.
- In 1984 waren het de oorzaken en de gevolgen van zure regen die de politiek, de media en bijgevolg ook veel mensen bezighielden. Dat onderwerp heeft rond het jaar 2000 plaats gemaakt door soortgelijke zorgen over de ontwikkeling van het klimaat met daaraan gekoppeld het energieverbruik. Een probleemgebied, waarover met name de milieuorganisaties zich hebben ontfermd.
- In 1984 telde de EU nog slechts 10 lidstaten. Na de Brexit zijn het er 27. Met de groei van de Unie is de complexiteit van deze voor ons land belangrijke organisatie navenant toegenomen.
- Na 1984 hebben de vaste telefoon, de fax, de brief en ook de krant als communicatiemiddelen zwaar aan betekenis ingeboet. Internet, geavanceerde smartphones en social media maken nu de dienst uit; ook voor managers van organisaties.
- In 2008 werden we verrast door een diepe depressie die het gevolg was van het massaal in omloop brengen van grote hoeveelheden sub-prime hypotheken (rommelhypotheken) en lang heeft geduurd.
- In het recente verleden zijn er als gevolg van oorlogsomstandigheden en grote welvaartsverschillen grote migratiestromen op gang gekomen, die vooral de EU problemen bezorgen. Mede hierdoor is het aantal inwoners met een migratieachtergrond sterk gestegen. Ter indicatie zei vermeld dat bijna 1 op de 8 inwoners van dit land elders is geboren; voor Amsterdam en Den Haag is dit zelfs 1 op de 3 inwoners. Dit betekent voor (overheids)- organisaties dat moet

worden gewerkt in een sterk veranderde sociaal-culturele omgeving met dikwijls sterk uiteenlopende waarden en normen.

Bureaucratie en snelle veranderingen verdragen elkaar slecht. Dit kan verklaren waarom de wijze waarop beleidsmatig op bovenstaande veranderingen is gereageerd, zeker democratisch gezien, geen schoonheidsprijs verdient.

4 DICHTIGKEIT DES GESCHEHENS

Snelle veranderingen zijn de norm. Kijk maar naar de levensduur van veel producten. Je hebt ze nauwelijks in huis of er komt alweer een volgende versie van uit. En aangezien veel mensen moeilijk kunnen leven met verouderd spul wordt het “oude”, maar niet versleten, artikel van de hand gedaan.

Bij dit alles speelt de globalisering een grote rol. Die zorgt ervoor dat in diverse branches de beste (of goedkoopste) specialisten, waar ook gevestigd, een groot deel van de wereld bedienen (Friedman).

In de huidige mix van global village en de angstige ik-gerichte maatschappij betrekt de mens gebeurtenissen op zichzelf, ook als die in Verweggistan hebben plaatsgevonden. Psychologen zullen kunnen uitleggen, waarom men daarbij vooral de focus legt op rampen. Neem de ramp met de kerncentrale van Fukoshima in 2011. Ondanks de unieke omstandigheden die de ramp veroorzaakten, projecteerden landen die gebeurtenis op zichzelf en namen voorzorgsmaatregelen. Bij voorbeeld: in Duitsland werd besloten de kerncentrales te sluiten.

Om deze grote Dichtichkeit des Geschehens (zie Karl Mannheim) niet in een chaos te laten eindigen moet er ongelooflijk veel worden geregeld. Die regeltjes zijn er inmiddels in groten getalen. Zo weet het Algemeen Dagblad op 18-02-2016 te melden dat wij ons hebben te houden aan 6300 wetten, maatregelen en verordeningen, die door het rijk, de provincies, de gemeenten en de waterschappen worden gehanteerd. En de zo belangrijke wet- en regelgeving van de Europese Unie beslaat “slechts” 40.000 pagina’s……

Mannheim (het zijn de jaren 30 van de vorige eeuw) zou dit probleem het liefst oplossen door middel van “planning for freedom” maar vreest totalitaire maatregelen.

Zijn vrees is terecht geweest. In de 80 jaren sindsdien heeft geen overheid serieus werk gemaakt van planning for freedom. Des te meer hebben zij hun best gedaan om meer macht naar zich toe te trekken. Ook

onze overheid doet daar nu al enige decennia volop aan mee onderwijl de grote afstand tussen het volk een de overheid betreurend.

Krokodillentranen dus….

5 HET SUBSIDIEBEDRIJF

Geen mens ter wereld weet waarschijnlijk tot op € 1 miljard (dat is 1000 miljoen euro), nauwkeurig welk bedrag aan subsidie er in dit land jaarlijks over de toonbank gaat. Subsidies zijn zo algemeen dat bij bijna alles eerst de vraag wordt gesteld of men er subsidies voor kan krijgen. Indien er geen subsidies voor zouden zijn geweest, zou Nederland windturbinevrij zijn en ook zonnepanelen zouden vrijwel ontbreken

Dit subsidiologische complex behoort tot de ingewikkeldheden van onze hedendaagse maatschappij. Hierin grasduinen subsidiologen in de meer dan 1000 fiscale – en subsidieregelingen en voorts kunnen ze proberen resultaat te boeken bij de vele honderden fondsen; allemaal met een eigen subsidiepolitiek, in voorkomende gevallen tevens maatschappij-politiek.
Noch de subsidieverstrekkers noch de naar gratis geld hengelende subsidiezoekers bekreunen zich blijkbaar over de herkomst van de subsidiegelden. Gratis geld bestaat echter niet. De overheidssubsidies komen uit belastinggelden, gaan dus vaak ten koste van de vrij besteedbare inkomens. Particuliere subsidieverstrekkers moeten het hebben van de verkoop van loten, collectes, legaten, lidmaatschappen etc.

Neem de Postcodeloterij als voorbeeld. Daaraan doen zo'n 4 miljoen tot 5 miljoen mensen mee. Waarom doen ze dat? Ach het helpen van goede doelen geeft een goed gevoel. Maar veel belangrijker is de angst dat de buren een dikke prijs winnen en zij niet. En wie wil er niet graag rijk worden? Dat alles is zeer menselijk.

De ondernemers die deze formule hebben ontwikkeld hebben een gouden greep gedaan. Zij spelen op handige en profitabele wijze in op deze menselijke zwakheden. Profitabel? Ja, want anders is het on-mogelijk een jaarlijks reclamebudget van € 200 miljoen te genereren. Dit enorme bedrag blijkt voldoende te zijn om de welwillendheid van de – naar reclame-inkomsten snakkende – media te verwerven en ook de

steun van op vette schnabbels jagende acteurs in te kopen. Niemand kan zich aan dit publiciteitsoffensief onttrekken.

De vraag is hoe wenselijk deze situatie is. Hoe gelukkig moeten we zijn met de ongevraagde psychische druk om mee te doen? Blijkens het jaarverslag 2016 van de Postcodeloterij is het bedrijf financieel betrokken, zo niet financieel bepalend, bij “224 goede doelen en 1000-den projecten in binnen- en buitenland” Door het financieel bijvoederen van goede doelen c.a. verwerft de organisatie veel macht. Hier is sprake van corporatisme met een politieke impact. Een politieke impact die overigens aan alle subsidieverstrekkers kleeft: subsidie is immers een krachtig beleidsinstrument. Die impact berust op de keuze van wie wel en wie niet wordt begunstigd.

6 JACHT OP PARTICULIERE VERMOGENS EN INKOMENS

Een eeuw geleden verkocht een kruidenier (grutter) een paar honderd artikelen aan gemiddeld 270 klanten, die hij allemaal kende. Nu moet de grootgrutter 10.000den artikelen verkopen aan een groot aantal klanten die hij niet kent.

Vroeger was de markt in hoge mate vraaggericht. In deze tijd van massa(over)productie gaat het om een aanbodgerichte markt. Al die aanbieders worstelen met een afzetdruk. Hun probleem is hoe de klant aan zijn verstand te brengen dat hij juist hun producten afneemt en/of in hun opvattingen gelooft.

Dat probleem is opgepakt door een omvangrijke beïnvloedingsindustrie bevolkt door reclamemakers, marketeers, psycho-wetenschappers, tijdrijpmakers, veranderkundigen en ontelbaar veel voorlichters. Zij beschikken over een arsenaal aan ethisch wel dan niet verantwoorde methoden om elk product of indoctrinerende boodschap te pluggen. Als consument moet je heel sterk in je schoenen staan om de indringende en agressieve acties te weerstaan.

De productpluggers hebben vastgesteld dat particuliere huishoudens op dit moment goed zijn voor een totaalvermogen van zo´n € 1300 miljard. Het eigen woningbezit maakt daar zo´n 60% van uit. Bovendien valt natuurlijk ook het besteedbaar inkomen van huishoudens, zijnde zo´n € 320 miljard per jaar, niet te versmaden. Voor de juist genoemde acties ligt hier een markt voor het oprapen.

De overheid toont zich een meester in het afromen van de inkomens en vermogens van huishoudens. Dit doet de Rabobank concluderen dat die inhaligheid het vrij besteedbaar inkomen onder druk zet.
Talloos veel partijen willen graag op de gemakkelijke stoel van de overheid zitten. Dus streven zij naar politieke invloed en (economische) macht. Als je die hebt dan kun je net als de overheid de markt -lees huishoudens- bewerken en komen de revenuen vanzelf.

Het verwerven van die status lukt individuele organisaties of leden van het midden- en kleinbedrijf in geen 100 jaar. Daar zijn coalities voor nodig.

Zo zijn er coalities ontstaan die enkele decennia geleden voor onmogelijk werden gehouden. Pool (bedrijfsleven) en tegenpool (milieuorganisaties) hebben elkaar gevonden. Niet vanwege een wederkerige liefde maar ter wille van het smeer, dat men in gezamenlijkheid uit de bevolking wil persen. Als werktuig heeft men daarvoor onze energievoorziening gekozen. Die is voor 100% van de bevolking van levensbelang. Dus mist men niemand als men probeert langs die weg de bevolking aflaten op te dringen. Daarbij komt het goed uit dat de fossiele energie ooit eindig zal zijn. Hand in hand met de overheid heeft onze coalitie kans gezien om het gros van de mensheid te laten geloven dat die energietransitie urgent is, des te meer omdat het verbruiken van fossiel slecht zou zijn voor het klimaat. Helaas valt er aan het klimaat geen cent te verdienen, dus spitsen alle maatregelen zich toe op (profitabele) projecten op energiegebied.

Op bekwame wijze zijn de geesten rijp gemaakt voor die energie- en klimaatprojecten. Die projecten zullen de bevolking de komende decennia vele honderden miljarden euro's kosten. Van een degelijke onderbouwing van die ingrepen is geen sprake. Die onderbouwing kan ook niet worden bijgeleverd, omdat het volstrekt onmogelijk is om de juistheid van de ingrijpende maatregelen te bewijzen. In dit geval wordt de bewijslast omzeild door de inzet van machtsmiddelen. Als je daarover beschikt hoeft je zelfs in een geëmancipeerd land als het onze blijkbaar niets te bewijzen.

De consequentie van een en ander is dat de Nederlandse huishoudens voor veel te zware lasten komen te staan waartegenover geen materiële baten staan. Het gevolg zal een verarming van de bevolking zijn: er zullen talloos veel nieuwe armen bij komen. In brede milieu-en politieke kringen wordt gelijkheid gepredikt. Iedereen arm betekent ook gelijkheid.

Het wonderlijke van dit alles is dat de (hotemetoten van) het bedrijfs-leven, bezeten door hun verlangen naar instant-gewin, niet inzien dat zij

driftig bezig zijn hun eigen markt, dus hun eigen bestaan, naar de Filistijnen te helpen. Voordat de huishoudens financieel zijn uitgeput gaat bij het laatste bedrijf het licht al uit.

Verderop komt dit thema nogmaals terug.

7 EMBEDDED WETENSCHAP

Bestaat er zoiets als een luisterende overheid? Weinig mensen zullen die vraag met “ja” beantwoorden. Dat komt omdat de overheid zich via wet- en regelgeving, zoals bijvoorbeeld de Crisis- en Herstelwet, heeft gewapend tegen gefundeerde kritiek. Dit harnas stelt haar in staat om onwelgevallige informatie en ontelbaar veel bezwaarschriften van burgers niet te weerleggen maar naast zich neer te leggen. Op die manier kan een kind het land besturen!

Maar wat te doen met de bevindingen van wetenschappelijk onderzoek? Dat onderzoek is per definitie sceptisch en kan knap lastige resultaten voortbrengen. Het meest afdoende middel om dat te voorkomen is het stilleggen van dat onderzoek. Daaraan is de afgelopen decennia gewerkt. Zodanig zelfs dat de politieke partijen hun eigen, ooit prominent aanwezige, wetenschappelijke bureaus al jaren in de ruststand hebben gezet.

Ook de geschiedenis van de Rijksplanologische Dienst (RPD) is exemplarisch. Deze dienst beschikte over een voor het vakgebied unieke, want in dit land meest complete, bibliotheek waarvan ook door externen veelvuldig gebruik werd gemaakt. Verder werd elk jaar de Ruimtelijke Verkenningen uitgebracht, waarnaar steeds weer in brede kringen werd uitgekeken. De Dienst verstrekte, vooral aan universitaire vakgroepen en instituten, jaarlijks tientallen onderzoeksopdrachten. Hetgeen betekende dat er sprake was van een pluriforme en onafhankelijke input. Ongetwijfeld heeft deze samenwerking ertoe bijgedragen dat de Ruimtelijke Ordening in ons land op een hoog peil stond. (Faludi en Van der Valk 1994).

Helaas is hier de klad in gekomen. Geleidelijk veranderde de Ruimtelijke Ordening in Ruimtelijke- en Milieupolitiek. Politieke voorkeuren werden bepalend voor de inrichting van het land. Wetenschappelijke bevindingen van bijvoorbeeld geografie en planologie moesten daarmee in overeenstemming zijn. Voortaan was de wetenschap *embedded,* ofwel politiek ingekapseld.

Natuurlijk betekende dit de doodsteek voor fundamenteel onderzoek op ruimtelijke gebied. De dominantie van de politiek heeft geresulteerd in een sterk verminderde aandacht voor onze ruimtelijke kwaliteiten en voor de vraag hoe om te gaan met onze collectieve ruimte. De Nota Ruimte uit 2006 luidde reeds het faillissement van de Ruimtelijke Ordening in. Met het opheffen van het ministerie van VROM in 2010 is dat bevestigd.

Aldus worden in dit land de projecten met een grote ruimtelijke impact, zoals windturbinecomplexen, gebouwd zonder dat er een analyse van nut en noodzaak en/of een analyse van maatschappelijke baten en kosten aan ten grondslag ligt. Dergelijke analyses zouden de politieke keuzes in de weg kunnen staan. Daarom wordt van onderzoekers verwacht dat zij niet in zullen gaan tegen de belangen van hun opdrachtgevers. Dit gaat zo ver dat Berkhout zich heeft afgevraagd of er in dit land nog wel onafhankelijke adviseurs zijn. De vraag stellen is de vraag beantwoorden.

Aldus ontstaat het beeld dat de wetenschap dient om waarheid op bestelling te leveren, hetgeen een beschamende en zorgwekkende situatie is.

8 NIET BUITEN DE LIJNTJES KLEUREN

Strijk en zet beroept de overheid zich op informatie die afkomstig is van het Centraal Planbureau (CPB), het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP), het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) of een van de vele andere van overheidsfinanciering afhankelijke instituten.

Deze instellingen vertegenwoordigen een enorm onderzoekspotentieel en zijn daardoor niet weg te denken uit de belangrijke beleidsprocessen in dit land. Betrekken we hierbij behalve de 3 hiervoor genoemde instellingen ook nog het KNMI (Koninklijk Meteorologisch Instituut), het RIVM (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu) en TNO (Technisch Natuurwetenschappelijk Onderzoek), dan gaat het om meer dan 5000 medewerkers. Geen wonder dus dat de particuliere sector van beleidsonderzoeksbureaus met enige jaloezie naar deze dominante en qua toegang tot de markt bevoorrechte concurrenten kijkt. (Zie: website VBO, Vereniging van Beleidsonderzoek)

Op deze staatsinstellingen is de “Regeling van de minister-president, minister van Algemene Zaken, houdende de vaststelling van de aanwijzingen voor de Planbureaus (2012)” van toepassing. Daarin wordt gesteld, dat de bewindslieden deze bureaus geen aanwijzingen mogen geven over de methodiek en de inhoud van de rapportages. Verder is het belangrijk dat de eerstverantwoordelijke bewindslieden ervoor zorgen dat er toezicht wordt gehouden op de wetenschappelijke kwaliteit en de maatschappelijke relevantie van de Planbureaus. In alle gevallen valt het op dat over de zo belangrijke onafhankelijkheid van de onderzoekers niet wordt gerept.

Uit de juist genoemde aanwijzingen en de jaarverslagen valt te ontlenen dat:

1. De organisaties deel uitmaken van ministeries.
2. De bazen (hoofddirecteuren) worden benoemd door de rijks-overheid. In een aantal gevallen speelt daarbij de politieke voorkeur van de sollicitanten een rol.

3. Het onderzoeksprogramma behoeft de goedkeuring van de meest betrokken minister(s).
4. Er mag geen onderzoek worden verricht naar zaken die strijdig zijn met het algemeen belang.
5. Er mogen uitsluitend onderzoeksopdrachten worden aanvaard afkomstig uit overheidskringen.

Ondanks de nadruk die men graag legt op de wetenschappelijkheid van de instituten gaat het wel om een gekooide wetenschap. Namelijk gekooid om binnen de lijntjes van het politiek correcte te blijven. Terwijl de essentie van wetenschap juist is, dat het wél over de lijntjes kleurt. Deze ingesnoerde vrijheid van de onderzoeksbureaus reduceert hun potentiële betekenis voor de maatschappij.

De diverse jaarverslagen wekken de indruk dat bij de onderzoeks-instellingen een gevoel van isolement heerst. Veel van deze organisaties hunkeren naar erkenning van buiten. Daarom inventariseren zij ietwat zielig het aantal keren dat hun instelling wordt geciteerd of in de media wordt genoemd. Zelfs het CBS doet hieraan mee. Tevens melden diverse instellingen dat zij publieks- en mediagerichte programma's willen ontwikkelen.

Hier kan een bron van perverse prikkels liggen. Want het lukt het best om de gewenste aandacht van de buitenwereld te trekken als er iets bijzonders aan de hand is. Alleen dan kun je ook belangstelling van de media verwachten. Dus is het wel erg verleidelijk om zoveel mogelijk met opzienbarende, en bij voorkeur zelfs alarmerende scenario's naar buiten te komen. Dat scoort het best bij de pers en de politiek. In die volgorde want de politieke aandacht wordt vaak door de pers geïnitieerd.

De vraag dingt zich op of het gebrek aan aandacht voor bedoelde instellingen niet een gevolg is van de eigen overproductie aan rapporten. Neem het PBL, SCP, CPB en RIVM. Aan het internet valt te ontlenen dat dit kwartet instellingen een jaarproductie heeft van ca. 350 rapporten. Dat betekent dus dat er gemiddeld genomen elke dag van het jaar een nieuw rapport verschijnt.

Maar dit is lang niet alles. Want er zijn in de sfeer van de overheid, de semi-overheid en het particuliere bedrijfsleven nog tientallen, zo geen honderden, instellingen van onderzoek, die ook bijdragen aan de productie van beleidsrapporten. Hier is sprake van een onoverzichtelijke massaproductie. Voor de instellingen die in deze mêlee van rapporten enerzijds willen opvallen bij de media of bij de politiek maar anderzijds de gewenst wetenschappelijke scepsis en terughoudendheid willen betrachten, ligt hier een vrijwel onbegonnen opgaaf. Al met al een erg ongezonde toestand. Informatie verliest zijn waarde als er sprake is van overkill. Daaruit ontstaat chaos, de ideale voedingsbodem voor onkruid.

9 ALLEEN WELGEVALLIGE INFORMATIE

Beleid berust op informatie; juiste of onjuiste, tendentieuze of objectieve…. Ofwel: informatiestromen maken de maatschappij. En degene die deze stromen onder controle heeft bepaalt wat daarin gebeurt. Dit verklaart de grote aandacht voor de eventuele buitenlandse (informatieve) inmenging in zaken als de Amerikaanse presidents-verkiezing en Brexit.

Op landelijk niveau valt het op hoe vaak nieuw beleid wordt aange-wakkerd door incidentele gebeurtenissen. Zo ontstond in 2018 alom commotie over de beloning van het opperhoofd van onze grootste bank en raakte de Tweede Kamer in rep en roer over de door een imam verkondigde opvattingen. Voor dit soort ad hoc beleid – welk deel zou dat uitmaken van alle beleidsinitiatieven? – is amper onderzoek nodig. De media en de publieke opinie leveren de benodigde informatie.

Voor veel nieuw en vernieuwend beleid is echter wel degelijk onderzoek nodig. De vraag is daarbij niet zozeer wie het initiatief tot dat onderzoek neemt, maar of er wel dan niet manipulatie aan te pas komt. Kan het zijn dat de vraagstelling bepaalde antwoorden bij voorbaat uitsluit? Worden alle uitkomsten geaccepteerd of bestaan er taboes, waarover niet mag worden gerapporteerd? En mocht het onderzoek onwelkome conclusies opleveren worden die dan wel/niet onder het vloerkleed geveegd?

Ten aanzien van deze vraagstukken is naïviteit niet op zijn plaats. Een paar simpele vragen kunnen dit verduidelijken.

Vraag 1. Welke politicus laat een onderzoek instellen dat vrijwel zeker negatief zal uitvallen voor het door hem gevoerde beleid?

Vraag 2. Welke beleidsambtenaar verricht onderzoek, of geeft opdracht tot het verrichten van onderzoek, waarvan de resultaten politiek onwelgevallig zijn?

Vraag 3. Welke universitaire of elders werkzame onderzoeker zal eigener beweging -dat wil tevens zeggen: onbetaald en ongevraagd- onderzoek verrichten dat politieke of andere

bazen onwelgevallig is? Met gevolg dat zij/hij vanaf dan onderzoeksopdrachten kan vergeten.?

Deze drie vragen hebben als gezamenlijk antwoord: *niemand, hetgeen betekent dat de informatiegaring op essentiële punten wordt bepaald door de eigen belangen van de heersende macht en niet door de leemten, die er in werkelijkheid qua informatie bestaan*.

Eigenlijk is dit een open deur. Iedereen die op dit gebied ook maar iets op de hoogte is, weet dit. Daarom was de ophef over de onthulling van het programma Nieuwsuur van 6 december 2017 nogal overdone. In dit programma werd aangetoond dat er van onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek bij het hoog aangeschreven Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatie Centrum (WODC) van het ministerie van Justitie en Veiligheid geen sprake is. Want zo wordt in dit programma gesteld: “De politiek heeft jarenlang onderzoeken beïnvloed om uitkomsten te krijgen die het eigen gelijk van ministers en topambtenaren zouden moeten bewijzen”.

Dit alles leidt tot de conclusie dat het overheidsbeleid in dit land is gebaseerd op informatie, waaruit de onwelkome waarheid uit is weg-gefilterd.
De consequentie hiervan is dat er ook nauwelijks of geen onderzoek wordt gedaan naar onderwerpen, die niet in de kraam van de heersers - zowel publiek als privaat- te pas komen.

Dit is een ernstige situatie. Want ten aanzien van te veel beleidsterreinen ontbreekt het bewijs dat het gevoerd beleid optimaal of zelfs verantwoord is.

Dit blijkt geen typisch Nederlands probleem te zijn. Want Wood en Randaal schrijven op 17 april 2018 in THE WALL STREET JOURNAL: “Kennelijk leeft de overheid in een Ivoren Toren, zodanig dat men niet in de gaten heeft, dat de bevolking intuïtief wel aanvoelt, dat ze niet serieus wordt genomen en eenzijdig wordt voorgelicht.”

Dit tast de geloofwaardigheid van, het vertrouwen in en de overtuigingkracht van de overheid in hevige mate aan. Hier ligt de bron

van de grote afstand tussen politiek en de doorsnee bevolking. Daaraan zou iets kunnen worden gedaan door wettelijk voor te schrijven dat bij majeure projecten ook onderzoek wordt verricht naar de schaduwkanten ervan.

10 BUREAUCRATIE; MACHT VERVANGT KENNIS

De Duitse socioloog Max Weber (1864-1920) heeft niet alleen het begrip bureaucratie geïntroduceerd en nader gedefinieerd, hij vond het ook een heel goed organisatieprincipe. In het bureaucratische model worden procedures, taken en verantwoordelijkheden duidelijk en hiërarchisch vastgelegd.

De positieve waardering heeft in de eeuw na Weber geen stand gehouden. Nu wordt bureaucratie vaak synoniem gedacht aan ambtelijke willekeur en bedilzucht. De oorzaken daarvan moeten deels worden gezocht in de ervaringen die burgers hebben opgedaan met bureaucratische apparaten: afstandelijk, traag en vaak niet klant-vriendelijk. De schijn wordt gewekt dat de burger er is voor deze organen en niet andersom.

Dat is in de hand gewerkt door de gulzigheid van de overheid om steeds meer taken naar zich toe te trekken. Daarbij heeft zij het risico genomen om zich te vertillen aan het aantal taken en aan de emancipatie van de snel complexer wordende maatschappij. Ingevolge de eerder besproken “wet van de vereiste variëteit” is het voor een goede functievervulling immers nodig dat de overheid op alle beleidsterreinen bemenst is door bekwame lieden. Als dat lukt is regelgeving vrijwel overbodig. Daar waar dat niet lukt ontpopt de bureaucratie zich tot een regelgevingsmachine. Via die regelgeving worden complexe of te moeilijke vraagstukken afgehandeld.

Een alternatief zou een terugtredende overheid kunnen zijn. Die overheid bemoeit zich niet met dingen waar zij weinig verstand van heeft en laat ook zaken rusten, die niet noodzakelijke aandacht behoeven. Als men toch moeilijke vraagstukken wil aanpakken dan lijkt het voor de hand te liggen om een beroep op de wetenschap te doen. De politiek heeft noch voor het een noch voor het ander gekozen. Deregulering is een fictie gebleken.

In plaats daarvan wordt naar de dwingende regelgeving gegrepen. In Vrij Nederland van januari 2016 geeft Bart de Koning hiervan een mooie beschrijving. Hij maakt duidelijk dat de vrijere geëmancipeerde mens binnen de perken van zijn vrijheden moet worden gehouden en dus meer regels nodig heeft. Regels, waarvan “politici die zichzelf als technocraten presenteren, die de samenleving zo efficiënt mogelijk willen besturen”, met graagte gebruik maken. Dat hier sprake is van een methodiek waarin het doel de middelen heiligt schijnt weinig mensen te deren. Toch zijn de consequenties aanzienlijk.

In discutabele zaken volgt de waarheid immers niet uit een onderzoek van de feiten. Nee, via bindende regels wordt door de overheid bepaald wat goed en wat waar is. Deze situatie kan gemakkelijk leiden tot gemakzucht en escapisme. Want als moeilijke aangelegenheden niet door onderzoek maar per decreet worden opgelost ontbreekt de noodzaak om als overheid een lerende organisatie te zijn. Is dit escapisme de verklaring voor de waarneming van Tuchmann dat overal voortgang is geboekt behalve op bestuurlijk terrein?

11 DWANGBELEID: CRISIS- EN HERSTELWET EN RIJKSCOORDINATIEREGELING

Uit de 121 pagina's tellende Memorie van Toelichting (MvT) bij de Crisis en Herstelwet blijkt dat het doel ervan is om de in 2008 uitgebroken economische crisis te bestrijden. En wel door het aanjagen van grootschalige projecten. Volgens de regering verzandt de uitvoering van die projecten in stroperige procedures. De uitzonderlijke economische situatie rechtvaardigt een ongewone aanpak, ook op het gebied van wet- en regelgeving, aldus deze MvT.

Jammer voor de bedenkers van de wet: een door de vakgroep Bestuursrecht en Bestuurskunde van de Rijksuniversiteit Groningen uitgevoerde studie laat geen spaan heel van de motieven om die wet in te voeren. Haagse regeltjes blijken geen soelaas te bieden voor economische malaise. Het zou een teken van wijs beleid zijn geweest om, dit wetende, de wet in te trekken. Het tegendeel is gebeurd. Want de als tijdelijk gepresenteerde wet (expiratiedatum 1 januari 2014) wordt permanent gemaakt. Met dat permanent maken is al op een verdacht vroeg moment, namelijk al binnen een jaar nadat de wet in werking was getreden, begonnen. Dit doet vermoeden dat "Den Haag" nimmer van plan is geweest om deze wet weer af te schaffen.

Deze gang van zaken laat weinig anders over dan te concluderen dat de Crisis en Herstelwet een manier is om macht naar je toe te trekken maar zeker geen reclame voor de democratie noch voor de geloofwaardigheid van de overheid.

Tekenend voor het democratisch tekort is een nota van het ministerie van Infrastructuur en Milieu getiteld: "Over de Crisis- en herstelwet; voor *bestuurders van provincies, voor ontwikkelaars, maatschappelijke organisaties en bedrijven".* (Juli 2013). Hier worden 17 miljoen burgers overgeslagen.

Als "Den Haag" via deze wet macht naar zich toe trekt, dan willen de gemeenten daar ook graag gebruik van maken. In Binnenlands Bestuur

van 30 maart 2018 staat te lezen, dat al 125 gemeenten deze wet gebruiken om de inwoners hun wil op te leggen. Alles wijst erop dat de overheid de stelling aanhangt van: “Hoe mondiger de burgers hoe meer regels er nodig zijn om die mondigheid de kop in te drukken”.

De Rijkscoördinatieregeling is een machtsmiddel waarmee veel projecten zoals windturbinecomplexen worden doorgedrukt. Zelfs Natura 2000 gebieden zijn niet veilig, zoals blijkt bij het “Windpark Fryslân” in het IJsselmeer. De Milieu Effect Rapportage (MER) biedt geen bescherming. Dat wordt pijnlijk duidelijk in de MER van het Windpark Noordoostpolder (Oktober 2009). De projectontwikkelaars willen niet dat de onderzoekers het 0-alternatief in de overwegingen nemen!!! Dat wil zeggen dat de onderzoekers niet mogen nagaan of het niet beter is om de bouw van het windpark achterwege te laten. Want dat is voor de initiatiefnemers geen reëel alternatief, zo staat er in het MER-rapport. Het is dus volstrekt logisch dat er nog nooit een “windpark” is afgeblazen vanwege een negatief MER advies. De uitkomst van het MER-rapport staat van tevoren vast.

Aldus bieden de Crisis en Herstelwet alsmede de Rijkscoördinatieregeling de bevolking rechtszekerheid noch bescherming tegen de voornemens van agressieve belangengroepen.

12 BUREAUCORPORATIVE STAAT

Corporatisme slaat op een situatie waarin niet-gekozen personen en instellingen een grote invloed uitoefenen op het beleid in een land. Die situatie doet zich in ons land voor en wel in toenemende mate. De opkomst van het corporatisme wordt in de hand gewerkt door de bureaucratie en door de toenemende complexiteit van de maatschappij. Steeds meer processen zijn ofwel grensoverschrijdend dan wel onbeheersbaar geworden. De overheid kan het niet meer alleen en zoekt hulp in de polder. In feite is daar al in 1950 met het instellen van de SER, waarin werkgevers en werknemers zijn vertegenwoordigd, mee begonnen. Later hebben veel andere partijen aan de deur geklopt; deels met succes.

Een plaats aan het stuur van het land is wat elke organisatie graag wil. Om dat doel te bereiken worden twee strategieën veel toegepast. Strategie 1 is om op enigerlei wijze pleitbezorgers (lobbyisten) in de buurt van de regeringszetel te stationeren. Men moet daar niet te licht over denken. Want lobbyisten telt men in steden als Brussel en Den Haag niet in honderd- maar in duizendtallen.

Strategie 2 zegt dat men moet proberen om zitting te krijgen in politiek belangrijke gremia. Dat lukt gemakkelijker als je door de media wordt gepushed. Van politici is bekend dat zij de media nauwlettend in de gaten houden. Om te weten of zij zelf worden geciteerd, dan wel om dingen op te pikken, waaraan zij aandacht kunnen schenken. Ergo: de media zijn belangrijk voor keuze van de onderwerpen waarop de politiek zich richt. Voor organisaties is het dus van belang om zich zowel publicitair als politiek in de kijker te spelen. Vooral de milieuorganisaties zijn zich dit zeer bewust. Wijnand Duyvendak laat daar geen twijfel over bestaan; evenmin trouwens als over het feit, dat de macht van deze organisaties voor een groot deel berust op de hechte band met de media.

In 2013 heeft de regering de sluizen naar participatie van belangen-organisaties in het politieke bedrijf open gezet. In dat jaar is er immers een Energieakkoord gesloten, waaraan allerhande (belangen-)

organisaties hebben meegedaan. Vanaf dat moment heeft niet de politiek – de Tweede Kamer – op de zo belangrijke terreinen van het energie- en klimaatbeleid, maar de niet-gekozen partners de leidende (en controlerende) rol. Van nu af leven we in een bureaucorporatieve staat hetgeen een staat “voorbij de democratie” is. In deze staat komt eenieder voor zichzelf op hetgeen het systeem richting profitocratie doet drijven. Dat moet worden voorkomen. De aangewezen weg daarvoor is een rigoureus herstel van de democratie. Dat biedt de grootste garantie van het samenvallen van het beleid en de voorkeuren van de bevolking.

13 FINANCIEEL KANNIBALISME

Het algemeen belang is geen kerntaak van de organisaties die mede aan het roer van dit land staan. Ware dit wel het geval, dan zouden zij zich als politieke entiteiten in de verkiezingsstrijd hebben geworpen. Nee, hun deelname aan beleidsvormende gremia is een activiteit ten dienste van het belang van de eigen organisatie. Tot dat belang behoren het vermijden van risico's en het zo mogelijk afwentelen van lasten naar derden. Voorts moet worden voorkomen dat derden je dwingen om dingen te doen die je zelf niet wilt. Met het aangaan van verplichtingen ben je dus voorzichtig.

Het aangaan van coalities met de overheid biedt de niet-gekozen organisaties de kans om zeggenschap te krijgen over zaken, die eigenlijk aan de overheid zijn voorbehouden. Een goed voorbeeld is het Energieakkoord uit 2013. De deelnemers aan dit akkoord hebben nagelaten de kosten ervan te vermelden. Wel staat vast dat de rekening bij de huishoudens zal worden gelegd. Hetgeen betekent dat de coalitie die het Energieakkoord heeft opgesteld de kosten ervan met succes op derden heeft afgewenteld. Waaruit voorzichtig mag worden geconcludeerd dat de medezeggenschap- zo men wil: politieke emancipatie-, van niet gekozenen gemakkelijk resulteert in een greep in andermans portemonnee.

Dat de bevolking hiertegen niet in opstand komt is wel logisch want weinig mensen kennen de achtergronden van de opgelegde lasten. Bovendien is het op de buren afwentelen van eigen kosten een gebruikelijke en dus maatschappelijk geaccepteerde handelswijze. Hierop berust de buitensporige subsidiecultuur van dit land. Subsidies en omkoopbedragen hebben veel met elkaar gemeen. In beide gevallen doen de ontvangers ervan dingen, die zij zonder die bedragen niet zouden doen. Het is dus heerlijk om subsidie te ontvangen. Want dan kun je anders onbereikbare dingen realiseren. Nietwaar?

Wat gebeurt er in feite als jij op kosten van de buurman leuke, economisch onrendabele, dingen doet en de buurman hetzelfde op jouw

kosten? Dan hebben jullie alle twee het gevoel het mooi te hebben gefikst. Maar de realiteit is, dat ieder van jullie geld heeft verspild. In een systeem waarin de subsidiestromen kriskras van gevers naar ontvangers lopen betekent dit een aantasting van de koopkracht over de hele linie. Terwijl iedereen het gevoel heeft te profiteren van de subsidiestromen vindt er in werkelijkheid een proces van kannibalisatie plaats. Dit proces resulteert in een vermindering van de koopkracht van de hele bevolking. Ook de in dit land zo populaire en invloedrijke loterijen doen hier volop aan mee.

In dit land is echter slechts ten dele sprake van een kriskras systeem. Het bureaucorporatisme zorgt ervoor dat grote subsidiestromen in de richting gaan van een gering aantal ontvangers. Niet toevallig zijn die ontvangers tevens medebepalend voor hetgeen er in het land gebeurt. Voor deze grote subsidiestromen bestaat een enorme lobby, die niet anders kan worden verklaard dan dat er flink aan valt te verdienen. Niet voor niets behoort het begrip “subsidiemiljonair” tot ons vocabulaire.

Wat dit betreft zijn het bedrijfsleven en de vakbonden aan het verzaken. Zij hebben blijkbaar niet in de gaten dat het woud aan subsidies een enorme uitholling van ‘s lands consumptieve bestedingspotentie veroorzaakt. Alarmerend, maar wel in overeenstemming met het voorgaande, is de mededeling in de Miljoenennota 2018, dat het aandeel van het netto nationaal inkomen dat naar de huishoudens gaat tussen 1995 en 2015 is gekelderd van 62% tot 56%. Dit is een aderlating van liefst € 40 miljard op jaarbasis. Dat is ruim € 5000 per huishouden. Helaas wordt daarover gezwegen. Over een welvaartsstijging wordt wel gerept, maar daar merken de huishoudens niets van. Geen wonder dus dat de Rabobank recentelijk met enige zorg concludeerde dat onze huishoudens over weinig vrij spaargeld beschikken.

Remedie: stoppen met het verspillen van subsidiegeld aan (energie-) projecten en lastenverlichting voor de burger. Het huidige beleid leidt alleen maar tot hogere lasten en meer voedselbanken.

14 ENERGIE; PIKORDE IS WEL DUIDELIJK

Energie staat sinds de Industriële Revolutie zowel politiek als economisch op nummer 1 in de wereld. Tot dusver is het daarbij altijd gegaan om fossiele brandstoffen, maar daar komt verandering in. Dat komt door twee oorzaken namelijk:

6. Die fossiele bronnen zullen ooit uitgeput zijn, dus is het zaak om naar alternatieven te zoeken, en
7. Bij het verbranden ervan komen zaken als fijnstof en broeikasgassen vrij. Aan deze gassen wordt een onwenselijk opwarmend effect op de aardse atmosfeer toegeschreven.

Hiermee opent zich een markt voor alternatieven zoals energie uit zon, aardwarmte, wind en biomassa. Simultaan hiermee hebben van origine marktvreemde -vooral milieugeoriënteerde- organisaties de machts-verhoudingen op het mondiale energietoneel verschoven. Deze nieuw-komers laten zich vooral gelden op de met veel publiciteit omgeven klimaatconferenties (COP – conference of the parties).

Anders dan de fossiele sector spekken de nieuwkomers de staatskassen niet. Integendeel, zij hebben subsidies nodig. Om daar voldoende van te krijgen hebben zij een veelzijdige lobby ontwikkeld. Ook profileren zij zich gewiekst door het benadrukken van de mens- en aardelievendheid van hun boodschap. Hetgeen een boodschap is waarmee de politiek zich ook graag vereenzelvigt: uitzicht bieden op een toekomst met schone energie en vrijwaring van klimaatgevaren. Ergo, anders dan bij de fossiele sector lopen de doelen in dit geval meer parallel. Bovendien helpt het dat deze hoogstaande doelen aan onze actoren een morele meerwaarde geven.

Aldus heeft zich een kern van overheids- en (vooral) milieuorganisaties gevormd, die niet alleen de energieagenda bepaalt, maar tevens als het ware één financieel (subsidie)regime vormt, waarbij de overheid als financier optreedt.
De worst van subsidies, de morele meerwaarde van de afkeer van fossiel alsmede gunst van de pers is voor veel actoren een reden om zich nederig

bij genoemde kern aan te sluiten. Dat doet niet alleen een coalitie van installatiebedrijven en fabrikanten van cv-ketels die per 2021 de gasketels uit onze huizen wil bannen. De captains of industrie die drie dagen naar Spitsbergen gaan en als volleerde klimatologen en glaciologen terugkeren met de boodschap dat zij de dure energietransitie mee willen helpen financieren doen niet anders. Men wordt verondersteld hier geen eigenbelang in te zien. Wij zien dus heterogeen samengestelde coalities (soms aangeduid als monsterverbonden) ontstaan die zeer invloedrijk zijn en vanuit die positie aan de basis hebben gestaan van het in 2013 gesloten Energieakkoord.

15 MISMANAGEMENT: ENERGIEAKKKOORD

In september 2013 is er een Energieakkoord gesloten. Drie belangrijke kenmerken daarvan zijn:

8. Het akkoord is gesloten door een 50-tal, overwegend niet-gekozen organisaties, die zichzelf gerechtigd hebben verklaard een akkoord op te stellen dat zware verplichtingen aan het volk oplegt. De Tweede Kamer heeft daar geen stokje voor gestoken.
9. Er zijn diverse berekeningen gemaakt van de kosten van dit akkoord. De uitkomsten lopen uiteen van € 70 miljard tot € 110 miljard; per saldo op de brengen door de huishoudens in dit land.
10. De realisatie van het akkoord zal een grote impact hebben op de leefwijze en leefomgeving van mens en dier te land en ter zee.

Dit akkoord grijpt diep in in ons leven. Dus moet het zeker bestand zijn tegen de volgende 6 toetsen.

Toets 1: In hoeverre zijn de te nemen kostbare en ingrijpende maatregelen bewezen effectief? Worden fossiele brandstoffen significant overbodig en met hoeveel graden wordt de opwarming van de atmosfeer beperkt?
Deze onderwerpen komen in het Energieakkoord niet aan de orde. Transparantie ontbreekt.

Toets 2. Is het akkoord op democratische wijze tot stand gekomen?
De verkiezingsprogramma's van alle politieke partijen zwijgen over dit akkoord. Van een mandaat van het volk aan de volksvertegenwoordigers is dus geen sprake. De ondemocratische Crisis – en herstelwet dwingen de maatregelen af. Daarom scoort het akkoord qua democratisch gehalte een beschamende onvoldoende.

Toets 3. Bij een akkoord als dit zal elke manager letten op planning, financiering en innovatieve voornemens. Hoe staat het daarmee?
"Hou zo lang mogelijk zo veel mogelijk opties open" is een gouden regel in de besliskunde. Langer dan 2 á3 jaar vooruit-

kijken is onmogelijk. Op basis van het Energieakkoord gaat de overheid verplichtingen aan voor 15 jaar of langer. Dat kun je een bevolking niet aandoen. Bij de financiering zal elke manager zich afvragen welke resultaten worden geboekt per miljard uitgegeven euro's en of dezelfde resultaten niet goedkoper kunnen worden bereikt. Het Energieakkoord zwijgt hierover evenals over innovatieve programma's.

Toets 4. Ligt een analyse van nut en noodzaak aan het Energieakkoord ten grondslag?
Het antwoord luidt: nee.

Toets 5. Bij een complexe materie als het Energieakkoord moet een regelmatige evaluatie voor feedback en bijsturing zorgen. Hoe staat het daarmee?
In het Akkoord wordt per 2016 een evaluatie beloofd. Onder de mom van evaluatie is echter geen evaluatie maar een voortgangsrapport aangeboden. Het volk wordt hiermee knollen voor citroenen verkocht.

Toets 6: Hoe staat het met het saldo van de maatschappelijke kosten en baten van het plan?
Ook op dit punt ontbreekt transparantie. Derden hebben de kosten van het plan geschat. De maatschappelijke opbrengsten blijven een black box. Wel is het duidelijk dat de huishoudens voor het merendeel van de kosten opdraaien en dat dit zal leiden tot een aanzienlijke denivellering van de inkomens. Is dit wat de politieke meerderheid wil????

Zelden zal er een zo ingrijpend akkoord op zulke slechte gronden zijn gesloten!

16 KRUIWAGENFUNCTIE KLIMAAT

De Utrechtse hoogleraar meteorologie en klimatologie prof. dr. S.W. Visser kon zowel star als flexibel zijn. Zelf vond ik hem eens star omdat hij niet instemde met mijn plan om de wolkenvormen uit een ander dan het door hem voorgeschreven boek te leren. Wetenschappelijk toonde hij echter een grote flexibiliteit. Want in zijn inaugurele rede betoogde hij dat zonnevlekken geen invloed hebben op het weer. In zijn afscheidscollege bleken zijn inzichten in de tussenliggende jaren 180° te zijn gedraaid. Nu verduidelijkte hij waarom zonnevlekken wel degelijk van belang zijn voor het weer.

Voor een wetenschapper is dat een bewonderenswaardige houding: open staan voor zowel het gestelde als voor het tegengestelde en daar een gelijke behandeling aan geven.

Concreet betekent dit dat het hoognodig is om in Nederland een paar leerstoelen meteorologie/klimatologie te bezetten door wetenschappers die onafhankelijk, dus sceptisch, staan tegenover de bevindingen van het politiek zo strikt ingekaderde IPCC, dat het monopolie op de -omstreden- waarheid heeft. Aldus wordt de kennis omtrent klimaatverandering deels wetenschap en deels (dogmatisch) geloof. Een toestand die onwrikbaar vast zit.

Jan en alleman blijkt verstand van klimaatverandering te hebben. Wij moeten geloven dat de paus, Haagse rechters, filosofen, historici, journalisten en krantenlezers, representanten van milieu- en andere groepen, bankiers, verkopers van gas, tijdrijpmakers, politici en oud-politici en bonzen uit het bedrijfsleven allemaal zo goed zijn ingevoerd in de complexe vraagstukken van de klimatologie, dat zij daarover publiekelijk een invloedrijk oordeel kunnen verkondigen. Jammer dat velen van hen daarbij het demagogische boek van Oreskes en Conway als hun bijbel aanroepen.

Hier gaat de regel “zoveel mensen, zoveel doelen en zoveel bij-bedoelingen” op. De in brede klimaatkringen zeer prominente Duitser Ottmar Edenhofer (one of the world’s leading experts on climate change

policy) maakt hiervan melding. In de Neue Zürcher Zeitung van 14 januari 2010 schreef hij dat de grote Klimaatconferentie van Cancun niet over het klimaat ging maar de grootste economische conferentie sinds de Tweede Wereldoorlog was. In werkelijkheid gaat het om de hertverdeling van ‘s werelds welvaart, aldus Edenhofer.

Anders dan Edenhofer, ontpopt Christiana Figueres (zij was “Executive secretary of the UN Framework Convention for Climate Change”) zichzelf als een maatschappijhervormende activiste. Zij wil de maatregelen rond het klimaat als werktuig gebruiken om onze huidige maatschappij er onder te ploegen. In Investors Business Daily van 10 februari 2015: schrijft zij “Dit is voor de eerste keer in de geschiedenis van de mens dat wij onszelf tot taak stellen om binnen een afgesproken tijdsbestek het sinds de industriële revolutie heersende economische systeem te vervangen”.

Voor zover bekend hebben noch Edenhofer noch Figueres tegengas gekregen. Kennelijk zijn hun waarneming en streven dus zowel bekend als geaccepteerd. (Zou over dit onderwerp een referendum niet op zijn plaats zijn geweest?) Kan het zo maar gebeuren dat onder de noemer van klimaatpolitiek wordt gestreefd naar een maatschappelijke revolutie waar Karl Marx niet aan zou durven denken? Het is overduidelijk dat de discussie over het klimaat volledig is verpolitiseerd. Anders zou er geen klimaatwet komen en zou zich ook de zotte situatie niet hebben voorgedaan, dat de samenvattingen van de belangrijke IPCC Assessmentrapporten het product zijn van politieke onderhandelingen.

Dit alles leidt tot drie conclusies.

1. Bij het klimaatbeleid maken veel actoren wat graag gebruik van de kans om op de kruiwagen van de overheid mee te rijden in de richting van eigen doelen. Het voorzien in de behoefte aan kruiwagens is echter geen taak van de overheid!
2. Dat president Trump uit het Parijse klimaatakkoord is gestapt is klimatologisch gezien van geen belang. De grote ophef die dat desondanks heeft veroorzaakt komt omdat het -in overeenstemming met de bevindingen van Edenhofer- gaat om een agressieve

economische daad, die meerdere partijen in de portemonnee raakt. En die partijen laten luidkeels weten dat zij dáár gevoelig zijn.

3. Het klimaatbeleid verwaarloost de belangen van de bevolking. Die is gebaat bij wetenschappelijk verantwoorde keuzes. Zo niet het politiek-corporatieve syndicaat dat alleen welgevallige informatie eist en gedoogt. Aldus moet de bevolking talloos veel miljarden ophoesten zonder enige garantie dat het mogelijk is het klimaat te beïnvloeden. Voor de hoofdrolspelers is het fijn dat zij zichzelf en de gokkast kunnen betalen met andermans geld.

17 VOORZORGSPRINCIPE? DAT DOE JE JEZELF TOCH NIET AAN?

Vreemd aan het klimaatbeleid is dat het niet doel- maar middelengericht is. Neem het Energieakkoord: met hoeveel dagen, maanden of jaren wordt de uitputting van de voorraad fossiele brandstoffen uitgesteld als gevolg van dit akkoord? Wij weten het niet.
En het Klimaatakkoord: hoeveel graden minder wordt de aarde als gevolg van dit akkoord opgewarmd? Wij weten het niet. Dit niet weten betekent dat er juist ten aanzien van de meest cruciale zaken geen doelen worden gesteld. Dus concentreert men zich op middelen, die, naar men hoopt, werkzaam zullen zijn. In het bijzonder wordt er veel, zo niet alles, verwacht van een reductie van de CO_2-uitstoot. De -vervroegde- sluiting van kolencentrales moet daaraan bijdragen. Die sluiting werd in het journaal van 8 mei 2018 door de minister van EZ aangekondigd. Daarbij werd gesteld dat die centrales ontzettend klimaat- belastend zijn.

Uit de woorden van de minister moet wel worden opgemaakt, dat de sluiting van die twee centrales zoden aan de dijk zet. Dat het dus significant bijdraagt aan de oplossing van het klimaatprobleem, wat dat ook moge zijn.
Toch had de minister er goed aan gedaan zijn uitspraak te bewaren voor het kinderprogramma “Kletspraat”. Hij wist natuurlijk -of behoorde te weten- dat het dagblad Trouw (03 december 2015) meldde dat de wereld nog 2444 kolencentrales in petto heeft. Ofwel; per centrale die hier op ons aller kosten wordt gesloten worden er elders 1200 geopend. De minister stelde zich op als koopman in symboolpolitiek.

Over CO_2-beperking gaat ook het klimaatakkoord, dat per2030 een reductie van 49% wil. Daaraan moeten diverse sectoren hun bijdrage leveren. Over de grootte van die bijdrage is onderhandeld aan 6 tafels:

4. Gebouwde omgeving,
5. Mobiliteit,
6. Industrie,
7. Elektriciteit,

8. Landbouw en landgebruik, en
9. Klimaatberaad.

In grote lijnen deden dezelfde beraadslagers mee, die ook het Energie-akkoord hebben bedacht in ruime mate aangevuld met zij-instromers. Opvallend is de afwezigheid van wetenschappelijke kennis omtrent het klimaat. En voorts is, net zoals bij het Energieakkoord, de bevolking, die straks de rekening van alles krijgt gepresenteerd, geheel buiten het overleg wordt gehouden. Democratie? Er zijn blijkbaar momenten dat je daar even niet aan toekomt.

Evenmin is het voorzorgsbeginsel toegepast. Het klimaatbeleid gaat over dermate belangrijke zaken dat a) een nul-fouten beleid noodzakelijk is en b) er wordt gegarandeerd dat de door de bevolking te brengen offers een van tevoren afgesproken effect zullen hebben. Omdat aan geen van deze voorwaarden wordt voldaan is een serieuze toepassing van het voorzorgsprincipe zowel noodzakelijk als urgent.

Daar kan toch niemand tegen zijn? Want de hoofdrolspelers in het klimaatoverleg (de milieubeweging zat als spil aan alle 6 de tafels) zijn toch grote voorstanders van dat beginsel? Op basis van dat beginsel wordt op velerlei gebied heftig geremd. Denk aan kernenergie, genetische modificatie en innovatieve voedingsmiddelen.

Het voorgenomen klimaatbeleid heeft repercussies voor de hele bevolking en schreeuwt dus als het ware om toepassing van het voorzorgsprincipe.

Maar ja, met dat beginsel val je een ander lastig, niet jezelf.

18 KLIMAATWET DEEL I: VRIJHEID VAN GODSDIENST, NIET VAN GELOVEN

Het is 26 juni 2018, Haagse politici melden verheugd dat zij het eens zijn geworden over de meest ambitieuze klimaatwet ter wereld. Dat lijkt meer dan het is, want slechts 6 andere landen hebben ook zo´n wet. De overige 190 landen rekken hun bestaan zonder.

Hoe blij moeten we met die wet zijn? Heel erg blij als wij zeker zouden weten dat de wet deugdelijk is gefundeerd en effectief het klimaat op aarde zal bijsturen. Over de slaagkans daarvan wordt echter gezwegen.

De bedoeling van de klimaatwet is om tegen 2050 ten opzichte van 1990 95% minder CO_2 uit te stoten. Dat moet ervoor zorgen dat het klimaat niet te veel opwarmt. Is CO_2 plotseling een probaat werkend middel geworden? In de Urgenda- procedure heeft de overheid toch aangetoond, dat het belang van CO_2 voor het klimaat niet meer dan enkele tienduizendsten van een graad Celsius bedraagt? Als dat waar is dan is het toch wanbeleid om de bevolking zwaar te laten betalen voor buitensporig dure klimaatinspanningen waarbij een niet-werkend middel wordt ingezet? Of zijn we te goedgelovig en gaat het in werkelijkheid niet om het klimaat maar om de gigantische geldstromen, die door ingrepen in het CO_2- systeem op gang worden gebracht?

De klimaatwet ademt de jaren 70 van de vorige eeuw. Dat waren de hoogtijdagen van het geloof in de maakbaarheid van de maatschappij. Dat liep op een fiasco uit. Nu hebben wij wel vrijheid van godsdienst maar zijn verplicht te geloven in de maakbaarheid van het klimaat. Waarbij uitsluitend wordt gedacht aan ouderwetse oplossingen: de al uit en te na ontmaskerde windenergie resp. energie uit biomassa alsmede zonne-energie waaraan in een nog steeds onrijp stadium miljarden gemeenschapsgeld worden verspild. Kennelijk ontgaat het de overheid dat het subsidiëren van onrijpe processen de innovatie ervan in de weg staat. Waarom innoveren als er toch bakken geld beschikbaar worden gesteld? Inderdaad: Barbara Tuchmann is nog zo actueel als wat.

Van vertrouwen in toekomstige succesvolle innovaties is geen sprake. Neem kernenergie als voorbeeld. Daarop rust nog steeds een dom taboe. Machtige niet gekozen groeperingen in onze samenleving staan, wat innovaties op dit gebied betreft, op de rem. Tot schade van de gemeenschap, maar volop ondersteund door de meeste media. Evenmin wordt rekening gehouden met de mogelijkheid om straks CO_2 om te zetten in nuttige grondstoffen. Ook deze innovatie zou in brede kringen zeer onwelkom zijn. Het zou immers het bestaansrecht ontnemen aan ontelbaar veel bedrijven en organisaties. Het zou een economisch technologische revolutie ontketenen en de mensheid bevrijden van het zware psychologische en financiële CO_2-juk dat haar nu verplicht dingen te doen die zij vrijwillig nooit zou doen. Een soortgelijk effect zal optreden als het brede syndicaat van overheden en belangengroepen toe zouden geven dat invloed van CO_2 op het klimaat toch echt klein tot verwaarloosbaar is.

Niet het klimaat maar de demografische ontwikkelingen zullen het probleem van deze eeuw vormen een probleem waaraan echter niets valt te verdienen en dus wordt overgelaten aan hulporganisaties.

Wordt vervolgd; zie hoofdstuk 21.

19 RECHT IS KROM

De Raad van State (RvS) is een eerbiedwaardig instituut dat in enigerlei vorm sinds 1531 bestaat. Knap oud dus, maar ook verouderd?

De huidige taken van de RvS zijn:

a. regering en parlement adviseren over wetgeving en bestuur en
b. bestuursrechtspraak in het bijzonder inzake geschillen tussen burgers en overheid en tussen overheden onderling.

Wat punt b) betreft ligt de veronderstelling voor de hand dat de RvS burgers beschermt tegen de oppermachtige overheid en dus populair zal zijn bij het volk. Toch ontmoet men nooit een burger die enthousiast is over de uitspraken van de RvS. Integendeel zelfs; meestal is er sprake van teleurstelling. Hoe kan dat?

De meeste burgers die hun recht zoeken bij de RvS hebben bezwaren tegen plannen van de overheid. Hoe die plannen tot stand zijn gekomen zal hun een zorg zijn. Het gaat erom wat die plannen hen materieel en/of immaterieel zullen aandoen. Precies hier ligt de kern van het probleem. Want wat de bezwaarmakers niet interesseert is juist de kerntaak van de RvS: controleren of de plannen op procedureel juiste wijze zijn ontwikkeld. Als dat het geval is- en in het overgrote deel van de gevallen is dat zo- dan krijgen de bezwaar makende burgers nul op hun rekest. Met algemene teleurstelling als gevolg.

De pijn zit dus bij de inhoud van de plannen. Inhoudelijk zouden de plannen moeten worden beoordeeld door democratisch gekozen gremia zoals gemeenteraden of provinciale staten. Daar zou moeten worden gelet op nut en noodzaak, kosten en baten, maatschappelijke impact, mogelijke alternatieven, effectiviteit (als het gaat om gesubsidieerde plannen) etc. In theorie gaat dit misschien wel goed, zo niet in de praktijk. Plannen worden ingediend om doelen te bereiken. Daarom zullen plannenmakers ze presenteren met een opgesmukt verhaal. Dat zij bijvoorbeeld belangrijk, zo niet onmisbaar zijn voor de samenleving. Ze zullen strikt vermijden om de negatieve aspecten, die aan elk plan kleven,

te noemen, laat staan te benadrukken. Maar wie moet dat dan wel doen? Welke indiener van plannen, overheid of particulier, zal opdracht geven voor een 100% zuivere evaluatie? Gesteld dat er überhaupt onafhankelijke deskundigen te vinden zijn. (Zie voorgaande hoofdstukken).

Aldus kan het gebeuren dat de RvS plannen aangeboden krijgt die netjes volgens de regels tot stand zijn gekomen maar inhoudelijk zo rot zijn als een mispel. De burger die hiertegen protesteert heeft het gelijk aan zijn kant maar krijgt dat niet.

Hieruit volgt dat rechtspleging zinloos is al je de inhoud van de plannen niet even secuur evalueert als nu met de procedures gebeurt. Die inhoudelijke toetsing mag die naam niet dragen. Belangenpartijen kunnen hun gang gaan en -zoals bij windparken gebruikelijk is- rapporten indienen die niet hadden hoeven te worden geschreven omdat de conclusies ervan al bij voorbaat vast stonden.

Er zit niets anders op dan de RvS uit te breiden met een tweede poot die niet de procedures maar de inhoud van de plannen beoordeelt. Dat zal een ongekende bijdrage leveren aan de democratie in dit land.

20 €€€€€€€€€€€€€

Een financiële paragraaf ontbreekt in zowel het Energie- als het Klimaatakkoord. Beide akkoorden passen in de subsidie-gedreven maatschappij. Daarin is subsidieverwerving niets anders dan het massaal proberen om je eigen kosten op anderen af te wentelen. Dat is geen verdienmodel waarmee je loopt te pronken; het lijkt immers niet op maatschappelijk verantwoord ondernemen.

De minister behoort op onze centen te passen. Deze bewindspersoon schrijft in de kamerbrief van 23 februari 2018 weliswaar dat er op kosteneffectiviteit zal worden gelet, maar vult dat niet in.

Neem het landschap ontsierende windturbinecomplex dat in het IJsselmeer zal verrijzen en waaraan € 1500 miljoen subsidie is toegezegd. Eisen wat betreft nut en noodzaak c.q. maatschappelijke kosten-baten zijn daarbij niet gesteld. Daarmee vervallen tevens de toetsingsmogelijkheden.

Qua kosten van de energietransitie/klimaatbeleid moeten we het doen met door de minister van EZ gegeven indicaties. Die heeft laten vallen dat de energietransitie alle economische groei op zal slokken.

Omdat het onderschatten van de kosten een overheidskwaal is, is het verstandig de door hem geïndiceerde bovengrens aan te houden. Dat resulteert in een totaal kostenbedrag van € 20 miljard per jaar en ruim € 600 miljard in totaal. Dat is € 80.000 per huishouden. Dat bedrag dekt iets meer dan het gasloos maken van de gebouwde omgeving (Veenstra 2018) maar is natuurlijk slechts een deel van alle kosten die uit het Energie- men Klimaatakkoord voortvloeien. Waar we op voorbereid moeten zijn? Het dubbele?

Op dit punt trekt de minister van EZ in zijn kamerbrief van 23 februari 2018 een merkwaardig Janusgezicht. Want hij meldt dat organisaties en bedrijven enthousiast klaar staan om het klimaatbeleid uit te voeren. Maar hij vraagt niet welke financiële risico's zij stuk voor stuk bereid zijn op zich te nemen. Dat hoeft hij ook niet te vragen want hij weet dat hij louter lege briefjes zal ontvangen. De risico's worden bij de huishoudens

gelegd en terecht vraagt de minister zich af of de huishoudbeurs niet te veel gaat lijden onder de transitie. Natuurlijk kent hij het antwoord maar durft daar niet mee voor de draad te komen. Dat antwoord is overbodig. Want nu al telt ons land 700.000 huishoudens met betalingsproblemen. Als daar nog eens een last van vele honderden miljarden overheen komt dan gaat dat aantal onbeheersbaar in de miljoenen lopen.

Wat er dan gebeurt laat zich raden: voor de financiering van de plannen zullen de vermogens van particulieren en van pensioenfondsen vergaand worden opgeëist. Hetgeen tevens het einde van het nu functionerende economisch stelsel betekent. Christiana Figueres en al haar medestanders die een suïcidaal maatschappijbeleid eisen kunnen dan de vlag hijsen!! Als het kabinet Rutte 3 niet wil tekenen voor dit scenario, waarop wij op basis van de misleidende, want alle pijnpunten verzwijgende, kamerbrief van 23 februari 2018 rechtstreeks aanstevenen, dan zal het beleid drastisch om moeten. Want nu geeft niemand maar dan ook niemand garanties dat de te brengen offers zinvol, nuttig en nodig zijn. Dogma's vervangen kennis.

Veel van de hoofdrolspelers roepen bij het minste gevaar om het voorzorgsprincipe. Welnu, hier is de noodzaak van dat principe keihard aanwezig. Want op basis van flarden kennis over zaken als het klimaat, over het verband tussen energie en klimaat, over de exacte betekenis van CO_2, over de samenhang tussen de tientallen variabelen die het klimaat bepalen, over de impact van menselijke activiteiten enz. is het volstrekt onverantwoord om ingrijpende beslissingen te nemen. Ergo: er bestaat een gerede kans dat de 100den miljarden euro's slechts worden uitgegeven om de zakken van belanghebbenden, hier en elders in de wereld, te vullen en dat de fraaie doelen op het gebied van klimaat, energie en milieu geen centimeter dichterbij komen.

Het gebrek aan financiële transparantie en verantwoording alsmede het niet onderbouwen van de besluiten door echt onafhankelijk kritisch-wetenschappelijk onderzoek moeten alarmbellen doen overgaan. De boel gaat hier heel erg mis.

21 KLIMAATWET DEEL II; GEBOUWD OP DRIJFZAND

Als wijsneuzig scholier heb ik eens een groepje oudere mannen -allen geboren in de 19e eeuw- uitgelegd hoe het komt dat het in de winter kouder is dan in de zomer. Ik werd hartelijk uitgelachen. Men wist het precies: in de zomer staat de zon dichtbij en ‘s winters wat verder weg. Geen twijfel mogelijk. Van zo’n onschuldig stukje onwetendheid heeft niemand last. Dat laat je zo. Maar dat wist ik toen nog niet.

Bij politici kan er nimmer sprake zijn van onschuldige onwetendheid. Daarvoor is hun werk te belangrijk voor andere mensen.
Vraag politici hoe het komt dat de klimaten op aarde veranderen en het antwoord (zie MvT op klimaatwet): “Het klimaat verandert. De aarde warmt op. Menselijk handelen is daar verantwoordelijk voor door landbouw, ontbossing en verbranding van fossiele brandstoffen. Door concentratie van broeikasgassen in de atmosfeer dreigt een onomkeerbare opwarming van de aarde met grote natuurlijke, sociale en economische gevolgen”.
Een klimaatwet moet dat voorkomen. Het enige beschikbare medicijn blijkt de beperking van de CO_2-uitstoot te zijn en wel in 2030 en 2050 met respectievelijk 49% en 95% ten opzichte van 1990. Dat doel kost de bevolking vele 100den miljarden euro’s.

De politiek heeft overal advies en consultaties ingewonnen, maar NIET bij de betalende bevolking! Het zijn vooral de belangencoalities, de deelnemers in de bureaucorporatieve staat, wiens mening is gevraagd. Die coalities doen niet moeilijk over aan de burgers op te leggen lasten. Zolang zij zelf maar buiten schot blijven.

In deze situatie “voorbij de democratie” ontvangt de burger geen garanties als tegenprestatie voor de op te brengen lasten. Dat kán ook niet. Want van zekerheid op succes van het te voeren beleid is geen sprake. Dat blijkt wel uit de vragen die Louise Fresco in NRC-Handelsblad heeft gesteld. Ik citeer er 4 van:

a. Blijft een groot deel van de wereld niet gewoon fossiele brandstof gebruiken?
b. Moet Nederland het braafste jongetje van de klas zijn?
c. Moet alles wijken voor het klimaat?
d. Welke is de beste geografische schaal voor maatregelen?

Antwoorden op deze vragen zijn er niet. Hetgeen betekent dat voorbereiding van de klimaatwet zeer onvoldoende is geweest.

De klimaatwet negeert niet in te schatten risico's, want:

- Stel de memorie van antwoord op de klimaatwet heeft gelijk: de mens is de oorzaak is van ongewenste klimaatverandering. Dan heeft het z.g. klimaatprobleem demografische oorzaken. Dus zullen demografische maatregelen, zoals het terugdringen van het aantal mensen op aarde, in belangrijke mate bij moeten dragen aan de oplossing. Maar hoe laat dit zich rijmen met de eenzijdige inzet op CO2-beperking? Is dat een voorbehoedmiddel ter beperking van de bevolkingsgroei? Nee toch?
- Jaarlijks groeit de wereldbevolking met 80.000.000 zielen. Dit betekent dat er elke 75 dagen evenveel mensen bij komen als er in ons land wonen. Een groot deel hiervan wordt geboren in volkrijke arme en armere landen. Deze snelgroeiende massa wil economische groei. Maar dat is volstrekt onverenigbaar met alles wat Nederland op het gebied van energie en klimaat wil.
- Laat niemand hier licht over denken. Want die onverenigbaarheid dwingt te kiezen tussen het Nederlandse model of het model waarin de `derde wereld` voort mag gaan met haar welvaartsstreven. Het eerste alternatief is 100% kansloos. Geen macht ter wereld zal in staat zijn om de helft van de wereldbevolking het recht te ontnemen om voor zichzelf een goed leven op te bouwen. En geen macht ter wereld zal kunnen voorkomen dat deze massa kiest voor de goedkoopste en ruimst beschikbare energiebronnen om hun idealen te verwezenlijken. Hetgeen betekent dat zij precies hetzelfde zullen doen wat wij in het nabije verleden ook hebben gedaan. Ergo: de demografische, sociale, economische, sociaal-geografische en

religieuze situatie in deze wereld is zodanig dat ons gekoppeld energie en klimaatbeleid geen schijn van kans heeft. Het doet er minder toe of de mens wel of niet mede-oorzaak van de klimaatverandering is. Is zij dat wel dan kan daar niets aan worden gedaan (exclusief adaptatie). Is zij dat niet dan is het onvermogen om er iets aan te doen per definitie een feit.

- Het energie-klimaatbeleid is extreem egocentrisch. Alle deelnemers in het Energieakkoord, het Klimaatakkoord en de klimaatwet doen dat om op de binnenlandse markt geld of (politieke) macht te verwerven. Aldus drijven zij onze maatschappij in de richting van een profitocratie. De gepropageerde maakbaarheid van het klimaat is nodig als verkoopargument.
- Er zijn talloos veel (regionale) klimaatverschillen met tientallen zo niet honderden oorzaken. Daarom is het zeer de vraag of wij wel van hét klimaat op aarde mogen spreken. Van de vormende krachten achter al deze sub-klimaten (CO_2, zon, wolken, urbanisatie, grondgebruik, stralingen, oceanen……) zijn de ins en outs, zoals de onderlinge wisselwerking, nog slecht bekend. Dit systeem is niet in een model met voorspellende waarde te vatten.
- Het IPCC is zich hiervan bewust: dat instituut komt niet met prognoses maar met projecties naar buiten. Politici en belang-hebbenden bij de geldstromen, die door het geloof in de beheers-baarheid van het klimaat op gang worden gebracht, kennen deze projecties een prognostische waarde toe die ze niet hebben. Aldus is het nota bene mogelijk om een klimaatwet te lanceren die op ficties is gebaseerd.

Wie bovenstaande rationeel op een rijtje zet vraagt zich in gemoede af of politiek Nederland door een kwade geest is behekst. Normale mensen zullen nooit een zo zelfvernietigende energie en klimaatpolitiek voeren.

Uit een oogpunt van management en behoorlijk bestuur zijn we met de klimaatwet op het absolute dieptepunt aangekomen.

22 HANDELEN IN ONZEKERHEID/HANDEL IN ZEKERHEDEN

Over onzekerheden gesproken. Paul Crutzen et. al. gebruiken in hun boekje op één pagina (pag. 17) niet minder dan 11 verschillende bewoordingen om de vele onzekerheden over het (ons) klimaat te benoemen! Veel van die onzekerheden hebben betrekking op de vraag of de klimaatmodellen van het IPCC voldoende betrouwbaar zijn. Deze modellen zijn wereldomvattend. Als geograaf geloof ik niet in integrale modellen die bijvoorbeeld de regionale klimaatverscheidenheden en hun toekomst voldoende nauwkeurig kunnen voorspellen. Dit ongeloof is lang geleden al gevoed door B. Greer Wootton, die in een evaluatie van GST (General Systems Theory) opmerkte: “Systems that apply to everything are logically empty”. Dit is een trefzeker doordenkertje dat de vraag opwerpt of mondiale allesomvattende klimaatmodellen logischerwijs niet leeg zijn. Dus toepasbaar zijn op alles en op niets?

Waarbij zij opgemerkt dat ook het IPCC geen zekerheden verkoopt. Integendeel, 100% zekere uitspraken komen niet voor. Veel gremia kunnen echter niet omgaan met deze voorzichtigheid van het IPCC. Daarom worden kansen gepromoveerd tot zekerheden. Daar merkt het publiek toch niets van.

Het IPCC komt niet naar buiten met klimaatprognoses maar met klimaatprojecties. Waar prognoses soms enig houvast voor beleid bieden is dat voor projecties niet het geval. Politici behoren dat te weten.

Het meeste gedoe is er over CO_2. Dat krijgt van ongeveer alles de schuld en om de uitstoot daarvan te beperken moet er alleen al in de provincie Fryslân voor € 14 miljard aan woningen worden versleuteld. (LC 18 juni 2018).

Merkwaardig genoeg weet het kabinet exact de invloed van CO_2 op het klimaat. Want het wenst niet aan de CO_2-eisen van de stichting Urgenda te voldoen omdat die eisen aan het eind van deze eeuw zullen resulteren in een slechts 1/22000ste graad lagere temperatuur. (Zie Memorie van

Grieven).
Hoewel ik bij deze cijfers een gevoel van hogere hocus pocus moeilijk kan onderdrukken blijkt toch dat zij serieus moeten worden genomen. Het is immers uitgesloten dat het Rijk in de rechtszaal onwaarheden verkondigt. Maar dan volgt daaruit slechts één conclusie*: CO_2 is van geen belang voor het klimaat op aarde en dus zijn de miljarden, die vanwege het klimaat in de energietransitie worden gestoken weggegooid geld*. Een conclusie die door de Deense onderzoeker Bjørn Lomborg en vele anderen wordt onderschreven.

Ter completering van het beeld nog dit. In een interview in de Volkskrant van 12 oktober 2017 verklaart Marcel Crok dat de voorgenomen 49% reductie van CO_2 zal resulteren in een geringere opwarming van $0{,}0003^0$C. Natuurlijk moest deze uitspraak worden gecontroleerd door een z.g. fact check. De uitkomst daarvan is: “Het klopt dat het Nederlandse klimaat-beleid maar enkele tienduizendsten of duizendsten van een graad aan opwarming schelen”. Dit roept onmiddellijk de vraag op: “wie is er zo gek om voor enkele tienduizendsten van een graad Celcius de bevolking van zijn koopkracht te ontdoen en de maatschappij op zijn kop te zetten?

Het voor de hand liggende antwoord (indachtig Ottmar Edenhofer) is: “niemand, maar het gaat ook niet om het klimaat, het gaat om de door de huishoudens op te brengen honderden miljarden euro’s”.

De minister van EZ – kamerbrief 24058 d.d. 31 mei 2016- verdedigt dit malle beleid door te beweren dat het CO_2- reductieprogramma nodig is omdat Nederland het klimaatakkoord van Parijs heeft ondertekend. Reactie: had dat niet ondertekend, dan hadden wij de ellende ervan ook niet gehad.
Natuurlijk is het bespottelijk beleid om eerst te berekenen dat je qua klimaat met CO_2 niets bereikt -hetgeen juist is; zie Matthijsen en het commentaar op diens artikel door De Jong, De Lange en Le Pair- en vervolgens net doet alsof je er het klimaat mee kunt redden. Ach, het verschil tussen woord en daad blijft in de politiek een heikel punt.

Tegenover een massa onzekerheden van wetenschappelijke kant staan de zekerheden van de commerciële en ideologisch gedreven helpers in

nood. Zij allen propageren een Energieakkoord, een Klimaatakkoord en een Klimaatwet. Voor de realisatie daarvan moet veel gebeuren. Aldus ontstaat er een grote markt voor windturbinecomplexen, vlaktes met zonnepanelen, warmtepompen en tal van andere manieren om energie te winnen. Dit alles schept een markt voor veel advieswerk. Met wetenschappelijk aantoonbare zekerheden heeft dit niets te maken. Het is handel waarin heel andere regels gelden. Daarin past dat hoog wordt opgegeven van de kwaliteit van de producten. Minder algemeen is dat er, zoals hier het geval is, geen garantie op wordt gegeven.

Laat het duidelijk zijn dat al de inspanningen om in de energiesector een markt op te bouwen best verklaarbaar zijn. Wellicht kunnen delen ervan zelfs dienen in een integraal plan voor de toekomst van onze energievoorziening. Uiteindelijk is het immers zo dat geld is als water. Als dat in de ene sector wordt verspild dan is het best mogelijk dat het van daar loopt naar een andere sector waar het een nuttig effect heeft. Elk nadeel heeft zijn voordeel, nietwaar? Maar deze relativerende gedachte kan geen basis voor gezond beleid zijn.

23 HOEWEL: HOE WEL?

Het energie- en klimaatbeleid gaat over bedragen die elk menselijk voorstellingsvermogen te boven gaan. Deze gigantische bedragen bepalen het gedrag van nationale en internationale spelers. Klimaat-conferenties zijn ‘s werelds grootste lobbyisten-bijeenkomsten!

De lasten van het thans gevoerde beleid gaan de draagkracht van ons economisch bestel te boven. Zit daar dan geen rem op? Nauwelijks. Collectieve verantwoordelijkheid blijkt een fictie te zijn. Dat komt omdat het overheidsbeleid dramatisch tekortschiet op de dimensies tijd, ruimte en diepgang (wetenschap).
Het is zielig hoe de politiek tracht problemen op te lossen met aftandse middelen en niet in de gaten heeft dat oplossingen zullen moeten komen van dingen die nu nog niet bestaan.

Er zou al veel zijn gewonnen als de “decisionmakers” zich aan het rekenen zouden zetten. Dat zal hen meteen leren dat klimaat en energie moeten worden ontkoppeld. Dat spaart dan meteen honderden miljarden euro’s.

Van belang zijn openheid en transparantie. Daaraan ontbreekt het op dit moment. Want de partijen in het spel rond klimaat en energie informeren de achterban slecht. De achterban wordt vergast op demagogische en apocalyptische uitspraken over de rampen die in de (verre) toekomst over de mensheid zouden kunnen worden uitgestort als zij nu geen grote offers brengt. Alsof we de middeleeuwen nog niet zijn ontgroeid!

Politieke partijen moeten de moed opbrengen om de achterban eerlijk en volledig te informeren over de consequenties van het nu ingezette beleid. Dus eerlijk zijn over de voordelen maar ook over de lasten. Doen zij dat dan hoef je geen helderziende te zijn om te voorspellen dat zij gedecimeerd uit de volgende verkiezing zullen komen. Dat is dan de zuiverende werking van de democratie.

Bij het energie- en klimaatbeleid is de fase van bezinning en onderzoek overgeslagen.
Hoe dat te herstellen? Om te beginnen: door de geldkranen dicht te

draaien. Essentieel is ook dat de democratie wordt hersteld en dat er tijd en geld komt voor strikt onafhankelijk en fundamenteel onderzoek op de gebieden energie en klimaatontwikkeling. Deze nieuwe aanpak strookt niet met het te gemakkelijk ondertekenen van energie- en klimaat-verdragen. Daar zit je jaren aan vast, ze helpen niet, kosten wel vrachten geld en zijn de start van veel ellende.

De uitvoerenden in de hiërarchische lijn moeten, alvorens in actie te komen, strenge eisen stellen aan de onderbouwing van de aan hen doorgesluisde opdrachten. Dan ontstaat er tijd om het beleid degelijk te funderen. Voor het zoeken naar bouwstenen -een onderzoeks-programma- kunnen de voorgaande hoofdstukken dienen.

Leeuwarden, 2018

BRONNEN

- Acemoglu D; Robinson J.A.: Why nations fail. The origin of power, prosperity and poverty. Crown Business, New York 2012
- Badir M.: Besteedbaar inkomen van huishoudens staat al bijna 40jaar vrijwel stil. RaboResearch-Economisch Onderzoek 2018
- Bergen van den A.: Gouden Jaren. Hoe ons leven in een halve eeuw onvoorstelbaar is veranderd. Atlas Contact, Amsterdam, 2017
- Berkhout G.: Het risico van ongewenste adviezen. Kent Nederland nog wel onafhankelijke deskundigen? NRC-Handelsblad 29-11-2003
- Berkhout G. Climate thinking; Broadening the Horizons. Global Warming Policy Foundation. London. 2018
- Bijleveld H. Afgedankte molenwieken zorgen voor afvalproblemen. Leeuwarder Courant 11.05.2018
- CBS: Twee eeuwen beroepsbevolking. 2010
- Boersma H. Milieubeweging vreest vooruitgang. Volkskrant 27 september 2014
- Checkland, P. Systems thinking; systems practise. John Wiley and sons. Chichester 1988
- Cipolla, M.C.: De wetten van menselijke stupiditeit. Amsterdam University Press. 2016
- Crok M.: De staat van het klimaat. Een koele blik op een verhit debat. Paradigma, Amsterdam. 2010
- Crutzen P, et al. Veranderingen in het klimaat. Antwoorden op veelgestelde vragen over natuurwetenschappelijke aspecten van klimaatverandering. KNMI, De Bilt, 2004
- De Jong P.O en Herweijer M. (Vakgroep bestuursrecht en bestuurskunde RUG) alsmede Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum: Alle regels tellen. De ontwikkeling van het aantal wetten, AMvB's en ministeriële regelingen in Nederland. 2004
- Greer Wootton B. The role of General Systems Theory in geographical research. York University, Toronto Dept. of Geography, 1972
- De Leeuw, A.C.J.: Wet van de bestuurlijke drukte. Van Gorkum, Assen-Maastricht 1984
- Draaisma K.: Een nieuwe kijk op Caspars dijk. It Beaken, jiergong 79, 2017, nr. 1/2
- Duyvendak W.: Het groene optimisme; het drama van 25 jaar klimaatpolitiek. Bert Bakker, Amsterdam 2011
- Eppink D.J.: De klimaatlobby kreeg flinke klap van de (wind)molen en maakt van klimaat religie. Volkskrant 24.04.2018
- Epstein A.: The moral case for fossil fuels. Penguin, New York 2014
- Kabinet actualiseert Crisis- en herstelwet. Binnenlands Bestuur 30-03-2018.
- Kroonenberg S.: Spiegelzee; de zeespiegelgeschiedenis van de mens. Atlas Contact. Amsterdam/Antwerpen 2017
- Faludi A and Van der Valk A.; Rule and order. Dutch planning doctrine in the twentieth century. Kluwer Academic Publishers. Dordrecht 1994.
- Flipse, Jeroen: Tijd voor volwassen democraten. Een autonome samenleving kiest haar eigen

doelen. Leeronderzoek Faculteit Geesteswetenschappen, RUU, 2014
- Fresco L.: Meer zonnepanelen? Ja maar in de Sahara. NRC-Handelsblad 16-07-1018
- Friedman T.L.: The world is flat; the globalized world in the twenty-first century. Penguin Books, London, 2006.
- Giebels R: Waarom alle economische groei volgens Wiebes op zal gaan aan energietransitie. Volkskrant 16-12-2017
- Goklany Indur: Carbon Dioxyde; the good news. Global Warming Policy Foundation. London 2015
- Hanekamp, J.C.: Utopia and gospel. Unearthing the Good News in Precautionary Culture. Zoetermeer 2014
- Hetzler J. Green liberalisme. www.climategate.nl 30-05-2018
- Hoofdlijnen PBL werkprogramma 2018. Den Haag, dec. 2017
- IPCC: Climate Change 2014, Synthesis Report. Geneva
- KNAW; Commissie voorde vrijheid van de wetenschapsbeoefening van de Koninklijke Academie van Wetenschappen: Vrijheid van wetenschapsbeoefening in Nederland, maart 2018
- Keulemans M.: Nederlands klimaatbeleid scheelt maar 0,0003 graden opwarming-klopt dit wel? Volkskrant 18-10-2017
- Klaas B. The despots apprentice, Donald Trump's attack on democracy. Hurst & CO. London 2017
- Klimaatwet; Memorie van Toelichting. Kamerstuk 34534; 2018
- Koning, Bart de: Waarom we maar niet van de bureaucratie afkomen. Vrij Nederland 20.01.2016
- Labohm H.J. Toenemend realisme bij Duitse bedrijfsleven inzake "Energiewende" www.climategate.nl, 26-05-2018
- Launspach F. en Munsterman R.: De geldstromen in de wetenschap. 2014. www.ftm.nl
- Leeuw A.C.J. de: De wet van de bestuurlijke drukte; over inspanning en resultaat van besturen. Van Gorcum Assen/Maatsricht 1984
- Lewis N, Crok M.: Hoe het IPCC goed nieuws over klimaatverandering verborg. GWPF-Groene Rekenkamer. London 2014
- Lomborg B.: CO2 verminderen kan zoveel slimmer. NRC-Handelsblad 13-09-2010
- Lukkes P.: Klimaatbeleid in Eurocrisistijd. U2pi, Den Haag 2012
- Lukkes P. Nut en noodzaak van windenergie in het Energieakkoord. Leeuwarden 2014
- Lukkes P. Het Energieakkoord; feitelijk en maatschappelijk. Leeuwarden 2016
- Luijten M.: Het Geluk van Limburg. De Bezige Bij, Amsterdam 2014
- Ministerie Economische Zaken: Kabinetsinzet voor het klimaatbeleid. Kamerbrief 23.02.2018
- Mannheim,K.: Man and society in an age of reconstrution . Routledge, London 1935.
- Matthijssen H. CO_2 is niet het belangrijkste broeikasgas. www.climategate.nl 20/06/2018
- Oreskes N.; Conway E.M.: Merchants of doubt. How a handful of scientists obscured the truth on issues from tobacco smoke to global warming. Bloombury, London etc. 2012

- Pair C. le: Nieuw Klimaat Alarm. www.clepair.net / www.climategate.nl 4 juli 2018
- PBL: Kosten Energie-en klimaattransitie in 2030- Update 2018. Den Haag
- Paunio Mikko: Kicking away the energy ladder. How environmentalism destroys hope for the poorest. Global Warming Policy Foundation. London 2018
- Pieters K. Wiebes baseert klimaatakkoord op creatief rekenen van PBL. Persbericht 08.05.2018. www.nederwind.nl
- Polman, J.: Welkom in Windmolenwoud. De Telegraaf. 14.04.2018
- Rabo Research-Economisch Onderzoek: Nederlandse huishoudens hebben weinig vrij spaargeld. 2018 www. economie.rabobank.com
- Rörsch A., Thoenes D., De Wit F.: Klimaatverandering op een waterplaneet. Het CO2-vraagstuk kritisch bekeken. Veen Magazines, Diemen, 2006
- Sociaal Cultureel Planbureau: Werkprogramma 2018. Den Haag dec. 2017
- Soest J.P.van, Warmenhoven H., Wiltink H.: CEEK- ingrediënten voor duurzaam beleid. De Gemeynt, Klarenbeek 2018
- Staatssecretaris Infrastructuur en Milieu: Kabinetsaanpak Klimaatbeleid op weg naar 2020. Kamerbrief 09.04.2016
- Stafford Beer, A. Cybernetica en management. Agon Elsevier; Amsterdam/Brussel 1968
- Thompson, J. D.: Organizations in action. McGrawhill, New York, 1976
- Toffler A.: Future Shock. Bantam Books. New York. 1970
- Tuchmann, Barbara: De mars der dwaasheid. Bestuurlijk onvermogen van Troje tot Vietnam. Elsevier, Amsterdam 1984
- Udo F. Commentaar op windenergie in PBL-notitie. www.Climategate 02.05.2018
- United Nations; Economic and social affairs: Statistical Yearbook 2017, New York 2017
- Vakgroep Bestuursrecht en Bestuurskunde RUG: Crisis en herstelwet: tweede evaluatie procesrechtelijke bepalingen, Groningen 2014
- Van Doorn, J.A.A.: Overvraging van beleid. Over oorzaken en gevolgen van bestuurlijke onmacht. Beleid en Maatschappij, juli/augustus 1979
- Van Peppel R., Pol H., Hoek D.: De beleving van bestuurlijke drukte. Beleidsonderzoek Online. Januari
- Veenstra Tj: Gasloos? Een illusie www.climategate .nl 11 augustus 2018
- Vellinga P.: Klimaatverandering, Hoezo klimaatverandering. Feiten, fabels en open vragen. Balans, Amsterdam. 2011
- Voorstellen hoofdlijnen van het klimaatakkoord. Bijlage Kamerbrief EZ 10 juli 2018
- Walle E. van der: In thorium moet je geloven. NRC 06-01-2018
- Zeilmaker R: Klimaatwet (7 juli) een manier om goud van papier te maken. www.interessantetijden.nl 29-06-2018

From:	Frank Menger
To:	Drents parlement; Griffie; griffier@assen.nl; griffier@noordoostpolder.nl; griffie@leeuwarden.nl; statengriffie@fryslan.nl; statengriffie@overijssel.nl; Raadsgriffie; info@gemeenteraad.amsterdam.nl
Subject:	Afschrift brief aan Provinciale Staten Groningen datum 11-10-2018
Date:	donderdag 11 oktober 2018 11:25:04
Attachments:	Wunderline2035HSL2050PS11102018.docx auftakt-zukunftsbuendnis-schiene.pdf zielfahrplan-zukunftsbuendnis-schiene.pdf bijlage-3-europese-vergelijking-capaciteitsverdeling.pdf wetsvoorstel-34-914-wetsvoorstel-ter-implementatie-van-het-vierde-spoorwegpakket-reactie-op-amendement-19.pdf railwaygazette-201809-flixtrain.pdf

---

Geachte leden van gemeenteraden en provinciale staten,

Als bijlage vindt u in afschrift een brief gericht aan uw collega's in de Provinciale Staten van Groningen. Waar ik op een aantal actuele gebeurtenissen in ga vooral over onze oostelijke grens op het gebied van de Bundesregering in Berlijn. De bijgevoegde informatie is voor uw werk van belang. Zeker als u lid bent van de gemeenteraad van Amsterdam. Mede door uw collegeakkoord over Schiphol is dit belangrijke informatie. Dit vraagt tevens bestuurlijke samenwerking met de grensregio's van Nederland. Om de verplaatsing van deze vluchten mogelijk te maken.

Helaas kan ik u al wel uit de droom helpen. Alle snelle treinen via de corridor Amsterdam - Utrecht - Duisburg sturen gaat niet werken. Aangezien Duisburg nu al capaciteitsgebrek heeft op het spoor. Deze omweg is helemaal onlogisch om naar Bremen, Hamburg en Kiel of Kopenhagen via de Fehmarnbelttunnel te gaan.

Met vriendelijke groet,

Frank Menger

Bundesministerium
für Verkehr und
digitale Infrastruktur

9. Oktober 2018:
Auftakt Zukunftsbündnis Schiene
Wir steigen alle ein – eine neue Epoche der Schiene in Deutschland

Geschäftsstelle des
Beauftragten der
Bundesregierung für den
Schienenverkehr (GS-BSV)

Auftaktsitzung Zukunftsbündnis Schiene am 09.10.2018

10 – 12 Uhr: Erste Zusammenkunft nur der Mitglieder des Lenkungskreises unter Leitung von PSts Ferlemann im Konferenzraum K 1 des BMVI

12 Uhr: Mittagspause mit Imbiss

13 – 15 Uhr: Auftaktveranstaltung mit offiziellem Start des Zukunftsbündnisses mit Bundesminister Scheuer (mit DB-Vorständen, AG-Mitgliedern, Medien) im Erich-Klausener-Saal des BMVI; Vorstellung des Gutachterentwurfs für den Zielfahrplan des Deutschland-Takts

Mitglieder
Zukunftsbündnis Schiene

Ziele des Zukunftsbündnis Schiene (1/2)

- **Deutschland-Takt einführen – *Pünktlichere Bahn***
  Aufeinander abgestimmte Fahrpläne für direktere, vertaktete Verbindungen im Nah- und Fernverkehr, an denen sich der Ausbau der Infrastruktur orientiert.

- **Kapazitäten erhöhen – *Zuverlässigere Bahn***
  Milliardeninvestitionen in Netz, Technik (ETCS) und Elektrifizierung (bis 2025: 70 Prozent des Schienennetzes).

- **Wettbewerbsfähigkeit stärken – *Flexiblere Bahn***
  Weiterentwickelte Regeln zur Trassenvergabe und -preisgestaltung. Interoperabilität von Tarifen für vernetzte Angebote.

Ziele des Zukunftsbündnis Schiene (2/2)

- **Lärmemissionen senken – *Leisere Bahn***
  Lärmschutz am Gleis und Einsatz leiserer Züge, damit die Bahn für alle ein guter Nachbar ist.

- **Digitalisierung, Automatisierung und Innovationen vorantreiben** – ***Modernere Bahn***
  für modernere Angebote. Autonomes Fahren auf der Schiene, Elektromobilität (z.B. Brennstoffzellentechnik).

Bis zum Frühjahr kommenden Jahres werden die konkreten gemeinsamen Umsetzungsschritte im Zukunftsbündnis Schiene ausgearbeitet (Masterplan Schienenverkehr) und der Abschluss des Schienenpakts vorbereitet.

Der Masterplan Schienengüterverkehr mit dem Runden Tisch Schienengüterverkehr ist Teil des Zukunftsbündnis Schiene.

Zukunftsbündnis Schiene – Lenkungskreis

- 28 Mitglieder
- Leitung durch PSts Ferlemann als Beauftragten der Bundesregierung für den Schienenverkehr
- Vierteljährliche Sitzungen im Format 1 + 1 (Mitglied + Berater / Stellvertreter) – Auftaktsitzung am 09.10.2018
- Inhaltliche Vorbereitung durch GS-BSV
- Veranstaltungsmanagement durch L 22
- Beschließt die Arbeitsprogramme der AGs und die von ihnen vorgelegten Teile des Masterplans.
- Bereitet auf Basis der Maßnahmen des Masterplans den Schienenpakt vor.

Zukunftsbündnis Schiene – Arbeitsgruppen

AG 1: Deutschland-Takt einführen (Pünktlichere Bahn).

AG 2: Kapazitäten ausbauen (Zuverlässigere Bahn).

AG 3: Wettbewerbsfähigkeit der Schiene stärken (Flexiblere Bahn).

AG 4: Lärmemissionen senken (Leisere Bahn).

AG 5: Innovationen fördern (Innovative Bahn).

- Jeweils ca. 20 - 25 Mitglieder
- Sitzungsfrequenz: ca. 6 – 8 Wochen
- Inhaltliche Federführung und Moderation: Fachabteilung (Co-Vorsitz)
- Koordination der externen Teilnehmer: Co-Vorsitz aus dem Sektor
- GS-BSV gewährleistet den permanenten Kontakt zur Hausleitung

Deutschland-Takt einführen

Wir machen die Bahn pünktlicher! Anschlüsse klappen endlich.

- Reisen ohne Fahrplan
- alle 30 Minuten kommt ein Zug auf den Hauptachsen
- öfter, direkter und mit besseren Anschlüssen
- höhere Pünktlichkeit durch bessere Planung und passgenau erweiterte Infrastruktur.

Kapazitäten ausbauen

Wir bauen das Netz aus damit alle schneller und zuverlässiger ans Ziel kommen.

- Schluss mit dem Stau auf der Schiene durch passgenauen Ausbau
- Rekordmittel für die Infrastruktur (über 42 Mrd. €).
- Wir nutzen die Digitalisierung, um die Kapazität des Netzes intelligent zu erweitern und schließen Elektrifizierungslücken .
- Wir schaffen genau an den richtigen Stellen mehr Kapazität.
- Wir beschleunigen Planung und Bau.

Wettbewerbsfähigkeit stärken

Wettbewerb belebt das Geschäft, auch auf der Schiene.

- Wir senken die Trassengebühren, um den Sektor zu stärken.
- Wir schaffen Platz auf der Schiene für neue und günstigere Angebote

Lärmemissionen senken

Wir machen die „Flüsterbremse“ zur Pflicht. Das muss auch in ganz Europa gelten.

- ab 2020 wird „geflüstert“
- ab 2020 Lärmreduzierung bei der Schiene um 50 %
- Entwicklung von Prototypen für leise Güterwagen.
- Durch unsere Maßnahmen zum Lärmschutz wird es auch an den bestehenden Strecken deutlich leiser.

Digitalisierung, Automatisierung und Innovationen fördern

Wir gewöhnen den Dieselloks das Rauchen ab! Vernetztes Fahren auch auf der Schiene, da alle Komponenten bereits vorliegen.

- Trassen online per App buchen
- Wir gewöhnen den Dieselloks das Rauchen ab durch Entwicklung von Zügen mit Batterie-Hybrid- sowie Brennstoffzellenantrieb
- Schnelle Internetverbindungen auf der Schiene machen die Bahn zum Verkehrsmittel des digitalen Zeitalters.
- Autonomes Fahren prüfen wir auch für die Schiene.

Vielen Dank für Ihre Aufmerksamkeit!

Bundesministerium für Verkehr
und digitale Infrastruktur (BMVI)

Invalidenstraße 44
D-10115 Berlin

E-Mail: gs-bsv@bmvi.bund.de

Aktuelle politische Fragen im Kontext des Schienenverkehrs

Klimaschutz / Entlastung der Ballungsräume –
Welchen Beitrag kann die Schiene leisten? Wie wird sie dafür auf dem Verkehrsmarkt attraktiver?

Digitalisierung –
Wie kann das Schienennetz effizienter und zuverlässiger werden?
Wie können innovative Angebote gefördert werden?

Wirtschaftlichkeit –
Wie kann verstärkt privates Kapital für die Investition in Schienenverkehrsangebote im Güter- und Personenverkehr gewonnen werden?

Koalitionsvertrag vom März 2018

- Pünktlichkeit, guter Service und hohe Qualität als Markenzeichen
- Schienenpakt von Politik und Wirtschaft soll bis 2030 doppelt so viele Bahnkundinnen und Bahnkunden gewinnen und SGV stärken
- Einsetzung eines hochrangigen Beauftragten für den Schienenverkehr
- Senkung der Trassenpreise und Evaluation des Eisenbahnregulierungsrecht zur Kostenentlastung und Erhöhung der Wettbewerbsfähigkeit
- Auskömmliche Finanzierung der prioritären Projekte des Bedarfsplans
- Bekenntnis zum integrierten Bahnkonzern
- Verankerung volkswirtschaftlicher Ziele wie die Steigerung des Marktanteils der Schiene in den Satzungen der Eisenbahnunternehmen des Bundes
- Realisierung des 740m-Netzes bis 2020
- Elektrifizierung von 70 % des Schienennetzes bis 2025
- Herausgehobene Rolle des Deutschland-Takts

Stärkung des Schienenverkehrs als politischer Auftrag

Unsere Schienenwege sind die Lebensadern unseres Landes. Wir müssen sie stärken, damit sie die Menschen und Güter noch besser an ihre Ziele bringen. Mit dem Zukunftsbündnis bringen wir alle Beteiligten an einen Tisch. Für den Bund gilt: Wir werden Rekordmittel in Ausbau, Modernisierung und Lärmschutz investieren. Unser Ziel: Bahnfahren soll schneller, pünktlicher, leiser und innovativer werden.

Parlamentarischer Staatssekretär
Enak Ferlemann MdB

Beauftragter der Bundesregierung für den Schienenverkehr

Bundesministerium
für Verkehr und
digitale Infrastruktur

Ankündigung des Zukunftsbündnis Schiene am 05.06.2018

Wir wollen den Wow-Effekt beim Bahnfahren. Es muss einfach, günstig, komfortabel und verlässlich sein. Bis 2030 wollen wir die Zahl der Fahrgäste verdoppeln und mehr Güterverkehr auf die umweltfreundliche Schiene bringen. Dazu schmieden wir ein schlagkräftiges Zukunftsbündnis aus Politik, Wirtschaft und Verbänden - damit das umweltfreundlichste Verkehrsmittel der digitalen Gesellschaft für die Menschen zur Leidenschaft wird.

Bundesverkehrsminister Andreas Scheuer

Besluit in context: Europese vergelijking op hoofdlijnen

Eduard Röntgen en Didier van de Velde (inno-V)
Presentatie voor Klankbordgroep 1 – 12 april 2018

Europese vergelijking
Inleiding

- Beschrijving interessante elementen (GB, SE en DE)
  1. Organisatie spoorsector
  2. Procedure capaciteitsverdeling
  3. Focus prioritering en rol beheerder (IM)
  4. Mogelijke lessen voor NL
- Bronnen onderzoek
  - Desk research
  - Drie interviews
- NB: betreft vergelijking op hoofdlijnen
  - Beperkte onderzoekstijd, complex onderwerp
  - Resultaten verschillen sterk per land
  - Eventueel nader onderzoek nodig (interviews meerdere stakeholders, analyse meerdere documenten)

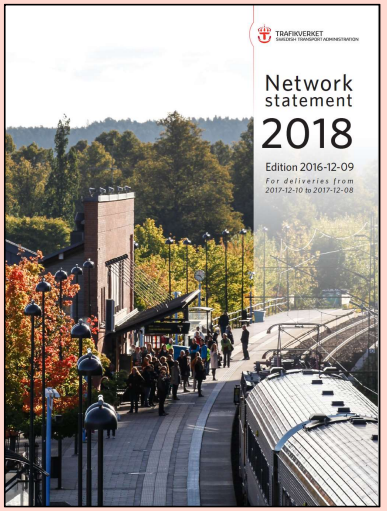

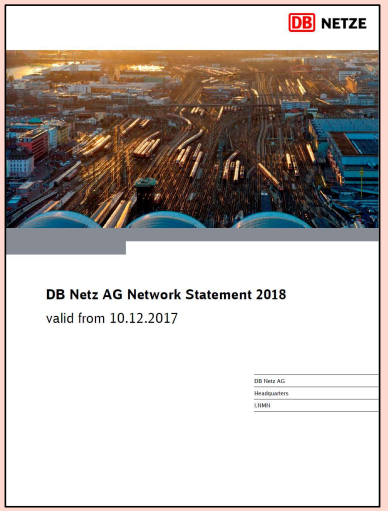

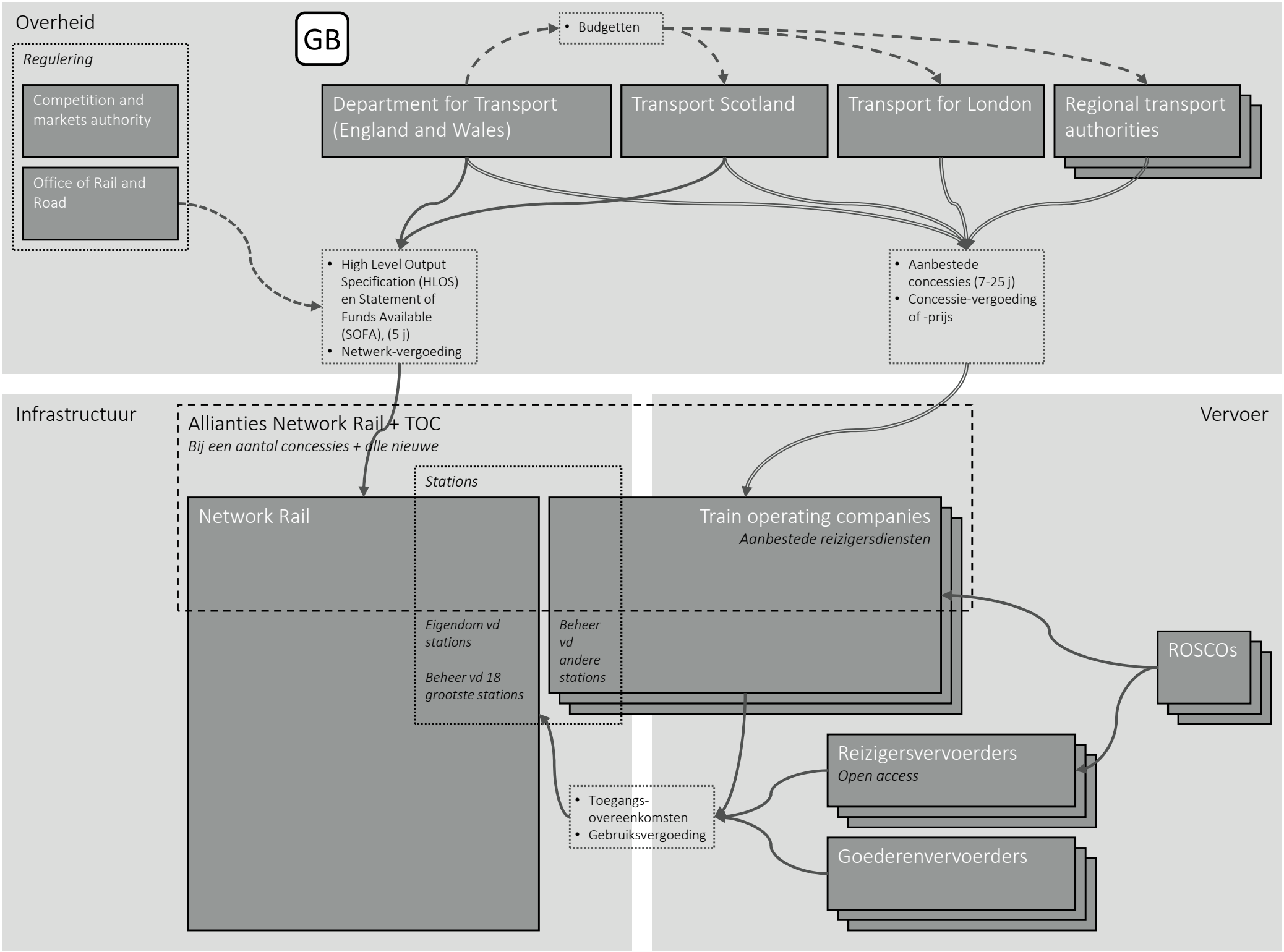
Overheid
GB
Regulering
Competition and markets authority
Office of Rail and Road
Budgetten
Department for Transport (England and Wales)
Transport Scotland
Transport for London
Regional transport authorities
High Level Output Specification (HLOS) en Statement of Funds Available (SOFA), (5 j)
Netwerk-vergoeding
Aanbestede concessies (7-25 j)
Concessie-vergoeding of -prijs
Infrastructuur
Vervoer
Allianties Network Rail + TOC
Bij een aantal concessies + alle nieuwe
Stations
Network Rail
Train operating companies
Aanbestede reizigersdiensten
Eigendom vd stations
Beheer vd 18 grootste stations
Beheer vd andere stations
ROSCOs
Reizigersvervoerders
Open access
Toegangs-overeenkomsten
Gebruiksvergoeding
Goederenvervoerders

Groot-Brittannië
procedure capaciteitsverdeling (2/3)

- Veel documenten, overzicht lastig
  - Network Statement, Network Code, Code of Practices, ORR, …
- Framework agreements mogelijk
  - *Firm rights* die prioriteit krijgen
  - Normaal gesproken 5 jaar maar langer bij commerciële contracten (aanbestedingen, goederen) of specifieke investeringen/risico's
  - Duidelijkheid vooraf, ook bij onderhoud, om conflicten vroegtijdig op te lossen
  - ORR stelt vast, afhankelijk van NR voor oordeel
- Capaciteitsverdeling vindt in feite tijdens aanbesteding plaats
  - DfT grote rol, NR nu ook steeds meer betrokken
  - Recht op capaciteit voor contractduur (framework agreements)
  - Praktijk: lastig voor nieuwe toetreders en moeilijk frequentie te verhogen

Groot-Brittannië
procedure capaciteitsverdeling (3/3)

- Network Rail stelt de dienstregeling vast
  - Spoorwegondernemingen met een kaderovereenkomst dienen een aanvraag in conform die kaderovereenkomst
  - Network Rail heeft *flexing rights*
  - Soms worden conflicterende *firm rights* toch toegekend door fouten of beperkingen software
- Strategische planning drukke routes: Capacity Statement, Long Term Planning Process
  - Vervoerders: medium-term investment planning nu zwak punt in systeem

Groot-Brittannië
prioritering / kwalitatieve weging

- Doelstelling capaciteitsverdeling incl. criteria
  - *"To share capacity on the Network for the safe carriage of passengers and goods in the most efficient and economical manner in the overall interest of current and prospective users and providers of railway services"*
  - Bijbehorende 12 criteria (NR kiest welke ze hanteert): o.a. onderhouden en verbeteren spoornetwerk, kortere reistijden, verbeteren geïntegreerd mobiliteitssysteem, rekening houden met strategische plannen
- Prioritering bij conflicterende aanvragen (geen wetgeving)
  1. Firm rights voor hele jaar / Network Services beheerder
  2. Firm rights die binnen jaar aflopen
  3. Contingent rights
  4. Te laat ingediende aanvragen en strategische reserveringen
- Aanvullend doel bij overbelastverklaring:
  - *"take account of the relative importance of services to society; and ensure the adequate consideration of freight services"*

Groot-Brittannië
rol beheerder

- Engineering Access Statement (EAS)
  - Regels voor toegang bij (geplande) werkzaamheden en beschikbare paden
  - Capaciteit vóór start jaarverdeling gereserveerd voor beheer
  - Hanteren criteria en afstemming met vervoerders nodig, vervoerders werken meer mee (“onderhoud is nuttig”)
  - Document geldt als firm rights voor NR
- Praktijk: onderhoud NR wijkt af van EAS
  - Onderhandeling TOCs en NR, compensatie NR aan TOCs
  - Ook: projecten last-minute geen doorgang
- Rolverdeling DfT en NR ter discussie

Groot-Brittannië
mogelijke lessen NL

- Versterking relatie beheerder – vervoerders
  - A Strategic Vision of Rail (nov 2017) → beleid gericht op verregaande integratie
  - Alliances (day to day) en system operator (long term planning)
- Kaderovereenkomsten
  - Tijdig vaststellen capaciteitsconflicten, ook tussen verkeer en beheer/onderhoud
  - Geven in feite minimumbedieningsniveaus aan
  - Helderheid maar rigide
- Flexing rights Network Rail
- Capaciteit voor onderhoud op verschillende wijzen geborgd (in Engineering Access Statement en prioritering en criteria)

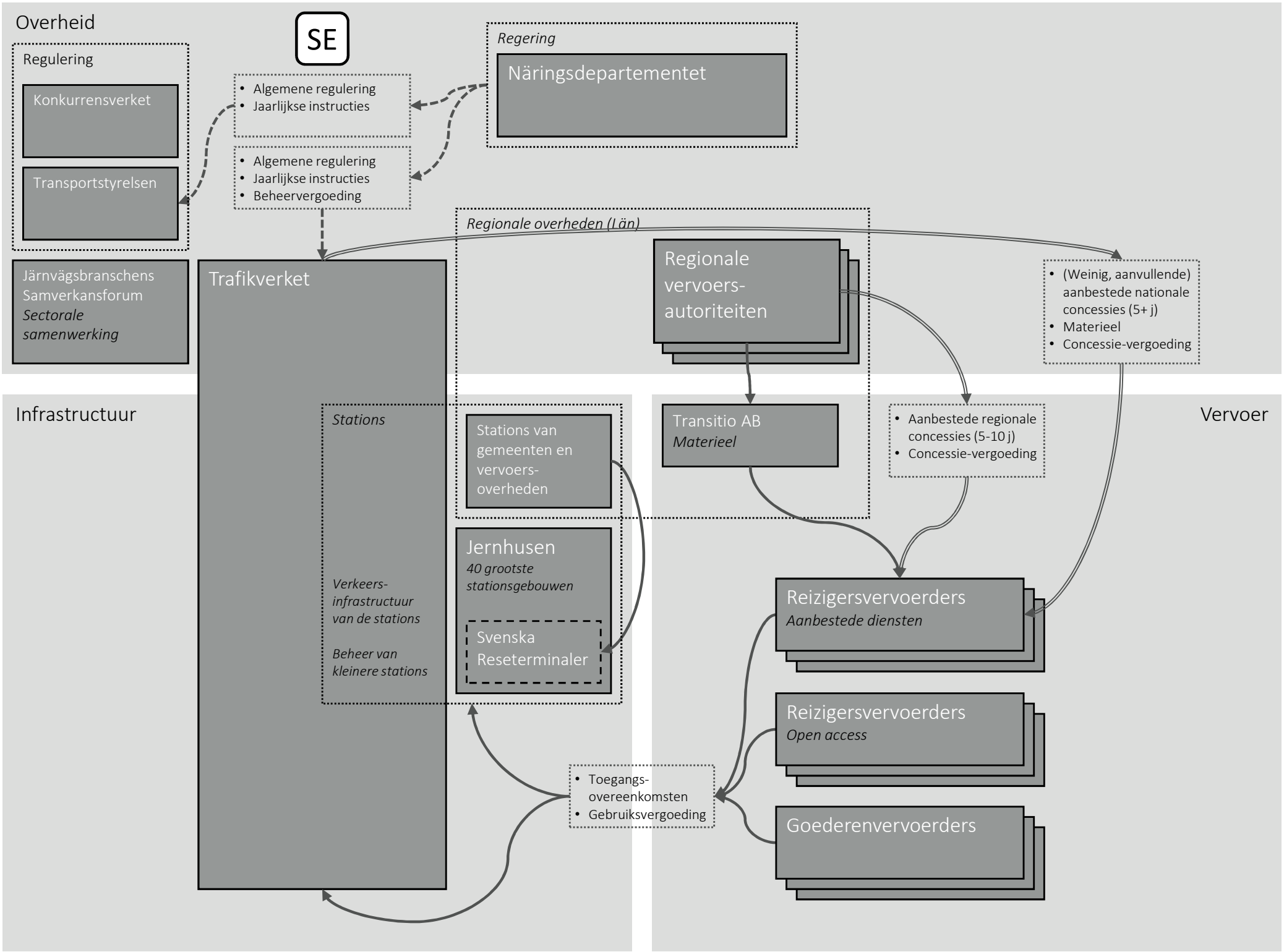
Overheid
SE
Regering
Näringsdepartementet
Regulering
Konkurrensverket
Transportstyrelsen
• Algemene regulering
• Jaarlijkse instructies
• Algemene regulering
• Jaarlijkse instructies
• Beheervergoeding
Regionale overheden (Län)
Regionale vervoers-autoriteiten
• (Weinig, aanvullende) aanbestede nationale concessies (5+ j)
• Materieel
• Concessie-vergoeding
Järnvägsbranschens Samverkansforum
Sectorale samenwerking
Trafikverket
Infrastructuur
Vervoer
Stations
Stations van gemeenten en vervoers-overheden
Transitio AB
Materieel
• Aanbestede regionale concessies (5-10 j)
• Concessie-vergoeding
Jernhusen
40 grootste stationsgebouwen
Svenska Reseterminaler
Verkeers-infrastructuur van de stations
Beheer van kleinere stations
Reizigersvervoerders
Aanbestede diensten
Reizigersvervoerders
Open access
Goederenvervoerders
• Toegangs-overeenkomsten
• Gebruiksvergoeding

Zweden
procedure capaciteitsverdeling

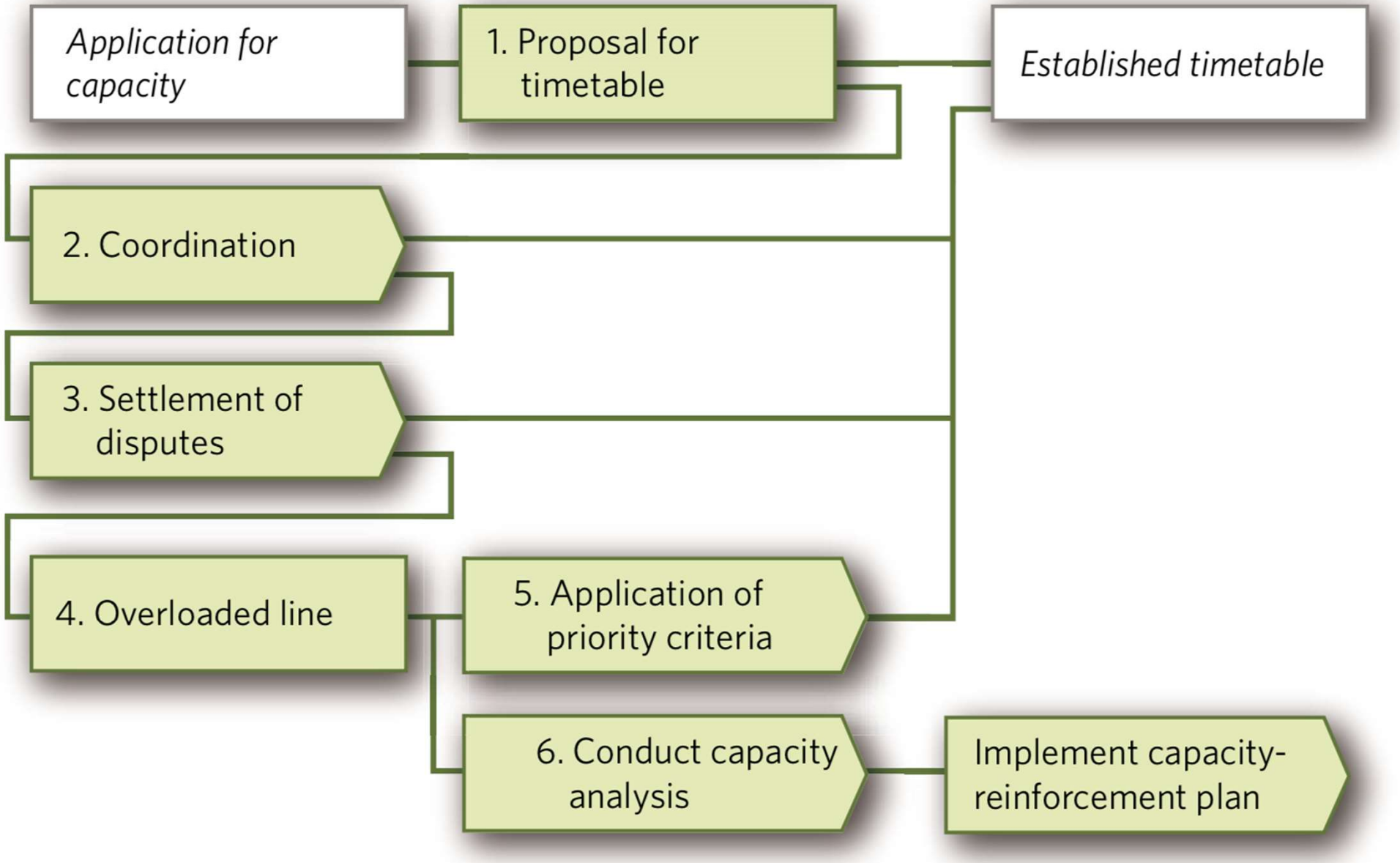

Zweden
aanvragen capaciteit (vereenvoudigde weergave)

Date	Activity
January- February 2018	Early dialogue: The Swedish Transport Administration invites railway undertakings and contract customers to a dialogue on conditions prior to future timetables.
April-May 2018	Strategic dialogue, 2-3 years in the future: The Swedish Transport Administration invites railway undertakings and contract customers for a dialogue to share and discuss preliminary conditions that may affecting traffic for Timetables 2020 and 2021 for a mutual exchange of information and to adapt traffic and track works for both parties in the best possible way
October- November 2018	Strategic dialogue, 4-5 years in the future: The Swedish Transport Administration invites railway undertaking and contract customers to participate in a dialogue to share and discuss overall preliminary conditions and planned investments and initiatives for the Timetables 2022 and 2023.
2018-02-13 - 2018-04-09	Period for Timetable 2019 application, (incl. Swedish Transport Administration states capacity requirements for track work in excess of the planned major engineering works)
2018-07-02	Proposals for Timetable 2019 published
2018-07-03 – 2018-08-03	Period for opinions and coordination
2018-08-03 – 2018-08-31	Coordination period
2018-09-03 – 2018-09-14	Dispute resolution
2018-09-14	Decision to declare the infrastructure congested
2018-09-17	Capacity allocation with application of priority criteria
2018-09-21	Established Timetable 2019 published
2018-10-16	The ad hoc process begins
2018-12-09	Timetable 2019 takes effect (traffic commencement)

Zweden
procedure capaciteitsverdeling (1/2)

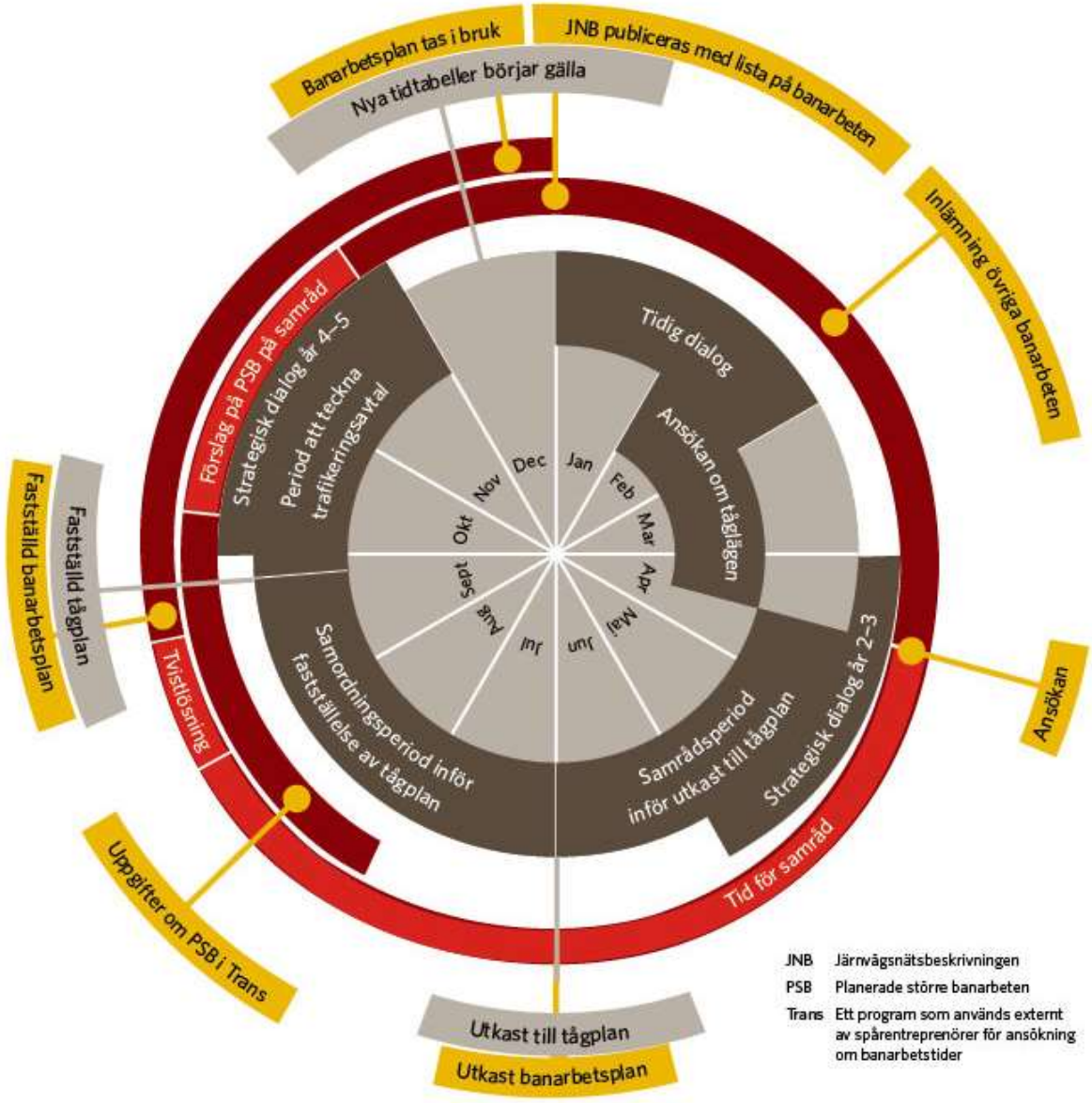

Zweden
procedure capaciteitsverdeling (2/2)

- Procedure vergelijkbaar met NL
- Twijfels over kwaliteit van de capaciteitsaanvragen door DO's.
- Géén raamcontracten
  - Wordt gezien als inperking van vrije markt
  - NB: Zweden ziet alleen vrije toetreding als 'marktwerking', niet concessies zoals NL
- "Bottleneck plans" rondom drukke punten (voor robuster drgl) bij grote steden
  - Pre-planned paths + infrastructure trimming
- Grote groei onderhoudsbudget èn vervoer de komen jaren voorzien

Zweden
aanvragen onderhoud

- Groot onderhoud (25 projecten/jaar ca.)
  - Definitie: criteria afhankelijk van duur onderhoud en dichtheid verkeer (kan ook groepering van klein onderhoud zijn)
  - Overleg vóór publicatie van netverklaring
  - Randvoorwaarde voor toewijzing capaciteit (toegang, snelheid)
    - Behalve als *Trafikverket* anders beslist (start van werkzaamheden verschuiven om impact op vervoer te verminderen vóór vaststelling drgl, duur blijft ongewijzigd)
  - Geen wijzigingen meer in ad-hoc periode
- Overig onderhoud (20.000 objecten)
  - Aanvragen naast aanvraag vervoerders
  - Poging tot samenstellen van 'vensters' (groepering klein onderhoud)
- Systeem ervaren als niet transparant (obv rapport voor overheid uit 2015)
  - Voorbeeld spooktreinen (gereserveerde paden voor ad hoc aanvragen)
  - Ontevredenheid over verdeling lange-termijn capaciteit voor onderhoud
    - Impact op vervoer (opbrengsten) niet/... meegenomen
  - Nieuwe toetreders hebben minder zicht op gepland klein-onderhoud dan bestaande vervoerders

Zweden
kwalitatieve weging (amper gebruikt)

Priority category		Iden-tifi-ca-tion key	Identification conditions				Type of traffic, description	Example
			Num-ber	Time sensitive share	Regi-onal share	Traffic concept: ***Rapid**** transport	**Note:** The text in these two columns are aimed to give an estimation of the signification for each category	
Name	Code		of passengers					
Stor-pendel[1]	**SP**	*SP1*	≥ 700	≥ 75 %	≥ 75%	-	High share of time sensitive regional passengers, maximum load factor	Stockholm commuter train, peak periods
Regio-Pendel *Regional commuter*	**RP**	*RP1*	≥ 300	≥ 75 %	≥ 75 %	-	High share of time-sensitive regional passengers, very high load factor	Big cities commuter train, peak periods
		RP2	≥ 300	≥ 75 %	≥ 75 %	-	High share of time-sensitive regional passengers, very high load factor	Very heavy regional relations, peak periods
Regio-max *Regional max*	**RX**	*RX1*	≥ 200	≥ 75 %	≥ 75 %	-	High share of time-sensitive regional passengers, high load factor	Heavy regional relations
		RX2	≥ 75	≥ 75 %	-	Must	High share of time-sensitive passengers, medium high load factor + Rapid transport	Regional express traffic, peak and mid-peak periods
Regio-standard *Regional standard*	**RS**	*RS1*	≥ 75	≥ 75 %	≥ 75 %	-	High share of time-sensitive regional passengers, medium high load factor	Medium-principal regi-onal trains, peak periods
		RS2	≥ 25	≥ 25 %	-	Must	Frequent regional traffic, medium-high share of time-sensitive regional pass low load factor. Rapid transport	Regional express traffic, off-peak periods
Regio-låg *Regional low*	**RL**	*RL1*	≥ 25	≥ 75 %	≥ 75 %	-	High share of time-sensitive regional passengers, low load factor	Light regional trains, peak periods
		RL2	≥ 75	-	≥ 25 %	-	Medium-high share of time-sensitive regional passengers, medium-high load factor	Medium-heavy regional trains
		RL3	≥ 25	-	≥ 25 %	-	Medium-high proportion of regional passengers, low load factor	Medium-principal regi-onal trains, off-peak
Regio-mini[2]	**RI**	*RI1*	≥ 0	-	≥ 25 %	-	Medium-high share of regional passengers, very low load factor	Medium-principal regi-onal trains, off-peak
Fjärr-[3] express	**FX**	*FX1*	≥ 200	≥ 75 %	-	Must	High share of time-sensitive passen-gers, high load factor. Rapid transp.	Business trains, peak periods
Fjärr-[4] standard	**FS**	*FS1*	≥ 75	≥ 25 %	-	-	Medium-high share of time-sensitive passengers medium-high load factor	Heavy Inter-regional trains, peak periods
Fjärr-låg *Distant-low*	**FL**	*FL1*	≥ 25	≥ 25 %	-	-	Medium-high share of time-sensitive passengers, low load factor	Light traffic, interregional trains, peak/mid-peak
		FL2	≥ 75	-	-	-	Low share of time-sensitive pass-engers, medium-high load factor	Night trains
Fjärr-mini *Distant-mini*	**FI**	*FI1*	≥ 0	-	-	-	Very low load factor	Light traffic, interregional trains, off-peak
		FI2	≥ 0	-	-	-	Train excursion where the journey itself is the objective	Excursion train, no transport assignment
Ospeci-ficerat[5]	**PO**	*PO1*	-	-	-	-	Unspecified passenger train (long-distance or regional)	-

Priority category	Cost parameters for the following effects calculated per train				Parameters for excluding of train path		
	Transport time	Transport distance	Displaced path time	Excluded train path	Benefit limit for train path	Corr. factor basic time	Timing Load
Code	SEK/min	SEK/km	SEK/min	SEK/min	%	%	Code
A	**B**	**C**	**D**	**I**	**J**	**K**	**L**
GS	269	61	166	-	15 %	2 %	GB201211
GT	233	60	140	-	25 %	2 %	GR401410
GN	153	65	80	-	35 %	2 %	GR401409
GR	204	59	118	-	35 %	2 %	GB200710
GF	81	58	26	-	45 %	2 %	GR401410
GO	61	43	20	-	50 %	2 %	60 km/tim
SP	1 238	104	841	-	15 %	20 %	PX600616
RP	79						
RX	54						
RS	26						
RL	18						
RI	5						
FX	81						
FS	52						
FL	27						
FI	8						
PO	3						
TT	7						
EL	4						

6.2 Calculation of socio-economic effect costs

For all train paths, associations and engineering works that are part of a demarcated groups (see section 6.3) total costs per day be calculated based on the following effect costs.

Effect cost(calculation item)	Description of calculation (bold letter, see below)
Trains cost for transport distance	= Transport distance {km} x **C** {SEK/km}
Trains transport time cost	= Total transport time {min} x **B** {SEK/min}
Displaced path time cost	= Displaced path time {min} x **D** {SEK/min}
Cost for "Excluded train path"	= (Transport time {exclusion} x **B**) + (Transport distance x **C**) Where Transport time {exclusion} = Basic running time {direct}* x (100+**K**) x (100+**J**)
Cost for "freight train without time limit"	= Cost for "Excluded train path"
Cost for an association's duration	= Duration {min} x **L** {SEK/min}
Cost for a broken association	= **M** {SEK/association}
Production cost for engineering works	= Engineering works' current production cost (only the share of man and machine costs)
Total cost	= Summary of all calculation items above for all detailed plan days:

Bold letter = Letter in column heading in tables 5.1 and 5.2

*) Basic running time {direct} refers to the train path running time calculated with the running time model that is specified in Table 5.1, Column L, conducted without stopping between its starting and finishing point. Generally, basic running time never contains any supplement for quality and congestion.

Zweden
mogelijke lessen NL

- Ontevredenheid in Zweden over kwalitatieve weging
  - Schaduw vooruit; alles doen om conflicten te voorkomen en daardoor slechtere operationele prestaties
  - Economische voorwaarde, maar niet in staat om belang van taktfahrplan/BUP en knopen te waarborgen
  - Academische wereld: systeem in NL van verhogen gebruiksvergoeding efficiënter (vorm van veiling)
  - Trafikverket: regels voor prioritering eenvoudiger (bijv. forensen vóór express), al blijft het arbitrair
  - Mogelijk vervangen ivm discutabele veronderstellingen; wellicht invoeren combinatie regels NL/DE
- Verschillende samenwerkingsprojecten en -processen opgezet
  - Ivm problemen met de planning van infra investeringen, capaciteitsverdeling en spooronderhoud (start rond 2013)
  - Punctualiteit als probleem (90%, 5 min, op eindpunt)
  - Ombouw naar “marktgerichte capaciteitsplanning” (andere wijze van aanvragen)
- Ideeën om jaarlijkse proces te verlaten
  - Gesubsidieerde forensentreinen: zekerheid van bijv. 5 jaar
  - Commerciële vervoerders: perspectief 1-2 jaar
  - Goederenvervoer: besteltermijn paar weken
  - Dienstregeling flexibel en alleen vast op belangrijkste stations, last-minute wijzigingen om goederenaanvragen te accomoderen

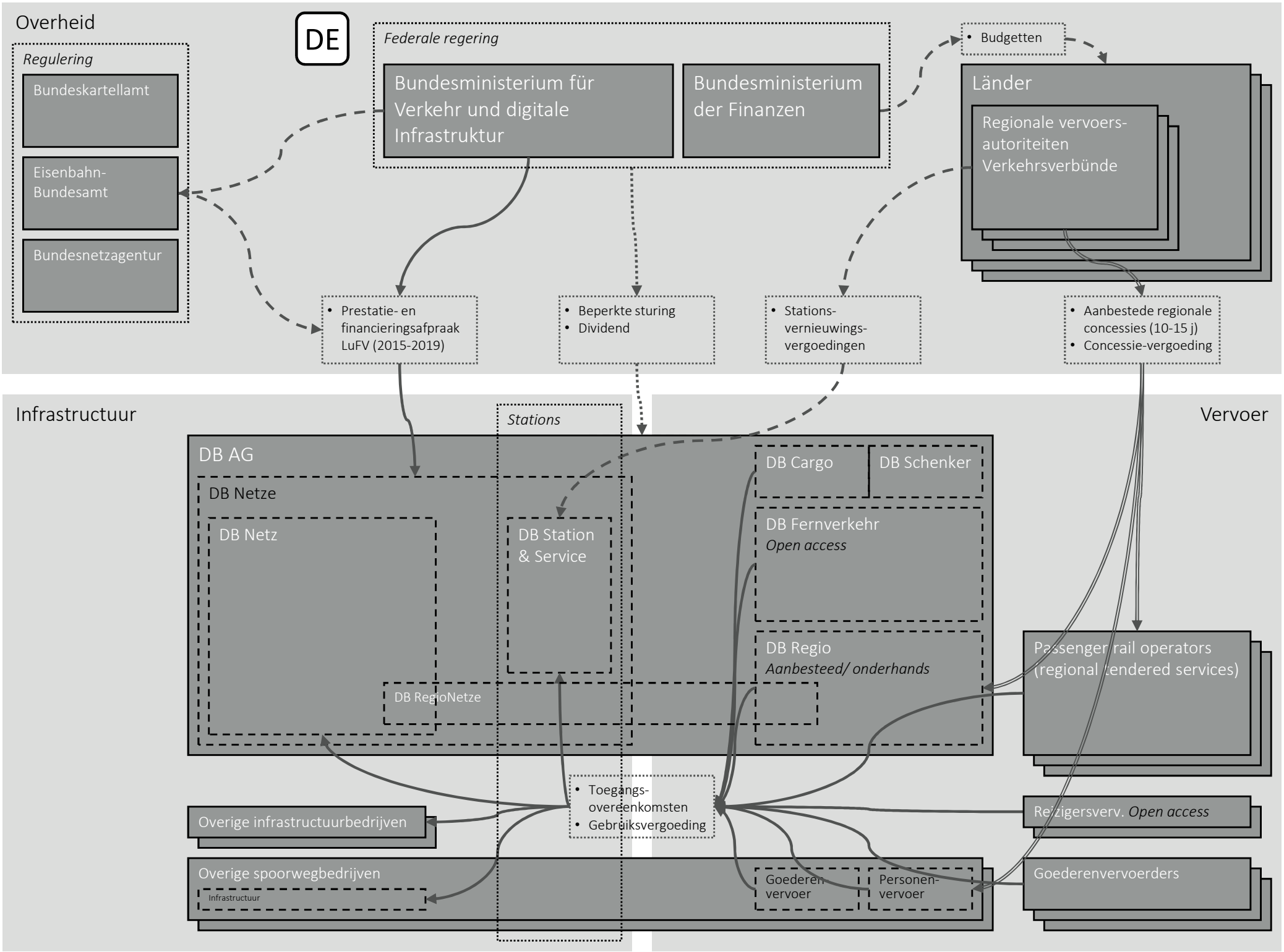
Overheid
DE
Regulering
Bundeskartellamt
Eisenbahn-Bundesamt
Bundesnetzagentur
Federale regering
Bundesministerium für Verkehr und digitale Infrastruktur
Bundesministerium der Finanzen
Budgetten
Länder
Regionale vervoers-autoriteiten Verkehrsverbünde
Prestatie- en financieringsafpraak LuFV (2015-2019)
Beperkte sturing
Dividend
Stations-vernieuwings-vergoedingen
Aanbestede regionale concessies (10-15 j)
Concessie-vergoeding
Infrastructuur
Stations
Vervoer
DB AG
DB Netze
DB Netz
DB Station & Service
DB RegioNetze
DB Cargo
DB Schenker
DB Fernverkehr
Open access
DB Regio
Aanbesteed/ onderhands
Passenger rail operators (regional tendered services)
Toegangs-overeenkomsten
Gebruiksvergoeding
Overige infrastructuurbedrijven
Reizigersverv. Open access
Overige spoorwegbedrijven
Infrastructuur
Goederen-vervoer
Personen-vervoer
Goederenvervoerders

Duitsland
procedure capaciteitsverdeling

- Stap 1 Aanmelding paden door vervoerders
- Stap 2 Ontwerp dienstregelingspaden door DB Netz
  - Niet gezamenlijk met vervoerders
  - Obv aanvragen individuele treinpaden
  - Vrijheidsgraden om passend te maken
- Stap 3 Coördinatie ('formeel' en telefonisch)
- Stap 4 Indien geen oplossing: procedure [volgende slide]
- Stap 5 Vaststellen dienstregeling
- Mogelijkheid voor kaderovereenkomst
  - Bevat geen treinpaden (capaciteit wordt per jaar verdeeld)
  - Mogelijkheid om commerciële belangen vervoerder te borgen (bijv. bij conflict 3 conflictvrije alternatieven)
  - 5 jaar, in uitzonderlijke gevallen 15 jaar (grote investeringen)

Duitsland
prioritering / kwalitatieve weging

Indien coördinatieproces niet tot oplossing leidt geldt volgende procedure (alleen voor de jaardienst, niet voor ad-hoc verkeer - vooral goederen)

- Stap 1 Entscheidungsverfahren (prioritering / kwalitatieve weging)
  1. Verkeer volgens zich herhalende dienstregeling (Taktverkehr)
  2. Grensoverschrijdende paden
  3. Paden voor goederenverkeer
- Stap 2 Regelentgeltverfahren
  - Bij gelijkblijvende rangschikking: vergelijking reguliere opbrengst infra-heffing van de conflicterende paden
  - Pad met hoogste opbrengst wordt toegewezen (praktijk: Fernverkehr > Regionalverkehr)
  - Maar: extra beslag publieke middelen / bedrijfseconomische haalbaarheid
- Stap 3 Höchstgeldverfahren
  - Zeer uitzonderlijk - alleen indien opbrengst infraheffing gelijk: vervoerder doet bod (via Bundesnetzagentur, aan DB Netz)
  - Pad met hoogste bod wordt toegewezen

Duitsland
rol beheerder

- "Grossbaustellen"
  - Voordat capaciteitsverdeling begint wordt capaciteit voor groot onderhoud gereserveerd
  - Afstemming start > 17 mnd. voor nieuwe dienstregeling
  - Afwijkende procedure voor vastlegging en toewijzing van capaciteit (Verkehrsartenmix; procentuele verdeling bestaande drgl naar treinsoort, restcapaciteit verdeeld volgens deze sleutel)
  - Benadelen primair vervoerders met ad-hoc paden (vooral goederen); zij krijgen geen prioriteit op omleidingsroutes
- Vervoerders: irritatie want projecten DB Netze last-minute geen doorgang

Duitsland
mogelijke lessen voor NL

- Werkwijze in Duitsland beperkt integrale blik / optimalisatie van het spoorsysteem als geheel
  - Wens voor 'vroege afstemming en polderen' zoals in NL
  - Vervoerders kennen elkaars aanvragen niet
  - Software ongeschikt om voor deelnetten integrale dienstregeling te optimaliseren
- Financiering complete trajectsanering anders dan financiering onderhoud => geen prikkel om aan preventief onderhoud te doen → afwachten tot volgende sanering
- Black box DB-concern; deel van conflicten beheer/verkeer incl. consequenties niet zichtbaar
- Vrijheidsgraden / flexing rights

GERMANY FlixTrain

'We want to make **sustainable mobility** accessible to **everyone**'

Having grown from a tech startup to an international coach company in just five years, FlixMobility has now entered the rail market. The e-commerce platform seeks to become a multimodal provider of sustainable transport, CEO & Co-Founder **André Schwämmlein** tells Andrew Grantham.

On March 23, a bright green train snaked out of Hamburg's Altona station, bound for Köln, introducing a new brand into the German open access passenger market. FlixTrain was up and running.

Over the years, various entrepreneurs and established operators have attempted to break into the German long-distance rail market, which remains dominated by the state-owned incumbent DB Fernverkehr despite the steady opening up of the regional business through competitive tendering (RG 9.16 p65). Names like Interconnex, Locomore and Hamburg-Köln-Express have come and gone, having operated no more than a handful of trains on one or two routes. So will FlixTrain be any different?

'We are confident that FlixTrain will be very successful', says FlixMobility's CEO & Co-Founder André Schwämmlein. 'We have received great feedback from passengers during our first months of operation.'

Unlike some of its predecessors, FlixMobility has already built a degree of scale and reach that should help it survive in the market, where DB Fernverkehr has launched an 'offensive' to try and win back business lost to the

deregulated coach sector and is now carrying more passengers than ever. It has a lean and flexible multi-modal business model that should be able to adapt as the regulatory regime and market dynamics evolve following further liberalisation under the Fourth Railway Package.

It is barely five years since the first FlixBus branded long-distance coach services began running in Germany, and only three since thoughts turned to international expansion, but today the company's coach network links more than 2000 destinations in 28 countries, carrying 40 million passengers in 2017. FlixBus now has more than 1200 employees in München, Berlin, Paris, Milano, Zagreb, Stockholm, Amsterdam, Aarhus, Praha, Budapest, București, Madrid, Warszawa and Los Angeles.

E-commerce platform

André Schwämmlein and his co-founders Jochen Engert and Daniel Krauss began developing the concept of what has become FlixMobility in 2009, seeking to combine a technology start-up and e-commerce platform to support a sustainable transport company.

Following the deregulation of the German long distance coach market, FlixBus was ready to launch in 2013. It aimed to attract passengers by making the best use of digital technologies, with an app, e-ticketing, live vehicle tracking, smart network planning and dynamic pricing.

Instead of operating the vehicles itself, FlixBus provided the planning and booking engine and worked with a cohort of small and medium-sized coach operators. This mirrors the model pioneered by National Express following the liberalisation of the UK coach market in the 1960s, but with the benefits of modern connectivity and data-driven decision-making. Within a couple of years the company had become a major player in the German long-distance travel market, and in 2015 it began expanding internationally.

'The FlixBus and FlixTrain model is based on combining traditional operating companies with the expertise of a technology start-up', explains Schwämmlein. 'This gives us the best of both worlds, and means we can deliver a great product to our passengers. The first months of FlixTrain prove that customers really appreciate this.'

Expanding from the coach market into rail was clearly a logical step. With a view to developing a multimodal network, FlixMobility initially established its FlixTrain subsidiary to manage its relationships with open access rail operators including Leo Express in the Czech Republic and Austria's Westbahn, as well as Köln urban transport operator KVB. So it was well placed to expand its offer into the rail sector when the opportunities arose.

CEO **André Schwämmlein** was one of the three co-founders of FlixBus, along with Jochen Engert and Daniel Krauss. Born in 1981, he studied industrial engineering in Erlangen and founded an IT consultancy with Krauss. He worked as a strategy consultant for Boston Consulting Group in München before founding FlixBus.

'Combining individual modes of transport into a cohesive network is the future of mobility', Schwämmlein believes. 'We are constantly trying to offer a great product which will encourage people to use coach or train instead of cars.'

He insists that the company's aim is not to compete directly with DB for existing traffic, but to grow the market by attracting additional business. 'FlixTrain is a completely new product that addresses a new customer segment; we want to make sustainable mobility accessible to everyone. It is an addition to our continuously expanding FlixBus network.'

'As with FlixBus, FlixTrain is an affordable option, with tickets from €9·99. It relies on a dynamic pricing system: the price depends on demand for the particular service. The earlier you book, the cheaper the ticket. Moreover, FlixTrain is a very convenient way to travel, as we offer free wi-fi, comfortable seats and seat reservations.'

Berlin – Stuttgart

The first opportunity came on the Berlin – Stuttgart route, where Locomore had launched a single daily open access service each way in December 2016 (RG 1.17 p28). Berlin-based Locomore had managed to raise funding through a number of avenues, including a crowd-funding initiative. It leased rolling stock from SRI Rail Invest and outsourced the traction to Hector Rail. The promoters sought to highlight the environmental aspects of rail travel, using renewable energy, carrying bicycles and selling vegetarian food. The trains certainly proved popular, but Locomore was under-capitalised, and the service was suspended in May 2017 when its financial reserves were exhausted.

Meanwhile, Leo Express had been looking at the German market as part of its ambitions to develop a more extensive network of rail services across central and eastern Europe. After Locomore suspended operations, Leo Express acquired the key assets, including the majority of the staff, the rolling stock lease and the traction agreement. Services restarted in August 2017.

Significantly, Leo Express had reached an agreement for FlixMobility to provide the marketing, ticket distribution and customer services for the relaunched service. Schwämmlein believed that the use of FlixBus's already well-established booking platform would attract the

FlixTrain Managing Director Fabian Steiner outlined expansion plans to local media during the relaunch of the Berlin-Stuttgart service on April 26.

GERMANY FlixTrain

Although branded as FlixTrain, the services are operated by different partners using leased rolling stock and outsourced traction.

number of passengers needed to ensure the viability of the route.

Although the Berlin – Stuttgart service initially retained the Locomore name, that disappeared on April 26 this year, when the route was brought under the FlixTrain brand. Schwämmlein's prediction seems to have proved correct, as a second daily train each way began running on June 21, with FlixTrain citing 'higher than anticipated passenger demand'.

Hamburg – Köln

Around the same time as FlixBus was entering the coach market, the Hamburg-Köln-Express joint venture of US-based Railroad Development Corp, Locomore Rail and London-based investor Michael Schabas launched an open access inter-city service in July 2012, linking Köln and Hamburg via Düsseldorf, Duisburg, Essen, Gelsenkirchen, Münster and Osnabrück. However, Locomore soon dropped out of the venture to focus on its Berlin – Stuttgart project.

HKX trains were extended to Frankfurt in December 2015, but passengers preferred the faster DB services via the high speed line and they were cut back to Köln again from September 2016. A ticketing co-operation agreement between HKX and DB ended at the same time, with the companies citing 'practical problems' over inter-availability and reservations.

In August 2017 HKX announced that it would be suspending its service from October, saying it was taking a break 'to better adapt to customer needs' and develop a more attractive product. In November an agreement was announced for services to resume in partnership with FlixBus, initially for a short trial period over the Christmas season, from December 22 and January 2. Schwämmlein says this was a logical move. 'We had successfully co-operated with railways in other countries, and with Locomore we had proved that multimodal networks have a future in Germany too.'

After that limited trial, the Hamburg – Köln route was officially relaunched under the FlixTrain brand on March 23, with services initially running from Thursday to Tuesday to focus on the weekend leisure market. The trains are operated by BahnTouristikExpress, using the same rolling stock that had been used by HKX, but now repainted into FlixMobility's prominent green livery. As before, traction is provided by MRCE.

Travelling on the launch train between Hamburg and Köln, AllRail Secretary-General Nick Brooks said the association of new market entrants 'very much welcomed' FlixTrain's entry into the market. 'FlixMobility has proven that it can achieve attractive affordable mobility in the long distance coach market. It provides new choices for the passenger. We hope that it can apply its skills to the long distance rail market too, providing new affordable choices and raising the attractiveness of passenger rail. We are convinced that new entrants like FlixTrain will help grow the rail sector as a whole, both in Germany and across the EU.'

The Hamburg – Köln service was soon increased to twice daily from July 19. 'The response to FlixTrain has been overwhelming, with many of our initial routes regularly fully booked', reports Schwämmlein. 'Based on the initial response from customers, we expect to exceed by far our previous target of 500 000 FlixTrain passengers by the end of 2018.'

Developing the network

Asked how the he envisages FlixTrain developing over the next 10 years, Schwämmlein is very confident. 'We have already doubled services on both the Stuttgart – Berlin and Köln – Hamburg routes, and we have applied for paths to operate routes from Berlin to Köln and München in 2019', he confirms.

'In the coming months, we will coordinate our rail and coach networks to reduce transfer times and increase capacity on coaches connecting with train services. Integration of the FlixTrain routes into our existing long-distance coach network will offer customers even more attractive travel options, with national and international connections.'

When it comes to planning new routes, Schwämmlein explains that these 'must fit with the existing FlixBus network. We are trying to provide customers with an attractive total offering. So we are looking to further extend our multimodal long-distance network, giving our customers even more options for planning their next trip.'

Schwämmlein believes that the regulatory framework in Germany 'is structured in a way that makes it feasible for new entrants like us to compete with incumbents and grow our business'. Asked what the German and EU regulatory authorities could do to make it easier for new entrants, he says the key is ensuring transparency and non-discrimination. 'We want fair competition, and a regulatory guarantee that these theoretical provisions are fulfilled in practice. However, it seems that Deutsche Bahn does not welcome FlixTrain as a competitor.

'Right now, with our application for paths from Berlin to München and Köln, we are testing whether the system works as it is supposed to. The new paths proposed by DB Netz would be very difficult to operate economically. We have lodged an objection with DB Netz, and assume that this will be examined by the Federal Network Agency. We have basically the same goal as DB, and we hope to see fair competition in the future.'

Although FlixBus began expanding internationally within a few years of launch, Schwämmlein is more cautious about the idea of operating FlixTrain services outside Germany. 'We are always looking for new opportunities', he says. 'However, no firm plans are currently being developed to take FlixTrain into other markets. Instead we are aiming improve our FlixBus offer in other countries.' ■

Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

> Retouradres Postbus 20901 2500 EX Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Rijnstraat 8
2515 XP Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

T 070-456 0000
F 070-456 1111

Ons kenmerk
IENW/BSK-2018/217535

Datum 9 oktober 2018
Betreft Wetsvoorstel 34 914 (wetsvoorstel ter implementatie van het Vierde Spoorwegpakket) reactie op amendement 19

Geachte voorzitter,

Hierbij meld ik u mijn oordeel op het amendement op stuknummer 19 dat na de plenaire behandeling van bovengenoemd wetsvoorstel bij uw Kamer is ingediend.

Amendement 19 betreft een gewijzigd amendement van het lid Ziengs ter vervanging van dat gedrukt onder nr 10. In dit amendement wordt de mogelijkheid geboden van Open Toegang. Dit amendement komt in de praktijk nagenoeg overeen met het inmiddels ingetrokken amendement onder stuk nummer 10.
Ik ontraad daarom dit amendement. De belangrijkste redenen daarvoor zijn dat:

- Extra samenloop van de met HRN-concessie met decentrale vervoerders middels "open toegang" zou strijdig zijn met de huidige HRN-concessie die tot 2025 van toepassing is. Dit heeft financiële consequenties voor de Rijksbegroting die niet gedekt zijn.
- In 2020 zijn de resultaten bekend van de Midterm-review van de HRN-concessie. Met uw Kamer heb ik afgesproken om dan nader te besluiten over de ordening van het spoor.
- Dit wetsvoorstel staat niet in de weg om te kijken naar de mogelijkheden voor het doortrekken van regionale lijnen. Ik heb uw Kamer al toegezegd te verkennen wat de gevolgen daarvan zouden zijn bijvoorbeeld voor de Valleilijn.

Hoogachtend,

DE STAATSSECRETARIS VAN INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT,

S. van Veldhoven - Van der Meer

F.R. Menger
Vondellaan 29
NL – 9721 LA GRONINGEN

Groningen, 11 oktober 2018

Provinciale Staten

Commissie Mobiliteit, Economie en Energie

Postbus 610

NL 9700 AP GRONINGEN

Onderwerp: Wunderline 2035, HSl 2050 en Duits spoorbeleid vanaf 5 oktober 2018

Geachte leden van de commissie,

Op 5 oktober 2018 hebben de Duitse Bundesverkeersminister en zijn collega's uit de 16 deelstaten afspraken gemaakt over de chaos in het Duitse luchtruim. Die vergelijkbaar is rondom Schiphol waar uw collega's in de Tweede Kamer over spreken. Deze belangrijke conferentie was in Hamburg en hier de link naar de officiële verklaring: https://www.bmvi.de/SharedDocs/DE/Artikel/LF/gemeinsame-erklaerung.html

In deze verklaring stond nog een zeer interessant punt:

Die Bundesregierung wird sich auch weiterhin dafür einsetzen, Kurzstrecken- und Zubringer-Flugverkehr auf die Schiene zu verlagern und die intermodale Anbindung der wichtigen internationalen Verkehrsflughäfen zu verbessern.

De belangrijkste internationale Luchthaven in Noord-Duitsland is de luchthaven van Hamburg. Verder zijn de 16 deelstaat verkeersministers en de Bundesverkeersminister overeengekomen om de korte vluchten tot een afstand van 700 kilometer naar het spoor te verplaatsen. Hetzelfde zeggen tal van uw collega's in de Tweede Kamer om de korte vluchten naar het snelle spoor te verplaatsen.

Lobby starten

Dit gegeven maakt dat nu politiek helemaal de lobby voor supersnelle spoorverbinding Hamburg – Groningen – Amsterdam in werking gezet moet worden. Na 12 jaar stilstand komt er beweging op de belangrijkste politieke vlakken. Sinds in 2006 Verkeersminister Peijs de 'Zuiderzeelijn' afschoot zonder zich in de doorgetrokken verbinding naar Hamburg te verdiepen.

Deutschlandtakt 2030 gevolgen en invloed op Wunderline

Afgelopen 9 oktober 2018 maakte de Bundesverkehrsminister Scheuer het volgende bekend volgens dit persbericht: https://www.bmvi.de/SharedDocs/DE/Pressemitteilungen/2018/080-scheuer-deutschlandtakt.html

Als u dit leest en de bijbehorende bijlagen bekijkt dan lijkt er toch niet iets goed te gaan rondom de Wunderline. De uurlijkse treinverbinding Groningen – Bremen staat niet vermeld. Het project Duitslandtakt is al wat sinds 2014 loopt bij de Bund in Berlijn. Dit was een item waar juist in de externe lobby voor de Wunderline rekening mee gehouden moest worden.

Dit is niet gebeurd en zeker moet juist de lobby inspanning vanaf volgend jaar verdubbeld worden op de plaatsen waar de financieel verantwoordelijke partijen zitten. Dat is Den Haag

F.R. Menger
Vondellaan 29
NL – 9721 LA GRONINGEN

via het MIRT. De Bund in Berlijn vanwege haar financieringsdeel in DB Netze van 60%. Dus uitermate van belang voor de Wunderline. Dit naast het wegwerken van de scepsis bij de Deutsche Bahn tegenover het project Wunderline. DB Netze heeft het niet voor het zeggen daar. Dat zijn vooral DB Fernverkehr, DB Regio en DB Schenker Rail. Zie *bijlage 3* van de Kamerstukken over capaciteit toewijzing op het spoor. Voor u meteen een verduidelijking waarom het met de Friesenbrücke en Wunderline zo moeizaam gaat. Want vooral in de Duitse media laat de Deutsche Bahn blijken niets te zien in het project Wunderline.

Open access op het spoor

Op 9 oktober 2018 stuurde de Staatssecretaris van Infrastructuur & Waterstaat een schriftelijke reactie op Amendement 19 (zie bijlage) ingediend door lid Ziengs. Dit vanwege de implementatie van het 4e Europese spoorpakket.

In dit document staan een aantal drogredenen met betrekking tot de HRN concessie van de NS. Zie het volgende punt:

Extra samenloop van de met HRN-concessie met decentrale vervoerders middels "open toegang" zou strijdig zijn met de huidige HRN-concessie die tot 2025 van toepassing is. Dit heeft financiële consequenties voor de Rijksbegroting die niet gedekt zijn.

Ook een andere drogreden valt onmiddellijk op:

Dit wetsvoorstel staat niet in de weg om te kijken naar de mogelijkheden voor het doortrekken van regionale lijnen. Ik heb uw Kamer al toegezegd te verkennen wat de gevolgen daarvan zouden zijn bijvoorbeeld voor de Valleilijn.

Dit is volledig in strijd met het Witboek Transport 2050 waar Den Haag ook haar handtekening onder heeft gezet. Verder een zeer essentieel iets wordt niet genoemd dat is toegang tot zowel het HRN concessie netwerk als decentrale lijnen voor grensoverschrijdende spoorverbindingen. Graag verwijs ik u naar een interview in de Railway Gazette met de directeur van Flixbus / Flixtrain van afgelopen september.

Want de zowel de NS als de Deutsche Bahn zijn niet de partijen die gebruik gaan maken van de verbeterde spoorinfrastructuur tussen Groningen – Bremen. Dit om bijvoorbeeld de actuele busverbinding van Flixbus Amsterdam – Groningen – Hamburg – Kiel om te zetten in een doorgaande treinverbinding. Dit naast de OV concessie afspraken tussen Groningen en Niedersachsen.

Hoop dat u de bovenstaande en bijlagen gebruikt om de juiste vragen te stellen. Maar de bottleneck blijft in stand de Friesenbrücke om een echt goed aanbod op het spoor te krijgen. Dan heb je meer dan 2 treinen per uur nodig in beide richtingen; de capaciteit van de Friesenbrücke laat maar 2 treinen per uur toe.

Met vriendelijke groet,

Frank Menger

Bundesministerium für Verkehr und digitale Infrastruktur

Zielfahrplan Deutschland-Takt
Vorstellung des ersten Gutachterentwurfs
im Rahmen des Zukunftsbündnisses Schiene

Berlin, 09.10.2018

optimising railways

Gliederung

- Einleitung
- Vorgehen
- Arbeitsstand und ausgewählte Ergebnisse
- Zusammenfassung

Vorstellung des Gutachterkonsortiums

Firma	Firmensitz	Tätigkeit im Projekt
SMA und Partner AG	Zürich / Frankfurt	Projektleitung, Konzeptionelle / Strategische Planung, Koordination zwischen Stakeholdern
VIA Consulting & Development GmbH	Aachen	Eisenbahnbetriebswissenschaftliche Untersuchungen, mikroskopische Prüfung
Intraplan Consult GmbH	München	Gesamtwirtschaftliche Bewertungen
CP/COMPARTNER	Essen / Berlin	Öffentlichkeitsarbeit, Kommunikation und Veranstaltungen
Verkehrswissenschaftliches Institut der RWTH Aachen	Aachen	Eisenbahnbetriebswissenschaftliche Detailfragen Wissenschaftliche Begleitung
Universität Passau, Lehrpro-fessur für Öffentliches Recht	Passau	Juristische Beratung und Gutachten

Ziele des Deutschland-Takts

- Ableiten von passgenauen Infrastrukturmaßnahmen auf Basis eines Zielfahrplans („Erst der Fahrplan, dann die Infrastrukturplanung“)
- Berücksichtigung der Belange des Güterverkehrs durch Einplanen von Trassenkapazitäten
- Aufeinander abgestimmte Fahrpläne für direktere, vertaktete Verbindungen im Nah- und Fernverkehr in Deutschland
- Eine Maximierung der Reiseverbindungen und kürzere Reisezeiten durch abgestimmte Anschlüsse kommen vor reiner Fahrzeitverkürzung
- Das resultierende Fahrplankonzept und die Summe der abgeleiteten Infrastrukturmaßnahmen für Personen- und Güterverkehr ist der Zielfahrplan Deutschland-Takt.
- Der Deutschland-Takt ist Planungsgrundlage für einen wirtschaftlichen Ausbau und eine optimale Nutzung der Schieneninfrastruktur unter Berücksichtigung der Belange aller Nutzer
- Aus dem Deutschland-Takt soll keine Selbstverpflichtung des Bundes entstehen, alle Bahnangebote und Infrastrukturen zu finanzieren.

Der Deutschland-Takt schafft die Infrastruktur für einen optimierten Personen- und Güterverkehr

- Die Arbeiten zum Deutschland-Takt bauen auf dem Zielfahrplan 2030 und dem BVWP 2030 auf (einschließlich der Infrastruktur, die in den Vordringlichen Bedarf des BVWP 2030 aufrückt)
- Der Deutschland-Takt integriert die Zielstellungen der Beteiligten (Länder / Aufgabenträger / EVUs des Personen- und Güterverkehrs) in einem begleitenden Arbeitskreis, Regionalrunden und Branchenworkshops
- Hinzu kommen:
  - Maßnahmen zur Verbesserung des Personen- und Güterverkehrs
  - Rückmeldungen der Länder hinsichtlich Mengengerüst / Angebotsideen
  - Austausch mit den Anbietern von Güter- und Personenverkehr
- Ziel ist die Definition der Infrastruktur für eine angebotsorientierte Weiterentwicklung und Optimierung der Angebots- und Knotenstruktur
- Realisierungsschritte machen den Deutschland-Takt schnell erlebbar
- Der Deutschland-Takt stellt einen Zielfahrplan dar, zu dem alle bisherigen Infrastrukturplanungen und Realisierungsschritte aufwärtskompatibel sind

Zielsetzung bei der fahrplantechnischen Umsetzung des Bedienungsangebotes BVWP 2030

Bezugsfall: Zielfahrplan 2030

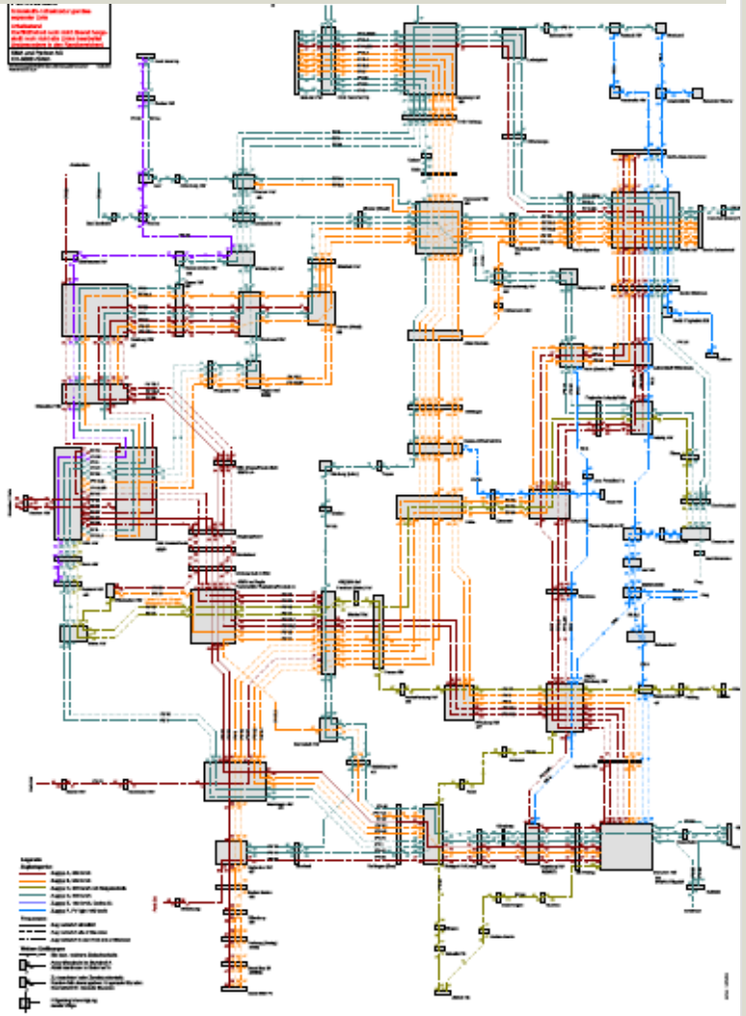

- Halbstundentakte/-rhythmen auf ausgewählten Korridoren
- Vorsehen von Mehrleistungen im SPV
- Reisezeitkürzung auf nachfragestarken Korridoren durch Ausnutzen der Maßnahmen des BWVP / überlagernde Verkehre
- Vorsehen von FV-Linien in Regionen, die bisher nicht von Fernverkehr bedient werden
- Optimierung der Knotengestaltung
- Ableitung zusätzlicher Infrastruktur
- Planungen erfolgen minutengenau für den SPV im Gesamtnetz
- Anpassung der Infrastruktur für den Güterverkehr des Zielnetzes 2030 läuft noch, um weitere Engpässe zu erkennen

Planfall: Deutschland-Takt

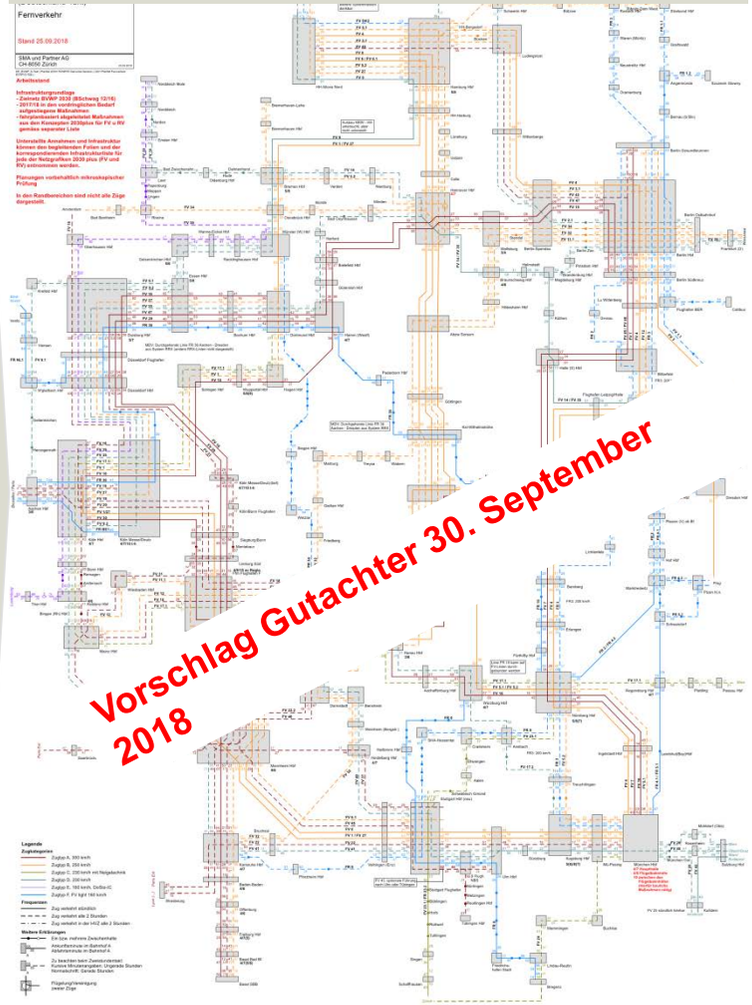

ARBEITSSTAND UND AUSGEWÄHLTE ERGEBNISSE

Flottenmix mit HG von 250 km/h und 300 km/h, um Bestandsfahrzeuge und Neubeschaffungen auszutarieren

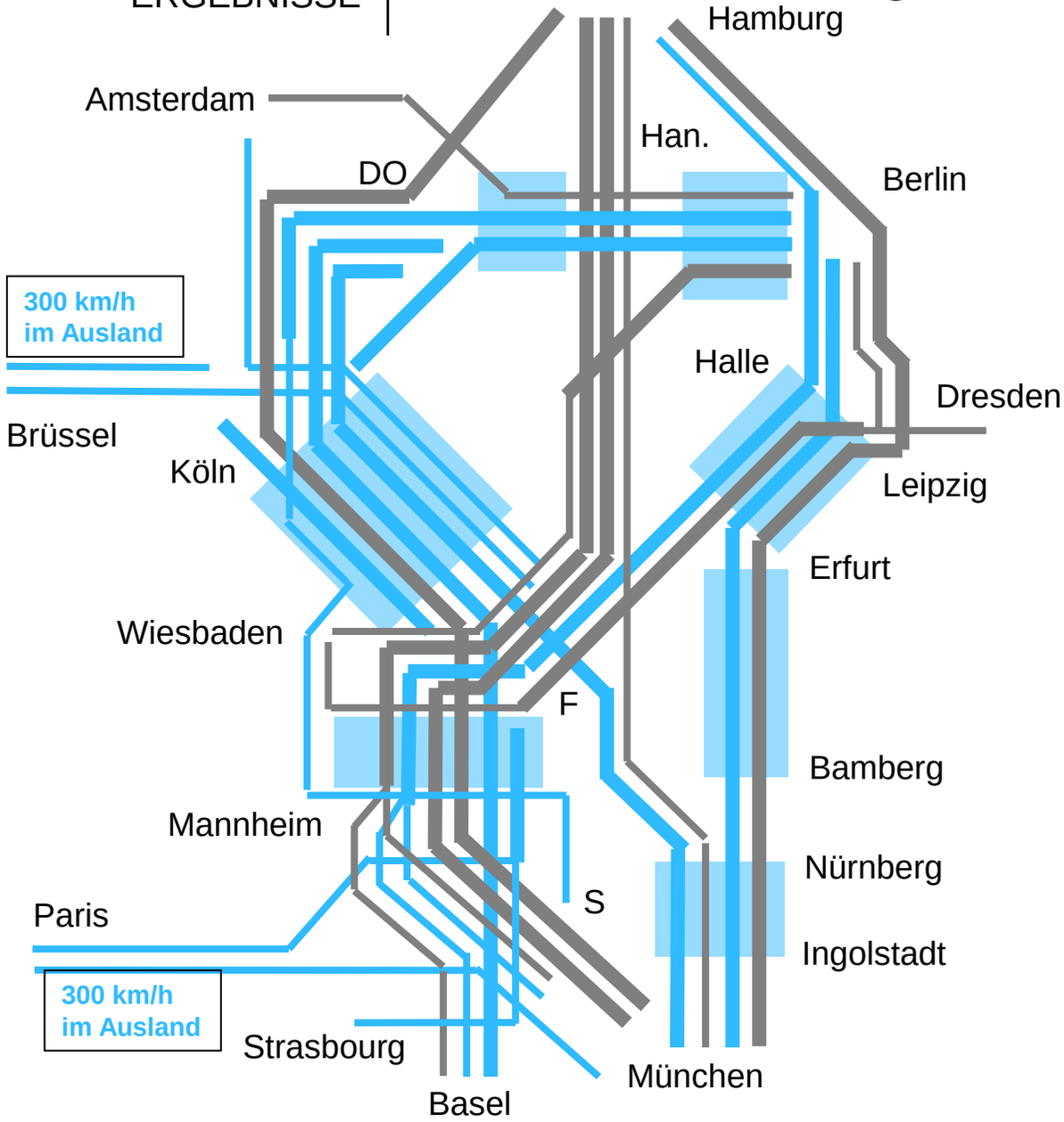

- Systematik mit Fahrzeugmix hat sich bewährt:
  - Knoten werden optimal bedient
  - Input der Beteiligten ist bestmöglich umgesetzt
  - Berücksichtigt auch Fahrzeuge, die derzeit beschafft werden und noch eine lange Lebensdauer aufweisen
- Alle Streckenabschnitte mit Vmax=300 km/h werden von Linien mit 300 km/h-Fahrzeugen befahren
- Es sind Linien mit 300 km/h-Fahrzeugen geplant, die großen Streckenanteil mit Vmax=300 km/h befahren

Abschnitt mit Vmax=300 km/h
Linie 300 km/h stündlich
Linie 300 km/h zweistündlich
Linie 250 km/h stündlich
Linie 250 km/h zweistündlich

Es sind nur Linien dargestellt, welche über 300 km/h-Abschnitte verkehren

Ausgewählte grundlegende strukturierende Elemente des Deutschland-Taktes

- Knoten Erfurt zur vollen und halben Stunde führt zu Optimierung der Knoten Halle (00/30), Leipzig (15/45) und Dresden (30)
- Optimierung des Knotens Mannheim führt zu Fahrzeitkürzungen und stabilen FV-Knoten in Karlsruhe, Basel, Köln, Ulm und Augsburg
- Knoten Nürnberg zu 15/45, gewünschte Beschleunigung von Hamburg, Frankfurt und NRW nach Bayern und Kapazitätsengpässe lassen eine NBS Würzburg – Nürnberg (250 km/h) fahrplanbasiert ableiten
- Der Korridor Berlin – NRW wird für systematischen Halbstundentakt und eine signifikante Reisezeitverkürzung ausgebaut
- Bildung eines Netzes von regionalen FV-Linien („FR-Linien“) zur flächenhaften Erschließung (Anbindung nahezu aller Städte über 100.000 Einwohner an das Fernverkehrsnetz)
- Verlängerung von auslaufenden FV-Linien z.B. nach Bremerhaven, Trier oder Tübingen zur Flächenerschließung
- Taktverdichtung auf ausgewählten Korridoren

Im Deutschland-Takt sind zahlreiche Angebotsverbesserungen im Fernverkehr unterstellt

Halbstundentakte und ausgewählte zusätzliche Linien auf Hauptachsen

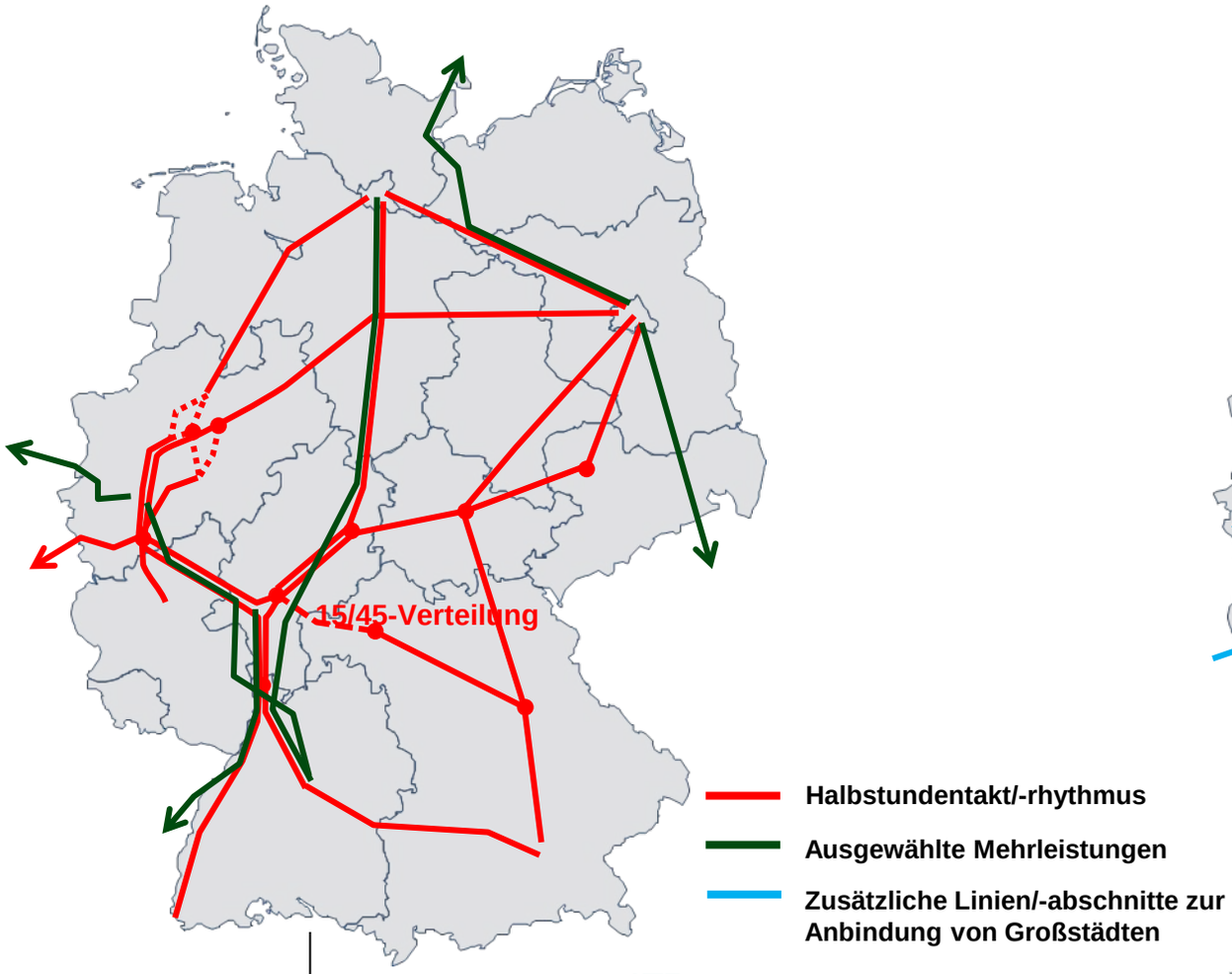

Angebotsausweitungen im Fernverkehr zur Anbindung von Großstädten

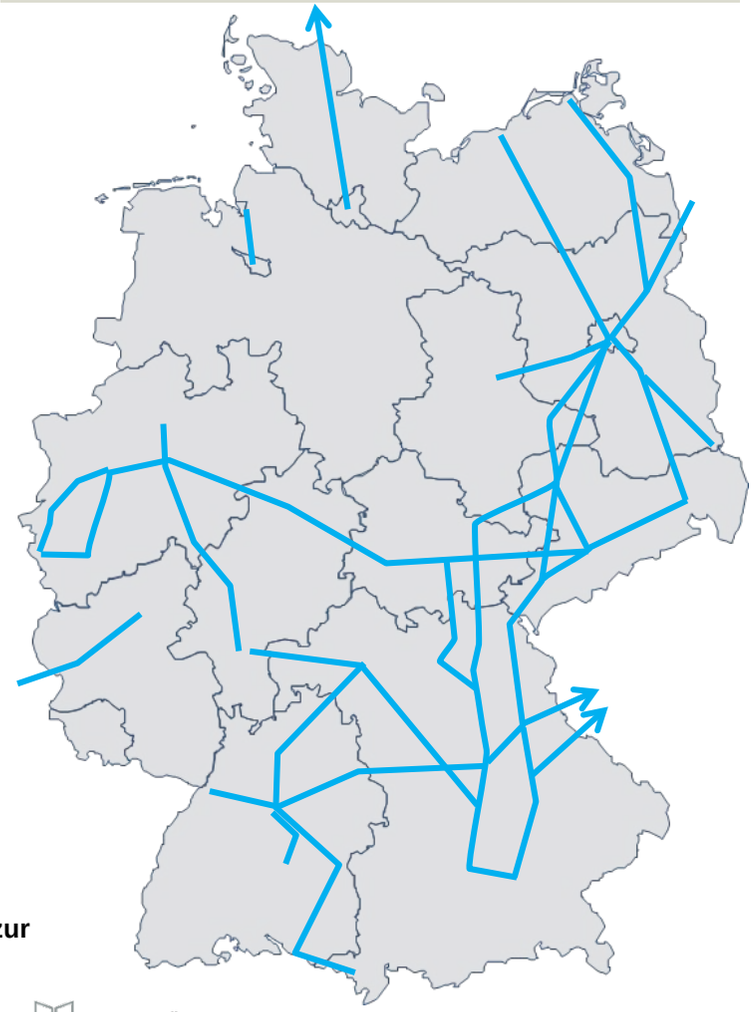

Der Deutschland-Takt ermöglicht Reisezeitkürzungen im Fernverkehr (Auswahl)

Legende Reisezeit

- **Reisezeit 2018**
- **Reisezeit D-Takt**

Legende Reisezeitvergleich

- Reisezeit im D-Takt mehr als 10% kürzer
- Reisezeit im D-Takt bis 10% kürzer
- Reisezeit im D-Takt +/- unverändert
- Reisezeit im D-Takt länger

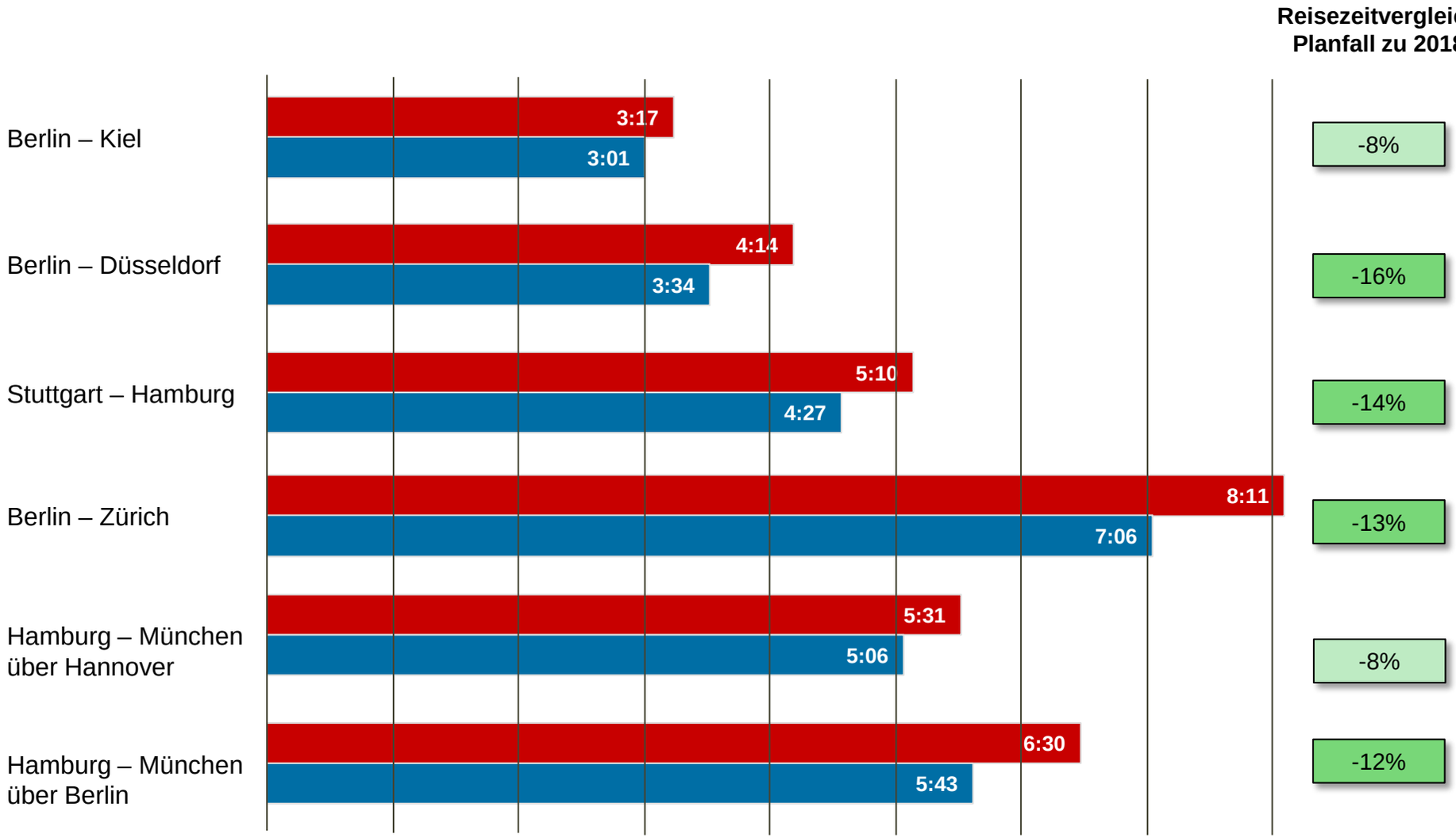

Deutschland-Takt: Knotenstruktur für das Netz des Fernverkehrs

- Die klar ausgeprägten Knoten werden ergänzt durch zahlreiche Bahnhöfe mit guten Richtungsanschlüssen
- Die Knotengestaltung ist gute Basis für die Planung der Nahverkehre der Länder

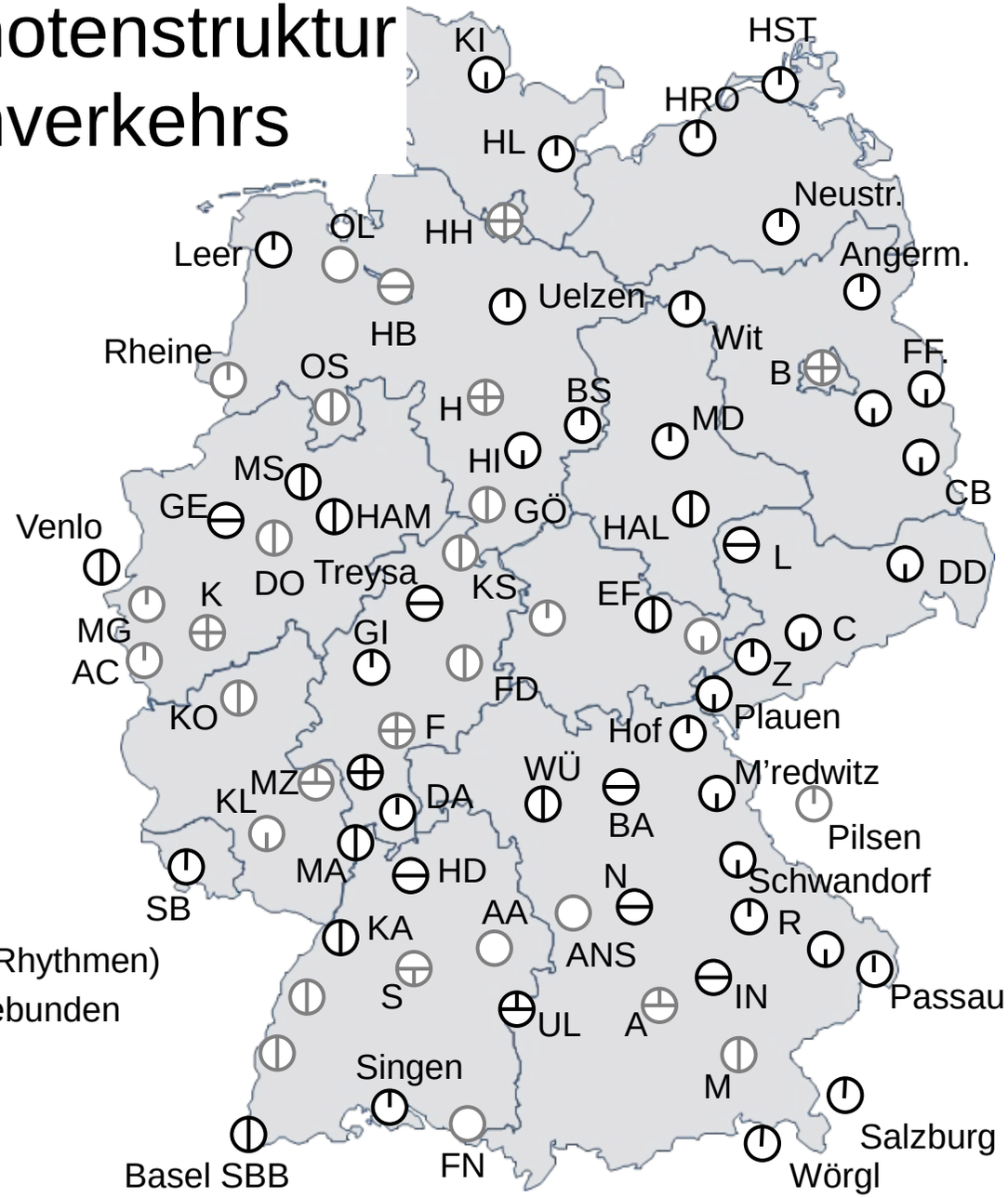

Resultierende Knotenstruktur

- Knoten zur vollen Stunde
- Knoten zur halben Stunde
- 15/45-Knoten (insbesondere bei 30'-Takten/Rhythmen)
- Knoten wie oben, aber nicht alle Linien eingebunden
- Knotenpunkt ohne Anschlussknotenstruktur

ARBEITSSTAND UND AUSGEWÄHLTE ERGEBNISSE

Auf das Netz des Fernverkehrs setzen die Planungen für den Nahverkehr auf

Beispiel NRW

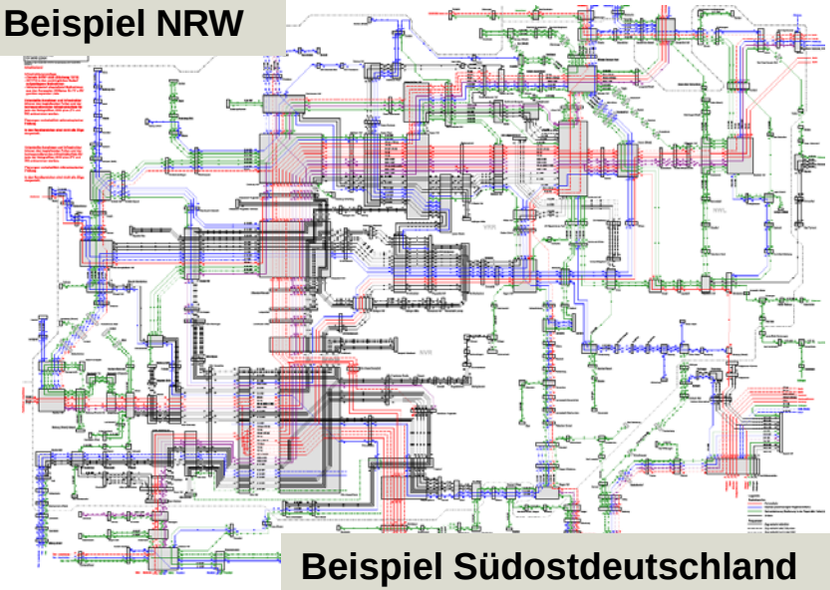

Beispiel Südostdeutschland

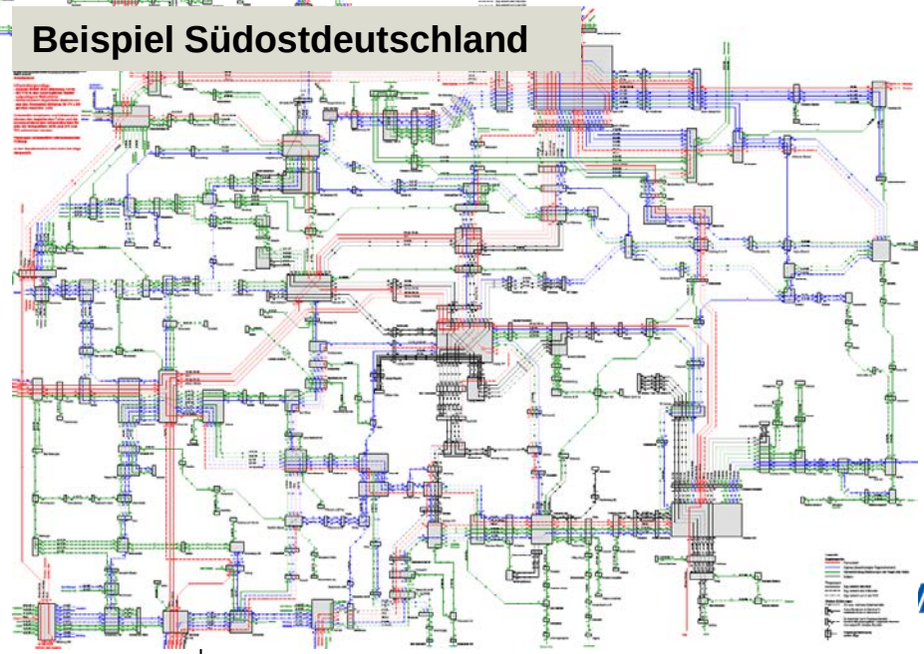

- Analyse der Zielsetzungen der Länder/Aufgabenträger
- Minutenscharfe makroskopische Ausarbeitung
- Optimierung der Knotenstrukturen
- Ableitung von Infrastruktur auf Basis Engpässe
- Umfassende Dokumentation über Mehrleistung und Umgang mit Zielsetzungen
- Dokumentation der Planungsergebnisse in acht Ländernetzgrafiken und einer Netzgrafik für den FV

➔ **Abgeleitetes Angebotskonzept ist vorliegender Entwurf für die Infrastrukturdimensionierung im Planfall Deutschland-Takt**

➔ **Vorliegende Angebotskonzepte sind Grundlage für weitere Arbeiten und Abstimmungen mit Ländern und Aufgabenträgern in Regionalrunden Mitte November sowie Vertretern des Güterverkehrs zum Ausbau der Infrastruktur**

ARBEITSSTAND UND AUSGEWÄHLTE ERGEBNISSE

Ausgewählte grundlegende Ergebnisse der Planungen zum Nahverkehr

Beispiel Bayern

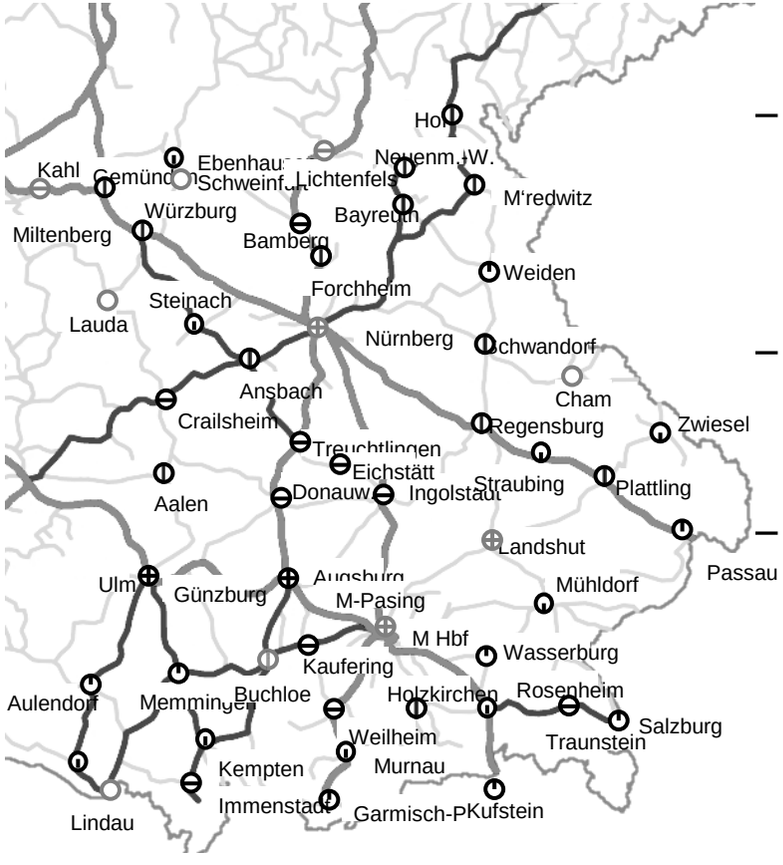

- Zielsetzungen der Länder sind umfassend berücksichtigt
- Aufgrund des Gesamtangebots im PV sind zahlreiche Infrastrukturmaßnahmen fahrplanbasiert abgeleitet worden
- Zahl der Knoten konnte gegenüber heute gesteigert werden
- Mengengerüst ist auf Basis der Zielstellungen der Länder und Vorschläge der Gutachter ausgebaut

Beispiel Niedersachsen

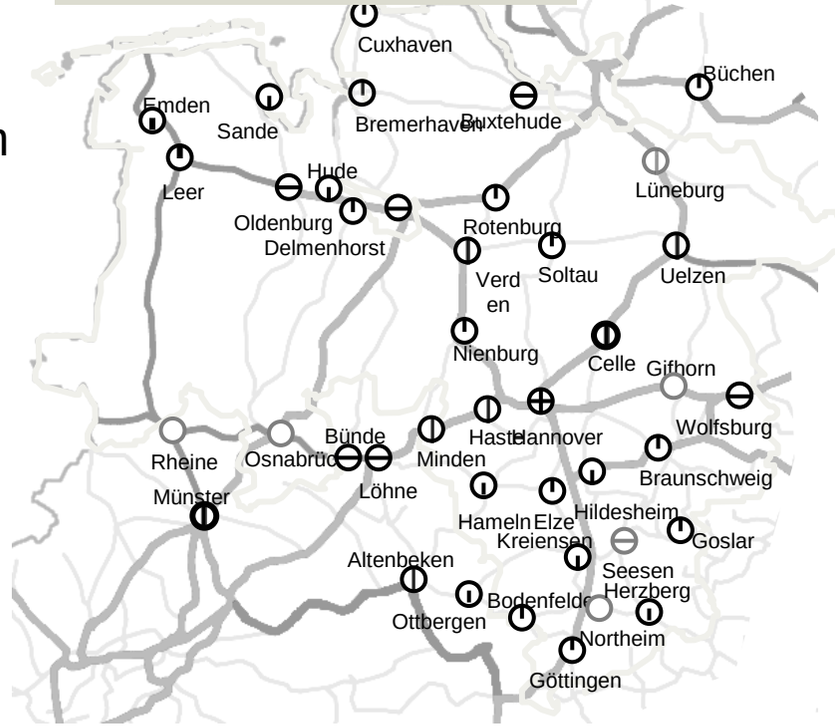

Resultierende Knotenstruktur

- Knoten zur vollen Stunde
- Knoten zur halben Stunde
- 15/45-Knoten (insbesondere bei 30'-Takten/Rhythmen)
- Knoten wie oben, aber nicht alle Linien eingebunden
- Knotenpunkt ohne Anschlussknotenstruktur

Ausgewählte Reisezeitvergleiche zeigen positive Wirkung des Deutschland-Taktes (1/2)

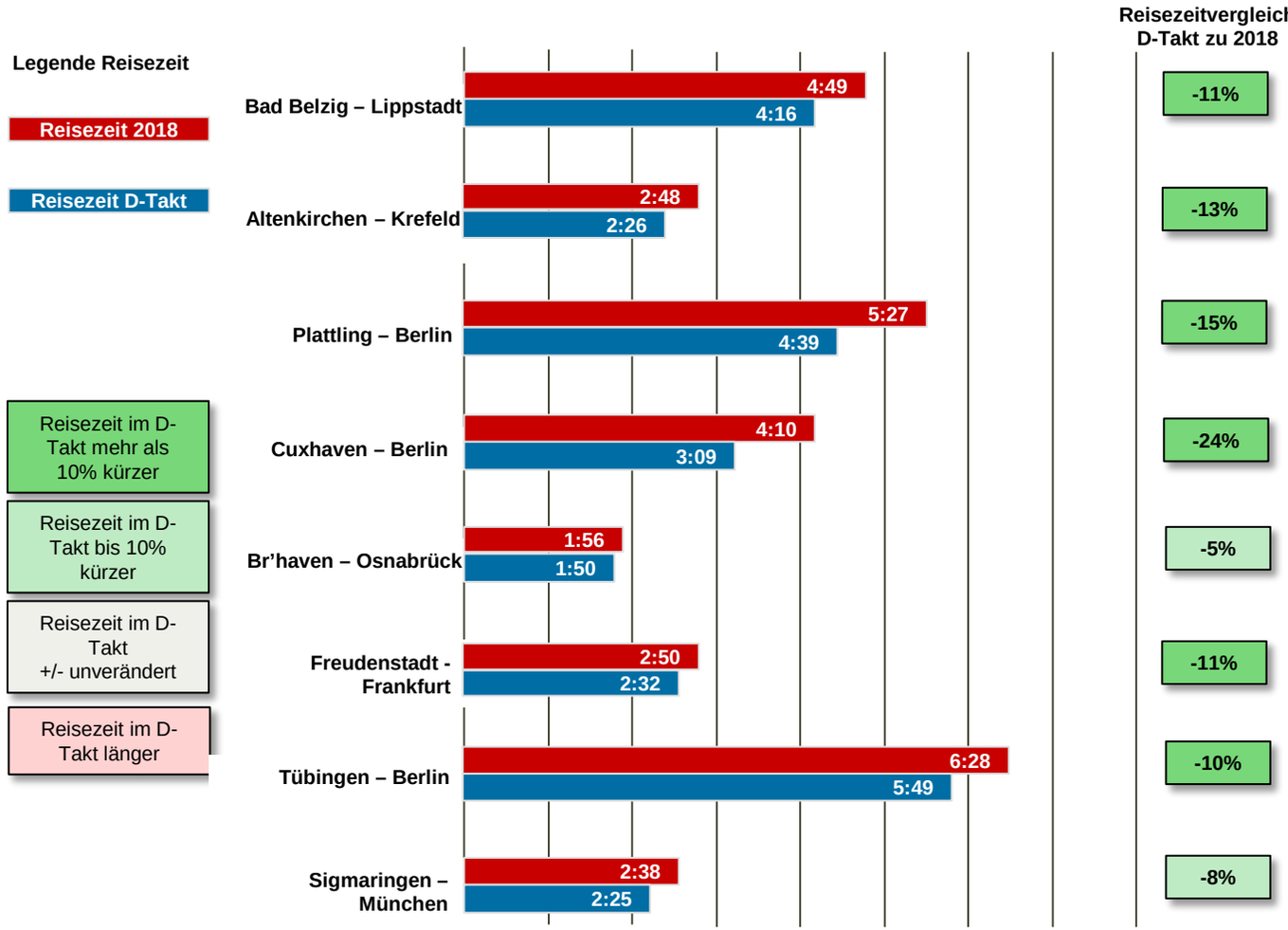

- Reisezeitkürzungen sind auch in Umsteigewegeketten
- Durch Knotenbildung und ausgewählter Mehrleistungen werden die Reisezeiteffekte der Ausbauten in die Regionen getragen
- Finale Optimierung der Angebotskonzepte legt enge Abstimmung mit den Ländern/Aufgabenträgern nahe
- Abschließende Abstimmung mit Anforderungen des Schienengüterverkehrs notwendig

Ausgewählte Reisezeitvergleiche zeigen positive Wirkung des Deutschland-Taktes (2/2)

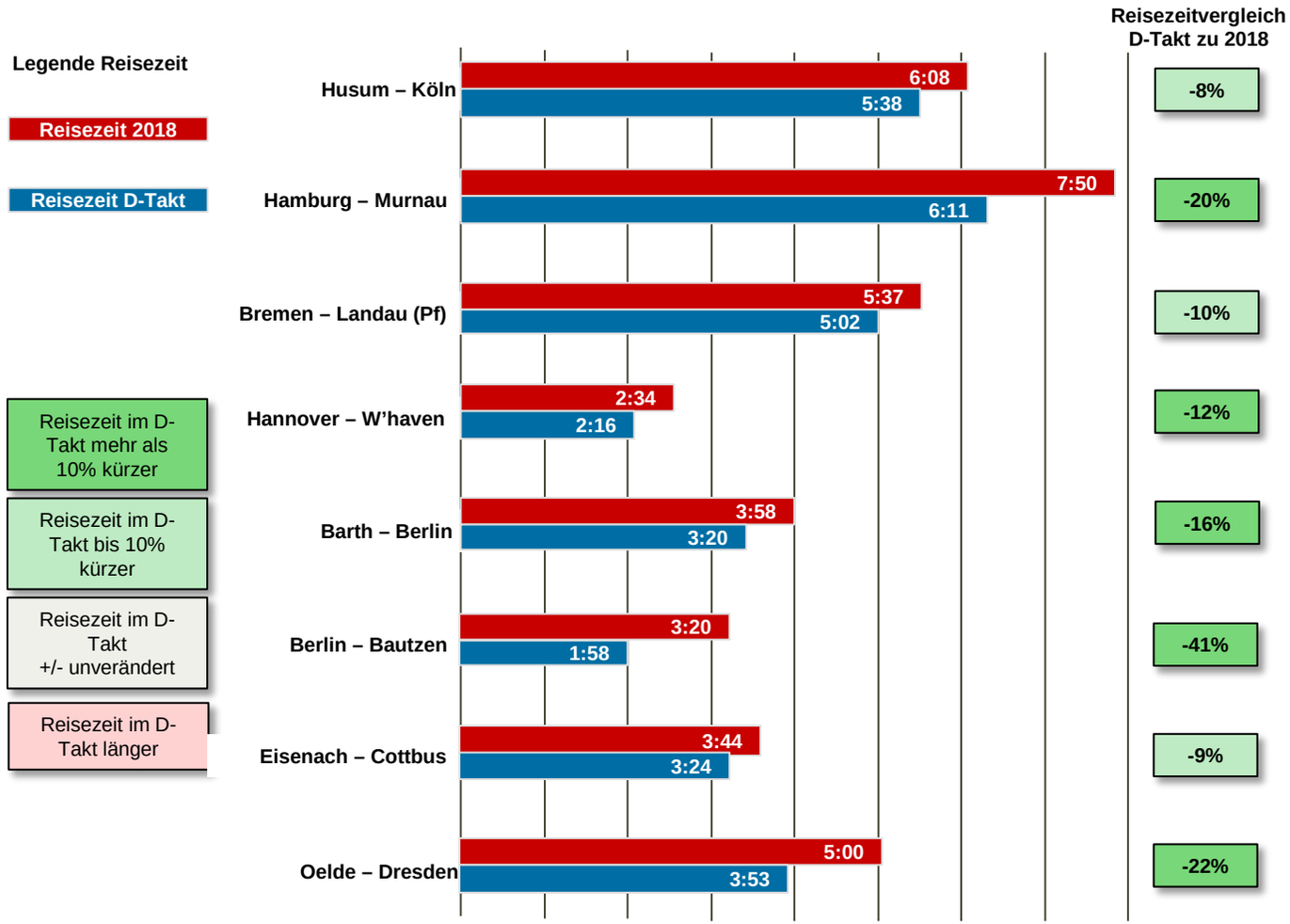

- Reisezeitkürzungen sind auch in Umsteigewegeketten
- Durch Knotenbildung und ausgewählter Mehrleistungen werden die Reisezeiteffekte der Ausbauten in die Regionen getragen
- Finale Optimierung der Angebotskonzepte legt enge Abstimmung mit den Ländern/Aufgabenträgern nahe
- Abschließende Abstimmung mit Anforderungen des Schienengüterverkehrs notwendig

Zentrale Annahmen für den Personenverkehr im Deutschland-Takt

- **Häufiger**:
  Mindestens halbstündliche Verbindungen auf den wichtigen Hauptachsen des Fernverkehrs

- **Schneller**:
  Maximierung der Reiseverbindungen und kürzere Reisezeiten durch optimierte Anschlüsse und einzelne, passgenaue Infrastrukturausbauten

- **Überall**:
  Flächenhaftes Fernverkehrsnetz gewährleistet die Anbindung von Städten und Regionen

Die Belange des Güterverkehrs werden umfassend berücksichtigt

- Güterverkehr ist gleichrangiger Baustein des Deutschland-Takts
- Güterverkehrstrassen für das Gesamtnetz werden derzeit entwickelt und mit den Güterverkehrsunternehmen diskutiert
- Dabei spielt die marktgerechte Charakteristik der Systemtrassen mit kurzen Beförderungszeiten bei guter Planbarkeit eine wichtige Rolle
- Auch für den Güterverkehr werden Infrastrukturausbauen fahrplanbasiert abgeleitet
- Alle Maßnahmen werden umfassend mit Branche erörtert

Die Belange des Güterverkehrs werden umfassend berücksichtigt

Beispielbildfahrplan Gesamtkonzept SPV und SGV Würzburg – Nürnberg

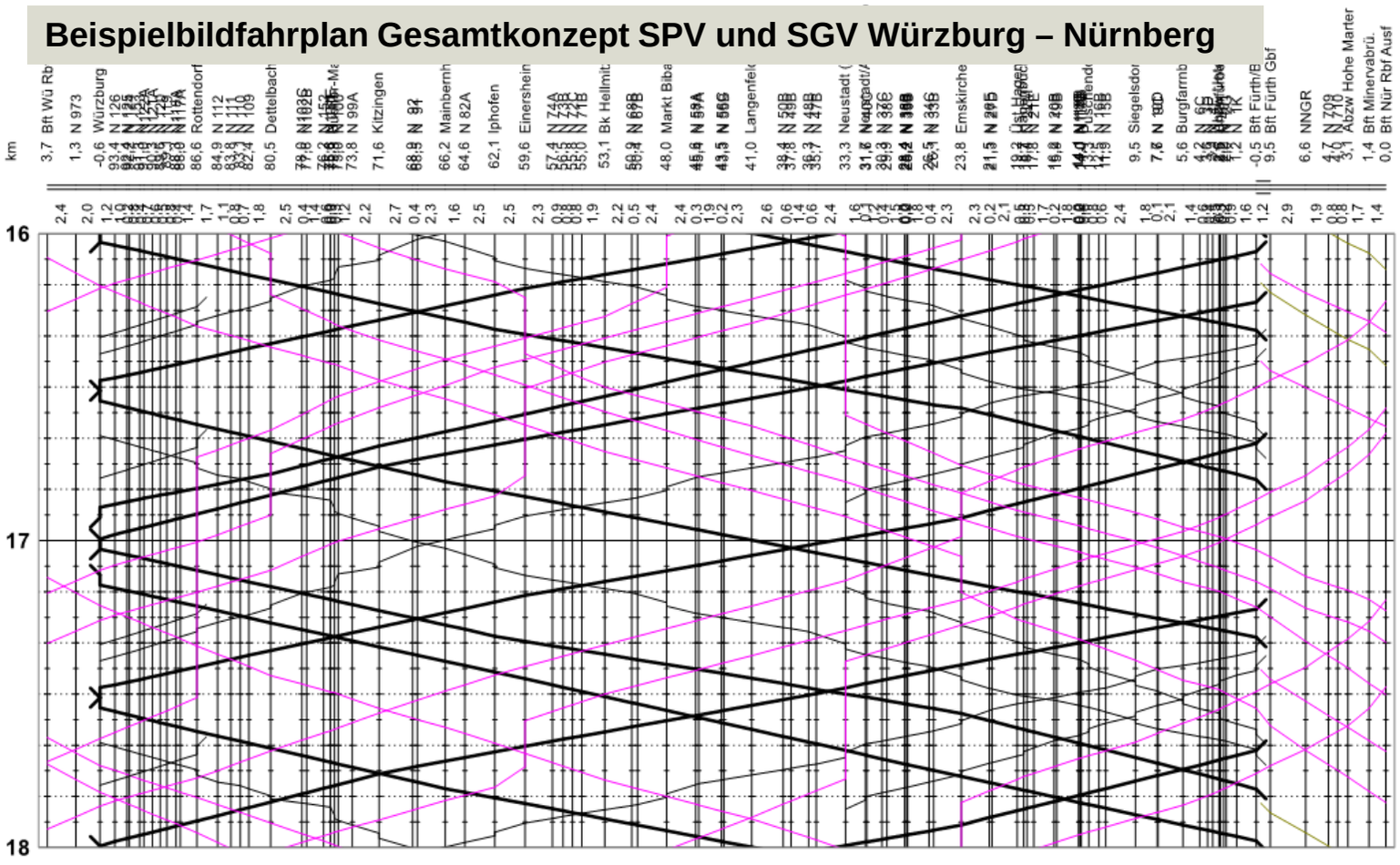

Schwarz: Personenverkehr

Farbig: Güterverkehr

Beispielstrecke ist mit Güterverkehr gesättigt

- Umlegung der SGV-Prognose auf das Netz ergibt Zugzahlen des SGV je Streckenabschnitt
- Aufbau eines Netzes von Güterverkehrstrassen im 2h-Takt zwischen geeigneten Bahnhöfen
- Güterverkehrstrassen verschiedener Charakteristika werden in SPV-Fahrplan durch Sättigung eingearbeitet.
- Bedarfsgerechte Auskonstruktion bezüglich Mengengerüst von SGV-Trassen zwischen Systemknoten
- Ausweisen von Abschnitten, auf denen keine ausreichende Menge von Güterverkehrstrassen konstruiert werden können.
- Ableiten engpassbeseitigender Maßnahmen

Der Güterverkehr wird in derselben Granularität geplant wie der Personenverkehr

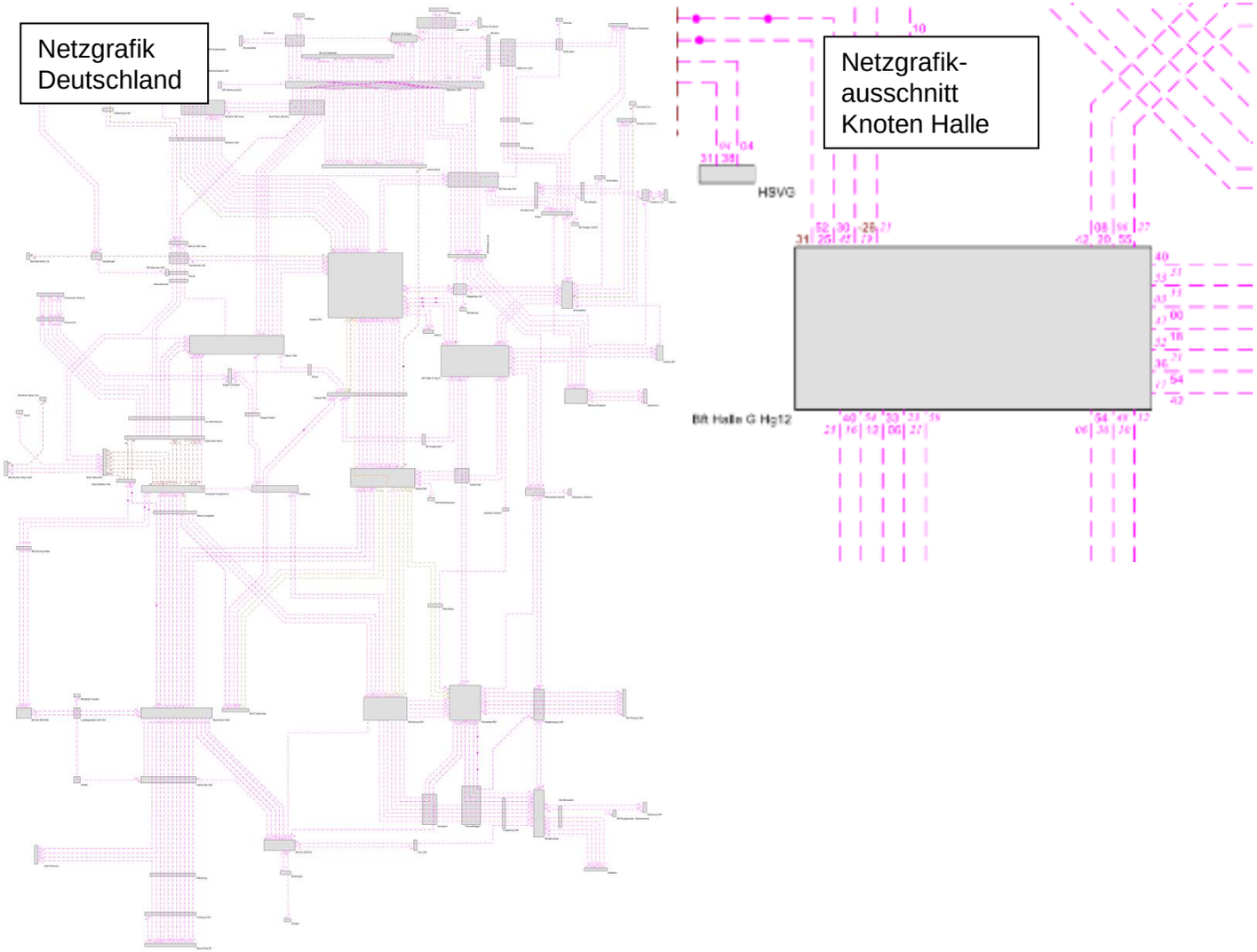

- Darstellung aller deutschlandweit konstruierten Güterzugtrassen in einer Gesamtnetzgrafik
- Maßnahmen im Falle nicht ausreichend vorhandener Trassen:
  - Verlagerungen auf parallele Korridore
  - Iterative Anpassung des SPV-Angebots
  - Maßnahmen zur Engpassauflösung
- Die Planung des Güterverkehrs für den Zielfahrplan Deutschland-Takt wird in Workshops mit Nutzern diskutiert

Der Deutschland-Takt soll auch den Güterverkehr stärken

Exemplarische Korridore zur Ausweitung der Systemtrassen

- Der Deutschland-Takt stärkt den Güterverkehr durch eine Systematisierung des Angebots.
- Korridore, in welchen dadurch eine Nachfragesteigerung über das Zielnetz des BVWP 2030 hinaus erwartet wird, werden mit zusätzlichen Güterzugtrassen belegt.
- Falls notwendig, werden für aufgedeckte Engpässe zusätzliche Infrastrukturmaßnahmen fahrplanbasiert abgeleitet.
- Maßnahmen sind als Potenzieller Bedarf im Bundesschienenwegeausbaugesetz berücksichtigt.

Zahlreiche Infrastrukturmaßnahmen sind bundesweit fahrplanbasiert abgeleitet worden

Über die bisher im Vordringlichen Bedarf des BVWP 2030 befindlichen Maßnahmen hinaus sind zahlreiche Infrastrukturmaßnahmen hinsichtlich der folgenden Typen identifiziert worden:

- Zusätzliche Bahnsteigkanten
- Zweigleisige Abschnitte
- Beschleunigte Ein- und Ausfahrten in die Bahnhöfe
- Niveaugleiche Bahnsteigzugänge
- Erhöhung Zugfolge durch Anpassung LST (z.B. Blockverdichtung)
- Überwerfungen (niveaufreie Abzweige)
- Streckenbeschleunigungen
- Ausbau auf drei oder vier Gleise

Der Deutschland-Takt erfordert neben kleinen nur einzelne größere Infrastrukturmaßnahmen

Beispiele für Infrastrukturmaßnahmen zur Fahrzeitverkürzung

- ABS/NBS Hamm – Bielefeld, Bielefeld – Seelze und Wolfsburg – Berlin: Ausbau für 300 km/h und Ertüchtigung der Güterzugstrecke Hamm – Minden für den Regionalverkehr (160 km/h)
- ABS/NBS Würzburg – Nürnberg mit einer Kantenzeit von 40 Minuten und niveaufreie Einbindung in den Knoten Nürnberg
- ABS/NBS Hanau – Nantenbach mit bis zu 230 km/h
- Neustadt (Dosse) – Berlin-Spandau: 3-4-gleisiger Ausbau; 250 km/h
- Züssow – Angermünde: Ausbau für 160 km/h
- Geschwindigkeitserhöhung im Bereich Eschweiler – Düren für 200 km/h
- Südanbindung Darmstadt an NBS Rhein/Main – Rhein/Neckar

Beispiele für großräumige Infrastrukturmaßnahmen zur Engpassbeseitigung

- Berlin Südkreuz – Ludwigsfelde: 4-gleisiger Ausbau
- Bitterfeld – Lutherstadt Wittenberg: 4-gleisiger Ausbau
- Meinersen – Gifhorn: 4-gleisiger Ausbau
- Werne – Münster-Amelsbüren: Zweigleisiger Ausbau
- Zweigleisiger Ausbau Wallauer Spange
- 3. Gleis Mainz-Gustavsburg – Abzw. Mönchhof und niveaufreie Anbindung an die NBS am Abzw. Mönchhof
- Zweigleisiger Ausbau Wendlinger Kurve
- Hamburg-Rothenburgsort – Anckelmannsplatz: Zweigleisiger Ausbau
- Lübeck – Bad Kleinen: Begegnungsabschnitt Menzendorf – Plüschow
- Ausbau Knoten Hamm (u.a. Überwerfung)
- Leipzig Hbf – L-Stötteritz: Reaktivierung eines Streckengleises
- Regensburg – Obertraubling: 4-gleisger Ausbau

Wie geht es weiter?

- Vertiefte Diskussion der Planungsergebnisse:
  - mit den Fernverkehrsunternehmen
  - Mit den SPNV-Aufgabenträgern in Regionalrunden
  - mit den Unternehmen des Güterverkehrs in Workshops
- Wirtschaftliche Bewertung
- Ggf. Anpassung der Planungen zum Zielfahrplan Deutschland-Takt
- Ableitung weiterer Infrastrukturmaßnahmen, sofern erforderlich
- Entwicklung mehrerer aufwärtskompatibler Vorstufen, damit der Deutschland-Takt baldmöglichst Nutzen zeigt
- Parallel erfolgen die Planungen der Trassen für den Güterverkehr

Der Deutschland-Takt ist Kompass für infrastrukturelle Weiterentwicklung des deutschen Bahnnetzes

- Nahverkehrsangebote in Bundesländern sind für sich bereits überwiegend nach den Prinzipien des Integralen Taktfahrplanes geplant
- Der Deutschland-Takt überträgt dies erstmals auf das gesamte bundesweite Netz und stellt den Fahrplan in den Mittelpunkt der Planungen
- Integrative Betrachtung des Personen- und Güterverkehrs ermöglicht kohärente Ausbaustrategie für das deutsche Schienennetz:
  - Engpässe für Personen- und Güterverkehr werden bereits frühzeitig erkannt
  - Engpassauflösende Infrastrukturelemente werden abgeleitet
  - Reisezeitvorteile von Neubaustrecken des BVWP werden durch optimale Verknüpfung in die Regionen getragen
  - Kombination von kurzen Reisezeiten und dichten Takten (häufiger, schneller, überall) unter Berücksichtigung gewachsener Verkehre und Zielstellungen der Länder
- Die Vorteile des Deutschland-Takts werden durch aufwärtskompatible Realisierungsschritte für die Fahrgäste bereits zeitnah erlebbar
- Der Deutschland-Takt ist konkrete Angebotsvision, um die Verfügbarkeit des Systems zu erhöhen und steigende Nachfrage zu berücksichtigen

Kontakt

SMA und Partner AG
Gubelstrasse 28
CH-8050 Zürich

Telefon +41 44 317 50 60
info@sma-partner.com
www.sma-partner.com

Intraplan Consult GmbH
Dingolfinger Straße 2
81673 München

Telefon 089 45911-0
info@intraplan.de
www.intraplan.de

VIA Consulting & Development GmbH
Römerstr. 50
52064 Aachen

Telefon 0241 463662 0
info@via-con.de
www.via-con.de

From: "Raadsgriffie Gemeente Enschede" <Raadsgriffie@enschede.nl>
Date: 12 Oct 2018 15:50:57 +0200
Subject: (raadsgriffie)aangenomen motie Kinderpardongemeente
Attachments: Motie 7 PvdA ea Kinderpardongemeente_aangenomen.pdf

Goedendag,

Bijgaand ontvangt u de motie "Kinderpardongemeente", aangenomen tijdens de raadsvergadering van 8 oktober 2018.
Waarbij is verzocht deze te versturen naar alle gemeenten.

Met vriendelijke groet,

Fatima El Hafi-Aoulad Ben Arroun
Raadsgriffie gemeente Enschede

053-4818922 I 06-10969034 I f.elhafi@enschede.nl
woensdag niet aanwezig

8/10/18 motie (7) vel 1/2

Gemeenteraad Enschede

PvdA ChristenUnie D66 SP EnschedeAnders.nl BURGER BELANGEN ENSCHEDE DENK ENSCHEDE GROEN LINKS ENSCHEDE

in te vullen door raadsgriffier	
motie nummer:	(7)
datum indiening raad:	- 8 OCT 2018
indiener:	mw H Lummels
agendapunt:	6 / ong.
datum beraadslaging:	- 8 OCT 2018
uitslag stemming:	29 voor 0 tegen
dagtekening:	(Aangenomen) - 8 OCT 2018

Motie: Kinderpardongemeente

stemverklaring: mw Koç (voor)

De raad van de gemeente Enschede, bijeen op 8 oktober 2018:

Constaterende dat:

- Kinderen zijn geworteld als ze minstens vijf jaar als minderjarige in Nederland zijn nadat zij een verblijfsvergunning hebben aangevraagd;
- Er kinderen meerderjarig worden tijdens het wachten op een verblijfvergunning en hierdoor niet meer in aanmerking komen voor het huidige kinderpardon en daardoor ineens wel uitgezet kunnen worden, wat net zo onwenselijk is als minderjarigen uitzetten;
- De meeste van deze kinderen wordt tegengeworpen dat zij en/of hun ouders te weinig hebben meegewerkt aan vertrek, het 'meewerkcriterium';
- Het meewerkcriterium van het Kinderpardon zo strikt wordt toegepast dat bijna geen enkel geworteld kind nog een Kinderpardon kan krijgen; inmiddels wordt 98% van de aanvragen afgewezen;
- Door de strikte toepassing van het meewerkcriterium momenteel voor ongeveer vierhonderd in Nederland gewortelde kinderen uitzetting dreigt naar een land waarvan ze vaak de taal niet eens spreken;

Overwegende dat:

- Het Kinderpardon breed wordt gedragen in de samenleving;
- Het uitzetten van gewortelde kinderen naar landen die voor hen vreemd zijn de lokale gemeenschap in Nederland kan ontwrichten en de ontwikkeling van deze kinderen geweld aandoet;
- De noodzaak is om indringend te pleiten bij het kabinet om de procedure van het Kinderpardon te versoepelen. Het voor in de gemeenschap gewortelde kinderen die langer dan vijf jaar in Nederland verblijven van groot belang is dat zij hier mogen blijven, omdat het thuis van deze kinderen in Nederland ligt.

Draagt het college op:

- Bij de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid te pleiten voor een oplossing voor deze groep kinderen, bijvoorbeeld door versoepeling van het meewerkcriterium van het Kinderpardon;
- Bij de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid te pleiten voor een versnelde, doch zorgvuldige, procedure;
- Deze motie te versturen naar alle gemeenten en leden van de Tweede Kamer.

En gaat over tot de orde van de dag.

8/10/18 motie ⑦ vel 2/2

Naam & handtekening indiener:

Sara Timmels

Aldus vastgesteld in de vergadering van:

De griffier,

ALDUS VASTGESTELD DOOR
DE GEMEENTERAAD VAN ENSCHEDE
IN ZIJN VERGADERING VAN - 8 OCT 2018
DE GRIFFIER,

Leiden, 10 oktober 2018

Geachte gemeenteraadsleden en beleidsmedewerkers die zich bezighouden met het armoede- en schuldenbeleid,

Op 29 maart jl. is de gemeenteraad in uw gemeente geïnstalleerd. Als felicitatie met deze installatie heeft uw gemeente een (digitale of echte) taart ontvangen van kinderrechtenorganisaties Defence for Children en Save the Children. Op de taart stonden 5 actiepunten om armoede onder kinderen in uw gemeente tegen te gaan. De bijbehorende oproep aan uw gemeenteraad was om deze 5 actiepunten op te nemen in het coalitieakkoord.

Actiepunten

Op de taart stonden de volgende 5 actiepunten om armoede onder kinderen in uw gemeente tegen te gaan:

1. Zet de Klijnsmagelden daadwerkelijk in voor de bestrijding van armoede onder kinderen
2. Bied een Kindpakket aan, zodat kinderen bijvoorbeeld kunnen sporten en meedoen met culturele activiteiten.
3. Maak het beleid beschikbaar in – voor kinderen en jongeren – begrijpelijke taal.
4. Betrek kinderen en jongeren bij vraagstukken rondom armoede en sociale uitsluiting.
5. Doorbreek het taboe, maak armoede bespreekbaar**.**

Resultaten analyse coalitieakkoorden

Nu, 6 maanden later, zijn de gemeenteraden geïnstalleerd en de meeste coalitieakkoorden afgerond. Wij hebben de coalitieakkoorden van alle gemeenten doorgenomen om te zien in hoeverre onze actiepunten om armoede onder kinderen in gemeenten tegen te gaan, zijn opgenomen in het coalitieakkoord.
In de bijlage treft u de resultaten van dit onderzoek voor alle gemeenten. Helaas zien wij dat niet alle actiepunten zijn overgenomen in de coalitieakkoorden. Wij maken ons hier zorgen om en zijn voornemens dit onderzoek te publiceren.

Verzoek tot reactie

Voordat wij dit doen, **willen wij u de gelegenheid geven om de resultaten in te zien en te reageren op de resultaten voor uw gemeente**. Mocht het bijvoorbeeld zo zijn dat uw gemeente één of meerdere actiepunten niet heeft opgenomen in het coalitieakkoord, maar wel op een andere manier heeft geregeld, **dan horen wij dit graag van u**. U heeft twee weken de tijd om te reageren. Indien wij geen reactie ontvangen, gaan we uit van de gedeelde resultaten van ons onderzoek.

Wij vragen u daarom om:

1. Het bijgevoegde formulier in te vullen.
2. Dit formulier **uiterlijk 25 oktober 2018** retour te sturen aan info@defenceforchildren.nl

Wij zullen de onderzoeksresultaten op basis hiervan aanpassen voordat wij overgaan tot eventuele publicatie van het onderzoek en aanbieding aan de Tweede Kamer.

Alvast hartelijk dank voor uw medewerking!

Met vriendelijke groet,
Defence for Children en Save the Children

Save the Children

DEFENCE for CHILDREN

Gemeente: .....
Contactpersoon: ..... E-mail: .....

Aanbevelingen	Looptijd beleid	Samenvatting van beleid in de gemeente	Bewijsstuk
1. Zet de Klijnsmagelden daadwerkelijk in voor de bestrijding van armoede onder kinderen		*Geef hier een korte samenvatting van het beleid op dit terrein in uw gemeente*	*Vermeld hier de link naar het online document waarin het beleid is geregeld + vermelden op welk paginanummer het staat opgenomen*
2. Bied een Kindpakket aan, zodat kinderen bijvoorbeeld kunnen sporten en meedoen met culturele activiteiten			
3. Maak het beleid beschikbaar in – voor kinderen en jongeren – begrijpelijke taal			
4. Betrek kinderen en jongeren bij vraagstukken rondom armoede en sociale uitsluiting			
5. Doorbreek het taboe, maak armoede bespreekbaar			

Rotterdam	15,3	SPM
Groningen	14,7	
Amsterdam	14,6	
's-Gravenhage	14,1	
Arnhem	13,6	SPM Lingewaard
Heerlen	12,7	SPM
Leeuwarden	12,6	
Enschede	12,5	
Nijmegen	12,4	
Kerkrade	11,4	SPM
Vaals	11,4	
Maastricht	11,2	SPM
Almelo	10,8	SPM
Schiedam	10,4	
Harlingen	10,3	
Delft	10,3	
Appingedam	10,2	
Hoogezand-Sappemeer	10,2	
Utrecht	10,2	SPM
Tilburg	10,1	
Roermond	10,0	SPM
Vlissingen	9,9	
Eindhoven	9,9	SPM De Kempen
Zutphen	9,8	
Oldambt	9,8	
Helmond	9,7	
Lelystad	9,7	
Vlaardingen	9,6	
Dordrecht	9,5	
Leiden	9,5	DCI
Venlo	9,3	SPM
Sittard-Geleen	9,3	
Delfzijl	9,2	
Capelle aan den IJssel	9,2	
Pekela	9,2	
Smallingerland	9,1	
Deventer	9,1	
Doesburg	9,1	
Zandvoort	9,1	
Eemsmond	9,1	
Assen	9,0	
Emmen	8,9	SPM start
Hengelo (O.)	8,9	
Zwolle	8,9	
Almere	8,7	
Tiel	8,7	
Den Helder	8,7	

Stadskanaal	8,6
Brunssum	8,6
Zeist	8,5
Veendam	8,4
's-Hertogenbosch	8,4
Wageningen	8,3
Middelburg (Z.)	8,3
Breda	8,3
Heerenveen	8,2
Alkmaar	8,2
Beverwijk	8,2
Haarlem	8,2
Hilversum	8,2
Zaanstad	8,2
Rijswijk (ZH.)	8,2
Landgraaf	8,2
Bergen op Zoom	8,1
Dongeradeel	8,0
Rheden	8,0
Gouda	8,0
Roosendaal	8,0
Súdwest-Fryslân	8,0
Achtkarspelen	7,9
Doetinchem	7,9
Diemen	7,9
Hoorn	7,9
De Marne	7,9
het Bildt	7,8
Franekeradeel	7,8
Coevorden	7,8
Gorinchem	7,7
Menterwolde	7,6
Loppersum	7,5
Ooststellingwerf	7,5
Amersfoort	7,5
Maassluis	7,5
Zoetermeer	7,5
Onderbanken	7,5
Ferwerderadiel	7,5
Dantumadiel	7,5
Nissewaard	7,4
Kollumerland en Nieuwkruisland	7,3
Hoogeveen	7,3
Westervoort	7,3
Bellingwedde	7,2
Apeldoorn	7,2
Weesp	7,2

Valkenburg aan de Geul	7,2
Leidschendam-Voorburg	7,2
Opsterland	7,1
Weststellingwerf	7,1
Winterswijk	7,1
Veenendaal	7,1
Harderwijk	7,0
Meppel	6,9
Noordoostpolder	6,9
Enkhuizen	6,9
Laren (NH.)	6,9
Zwijndrecht	6,9
Berg en Dal	6,9
Purmerend	6,8
Velsen	6,8
Terneuzen	6,8
Venray	6,8
Culemborg	6,7
Zevenaar	6,7
Leerdam	6,7
Steenwijkerland	6,7
Huizen	6,6
Wassenaar	6,6
Goes	6,6
Oss	6,6
Weert	6,6
Borger-Odoorn	6,6
Rijnwaarden	6,5
Renkum	6,5
Soest	6,5
Nieuwegein	6,5
De Fryske Marren	6,5
Marum	6,4
Vlagtwedde	6,4
Winsum	6,4
Kampen	6,4
Dronten	6,4
Oosterhout	6,4
Geldrop-Mierlo	6,4
Gooise Meren	6,4
Zeewolde	6,3
Schiermonnikoog	6,3
Oldenzaal	6,3
Sliedrecht	6,3
Slochteren	6,2
Baarn	6,2
Heemskerk	6,2

Heerhugowaard	6,2
Hellevoetsluis	6,2
Uden	6,2
Oude IJsselstreek	6,2
Noord-Beveland	6,2
De Bilt	6,1
Sluis	6,1
Grootegast	6,0
Losser	6,0
Druten	6,0
Ede	6,0
Ermelo	6,0
Amstelveen	6,0
Boxtel	6,0
Waalwijk	6,0
Utrechtse Heuvelrug	6,0
Cuijk	6,0
Midden-Drenthe	6,0
Leek	5,9
Epe	5,9
Tytsjerksteradiel	5,9
Valkenswaard	5,9
Montferland	5,9
Haren	5,8
Vlieland	5,8
Wijchen	5,8
Texel	5,8
Tholen	5,8
Noordenveld	5,8
Echt-Susteren	5,8
Ommen	5,7
Beuningen	5,7
Deurne	5,7
Etten-Leur	5,7
Zundert	5,7
Bergen (L.)	5,7
Gemert-Bakel	5,7
Schouwen-Duiveland	5,7
Terschelling	5,6
Littenseradiel	5,6
Ouder-Amstel	5,6
Noordwijk	5,6
Ridderkerk	5,6
Gilze en Rijen	5,6
Twenterand	5,6
Westerveld	5,6
Hardenberg	5,5

Bergen (NH.)	5,5
Alblasserdam	5,5
Noordwijkerhout	5,5
Baarle-Nassau	5,5
Rucphen	5,5
Vught	5,5
Gennep	5,5
Olst-Wijhe	5,5
Duiven	5,4
Lochem	5,4
Rhenen	5,4
Uithoorn	5,4
Alphen aan den Rijn	5,4
Woensdrecht	5,4
Neder-Betuwe	5,4
Brummen	5,3
Asten	5,3
Boxmeer	5,3
Heusden	5,3
Loon op Zand	5,3
Someren	5,3
Steenbergen	5,3
Hollands Kroon	5,3
Haaksbergen	5,2
Zaltbommel	5,2
IJsselstein	5,2
Beemster	5,2
Blaricum	5,2
Haarlemmerliede en Spaarnwoude	5,2
Krimpen aan den IJssel	5,2
Papendrecht	5,2
Vianen	5,2
Oisterwijk	5,2
Hof van Twente	5,2
Menameradiel	5,2
Leeuwarderadeel	5,1
Voorschoten	5,1
Hulst	5,1
Reimerswaal	5,1
Beek (L.)	5,1
Simpelveld	5,1
Aa en Hunze	5,1
Wijdemeren	5,1
Overbetuwe	5,1
Westland	5,1
Berkelland	5,1
Ten Boer	5,0

Ameland	5,0
Barneveld	5,0
Heumen	5,0
Putten	5,0
Bloemendaal	5,0
Stede Broec	5,0
Geertruidenberg	5,0
Grave	5,0
Landerd	5,0
Cranendonck	5,0
Gulpen-Wittem	5,0
Stichtse Vecht	5,0
Krimpenerwaard	5,0
Bedum	4,9
Borne	4,9
Maasdriel	4,9
Nijkerk	4,9
Haarlemmermeer	4,9
Medemblik	4,9
Katwijk	4,9
West Maas en Waal	4,9
Goirle	4,9
Wormerland	4,9
Roerdalen	4,9
De Wolden	4,9
Zuidhorn	4,8
Voorst	4,8
Nunspeet	4,8
Heiloo	4,8
Langedijk	4,8
Schagen	4,8
Westvoorne	4,8
Nuth	4,8
Schinnen	4,8
Tynaarlo	4,8
Zuidplas	4,8
Raalte	4,7
Aalten	4,7
Buren	4,7
Oldebroek	4,7
Wijk bij Duurstede	4,7
Hillegom	4,7
Leiderdorp	4,7
Waddinxveen	4,7
Woerden	4,7
De Ronde Venen	4,7
Nuenen, Gerwen en Nederwetten	4,7

Leudal	4,7
Maasgouw	4,7
Moerdijk	4,7
Bronckhorst	4,7
Meierijstad	4,7
Hellendoorn	4,6
Elburg	4,6
Geldermalsen	4,6
Lopik	4,6
Heemstede	4,6
Aalburg	4,6
Dongen	4,6
Veldhoven	4,6
Meerssen	4,6
Lingewaard	4,6
Zwartewaterland	4,6
Staphorst	4,5
Renswoude	4,5
Brielle	4,5
Lisse	4,5
Oegstgeest	4,5
Borsele	4,5
Veere	4,5
Lingewaal	4,5
Beesel	4,5
Halderberge	4,5
Neerijnen	4,4
Landsmeer	4,4
Oud-Beijerland	4,4
Best	4,4
Waalre	4,4
Mook en Middelaar	4,4
Stein (L.)	4,4
Oost Gelre	4,4
Dalfsen	4,3
Eemnes	4,3
Aalsmeer	4,3
Oudewater	4,3
Son en Breugel	4,3
Werkendam	4,3
Teylingen	4,3
Koggenland	4,3
Laarbeek	4,3
Bladel	4,3
Rijssen-Holten	4,3
Goeree-Overflakkee	4,3
Pijnacker-Nootdorp	4,3

Hattem	4,2
Oostzaan	4,2
Albrandswaard	4,2
Eersel	4,2
Hilvarenbeek	4,2
Sint-Michielsgestel	4,2
Woudrichem	4,2
Nederweert	4,2
Sint Anthonis	4,2
Bernheze	4,2
Bergeijk	4,2
Peel en Maas	4,2
Houten	4,1
Opmeer	4,1
Barendrecht	4,1
Drechterland	4,1
Haaren	4,1
Mill en Sint Hubert	4,1
Bodegraven-Reeuwijk	4,1
Eijsden-Margraten	4,1
Urk	4,0
Leusden	4,0
Hendrik-Ido-Ambacht	4,0
Voerendaal	4,0
Horst aan de Maas	4,0
Lansingerland	4,0
Kaag en Braassem	4,0
Tubbergen	3,9
Wierden	3,9
Heerde	3,9
Castricum	3,9
Kapelle	3,9
Zederik	3,9
Oirschot	3,9
Reusel-De Mierden	3,9
Dinkelland	3,9
Molenwaard	3,9
Bunnik	3,8
Hardinxveld-Giessendam	3,8
Nieuwkoop	3,8
Bunschoten	3,7
Woudenberg	3,7
Giessenlanden	3,7
Boekel	3,7
Heeze-Leende	3,7
Drimmelen	3,7
Alphen-Chaam	3,7

Edam-Volendam	3,6
Uitgeest	3,6
Strijen	3,6
Waterland	3,6
Midden-Delfland	3,6
Scherpenzeel	3,5
Binnenmaas	3,5
Cromstrijen	3,5
Korendijk	3,4
Montfoort	3,3
Zoeterwoude	3,2
Rozendaal	2,9

Gemeente		Opmerkingen:	Coalitie (J/N):
Rotterdam	15,3		Nee
Groningen	14,7	Fuseert met andere gemeenten, verkiezing pas in november 2018	Ja
Amsterdam	14,6		Ja
's-Gravenhage	14,1		Ja
Arnhem	13,6		Ja
Heerlen	12,7		Ja
Leeuwarden	12,6	Verkiezing geweest op 22 november 2017, gefuseerd op 1 januari 2018	Ja
Enschede	12,5		Nee
Nijmegen	12,4		Ja
Kerkrade	11,4		Ja
Vaals	11,4		Ja
Maastricht	11,2		Ja
Almelo	10,8		Ja
Schiedam	10,4		Ja
Harlingen	10,3		Ja
Delft	10,3		Ja
Appingedam	10,2		Ja
Hoogezand-Sappemeer	10,2	Sinds 1 januari 2018 opgegaan in gemeente Midden-Groningen, verkiezingen gehouden in november 2017	Ja
Utrecht	10,2		Ja
Tilburg	10,1		Nee
Roermond	10,0		Ja
Vlissingen	9,9		Bijna
Eindhoven	9,9		Ja

Zutphen	9,8		Ja
Oldambt	9,8		Ja
Helmond	9,7		Ja
Lelystad	9,7		Ja
Vlaardingen	9,6		Ja
Dordrecht	9,5		Ja
Leiden	9,5		Ja
Venlo	9,3	Conceptcoalitievoorstel is verstuurd	Ja
Sittard-Geleen	9,3		Ja
Delfzijl	9,2		Ja
Capelle aan den IJssel	9,2		Ja
Pekela	9,2		Ja
Smallingerland	9,1		Ja
Deventer	9,1		Nee
Doesburg	9,1		Ja
Zandvoort	9,1		Ja
Eemsmond	9,1	Fuseert begin 2019 tot gemeente Het Hogeland, verkiezing pas in november 2018	Tot november 2018:
Assen	9,0		Ja
Emmen	8,9		Ja
Hengelo (O.)	8,9		Ja
Zwolle	8,9		Ja
Almere	8,7		Ja
Tiel	8,7		Ja
Den Helder	8,7		Nee
Stadskanaal	8,6		Ja
Brunssum	8,6		Ja
Zeist	8,5		Ja
Veendam	8,4		Nee
's-Hertogenbosch	8,4		Nee
Wageningen	8,3		Ja
Middelburg (Z.)	8,3		Nee
Breda	8,3		Nee
Heerenveen	8,2		Ja
Alkmaar	8,2		Nee
Beverwijk	8,2		Ja
Haarlem	8,2		Nee
Hilversum	8,2		Nee

Zaanstad	8,2		Nee
Rijswijk (ZH.)	8,2		Ja
Landgraaf	8,2		Ja
Bergen op Zoom	8,1		Nee
Dongeradeel	8,0	Verkiezing op 21 november 2018 ivm fusie tot Noord-Oost Friesland	Ja
Rheden	8,0		Nee
Gouda	8,0		Nee
Roosendaal	8,0		Ja
Súdwest-Fryslân	8,0	Vervroegde verkiezingen in november 2017 ivm fusie	Ja
Achtkarspelen	7,9		Nee
Doetinchem	7,9		Nee
Diemen	7,9		Nee
Hoorn	7,9		Ja
De Marne	7,9	Fuseert begin 2019 tot gemeente Het Hogeland, verkiezing pas in november 2018	Ja, tot november 2018
het Bildt	7,8	Sinds 1 januari 2018 opgegaan in gemeente Waadhoeke, verkiezingen gehouden in november 2017	Ja
Franekeradeel	7,8	Zie Het Bildt	
Coevorden	7,8		Ja
Gorinchem	7,7		
Menterwolde	7,6	Hoogezand-Sappemeer	
Loppersum	7,5		Ja
Ooststellingwerf	7,5		
Amersfoort	7,5		
Maassluis	7,5		
Zoetermeer	7,5		
Onderbanken	7,5		
Ferwerderadiel	7,5		
Dantumadiel	7,5		
Nissewaard	7,4		Ja
Kollumerland en Nieuwkruisland	7,3	Verkiezing op 21 november 2018 ivm fusie tot Noord-Oost Friesland	Ja
Hoogeveen	7,3		
Westervoort	7,3		
Bellingwedde	7,2	Verkiezingen in november 2017: gemeente gefuseerd met Vlagtwedde tot nieuwe gemeente Westerwolde	Ja
Apeldoorn	7,2		

Weesp	7,2		Ja
Valkenburg aan de Geul	7,2		Ja
Leidschendam-Voorburg	7,2		
Opsterland	7,1		
Weststellingwerf	7,1		
Winterswijk	7,1		
Veenendaal	7,1		Nee
Harderwijk	7,0		
Meppel	6,9		Ja
Noordoostpolder	6,9		
Enkhuizen	6,9		Nee
Laren (NH.)	6,9		
Zwijndrecht	6,9		
Berg en Dal	6,9		Ja
Purmerend	6,8		
Velsen	6,8		
Terneuzen	6,8		
Venray	6,8		
Culemborg	6,7		Nee
Zevenaar	6,7	Verkiezingen november 2017	Ja
Leerdam	6,7	Verkiezingen november 2018 ivm fusie tot gemeente Vijfheerenlanden	Ja
Steenwijkerland	6,7		Ja
Huizen	6,6		
Wassenaar	6,6		
Goes	6,6		
Oss	6,6		
Weert	6,6		
Borger-Odoorn	6,6		
Rijnwaarden	6,5		
Renkum	6,5		
Soest	6,5		
Nieuwegein	6,5		Nee
De Fryske Marren	6,5		
Marum	6,4	Verkiezingen november 2018 vanwege fusie tot gemeente Westerkwartier	Ja
Vlagtwedde	6,4	Zie Bellingwedde	
Winsum	6,4	Fuseert begin 2019 tot gemeente Het Hogeland, verkiezing pas in november 2018	Ja
Kampen	6,4		
Dronten	6,4		
Oosterhout	6,4		
Geldrop-Mierlo	6,4		
Gooise Meren	6,4		

Zeewolde	6,3		
Schiermonnikoog	6,3		Ja
Oldenzaal	6,3		Ja
Sliedrecht	6,3		
Slochteren	6,2	Zie Hoogezand-Sappemeer	
Baarn	6,2		
Heemskerk	6,2		
Heerhugowaard	6,2		
Hellevoetsluis	6,2		Ja
Uden	6,2		Ja
Oude IJsselstreek	6,2		
Noord-Beveland	6,2		Ja
De Bilt	6,1		Nee
Sluis	6,1		
Grootegast	6,0	Verkiezingen november 2018 vanwege fusie tot gemeente Westerkwartier	Ja
Losser	6,0		
Druten	6,0		
Ede	6,0		
Ermelo	6,0		Ja
Amstelveen	6,0		
Boxtel	6,0		
Waalwijk	6,0		
Utrechtse Heuvelrug	6,0		Nee
Cuijk	6,0		Ja
Midden-Drenthe	6,0		
Leek	5,9	Verkiezingen november 2018 vanwege fusie tot gemeente Westerkwartier	Ja
Epe	5,9		
Tytsjerksteradiel	5,9		
Valkenswaard	5,9		
Montferland	5,9		Ja
Haren	5,8	Verkiezingen in november 2018 vanwege fusie tot gemeente Groningen	Ja
Vlieland	5,8		Ja
Wijchen	5,8		Ja
Texel	5,8		Ja
Tholen	5,8		

Noordenveld	5,8		Ja
Echt-Susteren	5,8		Ja
Ommen	5,7		
Beuningen	5,7		
Deurne	5,7		
Etten-Leur	5,7		
Zundert	5,7		
Bergen (L.)	5,7		
Gemert-Bakel	5,7		
Schouwen-Duiveland	5,7		
Terschelling	5,6		
Littenseradiel	5,6	Zie Leeuwarden	
Ouder-Amstel	5,6		
Noordwijk	5,6	Verkiezing november 2018 vanwege fusie met Noordwijkerhout	Ja
Ridderkerk	5,6		
Gilze en Rijen	5,6		
Twenterand	5,6		
Westerveld	5,6		
Hardenberg	5,5		
Bergen (NH.)	5,5		
Alblasserdam	5,5		
Noordwijkerhout	5,5	Verkiezingen november 2018 vanwege fusie tot gemeente Noordwijk	Ja
Baarle-Nassau	5,5		
Rucphen	5,5		
Vught	5,5		
Gennep	5,5		Ja
Olst-Wijhe	5,5		
Duiven	5,4		Ja
Lochem	5,4		
Rhenen	5,4		Nee
Uithoorn	5,4		
Alphen aan den Rijn	5,4		Ja
Woensdrecht	5,4		Ja
Neder-Betuwe	5,4		Ja
Brummen	5,3		
Asten	5,3		Ja
Boxmeer	5,3		
Heusden	5,3		
Loon op Zand	5,3		
Someren	5,3		
Steenbergen	5,3		
Hollands Kroon	5,3		Ja

Haaksbergen	5,2		
Zaltbommel	5,2		
IJsselstein	5,2		Nee
Beemster	5,2		
Blaricum	5,2		
Haarlemmerliede en Spaarnwoude	5,2	Verkiezingen in november 2018 vanwege fusie tot gemeente Haarlemmermeer	Ja
Krimpen aan den IJssel	5,2		
Papendrecht	5,2		
Vianen	5,2	Verkiezingen november 2018 ivm fusie tot gemeente Vijfheerenlanden	Ja
Oisterwijk	5,2		
Hof van Twente	5,2		
Menameradiel	5,2	Zie Het Bildt	
Leeuwarderadeel	5,1	Zie Leeuwarden	
Voorschoten	5,1		
Hulst	5,1		Ja
Reimerswaal	5,1		
Beek (L.)	5,1		Ja
Simpelveld	5,1		
Aa en Hunze	5,1		Ja
Wijdemeren	5,1		Ja
Overbetuwe	5,1		Ja
Westland	5,1		Ja
Berkelland	5,1		
Ten Boer	5,0	Verkiezingen pas in november 2018 vanwege fusie tot gemeente Groningen	Ja
Ameland	5,0		
Barneveld	5,0		Ja
Heumen	5,0		Ja
Putten	5,0		
Bloemendaal	5,0		
Stede Broec	5,0		Ja
Geertruidenberg	5,0		
Grave	5,0		
Landerd	5,0		Ja
Cranendonck	5,0		
Gulpen-Wittem	5,0		
Stichtse Vecht	5,0		Ja
Krimpenerwaard	5,0		

Bedum	4,9	Fuseert begin 2019 tot gemeente Het Hogeland, verkiezing pas in november 2018	Ja
Borne	4,9		
Maasdriel	4,9		
Nijkerk	4,9		
Haarlemmermeer	4,9	Verkiezingen in november 2018 vanwege fusie met Haarlemmerliede	Ja
Medemblik	4,9		
Katwijk	4,9		
West Maas en Waal	4,9		
Goirle	4,9		
Wormerland	4,9		
Roerdalen	4,9		Ja
De Wolden	4,9		Ja
Zuidhorn	4,8	Verkiezingen november 2018 vanwege fusie tot gemeente Westerkwartier	Ja
Voorst	4,8		
Nunspeet	4,8		
Heiloo	4,8		
Langedijk	4,8		Ja
Schagen	4,8		
Westvoorne	4,8		
Nuth	4,8	Vanaf januari nieuwe gemeente Beekdaelen	
Schinnen	4,8	Zie Nuth	
Tynaarlo	4,8		Ja
Zuidplas	4,8		Ja
Raalte	4,7		
Aalten	4,7		
Buren	4,7		
Oldebroek	4,7		
Wijk bij Duurstede	4,7		
Hillegom	4,7		Ja
Leiderdorp	4,7		Ja
Waddinxveen	4,7		
Woerden	4,7		
De Ronde Venen	4,7		Ja
Nuenen, Gerwen en Nederwetten	4,7		

Leudal	4,7		
Maasgouw	4,7		Ja
Moerdijk	4,7		
Bronckhorst	4,7		
Meierijstad	4,7	Verkiezingen november 2016	Ja
Hellendoorn	4,6		
Elburg	4,6		Ja
Geldermalsen	4,6	Verkiezing in november 2018 vanwege fusie tot gemeente West Betuwe	Ja
Lopik	4,6		Ja
Heemstede	4,6		
Aalburg	4,6	Verkiezingen november 2018 vanwege fusie tot gemeente Altena	Ja
Dongen	4,6		
Veldhoven	4,6		
Meerssen	4,6		
Lingewaard	4,6		
Zwartewaterland	4,6		
Staphorst	4,5		
Renswoude	4,5		Ja
Brielle	4,5		Ja
Lisse	4,5		Ja
Oegstgeest	4,5		
Borsele	4,5		Ja
Veere	4,5		
Lingewaal	4,5	Verkiezing in november 2018 vanwege fusie tot gemeente West Betuwe	Ja
Beesel	4,5		
Halderberge	4,5		Ja
Neerijnen	4,4	Verkiezing in november 2018 vanwege fusie tot gemeente West Betuwe	Ja
Landsmeer	4,4		
Oud-Beijerland	4,4	Verkiezingen november 2018 vanwege fusie tot gemeente Hoeksche Waard	Ja
Best	4,4		
Waalre	4,4		
Mook en Middelaar	4,4		Ja
Stein (L.)	4,4		
Oost Gelre	4,4		
Dalfsen	4,3		

Eemnes	4,3		
Aalsmeer	4,3		
Oudewater	4,3		
Son en Breugel	4,3		
Werkendam	4,3	Verkiezingen november 2018 vanwege fusie tot gemeente Altena	Ja
Teylingen	4,3		
Koggenland	4,3		Ja
Laarbeek	4,3		Ja
Bladel	4,3		Ja
Rijssen-Holten	4,3		
Goeree-Overflakkee	4,3		
Pijnacker-Nootdorp	4,3		Ja
Hattem	4,2		
Oostzaan	4,2		
Albrandswaard	4,2		
Eersel	4,2		
Hilvarenbeek	4,2		
Sint-Michielsgestel	4,2		
Woudrichem	4,2	Verkiezingen november 2018 vanwege fusie tot gemeente Altena	Ja
Nederweert	4,2		
Sint Anthonis	4,2		
Bernheze	4,2		
Bergeijk	4,2		
Peel en Maas	4,2		
Houten	4,1		Bijna
Opmeer	4,1		Ja
Barendrecht	4,1		
Drechterland	4,1		
Haaren	4,1		
Mill en Sint Hubert	4,1		
Bodegraven-Reeuwijk	4,1		
Eijsden-Margraten	4,1		
Urk	4,0		
Leusden	4,0		
Hendrik-Ido-Ambacht	4,0		
Voerendaal	4,0		
Horst aan de Maas	4,0		
Lansingerland	4,0		
Kaag en Braassem	4,0		

Tubbergen	3,9		
Wierden	3,9		
Heerde	3,9		
Castricum	3,9		
Kapelle	3,9		
Zederik	3,9	Verkiezingen november 2018 ivm fusie tot gemeente Vijfheerenlanden	Ja
Oirschot	3,9		
Reusel-De Mierden	3,9		Ja
Dinkelland	3,9		
Molenwaard	3,9	Verkiezing november 2018 vanwege fusie tot gemeente Molenlanden	Ja
Bunnik	3,8		Nee
Hardinxveld-Giessendam	3,8		
Nieuwkoop	3,8		Ja
Bunschoten	3,7		
Woudenberg	3,7		
Giessenlanden	3,7	Verkiezing november 2018 vanwege fusie tot gemeente Molenlanden	Ja
Boekel	3,7		
Heeze-Leende	3,7		Ja
Drimmelen	3,7		
Alphen-Chaam	3,7		Ja
Edam-Volendam	3,6	Verkiezingen geweest in 2015 ivm fusie. Volgende verkiezing in 2022	Ja
Uitgeest	3,6		
Strijen	3,6	Verkiezingen november 2018 vanwege fusie tot gemeente Hoeksche Waard	Ja
Waterland	3,6		
Midden-Delfland	3,6		
Scherpenzeel	3,5		Nee
Binnenmaas	3,5	Verkiezingen november 2018 vanwege fusie tot gemeente Hoeksche Waard	Ja
Cromstrijen	3,5	Verkiezingen november 2018 vanwege fusie tot gemeente Hoeksche Waard	Ja
Korendijk	3,4	Verkiezingen november 2018 vanwege fusie tot gemeente Hoeksche Waard	Ja
Montfoort	3,3		

Zoeterwoude	3,2	Ja
Rozendaal	2,9	

Coalitie-/bestuursakkoord (J/N):	Partijen + zetels:	Wethouders die over armoede gaan:
Nee		
Ja (2014-2018)	D66(9), PVDA(6), GroenLinks(4), VVD(3)	Mattias Gijsbertsen (GroenLinks)
Ja	PvdA(5), D66(8), Gl(10), SP(3)	Marjolein Moorman (PvdA)
Ja	HvDH/GdM(8), VVD(7), D66(6), GL(5)	Bert van Alphen (GL)
Ja	GL(7), D66(6), VVD(5), PvdA(4)	Ronald Paping (GL)
Ja	SP(10), OHP(7), CDA(4), VVD(2),D66(2), GL(1)	Peter van Zutphen (SP)
Ja	PVDA(11), CDA(5), PAL/Groenlinks(5), D66(4)	Sjoerd Feitsma (PVDA)
Nee		
Ja	D66(5), Groenlinks(4), SP(3)	Renske Helmer (SP)
Ja	BB(10), PvdA(4), VVD(2), CDA(2)	Leo Jongen (PvdA)
Ja	CDA(3), Lokaal!(3), V&O(2)	Paul de Graauw (V&O)
Ja	CDA(5), GroenLinks(5), Seniorenpa	Jim Janssen (Seniorenpartij)
Nee	VVD(6), CDA(6), LAS(5), CU	Nog onbekend
Ja	VVD(6), AOV(4), D66(4), GL(3), PS(2), CDA(2)	Marcel Bregman(D66)
Ja	PvdA(5), CDA(3), VVD(2)	Paul Schoute (VVD)
Ja	PvdA(3), VVD(3), D66(5), GL(7), STI	Stephan Brandligt (GL)
Ja	Gemeentebelangen(6), CDA(2)	Annalies Usmany (Gemeentebelangen)
Ja	PvdA(5), SP(5), CU(4), CDA(4), VVD(4)	Peter Verschuren (SP)
Ja	GL(12), D66(10), CU(2)	Linda Voortman (GL)
Nee, wel contourenschets	Verwacht: D66(9), GL(6), VVD(6), CDA(4)	Nog onbekend
Ja	GL(7), CDA(5), DS(3), D66(2)	M.A.J. Smitsmans-Burhenne (GL)
Definitief concept	PSR(5), LPV(5), GL(2), SP(2), 50Plus(2)	Nog onbekend
Ja	VVD(7), GL(7), PvdA(6), CDA(5)	Renate Richters (GL)

Ja	GL(5), SP(3), PvdA(3), VVD(3)	Laura Werger (VVD)
Ja	PvdA(4), SP(4), VVD(3), PVHN(3)	Laura Broekhuizen-Smit(PvdA)
Ja	GL(6), SP(5), VVD(5), LS(3), D66(3)	Erik de Vries (SP)
Principeakkoord	VVD(6), IPL(3), PvdA(3), CU(3), D66(2), SP(2)	John van den Heuvel (SP)
Ja	ONS(6), SP(4), VVD(3), GL(3), CDA(3)	Bart de Leede (GL)
Ja	BVD(8), CDA(4), VVD(5), CU/SGP(4	Peter Heijkoop (CDA)
Ja	PvdA(4), D66(9), GL(8)	Marleen Damen (PvdA)
Ja	EENlokaal(7), PvdA(4), SP(4), GL(3), 50Plus(3)	Alexander Vervoort(SP)
Ja	GOB(9), GL(4), VVD(1), SP(2), DNA(	Kim Schmitz(GL)
Ja	Fractie2014(4), CU(3), VVD(3), CDA(1)	Hans Ronde (VVD)
Ja	LC(13), VVD(4)	Harriët Westerdijk (VVD)
Ja	SP(4), SvP(3), PvdA(2)	Hennie Hemmes (SP)
Nee	PvdA(4), VVD(2), ELP(7), GL/FNP(2/	Nog onbekend
Nee		
Ja	Stadspartij(4), PvdA/GL(3), VVD(2)	Ellen Mulder-Metselaar (VVD)
Ja	OPZ(4), VVD(3), D66(2), CDA(2)	Gert-Jan Bluijs (CDA)
	GBE(5), SP(3), CDA(2), CU(2)	Sandra Herkstroter (SP)
Ja	CU, GL, PLOP, VVD	Harmke Vlieg (CU)
Ja	WE(11), PVDA(7), CDA(5)	Raymond Wanders (PvdA)
Ja	PH(6), VVD(6), SP(5), D66(3)	Mariska ten Heuw (SP)
Ja	CU(7,) GL(7), SW(6), VVD(5)	Klaas Sloots (GL)
Ja	VVD(8), PvdA(7), D66(5), GL(4), CU	J.A. Soetekouw (PvdA)
Ja	PvdB(8), VVD(5), PvdA(3), GL(2)	C. (Carla) Kreuk-Wildeman (PvdB)
Nee		
Ja	CU(5), CDA(5), SP(4), VVD(2)	Lian Veenstra (SP)
Nee	BBB(5), PAK(4), Lijst Borger(2), BCI	S.J.H. (Servie) L'Espoir (PAK)
	VVD(8), GL(7), CDA(3), CU/SGP(2)	Laura Hoogstraten (GroenLinks)
	GL(6), D66(5), PvdA(2), CU(1)	Nog onbekend
	PvdA(6), CDA(5), VVD(5)	Nog onbekend
	VVD(5), GL(5), D66(4), CDA(3)	Nog onbekend

GL(5), VVD(4), D66(4), WIJ(3)	Jorke van der Pol (VVD)
GBBL(13), CDA(3), LWH(1)	Nog onbekend
CDA(6), FNP(5), ABD(2)	Pieter Braaksma (ABD)
RL(8), VVD(5), CDA(4), GL(3)	R van Ginderen (CDA)
CDA(11), PVDA(6), VVD(4), GL(3)	Stella van Gent (PvdA)
VVD(5), GL(4), Fractie Tonnaer(4), D66(3), Sociaal Hoorn(2)	5-6-2018 wordt coalitieakkoord bekendgemaakt
CDA(4), GL(3), PvdA(3)	M. de Visser(PvdA)
CDA(8), FNP(5), SAM(6)	Boukje Tol (CDA)
BBC2014(9), PvdA(4), CDA(4)	Jan Zwiers (BBC2014)
PvdA(3)/GL(2), CDA(2), CU(2)	B. Schollema (PvdA/GL)
ONS(14), VVD(3), PvdA(6)	Wouter Struijk (PvdA)
FNP(4), VVD(3), PvdA(2)	Paul Maasbommel (PvdA)
GB (6), PvdA(5)	Giny Luth (GB)

WSP(5), GL(3), D66(2)	Maarten Miner(GL)
AB(5), CDA(4), PGP(3)	Remy Meijers (PGP)
SM(6), VVD(5), CDA(4)	Henk ten Hulscher (CDA)
CDA(4), GL(3), GVP(2), Pb(3)	Irma van de Scheur (GVP)
LB(10), CDA(7)	Belinda Elfrink (CDA)
Leerdam (6), PvdA(3), CDA(3), SGP(3)	Bart Bruggeman (CDA)
BGL(6), PvdA(5), VVD(4), CU(2)	Trijn Jongman(PvdA)
VVD(3), PvdA(4), CU(2)	Jan Vos (PvdA)
CDA(3), CU(2), GL(2)	Marc Verschuren (GL)

SvS(4), SB(2)	E.E. Gerbrands (SB)
WG(7), CDA(5), VVD(5)	Rob Christenhusz (WG)
IBH(12), VVD(6), CDA(3)	Hans van der Velde (CDA)
JU(5), CDA(4), GU(4), VVD-LU(4)	Maarten Prinssen (VVD-LU)
NBB(4), SGP(2), CDA(2)	A.P.L.M. Slenter-Jamar (CDA)
PvdA(1), CDA(4), CU(3)	E. Pastoor (PvdA)
PE(4), BBE(3), SGP(3), VVD(2)	Hans de Haan (VVD)
Liberaal(5), ABC(4), CDA(3)	Nog onbekend
CDA(3), PvdA(3), GL(3)	H.J. Morssink(CDA)
CDA(8), LBM(6), VVD(3), D66(2)	Nog onbekend
CDA(2), D66(5)	Michiel Verbeek (D66)
NLV(4), Groenwit(3)	Nog onbekend
KW(12), VVD(3), PvdA(3)	N.G. Derks (VVD)
TB(4), VVD(3), GL(2)	Sander van Knippenberg (GL)

GB(9), PvdA(3)/GL(2), CDA(2)/CU(1)	Alex Wekema (PvdA/Groen Links)
CDA(6), PNES(5), DEZ(3)	A.M.C. Bruijsten (DEZ)
PUUR(8), LSNZ(3), PvdA/GL(2), D66(1)	Dennis Salman (LSNZ)
VVD(4), D66(2), CDA(4)	B. Gotink (D66)
CDA(5), SP(4), VVD(3)	Nog onbekend
LA(7), VVD(3), CDA(3)	Nog onbekend
NE(10), CDA(6), GL(5)	J.A. de Jager (CDA)
ABZ(7), CDA(4), VVD(2)	Nog onbekend
SGP(8), CDA(2), VVD(2)	Onbekend
CDA(5), AB(4), LA(3)	J.P. Spoor (LA)
SHK(7), VVD(5), CDA(5)	Mary van Gent (SHK)

VVD(2), D66(3), GL(1)	Raymond van Haeften (D66)
VVD(2), PvdA(2), CDA(3), SGP(2)	Marcel Verweij (CDA)
ABGH(7), CDA(4), PvdA(2), VVD(2)	Adri Totte (CDA)
BBB-NDB(5), CDA(5)	Thijs van Es (BBB-NDB)
CGB(10), VVD(4), GL(2)	Geen specifieke verantwoordelijke
CDA(7), DB(4), VVD(3), D66(2)	Rosalie van Rijn (CDA)
CDA(9), GBO(4), VVD(3)	Rob Engels (VVD)
CDA(10), LPF(7), VVD(3), CU-SGP(2)	Piet Vreugdenhil (CDA)
CDA(3), PvdA(2), GL(2)	P. Heidema (CDA)
CDA(5), SGP(8), CU(5), Pro'98(5)	A.H. van de Burgwal (Pro'98)
VVD(3), CDA(3), GL(3), D66(2)	Leo Bosland (GL)
ODS(7), CDA(6), PVDA/GL(2)	Lydia Groot (ODS)
MV(4), PL(3), RPP(3)	Moritz Böhmer (Progressief Landerd)
VVD, Lokaal Liberaal, GL, CDA	

PvdA(3), CDA(4), CU(3)	Menne van Dijk (CU)
VVD(7), PvdA(4), D66(6), HAP(6)	Ap Reinders (HAP)
RL(6), CDA(5), DR(3)	Nog onbekend, geen coalitieakkoord bekendgemaakt
GB(8), VVD(4)	Jan van 't Zand (GB)
CDA(4), CU(4), GL(3)	Bert Nederveen (CU)
DL(4), VVD(4), HvL-D66(2), CU(1), PvdA(1)	Nog onbekend
Leefbaar(4), GL(4), D66(3), CU(1)	Nog onbekend
VVD(7), CU/SGP(6), CDA(5)	Jan-Willem Schuurman (ChristenUnie/SGP)
BBH(8), CDA(4)	Jan van Rijn (BBH)
LPL(4), VVD(4), CDA(3)	Angelique Beekhuizen (LPL)
CDA(6), VVD(5), D66(4), SDRV(3)	Alberta Schuurs-Jensema (VVD)

LB(7), CDA(5), VVD(2)	Nog onbekend, coalitieakkoord moet nog worden gemaakt
TM(11), CDA(9), Pvda(2), VVD(3)	E.M.J.M. (Eus) Witlox (Team Meierijstad)
CU(5), AB(4), SGP(3), CDA(2)	Willem Krooneman(CU)
CDA(2), SGP(4), Dorpsbelangen (6)	Ton van Maanen (SGP)
VVD(5), CDA(4)	2 mei bekend
CDA(3), CU(2), SGP(4), BAB(1)	Cees Schreuders (CDA)
CU(4), VVD(2), DBR(2)	Nog onbekend
IBGB(6), VVD(4), PvdA(2)	Nog onbekend
CDA(5), D66(4), NL(4)	Jolanda Langeveld (NL)
SGP/CU(5), CDA(5), PvdA(2)	Marga van de Plasse (CDA)
PvdA, CDA, CU	Griedo Bel (PvdA)
VVD(6), LH(5), WOS(3)	Nog onbekend
VVD(2), CDA(2), SGP(3), PvdA (2)	Koos Krook (CDA)
CDA(2), BINT(5)	Harry van Waveren (BINT)
DP(4), PvdA(3), GL(2)	Susan Doorenbos (GroenLinks)

LB(7), CDA(5), SGP(3)	Matthijs van Oosten (CDA)
VVD(6), CDA(5)	Win Bijman (CDA)
PNL(9), Wg(4), CDA(2), ABL(3), PvdA(1)	Greet Buter (PvdA)
CDA(5), BT(5), VHP(4)	Nog onbekend
VVD(6), EA(5), CDA(5), D66(4)	J.C.O. van de Gevel (EA)
CDA(5), CU(3), PA(3)	P. Jorritsma (PA)
CDA, GL, VVD, CU	
CDA(5), DSV(3), VVD (2)	Robert Tesselaar (CDA)

VVD(2), CDA(4), SGP(3)	Arie Donker (SGP)
Samenwerking (8)	Nog onbekend
CDA(5), CU(4), SGP(5)	Piet Vat (SGP)
SBN(6), CDA(5), NN(4)	Bernadette Wolters (NN)
VVD(4), CDA(5), SGP(1)	Elisabeth van Leeuwen (CDA)
LHL(4), CDA(4), D66(1), PvdA(1)	Nog onbekend, coalitieakkoord moet nog bekend gemaakt worden
CDA(4), GBA(4), GBSV(4)	Frank van Raak (GBSV)
LK(6), ZB(4), CDA(4), VVD(3)	Vincent Tuijp (CDA)
VVD(3), PvdA(1), CDA(3)	Geraldo Janssen (CDA)
GBBM(6), CDA(4), VVD(3)	Arie Mol (GBBM)
C'98(4), VVD(3), CDA(3)	P. Paans (CDA)
SGP(4), CDA(3), PvdA(1)	Paul Boogaard (CDA)

PZ(6), CDA(4)	Nog onbekend

Contactgegevens telefoon:	Contactgegevens e-mail:
050 367 77 98	mattias.gijsbertsen@groningen.nl
14020(algemeen) 020 252 6000 (telefoonnummer werk en inkomen)	m.moorman@amsterdam.nl
14070(algemeen)	bert.vanalphen@denhaag.nl
0900 - 1809 (algemeen)	ronald.paping@arnhem.nl
14045 (algemeen)	gemeente@heerlen.nl (algemeen)
14058 (algemeen)	sjoerd.feitsma@leeuwarden.nl
024 - 329 25 24	r.helmer@nijmegen.nl
14 045(algemeen)	l.jongen@kerkrade.nl; bestuurssecretariaat@kerkrade.n
043-3068568	p.degraauw@vaals.nl
(secretariaat) (043) 350 40 20 / (043) 350 40 1!	jim.janssen@maastricht.nl
14 010 (algemeen)	college@schiedam.nl
14 0517 (algemeen)	info@harlingen.nl (algemeen)
015-2602912 (secretariaat)	sbrandligt@delft.nl a.usmany@appingedam.nl
0598 - 37 36 66	peter.verschuren@midden-groningen.nl
14030 (algemeen)	l.voortman@utrecht.nl ; BCDMBBCDSecret@utrecht.nl (
0475 359500	mail@roermond.nl (algemeen)
14040(algemeen)	Contactformulier website gemeente

140575(algemeen)	l.werger@zutphen.nl
(0597) 48 23 07	l.broekhuizen@gemeente-oldambt.nl
0492-587151 (contact)	J.benders@helmond.nl (secretaresse)
140320 (algemeen)	http://formulieren.lelystad.nl/contactformulier
(010) 248 4000	Bart.deLeede@vlaardingen.nl
Yvonne Erlings (078) 770 4118 ; Eva Groenendi	pj.heijkoop@dordrecht.nl.
071-5165037 (secretariaat)	m.damen@leiden.nl
14 077 (algemeen)	a.vervoort@venlo.nl
14046 (algemeen)	raadslid.schmitz@sittard-geleen.nl (als raadslid); kimsch
14 0596 (algemeen)	gemeente@delfzijl.nl (algemeen)
14010	h.d.westerdijk@capelleaandenijssel.nl
0597 617555 (algemeen)	h.hemmes@pekela.nl
(0313) 48 13 13 (algemeen)	info@doesburg.nl (algemeen)
023-5740415	g.bluijs@zandvoort.nl
(0595) 43 75 55 (algemeen), 14 0595 (algemeen)	algemeen@eemsmond.nl (algemeen)
0592 366 515	h.vlieg@assen.nl
0591-685504	r.wanders@emmen.nl
074 2459953	m.tenheuw@hengelo.nl
(038) 498 2223	k.sloots@zwolle.nl
06-49007783	jasoetekouw@almere.nl
(0344) 63 71 21	bestuur@tiel.nl
(0599) 631 631	gemeente@stadskanaal.nl
Secretaresse: (045) 527 84 56	servie.lespoir@brunssum.nl
14 030 (algemeen)	laura.hoogstraten@planet.nl

14 070 (algemeen)	stadhuis@rijswijk.nl (algemeen)
(0519) 298 707 (algemeen)	bestuurssecretariaat@dongeradeel.nl (algemeen)
	r.van.ginderen@roosendaal.nl secr.vangent@sudwestfryslan.nl
(0595) 497094	m.devisser@demarne.nl
(0517) 380 380	bestuur@waadhoeke.nl (algemeen)
14 0524 (algemeen)	j.zwiers@coevorden.nl
0596 - 54 82 00 (algemeen)	b.schollema@loppersum.nl (zakelijk) / bestuurssecretariaat@loppersum.nl (algemeen)
06-30409567 0511-45 88 17 (secretariaat)	wouterstruijk@msn.com p.maasbommel@kollumerland.nl
0599 32 02 20 (algemeen)	gemeente@westerwolde.nl (algemeen)

0294-491391	mminer.gemeenteraad@Weesp.nl r.meijers@valkenburg.nl
14 0522 (algemeen)	h.tenhulscher@meppel.nl
024 7516506 (algemeen)	i.v.d.s.@bergendal.nl
(0316) 595 611 088-5997365 (algemeen) / 0345 - 636 363	b.elfrink@zevenaar.nl b.bruggeman@leerdam.nl
0527-241238 (privé)	trijn.jongman@steenwijkerland.nl (zakelijk) / trijnjongman@hetnet.nl (privé)
0594 64 27 75	j.vos@marum.nl
(0595) 447777 (algemeen)	m.verschuren@winsum.nl

(0519) 53 50 50 (algemeen)	
	r.christenhusz@oldenzaal.nl
Telefoon 0181-313983 Mobiel 06-28970621	h.velde@hellevoetsluis.nl
14 0413 (algemeen)	Maarten.Prinssen@uden.nl
06 - 10 75 79 75	a.slenter@noord-beveland.nl
14 0594 (algemeen)	e.pastoor@grootegast.nl
	h.dehaan@ermelo.nl
14 0594 (algemeen)	info@leek.nl (algemeen)
(0316) 291 391 (algemeen)	
	m.verbeek@haren.nl
14 024 (algemeen)	n.derks@wijchen.nl
14 0222 (algemeen)	gemeente@texel.nl (algemeen)

06-47804660	a.wekema@gemeentenoordenveld.nl
0475 478 478 (algemeen)	marianvandeberg@gmail.com / info@echt-susteren.nl (algemeen)
T: (071) 36 60 264 / M: (06) 83 21 80 21	d.salman@noordwijk.nl
0252 343 706	bgotink@noordwijkerhout.nl
	gemeente@duiven.nl
(0172) 465 051 (secretaresse)	hdejager@alphenaandenrijn.nl
14 0488 (algemeen)	info@nederbetuwe.nl
(0493) 671 212 (algemeen)	j.spoor@asten.nl
088 - 321 5000 (algemeen)	maryvangent@hollandskroon.nl

020 407 9000	haeften@haarlemmerliede.nl
088-5997371 (algemeen)	bestuurssecretariaat-vianen@vijfheerenlanden.nl (algemeen)
0114-389127	A.Totte@GemeenteHulst.nl
046 - 43 89 222 (algemeen)	info@gemeentebeek.nl (algemeen)
14 0592	gemeente@aaenhunze.nl
14 035	info@wijdemeren.nl / vanrijn@wijdemeren.cda.nl
14 0481 (algemeen) 0174-620122	r.engels@overbetuwe.nl pavreugdenhil@gmail.com
	p.heidema@tenboer.nl
14 0342	info@barneveld.nl (algemeen)
14 024	heumen@heumen.nl (algemeen)
	lgroot@stedebroec.nl
(0486) 458 230 (secretariaat)	secretaressebw@landerd.nl

(050) - 301 89 11(algemeen) / 0595-40 21 62 (privé)	gemeente@bedum.nl (algemeen)
	secretariaat.apreinders@haarlemmermeer.nl
14 0528 (algemeen) (0594) 50 88 00 (kantoor)	j.vantzand@dewolden.nl wethoudernederveen@zuidhorn.nl
06 42 10 18 28	j.schuurman@zuidplas.nl
14 0252 (algemeen) 071 54 58 500 (algemeen)	info@hillegom.nl info@leiderdorp.nl (algemeen)
0297 55 15 46	secretariaatwethouders@derondevenen.nl

14 0413 (algemeen)	X
T. 0525 - 661461 M. 06 - 81 21 15 65	willem.krooneman@elburg.nl
(0345) 58 66 76 (bestuurssecretariaat)	t.v.maanen@geldermalsen.nl
0416-698763	c.schreuders@aalburg.nl
14 0252 (algemeen)	gemeente@lisse.nl (algemeen)
0113-238383 (algemeen)	info@borsele.nl (algemeen)
0345 - 63 40 50 (algemeen)	bestuur@lingewaal.nl (algemeen)
14 0418 (algemeen)	gemeente@neerijnen.nl (algemeen)
14 0186 (algemeen)	bs@oud-beijerland.nl (algemeen)
(024) 696 91 11 (algemeen)	gemeente@mookenmiddelaar.nl (algemeen)

0183 507 212 (secretariaat)	jm.van.oosten@werkendam.nl
(0229) 54 84 00 (algemeen) (0492) 469 700 (algemeen)	W.Bijman@koggenland.nl greetbuter@gmail.com (privé) / gemeente@laarbeek.nl (algemeen)
015-3626915	bestuurssecretariaat@pijnacker-nootdorp.nl
(0183) 30 81 06	pjorritsma@woudrichem.nl
0226-363333 (algemeen)	gemeente@opmeer.nl (algemeen)

(088) 599 7370	bestuurssecretariaat-zederik@vijfheerenlanden.nl (algemeen)
14 0184 (algemeen)	piet.vat@gemeentemolenwaard.nl
14 0172 (algemeen)	b.wolters@nieuwkoop.nl
0183 58 38 21	e.van.leeuwen@giessenlanden.nl
088 3821 006 (secretariaat)	f.vanRaak@alphen-chaam.nl bestuurssecretariaat@edam-volendam.nl (algemeen)
088 - 647 1200	geraldo.janssen@strijen.nl
	wethouder.mol@binnenmaas.nl
088 647 1006	p.paans@cromstrijen.nl
14 0186 / 088 647 1700 (algemeen)	gemeente@korendijk.nl (algemeen)

ıl (algemeen)

gemeentesecretaris)

mitz76@gmail.com (persoonlijk)

Gemeente	Zet de Klijnsmagelden daadwerkelijk in voor de bestrijding van armoede onder kinderen	Bied een Kindpakket aan, zodat kinderen bijvoorbeeld kunnen sporten en meedoen met culturele activiteiten
Aa en Hunze		1
Aalsmeer		
Aalten		
Achtkarspelen		1
Alblasserdam		
Albrandswaard		1
Alkmaar		
Almelo	1	
Almere		1
Alphen aan den Rijn		1
Alphen-Chaam		
Ameland		
Amersfoort		1
Amstelveen		1
Amsterdam		
Apeldoorn		
Appingedam		
Arnhem	1	1
Assen		1
Asten		
Baarle-Nassau		
Baarn		1
Barendrecht	1	
Barneveld		
Beek (L.)		
Beemster (2018-2020)		
Beesel		1
Berg en Dal		
Bergeijk		
Bergen (L.)		
Bergen (NH.)		
Bergen op Zoom		
Berkelland		
Bernheze		
Best		
Beuningen		
Beverwijk		1
Bladel		
Blaricum		
Bloemendaal		
Bodegraven-Reeuwijk		
Boekel		
Borger-Odoorn		
Borne		1

Borsele		
Boxmeer		
Boxtel		
Breda		
Brielle		
Bronckhorst		
Brummen		
Brunssum		
Bunnik		
Bunschoten		
Buren		
Capelle aan den IJssel		
Castricum		
Coevorden		
Cranendonck		
Cuijk		
Culemborg (concept)		
Dalfsen		1
Dantumadiel		
De Bilt		
De Fryske Marren		
De Ronde Venen		1
De Wolden		1
Delft		
Delfzijl		1
Den Helder		1
Deurne (concept raadsprogramma)		
Deventer	1	1
Diemen (concept)		
Dinkelland		
Doesburg		
Doetinchem		
Dongen		
Dordrecht		1
Drechterland		
Drimmelen		1
Dronten		1
Druten		
Duiven		
Echt-Susteren		
Ede		1
Eemnes		1
Eersel		
Eijsden-Margraten		
Eindhoven		1
Elburg		1
Emmen		1
Enkhuizen		
Enschede		
Epe		

Ermelo		1
Etten-Leur		
Franekeradeel (zie 'het Bildt')		1
Geertruidenberg	1	
Geldrop-Mierlo		
Gemert-Bakel	1	
Gennep		1
Gilze en Rijen		
Goeree-Overflakkee		
Goes		
Goirle		
Gooise Meren		
Gorinchem		
Gouda		1
Grave		
Gulpen-Wittem		
Haaksbergen	1	1
Haaren		
Haarlem		1
Halderberge		
Hardenberg		1
Harderwijk		
Hardinxveld-Giessendam		
Harlingen		1
Hattem		1
Heemskerk		
Heemstede		
Heerde		1
Heerenveen		
Heerhugowaard		
Heerlen		
Heeze-Leende		
Heiloo		1
Hellendoorn		
Hellevoetsluis		1
Helmond	1	1
Hendrik-Ido-Ambacht		1
Hengelo (O.)		1
het Bildt (tegenwoordig Waadhoeke)		1
Heumen		
Heusden		1
Hillegom		1
Hilvarenbeek		
Hilversum		1
Hof van Twente		1
Hollands Kroon		
Hoogeveen		
Hoogezand-Sappemeer (tegenwoordig Midden-Groningen)		
Hoorn		

Horst aan de Maas		1
Houten		
Huizen	1	1
Hulst		1
IJsselstein		
Kaag en Braassem		
Kampen		1
Kapelle		
Katwijk		
Kerkrade		
Koggenland		1
Krimpen aan den IJssel		
Krimpenerwaard		
Laarbeek		
Landerd		
Landgraaf		
Landsmeer		
Langedijk	1	1
Lansingerland		
Laren (NH.)		
Leiden		1
Leiderdorp		
Leidschendam-Voorburg		1
Lelystad		1
Leudal		1
Leusden		
Lingewaard		
Lisse		
Lochem		
Loon op Zand		
Lopik		
Loppersum		
Losser		1
Maasdriel		1
Maasgouw		
Maassluis		
Maastricht		
Medemblik		1
Meerssen		
Meppel	1	1
Middelburg (Z.)		
Midden-Delfland		
Midden-Drenthe		
Mill en Sint Hubert		
Moerdijk		
Montferland		1
Montfoort		1
Mook en Middelaar		
Neder-Betuwe		1
Nederweert		

Nieuwegein		
Nieuwkoop		1
Nijkerk		
Nijmegen		1
Nissewaard		1
Noord-Beveland		
Noordenveld		
Noordoostpolder	1	1
Nuenen, Gerwen en Nederwetten		
Nunspeet		1
Oegstgeest		
Oirschot		
Oisterwijk		
Oldambt		1
Oldebroek		
Oldenzaal		
Olst-Wijhe		
Ommen		
Oost Gelre		
Oosterhout		1
Ooststellingwerf		
Oostzaan		
Opmeer		
Opsterland		1
Oss		
Oude IJsselstreek		1
Ouder-Amstel		1
Oudewater	1	
Overbetuwe		1
Papendrecht		
Peel en Maas		
Pekela	1	1
Pijnacker-Nootdorp		
Purmerend		1
Putten		
Raalte		
Reimerswaal	1	
Renkum		1
Renswoude		
Reusel-De Mierden		
Rheden	1	1
Rhenen		1
Ridderkerk		1
Rijssen-Holten		
Rijswijk (ZH.)		
Roerdalen		
Roermond		1
Roosendaal		
Rotterdam		1
Rozendaal		

Rucphen		
Schagen		1
Scherpenzeel		1
Schiedam		1
Schiermonnikoog		
Schouwen-Duiveland		
's-Gravenhage		
's-Hertogenbosch		1
Simpelveld		
Sint Anthonis		
Sint-Michielsgestel	1	
Sittard-Geleen		
Sliedrecht		
Sluis		
Smallingerland		
Soest		
Someren		
Son en Breugel	1	
Stadskanaal		
Staphorst		1
Stede Broec	1	
Steenbergen		
Steenwijkerland		
Stein (L.)		
Stichtse Vecht		1
Terneuzen		1
Terschelling		
Texel		
Teylingen		1
Tholen		
Tiel		
Tilburg		
Tubbergen		
Twenterand		
Tynaarlo		
Tytsjerksteradiel		
Uden		1
Uitgeest		
Uithoorn		
Urk		
Utrecht		1
Utrechtse Heuvelrug		1
Vaals		
Valkenburg aan de Geul		
Valkenswaard		1
Veendam		1
Veenendaal		
Veere		
Veldhoven		

Velsen		
Venlo		1
Venray		1
Vlaardingen		
Vlieland		
Vlissingen		1
Voerendaal		
Voorschoten		
Voorst		1
Vught		1
Waalre	1	
Waalwijk	1	1
Waddinxveen		
Wageningen		
Wassenaar		1
Waterland		
Weert		
Weesp		1
West Maas en Waal		
Westerveld		
Westervoort		1
Westland		1
Weststellingwerf		
Westvoorne		1
Wierden		
Wijchen		1
Wijdemeren		
Wijk bij Duurstede		1
Winterswijk		
Woensdrecht		
Woerden		
Wormerland		
Woudenberg		
Zaanstad		
Zaltbommel		
Zandvoort		
Zeewolde		
Zeist		1
Zoetermeer		
Zoeterwoude		
Zuidplas		
Zundert		
Zutphen		1
Zwartewaterland		1
Zwijndrecht		
Zwolle		
Totaal per aanbeveling	**19**	**91**

Maak het beleid beschikbaar in – voor kinderen en jongeren – begrijpelijke taal	Betrek kinderen en jongeren bij vraagstukken rondom armoede en sociale uitsluiting	Doorbreek het taboe, maak armoede bespreekbaar
		1
		1
		1
		1
		1
		1
		1
		1
		1

1

1

1

1 1 1

1

1

1

1

1

1

1
1

1

1
1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

	1	
	1	
		1
	1	
	1	
	1	
	1	
1		
		1
4	**52**	**10**

Aan de leden van de Vaste Commissie Infrastructuur en Waterstaat

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

E-mail: cie.im@tweedekamer.nl

Raalte, 18 oktober 2018

Betreft: Petitie N35

Geachte Commissieleden,

Onlangs is een petitie gestart waarin u wordt opgeroepen om op korte termijn geld beschikbaar te stellen voor verhoging van de leefbaarheid en de verkeersveiligheid van de Rijksweg N35 alsmede het bevorderen van de doorstroming.

Alle fracties in de gemeentraad van Raalte ondersteunen dit verzoek. In dit kader wijzen wij op ons raadsbesluit van 20 april 2017 waarin wij geld beschikbaar hebben gesteld om de doorstroming en veiligheid van het knooppunt Raalte (Kruispunt Bos) te verbeteren. Samen met de indieners van de petitie dringen wij er bij u op aan op korte termijn maatregelen te nemen waardoor niet alleen de leefbaarheid en verkeersveiligheid worden bevorderd maar ook de economische centra Zwolle en Twente over de weg goed met elkaar verbonden zijn.

Hoogachtend,

Namens de fracties in de gemeenteraad van Raalte,

J.G. Schokker	G.E.M. Temmink	S.M.L. van der Heide-van der Kolk	A. Kreule
Gemeentebelangen	CDA	BurgerBelangen	VVD

D.J. Buitenkamp	R.J.P Mulders	P.W.M.Moorman	A. van der Wilt
LokaalAlternatief	GroenLinks	D66	PvdA

CC: Minister van Infrastructuur en Waterstaat
Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat
College van gedeputeerde Staten van Overijssel
Raden en Colleges van B&W van de gemeenten Zwolle, Dalfsen, Hellendoorn en Raalte

Aan de leden van de Vaste Commissie Infrastructuur en Waterstaat

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018

2500 EA Den Haag

E-mail:cie.im@tweedekamer.nl

Nijverdal, 26 oktober 2018

Betreft: Petitie N35

Geachte Commissieleden,

Onlangs is een petitie gestart door Plaatselijk Belangen en inwoners waarin u wordt opgeroepen om op korte termijn geld beschikbaar te stellen voor verbetering van de leefbaarheid en de verkeersveiligheid van de Rijksweg N35.

Alle fracties in de gemeenteraad van Hellendoorn ondersteunen dit verzoek.

Door verbreding van de N35 met 2x 2 rijbanen op verschillende delen van het tracé ontstaat op de locaties die nog niet zijn aangepakt een flessenhals (trechter) waar grote problemen ontstaan in het kader van verkeersveiligheid, leefbaarheid en doorstroming.

De gemeenteraad van Hellendoorn betreurt het dat het onderdeel Haarle uit het project Wijthmen-Nijverdal is gehaald, en daarmee niet de prioriteit heeft gekregen die het verdient. De praktijk en

cijfers wijzen uit dat de twee kruispunten zeer onveilig zijn. In dit kader verwijzen we ook naar het raadsbesluit van 23 januari 2018 waarin we als gemeenteraad geld reserveerden om garant te staan voor maatregelen ter verbetering van de verkeersveiligheid op deze kruispunten.

Samen met de indieners van de petitie dringen wij er bij u op aan op korte termijn maatregelen te nemen waardoor niet alleen de leefbaarheid en verkeersveiligheid worden bevorderd maar ook economische centra Zwolle en Twente over de weg goed met elkaar verbonden zijn.

Graag nodigen wij u uit samen met ons en onze inwoners de situatie te bekijken en te beoordelen

Hoogachtend

Namens de fracties in de gemeenteraad van Hellendoorn,

Lokaal Hellendoorn	CDA	VVD	Groenlinks
T.H.M. ten Have	A.C.M. Mak- van Petersen	W. C. Müller	A. ter Harmsel

ChristenUnie	D66	PvdA
R. Minkjan	E. op den Dries	G.C. Geujen

CC: Minister van Infrastructuur en Waterstaat

Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat

College van gedeputeerde Staten van Overijssel

Raden en Colleges van B&W van de gemeenten Zwolle, Dalfsen, Hellendoorn en Raalte

post_21-9-2018

COMMISSARIAAT VOOR DE MEDIA

Raadsgriffie

B -post

Hoge Naarderweg 78 | 1217 AH Hilversum |
Postbus 1426 | 1200 BK Hilversum | cvdm@cvdm.nl | www.cvdm.nl |
T 035 773 77 00 | F 035 773 77 99 |

204428

Gemeente Zwolle
T.a.v. Raadsgriffier
Postbus 10007
8000 GA ZWOLLE

Ontvangen

21 SEP 2018

Registratuur

Datum	Onderwerp		
20 september 2018	Advies pbo lokale omroep		
Uw kenmerk	**Ons kenmerk**	**Contactpersoon**	**Doorkiesnummer**
	699595/712581	Eddy Aangeenbrug	+31 35 7737700

Geachte griffier,

Naar aanleiding van een verzoek van de gemeente Zwolle heeft het Commissariaat voor de Media (hierna: het Commissariaat) onderzoek ingesteld naar het functioneren van het programmabeleidbepalende orgaan (pbo) van Stichting Zwolse Omroep Organisatie (RTV Zoo).
Hierover hebben we u per brief van 28 maart 2018, met kenmerk 699595/704199, geïnformeerd.

Per brief van 20 april 2018 heeft RTV Zoo het Commissariaat laten weten dat er voor zover bekend in 2017 geen pbo-vergaderingen hebben plaatsgevonden. Het Commissariaat heeft daarop vastgesteld dat de lokale media-instelling niet meer voldoet aan de media-wettelijke eis opgenomen in artikel 2.671, tweede lid, aanhef en onder c.
Per brief van 3 mei 2018 heeft het Commissariaat RTV Zoo verzocht om voor 24 augustus 2018 een nieuw pbo te vormen en het Commissariaat over de nieuwe samenstelling te informeren.
Bijgaand treft u het overzicht van de nieuw samengestelde pbo.

Tussentijds advies
Met het oog op het nieuwe pbo van RTV Zoo verzoekt het Commissariaat uw raad, op grond van artikel 2.66, tweede lid, van de Mediawet 2008, om een zogenaamd tussentijds advies. Dat betekent dat het Commissariaat de gemeenteraad vraagt hem te adviseren over de vraag of Zwolse Omroep Organisatie (RTV Zoo) nog aan de eisen van artikel 2.61, tweede lid, sub c, van de Mediawet 2008 voldoet. Het tussentijdse advies richt zich alleen op de vraag of het pbo van RTV Zoo representatief is voor de belangrijkste in de gemeente Zwolle voorkomende maatschappelijke, culturele, godsdienstige en geestelijke stromingen.

post_21-9-2018

Wat verwacht het Commissariaat in het advies van de gemeenteraad?
De raad van uw gemeente dient het Commissariaat een gemotiveerd tussentijds advies uit te brengen over de vraag of het pbo van RTV Zoo representatief is voor de belangrijkste in de gemeente Zwolle voorkomende maatschappelijke, culturele, godsdienstige en geestelijke stromingen. Dit betekent dat de gemeenteraad in zijn advies deze vraag met een duidelijk ja of nee moet beantwoorden.

Indien er zich wijzigingen voordoen die van invloed zijn op de advisering door uw raad, dan stellen wij u daarvan op de hoogte.

Voor de goede orde merken wij op dat uw gemeente zelf dient te beoordelen in hoeverre de door RTV Zoo ingestuurde stukken, die u bijgaand aantreft, toereikend zijn voor het kunnen geven van een gemotiveerd advies door de gemeenteraad. Desgewenst dient uw gemeente aanvullende informatie in te winnen bij RTV Zoo.

Termijn voor het advies
Artikel 6, tweede lid, van de Mediaregeling 2008, bepaalt dat de gemeenteraad **binnen achttien weken, dat wil zeggen vóór 23 januari 2019,** advies uitbrengt. Het Commissariaat kan periodiek contact opnemen met de gemeente om te overleggen over de voortgang van het advies. Mocht de gestelde termijn problemen opleveren neemt u dan contact met het Commissariaat op.

Welke stukken moet de gemeente toesturen?
Behalve het advies (getekend raadsbesluit) ontvangt het Commissariaat in ieder geval het raadsvoorstel en de notulen van de raadsvergadering. Als er geen notulen van de raadsvergadering zijn gemaakt, dan wil het Commissariaat graag weten waar de raadsvergadering te beluisteren of te bekijken valt. Mocht de gemeente nog aanvullende informatie van RTV Zoo hebben ontvangen dan verzoeken wij u hiervan een afschrift mee te sturen met het advies.

Ontvangstbevestiging sturen
Wij verzoeken u binnen twee weken de ontvangst van deze brief, bij voorkeur via e-mail, te bevestigen en daarbij tevens te vermelden wie de behandelend ambtenaar binnen uw gemeente is en wat de contactgegevens van deze ambtenaar zijn. Wij stellen het op prijs als u bij uw reactie het bovengenoemde kenmerk vermeldt.

Contactpersoon Commissariaat
Mochten er nog vragen zijn dan kunt u contact opnemen met de behandelaar van dit dossier binnen het Commissariaat, Eddy Aangeenbrug. Hij is op werkdagen tussen 11:00 en 12:00 uur telefonisch bereikbaar via bovenstaand telefoonnummer of via e-mail e.aangeenbrug@cvdm.nl.

Een afschrift van deze brief gaat naar het bestuur van RTV Zoo.

Hoogachtend,
COMMISSARIAAT VOOR DE MEDIA,

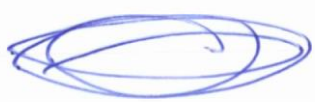

mr. Margreet Verhoef
afdelingsmanager Onderzoek & Toegang

post_21-9-2018

overzicht van de leden van het programmabeleidbepalend orgaan (pbo) van RTVZwolleFM

Voorzitter: .Wordt 12 september gekozen op 1e officiële PBO bijeenkomst .

Adres: .Op 22 mei was er een informatieavond en op .

Tel. nr.. . 27 juni hebben de volgende leden zich aangemeld..

Stroming	**Naam en adresgegevens**	**Organisatie/instelling en adresgegevens**
Maatschappelijk	Auke Oosterhoff oosterhoff@ vno–ncwmidden.nl	VNO – NCW overijssel
Cultuur	René Mos Rene.mos@kpnmail.nl	Frion Schipper mag ik ook eens varen. Kamer van Koophandel.
Godsdienstig	Luud Mulder l-mulder@ziggo.nl	Kerk KNSB Ondernemer
Geestelijk	Muharrem Inci Muharrem.inci@hetnet.nl	Ulu Moskee. Zwolle
Onderwijs	Mariëlla Canocchi mcanocchi@landstede.nl	Landstede
Algemeen/overheid	Gerrit van Hofwegen vanhofwegeniac@planet.nl	Wnd gemeentesecretari. Lid prov. Staten. Stadkamer. Veilig Verkeer Nederland
idem		

Leden op persoonlijke titel:

1)

.....

....

.....

...

.....

...

Zwolle, 18 juni 2018 **AANTEKENEN**

Aan het College van Burgemeester & Wethouders en de leden van de Gemeenteraad
Postbus 10007
8000 GA Zwolle

Betreft: plannen vastgoedontwikkelaar Van Nie Blekerswegje 2/3

Geacht College en leden van de Gemeenteraad,

Naar aanleiding van de bijeenkomst op 14 mei 2018, waarin projectontwikkelaar Van Nie Vastgoed uit Emmen een presentatie heeft gegeven over plannen aan Blekerswegje 2/3, willen wij het volgende onder uw aandacht brengen.

Hoewel een concreet bouwplan nog niet voorhanden is, willen wij ten aanzien van dit initiatief van Van Nie Vastgoed onze ernstige zorgen uitspreken.
Het gaat hier om realisatie van aanvankelijk 15 appartementen, welk aantal inmiddels teruggebracht is naar 12, in het bestaande pand aan het Blekerswegje 2/3.
Wij hebben grote problemen met het aantal appartementen, maar ook met de omvang van elk afzonderlijk appartement. Wij verwachten, dat wanneer dit aantal met deze kleine appartementen wordt gerealiseerd, er grote overlast ontstaat aan het Blekerswegje.
Wij zullen dit onderstaand toelichten en tegelijkertijd enkele vragen aan u richten.

- In de Stentor van enkele weken geleden heeft het College aangegeven dat het de groei van kleine wooneenheden door de splitsing van bestaande panden in onder andere Assendorp en Diezerpoort vanwege toenemende overlast wil stoppen. U heeft nu de kans om dit voornemen en beleid vorm te geven.
  Wij gaan er dan ook vanuit, dat u dit initiatief in deze vorm niet zult honoreren.
  Wanneer u voornemens bent om dit initiatief wel te honoreren dan willen wij graag uw motivatie vernemen en zien dat het initiatief door een positief advies van de Gemeenteraad bekrachtigd wordt alvorens van het nieuwe voorgenomen beleid wordt afgeweken. Geen confrontatie van de Gemeenteraad achteraf.
  Wij willen graag op de hoogte worden gebracht wanneer u dit als agendapunt in de Gemeenteraad bespreekt, zodat wij onze stem kunnen laten horen.
- Wij willen graag weten of het initiatief in strijd is met het vigerende bestemmingsplan. Mocht dit het geval zijn dan horen wij graag van u welke procedure er gevolgd gaat worden. Wanneer u wilt afwijken van het vigerende bestemmingsplan, dan willen wij graag uw motivatie horen en een positief advies van de Gemeenteraad zien.
  Geen confrontatie van de Gemeenteraad achteraf.
  Wij willen graag op de hoogte worden gebracht wanneer u dit als agendapunt in de Gemeenteraad bespreekt, zodat wij onze stem kunnen laten horen.

- Het perceel Blekerswegje 2/3 grenst aan een kavel die eigendom is van de VVE Blekerswegje/Koewegje. De leden van de VVE zullen geen toestemming geven om ramen in de achtergevel te realiseren. De huidige achtergevel staat op onze perceelgrens.
- Wij willen daarnaast graag de parkeernorm voor dit initiatief weten en hoe deze parkeernorm op het eigen terrein wordt opgelost. Op de openbare weg is geen parkeerruimte voorhanden en de overige bebouwing aan het Blekerswegje heeft zijn parkeerbehoefte op eigen terrein gerealiseerd.
- Wanneer er kleine appartementen worden gerealiseerd zal ook aan ‘parkeerruimte’ voor fietsen, scooters en motoren moeten worden gedacht. Ook hier willen wij weten wat de norm is en hoe dit op eigen terrein van de projectontwikkelaar wordt opgelost.
  Het kan niet zo zijn dat deze parkeerruimte op het trottoir krijgen.
- Kleine appartementen zullen ook afval produceren. Voor het scheiden van afval zal de nodige ruimte beschikbaar moeten komen. Wij willen weten wat hiervoor de normen zijn en hoe dit op eigen terrein (inpandig) wordt opgelost.
- Verder hebben wij uiteraard nog vragen over de ruimtelijke opbouw van het uiteindelijke bouwplan. We gaan er van uit dat er qua bouwmassa niet of nauwelijks wordt afgeweken van de bestaande bouw, die al fors is. Wij zijn met name geïnteresseerd in de situering van balkons, de hoogte, inkijk, lichttoetreding en bezonning.
  Al deze aspecten zijn van invloed op de bebouwing aan Blekerswegje/Koewegje en krijgen qua stedenbouwkundig aanzien een mogelijk effect op de waarde van de panden aan deze straten.
- Wij willen, indien een nieuw bouwplan is opgesteld, uitvoerig worden geïnformeerd over dit plan en de mening van het College en de Gemeenteraad weten, voordat het de procedure ingaat.

Tenslotte willen wij opmerken, dat wij niet tegen renovatie of nieuwbouw van het bestaande pand zijn.
Het bestaande pand detoneert nu in het beeld van het Blekerswegje.
Wij weten dat het hier om een welstandzaak gaat, maar eenieder kan en mag een mening hebben over architectuur. Het nieuwe plan moet passen in het beeld en programmatisch karakter van het Blekerswegje. Dit houdt dus in: geen kleine, maar grotere appartementen, waarbij functionele benodigdheden op eigen terrein worden opgelost en een teken/bouwplan dat qua architectuur past in het bestaande beeld.
Wij kijken uit naar een spoedige reactie van het College en de leden van de Gemeenteraad.

Een kopie van deze brief (exclusief handtekeningenformulieren) is verzonden aan projectontwikkelaar Van Nie Vastgoed (Hooggoorns 14, 7812 AM, Emmen).

Met vriendelijke groet,

De bewoners van Blekerswegje 5, 5a, 5b, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 17, 18, 19, 19a, 20, 20a, 27, 43, 53, 55. De bewoners van de Brink 13-101, 13-102, 13-201, 13-202, 13-204, 13-301, 13-302, 13-303, 14a. De bewoners van Koewegje 11, 15, 19, 21, 23, 25, 27, 29 en 31. Er volgen later meer.

Bijlage: 38 Handtekeningenformulieren

De raden van de gemeenten die deelnemen aan GGD IJsselland

datum 9 oktober 2018
kenmerk G18.002025 / J. Roorda ; E. Roelenga AM
doorkiesnummer 038 – 428 16 77 / 06 53 77 86 45
onderwerp Begrotingswijziging 2018 / 1 GGD IJsselland

Geachte leden van de gemeenteraad,

In de Bestuursrapportage GGD IJsselland najaar 2018 rapporteert het dagelijks bestuur aan het algemeen bestuur over de uitvoering van de voorgenomen werkzaamheden en de financiële ontwikkelingen. De financiële ontwikkelingen die vragen om een aanpassing van de programmabegroting 2018 zijn verwerkt in bijgevoegde begrotingswijziging 2018/2. Voordat het algemeen bestuur van de gemeenschappelijke regeling een besluit neemt over de aanpassing van de begroting, hebben de raden van de deelnemende gemeenten de mogelijkheid om een zienswijze in te brengen over de voorgenomen begrotingswijziging. De gemeenteraden hebben hiervoor een wettelijke termijn van 8 weken.
Dit betekent dat we u vragen voor 7 december 2018 een eventuele zienswijze in te dienen bij het dagelijks bestuur van GGD IJsselland.
Het dagelijks bestuur brengt ingebrachte zienswijzen ter kennis van het algemeen bestuur en doet een voorstel over eventuele aanpassing van de voorgenomen concept-begrotingswijziging. De ontvangen zienswijzen, met eventuele wijzigingsvoorstellen, worden betrokken bij de besluitvorming van het algemeen bestuur op 13 december 2018.

Toelichting op de begrotingswijziging.
In de begrotingswijziging 2018/1 zijn de resultaten uit de Bestuursrapportage GGD IJsselland najaar 2018 verwerkt. De Bestuursrapportage is een rapportage aan het algemeen bestuur van GGD IJsselland over de eerste acht maanden van het jaar aangevuld met een prognose van de GGD voor de resterende maanden van het jaar. De prognose op basis van de exploitatie over de eerste acht maanden, laat een voordelig saldo zien van € 702.000. Op basis van de resultaten van de bestuursrapportage en de geldende regelgeving is het noodzakelijk om budgetten in de begroting 2018 van GGD IJsselland aan te aanpassen. Hierin voorziet de begrotingswijziging die we u voorleggen.

Alstoelichting op de begrotingswijziging treft u bijgaand de bestuursrapportage najaar 2018 aan. De financiële paragraaf 4 geeft een toelichting op hoofdlijnen op het resultaat en de mutaties die daaraan ten grondslag liggen.

Bezoekadressen
Zeven Alleetjes 1, 8011 CV Zwolle
Schurenstraat 8 , 7413 RA Deventer
Consultatiebureaus: zie onze website

Contactgegevens
T (038)428 14 28
F (038)428 14 00
E info@ggdijsselland.nl
I www.ggdijsselland.nl

Centraal postadres
Postbus 1453, 8001 BL Zwolle

De bestuursrapportage GGD IJsselland najaar 2018 wordt inhoudelijk behandeld in het algemeen bestuur van 8 november 2018. De begrotingswijziging zal in het Algemeen bestuur van 13 december 2018 worden behandeld.

Mocht u vragen hebben over deze begrotingswijziging dan kunt u hiervoor terecht bij de heer E. Roelenga, senior beleidsadviseur financiën (e.roelenga@vrijsselland.nl, tel. 06-53778645) of de heer J. Roorda, directiesecretaris (j.roorda@ggdijsselland.nl, tel. 038-4281677).

Hoogachtend,
namens het dagelijks bestuur

Drs A.M. (Rianne) van den Berg
directeur Publieke Gezondheid

Bijlagen:
- Begrotingswijziging 2018 / 1
- Bestuursrapportage najaar 2018

BEGROTINGSJAAR 2018
BEGROTINGSWIJZIGING 2018\1
(bedragen x € 1.000)

LASTEN

omschrijving	*begroting 2018*	*wijziging 2018*	*begroting 2018 na wijziging*
Programma Service&Samenwerking			
Loonkosten	106	-25	81
Exploitatielasten	69	34	103
Programma Gezondheid			
Loonkosten	11.741	510	12.251
Exploitatielasten	5.267	1.079	6.346
Kapitaallasten	77	44	121
Reserveringen			0
Algemene lasten en dekkingsmiddelen			
Exploitatielasten projecten		1.367	1.367
Overhead	5.955	27	5.982
Reserveringen	50	110	160
Niet in te delen lasten	119	-69	50
overige		-20	-20
Saldo exploitatie 2018		702	702
Totaal mutaties	23.384	3.759	27.143

Toelichting

In de 1e wijziging van de begroting 2018 zijn de mutaties uit de bestuursrapportage najaar 2018 financieel technisch verwerkt. Dit betekent dat mutaties conform de geldende regelgeving zijn verwerkt. Door de mutaties neemt het begrotingsvolume toe met € 3,8 mln. op hoofdlijn is dit een gevolg van de overgang van Steenwijkerland 0 - 4 JGZ € 614 K, raming van projecten afgerond € 2 mln.
Daarnaast zijn ontwikkelingen uit de rapportage voorjaar 2018 verwerkt (o.a. loonontwikkeling, IKB en incidenteel nieuw beleid) en zijn nieuwe ontwikkelingen toegevoegd op basis van realisatie over acht maanden en een prognose voor de resterende maanden van 2018.
De bestuursrapportage 2018 is bij deze wijziging gevoegd waarin de mutaties op hoofdlijn worden toegelicht.
Per saldo sluit de begrotingswijziging met een voordelig resultaat van € 702.000.

BATEN

omschrijving	*begroting 2018*	*wijziging 2018*	*begroting 2018 na wijziging*
Programma Service&Samenwerking			
Gemeentelijke bijdragen	1.509	-25	1.484
Overige financiering		37	37
Programma Gezondheid			
Inkomsten o.b.v. DVO	1.131	-34	1.097
Gemeentelijke bijdrage	15.692	585	16.277
Bijdragen van het rijk	1.597	256	1.853
Inkomsten o.b.v. klanttarief	1.644	31	1.675
Projectfinanciering	1.106	167	1.273
Overige financiering	691	379	1.070
Reserveringen		67	67
Maatwerk JGZ		642	642
Algemene lasten en dekkingsmiddelen			
Inkomsten projecten		1.347	1.347
Overige inkomsten	14	197	211
Reserveringen		110	110
Saldo kostenplaatsen			0
totaal mutaties	23.384	3.759	27.143

IJsselland

Bestuursrapportage

Najaar 2018

Versiebeheer

Versie

Versienr	Auteur	Opmerkingen
0.1	H. Claus	
0.2-03	H. Claus	Bijdragen JH ER
0.4	J. Roorda	Eindslag voor DB

Distributie

Versienr	Datum	Verspreid aan
0.1	13-08-2018	Jan Roorda, Jeroen Homburg, Eef Roelenga
0.2	25-09-2018	MT
0.4	27-09-2018	DB

Documenteigenaar	J. Roorda
Vastgesteld door	algemeen bestuur
Datum vaststelling	8 november 2018
Geplande evaluatiedatum	n.v.t.
Digitale vindplaats	Corsa nummer: G18.002023

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE **3**

1. ALGEMEEN BEELD **5**

2. STAND VAN ZAKEN IN HET WERK **7**

2.1 Uitvoering Bestuursagenda voor 2018 7
2.2 Inhoudelijke doelen 7
2.3 Organisatieontwikkeling 10
2.4 Governance 10

3. STAND VAN ZAKEN IN RISICO'S **13**

3.1 Weerstandsvermogen in relatie tot financiële risico's 13
3.2 Weerstandsvermogen 13
3.3 Overzicht significante risico's 14

4. STAND VAN ZAKEN IN GELD **17**

4.1 Algemeen financieel beeld 2018 17
4.2 Actualisering Bestuursrapportage Voorjaar 2018 17
4.3 Resultaat uit programma's en producten 2018 18
4.3.1 Programma Gezondheid 18
4.3.2 Programma Service & Samenwerking 20
4.3.3 Algemene baten en lasten 20
4.4 Projecten met een beperkte looptijd 22
4.5 Investeringen 22
4.6 Prognose 2019 en verder 22

5. BEGROTINGSWIJZIGING **25**

BIJLAGE 1: HET INSTRUMENT BESTUURSRAPPORTAGE **27**

BIJLAGE 2: PROJECTEN **28**

1. ALGEMEEN BEELD

Hieronder volgen de belangrijkste inhoudelijke en financiële resultaten van de uitvoering van onze diensten in de periode januari tot en met augustus 2018. In de volgende hoofdstukken wordt nader op de details ingegaan.

Inhoudelijke resultaten
In 2018 wordt uitvoering gegeven aan de Bestuursagenda 2017- 2018 'Samenspel in publieke gezondheid'. In deze Bestuursagenda worden twee inhoudelijke lijnen onderscheiden:

- Gezondheid als bijdrage aan participatie
- Speerpunten in preventie.

Daarnaast wordt gewerkt aan de ontwikkeling van de GGD tot een hybride netwerkorganisatie, waarmee GGD IJsselland nastreeft om nog slagvaardiger en flexibeler te werken en nog beter kan functioneren als 'de vooruitgeschoven afdeling Publieke gezondheid van gemeenten'.

Na de vorming van een nieuw bestuur werkt GGD IJsselland verder aan haar governance. Er is uitgebreid aandacht besteed aan de introductie van het nieuw bestuur en er wordt gewerkt aan het samenstellen van een nieuwe Bestuursagenda.
Voor gemeenteraden is een introductieprogramma verzorgd, in nauwe samenwerking met drie andere verbonden partijen (Veiligheidsregio, Omgevingsdienst en RSJ). Eind dit jaar wordt een nieuwe ontwikkelingenbrief samengesteld, waarmee gemeenteraden worden geïnformeerd over ontwikkelingen in de publieke gezondheid en de kaders voor de Programmabegroting 2020.

Programmabegroting 2018 (recapitulatie)
In deze Bestuursrapportage wordt uitgegaan van de programmabegroting 2018, zoals deze door het Algemeen bestuur van GGD IJsselland in juni 2017 is vastgesteld. De totale Programmabegroting 2018 omvat (afgerond) € 23,4 miljoen en kent de volgende inkomsten en uitgaven

Inkomsten	
Algemene gemeentelijke bijdrage	17.201
Inkomsten uit DVO	1.131
Inkomsten uit projecten	1.106
Rijksbijdrage	1.597
Inkomsten d.m.v. klanttarief	1.644
Overige	705
Totaal	23.384

Uitgaven (inclusief overhead)		
Programma Gezondheid		21.898
waarvan	*Jeugdgezondheidszorg*	*12.963*
	Advies en onderzoek	*759*
	Hygiëne, Milieu, infectieziekten	*4.864*
	Maatschappelijke zorg	*2115*
	Forensische zorg	*615*
	Overige	*544*
Programma Service en samenwerking		1.354
waarvan	*Bestuur*	*1.172*
	Voorbereiding rampen/crisis	*182*
Overige uitgaven		170
Totaal		23.384

Financieel resultaat
Voor het exploitatiejaar 2018 wordt een voordelig saldo van € 702.000 verwacht. De toelichting op het saldo wordt verder in de financiële paragraaf uitgewerkt op basis van de onderdelen uit de programmabegroting. Door deze systematiek wordt een consequente lijn doorgetrokken vanuit de begroting die uiteindelijk ook in de jaarrekening zal worden gehanteerd. Hierdoor kan de ontwikkeling binnen de begrotingsonderdelen goed worden gevolgd.

In de voorjaarsnota 2018 zijn een aantal ontwikkelingen gemeld waarvan is aangegeven dat deze, mede door aanwending van het voordelig rekeningresultaat van 2017, binnen de exploitatie 2018 van de GGD kunnen worden gedekt. Dit beeld is in financieel in positieve zin gewijzigd. Voornamelijk door vacatureruimte en incidentele hogere inkomsten kunnen de geschetste ontwikkelingen uit de Bestuursrapportage voorjaar 2018 grotendeels binnen de exploitatie worden gedekt. Het rekeningsaldo 2017 (€ 211.000) valt hierdoor geheel vrij en is meegenomen in de prognose van het rekeningsaldo over 2018.

Prognose 2019 en verder
In paragraaf 4.6 wordt op basis van de beschreven ontwikkelingen een doorkijk gegeven van de gevolgen voor de exploitatie van de (reeds vastgestelde) programmabegroting 2019.
Op dit moment kan nog geen beeld geschetst worden van de structurele gevolgen van de Bestuursrapportage. Voor de exploitatie van de JGZ, waardoor een groot deel van het voordelig saldo wordt veroorzaakt, wordt in 2019 een evaluatie voorzien. De ontwikkelingen over het gehele jaar worden daarin meegenomen. Op het gebied van o.a. seksuele gezondheid, reizigerszorg en huisvesting lopen nog onderzoeken of wordt een plan van aanpak opgesteld waaruit zal blijken wat structurele en wat incidentele effecten zijn. Het is dus op dit moment nog te vroeg om een uitspraak te doen over de gevolgen van de uitkomst van deze rapportage voor de langere termijn. Doel is om hierover in 2019 meer duidelijkheid te geven. De verwachting is dat voor 2019 geen knelpunten zullen ontstaan die niet binnen de bestaande financiële kaders 2019 kunnen worden gedekt. Op basis van de huidige inzichten wordt geen beslag op het eventueel voordelig rekeningresultaat 2018 voorzien.

Begrotingswijziging
De begrotingswijziging is opgenomen in hoofdstuk 5 en heeft voornamelijk betrekking op administratief-technische aanpassingen, zoals de bijstelling van budgetten en het toevoegen van inkomsten en uitgaven van projectgelden die niet in de programmabegroting zijn opgenomen. Daarnaast wordt een beperkt budget overgeheveld van het programma Service & Samenwerking naar Gezondheid. Deze ontwikkelingen hebben geen gevolgen voor de inwonerbijdrage van gemeenten.
Daarnaast is de bekostiging van JGZ 0-4 in de gemeente Steenwijkerland aan de begroting toegevoegd. Dit leidt tot een toename van de inwonerbijdrage van per saldo € 560.000 die geheel aan de gemeente Steenwijkerland wordt toegerekend.

2. STAND VAN ZAKEN IN HET WERK

2.1 Uitvoering Bestuursagenda voor 2018

In december 2017 heeft het Algemeen bestuur een nieuwe Bestuursagenda 2017-2018 vastgesteld met als titel ‘Samenspel in publieke gezondheid’. De Bestuursagenda onderscheidt inhoudelijke doelen en voornemens in organisatieontwikkeling en in de governance van de GGD. De activiteiten die we in dit kader hebben ondernomen, komen in dit hoofdstuk op hoofdlijnen aan de orde.

2.2 Inhoudelijke doelen

GGD IJsselland werkt in 2018 verder aan het invullen van de rollen die ze voor de gemeenten wil betekenen:

- uitvoerder
- uitkijktoren en adviseur van en voor gemeenten
- toezichthouder
- regionaal platform en verbinder van partijen.

Met deze rollen werken medewerkers van de GGD voor een herkenbare en erkende organisatie op het gebied van publieke gezondheid, maar zijn tegelijkertijd onderdeel van en werkzaam voor gemeenten. Als ‘de vooruitgeschoven afdeling volksgezondheid’ van een gemeente is het van belang dat medewerkers van de GGD zicht hebben op vragen die bij burgers leven en bij beantwoording van een vraag aansluiting en verbinding zoeken met lokale netwerken in een gemeente.

Gezondheid als bijdrage aan participatie

- Lokaal gezondheidsbeleid in gemeenten:
  Het streven is dat eind 2018 alle gemeenten een actuele nota Lokaal gezondheidsbeleid hebben vastgesteld.
  GGD IJsselland heeft 5 gemeenten actief ondersteund bij de ontwikkeling van de lokale gezondheidsnota (te weten Zwolle, Deventer, Staphorst, Zwartewaterland en Olst-Wijhe). Vier gemeenten hadden hun nota al in 2017 geactualiseerd (Ommen, Hardenberg, Raalte, Dalfsen). De GGD ondersteunt Kampen en Steenwijkerland met kennis en data en beleidsadvisering bij hun GIDS (Gezond in de Stad) aanpak. Deze twee gemeenten zijn nog bezig met de voorbereiding van een nieuwe lokale gezondheidsnota. Beide gemeenten betrekken de GGD hierbij.
- Gemeenten informeren over relevante onderwerpen
  GGD IJsselland informeert gemeenten over relevante onderwerpen door het organiseren van themabijeenkomsten voor ambtenaren en door gezamenlijke themabijeenkomsten voor bestuurders én ambtenaren;
  In het voorjaar is een themabijeenkomst voor ambtenaren georganiseerd over laaggeletterdheid, in samenwerking met Pharos en Stichting Lezen en Schrijven. Eind dit jaar wordt een nieuwe digitale omgeving gelanceerd met data en informatie over gezondheid, de IJssellandscan. Hier wordt in november een themabijeenkomst aan gekoppeld. Tijdens het Bestuurlijk overleg Publieke Gezondheid heeft een themasessie over suïcidepreventie plaatsgevonden. Het nieuwe bestuur is inhoudelijk geïntroduceerd in het werk van de GGD door een kennismakingsbijeenkomst en een inhoudelijk overdrachtsdocument.

  Daarnaast besteedt GGD IJsselland proactief aandacht aan inhoudelijke en actuele onderwerpen zodat inwoners van gemeenten zich betrokken voelen bij publieke gezondheid en in staat zijn om gezond te blijven.
  In gemeentelijke gezondheidsprogramma’s die door de GGD worden gecoördineerd, zoals Zwolle

Gezonde Stad, Raalte Gezond, Samen Gezond in Deventer, is hier aandacht aan besteed via bijvoorbeeld op websites en in interventies. Ook op de website van de GGD is regelmatig aandacht voor actuele onderwerpen (bijv. hitte, teken, vaccinaties, seksuele gezondheid, Stoptober, en IK-Pas).

- Preventieve jeugdgezondheidszorg ingebed in het lokale netwerk
  GGD IJsselland heeft vanaf 1 januari 2018 in alle gemeenten een integraal en samenhangend preventief aanbod van Jeugdgezondheidszorg voor alle jongeren van 0-18 jaar.
  De samenhang en verbinding tussen jeugdgezondheidszorg en het gemeentelijke sociale domein en onderwijs is op diverse tafels besproken. Op directie- en managementniveau is contact met diverse managers van het sociale domein binnen de 11 gemeenten en ambtelijk is in alle gremia gesproken over een versterking van preventie. Bovendien is contact gelegd met het Regionaal Serviceteam Jeugd (RSJ IJsselland). Meer met elkaar in gesprek gaan en dilemma's benoemen heeft bijgedragen aan meer inzicht in de bijdrage door jeugdgezondheidszorg aan de transformatie jeugdzorg.
  In alle gemeenten maakt de jeugdgezondheidszorg deel uit van de lokale netwerken. In 2019 zal verder worden ingezet op een krachtenveldanalyse van de preventieve inzet van jeugdgezondheidszorg in de lokale netwerken. Verdere optimalisatie zal in samenspraak met de gemeenten en andere partners worden uitgewerkt.

- Verkleinen van gezondheidsachterstanden
  GGD IJsselland heeft de thema's armoede, laaggeletterdheid en gezondheidsvaardigheden actief geagendeerd bij gemeenten. Waar mogelijk komen deze onderwerpen terug in de lokale nota's gezondheidsbeleid. Daarnaast is in het ambtelijk overleg van 12 maart jl. een themabijeenkomst over laaggeletterdheid
  Intern worden alle professionals van de afdeling Jeugdgezondheidszorg geschoold in Mobility monitoring (deze aanpak combineert het onderwerp armoede met de laatste inzichten vanuit de hersenwetenschap en is inzetbaar bij de begeleiding van mensen die hun financiële en sociale problemen willen oplossen). Ten slotte wordt er gewerkt aan een GGD-breed voorstel over welke rol(len) de GGD kan vervullen bij het verkleinen van sociaal economische gezondheidsverschillen.

- Personen met verward gedrag
  In oktober 2018 moet elke gemeente over een plan van aanpak beschikken voor het realiseren van een sluitende aanpak voor personen met verward gedrag. Samen met de gemeenten Zwolle en Deventer ondersteunt GGD IJsselland andere gemeenten in de regio bij het opstellen van zo'n aanpak. Naar verwachting zal de uitvoering gevolgen hebben voor Team VIA en de inzet van forensisch artsen .
  GGD IJsselland heeft in opdracht van gemeenten invulling gegeven aan de 9 geformuleerde bouwstenen voor een sluitende aanpak voor personen met verward gedrag. Elke gemeente heeft per 1 oktober 2018 een eigen aanpak, waarin zowel de regionale initiatieven en samenwerkingsafspraken met relevante ketenpartners als lokale ontwikkelingen zijn opgenomen. Dit maakt dat de initiatieven op de negen bouwstenen in IJsselland gemiddeld als 'vergevorderd' kunnen worden beoordeeld. De constateringen uit de inventarisatie, zijn opgepakt binnen het regionaal overleg voor personen met verward gedrag, waarin alle elf gemeenten participeren.

  Daarnaast GGD levert een bijdrage in de zorgstructuur door implementatie van 24/7 bereikbaarheid van team VIA (Vangnet Informatie en Advies). Hiervoor is met een bijdrage van ZonMW per 1 september 2018 gestart met een 24/7 meld- en adviespunt. Voor de gemeenten Olst-Wijhe en Raalte zijn werkafspraken gemaakt tussen team VIA en het Bijzonder zorgteam (BZT) over de afhandeling van meldingen.

Speerpunten in preventie

- Preventieve gezondheidszorg voor ouderen
  GGD IJsselland voert met subsidie van de provincie Overijssel (programma Sociale Kwaliteit), het project 'De oudere zelf aan het roer!' uit. Dit project heeft een tweeledige doelstelling:

- voor alle gemeenten afzonderlijk een inventarisatie van het lokale aanbod ten behoeve van integraal preventief ouderen(gezondheids)beleid, waarbij de dimensies van positieve gezondheid als referentiekader worden gebruik. Het resultaat van deze inventarisatie zal waar nodig leiden tot een advies aan betreffende gemeente.
- in 3-4 pilotgemeenten uitvoeren van verdiepend onderzoek

De start van het project is vertraagd. Hierdoor is de inventarisatie van het lokale aanbod nog in volle gang. Voor het verdiepend onderzoek is de GGD met enkele gemeenten bezig een opdracht te formuleren.

- Versterken van infectieziektebestrijding
  De wereld wordt 'kleiner' en daarmee kunnen nieuwe infectieziekten zich razendsnel verspreiden. De infectieziektebestrijding moet over voldoende slagkracht beschikken om ook ernstige of onbekende infectieziekten aan te kunnen pakken.
  GGD IJsselland werkt aan het uitbreiden van bestaande netwerken, het realiseren van goede samenwerkingsafspraken en het creëren van goede surveillanceafspraken;
  Daarnaast participeert GGD IJsselland in het Regionaal zorgnetwerk antibioticaresistentie. Op dit thema wordt langzaam voortuitgang geboekt.

- Omgevingswet
  GGD IJsselland zet zich in het contact met de afdelingen ruimtelijke ordening van gemeenten te versterken zodat het onderwerp gezondheid vooraf een rol speelt bij ruimtelijke ontwikkelingen. De inzet draagt bij aan de verbinding van het sociale domein met het ruimtelijke domein. Daarnaast blijft GGD IJsselland zich inzetten in haar rol als adviseur van gemeenten over actuele onderwerpen die raken aan de Omgevingswet, zoals (intensieve) veehouderij of de ruimtelijke adaptatie ten gevolge van klimaatverandering .
  GGD IJsselland heeft een begin gemaakt met het afstemmen en delen van kennis met de Omgevingsdienst IJsselland en de Veiligheidsregio IJsselland. De samenwerking heeft tot doel om te werken aan integrale adviezen aan gemeenten
  Voor een aantal gemeenten heeft GGD IJsselland een bijdrage geleverd aan het ondersteunen bij het opstellen van de omgevingsvisie door te participeren in lokale en provinciale trajecten en het aanreiken van thematische kennis en informatie.

- Suïcidepreventie
  Het Algemeen bestuur heeft in november 2017 ingestemd met een voorstel om de eerste fase van een project suïcidepreventie uit te voeren. Uitvoering vindt plaats in 2018 en 2019. Doel van het project is:
  - doorbreken van het taboe rond suïcides;
  - beter signaleren en bespreken van suïcidale gedachten/uitingen;
  - snellere toeleiding naar professionele hulp.

  In het voorjaar van 2018 is een start gemaakt met de eerste fase van het project 'Zelfmoord? Praat erover!'. GGD IJsselland werkt in dit project nauw samen met 113 Zelfmoordpreventie. Media-aandacht voor het onderwerp en het trainen van zogenaamde 'gatekeepers' zijn twee van de vier 'pijlers' die met name in fase 1 van het project centraal staan. Op 12 juni 2018 vond de officiele kick-off van het project plaats, Hierbij waren zo'n 85 mensen vanuit gemeenten, zorg, welzijn, politie, scholen en kerken aanwezig. Deze brede betrokkenheid illustreerde dat suïcidepreventie een taak is van velen. De komende periode wordt onder andere verder gewerkt aan het uitvoeren van de 'Suïcide-preventietrainingen gatekeeper' in de elf GGD-gemeenten en worden lokaal bijeenkomsten georganiseerd. Gedurende 2018 en 2019 vindt de uitvoering van fase 1 van het project plaats. In deze periode zal een voorstel worden opgesteld voor de invulling van de tweede fase van het project.

- GGD Academy
  GGD Academy is een landelijk beproefd concept om scholing en ondersteuning aan te bieden aan instellingen en organisaties die een rol spelen bij het realiseren van de doelen van publieke gezondheid. In 2017 heeft GGD IJsselland een begin gemaakt met het ontwikkelen en uittesten van het concept. De pilot fase is met een positief resultaat afgerond. In de rest van 2018 wordt aan de definitieve vormgeving gewerkt. De GGD Academy gaat trainingen, workshops en andere vormen van ondersteuning vanuit actuele vragen verzorgen op het gebied van gezondheid, wel-

zijn en veiligheid. De werkzaamheden van de Academy worden kostendekkend uitgevoerd, waarbij de geboden trainingen tegen een afgesproken tarief worden aangeboden.

2.3 Organisatieontwikkeling

GGD IJsselland wil eigenaarschap van medewerkers stimuleren en medewerkers in staat stellen om zelf het werk te organiseren en hun professionele rol in te vullen. Hiervoor is een organisatieontwikkelagenda opgesteld. De agenda kent drie hoofdthema's:

1. de maatschappelijke opdracht;
2. samenwerking;
3. persoonlijk leiderschap.

Elk hoofdthema is onderverdeeld in drie speerpunten. De speerpunten zijn vertaald in concrete activiteiten op drie niveaus: het niveau van de individuele medewerker, het niveau van teams die een of twee speerpunten adopteren en het niveau van de gehele organisatie.

In de gesprekcyclus tussen leidinggevende en medewerker komen de speerpunten aan de orde.
Alle teams hebben de door het team gekozen speerpunten opgenomen in het teamplan voor 2018. Op het niveau van de organisatie zijn de volgende activiteiten uitgevoerd:

- het dagelijks bestuur heeft de inrichtingsprincipes vastgesteld die de GGD hanteert om te komen tot een hybride netwerkorganisatie;
- de GGD krijgt een nieuwe managementstructuur met ingang van 1 januari 2019;
- alle leidinggevenden hebben in 2018 een leiderschapsontwikkelingstraject gevolgd.
- in het kader van het Leer- en ontwikkelprogramma (LOP) zijn twee pilots uitgevoerd voor een training voor alle medewerkers over persoonlijk leiderschap.

2.4 Governance

Governance en bestuur

In de laatste vergadering van het 'oude' algemeen bestuur is het overdrachtsdocument aan het nieuwe bestuur vastgesteld en heeft het bestuur aandachtspunten voor de komende bestuursperiode geformuleerd. De vorming van het nieuwe algemeen bestuur is grotendeels in juni 2018 afgerond. Medio juli 2018 is het nieuwe dagelijks bestuur geïnstalleerd. Het algemeen bestuur heeft zich tijdens een bestuurdersconferentie op 3-4 oktober gebogen over de werkwijze en de inhoudelijke agenda voor de nieuwe bestuursperiode.
In samenwerking met raadsgriffiers zijn gezamenlijke introductiebijeenkomsten voor raadsleden georganiseerd. Er is een geïntegreerd programma met vier verbonden partijen (GGD IJsselland, Veiligheidsregio IJsselland, Omgevingsdienst IJsselland en RSJ IJsselland) aangeboden in vijf regionale bijeenkomsten die goed zijn bezocht.

Nieuwe bestuursagenda en Ontwikkelingenbrief

Als voorbereiding op het opstellen van de nieuwe bestuursagenda van de GGD zijn de uitgangspunten besproken in het ambtelijk overleg en intern zijn de inhoudelijke prioriteiten voorbereid. Er is een inventarisatie gemaakt van de collegeakkoorden. De inhoudelijke lijnen zijn in de bestuurs-conferentie van 3-4 oktober verkend en worden in het algemeen bestuur van november besproken.
Een concept van de ontwikkelingenbrief komt in het algemeen bestuur van december aan de orde. Daarna wordt de ontwikkelingenbrief aan de gemeenteraden aangeboden. Reacties van raden kunnen worden meegewogen bij de samenstelling van de begroting voor 2020.

Versterken financiële informatievoorziening gemeenten

Een belangrijk onderdeel van de governance is transparante informatievoorziening over het financiële beleid en heldere procedures om sturing en controle uit te oefenen. In 2018 is een inventarisatie afgerond van onderwerpen die gemeenten aandragen in het kader van de verbetering van de financiële

informatievoorziening. De gemeentesecretaris van de gemeente Deventer treedt hierbij op als opdrachtgever.

3. STAND VAN ZAKEN IN RISICO'S

3.1 Weerstandsvermogen in relatie tot financiële risico's

Risicomanagement is een natuurlijk en integraal onderdeel van de totale bedrijfsvoering binnen GGD IJsselland. In deze paragraaf worden de risico's voor GGD IJsselland financieel vertaald en vervolgens afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit om risico's af te kunnen dekken. Daarmee ontstaat inzicht in het weerstandsvermogen van GGD IJsselland.

Het weerstandsvermogen van GGD IJsselland bestaat uit de verhouding tussen de weerstandscapaciteit en de financiële risico's waarvoor geen maatregelen in de vorm van voorzieningen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn voor de financiële positie. Onder weerstandscapaciteit wordt verstaan de middelen en mogelijkheden waarover de GGD beschikt om niet geraamde kosten, die onverwachts en substantieel zijn, te dekken zonder dat dit ten koste gaat van uitvoering van het takenpakket.

In het algemeen bestuur van 18 december 2014 is de notitie Risicomanagement en Weerstandsvermogen 2015-2018 vastgesteld. Op basis van deze notitie worden risico's steeds geïnventariseerd en gemonitord. Jaarlijks vindt actualisatie plaats van de geïnventariseerde risico's. Hiervan wordt verslag gedaan in de najaarsbestuursrapportage.
Het weerstandsvermogen wordt hierbij geëvalueerd. Dat gebeurt aan de hand van de benodigde weerstandscapaciteit die volgt uit het risicoprofiel van GGD IJsselland. Er is afgesproken dat de ratio voor het weerstandsvermogen voldoende is, ofwel 1,0 tot 1,4 keer de benodigde weerstandscapaciteit.

Evaluatie van de notitie Risicomanagement en Weerstandsvermogen 2015-2018 vindt dit jaar plaats. Op voorhand zijn de volgende aandachtspunten te benoemen: wijze van berekenen financiële impact en integreren beleid rondom opbouw en gebruik bestemmingsreserves. De ontwikkeling van een nieuwe notitie Risicomanagement en Weerstandsvermogen gebeurt in samenhang met de ontwikkeling van de nieuwe notitie kostprijsberekening.

3.2 Weerstandsvermogen

Het risicoprofiel is tot stand gekomen door binnen de organisatie de risico's te inventariseren. Aan elk risico is een kans en financiële impact toegekend. Bij het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit wordt uitgegaan van een reëel scenario en van uitsluitend significante risico's. Rampen, bezuinigingen en kleine risico's worden niet meegenomen.

Bij een reëel scenario is een bedrag van € 392.000,- nodig om de risico's af te dekken. Zie voor een onderbouwing van de benodigde weerstandscapaciteit, het overzicht significante risico's (paragraaf 3.3). Waarbij de risico's die (gedeeltelijk) worden afgedekt door een bestemmingsreserve niet moeten worden meegerekend. Voor een weerstandsvermogen met ratio 1 is de benodigde weerstandscapaciteit derhalve € 392.000,- en bij een ratio van 1,4 is dat € 548.800,-. De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt op basis van de huidige inzichten per oktober 2018 € 532.340,-. Deze bestaat uit de post onvoorzien met € 50.000,- en de algemene reserve met € 482.340,-. Dit betekent dat met een ratio van 1,36 het weerstandsvermogen voldoende bedraagt en de organisatie de verwachte impact van haar risico's kan opvangen zonder dat dit hoeft te leiden tot beleidsaanpassingen.

Daarnaast kent GGD IJsselland een aantal bestemmingsreserves:

Bestemmingsreserve	Benodigd	1 januari 2018
Groot onderhoud gebouw	p.m. onderhoudsplan	€ 99.920,-
Maatwerk en projecten*	€ 414.800,-	€ 148.000,-
PGA	€ 183.750,-	€ 486.250,-
SOA Sense		€ 22.500,-

* Sinds 2013 is in de tarieven van de GGD voor maatwerk en projecten een opslag verwerkt voor dekking van risico's i.v.m. het tijdelijke karakter va het werk. De risicocomponent in het tarief wordt gereserveerd voor dekking van eventuele frictiekosten die kunnen voortvloeien uit taken die de GGD op verzoek van gemeenten of andere klanten levert. De benodigde omvang is aangepast op basis van het geactualiseerd risicoprofiel per september 2017.

3.3 Overzicht significante risico's

Jaarlijks komt in deze paragraaf een geactualiseerd risicoprofiel terug, conform het beleidskader Risicomanagement in de vorm van een top 10 risico's. Vanwege het geringe aantal risico's in de risicoklasse 'Urgent' is er voor gekozen om een overzicht te maken van de significante risico's en de risico's die geheel of gedeeltelijk afgedekt worden door een bestemmingsreserve.

1. **Faillissement van toeleveranciers; implementatiekosten en inwerken van medewerkers als gevolg van het wegvallen van 1 toeleverancier**
   Risicocategorie: financieel netto verwachte impact: € 150.000,-

   Maatregelen & Ontwikkelingen: waar mogelijk wordt samenwerking gezocht met andere GGD'en om gezamenlijk diensten aan te besteden. Bij het afsluiten van contracten worden bepalingen opgenomen die continuïteit van de dienstverlening waarborgen.

2. **Claims en juridische procedures; claims van derden of niet inbare claims bij derden**
   Risicocategorie: financieel netto verwachte impact: € 100.000,-

   Maatregelen & Ontwikkelingen: negatief uitvallende uitspraken leiden direct tot kosten c.q. te betalen bedragen op de balans. Het afsluiten van verzekeringen bij schade en aansprakelijkheid leidt tot het terugdringen van de verwachte impact.

3. **Extra inzet van medewerkers bij uitbraak infectieziekte**
   Risicocategorie: financieel netto verwachte impact: € 82.000,-

   Maatregelen & Ontwikkelingen: Infectieziektebestrijding heeft een personele formatie die voldoende is voor de dagelijkse taken. Bij een eventuele grote uitbraak van een infectieziekte is een sterk verhoogde personele inzet noodzakelijk. Naar verwachting vergoedt het Rijk een deel hiervan, maar de GGD zal in die situatie ook zelf extra kosten moeten maken.

4. **Arbeidsconflict met een medewerker leidt tot plaatsen op non-actief en ontslag**
   Risicocategorie: financieel netto verwachte impact: € 60.000,-

   Maatregelen & Ontwikkelingen: Team HRM is erop gericht een goede afstemming tussen de belangen van de organisatie en die van de medewerkers te bewerkstelligen.

5. **Boventallig personeel vanwege beëindigen of afnemende aanvullende producten**
   Risicocategorie: financieel netto verwachte impact: € 266.800,-
   bestemmingsreserve

   Maatregelen & Ontwikkelingen: sinds 2013 is in de tarieven van de GGD voor aanvullende producten en projecten een opslag verwerkt voor dekking van risico's i.v.m. het tijdelijke karakter van

het werk. De risicocomponent in het tarief wordt gereserveerd voor dekking van eventuele frictiekosten die kunnen voortvloeien uit taken die de GGD op verzoek van gemeenten of andere klanten levert. Kosten als gevolg van dit risico komen ten laste van de bestemmingsreserve Maatwerk en projecten. Naast het continu acquireren voor nieuwe opdrachten, wordt gekeken naar de omvang van het personeelsbestand in relatie tot de werkzaamheden in een periode. Waar mogelijk worden vacatures ingevuld met tijdelijk personeel en gaat de GGD meerjarige contracten aan met een opzegtermijn.

6. Boventallig personeel vanwege afnemende dienstverlening aan Publieke Gezondheid Asielzoekers

Risicocategorie: financieel — netto verwachte impact: € 0,- **bestemmingsreserve**

GGD IJsselland verzorgt voor COA de activiteiten m.b.t. Publieke Gezondheidszorg voor asielzoekers (PGA). Deze taken zijn vastgelegd in een overeenkomst tussen COA, GGD-GHOR Nederland en de GGD'en in Nederland en worden betaald door COA. Door ontwikkelingen in aantallen en (tijdelijke) opening dan wel sluiting van asielzoekerscentra is PGA een moeilijk te beheersen taak voor GGD IJsselland. Om risico's op te kunnen vangen is een bestemmingsreserve PGA gevormd. Daarnaast wordt gekeken naar de omvang van het personeelsbestand in relatie tot de werkzaamheden in een periode. Waar mogelijk worden vacatures ingevuld met tijdelijk personeel.

4. STAND VAN ZAKEN IN GELD

De financiële paragraaf in deze rapportage geeft een toelichting op hoofdlijnen en maakt de verbinding met de indeling van de programmabegroting 2018.

4.1 Algemeen financieel beeld 2018

Voor het exploitatiejaar 2018 wordt een voordelig saldo van € 702.000 verwacht ten opzichte van de programmabegroting 2018 (zoals deze in juni 2017 is vastgesteld). De toelichting op het saldo wordt verder in deze financiële paragraaf uitgewerkt op basis van de onderdelen uit de programmabegroting 2018. Door deze systematiek wordt een consequente lijn doorgetrokken vanuit de begroting die uiteindelijk ook in de jaarrekening zal worden gehanteerd. Hierdoor kan de ontwikkeling binnen de begrotingsonderdelen goed worden gevolgd.
In paragraaf 4.6 wordt een korte doorkijk gegeven naar 2019 op basis van de bevindingen uit deze rapportage.

4.2 Actualisering Bestuursrapportage Voorjaar 2018

In de Bestuursrapportage Voorjaar 2018 zijn een aantal financiële knelpunten gemeld tot een totaalbedrag van € 363.000 waarvoor op dat moment geen dekking binnen de reguliere begroting beschikbaar was. In de Bestuursrapportage Voorjaar 2018 werd voorgesteld een deel van de knelpunten uit het voordelig rekeningsaldo 2017 te dekken. In de vergadering van het algemeen bestuur van 21 juni 2018 is besloten het rekeningsaldo 2017 van € 211.000 te bestemmen voor ontwikkeling van de loonkosten 2018. Hiermee resteerde een prognose van een nadelig saldo van € 152.000

De volgende knelpunten uit de Bestuursrapportage Voorjaar 2018 zijn vooralsnog gehandhaafd:
- Loonkostenontwikkeling: € 197.000 (nadelig)
- Individueel Keuzebudget (IKB): € 77.000 (nadelig).

  Door inzet van het rekeningsaldo 2017, groot € 211.000, is het effect voor de exploitatie beperkt tot € 63.000.
  Het effect van de loonkostenontwikkeling en IKB verspreidt zich over alle activiteiten van de GGD met elk een eigen dynamiek ten aanzien van kosten- en inkomstenontwikkeling. In de toelichting op de programma's wordt hier, voor zover relevant, nader op ingegaan. De conclusie in het algemeen is dat met name door vacatureruimte en incidenteel hogere inkomsten de loonontwikkeling inclusief IKB grotendeels binnen de exploitatie van de diverse activiteiten kan worden opgevangen. Het rekeningsaldo 2017 wordt daardoor niet benut en valt geheel vrij.

- Nieuwe ontwikkelingen: € 89.000 nadelig
  Het tekort is opgebouwd uit ontwikkelingen met betrekking tot infectieziektebestrijding en vervuilde huishoudens. Feitelijk is dit knelpunt binnen het programma gezondheid gedekt. Met betrekking tot infectieziektebestrijding is door vacatureruimte, aanvullende inkomsten uit zorgopleiding geen knelpunt ontstaan. Hier speelt de huidige arbeidsmarkt met betrekking tot het invullen van de vacature arts een belangrijke rol. Het knelpunt bij vervuilde huishoudens is wel ontstaan maar wordt door de voordelige resultaten op overige onderdelen voldoende gecompenseerd. Aanwending van de post onvoorzien, zoals aangegeven in de Bestuursrapportage voorjaar 2018, is dus niet noodzakelijk.

4.3 Resultaat uit programma's en producten 2018

In onderstaande tabel zijn de resultaten per begrotingsonderdeel weergegeven:

Begrotingsonderdeel	Voordeel	Nadeel
Programma's		
Gezondheid	312.500	
Service & Samenwerking	2.000	
Algemene baten en lasten	387.500	
Totalen	702.000	

In paragraaf 4.1 is het algemene financiële beeld weergegeven. De belangrijkste afwijkingen in de programma's en producten worden in de volgende paragrafen nader toegelicht. Hierbij wordt alleen stilgestaan bij belangrijke financiële knelpunten en ontwikkelingen

4.3.1 Programma Gezondheid

Jeugdgezondheidszorg € 435.000 voordelig

Inleiding
Door de invoering van het masterplan (en de daarmee vernieuwde werkwijze) is de exploitatie van de jeugdgezondheidszorg nog volop in beweging. Daarnaast is de overgang van onderneming van Steenwijkerland geëffectueerd. In 2018 is gekozen om bewust voorzichtig om te gaan met de personele inzet na alle ingezette ontwikkelingen.

Gebleken is dat de huidige arbeidsmarkt een belemmering vormt voor invulling van vacatures waaraan specifieke eisen wordt gesteld. Dit speelt met name ten aanzien van artsen vacatures. Binnen de formatie voor de primaire taak is daardoor vacatureruimte ontstaan die niet tijdig kan worden ingevuld, waardoor een voordeel op de loonkosten in 2018 ontstaat. Door een scherpe planning en het prioriteren van werkzaamheden en extra inzet van de beschikbare artsen en andere disciplines is voorkomen dat een achterstand ontstaat in de directe dienstverlening. Daarnaast is een aantal staffuncties niet ingevuld.
Deze twee ontwikkelingen verklaren voor een deel de verwachting dat in 2018 een voordelig resultaat binnen de exploitatie van Jeugdgezondheidszorg (JGZ) zal ontstaan. Overige ontwikkelingen worden hierna nader toegelicht.

In onderstaande tabel is het saldo op hoofdlijn samengevat:

Exploitatieonderdeel	**voordeel**	**Nadeel**
Kosten inzet personeel	79.000	
Overige personeelslasten	70.000	
Directe kosten		85.000
ICT voorzieningen	175.000	
Huisvesting		65.000
Onvoorzien + overige	160.000	
Inkomsten uit vaccinaties	90.000	
Overige	11.000	
Totalen	585.000	150.000
Per saldo	435.000	

Toelichting:

- *Kosten inzet personeel.*
  Het saldo op het budget voor inzet van personeel is voornamelijk ontstaan door vacatureruimte (zie eerder). En er zijn meer GGD contracten ingezet en minder flexkrachten. Ook dit leidt tot minder kosten. Daarnaast is een aantal staffuncties nog niet ingevuld.
  Verder zijn ook extra inkomsten ontvangen voor de ingelaste campagne meningokokken. De vergoedingen hiervoor zijn rond de zomer 2018 op landelijk niveau vastgesteld. Op dit moment zijn we nog volop in de voorbereidingen van de uitvoering van de Meningokokken campagne. De impact voor de inzet van personeel is nog niet volledig in beeld.
- *Overige personeelslasten.*
  Het voordeel ontstaat voornamelijk op de post opleidingen. Doordat de inzet van de medewerkers in 2018 vooral is gericht op uitvoering van directe taken. Hierdoor is het opleidingsbudget niet volledig benut en is op dit budget een voordeel van € 50.000 ontstaan.
- *Directe kosten*
  In 2018 wordt het meubilair van alle CB-locaties vervangen. De boekwaarde van bestaand meubilair is ineens afgewaardeerd en veroorzaakt een incidentele overschrijding op deze post.
- *ICT voorzieningen.*
  Met betrekking tot mobiele telefonie heeft een aanbesteding geleid tot een forse besparing op de kosten. Daarnaast zijn de kosten van lijnverbindingen in het elektronisch kinddossier gedaald. Tot slot zijn nog geen kosten gemaakt voor de (geplande) aanschaf van een nieuw planningssysteem. Deze investering wordt naar 2019 doorgeschoven.
- *Huisvesting JGZ.*
  De overschrijding op de huisvestingskosten past in het beeld van voorgaande jaren. In de basisbegroting voor de overgang van JGZ 0 – 4 is onvoldoende rekening gehouden met servicekosten en kosten van schoonmaak. Bij evaluatie van de totale JGZ begroting zal dit budget moeten worden aangepast.
- *Onvoorzien JGZ*
  In 2018 wordt een beroep gedaan op de post onvoorzien JGZ en kan grotendeels vrijvallen. De post onvoorzien zal worden mee beschouwd in de evaluatie in 2019 (zie paragraaf 4.6).
- *Inkomsten vaccinaties*
  De vergoedingen voor vaccinaties (in het reguliere Rijksvaccinatieprogramma) zijn opgehoogd waardoor de inkomsten de raming overstijgen. Een onderdeel van het nieuwe verruimde tarief is dat er extra aandacht moet zijn voor op informatie gebaseerde toestemming (de zgn. 'informed consent') voor vaccineren. Op dit moment zijn we de informed consent aan het inregelen en zal in de loop van 2018 c.q. begin 2019 worden geëffectueerd. Het vragen naar expliciete toestemming en vastlegging ervan heeft gevolgen voor de personele inzet.

Infectieziektebestrijding € 23.500 voordelig

Het voordeel is ontstaan door een hogere bijdrage voor zorgopleiding. De opleidingskosten waren in 2017 en de bijdrage vanuit het Rijk wordt over meerdere jaren verdeeld. Daarnaast is er (nog) niet benutte vacatureruimte (krapte arbeidsmarkt).

Reizigersvaccinatie € 15.000 nadelig

Het plan van aanpak om een structureel sluitende exploitatie te realiseren levert in 2018 nog niet het gewenste resultaat. Het verwachte negatieve resultaat 2018 valt lager uit dan in voorgaande jaren, maar de exploitatie is nog niet sluitend in 2018. In de laatste maanden van 2018 zullen we een nadere analyse doen van de ontwikkeling van de exploitatie in 2018 en de noodzakelijkheid voor ombuigingen of andere maatregelen voor de toekomst.

Milieu & gezondheid € 31.000 nadelig

Het nadeel op dit product ontstaat voornamelijk doordat in 2018 geen inkomsten uit projecten worden gerealiseerd. Daarnaast worden extra kosten gemaakt in verband met vervanging wegens langdurige ziekte binnen het team Milieu & Gezondheid. Het totale nadeel hieruit wordt gedeeld met regio Twente.

Vervuilde huishoudens € 45.000 nadelig
Het nadeel betreft de kosten van nieuw beleid voor vervuilde huishoudens. Hiervoor wordt pas met ingang van 2019 de gemeentelijke bijdrage verhoogd. In 2018 moet dit knelpunt nog incidenteel worden gedekt. Hiermee is bij de inventarisatie voor de voorjaarsnota rekening gehouden. Het tekort kan niet binnen de taak worden gedekt, maar wordt gecompenseerd door voordelige saldi op overige activiteiten van de GGD (zie paragraaf 4.2).

Publieke gezondheid asielzoekers en statushouders
Het exploitatieresultaat van de GGD wordt niet door de exploitatie van publieke gezondheid asielzoekers beïnvloed. In 2018 wordt verwacht dat op deze activiteit een nadelig resultaat zal ontstaan waardoor een beschikking over de reserve PGA van € 44.000 noodzakelijk is. Voornaamste oorzaak is het dalend aantal asielzoekers waarop in de formatie nog niet is geanticipeerd.
Daarnaast zijn ook kosten van JGZ voor statushouderkinderen (in gemeenten) binnen de exploitatie van PGA verantwoord. Ook deze kosten worden nu uit de reserve gedekt, conform de mededeling die hierover in het AB van juni is gedaan.

Seksuele Gezondheid € 71.000 nadelig
Het nadeel op de exploitatie van Seksuele gezondheid wordt veroorzaakt door de kosten van vervanging van langdurige ziekte en hogere kosten voor laboratoriumonderzoek waarmee in de begroting onvoldoende rekening is gehouden. De kosten van vervanging van langdurige ziekte wordt deels gedekt uit het budget ziekteverzuim (zie toelichting bedrijfsvoering). Medio 2019 zal laboratoriumonderzoek opnieuw worden aanbesteed. Het effect daarvan zal bepalend zijn of er sprake is van een structureel tekort op de exploitatie. De overschrijding van de budgetten wordt deels gecompenseerd door beschikking over de reserve Seksuele Gezondheid van € 22.500. Deze reserve is gevormd uit resultaten uit voorgaande jaren en is door de beschikking 2018 geheel benut.

Overige niet nader toegelicht € 16.500 voordelig
Het saldo bestaat uit een aantal kleinere posten die niet nader worden toegelicht.

4.3.2 Programma Service & Samenwerking

Op het programma Service & Samenwerking ontstaan geen bijzondere afwijkingen die nadere toelichting vereisen. Binnen het programma is wel sprake van extra incidentele kosten bij het onderdeel communicatie die echter intern binnen de overhead kunnen worden gedekt.

4.3.3 Algemene baten en lasten

Bedrijfsvoering € 163.500 voordelig

Tot dit onderdeel behoren de resultaten op kapitaallasten (met name afwijking in rentetoerekening), overige personeelslasten, huisvesting, administratie en algemeen beheer, automatisering en personele inzet bedrijfsvoering. Financieel technisch worden de resultaten van Bedrijfsvoering onder de noemer ‘saldo kostenplaatsen’ in de begrotingswijziging verwerkt en niet apart inzichtelijk gemaakt. Voor de toelichting wordt dit onderscheid wel gemaakt.

<u>Kapitaallasten, € 22.000 voordelig</u>
Vanwege de lage rentestand kan het budget voor rentekosten worden bijgesteld wat tot een voordelig saldo leidt op deze kostenplaats.

<u>Overige personeelslasten, € 67.000 voordelig</u>
Het saldo op deze kostenplaats betreft de vrijval van het centraal budget voor ziekteverzuim. Dit voordeel dekt gedeeltelijk de kosten van vervanging door ziekte binnen de teams. Met name binnen het team Seksuele gezondheid kunnen de kosten niet binnen het team worden opgevangen.

Huisvesting
Zoals bekend is binnen de exploitatie van het kantoorgebouw aan de Zeven Alleetjes sprake van een overschrijding van de begrote kosten. In 2018 zijn alle posten opnieuw geanalyseerd en zijn, voor zover mogelijk, direct maatregelen in gang gezet om de kosten te beperken. Bepaalde posten, bijvoorbeeld energie, vergen nader onderzoek om te kunnen bepalen welke maatregelen mogelijk zijn om kosten te besparen. Op dit moment kan de volle omvang van de effecten nog niet worden bepaald. Op dit moment wordt ook nog gewerkt aan het opstellen van een meerjarenonderhoudsplan. In de begroting is een reservering voor groot onderhoud opgenomen waarvan nog moet worden vastgesteld of deze voldoende is om de kosten van onderhoud op langere termijn te dekken. De budgetoverschrijding wordt gedekt uit de incidentele ruimte binnen de overhead. Verwacht wordt dat in 2019 een structurele begroting kan worden opgesteld.

Administratie en algemeen beheer, € 49.000 voordelig
Het voordeel betreft de ruimte binnen de dekking voor overheadkosten. In 2018 worden meer projecten en maatwerk JGZ uitgevoerd dan voorzien. Voor deze activiteiten worden de kosten gefactureerd op basis van tarief waarin een component voor dekking van incidentele overheadkosten is opgenomen.

Overige bedrijfsvoering, € 25.500 voordelig
Voor de ondersteuning op het gebied van bedrijfsvoering werken GGD en Veiligheidsregio nauw samen. Vanaf 1 januari 2014 neemt GGD IJsselland haar ondersteuning voor HRM, Financiën, Informatie & automatisering en Facilitaire zaken af van Veiligheidsregio IJsselland. Hiertoe hebben beide organisaties een dienstverleningsovereenkomst gesloten en vindt afrekening plaats via een zogenaamde gemene rekening-constructie (waardoor geen BTW hoeft te worden berekend voor de diensten die GGD en Veiligheidsregio gezamenlijk uitvoeren maar die belegd zijn bij de Veiligheidsregio).

Met betrekking tot de kosten van de dienstverlening bedrijfsvoering voor de GGD wordt verwacht dat voor 2018 de factuur voor de GGD € 25.000 lager zal uitvallen. Op het totale volume voor de GGD (ruim € 2 miljoen) is dit een geringe afwijking die niet nader wordt toegelicht.

Kostenplaatsen
Voor alle afdelingen van de GGD organisatie zijn kostenplaatsen in de administratie ingericht. Hier worden kosten op verantwoord die niet direct aan de producten (en daarmee programma's) kunnen worden toegerekend. In 2018 ontstaan op een aantal kostenplaatsen wel saldi maar deze betreffen administratieve verrekeningen binnen de exploitatie die het exploitatiesaldo van de GGD niet beïnvloeden. De toerekening van de kostenplaatsen aan producten vind plaats op basis van voorcalculatorische tarieven.

Algemeen € 265.000 voordelig

Onvoorzien, € 69.000 voordelig
In de begroting 2018 van de GGD is een post onvoorzien van € 119.000 opgenomen. Voor de resterende maanden 2018 wordt nog een budget van € 50.000 aangehouden voor het opvangen van onvoorziene kosten, waardoor € 69.000 vrij valt.

Rekening saldo 2017, € 211.000 voordelig
Bij vaststelling van de jaarrekening 2017 is besloten het voordelig saldo te bestemmen voor dekking van de loonkostenontwikkeling 2018 waarmee in de begroting onvoldoende rekening is gehouden. Het beeld uit het voorjaar ten aanzien van de dekking van de loonontwikkeling is gewijzigd. In paragraaf 4.2 is dit nader toegelicht.

Overige € 15.000 nadelig.
Het nadeel betreft voornamelijk afwikkeling van posten van voorgaande dienstjaren.

Risicoreserve
Het verloop van de risicoreserve is in onderstaande tabel weergegeven.

Stand van de reserve o.b.v. jaarrekening 2017		**148.400**
toevoegingen 2018 uit opslag in tarieven	110.111	
Prognose van beschikkingen over de risico-reserve	-20.000	
Per saldo mutatie van de reserve 2018		**90.111**
saldo reserve		**238.511**

Het saldo van de paragraaf algemene baten en lasten wordt hierdoor niet beïnvloed. De kosten ten laste van de reserve, die ook op deze paragraaf zijn verantwoord, worden gedekt door een beschikking over de reserve. De stand van de reserve wordt hierdoor wel beïnvloed. De reserve risicoreserve wordt in stand gehouden om risico's met betrekking tot langdurige ziekte en boventallig personeel te dekken. De toevoeging aan de reserve wordt gevormd door de opslag in het tarief wat door de GGD wordt toegepast voor diverse activiteiten o.a. projecten, detacheringen en dienstverleningsovereenkomsten. De toevoegingen hebben hoofdzakelijk een incidenteel karakter.

4.4 Projecten met een beperkte looptijd

In 2018 zijn projectmatige activiteiten met een beperkte looptijd onderhanden, waarvoor in de begroting een budget wordt geraamd. De totale omvang hiervan bedraagt afgerond € 2 mln. In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van projecten in 2018. De kosten van projecten worden voornamelijk uit subsidies gedekt.

4.5 Investeringen

Voor 2018 worden de volgende investeringskredieten geraamd:

- Vervanging inventaris CB-lokaties € 350.000
- Audiometers JGZ € 72.000
- Vervanging röntgenapparaat € 160.000
- Diverse apparatuur Milieu&gezondheid € 10.000

Totaal investeringen 2018 € 592.000

In de begroting is rekening gehouden met de kapitaallasten die voortvloeien uit de investeringen.

4.6 Prognose 2019 en verder

In deze paragraaf wordt op basis van de beschreven ontwikkelingen een doorkijk gegeven van de gevolgen voor de exploitatie van de (reeds vastgestelde) programmabegroting 2019.
Daarnaast wordt in de ontwikkelingenbrief ingegaan op de nieuwe ontwikkelingen voor de begroting 2020.

Ontwikkeling loonkosten en IKB
In de begroting 2019 is volledig rekening gehouden met de ontwikkeling van de loonkosten inclusief IKB op basis van de vastgestelde CAO die een looptijd heeft tot 1 januari 2019. Vooralsnog verwachten wij in 2019 op dit gebied geen noodzakelijke aanpassingen. De inschatting is dat voor 2019 en verder per 1 januari nog geen nieuwe CAO is vastgesteld, zodat voor de begroting 2020 de loonkostenontwikkeling op de september-circulaire 2018 zal zijn gebaseerd.

Extrapolaties uit de lopende exploitatie
De najaarsbestuursrapportage heeft het inzicht gegeven dat op een aantal activiteiten zich ontwikkelingen voordoen die welllicht aanleiding kunnen geven om de begroting aan te passen. Voor de korte termijn kunnen we daar geen concrete uitspraak over doen. Voor diverse activiteiten zijn ontwikkelingen in gang gezet om de vraag te kunnen beantwoorden of de begroting op de langere termijn moet worden aangepast. Hiervoor willen we graag voldoende tijd vrijmaken om een degelijke onderbouwing op te stellen. Onze inschatting is wel dat de afwijkingen binnen het totale financiële kader van de GGD kunnen worden gedekt zodat geen aanvullende extra middelen van de deelnemende gemeenten noodzakelijk zijn.

Jeugdgezondheidszorg

Strak sturen heeft geleid tot goed inzicht in de exploitatie. De definitieve resultaten worden bij de jaarrekening vastgesteld en worden gebruikt voor de evaluatie van de Jeugdgezondheidszorg – begroting in 2019. Op dit moment wordt nog volop gewerkt aan de planmatige doorontwikkeling van de Jeugdgezondheidszorg. Het gaat hierbij om de inhoudelijke doorontwikkeling én om het bepalen van het juiste niveau van inzet van middelen. Op basis van deze doorontwikkeling wordt in 2019 de (theoretische) capaciteitsberekening getoetst die de basis vormt voor de huidige begroting. Dit gegeven kan worden gebruikt voor de evaluatie van de totale begroting van Jeugdgezondheidszorg die in 2019 wordt opgesteld.
Naast de ontwikkelingen binnen de structurele taak van Jeugdgezondheidszorg zal in 2019 ook de uitvoering van de meningokokkenvaccinaties extra aandacht vergen. In 2018 worden in de vaccinatie campagne Meningokokken 4500 jongeren van 14 jaar gevaccineerd. In 2019 worden 23.000 jongeren in de leeftijd van 14-18 jaar gevaccineerd tegen meningokokken. Dit vergt een grote logistieke en personele capaciteit .

5. Begrotingswijziging

In de begrotingswijziging zijn de mutaties uit deze rapportage verwerkt die leiden tot een verwacht overschot van € 702.000. In de wijziging zijn ook de prognoses uit de voorjaarsbestuursrapportage verwerkt.

BEGROTINGSJAAR 2018

BEGROTINGSWIJZIGING 2018\1

BEGROTINGSJAAR 2018
BEGROTINGSWIJZIGING
2018\1

(bedragen x € 1.000)

LASTEN

omschrijving	*begroting 2018*	*wijziging 2018*	*begroting 2018 na wijziging*
Programma Service & Samenwerking			
Loonkosten	106	-25	81
Exploitatielasten	69	34	103
Programma Gezondheid			
Loonkosten	11.741	510	12.251
Exploitatielasten	5.267	1.079	6.346
Kapitaallasten	77	44	121
Algemene lasten en dekkingsmiddelen			
Exploitatielasten projecten		1.367	1.367
Overhead	5.955	27	5.982
Reserveringen	50	110	160
Niet in te delen lasten	119	-69	50
overige		-20	-20
Saldo exploitatie 2018		702	702
Totaal mutaties	23.384	3.759	27.143

BATEN

omschrijving	*begroting 2018*	*wijziging 2018*	*begroting 2018 na wijziging*
Programma Service & Samenwerking			
Gemeentelijke bijdragen	1.509	-25	1.484
Overige financiering		37	37
Programma Gezondheid			
Inkomsten o.b.v. DVO	1.131	-34	1.097
Gemeentelijke bijdrage	15.692	585	16.277
Bijdragen van het rijk	1.597	256	1.853
Inkomsten o.b.v. klanttarief	1.644	31	1.675
Projectfinanciering	1.106	167	1.273
Overige financiering	691	379	1.070
Maatwerk JGZ		642	642
Reserveringen		67	67
Algemene lasten en dekkingsmiddelen			
Inkomsten projecten		1.347	1.347
Overige inkomsten	14	197	211
Reserveringen		110	110
totaal mutaties	23.384	3.759	27.143

Bijlage 1: Het instrument Bestuursrapportage

GGD IJsselland rapporteert twee keer per jaar aan het bestuur van de GGD over de uitvoering van haar dienstverlening. De Bestuursrapportage in het voorjaar informeert het bestuur over de voorgenomen activiteiten in het betreffende jaar (het jaarplan 2018) en geeft aan in hoeverre de activiteiten uitgevoerd kunnen worden binnen de gestelde financiële kaders (de programmabegroting). Omdat de programmabegroting voor GGD IJsselland ruim voor aanvang van het boekjaar wordt vastgesteld, is bijstelling op actuele ontwikkelingen vaak noodzakelijk. In de Bestuursrapportage Voorjaar 2018 zijn de autonome ontwikkelingen, ontwikkelingen in het bestaande beleid en nieuwe ontwikkelingen geschetst.

De Bestuursrapportage in het najaar (het huidige document) geeft een tussenstand over uitgevoerde activiteiten en de uitwerking van de (bestuurlijke) ambities en opdrachten/gestelde doelen over de maanden januari tot en met augustus 2018.
De Bestuursrapportage Najaar 2018 is onderdeel van de planning- en control-cyclus van GGD IJsselland, zoals deze in onderstaand schema is weergegeven.

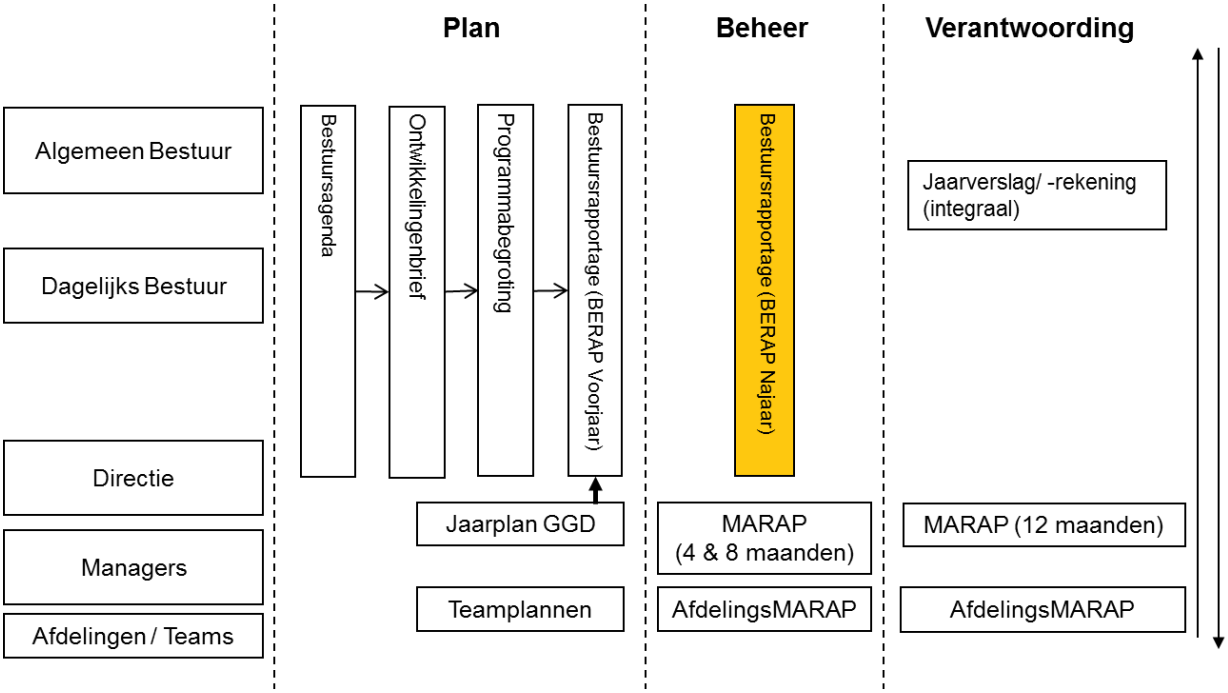

Versie februari 2018

Bijlage 2: Projecten

Overzicht onderhanden projecten 2018

Proj.nr.	Omschrijving project	Totaal beschikbaar subsidie 2018
	KEC	
8002	Loverboys	20.000
8003	Zwolle Gezonde Stad	44.250
8004	Raalte gezond	26.030
8005	GIDSgelden Raalte	68.013
8006	Gezonde School (voormalig jeugdimpuls)	12.344
8007	Gezond in Deventer (zgn. gidsgelden)	80.714
8008	Voorstad Beweegt	97.981
8009	Fit op School Steenwijkerland (was: Gezonde School Steenwijkerland)	26.164
8010	Creating Healthy School Communities	2.250
8011	Gezonde school aanpak Deventer	41.384
8012	Verwarde personen Zwolle	94.628
8013	Verwarde personen IJsselland	38.298
8015	Makelaar Jong Leren Eten	20.000
8016	Startnotitie lokaal gezondheidsbeleid Staphorst	5.851
8017	Suicidepreventie (Supranet IJsselland)	245.254
8018	GGD Academy	20.000
8023	Nota LGB Deventer	16.953
8025	Preventie Cuba Buurtzorg	39.000
8026	Onderzoek statushouders Hardenberg	4.512
8027	De oudere zelf aan het roer (Subsidie in aanvraag bij provincie)	62.469
8028	Toolkit verloskundigen	23.455
8029	Virtueel CJG Deventer	22.360
8031	Regionaal 24-7 meldpunt Team VIA	80.480
8033	Ketenaanpak Gezond Gewicht	36.090
8036	Psittacose	28.534
	AGZ	
8021	Statushouders	97.000
	JGZ	
8024	Masterplan JGZ	113.000
div	maatwerk JGZ 2018	642.000
	Totaal projecten	**2.009.014**

Veiligheidsregio IJsselland
Brandweer | GHOR | Politie | Gemeenten

Aan de raden van de aangesloten gemeenten
Veiligheidsregio IJsselland

datum donderdag 11 oktober 2018

kenmerk V18.005564

onderdeel Staf en Beleid

informant Marjolein Fransen

doorkiesnummer 088-1197362

onderwerp Risicoprofiel en Strategische Beleidsagenda 2019 t/m 2023

Geachte heer, mevrouw,

Dankzij uw bijdrage kunnen we u het definitieve concept van het risicoprofiel en de Strategische Beleidsagenda 2019 t/m 2023 van Veiligheidsregio IJsselland aanbieden.

Risicoprofiel
Als bijlage bij deze brief is een samenvatting van het risicoprofiel en een Infographic van het risicoprofiel gevoegd. De onderliggende documenten, het Risicobeeld Veiligheidsregio IJsselland 2018 en bij het Risicoprofiel Veiligheidsregio IJsselland 2018 kunt u opvragen bij ons secretariaat.

Eén van de elementen van onze missie en visie is dat we de risico's die in ons gebied tot een brand, ramp of crisis kunnen leiden, kennen. We hadden al een risicoprofiel, maar om dat actueel te houden, inventariseerden en analyseerden we dit jaar opnieuw de veiligheidsrisico's, die binnen het gebied van Veiligheidsregio IJsselland en in de directe omgeving aan de orde zijn. Dit is gebeurd samen met deskundigen van onder andere gemeenten, politie, provincie en waterschappen. Het risicoprofiel is opgesteld aan de hand van de landelijke Handreiking regionaal risicoprofiel. Door deze methodiek te gebruiken, is het resultaat vergelijkbaar met andere veiligheidsregio's. Tevens is hierdoor bovenregionale afstemming mogelijk.

Uit het risicoprofiel blijkt dat er ten opzichte van 2014 nauwelijks wijzigingen zijn in de vijf risico's met de hoogste prioriteit. Evenals in 2014 zijn de vijf risico's met de hoogste prioriteit:

1. ziektegolf (inclusief dierziekten)

Adresgegevens
Postbus 1453, 8001 BL Zwolle

Contactgegevens
T 088 - 119 70 00
E info@vrijsselland.nl
I www.vrijsselland.nl
@VRIJsselland

Veiligheid: voor elkaar

2. overstroming
3. brand in dichte binnenstad
4. verstoring nutsvoorzieningen (was in 2014 'verstoring elektriciteitsvoorziening')
5. paniek in menigten

Verstoring nutsvoorzieningen is de samenvoeging van verstoring drinkwatervoorziening, telecom/ ICT en elektriciteitsvoorziening.
Deze vijf risico's hebben de hoogste prioriteit bij de diverse programma's en projecten om risico's te beperken en beter voorbereid te zijn op eventuele incidenten.

Naast deze bekende risico's bleek er sprake te zijn van vier nieuwe risico's die vragen om aandacht in de Strategische Beleidsagenda:

1. digitale verstoring (cyberveiligheid)
2. klimaatverandering
3. maatschappelijke onrust
4. terrorisme

Deze nieuwe risico's hebben een bovenregionaal of zelfs landelijk karakter, maar de effecten kunnen op lokaal niveau impact hebben op de continuïteit van de samenleving. Het zijn nieuwe thema's die vragen om een verdere verkenning en analyse van de rol die de veiligheidsregio heeft op deze thema's, de impact die deze risico's hebben en de prioritering in het risicoprofiel. Deze nieuwe risico's komen daarom ook terug in de Strategische Beleidsagenda om ze van daaruit de komende tijd verder uit te werken.

Strategische Beleidsagenda 2019-2023
Het concept van de Strategische Beleidsagenda 2019 t/m 2023 is bij deze brief gevoegd. De Strategische Beleidsagenda 2019 t/m 2023 is tot stand gekomen in co-creatie met professionals van gemeenten, samenwerkingspartners, medewerkers, bestuurders en raadsleden. Afgelopen maanden hebben daartoe een groot aantal interactieve sessies plaatsgevonden. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in een overzichtelijke strategische agenda met daarin de denkrichting voor de komende jaren. We blijven professioneel doen wat we al deden, verbreden onze aandacht naar het voorkomen van incidenten en crises, leggen het accent op nieuwe risico's en versterken de samenwerking met gemeenten en partners. De doelen en acties worden ieder jaar vertaald in de begroting. Na de consultatieperiode worden eventuele ingebrachte zienswijzen verwerkt in het definitieve concept van de Strategische Beleidsagenda. Dit definitieve concept wordt ter vaststelling voorgelegd aan het algemeen bestuur. In het DB van november wordt de tussenstand besproken van het verloop van de consultatie. Definitieve besluitvorming vindt plaats in het AB van 12 december 2018.

Het is de bedoeling om de Strategische Beleidsagenda per jaar uit te werken in een jaaragenda via de begroting. Het jaar 2019 moet daarin worden gezien als overgangsjaar, aangezien de begroting eerder dit jaar al is vastgesteld. Echter is in die begroting al wel rekening gehouden met de

ontwikkelingen die nu in de Strategische Beleidsagenda zijn uitgewerkt. Vanaf de begroting 2020, die in het voorjaar van 2019 wordt opgesteld, brengen we een duidelijke koppeling aan tussen Strategische Beleidsagenda en begroting. Op die manier komt de Strategische Beleidsagenda periodiek expliciet en herkenbaar terug bij de raad via de reguliere momenten in de beleidscyclus.

Financiële middelen
Voor de aanpak van de prioritaire risico's en uitvoering van de Strategische Beleidsagenda worden geen aanvullende financiële middelen gevraagd. We hanteren het principe 'nieuw in de plaats van oud', wat betekent dat we nieuw beleid financieren door oud beleid af te stoten.

Procedure
Wij zijn benieuwd wat u van deze plannen vindt. U kunt gebruik maken van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen. Wij willen u vragen uw reactie voor 7 december 2018 aan ons kenbaar te maken via bestuurssecretariaat@vrijsselland.nl? De eventuele zienswijzen verwerken wij in het eindconcept van deze documenten, die op 12 december 2018 worden voorgelegd aan het algemeen bestuur. Mocht u tijdens de behandeling van deze documenten behoefte hebben aan een mondelinge toelichting, dan zijn wij van harte bereid om deze te komen geven.

Tot slot
Wij hopen u op deze manier voldoende geïnformeerd te hebben. Indien u nog vragen heeft over deze brief kunt u contact opnemen met onze secretaris van het algemeen bestuur, Henk Schreuders (088-1197922/ h.schreuders@vrijsselland.nl). Voor het opvragen van onderliggende documenten kunt u contact opnemen met ons secretariaat, Loes Veldhuis (088-1197906/ l.veldhuis@vrijsselland.nl).

Het dagelijks bestuur van Veiligheidsregio IJsselland

Drs. H.J. Meijer
voorzitter

Drs. A.H. Schreuders
secretaris

bijlagen: infographic risicoprofiel, hoofdpunten in perspectief,
strategische Strategische Beleidsagenda 2019 – 2023.

Samen werken aan veiligheid

Strategische Beleidsagenda 2019-2023

Veiligheidsregio IJsselland

oktober 2018

De kaarten in dit boek zijn gemaakt door

De ArgumentenFabriek

www.argumentenfabriek.nl

CC BY NC ND september 2018

In opdracht van

Veiligheidsregio IJsselland

Brandweer | GHOR | Politie | Gemeenten

Waar staat wat?

Introductie

4 Veiligheidsregio IJsselland: partner in veiligheid
5 Samen werken aan veiligheid

Beleidsagenda

8 Interne trends
12 Externe trends
14 Strategische beleidsagenda 2019-2023
18 Bijlage: missie en visie

Veiligheidsregio IJsselland: partner in veiligheid

Veiligheidsregio IJsselland (VRIJ) heeft sinds de start in 2014 veel bereikt. Er staat een robuuste organisatie, die vertrouwen krijgt van haar omgeving. Natuurlijk zijn er de wettelijke taken: we werken nog altijd aan het versterken van veiligheid in de fysieke leefomgeving, beperken risico's waar het kan en bestrijden incidenten wanneer dat moet. Nu is de tijd aangebroken om verder te groeien. Onze maatschappij verandert, nieuwe typen crises dienen zich aan en het denken over veiligheid verandert.

Veiligheidsregio IJsselland richt zich daarom de komende jaren meer op de buitenwereld en levert daarbij nog meer maatwerk in verbinding met de samenleving en onze partners. Ons doel is de continuïteit van de samenleving binnen de elf gemeenten uit onze regio te waarborgen. Dit doen we niet alleen door rampen te bestrijden, maar ook door ze te voorkomen. Onze burgers en partners mogen daarbij op ons rekenen als expert, strategische netwerkpartner en adviseur. Maar gelijktijdig willen we ze uitdagen om zelf een actieve bijdrage te leveren aan een veilig IJsselland.

Hoe we dat gaan doen is beschreven in onze Strategische Beleidsagenda 2019-2023. Hierin vindt u onze strategische richting, geformuleerd in concrete doelen en acties, die we jaarlijks verder uitwerken.

Dit doen we natuurlijk niet alleen. De komende jaren werken we samen met gemeenten, bedrijven en partners aan een gezond en veilig IJsselland. Ook deze Strategische Beleidsagenda hebben we samen met onze partners gemaakt. Dankzij de inbreng en expertise van vele vertegenwoordigers van gemeenten, gemeenteraden, bestuur, crisispartners en, niet te vergeten, onze eigen medewerkers, kregen nieuwe ambities en doelen vorm. Nu is het tijd geworden ze te realiseren.

Ik wens u veel leesplezier en kijk er naar uit om onze doelen en ambities de komende jaren samen met u te realiseren!

Henk Jan Meijer
voorzitter Veiligheidsregio IJsselland

Samen werken aan veiligheid

Over ons

Veiligheidsregio IJsselland (VRIJ) staat 7 dagen per week 24 uur per dag klaar met kennis, mensen en middelen. Wij bestrijden incidenten waar het moet, maar nog liever voorkomen en beperken we risico's waar het kan. Hierbij hebben wij het vertrouwen van onze veiligheidspartners en inwoners.
We investeren in ons vakmanschap, in verbinding met onze partners en in een sterke interne binding met ons vak en onze collega's. Nieuwe ontwikkelingen en risico's in het veiligheidsdomein vragen om een flexibele invulling van onze rol. Bij het bestrijden van rampen hebben wij een duidelijk **sturende** taak. Als het gaat om preventie zijn we **expert** en **regisseur**. Andere uitdagingen vragen juist om een adviserende of verbindende rol.

Dit is bijvoorbeeld het geval bij de nieuwe thema's in het risicoprofiel van IJsselland: cyberveiligheid, klimaatverandering, terrorisme en maatschappelijke onrust. Dit zijn nationale en zelfs internationale thema's, maar de effecten kunnen gevolgen hebben voor burgers en bedrijven in onze regio en daarmee voor de continuïteit van onze samenleving. Wij **agenderen** deze onderwerpen en we **faciliteren** onze partners bij de aanpak ervan. Belangrijk vinden we ook dat instanties en inwoners zich bewust zijn van de veiligheid van zichzelf en anderen in hun directe omgeving. Daarom **informeren** en **adviseren** wij bedrijven, instellingen en inwoners over risico's en zelfredzaamheid.

Veiligheidsregio IJsselland in 2023:

- heeft een sterke relatie met gemeenten, partners en inwoners en investeert hierin;
- speelt in op de maatschappelijke behoefte;
- heeft zicht op aanwezige en mogelijke risico's en vervult hierin een signalerende en adviserende rol;
- vult haar positie in het netwerk stevig en herkenbaar in;
- pakt, naast het bestrijden van rampen, ook nadrukkelijk haar rol in het voorkomen van incidenten en versterken van de samenwerking;
- weet wanneer te sturen, regisseren, agenderen, faciliteren, adviseren of informeren.

Onze kerntaken

Wat zijn de wettelijke taken en verantwoordelijkheden van Veiligheidsregio IJsselland?

Rampenbestrijding en crisisbeheersing

- Het adviseren van het bevoegd gezag over risico's van branden, rampen en crises.
- Organiseren en coördineren van maatregelen met het oog op een ramp, het voorkomen van een ramp en het beperken van de gevolgen van een ramp.
- Organiseren en coördineren van maatregelen met het oog op handhaving van de openbare orde ingeval een vitaal belang van de samenleving is aangetast of dreigt te worden aangetast.
- Het inrichten en in stand houden van de informatievoorziening, gericht op de bestrijding van rampen en crises, voor en tussen de betrokken diensten en organisaties.
- Het geven van informatie aan inwoners, bedrijven en andere organisaties over risico's, rampen en crises die de regio kunnen treffen, over de maatregelen die zijn getroffen ter voorkoming en bestrijding hiervan en over de daarbij te volgen gedragslijn.

Meldkamer

- Het voorzien in de meldkamerfunctie voor het ontvangen, registreren en beoordelen van alle acute hulpvragen, het bieden van een adequaat hulpaanbod, en het begeleiden en coördineren van de hulpdiensten.

Brandweer

- Het instellen en in stand houden van een brandweer.
- Het voorkomen, beperken en bestrijden van brand.
- Het waarschuwen van de bevolking.
- Het beperken en bestrijden van gevaar voor mensen en dieren bij ongevallen anders dan bij brand.
- Het verkennen van gevaarlijke stoffen en het verrichten van ontsmetting.
- Het adviseren over brandpreventie, brandbestrijding en het voorkomen, beperken en bestrijden van ongevallen met gevaarlijke stoffen.
- Het aanschaffen en beheren van gemeenschappelijk materieel.

GHOR

- Het instellen en in stand houden van een geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio (GHOR).
- Het verzorgen van de coördinatie, aansturing en regie van de geneeskundige hulpverlening in het kader van de rampenbestrijding en de crisisbeheersing en advisering daarover.

Deze beleidsagenda

Binden en verbinden zijn twee belangrijke kernwaarden van VRIJ. Deze beleidsagenda hebben we daarom niet alléén gemaakt. Medewerkers en vertegenwoordigers van gemeenteraden, gemeenten, bestuur en veiligheidspartners hebben samen met ons gewerkt aan onze Strategische Beleidsagenda. Gezamenlijk hebben wij interne en externe trends in kaart gebracht (zie de trendkaarten op bladzijden 8, 10 en 12) en deze geanalyseerd, om vervolgens de ambities en prioriteiten te bepalen (bladzijden 14 en 16). Daarmee vormt deze beleidsagenda de start van een nieuwe fase waarin we in IJsselland nog beter **samen werken aan veiligheid!**

Brandweer

De brandweer in IJsselland is voor een groot deel georganiseerd met vrijwilligers. Gedurende deze beleidsperiode starten wij het programma Toekomstbestendige Brandweerzorg. Zo willen we er voor zorgen dat Brandweer IJsselland ook in de toekomst nog met vrijwilligers, dicht bij onze inwoners en midden in de maatschappij georganiseerd kan worden. Voorzien van moderne, passende en meer flexibele uitrukvormen.

Bevolkingszorg

In 2015 werd de basis gelegd voor een compact en slagvaardig Team Bevolkingszorg. Het team is groeiende. De komende jaren gaat dit team verder op de ingeslagen weg en er wordt verder geïnvesteerd in professionaliteit. Piketfuncties zijn gevuld, piketfunctionarissen vakbekwaam. De elf gemeenten, ondersteund door Bureau Bevolkingszorg, zetten samen met het Team Bevolkingszorg stappen om professioneel incidenten te blijven bestrijden, crisiscommunicatie te verzorgen en nazorg te verlenen.

Veilig Leven

In het programma Veilig Leven werken het Veiligheidsbureau, de GHOR en de brandweer samen aan een integrale aanpak om risico's zoveel mogelijk te voorkomen en de zelfredzaamheid van inwoners, instellingen en bedrijven en hun directe omgeving te stimuleren. Samen met partners werken we op deze manier aan een gezond en veilig IJsselland.

Meldkamer Oost Nederland

Samen met de veiligheidsregio's Gelderland-Zuid, Gelderland-Midden, Noord- en Oost-Gelderland en Twente bouwen we aan de gezamenlijke meldkamer voor de toekomst. Vanaf 2022 vindt de verwerking van meldingen voor brandweer, politie en ambulancedienst plaats vanuit deze nieuwe meldkamer voor Oost-Nederland en dragen we het beheer van deze meldkamer over aan de politie.

Interne trends en factoren
(kaart 1 van 2)

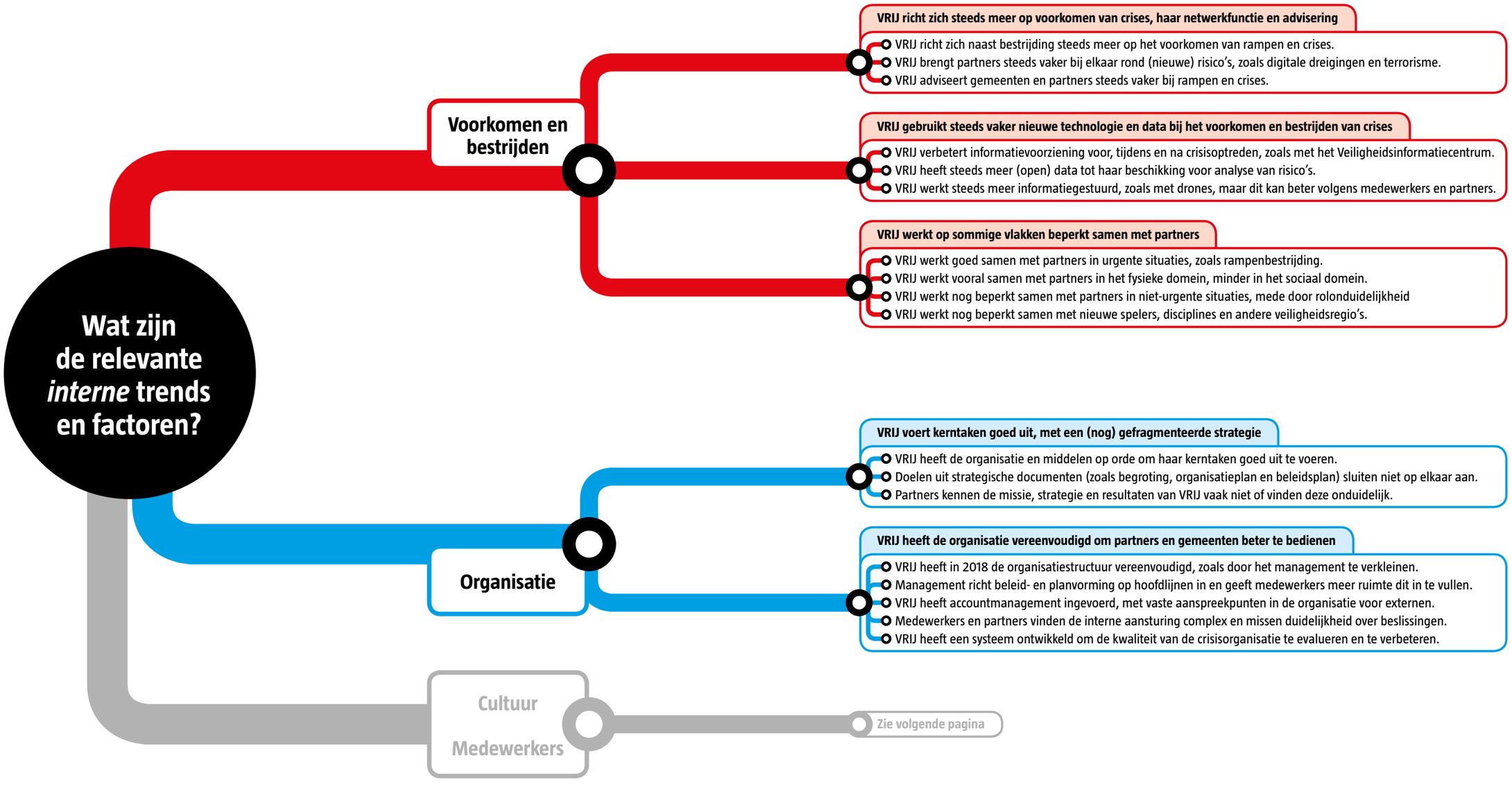

Over deze kaart

Met kolommen bedoelen we de drie organisaties waaruit de Veiligheidsregio bestaat: brandweer, Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio (GHOR) en bevolkingszorg. Met veiligheidspartners bedoelen we op deze kaart alle professionals waarmee VRIJ samenwerkt rond veiligheid voor de regio: politie, GGD, gemeenten, bedrijven, enzovoort.

Interne trends en factoren
(kaart 2 van 2)

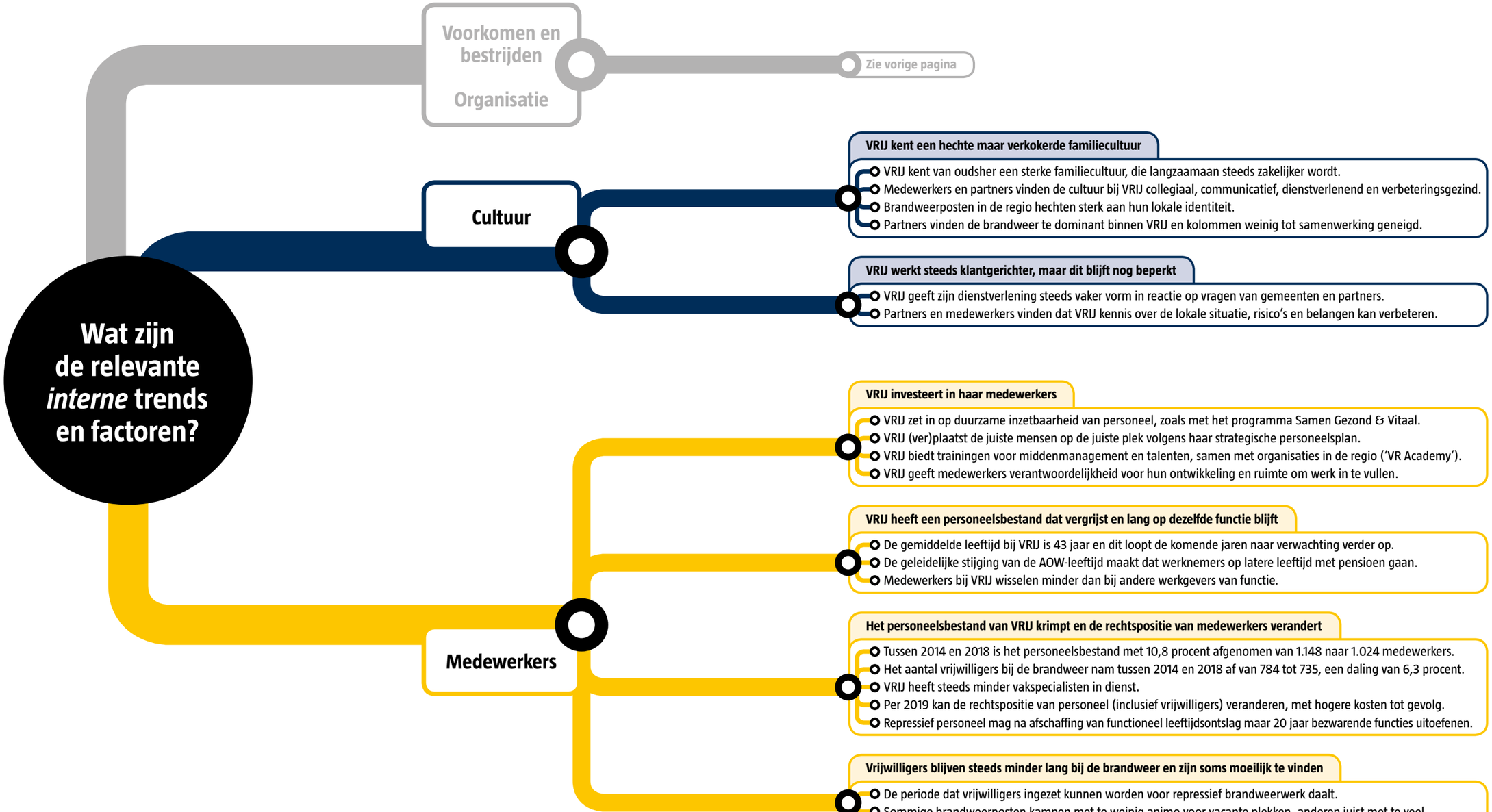

Over deze kaart
Met welke interne trends en factoren binnen de organisatie moet Veiligheidsregio IJsselland (VRIJ) rekening houden bij het nadenken over haar Strategische Agenda 2019-2023? Dat staat op deze kaart.
Met kolommen bedoelen we de drie organisaties waaruit de Veiligheidsregio bestaat: brandweer, Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio (GHOR) en bevolkingszorg. Met veiligheidspartners bedoelen we op deze kaart alle professionals waarmee VRIJ samenwerkt rond veiligheid voor de regio: politie, GGD, gemeenten, bedrijven, enzovoort.

Externe trends en factoren

Wat zijn de relevante *externe* trends en factoren?

Veiligheids-risico's

De regio heeft te maken met nieuwe risico's door gebruik van digitale technologieën
- Gebruik van (nieuwe) ICT-technologie vergroot risico's, zoals onrust na (onjuiste) berichten op social media.
- Burgers, bedrijven en overheden zijn steeds afhankelijker van ICT; hierdoor nemen gevolgen bij verstoring toe.
- Kwaadwillenden kunnen met (nieuwe) technologie makkelijker objecten aanvallen, zoals met cyberaanvallen.

De regio heeft te maken met veranderende risico's door klimaatverandering
- Klimaatverandering leidt tot extremer weer en vergroot risico's, zoals op wateroverlast, branden en elektriciteitsuitval.
- Nieuwe manieren van bouwen en energieopslag vanwege verduurzaming brengen (onbekende) risico's mee.
- Door nieuw beleid en activiteiten ('meerlaagse veiligheid') daalt het risico op overstromingen in de regio.

De regio heeft te maken met nieuwe of complexere risico's door demografische veranderingen
- Het aantal zelfstandig wonende kwetsbare inwoners die extra hulp nodig hebben bij rampen of crises neemt toe.
- Mensen worden steeds ouder, dit vergroot kans op en impact van risico's zoals brand in ouderenwoningen.
- De regio kent steeds meer verkeerstromen en 'hoog-risico-evenementen' met grotere kans op verstoringen.

Risico's zijn steeds vaker regio-overstijgend
- Oorzaken en gevolgen van crises zijn steeds vaker regio-overstijgend, zoals door klimaatverandering en digitalisering.

Burgers en bedrijven

Burgers en bedrijven informeren zich steeds vaker via nieuwe kanalen over veiligheid in de regio
- Burgers informeren zich vaker via nieuwe media zoals Twitter, en minder via traditionele media zoals krant of tv.
- Burgers wantrouwen overheidsinformatie steeds vaker, zoals door tegengeluiden op social media.
- Journalisten leggen steeds meer nadruk op veiligheidsbeleving van betrokkenen, minder op de feiten.
- Berichtgeving over veiligheid in de regio neemt toe, sommige burgers raken hierdoor de weg kwijt.
- Burgers zijn steeds bewuster van veiligheidsrisico's, waardoor VRIJ makkelijker met hen kan samenwerken.

Burgers voelen zich steeds veiliger, maar verwachten steeds meer van de overheid bij rampen en crises
- Het aantal burgers in Nederland dat zich wel eens onveilig voelt daalt (48% in 2005, 34% in 2017).
- Burgers en bedrijven hebben minder begrip voor verstoring van het dagelijkse leven.
- Burgers willen veel vrijheid van handelen, maar ook dat de overheid krachtig optreedt bij rampen en crises.
- Burgers en bedrijven verwachten snel concrete informatie van overheden tijdens en vóór een crisis.

Overheid

Gemeenten in de regio willen veiligheid dicht bij burgers organiseren
- Gemeenten willen veiligheidsdiensten dicht bij burgers organiseren: zichtbaar en met lokaal maatwerk.
- Bestuurders verwachten meer zichtbare maatregelen van VRIJ bij evenementen door de ervaren terreurdreiging.
- Raadsleden kunnen beleid en budget van VRIJ moeilijk sturen, omdat alle gemeenten in de regio moeten instemmen.

Overheden verlangen dat burgers en bedrijven meer bijdragen aan veiligheid
- Gemeenten en veiligheidsregio's willen zelfredzaamheid van burgers en bedrijven vergroten, zoals via voorlichting.

Overheden veranderen wet- en regelgeving waar veiligheidsregio's aan moeten voldoen
- Invoering van de Omgevingswet in 2021 vergroot de diversiteit in lokale regels waar VRIJ mee te maken heeft.
- Overheden verscherpen milieunormen, zoals voor duurzaam grondwater- en energiegebruik.
- Het kabinet komt in 2019 met een evaluatie van de Wet voor de veiligheidsregio's.

Het Rijk stimuleert dat veiligheidsregio's meer samenwerken
- Het Rijk en het Veiligheidsberaad organiseren samenwerking tussen veiligheidsregio's op strategische thema's.

Over deze kaart
Met welke externe trends en factoren binnen de organisatie moet Veiligheidsregio IJsselland (VRIJ) rekening houden bij het nadenken over haar Strategische Agenda 2019-2023? Dat staat op deze kaart.

Strategische Beleidsagenda 2019 - 2023
(kaart 1 van 2)

Hoe ziet de Strategische Beleidsagenda 2019-2023 eruit?

Veiligheids-risico's

VRIJ brengt veiligheidsrisico's beter in kaart en houdt deze analyse up-to-date
- VRIJ breidt haar risicoprofiel uit met analyse van nieuwe risico's, zoals digitale dreigingen en klimaatverandering.
- VRIJ houdt zijn risicoprofiel actueel, door risico's opnieuw te beoordelen en nieuwe risico's toe te voegen.
- VRIJ vergroot de kennis van risico's door slimmer gebruik van informatiebronnen binnen én buiten de organisatie.
- VRIJ onderzoekt kwetsbaarheden van de eigen organisatie voor risico's, zoals in oefeningen, en past zich hierop aan.

VRIJ neemt wettelijke taken als vertrekpunt bij het bepalen van haar rol bij veiligheidsrisico's
- VRIJ richt haar organisatie in eerste instantie op risico's waarvoor het wettelijk verantwoordelijk is.
- VRIJ geeft prioriteit aan (nieuwe) risico's die in het risicoprofiel hoog scoren.
- VRIJ bepaalt voor bekende risico's wat haar rol is: sturen, regisseren, adviseren, faciliteren of agenderen.
- VRIJ brengt partijen bij elkaar bij nieuwe risico's zonder duidelijke verantwoordelijke, en stelt samen rollen vast.

Voorkomen en bestrijden

VRIJ houdt meer rekening met maatschappelijke gevolgen bij crisisbeheersing
- VRIJ stemt crisisoptreden en communicatie af op maatschappelijke gevolgen, zoals sociale onrust door crises.
- VRIJ gaat sociale onrust door crises intensief monitoren, zoals door analyse van (sociale) media.

VRIJ heeft een meer toekomstbestendige brandweer
- VRIJ bepaalt het bereik van brandweerposten op basis van historische data over uitrijtijden ('paraatheid').
- VRIJ houdt bij inrichting van brandweerposten rekening met doelmatigheid, eisen aan paraatheid en sociale functie.
- VRIJ brengt belangen in bij de evaluatie van de Wet veiligheidsregio's en anticipeert op wetsveranderingen.

Burgers en bedrijven in de regio zijn beter in staat zelf crises te voorkomen en te bestrijden
- VRIJ vergroot de zelfredzaamheid van burgers en bedrijven rond veiligheid, zoals met voorlichting en oefeningen.
- VRIJ brengt veiligheidsinitiatieven van burgers en bedrijven in de regio in kaart en sluit beleid hierop aan.

VRIJ houdt intensievere oefeningen voor crisisbestrijding
- VRIJ organiseert innovatieve oefeningen: zowel met nieuwe partijen, als voor onderdelen van de crisisorganisatie.

Samenwerking

VRIJ werkt samen met partners aan (voorbereiding op) crisisbeheersing
- VRIJ agendeert (nieuwe) veiligheidsvraagstukken bij partners in de regio en brengt hen bij elkaar.
- VRIJ betrekt bij de voorbereiding op crisisbeheersing ook nieuwe partners, zoals tech- en telecombedrijven.
- VRIJ voert op verzoek van gemeenten taken uit buiten het wettelijke kader, zoals hulp bij vluchtelingenopvang.
- VRIJ vult samenwerkingsafspraken en convenanten concreet in.

VRIJ werkt samen met partners om veiligheid dichter bij burgers te organiseren
- VRIJ kiest per risico het samenwerkingsverband dat het beste aansluit bij de lokale veiligheidsbehoefte en -beleving.
- VRIJ werkt waar nodig of nuttig samen met andere veiligheidsregio's en houdt zich aan afspraken.

Communicatie
Cultuur
Vakmanschap

Zie volgende pagina

Over deze kaart
Wat zijn de doelen en acties van de Strategische Beleidsagenda 2019-2023 van de Veiligheidsregio IJsselland (VRIJ)? Het antwoord staat op deze kaart. De dikgedrukte zinnen zijn de doelen. De zinnen daaronder geven de acties waarmee VRIJ deze doelen wil bereiken.

Strategische Beleidsagenda 2019 - 2023
(kaart 2 van 2)

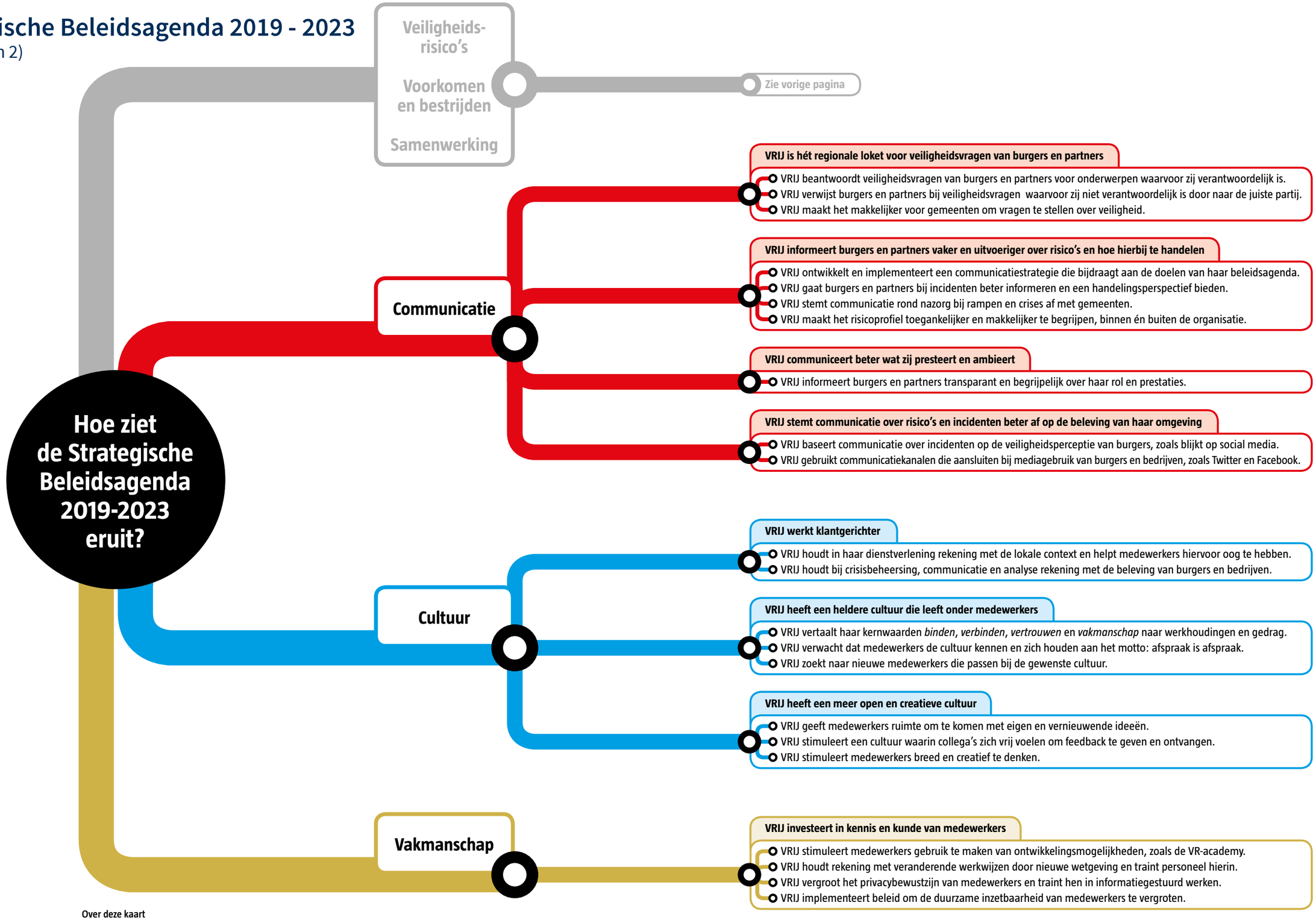

Over deze kaart
Wat zijn de doelen en acties van de Strategische Beleidsagenda 2019-2023 van de Veiligheidsregio IJsselland (VRIJ)? Het antwoord staat op deze kaart. De dikgedrukte zinnen zijn de doelen. De zinnen daaronder geven de acties waarmee VRIJ deze doelen wil bereiken.

Bijlage: missie & visie

Missie: (Waarom bestaan wij?)
Versterken van veiligheid in de fysieke leefomgeving: risico's beperken waar het kan en incidenten bestrijden waar het moet.

Visie: (Hoe realiseren wij onze missie?)
Wij:

- kennen de risico's en communiceren hierover naar de inwoners van IJsselland;
- maken gebruik van het vakmanschap van integere medewerkers;
- verbinden ons in het netwerk door samenwerking met burgers en partners;
- adviseren over en denken mee in de veiligheidsvraagstukken door de inbreng van onze kennis en kunde en wij stimuleren zelfredzaamheid van inwoners en bedrijven;
- bereiden ons voor op mogelijke incidenten, ook samen met onze partners;
- bestrijden incidenten wanneer ze zich voordoen en coördineren de inzet.

Onze kernwaarden:
binding, verbinding, vertrouwen en vakmanschap

De zes rollen van Veiligheidsregio IJsselland

Sturen
VRIJ bepaalt zelf het doel en acties voor een veiligheidsvraagstuk, en stuurt als eindverantwoordelijke op het resultaat.

Regisseren
VRIJ brengt op eigen initiatief partijen bij elkaar die samen verantwoordelijk zijn om een veiligheidsvraagstuk op te pakken. VRIJ helpt als regisseur om samen met partijen het doel en de rolverdeling te bepalen.

Agenderen
VRIJ verkent samen met partijen wat de gevolgen zijn van veiligheidsontwikkelingen voor de regio en welke rol dit van partijen in de regio vereist.

Faciliteren
VRIJ stelt op verzoek van partners voorzieningen, mensen en middelen beschikbaar om veiligheidsvraagstukken op te pakken.

Adviseren
VRIJ draagt op verzoek van partners zelf bij met kennis en expertise over veiligheidsvraagstukken, of verwijst hen door naar de juiste partij.

Informeren
VRIJ monitort veiligheidsvraagstukken en informeert burgers, bedrijven of andere partijen over de veiligheidssituatie en ontwikkelingen in de regio.

Met dank aan

Deze strategische beleidsagenda is gemaakt in samenwerking met:
Gemeente Deventer
Gemeente Hardenberg
Gemeente Staphorst
Gemeente Zwartewaterland
Gemeente Kampen
Gemeente Zwolle
Gemeente Ommen
Gemeente Dalfsen
Gemeente Steenwijkerland
Gemeente Olst-Wijhe
Gemeente Raalte
Gasunie
Enexis
Omgevingsdienst IJsselland
Provincie Overijssel
GGD IJsselland
Waterschap Drents Overijsselse Delta
Arriva
Rijkswaterstaat
Openbaar Ministerie
Politie Eenheid Oost en District IJsselland
Defensie
Trendbureau Overijssel
Vitens
Veiligheidsnetwerk Oost-Nederland

Veiligheidsregio IJsselland

Brandweer | GHOR | Politie | Gemeenten

RISICOPROFIEL VEILIGHEIDSREGIO IJSSELLAND – HOOFDPUNTEN IN PERSPECTIEF

Inleiding
Ontwikkelingen in de samenleving, ook op het gebied van veiligheid, vragen om een wendbare veiligheidsregio. Een organisatie die duidelijk voor ogen heeft welke waarde zij vanuit haar kracht toevoegt op basis van de behoefte van de samenleving. Een veiligheidsregio die weet welke rol zij daarin neemt.

Om invulling te geven aan deze behoefte en ambitie formuleerde Veiligheidsregio IJsselland (Organisatieplan 2017) een duidelijke richting in haar missie en visie:

Missie (Waarom bestaan wij?)
Versterken van veiligheid in de fysieke leefomgeving: risico's beperken waar het kan en incidenten bestrijden waar het moet.

Visie

Wij kennen de risico's
In 2010 en 2014 inventariseerden we de fysieke risico's in ons gebied en aan de grenzen daarvan. De Wet veiligheidsregio's geeft aan wat die inventarisatie en de analyse daarvan elke 4 jaar moeten inhouden. We gebruiken daarvoor landelijke richtlijnen. Concreet gaat het om het risicoprofiel met een risicobeeld (wat kan ons overkomen?) en een gevolgenanalyse (hoe erg is het?).

De burgemeesters van de gemeenten in het bestuur van Veiligheidsregio IJsselland spraken in 2017 de ambitie uit om het huidige risicoprofiel te verbreden: van statisch naar dynamisch en van fysiek naar integraal. Het huidige risicoprofiel beperkt zich voornamelijk tot de fysieke leefomgeving. Daarnaast leidt de rekenmethode uit de landelijke handreiking en de vierjaarlijkse cyclus tot een statische weergave. Dit heeft als resultaat dat we minder flexibel inspelen op nieuwe en veranderende ontwikkelingen qua risico's. Daarnaast valt te lezen in het visitatierapport van november 2017 dat Vei-

ligheidsregio IJsselland meer aandacht kan besteden aan nieuwe risico's, zoals cybercriminaliteit en terrorisme, en hiermee in het netwerk van (crisis)partners een voortrekkersrol kan vervullen.

Samen met deskundigen van onder andere gemeenten, samenwerkingspartners, politie, defensie, provincie en waterschappen doorliepen we dit proces in 2018. Resultaat is een geactualiseerde risico-inventarisatie/beeld en een herzien risicoprofiel, die nu voor consultatie worden voorgelegd aan de besturen en directies van de gemeenten en de samenwerkingspartners.

De wet geeft ook aan waarvoor we deze gegevens moeten gebruiken. Namelijk voor communicatie over risico's naar inwoners, gemeenten, bedrijven en organisaties in ons gebied. En als basis voor de beleidsagenda/plan, het crisisplan en het dekkingsplan van Veiligheidsregio IJsselland en daarmee voor de uitvoering van onze operationele taken.

Hoofdlijn in het Risicoprofiel IJsselland is dat het ten opzichte van de bestaande fysieke risico's niet wezenlijk afwijkt van het Risicoprofiel 2014. Over de gehele linie bekeken is er geen duidelijke afname of toename van (grote) risico's. In de verbreding wordt een aantal nieuwe risico's toegevoegd vanuit het perspectief van continuïteit voor de samenleving.

Beleidsagenda/plan 2020-2023
Tegelijk met het Risicoprofiel 2018 ontvangen de besturen van gemeenten en de besturen/directies van de samenwerkingspartners de concept-beleidsagenda 2020-2023 voor consultatie. Vanuit het Risicoprofiel blijft de aandacht voor de aanwezige risico's onverminderd blijft bestaan. Daarnaast gaan we komende jaren focussen op een aantal nieuwe ontwikkelingen. Dat is te zien bij de doelstellingen voor de veiligheidsrisico's en acties om die doelstellingen te bereiken.

HOOFLIJNEN RISICOPROFIEL VEILIGHEIDSREGIO IJSSELLAND 2018

Kenmerken Veiligheidsregio IJsselland 2018

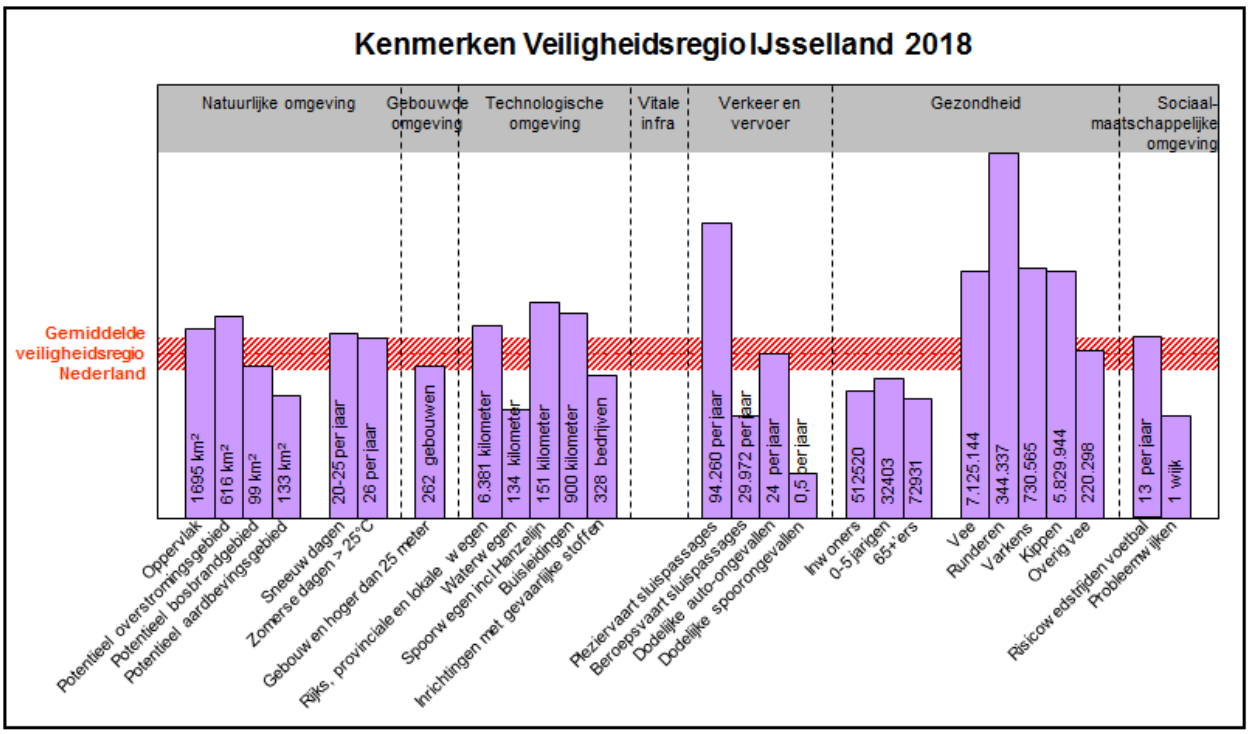

Risicobeeld 2018

Het risicobeeld staat samengevat in deze tabel.

Risicolocaties	Dalfsen	Deventer	Hardenberg	Kampen	Olst-Wijhe	Ommen	Raalte	Staphorst	Steenwijkerland	Zwartewaterland	Zwolle
Natuurlijke omgeving											
Potentieel overstromingsgebied(en)	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
Potentieel natuurbrandgebied meer dan 100 ha	ja	nee	ja	nee	ja	ja	ja	ja	ja	nee	nee
Gebouwde omgeving											
Kwetsbaarheden	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
Technologische omgeving											
Inrichtingen met gevaarlijke stof	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja

Risicolocaties	Dalfsen	Deventer	Hardenberg	Kampen	Olst-Wijhe	Ommen	Raalte	Staphorst	Steenwijkerland	Zwartewaterland	Zwolle
Vitale infrastructuur en voorzieningen											
Kwetsbaarheden	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
Verkeer en vervoer											
Snel-, rijks- of provinciale weg(en)	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
Spoorweg(en) intercity of hogesnelheid	ja	ja	ja	Ja	ja	ja	nee	ja	ja	nee	ja
Waterweg(en) schepen meer dan 25 opvarenden	nee	ja	nee	ja	ja	nee	nee	nee	nee	ja	ja
Gezondheid											
Kwetsbaarheden	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
Sociaal-maatschappelijke omgeving											
Evenement(en) meer dan 5.000 aanwezigen	ja	ja	ja	ja	nee	ja	ja	ja	ja	ja	ja
Kans op maatschappelijke onrust	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja

Risicodiagram

Risicobronnen en scenario's met een grote impact en een grote waarschijnlijkheid verdienen meer aandacht dan scenario's met beperktere gevolgen en kleinere kansen (gevolgenanalyse). Om de prioritering inzichtelijk te maken zijn de scenario's in concept ingedeeld in vier klassen (van hoog naar laag): prioriteit I tot en met IV.

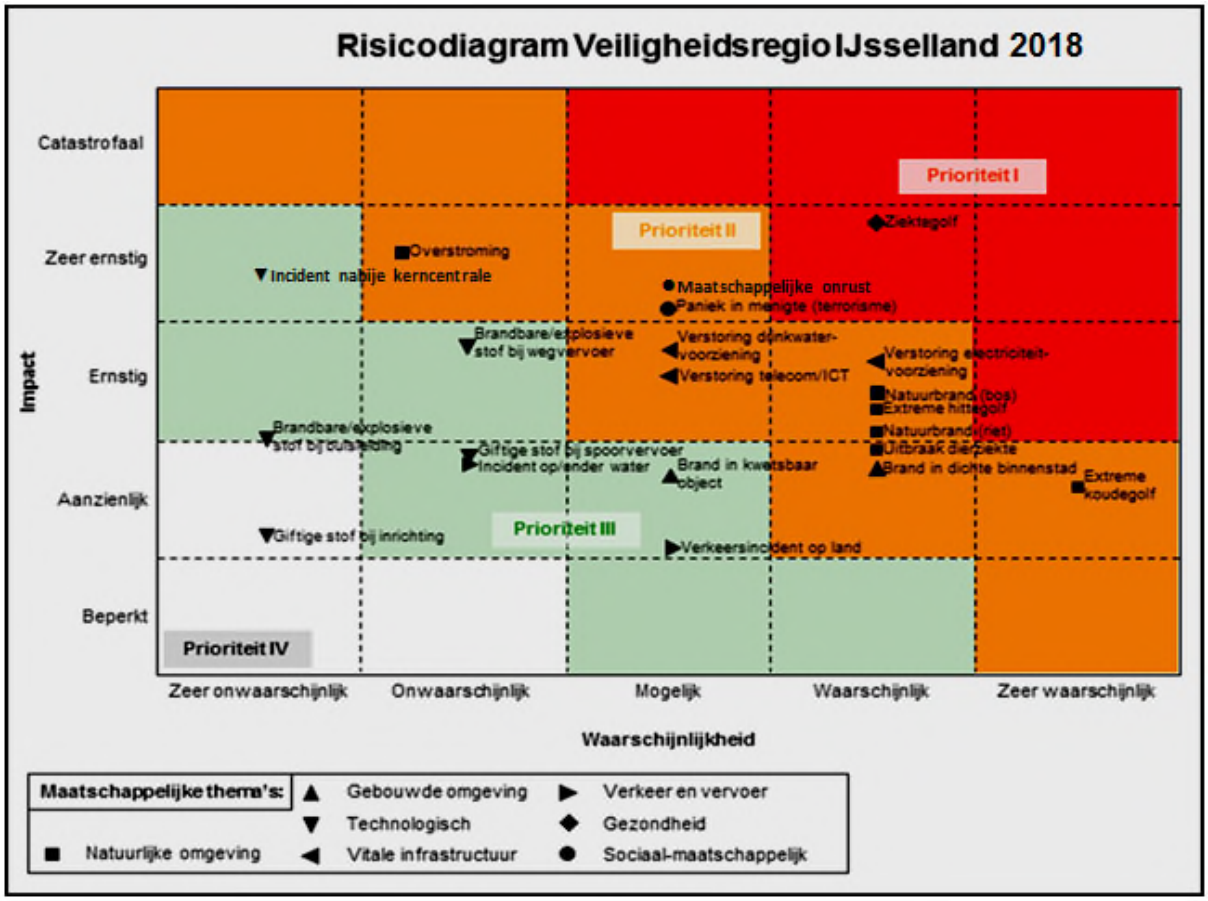

Uit de gevolgenanalyse trekken we een aantal conclusies:

- Eén scenario zit in het **prioriteit I** gebied. Het betreft het scenario: (1) ziektegolf. Dit scenario kent een grote impact en grote waarschijnlijkheid.
- Elf scenario's zitten in het **prioriteit II** gebied. Het betreft de scenario's: overstroming, paniek in menigte (evenementen), verstoring drinkwatervoorziening, verstoring telecom/ICT, verstoring elektriciteitsvoorziening, extreme hittegolf, natuurbrand (riet/bos), uitbraak dierziekte, brand in dichte binnenstad en extreme koudegolf en het nieuw uitgewerkte scenario maatschappelijke onrust. Deze scenario's kennen of een grote impact, of een grote waarschijnlijkheid, of een combinatie daarvan.
- Zeven scenario's zitten in het **prioriteit III** gebied. Het betreft de scenario's: brandbare/ explosieve stof bij buisleiding, brandbare/explosieve stof bij wegvervoer, giftige stof bij spoorvervoer, incident op/onder water, brand in kwetsbaar object en verkeersincident op land en het nieuw uitgewerkte scenario Incident kerncentrale. Deze scenario's kennen een aanzienlijke tot (zeer)ernstige impact en een beperkte tot redelijke waarschijnlijkheid.
- Eén scenario zit in het **prioriteit IV** gebied. Het betreft het scenario: giftige stof bij inrichting. De huidige maatregelen en inspanningen (zoals BRZO-inspecties en bedrijfs-brandweren) hebben geleid tot mogelijke incidenten die beperkt zijn wat betreft impact en waarschijnlijkheid.

Prioritaire risico's

Veiligheidsregio IJsselland stelt vijf risico's vast met de hoogste prioriteit:

1. Ziektegolf (inclusief dierziekten);
2. Overstroming;
3. Brand in dichte binnenstad;
4. Verstoring nutsvoorziening (in 2014 was dit: elektriciteitsvoorziening)
5. Paniek in menigten.

Deze prioriteiten vormen vanaf 2014 voor Veiligheidsregio IJsselland en haar partners de basis voor diverse programma's en projecten om de risico's te beperken en beter voorbereid te zijn op eventuele incidenten.

Nieuwe risico's
Op basis van recente ontwikkelingen zijn er, naast de geprioriteerde risico's, vier aandachtsvelden te benoemen die vragen om het aanbrengen van accenten in de meerjarenbeleidsagenda. Dit zijn digitale verstoring (cyberveiligheid), klimaatverandering, maatschappelijke onrust en terrorisme. Deze vier aandachtsvelden konden nog niet worden opgenomen in de gevolgenanalyse en het risicodiagram, maar verdienen op basis van actualiteit, inhoud en mogelijke effecten extra aandacht.

Deze nieuwe risico's worden toegevoegd vanuit het perspectief van continuïteit voor de samenleving. Deze risico's kennen qua voorkomen een bovenregionaal en/of zelfs landelijk karakter. We lossen dergelijke vraagstukken niet regionaal op, maar de effecten komen wel regionaal en lokaal tot uitdrukking en daar ligt voor ons een duidelijke rol.

- Digitale verstoring (cyberveiligheid)

Internet is niet meer weg te denken in de huidige samenleving. Alles en iedereen is verbonden. Dat brengt nieuwe kansen, maar ook bedreigingen met zich mee. Door toenemende maatschappelijke afhankelijkheid van digitale systemen kunnen cyber-gerelateerde incidenten (digitale verstoring) grote impact hebben, soms met grote gevolgen. Cyberveiligheid is het streven naar het voorkomen van schade door verstoring, uitval of misbruik van ICT en, indien er toch schade is ontstaan, het herstel hiervan. De rol van veiligheidsregio's in deze is crisismanagement in relatie tot cyberincidenten. Cyberveiligheid is eigenlijk nog onontgonnen terrein voor veiligheidsregio's, maar door het thema te erkennen en op te nemen in het Risicoprofiel worden de eerste stappen gezet om het domein verder te verkennen en bijpassend netwerk op te bouwen, met daarbij specifieke aandacht voor publiek-private en civiel-militaire samenwerking.

- Klimaatverandering

Klimaatverandering is een feit, effecten van klimaatverandering al zichtbaar. Denk aan wateroverlast door grote regenbuien, langere periodes van hitte en droogte, en noodweer tijdens evenementen. Op lange termijn brengt klimaatverandering risico's met zich mee voor de fysieke veiligheid, zoals overstromingen door een stijgende waterspiegel en uitval van vitale functies door extreem weer. Waterveiligheid staat al hoog op de agenda in IJsselland, onder andere door samenwerkingsverbanden zoals de IJssel Vecht-Delta. Op andere effecten van klimaatverandering, zoals hitte en droogte, zijn we minder goed aangehaakt. Ook klimaat adaptieve maatregelen, zoals ruimtelijke inrichting, duurzame energie(opslag) en toepassing van andere bouwmaterialen, vragen onze aandacht. Veiligheidsregio IJsselland werkt al samen met gemeenten en provincie Overijssel in het kader van het Regionaal Adaptatie Plan, voert regio op het project Water en Evacuatie en ondersteunt gemeenten bij het uitvoeren van stresstesten.

- Maatschappelijke onrust

Maatschappelijke onrust betekent hevige ongerustheid en emotionele reacties bij (diverse) groepen mensen als gevolg van een schokkende gebeurtenis waarbij het risico bestaat op escalatie of verstoring van de openbare orde en veiligheid. Bijvoorbeeld door zedenzaken, een familiedrama, illegale of spontane evenementen, of polarisatie door tegenstellingen in de maatschappij. De snelle informatiedeling via sociale media draagt daaraan bij, net als het vertrouwen in overheidsoptreden. Bij een sociale calamiteit met maatschappelijke impact schakelen gemeenten in één klap over van hun reguliere bedrijfsvoering naar een crisisbestendige organisatie. Hierbij kunnen gemeenten en crisispartners leunen op een coördinerende of ondersteunende rol van Veiligheidsregio IJsselland.

- Terrorisme

Terrorismebestrijding is een nationaal thema, onder verantwoordelijkheid van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV). Terrorisme kan een oorzaak zijn van (bijna) alle ramptypen uit het Risicoprofiel. Er is gekozen om moedwillig handelen c.q. terrorisme niet als een apart crisistype op te nemen. Een crisistype is immers “een categorie van mogelijke branden, rampen en crises die qua soort effecten en qua ontwikkeling in de tijd op elkaar lijken.” Dit betekent dat een andere aanleiding (terrorisme) voor hetzelfde incident (bijvoorbeeld een explosie) niet als een apart crisistype wordt opgevat. Duidelijk is, dat de maatschappelijke verontwaardiging en gevolgen voor het gevoel van veiligheid na een terroristische aanslag, bijzondere aandacht zullen vergen. Veiligheidsregio IJsselland heeft op interregionale schaal voorbereidingen getroffen voor incidenten met een terroristisch motief, en versterkt de samenwerking met belangrijke spelers op dit terrein, zoals Politie, het Openbaar Ministerie, de NCTV en Defensie.

Risicoprofiel

Veiligheidsregio IJsselland 2018

Veiligheidsregio IJsselland
Brandweer | GHOR | Politie | Gemeenten

VOORKOMEN
VERSTERKEN
BESTRIJDEN

Veiligheidsregio IJsselland beperkt risico's waar het kan en bestrijdt incidenten waar nodig, om de veiligheid in de fysieke leefomgeving te versterken.

Kenmerken IJsselland

- Natuurlijke omgeving
- Bebouwde omgeving
- Technologische omgeving
- Vitale infrastructuur
- Verkeer en vervoer
- Gezondheid
- Sociaal-maatschappelijke omgeving

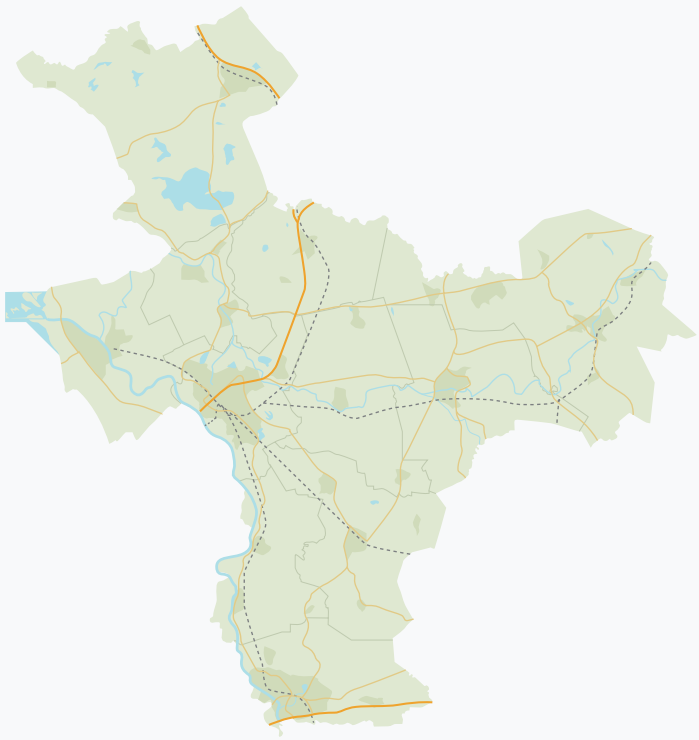

Risico's in IJsselland

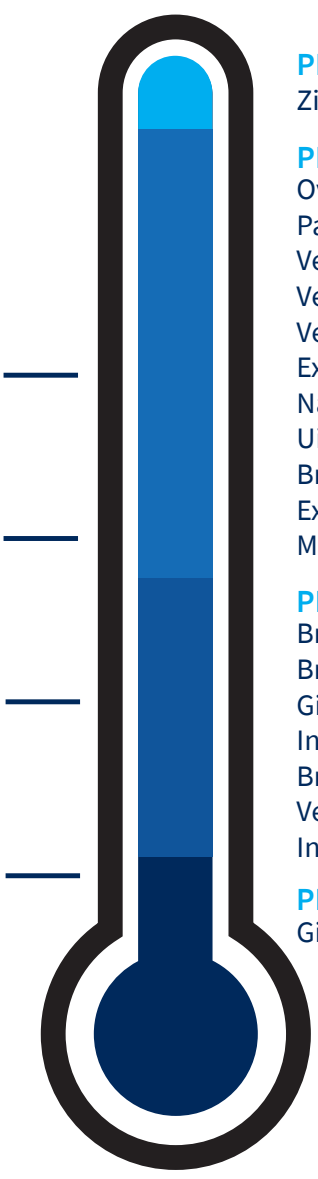

PRIO 1
Ziektegolf

PRIO 2
Overstroming
Paniek in menigte (evenementen)
Verstoring drinkwatervoorziening
Verstoring telecom/ICT
Verstoring elektriciteitsvoorziening
Extreme hittegolf
Natuurbrand (riet/bos)
Uitbraak dierziekte
Brand in dichte binnenstad
Extreme koudegolf
Maatschappelijke onrust

PRIO 3
Brandbare/explosieve stof bij buisleiding
Brandbare/explosieve stof bij wegvervoer
Giftige stof bij spoorvervoer
Incident op/onder water
Brand in kwetsbaar object
Verkeersincident op land
Incident bij een kerncentrale in de buurt

PRIO 4
Giftige stof bij inrichting

Nieuwe risico's

Cyberveiligheid

Klimaatverandering

Terrorisme

Maatschappelijke onrust

Risicolocaties

	Dalfsen	Deventer	Hardenberg	Kampen	Olst-Wijhe	Ommen	Raalte	Staphorst	Steenwijkerland	Zwartewaterland	Zwolle
Natuurlijke omgeving											
Potentieel overstromingsgebied(en)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Potentieel natuurbrandgebied meer dan 100 ha	✓	✗	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗
Bebouwde omgeving											
Kwetsbaarheden	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Technologische omgeving											
Inrichtingen met gevaarlijke stof	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Vitale infrastructuur en voorzieningen											
Kwetsbaarheden	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Verkeer en vervoer											
Snel-, rijks- of provinciale weg(en)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Spoorweg(en), intercity of hogesnelheid	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✓
Waterweg(en), schepen meer dan 25 opvarenden	✗	✓	✗	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✓
Gezondheid											
Kwetsbaarheden	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Natuurlijke omgeving											
Potentieel overstromingsgebied(en)	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Potentieel natuurbrandgebied meer dan 100 ha	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Veiligheidsregio IJsselland
Brandweer | GHOR | Politie | Gemeenten

Aan de raden van de gemeenten aangesloten bij
Veiligheidsregio IJsselland

datum 18 oktober 2017

kenmerk V18.005637

onderdeel Staf en Beleid

informant Marjolein Fransen

doorkiesnummer 088-9117362

onderwerp Tweede bestuursrapportage 2018

Geacht gemeenteraadslid,

Hierbij ontvangt u de tweede bestuursrapportage van Veiligheidsregio IJsselland. Deze rapportage is gerelateerd aan de begroting van het lopende jaar 2018. In de bestuursrapportage is weergegeven hoe beleidsmatig en financieel gezien de uitvoering van de begroting verloopt en waar afwijkingen aan de orde zijn. Financieel gezien zijn in deze bestuursrapportage begrotingswijzigingen verwerkt die, conform de Wet gemeenschappelijke regelingen, ter goedkeuring aangeboden dienen te worden aan de gemeenteraden. Conform de Wet gemeenschappelijke regelingen krijgt u bij een begrotingswijziging de mogelijkheid om hierop een zienswijze in te dienen.

Begrotingswijzigingen
In hoofdstuk 3 van de tweede bestuursrapportage wordt ingegaan op de begrotingswijzigingen die aan de orde zijn. Daarnaast staat in hoofdstuk 2 bij ieder programma een paragraaf ‘wat gaat het kosten?’ met een tabel waarin de wijzigingen verwerkt zijn. Het algemeen beeld is dat wij in 2018 binnen de beschikbare middelen blijven. De prognose is dat er aan het eind van het jaar een positief saldo is van 988.000 euro (2,3% van de totale begroting). Bij de eerste bestuursrapportage was de verwachting dat er aan het eind van het jaar sprake zou zijn van een positief saldo van 108.000 euro. Het verschil wordt onder andere veroorzaakt door:

- een latere invulling van ontstane vacatures (€ 290.000);
- minder inhuur van specifieke kennis (€ 95.000);
- een voordeel op de telefoniekosten door een voordelige aanbesteding (€ 80.000);
- een verhoging van de BDuR-bijdrage en ontvangen subsidies (€ 198.000);
- onderuitputting op het multidisciplinair opleiding, trainen en oefenen budget (€ 35.000), onder andere doordat er dit jaar minder opleiding nodig was voor piketfunctionarissen (minder verloop);

Adresgegevens
Postbus 1453, 8001 BL Zwolle

Contactgegevens
T 088 - 119 70 00
E info@vrijsselland.nl
I www.vrijsselland.nl
@VRIJsselland

- een rentevoordeel, vanwege het doorschuiven van grote investeringen, onder andere door de latere levering van brandweervoertuigen en portofoons (€30.000).

Deze begrotingswijzigingen zijn verwerkt in de paragraaf 'wat gaat het kosten?' in de afzonderlijke programma's. Voor nadere informatie over de afwijkingen zie hoofdstuk 3 van de bestuursrapportage.

Bij de programmabegroting 2020 wordt beoordeeld in hoeverre de onderuitputting een structureel karakter heeft. Tegen deze achtergrond is het ook van belang om kennis te nemen van het feit dat er ontwikkelingen op ons af komen waarvan de financiële effecten op dit moment nog niet bekend zijn. Gedacht kan worden aan de invoering van de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra) en de vorming van de Landelijke Meldkamer. In het totale bestedingsperspectief van de veiligheidsregio is het daarom relevant om oog voor zowel voordelen, als aanstaande verplichtingen te hebben.

Bestemming positief saldo
De bestemming van het positieve saldo is onderdeel van de besluitvorming de jaarstukken 2018 in de vergadering van het algemeen bestuur op 3 juli 2019.

Procedure
We horen graag of u uw goedkeuring geeft om de begrotingswijzigingen door te voeren. U kunt gebruik maken van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen. Kunt u uw reactie voor 12 december mailen aan bestuurssecretariaat@vrijsselland.nl? We hebben het voornemen om de eerste bestuursrapportage op 12 december te laten vaststellen door het algemeen bestuur van Veiligheidsregio IJsselland. Uw reactie nemen wij mee tijdens de bespreking van dit onderwerp.

Tot slot
Wij hopen u op deze manier voldoende geïnformeerd te hebben. Indien u nog vragen heeft over deze brief kunt u contact opnemen met Marc Kool (088-1197411, m.kool@vrijsselland.nl) of Marjolein Fransen (088-1197362, m.fransen@vrijsselland.nl).

Het dagelijks bestuur van Veiligheidsregio IJsselland

Drs. H.J. Meijer
voorzitter

Drs. A.H. Schreuders
secretaris

bijlagen: Tweede bestuursrapportage 2018

Veiligheidsregio IJsselland

Brandweer | GHOR | Gemeenten | Politie

Tweede bestuursrapportage 2018

Veiligheid: voor elkaar

Concept, oktober 2018

Documentgegevens

Verspreiding

Nr.	Datum	Verspreid aan
0.1	1 september 2018	Managementteam, financieel adviseurs, teammanagers financiën, HRM, I&A, Facilitaire Zaken, GHOR, Risicobeheersing, Vakbekwaamheid, Repressie, Beheer & Techniek.

Aanlevering voor overleggen

Nr.	Aanlevering	Bespreking	Overleg
0.2	20 september 2018	25 september 2018	Managementteam – 1e bespreking
	04 oktober 2018	09 oktober 2018	Managementteam – 2e bespreking
0.3	11 oktober 2018	17 oktober 2018	Dagelijks bestuur
0.4	18 oktober 2018		Gemeenten
			Veiligheidskring
		12 december 2018	Algemeen bestuur

Documentbeheer/ eigenaar	Marc Kool en Marjolein Fransen
Projectleiders	Marc Kool en Marjolein Fransen
Vastgesteld door	Algemeen Bestuur
Datum vaststelling	12 december 2018
Digitale vindplaats	MyCorsaID: V18.005654

Veiligheidsregio IJsselland
Brandweer | GHOR | Politie | Gemeenten

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Beleidsmatige stand van zaken programma's	5
2.1	Inleiding	5
2.2	Programmamanagement	5
2.3	Programma Strategie & Beleid	6
2.4	Programma Brandweer	7
2.5	Programma Crisisbeheersing	13
2.6	Programma GHOR	16
2.7	Programma Bevolkingszorg	20
2.8	Programma Meldkamer	21
3	Financiële stand van zaken	24
3.1	Financiële wijzigingen	24
4	Bedrijfsvoering	26
Bijlage 1: Gewijzigde financiële overzichten		28
Bijlage 2: Toelichting op overschrijdingen opkomsttijden brandweer		30
Bijlage 3: Overzicht MOTO activiteiten 2018		31

1 Inleiding

In de Financiële verordening Veiligheidsregio IJsselland staat dat het dagelijks bestuur het algemeen bestuur informeert door middel van tussentijdse rapportages over de realisatie van de programmabegroting. Deze tweede bestuursrapportage betreft de tweede rapportage over de maanden januari t/m augustus 2018. Deze rapportage dient voor 1 november door het dagelijks bestuur aan het algemeen bestuur aangeboden te worden. De inrichting van de tussentijdse rapportages moet aansluiten bij de indelingssystematiek van de programmabegroting. De rapportages gaan in op afwijkingen in de lasten en baten (begrotingswijzigingen) en de geleverde prestaties.

In het volgende hoofdstuk gaan wij in op de beleidsmatige stand van zaken van de uitvoering van de programmabegroting. In hoofdstuk 3 volgt de financiële stand van zaken van de programmabegroting. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de bedrijfsvoering. Als bijlage zijn twee verplichte overzichten toegevoegd, namelijk het aangepaste overzicht taakvelden en baten en lasten.

In artikel 35, lid 5, van de Wet gemeenschappelijke regeling staat dat het dagelijks bestuur begrotingswijzigingen acht weken voordat zij door het algemeen bestuur worden vastgesteld, toezendt aan de raden van de deelnemende gemeenten. De raden kunnen bij het dagelijks bestuur hun zienswijze over de wijziging naar voren brengen. Deze wijzigingen staan in paragraaf 3.1.

2 Beleidsmatige stand van zaken programma's

2.1 Inleiding

We gaan in dit hoofdstuk eerst in op de stand van zaken van de twee speciaal benoemde programma's: Veilig Leven en Toekomstbestendige brandweer. Daarna gaan we in op de onderdelen van de programmabegroting. Daartoe dient de inrichting van deze eerste bestuursrapportage , conform de financiële verordening, aan te sluiten op de indelingssystematiek van de programmabegroting. De rapportage moet onder andere ingaan op afwijkingen in de geleverde prestaties. In dit hoofdstuk gaan we hierop in. In de begroting 2018 staan per programma de te behalen resultaten (wat willen we bereiken?) en de daaraan verbonden actiepunten (wat doen we daarvoor?). Deze komen in dit hoofdstuk in tabelvorm terug. Door middel van smileys is weergegeven wat de stand van zaken is. Een groene smiley geeft aan dat de uitvoering op schema ligt, een oranje smiley dat de uitvoering aandacht verdient en een rode smiley dat de prestatie naar verwachting niet gehaald wordt. Een oranje of rode smiley is voorzien van een toelichting in het opmerkingenveld.

2.2 Programmamanagement

Vanaf 2018 werken we met twee speciaal benoemde programma's. In deze paragraaf wordt de stand van zaken van deze programma's toegelicht.

Veilig Leven

Het doel van het programma Veilig leven is om in co creatie met andere organisaties te werken aan een verbeterd risicobewustzijn van inwoners in onze regio. Mede om daardoor de weerbaarheid en zelfredzaamheid van inwoners toe te laten nemen. Het programma bevindt zich weliswaar in de voorbereidende fase, maar heeft inmiddels wel enkele resultaten opgeleverd. Zo wordt momenteel integraal gewerkt aan de ambitie van het programma en is de publiekspagina op de website van onze regio aangepast, waardoor de handreikingen voor 'veilig leven' makkelijker te vinden zijn. In dit licht mag ook niet onvermeld blijven, dat de (standaard landelijke) brandpreventieweken in oktober in onze regio zijn uitgebreid met gezondheidsadviezen en daardoor meer integrale veiligheidsweken zijn geworden. Als organisatie zijn we dit jaar ook aangesloten bij het landelijke programma 'dementievriendelijke organisaties'. Daarnaast bereiden we, in samenspraak met de stichting AED, het regionale AED-netwerk uit door zeventien van de 35 brandweerkazernes uit te rusten met een voor het publiek toegankelijke AED. Deze AED komt op een voor iedereen bereikbare plaats. In de nabijheid van de overige 18 kazernes is al een AED aanwezig. De uitrol hiervan vindt naar verwachting plaats in het vierde kwartaal van 2018, dan wel het eerste kwartaal van 2019. Tot slot boeken we succes met een nieuwe, mobiele escaperoom met als thema 'veilig leven'. Tijdens de introductieweken van Hogeschool Saxion in Deventer en Hogeschool Windesheim in Zwolle hebben veel aankomende studenten hierdoor al gemerkt wat het effect is van bepaalde maatregelen om brand te voorkomen en de veiligheid te vergroten.

Toekomstbestendige Brandweer

Het doel van programma Toekomstbestendige brandweer is zorgdragen dat brandweer IJsselland ook in de toekomst nog met vrijwilligers, dichtbij onze inwoners en midden in de maatschappij georganiseerd kan worden. Waar mogelijk voorzien van moderne, passende en meer flexibele uitrukvormen. Uitwerking van de toekomstgerichte uitrukorganisatie vindt plaats. Met nog altijd de huidige 35 brandweerposten als uitgangspunt wordt, op basis van het risicoprofiel. het in te zetten materieel en de spreiding van de specialismen over de brandweerposten in de regio tegen het licht gehouden. Een voorstel tot wijzigingen wordt in wisselwerking met ploegleiders en de brandweerposten uitgewerkt. Nadat afstemming met het bestuur plaatsgevonden heeft, besluit het managementteam hier aan het eind van het jaar over. De wijzigingen in de uitrukorganisatie kunnen gevolgen hebben voor de gewenste beschikbaarheid van vrijwilligers op de verschillende uitrukposten. De wijzigingen in de uitrukorganisatie zijn toekomstgericht, waardoor implementatie zich over meerdere jaren uitspreidt. Het zal er niet toe leiden dat er gedwongen afscheid genomen wordt van vrijwilligers.

2.3 Programma Strategie & Beleid

Nr.	Resultaat	Acties	Realisatie	Opmerkingen
1.	Strategische koers en ambitie voor de periode 2019 tot 2022.	We werken samen met de gemeenten en andere samenwerkingspartners een nieuw beleidsplan 2019-2022 uit en laten dit vaststellen door het algemeen bestuur.		Het concept is gereed. Consultatie start in oktober. Planning vaststelling in algemeen bestuur in december.

Wat gaat het kosten?

Programma STRATEGIE & BELEID	Begroting 2018 na 1e bestuursrapp.	Incidentele begrotingswijz. 2e bestuursrapp.		Begroting 2018 na 2e bestuursrapp.
Exploitatielasten programma (directe kosten)	€ 176.435			€ 176.435
Exploitatiebaten programma (directe baten)	€ -20.150			€ -20.150
Geraamde saldo baten en lasten	**€ 156.285**			**€ 156.285**
Onttrekking reserves				
Storting reserves				
Geraamd resulaat	**€ 156.285**			**€ 156.285**

2.4 Programma Brandweer

Nr.	Resultaat	Acties	Realisatie	Opmerkingen
1.	We beperken en voorkomen brand en ongevallen bij brand bij burgers, bedrijven en instellingen.	We geven invulling aan de rol van bevoegd gezag ten aanzien van BRZO-bedrijven en vervullen de wettelijke taak van adviseur externe veiligheid; We maken per aangesloten gemeente heldere afspraken over de te leveren inspanning op het gebied van advisering en toezicht en komen deze na; We geven invulling aan het kennispunt brandvei-		Per gemeente zijn jaarplannen opgesteld, de voortgang wordt ambtelijk besproken.

Nr.	Resultaat	Acties	Realisatie	Opmerkingen
	We zorgen ervoor dat de zelfredzaamheid van burgers en bedrijven wordt vergroot.	ligheid binnen de RUD (sinds 1 januari 2018: Omgevingsdienst); We maken, samen met de posten, burgers, bedrijven en instellingen bewust van veilige en onveilige situaties (brandveilig leven).		Dit jaar ligt de focus op de doelgroep kinderen. Een structurele aanpak op basisscholen wordt geïmplementeerd. De inzet van vrijwilligers blijkt niet overal mogelijk. Om meer continuïteit te kunnen leveren, wordt een voorstel uitgewerkt voor een alternatieve invulling van de benodigde capaciteit.
2.	Alle repressieve brandweermedewerkers zijn opgeleid, conform het Besluit veiligheidsregio's.	We stellen het Meerjaren Opleidingsplan bij, onder andere op basis van de vanuit repressie gewenste behoefte.		Alle repressieve medewerkers zijn conform het Besluit opgeleid. Het meerjaren opleidingsplan is in ontwikkeling en volgt op de toekomstgerichte uitrukorganisatie, die dit jaar wordt vastgesteld.

3.	Alle repressieve brandweermedewerkers oefenen, volgens de Leidraad Oefenen en zijn hiermee maximaal toegerust op hun taak.	We maken voor iedere functie een oefenprofiel op basis van de Branchestandaarden. Het oefenprogramma sluit hier op aan en bevat tevens ruimte om lokale risico's te beoefenen. Dit programma is afgestemd met multidisciplinaire partners. Het oefenprogramma wordt jaarlijks geactualiseerd.		
4.	De brandweer voldoet wat betreft de basis brandweerzorg aan de opkomsttijden zoals die zijn gesteld in het bestuurlijk vastgestelde dekkingsplan.	Organiseren van de basisbrandweerzorg binnen de vastgestelde normen. In het dekkingsplan zijn de risicolocaties vermeld, inclusief de voorgenomen risico-reducerende maatregelen zoals voorlichtingsacties. Die gaan we samen met de lokale ploegen uitvoeren. Jaarlijks rapporteren we over de opkomsttijden en de risicomaatregelen. We ontwikkelen een dynamisch dekkingsplan waarbij ten alle tijde in een digitale geografische omgeving bekeken kan worden hoe het staat met de opkomsttijden, afgezet tegen het (brand)risicoprofiel. Het proces Repressie voert na een woningbrand een klanttevredenheidsonderzoeken uit bij de bewoners. Hierover wordt gerapporteerd.		Van jan t/m aug is in 82% v.d. uitrukken voldaan aan de normtijden uit het dekkingsplan. Zie voor een toelichting hierop bijlage 2. We zijn bezig met het project Toekomstbestendige uitrukorganisatie om in de toekomst zo goed mogelijk te blijven voldoen aan de opkomsttijden.
5.	De brandweer draagt zorg voor het uitvoeren van specialistische taken zoals optreden bij waterongevallen, verkeersongevallen, natuurbranden en ongevallen	We hebben operationele eenheden waterongevallenbestrijding (waaronder duikers), eenheden t.b.v. ongevallenbestrijding gevaarlijke stoffen (waaronder gaspakdragers) en eenheden t.b.v. technische hulpverlening en natuurbrandenbe-		

Nr.	Resultaat	Acties	Realisatie	Opmerkingen
	met gevaarlijke stoffen.	strijding. We werken met andere regio's samen op het gebied van de inzet van gaspakkenteams.		
6.	We realiseren maatwerk in de uitruk/ inzet conform dekkingsplan. We rukken vraaggestuurd uit (niet te veel, niet te weinig personeel en materieel aanwezig bij een incident).	Daar waar we nu al uitrukken met vier mensen op een brandweervoertuig (Giethoorn, Oldemarkt en Zwolle) brengen we deze werkwijze in lijn met de visie Uitruk op Maat.		De inspectie J&V heeft aangegeven dat er een risico-inventarisatie en -evaluatie uitgevoerd moet worden voor het uitrukken met 4 mensen op 1 voertuig. Deze is naar verwachting in het 4e kwartaal gereed. Eventuele aandachtspunten worden uitgevoerd.
7.	Het aantal nodeloze meldingen wordt over een periode van drie jaar (2017 – 2020) jaarlijks met 10% verminderd.	We dringen het aantal nodeloze meldingen structureel terug door het verificatieproces op automatische meldingen te bevorderen en de notoire veroorzakers van nodeloze alarmeringen te bezoeken en met hen afspraken te maken over de oorzaken en oplossingen van nodeloze meldingen.		Tot 1 september 2018 is sprake van een vermindering van 15% t.o.v. dezelfde periode in 2017.
8.	We zorgen ervoor dat relevante informatie uit vergunningen en het toezicht beschikbaar is t.b.v. een effectieve incidentbestrij-	Er is afgesproken van welke objecten we informatie op het brandweervoertuig willen hebben. We werken nu aan (een inventarisatie van) de hier-		

Nr.	Resultaat	Acties	Realisatie	Opmerkingen
	ding.	voor benodigde personele capaciteit.		
9.	We hebben aandacht voor de gezondheidsrisico's voor brandweerhulpverleners bij specifieke locaties en omstandigheden.	We oefenen de repressieve medewerkers structureel op het gebied van arbeidshygiëne.		We passen dit ook toe bij het repressief optreden.
10.	We leren van evaluaties van incidenten en oefeningen door de inzet van een actief leeragentschap.	We nemen 'lessons learned' uit evaluaties in het oefenprogramma op. De uitkomsten van evaluaties zijn standaard onderdeel van het oefenprogramma en zijn mede bepalend voor de inhoudelijke invulling van oefeningen. De uitkomsten van evaluaties worden anders gepresenteerd (bijv. door filmpjes en Infographics) en het accent ligt meer op individuele coaching van medewerkers.		Op basis van opgedane ervaring geven we op een meer pragmatische manier invulling aan het evalueren en zijn er prioriteiten gesteld om te zorgen dat belangrijke leerervaringen in elk geval in het oefenprogramma terugkomen.
11.	We zorgen ervoor dat het materieel en materiaal voor de operationele processen veilig, betrouwbaar, geschikt en beschikbaar is.	We verwerven nieuw materieel/materiaal op basis van ontwikkelingen in en uitkomsten van het repressief dekkingsplan. Een belangrijke aanbesteding die in 2018 wordt afgerond is de aanbesteding van 23 tankautospuiten en het redgereedschap. We onderhouden en beheren het materieel/ ma-		Overall lopen de investeringen nog achter op de planning, maar we lopen hier wel jaarlijks op in. De aanbestedingen van de tankautospuiten en het redgereedschap zijn afgerond. De eerste tankautospuiten worden in 2019 geleverd. Het materieel/materiaal is

Nr.	Resultaat	Acties	Realisatie	Opmerkingen
		teriaal, conform het materieelplan.		vanaf 2018 volgens meerjarige onderhoudsplanning (MJOP) beheerd en onderhouden.

Wat gaat het kosten?

Programma BRANDWEER	Begroting 2018 na 1e bestuursrapp.	Incidentele begrotingswijz. 2e bestuursrapp.		Begroting 2018 na 2e bestuursrapp.
Exploitatielasten programma (directe kosten)	€ 28.843.411	€ -158.000	V	€ 28.685.411
Exploitatiebaten programma (directe baten)	€ -321.020	€ -90.000	V	€ -411.020
Geraamde saldo baten en lasten	**€ 28.522.391**	**€ -248.000**	**V**	**€ 28.274.391**
Onttrekking reserves	€ -207.699			€ -207.699
Storting reserves	€ 598.688			€ 598.688
Geraamd resulaat	**€ 28.913.380**	**€ -248.000**	**V**	**€ 28.665.380**

V voordeel
N nadeel

Algemene dekkingsmiddelen	Begroting 2018 na 1e bestuursrapp.	Incidentele begrotingswijz. 2e bestuursrapp.		Begroting 2018 na 2e bestuursrapp.
Exploitatielasten programma (directe kosten)				
Exploitatiebaten programma (directe baten)	€ -39.817.574	€ -78.000	V	€ -39.895.574
Geraamde saldo baten en lasten	**€ -39.817.574**	**€ -78.000**	**V**	**€ -39.895.574**
Onttrekking reserves	€ -450.360			€ -450.360
Storting reserves	€ 90.428			€ 90.428
Geraamd resulaat	**€ -40.177.506**	**€ -78.000**	**V**	**€ -40.255.506**

V voordeel
N nadeel

2.5 Programma Crisisbeheersing

Nr.	Resultaat	Acties	Realisatie	Opmerkingen
1.	Wij zorgen, in samenwerking met de hulpdiensten en crisispartners, voor een betrouwbare, op zijn taak toegeruste crisisorganisatie. Hiertoe bevorderen we dat de crisisfunctionarissen:	• We werven en selecteren nieuwe functionarissen volgens de PROF. • We voeren een 18-maandelijks programma multidisciplinair opleiden, trainen en oefenen (moto) uit dat gericht is op ons risicoprofiel en een uitwerking is van het oefenbeleidsplan.		Er wordt een strategische personeelsplanning opgesteld. Deze is naar verwachting in het 1e kwartaal 2019 ge-

Nr.	Resultaat	Acties	Realisatie	Opmerkingen
	• Competent zijn; • opgeleid, getraind en geoefend zijn, conform het risicoprofiel; • Informatiegestuurd optreden; • in crisisruimten werken, die voldoen aan de eisen.	• We bevorderen het informatiegestuurd optreden tijdens de activiteiten van het motoprogramma. • We evalueren inzetten en oefeningen op basis van het evaluatiebeleid. • We beheren crisisruimten zodanig dat zij 24/7 operationeel beschikbaar zijn voor de crisisteams. • We werken de mogelijkheden voor een bredere inzet van (mechanismen in) de crisisorganisatie, nader uit.		reed. Bijlage 3 toont de MOTO[1]-activiteiten in 2018. Het programma gaat qua looptijd synchroon lopen met de brandweer. Dat betekent een 12-maandelijks programma. Het MOTO evaluatiebeleid wordt overgenomen door diverse veiligheidsregio's voor benchmarking en om een systeem van kwaliteit en vergelijkbaarheid te ontwikkelen.
2.	Aan de hand van het nieuwe risicoprofiel, leveren we een bijdrage aan het risicogericht werken in onze regio, door te participeren in sa-	• We nemen deel aan de volgende samenwerkingsverbanden: 1. Overstromingen/hoogwater (regionaal programma IJssel-Vecht delta);		Uit de visitatie blijkt dat onze convenantpartners verwachten dat Veiligheidsregio IJssel-

[1] MOTO = Multidisciplinair Opleiden Trainen en Oefenen.

Nr.	Resultaat	Acties	Realisatie	Opmerkingen
	menwerkingsverbanden rondom de geprioriteerde risico's en mogelijk maatwerk te leveren op lokale risico's. Doel van een samenwerkingsverband is om te werken aan een gezamenlijke aanpak die bijdraagt aan het voorkomen, beperken en bestrijden van het specifieke risico.	2. Uitval nutsvoorziening (landelijk project continuïteit van de samenleving); 3. Evenementenveiligheid (regionaal netwerk LiveEvents); 4. Nucleaire veiligheid en stralingsbescherming (samenwerking met defensie en VR Twente); • We voeren de samenwerkingsafspraken met onze convenantpartners uit, zoals deze zijn vastgelegd in de afsprakenlijsten. We stimuleren de lokale verbondenheid en bieden maatwerk om veiligheid te stimuleren		land proactiever invulling geeft aan haar rol binnen het netwerk. Dit is inmiddels opgepakt, o.a. door de instelling van accountmanagers en de inbreng van partners bij de ontwikkeling van onze beleidsagenda.

Wat gaat het kosten?

Programma CRISISBEHEERSING	Begroting 2018 na 1e bestuursrapp.	Incidentele begrotingswijz. 2e bestuursrapp.		Begroting 2018 na 2e bestuursrapp.
Exploitatielasten programma (directe kosten)	€ 719.525	€ -45.000	v	€ 674.525
Exploitatiebaten programma (directe baten)	€ -	€ -30.000	V	€ -30.000
IN PREP subsidie (incidenteel directe kosten)	€ 164.667	€ -		€ 164.667
IN PREP subsidie (incidenteel directe baten)	€ -164.667	€ -		€ -164.667
Geraamde saldo baten en lasten	**€ 719.525**	**€ -75.000**	**V**	**€ 644.525**
Onttrekking reserves	€ -			
Storting reserves	€ -			
Geraamd resulaat	**€ 719.525**	**€ -75.000**	**V**	**€ 644.525**

V voordeel
N nadeel

2.6 Programma GHOR

Nr.	Resultaat	Acties	Realisatie	Opmerkingen
1.	Een goede professionele geneeskundige hulpverlening bij ongevallen, rampen en crises (GHOR). De organisatie voor de (operatio-	We meten de prestaties en rapporteren hierover in managementrapportages. Het landelijk rapport Aristoteles benoemt één indicator waarover aan het bestuur moet worden gerap-		

Nr.	Resultaat	Acties	Realisatie	Opmerkingen
	nele) GHOR voldoet aan één normenset. Deze in 2015 i.s.m. de actoren overeengekomen set geldt als toetsingsinstrument voor de corebusiness van de GHOR.	porteerd: 100% van de GHOR-functionarissen is opgeleid, getraind en geoefend overeenkomstig de gestelde eisen in het Jaarplan GHOR-OTO. Daarnaast wordt in dit kader invulling gegeven aan de reguliere taken van het GHOR-bureau zoals onder andere de GHOR-inbreng in de Meldkamer Oost Nederland, advisering gemeenten, opleidingen en oefeningen, planvorming en informatievoorziening. De voorbereiding op het gebied van de continuïteit van zorg bij de care-instellingen vraagt extra aandacht.		De extra aandacht heeft geleid tot een betere voorbereiding op rampen en crises. De twee branden bij locaties van Driezorg in Zwolle hebben hier ook aan bijgedragen.
2.	Goede bovenregionale samenwerking. Er is sprake van aantoonbare bovenregionale samenwerking op het gebied van de operationele (warme) en GHOR-bureau (koude) organisatie.	We rapporteren met een heldere opsomming van de concrete ontwikkelingen, vooral ten aanzien van de samenwerking (zo wel warm/operationeel als koud/GHOR-bureau) met de GHOR van de VNOG		

Nr.	Resultaat	Acties	Realisatie	Opmerkingen
	Dit in het kader van de unité de doctrine (Veiligheidsberaad 2013), de LMO-ontwikkelingen en de efficiencybehoefte.			
3.	Zelfredzamere burgers.	Inventarisatie van koepels[2] van verminderd zelfredzamen en implementatie van de vraag van de koepels. Evaluatie van de invulling door het Nederlandse Rode Kruis op het gebied van workshops Eerste Hulp Aan Kinderen en reanimatie. Implementatie workshop levensreddende handelingen.		We organiseren samen met koepels activiteiten voor specifieke doelgroepen, b.v. EHBO voor blinden. Dit past ook in de lijn van de beleidsagenda, waarin we ernaar streven dat burgers en bedrijven beter in staat zijn zelf crises te voorkomen en te bestrijden. In de eerste 8 maanden van 2018 heeft het Rode Kruis aangeboden: 33 workshops eerste hulp aan baby's en kinderen

[2] Organisaties die betrokken zijn bij niet zelfredzame mensen, met name instellingen voor 24-uurszorg, maar bijvoorbeeld ook organisaties voor mensen met een specifieke culturele achtergrond of voor mensen met een lichamelijke beperking.

Nr.	Resultaat	Acties	Realisatie	Opmerkingen
				(377 deelnemers) en 38 reanimatie- cursussen (270 deelnemers). Er zijn 21 workshops levensreddend handelen aangeboden en nog twee gepland (totaal aantal verwachte deelnemers 525).

Wat gaat het kosten?

Programma GHOR	Begroting 2018 na 1e bestuursrapp.	Incidentele begrotingswijz. 2e bestuursrapp.		Begroting 2018 na 2e bestuursrapp.
Exploitatielasten programma (directe kosten)	€ 1.029.195	€ -47.000	V	€ 982.195
Exploitatiebaten programma (directe baten)				
Geraamde saldo baten en lasten	**€ 1.029.195**	**€ -47.000**	**V**	**€ 982.195**
Onttrekking reserves				
Storting reserves				
Geraamd resulaat	**€ 1.029.195**	**€ -47.000**	**V**	**€ 982.195**

V voordeel
N nadeel

2.7 Programma Bevolkingszorg

Nr.	Resultaat	Acties	Realisatie	Opmerkingen
1.	Bevolkingszorg functioneert als een team bij het voorkomen van, het voorbereiden op en het bestrijden van rampen en crises en de gevolgen daarvan voor mens, dier en milieu.	Crisisfunctionarissen halen de normtijden. Crisisfunctionarissen worden voorzien van de middelen, die nodig zijn voor het goed uitvoeren van hun functies. Alle relevante documenten en informatie is actueel en digitaal toegankelijk.		De bezetting van de pool met crisisfunctionarissen heeft permanent aandacht. Alle piketvormen zijn gevuld en operationeel.
2.	Medewerkers van het team Bevolkingszorg vormen een betrouwbaar, op hun taak toegerust team. Hiertoe bevorderen we dat de functionarissen van het team Bevolkingszorg: – competent zijn; – opgeleid, getraind en geoefend zijn; – informatiegestuurd optreden; – gefaciliteerd worden in de uitvoering van hun taken.	Functionarissen bevolkingszorg zijn opgeleid en geoefend volgens het monodisciplinair meerjarenplan opleiden, trainen en oefenen (OTO-plan). Deelname is minstens 90%. Functionarissen bevolkingszorg zijn, waar daartoe aangewezen, opgeleid en geoefend volgens het multidisciplinair meerjaren OTO- plan. Sleutelfunctionarissen worden getraind in het automatiseringssysteem LCMS. Nieuwe medewerkers worden binnen drie maanden opgeleid. Er worden oefeningen georganiseerd met relevante partners (25% van de oefeningen).		Er draait een aanvullend opleidingsprogramma voor functionarissen op het gebied van crisiscommunicatie. Eind 2018 zijn alle specialisten crisiscommunicatie geëxamineerd en getoetst volgens de landelijke (IFV) norm. De eerste fase training nieuwe collegeleden is afgerond. Fase 2 start begin 2019.

Wat gaat het kosten?

Programma BEVOLKINGSZORG	Begroting 2018 na 1e bestuursrapp.	Incidentele begrotingswijz. 2e bestuursrapp.		Begroting 2018 na 2e bestuursrapp.
Exploitatielasten programma (directe kosten)	€ 414.713			€ 414.713
Exploitatiebaten programma (directe baten)	€ -139.596			€ -139.596
Geraamde saldo baten en lasten	**€ 275.117**			**€ 275.117**
Onttrekking reserves				
Storting reserves				
Geraamd resulaat	**€ 275.117**			**€ 275.117**

2.8 Programma Meldkamer

Nr.	Resultaat	Acties	Realisatie	Opmerkingen
1.	Alarmeren van die eenheden die het snelst ter plekke kunnen zijn.	Brandweer werkt aan een dynamisch dekkingsplan waar de inzet en kwaliteit van de meldkamers een integraal onderdeel van uitmaken. Multidisciplinair is de opschaling en de rolneming van de calamiteitencoördinator (caco) een belangrijk aandachtspunt.		De Caco-functie is een neventaak van centra-listen die daar speciaal voor zijn opgeleid. De

Nr.	Resultaat	Acties	Realisatie	Opmerkingen
				bezetting is in de praktijk soms een knelpunt vanwege het feit dat het tijd kost nieuwe mensen op te leiden en ziekte onder personeel. De verantwoordelijke kolommen (politie, brandweer en ambulancedienst) spannen zich gezamenlijk in om het rooster weer continu bezet te krijgen.
2.	Terugdringen van het aantal nodeloze meldingen.	Bij een automatische alarmering wordt bij daarvoor van te voren bepaalde abonnees eerst de melding geverifieerd door middel van contrabellen. Daarnaast wordt een aantal nevenwerkzaamheden voor het Openbaar brandmeldsysteem uitgevoerd door centralisten. Dit bestaat onder meer uit het acteren op storingen en het behandelen van verzoeken tot testen van een installatie.		Dit jaar is het aantal abonnees uitgebreid waarbij meldingen door de meldkamer worden geverifieerd. Mede daardoor is tot 1 september een reductie gehaald van 15%.

Wat gaat het kosten?

Programma MELDKAMER	Begroting 2018 na 1e bestuursrapp.	Incidentele begrotingswijz. 2e bestuursrapp.		Begroting 2018 na 2e bestuursrapp.
Exploitatielasten programma (directe kosten)	€ 973.971			€ 973.971
Exploitatiebaten programma (directe baten)	€ -175.000			€ -175.000
Project Landelijke Meldkamer Organisatie (Incidenteel)	pm	pm		pm
Geraamde saldo baten en lasten	**€ 798.971**			**€ 798.971**
Onttrekking reserves				
Storting reserves				
Geraamd resulaat	**€ 798.971**			**€ 798.971**

3 Financiële stand van zaken

3.1 Financiële wijzigingen

In deze tweede bestuursrapportage geven wij een doorkijk voor de rest van het jaar. Wij hebben geprobeerd om een zo zorgvuldig mogelijke prognose te maken. Het algemeen beeld is dat de veiligheidsregio in 2018 binnen de beschikbare middelen blijft en de prognose is dat we aan het eind van het jaar een positief resultaat hebben van 988.000 euro (2,3% van de totale begroting). Bij de eerste bestuursrapportage was een positief resultaat voorzien van 108.000 euro. De incidentele financiële afwijkingen van 880.000 euro ten opzichte van de eerste bestuursrapportage zijn hieronder weergegeven en toegelicht. De afwijkingen zijn de totalen van alle programma's samen.

Vacatureruimte
In diverse teams is in de loop van het jaar een vacature ontstaan. De opvulling van deze vacatures duurde in een aantal gevallen wat langer dan verwacht. Dit leidde ertoe dat vertragingen zijn ontstaan op het gebied van organisatieontwikkeling, grootschalige inkooptrajecten, informatievoorziening en het gevolg geven aan verbeterpunten uit evaluaties. Hierdoor is wel een incidenteel voordeel van 290.000 euro ontstaat.

Bedrijfsvoering
Binnen bedrijfsvoering van de veiligheidsregio is er sprake van diverse onderuitputtingen, namelijk:

- minder inhuur noodzakelijk van specifieke kennis: 95.000 euro;
- een voordeel op de telefoniekosten van 80.000 euro door een aanbesteding;
- afname van portokosten en (vak)literatuur van totaal 35.000 euro;
- diverse overige onderuitputting van 21.000 euro, onder andere minder kantoorartikelen noodzakelijk in 2018.

In totaal een bedrag van 231.000 euro aan incidentele onderuitputting.

Incidentele inkomsten
Er zijn in 2018 twee subsidies (IN PREP en Impuls omgevingsveiligheid) ontvangen van in totaal 94.000 euro. Dit is een incidentele vergoeding van gemaakte uren van eigen medewerkers deze twee taken.

Verder is er op 25 juni 2018 een bericht van het ministerie van Justitie en Veiligheid ontvangen dat het kabinet heeft besloten om dit jaar over te gaan tot het toekennen van een loonbijstelling. Voor het jaar 2018 betekent dit een incidentele meevaller van 78.000 euro. Ook is de meerjarige doorwerking van de loonbijstelling 2018 verwerkt in de voorlopige uitkering. De voorlopige Brede Doel uitkering Rampenbestrijding (BDuR) voor Veiligheidsregio IJsselland is vastgesteld op 5.798.074 euro en dat is 46.124 euro positiever dan waarvan in de begroting 2019 (opgesteld februari 2018) is uitgegaan. Hierbij is ook rekening gehouden met de mutaties in de verdeelmaatstaven welke in het landelijk rekenmodel worden gehanteerd.

Ook zijn er detacherings-/ uitkeringsvergoedingen ontvangen. Deze zijn slechts deels ingezet voor tijdelijke vervanging, waardoor er sprake is van een incidenteel voordeel van 26.000 euro.

ICT
Binnen de ICT-budgetten van de brandweer is sprake van incidentele onderuitputting van 45.000 euro. Dit wordt veroorzaakt door het ontwikkelen van twee systemen. Deze kosten worden naar verwachting vanaf 2019 wel gemaakt.

Opleiden en oefenen
Binnen het Veiligheidsbureau is dit jaar een incidentele onderuitputting van het budget voor opleiden en oefenen van 35.000 euro. Onder andere doordat er dit jaar minder budget nodig was voor het opleiden van nieuwe piketfunctionarissen (minder verloop).

Rente
Door het doorschuiven van grote investeringen door latere levering van de leverancier of ontwikkeling van een visie (tankautospuit, bevelvoerdersportofoons, hulpverleningsvoertuigen en WTS500) is het dit jaar niet noodzakelijk om een langlopende lening af te sluiten. Dit veroorzaakt in 2018 een rentevoordeel van 30.000 euro.

Overige budgetten
Binnen de overige budgetten van de begroting van de veiligheidsregio is sprake van een incidentele onderuitputting van 51.000 euro. Deze wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door lagere kosten specialisme technische hulpverlening.

Incidentele begrotingswijziging
De financiële afwijkingen worden incidenteel via een begrotingswijziging verwerkt in de begroting van 2018. Dit betekent een incidentele bijstelling van de budgetten in 2018, zodat wij bij de jaarrekening 2018 minder hoeven toe te lichten.

In hoofdstuk 2 is per programma aangegeven wat de gevolgen zijn. Er is per programma een geactualiseerde tabel *wat gaat het kosten?* toegevoegd.

4 Bedrijfsvoering

Financiën

Na de afronding van de implementatie van het nieuwe financiële systeem is met name gewerkt aan de robuustheid van de applicatie en het vergroten van de toegankelijkheid van de financiële informatie voor de budgetbeheerders. Hierdoor kan directe financiële sturing diep in de organisatie op het laagst mogelijke niveau plaatsvinden. Ook zijn de rapportagemogelijkheden uitgebreid en heeft de zoekfunctie een impuls gekregen.

Op 18 april 2019 zijn wij wettelijke verplicht (EU/2014/55, NL/Aanbestedingswet) om e-facturen die voldoen aan de Europese norm (EN-16931) te kunnen ontvangen en verwerken. Aangezien er geen verplichtingen gelden ten aanzien van de kanaalkeuze heeft een aanbestedingsprocedure geleid tot de selectie van een leverancier. Gekoerst wordt om nog voor het einde van dit jaar de eerste stappen in de implementatie te hebben afgerond, zodat ingebruikname tijdig kan worden gerealiseerd.

Zoals in de vorig jaar vastgestelde financiële beheersverordening is benoemd actualiseren we periodiek ons financieel beleid. Een nieuw treasurystatuut en een nota reserves en voorzieningen zullen in het najaar ter bestuurlijke besluitvorming worden voorgedragen.

HRM

Begin 2018 zijn een nieuw financieel en een nieuw personeelssysteem in gebruik genomen. De implementatie van beide systemen is inmiddels afgerond. Inmiddels verkennen we de doorontwikkeling van het systeem met aanvullende applicaties waardoor arbeidsintensieve processen zoals werving en selectie en indiensttredingen en mutaties worden vereenvoudigd. Deze doorontwikkeling zal in 2019 plaats vinden.

In het kader van de doorontwikkeling van onze organisatie zijn we dit voorjaar van start gegaan met een leiderschapsontwikkeltraject. Alle leidinggevenden nemen hier aan deel. In samenwerking met trainingsbureau ELLLA is dit programma uitgewerkt. Als resultaat van dit collectieve traject streven we een collectieve leiderschapsstijl met ruimte voor het individu, waarbij we betekenis geven aan hetgeen waar Veiligheidsregio IJsselland voor staat. Tegelijkertijd aan het leiderschapsontwikkeltraject is de VR-Academy geïmplementeerd. Dit is een platform dat aan alle medewerkers opleidingen biedt in het kader van persoonlijke ontwikkeling. Deze opleidingen worden zowel klassikaal als in een e-learning vorm aangeboden. Het opleidingsaanbod van de Talentenregio en Meester in je werk (A+O Fonds) wordt hier tevens in meegenomen. Er wordt veel gebruik gemaakt van de e-learn trainingen evenals het aanbod van de klassikale trainingen.

Informatisering en automatisering (I&A) en Facilitaire Zaken

Team I&A heeft voor alle brandweerposten de netwerkinfrastructuur vernieuwd. Op alle posten is nieuwe apparatuur geïnstalleerd waardoor beveiliging en centraal beheer zijn verbeterd.

De pilot van het team I&A, in samenwerking met Facilitaire Zaken en het team Beheer & Techniek, is uitgevoerd en succesvol afgerond. De beheerapplicatie gaat nu stapsgewijs worden vervangen voor de ondersteunende processen van deze drie teams.

Team I&A heeft een start gemaakt met de vernieuwing van de Citrix kantoorautomatisering waarmee alle werkplekken worden gefaciliteerd. Hierbij wordt ook gewerkt aan de vervanging van de middelen voor extra beveiligd inloggen bij het werken buiten de kantoorlocaties. Daarnaast is gestart met de vernieuwing van de Werkstijlen en de (ICT) faciliteiten die per werkstijl worden aangeboden.

Het project 'Toegang beheer kazernes' is afgerond. Alle kazernes zijn voorzien van een generiek toegangssysteem. Enkele kinderziektes in het systeem werden verholpen.

Het project 'Digitaal archief' is afgerond en het vervangingsbesluit is bestuurlijk vastgesteld. Het besluit is met terugwerkende kracht met ingang van 1 januari 2018 vastgesteld, op basis van hybride (zowel analoog als digitaal)archiefvoering.

Facilitaire Zaken is, samen met het team Beheer & Techniek, het project 'Schoon werken' gestart. Dit project is gericht op het bieden van optimale bescherming aan het brandweerpersoneel bij blootstelling aan werkgerelateerde risico's.

De Europese aanbestedingen binnen team Facilitair verlopen volgens planning.

Financieel kader

Voor Bedrijfsvoering is ook een zo zorgvuldig mogelijke prognose gemaakt voor de rest van het jaar. De verwachting is een positief resultaat van 231.000 euro, zoals in hoofdstuk 3 is beschreven en toegelicht.

Bijlage 1: Gewijzigde financiële overzichten

Hieronder een gewijzigd overzicht baten en lasten:

Jaar 2018	Baten	Lasten	Saldo
Programma Strategie & Beleid	€ -20.150	€ 176.435	€ 156.285
Programma Brandweer	€ -411.020	€ 28.685.411	€ 28.274.391
Programma Crisisbeheersing	€ -30.000	€ 674.525	€ 644.525
Programma GHOR	€ -	€ 982.195	€ 982.195
Programma Bevolkingszorg	€ -139.596	€ 414.713	€ 275.117
Programma Meldkamer	€ -175.000	€ 973.971	€ 798.971
Algemene dekkingsmiddelen	€ -39.895.574	€ -	€ -39.895.574
Overige baten en lasten (flexibele schil)	€ -	€ 429.560	€ 429.560
Overhead	€ -2.472.254	€ 9.787.728	€ 7.315.474
Heffing VPB	€ -	€ -	€ -
Bedrag onvoorzien	€ -	€ -	€ -
Saldo van baten en lasten	€ -43.143.594	€ 42.124.537	€ -1.019.057
Toevoeging aan de reserve programma brandweer	€ -	€ 689.116	€ 689.116
Onttrekking aan de reserves algemene dekkingsmiddelen	€ -658.059	€ -	€ -658.059
Resultaat	**€ -43.801.653**	**€ 42.813.653**	€ -988.000

Hieronder een gewijzigd overzicht taakvelden:

Jaar 2018	Baten	Lasten	Saldo
0.1 Bestuur	€ -20.150	€ 176.435	€ 156.285
0.4 Overhead	€ -2.472.254	€ 9.787.728	€ 7.315.474
0.5 Treasury	€ -	€ -	€ -
0.8 Overige baten en lasten	€ -	€ 429.560	€ 429.560
0.9 Vennootschapsbelasting	€ -	€ -	€ -
0.10 Mutaties reserves	€ -658.059	€ 689.116	€ 31.057
0.11 Resultaat van de rekening baten en lasten	€ -	€ -	€ -
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	€ -40.651.190	€ 31.497.314	€ -9.153.876
2.1 Verkeer en vervoer	€ -	€ 233.500	€ 233.500
8.3 Wonen en bouwen	€ -	€ -	€ -
	€ -43.801.653	**€ 42.813.653**	**€ -988.000**

Een gewijzigde specificatie van het taakveld overhead (0.4):

Jaar 2018	Baten	Lasten	Saldo
Bedrijfsvoering	€ -2.334.254	€ 7.026.793	€ 4.692.539
Directie	€ -	€ 513.903	€ 513.903
Bestuur, beleid en communicatie	€ -138.000	€ 1.073.535	€ 935.535
Managers	€ -	€ 582.086	€ 582.086
Management ondersteuning	€ -	€ 591.411	€ 591.411
	€ -2.472.254	**€ 9.787.728**	**€ 7.315.474**

Bijlage 2: Toelichting op overschrijdingen opkomsttijden brandweer

Inleiding

Van januari t/m augustus is in 82% van de uitrukken voldaan aan de normtijden uit het dekkingsplan. Bij 18% van de incidenten wordt de opkomsttijd dus overschreden. Bij driekwart van deze overschrijdingen is deze overschrijding onder de twee minuten.

De opkomsttijd bestaat uit de verwerkingstijd op de meldkamer, de uitruktijd (de tijd tussen alarmering en het uitrukken van het brandweervoertuig) en de aanrijtijd (de tijd tussen het wegrijden uit de post en de aankomst op de incidentlocatie). De overschrijdingen doen zich zowel voor bij de verwerking, het uitrukken en het aanrijden. Hieronder worden de oorzaken hiervan kort benoemd.

Oorzaken overschrijding tijdens het verwerken van de melding

Bij automatische brandmeldingen wordt tegenwoordig door de meldkamer contact opgenomen met het desbetreffende bedrijf om te checken of er daadwerkelijk sprake is van brand. Aangezien deze meldingen in circa 95% van de gevallen 'nodeloos' zijn, neemt daardoor het aantal nodeloze uitrukken af. Dit nabellen bij automatische meldingen zorgt echter wel voor langere opkomsttijden indien het wel gewenst is dat de brandweer ter plaatse komt, omdat het voertuig maximaal twee minuten op de uitslag hiervan wacht.

Oorzaken overschrijdingen tijdens het uitrukken

Het zijn vooral vrijwillige posten die de uitruktijden overschrijden (en niet de posten met beroepsbrandweer). Dat is natuurlijk niet zo vreemd, aangezien de vrijwilligers niet op de post verblijven, maar eerst van hun huis, werk of een andere locatie moeten komen. De uitruktijd is hiermee grilliger van aard. Daarnaast blijkt een oorzaak van de overschrijdingen tijdens het uitrukken te maken te hebben met de weersinvloeden waardoor het langer duurt voordat een vrijwilliger op de post arriveert.

Oorzaken overschrijdingen tijdens het aanrijden

De oorzaken van overschrijdingen op het gebied van het aanrijden komen ook door weersinvloeden, maar ook doordat het brandweervoertuig wat gealarmeerd wordt zich niet in de post bevindt. Dit is aan de orde wanneer het voertuig vertrekt vanaf een andere incidentlocatie, binnen het gebied aan het oefenen is of niet beschikbaar is bijvoorbeeld omdat het brandweervoertuig al ingezet is bij een incident waardoor een ander brandweervoertuig van een andere post, met een langere aanrijtijd, gealarmeerd moet worden.

Bijlage 3: Overzicht MOTO activiteiten 2018

Activiteiten gerealiseerd jan t/m sept	CoPI aanbod	ROT aanbod	BT aanbod
1. Introductie scenario denken	10 trainingen 10 oefeningen		
2. CoPI oefening table top	16 oefeningen		
3. CoPI op locatie - IJsseltoren Zwolle - Ziekenhuis Deventer - Rijkswaterstaat	 2 oefeningen 2 oefeningen 1 oefening		
4. CoPI opstartoefening	4 oefeningen		
5. CoPI introductie	2 trainingen		
6. ROT dag 3- oefeningen		15 oefeningen	
7. GBT training cyclus			1 training
8. GBT oefening cyclus			3 oefeningen
9. Introductie nieuwe wethouders			2 trainingen
10. Masterclass adviseur in het GBT			1 training
11. Kennissessie TGB	1 training	1 training	1 training
Activiteiten gepland okt t/m dec	**CoPI aanbod**	**ROT aanbod**	**BT aanbod**
1. CoPI op locatie - Scania Zwolle	 1 oefening		
2. CoPI opstartoefening	4 oefeningen		
3. CoPI DOWR oefening	2 oefeningen		
4. Basisoefening GBT			3 oefeningen
5. Masterclass adviseur in het GBT			1 training
6. Ketenoefening CoPI- ROT- GBT	1 oefening	1 oefening	1 oefening
7. Ketenoefening CoPI- ROT CBRN	4 oefeningen	3 oefeningen	
8. Ketenoefening ROT- RBT TGB		1 oefening	1 oefening
Totaal aanbod per crisisteam	**13 trainingen** **47 oefeningen**	**1 training** **20 oefeningen**	**6 trainingen** **8 oefeningen**

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Beantwoording artikel 45 vragen PvdA en D66 - Veiligheid van de Zwolse fietser
portefeuillehouder	William Dogger
informant	Doorne, Jeroen van (3248)
medeopstellers	Kolk, Gijs van der (2592)
afdeling	Ruimte en Economie
bijlagen	Voorstel: Informatienota beantwoording artikel 45 vragen PvdA en D66 Veiligheid van de Zwolse fietser

Voorgesteld besluit raad

Wij stellen u voor kennis te nemen van:
- De beantwoording van de artikel 45-vragen van de PvdA en D66 met als onderwerp "Veiligheid van de Zwolse Fietser"

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 24 september 2018

Onderwerp	Beantwoording Art 45 vragen PvdA en D66 Veiligheid van de Zwolse fietser
Versienummer	V3.0

Portefeuillehouder W. Dogger

Informant J. van Doorne
Afdeling Ruimte en Economie / ZWRE
Telefoon 038 498 32 48
Email J.van.Doorne@zwolle.nl

Bijlagen

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

De beantwoording van artikel 45-vragen van de PvdA en D66 met als onderwerp 'Veiligheid van de Zwolse Fietser'

Datum 24 september 2018

Inleiding
Naar aanleiding van het artikel in De Stentor van 24 juli 2018 over de situatie van de fietsers op fietsstraten in Zwolle hebben de PvdA en D66 schriftelijke vragen gesteld.

Kernboodschap

1. *Is het college op de hoogte van het artikel in De Stentor en de daarin geschetste situatie?*

   Antwoord:
   Ja, het college is hiervan op de hoogte.

2. *Is het college het eens met de PvdA en D66 dat er geen sprake mag zijn van onveilige situaties op de fietsstraten?*

   Antwoord:
   Het college heeft als standpunt dat er in Zwolle gestreefd wordt naar een hoge mate van verkeersveiligheid voor alle verkeerdeelnemers binnen de gemeente en dus ook op fietsstraten. We zijn ons er ook van bewust dat 100% veiligheid in de stad, en dus ook op fietsstraten niet haalbaar is. Dus een zekere mate van onveiligheid is inherent aan ons verkeerssysteem. De menselijke factor speelt daarbij een essentiële rol en is soms moeilijk te beïnvloeden.

   Onderzoek van de ANWB onder haar leden heeft uitgewezen dat fietsers in Zwolle zich veel veiliger voelen dan in 27 andere onderzochte steden in Nederland. 85% voelt zich veilig in Zwolle tegen 69% in de andere steden. Het aantal fietsers dat zich (helemaal) niet veilig voelt is zelfs 2x zo laag dan in andere steden (14% in Zwolle tegenover 27% in andere steden).

3. *Is het college sinds de aangenomen motie van november 2017 in gesprek geweest met de Fietsersbond over het verbeteren van de situatie op de Zwolse fietsstraten en zo ja, wat zijn de uitkomsten van dat gesprek?*

   Antwoord:
   Ja, wij zijn regelmatig in overleg met de Fietsersbond. Op 26 juli jl. heeft wethouder Dogger dit onderwerp nog besproken met de Fietsersbond. Tijdens dit overleg heeft de wethouder aangegeven dat het nemen van eventuele structurele maatregelen op de fietsstraten onderdeel is van de Mobiliteitsvisie/ Mobiliteitsagenda op basis van een gedegen analyse.

4. *Op welke fietsstraten is er volgens het college sprake van een onveilige situatie*

   Antwoord:
   Bij verkeersveiligheid wordt onderscheid gemaakt tussen objectie verkeersveiligheid (geregistreerde ongevallen) en subjectieve verkeersveiligheid (locaties waar mensen zich onveilig voelen, maar waar geen ongevallen zijn geregistreerd).

Uit een analyse van de geregistreerde ongevallencijfers tussen 2014 en juli 2018 op de veertien fietsstraten in Zwolle blijkt dat op 8 van de 14 fietsstraten geen ongevallen met fietsers zijn geregistreerd. Op 5 andere fietsstraten zijn in deze periode gemiddeld 2 ongevallen met langzaam verkeer geregistreerd. Uitzondering is de Van Karnebeekstraat, waar 5 letselongevallen in 4 jaar zijn geregistreerd (dit is exclusief de Van Karnebeektunnel).

Uit binnengekomen meldingen van de politie en klachten van gebruikers, omwonenden, Fietsersbond e.a. blijkt dat de verkeerssituatie op met name de Willemsvaart (laden en lossen), de Tesselschadestraat en de Wilhelminasingel (snelheid en aanwezigheid van bussen) als subjectief onveilig worden ervaren.

5. *Wat maakt de situatie in elk van deze straten onveilig?*

Antwoord:
Zie antwoord bij vraag 4.

6. *Hoe kijkt het college aan tegen de wenselijkheid van stadsbussen op fietsstraten en de mogelijkheid tot het realiseren van alternatieve routes?*

Antwoord:
Conform de landelijke richtlijnen voor fietsstraten (CROW-Fietsberaad) geeft ook het college de voorkeur aan fietsstraten zonder stadsbussen en een laag aandeel autoverkeer. Daar waar een fietsstraat en busroute toch samenvallen nemen we de mogelijkheid voor alternatieve routes voor stadsbussen in de planvorming uiteraard mee. Alleen wanneer blijkt dat de mogelijke alternatieve routes niet beschikbaar zijn of ongeschikt zijn voor busverkeer wordt gekozen voor een combinatie van beiden. We blijven deze verkeerssituaties doorlopend monitoren.

7. *Is het college bereid op de plekken waar sprake is van een onveilige situatie maatregelen te treffen om de situatie te verbeteren?*
   a. Zo ja: welke maatregelen gaat het college nemen en wanneer?
   b. Zo nee: waarom niet?

Antwoord:
Gelet op de lokale klachten en de landelijke onderzoeksresultaten (CROW-Fietsberaad) gaan wij op korte termijn in overleg met de politie en VVN om dit jaar een voorlichtingscampagne te starten. Hiermee wil het college het rijgedrag van de weggebruikers, en met name automobilisten op Zwolse fietsstraten waar ongewenst verkeersgedrag voorkomt, verbeteren. Ongewenst verkeersgedrag van gemotoriseerd verkeer speelt namelijk niet op alle fietsstraten in Zwolle.

Daarnaast gaan we, op de fietsstraten waarover we klachten hebben gekregen over te hoge snelheden, gedurende een aaneengesloten periode de snelheid van het gemotoriseerde verkeer meten. Daarmee verkrijgen we een representatief beeld van de gereden snelheden op een aantal fietsstraten. Indien uit die meetresultaten blijkt dat de snelheid op een fietsstraat of een aantal fietsstraten te hoog ligt gaan we in gesprek met de politie. De politie heeft aangegeven dat ze bereid is om met de gemeente Zwolle in gesprek te gaan als de meetresultaten daar aanleiding toe geven. Waar nodig kan en wil de politie dan eventueel inzetten op handhaving. De politie heeft ook aangegeven dat handhaven op voorhand geen prioriteit heeft.

Wanneer de verkeersongevallencijfers, al dan niet in combinatie met klachten en meldingen, hiertoe aanleiding geven, hanteren we een locatie specifieke aanpak. Een locatie specifieke aanpak bestaat bijvoorbeeld uit het analyseren van de ongevallen, aanvullend een conflictobservatie met camera's en uiteindelijk op basis van die data komen tot een voorstel voor de aanpak van de problematiek inclusief mogelijke financiering.

Openbaarheid
Openbaar

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang	
Kenmerk	48809
Onderwerp	Beantwoording artikel 45 vragen PvdA en D66 - Veiligheid van de Zwolse fietser

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 25-09-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Beantwoording artikel 45 vragen PvdA Verkeersveiligheid Mozartlaan
portefeuillehouder	William Dogger
informant	Doorne, Jeroen van (3248)
medeopstellers	Loon, Joris van
afdeling	Ruimte en Economie
bijlagen	Voorstel: Informatienota beantwoording artikel 45 vragen PvdA Verkeersveiligheid Mozartlaan

Voorgesteld besluit raad

Wij stellen u voor kennis te nemen van:
- De beantwoording van de artikel 45 vragen van de PvdA met als onderwerp 'Verkeersveiligheid Mozartlaan'.

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 24 september 2018

Onderwerp	Beantwoording Art 45 vragen PvdA Verkeersveiligheid Mozartlaan
Versienummer	V3.0

Portefeuillehouder W. Dogger

Informant J. van Doorne
Afdeling Ruimte en Economie / ZWRE
Telefoon 038 498 32 48
Email J.van.Doorne@zwolle.nl

Bijlagen

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

De beantwoording van artikel 45-vragen van de PvdA met als onderwerp 'Verkeersveiligheid Mozartlaan'

Datum 24 september 2018

Inleiding
Naar aanleiding van geuite zorgen van omwonenden over de veiligheid op de Mozartlaan heeft de PvdA schriftelijke vragen gesteld.

Kernboodschap

1. *Bent u op de hoogte van de zorgen die er zijn over de verkeersveiligheid en het te hard rijden op de Mozartlaan??*

   Antwoord:
   Ja, het college is hiervan op de hoogte.

2. *Bent u bereid om op de kortst mogelijke termijn in te grijpen in deze situatie??*

   Antwoord:
   Er zijn op dit moment geen concrete plannen voor de aanpak van de Mozartlaan.

3. *Wat zijn de mogelijkheden om van de Mozartlaan een 30-km-zone te maken??*

   Antwoord:
   De Mozartlaan is een belangrijke ontsluitende route voor verkeer tussen de Zwartewaterallee en het Bachplein waar onder andere het winkelcentrum Holtenbroek is gevestigd. Deze route wordt veelvuldig gebruikt door wijkbewoners, bezoekers van het winkelcentrum, bevoorradend verkeer en het openbaar vervoer. De huidige inrichting, met een rijloper voor autoverkeer en aan weerszijden fietsstroken, past in dit beeld. Een van de principes van Duurzaam Veilig is dat weggebruikers aan de inrichting van een gebied kunnen zien welk verkeersgedrag er van hen verwacht wordt. Daarbij is het uitgangspunt dat dit gedrag door de inrichting van de weg in grote mate wordt afgedwongen.

   Uit snelheidsmetingen op de Mozartlaan blijkt dat de snelheidsovertreding geen bijzonder afwijkend beeld laat zien ten opzichte van vergelijkbare wegen in Zwolle. Ook is er op basis van het ongevallenbeeld geen sprake van een onevenredige objectieve verkeersonveiligheid. Het ongevallenbeeld en de oorzaak is diffuus. Klachten over snelheidsovertredingen zijn, zoals eerder aangegeven, bij de gemeente bekend. Dit betreft incidenten in met name de daluren waarbij het de vraag is of die door middel van een andere inrichting te beinvloeden zijn.

   Het verlagen van de maximumsnelheid van 50 naar 30 km/uur betekent voor de Mozartlaan dat dit ook gepaard moet gaan met het treffen van snelheidsremmende maatregelen, zoals het realiseren van drempels of plateaus, het opheffen van de voorrangssituatie en het verwijderen van de fietsstroken. Los van het feit dat er op dit moment geen budget beschikbaar is voor dergelijke aanpassingen past deze inrichting niet bij de ontsluitende functie die de Mozartlaan vervult in het verkeerssysteem van Holtenbroek.

4. *Welke maatregelen zijn er mogelijk om de snelheid van het verkeer op de Mozartlaan te verlagen en de veiligheid te vergroten?*

   Antwoord:
   Zie het antwoord onder 3.

5. *Is het mogelijk om de wegversmalling te vervangen door busvriendelijke drempels of verkeersplateau's, waar auto's wel voor af moeten remmen, maar OV-bussen zonder probleem over heen kunnen rijden?*

   Antwoord:
   Ja, dit is mogelijk. Hierbij wordt wel opgemerkt dat bij een vergelijkbare locatie in Zwolle de conclusie van de omwonenden was dat de positieve effecten van de busvriendelijke drempel niet opwogen tegen de negatieve effecten. Omwonenden gaven destijds aan dat zij geluidsoverlast en trilligen in huis ervaarden als gevolg van de aanwezige drempels.

6. *Wat zijn de mogelijkheden om van de Bachlaan een voorrangsweg te maken, zodat fietsers op de Bachlaan voorrang hebben op verkeer komend van de Mozartlaan?*

   Antwoord:
   Dit is in theorie mogelijk. Hiervoor is een zogenaamd verkeerbesluit nodig. Nadeel van deze wijziging is dat dit haaks staat op de richtlijnen uit het principe van Duurzaam Veilig. De Bachlaan en daarmee ook het kruispunt met de Mozartlaan maakt onderdeel uit van een verblijfsgebied (30 km/uur zone). Een van de uitgangspunten van een verblijfsgebied is dat de voorrang op kruispunten niet geregeld is; verkeer van rechts heeft dus voorrang. Het aanwijzen van de Bachlaan als voorrangsweg zou een afwijking van deze richtlijnen betekenen. Daarbij kan dit als bijkomend negatief effect hebben dat tijdens drukke momenten de doorstroming van het busverkeer vanaf de Mozartlaan richting de Bachlaan beperkt wordt, waardoor de betrouwbaarheid van de rij- en reistijd onder druk komt te staan.

7. *Welke mogelijkheden zijn er om op zeer korte termijn (zeker ook omdat de scholen weer beginnen) controlerend en handhavend op te treden jegens hardrijders?*

   Antwoord:
   We nemen dit punt mee in het reguliere overleg dat wij met de politie in het wijkverkeersteam hebben met het verzoek dit mee te betrekken bij hun afweging om hier prioriteit aan te geven. In genoemd overleg is tevens besproken dat op de Mozartlaan met regelmaat een smiliey wordt ingezet om bestuurders te confronteren met hun rijsnelheid met als doel bewustwording en gedragsbeinvloeding.

Datum 24 september 2018

Openbaarheid
Openbaar

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 48843

Onderwerp Beantwoording artikel 45 vragen PvdA Verkeersveiligheid Mozartlaan

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 25-09-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Beantwoording artikel 45 vragen PvdA - Gevolgen vervroegd sluiten EU regeling
portefeuillehouder	Michiel van Willigen
informant	Vries, Daphne de (3373)
medeopstellers	
afdeling	Maatschappelijke Ontwikkeling
bijlagen	Voorstel: Informatienota beantwoording artikel 45 vragen Gevolgen vervroegd sluiten EU-regeling

Voorgesteld besluit raad

kennis te nemen van:
1. de antwoorden op de artikel 45 vragen van de fractie van de PvdA over de gevolgen van het vervroegd sluiten van EU-regeling gericht op kwetsbare jongeren.

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 12 september 2018

Onderwerp	Beantwoording artikel 45 vragen Gevolgen vervroegd sluiten EU-regeling
Versienummer	V1.1

Portefeuillehouder

Informant	D de Vries
Afdeling	Maatschappelijke Ontwikkeling / OW
Telefoon	038 498 3373
Email	D.de.Vries@zwolle.nl
Bijlagen	1. Artikel 45 vragen PvdA d.d. 26 juli 2018

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

1. de antwoorden op de artikel 45 vragen van de fractie van de PvdA over de gevolgen van het vervroegd sluiten van EU-regeling gericht op kwetsbare jongeren.

Datum 12 september 2018

Toelichting op het voorstel

Inleiding
De fractie van de PvdA heeft vragen gesteld naar aanleiding van persberichten over de voortijdige beëindiging van een EU-regeling, uitgevoerd door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Binnen deze subsidieregeling (ESF-gelden) konden praktijkscholen en vso-scholen (voortgezet speciaal onderwijs) subsidie aanvragen voor het het terugdringen van jeugdwerkloosheid, zorgen voor eerlijke kansen en het begeleiden van kwetsbare leerlingen naar de arbeidsmarkt. Deze regeling zou oorspronkelijk lopen tot 2020, maar zal vervroegd sluiten, omdat er geen budget is voor het laatste tijdvak. In deze informatienota informeren wij u over onze antwoorden op de schriftelijke vragen.

Kernboodschap
Vragen van de PvdA d.d. 26 juli 2018

1. Kent u het bericht 'EU-subsidie voor kwetsbare leerlingen vroegtijdig leeg'?
https://www.trouw.nl/home/eu-subsidiepotje-voor-kwetsbare-leerlingen-vroegtijdig-leeg~a7673388/
Ja, wij hebben kennis genomen van dit bericht.

2. *Kunt u aangeven of en zo ja hoeveel jongeren in onze gemeente niet meer naar werk begeleid worden door het wegvallen van deze zogenaamde Europees Sociaal Fonds -gelden (ESF)?*
Jongeren worden nog steeds begeleid naar werk (en/ of vervolg onderwijs!) , want zowel het onderwijs als gemeente hebben deze opgave omarmd en geborgd in de organisaties. Alle partijen zien dit als hun maatschappelijke opdracht, los van de financiering. Vanuit de opgave is dit geborgd in het Werkbedrijf Regio Zwolle en de Zwolse 8, in de route kwetsbare jongeren. Zie ook vraag 4.

3. *Kunt u aangeven hoeveel fte, in de vorm van jobcoaches en stagebegeleiders, verloren gaan door het wegvallen van deze middelen?*
De ESF-middelen waren additionele middelen, waarbij reguliere taken werden verzwaard. Daardoor is niet aan te geven hoeveel fte dit raakt. Voorwaarde van de ESF-middelen is ook, dat het geborgd wordt in de bestaande organisatie.
Daarnaast is op Prinsjesdag bekend gemaakt dat er door het rijk extra geld beschikbaar wordt gesteld, onder andere voor het aan een baan helpen van jongeren afkomstig van praktijk- en speciaal onderwijs. Dit zal beschikbaar zijn voor het schooljaar 2018-2019. De nadere uitwerking is nog niet bekend.

4. *Deelt u de mening van de PvdA dat kwetsbare jongeren niet de dupe moge worden van gekissebis over centen? Zo ja, wat gaat u doen om deze begeleiding te garanderen? Zo nee, waarom niet?*
Een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is een belangrijk uitgangspunt voor zowel het onderwijs als gemeente Zwolle. Ook werkgevers vinden dit van groot belang. Begeleiding van leerlingen maakt hier belangrijk onderdeel van uit en wordt primair opgepakt door het onderwijs. Dit gebeurt niet alleen vanuit de ESF-middelen. Er is een netwerk ontstaan waar zorg wordt gedragen voor de begeleiding van jongeren naar de arbeidsmarkt of vervolgonderwijs. Een aantal voorbeelden: het KARZ (kartrekker arbeidstoeleiding Regio Zwolle gevormd door onderwijsinstellingen), projecten van de Wezo met praktijkonderwijs, entree en Vso, makel- en schakelpool, leren & werken/ doorleer- en doorwerkcoach. Daarnaast is begeleiding ook onderdeel binnen het regionale meerjarenbeleidsplan

VSV (ZGR 17 juli 2017) en belegd binnen het team leerplicht/ RMC. Kortom, er is aandacht voor vanuit de onderwijsopdracht, preventief (RMC), en curatief (Werkbedrijf).

5. Kunt u een inschatting maken van de gevolgen voor de gemeente Zwolle door het wegvallen van deze begeleiding?
Het subsidie werd aangevraagd door het onderwijs zelf, en niet door de gemeente. Die mogelijkheid bestaat voor komend jaar, naar verwachting, niet meer. Voor gemeente Zwolle als zodanig zijn er geen directe (financiële) consequenties.

6. Bent u met de PvdA van mening dat het zeer belangrijk is dat deze jongeren naar werk begeleid worden en niet langs de kant van de arbeidsmarkt komen te staan?
Zie de beantwoording op vraag 2,3 en 4.

7. Is de gemeente Zwolle bereid om via cofinanciering (opnieuw) bij te dragen aan de projecten voor werkbegeleiding?
We gaan geen extra co-financiering op dit moment ter beschikking stellen. De reden hiervoor is benoemd in de beantwoording van vraag 2 en 4.

8. Bent u bereid om bij staatssecretaris Tamara van Ark uw zorgen te uiten over het niet begeleiden van kwetsbare jongeren naar werk? Zo ja, wanneer bent u voornemens om dit te doen? Zo nee, waarom niet?
We werken met de ministeries van SZW en OCW aan het programma “Slim en slagvaardig samenwerken”. Daar komt dit thema ook aan de orde. Daarnaast wachten we de uitwerking van de bekendmaking op Prinsjesdag af.

Openbaarheid
Deze nota is openbaar.

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang	
Kenmerk	49000
Onderwerp regeling	Beantwoording artikel 45 vragen PvdA - Gevolgen vervroegd sluiten EU

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 25-09-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Beantwoording artikel 45 vragen GroenLinks over de walstroomvoorziening aan de Prinses Margriethaven
portefeuillehouder	William Dogger
informant	Verhagen, Andre (2197)
medeopstellers	Visser, Willy (2516)
afdeling	Fysieke Leefomgeving
bijlagen	Voorstel: Informatienota Beantwoording artikel 45 vragen GroenLinks over de walstroomvoorziening aan de Prinses Margriethaven Bijlage: Artikel 45 vragen groen links walstroom Margriethaven

Voorgesteld besluit raad

kennis te nemen van:
De beantwoording van de artikel 45 vragen van Groens Links d.d. 10 september 2018 inzake Walstroomvoorziening in de Prinses Margriethaven

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 17 september 2018

Onderwerp	Artikel 45 vragen Groen Links over walstroomvoorziening
Versienummer	V1.

Portefeuillehouder Dogger, Anker

Informant A.A. Verhagen
Afdeling Fysieke Leefomgeving / Fysieke Leefomgeving
Telefoon 038 498 2197
Email AA.Verhagen@zwolle.nl

Bijlagen

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

De beantwoording van de artikel 45 vragen van Groens Links d.d. 10 september 2018 inzake Walstroomvoorziening in de Prinses Margriethaven

Datum 17 september 2018

Toelichting op het voorstel

Inleiding
In september 2018 heeft GroenLinks artikel 45 vragen gesteld aan het college van B&W inzake walstroomvoorziening aan de Prinses Margriethaven. Wij beantwoorden de vragen als volgt:

Vragen/antwoorden

1. Kan het college de raad informeren wat de status is van de verbeteringen in de walstroomvoorzieningen in de stad en die in de Prinses Margriethaven in het bijzonder?

Antwoord:
We weten dat de walstroomvoorzieningen niet optimaal zijn en aan verbetering toe zijn. Voor 2019 is het onderzoek gepland om na te gaan welke op wijze en met welke randvoorwaarden we de voorzieningen het best kunnen verbeteren. In dit onderzoek nemen we mee welke gevolgen dit heeft voor de kostprijs per kilo watt uur. Daarbij gaan we na of het haalbaar is om dat tarief op te gaan leggen.

2. Is het college op de hoogte van de subsidieregeling die thans bij de provincie Overijssel loopt? Zo niet, is het college bereid om de mogelijkheden tot versnelling van de plannen met ondersteuning van de provincie te onderzoeken?

Antwoord:
Nee, het college was niet op de hoogte van deze subsidieregeling. We onderzoeken de mogelijkheden om dit onderzoek versneld uit te voeren.

3. Is het college voornemens om een generatorverbod in te voeren, zodra er een adequate voorziening in de haven(s) is getroffen?

Antwoord:
Als er adequate voorzieningen zijn aangelegd willen we dat deze ook gebruikt gaan worden. Het is dan ook logisch dat we het gebruik van deze voorziening verplicht gaan stellen.

Datum 17 september 2018

Vervolg
De raad wordt op de hoogte gehouden van de uitkomst van het onderzoek

Openbaarheid
Deze informatie nota is openbaar

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 49106

Onderwerp Beantwoording artikel 45 vragen GroenLinks over de walstroomvoorziening aan de Prinses Margriethaven

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 02-10-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

Artikel 45 vragen GL Walstroomvoorziening

Aan: College van B&W
Van: GroenLinks Zwolle, Norman Finies
Datum: 10 september 2018
Onderwerp:

Walstroomvoorziening in de Prinses Margriethaven

In februari kaartte de Algemeene Schippers Vereeniging de tekortschietende walstroomvoorziening in de Prinses Margriethaven aan bij de gemeente. Belangrijkste bezwaren zijn:
1) er is alleen 220V, terwijl veel scheepsvoorzieningen op 380 V zijn geënt
2) men kan alleen met muntgeld betalen, in plaats van het zogenaamde “parkline” systeem
3) de wenselijkheid van een extra kast gezien de positie waarin de schepen dienen aan te meren
Zie https://www.algemeeneschippersvereeniging.nl/blog/2018/02/25/brief-aan-gemeente-zwolle/

Omdat de walstroom thans niet afdoende is, maken veel schippers op dit moment gebruik van vervuilende diesel/stookoliegeneratoren, die bovendien directe hinder opleveren voor de omgeving in de vorm van uitlaatgassen (stank, CO_2-uitstoot) en geluid

Thans loopt er een subsidieregeling vanuit de provincie Overijssel, waarbij de provincie tot maximaal 50.000 euro per voorziening bijdraagt in de kosten.
Zie http://www.overijssel.nl/@208204/investeringsimpuls/.

Vragen:

1. Kan het college de raad informeren wat de status is van de verbeteringen in de walstroomvoorzieningen in de stad en die in de Prinses Margriethaven in het bijzonder?

2. Is het college op de hoogte van de subsidieregeling die thans bij de provincie Overijssel loopt? Zo niet, is het college bereid om de mogelijkheden tot versnelling van de plannen met ondersteuning van de provincie te onderzoeken?

3. Is het college voornemens om een generatorverbod in te voeren, zodra er een adequate voorziening in de haven(s) is getroffen?

Namens de fractie van GroenLinks,

Norman Finies

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Beantwoording artikel 45 vragen VVD Kamerbrief offensief om meer mensen met een beperking aan het werk te helpen
portefeuillehouder	René de Heer
informant	Oostveen, Niels van
medeopstellers	
afdeling	Maatschappelijke Ontwikkeling
bijlagen	Voorstel: Informatienota beantwoording artikel 45 vragen VVD Kamerbrief offensief om meer mensen met een beperking aan het werk te helpen

Voorgesteld besluit raad

kennis te nemen van:
De beantwoording van Artikel 45 vragen VVD Kamerbrief offensief om meer mensen met een beperking aan het werk te helpen (9-9-2018)

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 17 september 2018

Onderwerp	Artikel 45 vragen VVD Kamerbrief offensief om meer mensen met een beperking aan het werk te helpen (9-9-2018)
Versienummer	V1.0

Portefeuillehouder R.E. de Heer

Informant N. van Oostveen
Afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling / SZ
Telefoon 038 498
Email N.van.Oostveen@zwolle.nl

Bijlagen -

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

De beantwoording van Artikel 45 vragen VVD Kamerbrief offensief om meer mensen met een beperking aan het werk te helpen (9-9-2018)

Datum 17 september 2018

Toelichting op het voorstel

Inleiding

De fractie van de VVD heeft op 9 september 2018 schriftelijke vragen gesteld aan het college over de Kamerbrief van Staatssecretaris Van Ark. In deze informatienota geven wij antwoord op deze vragen, die hieronder per punt worden beantwoord.

Kernboodschap

Beantwoording van de vragen:

1) *Heeft de wethouder kennisgenomen van de kamerbrief waarin het kabinet kiest voor een offensief om mensen aan het werk te helpen? Zo ja, deelt het college de visie van het kabinet dat er een offensief nodig is om mensen aan het werk te helpen. En zo ja, is het college ook bereid hier een lokaal offensief voor in te zetten. Zo nee, waarom niet?*

Ja. Het college deelt de visie van het kabinet dat er extra aandacht nodig is om mensen aan het werk te helpen. Het brede offensief van dit kabinet ondersteunen wij dan ook. In regionaal verband, Werkbedrijf Regio Zwolle (WRZ), werkt de gemeente Zwolle samen met 13 gemeenten, UWV, Provincie, sociale partners en onderwijsinstellingen aan de opgave om meer mensen aan het werk te helpen, in het bijzonder mensen in een kwetsbare positie. Het offensief van het Rijk zal, wat het college betreft en in lijn met de wens en opdracht van het Ministerie, regionaal worden uitgerold. Wij nemen hierin als centrumgemeente van de arbeidsmarktregio en voorzitter van het samenwerkingsverband samen met onze partners in het WRZ het voortouw. Hiermee wordt het regionaal offensief leidend voor onze lokale inzet. Dit sluit ook aan bij onze ambitie ‘inclusiviteit’ vanuit de Human Capital Agenda: we verbinden hiermee de regionale agenda met een bereik van 20 gemeenten (Regio Zwolle) langs de as van ‘inclusiviteit’ met de agenda van het WRZ (met een bereik van 14 gemeenten). Hierdoor *kan* onze (lokale) inzet leiden tot een regionaal offensief. Van een uitsluitend lokaal offensief is dan ook geen sprake. Op 16 oktober wordt uw raad over de Human Capital Agenda geïnformeerd tijdens een bijeenkomst in het kader van het doorwerkprogramma van de gemeenteraad.

2) *Kan de wethouder aangeven hoeveel mensen binnen de participatiewet:*
   -Werken met het instrument Loonkostensubsidie;
   -Werken met een indicatie Beschut Werk en behalen we in 2018 de door het rijk vastgestelde aantal beschutte werkplekken;
   -Werken met een WSW-indicatie;
   -Beschikken over een Wajong-indicatie;
   -Gebruik maken van een bijstandsuitkering;
   En kan het college een beeld geven van het aantal vacatures in Zwolle en in de regio Zwolle?

NB: de beantwoording van bovenstaande vragen geeft een divers beeld, aangezien sommige cijfers uitsluitend op regionale (arbeidsmarktregio Zwolle) schaal worden bijgehouden.

-*Werken met het instrument Loonkostensubsidie*: In de Regio Zwolle werken op peildatum eerste kwartaal 2018 1.419 mensen onder de banenafspraak (taakstelling voor 2018 is 1.084)[1];
-*Werken met een indicatie Beschut Werk en behalen we in 2018 de door het rijk vastgestelde aantal beschutte werkplekken*; Realisatie 2018 tot augustus 2018: 12 plaatsingen beschut werk (inclusief proefplaatsingen)[2].

[1] NB: het aantal mensen dat werkt met loonkostensubsidie is gekoppeld aan de telling van ‘banenafspraakbanen’ die door het UWV via de polisadministratie per arbeidsmarktregio wordt gegenereerd.

-*Werken met een WSW-indicatie*; Per 1 juli 2018 is het aantal Sw-geïndiceerde medewerkers 496,4 fte in de gemeente Zwolle
-*Beschikken over een Wajong-indicatie*; In de Regio Zwolle zijn in totaal 6763 inwoners met een Wajongindicatie of WIA/WAO uitkering *met arbeidsvermogen* (peildatum aug 2018, bron UWV). Van deze inwoners woont iets minder dan 1/3 in de stad Zwolle. Van deze groep arbeidsbeperkten is ongeveer 45% aan het werk en 7% 'klaar voor werk'.
-*Gebruik maken van een bijstandsuitkering*; op peildatum augustus 2018 maken 3.748 mensen gebruik van een bijstandstuitkering in de gemeente Zwolle
En kan het college een beeld geven van het aantal vacatures in Zwolle en in de regio Zwolle? Het aantal openstaande vacatures in de Regio Zwolle is 6.050 (peil einde eerste kwartaal 2018, bron UWV). Dit aantal is niet nader gespecificeerd naar gemeenten.

3) *Er wordt in de brief aan de Tweede Kamer gesproken over extra ondersteuning voor werkgevers 'De matching tussen werkgevers en werknemers'.*
In de Meicirculaire is te lezen dat er 238K beschikbaar is voor betere werkgevers dienstverlening in de arbeidsmarktregio Zwolle om de werkgevers zo veel mogelijk te 'ontzorgen'. Heeft de wethouder daar al plannen voor om invulling aan te geven?

De arbeidsmarktregio Zwolle heeft met haar partners van het WRZ een plan op hoofdlijnen opgesteld om een doorontwikkeling van de werkgeversdienstverlening te realiseren. De middelen die onze regio heeft ontvangen worden ingezet om coördinatie van eenduidige werkgeversdienstverlening op regionaal niveau vorm te geven en dit te verbinden met subregionale en sectorgerichte/themagerichte aanpak. Hiertoe wordt momenteel in regionaal verband een aanpak ontwikkeld om dit in te vullen/aan te jagen. In het najaar 2018 zal dit bestuurlijk op de agenda van het Werkbedrijf Regio Zwolle staan. Tevens is het Ministerie SZW bezig met herijking van het programma Matchen op Werk. Wij verwachten dat in het najaar meer helderheid komt over de consequenties van dit programma. Naar verwachting zal dit leiden tot een set van kwalitatieve en kwantitatieve eisen waarmee wij in arbeidsmarktregioverband nadere invulling gaan geven.

4) *Deelt de wethouder de visie van de VVD dat de brief aan de Tweede kamer heel goed aansluit bij de visie op de verbetering van de werkgeversdienstverlening die er in Zwolle ook middels de Human Capital Agenda is. En zo ja, is de wethouder ook bereid over deze aanpak in gesprek te gaan met het Ministerie? Kan de wethouder de Raad informeren over deze gesprekken en acties die er uit volgen?*

Ja, die visie delen wij en wij zijn bereid hierover in gesprek te gaan, dat doen wij al. Wethouder de Heer heeft op 12 september jl. het gesprek gevoerd met de staatssecretaris van SZW, samen met de centrumgemeentewethouders van 34 andere arbeidsmarktregio's. Dit gesprek ging over de veranderende arbeidsmarkt en hetgeen dit betekent voor de opgave in de arbeidsmarktregio. Dit gesprek krijgt nog een vervolg en de staatssecretaris is zeer geïnteresseerd in de aanpak in de Regio Zwolle: in november 2018 brengt de staatssecretaris een werkbezoek aan onze arbeidsmarktregio. Uiteraard wordt de Raad op gezette tijden over eventuele acties geïnformeerd. Onderdeel hiervan is de Human Capital Agenda en de inclusiviteitsdoelstelling die hieruit volgt.

5) *Kan de wethouder aangeven wat de stand van zaken is en wanneer er voorstellen kunnen komen voor werkevents, zoals afgesproken in het coalitieakkoord, waarmee we mensen aan werk willen helpen/houden?*

In het coalitie-akkoord is het volgende afgesproken: "De WRA-Wezo richt zich op het aan het werk helpen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en het ontzorgen en ondersteunen van bedrijven hierbij." De werkgeversdienstverlening van onze uitvoeringsorganisatie WRA-Wezo is onderdeel van netwerkorganisatie Werkgeversservicepunt Regio Zwolle. Hierin werken gemeenten (en gemeentelijke uitvoeringsorganisaties, zoals SW-bedrijven en arbeidsontwikkelbedrijven) en UWV

[2] Proefplaatsingen kunnen nog niet 'geteld' worden als beschut werkplek, onder de definitie van het Ministerie. Het Ministerie heeft op peildatum maart 2018 15 werkenden in de arbeidsmarkt*regio* Zwolle geregistreerd.

samen aan het eenduidig bedienen van werkgevers. In het kader van de werkgeversdienstverlening worden gedurende het jaar verschillende bijeenkomsten (mede) georganiseerd vanuit het Werkgeversservicepunt Regio Zwolle om matches te helpen tot stand te komen. Voor meer informatie verwijzen wij naar de website van het WSP Regio Zwolle www.wspregiozwolle.nl. Het WSP Regio Zwolle doet dit niet alleen, maar samen met de partners, zoals werkgevers- en werknemersorganisaties, onderwijsinstellingen en in verbinding met andere maatschappelijke partners (voorbeelden zijn netwerklunches bij Gift City, netwerkbijeenkomsten samen met zorgsector en bedrijven zoals bv Enexis).

6) *Deelt de wethouder de visie van de VVD dat het werkbedrijf een informatiepunt zou moeten zijn voor werkgevers om makkelijk informatie te krijgen bij het in dienst nemen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Werkt de gemeente Zwolle met plaatsing op basis van detachering. Is de wethouder bereid de Raad te informeren in een inspiratiesessie over de bestaande initiatieven en de ontwikkelingen van het werkbedrijf? Zo ja, op welke termijn? Zo nee, waarom niet?*

Ja, het college deelt de visie dat het Werkgeversservicepunt Regio Zwolle als belangrijk informatie- en schakelpunt voor werkgevers fungeert waar het gaat om arbeidsmarktvraagstukken van werkgevers. Naast advisering over personeelsvraagstukken, adviseert het WSP ook over het gebruik van instrumenten, zoals subsidiemogelijkheden, jobcoaching en –indien nodig en mogelijk- detacheringsmogelijkheden. De gemeente Zwolle biedt –als onderdeel hiervan- zoveel mogelijk maatwerk voor werkgevers en werkzoekenden. In het eerste kwartaal van 2019 informeren wij de raad graag over de ontwikkelingen en initiatieven van het WRZ.

Openbaarheid
Ja

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 49708

Onderwerp Beantwoording artikel 45 vragen VVD Kamerbrief offensief om meer mensen met een beperking aan het werk te helpen

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 12-10-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Beantwoording artikel 45 vragen over "voortgang Zwolle ottervriendelijk maken"
portefeuillehouder	William Dogger
informant	Dijkstra, Lieuwe (2614)
medeopstellers	
afdeling	Civiel en Groen
bijlagen	Voorstel: Informatienota beantwoording artikel 45 vragen - voortgang Zwolle ottervriendelijk maken

Voorgesteld besluit raad

Kennis te nemen van beantwoording art. 45 vragen “Voortgang Zwolle ottervriendelijk maken” door middel van bijgevoegde Informatienota voor de Raad

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 12 september 2018

Onderwerp	voortgang Zwolle ottervriendelijk maken
Versienummer	V3.

Portefeuillehouder William Dogger

Informant L.J. Dijkstra
Afdeling Civiel en Groen
Telefoon 038 498 2614
Email LJ.Dijkstra@zwolle.nl

Bijlagen

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

Beantwoording art. 45 vragen Swollwacht en GroenLinks “Voortgang Zwolle ottervriendelijk maken” (10-9-2018)

Datum 12 september 2018

Toelichting op het voorstel

Inleiding
Op 10 september 2018 zijn door de raadsleden Silvia Bruggenkamp (Swollwacht) en Eildert Noorda (GroenLinks) vragen gesteld ex artikel 45 reglement van orde.

In deze informatienota geven wij één voor één antwoord op deze vragen.

Kernboodschap
Wij beantwoorden de vragen als volgt:

1) *Welke maatregelen zijn in de tussentijd getroffen om verkeerssterfte onder otters terug te dringen?*

Er zijn na januari 2016 weliswaar geen extra fysieke maatregelen getroffen om verkeerssterfte onder otters terug te dringen, maar er is niet stilgezeten. Door veldonderzoek is inmiddels een beter beeld verkregen van het verspreidingsgebied en de wijze van gebruik door de otter van de omgeving. Tevens is van een aantal projecten in voorbereiding nu bekend welke maatregelen voor de otter doeltreffend zijn en mee kunnen liften in de uitvoering.

2) *Is er samenwerking gevonden met provincie, waterschap en natuurbeheersorganisaties?*

Er is samenwerking gevonden met provincie, met Prorail en met Landschap Overijssel.

3) *Deelt het college de mening van otter-experts dat het aanbrengen van looprichels in duikers onder drukke verkeerswegen (zoals bijvoorbeeld de Ceintuurbaan) de verkeerssterfte helpt terug te dringen?*

Het college deelt die mening, met dien verstande dat het voor de effectiviteit van de looprichels noodzakelijk is om otterrasters aan te brengen over grote afstanden langs de betreffende verkeerswegen, en aan weerszijden van de duikers.
Het ottervriendelijk maken van Zwolle is weerbarstiger dan het vaak wordt voorgesteld. Het gebruik door de otter van de omgeving blijkt behoorlijk onvoorspelbaar. De onlangs doodgereden otter (op de Ceintuurbaan) stak over op een plaats waar vooralsnog geen voorzieningen zijn gepland. Als op dergelijke gebeurtenissen wordt gereageerd met maatregelen komen erg veel aanpassingen in beeld, met mogelijk forse consequenties bij aanleg en beheer en onderhoud.

4) *Is het college bereid vaart te zetten achter het ottervriendelijk maken van Zwolle?*

Ja. Daarbij realiseren wij ons, dat het aantal en de omvang van de te treffen maatregelen in de praktijk noodzakelijkerwijs zal worden begrensd door financiën en door ongewenste (ruimtelijke) effecten op beheer en onderhoud.
Op dit moment zijn er concrete maatregelen genomen op de IJsselallee (plaatsing van een raster in 2015) en daar heeft sindsdien geen sterfgeval meer plaatsgevonden. Er zijn concrete plannen op één duidelijk knelpunt (elders aan de Ceintuurbaan bij de Herfterwetering). Eén en ander betekent wel dat onvermijdelijk otters aangereden zullen worden op plaatsen die nu niet in beeld zijn om te worden aangepakt.

Datum 12 september 2018

Over de te nemen maatregelen wordt in het kader van het betreffende project gecommuniceerd. Binnenkort wordt de maatregel Ceintuurbaan-Herfterwetering opgepakt. Er wordt met de provincie nagedacht over een maatregel Nieuwleusenerdijk-Steenwetering.

Openbaarheid
Ja

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang	
Kenmerk	48858
Onderwerp	Beantwoording artikel 45 vragen over "voortgang Zwolle ottervriendelijk maken"

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 12-10-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Beantwoording artikel 45 vragen GroenLinks - tussenstand Participatiewet
portefeuillehouder	René de Heer
informant	Boer - Boekhorst, Marijke de (2073)
medeopstellers	Busweiler, Trudy (038-4982801)
afdeling	Maatschappelijke Ontwikkeling
bijlagen	Voorstel: Informatienota Beantwoording artikel 45 vragen GroenLinks - tussenstand Participatiewet Bijlage: 1. SCP-rapport Van sociale werkvoorziening naar participatiewet Bijlage: 2. kamerbrief 07-09-2018 van staatssecretaris Van Ark breed offensief om meer mensen met een beperking aan werk te helpen Bijlage: 3. kamerbrief 10-09-2018 van staatssecretaris Van Ark Rapport SCP Van sociale werkvoorziening naar participatiwet

Voorgesteld besluit raad

kennis nemen van de antwoorden op de artikel 45-vragen van de fractie van GroenLinks Zwolle over de Tussenstand Participatiewet

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 8 oktober 2018

Onderwerp	Beantwoording artikel 45 vragen Tussenstand Participatiewet
Versienummer	V1.1

Portefeuillehouder R. de Heer

Informant A.G. Busweiler/M.T.C. de Boer-Boekhorst
Afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling
Telefoon 038 498 20 73
Email T.Busweiler@zwolle.nl / MTC.de.Boer-Boekhorst@zwolle.nl

Bijlagen
1. SCP-rapport 'Van sociale werkvoorziening naar participatiewet';
2. kamerbrief van 7 september 2018 van staatssecretaris Van Ark 'breed offensief om meer mensen met een beperking aan werk te helpen', en;
3. kamerbrief van 10 september 2018 van staatssecretaris Van Ark 'Rapport SCP "Van sociale werkvoorziening naar participatiewet".

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

1. de antwoorden op de artikel 45-vragen van de fractie van GroenLinks Zwolle over de Tussenstand Participatiewet

Datum 8 oktober 2018

Toelichting op het voorstel

Inleiding
Raadslid S. Rikkert heeft op 12 september 2018 namens de fractie van GroenLinks vragen gesteld naar aanleiding van een onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau, dat onderdeel uitmaakt van de eindevaluatie van de Participatiewet in opdracht van het ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid. In deze informatienota beantwoorden wij deze vragen.

Kernboodschap
Het college heeft de vragen als volgt beantwoord.

1. Kan het college ons informeren per conclusie van SCP (a t/m d) welke resultaten er in Zwolle geboekt zijn voor de doelgroep na invoering van de Participatiewet?

In de uitvoering van de Participatiewet houdt het college geen specifieke registratie bij van kandidaten op de voormalige Wsw-wachtlijst per 31 december 2014 op basis waarvan een analyse gemaakt kan worden en derhalve lokale conclusies over de baankansen en uitkeringsafhankelijkheid getrokken kunnen worden. Het college verwacht echter dat de lokale effecten van de Partipatiewet voor de voormalige Wsw-doelgroep zullen overeenkomen met de de conclusies uit de tussenrapportage.

a. Het verlies van de Wsw (wet sociale werkvoorziening)-indicatie leidt tot een sterk verminderde kans op werk.

Het college verwijst naar de kamerbrief van 10 september 2018 van waarin de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid T. van Ark reageert op het SCP-rapport ‘Van sociale werkvoorziening naar participatiewet’. In deze brief vermeldt de staatssecretaris dat het resultaat verklaarbaar is, omdat het hebben van een Wsw-indicatie voor mensen op de wachtlijst de facto leidde tot een hogere baanzekerheid. Het perspectief van een Wsw-dienstbetrekking is immers weggevallen door de beëindiging van de instroom in de wsw per 1 januari 2015.

In december 2017 is de raad per mail geïnformeerd over de resultaten van de actieve benadering van kandidaten op de Wsw-wachtlijst per 31 december 2014 voor de toeleiding naar een beschutwerkplek binnen de Participatiewet (afdoening toezegging 199).

b. Niet alleen de kans om aan het werk te komen is kleiner geworden, maar ook de kans om dit werk vervolgens te behouden.

Het doel van de Participatiewet is om zoveel mogelijk mensen, met en zonder arbeidsbeperking, aan het werk te laten gaan, bij voorkeur bij een reguliere werkgever. De Participatiewet laat landelijk een positieve ontwikkeling zien voor mensen met een arbeidsbeperking. De groei in banen zit voornamelijk bij reguliere werkgevers. In de ogen van het college noemt de staatssecretaris terecht het neveneffect van deze omslag, namelijk dat banen bij reguliere werkgevers wat flexibeler en dus minder duurzaam van aard zijn dan de Wsw.

c. De voormalig Wsw doelgroep heeft na invoering van de Participatiewet bovendien minder kans op het vinden van een baan in vergelijking met mensen uit de bijstand zonder Wsw-indicatie (22% versus 24%)

Uit het SCP-rapport blijkt dat vóór de invoering van de Participatiewet de Wsw ervoor zorgde dat de baankansen van bijstandsgerechtigden met een Wsw-indicatie (+/- 50 procent) aanzienlijk hoger lag dan van bijstandsgerechtigden zonder Wsw-indicatie (bijna 30 procent). De Wsw bood immers het perspectief op een Wsw-dienstbetrekking.

d. Voor Wajongers met een Wsw-indicatie vindt na invoering van de Participatiewet een grote trendbreuk plaats. Deze doelgroep heeft na invoering een verminderde kans om aan het werk te komen.

Een deel van deze groep, die geregistreerd staat in het doelgroepenregister, heeft door specifieke inzet betaalde arbeid verkregen. Om deze mensen aan het werk te houden, wordt ingezet op begeleiding op de werkvloer.
Dat neemt niet weg dat ook voor deze groep geldt dat het perspectief op een Wsw-dienstbetrekking is vervallen door de beëindiging van de instroom in de Wsw. Wat directe invloed heeft op de baankansen voor Wajongers met een Wsw-indicatie.

2. Gezien de achterblijvende resultaten, is het college het met ons eens dat de groep Zwollenaren die onder de Participatiewet valt, aanvullende aandacht verdient?

De tussenrapportage over een deelonderzoek beperkt zich tot de baankansen voor de Wsw-doelgroep in de eerste jaren na invoering van de Participatiewet ‘Van sociale werkvoorziening naar Participatiewet’. Het is een van de bouwstenen voor de eindrapportage die eind 2019 beschikbaar zal zijn. Het zou dan ook in de optiek van het college niet juist zijn om louter op basis van dit rapport algemene conclusies over de werking en het succes van de Participatiewet te trekken. Daar is meer onderzoek en een langere looptijd voor nodig. De andere tussenrapportages schetsen uiteenlopende effecten voor verschillende groepen. Conclusies over de effecten van de Participatiewet kunnen we pas eind 2019 trekken als de effecten voor alle doelgroepen over een substantiële periode beschikbaar zijn; cijfers over de arbeidsdeelname en uitkeringsafhankelijkheid van de verschillende groepen.

Desondanks verdient deze kwetsbare groep aandacht. Hiervoor willen we in onze centrumgemeentelijke rol aansluiten bij het aangekondigde brede offensief van staatssecretaris Van Ark op 7 september 2018. Dit offensief heeft als doel om meer mensen met een beperking aan het werk helpen, door het voor werkgevers eenvoudiger te maken om mensen met een beperking in dienst te nemen, en voor mensen met een beperking aantrekkelijker om (meer) te gaan werken, hetzij in regulier werk, hetzij in beschut werk. De onderstaande acties maken in ieder geval deel uit van dit offensief:
- Het bestaande instrument loonkostensubsidie wordt verbeterd en vereenvoudigd;
- Werken met loonkostensubsidie moet lonen, ook voor mensen die in deeltijd werken;
- De matching tussen werkgevers en werknemers krijgt een extra impuls;
- De regels rond banenafspraak en quotum moeten eenvoudiger worden;
- De Wajongregels worden logischer en stimuleren mensen om te gaan studeren of meer te werken;
- Beschut werk krijgt een extra impuls.

Het college deelt de visie van het kabinet dat er extra aandacht nodig is om mensen aan het werk te helpen. Het brede offensief van het kabinet ondersteunen wij dan ook. In regionaal verband, Werkbedrijf Regio Zwolle (WRZ), werkt de gemeente Zwolle samen met 13 gemeenten, UWV, Provincie, sociale partners en onderwijsinstellingen aan de opgave om meer mensen aan het werk te helpen, in het bijzonder mensen in een kwetsbare positie. Het offensief van het Rijk zal, wat het college betreft en in lijn met de wens en opdracht van het Ministerie, regionaal worden uitgerold. Wij nemen hierin als centrumgemeente van de arbeidsmarktregio en voorzitter van het samenwerkingsverband samen met onze partners in het WRZ het voortouw. Hiermee wordt het regionaal offensief leidend voor onze lokale inzet.

3. Indien het college het hiermee eens is, is het college bereid bij de begroting aanvullende maatregelen te presenteren om deze groep Zwollenaren duurzaam aan het werk te krijgen?

Zoals op voorgaande vraag beantwoord, sluiten we aan bij het aangekondigde offensief. Gezien de tekorten binnen het Sociaal Domein en de maatregelen uit het interventieplan, zijn we daarnaast op zoek naar slimme(re) inzet van bestaande middelen. Ook binnen lopende opdrachten en afspraken.

4. De Overheids BV in oprichting is binnenkort verantwoordelijk voor de doelgroep in Zwolle. Kan het college aangeven wat de stand van zaken is van de oprichting an deze Overheids BV is en op welke wijze de raad betrokken wordt in het proces van de oprichting van de Overheids BV?

Momenteel wordt gewerkt aan een informatienota aan de raad over de oprichting van de Overheids-bv. Daarmee zal deze vraag worden beantwoord.

Openbaarheid
Deze nota is openbaar.

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 49823

Onderwerp Beantwoording artikel 45 vragen GroenLinks - tussenstand Participatiewet

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 16-10-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

Sociaal en Cultureel Planbureau

Van sociale werkvoorziening naar participatiewet

Hoe is het de mensen op de Wsw-wachtlijst vergaan?

Van sociale werkvoorziening naar Participatiewet

Hoe is het de mensen op de Wsw-wachtlijst vergaan?

Tussenrapportage

Klarita Sadiraj
Stella Hoff
Maroesjka Versantvoort

Sociaal en Cultureel Planbureau
Den Haag, september 2018

Het Sociaal en Cultureel Planbureau is een interdepartementaal, wetenschappelijk instituut, dat – gevraagd en ongevraagd – sociaal-wetenschappelijk onderzoek verricht. Het SCP rapporteert aan de regering, de Eerste en Tweede Kamer, de ministeries en maatschappelijke en overheidsorganisaties. Het SCP valt formeel onder de verantwoordelijkheid van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
Het SCP is opgericht bij Koninklijk Besluit op 30 maart 1973. Het Koninklijk Besluit is per 1 april 2012 vervangen door de 'Regeling van de minister-president, Minister van Algemene Zaken, houdende de vaststelling van de Aanwijzingen voor de Planbureaus'.

© Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag 2018
SCP-publicatie 2018-19
Opmaak binnenwerk: Textcetera, Den Haag
Figuren: Mantext, Moerkapelle
Vertaling samenvatting: AVB-vertalingen, Amstelveen
Omslagontwerp: Textcetera, Den Haag
Omslagillustratie: Bart Eijgenhuijsen | Hollandse Hoogte

ISBN 978 90 377 0880 6
NUR 740

Copyright
U mag citeren uit SCP-rapporten, mits u de bron vermeldt.
U mag SCP-bestanden op een server plaatsen mits:
1 het digitale bestand (rapport) intact blijft;
2 u de bron vermeldt;
3 u de meest actuele versie van het bestand beschikbaar stelt, bijvoorbeeld na verwerking van een erratum.

Data
SCP-databestanden, gebruikt in onze rapporten, zijn in principe beschikbaar voor gebruik door derden via DANS www.dans.knaw.nl.

Contact
Sociaal en Cultureel Planbureau
Postbus 16164
2500 BD Den Haag
www.scp.nl
info@scp.nl

Via onze website kunt u zich kosteloos abonneren op een elektronische attendering bij het verschijnen van nieuwe uitgaven.

Inhoud

Voorwoord		5
Samenvatting en conclusies		6
1	Introductie van het onderzoek: aanleiding en achtergrond	14
1.1	De Participatiewet: doel en doelgroep	14
1.2	Het hoe en wat van de Wsw	15
1.3	De overgang van Wsw naar Participatiewet	17
1.4	Doel en onderzoeksvragen van dit deelonderzoek	19
	Noten	22
2	Kenmerken en baankansen van mensen met een Wsw-indicatie	24
2.1	Kenmerken van Wsw-wachtlijsters en Wsw-werknemers	24
2.2	Kans op werk voor Wsw-werknemers en Wsw-wachtlijsters	29
2.3	Conclusie: minder kans op werk door wegvallen sociale werkvoorziening	29
	Noten	30
3	Wsw-wachtlijsters uit 2014 en uit eerdere jaren	31
3.1	Wachtlijsters door de jaren heen: aantallen en kenmerken	31
3.2	Baankansen voor verschillende cohorten wachtlijsters	33
3.3	Kenmerken van de gevonden baan: duurzaamheid	36
3.4	Kenmerken van de gevonden baan: soort baan	41
3.5	Wachtlijsters in re-integratietrajecten	43
3.6	Uitstroom uit de uitkering na het vinden van een baan	46
3.7	Conclusie: wachtlijsters uit 2014 minder vaak aan het werk dan wachtlijsters uit eerdere jaren	47
	Noten	48
4	Bijstandsgerechtigden met en zonder Wsw-indicatie	50
4.1	Bijstandsgerechtigden: Wsw'ers vergeleken met niet-Wsw'ers	51
4.2	Baankansen na correctie voor verschillen tussen groepen	52
4.3	Kenmerken van de gevonden baan: duurzaamheid	54
4.4	Kenmerken van de gevonden baan: soort baan	56
4.5	Bijstandsontvangers met en zonder Wsw-indicatie in re-integratietrajecten	58
4.6	Uitkeringsafhankelijkheid na het vinden van een baan	61
4.7	Conclusie: kans op werk voor bijstandsontvangers op de Wsw-wachtlijst verminderd na 2014	62
	Noten	63

5	Wajongers met en zonder Wsw-indicatie	64
5.1	Wajongers: Wsw'ers vergeleken met niet-Wsw'ers	64
5.2	Baankansen na correctie voor verschillen tussen groepen	66
5.3	Kenmerken van de gevonden baan: duurzaamheid	67
5.4	Kenmerken van de gevonden baan: soort baan	70
5.5	Wajongers met en zonder Wsw-indicatie in re-integratietrajecten	72
5.6	Uitkeringsafhankelijkheid na het vinden van een baan	75
5.7	Conclusie: Wajongers op Wsw-wachtlijst hebben minder goede arbeidsmarktpositie na 2014	76
	Noten	77
	Summary and conclusions	78
	Bijlagen (te vinden op www.scp.nl bij dit rapport)	
	Literatuur	86
	Publicaties van het Sociaal en Cultureel Planbureau	88

Voorwoord

Iedereen met arbeidsvermogen aan het werk! Dat was en is het streven van opeenvolgende regeringen de afgelopen jaren. Vanaf 1 januari 2015 is de Participatiewet van kracht. Kort gezegd heeft deze wet tot doel om zoveel mogelijk mensen, met en zonder arbeidsbeperking, aan het werk te laten zijn - bij voorkeur bij een gewone werkgever. Voor de uitvoering van de wet zijn de gemeenten verantwoordelijk gesteld. Met de Participatiewet is er één regeling gekomen voor mensen met een arbeidsbeperking of afstand tot de arbeidsmarkt, in plaats van de vele verschillende regelingen voor de diverse doelgroepen. De verwachting is dat dit voor werkgevers overzichtelijker is en het makkelijker zal maken om mensen met een uitkering in dienst te nemen. Ook wordt verwacht dat meer integraliteit leidt tot een betere uitvoering. De Participatiewet vervangt de Wet werk en bijstand (Wwb), de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) en een groot deel van de Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten (Wajong).

Het Sociaal en Cultureel Planbureau voert een langlopende evaluatie uit naar de werking van de Participatiewet. Daarin staat de vraag centraal hoe het de verschillende doelgroepen vergaat sinds de invoering van de Participatiewet. Wat betekent de wet voor de baankansen en de uitkeringsafhankelijkheid van de verschillende doelgroepen? En als mensen aan het werk komen: waar komen ze aan het werk? En hoe duurzaam is dat werk?

Deze rapportage concentreert zich op de doelgroep-Wsw. In het kader van de Wsw kunnen mensen met een arbeidsbeperking onder aangepaste omstandigheden arbeid verrichten in zogenoemde sociale werkplaatsen. Sinds 1 januari 2015 kunnen er geen mensen meer in de Wsw instromen. Dit geldt ook voor mensen die eind 2014 op de wachtlijst stonden voor een Wsw-plek. Wel kunnen zij ondersteuning krijgen van gemeenten, bijvoorbeeld in de vorm van beschut werk.

De overgang van de Wsw naar de Participatiewet leidde in de eerste jaren na invoering van de wet tot minder baankansen in plaats van meer. Op de achtergrond is er ook nog de banenafspraak, die stelt dat er begin 2026 in totaal 125.000 banen bij gekomen moeten zijn voor mensen met een arbeidsbeperking, waarvan 25.000 banen bij de overheid. Ondanks deze afspraak en beleidsinspanningen blijkt de praktijk dus weerbarstig. Mensen met een arbeidsbeperking, in het bijzonder zij die tot de doelgroep Wsw behoren, hebben het moeilijk op onze arbeidsmarkt.
Hieruit kunnen we concluderen dat het ook de komende jaren van belang is de ontwikkelingen in baankansen en uitkeringsafhankelijkheid van mensen met arbeidsbeperkingen goed te blijven volgen.

Prof. dr. Kim Putters
Directeur Sociaal en Cultureel Planbureau

Samenvatting en conclusies

Hoewel na de economische recessie van 2008-2013 het aantal werkenden weer flink is gestegen, is er ook een grote groep mensen die niet aan de slag komt. Het kabinet streeft naar een inclusieve samenleving, waarin iedereen de kans krijgt om mee te doen. Ook mensen met een arbeidsbeperking zouden zoveel mogelijk deel moeten uitmaken van het arbeidsproces, en dan bij voorkeur bij een reguliere werkgever. Om dit te bewerkstelligen is (onder andere) de Participatiewet ingevoerd. Deze wet is bedoeld voor iedereen met arbeidsvermogen die, vanwege een arbeidsbeperking of om een andere reden, ondersteuning nodig heeft bij het vinden van werk. In de wet zijn de kaders voor die ondersteuning vastgelegd. De gemeenten bepalen verder hoe ze deze mensen naar werk willen begeleiden en welke instrumenten ze daarbij inzetten. Het Sociaal en Cultureel Planbureau is gevraagd de werking van de Participatiewet te evalueren en daarbij aandacht te besteden aan de verschillende doelgroepen van de wet.

Deze rapportage richt zich op de doelgroep-Wsw en de gevolgen die zij ondervindt van de Participatiewet. Met de 'doelgroep-Wsw' bedoelen we mensen met beperkingen (lichamelijk, verstandelijk dan wel psychisch) die, voordat de Participatiewet ingevoerd werd, onder aangepaste omstandigheden konden werken in de sociale werkvoorziening (op basis van de Wet sociale werkvoorziening, de Wsw). Met de invoering van de Participatiewet is de sociale werkvoorziening afgesloten voor nieuwe instroom en is de Wsw sindsdien alleen nog van toepassing voor mensen die al een Wsw-baan hadden. Iedereen die eind december 2014 op de wachtlijst stond voor zo'n baan, heeft met de invoering van de Participatiewet zijn of haar Wsw-indicatie verloren. Het gaat om ruim 11.000 personen. Deze zogenoemde wachtlijsters behoren nu tot de doelgroep van de Participatiewet. Zij kunnen (financiële) ondersteuning van gemeenten krijgen (of van uwv, indien ze een Wajong-uitkering ontvangen) bij het vinden van een baan bij een reguliere werkgever of van een beschutte werkplek.

S.1 De onderzoeksvraag en de aanpak

In deze studie beogen we antwoord te geven op de vraag wat de Participatiewet betekent voor de doelgroep-Wsw in termen van baankansen en uitkeringsafhankelijkheid. We rapporteren over de eerste twee jaar na invoering van de Participatiewet (2015 en 2016); in de eindrapportage (te verschijnen in 2019) zullen we de gegevens van latere jaren meenemen. Dan gaan we ook in op de gevolgen voor andere doelgroepen (Wajongers, 'klassieke' bijstandsontvangers en niet-uitkeringsgerechtigden) en komen tevens andere aspecten van de Participatiewet aan bod. We besteden bijvoorbeeld aandacht aan de beleidstheorie die aan de wet ten grondslag ligt, maar ook aan de relatie tussen enerzijds de 'strengheid' van het gemeentelijk beleid ten aanzien van de arbeidsverplichtingen van mensen die onder de wet vallen en anderzijds de baankansen voor die mensen. Zoals gezegd beperkt

deze tussenrapportage zich tot de baankansen voor de doelgroep-Wsw in de eerste jaren na invoering van de Participatiewet.

Idealiter zouden we de mensen die zonder de Participatiewet in de Wsw ingestroomd zouden zijn, maar dat door de invoering van de Participatiewet niet meer kunnen, volgen vanaf 2015 en bezien hoe hun baankansen en uitkeringsafhankelijkheid zich ontwikkelen. Deze 'quasi-Wsw'ers' zijn evenwel niet meer zomaar te identificeren; er is immers geen sprake meer van een Wsw-indicatie, het kenmerk waarmee zij zich voorheen onderscheidden. Wat wel kan, is het volgen van de mensen die direct voorafgaand aan de invoering van de Participatiewet een Wsw-indicatie hadden en op de Wsw-wachtlijst stonden. Uit dit onderzoek blijkt dat zij gelijksoortige achtergrondkenmerken hebben als de mensen die vanaf 2010 in de Wsw zijn ingestroomd. Ze zijn te beschouwen als proxy voor de latere cohorten van mensen met een arbeidsbeperking die voorheen in aanmerking zouden zijn gekomen voor een Wsw-indicatie. Nagaan wat de gevolgen zijn van invoering van de Participatiewet voor deze groep geeft ons informatie over de uitwerking van die wet. Daartoe zijn de baankansen en uitkeringsafhankelijkheid van mensen die eind 2014 op de Wsw-wachtlijst stonden en hun Wsw-rechten met de invoering van de Participatiewet verloren, vergeleken met die van drie andere groepen:

1 de mensen die eind 2014 al een Wsw-baan hadden, de Wsw-werknemers;
2 de mensen die eerder (in de periode 2010-2013) aan het eind van het jaar op de Wsw-wachtlijst stonden;
3 de mensen die dezelfde uitkering ontvingen als de wachtlijsters, maar geen Wsw-indicatie hadden (trends sinds 2010).

Ad 1. De vergelijking met de Wsw-werknemers (groep 1) schetst een algemeen beeld van de ontwikkeling in baankansen en uitkeringsafhankelijkheid van mensen met een beperking voor wie de toegang tot de sociale werkvoorziening is afgesloten en wier Wsw-indicatie is omgezet in een registratie in het doelgroepregister. Deze ontwikkeling wordt geplaatst tegen de achtergrond van de baankansen en uitkeringsafhankelijkheid van mensen die bij invoering van de Participatiewet al werkzaam waren in de sociale werkvoorziening.

Ad 2. De vergelijking met eerdere cohorten Wsw-wachtlijsters (groep 2) is een effectmeting. Nagegaan is in hoeverre mensen die eind 2014 op de wachtlijst van de Wsw stonden, afwijken wat betreft hun kans op een baan in de twee navolgende jaren (waarbij zij onder de Participatiewet zijn komen te vallen) van mensen die eind 2010, 2011, 2012 of 2013 op de wachtlijst van de Wsw stonden en niet met de Participatiewet te maken hadden. Bij deze vergelijking is gecorrigeerd voor verschillen in de samenstelling van de groepen en voor conjuncturele ontwikkelingen. Op die manier kunnen we ervan uitgaan dat de bevindingen niet het gevolg zijn van, bijvoorbeeld, veranderingen in leeftijdsopbouw of in de werkgelegenheid. Daardoor wijzen verschillen in ontwikkelingen in baankansen en uitkeringsafhankelijkheid tussen wachtlijsters uit 2014 en wachtlijsters uit eerdere jaren op invloed van de Participatiewet.

Ad 3. Ook de vergelijking met groep 3 is een effectmeting. Hier richt de aandacht zich enerzijds op de wachtlijsters die afkomstig zijn uit de bijstand en anderzijds op de wachtlijsters die vanuit de Wajong zijn ingestroomd. Bij de bijstandsgerechtigden vergelijken we degenen die op de Wsw-wachtlijst stonden met vergelijkbare bijstandsgerechtigden voor wie dat niet het geval was. Bij de Wajong-ontvangers maken we eenzelfde vergelijking tussen Wajongers die wel en Wajongers die niet op de Wsw-wachtlijst stonden. In beide gevallen kijken we naar de verschillen tussen de twee groepen wat betreft hun kans op werk en naar eventuele veranderingen in die verschillen door de tijd heen. Door de trend voor de verschillende cohorten wachtlijsters te vergelijken met de trend voor de cohorten andere uitkeringsgerechtigden, zien we of zich onder de wachtlijsters een trendbreuk voordoet, die onder degenen zonder Wsw-indicatie niet wordt aangetroffen. Een dergelijke trendbreuk in baankansen na invoering van de Participatiewet wijst op een effect van deze wet. Bij deze berekeningen is opnieuw gecorrigeerd voor verschillen in de ontwikkeling van de groepssamenstelling en voor macro-economische ontwikkelingen.

S.2 De onderzoeksbevindingen

Kans op (duurzaam) werk

Een vergelijking met de Wsw-werknemers betekent een vergelijking met mensen in een relatief bevoorrechte positie. Een Wsw-baan betreft in de meeste gevallen een dienstverband voor onbepaalde tijd, met een salaris op ten minste het niveau van het minimumloon en onder arbeidsvoorwaarden die in een eigen cao zijn geregeld. Dit is terug te zien in de gegevens: het blijkt dat van de mensen die eind 2014 in een Wsw-baan werkten, 90% tot 95% een jaar later eveneens werkte. Van de mensen die eind 2014 op de Wsw-wachtlijst stonden, heeft 17% in het daaropvolgende jaar een baan gevonden. In het tweede navolgende jaar nam het aantal baanvinders iets toe, tot 21%.

Uit de tweede berekening, waarin de wachtlijsters van december 2014 zijn afgezet tegen vergelijkbare Wsw-wachtlijsters uit eerdere jaren, blijkt dat het verlies van de Wsw-indicatie leidt tot een sterk verminderde kans op werk. De kans om in de navolgende twee jaren aan een baan te komen, daalt van 51% voor de wachtlijsters uit 2010 naar 30% voor die uit 2014 (zie figuur S.1). Van deze laatste baanvinders komt bijna een derde (32%) terecht in uitzend- of oproepbanen. Mannen, jongeren tot 25 jaar en autochtone Nederlanders hebben de meeste kans een baan te verwerven; voor 55-plussers, Nederlanders met een migratieachtergrond en mensen met een psychische beperking is die kans juist relatief laag.

Figuur S.1

Baankans in het eerste en/of tweede navolgende jaar, mensen op de Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in gecorrigeerde procenten)

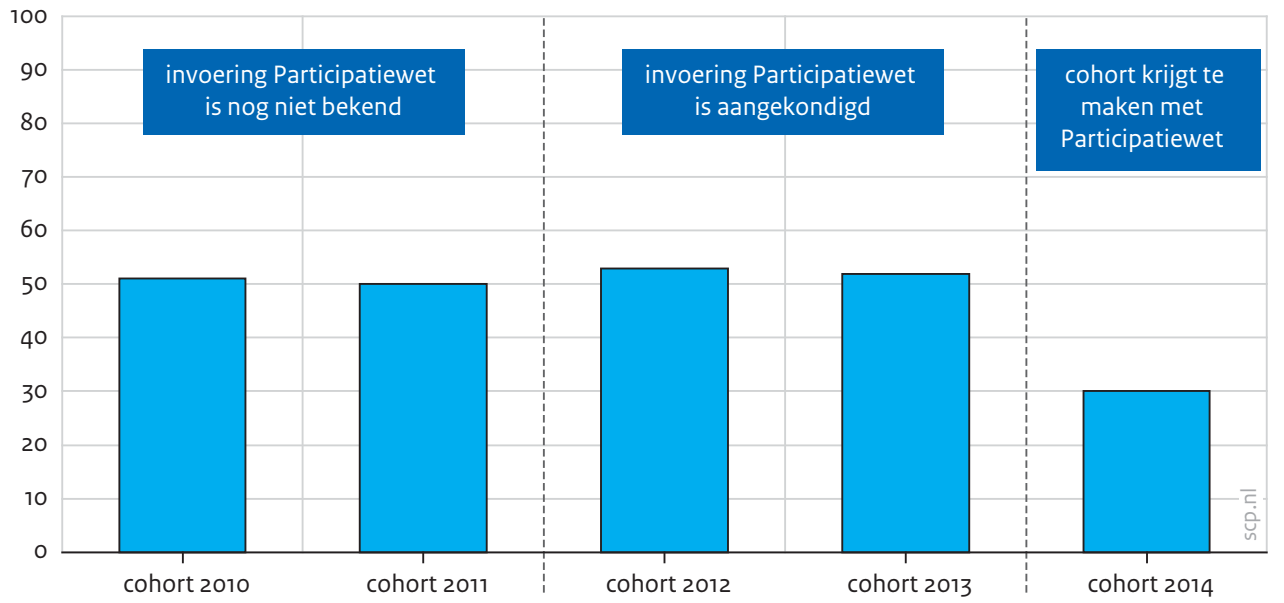

Niet alleen de kans om aan werk te komen is duidelijk geringer geworden voor het cohort 2014, maar ook de kans om dit werk vervolgens te behouden. Het aandeel gevonden banen met een duur van ten minste een jaar stijgt in eerste instantie flink: van 65% in het cohort 2010 naar 77% in het cohort 2013. Vermoedelijk komt dit doordat de sociale-werkvoorzieningsbedrijven – in de aanloop naar de Participatiewet – de baanvinders hebben willen helpen hun Wsw-dienstverband te behouden. In het cohort 2014 ligt het aandeel langdurige banen echter duidelijk onder het oude niveau en gaat het om nog maar 51% van de gevonden banen.

Kans op werk voor wachtlijsters met een bijstandsuitkering

Ruim de helft van de Wsw-wachtlijsters ontving op het moment van instroom in de Wsw een bijstandsuitkering. De derde berekening die we hebben toegepast om de effecten van de Participatiewet te bepalen, betreft een vergelijking van de baankansen van bijstandsontvangers op de wachtlijst van de Wsw (dus met Wsw-indicatie) met die van bijstandsontvangers zonder Wsw-indicatie. Deze vergelijking laat zien dat na invoering van de Participatiewet de kans op een baan voor Wsw-geïndiceerden lager ligt dan voor niet-geïndiceerden (22% versus 24%). Daarentegen lagen voor de invoering van de Participatiewet de baankansen van bijstandsontvangers met Wsw-indicatie beduidend hoger dan die van degenen zonder indicatie (rond de 50% resp. bijna 30% baanvinders). De grotere baankans voor de wachtlijsters uit die eerdere periode is in 2014 dus omgebogen in een baankans die 2 procentpunten lager ligt dan die voor niet-geïndiceerden (zie figuur S.2). Het feit dat alle wachtlijsters in het doelgroepregister zijn opgenomen en, net als de Wajongers, voorrang krijgen bij het plaatsen op een baan in het kader van de banenafspraak, heeft deze daling in baankansen niet kunnen tegengaan.

Figuur S.2

Baankans in het eerste en/of tweede navolgende jaar, bijstandsontvangers met en zonder Wsw-indicatie, 2010-2014 (in gecorrigeerde procenten)

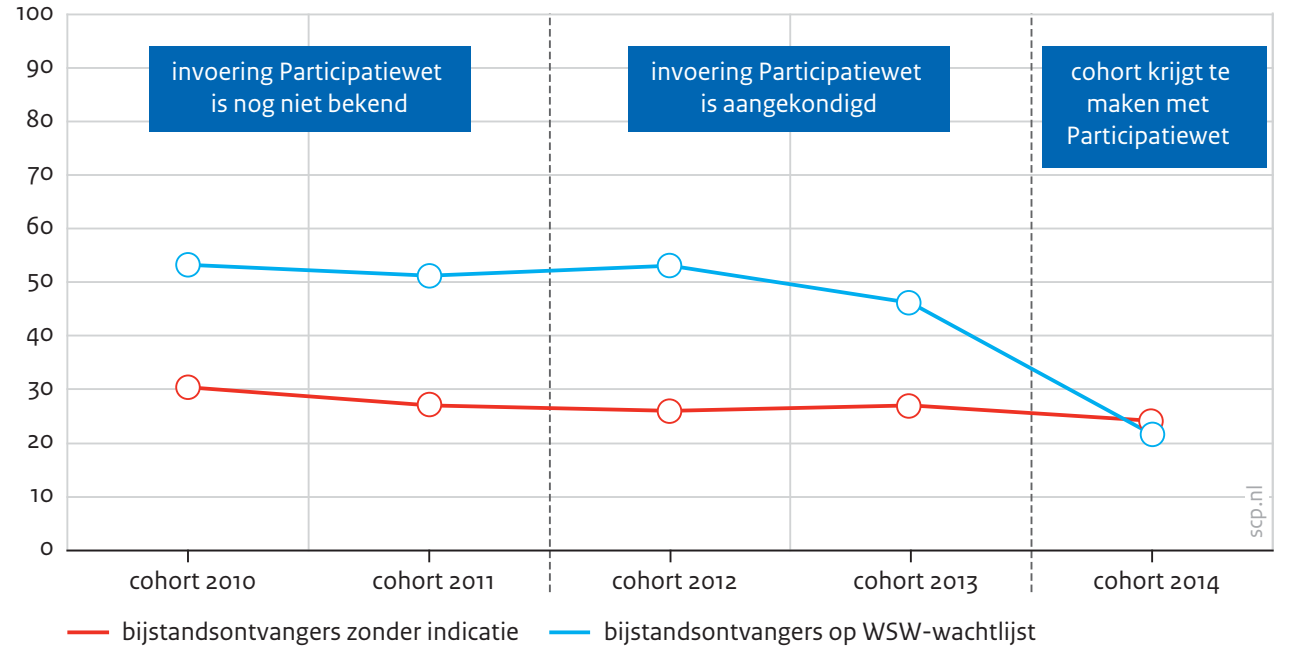

Met betrekking tot de duurzaamheid van de gevonden banen vertonen de bijstandsontvangers onder de wachtlijsters een soortgelijk patroon als de totale groep Wsw-wachtlijsters: in de cohorten 2010-2013 neemt het aandeel gevonden banen met een duur van minimaal een jaar toe (van 62% tot 79% langdurige banen), om in het cohort 2014 weer terug te vallen. Binnen deze groep blijft de schade echter beperkt: het aandeel duurzame banen is vrijwel gelijk (61%) aan dat in cohort 2010.

Kans op werk voor wachtlijsters met een Wajong-uitkering

Iets minder dan 20% van de wachtlijsters ontving een Wajong-uitkering op het moment dat zij in de Wsw instroomden. Deze subgroep is vergeleken met de Wajongers die geen Wsw-indicatie hadden (overeenkomstig de vergelijking van bijstandsontvangers met en zonder Wsw-indicatie). In vrijwel de gehele beschouwde periode hebben Wajongers op de Wsw-wachtlijst meer kans om in de navolgende twee jaar aan werk te komen dan Wajongers zonder indicatie: respectievelijk ruim 50% en rond de 30% van hen vindt in de navolgende twee jaar een baan. In het cohort 2014 is het beeld anders. Het aandeel baanvinders onder de wachtlijsters daalt dan naar 35%, terwijl dat onder de Wajongers zonder indicatie juist iets stijgt, naar 34%. Waar in het cohort van 2010 de wachtlijsters een aanzienlijk grotere kans op werk hadden dan de 'klassieke' Wajongers, ligt die kans in het cohort 2014 dus voor beide groepen in dezelfde orde van grootte (zie figuur S.3).

Figuur S.3

Baankans in het eerste en/of tweede navolgende jaar, Wajongers met en zonder Wsw-indicatie, 2010-2014 (in gecorrigeerde procenten)

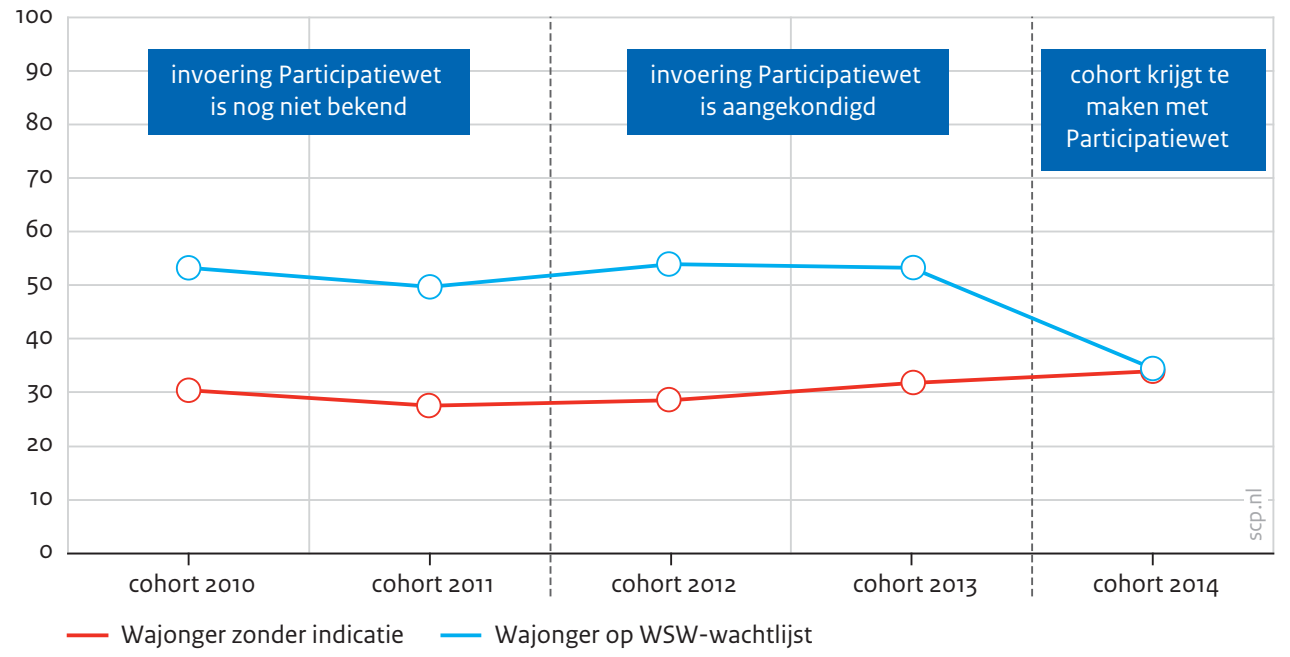

Inzet van re-integratietrajecten

Voor mensen die niet op eigen kracht een baan kunnen vinden, kan de gemeente of uwv een re-integratietraject inzetten. Het aandeel wachtlijsters dat een re-integratietraject volgt, is in de beschouwde periode echter flink gedaald. Terwijl van de wachtlijsters van eind 2010 nog ruim 45% een traject volgde in het eerste nakomende jaar, was dit onder de wachtlijsters van eind 2013 slechts iets meer dan 20%. Voor de wachtlijsters van eind 2014 lijkt er weer meer te zijn geïnvesteerd in de re-integratiebegeleiding: bijna een kwart volgde in het eerste navolgende jaar een traject. Dit is echter niet terug te zien in een verhoogde kans op een baan. Het aandeel baanvinders onder de trajectvolgers loopt terug van circa 50% (cohorten 2010-2013) naar 36% (cohort 2014).

Binnen de subgroepen bijstandsontvangers en Wajong-ontvangers met een Wsw-indicatie komt ditzelfde patroon naar voren. Het aandeel trajectvolgers neemt aanvankelijk af, maar binnen het cohort 2014 weer toe. Bij de bijstandsontvangers gaat het daarbij om een vrij geringe toename (van 51% naar 56%), bij de Wajongers betreft het een wat forsere stijging (van 23% naar 35%). Voor beide subgroepen geldt echter dat ook de baankansen van mensen die een re-integratietraject volgen, zijn afgenomen na invoering van de Participatiewet.

Uitkeringsafhankelijkheid onder baanvinders

Kijken we naar de wachtlijsters die in beide navolgende jaren werk hebben, dan blijken de baanvinders uit het cohort 2014 wat vaker daarnaast een uitkering te ontvangen (63%) dan de baanvinders uit de eerdere cohorten (58% tot 60%). Vooral het aandeel baanhebbers dat het werk combineert met een Wajong-uitkering is gestegen, van 20% à 22% voor de

eerdere cohorten naar 26% voor cohort 2014. Het aandeel baanhebbers dat tevens bijstand ontvangt, fluctueert in de hele onderzochte periode rond de 17%.

De bevindingen voor de twee subgroepen wachtlijsters die vanuit de bijstand dan wel de Wajong een Wsw-indicatie hebben gekregen, ondersteunen dit algemene beeld. Vooral onder de wachtlijsters die afkomstig zijn uit de Wajong is de uitkeringsafhankelijkheid onder de baanvinders groot: 88% tot 95% van hen heeft ook een uitkering. Vermoedelijk gaat het hier om loondispensatie: werkgevers hoeven wegens een mindere productiviteit minder loon te betalen, dat vervolgens middels een uitkering wordt aangevuld tot het wettelijk minimumloon. Nadat het aandeel combineerders van werk en uitkering in de cohorten 2011-2013 licht is gedaald, vertoont het cohort 2014 weer een forse stijging, naar 99%. Onder de wachtlijsters die vanuit de bijstand in de Wsw zijn ingestroomd, is dit patroon nog beter zichtbaar. Lag binnen het cohort 2010 het aandeel baanvinders dat daarnaast bijstand krijgt nog op bijna de helft, binnen het cohort 2013 was dit geslonken tot ongeveer 40%. In het cohort van 2014 is deze dalende trend echter omgeslagen in een flinke stijging en bedraagt het aandeel dat werk en uitkering combineert weer 56%. Dat dit aandeel zoveel lager is dan dat onder de Wajongers, heeft mogelijk te maken met het feit dat werkenden vanuit de Participatiewet in aanmerking komen voor loonkostensubsidie in plaats van loondispensatie. Gecombineerd met het loon kan dit tot voldoende inkomsten leiden om uit de bijstand te komen.

S.3 Conclusies

De mensen die eind 2014 op de wachtlijst stonden voor een Wsw-baan, hebben de gevolgen van de invoering van de Participatiewet zeker kunnen merken. Hun kans op een baan in de navolgende twee jaren is veel kleiner dan die van eerdere cohorten wachtlijsters. Dit komt doordat de Wsw-dienstbetrekking als potentiële uitstroombestemming is weggevallen, als gevolg van het besluit om – gelijktijdig met de inwerkingtreding van de Participatiewet – de toegang tot de Wsw af te sluiten.

Het vinden van een baan blijkt voor de wachtlijsters van eind 2014 meestal niet te leiden tot uitstroom uit de uitkering. Eerder het tegendeel is het geval: het aandeel werkenden dat tevens een uitkering ontvangt, is toegenomen. Een mogelijke verklaring ligt deels in de stijging van het aandeel werkenden in flexibele banen; waar het aandeel uitzend- en oproepkrachten in voorgaande jaren slechts enkele procenten bedraagt, is dit onder de baanvinders uit het cohort 2014 ongeveer 30%. Dit vergroot de kans dat zij de arbeidsinkomsten moeten blijven aanvullen met een uitkering. Daarnaast speelt mee dat een deel van de baanvinders niet in staat is het wettelijk minimumloon te verdienen en in aanvulling op de arbeidsinkomsten een Wajong-uitkering of bijstand ontvangt.

Het kabinet heeft het streven om meer mensen met een arbeidsbeperking aan het werk te krijgen. De resultaten van dit onderzoek laten zien dat deze doelstelling de eerste jaren na

invoering van de Participatiewet niet gerealiseerd is. De mensen die hun Wsw-indicatie hebben verloren, hebben nu een geringere kans op werk dan in de oude situatie.
Deze meting betreft echter alleen de eerste twee jaren na de invoering van de Participatiewet en ook alleen de Wsw-doelgroep. De Participatiewet betreft werk in uitvoering: gemeenten kregen te maken met nieuwe verantwoordelijkheden, doelgroepen en werkprocessen. In het eind 2019 te verschijnen eindrapport van de eindevaluatie Participatiewet zullen we de cijfers over de arbeidsdeelname en uitkeringsafhankelijkheid van deze groep actualiseren en kijken we tevens naar de andere doelgroepen van de Participatiewet. Gemeenten hebben dan ook een langere periode gehad om zich te richten op hun nieuwe verantwoordelijkheden en taken.

1 Introductie van het onderzoek: aanleiding en achtergrond

Nu het economisch weer goed gaat met Nederland, neemt ook de arbeidsparticipatie toe. In 2014, toen de laatste recessie net was geëindigd, bedroeg de nettoparticipatie iets minder dan 65%. In het vierde kwartaal van 2017 is dat gestegen naar iets meer dan 67%.[1] In absolute aantallen zijn er nu ruim 8,6 miljoen werkenden (CBS 2018). Toch is, ook in de huidige periode van economische groei, voor veel mensen het vinden van een baan geen vanzelfsprekendheid. Daarbij speelt enerzijds een rol dat werkgevers gewoonlijk een voorkeur hebben voor sollicitanten die in hun ogen aantrekkelijk zijn. Een te hoge of te lage leeftijd, een te lage of 'verkeerde' opleiding of het ontbreken van (recente) werkervaring kan de kans op werk sterk verkleinen. Anderzijds kan meespelen dat mensen wegens gezondheidsproblemen in mindere mate beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. Mensen die naar eigen zeggen last hebben van een ziekte, langdurige aandoening of handicap die hen belemmert bij het uitvoeren of verkrijgen van werk, zijn veel minder vaak aan het werk dan mensen zonder gezondheidsbeperkingen (Van Echtelt 2016: 75). Al met al is er een grote groep mensen die, tot op zekere hoogte, in staat zijn te werken, maar die – om welke reden dan ook – moeite hebben om aan een baan te komen. Het kabinet wil ook deze mensen 'perspectief bieden op volwaardig burgerschap' door ze in staat te stellen 'zo veel mogelijk zelfstandig mee te doen aan de samenleving.' Met dit doel voor ogen is de Participatiewet ontwikkeld (TK 2013/2014a: 36-37).

1.1 De Participatiewet: doel en doelgroep

De Participatiewet, die op 1 januari 2015 in werking is getreden, kent meerdere doelstellingen. Zoals gezegd is het de ambitie om zoveel mogelijk mensen zelfstandig mee te laten doen aan de maatschappij, ook mensen met een arbeidsbeperking. De belangrijkste doelstelling is dan ook om iedereen met arbeidsvermogen naar werk toe te leiden, bij voorkeur in een reguliere baan. Daarnaast is een doelstelling van de Participatiewet om meer uniformiteit te krijgen aan de onderkant van de arbeidsmarkt: iedereen met arbeidsvermogen die ondersteuning nodig heeft, valt onder dezelfde regeling. Voorheen bestonden er verschillende regelingen voor verschillende groepen, met elk zijn eigen rechten en plichten. Met de invoering van de Participatiewet heeft echter iedereen uit de doelgroep te maken met dezelfde regels en voorwaarden, zodat er – zo is de bedoeling – meer duidelijkheid en eenduidigheid ontstaat.
Een derde doelstelling is het verminderen van de uitkeringsafhankelijkheid. Achterliggende gedachte hierbij is dat de mensen die aan een baan zijn geholpen, wellicht geen uitkering meer nodig hebben, omdat zij voldoende arbeidsinkomsten hebben om in hun levensonderhoud te voorzien. Dit moet niet alleen leiden tot lagere kosten van de sociale zekerheid, maar er ook toe bijdragen dat het maatschappelijk draagvlak voor het stelsel van uitkeringen en voorzieningen geborgd blijft (TK 2013/2014a: 37-38). De uitvoering van de Participatiewet is in handen van de gemeenten.

De doelgroep van de Participatiewet bestaat uit mensen met arbeidsvermogen die zijn aangewezen op (tijdelijke) ondersteuning om in hun bestaan te voorzien of aan het werk te komen. Groepen die voorheen onder verschillende socialezekerheidsregelingen vielen, vallen nu onder de Participatiewet. Voor een deel gaat het om groepen die ook vóór de inwerkingtreding van de Participatiewet onder verantwoordelijkheid van de gemeente vielen: mensen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand (Wwb), mensen die geen recht hebben op een uitkering maar wel op zoek zijn naar werk (nuggers)[2] en mensen met een uitkering op grond van de Algemene nabestaandenwet (Anw), de Ioaw of de Ioaz.[3] Daarnaast is de gemeente nu verantwoordelijk voor de doelgroep jonggehandicapten met arbeidsvermogen die voorheen zouden instromen in de Wajong (Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten). Nieuwe gevallen vallen onder de Participatiewet, terwijl de Wajong alleen nog toegankelijk is voor mensen die duurzaam geen arbeidsvermogen hebben.

Met de invoering van de Participatiewet is voor nieuwe instroom de toegang tot de sociale werkvoorziening gesloten. Mensen met een arbeidsbeperking die voorheen in aanmerking kwamen voor een indicatie voor de Wsw (Wet sociale werkvoorziening), dienen nu zoveel mogelijk naar regulier werk te worden begeleid, waar nodig met inzet van ondersteunende instrumenten. Deze mensen, die als gevolg van de inwerkingtreding van de Participatiewet hun Wsw-indicatie hebben verloren, vormen het onderwerp van de huidige rapportage. Het gaat om de ruim 11.000 mensen die eind 2014 op de wachtlijst voor een Wsw-dienstbetrekking stonden, maar daarmee impliciet ook om arbeidsgehandicapten uit latere jaren die onder de Participatiewet vallen, voor zover zij vergelijkbaar zijn met de wachtlijsters van eind 2014.[4] We gaan na in hoeverre hun kans op een baan en hun uitkeringsafhankelijkheid veranderd zijn door de invoering van de Participatiewet. De Wsw en de overgang naar de Participatiewet komen nader aan de orde in de volgende paragrafen.

1.2 Het hoe en wat van de Wsw

De Wet sociale werkvoorziening (Wsw) bestaat sinds 1 januari 1969. Doel van de wet was ‘een eenduidig kader te scheppen voor het aanbieden van arbeid onder aangepaste omstandigheden aan personen die door een handicap niet in de gelegenheid zijn om onder normale omstandigheden te werken’ (TK 1995/1996). Dit doel bleef gehandhaafd, ook na een aantal herzieningen in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw. Die herzieningen dienden voornamelijk om de doelgroep nader af te bakenen en de uitvoeringspraktijk te verbeteren. Zo is medio jaren negentig besloten de sociale werkvoorziening voor te behouden aan ‘personen die tot regelmatige arbeid in staat zijn, maar die door een lichamelijke, verstandelijke of psychische beperking alleen onder aangepaste omstandigheden kunnen werken.’ Mensen die niet in staat zijn ‘regelmatige arbeid’ te verrichten, komen op grond van deze doelgroepafbakening niet in aanmerking voor de Wsw, evenmin als mensen met een handicap die niet medisch is vast te stellen of die niet bepalend is voor de

werkloze situatie. Reden voor deze aanscherping van de toelatingscriteria was dat het aantal aanmeldingen inmiddels het aantal beschikbare sw-arbeidsplaatsen ruim had overstegen (TK 1995/1996: 12).

Tijdens de herziening van 1998 is besloten de indicatiestelling niet meer door de gemeenten te laten uitvoeren, maar door onafhankelijke indicatiecommissies. De gemeenten bleven echter een stem houden via de gemeentelijke adviescommissies. Zij hadden geen beslissingsbevoegdheid meer, maar onderzochten wel of een aanvrager tot de doelgroep van de Wsw behoorde en adviseerden de indicatiecommissie over het al dan niet toelaten van die persoon. Omdat dit toch knelpunten bleek op te leveren, vooral in termen van onafhankelijkheid en uniformiteit, werd besloten de indicatiestelling met ingang van 1 januari 2005 over te dragen aan het Centrum voor Werk en Inkomen (CWI). Mensen die in aanmerking wilden komen voor de Wsw dienden zich bij een van de 28 CWI-vestigingen aan te melden. Op grond van eigen onderzoek bepaalde het CWI (later overgegaan in UWV WERKbedrijf) vervolgens of de aanvrager tot de Wsw werd toegelaten of niet (IWI 2006).

De mensen die een indicatie kregen, kwamen gewoonlijk eerst op een wachtlijst terecht. Ondanks de aanscherping van de toelatingscriteria tot de Wsw liep die wachttijd op: bedroeg hij in 2004 gemiddeld 10 maanden (Bolhuis et al. 2005: 36), tien jaar later was dit bijna 23 maanden (Harteveld et al. 2015: 23). Het aantal mensen op de wachtlijst nam in deze periode daarentegen af, van bijna 13.000 eind 2004 tot ruim 11.000 eind 2014 (Bolhuis et al 2005: 17; Harteveld et al. 2015: 9). Uit de cijfers voor de tussenliggende jaren blijkt dat de omslag heeft plaatsgevonden in 2012. Vóór die tijd steeg het aantal wachtlijsters gestaag, tot ruim 21.000 in 2011, maar in het daaropvolgende jaar was er sprake van een lage instroom en een hoge uitstroom. Eind 2012 kwam het aantal wachtlijsters daardoor bijna 5500 personen lager uit dan aan het begin van dat jaar (Van Santen et al. 2013: 9). Aangezien het profiel van de wachtlijsters in 2012 nauwelijks afweek van dat uit eerdere jaren (Van Santen et al. 2013: 22) en er dus geen sprake is van gunstiger kenmerken van de betrokkenen, lijkt het gerechtvaardigd te veronderstellen dat de lage instroom en hoge uitstroom te maken hebben met de komende invoering van de Participatiewet. Mogelijk hebben gemeenten en sociale-werkvoorzieningbedrijven in anticipatie daarop extra inspanningen verricht om te bevorderen dat de wachtlijst zo kort mogelijk was, bijvoorbeeld door extra werkplekken voor deze groep te creëren.

Ruim de helft van de uitstroom van de wachtlijst (gewoonlijk 51%, in 2014 was dit 57%) gaat aan de slag in een Wsw-dienstbetrekking. Nog eens 8% tot 10% start op een arbeidsovereenkomst begeleid werken; de rest (gewoonlijk circa 40%, in 2014 was dit 33%) stroomt uit naar de categorie 'overig'. In het laatste geval kan het gaan om een intrekking van de Wsw-indicatie of een verhuizing naar een andere gemeente,[5] maar ook om uitstroom wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd of overlijden.

Van alle werkenden binnen de Wsw werkt het merendeel op een beschutte werkplek; in 2014 is dit 63%, in eerdere jaren is dit enkele procentpunten meer (Harteveld et al. 2015: 29; Van Santen et al. 2013: 29). Ongeveer 25% tot 30% werkt via een individuele of groepsdetachering, terwijl de overige 6% een arbeidsovereenkomst begeleid werken heeft. Alleen in het laatste geval is men in dienst bij een reguliere werkgever; in de andere gevallen – ook bij detachering – is het sw-bedrijf de werkgever. Het salaris bedraagt ten minste 100% van het wettelijk minimumloon, zoals is vastgelegd in de cao voor de sociale werkvoorziening, maar ligt daar voor de meeste Wsw'ers boven.

1.3 De overgang van Wsw naar Participatiewet

De invoering van de Participatiewet per 1 januari 2015 heeft gevolgen voor de Wsw-indicatie. Alleen mensen die op die datum een Wsw-dienstbetrekking hebben, behouden de rechten en plichten die in de cao voor de Wsw zijn vastgelegd. Mensen die eind 2014 op de Wsw-wachtlijst staan, kunnen niet meer bij de sociale werkvoorziening terecht, maar vallen – afhankelijk van het soort uitkering dat ze ontvangen – onder verantwoordelijkheid van de gemeente of uwv: degenen met een bijstandsuitkering behoren tot de gemeentelijke doelgroep, degenen met een Wajong-uitkering vallen onder uwv. Overigens was het aanvankelijk de bedoeling om deze laatsten[6] naar de gemeenten over te hevelen en hun Wajong-uitkering te beëindigen. Later is echter besloten van dit plan af te zien en de bestaande gevallen in de Wajong te laten blijven (TK 2013/2014b). Nieuwe cliënten met een arbeidsbeperking en met arbeidsvermogen[7] vallen sinds 2015 wel allemaal onder verantwoordelijkheid van de gemeenten.

De gemeente dient de leden van haar doelgroep te helpen bij het vinden van werk, bij voorkeur bij een reguliere werkgever. Als iemand vanwege zijn handicap een zeer hoge mate van ondersteuning nodig heeft, kan de gemeente een beschutte werkplek aanbieden. In eerste instantie gebeurde dit slechts mondjesmaat, reden waarom er sinds 2017 een verplichting geldt: bij een positief advies van uwv is de gemeente verplicht de arbeidsgehandicapte een beschutte werkplek te bieden (TK 2016/2017). Hierbij kan het gaan om plaatsing bij een sociaal werkbedrijf, maar ook om een beschutte omgeving bij een reguliere werkgever. Om werkgevers die iemand met een arbeidsbeperking in dienst nemen te compenseren voor diens geringere arbeidscapaciteit, kan de gemeente loonkostensubsidie inzetten (TK 2013/2014a: 60-61).[8] Ook de kosten van eventuele noodzakelijke begeleiding of aanpassing van de werkplek kunnen door de gemeente vergoed worden (TK 2013/2014a: 79). Waar er voorheen sprake was van een aparte rijksbijdrage op basis van het aantal geïndiceerden ter dekking van de loonkosten en de kosten van begeleiding en organisatie, loopt de financiering van deze kosten nu via het gemeentefonds. Dit budget is vrij besteedbaar, waardoor gemeenten geprikkeld zijn er zo efficiënt mogelijk mee om te gaan. Dit kan betekenen dat ze terughoudend zijn ten aanzien van de inzet van relatief dure instrumenten.

Voor de mensen op de Wsw-wachtlijst van wie de indicatie met de invoering van de Participatiewet is komen te vervallen, en ook voor nieuwe cliënten met een arbeidsbeperking, betekent de overgang naar de Participatiewet vooral dat ze minder zekerheid hebben dan de eerdere Wsw-cohorten. Zoals hiervoor is beschreven, kwam in de oude situatie de meerderheid terecht in de sociale werkvoorziening, waar men in de meeste gevallen verzekerd was van een vaste baan,[9] een inkomen van ten minste het minimumloon en goede arbeidsvoorwaarden volgens een eigen cao. Die mogelijkheid is nu weggevallen, terwijl het alternatief (nl. met subsidie en/of begeleiding aan de slag bij een reguliere werkgever) die werk- en inkomenszekerheid alleen kan bieden indien er sprake is van een vast contract. Beschut werk geeft die zekerheid wel en de gemeenten worden geacht de mogelijkheid van een beschutte werkplek, indien nodig, ook aan te bieden. Zoals gezegd bleef het aantal gerealiseerde plekken aanvankelijk echter sterk achter bij de verwachtingen.

De werkgevers hebben sinds de invoering van de Participatiewet te maken met een andere uitvoerder: de gemeente in plaats van uwv. Inhoudelijk heeft de Participatiewet voor hen echter weinig gevolgen. Werkgevers die een arbeidsgehandicapte in dienst nemen, kunnen daarvoor net als voorheen gecompenseerd worden in de vorm van een tegemoetkoming in de loonkosten en eventuele werkplekaanpassingen, of van een no-riskpolis (zie hierna). Wel is er nu meer nadruk gekomen op de noodzaak van een goede werkgeversdienstverlening, om het in dienst nemen van een arbeidsgehandicapte ook voor werkgevers aantrekkelijk te maken (TK 2013/2014a). Als gevolg van de banenafspraak (zie hierna) is het belang daarvan sterk toegenomen.

De banenafspraak

In 2013 heeft het kabinet samen met de sociale partners (werkgevers en werknemers) een akkoord gesloten over het creëren van extra banen voor mensen met een arbeidshandicap, de zogenoemde banenafspraak. Krachtens deze banenafspraak stellen werkgevers in het bedrijfsleven en bij de overheid zich garant voor extra banen voor mensen met een arbeidsbeperking die wel (gedeeltelijk) bij reguliere werkgevers inzetbaar zijn. Per jaar loopt het aantal extra banen op, totdat er in 2026 in totaal 125.000 extra banen zijn gecreëerd: 100.000 in de markt en 25.000 bij de overheid. Van een baan is in dit verband sprake bij een arbeidsduur van 25 uur per week (TK 2013/2014c).[10] Volgens de meest recente gegevens zijn er inmiddels ruim 26.000 extra banen gerealiseerd, waarvan circa 550 door de overheid en ruim 25.500 door het bedrijfsleven. Daarnaast zijn er nog een kleine 11.000 banen gecreëerd via uitzendcontracten of detachering. Deze banen waren op het moment van rapportage nog niet ingedeeld naar overheid en bedrijfsleven (uwv 2018a, peildatum 31 december 2017).

De doelgroep van de banenafspraak bestaat uit een aantal categorieën, waaronder mensen met een Wsw-indicatie en Wajongers met arbeidsvermogen, maar bijvoorbeeld ook voormalige leerlingen uit het voortgezet speciaal onderwijs (vso) of het praktijkonderwijs. Zij komen in het doelgroepregister te staan, dat beheerd wordt door uwv. Soms gebeurt

dit na een individuele beoordeling van het arbeidsvermogen, bijvoorbeeld bij mensen die onder de Participatiewet vallen en die naar verwachting niet het wettelijk minimumloon kunnen verdienen. Aanvankelijk diende de aanvraag voor de beoordeling altijd plaats te vinden via de gemeente, maar sinds 2017 kunnen mensen met een arbeidsbeperking ook zelf een beoordeling aanvragen. De Wajongers en de Wsw-geïndiceerden zijn in één keer – zonder individuele beoordeling – in het register opgenomen, net zoals de mensen met een gesubsidieerde baan in het kader van de Wet inschakeling werkzoekenden (Wiw) of het Besluit in- en doorstroombanen (ID-banen). De (ex-)leerlingen uit het vso en praktijkonderwijs kunnen zich met een speciaal formulier aanmelden, waarna UWV hen eveneens zonder beoordeling in het doelgroepregister opneemt. Tot slot vormt sinds begin 2017 de zogenoemde Praktijkroute een extra ingang naar het doelgroepregister. Deze Praktijkroute zorgt ervoor dat mensen met een arbeidsbeperking, die onder de doelgroep van de Participatiewet vallen en van wie op de werkplek is vastgesteld dat zij niet het wettelijk minimumloon kunnen verdienen, zonder beoordeling door UWV worden opgenomen in het doelgroepregister.
Werkgevers kunnen via UWV nagaan of een bepaalde sollicitant of werknemer in het register staat. Zo ja, dan telt de baan waarin de persoon werkt of gaat werken mee voor de banenafspraak. De werkgever kan dan bovendien aanspraak maken op voorzieningen als loonkostensubsidie of de no-riskpolis.[11] Dit maakt het voor een werkgever aantrekkelijk om iemand uit de doelgroep in dienst te nemen.

De sociale partners en gemeenten hebben afgesproken dat Wajongers en Wsw-wachtlijsters als eersten voor de extra banen in aanmerking komen. De banenafspraak richt zich daarmee op een deel van de doelgroep van de Participatiewet.[12]

In dit rapport gaan we niet verder in op de banenafspraak. Alle Wsw-wachtlijsters zijn opgenomen in het doelgroepregister en als zij door een werkgever in dienst worden genomen, tellen ze mee voor de banenafspraak. De gegevens die wij presenteren over de arbeidsparticipatie van Wsw-wachtlijsters zijn echter niet direct naar de banenafspraak te vertalen. Vanwege het urencriterium dat in de banenafspraak gehanteerd wordt (een baan staat gelijk aan 25,5 uur per week), is er geen een-op-eenrelatie tussen het aantal wachtlijsters dat een baan vindt en het aantal banen dat zij daarmee vervullen in het kader van de banenafspraak.

1.4 Doel en onderzoeksvragen van dit deelonderzoek

Bij de inwerkingtreding van de Participatiewet is bepaald dat binnen zes jaar de wet zal worden geëvalueerd. Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) is verzocht de eindevaluatie te verrichten. De belangrijkste onderzoeksvraag betreft de effectiviteit van de wet: in hoeverre slaagt de Participatiewet erin haar hoofddoel, het toeleiden van mensen met arbeidsvermogen naar (bij voorkeur regulier) werk, te realiseren? Voor de beantwoording van deze vraag richt het SCP zich enerzijds op een vergelijking van trends uit het verleden

(vóór invoering van de wet) met die van de periode na invoering, vanaf 1 januari 2015. Veranderingen in (onder meer) de arbeidsdeelname en het beroep op de sociale zekerheid kunnen wijzen op een effect van de invoering van de Participatiewet. Deze analyse, die plaatsvindt aan de hand van bestaande statistieken, betreft de *monitoring* van de instroom naar arbeid vanuit de Participatiewet. Anderzijds voert het SCP een *doelgroepenanalyse* uit, waarin voor verschillende doelgroepen binnen de Participatiewet (jonggehandicapten die voorheen in de Wajong instroomden, de Wsw-doelgroep en de 'klassieke' bijstandsontvangers) wordt nagegaan hoe de wet uitwerkt in termen van de arbeidsdeelname en uitkeringsafhankelijkheid van de betrokkenen. Door een zo zuiver mogelijke vergelijking in de tijd te maken – rekening houdend met veranderingen in de samenstelling van de desbetreffende doelgroepen en met macro-economische ontwikkelingen – kunnen we uitspraken doen over de effecten van de wet. Het huidige rapport heeft betrekking op een van de doelgroepen van de Participatiewet, de Wsw-doelgroep.

In dit deelonderzoek richten we ons op de mensen die op 31 december 2014 op de Wsw-wachtlijst stonden en een dag later hun Wsw-indicatie waren kwijtgeraakt.[13] Zij komen niet langer in aanmerking voor een Wsw-dienstbetrekking, maar dienen zoveel mogelijk aan de slag te gaan in reguliere banen. Deze groep representeert tevens alle latere arbeidsgehandicapten, die sinds 2015 geen toegang meer hebben tot de Wsw maar die daar voorheen wel voor in aanmerking zouden zijn gekomen. In deze deelstudie beogen we antwoord te geven op de vraag wat er na de inwerkingtreding van de Participatiewet met hen is gebeurd in termen van arbeidsdeelname (incl. de kenmerken van de eventueel gevonden baan) en het ontvangen van een uitkering.[14] Dit doen we op meerdere manieren. Allereerst vergelijken we in hoofdstuk 2 de mensen die ultimo 2014 een Wsw-dienstbetrekking hadden en derhalve hun Wsw-rechten konden behouden, met de mensen die op dat moment op de Wsw-wachtlijst stonden en hun rechten hebben verloren. Zoals in paragraaf 1.2 is beschreven, kent de eerste groep een grote mate van zekerheid: de meesten zijn in de sociale werkvoorziening aan de slag en zijn daardoor in de meeste gevallen verzekerd van een vaste baan met een inkomen op het niveau van ten minste het minimumloon. Degenen die eind december 2014 nog op de wachtlijst stonden, hebben deze zekerheden niet. In hoofdstuk 2 brengen we voor beide groepen in kaart hoeveel mensen in de eerste twee jaren na de invoering van de Participatiewet, dus in 2015 en 2016, een baan hebben c.q. een baan hebben gevonden.

Ten tweede willen we het effect van de Participatiewet vaststellen door de mensen die in december 2014 op de Wsw-wachtlijst stonden, te vergelijken met de mensen die in eerdere jaren (2010, 2011, 2012 en 2013) in december op de wachtlijst stonden. Dit doen we in hoofdstuk 3. Voor de laatste vier groepen is de Participatiewet in principe niet van toepassing, tenzij ze ultimo 2014 nog altijd op de Wsw-wachtlijst stonden. Wel kunnen de cohorten uit 2012 en, vooral, 2013 er al indirect iets van gemerkt hebben, aangezien de plannen voor de invoering van de Participatiewet eind 2011 bekend zijn gemaakt (TK 2011/2012). Mogelijk hebben gemeenten en sw-bedrijven, anticiperend op de komende wijzigingen,

extra moeite gedaan om zoveel mogelijk mensen van de wachtlijst af te krijgen. We vergelijken de vijf cohorten in termen van de eerdergenoemde uitkomstgegevens: de mate van arbeidsparticipatie en de uitkeringsafhankelijkheid. Hier is sprake van een effectanalyse; aan de hand van een variant op de regressiediscontinuïteitanalyse[15] brengen we in beeld of de baankans[16] in de twee navolgende jaren voor wachtlijsters uit december 2014 (die nu onder de Participatiewet vallen) significant verschilt van de baankans voor de eerdere cohorten (die niet te maken hebben met de Participatiewet).

Om de gevonden effecten in perspectief te zetten, gaan we tot slot na in hoeverre de wachtlijsters afwijken in de mate van arbeidsdeelname en uitkeringsafhankelijkheid van mensen die dezelfde uitkering ontvangen en vergelijkbare kenmerken hebben als zij, maar die geen Wsw-indicatie hebben. In hoofdstuk 4 vergelijken we de wachtlijsters die vanuit de bijstand in de Wsw zijn ingestroomd en dus een Wsw-indicatie hebben, met de 'klassieke' bijstandsgerechtigden. Met deze laatsten bedoelen we de bijstandsontvangers die van oudsher, dus al vóór de Participatiewet, een doelgroep van de gemeente vormden en die geen Wsw-indicatie hebben. Overigens hebben de wachtlijsters twee voordelen ten opzichte van de 'klassieke' bijstandsontvangers. Allereerst zijn ze – als Wsw-geïndiceerde – automatisch in het doelgroepregister opgenomen, terwijl de 'klassieke' bijstandsgerechtigden zelf een individuele beoordeling van het arbeidsvermogen moeten aanvragen. Daarnaast hebben sociale partners en gemeenten afgesproken dat Wsw-wachtlijsters (en ook Wajongers) de eerste jaren voorrang krijgen bij het verkrijgen van een baan in het kader van de banenafspraak (szw 2017, zie ook § 1.3). Beide aspecten vergroten de baankans van de wachtlijsters ten opzichte van die van de 'klassieke' bijstandsontvangers.
In hoofdstuk 5 vergelijken we degenen die vanuit de Wajong in de Wsw zijn ingestroomd met de overige Wajong-ontvangers (zonder Wsw-indicatie).[17] Zowel bij de analyses voor hoofdstuk 4 als die voor hoofdstuk 5 zijn we vooral geïnteresseerd in de trends door de tijd heen: is er een verschil in de baankansen voor en na de introductie van de Participatiewet? [18] En zo ja, is die trendbreuk dan uniek voor de wachtlijsters of zijn er ook bij de andere uitkeringsgerechtigden veranderingen opgetreden?[19] Bij de berekeningen gebruiken we bij benadering de *difference in difference*-techniek[20] in combinatie met regressiediscontinuïteitanalyse om het effect van de Participatiewet in beeld te brengen (zie bijlage A).

De in dit rapport te onderzoeken groepen en effecten zijn nog eens samengebracht in figuur 1.1.

Figuur 1.1

Groepen en effecten van de Participatiewet die in dit rapport onderzocht worden

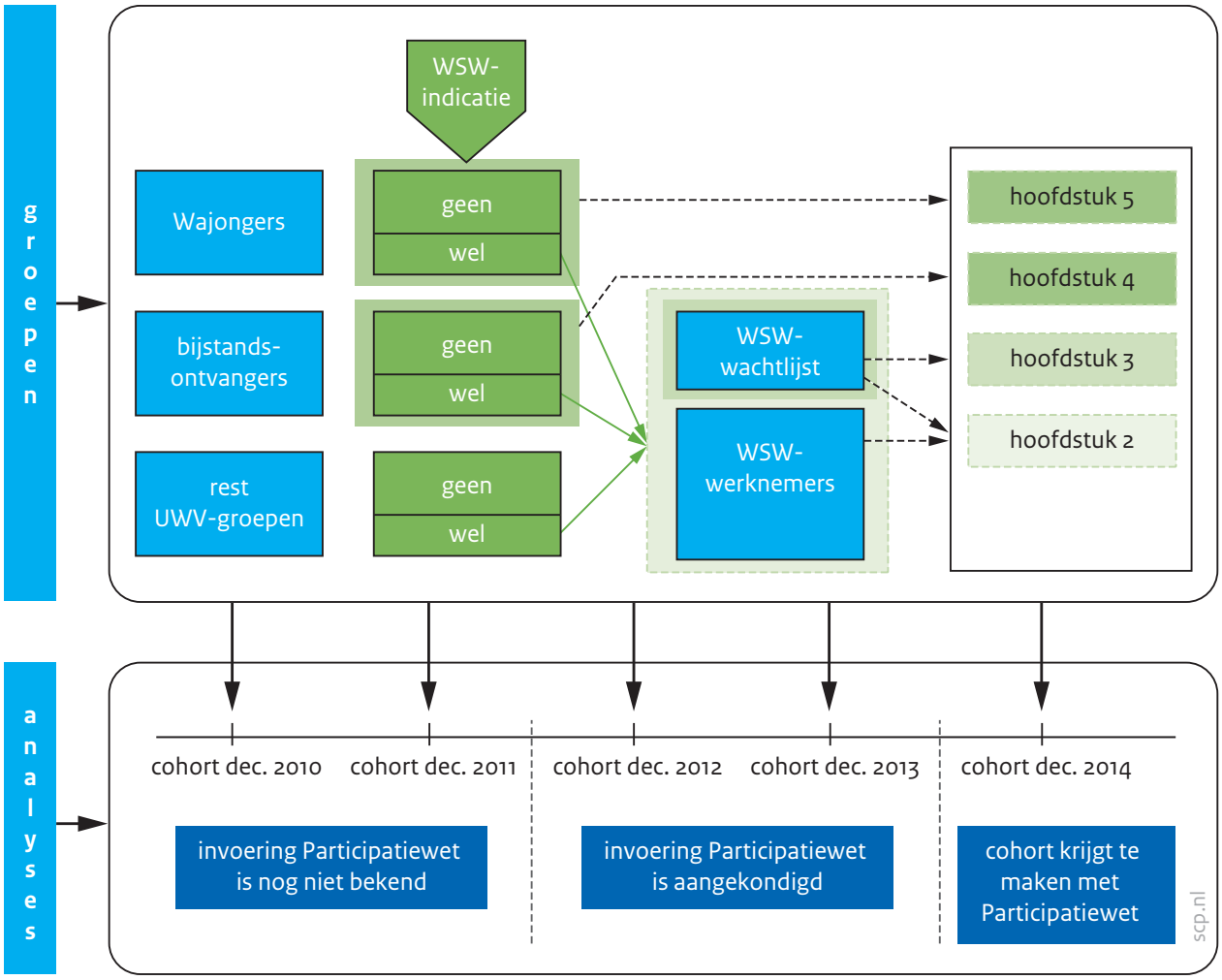

Noten

1 De netto-arbeidsparticipatie is het aantal werkenden ten opzichte van de gehele bevolking in de leeftijd van 15-74 jaar.

2 Een niet-uitkeringsgerechtigde behoort alleen tot de doelgroep van de Participatiewet indien hij of zij als werkzoekende staat ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf (SZW 2017).

3 De Ioaw (Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers) betreft een uitkering op bijstandsniveau, bedoeld voor 50-plussers van wie de ww-uitkering is beëindigd. De Ioaz (Wet inkomensvoorziening oudere of gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen) is bedoeld voor oudere zelfstandig ondernemers die vanwege onvoldoende inkomsten stoppen met hun bedrijf. Ook deze uitkering is op bijstandsniveau.

4 Zie paragraaf 2.1 voor een nadere bespreking van de representativiteit van de wachtlijsters uit 2014 voor de arbeidsgehandicapten uit latere jaren.

5 Bij een verhuizing naar een andere gemeente is er feitelijk geen sprake van uitstroom, aangezien de persoon dan in de bestemmingsgemeente op de Wsw-wachtlijst komt. In 2014 ging het om 3% van de totale uitstroom van de wachtlijst (Harteveld et al. 2015: 25).

6 En ook alle Wajong-ontvangers met arbeidsvermogen die geen Wsw-indicatie hadden.

7 Of en in welke mate er sprake is van arbeidsvermogen wordt vastgesteld door UWV.

8 Het kabinet heeft het voornemen om per 1 juli 2019 de loonkostensubsidie te vervangen door het instrument loondispensatie (TK 2017/2018). Bij loondispensatie hoeven werkgevers minder loon te betalen aan werknemers met een mindere productiviteit. Dit loon wordt vervolgens middels een uitkering aangevuld tot het wettelijk minimumloon.

9 Van de Wsw-werknemers uit het cohort 2014 had 80% een vast contract (percentage berekend op basis van tabel 2.1 in Kok et al. 2017: 8).

10 Inmiddels is dit aangepast: een baan telt mee voor de banenafspraak bij een werkweek van 25,5 uur. Dit is de gemiddelde baanomvang van werkenden uit de doelgroep (SZW 2017).

11 De loonkostensubsidie betreft een tegemoetkoming in de loonkosten van de desbetreffende werknemer. De hoogte van de subsidie is gelijk aan het verschil tussen diens loonwaarde en het wettelijk minimumloon. De no-riskpolis betreft een regeling die het voor een werkgever minder risicovol maakt om iemand met een ziekte of handicap in dienst te nemen. De werkgever hoeft bijvoorbeeld geen hogere arbeidsongeschiktheidspremie te betalen als deze werknemer arbeidsongeschikt raakt.

12 De Participatiewet is daarnaast ook bedoeld voor mensen zonder gezondheidsbeperkingen of die wel zelfstandig het minimumloon kunnen verdienen.

13 Niet alle mensen die eind 2014 op de Wsw-wachtlijst stonden, behoorden met ingang van 1 januari 2015 tot de doelgroep van de Participatiewet. Degenen met een werkloosheids-, Ziektewet- of arbeidsongeschiktheidsuitkering bleven onder verantwoordelijkheid van UWV vallen.

14 In een recent verschenen publicatie van onderzoeksinstituut SEO (Kok et al. 2017) komen dezelfde thema's aan de orde. Kok et al. houden het echter bij een beschrijvende analyse van hoe het de Wsw'ers uit 2014 in de jaren erna is vergaan in termen van werk en uitkering, terwijl wij beogen te achterhalen of de arbeidsparticipatie en uitkeringsafhankelijkheid van die groep zijn veranderd als gevolg van de Participatiewet.

15 Bij een regressiediscontinuïteitanalyse zijn gewoonlijk alleen de tijden vlakbij de veranderingen betrokken. We kijken hier op een langere periode terug, om ook andere ontwikkelingen in kaart te brengen. De effecten van de Participatiewet stellen we vast aan de hand van de Wsw-wachtlijsters van december 2014. Zie bijlage A voor een verdere toelichting op de analysetechniek.

16 Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken tussen de cohorten.

17 Wajongers (met arbeidsvermogen) behoren tot de doelgroep van de banenafspraak en zijn automatisch opgenomen in het doelgroepregister. Dit geldt voor Wajongers met én zonder Wsw-indicatie. In dit geval is er dus geen sprake van een voordeel van de wachtlijsters ten opzichte van de 'klassieke' uitkeringsgerechtigden.

18 Daarbij corrigeren we voor de invloed van zowel veranderingen in de samenstelling van de groepen als conjuncturele ontwikkelingen.

19 Vergelijking van Wsw'ers afkomstig uit andere typen uitkeringen (bv. WAO) met niet-Wsw'ers die een dergelijke uitkering ontvangen, valt buiten het bereik van deze studie.

20 We meten de verschillen in de ontwikkeling van de (voor achtergrondkenmerken gecorrigeerde) baankansen van de verschillende cohorten van Wsw-wachtlijsters ten opzichte van de ontwikkeling van de baankansen van de cohorten van uitkeringsontvangers zonder Wsw-indicatie. Het betreft een benadering, omdat niet iedereen uit de groep wachtlijsters van eind 2014 is terug te vinden in de eerdere cohorten.

2 Kenmerken en baankansen van mensen met een Wsw-indicatie

Eind 2014 waren er iets minder dan 114.000 mensen met een Wsw-indicatie. Veruit de meesten van hen, bijna 103.000 mensen, werkten op dat moment al in de sociale werkvoorziening. Deze Wsw-werknemers hebben hun indicatie behouden na de invoering van de Participatiewet. Ruim 11.000 mensen stonden eind 2014 echter nog op de wachtlijst voor een Wsw-dienstbetrekking. Zij hebben als gevolg van de invoering van de Participatiewet hun indicatie verloren.

2.1 Kenmerken van Wsw-wachtlijsters en Wsw-werknemers

De Wsw-wachtlijsters wijken op een aantal kenmerken af van de Wsw-werknemers, zo blijkt uit tabel 2.1. In beide subgroepen zijn de mannen oververtegenwoordigd, maar bij de werknemers is dat nog wat sterker het geval dan bij de wachtlijsters. Ook zijn de Wsw-werknemers gemiddeld ouder dan de wachtlijsters. Vermoedelijk vormt die hogere leeftijd tevens een verklaring voor de gevonden verschillen in huishoudenssamenstelling: de werknemers behoren relatief vaak tot de paren, terwijl de wachtlijsters vaker een thuiswonend kind zijn. Een laatste verschil betreft de etnische achtergrond van de twee categorieën: wachtlijsters hebben vaker een niet-westerse migratieachtergrond dan werknemers; het aandeel westerse migranten binnen de twee groepen is vrijwel gelijk.

Tabel 2.1

Achtergrondkenmerken van Wsw-wachtlijsters en -werknemers, december 2014 (in procenten)

	wachtlijsters	werknemers	totaal
geslacht			
man	62,8	69,1	68,5
leeftijd			
gemiddeld (in jaren)	40,9	48,1	47,3
type huishouden			
thuiswonend kind	15,3	9,6	10,2
alleenstaand	37,7	35,2	35,4
paar	31,1	42,5	41,4
eenoudergezin	8,1	3,9	4,3
institutioneel huishouden/overig	7,8	8,8	8,7
etnische herkomst			
autochtoon Nederlands	69,0	79,2	78,2
niet-westers	22,3	12,9	13,8
westers	8,7	7,9	8,0
N	11.147	102.768	113.915

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Verschillen tussen de twee groepen zijn er ook wanneer we kijken naar de achtergronden van de Wsw-indicatie, zoals de duur van de indicatie, de uitkering die men ontving op het moment van instroom in de Wsw en het soort beperking. Een belangrijk verschil betreft het jaar van instroom. Van de wachtlijsters is bijna driekwart in 2010 of de jaren daarna in de Wsw ingestroomd; bij de werknemers had eenzelfde aandeel al vóór 2007 een Wsw-indicatie. Daarnaast verschillen de twee groepen in het type uitkering dat zij op het moment van instroom in de Wsw ontvingen. De wachtlijsters zijn veelal afkomstig uit een bijstandsuitkering, terwijl de werknemers vaker vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering (Wajong of WAO/WIA) in de Wsw zijn gekomen.[1] Tot slot valt ook het soort beperking op als bron van verschil tussen de twee groepen. Terwijl van de mensen met een Wsw-dienstbetrekking ongeveer de helft een lichamelijke of verstandelijke beperking heeft, geldt dit voor slechts een kwart van de wachtlijsters. Bij hen vormen vooral psychische problemen de achtergrond van de Wsw-indicatie (zie tabel 2.2).[2]

Tabel 2.2
Achtergronden Wsw-indicatie, wachtlijsters en werknemers, december 2014 (in procenten)

	wachtlijsters	werknemers	totaal
jaar van (eerste) instroom			
≤ 2006	9,6	73,0	66,8
2007-2009	16,5	12,5	12,9
2010-2012	31,3	10,2	12,3
2013-2014	42,5	4,3	8,0
type uitkering bij Wsw-instroom			
bijstandsuitkering[a]	55,2	17,7	21,4
Wajong-uitkering	18,5	25,5	24,8
WAO/WIA	15,4	17,4	17,2
ww-uitkering	6,4	4,4	4,6
uitkering niet bekend/ geen uitkering	4,5	35,0	32,0
mate van arbeidsbeperking			
≤ 40%	3,1	4,9	4,7
41-79%	3,8	4,5	4,5
≥ 80%	34,1	33,6	33,6
onbekend	59,0	57,0	57,2
soort beperking			
lichamelijk	0,1	15,8	14,3
verstandelijk	24,9	34,7	33,7
psychisch	55,6	34,2	36,3
overig	19,4	15,4	15,8

a Mensen die zowel een bijstands- als een Wajong-uitkering ontvangen, zijn (uitsluitend) ingedeeld bij 'bijstandsuitkering'.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

De representativiteit van de Wsw-wachtlijsters

Uit tabel 2.2 kwam naar voren dat bijna driekwart van degenen die eind 2014 een Wsw-dienstbetrekking hadden, al vóór 2007 in de Wsw was ingestroomd. Bij de wachtlijsters is dit aandeel veel geringer en betreft het net 10%. Wanneer we binnen de categorie werknemers alleen kijken naar degenen die betrekkelijk recent (in 2010 of de jaren daarna) zijn ingestroomd, dan blijkt de vergelijkbaarheid met de wachtlijsters van eind 2014 sterk toe te nemen. Door de selectie op het jaar van instroom is het aantal Wsw-werknemers teruggebracht tot bijna 15.000, zodat de vergelijking nu een totaal van ruim 26.000 mensen betreft. Zowel de verdeling naar geslacht als de gemiddelde leeftijd van de twee subgroepen is nu vergelijkbaar, evenals de etnische achtergrond van de betrokkenen en de samenstelling van het huishouden waarin zij leven (tabel 2.3).

Tabel 2.3

Achtergrondkenmerken van Wsw-wachtlijsters van eind 2014 en van Wsw-werknemers die vanaf 2010 zijn ingestroomd, december 2014 (in procenten)

	wachtlijsters	werknemers	totaal
geslacht			
man	62,8	64,3	63,6
leeftijd			
gemiddeld (in jaren)	40,9	41,4	41,2
type huishouden			
thuiswonend kind	15,3	17,8	16,7
alleenstaand	37,7	36,2	36,8
paar	31,1	31,8	31,5
eenoudergezin	8,1	7,3	7,6
institutioneel huishouden/overig	7,8	6,9	7,3
etnische herkomst			
autochtoon Nederlands	68,9	68,7	68,8
niet-westers	22,3	22,5	22,4
westers	8,7	8,8	8,8
N	11.147	14.908	26.055

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Ook ten aanzien van het uitkeringsregime van waaruit men in de Wsw instroomt, zijn de twee groepen nu redelijk vergelijkbaar. Van alle Wsw-werknemers die vanaf 2010 zijn ingestroomd, is iets meer dan de helft (51%) afkomstig uit de bijstand. Onder degenen die eind 2014 op de wachtlijst stonden, ligt dit aandeel wat hoger, op 55%. Daarnaast is van zowel de wachtlijsters als de werknemers rond de 18% afkomstig uit de Wajong (tabel 2.4).

Tabel 2.4

Achtergronden Wsw-indicatie van wachtlijsters van eind 2014 en van Wsw-werknemers die vanaf 2010 zijn ingestroomd, december 2014 (in procenten)

	wachtlijsters	werknemers	totaal
type uitkering bij Wsw-instroom			
bijstandsuitkering	55,2	50,9	25,7
Wajong-uitkering	18,5	17,4	17,8
WAO/WIA	15,4	11,0	12,9
ww-uitkering	6,3	11,8	9,5
uitkering niet bekend/ geen uitkering	4,5	9,0	7,1
mate van arbeidsbeperking			
≤ 40%	3,1	3,0	3,0
41-79%	3,8	5,4	4,7
≥ 80%	34,1	22,4	27,4
onbekend	59,0	69,2	64,8
soort beperking			
lichamelijk/verstandelijk	25,0	28,0	26,6
psychisch	55,6	54,0	54,7
overig	19,4	18,3	18,8

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Uit het voorgaande is gebleken dat de kenmerken van de werknemers die vanaf 2010 in de Wsw zijn ingestroomd, vergelijkbaar zijn met die van Wsw'ers die nog (of weer) op de wachtlijst staan. De kans om tot een van deze beide subgroepen te behoren is derhalve niet aan deze kenmerken gerelateerd. Dit geeft aan dat de wachtlijsters van eind 2014 representatief zijn voor de totale recente instroom in de Wsw. Er is geen reden om aan te nemen dat dit voor wachtlijsters uit latere jaren – gesteld dat de toegang tot de Wsw niet was afgesloten – anders zou zijn geweest. Daarom kunnen ze dienen als proxy voor de latere cohorten van mensen met een arbeidsbeperking die in de oude situatie in aanmerking zouden zijn gekomen voor een Wsw-indicatie. Hierbij past wel de kanttekening dat deze latere cohorten niet automatisch worden opgenomen in het doelgroepregister, zoals met de wachtlijsters van eind 2014 is gebeurd (zie § 1.3). Mensen kunnen via de gemeente – en sinds 2017 ook zelf – een beoordeling van het arbeidsvermogen aanvragen, maar dit houdt een moment van (zelf)selectie in. Mogelijk komen als gevolg hiervan bepaalde groepen, zoals 40-plussers, minder vaak in het doelgroepregister terecht en kunnen die dus minder vaak profiteren van de veronderstelde voordelen daarvan . Een tweede kanttekening betreft de ontvangers van een WAO-, WIA- of ww-uitkering. Zij konden in de oude situatie wel in aanmerking komen voor een Wsw-indicatie (zie tabel 2.4), maar vallen nu niet onder de Participatiewet.[3] Aangezien ze ook niet in het doelgroepregister worden opgenomen, verdwijnen ze uit het zicht.

2.2 Kans op werk voor Wsw-werknemers en Wsw-wachtlijsters

Vrijwel alle mensen die op 31 december 2014 in een Wsw-dienstbetrekking werkzaam zijn, hebben ook het jaar daarna een baan.[4] Daarbij maakt het nauwelijks uit of zij een contract voor bepaalde of onbepaalde tijd hebben; in beide gevallen ligt het aandeel werkenden in 2015 nog dicht tegen de 100% aan (figuur 2.1). In het tweede navolgende jaar (2016) daalt de kans dat men werkt naar respectievelijk 90% en 95%. Dit komt voor een deel door uitstroom naar pensioen, maar ook door het aflopen van (tijdelijke) contracten.[5]
Van degenen die eind december 2014 op de Wsw-wachtlijst stonden, heeft slechts 17% een baan in 2015. Dit aandeel neemt het daaropvolgende jaar wel nog iets toe, tot 21%.[6]

Figuur 2.1
Kans op een baan in de navolgende twee jaren, Wsw-wachtlijsters en -werknemers, 2014 (in procenten)

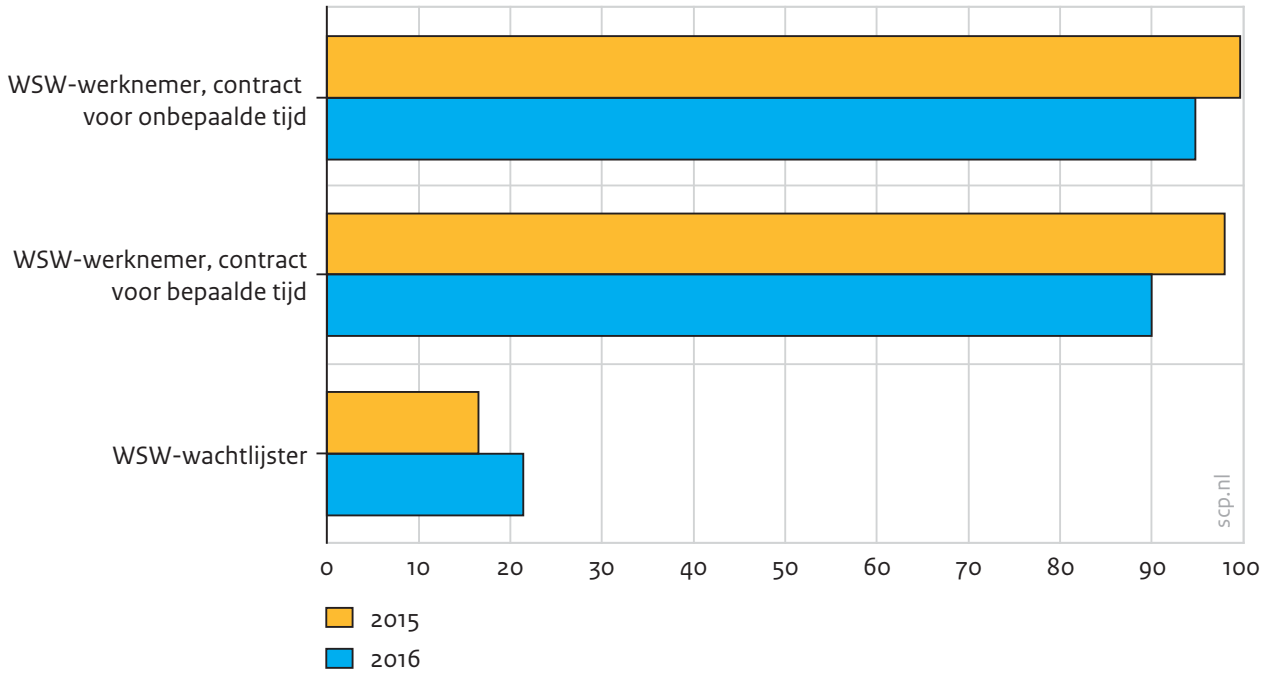

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

2.3 Conclusie: minder kans op werk door wegvallen sociale werkvoorziening

Met de invoering van de Participatiewet is voor de mensen die eind december 2014 op de Wsw-wachtlijst stonden, de kans op werk aanzienlijk kleiner geworden. Slechts 17% van deze wachtlijsters heeft in 2015 een baan gevonden. Daarentegen had van degenen die in 2014 een Wsw-dienstbetrekking hadden, vrijwel iedereen ook in 2015 een baan.
Op grond hiervan mag men echter niet concluderen dat de Participatiewet een ongunstige uitwerking heeft op de Wsw-doelgroep. In dit hoofdstuk ging het immers om groepen met een heel verschillende uitgangspositie: mensen die al een Wsw-dienstverband hadden en mensen die nog op de wachtlijst stonden voor zo'n dienstbetrekking. Het is logisch dat de kans om een baan te *vinden* kleiner is dan de kans om een bestaande baan te behouden.

Aanvullende analyses hebben laten zien dat de wachtlijsters van eind 2014 representatief zijn voor de totale recente instroom in de Wsw. Deze wachtlijsters zijn daarom te beschouwen als representatief voor de latere cohorten van mensen met een arbeidsbeperking die in de oude situatie in aanmerking zouden zijn gekomen voor een Wsw-indicatie. Het cohort 2014 vormt ons inziens dus een geschikte basis om voor de Wsw-doelgroep de effecten van de Participatiewet aan af te meten. In de volgende hoofdstukken onderzoeken we deze effecten door de wachtlijsters uit 2014 te vergelijken met die uit eerdere jaren wat betreft de kans op het vinden van een baan, de kenmerken van die baan en de mate van uitkeringsafhankelijkheid.

Noten

1 Wanneer we alleen rekenen binnen de groep uitkeringsontvangers, komt van de wachtlijsters 49% uit een bijstandsuitkering en 39% uit een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Bij de werknemers zijn deze aandelen 25% resp. 71%.

2 Vanwege het zeer geringe aantal mensen met een lichamelijke beperking onder de wachtlijsters, voegen we dit type beperking verder samen met de categorie 'verstandelijke beperking'.

3 Tenzij de arbeidsongeschiktheids- of werkloosheidsuitkering minder is dan de bijstandsnorm.

4 Of iemand een baan heeft, is vastgesteld door na te gaan of die persoon in de polisadministratie van een bepaald jaar voorkomt. De polisadministratie, beheerd door uwv, bevat voor alle verzekerde werknemers in Nederland informatie over lonen, uitkeringen en arbeidscontracten.

5 Werknemers van wie het dienstverband na 31 december 2014 is beëindigd, vallen buiten het bereik van dit onderzoek. Ze zijn geen Wsw-werknemer meer, maar ze stonden eind 2014 ook niet op de Wsw-wachtlijst.

6 Kok et al. (2017: 9) vinden nog lagere percentages baanvinders. Het aandeel wachtlijsters uit 2014 dat in de twee navolgende jaren aan het werk is gekomen, bedraagt volgens deze studie respectievelijk 11% en 17%. Een verklaring voor het verschil is gelegen in het feit dat Kok et al. kijken naar het aandeel werkenden op 31 december, terwijl wij het hele jaar in beschouwing nemen.

3 Wsw-wachtlijsters uit 2014 en uit eerdere jaren

In hoofdstuk 2 zagen we dat 21% van de mensen die eind 2014 op de Wsw-wachtlijst stonden, twee jaar later een baan bleek te hebben gevonden. Nu willen we nagaan of dit vergelijkbaar is met het aandeel baanvinders onder wachtlijsters uit eerdere jaren. Deze laatsten verkeerden toen in dezelfde niet-werkzame situatie als de wachtlijsters van december 2014, zodat er in die zin geen sprake is van een bij voorbaat gunstiger uitgangspositie.[1] Het verschil is dat de eerdere cohorten nog naar de sociale werkvoorziening konden uitstromen, terwijl die mogelijkheid voor de wachtlijsters uit 2014 niet meer bestond. Schematisch ziet de vergelijking eruit als in figuur 3.1.

Figuur 3.1
Groepen en uitkomsten die in dit hoofdstuk worden onderzocht

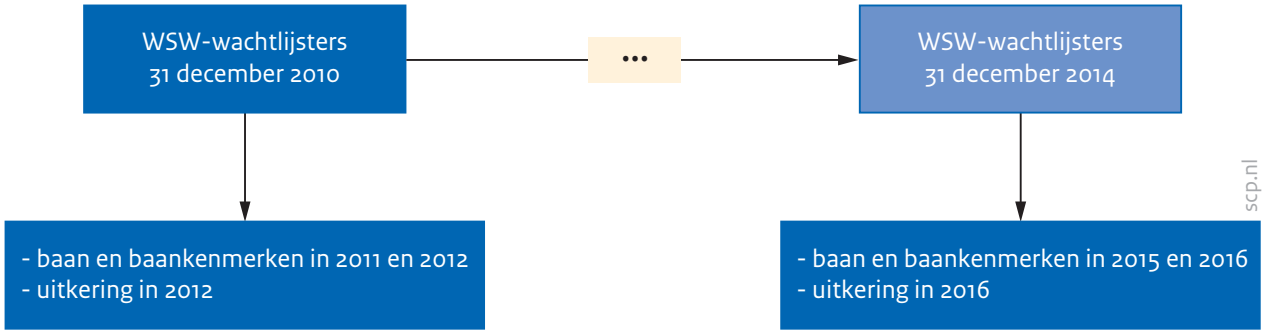

Behalve naar het aandeel baanvinders binnen de verschillende cohorten, kijken we ook naar de kenmerken van de gevonden banen en naar het aandeel mensen dat aan het werk komt nadat ze een re-integratietraject hebben gevolgd. Tevens onderzoeken we de mate waarin baanvinders naast hun werk nog een uitkering ontvangen.

3.1 Wachtlijsters door de jaren heen: aantallen en kenmerken

De laatste jaren is het aantal mensen op de Wsw-wachtlijst fors afgenomen. Waar het in december van 2010 en 2011 om meer dan 20.000 mensen ging, bedroeg dit aantal eind 2014 nog slechts ruim 11.000 (tabel 3.1). De afname van het volume van de wachtlijst was een gevolg van het feit dat de uitstroom (naar een Wsw-dienstbetrekking, begeleid werken of bv. pensioen) ieder jaar groter was dan de instroom. In enkele jaren, zoals in 2012, nam bovendien de uitstroom toe terwijl de instroom daalde (zie Van Santen et al. 2013: 9-10). Mogelijk kwam de toegenomen uitstroom voort uit anticiperend gedrag van de gemeenten. Zoals in hoofdstuk 1 al is aangegeven, hebben gemeenten zich, in de aanloop naar de Participatiewet, mogelijk extra ingespannen om de Wsw-wachtlijsten weg te werken.
De samenstelling van de wachtlijstpopulatie veranderde nauwelijks naar geslacht en gemiddelde leeftijd. Ook de samenstelling naar soort beperking wijzigde vrijwel niet: rond

een kwart van de wachtlijsters had een lichamelijke dan wel verstandelijke beperking, terwijl circa 55% te kampen had met psychische problemen. Een van de wijzigingen betreft het verminderde aandeel met een zware arbeidsbeperking. Had in 2010 37% een zware beperking,[2] in 2013 en 2014 was dit iets verminderd tot net een derde (34%). Daarnaast blijkt dat de gemiddelde duur van de Wsw-indicatie van de wachtlijsters door de jaren heen is toegenomen van 2 jaar naar 3,5 jaar. Tot slot blijkt ook het aantal keren dat men in de laatste vijf jaar op de wachtlijst stond, iets te zijn toegenomen: in het cohort 2010 was dit gemiddeld tweemaal, in het cohort 2014 gemiddeld bijna driemaal. Voor de gevonden verschillen zullen we later corrigeren middels regressieanalyses (zie na tabel 3.3).[3]

Tabel 3.1
Achtergrondkenmerken van Wsw-wachtlijsters, 2010-2014 (in procenten)

	2010	2011	2012	2013	2014
geslacht					
man	62,5	62,5	62,6	62,7	62,8
leeftijd					
gemiddeld (in jaren)	40,0	40,5	41,1	41,1	40,9
duur Wsw-indicatie					
gemiddeld (in jaren)	2,1	2,5	3,1	3,3	3,5
mate van arbeidsbeperking					
≤ 40%	2,6	3,0	2,9	3,6	3,1
41-79%	2,4	3,0	3,2	3,8	3,8
≥ 80%	37,0	34,8	35,9	34,1	34,1
onbekend	58,0	59,2	58,0	58,5	59,0
soort beperking					
lichamelijk/verstandelijk	25,6	24,8	24,9	25,4	25,0
psychisch	54,1	54,7	55,5	55,3	55,6
overig	20,3	20,5	19,6	19,3	19,4
wachtlijstverleden[a]					
gemiddeld (in aantallen)	2	2,2	2,6	2,8	2,8
N	21.441	21.135	15.968	13.317	11.147

a Aantal keren op de Wsw-wachtlijst in de voorgaande vijf jaar (informatie vanaf december 2006).

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

De gevonden veranderingen in de samenstelling van de cohorten wachtlijsters zouden erop kunnen duiden dat de wachtlijsters van 2014 wellicht een selecte groep vormen. Eerder hebben we al op de mogelijkheid gewezen dat gemeenten zich reeds in de jaren vóór

2014, anticiperend op de Participatiewet, extra inspanden om zoveel mogelijk wachtlijsters aan werk te helpen. Mogelijk is dit dan vooral ten goede gekomen aan de kansrijkere wachtlijsters en bestaat het cohort van december 2014 uit de 'overblijvers'. Nadere analyse leert echter dat hier geen sprake van is. Een deel van de wachtlijsters van december 2014 maakte ook in december 2010 al deel uit van de Wsw-bestanden, op de wachtlijst of als werknemer. Voor deze categorie zijn we nagegaan of zij in 2011 een baan hadden of – ingeval men eind 2010 op de wachtlijst stond – hadden gevonden. Dit aandeel hebben we vervolgens vergeleken met het aandeel baanvinders onder de overige wachtlijsters van december 2010. Het blijkt dat degenen die ook in 2014 op de wachtlijst stonden en de overige wachtlijsters uit 2010 niet van elkaar verschilden in de kans op werk, wat duidt op een vergelijkbare mate van inzetbaarheid.

3.2 Baankansen voor verschillende cohorten wachtlijsters

In hoofdstuk 2 is aan de orde gekomen dat van de mensen die eind 2014 op de wachtlijst stonden, 17% in 2015 een baan had gevonden. In 2016 was dit toegenomen tot 21% (zie figuur 2.1). Nu gaan we na in hoeverre deze bevinding overeenkomt met die voor de wachtlijsters uit eerdere jaren. Was de kans van de wachtlijsters uit de cohorten 2010, 2011, 2012 en 2013 om in het daaropvolgende jaar aan het werk te zijn, groter of was hij ongeveer even groot? En nam de kans op een baan in het tweede navolgende jaar nog veel toe?

Het aantal baanvinders onder de wachtlijsters uit de verschillende cohorten blijkt te zijn afgenomen (zie tabel 3.2). In de cohorten 2012 en 2013 is de daling nog vrij gematigd, maar dit verandert bij de wachtlijsters van eind 2014. Binnen deze groep bedraagt het aantal baanvinders in de twee nakomende jaren (2015 en 2016) ruim 1800 respectievelijk bijna 2400. Dit is nog niet de helft van het aantal wachtlijsters uit het cohort 2013 dat een baan wist te verwerven. De afname in het aandeel baanvinders geldt ongeacht het type uitkering waaruit men in de Wsw is ingestroomd (tabel 3.3). Overigens gaat het hier om ongecorrigeerde gegevens: er is nog geen rekening gehouden met verschillen in de samenstelling van de cohorten, die mogelijk van invloed zijn op de kans op werk.

Tabel 3.2
Baanvinders onder Wsw-wachtlijsters, 2010-2014 (ongecorrigeerd, in absolute aantallen)

	2010	2011	2012	2013	2014
baan in eerste nakomende jaar	8.848	8.768	6.014	5.604	1.834
baan in tweede nakomende jaar	10.559	10.103	7.548	5.198	2.384
N	21.441	21.135	15.968	13.317	11.147

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Tabel 3.3
Aandeel baanvinders naar type uitkering op het moment van Wsw-instroom, Wsw-wachtlijsters, 2010-2014 (ongecorrigeerd, in procenten)

	2010	2011	2012	2013	2014
bijstandsuitkering	55,1	52,8	51,2	42,6	22,0
Wajong-uitkering	58,8	56,6	56,0	51,0	31,6
WAO/WIA	41,8	40,4	37,4	32,7	11,9
ww-uitkering	81,9	77,7	74,8	65,8	38,2
uitkering niet bekend/geen uitkering	73,7	75,5	73,5	70,0	57,0

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Na correctie voor de invloed van bepaalde achtergrondkenmerken en enkele macro-economische ontwikkelingen[4] blijkt voor de totale groep Wsw-wachtlijsters dat de kans om in de twee volgende jaren een baan te vinden, stabiel is voor de cohorten 2010-2013 (groene kolommen in figuur 3.2; zie ook tabel C3.2 in bijlage C). Van elk van deze cohorten komt iets meer dan de helft in de daaropvolgende jaren aan een baan. De wachtlijsters die in december 2014 op de wachtlijst stonden, wijken hier duidelijk van af: van hen weet 30% in de volgende twee jaar een baan te vinden. Hun kans om in het eerste nakomende jaar aan werk te komen bedraagt maar iets meer dan de helft van die kans voor de wachtlijsters uit 2010 (blauwe kolommen). In het tweede navolgende jaar is het verschil tussen de beide groepen nog groter, met wederom het cohort uit 2014 in het nadeel (gele kolommen).

Opvallend in figuur 3.2 is de verhoogde kans op een baan in het eerste nakomende jaar voor het cohort 2013. Ongeveer de helft van de Wsw'ers die in december 2013 op de wachtlijst stonden, kreeg in de loop van het daaropvolgende jaar een baan. Dit is ruim 10 procentpunten meer dan bij de cohorten uit de eerdere jaren. Wellicht heeft dit te maken met de komende inwerkingtreding van de Participatiewet. Door de wachtlijsters van 2013 nog net voor de invoering van die wet een baan te geven, zouden meer mensen hun Wsw-rechten kunnen behouden. De verhoogde kans op uitstroom naar werk voor dit cohort vormt tevens een verklaring voor het geringe aantal mensen op de wachtlijst van december 2014.

Figuur 3.2

Kans op een baan in eerste en/of tweede navolgende jaar, Wsw-wachtlijsters, 2010-2014 (in procenten)[a]

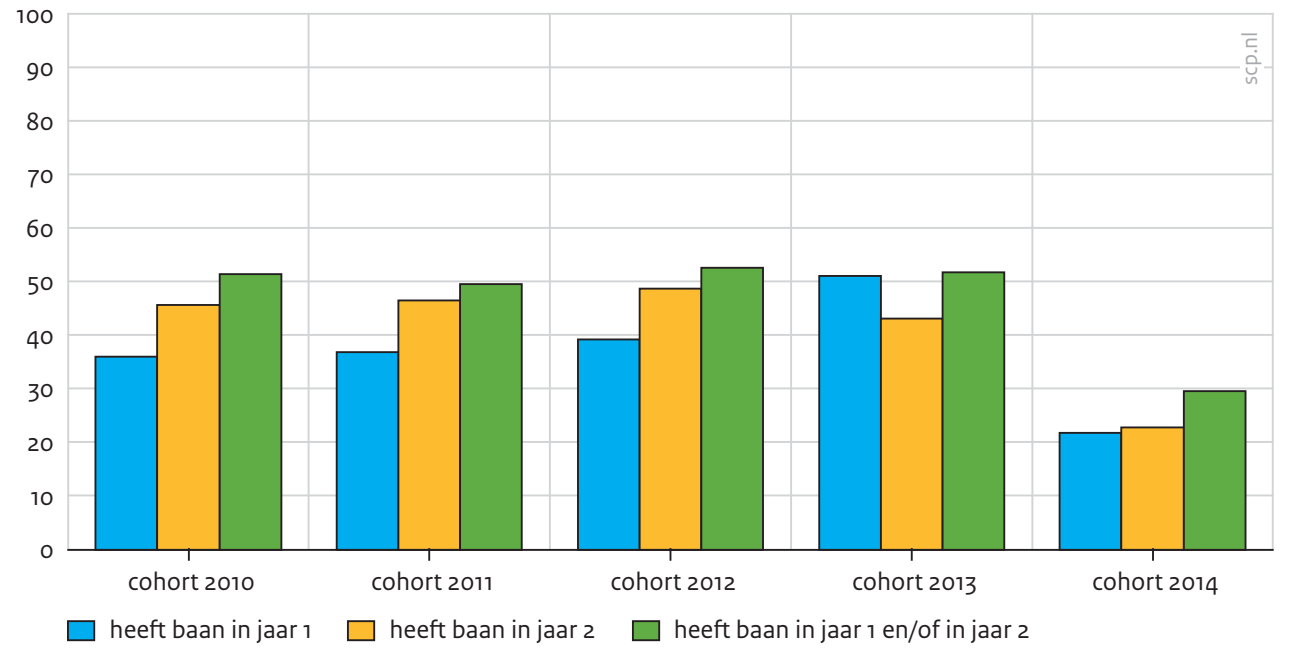

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Kenmerken van de baanvinders

Eerder zijn de veranderingen door de tijd heen in de achtergrondkenmerken van de wachtlijsters besproken (tabel 3.1). Hoewel die veranderingen vaak niet heel groot waren, blijken ze ook niet als verwaarloosbaar te kunnen worden weggezet. Wanneer we voor de verschillen in de tijd corrigeren, kunnen we zien in hoeverre de relatieve kans op werk voor wachtlijsters echt is gewijzigd sinds 2010. De achtergrondkenmerken zijn hiertoe tegelijkertijd in een logistische regressieanalyse opgenomen en de *standard errors* zijn tevens gecorrigeerd voor het feit dat een individu meerdere keren mee kan doen in de analyse, doordat hij of zij in meerdere jaren op de wachtlijst staat (zie tabel B3 in bijlage B).[5] Het jaar 2010 telt als referentiejaar, met een vastgestelde waarde 1 voor de kans op een baan in de twee nakomende jaren.[6]

Voor de wachtlijsters uit 2014 is de kans op een baan aanmerkelijk geringer dan voor de wachtlijsters uit de eerdere jaren, zo bleek uit figuur 3.2. Wel maken de achtergronden van de Wsw-indicatie en de kenmerken van de betrokkenen daarbij nog verschil uit. Zo is de kans om aan een baan te komen groter naarmate men in een later jaar voor de eerste keer is ingestroomd en dus korter in de Wsw zit. Andersom verminderen de baankansen naarmate men in het verleden vaker op de wachtlijst heeft gestaan (bijlage B, tabel B3).
In de schattingen is tevens gecorrigeerd voor de effecten van het werkloosheidspercentage op provincieniveau in het betreffende jaar en van de ontwikkelingen in dat werkloosheidspercentage in de daaropvolgende twee jaren. Een hoger dan gemiddeld percentage werklozen in een bepaalde regio werkt negatief uit voor de baankansen van Wsw-wachtlijsters

in die regio, maar een groei van dit percentage heeft – blijkens de gegevens in bijlage B – geen effect op de kans op werk van wachtlijsters.
Mannen hebben bij dit alles een grotere kans op werk dan vrouwen, maar de leeftijd is ook van belang: al vanaf 25 jaar neemt de kans om een baan te vinden alleen maar af. De etnische herkomst speelt eveneens mee: vergeleken met autochtone Nederlanders hebben migrantengroepen een geringere kans om vanuit de Wsw-wachtlijst een baan te vinden. Verder hebben mensen met een lichamelijke of een (lichte) verstandelijke beperking over het algemeen een grotere kans op een baan dan mensen met een psychische beperking. Tot slot blijkt uit te maken tot welk uitkeringsregime men behoort op het moment van instroom in de Wsw. Ten opzichte van de instromers met een bijstandsuitkering hebben die met een Wajong-uitkering een kleinere kans om binnen twee jaar aan werk te komen, terwijl mensen die vanuit andere uitkeringen (bv. WAO, WIA of WW) in de Wsw zijn ingestroomd juist een grotere kans hebben.

De genoemde verschillen naar geslacht, leeftijd, migratieachtergrond en soort beperking betreffen algemene verschillen, ongeacht het cohort waartoe men behoort. Nadere analyse leert dat sommige subgroepen wachtlijsters nog een extra effect merken van het feit dat zij tot het cohort 2014 behoren. Zo is het voor de 35-plussers uit dit cohort veel lastiger om aan een baan te komen dan voor de 35-plussers uit de voorgaande cohorten. Hetzelfde geldt voor wachtlijsters met psychische problematiek en voor degenen met een bijstands- of Wajong-uitkering: ook deze drie subgroepen zijn extra in het nadeel wanneer zij eind 2014 nog op de Wsw-wachtlijst staan. De bevinding dat de mannen uit het cohort 2014 juist een extra verhoogde kans op werk hebben vergeleken met de mannen uit de cohorten 2010-2013, vormt dan een lichtpuntje.[7]

3.3 Kenmerken van de gevonden baan: duurzaamheid

Paragraaf 3.2 betrof de vraag hoe de kans op werk van de Wsw-wachtlijsters zich heeft ontwikkeld en in hoeverre de wachtlijsters van eind 2014 daarin afwijken van die uit de cohorten 2010-2013. Net zo belangrijk is echter de vraag in hoeveel gevallen de verworven baan is te kwalificeren als duurzaam. Nu zijn er verschillende manieren om vast te stellen of er sprake is van duurzame participatie (zie kader 3.1).

Kader 3.1 Duurzame arbeidsparticipatie

De term 'duurzame arbeidsparticipatie' is op verschillende wijzen in te vullen. Zo kan men kijken naar het aantal mensen dat zowel in jaar 1 als in jaar 2 een baan heeft. Daarbij is een achterliggende veronderstelling dat het in beide jaren om dezelfde baan bij dezelfde werkgever gaat. Dat hoeft echter niet het geval te zijn: de betrokkene kan het werk na enige tijd hebben verloren, om vervolgens ergens anders weer aan de slag te zijn gegaan. Een andere veronderstelling is dat de desbetreffende baan ook een lange duur heeft. Ook dit hoeft niet zo te zijn: iemand kan de baan in november van jaar 1 hebben verkregen en in februari van jaar 2 weer zijn kwijtgeraakt. De persoon staat dan te boek als werkend in beide jaren, maar het gaat in feite om een baan van slechts enkele maanden.

De tweede, striktere manier om invulling te geven aan het begrip 'duurzame arbeidsparticipatie' is door de feitelijke duur van het werk na te gaan. Hiervoor zijn longitudinale gegevens noodzakelijk, waarmee de arbeidssituatie van een persoon door de tijd heen kan worden gevolgd. Afhankelijk van de gehanteerde ondergrens telt een baan dan als kort- of langdurend. Voor de kwalificatie 'duurzaam werk' dient gewoonlijk sprake te zijn van een onafgebroken duur van een jaar. Tegelijkertijd wordt dit criterium vaak soepel gehanteerd en definieert men duurzaamheid ook wel als 'het voor langere perioden (> 6 maanden) aan het werk blijven'. Ook komt het voor dat de toepassing van een ondergrens helemaal achterwege blijft, uitgaande van duurzaamheid in de betekenis dat 'mensen makkelijk van de ene naar een andere baan gaan' (uwv 2016).

In deze rapportage gebruiken we beide meetwijzen. Voor elk cohort Wsw'ers kijken we eerst naar het aantal mensen met een baan in beide navolgende jaren, waarbij we rekening houden met het feit dat dit ook meerdere kortdurende banen kunnen zijn. Daarnaast kijken we naar de feitelijke duur van de baan, waarbij we kortdurende banen onderscheiden van middellange en langdurende banen. Voor de laatste categorie beschouwen we een duur van een jaar als ondergrens, terwijl middellange banen een duur van zes maanden tot een jaar hebben.

Van het cohort 2014 blijkt 20% in beide navolgende jaren te werken. Dit is aanzienlijk minder dan de corresponderende aandelen (27% tot 45%) in de cohorten 2010-2013 (groene balken in figuur 3.3). Op de ruime manier gemeten is onder de wachtlijsters uit 2014 derhalve aanzienlijk minder vaak sprake van duurzame participatie dan onder de wachtlijsters uit de eerdere jaren.

Figuur 3.3

Kans op (duurzaam) werk, Wsw-wachtlijsters, 2010-2014 (in procenten)[a]

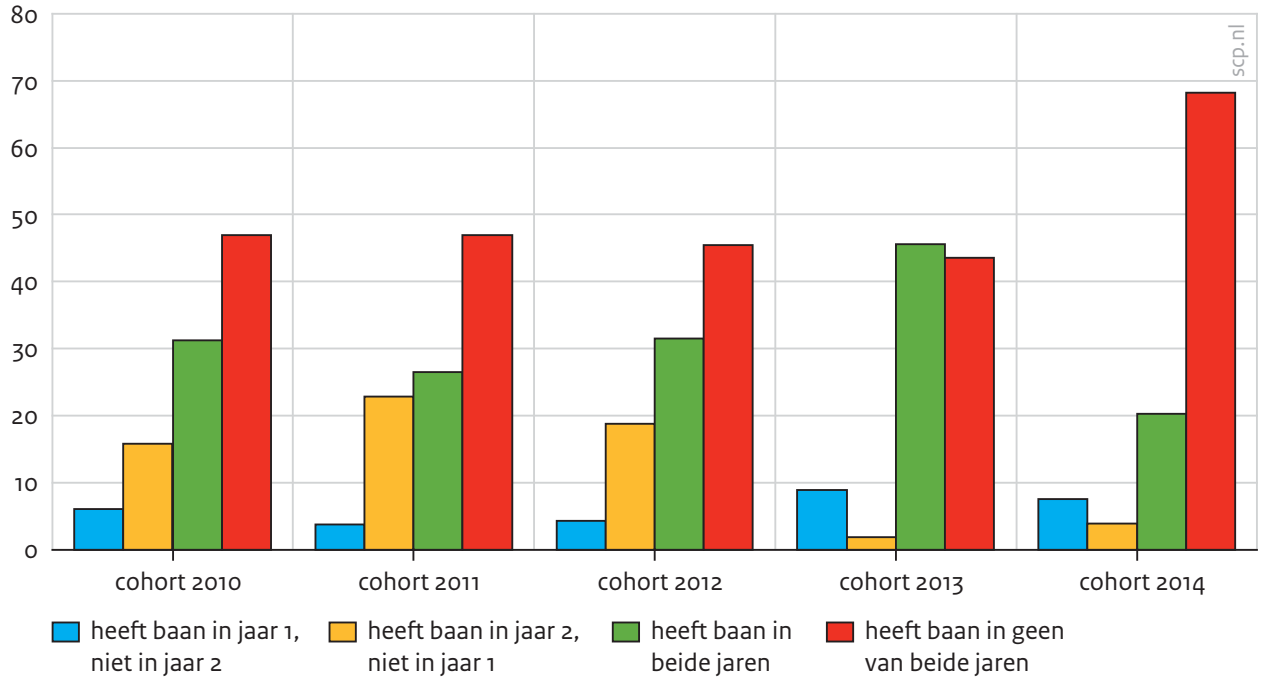

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Overigens laat figuur 3.3 tevens zien dat de wachtlijsters uit 2014 beduidend vaker dan de eerdere cohorten in geen van beide navolgende jaren werk hebben gevonden. Binnen het cohort 2014 bedraagt dit aandeel 71%, terwijl dat bij de wachtlijsters uit de eerdere jaren zo'n 45% is (zie de rode balken; zie tabel C3.3 in bijlage C voor de schattingsresultaten).

Voor de cohorten wachtlijsters uit 2010-2013 geldt dat binnen de categorie baanvinders het aandeel met een duurzame baan maar weinig verschilt tussen de jaren. Van alle werkenden in het eerste navolgende jaar heeft rond de 85% ook een baan in het tweede jaar. Voor de wachtlijsters uit 2014 is het een iets ander verhaal. Ook binnen deze groep komen de baanvinders in meerderheid duurzaam in een baan terecht, maar die meerderheid is kleiner: zij bedraagt 72% (figuur 3.4).

Figuur 3.4

Aandeel baanvinders dat ook het jaar erna nog werkt, Wsw-wachtlijsters, 2010-2014 (in procenten)[a]

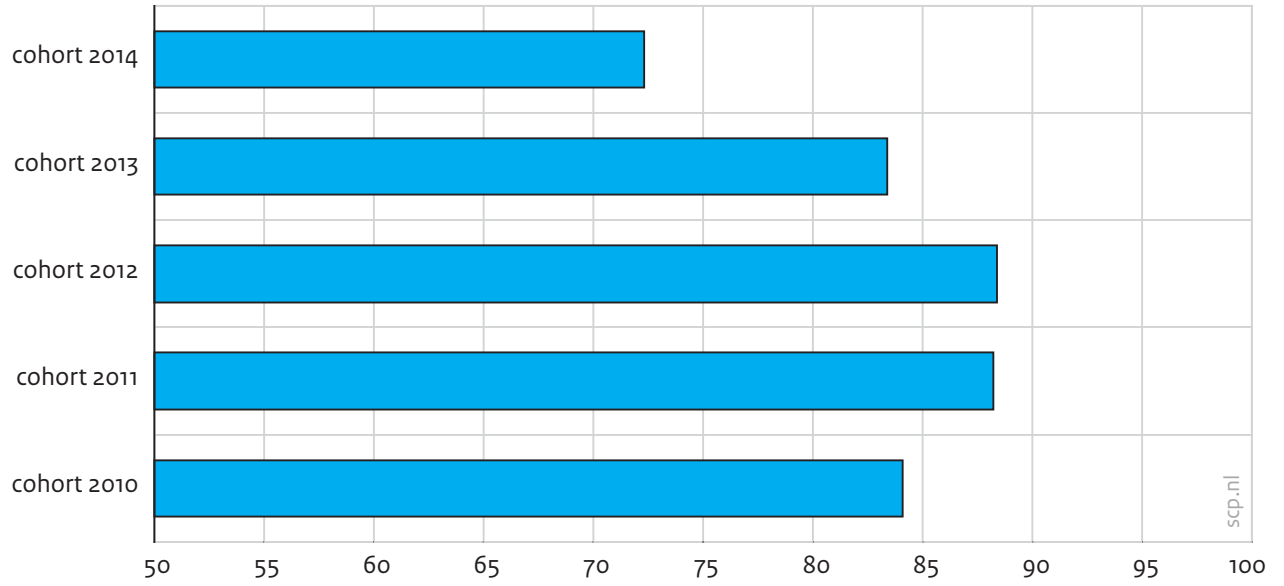

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Tot nog toe spraken we van duurzame banen indien een Wsw-wachtlijster die in het eerste navolgende jaar een baan had gevonden, ook in het tweede jaar nog werk had. Dit kan echter een te positief beeld geven. Mogelijk is er immers helemaal geen sprake van duurzaam werk, maar eerder van een onzekere arbeidsmarktpositie waarin tijdelijke banen elkaar, al dan niet met een tussenpoos, opvolgen. Wanneer we duurzame arbeidsparticipatie opvatten volgens de strikte definitie dat er sprake dient te zijn van een baan die ten minste een jaar duurt, dan blijkt bij de wachtlijsters uit de periode 2010-2013 een toenemend aandeel banen aan dit criterium te voldoen (figuur 3.5).[8] In het cohort van 2010 heeft 65% van de banen die in het eerste navolgende jaar zijn gevonden, een duur van ten minste een jaar; in het cohort van 2013 is dat opgelopen tot 77%. Vermoedelijk is de stijging in dit laatste cohort mede een gevolg van inspanningen vanuit de sociale werkbedrijven om de betrokken werknemers hun Wsw-rechten te laten behouden. Binnen de groep wachtlijsters uit 2014 is het aandeel dat een baan voor langer dan een jaar heeft gevonden echter gedaald naar 51% (zie tabel C3.5 in bijlage C voor de schattingsresultaten).
Ten opzichte van de totale groep wachtlijsters (in plaats van alleen degenen die een baan hebben gevonden) is het aandeel mensen dat duurzaam aan het werk is gegaan, aanvankelijk gestegen van ruim een derde (cohorten 2010-2011) naar 40% tot 45% (cohort 2012-2013). Binnen het cohort 2014 is de duurzame participatie echter gering: van alle wachtlijsters heeft slechts 16% een baan met een duur van minimaal een jaar gevonden. Dit is geheel toe te schrijven aan het feit dat in dit cohort sowieso maar weinig mensen aan werk zijn gekomen.

Figuur 3.5

Duur van banen, gevonden in het eerste navolgende jaar, Wsw-wachtlijsters, 2010-2014 (in procenten)[a]

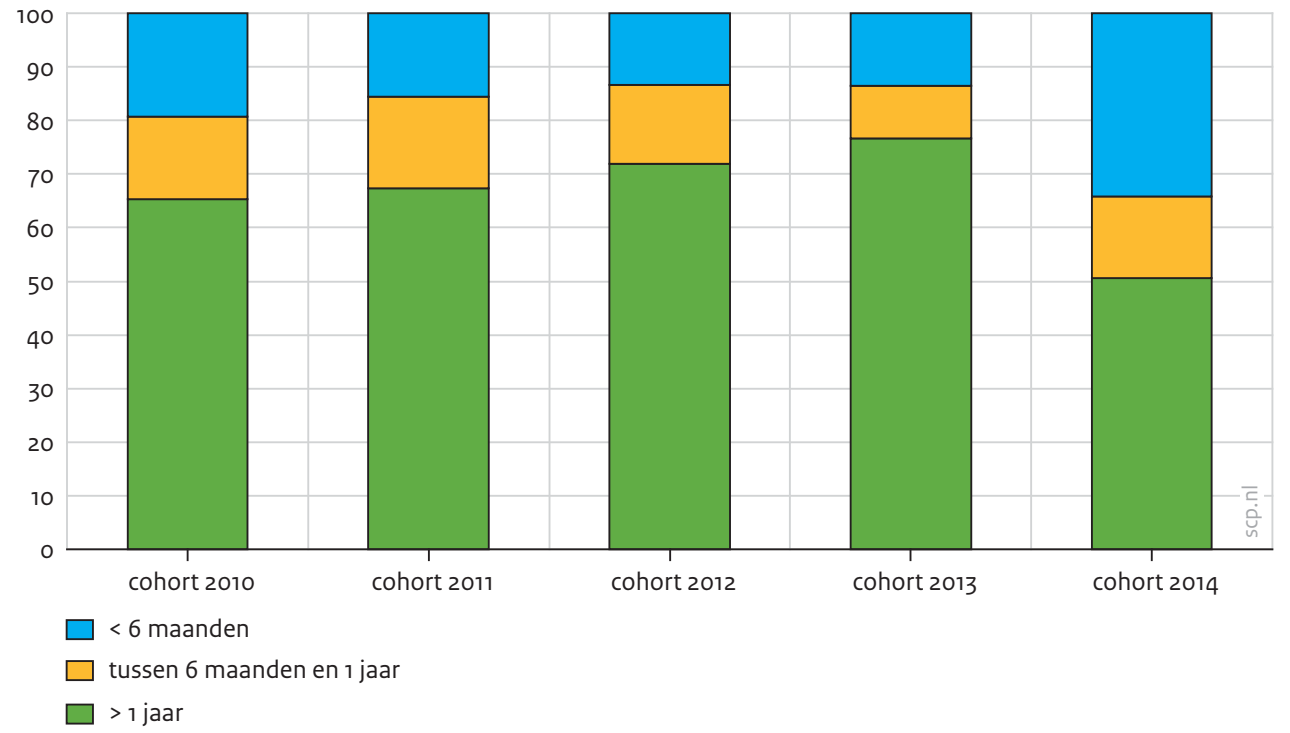

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Wanneer we onderscheid maken tussen reguliere en flexbanen (stages, oproep- en uitzendbanen), is het, gezien de aard van het werk, niet vreemd dat in de laatste categorie het aandeel duurzame banen veel lager ligt. Hooguit ruim een derde van de gevonden stages, uitzend- en oproepbanen duurt langer dan een jaar, zoals figuur 3.6 laat zien. In circa 40% tot 50% van de gevallen gaat het om kortdurende banen van minder dan een half jaar. Dit aandeel kortdurende banen neemt bovendien bij de wachtlijsters uit 2014 nog flink toe, tot bijna 60% (zie tabel C3.6 in bijlage C voor de schattingsresultaten).

Figuur 3.6

Duur van stages, uitzend- en oproepbanen, gevonden in het eerste navolgende jaar, Wsw-wachtlijsters, 2010-2014 (in procenten)[a]

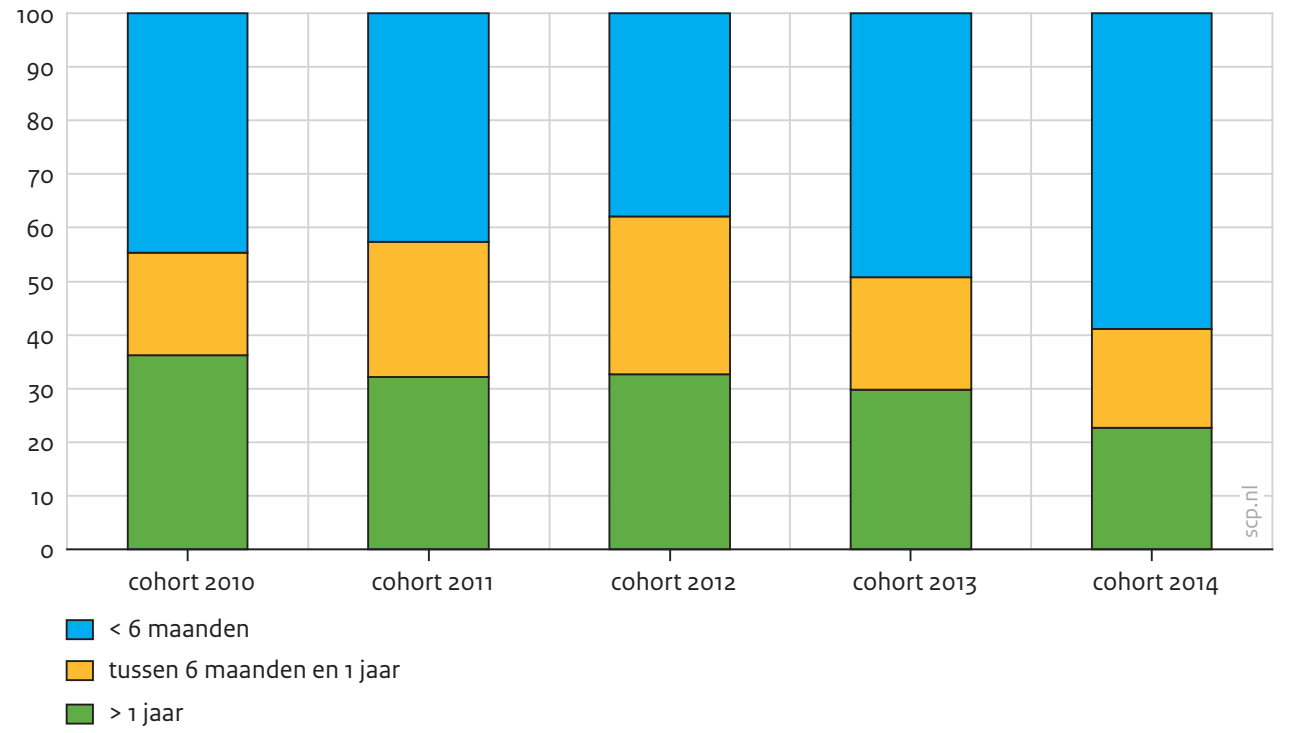

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

3.4 Kenmerken van de gevonden baan: soort baan

De wachtlijsters uit de periode 2010-2013 die in de navolgende twee jaar een baan vonden, blijken in ruime meerderheid terecht te zijn gekomen in Wsw-banen. Het aandeel mensen dat werk vindt in een sw-bedrijf, varieert van circa 50% tot 75%. Van de andere baanvinders kwamen de meeste (tussen de 20% en 45%) in loondienst, terwijl 5% tot 10% als uitzend- of oproepkracht aan de slag ging (zie tabel 3.4).

Voor de wachtlijsters uit 2014 behoort een Wsw-baan niet meer tot de mogelijkheden. Als gevolg hiervan ligt het aantal baanvinders binnen deze groep veel lager dan onder de wachtlijsters uit de eerdere jaren, maar betreft het wel veel vaker een betrekking in loondienst. Rond twee derde (67%) heeft een dergelijke baan. Daarnaast is ook het aandeel met uitzend- of oproepwerk toegenomen, tot ruim 30% (zie tabel 3.4, evenals tabel C3.4 in bijlage C voor de schattingsresultaten).

Tabel 3.4

Type baan in (een van) de twee navolgende jaren, baanvinders onder de Wsw-wachtlijsters, 2010-2014 (in procenten)[a]

	2010	2011	2012	2013	2014
als Wsw'er	47,8	70,1	75,9	68,9	0,8
tijdelijk/vast in loondienst	44,0	24,9	19,9	23,2	66,8
uitzend-/oproepkracht/stagiair	8,2	5,0	4,2	7,9	32,4

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Het aantal werkenden in beschut werk is verwaarloosbaar. In 2015 waren dit er 11; in 2016 kwamen daar 44 werkenden bij. Pas in 2017 lijkt de inzet van deze voorziening op gang te zijn gekomen. Dit komt mede doordat mensen sinds het begin van dat jaar zelf een beoordeling voor een beschutte werkplek kunnen aanvragen en daarvoor niet meer afhankelijk zijn van de gemeente. Bovendien geldt er nu voor gemeenten een verplichting om – bij een positief advies van UWV – beschut werk aan te bieden. Eind december 2017 waren er in totaal 1184 mensen werkzaam op een beschutte werkplek (UWV 2018b).[9]

Een belangrijk aspect van het soort gevonden baan betreft de contractvorm. Een contract voor onbepaalde tijd is daarbij het meest in overeenstemming met het duurzaamheidscriterium. Wsw-wachtlijsters die aan de slag gaan in een baan met een vast contract, zijn echter duidelijk in de minderheid. Dit geldt voor alle vijf cohorten: van de wachtlijsters uit 2010 krijgt net iets meer dan 30% een vaste baan in het eerste navolgende jaar, en dit loopt af naar 13% bij de wachtlijsters uit 2013. In het cohort 2014 is het percentage met een contract voor onbepaalde tijd weer wat hoger, maar ook binnen deze groep gaat het om minder dan een kwart van de baanvinders (figuur 3.7; zie tabel C3.7 in bijlage C voor de schattingsresultaten).

Opmerkelijk is dat in de meeste cohorten het aandeel vastebaanvinders na het tweede jaar lager ligt dan in het eerste jaar. Waarschijnlijk is hier sprake van een noemereffect: het totale aantal baanvinders (noemer) is in het tweede jaar meer gegroeid dan het aantal vaste contracten (teller). Overigens is bij het cohort uit 2013 het aandeel werkenden met een vast contract in het tweede navolgende jaar (dus in 2015) juist wat hoger dan in het eerste jaar. Vermoedelijk gaat het hier om Wsw-werknemers die van het sociale-werkvoorzieningsbedrijf een vast contract hebben gekregen om ervoor te zorgen dat zij hun Wsw-rechten konden behouden.[10]

Figuur 3.7

Contract voor onbepaalde tijd, baanvinders onder de Wsw-wachtlijsters, 2010-2014 (in procenten)[a]

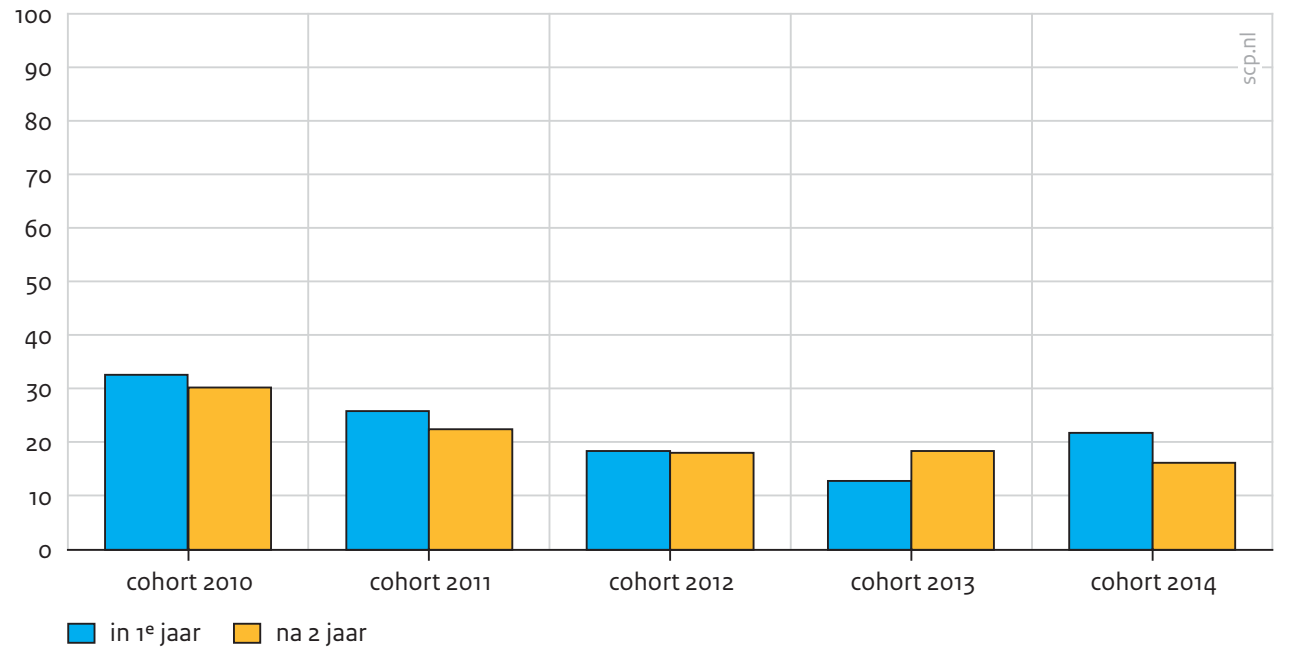

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

3.5 Wachtlijsters in re-integratietrajecten

Re-integratietrajecten zijn een instrument om mensen naar de arbeidsmarkt te begeleiden en hun kans op een baan te vergroten. Concreet kan het gaan om een cursus of sollicitatietraining, maar ook om begeleiding door een jobcoach, een proefplaatsing of loonkostensubsidie. Het aantal Wsw-wachtlijsters dat in de twee navolgende jaren een re-integratietraject heeft gevolgd, is in de periode 2010-2013 fors afgenomen. Het aandeel met een traject in het eerste jaar daalde van iets meer dan 45% naar iets meer dan 20%; het aandeel met een traject in het tweede jaar daalde van ruim 30% naar bijna 20%. Het cohort 2014 vertoont weer een stijging van het aandeel trajectvolgers: in beide nakomende jaren gaat het om circa een kwart van de wachtlijsters (figuur 3.8; zie tabel C3.8 in bijlage C voor de schattingsresultaten).

Figuur 3.8

Aandeel mensen met re-integratietraject in eerste en tweede navolgende jaar, Wsw-wachtlijsters, 2010-2014 (in procenten)[a]

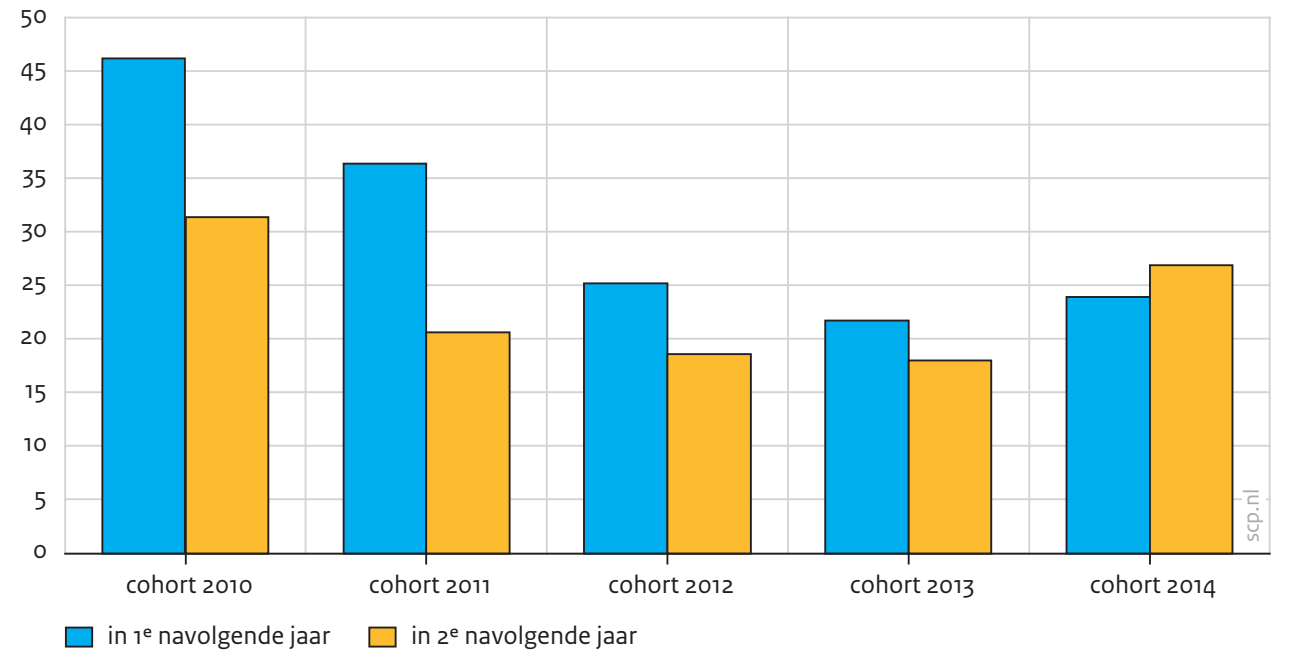

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Het volgen van een re-integratietraject is voor de wachtlijsters uit 2014 veel minder vaak een opstap naar werk dan voor de wachtlijsters uit de periode 2010-2013, zo laat figuur 3.9 zien. Kijken we alleen naar degenen die een traject hebben gevolgd, dan blijkt van het cohort uit 2014 ruim een derde (36%) in de twee navolgende jaren een baan te hebben of te hebben gehad. Dit is aanzienlijk minder dan onder de trajectvolgers uit de eerdere cohorten, waar het aandeel baanhebbers rond 50% ligt (zie tabel C3.9 in bijlage C voor de schattingsresultaten).

Op grond van deze bevindingen zijn geen uitspraken te doen over de effectiviteit van re-integratietrajecten. Het is immers mogelijk dat wel- en niet-trajectvolgers op een aantal kenmerken van elkaar verschillen, maar daar is in deze analyse niet voor gecorrigeerd. Er is dus geen sprake van causale verbanden en de uitkomsten zijn slechts als indicatief te beschouwen.

Figuur 3.9

Baanhebbers in de nakomende twee jaren, Wsw-wachtlijsters die een re-integratietraject volgen, 2010-2014 (in procenten)[a]

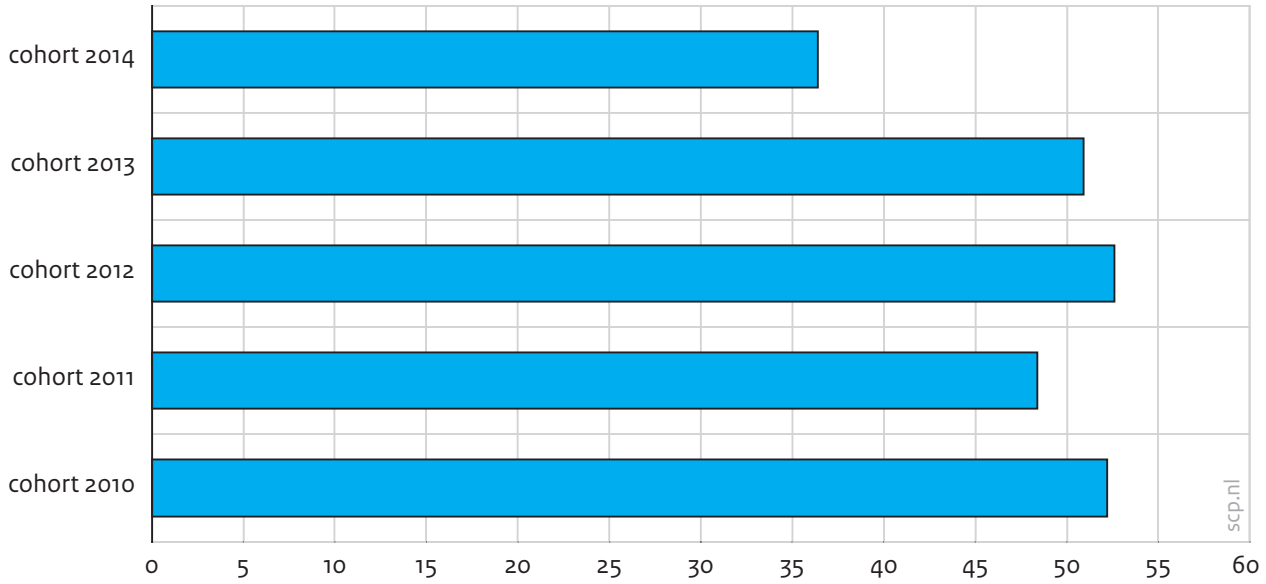

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen onder de traject-volgers binnen de cohorten wachtlijsters.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Re-integratietrajecten kunnen onder verantwoordelijkheid van de gemeente of van uwv vallen. Dit is afhankelijk van de vraag tot welke cliëntengroep (in termen van uitkerings-afhankelijkheid) de betrokkene behoort. Aangezien de meeste Wsw-wachtlijsters zijn inge-stroomd vanuit de bijstand (zie tabel 2.2), is het niet verwonderlijk dat er ook meer traject-volgers via gemeenten dan via uwv zijn. Bovendien lijken de re-integratietrajecten vanuit de gemeente wat meer succes te hebben: het aandeel baanvinders onder de trajectvolgers bij de gemeente ligt over het algemeen op dezelfde hoogte als of iets hoger dan het aan-deel niet-baanvinders (zie de beide rode lijnen in figuur 3.10). Voor de wachtlijsters uit 2014 geldt dit echter niet; binnen dat cohort komt het aandeel niet-baanvinders veel hoger uit (zie tabel C3.10 in bijlage C voor de schattingsresultaten). Bij degenen die via uwv een tra-ject hebben gevolgd, is in de hele beschouwde periode (2013 uitgezonderd) sprake van een lichte meerderheid van niet-werkenden. Hun aandeel lijkt bovendien in het cohort 2014 te zijn toegenomen (zie de twee blauwe lijnen).

Figuur 3.10

Wel of niet een baan in de nakomende twee jaar, Wsw-wachtlijsters die een re-integratietraject volgen via gemeente of uwv, 2010-2014 (in procenten)[a]

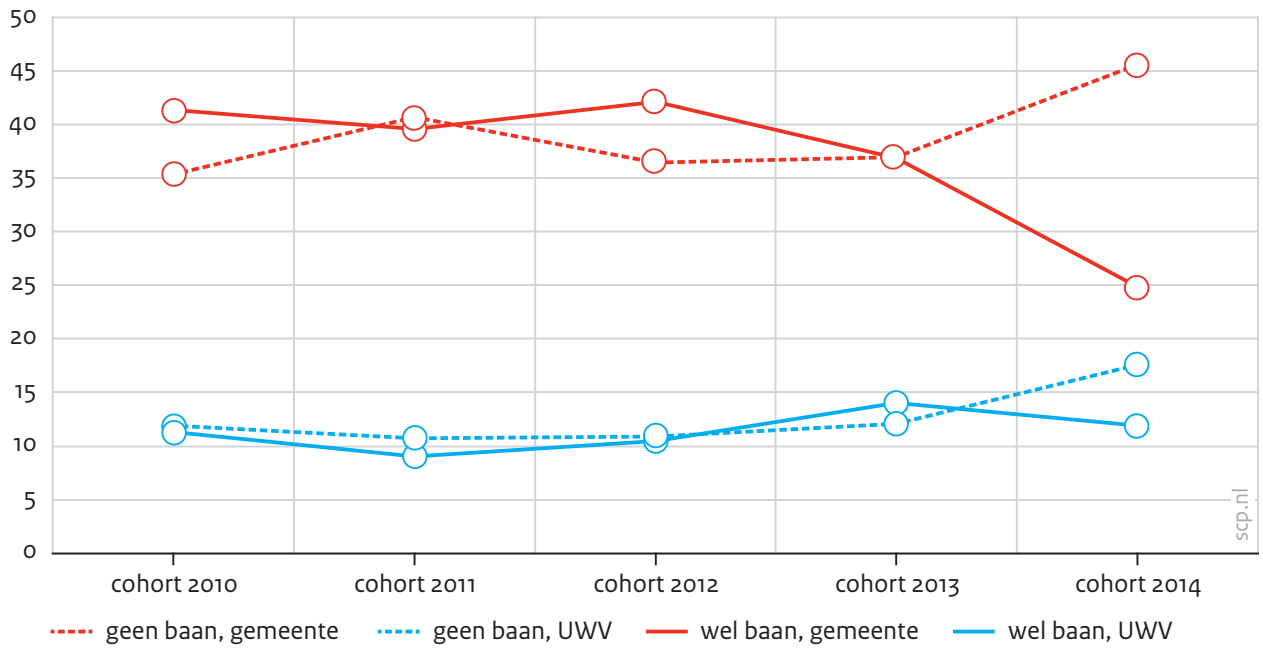

a Gegevens gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

3.6 Uitstroom uit de uitkering na het vinden van een baan

Het vinden van een baan kan betekenen dat men geen beroep meer hoeft te doen op een uitkering. Hier gaan we na of de baanvinders onder de wachtlijsters uit 2014 vaker of juist minder vaak uit de uitkering zijn uitgestroomd dan die uit eerdere jaren. Bij deze berekeningen zijn alleen wachtlijsters betrokken die in beide navolgende jaren werk hadden. Onder de wachtlijsters uit het cohort 2014 zijn wat minder werkenden te vinden die twee jaar later geen uitkering hebben (37%) dan onder die uit de eerdere cohorten (40% tot 42%) (zie figuur 3.11; zie tabel C3.11 in bijlage C voor de schattingsresultaten). Tegelijkertijd lijkt er sprake te zijn van een licht stijgende trend van baanhebbers die het werk met een Wajong-uitkering combineren. In de cohorten 2010, 2011 en 2012 bedroeg dit aandeel nog rond de 20%, in 2014 is het toegenomen tot 26%. Het aandeel baanhebbers dat tevens bijstand ontvangt, ligt in de gehele periode rond de 17%.

Figuur 3.11

Uitkeringsafhankelijkheid in het tweede jaar, Wsw-wachtlijsters die in beide navolgende jaren een baan hebben, 2010-2014 (in procenten)[a]

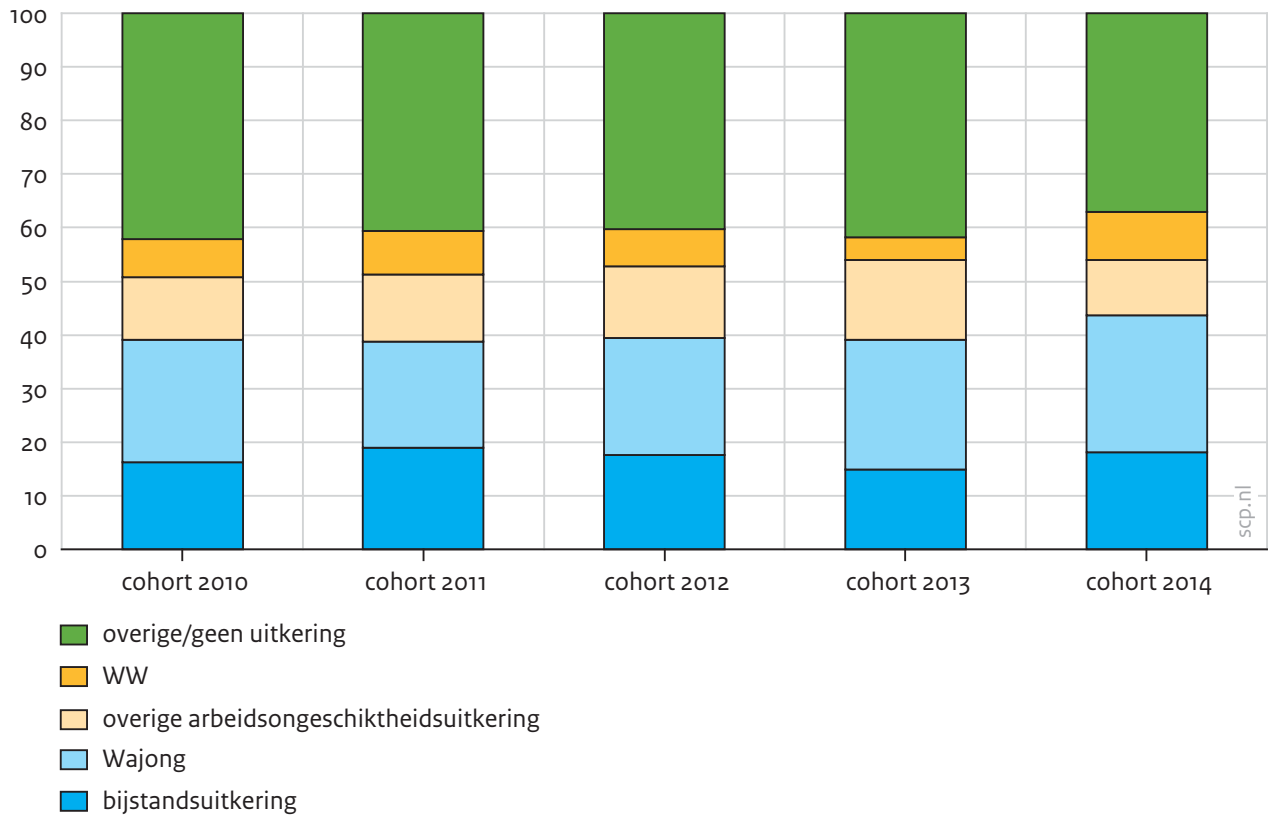

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

3.7 Conclusie: wachtlijsters uit 2014 minder vaak aan het werk dan wachtlijsters uit eerdere jaren

In dit hoofdstuk is een beeld gegeven van de baankansen van Wsw-wachtlijsters uit verschillende jaren (2010-2014). Mensen die in december 2014 op de Wsw-wachtlijst stonden en van wie de Wsw-indicatie verviel met de invoering van de Participatiewet, blijken beduidend minder vaak in de twee daaropvolgende jaren aan het werk te komen. Slechts 30% vindt in (een van) de nakomende jaren een baan, terwijl onder de wachtlijsters uit 2010-2013 het aandeel baanvinders ruim 50% bedraagt. Het volgen van een re-integratietraject lijkt de kans op werk niet echt te verhogen: het aandeel baanvinders onder de wachtlijsters die een traject hebben gevolgd, bedraagt 36%. Uiteraard speelt hier een rol dat een belangrijke potentiële uitstroombestemming, de Wsw-dienstbetrekking, is weggevallen. De extra banen voor mensen met een arbeidsbeperking die in het kader van de zogenoemde banenafspraak zijn gecreëerd,[11] hebben dit verlies aan werkgelegenheid voor deze doelgroep niet gecompenseerd. De rol van het beschut werk was in de beschouwde periode zeer bescheiden; deze voorziening werd in de eerste jaren na invoering van de Participatiewet slechts mondjesmaat ingezet.

Vooral wachtlijsters die relatief aantrekkelijk zijn voor werkgevers maken kans om aan een baan te komen. Mannen, jongeren en autochtone Nederlanders hebben de meeste kans op werk in de nakomende twee jaar. Ook kenmerken zoals de duur van de Wsw-indicatie, het soort beperking en de mate van beperking zijn van belang. Hoe korter geleden men voor het eerst in de Wsw is ingestroomd, hoe meer kans men heeft om aan een baan te komen. Mensen met een bijstandsuitkering zijn verder in het voordeel ten opzichte van Wajong-ontvangers, en wachtlijsters met een lichamelijke of verstandelijke beperking zijn gunstiger af dan mensen met psychische problemen.
Behalve dat hun kans om aan het werk te komen duidelijk kleiner is, hebben de wachtlijsters uit 2014 ook minder kans op *duurzaam* werk. Van degenen uit de eerdere cohorten die in het eerste jaar een baan hebben gevonden, heeft rond 85% ook in het tweede jaar werk. Onder de baanvinders in het cohort 2014 is dit 72%. Wanneer we strikt kijken naar de banen met een duur van ten minste één jaar, dan wijkt het cohort 2014 nog duidelijker af van de cohorten uit de periode 2010-2013. Binnen deze eerdere cohorten nam het aandeel duurzame banen gestaag toe: anticiperend op de komende Participatiewet hebben gemeenten en sw-bedrijven zich kennelijk extra ingespannen om te zorgen voor duurzaam werk. Dit resulteerde erin dat van de baanvinders in het cohort 2013 ruim driekwart terechtkwam in een baan met een duur van ten minste een jaar. Voor de baanvinders in het cohort 2014 gaat dit veel minder vaak op, namelijk in slechts de helft van de gevallen.
Overigens staat een langdurende baan niet gelijk aan werkzekerheid: het aandeel met een contract voor onbepaalde tijd onder de baanvinders uit het cohort 2014 ligt slechts rond de 20%. Dit is echter redelijk vergelijkbaar met de eerdere cohorten.
Tot slot laten de gegevens zien dat de wachtlijsters uit 2014 die een baan hebben gevonden, deze wat vaker dan de baanvinders uit de eerdere cohorten combineren met een uitkering. Vooral het aandeel combinaties met een Wajong-uitkering is gestegen. Het aandeel baanvinders dat geen beroep meer doet op een uitkering is sinds het cohort 2010 afgenomen van 42% naar 37%.

Noten

1 Mogelijk verschilt de uitgangspositie wel in andere opzichten, bv. door conjuncturele ontwikkelingen. Hiervoor zullen we in de analyses corrigeren.
2 De arbeidsbeperking bedroeg ten minste 80%.
3 Een correctie voor verschillen in samenstelling tussen de groepen is alleen mogelijk voor waarneembare kenmerken als geslacht, leeftijd en mate van beperking. Voor niet-waargenomen kenmerken (bv. de persoonlijke geschiedenis of opvattingen over werk en uitkering) kunnen we niet corrigeren.
4 Door middel van robuuste logistische-regressieanalyse op een *gepooled* bestand uit verschillende jaren is gecorrigeerd voor de invloed van geslacht, leeftijd, etnische herkomst, soort beperking en type uitkering van waaruit men in de Wsw is ingestroomd. Tevens is gecorrigeerd voor enkele macro-economische ontwikkelingen op provincieniveau, zoals het werkloosheidspercentage.
5 Hiertoe is gebruik gemaakt van robuuste schattingen.
6 De keuze voor 2010 als referentiejaar is ingegeven door het feit dat de plannen van het kabinet om de toegang tot de Wsw af te sluiten toen nog niet bekend waren. Zij zijn half november 2011 voor het eerst aan de Tweede Kamer gepresenteerd (TK 2011/2012).

7 Voor het type huishouden en de etnische herkomst is geen extra effect van het behoren tot cohort 2014 aangetroffen.

8 Op grond van de beschikbare data is alleen vast te stellen dat de werkzame periode minimaal een jaar duurt, niet of men gedurende die hele periode bij dezelfde werkgever in dienst is. Het is mogelijk dat het om twee (of meer) direct aansluitende banen bij verschillende werkgevers gaat.

9 Dit totaalcijfer betreft ook de beschutte werkplekken voor anderen dan de Wsw-wachtlijsters.

10 In de registerbestanden komt het voor dat een persoon twee records heeft met dezelfde begindatum, waarbij het volgens het eerste record om een vast contract in sector 3 (Wsw) gaat en volgens het tweede record om een tijdelijk contract in een andere sector. In die gevallen nemen we aan dat het een detachering betreft en is de persoon ingedeeld bij de vaste contracten.

11 Het kabinet heeft in 2013 met de sociale partners afspraken gemaakt over het creëren van in totaal 125.000 extra banen voor mensen met een arbeidshandicap. Daarbij is tevens afgesproken dat Wsw-wachtlijsters, naast Wajongers, als eersten voor deze extra banen in aanmerking komen (zie ook hoofdstuk 1).

4 Bijstandsgerechtigden met en zonder Wsw-indicatie

De Wsw betrof een voorziening voor mensen die wel in staat waren te werken, maar vanwege een beperking alleen onder aangepaste omstandigheden. In hoofdstuk 2 lieten we zien dat men vanuit verschillende uitkeringsregimes in de Wsw kon instromen. In veel gevallen was dit een bijstands- of Wajong-uitkering, maar het kon ook om een andere arbeidsongeschiktheidsregeling of een werkloosheidsuitkering gaan (zie tabel 2.2).
Uit hoofdstuk 3 kwam naar voren dat de mensen die eind 2014 op de Wsw-wachtlijst stonden, aanzienlijk minder vaak aan een baan zijn gekomen dan de wachtlijsters uit eerdere cohorten. In het huidige hoofdstuk richten we ons specifiek op degenen met een bijstandsuitkering: hoe zit het met de kans op werk en de uitkeringsafhankelijkheid van de wachtlijsters uit 2014 in vergelijking met die van de cohorten 2010-2013? Is er sprake van een trendbreuk en, zo ja, is die dan uniek voor de wachtlijsters? Of zijn er ook bij de 'klassieke' bijstandsgerechtigden zonder Wsw-indicatie veranderingen opgetreden?[1] Figuur 4.1 geeft nog eens weer welke informatie we willen bezien.

Figuur 4.1
Groepen en uitkomsten die in dit hoofdstuk onderzocht worden

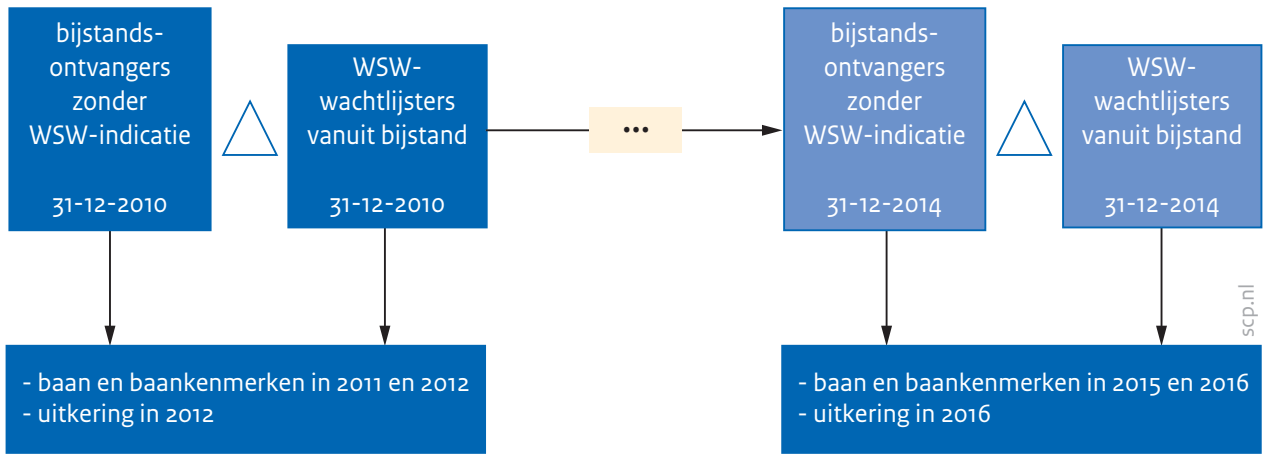

In deze analyse zijn we geïnteresseerd in de baankansen van bijstandsgerechtigden met en zonder Wsw-indicatie uit 2014, in relatie tot de relatieve baankansen van mensen uit eerdere jaren. Omdat de plannen voor de invoering van de Participatiewet al in 2011 bekend zijn gemaakt (TK 2011/2012) en vanaf dat moment de betrokken partijen al mogelijk anticiperend zijn gaan handelen, trekken we die vergelijking door tot en met het jaar 2010. Bovendien corrigeren we voor de algemene ontwikkelingen van de verschillen in baankansen door de jaren heen, en voor die tussen de twee groepen. Aanname daarbij is dat de overige verschillen in achtergrondkenmerken hiermee worden uitgemiddeld. Voorts zorgen we ervoor dat in elk cohort elke Wsw-wachtlijster gematcht is met tien bijstandsontvangers zonder Wsw-indicatie met vergelijkbare kenmerken. Op die manier is er per jaar sprake van een gebalanceerde steekproef van bijstandsontvangers zonder Wsw-

indicatie, die we kunnen vergelijken met de bijstandsontvangers op de Wsw-wachtlijst (zie bijlage D voor een verdere toelichting).[2] Om de robuustheid van onze analyses te testen, hebben we als gevoeligheidsanalyse twee varianten op het model uitgevoerd. De uitkomsten hiervan zijn te vinden in bijlage E.

4.1 Bijstandsgerechtigden: Wsw'ers vergeleken met niet-Wsw'ers

De bijstandsgerechtigden zijn in te delen in drie categorieën. De grootste hiervan bestaat uit de mensen zonder Wsw-indicatie; in 2014 omvat deze groep bijna 420.000 personen. Daarnaast zijn er bijna 4700 bijstandsontvangers die eind 2014 op de Wsw-wachtlijst staan, de wachtlijsters. Tot slot is er nog een groep van ruim 7600 mensen die vanuit de bijstand terecht zijn gekomen in een Wsw-dienstbetrekking (de Wsw-werknemers). Voor de twee eerste categorieën bijstandsontvangers geeft tabel 4.1 informatie over een aantal achtergrondkenmerken.[3]

Onder degenen die vanuit de bijstand op de Wsw-wachtlijst zijn gekomen, is het aandeel mannen groter en zijn er duidelijk meer autochtone Nederlanders dan in de groep bijstandsontvangers zonder Wsw-indicatie. In overeenstemming met de verwachting kent de eerste groep bovendien een groter aandeel mensen met een AWBZ-indicatie of met psychische problematiek. Verder is de gemiddelde duur van de bijstandsafhankelijkheid onder de wachtlijsters iets korter dan onder de niet-Wsw'ers, al bedraagt het verschil slechts ruim een halfjaar. Wat betreft de leeftijd, tot slot, wijken de subgroepen niet van elkaar af: in beide gevallen bedraagt de gemiddelde leeftijd ongeveer 40 jaar (tabel 4.1). Alle resultaten na tabel 4.1 zijn gecorrigeerd voor de gevonden verschillen in achtergrondkenmerken.

Tabel 4.1
Kenmerken van bijstandsontvangers zonder Wsw-indicatie of op de Wsw-wachtlijst, december 2014 (in procenten)[a, b]

	bijstand, geen Wsw-indicatie	bijstand, op Wsw-wachtlijst
geslacht		
man	43,2	61,1
leeftijd		
gemiddeld (in jaren)	39,6	39,2
type huishouden		
thuiswonend kind	6,3	9,7
alleenstaand	40,5	48,5
paar	27,0	23,7
eenoudergezin	23,7	14,6
institutioneel huishouden/overig	2,5	3,5

Tabel 4.1
(Vervolg)

	bijstand, geen Wsw-indicatie	bijstand, op Wsw-wachtlijst
etnische herkomst		
autochtoon Nederlands	43,1	60,9
niet-westers	46,2	29,5
Westers	10,7	9,6
heeft naast bijstand ook andere uitkering	2,8	6,5
gemiddelde duur bijstand (in jaren)	6,5	5,9
AWBZ-indicatie (2009-2014)[a]	13,4	34,3
bovengemiddelde ggz-uitgaven (2009-2014)[b]	6,7	11,9
N	419.478	4.662

a De aanwezigheid van een AWBZ-indicatie geeft, ook voor mensen zonder Wsw-indicatie, aan dat de persoon langdurige gezondheidsbeperkingen heeft. Deze informatie is beschikbaar vanaf 2009.
b Dit betreft mensen die in een jaar hogere ggz-kosten hebben dan de gemiddelde ggz-zorggebruiker. Het gaat om kortdurende zorg die onder de Zorgverzekeringswet (zvw) valt; langdurige zorg valt onder de AWBZ.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

4.2 Baankansen na correctie voor verschillen tussen groepen

Zowel onder bijstandsgerechtigden zonder Wsw-indicatie als onder bijstandsontvangers die aan het eind van het jaar op de Wsw-wachtlijst staan, is in de loop der tijd de kans op een baan in de navolgende twee jaren verminderd (figuur 4.2). Bij de categorie zonder Wsw-indicatie is dit echter veel geleidelijker verlopen: vond van het cohort 2010 rond de 30% werk in de volgende twee jaren, in het cohort 2014 was dit afgenomen tot iets minder dan een kwart (24%). Bij de wachtlijsters ligt het aandeel baanvinders aanvankelijk stabiel net boven de 50%, maar daalt het vervolgens naar 46% (cohort 2013)[4] en daarna naar 22% (cohort 2014). Dit laatste percentage is significant lager dan de 24% baanvinders die bij de 'klassieke' bijstandsontvangers zijn gevonden (zie tabel F4.2 in bijlage F voor de schattingsresultaten).

De verminderde baankansen voor de wachtlijsters uit 2014 ten opzichte van die uit de eerdere cohorten zijn uiteraard toe te schrijven aan het feit dat met de inwerkingtreding van de Participatiewet de Wsw-dienstbetrekking als mogelijke uitstroombestemming is weggevallen . Dit kan men interpreteren als een ongunstige ontwikkeling voor de desbetreffende groep, maar ook als het gelijktrekken van hun baankansen met die van de bijstandsontvangers zonder Wsw-indicatie. De bevinding dat het aandeel baanvinders onder de voormalige wachtlijsters enkele procentpunten lager ligt dan in deze laatste groep, duidt er echter op dat de wachtlijsters ook ten opzichte van hen (licht) in het nadeel zijn. Het feit

dat alle Wsw-geïndiceerden in het doelgroepregister zijn opgenomen en zij, samen met de Wajongers, als eersten in aanmerking komen voor een baan in het kader van de banenafspraak, heeft dit niet kunnen tegengaan.

Figuur 4.2

Kans op een baan in de navolgende twee jaren, bijstandsontvangers zonder Wsw-indicatie of op de Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in procenten)[a]

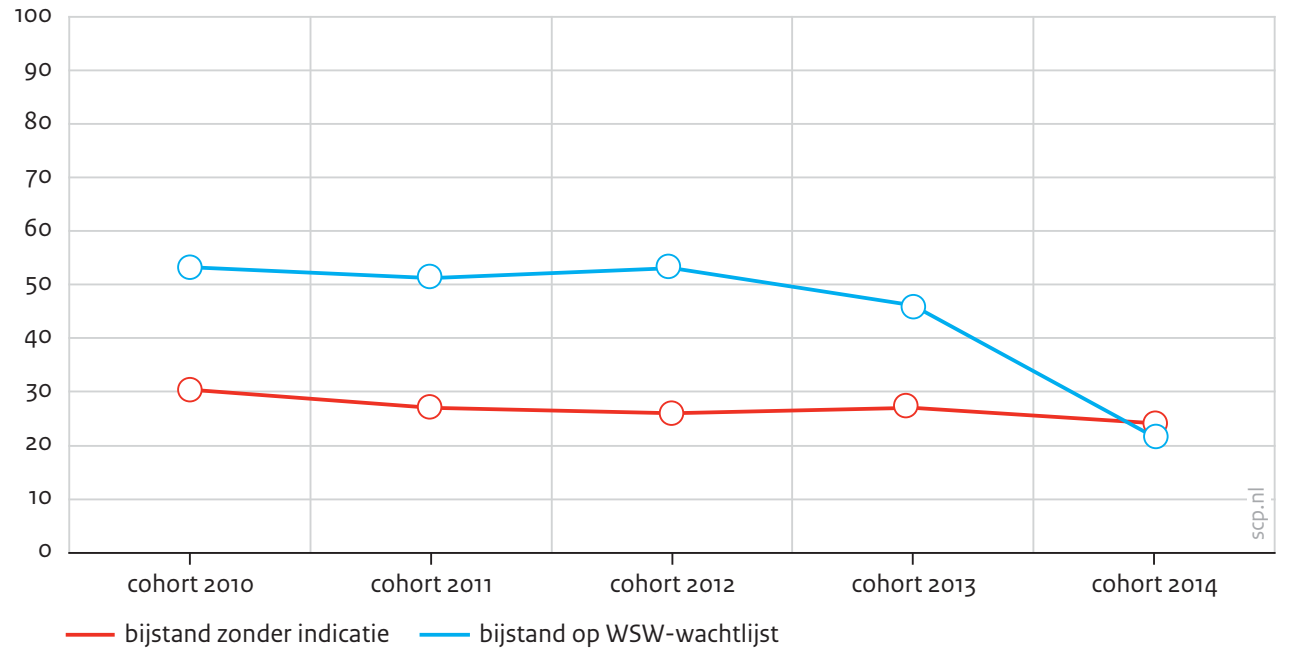

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Kenmerken van de baanvinders

De kans op een baan is voor bijstandsontvangers die in de periode 2010-2013 aan het eind van het jaar op de Wsw-wachtlijst stonden, bijna twee keer zo groot als voor de 'klassieke' bijstandsgerechtigden (zie figuur 4.2). Daarna slaat dit om: de kans dat de wachtlijsters uit 2014 in de twee navolgende jaren aan het werk komen bedraagt slechts ongeveer 40% van de kans die de wachtlijsters uit 2010 hadden en komt onder die voor de 'klassieke' bijstandsontvangers te liggen.

Ook onder bijstandsontvangers, al dan niet met een Wsw-indicatie, gaan bepaalde omstandigheden en kenmerken van de betrokkenen samen met een grotere of juist kleinere kans op het vinden van een baan (zie tabel B4 in bijlage B). Zo hebben mannen met een bijstandsuitkering een kleinere kans op een baan dan hun vrouwelijke evenknieën. Bovendien neemt de kans op werk af met de leeftijd en komen bijstandsgerechtigden met een migratieachtergrond minder gemakkelijk aan een baan dan autochtone Nederlanders. Daarentegen hebben alleenstaande ouders een verhoogde baankans ten opzichte van alleenstaanden zonder kinderen. Niet onverwacht blijken mensen met een AWBZ-indicatie of met psychische problemen minder makkelijk aan werk te komen dan bijstands-

ontvangers zonder gezondheidsbeperkingen. Evenmin is het onverwacht dat een langere duur in de bijstand negatief uitwerkt voor de kans op een baan. Van een negatieve uitwerking is nog veel duidelijker sprake als de bijstandsuitkering een aanvulling vormt op een andere uitkering (bv. wegens arbeidsongeschiktheid). De kans op het vinden van werk neemt in dat geval met circa 75% af. Een hoge en groeiende regionale werkloosheid, tot slot, gaat eveneens gepaard met een lagere kans op werk voor bijstandsgerechtigden.

4.3 Kenmerken van de gevonden baan: duurzaamheid

Uit het voorgaande is gebleken dat bijstandsgerechtigden die eind 2014 op de Wsw-wachtlijst staan, in het algemeen een geringere kans hebben om in de twee navolgende jaren een baan te vinden. Vergeleken met de bijstandsgerechtigden die eind 2010 op de wachtlijst stonden, is die kans met 60% afgenomen. De kans op *duurzaam* werk is eveneens sterk verminderd voor dit cohort wachtlijsters met een bijstandsuitkering, zoals figuur 4.3 laat zien (zie ook tabel F4.3 in bijlage F). Waar van de eerdere cohorten tegen de 30% tot 40% in beide navolgende jaren werk had, wat overigens aanzienlijk meer is dan het aandeel werkenden binnen de corresponderende groepen 'klassieke' bijstandsgerechtigden, is dit bij de wachtlijsters uit 2014 net iets meer dan 10%. De kans op duurzaam werk is daarmee voor deze groep tevens kleiner geworden dan voor de bijstandsontvangers zonder Wsw-indicatie uit dat jaar (17%).

Figuur 4.3

Kans op duurzaam werk, bijstandsontvangers zonder Wsw-indicatie of op de Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in procenten)[a]

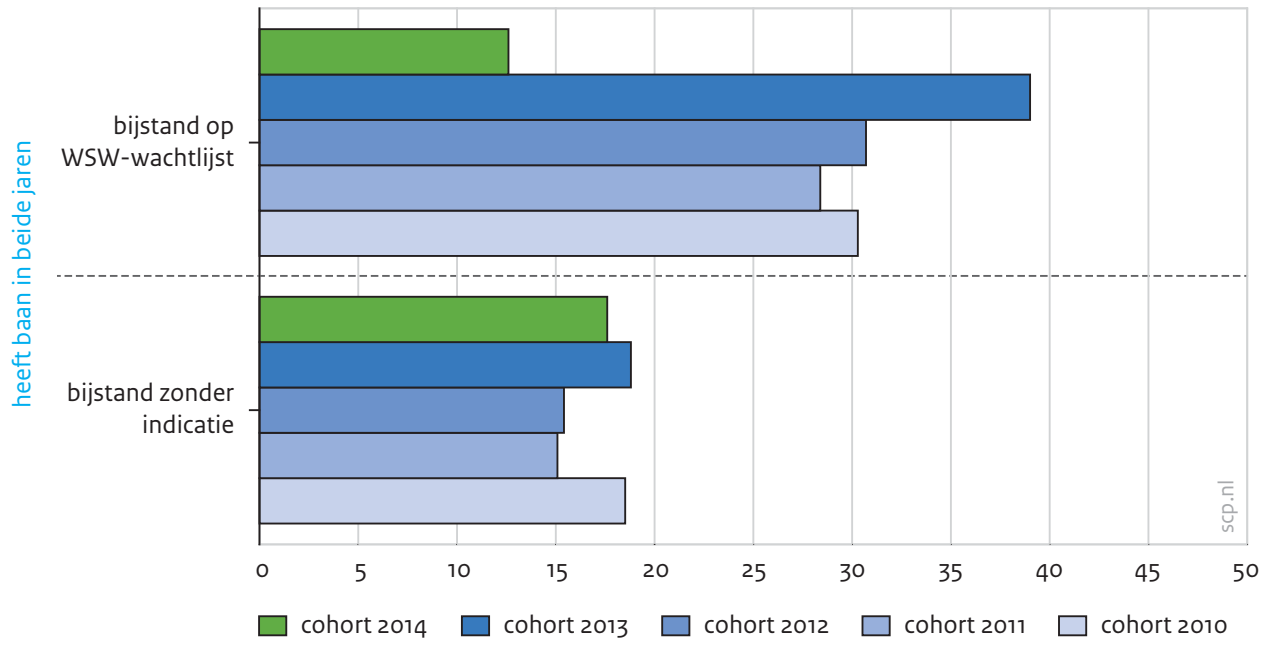

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Van de bijstandsgerechtigden zonder Wsw-indicatie die in het eerste nakomende jaar een baan vinden, blijkt meer dan driekwart ook in het tweede jaar werk te hebben. Dit aandeel is bovendien in de loop der tijd toegenomen; in 2010 was het 77%, in 2014 is het 81% (figuur 4.4). Voor de bijstandsontvangers die op de Wsw-wachtlijst staan, liggen deze aandelen nog wat hoger: bij het cohort 2010 gaat het om 83%, in de jaren daarna om bijna 90%. Na 2012 zet echter een daling in, eerst terug naar 84% (cohort 2013) en vervolgens naar 79% (cohort 2014). Dit laatste percentage is net iets lager (niet-significant) dan dat voor de bijstandsontvangers die geen connectie hebben met de Wsw (zie ook tabel F4.4 in bijlage F).

Figuur 4.4

Aandeel baanvinders dat ook het jaar erna nog werkt, bijstandsontvangers zonder Wsw-indicatie of op de Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in procenten)[a]

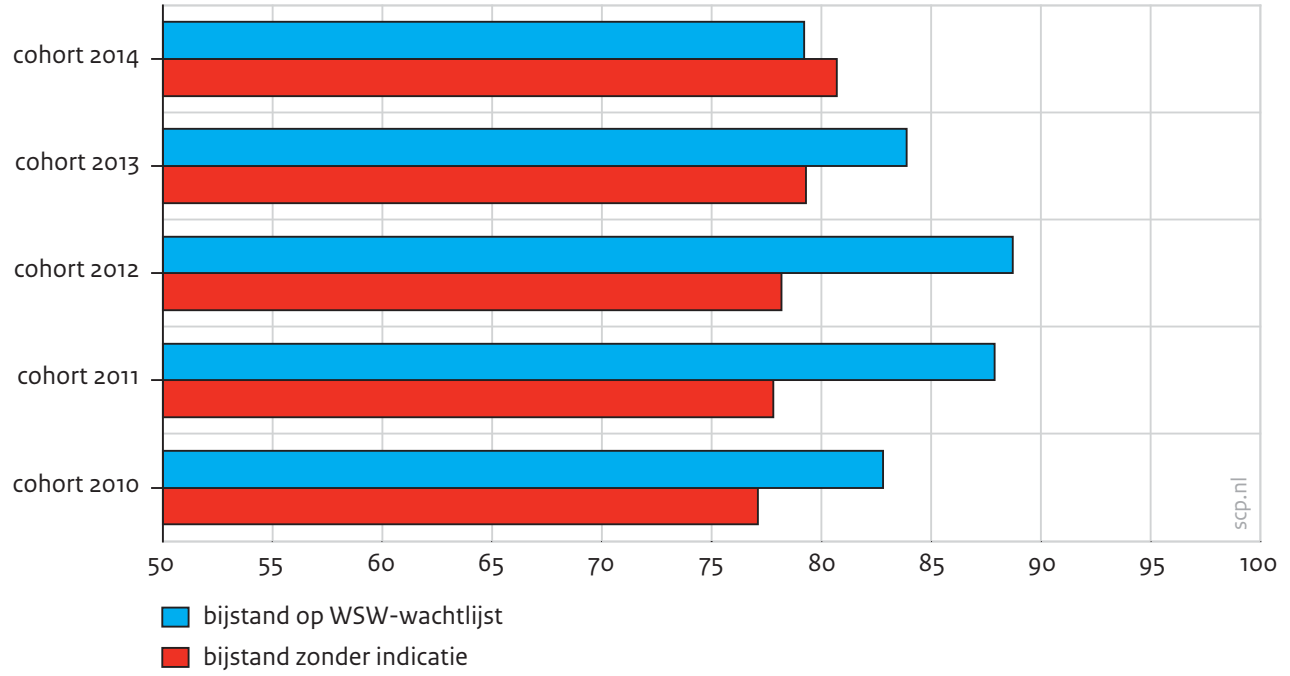

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Zoals in hoofdstuk 3 al is aangegeven, hoeft het hebben van werk in beide navolgende jaren niet te betekenen dat het daarbij om *dezelfde* baan gaat. Pas bij een baan met een (onafgebroken) duur van een jaar of langer, is er strikt genomen sprake van duurzaam werk. Onder de bijstandsgerechtigden zonder Wsw-indicatie is het aandeel duurzame baanvinders in de beschouwde periode gegroeid van rond 38% naar 56% (zie figuur 4.5; zie tabel F4.5 in bijlage F voor de schattingsresultaten). Bij degenen die op de Wsw-wachtlijst staan, is aanvankelijk eveneens sprake van een groei: het aandeel dat een duurzame baan vindt, neemt in de periode 2010-2013 toe van 62% tot 79%. Deze toename is het gevolg van de uitstroom vanuit de wachtlijst naar een Wsw-baan in reactie op de verwachte invoering van de Participatiewet in 2015. In het cohort 2014 is het aandeel duur-

zame werkvinders echter weer terug op het oude niveau: 61% van de baanvinders in het navolgende jaar heeft werk met een duur van een jaar of langer. Dit weerspiegelt zich in een groei binnen dit cohort van het aantal wachtlijsters met een baan voor minder dan zes maanden (van 20% naar 28%, niet in de figuur).

Figuur 4.5

Langer dan een jaar werkzaam zonder onderbreking, baan gevonden in eerste navolgende jaar, bijstandsontvangers zonder Wsw-indicatie of op Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in procenten)[a]

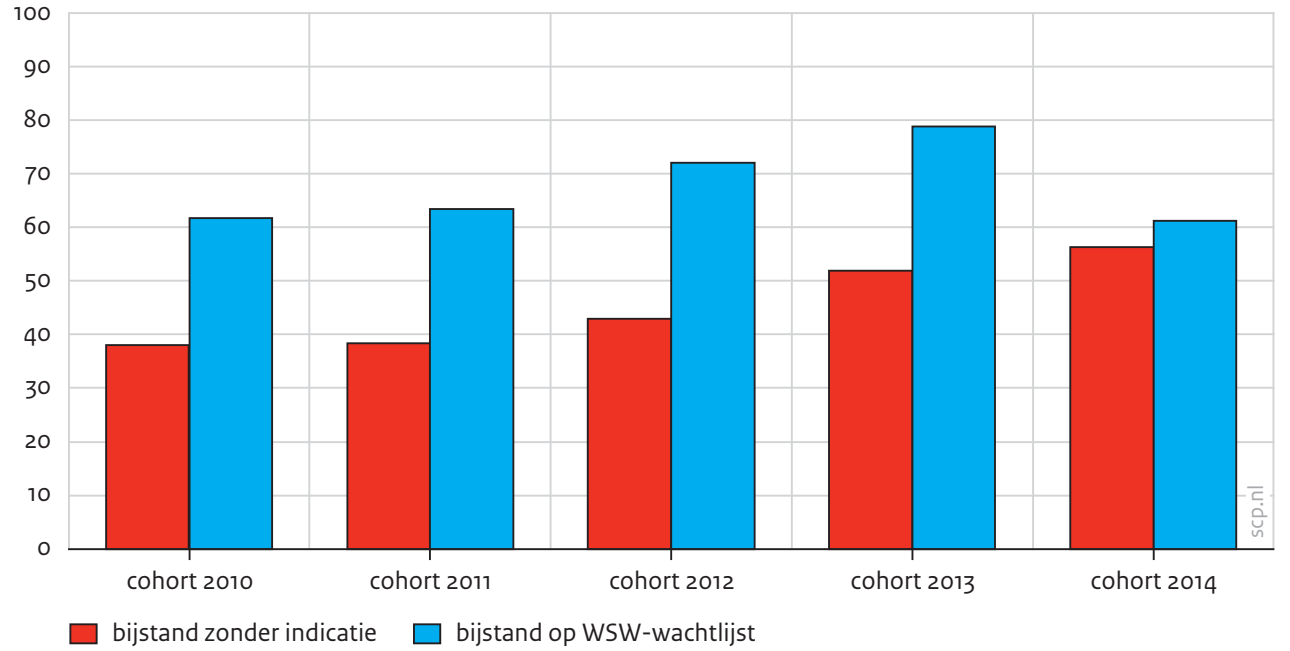

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

4.4 Kenmerken van de gevonden baan: soort baan

De bijstandsontvangers die eind 2014 op de Wsw-wachtlijst staan, hebben een veel grotere kans om in flexibel werk (als stagiair, oproep- of uitzendkracht) aan de slag te gaan dan hun voorgangers in eerdere cohorten. In 2014 geldt dit voor bijna een kwart van de baanvinders, tegenover 5% tot 10% in de voorgaande jaren. Ondanks die groei is het aandeel flexwerkers onder de wachtlijsters nog altijd kleiner dan onder de bijstandsgerechtigden zonder Wsw-indicatie. Binnen deze laatste categorie komt 35% tot 40% van de baanvinders in flexibel werk terecht (figuur 4.6; zie tabel F4.6 in bijlage F voor de schattingsresultaten).

Figuur 4.6

Flexibel werk, baanvinders onder bijstandsontvangers zonder Wsw-indicatie of op de Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in procenten)[a]

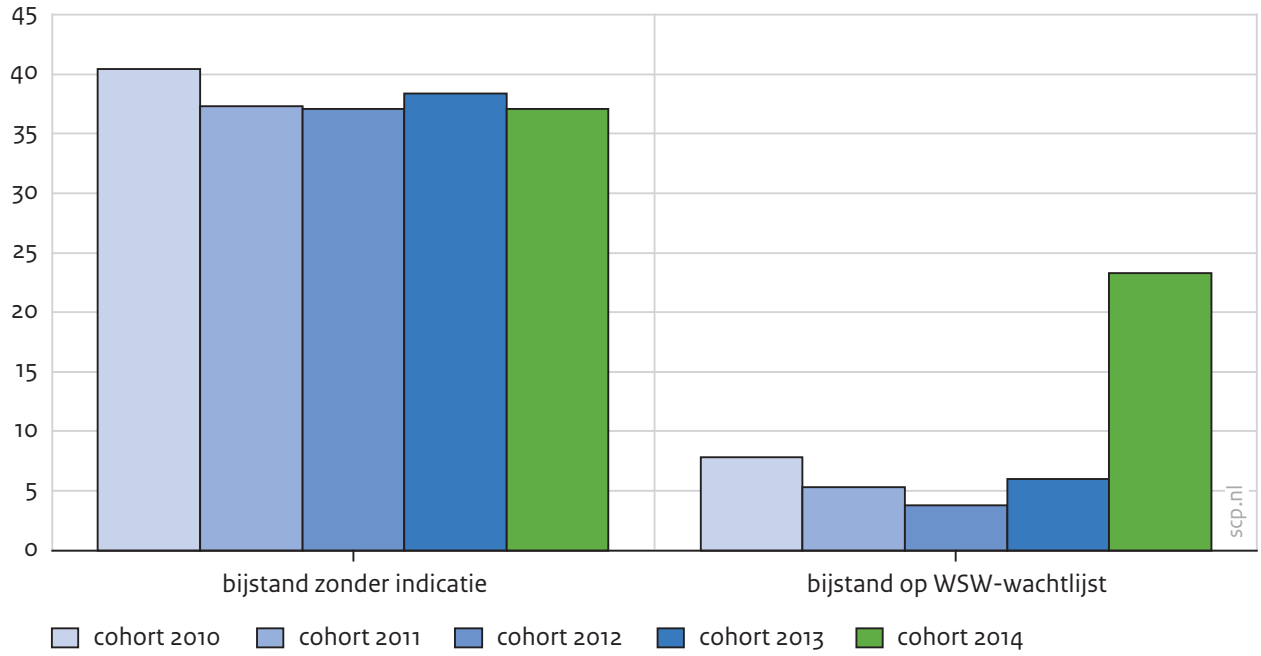

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Het aandeel baanvinders met een contract voor onbepaalde tijd is vrij laag. Dit geldt voor alle bijstandsontvangers, maar vooral voor degenen die eind 2014 op de Wsw-wachtlijst staan. In alle beschouwde cohorten betreft het rond de 10% tot 20% van de baanvinders (figuur 4.7, de twee blauwe lijnen). Voor de 'klassieke' bijstandsgerechtigden zijn er evenmin grote tijdsveranderingen te zien in het aandeel baanvinders met een vast contract. Gedurende de hele onderzochte periode bedraagt dit aandeel 20% tot 30%, zowel in het eerste als in het tweede navolgende jaar. Wel lijkt er na 2012 een licht dalende trend zichtbaar te zijn (rode lijnen in figuur 4.7; zie tabel F4.7 in bijlage F voor de schattingsresultaten).

Figuur 4.7

Contract voor onbepaalde tijd, baanvinders onder bijstandsontvangers zonder Wsw-indicatie of op de Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in procenten)[a]

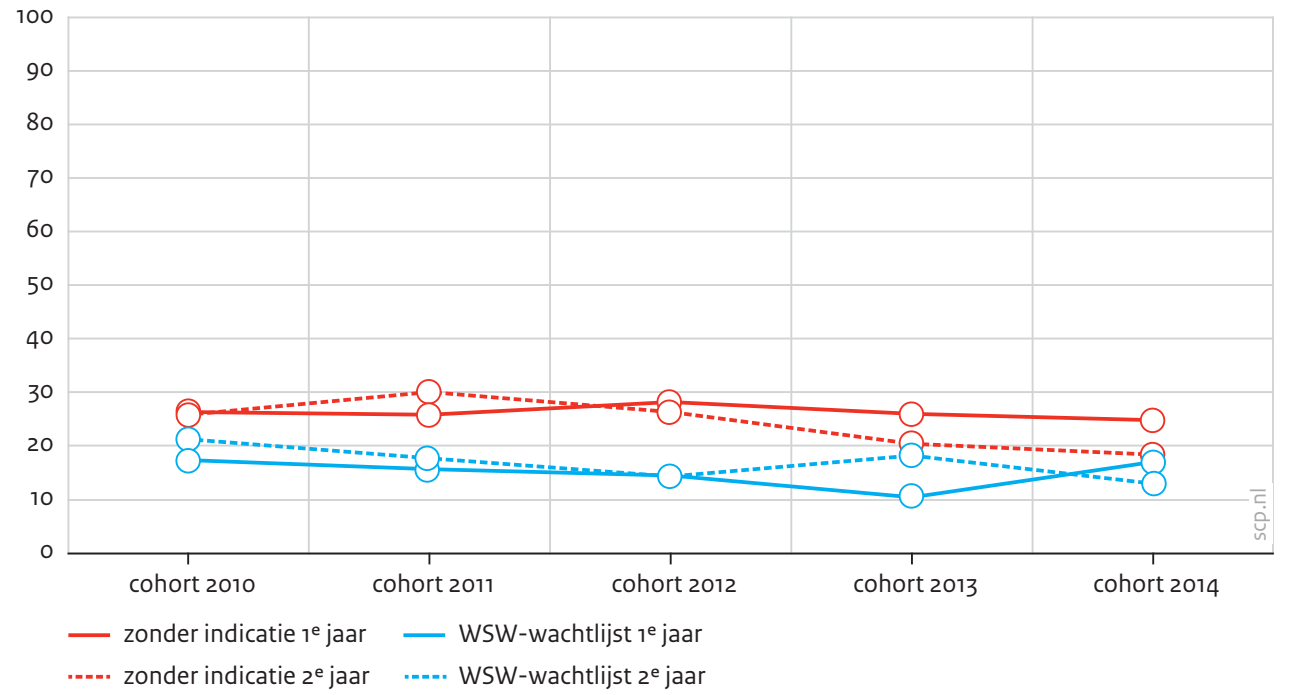

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

4.5 Bijstandsontvangers met en zonder Wsw-indicatie in re-integratietrajecten

In de loop van de jaren is het aandeel bijstandsgerechtigden dat een re-integratietraject volgt, verminderd. Dit geldt zowel voor de bijstandsontvangers zonder Wsw-indicatie als voor degenen op de Wsw-wachtlijst. Binnen de eerste categorie is het aandeel traject-volgers gedaald van ruim 65% naar circa 45%, binnen de tweede categorie gaat het om een daling van bijna 75% naar ruim 55% (figuur 4.8; zie ook tabel F4.8 in bijlage F). Wel zien we dat het aantal volgers van re-integratietrajecten weer is gestegen onder de bijstands-ontvangers die eind 2014 op de wachtlijst stonden, terwijl er bij de bijstandsgerechtigden zonder Wsw-indicatie nog steeds sprake is van een dalende trend. Dit kan een teken zijn dat de gemeenten extra aandacht zijn gaan geven aan de groep die sinds 2015 onder de Participatiewet valt en tevens deel uitmaakt van de doelgroep van de banenafspraak.

Figuur 4.8

Re-integratietrajectvolgers in de twee navolgende jaren, bijstandsontvangers zonder Wsw-indicatie of op de Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in procenten)[a]

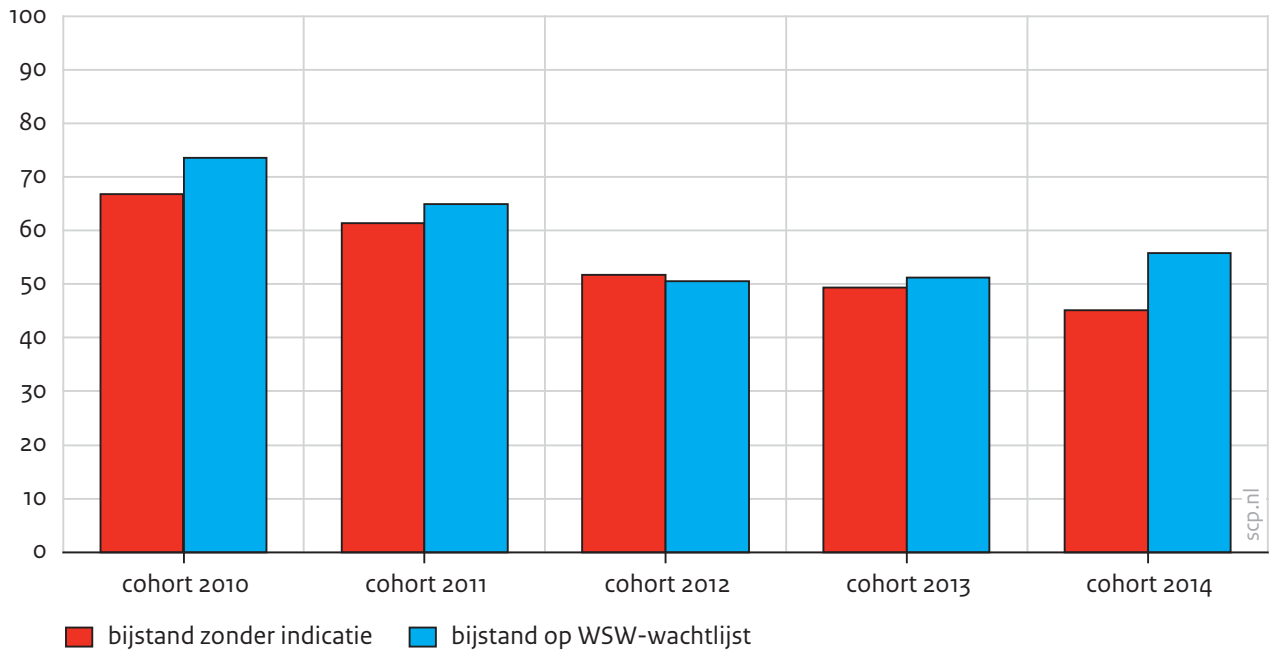

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

In dit onderzoek kijken we niet naar causale verbanden tussen het volgen van een re-integratietraject en het vinden van een baan; we gaan slechts na of de aandelen baanvinders onder wel- en niet-trajectvolgers van elkaar verschillen en of de diverse cohorten daarbij van elkaar afwijken.

Het volgen van een re-integratietraject blijkt samen te gaan met een grotere baankans voor de bijstandsontvangers: het aandeel baanvinders in de navolgende twee jaren is bij de trajectvolgers consequent hoger dan bij de niet-trajectvolgers. Dit is het geval voor zowel de bijstandsgerechtigden die op de Wsw-wachtlijst staan als die zonder indicatie (figuur4.9).[5]

Figuur 4.9

Baanvinders onder wel- en niet-volgers van een re-integratietraject in de navolgende twee jaren, bijstandsontvangers zonder Wsw-indicatie of op de Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in procenten)[a]

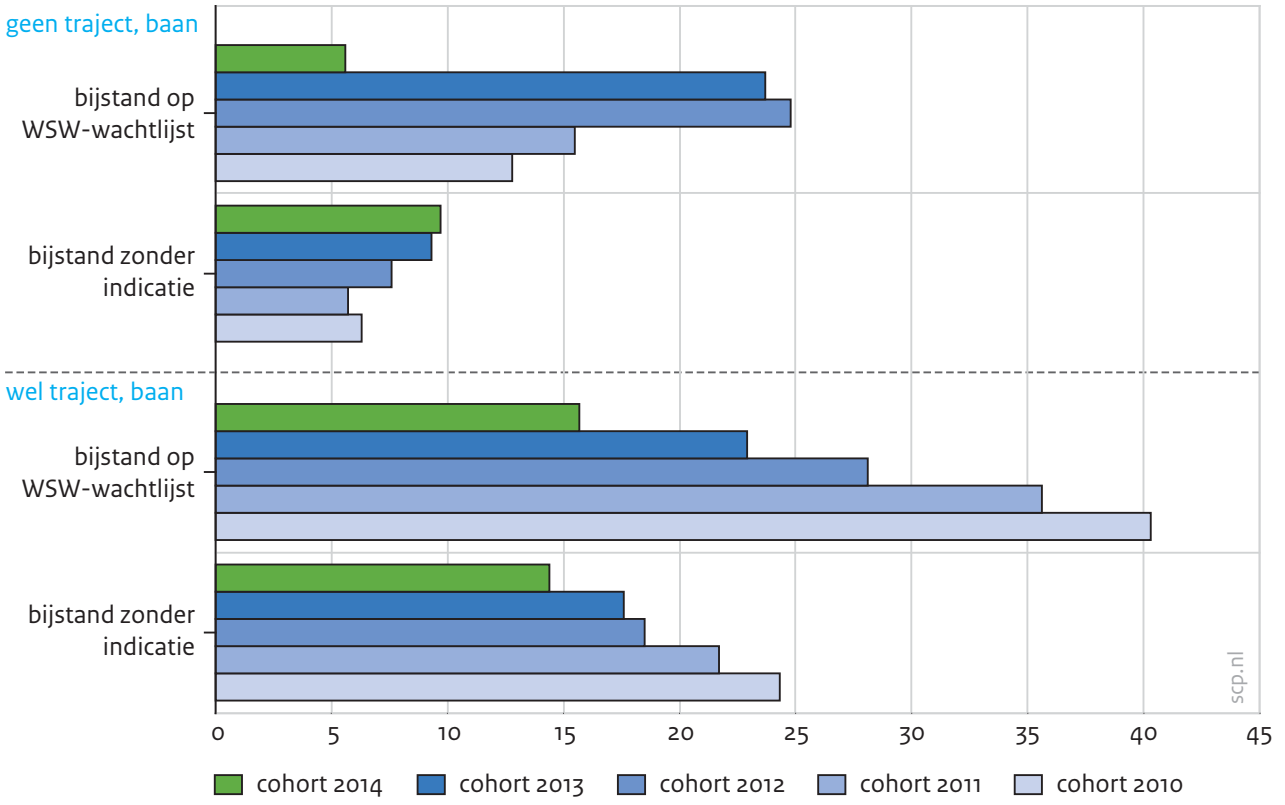

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Wel is tegelijkertijd het aandeel baanvinders dat een re-integratietraject heeft gevolgd sinds 2010 afgenomen, eveneens in beide groepen. Bij de wachtlijsters gaat het om een daling van 40% naar 16%, bij degenen zonder indicatie om een daling van 24% naar 14% (niet in figuur). Hiermee is het aanvankelijke verschil tussen de Wsw-wachtlijsters en de niet-geïndiceerde bijstandsontvangers met een re-integratietraject vrijwel verdwenen.

In de periode 2010-2013 is de kans op een baan tijdens of na het volgen van een re-integratietraject het grootst voor de bijstandsontvangers die op de Wsw-wachtlijst staan. Binnen deze subgroep ligt het percentage baanvinders beduidend hoger dan onder de bijstandsgerechtigden zonder Wsw-indicatie (figuur 4.10). In het cohort 2014 is er sprake van een omslag: vooral voor de wachtlijsters loopt de kans op werk tijdens of na het volgen van een re-integratietraject aanzienlijk terug, met als gevolg dat het aandeel baanvinders binnen deze categorie nu iets lager ligt (niet-significant) dan bij degenen zonder Wsw-indicatie (zie tabel F4.10 in bijlage F voor de schattingsresultaten). De 'klassieke' bijstandsgerechtigden vertonen wat dit betreft een veel stabieler patroon.

Figuur 4.10

Kans op een baan in de nakomende twee jaren voor re-integratietrajectvolgers, bijstandsontvangers zonder Wsw-indicatie of op de Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in procenten)[a]

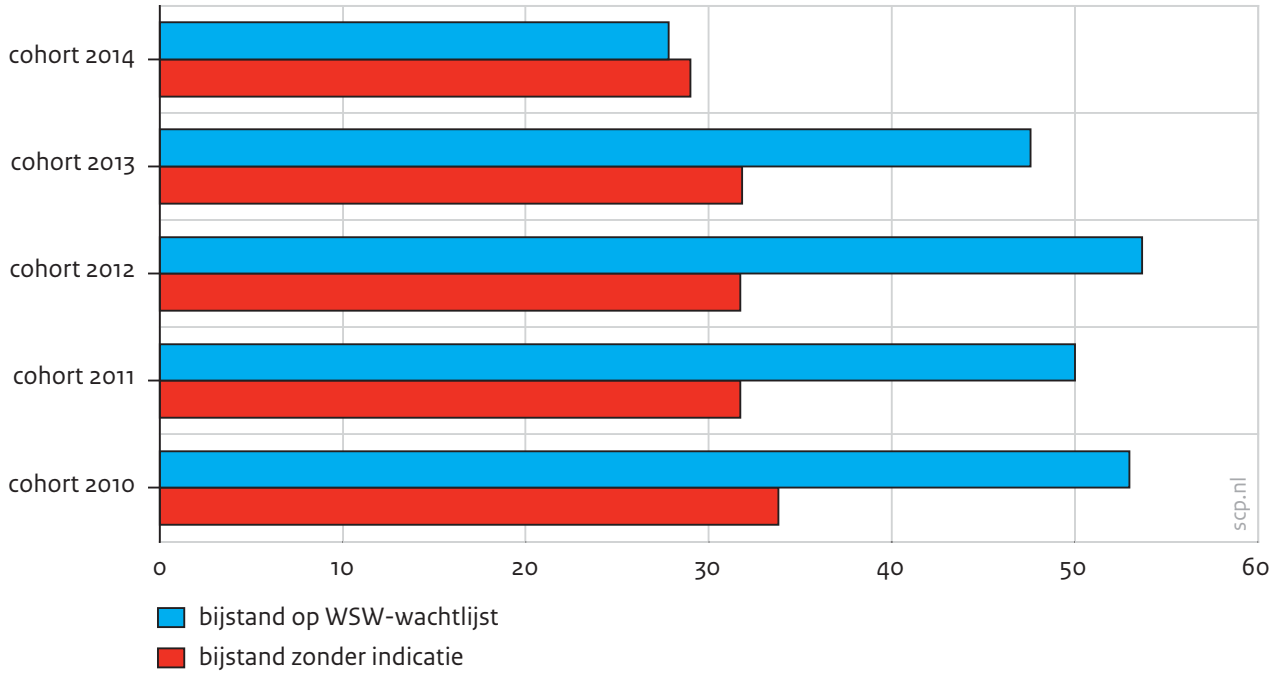

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

4.6 Uitkeringsafhankelijkheid na het vinden van een baan

Veel bijstandsgerechtigden blijken ook na het vinden van een baan nog gebruik te maken van de uitkering. Dit geldt vooral voor de 'klassieke' bijstandsgerechtigden: bij meer dan 70% van de baanvinders binnen deze subgroep is sprake van een combinatie van werk en bijstand. In het cohort 2014 is dat niet anders dan in de eerdere jaren (figuur 4.11). Ook de baanvinders onder de bijstandsgerechtigden die aan het eind van het jaar op de Wsw-wachtlijst staan, maken tamelijk vaak eveneens gebruik van een bijstandsuitkering. Opmerkelijk binnen deze groep is dat de dalende trend uit de eerdere jaren, in 2014 omslaat in een forse stijging: het aandeel uitkeringsontvangers ligt voor dit cohort opeens 15 procentpunten hoger dan voor het cohort uit 2013 (zie tabel F4.11 in bijlage F voor de schattingsresultaten). Een mogelijke verklaring ligt in de stijging van het aandeel werkenden in kortdurende, flexibele banen (zie figuur 4.6). Dit vergroot immers de kans dat zij in de loop van het jaar hun baan verliezen en terugvallen naar een uitkeringssituatie.

Figuur 4.11

Uitkeringsafhankelijkheid in het tweede jaar voor mensen die in beide navolgende jaren een baan hebben, bijstandsontvangers met en zonder Wsw-indicatie, 2010-2014 (in procenten)[a]

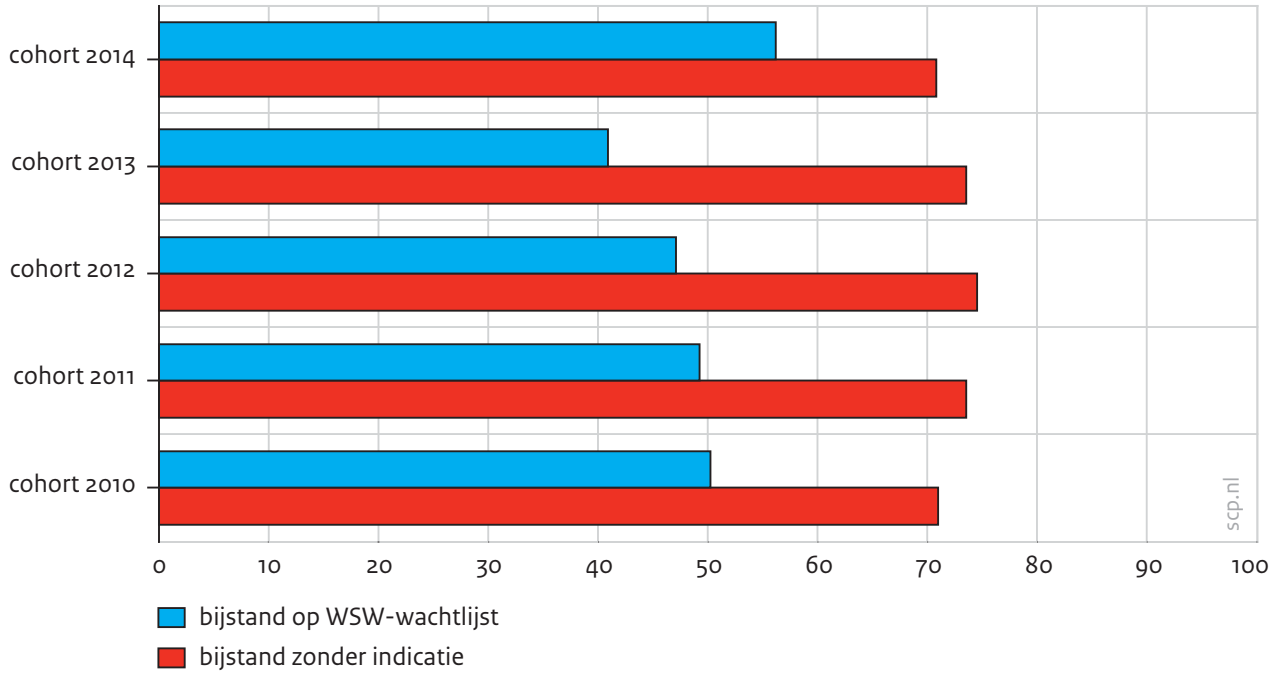

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

4.7 Conclusie: kans op werk voor bijstandsontvangers op de Wsw-wachtlijst verminderd na 2014

Wanneer we de bijstandsontvangers die in december van een bepaald jaar op de Wsw-wachtlijst staan vergelijken met bijstandsgerechtigden zonder Wsw-indicatie, blijkt de eerste groep in veel opzichten beter af te zijn dan de tweede. Dit was althans zeker het geval in de periode 2010-2013: de kans op het vinden van een baan was voor de wachtlijsters uit deze cohorten duidelijk hoger dan voor degenen zonder Wsw-indicatie, en bovendien ging het daarbij vaker om langdurende banen en minder vaak om flexibel werk. Ook raakten de volgers van een re-integratietraject binnen de subgroep van wachtlijsters vaker aan een baan dan die onder de niet-geïndiceerde bijstandsontvangers. Een laatste aspect waarop de wachtlijsters gunstiger uitkwamen dan de 'klassieke' bijstandsgerechtigden is de uitkeringsafhankelijkheid: het aandeel baanvinders dat naast het werk ook een uitkering ontving, lag onder de wachtlijsters duidelijk lager.

Binnen het cohort wachtlijsters uit 2014 is het een ander verhaal. Door de invoering van de Participatiewet is voor deze groep de kans op een baan in de twee navolgende jaren slechts ongeveer 40% van de kans op werk die de Wsw-wachtlijsters in 2010 hadden ten opzichte van de 'klassieke' bijstandsontvangers. Het verlies van de Wsw-indicatie heeft hun kans op werk verkleind, ook in vergelijking met andere bijstandsgerechtigden. In absolute termen is de kans op een baan in de volgende twee jaren voor de Wsw-wachtlijsters uit 2014 iets

lager dan die voor de 'klassieke' bijstandsontvangers (22% tegenover 24%), terwijl die kans in de jaren daarvoor, zoals gezegd, telkens groter was. Het feit dat de wachtlijsters in het doelgroepregister zijn opgenomen (zie § 1.3) heeft hun klaarblijkelijk geen voordeel opgeleverd. Dit zou kunnen wijzen op aanloopproblemen van gemeenten bij het uitvoeren van de Participatiewet.
De kans op een duurzame baan (volgens de strikte definitie) is eveneens gedaald voor de wachtlijsters uit 2014, al is hij wel nog iets groter dan voor bijstandsontvangers zonder Wsw-indicatie (61% versus 56% van de baanvinders). Het verschil is echter veel geringer dan in de eerdere periode. Tot slot is een groeiend aandeel baanvinders terechtgekomen in een flexibele, kortdurende baan. Dit laatste vormt een verklaring voor de bevinding dat het aandeel wachtlijsters dat werk en bijstand combineert eveneens is toegenomen.
Al met al duiden deze bevindingen op een verslechtering van de situatie van de wachtlijsters, niet alleen ten opzichte van de eerdere cohorten, maar ook ten opzichte van de andere bijstandsontvangers.

Noten

1 Bij de analyses zijn alleen bijstandsgerechtigden onder de pensioenleeftijd betrokken.
2 Voor beide groepen (bijstandsontvangers met en zonder Wsw-indicatie) geldt dat zij meerdere keren in de analyse meedoen als zij in meerdere jaren bijstand ontvangen.
3 Voor de groep bijstandsontvangers die in december 2014 een Wsw-dienstbetrekking hebben, verandert in principe niets na de invoering van de Participatiewet, althans zolang zij hun baan behouden. Zij blijven daarom verder buiten beschouwing.
4 Dit komt vooral door degenen die niet in het eerste navolgende jaar (2014) werk vonden. Doordat zij aan het eind van 2014 nog altijd op de wachtlijst stonden, kregen ze in het tweede navolgende jaar (2015) te maken met de Participatiewet.
5 De enige uitzondering betreft de wachtlijsters uit het cohort 2013: het aandeel baanvinders bij de trajectvolgers ligt een fractie lager dan dat bij de niet-trajectvolgers (resp. 23% en 24%).

5 Wajongers met en zonder Wsw-indicatie

Naast de wachtlijsters die vanuit de bijstand in de Wsw zijn ingestroomd, is er ook een groep die op het moment van instroom in de Wsw een Wajong-uitkering ontving. De Wajongers die eind 2014 op de wachtlijst stonden, behoren zelf niet tot de doelgroep van de Participatiewet. Bij de voorbereiding van de wet is namelijk besloten deze 'oude gevallen' ongemoeid te laten (TK 2013/2014b). Vanaf 2015 is er echter een vergelijkbare groep jonggehandicapten met arbeidsvermogen die geen toegang meer krijgt tot de Wajong, maar in plaats daarvan onder de Participatiewet valt. Om deze reden zijn we toch in deze subgroep wachtlijsters geïnteresseerd.
In dit hoofdstuk vergelijken we hen met de Wajongers zonder Wsw-indicatie, zodat we wederom nader inzicht krijgen in het effect van de invoering van de Participatiewet op de arbeidsparticipatie van wachtlijsters. Net als bij de bijstandsontvangers willen we vooral weten of er sprake is van veranderingen door de tijd heen en nemen we bij de analyse meerdere cohorten (2010-2014) in beschouwing. Figuur 5.1 geeft aan welke aspecten we zullen behandelen.

Figuur 5.1
Groepen en uitkomsten die in dit hoofdstuk onderzocht worden

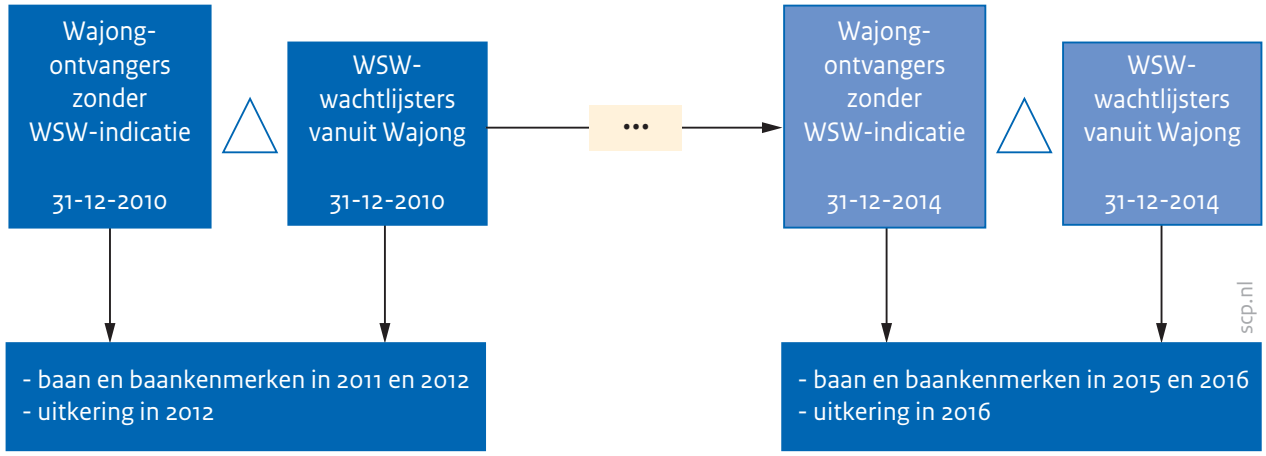

5.1 Wajongers: Wsw'ers vergeleken met niet-Wsw'ers

Wajong-ontvangers zijn in dezelfde drie categorieën op te delen als bijstandsgerechtigden. Naast degenen zonder Wsw-indicatie zijn dit de Wsw-werknemers en de Wsw-wachtlijsters. De groep Wajongers zonder indicatie voor de Wsw bestaat uit bijna 210.000 personen en is daarmee het grootst. Het aantal Wajongers op de Wsw-wachtlijst is in vergelijking daarmee zeer bescheiden; het gaat slechts om 2500 personen. Voor beide subgroepen van Wajong-ontvangers presenteert tabel 5.1 een aantal achtergrondkenmerken.[1]

Tabel 5.1
Kenmerken van Wajongers met en zonder Wsw-indicatie, december 2014 (in procenten)[a, b]

	Wajong, geen Wsw-indicatie	Wajong, op Wsw-wachtlijst
geslacht		
man	53,8	65,0
leeftijd		
gemiddeld (in jaren)	33,8	28,1
type huishouden		
thuiswonend kind	24,8	36,6
alleenstaand	25,9	27,5
paar	17,2	17,2
eenoudergezin	3,4	2,6
institutioneel huishouden/overig	28,7	16,1
etnische herkomst		
autochtoon Nederlands	78,4	79,9
niet-westers	14,0	13,8
westers	7,6	6,3
mate van arbeidsbeperking		
≤ 40%	5,6	6,6
41-79%	5,5	2,3
≥ 80%	88,9	91,1
gemiddelde duur in Wajong (in jaren)	12,8	6,9
AWBZ-indicatie (2009-2014)[a]	64,7	67,2
bovengemiddelde ggz-uitgaven (2009-2014)[b]	14,3	13,8
N	209.661	2.497

a De aanwezigheid van een AWBZ-indicatie geeft, ook voor mensen zonder Wsw-indicatie, aan dat de persoon langdurige gezondheidsbeperkingen heeft. Deze informatie is beschikbaar vanaf 2009.
b Dit betreft mensen die in een jaar hogere ggz-kosten hebben dan de gemiddelde ggz-zorggebruiker. Het gaat om kortdurende zorg die onder de Zorgverzekeringswet (zvw) valt; langdurige zorg valt onder de AWBZ.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

De Wajongers op de Wsw-wachtlijst wijken in een aantal opzichten af van degenen zonder Wsw-indicatie. Binnen de eerste groep is er sprake van een groter aandeel mannen, en ook valt op dat ze gemiddeld bijna 6 jaar jonger zijn dan de niet-geïndiceerden. Hun jongere leeftijd is wellicht de reden dat ze ook relatief kort in de uitkering zitten en vaker een thuiswonend kind zijn.

Alle hiernavolgende resultaten zijn gecorrigeerd voor deze verschillen in achtergrondkenmerken. Net als in hoofdstuk 4 is bovendien een matchingprocedure toegepast, waardoor het aantal Wajongers zonder Wsw-indicatie meer in balans is met het aantal op de Wsw-wachtlijst (zie bijlage G voor een toelichting op de procedure).

5.2 Baankansen na correctie voor verschillen tussen groepen

Wajongers die aan het eind van het jaar op de Wsw-wachtlijst staan, hebben over het algemeen een grotere kans om in de navolgende twee jaar een baan te vinden dan Wajongers zonder Wsw-indicatie. Voor het cohort 2014 is die kans echter veel kleiner dan voor de eerdere cohorten: waar het aandeel baanvinders onder de wachtlijsters aanvankelijk minimaal 50% bedraagt, gaat het in het cohort 2014 om nog maar 35% (figuur 5.2). Bij de niet-geïndiceerde Wajongers is er juist sprake van een licht stijgende trend, die ook in het cohort 2014 doorzet. De kans op werk binnen deze subgroep ligt daarmee in dezelfde orde van grootte als die onder de wachtlijsters (zie tabel H5.2 in bijlage H voor de schattingsresultaten).

Figuur 5.2

Kans op een baan in de navolgende twee jaren, Wajongers zonder Wsw-indicatie of op de Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in procenten)[a]

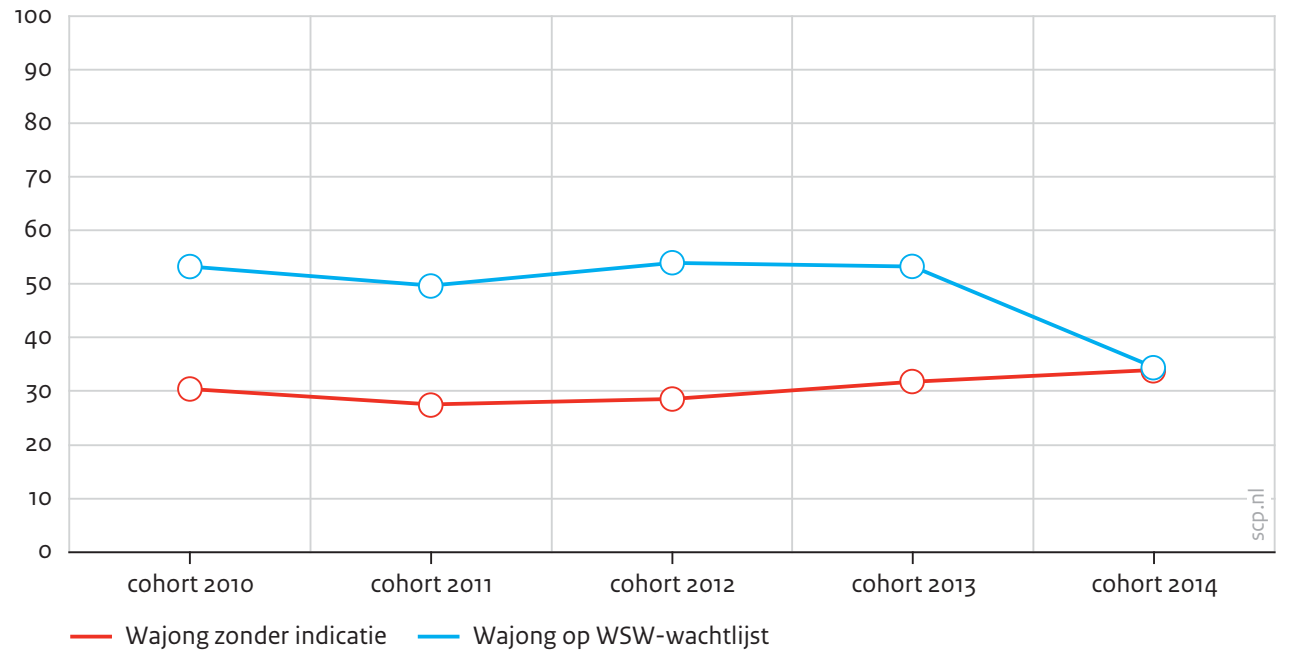

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Kenmerken van de baanvinders

Wajong-ontvangers die in 2010-2013 op de Wsw-wachtlijst staan, hebben een anderhalf tot twee keer zo grote kans op werk als Wajong-ontvangers zonder Wsw-indicatie, zo bleek uit figuur 5.2. In het cohort 2014 is het aandeel baanvinders onder de wachtlijsters echter zodanig verminderd dat er nauwelijks meer een verschil is met de 'klassieke' Wajongers.

De kans op werk hangt mede af van conjuncturele omstandigheden en achtergrondkenmerken van de Wajongers (zie tabel B5 in bijlage B). Wajongers van het mannelijk geslacht komen duidelijk vaker aan werk in de twee navolgende jaren dan vrouwen. Een gevorderde leeftijd vermindert de kans op werk echter sterk: voor een 55-plusser bedraagt die net een vijfde van de kans voor een jongere tot 25 jaar. Nederlanders met een migratieachtergrond zijn in het nadeel ten opzichte van autochtone Nederlanders. Tot slot maakt de duur van het Wajong-verleden niet uit, maar zijn mensen die langdurige zorg nodig hebben of een psychische beperking hebben, wel relatief ongunstig af als het om hun baankansen gaat.

5.3 Kenmerken van de gevonden baan: duurzaamheid

Net als de eerder besproken bijstandsgerechtigden blijken ook Wajongers op de Wswwachtlijst een veel kleinere kans op een baan te hebben als zij deel uitmaken van het cohort 2014. Figuur 5.2 liet zien dat die kans met ruim een derde is afgenomen vergeleken met degenen in het cohort 2010 (van 53% naar 35%). Ook de kans op duurzaam werk is relatief klein voor de wachtlijsters uit 2014. Terwijl van hun voorgangers uit de cohorten 2010-2013 ten minste zo'n 30% in beide navolgende jaren werk had, bedraagt dit aandeel bij de wachtlijsters uit 2014 minder dan een kwart (zie figuur 5.3).

Onder de Wajongers zonder Wsw-indicatie is een omgekeerde trend zichtbaar. Binnen deze groep ligt het aandeel duurzame baanvinders in de periode 2010-2013 aanzienlijk lager dan onder de Wsw-wachtlijsters. Na 2010 is dit aandeel echter jaarlijks gegroeid, ook in het cohort 2014. De groep zonder indicatie is de wachtlijsters inmiddels voorbijgestreefd wat betreft het aandeel met duurzaam werk (zie tabel H5.3 in bijlage H voor de schattingsresultaten).

Figuur 5.3

Kans op duurzaam werk, Wajongers zonder Wsw-indicatie of op de Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in procenten)[a]

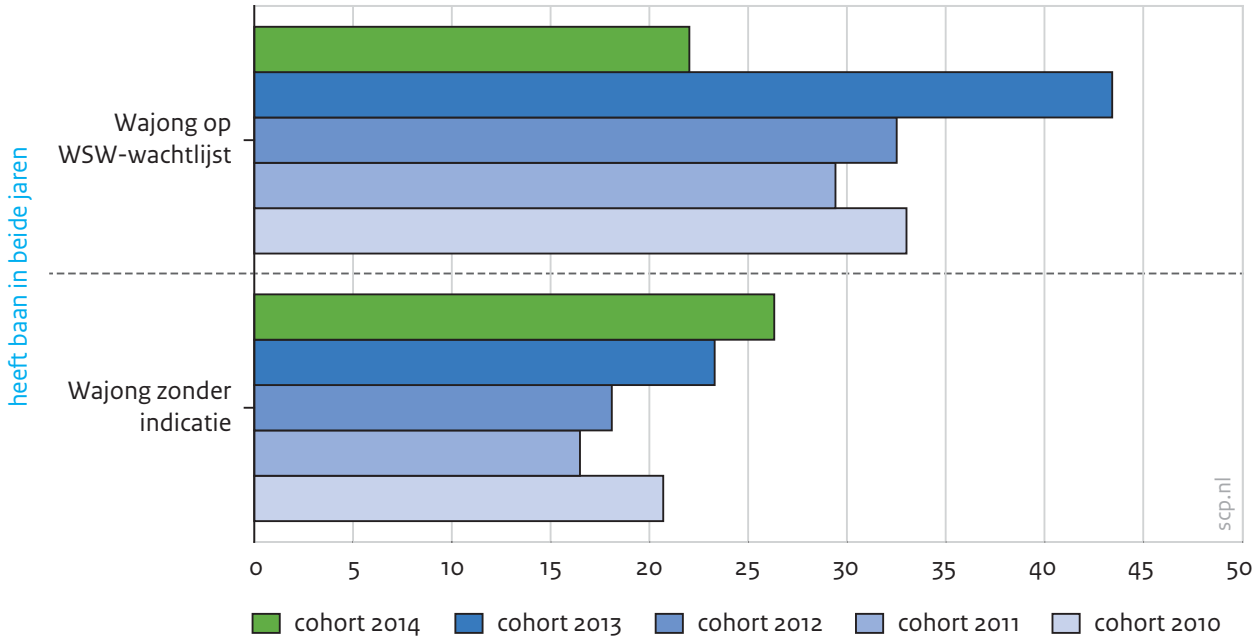

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Van de Wajongers zonder Wsw-indicatie die in het eerste navolgende jaar werk hebben gevonden, heeft het merendeel ook in het tweede jaar een baan. Dit aandeel neemt bovendien toe: in de cohorten 2010 en 2011 was 79% van de baanvinders ook in het tweede jaar aan het werk, in het cohort 2014 is er een (voorlopige) piek van 83% (zie figuur 5.4; zie ook tabel H5.4 in bijlage H).

Bij de Wajongers die op de Wsw-wachtlijst staan, is een omgekeerde trend zichtbaar. Hier ligt het percentage baanvinders dat ook in het tweede jaar werkt, aanvankelijk op 85% à 86%. Daarna daalt dit aandeel echter, eerst naar 83% (cohort 2013) en vervolgens verder naar 80% (cohort 2014).

Figuur 5.4

Aandeel baanvinders dat ook het jaar erna nog werkt, Wajongers zonder Wsw-indicatie of op de Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in procenten)[a]

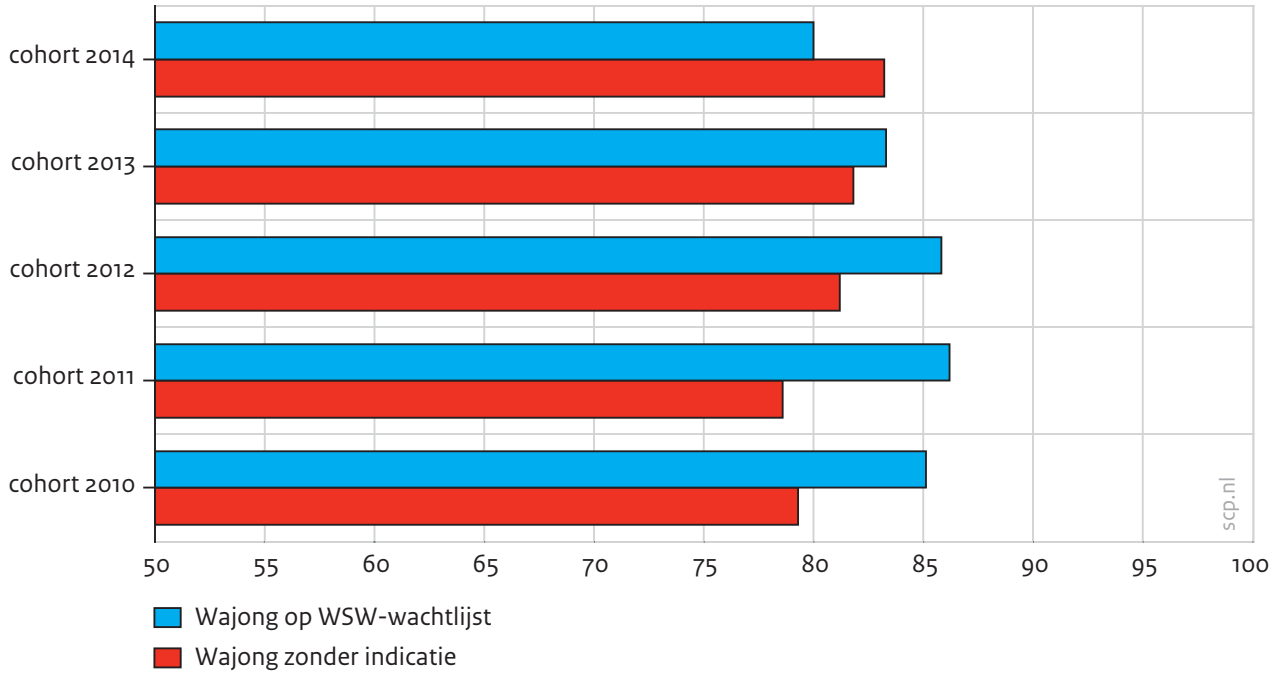

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Zoals we ook eerder al aangaven is er strikt genomen pas sprake van een duurzame baan indien het werk een onafgebroken duur heeft van een jaar of langer. Bij de Wajongers zonder Wsw-indicatie is het aandeel met een dergelijke baan in de afgelopen periode licht toegenomen: binnen de cohorten 2010 en 2011 ging het om 53% à 54%, in het cohort 2014 was dit gegroeid naar 57% (zie figuur 5.5; zie ook tabel H5.5 in bijlage H). Tegelijkertijd is het aandeel met een baan die tussen de zes maanden en een jaar duurt iets gedaald, van 19% naar 16%. De overige Wajongers zonder indicatie hebben een kortdurende baan van minder dan zes maanden. Dit betreft rond de 28% van deze groep, ongeacht het cohort waartoe men behoort (niet in figuur).

Voor de Wajongers op de Wsw-wachtlijst is dit anders, vooral in het geval van de cohorten 2013 en 2014. Vooruitlopend op de invoering van de Participatiewet zien we in het cohort 2013 een toename van het aandeel mensen dat in de navolgende periode een duurzame (Wsw-)baan vindt. Van alle baanvinders in dit cohort ging 72% aan de slag in een baan van ten minste een jaar. In het cohort 2014 is dit aandeel echter weer flink gekrompen, naar 54% van de baanvinders. Binnen dat cohort groeide daarentegen het aandeel werkenden in kortdurende of in middellange banen (niet in figuur).

Figuur 5.5

Langer dan een jaar werkzaam zonder onderbreking, baan gevonden in het eerste navolgende jaar, Wajongers zonder Wsw-indicatie of op Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in procenten)[a]

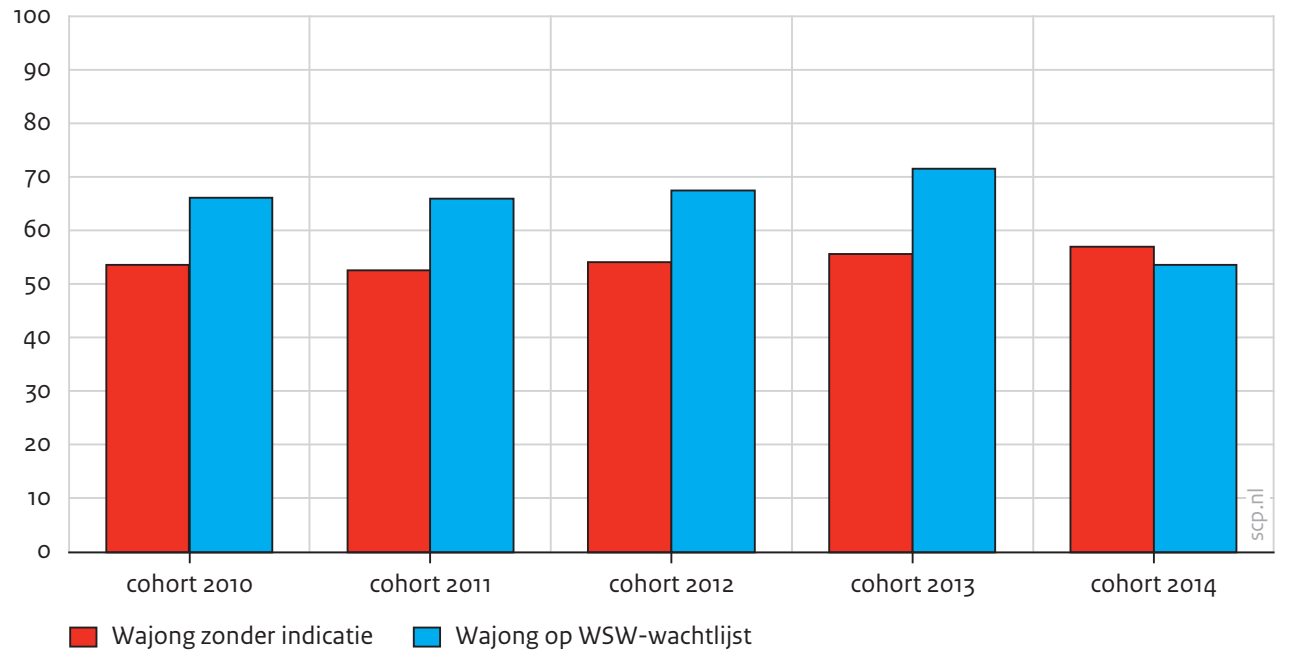

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

5.4 Kenmerken van de gevonden baan: soort baan

Net als we eerder zagen bij de bijstandsontvangers op de Wsw-wachtlijst, blijken ook de Wajongers die aan het eind van 2014 op de Wsw-wachtlijst staan relatief vaak terecht te komen in een baan als oproep- of uitzendkracht of als stagiair. Het aandeel baanvinders met flexibel werk bedraagt in dit cohort meer dan 30%, terwijl dat in de voorgaande cohorten op hooguit 10% bleef steken (zie figuur 5.6). Het aandeel flexwerkers onder de wachtlijsters is daarmee op vrijwel hetzelfde niveau gekomen als dat onder de Wajongers zonder Wsw-indicatie (zie tabel H5.6 in bijlage H voor de schattingsresultaten).

Figuur 5.6

Flexibel werk, baanvinders onder Wajongers zonder Wsw-indicatie of op de Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in procenten)[a]

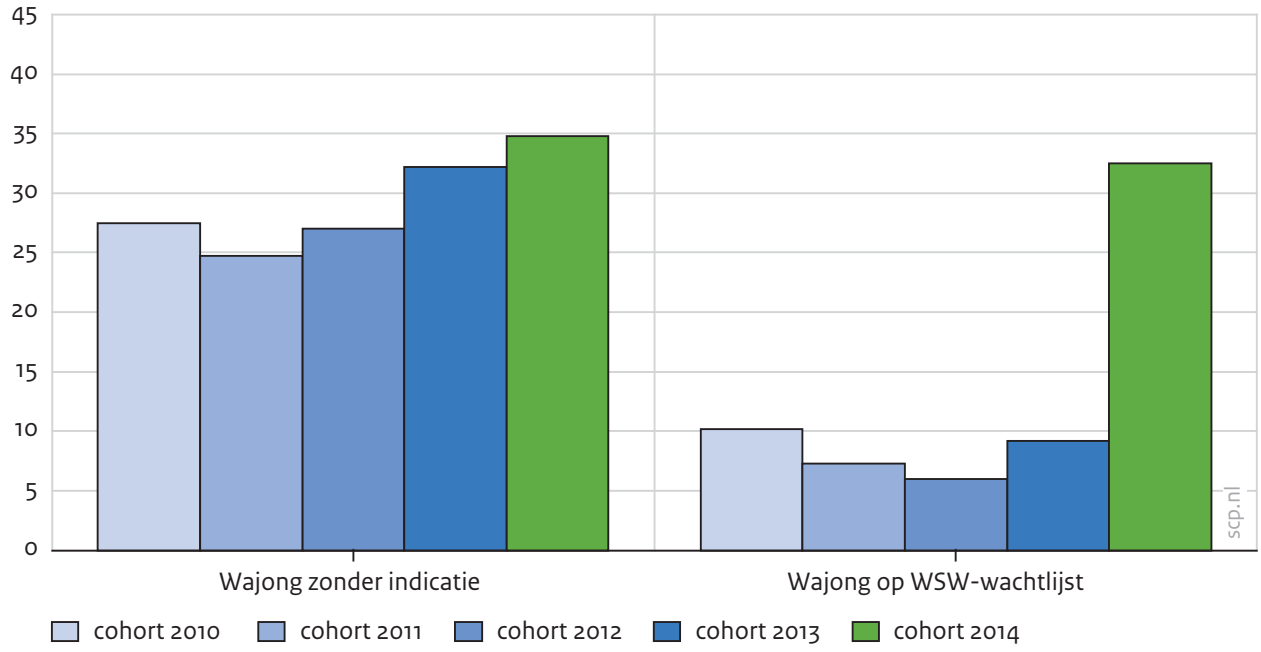

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Het vinden van een baan met een contract voor onbepaalde tijd is voor Wajongers op de Wsw-wachtlijst lastiger dan voor 'klassieke' Wajongers zonder Wsw-indicatie. Van de baanvinders in deze laatste categorie weet rond de 30% een vast contract te bemachtigen (figuur 5.7, rode lijnen), terwijl dat hooguit 20% van de baanvinders onder de wachtlijsters lukt (blauwe lijnen). In beide groepen is het aandeel vastebaanvinders sinds het cohort 2010 per saldo licht geslonken (zie tabel H5.7 in bijlage H voor de schattingsresultaten).

Figuur 5.7

Contract voor onbepaalde tijd, baanvinders onder Wajongers zonder Wsw-indicatie of op de Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in procenten)[a]

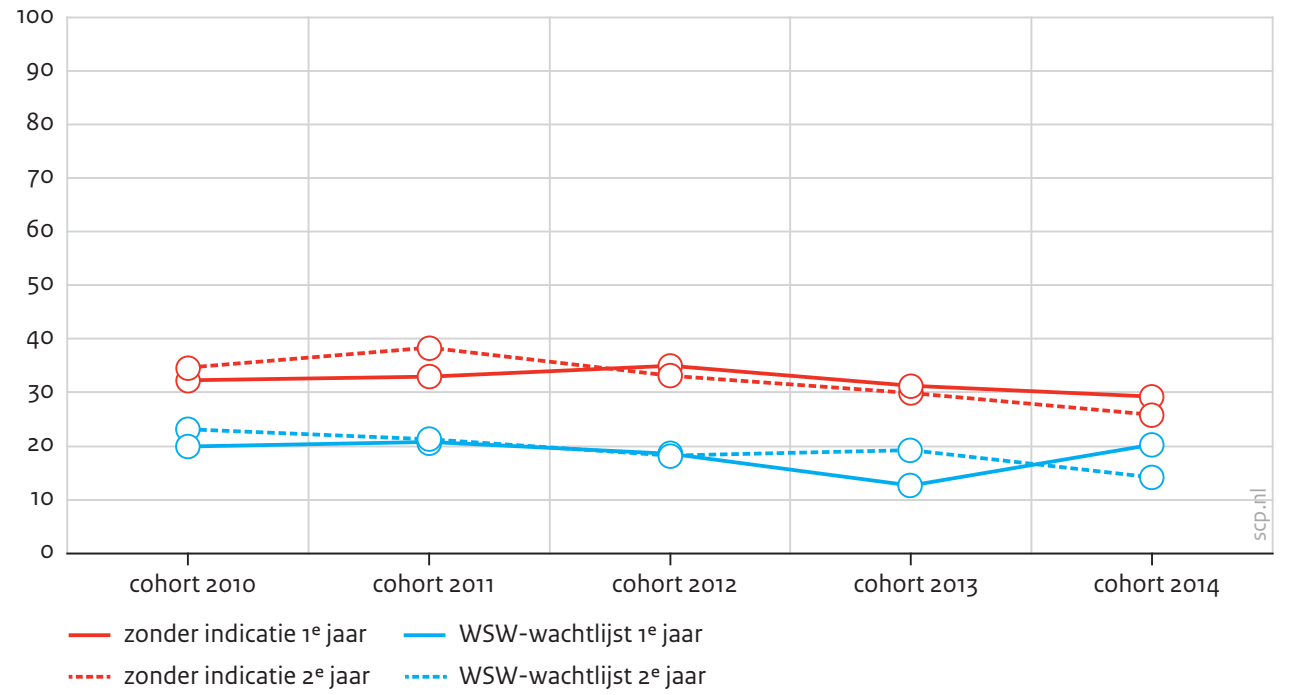

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

5.5 Wajongers met en zonder Wsw-indicatie in re-integratietrajecten

Tussen de 15% en 20% van de niet-geïndiceerde Wajongers krijgt een re-integratietraject aangeboden, een aandeel dat vanaf 2010 min of meer gelijk is gebleven (figuur 5.8). Voor de Wajongers op de Wsw-wachtlijst is het patroon minder stabiel: bij het cohort 2010 ging het om ruim 30%, waarna het aandeel in enkele jaren terugliep naar nog geen 20%. Vervolgens was er echter weer sprake van een stijging. In het cohort 2014 bedraagt het aandeel wachtlijsters met een re-integratietraject daardoor wederom ruim 30% (zie tabel H5.8 in bijlage H voor de schattingsresultaten).

Figuur 5.8

Re-integratietrajectvolgers in de twee navolgende jaren, Wajongers zonder Wsw-indicatie of op de Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in procenten)[a]

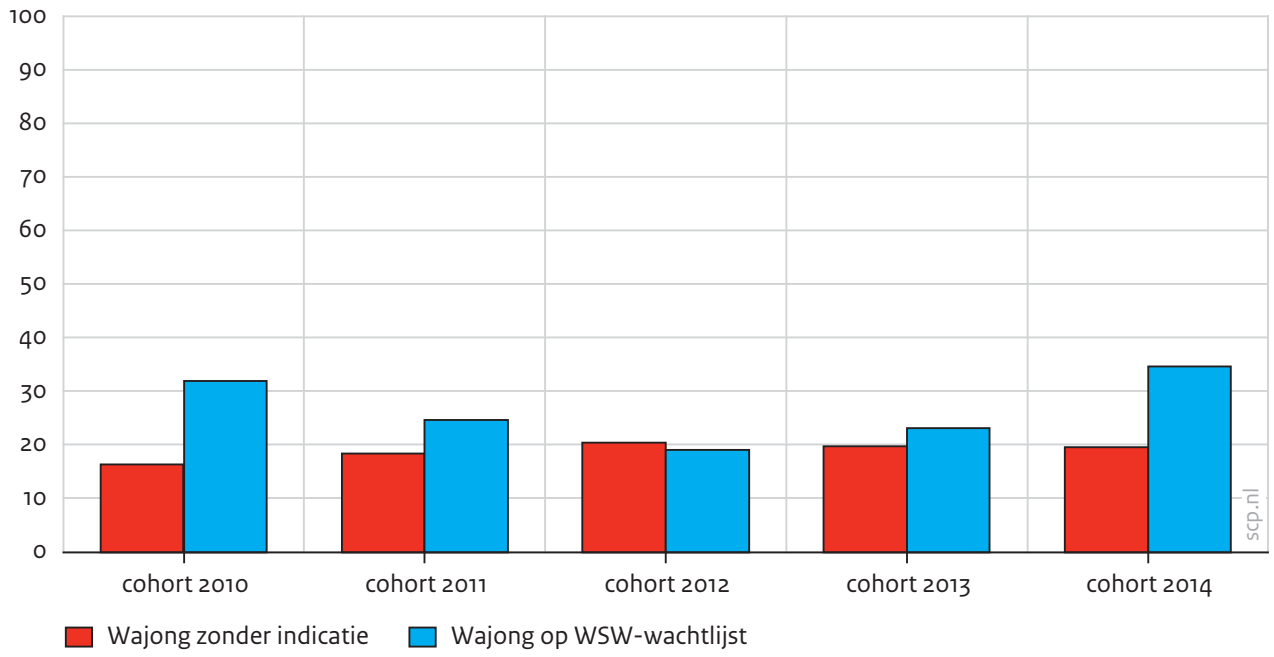

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Wajongers op de Wsw-wachtlijst hebben een grotere kans om aan een baan te komen dan niet-geïndiceerde Wajongers. Dit geldt voor de trajectvolgers, maar nog veel meer voor degenen die geen re-integratietraject hebben gevolgd. De niet-trajectvolgers die wel een baan hebben, vormen 30% tot 40% van de wachtlijsters, tegenover ongeveer 20% van de groep Wajongers zonder indicatie.[2] Alleen in het cohort 2014 ligt dit anders: daar is het aandeel niet-trajectvolgers met een baan onder de wachtlijsters teruggezakt tot 21%, waarmee ze net onder degenen zonder indicatie uitkomen (23%, zie figuur 5.9).

Figuur 5.9

Baanvinders onder wel- en niet-volgers van een re-integratietraject in de navolgende twee jaren, Wajongers zonder Wsw-indicatie of op de Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in procenten)[a]

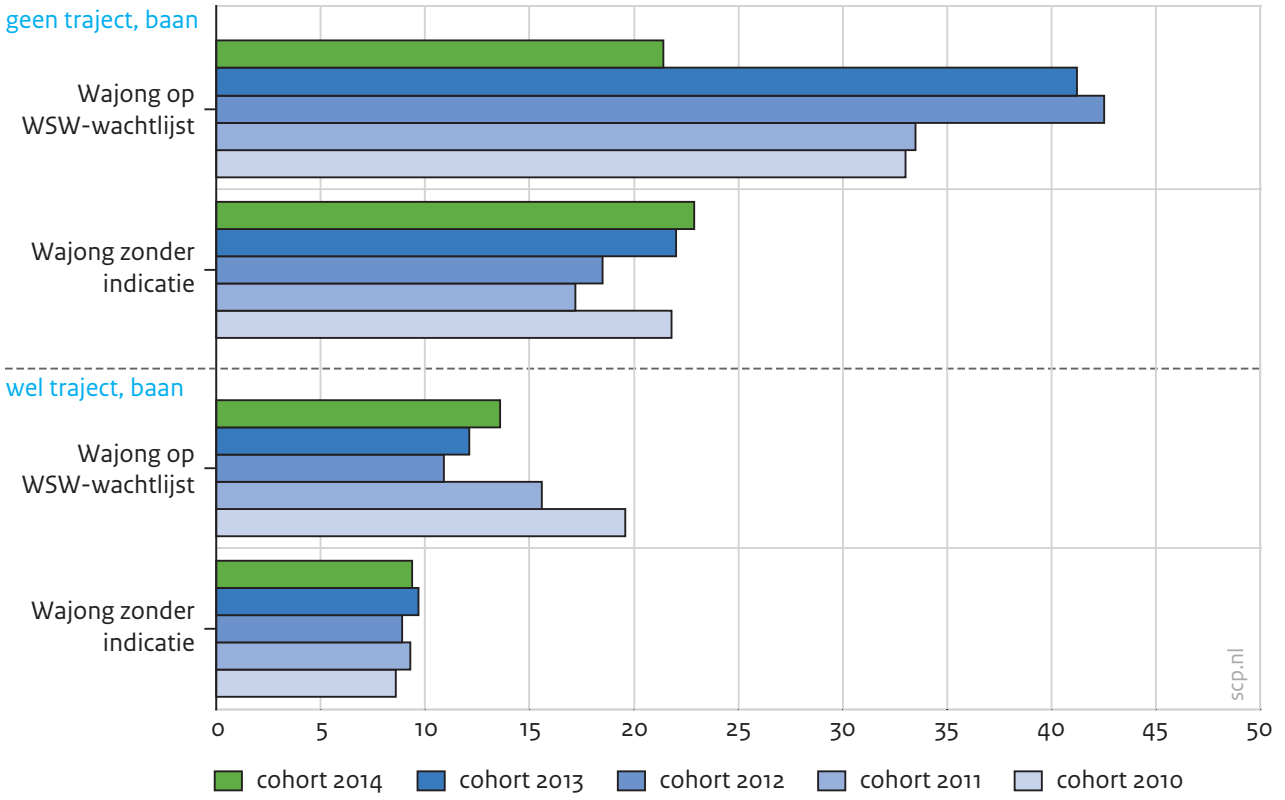

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

Wanneer we alleen de volgers van re-integratietrajecten in beschouwing nemen, dan lijkt het erop dat Wajongers op de Wsw-wachtlijst over het algemeen wat meer kans op werk hebben dan Wajongers zonder indicatie. Van de cohorten 2010-2012 heeft minimaal de helft van de trajectvolgers op de wachtlijst een baan gevonden in de navolgende twee jaar, tegenover 40% tot 45% van de trajectvolgers zonder Wsw-indicatie. Ook in het cohort 2013 ligt het aandeel baanvinders nog wat hoger onder de trajectvolgers op de wachtlijst, al komen de niet-geïndiceerde Wajongers er dicht bij in de buurt. In het cohort 2014 is de voorsprong van de wachtlijsters definitief omgeslagen in een achterstand: de kans op een baan is voor hen met 10 procentpunten afgenomen naar minder dan 45%, terwijl het bij de niet-geïndiceerden juist verder is gestegen, naar bijna 55% (figuur 5.10; zie ook tabel H5.10 in bijlage H).

Figuur 5.10

Kans op een baan in de nakomende twee jaren voor re-integratietrajectvolgers, Wajongers zonder indicatie of op de Wsw-wachtlijst, 2010-2014 (in procenten)[a]

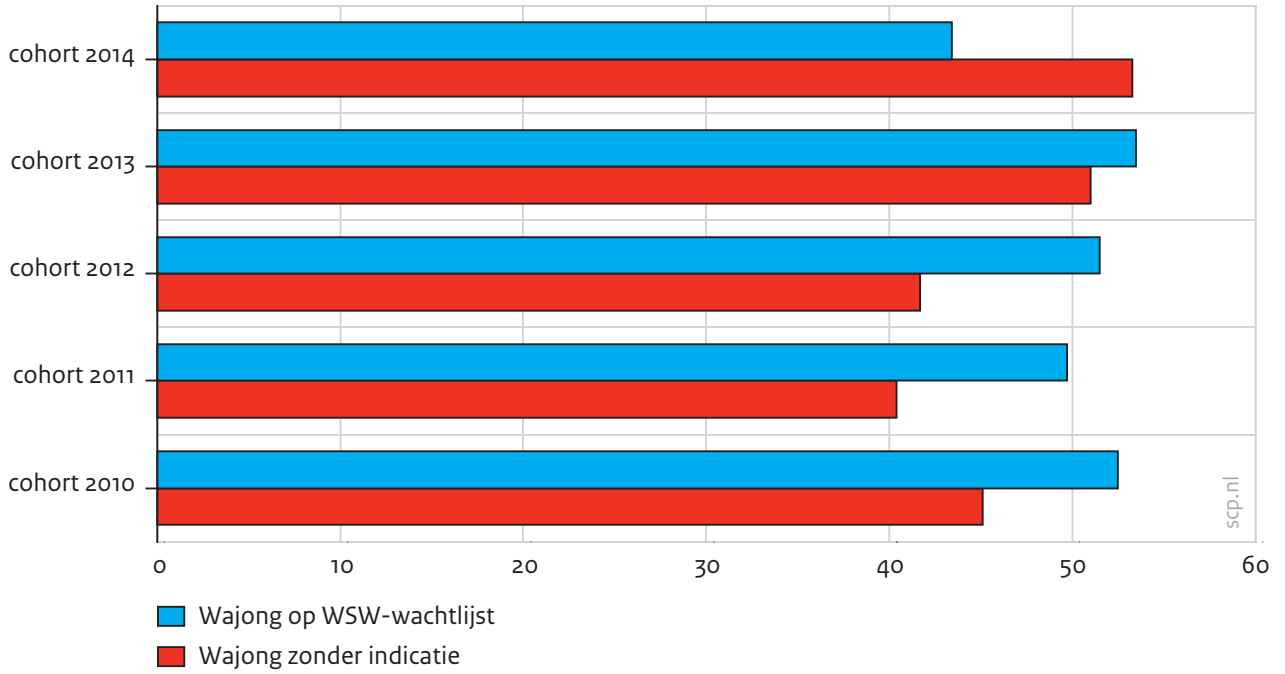

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

5.6 Uitkeringsafhankelijkheid na het vinden van een baan

Veruit de meeste Wajong-ontvangers zonder Wsw-indicatie blijven ook na het vinden van een baan nog (deels) afhankelijk van een uitkering: meer dan 95% van de niet-geïndiceerde Wajongers combineert het gevonden werk met – vermoedelijk nog altijd – de Wajong (figuur 5.11). Ook de baanvinders onder de Wajongers op de Wsw-wachtlijst blijven in grote meerderheid een uitkering ontvangen. Wel is die meerderheid wat bescheidener: in de cohorten 2011-2013 gaat het om 88% van de groep. In het cohort 2014 is echter sprake van een forse toename en blijken vrijwel alle baanhebbers (99%) tevens een uitkering te ontvangen (zie tabel H5.11 in bijlage H voor de schattingsresultaten). Het hoge aandeel uitkeringsontvangers onder de werkenden heeft wellicht te maken met hun verminderde verdiencapaciteit, zodat hun loon moet worden aangevuld. Dit geldt voor beide groepen Wajongers, ongeacht of zij een Wsw-indicatie hebben of niet. Een mogelijke verklaring voor de toename in uitkeringsafhankelijkheid onder de werkenden met een Wsw-indicatie uit 2014 is dat deze baanvinders vaker dan die uit de eerdere cohorten in flexibel werk terecht zijn komen, zoals figuur 5.6 liet zien.[4]

Figuur 5.11

Uitkeringsafhankelijkheid in het tweede jaar voor mensen die in beide navolgende jaren een baan hebben, Wajongers met en zonder Wsw-indicatie, 2010-2014 (in procenten)[a]

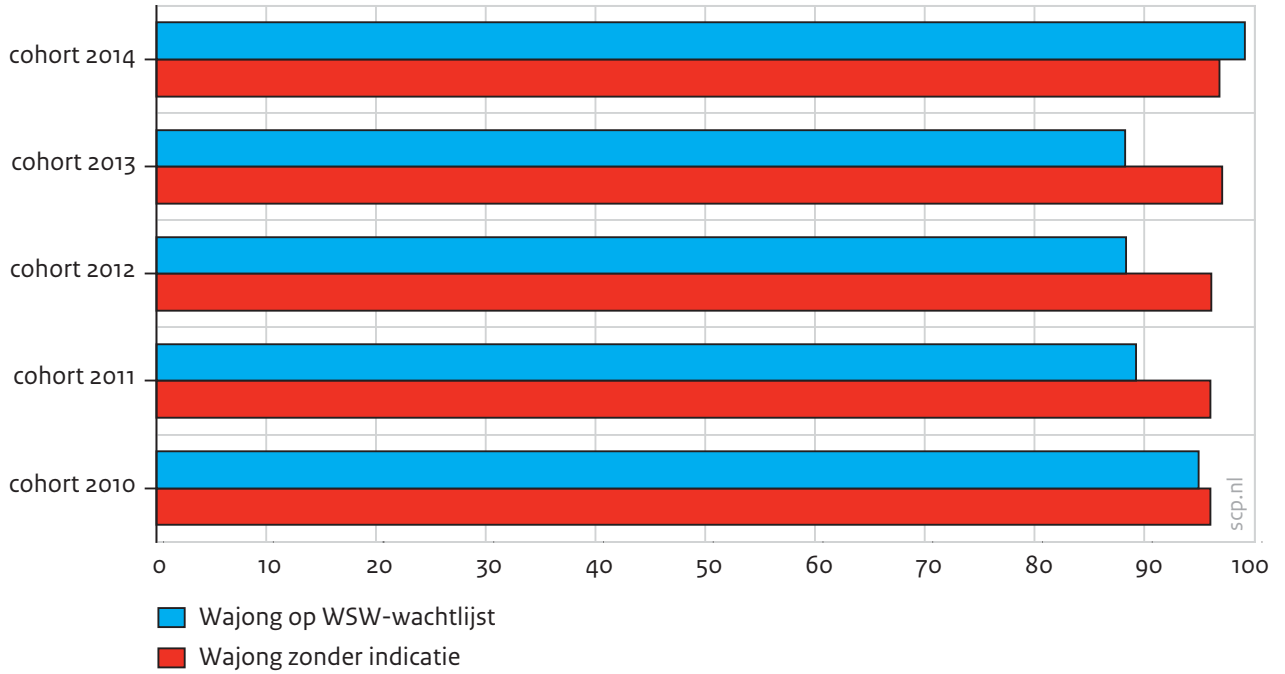

a Gecorrigeerd voor verschillen in achtergrondkenmerken en conjunctuurontwikkelingen.

Bron: CBS Microdata, SCP-bewerking

5.7 Conclusie: Wajongers op Wsw-wachtlijst hebben minder goede arbeidsmarktpositie na 2014

Vergelijking van de Wajongers op de Wsw-wachtlijst met de Wajongers zonder Wsw-indicatie maakt duidelijk dat de eerste groep aanvankelijk betere kansen op de arbeidsmarkt heeft dan de tweede groep. Dit verandert voor het cohort dat eind 2014 op de wachtlijst staat: daar daalt het aandeel baanvinders, evenals het aandeel dat een duurzame baan vindt. Daarentegen neemt het aandeel met een korte of middellange baan toe, evenals het aandeel met flexibel werk. Ondanks deze achteruitgang in arbeidskansen staan na 2014 de wachtlijst-Wajongers er niet heel veel slechter voor dan de Wajongers zonder Wsw-indicatie. Alleen in termen van duurzaam werk nemen ze een duidelijke achterstandspositie in. Vergeleken met de Wajongers zonder indicatie kennen de Wajongers op de wachtlijst nu een lager aandeel duurzamebaanvinders, terwijl dat in de periode 2010-2013 een gelijk of hoger aandeel was. Het totale aandeel baanvinders onder de wachtlijsters is echter ongeveer gelijk aan dat onder de niet-geïndiceerden, terwijl het aandeel mensen dat een re-integratietraject volgt flink hoger ligt.

Noten

1 Voor de groep Wajongers die in december 2014 een Wsw-dienstbetrekking hebben, verandert er in principe niets na de invoering van de Participatiewet, althans zolang zij hun baan behouden. Zij blijven daarom verder buiten beschouwing.

2 Zoals ook in de eerdere hoofdstukken is aangegeven, doen we in dit onderzoek geen uitspraken over de effectiviteit van re-integratietrajecten. We gaan slechts na of de aandelen baanvinders onder wel- en niet-trajectvolgers van elkaar verschillen.

3 Een andere mogelijkheid is dat men formeel wel Wajong-gerechtigd is, maar dat de uitkering op nul is gezet. Er is echter geen reden te veronderstellen dat het aantal nul-uitkeringen is toegenomen sinds de invoering van de Participatiewet. Dit verklaart dus niet de stijging van het aantal uitkeringsontvangers onder de Wajongers van eind 2014 met een indicatie.

Summary and conclusions

From sheltered employment to Participation Act

How have people on the waiting list for sheltered employment fared?

Although the number of people in work in the Netherlands has recovered strongly since the economic recession in 2008-2013, there is also a large group of people who fail to find work. The government's avowed aim is an inclusive society, in which everyone has an opportunity to participate. This means that people with a work-limiting disability should also participate in the labour process as far as possible, preferably with a mainstream employer. One of the instruments developed to achieve this aim is the Participation Act (Participatiewet). The Act is aimed at everyone who has some capacity to work but who, due to a work-limiting disability or other reason, needs support in finding employment. The Act sets out the frameworks for this support, while local authorities have the freedom to determine how they wish to guide these people into work and which instruments they deploy to this end. The Netherlands Institute for Social Research (SCP) was asked to evaluate the effectiveness of the Participation Act and in doing so to devote attention to the different groups covered by the Act.

This report focuses on people who fall into the target group of the Sheltered Employment Act (*Wet sociale werkvoorziening - Wsw*) and the consequences of the Participation Act for them. By 'target group of the Sheltered Employment Act' we mean people with physical, intellectual or mental disabilities who prior to the implementation of the Participation Act were able to find adapted employment in sheltered working environments. The implementation of the Participation Act blocked access to sheltered employment under the Wsw for new entrants, restricting access to those already in a 'Wsw job'. Those who were on the waiting list for a Wsw job at the end of December 2014 lost their referral to this type of employment when the Participation Act came into force. This affected more than 11,000 people, who now fall into the target group for the Participation Act. They are eligible for financial and other support from the local authority (or from the Employee Insurance Administration Agency [UWV] if they are receiving young person's disability benefit [Wajong benefit]) in finding work with a mainstream employer or a local authority-sponsored sheltered workplace.

S.1 Research question and approach

In this study we explore the impact of the Participation Act on the Wsw target group in terms of employment chances and benefit dependency. This report covers the first two years after the introduction of the Participation Act (2015 and 2016); the final report (to be published in 2019) will include data for later years. In the final report, we also look at the impact on other groups (recipients of Wajong benefit, recipients of 'classic' social assis-

tance benefit and people not entitled to social assistance benefit). And we then also consider other aspects of the Participation Act, such as the policy theory underlying the Act and the relationship between the 'strictness' of local authority policy regarding the obligation to work of people who fall under the Act on the one hand, and the employment chances of these people on the other. As stated, this interim report looks only at the employment chances of people in the Wsw target group in the first two years following the implementation of the Participation Act.

Ideally, we would monitor people who would have been eligible for sheltered employment under the Wsw if the Participation Act had not been implemented, but who were barred access following its implementation, and examine how their employment chances and benefit dependency have developed since 2015. In practice, however, it is no longer easy to identify this group since the ending of the system of Wsw referrals, which formerly set this group apart. What we can do is monitor people who had a Wsw referral and were on the waiting list for a placement immediately before the introduction of the Participation Act. This study shows that they have similar background characteristics to people who became eligible for sheltered employment under the Wsw from 2010 onwards; they can therefore be regarded as a proxy for the later cohorts of people with a work-limiting disability who would previously have been eligible for a Wsw referral. Investigating the consequences of the introduction of the Participation Act for this group provides information on how the Act is working. To do this we compared the employment chances and benefit dependency of people who were at the end of 2014 on the Wsw waiting list and lost their entitlement to this form of sheltered employment on the introduction of the Participation Act, to the employment chances and benefit dependency of three other groups:

1 people who were in Wsw sheltered employment at the end of 2014: the 'Wsw workers';
2 people who were on the Wsw waiting list at the end of earlier years (2010-2013);
3 people who were receiving the same benefit as those on the waiting list but who did not have a Wsw referral (trends since 2010).

1. The comparison with the 'Wsw workers' (group 1) provides a general picture of the trend in the employment chances and benefit dependency of people with a disability who were barred access to sheltered employment and whose Wsw referral was converted into an entry in the 'target group register'. This development is viewed against the backdrop of the employment chances and benefit dependency of people who were already in Wsw sheltered employment when the Participation Act came into force.

2. The comparison with earlier cohorts of people on the Wsw waiting list (group 2) is an impact measurement. We investigated to what extent people who were on the Wsw waiting list at the end of 2014 differ in terms of their chance of finding work in the two subsequent years (in which they moved from the Wsw to the Participation Act) from people who were on the Wsw waiting list at the end of 2010, 2011, 2012 or 2013 and were not affected by the Participation Act.

In making this comparison we corrected for differences in the composition of the groups and for economic developments. This gave us reasonable assurance that the findings were not due to factors such as changes in the age profile or in the employment rate. Any differences in trends in employment chances and benefit dependency between people on the waiting list in 2014 and those on the waiting lists in earlier years therefore suggest a 'Participation Act effect'.

3. The comparison with group 3 is also an impact measurement. It focuses on people who were on social assistance benefits when they moved on to the waiting list and on those who were receiving young person's disability benefit (Wajong benefit). We compare social assistance benefit claimants who were on the Wsw waiting list with comparable social assistance benefit claimants who were not. We draw the same comparison for recipients of Wajong benefit, between those who were and were not on the Wsw waiting list. In both cases, we look at the differences in the employment chances of the two groups and at any changes in those differences over time. By comparing the trend for the different waiting list cohorts with the trend for the cohorts of benefit claimants not on the waiting list, we are able to see whether there is a trend break among those on the waiting list which does not occur among those without a Wsw referral. Such a trend break in employment chances after introduction of the Participation Act would again suggest a 'Participation Act effect'. In making these calculations, we again corrected for variation in the development of the composition of the groups and for macroeconomic developments.

S.2 Findings

Chance of finding (permanent) employment

Comparison with Wsw workers is effectively a comparison with people in a relatively privileged position. A Wsw sheltered employment placement is generally permanent, with a salary that is at least equal to the minimum wage and on terms of employment that are set out in a specific Collective Labour Agreement. This is reflected in the data, which show that 90-95% of people who were in Wsw sheltered employment at the end of 2014 were still working a year later. Of those who were on the Wsw waiting list at the end of 2014, 17% found a job during the following year. This increased slightly in the second year, to 21%.

The second calculation, which compared people on the Wsw waiting list in December 2014 with comparable cohorts from earlier years, shows that losing the Wsw referral greatly reduces the chance of finding work: the chance of finding a job in the subsequent two years falls from 51% for those on the waiting list in 2010 to 30% for those on the 2014 waiting list (see figure S.1). Almost a third (32%) of this latter group ended up in temporary or on-call work. Men, young people aged up to 25 and Dutch natives have the best chance of finding work; those aged over 55, people with a migration background and people with mental disabilities have a relatively low chance.

Figure S.1

Chance of finding work in first and/or second following year, people on Wsw sheltered employment waiting list, 2010-2014 (in adjusted percentages)

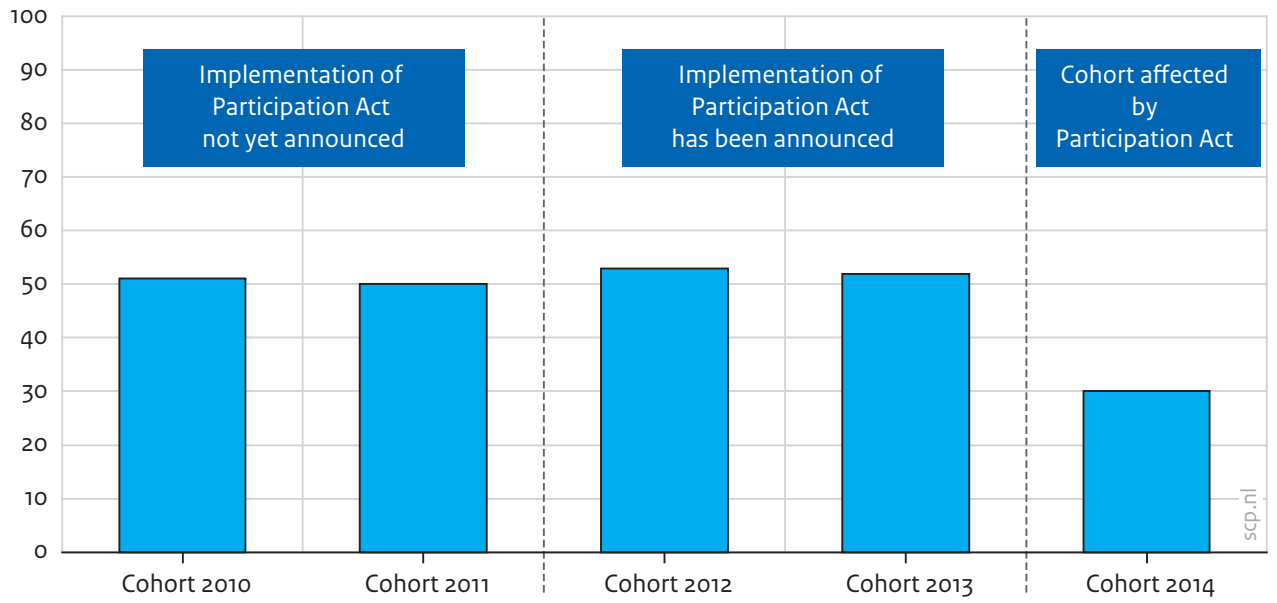

It is not just the chance of finding work that is substantially smaller for the 2014 cohort, but also the chance of retaining that work. The share of jobs lasting at least one year initially rises sharply, from 65% in the 2010 cohort to 77% in the 2013 cohort. This is probably because sheltered employment providers, in the run-up to the introduction of the Participation Act, were keen to help those who had found Wsw placements to retain their jobs. However, the share of long-term placements in the 2014 cohort is well below the old level, at just 51% of jobs found.

Employment chances of social assistance benefit recipients on the waiting list

More than half those on the Wsw waiting list were in receipt of social assistance benefit on joining the list. The third calculation we used to determine the effects of the Participation Act involved comparing the employment chances of benefit recipients on the Wsw waiting list, i.e. with a Wsw referral, with those of benefit recipients without such a referral. This comparison shows that the chance of finding work is lower for people with a Wsw referral after the introduction of the Participation Act than it is for those without a referral (22% versus 24%). By contrast, before the introduction of the Act the employment chances of benefit recipients with a Wsw referral were substantially higher than those of people without a referral (around 50% versus just under 30%). The better employment chances of the earlier waiting list cohorts is thus reversed after 2014 and is now two percentage points lower than that of those without a referral (see figure S.2). The fact that all those on the waiting list were entered in the target group register and, like the recipients of Wajong benefit, were given precedence for job placement under the 'jobs contract' with the government was not enough to counter this decline in employment chances.

Figure S.2

Chance of finding work in first and/or second following year, social assistance benefit recipients with and without referral to Wsw sheltered employment, 2010-2014 (in adjusted percentages)

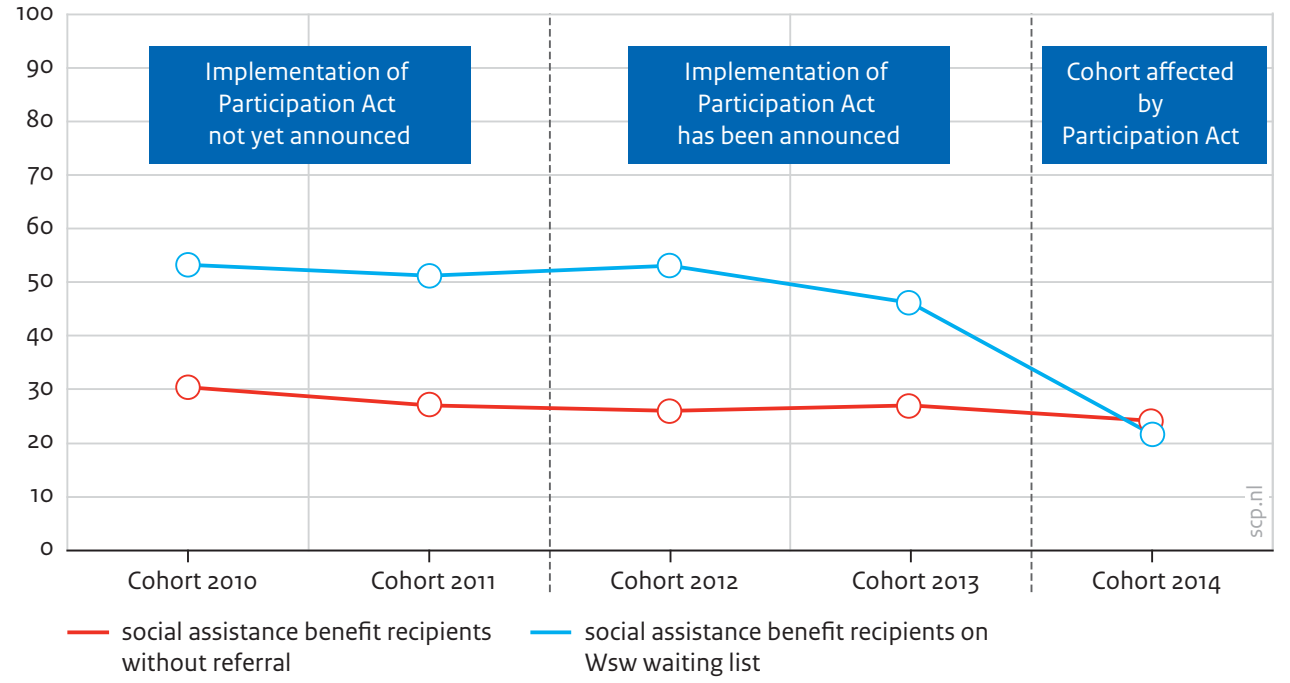

As regards the permanence of the jobs found, social assistance benefit recipients on the waiting list exhibit a similar pattern to the total group on the Wsw waiting list: the share of jobs found by the 2010-2013 cohorts lasting for at least one year increases (from 62% to 79% long-term jobs), before falling back in the 2014 cohort. The damage within this group is limited, however: the share of permanent jobs is virtually the same (61%) as in the 2010 cohort.

Employment chances of Wajong benefit recipients on the waiting list

Just under 20% of those on the Wsw waiting list were in receipt of Wajong benefit when they were placed on the list. This subgroup was compared with Wajong benefit recipients who did not have a Wsw referral (akin to the comparison of social assistance benefit recipients with and without a Wsw referral). Throughout almost the entire period concerned, Wajong benefit recipients on the Wsw waiting list had a better chance of finding work in the subsequent two years than their counterparts without a Wsw referral: just over 50% and around 30%, respectively, found a job during the next two years. The situation is different for the 2014 cohort: only 35% of those on the waiting list found jobs, while among Wajong benefit recipients without a Wsw referral the figure actually rose slightly, to 34%. While the 2010 waiting list cohort had a considerably better chance of finding work than the 'classic' Wajong benefit recipients, therefore, in the 2014 cohort the employment chances of both groups are broadly similar (see figure S.3).

Figure S.3

Chance of finding work in first and/or second following year, young person's disability benefit recipients with and without referral to Wsw sheltered employment, 2010-2014 (in adjusted percentages)

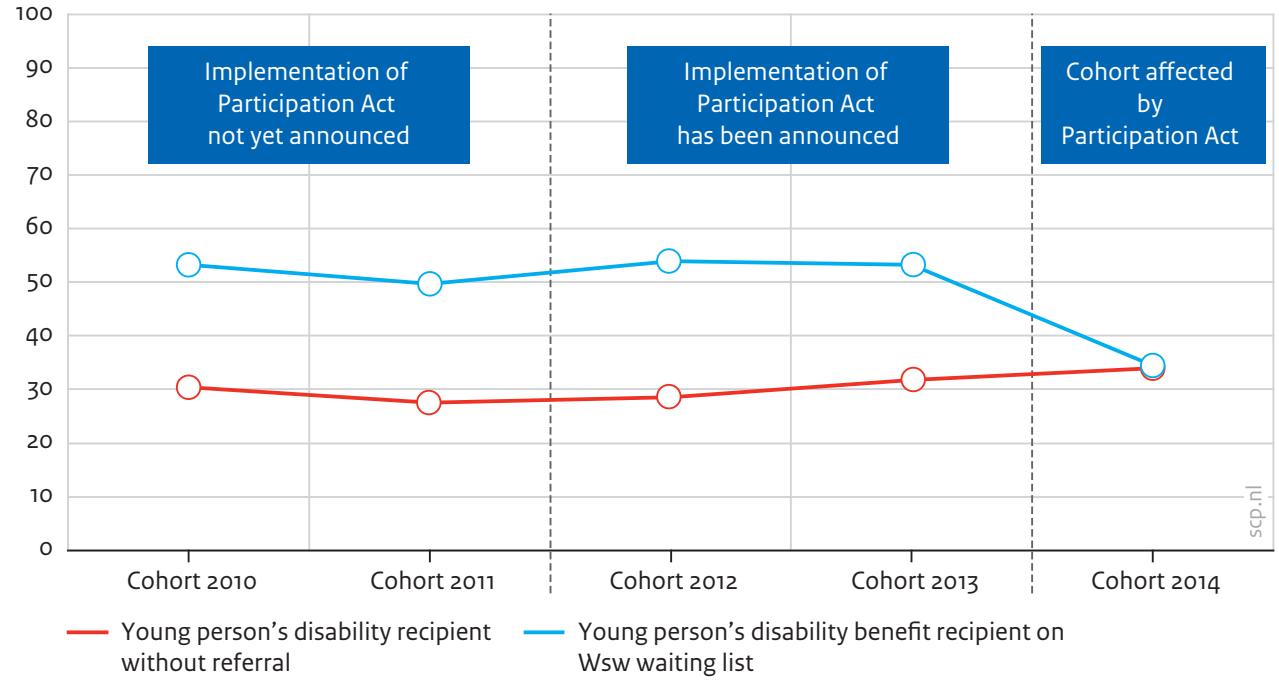

Use of reintegration programmes

For those who are unable to find a job by their own efforts, the local authority or the Employee Insurance Administration Agency (UWV) can set up a reintegration programme. However, the number of people on the waiting list following reintegration programmes fell sharply over the period studied, from over 45% of the 2010 waiting list cohort who were following a programme in the following year to barely more than 20% of those on the waiting list at the end of 2013. More seems to have been invested in reintegration support for those on the waiting list at the end of 2014: almost a quarter of them were following a programme in the next year. This is not reflected in an increased chance of finding work, however: the percentage of those on these programmes finding work fell from around 50% (2010-2013 cohorts) to 36% (2014 cohort).

The same pattern is found in the subgroups of social assistance benefit recipients and Wajong benefit recipients with a Wsw referral. The percentage following reintegration programmes initially declined but increased again in the 2014 cohort. This increase is fairly small among social assistance benefit recipients (from 51% to 56%), but more pronounced among those on Wajong benefit (from 23% to 35%). However, in both subgroups the employment chances of people following a reintegration programme reduced after the implementation of the Participation Act.

Benefit dependency among job-finders

If we look at people on the waiting list who were in work in both subsequent years, we find that members of the 2014 cohort who found jobs are slightly more often simultaneously receiving benefits (63%) than job-finders from the earlier cohorts (between 58% and 60%). The percentage combining work with a Wajong benefit, in particular, has increased, from 20-22% for the earlier cohorts to 26% for the 2014 cohort. The share of those in work and also receiving social assistance benefit fluctuates around 17% over the whole of the period studied.

The findings for the two subgroups on the waiting list who received a Wsw referral whilst receiving social assistance or Wajong benefit support this general picture. Benefit dependency is particularly high among Wajong benefit recipients who found work: between 88% and 95% of them are also in receipt of benefits. This is probably due to wage dispensation: employers are able to pay a lower salary to less productive workers, which is then topped up with benefits to the statutory minimum wage. After a slight reduction in the share of people combining work and benefits in the 2011-2013 cohorts, the figure rose sharply again in the 2014 cohort, to 99%.
This pattern is even clearer among those entering the Wsw waiting list whilst receiving social assistance benefits: where the percentage of those finding work whilst also receiving social assistance benefits was just under half in the 2010 cohort, this had fallen to around 40% in the 2013 cohort; this downward trend was reversed for the 2014 cohort, with the share of people combining work and benefits rising sharply to 56%. The fact that this percentage is so much lower than among those on Wajong benefit may be due to the fact that under the Participation Act, employers of these workers are eligible for wage cost subsidies rather than wage dispensation. Combined with their wages, this can give people sufficient income to lift them out of social assistance benefit.

S.3 Conclusions

People who were on the waiting list for a Wsw sheltered employment placement at the end of 2014 were definitely affected by the introduction of the Participation Act.
The chance of finding work over the next two years was much smaller than that of earlier waiting-list cohorts. This was because of the decision to close off access to Wsw sheltered employment simultaneously with the implementation of the Participation Act, effectively ending this form of sheltered employment for people on the waiting list.

For most people on the waiting list at the end of 2014, finding work did not mean they moved off benefits. If anything, the opposite is the case: the share of working people receiving benefits actually increased. One partial explanation may lie in the increased share of working people in flexible jobs; the share of the 2014 cohort in temporary or on-call jobs rose from just a few percent in earlier years to around 30%. This makes it more likely that they will have to continue topping up their income from employment with benefits.

A further factor is that most of the people who find work are not able to earn the statutory minimum wage and therefore have their income from employment topped up with Wajong or social assistance benefit.

The government has expressed a desire for more people with a work-limiting disability to be in work. The findings of this study show that this goal has not been achieved in the first years following the introduction of the Participation Act; people who lost their Wsw referral for sheltered employment now have a lower chance of finding work than in the old situation.
It should be noted, however, that this measurement relates only to the first two years after the introduction of the Participation Act, and only covers those who fell under the Sheltered Employment Act (Wsw). The Participation Act is work in progress: its introduction faced local authorities with new responsibilities, new target groups and new working processes. In the final report of the evaluation of the Participation Act, scheduled for publication at the end of 2019, we will update the figures on the labour force participation and benefit dependency of this group and also look at the other target groups of the Participation Act. Local authorities will then also have had a longer period to get used to their new responsibilities and tasks.

Literatuur

Bolhuis, P., E. Flapper en E. Mandos (2005). *Jaarrapport Wsw-statistiek 2004. Eindrapport*. Leiden: Research voor Beleid.

CBS (2018). *Arbeidsdeelname; kerncijfers*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd maart 2018 via www.cbs.statline.

Echtelt, P. van (2016). Arbeidsdeelname van mensen met gezondheidsbeperkingen zonder arbeidsongeschiktheidsuitkering. In: M. Versantvoort en P. van Echtelt (red.), *Beperkt in functie. Trendrapportage ziekteverzuim, arbeidsongeschiktheid en arbeidsdeelname van mensen met gezondheidsbeperkingen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Harteveld, I., M. Engelen en E. Flapper (2015). *Wsw-statistiek 2014. Jaarrapport.* Zoetermeer: Panteia.

IWI (2006). *Uitvoering Wsw-indicatiestelling door CWI. Nota van bevindingen*. Den Haag: Inspectie Werk en Inkomen.

Kok, L., L. Kroon en M. Lammers (2017). *Perspectief Wsw onder de Participatiewet. Eerste rapportage december 2017.* Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.

Rubin, D.B. (2001). Using propensity scores to help design observational studies: application to the tobacco litigation. In: *Health Services & Outcomes Research Methodology 2001*, jg. 2, nr. 3-4, p. 169-188.

Santen, P. van, M. van Oploo en M. Engelen (2013). *Wsw-statistiek 2012. Jaarrapport*. Zoetermeer: Panteia.

Stuart, E.A. (2010). Matching methods for causal inference. A review and a look forward. In: *Statistical Science*, jg. 25, nr. 1, p. 1-21.

SZW (2017). *Wet banenafspraak en quotum arbeidsbeperkten; kennisdocument (versie zomer 2017)*. Den Haag: ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

TK (1995/1996). *Nieuwe regeling inzake de sociale werkvoorziening (Wet sociale werkvoorziening). Memorie van Toelichting*. Tweede Kamer, vergaderjaar 1995/1996, 24 787, nr. 3.

TK (2011/2012). *Sociale werkvoorziening*. Brief van de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Tweede Kamer, vergaderjaar 2011/2012, 29 817, nr. 75.

TK (2013/2014a). *Wijziging van de Wet werk en bijstand, de Wet sociale werkvoorziening, de Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten en enige andere wetten gericht op bevordering deelname aan de arbeidsmarkt voor mensen met arbeidsvermogen en harmonisatie van deze regelingen (Invoeringswet Wet werken naar vermogen). Vierde nota van wijziging.* Tweede Kamer, vergaderjaar 2013/2014, 33 161, nr. 107.

TK (2013/2014b). *Wijziging van de Wet werk en bijstand, de Wet sociale werkvoorziening, de Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten en enige andere wetten gericht op bevordering deelname aan de arbeidsmarkt voor mensen met arbeidsvermogen en harmonisatie van deze regelingen (Invoeringswet Participatiewet). Zesde nota van wijziging*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2013/2014, 33 161, nr. 115.

TK (2013/2014c). *Wijziging van de Wet financiering sociale verzekeringen in verband met een heffing bij het niet voldoen aan de quotumdoelstelling (Wet banenafspraak en quotum arbeidsbeperkten). Memorie van Toelichting*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2013/2014, 33 981, nr. 3.

TK (2016/2017). *Wijziging van Participatiewet en enkele andere wetten in verband met het verplichten van beschut werk en met betrekking tot het quotum van arbeidsbeperkten en het openstellen van de Praktijkroute.* Tweede Kamer, vergaderjaar 2016/2017, 34 578, nr. 3.

TK (2017/2018). *Uitvoering en evaluatie Participatiewet*. Brief van de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Tweede Kamer, vergaderjaar 2017/2018, 34 352, nr. 77.

UWV (2016). *UWV Kennisagenda 2016-2017.* Amsterdam: Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen. Geraadpleegd januari 2018 via https://www.uwv.nl/overuwv/Images/UWV%20Kennisagenda%202016-2017.pdf.

UWV (2018a). *Regionale trendrapportage banenafspraak. Vierde kwartaal 2017*. Amsterdam: Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen. Geraadpleegd juni 2018 via https://www.uwv.nl/overuwv/Images/trendrapportage-banenafspraak-4e-kwartaal-2017.pdf.

uwv (2018b). *Rapportage beschut werk*. Amsterdam: Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen. Geraadpleegd juni 2018 via https://www.uwv.nl/overuwv/Images/20180430%20UWV-rapportage-beschut-werk-q4-17.pdf.

Publicaties van het Sociaal en Cultureel Planbureau

SCP-publicaties

Onderstaande lijst bevat een selectie van publicaties van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Deze publicaties zijn in gedrukte vorm verkrijgbaar bij de (internet)boekhandel en zijn als pdf gratis te downloaden via www.scp.nl. Een complete lijst is te vinden op www.scp.nl/publicaties.

SCP-publicaties 2018

2018-1 *Werken aan de start. Jonge vrouwen en mannen op de arbeidsmarkt* (2018). Ans Merens en Freek Bucx (red.). ISBN 978 90 377 0859 2

2018-2 *Lees:Tijd. Lezen in Nederland* (2018). Annemarie Wennekers, Frank Huysmans en Jos de Haan. ISBN 978 90 377 0858 5

2018-3 *De Wmo 2015 in praktijk. De lokale uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning* (2018). Lia van der Ham, Maaike den Draak, Wouter Mensink, Peggy Schyns en Esther van den Berg. M.m.v. Pepijn van Houwelingen en Isabella van de Velde. ISBN 978 90 377 0856 1

2018-4 *Jezelf zijn in het verpleeghuis* (2018). Lisette Kuyper, Debbie Verbeek-Oudijk en Cretien van Campen. ISBN 978 90 377 0855 4 (pdf)

2018-5 *Maatschappelijke ondersteuning: keuzes van cliënten en beleid van gemeenten* (2018) (handelseditie proefschrift). Anna Maria Marangos. ISBN 978 90 377 0846 2 (pdf)

2018-6 *Een lokaal sociaal contract. Voorwaarden voor een inclusieve samenleving* (2018). Kim Putters. ISBN 978 90 377 0861 5

2018-7 *The social state of the Netherlands 2017* (2018). Rob Bijl, Jeroen Boelhouwer en Annemarie Wennekers (red.). ISBN 978 90 377 0862 2 (pdf)

2018-8 *Net als thuis. Wooninitiatieven opgezet door ouders voor hun kinderen met een beperking* (2018). Inger Plaisier en Mirjam de Klerk. ISBN 978 90 377 0863 9

2018-9 *Bouwend aan een toekomst in Nederland. De leefsituatie van Poolse migranten die zich na 2004 in Nederland hebben ingeschreven* (2018). Mérove Gijsberts, Iris Andriessen, Han Nicolaas (CBS) en Willem Huijnk. ISBN 978 90 377 0864 6 (pdf)

2018-10 *Publieke voorkeuren. Een methodologische en inhoudelijke verkenning van voorkeuren voor publieke voorzieningen* (2018). Martin Olsthoorn en Ab van der Torre. ISBN 978 90 377 0867 7 (pdf)

2018-11 *De religieuze beleving van moslims in Nederland. Diversiteit en verandering in beeld* (2018). Willem Huijnk. ISBN 978 90 377 0868 4 (pdf)

2018-12 *Opvattingen over seksuele en genderdiversiteit in Nederland en Europa* (2018). Lisette Kuyper. ISBN 978 90 377 0866 0 (pdf)

2018-13 *Verhalen blijven vertellen en elkaar willen begrijpen* (2018). Kim Putters, Andries van den Broek, Ab van der Torre, Martin Olsthoorn, Esther van den Berg, Wouter Mensink, Lotte Vermeij, Marcel Coenders en Annemarie Wennekers. ISBN 978 90 377 0872 1

2018-14 *Syriërs in Nederland. Een studie over de eerste jaren van hun leven in Nederland* (2018). Jaco Dagevos, Willem Huijnk, Mieke Maliepaard (WODC) en Emily Miltenburg. ISBN 978 90 377 0869 1

2018-15 *Tijdelijk werk geven. Invloed van laagconjunctuur en langdurende ziektegevallen* (2018). Edith Josten en Jan Dirk Vlasblom. ISBN 978 90 377 0870 7 (pdf)

2018-16 *Kwetsbaar en eenzaam? Risico's en bescherming in de ouder wordende bevolking* (2018). Cretien van Campen, Frieke Vonk en Theo van Tilburg (VU Amsterdam). ISBN 978 90 377 0874 5

2018-17 *Veranderde zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking. Landelijke evaluatie van de Hervorming Langdurige Zorg* (2018). Redactie: Mariska Kromhout, Nora Kornalijnslijper en Mirjam de Klerk. ISBN 978 90 377 0875 2

2018-18 *An international comparison of care for people with intellectual disabilities. An exploration* (2018). Isolde Woittiez, Evelien Eggink, Lisa Putman en Michiel Ras. ISBN 978 90 377 0871 4 (pdf)

2018-19 *Van sociale werkvoorziening naar Participatiewet. Hoe is het de mensen op de Wsw-wachtlijst vergaan?* (2018). Klarita Sadiraj, Stella Hoff en Maroesjka Versantvoort. ISBN 978 90 377 0880 6 (pdf)

2018-20 *Lastige kwesties. Acht focusgroepen over vertegenwoordiging en stemmen* (2018). Paul Dekker en Josje den Ridder. ISBN 978 90 377 0878 3 (pdf)

2018-21 *Kijk op kinderopvang. Hoe ouders denken over de betaalbaarheid, toegankelijkheid en kwaliteit van kinderopvang* (2018). Anne Roeters en Freek Bucx. ISBN 978 90 377 0876 9 (pdf)

Digitale publicaties 2018

Verhalen blijven vertellen en elkaar willen begrijpen (infographic). Kim Putters, Andries van den Broek, Ab van der Torre, Martin Olsthoorn, Esther van den Berg, Wouter Mensink, Lotte Vermeij, Marcel Coenders en Annemarie Wennekers. ISBN 978 90 377 0873 8, publicatiedatum 4-5-2018 (pdf)

Een (on)gezonde leefstijl (card stack). Stéfanie André (RU), Gerbert Kraaykamp (RU), Roza Meuleman (RU). ISBN 978 90 377 0879 0, publicatiedatum 10-07-2018

Overige publicaties 2018

Burgerperspectieven 2018 | 1 (2018). Paul Dekker, Lia van der Ham en Annemarie Wennekers. ISBN 978 90 377 0865 3

Burgerperspectieven 2018 | 2 (2018). Josje den Ridder, Evelien Boonstoppel en Paul Dekker. ISBN 978 90 377 0877 6

SCP-publicaties 2017

2017-1 *Grenzen aan de eenheid. De beleving en waardering van diversiteit en inclusiviteit onder medewerkers van Defensie* (2017). Iris Andriessen, Wim Vanden Berghe en Leen Sterckx. M.m.v. Jantine van Lisdonk en Ans Merens. ISBN 978 90 377 0814 1

2017-2 *Wie maakt het verschil? Sociale ongelijkheid in condities en consequenties van informele hulp.* Oratie. (2017). Alice de Boer. ISBN 978 90 377 0752 6

2017-3 *Langer zelfstandig. Ouder worden met hulpbronnen, ondersteuning en zorg* (2017). Cretien van Campen en Jurjen Iedema (SCP), Marjolein Broese van Groenou (VU-LASA) en Dorly Deeg (VUMC-LASA). ISBN 978 90 377 0817 2

2017-4 *Beleidssignalement Ervaringen van LHBT-personen met sport* (2017). Ine Pulles en Kirsten Visser. ISBN 978 90 377 0820 2 (pdf)

2017-5 *Voorzieningen verdeeld. Profijt van de overheid* (2017). Martin Olsthoorn, Evert Pommer, Michiel Ras, Ab van der Torre en Jean Marie Wildeboer Schut. ISBN 978 90 377 0821 9

2017-6 *Van oost naar west. Poolse, Bulgaarse en Roemeense kinderen in Nederland: ouders over de leefsituatie van hun kinderen* (2017). Ria Vogels, Simone de Roos en Freek Bucx. ISBN 978 90 377 0819 6

2017-7 *First steps on the labour market* (2017). Ans Merens, Freek Bucx en Christoph Meng (ROA). ISBN 978 90 377 0822 6

2017-8 *Zorg en ondersteuning in Nederland: kerncijfers 2015. Ontvangen hulp bij het huishouden, persoonlijke verzorging, verpleging en begeleiding* (2017). Debbie Verbeek-Oudijk, Lisa Putman en Mirjam de Klerk. ISBN 978 90 377 0818 9 (pdf)

2017-9 *Kwesties voor het kiezen. Analyses van enkele maatschappelijke thema's voor de Tweede Kamerverkiezingen 2017* (2017). ISBN 978 90 377 0770 0 (pdf)

2017-10 *Achtervolgd door angst. Een kwantitatieve vergelijking van angst voor slachtofferschap met een algemeen gevoel van onveiligheid* (2017). Lonneke van Noije en Jurjen Iedema. ISBN 978 90 377 0825 7

2017-11 *Discriminatie herkennen, benoemen en melden* (essay) (2017). Iris Andriessen. ISBN 978 90 377 0826 4 (pdf)

2017-12 *Dorpsleven tussen stad en land. Slotpublicatie Sociale Staat van het Platteland* (2017). Anja Steenbekkers, Lotte Vermeij en Pepijn van Houwelingen. ISBN 978 90 377 0830 1 (pdf)

2017-13 *Leren van verschillen. Opleidingsverschillen in de vrouwenemancipatie* (2017). Anne Roeters. ISBN 978 90 377 0829 5 (pdf)

2017-14 *Transgender personen in Nederland* (2017). Lisette Kuyper, m.m.v. Wim Vanden Berghe. ISBN 978 90 377 0831 8 (pdf)

2017-15 *Gelijk verdeeld. Een verkenning van de taakverdeling bij LHB-stellen* (2017). Anne Roeters, Floor Veerman en Eva Jaspers. ISBN 978 90 377 0832 5 (pdf)

2017-16 *Nederlanders en nieuws. Gebruik van nieuwsmedia via oude en nieuwe kanalen* (2017). Annemarie Wennekers en Jos de Haan. ISBN 978 90 377 0833 2 (pdf)

2017-17 *Beroep op het mbo. Betrokkenen over de responsiviteit van het middelbaar beroepsonderwijs* (2017). Monique Turkenburg en Ria Vogels. M.m.v. Yvette Sol. ISBN 978 90 377 0836 3

2017-18 *Ouderen in verpleeghuizen en verzorgingshuizen. Landelijk overzicht van hun leefsituatie in 2015/'16* (2017). Debbie Verbeek-Oudijk en Cretien van Campen. ISBN 978 90 377 0838 7

2017-19 *Gelukkig in een verpleeghuis? Ervaren kwaliteit van leven en zorg van ouderen in verpleeghuizen en verzorgingshuizen* (2017). Cretien van Campen en Debbie Verbeek-Oudijk. ISBN 978 90 377 0837 0

2017-20 *Zicht op de Wmo 2015. Ervaringen van melders, mantelzorgers en gespreksvoerders* (2017). Peteke Feijten, Roelof Schellingerhout, Mirjam de Klerk, Anja Steenbekkers, Peggy Schyns, Frieke Vonk, Anna Maria Marangos, Alice de Boer en Liesbeth Heering. ISBN 978 90 377 0842 4

2017-21 *Gevlucht met weinig bagage. De leefsituatie van Somalische Nederlanders* (2017). Iris Andriessen, Mérove Gijsberts, Willem Huijnk en Han Nicolaas (CBS). ISBN 978 90 377 0839 4 (pdf)

2017-22 *Overall rapportage sociaal domein 2016. Burgers (de)centraal* (2017). Evert Pommer en Jeroen Boelhouwer (red.). ISBN 978 90 377 0843 1

2017-23 *Samenvatting Overall rapportage sociaal domein 2016. Burgers (de)centraal* (2017). Evert Pommer, Jeroen Boelhouwer (red.) ISBN 978 90 377 0844 8

2017-24 *Regionale verschillen in het sociaal domein: voorzieningengebruik nader verklaard* (2017). Ingrid Ooms, Klarita Sadiraj en Evert Pommer. ISBN 978 90 377 0852 3 (pdf)

2017-25 *De sociale staat van Nederland 2017* (2017). Rob Bijl, Jeroen Boelhouwer, Annemarie Wennekers (red.). ISBN 978 90 377 0847 9

2017-26 *Zorg en ondersteuning in Nederland: kerncijfers 2016* (2017). Lisa Putman, Debbie Verbeek-Oudijk en Mirjam de Klerk. ISBN 978 90 377 0850 9 (pdf)

2017-27 *Voor elkaar?* (2017). Mirjam de Klerk, Alice de Boer, Inger Plaisier, Peggy Schyns. ISBN 978 90 377 0849 3

Digitale publicaties 2017

Zorg en ondersteuning in Nederland: kerncijfers 2015 (onepager). Debbie Verbeek-Oudijk, Lisa Putman en Mirjam de Klerk. ISBN 978 90 377 0824 0, publicatiedatum 23-1-2017

Eerste treden op de arbeidsmarkt (digitaal magazine). Ans Merens, Freek Bucx, m.m.v. Christoph Meng (ROA). ISBN 978 90 377 0823 3, publicatiedatum 31-1-2017

Arbeidsmarkt in kaart. Werkgevers 2017 (card stack). Patricia van Echtelt en Marian de Voogd-Hamelink. ISBN 978 90 377 0840 0, publicatiedatum 24-10-2017

Zorg en ondersteuning in Nederland: kerncijfers 2016 (onepager). Debbie Verbeek-Oudijk, Lisa Putman en Mirjam de Klerk. ISBN 978 90 377 0851 6, publicatiedatum 17-11-2017

De sociale staat van Nederland 2017 (infographic). Rob Bijl, Jeroen Boelhouwer, Annemarie Wennekers (red.). ISBN 978 90 377 0853 0, publicatiedatum 12-12-2017

Een week in kaart – editie 1 (card stack). Anne Roeters. ISBN 978 90 377 0857 8, publicatiedatum 21-12-2017

Overige publicaties 2017

Burgerperspectieven 2017 | 1 (2017). Paul Dekker, Josje den Ridder en Pepijn van Houwelingen. ISBN 978 90 377 0827 1

Burgerperspectieven 2017 | 2 (2017). Josje den Ridder, Iris Andriessen en Paul Dekker. ISBN 978 90 377 0834 9

Oud worden in Nederland (2017). Redactie: Lotte Vermeij (SCP) en Radboud Engbersen (PLATFORM31). ISBN 978 90 377 0835 6

Burgerperspectieven 2017 | 3 (2017). Josje den Ridder, Paul Dekker en Pepijn van Houwelingen. ISBN 978 90 377 0841 7

Burgerperspectieven 2017 | 4 (2017). Paul Dekker en Pepijn van Houwelingen. ISBN 978 90 377 0854 7

Werkprogramma

Het Sociaal en Cultureel Planbureau stelt jaarlijks zijn Werkprogramma vast. De tekst van het lopende programma is te vinden op de website van het SCP: www.scp.nl.

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

> Retouradres Postbus 90801 2509 LV Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 1 A
2513 AA S GRAVENHAGE

Postbus 90801
2509 LV Den Haag
Parnassusplein 5
T 070 333 44 44
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie
2018-0000151048

Datum 7 september 2018
Betreft Breed offensief om meer mensen met een beperking aan werk te helpen

Werk is voor veel mensen een ontzettend belangrijk deel van hun leven. Het biedt bestaanszekerheid, versterkt het sociale netwerk en vergroot het gevoel van eigenwaarde. Het deed mij dan ook veel toen ik begreep dat meer dan de helft van de mensen met een arbeidsbeperking geen werk heeft. Zeker mensen die al voor veel meer zaken in het leven moeten knokken, gun ik een eerlijke kans op een baan. En na alle gesprekken die ik met werkgevers heb gevoerd durf ik wel te stellen dat het een grote meerwaarde heeft om mensen in dienst te hebben met verschillende achtergronden en ook met beperkingen.

Vanuit deze inzichten ben ik nu bijna een jaar aan het werk. Ik heb het afgelopen jaar vele gesprekken gevoerd overal in het land. Op verschillende werkplekken, bij gemeenten, sociale werkplaatsen, grote en kleine bedrijven. Ook uw Kamer is erop uit geweest en heeft een hoorzitting gehouden waarin heel scherp duidelijk werd welke knelpunten er zijn waardoor zoveel mensen nu langs de kant staan.

Vanuit die drijfveren ben ik, in samenspraak met uw Kamer, bezig geweest met het uitwerken van een simpelere regeling zodat het voor werkgevers makkelijker wordt om mensen met een arbeidsbeperking aan te nemen. En vanuit die drijfveren ben ik breder in kaart gaan brengen waar knelpunten zitten en ben ik op zoek gegaan naar maatregelen die daarbij horen om te zorgen dat mensen in hun dagelijks leven bij het zoeken naar werk worden geholpen.

Op 27 maart jl. stuurde ik u mijn hoofdlijnennotitie loondispensatie Participatiewet (Kamerstukken II, 34 352, nr. 98). Hierin zette ik in grote lijnen uiteen hoe ik het kabinetsvoornemen om loondispensatie in te voeren in de Participatiewet wilde vormgeven. Op 26 april heb ik uitgebreid met uw Kamer gedebatteerd over mijn notitie en heeft uw Kamer een viertal moties aangenomen waarin zij mij opriep om een aantal onderdelen nader te onderzoeken en de uitkomsten te betrekken bij de verdere uitwerking. Dit heb ik afgelopen maanden gedaan. De conclusies die ik daaruit trek, is dat het invoeren van loondispensatie in de Participatiewet niet de gewenste vereenvoudiging brengt. Daarom zet ik in op een breed offensief voor vereenvoudiging en meer werk voor mensen met een arbeidsbeperking zonder loondispensatie in de Participatiewet.

Met deze brief informeer ik u over de afwegingen om niet verder door te gaan met het uitwerken van loondispensatie en over het brede offensief om tot meer banen te komen. De kern van dit offensief:

- Het bestaande instrument loonkostensubsidie wordt verbeterd en vereenvoudigd;

- Werken met loonkostensubsidie moet lonen, ook voor mensen die in deeltijd werken;
- De matching tussen werkgevers en werknemers krijgt een extra impuls;
- De regels rond banenafspraak en quotum moeten eenvoudiger worden;
- De Wajongregels worden logischer en stimuleren mensen om te gaan studeren of meer te werken;
- Beschut werk krijgt een extra impuls.

Ontwikkelingen en doel
Uit de discussie van het afgelopen jaar kwam duidelijk naar voren dat het doel, meer mensen met een arbeidsbeperking aan het werk helpen, breed gedeeld wordt. Veel mensen willen zich hiervoor inzetten. Er is ook al veel gedaan. Vanaf 2015 zijn met de Participatiewet en de Wet banenafspraak en quotum arbeidsbeperkten kaders gesteld om mensen met arbeidsbeperkingen aan werk te helpen. Dit is een proces van lange adem, waarbij steeds gekeken moet worden of we op de goede weg zijn. Met mijn brief van 2 juli 2018 (Kamerstukken II, 34 352, nr. 113) heb ik uw Kamer de resultaten van de banenafspraak eind 2017 (de drie-meting) gemeld. De resultaten laten zien dat werkgevers eind 2017 in totaal 36.904 extra banen ten opzichte van de nulmeting hebben gerealiseerd voor mensen met een arbeidsbeperking. Hoewel de overheidswerkgevers nog een inhaalslag moeten maken is de doelstelling van de banenafspraak over 2017 als geheel gehaald en hebben meer mensen met een arbeidsbeperking een plek op de reguliere arbeidsmarkt gevonden. Onder hen ook mensen uit de doelgroep van de Participatiewet.

De ontwikkeling van beschut werk verloopt steeds beter en laat na een moeizaam begin nu een stijgende lijn zien. Op 31 maart 2018 werkten 1.465 mensen op een beschut werkplek. Dit is een stijging met 24% ten opzichte van het totaal aantal mensen dat eind december 2017 op een beschut werkplek werkte (1.184 mensen). Eind 2016 waren dit er nog maar 313.

Maar de andere kant van het verhaal is dat nog steeds ruim de helft van de mensen uit de doelgroep banenafspraak niet aan het werk is. Meer dan de helft van de mensen die niet zelfstandig in staat zijn het wettelijk minimumloon te verdienen heeft nu geen baan. Zonder ondersteuning komen zij niet vanzelf aan het werk. Daarnaast is (meer) werken bij het huidige instrument loonkostensubsidie niet lonend wanneer mensen in deeltijd werken. Uit de onderzoeken die ik uw Kamer tegelijk met de drie-meting gestuurd heb, blijkt dat er nog veel potentie is om banen te realiseren en dat we in den brede moeten inzetten op het verhogen van de kans op duurzame banen voor mensen uit de doelgroep banenafspraak. En ondanks de stijgende lijn bij beschut werk lopen de resultaten nog achter op de aantallen uit de ministeriële regeling, die uitgaan van 4.600 beschut werkplekken eind 2018. Dit moet dus echt nog beter.

Gesprekken met betrokken partijen
Ik vind het van belang de overwegingen van alle betrokken partijen en belanghebbenden goed te kennen. Uw Kamer heeft mij, onder meer via de motie van de leden Raemakers en Nijkerken-de Haan (Kamerstukken II, 34 352, nr. 103), ook verzocht om over de uitwerking van loondispensatie met alle betrokkenen in gesprek te gaan, daarbij praktijktafels te organiseren, en te onderzoeken hoe tegemoet gekomen kan worden aan de bezwaren die in de hoorzitting naar voren zijn gekomen. Ik heb gesprekken gevoerd met gemeenten, sociale partners, cliëntenorganisaties, het College voor de rechten van de mens en ervaringsdeskundigen, georganiseerd in de stichting Wij staan op!. Ook zijn

praktijktafels georganiseerd. Vele mensen hebben met mij meegedacht door brieven te sturen. Ik ben erkentelijk voor alle betrokkenheid en input.

In de vele gesprekken die ik de afgelopen maanden gevoerd heb, is mij gebleken dat iedereen achter het doel staat om meer mensen met een arbeidsbeperking aan het werk te helpen. En ook voor de weg daar naartoe – het gemakkelijker maken voor werkgevers om mensen met een beperking in dienst te nemen – is brede steun. Ook uw Kamer heeft hier aandacht voor gevraagd (onder meer in de motie van het lid Van Brenk, Kamerstukken II, 34 352, nr. 106). Hier wil ik dan ook onverminderd op inzetten. Ik heb echter ook gezien dat er veel zorgen zijn bij het instrument loondispensatie en dat het debat gepolariseerd dreigt te worden. En dat terwijl we iedereen nodig hebben om gezamenlijk de schouders eronder te zetten om deze complexe opgave mogelijk te maken.

Van het begin af aan heb ik gezegd dat het voor de mensen om wie het gaat niet moeilijker moet worden. Alle betrokken partijen met wie ik heb gesproken, hebben het belang hiervan aangegeven en ook uw Kamer heeft zich hiertegen uitgesproken (motie van de leden Peters en Bruins, Kamerstukken II, 34 352, nr. 105). Uit mijn verkenning is gebleken dat het niet lukt om loondispensatie in de Participatiewet in te voeren zonder dat sprake is van zwaardere administratieve lasten voor de werknemers die het betreft. Gemeenten hebben aangegeven dat invoering van loondispensatie in de Participatiewet ook voor hen een aanzienlijke verzwaring van de uitvoeringslast tot gevolg heeft en een lange implementatieperiode kent. En bij de uitwerking is gebleken dat de beoogde versimpeling voor werkgevers ook lastig te realiseren is. Kortom, het lukt niet om dit in te voeren op een manier die het voor iederéén simpeler en beter maakt. Daarmee constateer ik dat er geen draagvlak is voor deze verandering en dat invoering niet het effect zou hebben dat ik ermee beoog: meer mensen aan het werk door een eenvoudigere regeling.

Noodzaak van een breed offensief
Ik kies er daarom nu voor om het doel – mensen met een beperking aan het werk helpen – langs een andere weg te bereiken. Hier zet ik vol op in met een breed offensief. Op basis van de hoorzitting met experts in uw Kamer op 18 april jl., en alle gesprekken die ik heb gevoerd met betrokken partijen, is duidelijk geworden dat iedereen ervan doordrongen is dat verbeteringen binnen het huidige systeem mogelijk en nodig zijn. Ik heb er dan ook vertrouwen in dat wij samen met betrokken partijen uit het veld kunnen werken aan dit brede offensief waardoor meer mensen met een arbeidsbeperking duurzaam gaan participeren naar hun mogelijkheden. De onderstaande elementen maken hier in ieder geval onderdeel van uit. Kern van de maatregelen is dat zij erop gericht zijn het eenvoudiger te maken voor werkgevers om mensen met een beperking in dienst te nemen en het aantrekkelijker maken voor mensen met een beperking om (meer) te gaan werken, hetzij in regulier werk, hetzij in beschut werk. Hieronder volgen de voorlopige uitwerkingen. Ik pak dit graag samen met alle partners op.

Vereenvoudiging loonkostensubsidie
Werkgevers moeten met minder rompslomp iemand met loonkostensubsidie kunnen aannemen. De verschillende werkwijzen van gemeenten bij de toepassing van dit instrument maken het voor werkgevers complex om mensen met een beperking in dienst te nemen. Dat wil ik oplossen.

Een voorbeeld van de complexiteit die werkgevers ervaren is de loonwaardebepaling, op basis waarvan wordt vastgesteld hoe hoog de

loonkostensubsidie is die de werkgever krijgt van de gemeente ter compensatie voor de verminderde productiviteit van zijn werknemer. Er zijn nu verschillende methodieken in gebruik, wat het voor werkgevers lastig maakt om inzicht te krijgen hoe de loonwaarde tot stand komt, zeker als werkgevers in meerdere regio's opereren. Het is veel logischer om te komen tot één landelijke standaardmethodiek voor de loonwaardebepaling waar alle betrokken partijen vertrouwen in hebben. De uitvoering blijft dan decentraal: gemeenten maken zelf afspraken met professionals in hun regio die de loonwaardebepaling daadwerkelijk doen. Maar we creëren wel duidelijkheid over de manier waarop de loonwaarde wordt gemeten en inzichtelijk wordt gemaakt voor de werkgever.

Een tweede voorbeeld is de toekenning van loonkostensubsidie en de uitbetaling ervan. Ik wil helderdere afspraken maken over de manier waarop loonkostensubsidie wordt verstrekt en de wijze waarop deze tot uitbetaling komt. Dit zorgt ervoor dat een werkgever beter weet waar hij aan toe is als hij iemand met een verminderde loonwaarde in dienst wil nemen. Ik wil deze vereenvoudigingen samen met gemeenten en andere betrokken partijen nader uitwerken.

Werken moet lonen
Een belangrijk uitgangspunt voor het kabinet is dat werken moet lonen voor mensen met een arbeidsbeperking die gaan werken vanuit de uitkering. Ook uw Kamer heeft duidelijk gemaakt dat zij het belangrijk vindt dat mensen beloond kunnen worden als zij (meer) gaan werken (moties van de leden Nijkerken-de Haan en Peters, Kamerstukken II, 34 352, nr. 104 en van de leden Bruins en Raemakers, Kamerstukken II, 34 352, nr. 107). Dit is nu met het huidige instrument loonkostensubsidie niet altijd het geval, doordat arbeidsinkomsten één-op-één worden verrekend met de Participatiewetuitkering. Daarom denk ik aan een vrijlating van arbeidsinkomsten voor mensen die vanuit de Participatiewet gaan werken met loonkostensubsidie, vergelijkbaar met de vrijlatingsregeling die we reeds kennen voor mensen met een medische urenbeperking. Hierdoor behouden mensen met een beperking die in deeltijd werken een deel van hun inkomsten uit arbeid, waardoor (meer) werken, anders dan nu, altijd gaat lonen. Eenvoud en eenduidigheid voor mensen en voor de uitvoering staan hierbij voorop.

De matching een extra impuls geven in de regionale arbeidsmarkt
Vereenvoudiging en harmonisatie van de regels rondom de loonkostensubsidie maken het voor werkgevers gemakkelijker om banen aan te bieden. Daarnaast moeten werkgevers en werkzoekenden elkaar veel beter weten te vinden in de arbeidsmarktregio's. Belangrijke randvoorwaarde is dat UWV en gemeenten in elke arbeidsmarktregio zorgen voor één herkenbaar, gezamenlijk, publiek aanspreekpunt voor werkgevers. Ook private partijen kunnen zich daarbij aansluiten. Randvoorwaarde om meer mensen aan het werk te krijgen is bovendien dat gemeenten en UWV hun werkzoekenden veel meer en beter inzichtelijk maken op het regionale Werkgeversservicepunt, ook voor werkgevers en private arbeidsbemiddelaars. Ik zal dan ook dit najaar nog komen met concrete plannen om te stimuleren dat er een herkenbaar werkgeversservicepunt komt in de regio dat de matching tussen werkzoekenden en werkgevers beter van de grond moet krijgen.

Het kabinet is in gesprek met betrokken partijen (werkgevers, gemeenten, UWV en MBO Raad) om de kans die de krappe arbeidsmarkt biedt te grijpen voor een extra, gezamenlijke impuls om meer mensen te laten participeren. Hiermee

helpen partijen werkgevers aan extra krachten, én werkzoekenden aan werk, ook mensen met een arbeidsbeperking. Zo zijn er afspraken gemaakt om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in de zorg aan de slag te helpen**.** Vanuit de Rijksoverheid ondersteunen wij deze impuls.

Vereenvoudiging Wet banenafspraak en quotum arbeidsbeperkten
Ik constateer dat er nog altijd knelpunten zijn in de Wet banenafspraak en quotum arbeidsbeperkten. Zo is het nog steeds niet mogelijk om de inkoop van diensten correct mee te tellen bij de quotumregeling. Ook is het meetellen van inleenverbanden tijdens de quotumregeling (via de inleenadministratie) bewerkelijk. Daarom wil ik naar een eenvoudiger systeem waarmee werkgevers meer mogelijkheden krijgen om extra banen te realiseren voor de doelgroep en waarmee we tegelijkertijd de administratieve lasten verminderen. Het moet mogelijk worden dat banen via inkoop van diensten meetellen bij de inkopende werkgever en de inleenadministratie zou overbodig moeten worden. Bovendien wil ik werkgevers belonen die méér dan het afgesproken aantal mensen met een arbeidsbeperking in dienst nemen. Dit zal werkgevers nog meer motiveren om mensen met een arbeidsbeperking een plek te geven op de arbeidsmarkt.

Vereenvoudiging Wajong
Uit de beleidsdoorlichting Wajong blijkt dat de Wajong, met drie verschillende regelingen en verschillen in rechten en plichten tussen deze regelingen, complex is geworden. Heel veel mensen geven aan dat zij bang zijn een stap naar werk te maken omdat zij angst hebben dan geen terugvaloptie meer te hebben. Ik wil een begrijpelijke regeling, waarbij werken lonend is, waarbij mensen die gaan studeren er niet op achteruit gaan en mensen niet langer bang hoeven te zijn dat ze hun uitkeringsrecht verliezen als ze gaan werken. Zodat Wajongers die nu ongewild langs de kant staan, betere mogelijkheden krijgen om te werken of te studeren. Daarom heb ik met de kabinetsreactie op de beleidsdoorlichting een pakket aan maatregelen aangekondigd (Kamerstukken II, 30 982, nr. 40). Dit pakket zal, naast een voorstel voor een eenduidige en uitlegbare inkomensondersteuning, ook maatregelen bevatten om belemmeringen weg te nemen om te gaan werken en Wajongers te stimuleren om zich te blijven ontwikkelen via studie of opleiding. Met een individuele garantieregeling kunnen individuele negatieve effecten vanwege de harmonisatie (die nodig is om de complexe huidige regelingen te vereenvoudigen) worden vermeden. Daarnaast trekt het kabinet extra middelen uit voor UWV om Wajongers te ondersteunen in het vinden en behouden van werk.

Extra impuls beschut werk
De verschillen tussen gemeenten in de mate waarin zij beschut werkplekken organiseren zijn enorm. Sommige gemeenten, zoals Den Haag, Den Bosch en Almere hebben nu al meer positieve adviezen beschut werk ontvangen dan het aantal beschutte werkplekken uit de Ministeriële Regeling voor 2018. Andere gemeenten blijven nog ver achter. Dit wijst erop dat er nog veel te winnen is. Daarbij kan de infrastructuur en expertise van de sociale werkvoorziening een belangrijke rol vervullen.

Samen met de Programmaraad voer ik het project "Beschut werk: leren van elkaar" uit. In dat kader worden, naast de mogelijkheid van één-op-één-ondersteuning van gemeenten aan elkaar, intervisiebijeenkomsten en regionale bijeenkomsten georganiseerd voor gemeenten. Deze bijeenkomsten zijn gericht op kennisoverdracht en uitwisseling van ervaringen en werkwijzen. In aanvulling hierop worden specifieke bijeenkomsten georganiseerd voor instellingen in de

geestelijke gezondheidszorg, de verstandelijke gehandicaptenzorg en voor scholen voor voortgezet speciaal onderwijs en praktijkonderwijs om hen te wijzen op de mogelijkheden van beschut werk voor hun doelgroep.

Met het project "Simpel switchen in de participatieketen" bekijk ik waar zich belemmeringen voordoen voor mensen om te switchen tussen verschillende vormen van (arbeids)participatie. Eén van de elementen daarin is de relatie tussen arbeidsmatige dagbesteding en betaald werk, waaronder beschut werk. Ik vind het belangrijk dat mensen de ruimte krijgen om zich te ontwikkelen en dat ze zich veilig voelen om een stap te maken als dat kan, bijvoorbeeld van dagbesteding naar beschut werk, of van beschut werk naar een reguliere baan in het kader van de banenafspraak. Net zo belangrijk is het dat mensen kunnen terugvallen op beschut werk als het niet blijkt te lukken in een reguliere baan. Beschut werk moet er zijn voor iedereen die het structureel of tijdelijk nodig heeft.

Tot slot is de wettelijke evaluatie van beschut werk gestart. Naast cijfermatig inzicht zal dit onderzoek informatie opleveren over het gehele uitvoeringsproces van beschut werk, waaronder de samenwerking tussen betrokken actoren (gemeenten, UWV, werkgevers) en de criteria om voor beschut werk in aanmerking te komen.

Verdere proces
Over deze en andere voorstellen, die ook in de gesprekken die ik heb gevoerd naar voren kwamen, ga ik de komende periode in overleg met alle betrokkenen. Daarbij zijn de in deze brief weergegeven uitgangspunten voor mij leidend. Ik nodig alle betrokken partijen uit om mee te praten en inbreng te leveren. Daarbij noem ik zeker ook de mensen met beperkingen die het betreft en cliëntenorganisaties, dit volgens het principe "nothing about us, without us". Eén ding staat voor mij voorop: de bijdrage aan een inclusieve arbeidsmarkt waar mensen naar hun mogelijkheden meedoen. Nog voor de begrotingsbehandeling ontvangt u de uitwerking van mijn voorstellen.

De Staatssecretaris van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid,

T. van Ark

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

> Retouradres Postbus 90801 2509 LV Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 1 A
2513 AA S GRAVENHAGE

Postbus 90801
2509 LV Den Haag
Parnassusplein 5
T 070 333 44 44
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie
2018-0000150513

Datum 10 september 2018
Betreft Rapport SCP "Van sociale werkvoorziening naar participatiewet"

Op 6 september jl. heeft de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid verzocht om een reactie op het rapport van het SCP 'Van sociale werkvoorziening naar de Participatiewet. Hoe is het de mensen op de Wsw-wachtlijst vergaan?' dat op 5 september verscheen. Met deze brief voldoe ik aan dit verzoek.

Met de Participatiewet streeft het kabinet ernaar meer mensen met arbeidsvermogen, zonder en met een arbeidsbeperking, aan het werk te krijgen bij voorkeur bij reguliere werkgevers. Om zicht te krijgen op de effecten van deze verandering is in de Participatiewet een evaluatiebepaling opgenomen (artikel 84 Participatiewet). Ik vind het belangrijk om hierbij de effecten voor alle groepen in samenhang en over een substantiële tijdsperiode te bekijken. De evaluatie van de Participatiewet die eind 2019 gereed zal zijn, richt zich dan ook op alle doelgroepen en op de periode 2015-2018. Het rapport van het SCP dat nu voorligt, gaat over een beperkte groep, namelijk de 11.000 mensen die eind 2014 op de Wsw-wachtlijst stonden. Eind juni 2018 waren er 449.000 bijstandsontvangers (tot de AOW-leeftijd). Ook gaat het om een beperkte periode (2015-2016). Het is één van de bouwstenen in deze evaluatie.

Naast dit rapport liggen er op dit moment nog een aantal bouwstenen voor deze evaluatie waarvan de belangrijkste zijn: de ervaringsonderzoeken onder gemeenten, cliënten en werkgevers en het onderzoek van SEO naar de jonggehandicapten onder de Pwet.[1]

Uit de al beschikbare bouwstenen komt een divers beeld naar voren als het gaat om de effecten van de Participatiewet. Zo bleek uit het SEO-onderzoek van begin 2018 dat 18 jarige jonggehandicapte schoolverlaters vaker een baan vonden dan voor de invoering van de Participatiewet. Zij kiezen ook vaker voor een (MBO)vervolgopleiding, waardoor zij weinig beroep doen op de bijstand. Uit de ervaringsonderzoeken komt naar voren dat na een wat aarzelende start de gemeenten geïnvesteerd hebben in het op orde krijgen van de processen en het investeren in kennis van de nieuwe doelgroep. Daarmee zijn de gemeenten inmiddels goed op stoom in de uitvoering. Dit is terug te zien in het stijgend aantal voorzieningen dat wordt geboden aan mensen met een arbeidsbeperking, zoals loonkostensubsidie. Het aantal personen met loonkostensubsidie is gestegen van 1.230 eind 2015 naar 13.870 eind juni 2018.[2] In toenemende mate komen mensen vanuit de gemeentelijke doelgroep via de banenafspraak aan het werk.

[1] SEO (2018) Jonggehandicapten onder de Participatiewet.
[2] CBS, Statline Re-integratie, aantal voorzieningen naar type en regio.

Eind eerste kwartaal 2018 waren dat er bijna 24 duizend. Dat is 11.000 meer dan een jaar eerder.

Het SCP-rapport richt zich op de gevolgen van de Participatiewet voor de mensen die eind december 2014 op de wachtlijst stonden voor de WSW. Het SCP geeft aan dat deze groep vergelijkbaar is met de doelgroep die voorheen in aanmerking zou zijn gekomen voor instroom in de Wsw. Het gaat om ruim 11.000 personen waarvan ruim de helft met een bijstandsuitkering en circa 20 procent een Wajong-uitkering. In dit onderzoek zien we voor deze groep geen positief effect van de Participatiewet. Uit het onderzoek blijkt dat de baankans en de kans op duurzaam werk van deze groep in de twee jaren na invoering van de Participatiewet kleiner is dan die van eerdere cohorten van wachtlijsters. Ook de uitkeringsafhankelijkheid steeg.

Hoewel dit geen wenselijke ontwikkeling is, is dit resultaat verklaarbaar omdat het hebben van een Wsw-indicatie voor mensen op de wachtlijst de facto leidde tot een hogere baanzekerheid. Uit het SCP-rapport blijkt dan ook dat vóór de invoering van de Participatiewet de Wsw ervoor zorgde dat de baankansen van bijstandsontvangers met Wsw-indicatie beduidend hoger lag dan van degenen zonder indicatie (rond de 50 procent resp. bijna 30 procent).

Daartegenover staat dat de Wsw-wachtlijsters nu in het doelgroepenregister van de banenafspraak staan en deels ook in aanmerking kunnen komen voor een beschutte werkplek. Met de realisatie van de banenspraak gaat het goed. Alle werkgevers samen hebben eind 2017 ruimschoots meer banen voor mensen met een arbeidsbeperking gemaakt dan afgesproken. Ik zie dan ook dat het aantal mensen met een arbeidsbeperking dat aan de slag is onder de banenafspraak of beschut werk harder groeit dan de daling van het aantal mensen werkzaam in de Wsw. Eind 2017 waren er in de Wsw, banenafspraak en beschut samen 149 duizend mensen aan de slag. Dit zijn er 13 duizend meer dan eind 2015.[3] Overall is dit dus een positieve ontwikkeling voor mensen met een arbeidsbeperking.

Deze groei zit voornamelijk in banen bij reguliere werkgevers. Dat is ook de intentie van de Participatiewet. Een neveneffect van deze omslag is wel dat banen bij reguliere werkgevers vaak wat flexibeler en dus minder duurzaam van aard zijn dan de Wsw. SCP geeft aan dat een mogelijke verklaring hiervoor deels ligt in de algemene stijging van het aandeel werkenden in flexibele banen. Ook blijkt uit het onderzoek naar de duurzaamheid van werk binnen de banenafspraak van het UWV dat mensen uit de doelgroep in een nieuwe baan vaak beginnen met een tijdelijk contract, net als werknemers die niet onder de doelgroep vallen.[4] Daarnaast zullen de Wajongers van de Wsw-wachtlijst die regulier aan de slag gaan vaak met loondispensatie werken. Daarbij zullen zij dus vaak nog een aanvullende Wajonguitkering ontvangen zoals ook vóór de Participatiewet al het geval was. Het gegeven dat de Wajongers vanuit de wachtlijsters regulier aan de slag gaan in plaats van in de Wsw verklaart dus ook een stijging van de uitkeringsafhankelijkheid.

Niet iedereen met een arbeidsbeperking kan aan de slag bij een reguliere werkgever. Meer dan de helft van de mensen die eind 2014 op de Wsw-wachtlijst

[3] Eind 2017 waren er 98.824 mensen aan de slag binnen de banenafspraak (UWV: factsheet banenafspraak Vierde kwartaal 2017), 1.184 mensen werkten met een advies beschut werk (UWV, rapportage beschut werk Vierde kwartaal 2017) en 49.078 mensen werkten beschut binnen de Wsw (Panteia, Wsw-Statistiek 2017, jaarrapport).
[4] UWV (2018) Duurzaamheid van werk binnen de banenafspraak.

stonden heeft behoefte aan een beschutte werkplek.[5] De realisatie van beschutte werkplekken kwam de eerste twee jaar van de Participatiewet, de periode waarop het onderzoek ziet, slechts langzaam op gang. Vanaf 2017 is daarom voor gemeenten de verplichting ingevoerd om een beschut werkplek te bieden aan alle personen met een positief advies beschut werk van UWV tot het aantal dat is vastgelegd in de ministeriële regeling. We zien dan ook met ingang van 2017 een duidelijke groei in het aantal gerealiseerde plekken. Ik heb daarnaast de gemeenten meerdere malen er op gewezen dat mensen die op de wachtlijst Wsw stonden en die geen advies begeleid werken hadden zonder verder onderzoek een advies beschut werken kunnen ontvangen van het UWV. Recentelijk heb ik nog via de Verzamelbrief van mei dit jaar gemeenten opgeroepen de WSW-wachtlijsters actief te benaderen en indien passend voor deze mensen een beschutte werkplek te organiseren. Dit zou voor een groot deel van deze groep perspectief op werk kunnen bieden.

Samenvattend, het SCP-rapport is een rapport dat ziet op een deel van de mensen met een arbeidsbeperking en een beperkte periode. We moeten waken voor het doen van algemene uitspraken over de Participatiewet op basis van een versnipperd en nog onvolledig beeld. Zoals het SCP zelf ook aangeeft: "Deze meting betreft alleen de eerste twee jaren na de invoering van de Participatiewet en ook alleen de Wsw-doelgroep. De Participatiewet betreft werk in uitvoering: gemeenten kregen te maken met nieuwe verantwoordelijkheden, doelgroepen en werkprocessen."
Dit neemt niet weg dat het hier gaat om een kwetsbare groep die aandacht verdient. In het eind 2019 te verschijnen eindrapport van de evaluatie Participatiewet zullen de cijfers over de arbeidsdeelname en uitkeringsafhankelijkheid van de verschillende groepen worden geactualiseerd, waaronder deze groep. We zien nu al op grond van de tussenrapportages dat de effecten verschillen voor verschillende groepen. Een echte uitspraak over de effecten van de Participatiewet kan daarom pas eind 2019 worden gedaan als de effecten voor alle doelgroepen over een substantiële periode beschikbaar zijn.

Het bovenstaande laat onverlet dat ik vind dat de re-integratie van mensen met een arbeidsbeperking vanuit de Participatiewet en Wajong nog beter kan. Ruim de helft van de mensen uit de doelgroep banenafspraak is niet aan het werk. In mijn brief van 7 september jl. aan uw Kamer heb ik een breed offensief aangekondigd om het doel – meer mensen met een beperking aan het werk helpen – te bereiken. Kern van dit offensief is dat het voor werkgevers eenvoudiger wordt om mensen met een beperking in dienst te nemen, en voor mensen met een beperking aantrekkelijker om (meer) te gaan werken, hetzij in regulier werk, hetzij in beschut werk. De onderstaande acties maken in ieder geval deel uit van dit offensief:

- Het bestaande instrument loonkostensubsidie wordt verbeterd en vereenvoudigd;
- Werken met loonkostensubsidie moet lonen, ook voor mensen die in deeltijd werken;
- De matching tussen werkgevers en werknemers krijgt een extra impuls;
- De regels rond banenafspraak en quotum moeten eenvoudiger worden;
- De Wajongregels worden logischer en stimuleren mensen om te gaan studeren of meer te werken;
- Beschut werk krijgt een extra impuls.

[5] Zij hadden geen advies begeleid werken (Panteia 2015, Jaarrapport Wsw-statistiek 2014).

Ik nodig alle betrokken partijen uit om mee te praten en inbreng te leveren. Eén ding staat voor mij voorop: de bijdrage aan een inclusieve arbeidsmarkt waar mensen naar hun mogelijkheden meedoen. Voor de begrotingsbehandeling ontvangt u de uitwerking van mijn voorstellen.

Datum
10 september 2018

Onze referentie
2018-0000150513

De Staatssecretaris van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid,

T. van Ark

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Beantwoording artikel 45 vragen ChristenUnie over droogte in de zomer van 2018
portefeuillehouder	Ed Anker
informant	Heideveld, Mark (2555)
medeopstellers	
afdeling	Wijk en Beheermanagement
bijlagen	Voorstel: Informatienota beantwoording artikel 45 vragen ChristenUnie over droogte Bijlage: ChristenUnie - Droogte

Voorgesteld besluit raad

Wij stellen u voor kennis te nemen van:
De beantwoording van de door de CU gestelde artikel 45 vragen over droogte in de zomer van 2018.

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 15 oktober 2018

Onderwerp	Beantwoording artikel 45 vragen droogte zomer 2018
Versienummer	V3.0

Portefeuillehouder E. Anker

Informant M. Heideveld
Afdeling Wijk- en beheermanagement/EC en Kernteam Klimaatadaptatie
Telefoon 038 498 2555
Email M.Heideveld@zwolle.nl

Bijlagen 1. Raadsvragen CU droogte zomer 2018

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

De beantwoording van de door de CU gestelde artikel 45 vragen over droogte in de zomer van 2018.

Inleiding
De CU-fractie heeft artikel 45 vragen gesteld over droogte in de zomer van 2018. Met deze informatienota informeren we u en geven antwoord op de gestelde vragen.

Kernboodschap droogte
Volgens het KNMI gaat de zomer van 2018 de boeken in als de warmste zomer in ruim drie eeuwen. De zomer was een van de droogste zomers sinds 1906.

Als gevolg van ingrijpen door Rijkswaterstaat en de waterschappen (verantwoordelijk voor het waterbeheer) hebben we in Zwolle geen extreem lage (grond)waterstanden gehad. Dit in tegenstelling tot de hoge zandgronden in Oost- en Zuid-Nederland waar geen wateraanvoer mogelijk is en sprake is van lage grondwaterstanden en droogval van watergangen.

Hieronder geven we antwoord op de vragen van de CU:
1. Heeft het college een beeld bij de financiële en milieu-gerelateerde gevolgen van de extreem hete en droge zomer van 2018?

Antwoord:
Beperkt.

Onduidelijk is wat de gevolgen zijn van de extreem hete en droge zomer van 2018 voor het openbare groen. Jonge aanplant (bomen en struiken) is afgelopen zomer vaker voorzien van water. Daar staat tegenover dat er minder gemaaid is doordat het gras was verdord. Beide activiteiten worden uitgevoerd door ROVA.

Pas komend voorjaar weten we wat de gevolgen zijn voor het gemeentelijk groenbestand. Het is afwachten of de houtige gewassen (o.a. bomen) tijdig bladknoppen hebben gevormd tijdens de periode van droogte/hitte. Uit de bladknoppen moeten volgend voorjaar de nieuwe bladeren ontluiken.

Door de droogte/hitte was het noodzakelijk om de populieren aan de Schellerenkweg te kappen. Het effect van de hitte op de populieren was dat deze meer water verdampten dan dat ze konden opnemen. Daardoor zijn ze takken gaan ‘afstoten’ en daarbij zelfs zeer grote gesteltakken, waardoor een gevaarlijke situatie onstond. De kap heeft circa € 55.000,- gekost.

In de maanden juli en augustus is op verschillende locaties, o.a. in de Stadsgracht, Wavinvijver en Park de Wezenlanden blauwalg geconstateerd. In de Agnietenplas en de Schellerdriehoek was sprake van zwemmersjeuk. Helaas is als gevolg van zuurstoftekort vissterfte opgetreden in vijver De Dobbe. Het waterschap en vrijwilligers van de hengelsportvereniging hebben de dode vissen opgeruimd. Het waterschap heeft het zuurstoftekort opgelost door zuurstofrijk water in te laten vanuit de Westerveldse Aa in de waterpartijen van Aa-landen en Holtenbroek.

Ten opzichte van de zomer van 2017 is sprake van een toename van het aantal gevallen van blauwalg in vijvers en de stadsgracht. In Park de Wezenlanden hebben we afgelopen zomer metingen verricht (onderzoek gedaan) om te achterhalen of en zo ja, hoe we in de toekomst blauwalg kunnen beperken. Aanleiding hiervoor is de langdurige periode van blauwalg in de zomer van 2017 in het parkwater. Medio oktober/november verwachten wij het onderzoeksrapport waarna wij in samenspraak met het waterschap bekijken welke maatregelen zinvol zijn om blauwalg in de toekomst te beperken.

2. Welke inzichten heeft het college verkregen, bijvoorbeeld als het gaat om de identificatie van risicogebieden en anderszins?

Antwoord:
Er zijn meer oudere populieren in Zwolle. Een van de inzichten van de extreme warmte/hitte is dat deze bomen zich gevaarlijk kunnen gedragen. Van alle populieren in Zwolle weten we exact de soort en hebben we een goede indicatie van de leeftijd. Door deze twee gegevens te combineren is een goed overzicht ontstaan op welke plekken we soortgelijke problemen kunnen verwachten als op de Schellerenkweg. Een extern bureau dat gespecialiseerd is in het herkennen van ondersoorten van de populier heeft ons geholpen bij het opstellen van een risicoanalyse. Deze analyse zal nog worden vertaald tot een concreet plan van aanpak die begin 2019 wordt opgesteld.

Alle overige bomen gaan in een cyclische keuring (boomveiligheidscontrole) mee. Het ligt niet in de lijn der verwachting dat door die inspectie weer andere inzichten i.r.t. de droogte/hitte worden verkregen.

Door het aanhoudende langdurige mooie weer waren de avonden warm. Tot in de late uurtjes werd optimaal gebruik gemaakt van onze mooie en aantrekkelijke stadsgracht door de watersport/recreatie. Echter de fontein in de stadsgracht (in het verlengde de Stationsweg) hebben we voortijdig moeten verwijderen in verband met verhoogd risico van aanvaring na zonsondergang. De fontein hebben we uit moeten zetten als gevolg van de blauwalg en verspreiding van de blauwalgbacterie via de nevel van de fontein. Door het uitschakelen van de fontein deed de verlichting het niet meer (waren gelijk geschakeld). Komende winter wordt de fontein aangepast en zal de verlichting onafhankelijk werken ten opzichte van de fontein. De aanpassingen voeren wij gelijktijdig uit met het groot onderhoud aan de fontein dat gepland is in 2019.

3. Welke lessen zijn er te trekken als het gaat om het gemeentelijk groenbeheer? Is het ook een overweging om andersoortige gewassen te planten die beter bestand zijn tegen drogere periodes?

Antwoord:
Als gevolg van de hitte verloren bomen/struiken hun bladeren vroegtijdig, waardoor het op bepaalde momenten in de stad wel herfst leek. Op een aantal plekken in de stad is een extra veegronde gedaan teneinde verstopte kolken te voorkomen en daarmee wateroverlast.

Voor wat betreft het gemeentelijk groenbeheer moeten we het komende voorjaar afwachten en bezien wat de gevolgen zijn van de extreem warme zomer van 2018 en daarna bekijken of aanpassingen in de wijze van het groenbeheer of aanplant van ander soortige bomen noodzakelijk is. Zwolle wil graag op kleine schaal experimenteren met exotische/Zuid-Europese bomen. Maar niet meteen op grote schaal, wel om lering uit te kunnen trekken. Verder laten we ons vooralsnog goed informeren. Een belangrijk Zwols criterium voor het selecteren van boomsoorten, is een hoge bijdrage aan de biodiversiteit. Inheemse boomsoorten hebben op dat gebied vaak toch een grotere aantrekkingskracht op het insectenleven.

4. Op welke wijze wordt er samengewerkt met het waterschap bij de te maken keuzes?

Antwoord:
Afgelopen zomer is vanuit de crisisbeheersingsstructuur het Regionaal Operationeel Team (ROT) bijeengenkomen. Het ROT bestaat uit de Veiligheidsregio IJsselland, het waterschap Drents Overijsselse Delta, Rijkswaterstaat, Defensie, provincie Overijssel, Politie, gemeente Zwolle, Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio (GHOR) en de brandweer. Het doel was te verkennen wat er speelt rondom droogte/hitte in onze regio, wat dit betekent voor onze regio en wie wat oppakt. Uitkomst van het overleg was dat er niet direct noodzaak was om in te grijpen. Wel zijn afspraken gemaakt over eenduidige communicatie.

Verder is door de Veiligheidsregio IJsselland, gemeente Zwolle en waterschap Drents Overijsselse Delta gezamenlijk opgetrokken in concrete acties ten aanzien van blauwalg en communicatie hierover naar onze inwoners en gebruikers van het water.

5. Hoever is het college in de voorbereiding van de voor 2019 verplichte klimaatadaptatietest, waar een hittestresstest een onderdeel van is?

Antwoord:
Voor de thema's wateroverlast, hitte en overstromingen zijn zogenaamde stresstesten uitgevoerd. Voor wateroverlast als gevolg van hevige neerslag en overstromingen zijn meerdere scenario's doorgerekend. Voor hitte is een warmtekaart gemaakt waarin duidelijk te zien is welke gebieden in de stad gevoelig zijn voor hitte. De uitkomsten van de stresstesten zijn opgenomen in een kaartverhaal dat digitaal wordt ontsloten (I-report). In een kaartverhaal worden inwoners, bedrijven, ontwikkelaars, woningbouwcorporaties, interne organisatie, etc. stap voor stap meegenomen in de opgave voor de thema's wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen. Verder biedt het kaartverhaal handvatten voor vervolgstappen.

Het maken van het kaartverhaal maakt onderdeel uit van de op te stelen Zwolse Adaptatiestrategie (ZAS) die eind dit jaar wordt opgeleverd.

6. Op welke wijze gaat het college inwoners en bedrijfsleven betrekken bij de voorbereiding en uitkomst van deze testen zodat vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid wordt gewerkt aan oplossingen?

Antwoord:
Met het opstellen van de Zwolse Adaptatiestrategie worden inwoners, bedrijven (parkmanagers ondernemersverenigingen), woningbouwcorporaties, verzekeraars, waterschap, ontwikkelaars, etc. betrokken. Onze stakeholders hebben behoefte aan een instrument (digitaal kaartverhaal/I-report ontsloten via een website) die inzicht geeft in de opgaven en die handelingsperspectief biedt.

Hier hebben we gehoor aan gegeven en we gebruiken de uitkomsten van de stresstesten in lopende projecten (Stationsplein, Assendorp, Voorst, Hessenpoort, etc.), initiatieven vanuit de stad zoals o.a. in de Seringenstraat, Eendrachtstraat, etc. en de op te stellen Omgevingsvisie Zwolle. Tijdens het wijkfestival Zwolle-Zuid zijn de eerste resultaten van de stresstest gepresenteerd in een kaartverhaal (I-report, bekijk hier de versie die in ontwikkeling is) gedeeld met de bezoekers van het festival. Dit leverde positieve reacties op.

Verder hebben we de website klimaatmakers gelanceerd: https://www.zwolle.nl/klimaatadaptatie.

Ook is een Climate Campus opgericht waarin ruim veertig organisaties samenwerken. De Climate Campus is een netwerk gericht op kennisdelen, innovatie en aanjagen van initiatieven. Er zijn in de regio meer dan honderd projecten rondom waterveiligheid en klimaat. Niet alleen overheden zijn hier mee aan de slag, ook particulieren en bedrijven leveren hun aandeel in klimaatadaptatie. Het draait om samenwerking: alleen kun je het niet doen.

Openbaarheid
Deze informatienota is openbaar.

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang	
Kenmerk	49872
Onderwerp	Beantwoording artikel 45 vragen ChristenUnie over droogte in de zomer van 2018

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 16-10-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

Schriftelijke vragen ChristenUnie over lessen naar aanleiding van de recente droogte

De gevolgen van de klimaatverandering worden ook in Zwolle steeds duidelijker.
Eerder dit jaar was er sprake van wateroverlast door heftige regenbuien. En afgelopen zomer was er sprake van langdurige hitte en droogte met soms ingrijpende gevolgen.
Zo moesten de prachtige bomen aan de Schellerenkweg als gevolg van die droogte zelfs gedeeltelijk worden gekapt.
Gelukkig bleef er voldoende drinkwater beschikbaar.
Deze extreme situaties zullen in de toekomst steeds vaker voorkomen. Daarom is het raadzaam als de gemeente, inwoners, landbouw en bedrijfsleven zich daarop voorbereidt.

In Zwolle hebben we sinds kort de Climate campus om goed samen te werken rondom klimaatverandering.
De ChristenUnie is benieuwd welke lessen er getrokken kunnen worden uit de afgelopen periode en stelt het college daarom de volgende vragen:

1. Heeft het college een beeld bij de financiële en milieu-gerelateerde gevolgen van de extreem hete en droge zomer van 2018?
2. Welke inzichten heeft het college verkregen, bijvoorbeeld als het gaat om de identificatie van risicogebieden en anderszins?
3. Welke lessen zijn er te trekken als het gaat om het gemeentelijk groenbeheer? Is het ook een overweging om andersoortige gewassen te planten die beter bestand zijn tegen drogere periodes?
4. Op welke wijze wordt er samengewerkt met het waterschap bij de te maken keuzes?
5. Hoever is het college in de voorbereiding van de voor 2019 verplichte klimaatadapatietest, waar een hittestresstest een onderdeel van is?
6. Op welke wijze gaat het college inwoners en bedrijfsleven betrekken bij de voorbereiding en uitkomst van deze testen zodat er vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid wordt gewerkt aan oplossingen?

Ruben van de Belt en Wietse de Boer
ChristenUnie Zwolle

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Beantwoording artikel 45 vragen PvdA over de Vliegende Vrienden
portefeuillehouder	Monique Schuttenbeld
informant	Tuqan, Iskander (2016)
medeopstellers	
afdeling	Ruimte en Economie
bijlagen	Voorstel: Informatienota beantwoording artikel 45 vragen PvdA over evenement De Vliegende Vrienden Bijlage: Artikel 45 vragen PvdA Vliegende Vrienden

Voorgesteld besluit raad

kennis te nemen van:
De beantwoording van de artikel 45 vragen over De Vliegende Vrienden.

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 30 september 2018

Onderwerp	artikel 45 vragen PvdA over evenement De Vliegende Vrienden
Versienummer	V1.

Portefeuillehouder M. Schuttenbeld

Informant I. Tuqan
Afdeling Ruimte en Economie / OW
Telefoon 038 498 2016
Email I.Tuqan@zwolle.nl

Bijlagen

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

De beantwoording van de artikel 45 vragen over De Vliegende Vrienden.

Datum 30 september 2018

Inleiding
Op 14 september 2018 heeft de PvdA vragen gesteld aan het college over het evenement De Vliegende Vrienden. In deze informatienota vindt u de vragen en de beantwoording daarvan.

Beantwoording vragen
Was de gemeente op de hoogte van de langdurige opbouw van het festival (2 weken) en de overlast die dat voor de omwonenden, gebruikers van het park en de ondernemer met zich mee zou brengen?
De Vliegende Vrienden werd voor de eerste keer in Zwolle georganiseerd en was dus zowel voor de organisatie als de gemeente nieuw.
Bij grootschalige evenementen wordt in een vroeg stadium overleg georganiseerd met de organisatie voor de voorbereiding van de vergunningverlening van het evenement. Dat is nu ook gebeurd. De organisatie wilde gezien de benodigde opbouwtijd voor onder andere het podium een totale afsluiting van het park voor langere tijd. De gemeente heeft, met het oog op het zoveel mogelijk beperken van overlast voor gebruikers, omwonenden en ondernemers, aangegeven een dergelijke volledige afsluiting niet te willen. In goed onderling overleg is daarom een fasering aangebracht in de afsluiting van het park.

Wat zijn de afspraken van de gemeente op het gebied van communicatie hierover met de organisatie van het evenement? En hoe loopt dat in de praktijk? Zijn er al leerpunten uit te trekken voor de gemeente?
De afspraak is dat de organisatie van een evenement zorgt voor de communicatie over het evenement zelf, maar ook afsluitingen, verkeersmaatregelen en toegankelijkheid van de omgeving. Ingeval van een grootschalig evenement is ook de afdeling Communicatie van de gemeente betrokken voor de algemene berichtgeving. Over het algemeen gaat dat goed. Leerpunt voor de gemeente is dat we bij dit soort grootschalige evenementen in de toekomst zullen kiezen voor een gezamenlijke communicatie.

Is er toezicht op hoe er met de natuur en in het bijzonder de bomen wordt omgesprongen? Zijn daar afspraken over gemaakt? Is er sprake van schade?
Er zijn duidelijke afspraken gemaakt over de wijze waarop moet worden omgegaan met de natuur en dus ook met de bomen. Hierop wordt door of namens de gemeente toezicht gehouden. Bij de eindinspectie na het evenement bleek dat het park door de organisatie in goede staat is opgeleverd aan de gemeente. De organisatie van de Vliegende Vrienden is zorgvuldig omgegaan met het park in zijn algemeenheid en ook met de bomen. Er is geen sprake van schade.

Het is een commercieel evenement met kaartjes die tussen de 60 en 160 euro per persoon kosten:
a) Wat zijn de exacte opbrengsten voor de gemeente Zwolle?
De financiële opbrengsten voor de gemeente zijn de legesopbrengsten. Daarnaast heeft de organisatie 200 parkeerplaatsen op de Turfmarkt gehuurd. De opbrengsten van de vergelijkbare periode in 2017 zijn daarvoor doorbelast aan de organisatie. Het gebruik van de Turfmarkt heeft geen invloed gehad voor abonnement- en vergunninghouders. Deze konden normaal parkeren op de Turfmarkt.
b) Wat heeft het evenement de gemeente gekost?
De kosten voor de gemeente betroffen de reguliere ambtelijke inzet voor overleg, voorbereiding vergunningverlening en toezicht en handhaving. Dit is vergelijkbaar met andere grootschalige evenementen zoals het Bevrijdingsfestival of Stratenfestival.

c) Wegen de kosten (incl. de overlast voor de buurt, ondernemer, schade aan de natuur) volgens de gemeente op tegen de baten?
Zwolle zet in op een bruisende stad en wil uitnodigend zijn voor mensen van buiten de stad. Evenementen als de Vliegende Vrienden dragen bij aan een aantrekkelijk aanbod voor Zwollenaren en inwoners uit de regio. Dat bleek ook wel uit de vele positieve reacties. De Vliegende Vrienden is bezocht door vele Zwollenaren en heeft de stad onder de landelijke aandacht gebracht. Wij vinden daarom dat de baten opwegen tegen de kosten.

Volgt er een evaluatie met de gemeente, organisatie, buurtbewoners en betrokken ondernemer van het parkpaviljoen over hoe een mogelijke volgende editie beter kan worden georganiseerd? Kan die evaluatie ook gedeeld worden met de raad?
Ja, er volgt een evaluatie met de organisatie, buurtbewoners en de betrokken ondernemer van het parkpaviljoen. De Raad wordt hierover geïnformeerd.

Openbaarheid
Ja

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang

Kenmerk 50012

Onderwerp Beantwoording artikel 45 vragen PvdA over de Vliegende Vrienden

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 16-10-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

Art. 45 vragen: Evaluatie Vliegende Vrienden
Zwolle, 14 september 2018

Dit weekend – op zaterdag 15 september – vindt in het Wezenlandenpark het evenement Vliegende Vrienden van Amstel plaats. Een evenement waar 40.000 mensen plezier aan zullen beleven. Aan de ene kant vindt de PvdA het natuurlijk erg mooi dat de organisatie voor onze stad kiest om zo'n grootschalig muziekevenement te hosten. Aan de andere kant krijgt de fractie van de PvdA wel érg veel signalen over de keerzijde van dit grootschalige evenement. Het park is al 2 weken grotendeels afgesloten en er is niet goed gecommuniceerd met de buurt. Ook met de horecaondernemer van parkpaviljoen De Wezenlanden zijn geen goede afspraken gemaakt. Door alle werkzaamheden is het paviljoen slecht bereikbaar, lopende afspraken moesten worden afgezegd en ze lopen al twee weken klanten mis door de slechte bereikbaarheid. Ook maken wij ons zorgen over de omgang met de natuur in het park (mogelijke schade aan bomen/boomwortels). De PvdA wil dat er wordt geleerd van deze editie, zodat een mogelijk volgende editie soepeler kan verlopen. Wij stellen daarom de volgende vragen aan het college:

1. Was de gemeente op de hoogte van de langdurige opbouw van het festival (2 weken) en de overlast die dat voor de omwonenden, gebruikers van het park en de ondernemer met zich mee zou brengen?
2. Wat zijn de afspraken van de gemeente op het gebied van communicatie hierover met de organisatie van het evenement? En hoe loopt dat in de praktijk? Zijn er al leerpunten uit te trekken voor de gemeente?
3. Is er toezicht op hoe er met de natuur en in het bijzonder de bomen wordt omgesprongen? Zijn daar afspraken over gemaakt? Is er sprake van schade?
4. Het is een commercieel evenement met kaartjes die tussen de 60 en 160 euro per persoon kosten:
a) Wat zijn de exacte opbrengsten voor de gemeente Zwolle?
b) Wat heeft het evenement de gemeente gekost?
c) Wegen de kosten (incl. de overlast voor de buurt, ondernemer, schade aan de natuur) volgens de gemeente op tegen de baten?
6. Volgt er een evaluatie met de gemeente, organisatie, buurtbewoners en betrokken ondernemer van het parkpaviljoen over hoe een mogelijke volgende editie beter kan worden georganiseerd? Kan die evaluatie ook gedeeld worden met de raad?

Namens de PvdA Zwolle
Patty Wolthof
Selma Hoekstra

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Beantwoording artikel 45 vragen PvdA over Suze Groeneweg en commissie naamgeving
portefeuillehouder	William Dogger
informant	Reijgersberg, Gerard (4125)
medeopstellers	
afdeling	Inwonerszaken
bijlagen	Voorstel: Beantwoording artikel 45 vragen PvdA over Suze Groeneweg en commissie naamgeving Bijlage: Raadsvragen PvdA over Suze Groeneweg

Voorgesteld besluit raad

kennis te nemen van de beantwoording van de vragen die de Partij voor de Arbeid heeft gesteld het over het wijzigen van de Groeneweg in Suze Groeneweg en enkele algemene vragen over (straat)naamgeving en de samenstelling van de commissie naamgeving

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 4 oktober 2018
Kenmerk ZWIZB181004-GR02

Onderwerp	Beantwoording raadsvragen over Suze Groeneweg en commissie naamgeving
Versienummer	V1.0

Portefeuillehouder William Dogger

Informant G.J.L. Reijgersberg
Afdeling Inwonerszaken / ZWIZB
Telefoon 038 498 4125
Email GJL.Reijgersberg@zwolle.nl

Bijlagen Raadsvragen Partij van de Arbeid over Suze Groeneweg ca.

Wij stellen u voor kennis te nemen van:
de beantwoording van de vragen die de Partij voor de Arbeid heeft gesteld over het wijzigen van de Groeneweg in Suze Groeneweg en enkele algemene vragen over (straat)naamgeving en de samenstelling van de commissie naamgeving.

Inleiding:
Het is dit jaar precies 100 jaar geleden dat Suze Groeneweg als eerste vrouw werd gekozen in de Tweede Kamer. Groeneweg was onderwijzeres, feministe en lid van de SDAP. In de Tweede Kamer hield ze zich vooral bezig met onderwijs, drankbestrijding, zuigelingen- en moederschapszorg, en ontwapening. In Zwolle is nog geen straat naar haar vernoemd. We hebben natuurlijk wel de Groeneweg in Zwolle. We willen daarom het college de suggestie doen deze weg om te dopen tot de Suze Groeneweg. Meer dan een suggestie kan dit niet zijn, de raad gaat immers niet over de straatnaamgeving. Daarvoor hebben we de Commissie Naamgeving waarvan de leden door het College benoemd worden. Nu lijkt het erop dat ook in deze commissie nog wel een glazen plafond te doorbreken is. De commissie bestaat alleen maar uit mannen.

Op grond van artikel 45 van het Reglement van Orde heeft de raadsfractie van de Partij van de Arbeid de volgende vragen gesteld, die wij als volgt beantwoorden:

1. ***Wat is (bij benadering) de verhouding tussen het aantal vernoemde mannen en het aantal vernoemde vrouwen?***

Antwoord:
Dit is niet bij benadering aan te geven. Er is geen register waarin over de jaren heen bijvoorbeeld is vermeld hoeveel mannen en hoeveel vrouwen er vernoemd zijn. Het zijn er in elk geval wél beduidend minder dan mannen. Enkele geïsoleerde voorbeelden zijn Marga Klompé (Ittersumerbroek), Maria Curie (Marslanden), Flora Bilderbeek, Hendrina Broekman en Mirjam Chaja van Zwaanenburg (alle 3 Schellerbroek). In Schellerhoek is een kleine buurtje waar ‘sterke vrouwen’ zijn vernoemd (rond de Vrouwenlaan), zoals Zuster van der Kolk, Moeder Lamberta, Mevrouw Stoel en Bep Wiersma. Maar ook het 1e vrouwelijke raadslid in Zwollerkerspel: Aaltje Wagensveld. Een aantal jaren geleden is daar de Nel Banninkstraat aan toegevoegd. En ook in het Veeralleekwartier zijn meerdere vrouwen vernoemd. Vrij recent werden daar de huidige koningin en de 3 prinsessen aan toegevoegd. Maar het algemene beeld is dat er weinig vrouwen zijn vernoemd. Een beeld dat overigens niet substantieel zal afwijken van andere gemeenten.

2. Bent u met ons van mening dat diversiteit in de Commissie Naamgeving kan bijdragen aan diversiteit in straatnamen?

Antwoord:
Nee, het college ziet geen causaal verband tussen de samenstelling van de commissie naamgeving en het benoemen van mannen in straatnamen. Het gaat om de 'verdiensten' van de te benoemen persoon. Daarbij gaat het er niet om of de betreffende persoon man of vrouw is.

Overigens is er met de nieuwe wijk Stadshagen eind jaren '90 voor gekozen om helemaal geen personen te vernoemen. De enige uitzondering daarop is het oostelijk deel van de buurt Breecamp. Daar zijn natuur- en milieubeschermers vernoemd als Jac P Thijsse, Eli Heimans en Van der Goes van Naters. Voor het overige zijn de straatnamen in Stadshagen 1 (Schoonhorst, Milligen, Werkeren en Frankhuis) ontleend aan oude- en middeleeuwse beroepen, oude havezaten, gras- mos- en zeggesoorten, slootplanten, weidevogels en historische landschapselementen. In Stadshagen 2 (Breecamp, Breezicht en Tippe bij de IJssel) wordt dit voortgezet met thema's als 'molens', 'polders' en 'boerenerven/boerderijen'.

3. Bent u bereid in te zetten op meer diversiteit in de Commissie Naamgeving?

Antwoord:
De commissie bestaat uit een voorzitter, 4 ambtelijk deskundigen en 2 burgerleden. De voorzitter is een wethouder die openbare ruimte of een vergelijkbare portefeuille heeft. De ambtelijk deskundigen zijn bijvoorbeeld de directeur van het HCO en de beleidsadviseur Monumentenzorg & Archeologie. Het college heeft er uiteraard geen invloed op of deze functie bekleed wordt door een man of een vrouw.

Voor de burgerleden geldt dat werving via een reguliere vacature op de website en in het plaatselijke huis-aan-huisblad geschiedt. Ook daar heeft het college er geen invloed op of en hoeveel vrouwen reageren op zo'n vacature. Volgens mondelinge mededeling van de secretaris van de commissie naamgeving heeft er sinds 1994 slechts twee keer een vrouwelijke kandidaat gesolliciteerd.

4. Bent u bereid de suggestie om de Groeneweg om te dopen tot de Suze Groeneweg voor te leggen aan de Commissie naamgeving?

Antwoord:
Het college is daar geen voorstander van en voert de volgende argumenten aan tegen de gesuggereerde wijziging van de Groeneweg in Suze Groeneweg:

a) De naam past niet (goed) binnen het thema van de buurt
Binnen de gemeente wordt per wijk, buurt (of deel ervan) een thema toegekend. Binnen dat thema worden dan namen bedacht. Vergelijk de componisten in Holtenbroek, waterlopen in Aa-landen, Nobelprijswinnaars in Berkum of burgemeesters in Gerenlanden.

De Groeneweg bestaat in elk geval al sinds 1801. De Groeneweg is destijds zo genoemd omdat het 'door de groene weiden is aangelegd'. Twee eeuwen geleden werd er nog niet met thema's gewerkt. Aan het eind van de 19e eeuw zijn er in Zwolle meerdere personen vernoemd waaronder Potgieter en Ter Pelkwijk. Daarbij werd voor een 1e kleine uitbreiding in Assendorp gekozen voor:

Willem Bartjens
Nederlandse schoolmeester die lang in Zwolle woonde en les gaf aan de Franse school aan de Praubstraat. Werd beroemd door zijn rekenboek "De Cijfferinghe van Mr. Willem Bartjens".

(familie) van Ittersum
Geslacht dat een grote rol speelde in de stadsgeschiedenis. Roelof, die in 1415 Cele opvolgde en mr. Jan, een vermaard jurist die na 1416 het 3e stadsrecht codificeerde.

(familie) Coets:
Zwolse schilderfamilie uit de 17e / 18e eeuw (Andreas, Pieter en Roelof Coets).

Dirk Jan van der Laen
Zwolse kunstschilder die vaak met Vermeer werd vergeleken. Geboren en overleden in Zwolle.

Joan Cele
Rector van de Latijnse school te Zwolle van 1377 tot 1415 en kerkmusicus in de Sint-Michaëlkerk. Cele was een sleutelfiguur in de beweging van de Moderne Devotie en heeft veel bijgedragen aan de verspreiding van ideeën tot hervorming van kerk, onderwijs en samenleving. Geboren en overleden in Zwolle

Nog wat later zijn enkele vroegere woningbouwverenigingen vernoemd: Blokstraat, Commissiestraat, Eigenhaardstraat, Eendrachtstraat en Lindestraat (naar woningbouwvereniging 'Tilia' = Linde). Ook komen enkele locatie gebonden namen voor zoals: Molenweg: naar een korenmolen die daar vroeger stond en in 1850 werd gesloopt; Spoorstraat: vanwege het uitzicht op het spoor en de spoorbrug; Enkstraat: naar de Assendorper Enk, het oudst bebouwde gedeelte in de buurt en uiteraard Assendorp (-straat, -plein en –dijk): naar de voormalige marke 'Assendorp'.

Rond 1920 werd in Assendorp het eerste echte straatnamenthema vastgesteld: bloemen. De meeste straten in Assendorp zijn naar een bloem vernoemd.

Gelet op bovenstaande zijn er naar de mening van het college onvoldoende aanknopingspunten om inpassing van Suze Groeneweg binnen Assendorp te 'legitimeren'.

b) De straatnaam is feitelijk onjuist

Als de straat wordt vernoemd naar Suze Groeneweg is de straatnaam 'Suze Groeneweg' feitelijk onjuist. Dat suggereert dat de straat is vernoemd naar Suze Goene. Dus formeel moet de straat dan 'Suze Groenwegweg' heten. Een naam die op zijn minst vragen opwerpt.

c) Adreswijziging voor bewoners en bedrijven

Als de 'Groeneweg' wordt gewijzigd in 'Suze Groeneweg' betekent dat een adreswijziging voor bijna 200 bewoners en een aantal bedrijven aan de Groeneweg. Dit veroorzaakt overlast voor hen. En aangezien een echte noodzaak voor wijziging ontbreekt, moet er rekening worden gehouden met bezwaren van de bewoners van de Groeneweg.

d) Historie

Zoals eerder aangegeven bestaat de Groeneweg in elk geval al sinds 1801. Daarmee is de naam Groeneweg een begrip in Assendorp en zou het uit historisch oogpunt niet logisch zijn deze oude naam te wijzigen.

Tenslotte

In de buurt Ittersumerbroek zijn landelijke politici vernoemd zoals Willem Drees, Joop den Uyl en Marga Klompé. Het college is bereid de suggestie van de commissie naamgeving te volgen en door hen te laten onderzoeken of Suze Groeneweg eventueel ingepast kan worden in deze buurt. Omdat Ittersumerbroek al voltooid is, is de verwachting dat het niet mogelijk zal blijken een straat te vernoemen naar Suze Groeneweg maar een andere deel van de openbare ruimte. Bijvoorbeeld een pad, plantsoen of vijver.

Datum 4 oktober 2018
Kenmerk ZWIZB181004-GR02

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang	
Kenmerk	50017
Onderwerp naamgeving	Beantwoording artikel 45 vragen PvdA over Suze Groeneweg en commissie

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 16-10-2018

besluit:

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

Schriftelijke vragen: de Suze Groeneweg

Geacht College,

Het is dit jaar precies 100 jaar geleden dat Suze Groeneweg als eerste vrouw werd gekozen in de Tweede Kamer. Groeneweg was onderwijzeres, feministe en lid van de SDAP. In de Tweede Kamer hield ze zich vooral bezig met onderwijs, drankbestrijding, zuigelingen- en moederschapszorg, en ontwapening. In Zwolle is nog geen straat vernoemd naar haar vernoemd. We hebben natuurlijk wel de Groeneweg in Zwolle. We willen daarom het college de suggestie doen deze weg om te dopen tot de Suze Groeneweg. Meer dan een suggestie kan dit niet zijn, de raad gaat immers niet over de straatnaamgeving. Daarvoor hebben we de Commissie Naamgeving waarvan de leden door het College benoemd worden. Nu lijkt het erop dat ook in deze commissie nog wel een glazen plafond te doorbreken is. De commissie bestaat alleen maar uit mannen. We hebben daarom de volgende vragen aan het college

1. Wat is (bij benadering) de verhouding tussen het aantal vernoemde mannen en het aantal vernoemde vrouwen?
2. Bent u met ons van mening dat diversiteit in de Commissie Naamgeving kan bijdragen aan diversiteit in straatnamen?
3. Bent u bereid in te zetten op meer diversiteit in de Commissie Naamgeving?
4. Bent u bereid de suggestie om de Groeneweg om te dopen tot de Suze Groeneweg voor te leggen aan de Commissie naamgeving?

Namens de PvdA fractie,

Eefke Meijerink

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Plan van aanpak Omgevingsvisie
portefeuillehouder	Ed Anker
informant	Edelijn - Kolkman, Herma (4123)
medeopstellers	Indiener: Veen, Marcel van Mede-indiener: Veeger, Maarten (2412) Mede-indiener: Wijffels, Godelieve (3104)
afdeling	Proces- Programma- en Projectmanagement
bijlagen	Voorstel: Beslisnota Plan van Aanpak Omgevingsvisie Bijlage: Bijlage 1 Concept PvA Omgevingsvisie Zwolle Bijlage: Bijlage 2 processchema Bijlage: Korte terugblik Raadsplein debatronde d.d. 24-09-2018- Plan van aanpak Omgevingsvisie Bijlage: beantwoording toezegging plan van aanpak omgevingsvisie 2 Bijlage: 2018-10-29 M6-1 Overzicht ontwikkelingen die impact hebben op je directe leefomgeving voor alle Zwollenaren helder in beeld Bijlage: 2018-10-29 Raadsbesluit Plan van aanpak Omgevingsvisie

Voorgesteld besluit raad

1. Kennis te nemen van het concept Plan van Aanpak Omgevingsvisie.
2. De volgende uitgangspunten voor het proces van de Omgevingsvisie vast te stellen:

- 2a. De Omgevingsvisie is een compact, inspirerend en visueel aantrekkelijk vormgegeven document dat de gemaakte strategische keuzes weergeeft.
- 2b. De Omgevingsvisie wordt zo opgesteld dat er voldoende richting aan het Omgevingsplan gegeven kan worden.
- 2.c. Het proces van Omgevingsvisie bestaat uit drie fasen: het ophalen, formuleren en maken van strategische keuzes (tot en met tweede kwartaal 2019) , het opstellen van een ontwerp Omgevingsvisie en ontwerp milieueffectrapport (tot en met vierde kwartaal 2019), de tervisielegging en vaststelling (tot en met tweede kwartaal 2020).
- 2.d. Het vertrekpunt voor het maken van de strategische keuzes is de Omgevingsvisie deel 1, het bestaande beleid en het coalitieakkoord aangevuld met opgehaalde input uit de stad.
- 2.e. Bij het maken van de strategische keuzes zijn de lopende processen voor de woonstrategie, mobiliteitsvisie, horecavisie, de strategische agenda voor de

Spoorzone/Hanzeland mede bepalend.

- 2.f. Niet alle thema's in de Omgevingsvisie zullen dezelfde mate van concreetheid hebben.
- 2.g. De leidende principes voor participatie (vastgesteld d.d. 11 januari 2018) zijn de basis voor het participatieproces.
- 2.h. Bij thema's die grensoverschrijdend zijn zoeken wij nadrukkelijk de samenwerking met andere gemeentes, provincies en/of samenwerkingspartners.

voorstel

Zwolle

Beslisnota voor de raad

Datum 12 juli 2018

Openbaar

Onderwerp	Plan van Aanpak Omgevingsvisie
Versienummer	0.1

Portefeuillehouder	E.W. Anker
Informant	Marcel van Veen, Maarten Veeger, Godelieve Wijffels
Afdeling	Proces-, Programma- en Projectmanagement
Telefoon	(038) 498 2617
Email	M.van.Veen@zwolle.nl

Financiële gevolgen

Betreft doel	6.1.1 We ontwikkelen samen de kracht van de stad (en regio) met als leidende agenda een inspirerende, uitnodigende, strategische en integrale omgevingsvisie
Begroting wijzigen	Nee
Dekking ten laste van	

Bijlagen

1. Concept Plan van Aanpak Omgevingsvisie
2. Processchema

De raad wordt voorgesteld te besluiten om:

1 Kennis te nemen van het concept Plan van Aanpak Omgevingsvisie.

2 De volgende uitgangspunten voor het proces van de Omgevingsvisie vast te stellen:

a. De Omgevingsvisie is een compact, inspirerend en visueel aantrekkelijk vormgegeven document dat de gemaakte strategische keuzes weergeeft.
b. De Omgevingsvisie wordt zo opgesteld dat er voldoende richting aan het Omgevingsplan gegeven kan worden.
c. Het proces van Omgevingsvisie bestaat uit drie fasen: het ophalen, formuleren en maken van strategische keuzes (tot en met tweede kwartaal 2019) , het opstellen van een ontwerp Omgevingsvisie en ontwerp milieueffectrapport (tot en met vierde kwartaal 2019), de tervisielegging en vaststelling (tot en met tweede kwartaal 2020).
d. Het vertrekpunt voor het maken van de strategische keuzes is de Omgevingsvisie deel 1, het bestaande beleid en het coalitieakkoord aangevuld met opgehaalde input uit de stad.
e. Bij het maken van de strategische keuzes zijn de lopende processen voor de woonstrategie, mobiliteitsvisie, horecavisie, de strategische agenda voor de Spoorzone/Hanzeland mede bepalend.
f. Niet alle thema's in de Omgevingsvisie zullen dezelfde mate van concreetheid hebben.
g. De leidende principes voor participatie (vastgesteld d.d. 11 januari 2018) zijn de basis voor het participatieproces.
h. Bij thema's die grensoverschrijdend zijn zoeken wij nadrukkelijk de samenwerking met andere gemeentes, provincies en/of samenwerkingspartners.

Datum 12 juli 2018

Toelichting op het voorstel

Inleiding
De aanleiding om een Omgevingsvisie op te stellen is de behoefte om beter in te kunnen spelen op ontwikkelingen in Zwolle en om beter te kunnen anticiperen op toekomstige veranderingen en opgaven. De wereld om ons heen verandert snel en is moeilijk te voorspellen. De gemeente Zwolle staat voor een flinke groeiopgave: van ca. 125.000 inwoners nu tot ca. 140.000 inwoners in 2040. Ook veranderingen in het klimaat, verschuiving naar het gebruik van duurzame energiebronnen, technologische ontwikkelingen zullen grote impact hebben. Het huidige structuurplan 2020 geeft onvoldoende houvast voor de komende jaren en decennia. We hebben daarom een nieuwe integrale toekomstvisie voor Zwolle nodig, die het gewenste toekomstperspectief weergeeft, maar ook flexibel is. Zo kunnen wij bijsturen als dat nodig is.

Daarnaast treedt op 1 januari 2021 de Omgevingswet in werking. Het doel van deze wet is het bereiken en instandhouden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit. Er wordt daarbij ruimte geboden voor meer maatwerk op lokaal niveau, regels worden overzichtelijk samengebracht en daar waar dat kan losgelaten. Er is meer ruimte voor initiatieven, integraliteit en vertrouwen worden als uitgangspunt genomen. Het implementeren van de wet is een kwestie van ‘moeten’, maar in Zwolle vooral een kwestie van willen! Onze ambitie is dat wij de kansen die de wet biedt voor zowel initiatiefnemers, belanghebbenden en de gemeente zoveel mogelijk willen benutten. Een Omgevingsvisie wordt na de inwerkingtreding van de Omgevingswet een verplicht instrument voor alle gemeentes.

Wij hebben met het instrument Omgevingsvisie al een flinke stap gezet. In oktober 2017 heeft de gemeenteraad de Omgevingsvisie deel 1 vastgesteld. In deel 1 zijn de ambities en kernopgaven voor Zwolle voor het jaar 2030 verwoord. Nu willen wij de ambities en kernopgaven doorvertalen naar de gebieden. Daarbij moeten wij keuzes maken: welke ambitie weegt in een bepaald gebied zwaarder dan de andere ambitie. Het proces om tot deze keuzes te komen willen wij in verschillende fasen met de stad doorlopen.

Beoogd effect
In samenspraak met de bewoners, ondernemers en organisaties willen wij komen tot een Omgevingsvisie die het toekomstperspectief op hoofdlijnen richting het jaar 2030 weergeeft. Het is een wervend document dat iedereen inspireert om aan de slag te gaan met zijn of haar Zwolle van morgen, want wij kunnen als overheid niet alleen de kar trekken. Sterker nog, samenwerking is de sleutel om de ambities en opgaven met elkaar te realiseren.

Om de bovenstaande activering in de samenleving te bereiken is het van essentieel belang dat de strategische koers vanuit de gemeente eenduidig is. Het tweede doel bij het opstellen van deze Omgevingsvisie is daarom het integreren van de vele beleidsnota’s tot één helder en compact document. Dit sluit aan bij twee verbeterdoelen van de Omgevingswet: het realiseren van een integrale benadering van alle relevante thema’s in de leefomgeving en het vergroten van de inzichtelijkheid en het gebruiksgemak van regels (beleid) van de overheid.

Eén goed toegankelijk document werkt prettig als afwegingskader voor nieuwe initiatieven en het voorbereiden van adviezen bij de uitvoering van projecten. Daarnaast is het onmisbaar voor het college

en de gemeenteraad om goed afgewogen keuzes op projectniveau te maken. De Omgevingsvisie is namelijk een instrument waarin alle belangen en thema's op hoofdlijnen integraal zijn afgewogen.

Argumenten

1.1 *Het concept plan van aanpak beschrijft het proces om tot een Omgevingsvisie te komen.*
Het proces van de Omgevingsvisie bestaat uit drie fasen: het ophalen, formuleren en maken van strategische keuzes (tot en met tweede kwartaal 2019), het opstellen van een ontwerp Omgevingsvisie en ontwerp milieueffectrapport (tot en met vierde kwartaal 2019), de tervisielegging en vaststelling (tot en met tweede kwartaal 2020).

2.1 *De Omgevingsvisie is een compact, inspirerend en visueel aantrekkelijk vormgegeven document dat de gemaakte strategische keuzes weergeeft.*
Eén goed toegankelijk document werkt prettig als afwegingskader voor nieuwe initiatieven en het voorbereiden van adviezen bij de uitvoering van projecten. Daarnaast is het onmisbaar voor het college en uw raad om goed afgewogen besluiten op projectniveau te nemen.

2.2 *De Omgevingsvisie wordt zo opgesteld dat er voldoende richting aan het Omgevingsplan gegeven kan worden.*
Er moet in de Omgevingsvisie een gedegen integrale afweging gemaakt worden om in het Omgevingsplan juridisch houdbare bepalingen te kunnen opnemen.

2.3 *Het proces van de Omgevingsvisie bestaat, zoals eerder beschreven, uit drie fasen (zie 1.1)*
Om tot een Omgevingsvisie te komen is een geregisseerd proces met een heldere stappen nodig, waarbij in elke fase toegewerkt wordt naar een product waarover besluitvorming plaatsvindt.

2.4 *Het vertrekpunt voor het maken van de strategische keuzes is de Omgevingsvisie deel 1, het bestaande beleid en de ontwikkelingen uit het coalitieakkoord aangevuld met opgehaalde input uit de stad.*
Om integraal afgewogen strategische keuzes te maken is het vanuit oogpunt van continuïteit van beleid en bestuur gewenst om alle vastgestelde documenten in die afweging te betrekken. Hierbij is de input vanuit de stad nodig om het een gezamenlijke afweging te laten zijn.

2.5 *Bij het maken van de strategische keuzes zijn de lopende processen voor onder andere de woonstrategie, mobiliteitsvisie, horecavisie, strategie klimaatadaptatie en strategische agenda voor de Spoorzone/Hanzeland mede bepalend.*
Voor de bovengenoemde documenten zijn al veel analyses beschikbaar en verkenningen uitgevoerd die als bouwstenen voor de Omgevingsvisie gebruikt kunnen worden.

2.6 *Niet alle thema's in de Omgevingsvisie zullen dezelfde mate van concreetheid hebben.*
De meeste thema's uit de Omgevingsvisie zijn concreet genoeg en hebben een ruimtebeslag op bepaalde locaties. Het detailniveau van een thema als klimaatadaptatie is van een andere orde dan die van woningbouw.

2.7 *De leidende principes voor participatie (vastgesteld d.d. 11 januari 2018) zijn de basis voor het participatieproces.*
Door de leidende principe aan te houden is er continuïteit van beleid en bestuur.

2.8 *Bij thema's die grensoverschrijdend zijn zoeken wij nadrukkelijk de samenwerking met andere gemeentes, provincies en/of samenwerkingspartners.*
Sommige thema's zijn te verstrekkend om er als gemeente alleen mee aan de slag te gaan. Op thema's als wonen en mobiliteit is de regionale samenwerking al effectief gebleken.

Risico's
1.1 en 2.1:
In het proces zijn onderdelen opgenomen die onderhevig kunnen zijn aan vertraging zoals de afstemming met lopende thema's, het maken van de strategische keuzes en het opstellen van het milieueffectrapport. Het belangrijkste risico is dat de vaststelling van de Omgevingsvisie pas na de inwerkingtreding van de Omgevingswet (1-1-2021) plaatsvindt. Het gevolg hiervan is dat het Omgevingsplan dan pas kan starten en er een juridisch onoverzichtelijke situatie ontstaat.

Financiën
Voor 2018 zijn gelden gereserveerd. Voor 2019 en 2020 zijn nog geen gelden gereserveerd. De benodigde middelen voor 2019 en 2020 worden bij de begroting voor 2019 aangevraagd. Wanneer minder gelden beschikbaar worden gesteld dan moeten de fasen in het proces sterk worden versoberd. Dit heeft consequenties voor het uiteindelijke product.

Communicatie
Op 5 juli jl. heeft het festival "Mijn Zwolle van Morgen" plaatsgevonden. Dit festival markeerde de herstart van en was een voorproefje voor het vervolgproces van de Omgevingsvisie.

De Nieuwe Hanze Unie heeft in samenwerking met de Jongerenraad Zwolle en het Studenten Overleg Orgaan Zwolle (SOOZ) in juni 2018 aan jongeren gevraagd om deel te nemen aan het onderzoek: Hoe ziet 'jouw Zwolle' er in 2030 uit? Er hebben zo'n 750 jongeren aan het onderzoek deelgenomen. Voor de onderzoeksresultaten zie https://www.zwolle.nl/mijn-zwolle-van-morgen-zomer-2018. De resultaten van dit onderzoek én de opbrengst van het festival "Mijn Zwolle van Morgen" op 5 juli jl. worden betrokken bij de verdere uitwerking van de Omgevingsvisie.

Het proces van de Omgevingsvisie bestaat uit drie fasen. De nadere invulling wordt per fase uitgewerkt met de leidende principes voor participatie (vastgesteld 11 januari 2018) als uitgangspunt.

Vervolg
Na vaststelling van de uitgangspunten in dit voorstel wordt het college verzocht om definitief in te stemmen met het Plan van Aanpak Omgevingsvisie. Daarna starten de drie fasen.

Zwolle

Datum 12 juli 2018

Openbaarheid
Dit document is openbaar.

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

besluit

Zwolle

Jaargang	2018
Kenmerk	47838
Onderwerp	Plan van aanpak Omgevingsvisie

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 04-09-2018

besluit:

1. Kennis te nemen van het concept Plan van Aanpak Omgevingsvisie.
2. De volgende uitgangspunten voor het proces van de Omgevingsvisie vast te stellen:

- 2a. De Omgevingsvisie is een compact, inspirerend en visueel aantrekkelijk vormgegeven document dat de gemaakte strategische keuzes weergeeft.
- 2b. De Omgevingsvisie wordt zo opgesteld dat er voldoende richting aan het Omgevingsplan gegeven kan worden.
- 2.c. Het proces van Omgevingsvisie bestaat uit drie fasen: het ophalen, formuleren en maken van strategische keuzes (tot en met tweede kwartaal 2019) , het opstellen van een ontwerp Omgevingsvisie en ontwerp milieueffectrapport (tot en met vierde kwartaal 2019), de tervisielegging en vaststelling (tot en met tweede kwartaal 2020).
- 2.d. Het vertrekpunt voor het maken van de strategische keuzes is de Omgevingsvisie deel 1, het bestaande beleid en het coalitieakkoord aangevuld met opgehaalde input uit de stad.
- 2.e. Bij het maken van de strategische keuzes zijn de lopende processen voor de woonstrategie, mobiliteitsvisie, horecavisie, de strategische agenda voor de Spoorzone/Hanzeland mede bepalend.
- 2.f. Niet alle thema’s in de Omgevingsvisie zullen dezelfde mate van concreetheid hebben.
- 2.g. De leidende principes voor participatie (vastgesteld d.d. 11 januari 2018) zijn de basis voor het participatieproces.
- 2.h. Bij thema’s die grensoverschrijdend zijn zoeken wij nadrukkelijk de samenwerking met andere gemeentes, provincies en/of samenwerkingspartners.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

ambitie

Zwolle

Stadskantoor
Lübeckplein 2
Postbus 538
8000 AM Zwolle
Telefoon (038) 498 4123
www.zwolle.nl

Plan van Aanpak Omgevingsvisie

Programma manager	Jacco Albers
Trekker	Marcel van Veen
Versie	0.6
Datum	13 juli 2018

Datum 13 juli 2018
Ons kenmerk Plan van Aanpak Omgevingsvisie

Inhoud

Colofon	**3**	
1	**Inleiding**	**4**
1.1	Aanleiding	4
1.2	Omgevingsvisie in het programma Omgevingswet	5
1.3	Doel	6
1.4	Resultaat	6
1.5	Wettelijke status	7
1.6	Regionale context	7
1.7	Leeswijzer	7
2	**Het proces van de Omgevingsvisie**	**8**
2.1	Uitgangspunten	8
2.2	Fasen	8
2.3	Tijdspad van de fasen	11
2.4	Rol van college en gemeenteraad	11
3	**De participatie rond de Omgevingsvisie**	**13**
4	**De Omgevingsvisie als product**	**15**
4.1	Vraagstukken waarover de Omgevingsvisie duidelijkheid geeft	15
4.2	Opzet inhoudsopgave	16
4.3	Digitalisering	16
4.4	Actualisatie van de Omgevingsvisie	16
5	**Financiën**	**18**
	Bijlage 1 - Processchema Omgevingsvisie	

Datum 13 juli 2018
Ons kenmerk Plan van Aanpak Omgevingsvisie

Colofon

Spoor naam	Omgevingsvisie			
Programma manager	Jacco Albers			
Trekker	Marcel van Veen			
Datum	13-7-2018	**Versie**	0.6	**Status**
Datum		**Versie**		**Status**
Datum		**Versie**		**Status**

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De aanleiding om een Omgevingsvisie op te stellen is de behoefte om beter in te kunnen spelen op ontwikkelingen in Zwolle en om beter te kunnen anticiperen op toekomstige veranderingen en opgaven. De wereld om ons heen verandert snel en is moeilijk te voorspellen. De gemeente Zwolle staat voor een flinke groeiopgave: van ca. 125.000 inwoners nu tot ca. 140.000 inwoners in 2040. Ook veranderingen in het klimaat, verschuiving naar het gebruik van duurzame energiebronnen, technologische ontwikkelingen en de transitie in het buitengebied van productielandschap naar een meer gemengd gebied zullen grote impact hebben. Het huidige Structuurplan 2020 (vastgesteld in 2008) geeft onvoldoende houvast voor de komende jaren en decennia. We hebben daarom een nieuwe integrale toekomstvisie voor Zwolle nodig, die het gewenste toekomstperspectief weergeeft, maar ook flexibel is. Zo kunnen wij het product bijstellen als dat nodig is.

Daarnaast treedt op 1 januari 2021 de Omgevingswet in werking. Het doel van deze wet is het bereiken en instandhouden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit. Er wordt daarbij ruimte geboden voor meer maatwerk op lokaal niveau, regels worden overzichtelijk samengebracht en daar waar dat kan losgelaten. Er is meer ruimte voor initiatieven, integraliteit en vertrouwen worden als uitgangspunt genomen. Het implementeren van de wet is een kwestie van ‘moeten’, maar in Zwolle vooral een kwestie van willen! Onze ambitie is dat wij de kansen die de wet biedt voor zowel initiatiefnemers, belanghebbenden en de gemeente zoveel mogelijk willen benutten. Een Omgevingsvisie wordt na de inwerkingtreding van de Omgevingswet een verplicht instrument voor alle gemeentes.

Wij hebben met het instrument Omgevingsvisie al een flinke stap gezet. In oktober 2017 heeft de gemeenteraad de Omgevingsvisie deel 1 vastgesteld. In deel 1 zijn de ambities en kernopgaven voor Zwolle voor het jaar 2030 verwoord. Nu willen wij de ambities en kernopgaven doorvertalen naar de gebieden. Daarbij moeten wij keuzes maken: welke ambitie weegt in een bepaald gebied zwaarder dan de andere ambitie. Het proces om tot deze keuzes te komen willen wij in verschillende fasen met de stad doorlopen. Dit plan van aanpak beschrijft het proces en de benodigde middelen om tot één complete Omgevingsvisie te komen.

"Het Huis van Zwolle": denkraam voor de toekomst van Zwolle uit Omgevingsvisie deel 1

1.2 Omgevingsvisie in het programma Omgevingswet

De Omgevingsvisie is onderdeel van het gemeentelijke programma Omgevingswet. Het programma bestaat uit verschillende sporen waarbinnen de Omgevingsvisie één van de sporen is.

Voor de Omgevingsvisie zijn vooral de relatie met het Omgevingsplan en de Omgevingsprogramma´s van belang. Om de focus op de Omgevingsvisie scherp te houden is de volgende afbakening belangrijk om te onthouden:

- de Omgevingsvisie bevat de gewenste lange termijn ontwikkelingsrichting op hoofdlijnen voor het hele grondgebied en geeft antwoord op de vraag: wat willen wij bereiken in 2030;
- de Omgevingsprogramma's beschrijven hoe wij deze ontwikkelingsrichting samen met de stad op korte en middellange termijn willen realiseren;
- het Omgevingsplan geeft de afwegingskaders voor nieuwe ontwikkelingen en activiteiten, het is de integralere opvolger van het bestemmingsplan.

De ambitie vanuit het gemeentelijke programma Omgevingswet is dat we in Zwolle één Omgevingsvisie en één Omgevingsplan opstellen. Dit zijn de verplichte instrumenten uit de Omgevingswet. Het opstellen van Omgevingsprogramma's is alleen verplicht als wij in bepaalde gebieden strengere milieueisen stellen dan de landelijke regelgeving voorschrijft. Wij verwachten dat deze situatie voor Zwolle niet van toepassing is.

We stellen nog geen Omgevingsprogramma's op, omdat wij met een sturende programmabegroting en geformuleerde strategische opgaven de Omgevingsprogramma's op een andere manier al belegd hebben. Als later blijkt dat het

werken met Omgevingsprogramma's een bepaalde toegevoegde waarde heeft dan kunnen wij alsnog Omgevingsprogramma's op gaan stellen.

1.3 Doel

In samenspraak met de bewoners, ondernemers en organisaties willen wij komen tot een Omgevingsvisie die het toekomstperspectief op hoofdlijnen richting het jaar 2030 weergeeft. Het is een wervend document dat iedereen inspireert om aan de slag te gaan met zijn of haar Zwolle van morgen, want wij kunnen als overheid niet alleen de kar trekken. Sterker nog, samenwerking is de sleutel om de ambities en opgaven met elkaar te realiseren.

Om de bovenstaande activering in de samenleving te bereiken is het van essentieel belang dat de strategische koers vanuit de gemeente eenduidig is. Het tweede doel bij het opstellen van deze Omgevingsvisie is daarom het integreren van de vele beleidsnota's tot één helder en compact document. Dit sluit aan bij twee verbeterdoelen van de Omgevingswet: het realiseren van een integrale benadering van alle relevante thema's in de leefomgeving en het vergroten van de inzichtelijkheid en het gebruiksgemak van regels (beleid) van de overheid.

Eén goed toegankelijk document werkt prettig als afwegingskader voor nieuwe initiatieven en het voorbereiden van adviezen bij de uitvoering van projecten. Daarnaast is het onmisbaar voor het college en de gemeenteraad om goed afgewogen keuzes op projectniveau te maken. De Omgevingsvisie is namelijk een instrument waarin alle belangen en thema's op hoofdlijnen integraal zijn afgewogen.

1.4 Resultaat

Volgens de Omgevingswet moeten in een Omgevingsvisie de volgende aspecten worden opgenomen:

1. de hoofdlijnen van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving
2. de hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming en het behoud van het grondgebied, en
3. de hoofdzaken van het beleid op alle relevante terreinen van de fysieke leefomgeving

Bij ontwikkeling (onder 2.) valt te denken aan de aanleg van woonwijken, bedrijventerreinen en infrastructuur. Maar ook ondergronds bouwen, windturbines, energietransitie, klimaatbestendigheid maken deel uit van de Omgevingsvisie.

In hoofdstuk 4 van deel 1 van de Omgevingsvisie zijn de uitgangspunten voor de concrete inhoud van onze Omgevingsvisie al beschreven. In hoofdstuk 4 van dit Plan van Aanpak gaan wij verder in op de invulling van dit uitgangspunt. Uiteindelijk zijn in de Zwolse Omgevingsvisie de strategische keuzes vertaald naar de gebieden, gebundeld in één document en voorzien van een overzichtskaart. De Omgevingsvisie zal voldoende houvast bieden voor het opstellen van een Omgevingsplan.

1.5 Wettelijke status

Wij werken met elkaar aan het opstellen van een product met de naam Omgevingsvisie. Zolang de vaststelling vóór de inwerkingtreding van de Omgevingswet (1 januari 2021) plaatsvindt, is er sprake van een structuurvisie in de zin van de nog geldende Wet ruimtelijke ordening. Zodra de Omgevingswet in werking treedt, is het product een instrument zoals genoemd in hoofdstuk 3 van de Omgevingswet: de Omgevingsvisie.

Tot het moment dat de Omgevingsvisie wordt vastgesteld moeten initiatieven die in strijd zijn met het geldende bestemmingsplan bezien worden in het licht van Omgevingsvisie deel 1 en/of het Structuurplan 2020 en andere structuurvisies waaronder die voor de Vechtcorridor Noord. De exacte werking van deze structuurvisies en Omgevingsvisie deel 1 is beschreven in paragraaf 4.2 van Omgevingsvisie deel 1.

1.6 Regionale context

De Omgevingsvisie richt zich weliswaar primair op het grondgebied van onze gemeente, maar zal aansluiten bij de strategische agenda voor de regio Zwolle. Bij thema's die grensoverschrijdend zijn zoeken wij nadrukkelijk de samenwerking met andere gemeentes, provincies en/of samenwerkingspartners. Als voorbeeld kan de huidige samenwerking rond de thema's bereikbaarheid en wonen genoemd worden.

1.7 Leeswijzer

Na dit hoofdstuk volgt in hoofdstuk 2 het proces van de Omgevingsvisie. Het proces is op te delen in drie fasen. Vervolgens gaat hoofdstuk 3 in op de participatie rond de Omgevingsvisie en gaat hoofdstuk 4 in op het product Omgevingsvisie. Ten slotte komen in hoofdstuk 5 de financiële aspecten van het proces aan de orde.

2 Het proces van de Omgevingsvisie

2.1 Uitgangspunten

Het vertrekpunt voor participatie met de stad zijn de leidende principes die op 11 januari 2018 als informatienota zijn voorgelegd aan de gemeenteraad. Essentie is dat wij ervan uitgaan dat alle betrokkenen en doelgroepen (zowel intern als extern) met elkaar de dialoog aangaan, waardoor verschillende inzichten ontstaan. Niet het eigen perspectief staat voorop, maar het verkrijgen van inzicht hoe anderen aankijken tegen bepaalde opgaven en ambities. Wij gaan naar de mensen toe en hebben het over onderwerpen die hen echt raken. Ook hebben wij oog voor het belangrijkste element binnen participatieprocessen, namelijk: de opgehaalde informatie op een aansprekende manier weer terugleggen aan de stad.

Andere uitgangspunten voor het proces van de Omgevingsvisie zijn:

- de Omgevingsvisie deel 1 en de ontwikkelingen uit het coalitieakkoord, aangevuld met input uit de stad, zijn leidend voor het maken van strategische keuzes
- bij het maken van de strategische keuzes zijn de lopende processen van onder andere de woonstrategie, mobiliteitsvisie, horecavisie, strategie klimaatadaptatie en strategische agenda voor de Spoorzone/Hanzeland mede bepalend
- niet alle thema's in de Omgevingsvisie hebben dezelfde mate van concreetheid
- de Omgevingsvisie wordt zo opgesteld dat er voldoende richting aan het Omgevingsplan gegeven kan worden.

2.2 Fasen

Om tot resultaten te komen is een geregisseerd proces met een heldere rolverdeling nodig. De weg naar een vastgestelde Omgevingsvisie bestaat daarom uit drie fasen:

1. het maken van strategische keuzes
2. het opstellen van de ontwerp Omgevingsvisie en het ontwerp milieueffectrapport
3. de tervisielegging en vaststelling (formele procedure)

De fasen zijn in samenhang weergegeven in het processchema dat als bijlage 1 bij dit Plan van Aanpak is opgenomen. In elke fase werken wij toe naar een product waarover besluitvorming plaatsvindt.

Fase 1: het maken van strategische keuzes
Wanneer wij de ambities uit deel 1 van de Omgevingsvisie en de ontwikkelingen uit het coalitieakkoord doorvertalen naar de gebieden verwachten wij dat thema's in bepaalde gebieden niet altijd met elkaar verenigbaar zijn. In andere gebieden biedt het doorvertalen van ambities juist inzicht in (koppel)kansen. Door interne werksessies te houden willen wij zoveel mogelijk dilemma's en kansen boven tafel krijgen. Deze informatie is input voor gesprekken met de stad. Ten eerste voor het festival "Mijn Zwolle van Morgen" op 5 juli. Dit festival markeerde de herstart van en was een voorproefje voor het vervolgproces van de Omgevingsvisie. Ten tweede voor de

gesprekken die in het derde of vierde kwartaal van dit jaar plaatsvinden in de wijken. De wijkmanagers zullen hierbij een sleutelrol vervullen. In deze gesprekken staat het nadenken over de toekomst centraal, maar als deelnemers opmerkingen maken of vragen stellen die losstaan van de Omgevingsvisie zorgt de gemeente ervoor dat deze mensen op een ander moment kunnen doorpraten (met de wijkmanager) over hetgeen ze hebben aangekaart. In andere gevallen kan het zo zijn dat de gemaakte opmerkingen bruikbaar zijn voor het opstellen van het Omgevingsplan. Wij willen deze gesprekken combineren met het bespreken van de resultaten uit het Buurt voor Buurt-onderzoek dat het komende najaar plaats zal vinden.

De opbrengst van de stadsgesprekken is input om de strategische keuzes voor de Omgevingsvisie te formuleren, waarover het college een besluit neemt. De keuzes zijn ook de basis voor het op te stellen milieueffectrapport.

Om de strategische keuzes met de inwoners, ondernemers, organisaties en instanties te bespreken willen wij in het eerste kwartaal van 2019 weer een bijeenkomst met de stad organiseren. Bij deze bijeenkomst zijn raadsleden aanwezig om te luisteren. De gemeenteraad krijgt daarna de geformuleerde strategische keuzes met de reacties daarop uit de stad in samenhang voorgelegd voor een debatronde gevolgd door besluitvorming. De uitkomst van de besluitvorming is het product van fase 1.

Fase 2: het opstellen van de ontwerp Omgevingsvisie en het ontwerp milieurapport
Het besluit van de raad uit fase 1 is de basis voor de ambtelijke organisatie om een ontwerp Omgevingsvisie op te stellen. Tussentijds raadplegen wij onze stakeholders om te checken of de uitwerking van de strategische keuzes voldoet aan de verwachtingen. Parallel daaraan beginnen wij met het opstellen van een milieueffectrapport.

Onder de term milieu verstaan wij niet alleen de traditionele milieuthema's als geluid, lucht, bodem, bedrijvenzonering, maar milieu in de brede zin van het woord. Het gaat ook om het realiseren en behouden van een goed leef- en werkmilieu. Het milieueffectrapport voor een Omgevingsvisie heet volgens de wet planMER.

Het opstellen van een planMER bij een Omgevingsvisie is verplicht. Dit is bepaald in het Besluit milieueffectrapportage. De verplichting tot een milieueffectrapportage kan het geval kan zijn als het plan (in dit geval de omgevingsvisie) "een kader schetst voor mogelijke activiteiten waarvoor een milieueffectrapportage verplicht is". In de bijlagen bij het Besluit milieueffectrapportage zijn deze activiteiten opgenomen in een lijst. Voor de Omgevingsvisie is het volgende onderdeel relevant:

> "D11.2 De aanleg, wijziging of uitbreiding van een stedelijk ontwikkelingsproject met inbegrip van de bouw van winkelcentra of parkeerterreinen. In gevallen waarin de activiteit betrekking heeft op:
> - een oppervlakte van 100.000m2;
> - een aaneengesloten gebied en 2.000 of meer woningen omvat, of
> - een bedrijfsvloeroppervlakte van 200.000 m2 of meer".

Gelet op het feit dat Zwolle tot het jaar 2027 alleen al een woningbouwopgave heeft van 6.000 woningen maakt dat een milieueffectrapportage verplicht is.

Als eerste stap in dit proces geeft het college het plan van aanpak voor de milieueffectrapportage, zgn. Notitie Reikwijdte en Detailniveau, vrij voor tervisielegging. Daarna start het opstellen van het milieueffectrapport. In het milieurapport worden verschillende alternatieven voor de toekomst van Zwolle tegen elkaar afgewogen aan de hand van verschillende criteria. Deze criteria kunnen ook betrekking hebben op economische aspecten. Een economisch effectrapport is voor onze Omgevingsvisie niet verplicht. Door economische criteria nadrukkelijk op te nemen in het milieueffectrapport willen wij de milieu- en economische aspecten in samenhang afwegen.

Het opstellen van een milieueffectrapport heeft een doorlooptijd van ca. 10 maanden. De uitkomsten van het rapport betrekken wij bij het maken van de definitieve strategische keuzes in de ontwerp Omgevingsvisie.

Het resultaat van fase 2 is dus een ontwerp Omgevingsvisie en een ontwerp milieueffectrapport.

Fase 3: de tervisielegging en vaststelling (formele procedure)
Het college geeft de ontwerp Omgevingsvisie met het ontwerp milieueffectrapport rapport vrij voor inspraak op grond van de Wet op de ruimtelijke ordening. Gedurende zes weken liggen de genoemde stukken ter inzage. De stukken zijn in die periode via verschillende kanalen te raadplegen. Iedereen die dat wil kan een zienswijze indienen bij de gemeenteraad. Omliggende gemeenten, provincies en andere overheidsinstanties krijgen ook de gelegenheid om met een zienswijze te reageren op de stukken die ter inzage liggen. In deze periode organiseert de gemeente een inloopbijeenkomst, waar belangstellenden de stukken kunnen raadplegen en vragen kunnen stellen aan de aanwezige medewerkers.

Tijdens de periode van terinzagelegging willen wij ook het gedachtegoed uit de ontwerp Omgevingsvisie op een positieve manier onder de aandacht brengen. Inwoners, ondernemers en organisaties kunnen initiatieven indienen die passen binnen de ontwerp Omgevingsvisie. We willen daarmee niet alleen aandacht vestigen op de reactie die de ontwerp Omgevingsvisie oproept (zienswijze), maar ook ruimte bieden voor het inspirerende perspectief dat de ontwerp Omgevingsvisie geeft. Middelen die daarbij kunnen helpen zijn: elke week van de tervisielegging een artikel over een thema uit de ontwerp Omgevingsvisie in De Swollenaer en/of De Peperbus en in de week van de inloopbijeenkomst een speciaal katern over de ontwerp Omgevingsvisie bij De Swollenaer en/of De Peperbus.

De ingediende zienswijzen en initiatieven worden samengevat en beantwoord in een ‘Nota van beantwoording zienswijzen en initiatieven’. Zienswijzen die leiden tot wijzigingen worden aangepast in het betreffende document. Daarna wordt de nota van beantwoording en de aangepaste Omgevingsvisie aangeboden aan het college. Het college verzoekt vervolgens de gemeenteraad om beide documenten vast te stellen. Dit

is ook het moment dat de gemeenteraad de bestaande visies en beleidsnota's intrekt die inmiddels in de Omgevingsvisie geïntegreerd zijn.

Het resultaat van fase 3 is een vastgestelde Omgevingsvisie met daarbij een vastgestelde Nota van Beantwoording zienswijzen en initiatieven.

2.3 Tijdspad van de fasen

De beschrijving van de fasen uit de vorige paragraaf is in de onderstaande tabel samengevat en voorzien van een tijdspad.

	Fasen en activiteiten	Tijdspad (kwartaal, jaar)
1.	**Het maken van strategische keuzes**	
	- Voorbereiden dilemma's en kansen	Q3, 2018
	- Bespreken dilemma's en kansen in gebieden	Q3/Q4, 2018
	- Strategische keuzes college	Q1 2019
	- Bespreken strategische keuzes in gebieden	Q1 2019
	- Debat en besluitvorming gemeenteraad obv input gebieden	Q2 2019
2.	**Het opstellen van een ontwerp Omgevingsvisie en ontwerp milieueffectrapport**	
	- Start schrijven ontwerp Omgevingsvisie	Q2, 2019
	- Start proces milieueffectrapport	Q2, 2019
	- Vrijgave Notitie Reikwijdte en Detailniveau	Q3, 2019
	- Afronden ontwerpen	Q4, 2019
3.	**Tervisielegging en vaststelling**	
	- Vrijgave terinzagelegging college ontwerp Omgevingsvisie	Q1, 2020
	- Periode terinzagelegging ontwerp Omgevingsvisie	Q1, 2020
	- Beantwoording zienswijzen en initiatieven	Q2, 2020
	- Start bestuurlijke routing vaststelling	Q2, 2020
	- Vaststelling gemeenteraad	Q2, 2020

2.4 Rol van college en gemeenteraad

In het tijdspad uit de vorige paragraaf staat een aantal formele momenten van het college en de gemeenteraad beschreven. De gemeenteraad heeft in het proces meerdere rollen. Bij de gesprekken in de stad is de gemeenteraad toehoorder. Aan het einde van fase 1 en 3 vervult de gemeenteraad de rol van beslisser.

De bestuurlijke behandeling van dit Plan van Aanpak wordt in de vorige paragraaf niet behandeld. De gemeenteraad wordt gevraagd om op basis van het concept Plan van

Datum 13 juli 2018
Ons kenmerk Plan van Aanpak Omgevingsvisie

Aanpak de belangrijkste uitgangspunten voor het proces van de Omgevingsvisie vast te stellen. Daarna bekrachtigt het college het definitieve Plan van Aanpak.

Gaandeweg het proces willen wij verschillende formele en informele (bijpraat)sessies met het college en de gemeenteraad organiseren om de voortgang van het proces te evalueren en zo nodig bij te stellen. Zo willen wij na de zomer van dit jaar een themabijeenkomst met het college organiseren waarin de te maken inhoudelijke strategische keuzes centraal staan. Tevens willen wij aan het einde van dit jaar met de gemeenteraad terugkijken op de gevoerde gesprekken in de stad.

3 De participatie rond de Omgevingsvisie

Zoals eerder gesteld zijn de leidende principes die op 11 januari 2018 ter kennisname zijn voorgelegd aan de gemeenteraad het vertrekpunt voor participatie met de stad. In dit hoofdstuk is de invulling van de participatie voor de Omgevingsvisie verder uitgewerkt.

Wij willen de Omgevingsvisie samen met de stad maken en zorgen dat er op verschillende niveaus geparticipeerd wordt. Het gaat er bij de toekomstgesprekken met de stad niet alleen om als gemeente langs te komen met onderwerpen. Het gaat er juist om dat vanuit de inwoners, ondernemers, instantie en organisaties zelf onderwerpen worden aangedragen die zij belangrijk vinden voor de toekomst van de stad. En niet te vergeten: wat wij hebben opgehaald in de stad koppelen wij ook terug. Bij alle gesprekken in de stad nodigen wij raadsleden uit om te luisteren.

Ook is het belangrijk informatie en kennis met elkaar te delen en op basis hiervan met elkaar het gesprek te voeren over de uitdagingen en kansen die er zijn. Daarom hebben wij de informatie over het “Zwolle van Nu” en strategische opgaven die op de stad afkomen gedeeld tijdens het festival “Mijn Zwolle van Morgen” (5 juli jl.). Voor dit festival hebben wij onze samenwerkingspartners uitgenodigd. Het programma stond ook open voor belangstellenden en toevallige passanten. Het festival markeerde de herstart van en was een voorproefje voor het proces van de Omgevingsvisie in de komende maanden. De wethouders gaan aan het einde van dit jaar de wijk in om het gesprek te voeren over de thema’s die belangrijk zijn voor de toekomst.

Zoals gesteld in de informatienota van 11 januari 2018 over participatie is er in elke fase van de Omgevingsvisie specifieke aandacht voor jongeren en het bereiken van de zogenaamde ‘unusual suspects’. Dit zijn moeilijk bereikbare doelgroepen die nooit op (informatie)avonden van de gemeente komen. In de aanloop naar het festival van 5 juli 2018 hebben 750 jongeren tussen 12 en 23 jaar via een enquête aangegeven wat zij belangrijk vinden voor hun “Zwolle van Morgen”. De Jongerenraad en het Studenten Overleg Orgaan Zwolle organiseerden met ondersteuning van De Nieuwe Hanze Unie een Xperience voor jongeren tijdens het festival . De jongeren willen wij op meerdere momenten in het proces nadrukkelijk betrekken, omdat de inhoud van de Omgevingsvisie gevolgen heeft voor de jongeren die in 2030 tussen de 24 tot 35 jaar zijn. Wij vinden dat wij geen uitspraken kunnen doen over hun toekomst zonder hun betrokkenheid. Datzelfde geldt voor mensen van buiten Zwolle en mogelijke toekomstige Zwollenaren.

Als het gaat om het bereiken van de zogenaamde unusual suspects’ zetten wij in op een specifieke aanpak later dit jaar, waarbij de wethouders samen met jongeren en medewerkers op locaties in de stad het gesprek aangaan met niet voor de hand liggende doelgroepen. Dit sluit aan bij het principe van participatie dat wij mensen ontmoeten in hun eigen persoonlijke belevingswereld. Wij nodigen de raadsleden uit om te luisteren.

Daarnaast willen wij de presentatie van de resultaten uit het Buurt voor Buurt onderzoek combineren met het proces van de Omgevingsvisie (najaar 2018).

De opbrengst van de verschillende gesprekken in de wijken brengen wij samen in een notitie die input is voor de te maken strategische keuzes voor de Omgevingsvisie.

In het eerste kwartaal van 2019 gaan wij met de stad in gesprek over de strategische keuzes waarover het college een besluit heeft genomen. Raadsleden zijn bij deze bijeenkomst uitgenodigd om te luisteren en hebben daarna met elkaar een debat gevolgd door besluitvorming. De uitkomst van de besluitvorming is de basis voor de ambtelijke organisatie om de ontwerp Omgevingsvisie op te stellen.

Als de ontwerp Omgevingsvisie samen met het ontwerp milieueffectrapport is vrijgegeven door het college dan volgt de wettelijke inspraak. In deze periode kunnen uiteraard zienswijzen worden ingediend. Wij willen deze periode ook benutten om mensen uit te nodigen initiatieven te bedenken en uit te werken die passen in de ontwerp Omgevingsvisie. We willen daarmee niet alleen aandacht vestigen op de reactie die de ontwerp Omgevingsvisie oproept (zienswijze), maar ook ruimte bieden voor het inspirerende perspectief dat de ontwerp Omgevingsvisie geeft.

Na de beantwoording van de zienswijzen en initiatieven volgt de bestuurlijke besluitvorming over de Omgevingsvisie via het college en de gemeenteraad.

4 De Omgevingsvisie als product

4.1 Vraagstukken waarover de Omgevingsvisie duidelijkheid geeft

Zoals in hoofdstuk 1 is aangegeven willen wij in de Omgevingsvisie de ambities uit deel 1 en de ontwikkelingen uit het coalitieakkoord aangevuld met input uit de stad doorvertalen naar de gebieden. Wat dat precies inhoudt, willen wij duidelijk maken aan de hand van enkele belangrijke, inhoudelijke vraagstukken waarop de Omgevingsvisie een antwoord zal geven. De voorbeelden van inhoudelijke vraagstukken zijn:

1. Het vergroten van het centrumgebied
In deel 1 van de Omgevingsvisie is de ambitie om het centrumgebied te vergroten vastgelegd. De (complete) Omgevingsvisie geeft antwoord op de vraag langs welke lijnen de verstedelijking plaats zal vinden. Tevens maakt de Omgevingsvisie inzichtelijk welke consequenties en dus keuzes dit tot gevolg heeft voor onder andere detailhandel en horeca.

2. Verkeersontsluiting van de spoorzone
Met de ambitie om het centrumgebied te vergroten, met in begrip van Hanzeland, ontstaat ook een vraagstuk over verkeersontsluiting. Op dit moment heeft Hanzeland een wat geïsoleerde ligging in het vergrote centrumgebied. Dit wordt mede veroorzaakt door een aantal (spoorweg)passages die nu uitsluitend door hulpdiensten worden gebruikt. De Omgevingsvisie zal uitspraken doen over de oplossingsrichting van dit vraagstuk.

3. Woningbouwlocaties
Tot 2027 hebben wij een woningbouwopgave van 6.000 woningen. We weten ook dat de feitelijke plancapaciteit dit aantal ruimschoots overstijgt. De Omgevingsvisie zal inzicht geven in de behoefte aan verschillende woonmilieus richting het jaar 2030. Vanuit deze behoefte zijn verschillende vragen voor de Omgevingsvisie af te leiden. Kunnen wij met de bestaande ontwikkellocaties uit de voeten of moeten wij ook nieuwe uitleglocaties voor woningbouw aanwijzen? Willen wij aan de ontwikkeling van bepaalde binnenstedelijke woningbouwlocaties prioriteit geven? Willen wij bepaalde woningbouwlocaties uit oogpunt van klimaatadaptatie prioriteit geven? Als dat zo is: welke locaties zijn dat?

4. Energietransitie
Als wij in 2050 een energieneutrale gemeente willen hebben, zijn naast maatregelen op energiebesparing ook locaties voor grootschalige energieopwekking nodig. Zijn de locaties die wij voor ogen hebben in het coalitieakkoord en in de Energiegids voldoende om onze doelstelling te bereiken of zijn ook andere locaties en andere vormen van opwekking nodig? Welke stappen moeten wij tot 2030 zetten om uiteindelijk in 2050 een energieneutrale gemeente te zijn?

Als gemeente willen wij ook het vraagstuk onder de aandacht brengen bij de samenleving. Het creëren van bewustwording in de samenleving is belangrijk om op lokaal niveau vooruitgang te boeken. Wij willen daarom de kansen benutten die de

samenleving op dit gebied aandraagt. Met andere woorden: naast de grote stappen willen wij de samenleving de kans bieden om ook met kleinere stappen in de eigen leefomgeving een bijdrage te leveren.

Uit deze en nog meer inhoudelijke vraagstukken stellen wij dilemma's en kansen op die wij aan het einde van dit jaar met de stad willen bespreken. Uiteraard kunnen de deelnemers de dilemma's en kansen aanvullen met hun eigen inbreng. Deze input vormt samen met de Omgevingsvisie deel 1 en de ontwikkelingen uit het coalitieakkoord de basis voor het maken van strategische keuzes in het eerste kwartaal van 2019. Wij verwachten dat de te maken strategische keuzes samen te vatten zijn in 10-15 beschrijvingen van 3-4 pagina's voorzien van een kaart.

4.2 Opzet inhoudsopgave

Met de opgaven en ambities van het eerste deel van de Omgevingsvisie in het vizier is tijdens een interne werksessie een opzet gemaakt voor een mogelijke inhoudsopgave. In hoofdstuk 4 uit deel 1 van de Omgevingsvisie is de basis voor deze indeling gelegd.

De Omgevingsvisie zien wij nu voor ons met een inleidend hoofdstuk, waarin onder andere staat waarom wij een Omgevingsvisie maken, wat onze missie is en hoe het proces is verlopen. Een hoofdstuk zal ingaan op de kwaliteiten en structuur van de stad, de regionale, nationale, internationale positie van Zwolle en actuele trends. Een hoofdstuk of meerdere hoofdstukken beschrijft/beschrijven de strategische kernopgaven en keuzes die op gebiedsniveaus zijn gemaakt. Tot slot voorzien wij een hoofdstuk waarin het uitvoeren van de Omgevingsvisie centraal staat: hoe zorgen wij dat het beschreven toekomstperspectief van de grond komt?

Uiteraard hoort bij de teksten een kaart waarop de ambities voor de verschillende gebieden in één oogopslag te overzien zijn.

4.3 Digitalisering

De Omgevingsvisie moet voldoen aan de wettelijke bepalingen voor digitalisering. Dat houdt op dit moment in dat wij in ieder geval de Omgevingsvisie met de bijbehorende kaart publiceren op www.ruimtelijkeplannen.nl en onze gemeentelijke website.

Wij willen onderzoeken of wij een stap verder kunnen gaan met het opstellen van een aantrekkelijk, begrijpelijk en wervend kaartbeeld met daaraan gekoppeld de teksten uit de Omgevingsvisie. Dit alles ontsloten in een digitale omgeving. Wij zijn landelijk op het gebied van digitalisering één van de koplopers en streven ernaar deze status bij de Omgevingsvisie weer kracht bij te zetten. De uitdaging hierbij is dat de landelijke standaarden voor een Omgevingsvisie nog in ontwikkeling zijn. Wij blijven de ontwikkeling van de standaarden volgen en maken vóór de tervisielegging van de ontwerp Omgevingsvisie een keuze.

4.4 Actualisatie van de Omgevingsvisie

Een goede omgevingsvisie belandt niet op een stapel, maar is een levend document. Doorlopende actualisatie van de omgevingsvisie past bij een wereld die snel en

onomkeerbaar verandert. Na de vaststelling van de Omgevingsvisie in de gemeenteraad houdt het nadenken over de toekomst niet op. Door continu met de toekomst bezig te zijn, zijn wij als gemeente beter voorbereid om adequaat te reageren op veranderingen. Die snelle veranderingen spelen niet alleen op maatschappelijk, maar vooral op technologisch vlak. De ontwikkeling van technologieën op het gebied van duurzaamheid gaat elk jaar met sprongen vooruit. Hierdoor ontstaan gewijzigde beleidsinzichten van onze samenwerkingspartners, waarbij wij als gemeente niet achter kunnen blijven. Daarnaast ontstaan bij ons ook gewijzigde inzichten op andere thema's die het opstellen van nieuw beleid gewenst maakt. Het bovenstaande toont de noodzaak om de Omgevingsvisie te actualiseren. Wij willen de Omgevingsvisie om de twee jaar actualiseren. Bij de vaststelling van de Omgevingsvisie leggen wij een definitief voorstel over de actualisatie voor.

5 Financiën

Voor 2018 zijn gelden gereserveerd. Voor 2019 en 2020 zijn nog geen gelden gereserveerd. De doorlooptijd en de daaraan gerelateerde gelden voor de Omgevingsvisie zijn langer dan gepland door toedoen van:

- de wens van de raad om het participatieproces vooraf te bespreken en intensiever te willen participeren met de stad
- toename van thema's / onderwerpen die in een stroomversnelling zijn geraakt en die opgenomen moeten worden in de Omgevingsvisie (bijv. energiegids, mobiliteit)
- voortschrijdend inzicht t.a.v. doorlooptijd van de milieueffectrapportage
- onduidelijkheid over de scheidslijn tussen Omgevingsvisie en Omgevingsplan.

Door de langere doorlooptijd zijn gelden benodigd om het projectteam te continueren en participatie met de stad breder neer te zetten.

De benodigde gelden voor 2019 en 2020 worden bij de begroting van 2019 aangevraagd. Als uitbreiding van het beschreven proces wenselijk is dan zijn naast de aangevraagde gelden ook nog extra gelden nodig. Wanneer minder gelden beschikbaar worden gesteld dan moeten de fasen in het proces worden ingekort. Dit heeft consequenties voor het uiteindelijke product.

5.1 Risico

In het proces zijn onderdelen opgenomen die onderhevig kunnen zijn aan vertraging zoals de afstemming met lopende thema's, het maken van de strategische keuzes en het opstellen van het milieueffectrapport. Het belangrijkste risico is dat de vaststelling van de Omgevingsvisie pas na de inwerkingtreding van de Omgevingswet (1-1-2021) plaatsvindt. Het gevolg hiervan is dat het Omgevingsplan dan pas kan starten en er een juridisch onoverzichtelijke situatie ontstaat. Het is een gemiste kans om de mogelijkheden die Omgevingswet biedt te benutten.

Bijlage 1 - Processchema

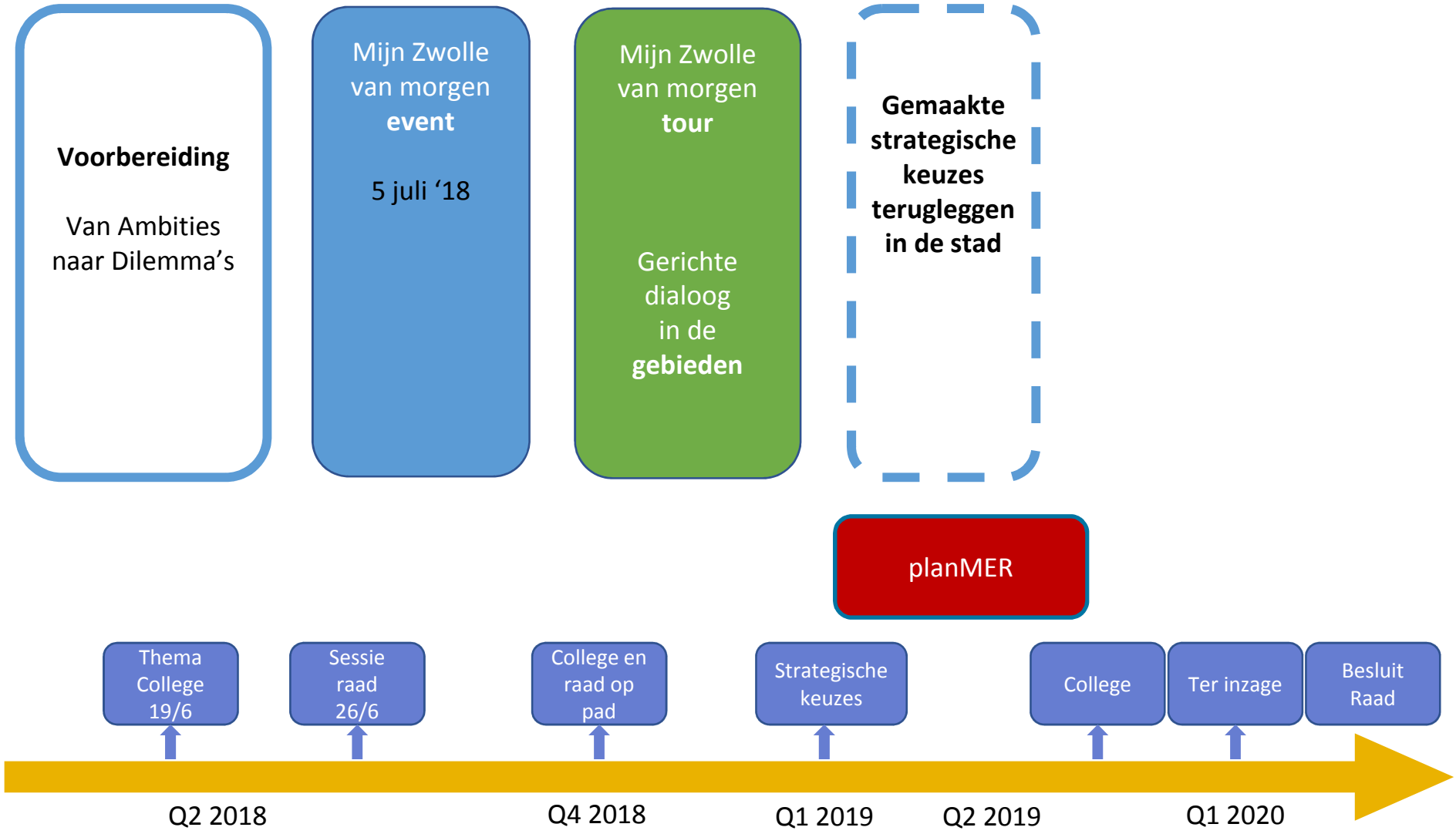

Korte terugblik Raadsplein debatronde d.d. 24-09-2018

Plan van aanpak Omgevingsvisie

Vrijwel alle fracties zijn positief over het plan van aanpak waarin het proces staat geschetst om te komen tot de Omgevingsvisie deel 2. Daarbij benoemen de fracties een groot aantal aandachtspunten die zij het college mee willen geven voor dit proces, vooral het op een laagdrempelige manier betrekken van zoveel mogelijk doelgroepen, ook die groepen die moeilijk te bereiken zijn zoals jongeren, laaggeletterden en Zwollenaren met een niet-westerse achtergrond. De methodes die daarvoor gebruikt worden moeten passen bij de doelgroep en laagdrempelig zijn. Ook wordt benadrukt dat de gesprekken in de wijken worden gevoerd met een open agenda. Daarnaast geven de meeste fracties aan dat het van groot belang is om helder te maken wat er met de inbreng van de inwoners gebeurt. Verbeelding en ontwerpen zijn daarvoor soms beter dan woorden.
Ook is door een aantal fracties ingegaan op de rol van de raad in het proces. Andere punten waarover is gesproken zijn de haalbaarheid van de planning, regionale samenwerking in het opstellen van de omgevingsvisie, het betrekken van ondernemers in het proces en het ontbreken van een economische effect rapportage.
Wethouder van Willigen dankt de fracties voor hun complimenten en reacties. Hij geeft aan dat de Omgevingsvisie om scherpe keuzes vraagt en dat een zorgvuldig proces daarom essentieel is. Als de raad in dit proces een andere rol voor zichzelf ziet, staat het college daar uiteraard voor open. De wethouder zegt toe dat bij de gesprekken in de gebieden alle doelgroepen in dat gebied op een laagdrempelige manier worden betrokken, met een open agenda en dat beelden en ontwerpen als middel in het proces worden ingezet. Verder zegt hij toe met een voorstel te komen voor de manier waarop het “right to challenge, right to bid and right to cooperate” worden toegepast in dit proces. Op een aantal specifieke vragen zal de wethouder nog met een schriftelijke reactie komen: de economische effect rapportage, de relatie tussen de Omgevingsvisie en de regionale energie- en klimaatstrategie, de inzet van het burgerpanel en het betrekken van 4 – 12 jarigen in het proces.
De voorzitter constateert dat het onderwerp voldoende besproken is. De beslisnota Plan van aanpak Omgevingsvisie kan worden geagendeerd voor de besluitvormingsronde op 29 oktober a.s.

informatie

Zwolle

Memo

Ruimte en Economie

Telefoon (038) 498 2903

Aan de gemeenteraad

Van Wethouder Ed Anker

Datum 9 oktober 2018

Onderwerp Schriftelijke beantwoording vragen over Plan van aanpak Omgevingsvisie naar aanleiding van debatronde d.d. 24 september 2018

Maandag 24 september 2018 behandelde de gemeenteraad het 'Plan van aanpak Omgevingsvisie in een debatronde. Wethouder van Willigen deed naar aanleiding van het debat een toezegging om een drietal vragen schriftelijk te beantwoorden. De vragen gaan over:

1. De economische effectrapportage (EER);
2. De relatie tussen de omgevingsvisie en de regionale energie- en klimaatstrategie
3. De inzet van het burgerpanel en het betrekken van 4 – 12 jarigen in dit proces

Ook zegt het college toe te komen met een voorstel voor de manier waarop de gemeente zich gaat inzetten op 'right to challenge, right to bid and right to cooporate'. Dit voorstel volgt via de begroting 2019.

De beantwoording op de drie genoemde vragen volgt hieronder .

1. De economische effectrapportage

De Economische Effect Rapportage (EER) is een nieuw instrument en moet nog uitgewerkt worden in het ontwerpbesluit kwaliteit leefomgeving van het rijk. Hoe de regeling precies gaat heten en hoe deze inhoudelijk precies vorm krijgt is nog onbekend. Het is de bedoeling dat een EER de effecten van eventueel strengere lokale omgevingswaarden inzichtelijk maakt. Omgevingswaarden betreffen grens- en richtwaarden lucht- en waterkwaliteit en milieukwaliteitseisen. In een EER gaat het om effecten op het vestigingsklimaat, werkgelegenheid en bereikbaarheid. Het is op dit moment nog niet helder of bij het opstellen van de omgevingsvisie sprake zal zijn van strengere lokale omgevingswaarden.

Tijdens behandeling van de omgevingsvisie deel 1 is een motie aangenomen waarin het college wordt verzocht:

- de EER als instrument op te nemen;
- bij het eervolgende moment dat de raad over de (voortgang van) de omgevingsvisie wordt geïnformeerd aan te geven hoe met deze rapportage gewerkt gaat worden.

Hoewel de EER als instrument nog niet is uitgewerkt, willen we tegemoet komen aan de motie bij de totstandkoming van de Zwolse omgevingsvisie. Wij zullen dan ook apart

rapporteren over de economische effecten als hier aanleiding toe is bijvoorbeeld bij mogelijkheid op strengere lokale omgevingswaarden.

2. De relatie tussen de omgevingsvisie en de regionale energie strategie (RES)

De regionale energie strategie (RES) wordt op dit moment ontwikkeld. Dit betreft een samenwerking op gebied van energie en klimaat binnen de regio West Overijssel. De gemeente Olst-Wijhe en Ommen-Hardenberg zijn trekker voor de totstandkoming. Hiervoor zijn de volgende stappen voorzien:

- Gezamenlijke verkenning van de opgaven (2019);
- verkenning van de mogelijke uitwisseling van opgaven (eind 2019)
- Vaststelling van gezamenlijke invulling van de opgave in de vorm van regionaal akkoord (ondertekening op zijn vroegst eind 2019/begin 2020).

De consequenties van deze stappen zijn dat, vanwege het te volgen tijdspad, de RES nu nog niet kan worden meegenomen in de Zwolse omgevingsvisie. Het is de bedoeling de omgevingsvisie periodiek te updaten. De RES kan in zo'n volgende update als bouwsteen worden meegenomen. Een omgevingsvisie is geen blauwdruk voor de komende 10 jaar, maar adaptief en flexibel om nieuwe inzichten en beleidsvorming in op te nemen.

Tot de totstandkoming van de RES stemmen we in regionaal verband, via een 'community of practice' de verschillende lokale omgevingsvisies zo veel mogelijk op elkaar af. De energietransitie en de impact op de fysieke leefomgeving is daarbij één van de thema's.

De RES is een instrument om te komen tot regionaal gedragen keuzes voor de opwekking van duurzame elektriciteit, de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de daarvoor benodigde opslag en energie-infrastructuur. De doelstellingen van alle RES'en in het land tellen samen op tot de landelijke taakstelling duurzame elektriciteit en geven zicht op de duurzame warmtebronnen voor de gebouwde omgeving. Elke gemeente, provincie en waterschap doet mee in een RES.

3. De inzet van het burgerpanel en het betrekken van 4 – 12 jaren in het proces omgevingsvisie

<u>Betrekken 4-12 jarigen</u>
Voor wat betreft het betrekken van 4-12 jarigen wijzen we erop dat deze doelgroep uitgebreid is betrokken bij het opstellen van de omgevingsvisie deel 1. Zo heeft het kinderplatform voor Zwolle-Zuid in 2017 tijdens het wijkfestival van dit stadsdeel een ontwerpworkshop verzorgd, waarbij kinderen de toekomst van de wijk visueel konden verbeelden in de vorm van een moodboard. Vanuit participatief oogpunt was juist deze fase (omgevingsvisie deel 1) geschikt om deze doelgroep te betrekken. Dit vanwege de verbeeldende kracht van 4-12 jarigen. Vanuit ditzelfde participatieve oogpunt is het

betrekken van deze doelgroep in de vervolgstap, namelijk het maken van strategische keuzes, niet aan de orde.

De inzet van het burgerpanel

Het burgerpanel is een waardevol instrument om op een brede manier de mening van de Zwolse bewoners te peilen over specifieke en concrete vraagstukken. De inzet van een burgerpanel vereist een zorgvulde en zeer concrete vraagstelling. De huidige fase van het project omgevingsvisie (inhoudelijke verdieping van strategische vraagstukken op gebeidsniveau) leent zich nog niet voor de gebruiken van dit instrument. Om deze reden is de inzet van het burgerpanel voorzien in een vervolgfase waar de concrete keuzes op gevbiedsniveau aan de orde zijn. Dit ook in samenhang met de voor de omgevingsvisie relevante resultaten uit het Zwolse ‘Buurt-voor-buurt onderzoek.

D66 GROENLINKS Swollwacht

CDA ZWOLLE PvdA

ChristenUnie

Motie Overzicht ontwikkelingen die impact hebben op je directe leefomgeving voor alle Zwollenaren helder in beeld

De gemeenteraad van Zwolle, in vergadering bijeen op maandag 29 oktober 2018, gelezen hebbende de beslisnota Plan van aanpak Omgevingsvisie.

Constaterende dat:

- Zwollenaren nu geen eenvoudig te vinden overzicht hebben van wat er in hun eigen omgeving gebeurt op het gebied van ruimtelijke ontwikkelingen (bouwplannen, energietransitie, mobiliteit enzovoorts).
- Er wel digitale informatie is over projecten, maar niet altijd duidelijk op kaart te vinden is waar in Zwolle deze spelen en in welke fase deze zich bevinden. Het overzicht bovendien niet compleet is en enkel de grotere projecten van de Gemeente zelf toont.
- Inwoners daardoor niet altijd op een eenvoudige wijze kunnen meedenken en -praten, ideeën kwijt kunnen of zichzelf kunnen organiseren om zelf iets te ontwikkelen.

Van mening dat:

- We er, zeker in het kader van de Omgevingsvisie, voor moeten zorgen dat we ontwikkelingen in de fysieke ruimte zichtbaar maken voor betrokken inwoners.
- Dit overzicht van geplande ontwikkelingen een plek dient te krijgen in de 'nabijheid' van inwoners, fysiek of digitaal.
- Hierbij zoveel mogelijk de verbinding moet worden gezocht met andere ontwikkelingen (energietransitie, ontwikkelingen in groen, verkeer, maar mogelijk ook sociaal domein) en deze ook een plek dienen te krijgen in het overzicht.
- We het overzicht op creatieve wijze dichtbij mensen brengen en daarbij gebruik maken van plekken zoals de wijkcentra, gemeentehuis, Stadkamer, Stadskantoor en de website van de gemeente.

Verzoekt het college:

- Een overzicht te creëren over ontwikkelingen in de stad, waarmee mensen informatie kunnen krijgen, kunnen meedenken, ideeën kunnen achterlaten en geïnspireerd kunnen raken. Uiterlijk bij de PPN-bespreking in juni 2019 een voorstel te doen over de vorm, de plek en de kosten van dit overzicht van de ontwikkelingen.

D66	GroenLinks	ChristenUnie
Sonja Paauw	Lennart Hartman	Ruben van de Belt
Swollwacht	CDA	PvdA
Jeffrey Satoor de Rootas	Jan Nabers	Patty Wolthof

Met algemene stemmen aangenomen

29-10-2018

besluit

Zwolle

Jaargang	2018
Kenmerk	47838
Onderwerp	Plan van aanpak Omgevingsvisie

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 04-09-2018

besluit:

1. Kennis te nemen van het concept Plan van Aanpak Omgevingsvisie.
2. De volgende uitgangspunten voor het proces van de Omgevingsvisie vast te stellen:

- 2a. De Omgevingsvisie is een compact, inspirerend en visueel aantrekkelijk vormgegeven document dat de gemaakte strategische keuzes weergeeft.
- 2b. De Omgevingsvisie wordt zo opgesteld dat er voldoende richting aan het Omgevingsplan gegeven kan worden.
- 2.c. Het proces van Omgevingsvisie bestaat uit drie fasen: het ophalen, formuleren en maken van strategische keuzes (tot en met tweede kwartaal 2019) , het opstellen van een ontwerp Omgevingsvisie en ontwerp milieueffectrapport (tot en met vierde kwartaal 2019), de tervisielegging en vaststelling (tot en met tweede kwartaal 2020).
- 2.d. Het vertrekpunt voor het maken van de strategische keuzes is de Omgevingsvisie deel 1, het bestaande beleid en het coalitieakkoord aangevuld met opgehaalde input uit de stad.
- 2.e. Bij het maken van de strategische keuzes zijn de lopende processen voor de woonstrategie, mobiliteitsvisie, horecavisie, de strategische agenda voor de Spoorzone/Hanzeland mede bepalend.
- 2.f. Niet alle thema's in de Omgevingsvisie zullen dezelfde mate van concreetheid hebben.
- 2.g. De leidende principes voor participatie (vastgesteld d.d. 11 januari 2018) zijn de basis voor het participatieproces.
- 2.h. Bij thema's die grensoverschrijdend zijn zoeken wij nadrukkelijk de samenwerking met andere gemeentes, provincies en/of samenwerkingspartners.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Parkeerregulering op zondagen
portefeuillehouder	William Dogger
informant	Schrooten, Alfred (4264)
medeopstellers	
afdeling	Wijk en Beheermanagement
bijlagen	Voorstel: Beslisnota Parkeerregulering op zondagen Bijlage: 1. Eerste wijzigingsverordening Parkeerbelasting 2018 Bijlage: 2018-10-29 AM7-1 Parkeerregulering op zondagen Bijlage: 2018-10-29 Raadsbesluit Parkeerregulering op zondagen

Voorgesteld besluit raad

De Eerste wijzigingsverordening Parkeerbelasting 2018 vast te stellen.

voorstel

Zwolle

Beslisnota voor de raad

Datum 19 september 2018

Openbaar

Onderwerp	Parkeerregulering op zondagen
Versienummer	2

Portefeuillehouder	W. Dogger
Informant	Alfred Schrooten
Afdeling	Wijk en Beheermanagement
Telefoon	(038) 498 4264
Email	A.Schrooten@zwolle.nl

Financiële gevolgen

Betreft doel	6.3.3 We zorgen voor toekomstbestendige en gastvrije parkeeroplossingen
Begroting wijzigen	Ja
Dekking ten laste van	Kosten en inkomsten worden verrekend met de Reserve Parkeren

Bijlagen

1. Eerste wijzigingsverordening Parkeerbelasting 2018

De raad wordt voorgesteld te besluiten om:

1 De Eerste wijzigingsverordening Parkeerbelasting 2018 vast te stellen.

Datum 19 september 2018

Inleiding
Op 9 juli heeft de Raad ingestemd met de gewijzigde Winkeltijdenverordening die per 1 augustus van kracht is. Met dit besluit zijn juridisch gezien de koopzondagen, die tot nu toe op grond van de Winkeltijdenverordening jaarlijks door het college werden vastgesteld (15 koopzondagen per jaar), vervallen.
Op basis van het Aanwijzingsbesluit parkeerbelastingen 2014 en de Verordening op de heffing en de invordering van parkeerbelastingen 2018 met de bijbehorende Tarieventabel, is er geen sprake meer van 'koopzondagen' en vindt er geen parkeerregulering plaats op de zondagen.

Voorgesteld wordt om op alle zondagen tussen 13.00 uur en 17.00 uur parkeerregulering door te voeren en dit vast te leggen in de Verordening Parkeerbelastingen 2018. De voorgestelde tijd (13.00 – 17.00 uur) is gelijk aan de oude situatie waarin de koopzondagen door het college werden vastgesteld.

Het college heeft hiertoe op 25 september j.l. het Aanwijzingsbesluit parkeerbelastingen 2018 vastgesteld.

Vergunninghouders die in het bezit zijn van een bezoekersvergunning (€ 11,80/jaar) hebben het recht om hun bezoek gratis te laten parkeren. Voor vergunninghouders in de binnenstad gaat dit om maximaal 6 uur per week en voor vergunninghouders buiten de binnenstad gaat dit 16 uur per week. Omdat door de uitbreiding van gereguleerd parkeren naar alle zondagen, vaker een beroep op de bezoekersvergunning gedaan zal worden, wordt het maximaal aantal uur per week verhoogd van 6 naar 8 uur en van 16 naar 18 uur per week. Het college heeft hiervoor op 25 september j.l. de gewijzigde Regeling Parkeervergunningen 2018 vastgesteld.

Beoogd effect
Met het uitbreiden van het reguleren naar alle zondagen wordt de parkeeroverlast en de gevolgen hiervan (meer zoekverkeer, meer uitstoot schadelijke stoffen, minder beschikbare plekken voor vergunninghouders in fiscale gebieden) beperkt.

Argumenten
1. Het past binnen het primaire doel van het parkeerbeleid
Het aanpassen van de parkeerregulering naar alle zondagen sluit aan bij het primaire doel van parkeerbeleid om middels parkeerregulering de parkeeroverlast en de gevolgen hiervan te beperken. De bestaande parkeerregulering op de aangewezen koopzondagen wordt uitgebreid naar alle zondagen met behoud van de bestaande uitzonderingen (nieuwjaarsdag, 1e en 2e paas-, pinkster- en kerstdag en Hemelvaartsdag).

2. Het past binnen het parkeerbeleid om de binnenstad autoluw te maken
Het aanpassen van de parkeerregulering naar alle zondagen past in het, jaren geleden ingezette, beleid om de binnenstad autoluw te maken. Regulering op alle zondagen voorkomt extra autobewegingen in de binnenstad.

3. Het past binnen de duurzaamheidsdoelstellingen en sluit aan bij Zwolle Fietsstad
Het aanpassen van de parkeerregulering naar alle zondagen voorkomt onnodige extra autoverkeer en de bijbehorende overlast en stimuleert om de fiets te gebruiken in plaats van de auto.

4. Het beperkt de overlast voor vergunninghouders
Het aanpassen van de parkeerregulering naar alle zondagen heeft tot gevolg dat de parkeerdruk lager wordt en er meer vrije parkeerplaatsen beschikbaar zijn voor vergunninghouders.

5 Het sluit meer aan bij de private parkeervoorzieningen
Het aanpassen van de parkeerregulering naar alle zondagen sluit meer aan bij die van private parkeervoorzieningen. De private parkeervoorzieningen kennen reeds jaren betaald parkeren op zondagen (24/7). Meer aansluiting draagt bij aan het streven naar eerlijke concurrentie tussen publieke en private parkeervoorzieningen.

Risico's
Er bestaat het risico dat vanuit de winkeliers en bewoners gevraagd wordt om op zondagen gratis of tegen een gereduceerd tarief te parkeren. Op basis van vorengenoemde argumenten biedt dit echter onvoldoende mogelijkheden.

Financiën
De parkeerinkomsten op de koopzondagen in 2017 bedroegen € 122.500,-. Dit is € 8.166,- per koopzondag. Door een te verwachten verschuiving van het (winkel-)bezoek aan de stad van de zaterdag naar de zondag en een mogelijke 'verdunning' van het (winkel-)bezoek over alle zondagen in plaats van de voormalige 15 aangewezen koopzondagen, is de inschatting dat de parkeerinkomsten per zondag ongeveer € 5.000,- gaan bedragen. Omdat er vanaf 1 augustus geen parkeergeld is geheven op zondagen, is de verwachting dat de uitbreiding naar alle zondagen dit jaar niet zal leiden tot extra parkeerinkomsten als gevolg hiervan. Voor 2019 wordt verwacht dat de uitbreiding van het aantal koopzondagen leidt tot ongeveer € 100.000,- extra inkomsten ten opzichte van 2017 met 15 aangewezen koopzondagen.

Naast de verwachte extra inkomsten zijn er ook extra kosten in de vorm van extra inzet parkeerhandhaving (voor restant 2018 € 7.500,- / 2019 25.000,-).

Communicatie
De communicatie over uitbreiding van de parkeerregulering geschiedt via de geëigende kanalen (website, social media, persbericht, informatie op parkeerautomaten etc.)

Vervolg
De verordening treedt in werking met ingang van de eerste dag na die van bekendmaking.

Openbaarheid
De beslisnota voor de raad is openbaar.

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

Datum 19 september 2018

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Zwolle

Jaargang	2018
Kenmerk	47520
Onderwerp	Parkeerregulering op zondagen

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 25-09-2018

besluit:

De Eerste wijzigingsverordening Parkeerbelasting 2018 vast te stellen.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

Jaargang : 2018
Nummer :
Onderwerp : Eerste wijzigingsverordening Parkeerbelastingen 2018

de raad van de gemeente Zwolle;

gezien het voorstel van het college van burgemeester en wethouders van 25-09-2018;

gelet op artikel 225 van de Gemeentewet;

besluit:

vast te stellen de volgende:

Eerste Verordening tot wijziging van de Verordening Parkeerbelastingen 2018

Artikel 1

In de tabel behorende bij de Verordening Parkeerbelastingen 2018 worden de volgende (delen van) artikelen als volgt gewijzigd.

	Zone 1, binnenstad	
1.1.1	van maandag t/m zaterdag tussen 9.00 uur en 20.00 uur, op donderdag van 20.00 uur tot 21.00 uur en op zondag van 13.00 uur tot 17.00 uur, per uur	€ 2,80
1.1.3	Parkeeraccommodatie Noordereiland: van maandag t/m zaterdag tussen 9.00 uur en 20.00 uur, op donderdag van 20.00 uur tot 21.00 uur en op zondag van 13.00 uur tot 17.00 uur, per uur	€ 2,80
	In zone 1 is de parkeerbelasting nihil op: - nieuwjaarsdag, eerste en tweede paas-, pinkster- en kerstdag en Hemelvaartsdag.	
1.2	**Zone 2**, De parkeerbelasting bedraagt voor het parkeren bij parkeerapparatuur gelegen binnen het gebied dat begrensd wordt door de Schuttevaerhaven, Achtergracht, Van Wevelinkhovenstraat (exclusief beide zijden), Middelweg (inclusief beide zijden), A28, de spoorbaan, Van Karnebeekstraat (inclusief beide zijden) en Stadsgracht, met uitzondering van het Stationsplein en het gedeelte Oosterlaan tussen Terborchstraat en Venestraat, zoals aangeduid onder 1.2.2, en het gebied en de parkeeraccommodatie aangeduid onder 1.2.3 en 1.2.4:	
1.2.1	van maandag t/m zaterdag tussen 9.00 uur en 20.00 uur, op donderdag van 20.00 uur tot 21.00 uur en op zondag van 13.00 uur tot 17.00 uur	
1.2.2	Op het Stationsplein en het gedeelte Oosterlaan tussen Terborchstraat en Venestraat van maandag t/m zaterdag van 9.00 uur tot 23.00 uur, per uur	€ 2,80

1.2.3	Sectoren Kamperpoort en Dieze van maandag t/m zaterdag tussen 9.00 uur en 20.00 uur, op donderdag van 20.00 uur tot 21.00 uur en op zondag van 13.00 uur tot 17.00 uur	
1.2.4	Parkeeraccommodatie Katwolderpleingarage van maandag t/m zaterdag tussen 9.00 uur en 20.00 uur, op donderdag van 20.00 uur tot 21.00 uur en op zondag van 13.00 uur tot 17.00 uur, per uur	€ 2,80
	In zone 2 is de parkeerbelasting nihil op: - nieuwjaarsdag, eerste en tweede paas-, pinkster- en kerstdag en Hemelvaartsdag.	
1.3	**Zone 3,** De parkeerbelasting bedraagt voor het parkeren bij parkeerapparatuur gelegen buiten het gebied dat begrensd wordt door Schuttevaerhaven, Achtergracht, Van Wevelinkhovenstraat (inclusief beide zijden), Middelweg, A28, de spoorbaan, Van Karnebeekstraat en Stadsgracht, met uitzondering van het gebied aangeduid onder 1.3.1, 1.3.2 en 1.3.3:	
	van maandag t/m zaterdag tussen 9.00 uur en 20.00 uur, op donderdag van 20.00 uur tot 21.00 uur en op zondag van 13.00 uur tot 17.00 uur en in de Rigastraat van maandag t/m vrijdag van 9.00 uur tot 17.00 uur	
	De parkeerbelasting is nihil op: - nieuwjaarsdag, eerste en tweede paas-, pinkster- en kerstdag en Hemelvaartsdag.	
1.3.1	**Sectoren Dieze, Assendorp, De Wezenlanden en de Philosofenallee**	
	- van maandag t/m zaterdag tussen 9.00 uur en 20.00 uur, op donderdag van 20.00 uur tot 21.00 uur en op zondag van 13.00 uur tot 17.00 uur	
	De parkeerbelasting is nihil op: - nieuwjaarsdag, eerste en tweede paas-, pinkster- en kerstdag en Hemelvaartsdag.	
1.3.2	Op de Oostzeelaan, tussen de Zuiderzeelaan en de Koggelaan en op de Hanzelaan, tussen de Koggelaan en de Van Karnebeektunnel van maandag t/m zaterdag van 9.00 uur tot 20.00 uur, op donderdag van 20.00 uur tot 21.00 uur en op zondag van 13.00 uur tot 17.00 uur, per uur, met een maximale parkeerduur van 120 minuten en een minimale inworp van € 0,20	€ 1,00
	De parkeerbelasting is nihil op: - nieuwjaarsdag, eerste en tweede paas-, pinkster- en kerstdag en Hemelvaartsdag.	
1.3.3	**Sector Bagijneweide** van maandag t/m zaterdag van 9.00 uur tot 23.00 uur en op het parkeerterrein de Turfmarkt van maandag t/m zaterdag van 9.00 uur tot 20.00 uur, op donderdag van 20.00 uur tot 21.00 uur en op zondag van 13.00 en 17.00 uur	

De parkeerbelasting is nihil op:
- nieuwjaarsdag, eerste en tweede paas-, pinkster- en kerstdag en Hemelvaartsdag.

Artikel 2

1. De datum van ingang van heffing is xx-10-2018.
2. De verordening kan worden aangehaald als " Eerste wijzigingsverordening Parkeerbelastingen 2018".
3. Deze verordening treedt in werking met ingang van de eerste dag na die van bekendmaking.

Aldus besloten in de openbare vergadering van xx-10-2018.

De voorzitter,

De griffier,

PvdA

AMENDEMENT

Raadsvoorstel: Parkeerregulering op zondagen

De raad van de gemeente Zwolle in vergadering bijeen op 29 oktober 2018,

Gelezen de beslisnota Parkeerregulering op zondagen,

Overwegende dat:

- In de gemeente Zwolle op maandag tot en met zaterdag doorgaans parkeerbelasting geheven wordt van 09.00 tot 20.00 (21.00 op donderdagen);
- De winkels in Zwolle doorgaans open gaan om 09.30/10.00 en sluiten om 18.00;
- Hiermee parkeerbelasting geheven wordt gedurende het volledige tijdvak dat winkels open zijn;
- De gemeenteraad op 9 juli 2018 heeft besloten de verplichte sluiting op zondag los te laten zonder daarbij verdere regulering op te nemen qua tijdvak;
- De meeste winkels in onze (binnen)stad op zondagen open gaan om 12.00 en sluiten om uiterlijk 18.00;
- De zondag hiermee evolueert naar een normale dag waarop iedereen zijn of haar aankopen kan doen;
- Het huidige voorstel van het college is om, afwijkend van de andere dagen, op de zondagen slechts van 13.00 tot 17.00 parkeerbelasting te heffen.

Van mening dat:

- Het niet meer dan logisch zou zijn om ook op zondagen parkeerbelasting te heffen gedurende minimaal het tijdvak dat de winkels open zijn;
- Dit ten goede komt aan de leefbaarheid in de stad;
- Dit bijdraagt aan een duurzame toekomst;
- We hiermee op termijn de parkeerdruk beter beheersbaar houden. De (economische) groei van onze stad zorgt immers voor meer bezoekers aan onze binnenstad;
- Hiermee tevens aangesloten wordt bij ambities uit de (concept) begroting inzake het verminderen van het autogebruik en het stimuleren van het fietsgebruik.

Besluit: het voorstel 'Parkeerregulering op zondagen', te wijzigen door de tijden waarop op zondag parkeerbelasting geheven wordt te wijzigen van 13.00 – 17.00 in 12.00 – 18.00.

PvdA Zwolle

Mart oude Egbrink

Voor: pvdA, SP en D66
Verworpen 29-10-2018

besluit

Zwolle

Jaargang	2018
Kenmerk	47520
Onderwerp	Parkeerregulering op zondagen

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 25-09-2018

besluit:

De Eerste wijzigingsverordening Parkeerbelasting 2018 vast te stellen.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Deelname experiment centrale stemopneming
portefeuillehouder	Henk Jan Meijer
informant	Veen, Dick van (2160)
medeopstellers	Reijgersberg, Gerard (4125)
afdeling	Inwonerszaken
bijlagen	Voorstel: Beslisnota Deelname aan Experiment Centrale Stemopneming Bijlage: 2018-10-29 Raadsbesluit Deelname experiment centrale stemopneming

Voorgesteld besluit raad

In te stemmen met deelname aan het experiment centrale stemopneming van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties bij de gecombineerde provinciale staten- en waterschap verkiezingen van maart en de Europees Parlementsverkiezing van mei 2019.

voorstel

Zwolle

Beslisnota voor de raad

Datum 21 september 2018

Openbaar

Onderwerp	Deelname aan Experiment Centrale Stemopneming
Versienummer	1

Portefeuillehouder	H.J. Meijer
Informant	Dick van Veen/Gerard Reijgersberg
Afdeling	Inwonerszaken
Telefoon	(038) 498 2160
Email	DLJ.van.Veen@zwolle.nl

Financiële gevolgen

Betreft doel	9.3.1 We ondersteunen de primaire processen
Begroting wijzigen	Nee
Dekking ten laste van	het reguliere verkiezingsbudget

Bijlagen

De raad wordt voorgesteld te besluiten om:

1 In te stemmen met deelname aan het experiment Centrale Stemopneming van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties bij de gecombineerde Provinciale Staten- en Waterschapsverkiezingen in maart 2019 en de Europese Parlementsverkiezingen in mei 2019

Datum 21 september 2018

Toelichting op het voorstel

Inleiding
Sinds er weer met het rode potlood wordt gestemd ervaren verscheidene gemeenten tijdens verkiezingen enkele knelpunten bij de stemopneming. Ook in de gemeente Zwolle merken we dat op de stembureaus door de lange verkiezingsdag de vermoeidheid leidt tot verminderde concentratie waardoor de kans op fouten toeneemt.
In een poging om deze knelpunten weg te nemen is de Tijdelijke experimentenwet stembiljetten en centrale stemopneming in het leven geroepen. Deze wet biedt gemeenten de mogelijkheid te experimenteren met een andere vorm van stemopneming die de efficiëntie, transparantie en controleerbaarheid van de stemopneming moeten vergroten.
Mede namens de VNG heeft de minister van Binnenlandse Zaken & Koninkrijksrelaties de gemeenten opgeroepen om mee te doen aan het experiment. Op termijn zal centrale stemopneming wettelijk verplicht worden. Het experiment kan pas worden gehouden na goedkeuring van de gemeenteraad.

Beoogd effect
Een centrale telling verloopt rustiger en overzichtelijker, biedt gelegenheid om fouten te corrigeren en verkleint het risico op een hertelling. Hetgeen de betrouwbaarheid van de uitslag en het vertrouwen van de inwoners in het verkiezingsproces ten goede komt.

Werkwijze
Bij de huidige werkwijze vindt na sluiting van de stembureaus eerst een voorlopige telling op partijniveau plaats. Als deze voorlopige uitslag op partijniveau is vastgesteld en doorgegeven wordt er in het stemlokaal overgegaan tot een telling op kandidaatniveau. Hierbij wordt het aantal op iedere afzonderlijke kandidaat uitgebrachte stemmen vastgesteld door de leden van het stembureau. Afhankelijk van het aantal uitgebrachte stemmen bij het desbetreffende stembureau kan het telproces enkele uren duren.
Bij deelname aan het experiment centrale stemopneming vindt na sluiting van de stembureaus ook eerst een voorlopige telling op partijniveau plaats. De voorlopige uitslag zal dus ook bij gebruik van centrale stemopneming al op de verkiezingsdag bekend zijn. Na het vaststellen van de voorlopige uitslag zorgt het stembureau er voor dat alle bescheiden worden ingepakt. Het tellen van de stemmen die op de afzonderlijke kandidaten zijn uitgebracht gebeurt de volgende dag door een daarvoor ingesteld gemeentelijk stembureau. De ingezette tellers vallen onder verantwoordelijkheid van het gemeentelijk stembureau. Het gemeentelijk stembureau stelt na de telling voor elk stembureau de uitslag vast. Als het gemeentelijk stembureau er zeker van is dat de stemopneming juist is uitgevoerd, maakt dit het proces-verbaal van de stemopneming voor de gemeente op.

Argumenten
1. *Kans op fouten bij telling is aanzienlijk kleiner*
   Ten eerste vindt de gehele telling bij de werkwijze die nu wordt gehanteerd plaats door de stembureauleden die al een dag zitting hebben gehad op het stembureau. Vermoeidheid kan daarom aan het einde van de avond zorgen voor telfouten, zeker bij langere telprocedures zoals bij de gecombineerde verkiezing. Als er de volgende dag geteld wordt door frisse telteams is de kans op fouten aanzienlijk kleiner. Bovendien heeft de verkiezingsorganisatie bij

centrale stemopneming beter zicht op het telproces en kan er ook worden gestuurd of ingegrepen als dit noodzakelijk is voor een correct verloop.

2. *Verbeterde controleerbaarheid en transparantie van de stemopnemng*
   Een ander argument voor deelname aan het experiment met centrale stemopneming is de verbeterde controleerbaarheid en transparantie van de stemopneming. Omdat de telling van alle stembureaus op één locatie plaatsvindt is namelijk de telling van elk van deze stembureaus te volgen voor geïnteresseerde inwoners, waar een belangstellende bij de stemopneming in het stemlokaal maar één stembureau tegelijkertijd kan volgen.

3. *Ervaringen in het land zijn positief*
   Bij de gemeenteraadsverkiezingen op 21 maart 2018 hebben diverse grotere gemeenten zoals Rotterdam, Enschede en Assen al deelgenomen aan dit experiment. De ervaringen waren heel positief.

Risico's
Er zijn geen risico's aan dit experiment verbonden

Financiën
De kosten voor deelname aan het experiment centrale stemopneming worden geraamd op €45.000. Het betreft o.a. huur van sporthal in de Hogeschool Windesheim, inrichting van de ruimte, de logistiek, de beveiliging, inzet van tellers en instructies voor alle deelnemers etc. Hier staat tegenover dat op andere kosten met betrekking tot de uitslagverwerking kan worden bespaard omdat nu centraal wordt geteld.
Daarnaast stelt het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een vergoeding beschikbaar van totaal €20.000 (€10.000 voor de centrale stemopneming bij de provinciale staten- en waterschap verkiezingen in maart 2019 en €10.000 voor de centrale stemopneming bij de Europees Parlementsverkiezing in mei 2019). De uiteindelijke kosten van deelname aan het experiment centrale stemopneming moeten worden gedekt uit het reguliere budget voor verkiezingen

Communicatie
Met de afdeling communicatie zal, nadat de gemeenteraad haar goedkeuring heeft gegeven, afstemming plaatsvinden over de juiste wijze en vorm. Tevens zal op basis van de Experimentenwet deelname aan het experiment via de gebruikelijk kanalen kenbaar gemaakt moeten worden.

Vervolg
Het raadsbesluit moet worden medegedeeld aan het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Na de verkiezingen van 20 maart 2019 zal de gemeentelijke organisatie evalueren hoe de centrale stemopneming is verlopen en op basis van deze evaluatie bepalen of er een vervolg kan worden gegeven aan de nieuwe werkwijze. Indien gewenst bij de verkiezingen van het Europees Parlement in mei 2019.

Openbaarheid

Datum 21 september 2018

Het voorstel is openbaar.

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

besluit

Zwolle

Jaargang	2018
Kenmerk	48811
Onderwerp	Deelname experiment centrale stemopneming

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 02-10-2018

besluit:

In te stemmen met deelname aan het experiment centrale stemopneming van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties bij de gecombineerde provinciale staten- en waterschap verkiezingen van maart en de Europees Parlementsverkiezing van mei 2019.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

besluit

Zwolle

Jaargang	2018
Kenmerk	48811
Onderwerp	Deelname experiment centrale stemopneming

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 02-10-2018

besluit:

In te stemmen met deelname aan het experiment centrale stemopneming van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties bij de gecombineerde provinciale staten- en waterschap verkiezingen van maart en de Europees Parlementsverkiezing van mei 2019.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Aanpassing bestaande subsidieregeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle'
portefeuillehouder	Monique Schuttenbeld
informant	Voortman, Christian (4059)
medeopstellers	Ruberg, Irmgard (2307)
afdeling	Ruimte en Economie
bijlagen	Voorstel: Beslisnota Aanpassing bestaande subsidieregeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle' Bijlage: Deelverordening hfst. 27 Duurzaam Dieze Bijlage: Signaleringsrapportage 2017 Bijlage: Subsidiregeling Diezerpoort Bijlage: 2018-10-29 Raadsbesluit Aanpassing bestaande subsidieregeling Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost

Voorgesteld besluit raad

Kennis te nemen van de voortgang van de verduurzaming in Dieze.
2 De looptijd van de subsidieregeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle' te verlengen tot 31 december 2020 en te verruimen door bewoners ook de mogelijkheid te bieden zonnepanelen te huren op daken van ander type vastgoed (verenigingen, instellingen en bedrijven), middels de
fiscale 'regeling verlaagd tarief' (PostCodeRoos regeling)
3 Daartoe in te stemmen met de aangepaste deelverordening Hoofdstuk 27.

voorstel

Zwolle

Beslisnota voor de raad

Datum 9 oktober 2018

Openbaar

Onderwerp	Aanpassing bestaande subsidieregeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle'
Versienummer	3.0

Portefeuillehouder	H.M.M. Schuttenbeld
Informant	Christian Voortman, Irmgard Ruberg
Afdeling	Ruimte en Economie
Telefoon	(038) 498 4059
Email	C.Voortman@zwolle.nl

Financiële gevolgen

Betreft doel	6.4.1 We bevorderen dat Zwolle op termijn energieneutraal is
Begroting wijzigen	Nee
Dekking ten laste van	Niet van toepassing

Bijlagen

1. Gewijzigde deelverordening Hfst. 27

De raad wordt voorgesteld te besluiten om:

1 Kennis te nemen van de voortgang van de verduurzaming in Dieze.

2 De looptijd van de subsidieregeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle' te verlengen tot 31 december 2020 en te verruimen door bewoners ook de mogelijkheid te bieden zonnepanelen te huren op daken van ander type vastgoed (verenigingen, instellingen en bedrijven), middels de fiscale 'regeling verlaagd tarief' (PostCodeRoos regeling)

3 Daartoe in te stemmen met de aangepaste deelverordening Hoofdstuk 27.

Datum 9 oktober 2018

Inleiding
In het nieuwe coalitieakkoord ‘lef, leiderschap en ruimte’, is Energietransitie een belangrijk onderdeel. Gesteld wordt dat in de bebouwde omgeving nog veel winst is te boeken op het gebied van energiebesparing en energieopwekking. Daarom wordt binnen het Energieprogramma 2018-2022, dat wordt voorbereid vanuit de strategische opgave Energietransitie, vanaf 2019 ingezet op het geven van een belangrijke impuls binnen deze gebouwde omgeving aan onder andere de bestaande woningvoorraad.

Op 4 juni 2018 heeft uw raad met algemene stemmen de motie *“Oog voor solidariteit bij de Energietransitie”* aangenomen: Constaterende dat veel mensen geen kapitaal hebben om te investeren in (coöperatieve) energieprojecten en daar dus niet van kunnen profiteren en van mening dat;

- De Energietransitie alleen kans van slagen heeft als deze op een solidaire wijze invulling krijgt;
- Lagere inkomens baat moeten hebben bij een duurzaamheidsmaatregel bijv. door lagere of op zijn minst gelijkblijvende woonlasten;
- De hele gemeenschap zou moeten profiteren van lokale duurzame energie bijv. door een gemeentelijke deelneming in projecten of een gemeentelijk energiebedrijf;

U roept het college op om specifiek aandacht te schenken aan de positie van lagere inkomens met name op het gebied van woonlasten en mogelijkheden te participeren in collectieve energieprojecten.

Elke wijk kent zijn eigen dynamiek in de Energietransitie en in bepaalde wijken ligt het gezien de sociaal-economische situatie complexer dan in andere. Voor zaken als het opraken van fossiele brandstoffen, duurzame energie, en de reductie van CO2 wordt of minder urgentie gevoeld of wel gevoeld maar niet gegeven, omdat dit buiten het (financiële) bereik ligt van veel bewoners. Reden te meer om hier aandacht voor te hebben en te voorkomen dat bepaalde wijken achterblijven en op termijn de rekening gepresenteerd krijgen.

Vanuit die achtergrond is in 2015 de gemeentelijke subsidieregeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle' ontworpen. In het kader van de provinciale regeling Investeren Met Gemeenten (IMG) is in Dieze-Oost het corporatiebezit verduurzaamd. De wijk kent echter ook particuliere woning-eigenaren en huurders van particuliere woningen, veelal verenigd in VVE’s of wonend in rijwoningen. De gemeentelijke subsidieregeling is bedoeld om voor deze particuliere woningeigenaren/huurders in Dieze-Oost de drempel te verlagen om mee te kunnen doen in de verduurzaming van de wijk. Het gaat daarbij om bewoners die zelf niet willen/kunnen investeren in de koop van zonnepanelen of hiervoor geen duurzaamheidslening willen of kunnen krijgen.

Om die reden is € 300.000,- subsidie beschikbaar gesteld om bewoners de mogelijkheid te geven om zonnepanelen op eigen dak te huren via een buurtcoöperatie (een coöperatieve wijkonderneming van, voor en door Diezenaren). Hiermee worden bewoners ondersteund en ontzorgd, en wordt duurzame energie gerealiseerd waarmee én de woonlasten worden verlaagd, én de werkgelegenheid in de wijk wordt vergroot.

De subsidieregeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle' is op 26 juni 2015 in werking getreden en had een looptijd tot 26 juni 2018. Om de opzet en uitvoering te ondersteunen is op 11 mei 2015 eveneens een éénmalige stimuleringsbijdrage beschikbaar gesteld aan het Coöperatief WijBedrijf Dieze (verder: WijBedrijf). Het WijBedrijf fungeert als scharnier tussen vraag en aanbod en heeft daarmee belangrijke rol om bewoners te ontzorgen.

Uiteraard zou de verduurzaming van Dieze ook kunnen verlopen via andere coöperaties in de wijk die op hun beurt ook gebruik kunnen maken van de 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle', of particulieren die op eigen initiatief werken aan verduurzaming.

Om diverse redenen komt de verduurzaming in Dieze langzamer op gang dan verwacht. In de aanloop naar dit voorstel is onderzocht waarom het in de wijk zo moeilijk is om bewoners te interesseren om mee te doen aan het zonnepanelenproject, wat gedaan kan worden om dat te veranderen en welke rol de gemeente daarin kan nemen ten aanzien van de subsidieregeling voor de 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle'. In dit voorstel wordt hier nader op in gegaan.

Beoogd effect
De Energietransitie is een grote opgave die alleen kan slagen als iedereen mee doet en ook kán doen. Dat vraag tijd, aandacht, een lange adem. Om die reden willen we de beweging die 4 jaar geleden is ingezet in de Diezerpoort met het ontwerpen van de subsidieregeling ‘Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost’ en het opzetten van het WijBedrijf als uitvoeringsvehikel en die langzaam, meer wél zeker sterker wordt continueren. Waarbij specifiek ten aanzien van de subsidieregeling het beoogd effect is om 154 particuliere woningeigenaren te stimuleren in de aanleg van zonnepanel

Argumenten

1.1 De verduurzaming in Dieze komt langzaam op gang, maar er is perspectief.
Doel van de subsidieregeling was om de eerste circa 154 particuliere woningeigenaren/huurders, voornamelijk verenigd in VVE’s, te stimuleren om zonnepanelen op eigen dak aan te laten leggen en te huren, waarbij gewerkt wordt met een buurtcoöperatie die zorgdraagt voor realisatie in samenwerking met ondernemers uit de wijk. Op dit moment hebben 23 woningeigenaren gebruik gemaakt van de subsidieregeling en zijn overeenkomstig 118 panelen gelegd. De zonnepanelen zijn allen via het WijBedrijf gerealiseerd. Er zijn tot op heden geen andere organisaties geweest die zich bij de gemeente hebben gemeld om hierin een rol te spelen.

Ook heeft het WijBedrijf voor 5 woningeigenaren in totaal 32 zonnepanelen gerealiseerd, waarbij de eigenaar niet heeft gekozen om te huren maar rechtstreeks heeft gekocht zonder gebruik te maken van de subsidieregeling. Daarnaast zijn er waarschijnlijk ook woningeigenaren die door de verduurzaming in de wijk ook gestimuleerd zijn om op eigen initiatief te verduurzamen en zonnepanelen te kopen eventueel met een duurzaamheidslening.

Er is wél perspectief om door te gaan. In de eerste helft van 2018 zijn net zoveel woningeigenaren aangesloten als in de 3 jaren ervoor. Voor de tweede helft van 2018 verwacht het WijBedrijf in totaal circa 30 woningen aan te kunnen sluiten en circa 35 woningen extra indien ook gebruik gemaakt kan worden van de postcoderoos-regeling (zie argument 2.2).

1.2 De urgentie vanuit energie-oogpunt of vanuit woonlastenverlaging wordt nog te weinig gevoeld.
We wisten dat het een ingewikkelde opgave zou zijn in Dieze. Het was echter wel de verwachting dat het sneller zou gaan. De vraag is dan waarom het in de wijk Dieze zo moeilijk is om bewoners te interesseren om mee te doen aan het zonnepanelenproject.

Het vergt tijd om bewoners te overtuigen dat verduurzaming voor een ieder mogelijk is en een voordeel oplevert. Op de tweede plaats blijkt een woonlastenverlaging die gerealiseerd kan worden van ongeveer € 10,- per maand op zichzelf voor particuliere woningeigenaren een te geringe prikkel te zijn om mee te doen ten opzichte van de tegenprestatie “het sluiten van voor velen toch complexe huurovereenkomst”. Het huur-concept is nog steeds relatief nieuw en ingewikkeld. Om bewoners daarin mee te laten doen heeft het WijBedrijf eerst bekendheid en vertrouwen moeten opbouwen.

De complexiteit van Dieze ligt vooral in de VVE’s. Eerste voorwaarde is dat een goed georganiseerd bestuur zitting heeft. Gebleken is dat het kunnen meekoppelen met een onderhoudsproject wél zorgt voor urgentie. Complicerende factor is dat in kwetsbare wijken de investeringsmogelijkheden voor VVE’s beperkt zijn.

1.3 Het WijBedrijf heeft een positie verworven in en buiten de wijk

Ondanks dat de aanleg en huur van zonnepanelen in Dieze langzaam op gang komt blijkt dat het WijBedrijf wel een positie heeft verworven in de wijk, en ook in de stad. Daarmee is de bekendheid vergroot en is de opschaling naar andere wijken ingezet. Hiermee is het Wijbedrijf op weg om een robuuste onderneming te worden en continuïteit te creëren:

- Het WijBedrijf wordt ook door verschillende partijen buiten de wijk gevraagd om zonneprojecten uit te voeren. Zo zijn bijvoorbeeld voor voetbalvereniging SVI 200 zonnepanelen gerealiseerd en is het WijBedrijf in gesprek met oa. WVF, ZAC, HC-Zwolle, VVE’s, particulieren, Sporthal Zwolle-Zuid, SIO, Koningskerk etc. Naast het leggen van panelen worden door het WijBedrijf ook andere diensten verricht zoals beheer en onderhoud van VVE’s en een complex van een woningbouwcorporatie.
- Onder de naam ‘de woningverbeteraar’ worden huiseigenaren door het Wijbedrijf ondersteund bij verdere energiebesparing in de woning en de overstap naar duurzame installaties.
- Omdat in de afgelopen jaren veel kennis en ervaring is opgedaan met VVE’s, heeft het WijBedrijf een rol in gekregen in het Zwolse pilotproject verduurzaming VVE’s.. De provincie Overijssel, bewust van de problematiek rond de VVE’s, heeft opdracht gegeven om verdeeld over de provincie en bij wijze van demonstratieproject 3 VVE’s te ondersteunen bij een volledige verduurzaming.
- In samenwerking met Domusica wordt het 1e zogenaamde ‘postcoderoos’-project van Zwolle voorbereid. De provincie ondersteunt dit initiatief met als doel om vanuit het leereffect straks veel meer van dit type projecten te kunnen uitvoeren.
- Ook wordt in samenwerking met meerdere partijen gewerkt aan een project met betrekking tot klimaatadaptatie. De rol van het WijBedrijf daarbij is gebiedsgebruikers te betrekken en te interesseren voor het treffen van maatregelen in het kader van klimaatadaptie met als doel de wijk toekomstbestendiger te maken. Intussen begint het Waterschap aan te haken en wordt gesproken met de provincie Overijssel over deelname.
- Naast het ontwikkelen en uitvoeren van projecten wordt er ook tijd geïnvesteerd in het verbreden van het netwerk en het vertellen van verhalen. Zo wordt meegewerkt en –gedacht in nationale netwerken als ‘de all-inclusive wijken’, is meegedraaid in een pilot vanuit het ministerie van Binnenlandse Zaken rondom bewonersparticipatie (zie het artikel in Zowell hierover, http://zowell.nl/duurzaamheid-sociaal/) en ook recent de artikelen van het LSA (Landelijk Samenwerkingsverband Actieve bewoners) https://www.lsabewoners.nl/energietransitie-tijd-bewonersgedreven-en-collectieve-aanpak/ en https://www.lsabewoners.nl/wijkondernemingen-starten-vanuit-gedeelde-urgentie/.

2.1 De noodzaak tot verduurzaming is onveranderd en er is perspectief om door te gaan

Het is en blijft noodzakelijk om juist in wijken als Dieze naar oplossingen voor de verduurzaming te zoeken. Niet alleen om Dieze te verduurzamen, maar ook als leerproces om de juiste aanpak te ontwikkelen die ook voor andere wijken bruikbaar is. Daarbij zullen de ervaringen in Dieze ook input kunnen geven voor het project Transform waar Zwolle, samen met Deventer, Apeldoorn en Zutphen aan werkt. Andersom kan Transform in de toekomst misschien ook datgeen bieden waar Dieze baat bij heeft. Die wisselwerking zal in het komende jaar ook zeker op gang worden gebracht.

Daarnaast is het Wijbedrijf in gesprek met de provincie over een aantal oplossingsrichtingen (financieel en organisatorisch) die de uitvoering zouden kunnen versnellen, in aanvulling op de subsidieregeling die eveneens drempelverlagend werkt. De gedachte is om toe te werken naar een financieringsregeling (gebiedsgericht), waarmee tegen een net zo aantrekkelijke rente als kredietwaardige eigenaren combinaties van maatregelen gefinancierd kunnen worden (dakvervanging, isolatie, zonnepanelen). Bijkomend voordeel is dan dat een deel van de dakvervanging gefinancierd kan worden uit de lastenverlaging door de zonnepanelen.

Voor de verduurzaming in Dieze is dus zeker wel perspectief. Daarom wordt voorgesteld de looptijd voor de subsidieregeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle' te verlengen tot 31 december 2020.

2.2 Verruiming van de regeling biedt meer bewoners de gelegenheid om mee te doen

De huidige subsidieregeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle' geldt alleen voor eigenaren die zonnepanelen huren op eigen dak. Niet alle daken zijn echter geschikt voor het leggen van zonnepanelen. Via de zogenaamde fiscale 'regeling verlaagd tarief', ook wel bekend als de postcoderoos-regeling kunnen deze bewoners toch mee doen door huur van zonnepanelen op het dak van een (maatschappelijke) instelling of bedrijf in de buurt.

Een verkenning wijst uit dat alleen al in de Diezerpoort een aanzienlijke potentie van dakoppervlak beschikbaar is. Voor deze organisaties geldt dat zij veelal niet zelf inzetten op het aanleggen van zonnepanelen vanwege het beperkte rendement. Maar door het beschikbaar stellen van hun dak kunnen zij toch een redelijke vergoeding voor dakgebruik ontvangen. Daarnaast kunnen zij binnen een gezamenlijk project ook zelf als eigenaar/huurder mee investeren in panelen.

We willen bewoners van Dieze graag in de gelegenheid stellen om mee te doen op het dak van Domusica en op andere daken in de wijk Diezerpoort. Daartoe stellen we voor de subsidieregeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle' te verruimen met deze mogelijkheid. De overige voorwaarden blijven hetzelfde, met uitzondering dus van de looptijd van de regeling. In de bijlage is de gewijzigde regeling opgenomen (Deelverordening Hfst. 27). Met deze wijziging stellen we én meer bewoners in de gelegenheid mee te doen én bieden we perspectief voor maatschappelijke instellingen in de wijk om hun bijdrage te leveren.

Datum 9 oktober 2018

Risico's

1. **Nog steeds weinig gebruik van de subsidieregeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle'**

Het kan zijn dat er ondanks de maatregelen die getroffen worden in deze nota, nog steeds weinig gebruik wordt gemaakt van de regeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle'. Om die reden is ook gekozen om geen open einde regeling te maken, maar de regeling te verlengen tot eind 2020. Tussentijds zal monitoring plaatsvinden. Het eerste moment daartoe is eind 2018. De resultaatverplichting is om de doelstelling dan in ieder geval voor 50% bereikt te hebben zodat circa 75 woningeigenaren deelnemen. Mocht deze voortgang niet zijn bereikt, dan zal de regeling opnieuw worden herzien of beëindigd. .

Financiën

Tot op heden is van het beschikbare subsidiebedrag van € 300.000 een bedrag van € 38.350,- toegekend en is nog een bedrag van € 261.650,- resterend. Bij het verlengen van de looptijd en het verruimen van de regeling blijft dit bedrag beschikbaar voor subsidie ten behoeve van de huur van zonnepanelen.

Voor de beschikbaar gestelde opstart-subsidie van €200.000 aan het coöperatief WijBedrijf dient de vaststelling van de subsidie nog plaats te vinden. We hebben richting hen waardering uitgesproken voor de geleverde prestaties en het feit dat zij zich staande heeft gehouden ondanks de vertraagde aanleg en verhuur. Eventueel onrendabele bekabeling in portiekflats diende ook vanuit de opstartsubsidie opgevangen te worden. Met de extra inspanningen op het proces die zij hebben geleverd, is gerealiseerd dat de businesscase incl. bekabeling sluitend is geworden. Hiermee en op basis van tussentijdse signaleringsrapportages wordt dan ook verwacht dat het een vaststelling conform verlening gaat worden, vermoedelijk eind van dit jaar. Met het Wijbedrijf willen we wel afspraken maken over het voortzetten van de signaleringsrapportage tot eind 2020.

Communicatie

Het besluit heeft betrekking op de verlenging van staand beleid, tezamen met een verruiming van mogelijkheden voor particuliere woningeigenaren in Dieze. De communicatie daarvan zal op het niveau van de wijk ter hand worden genomen via het Wijkservicepunt en andere bekende netwerken aldaar, waaronder uiteraard het WijBedrijf.

Vervolg

Er kan door worden gegaan op de ingeslagen weg, werken aan de duurzame ontwikkeling van Dieze. Particuliere eigenaren behouden de mogelijkheid subsidie aan te vragen voor het huren van zonnepanelen. Het WijBedrijf behoudt de mogelijkheid om verder te bouwen aan een robuuste onderneming, van, voor en door Diezenaren.

Openbaarheid

Dit besluit is openbaar.

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

besluit

Zwolle

Jaargang	2018
Kenmerk	49109
Onderwerp	Aanpassing bestaande subsidieregeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle'

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 12-10-2018

besluit:

1. Kennis te nemen van de voortgang van de verduurzaming in Dieze.
2. De looptijd van de subsidieregeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle' te verlengen tot 31 december 2020 en te verruimen door bewoners ook de mogelijkheid te bieden zonnepanelen te huren op daken van ander type vastgoed (verenigingen, instellingen en bedrijven), middels de fiscale 'regeling verlaagd tarief' (PostCodeRoos regeling)
3. Daartoe in te stemmen met de aangepaste deelverordening Hoofdstuk 27.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

ALGEMENE SUBSIDIEVERORDENING ZWOLLE

HOOFDSTUK 27: SUBSIDIEREGELING DUURZAME ONTWIKKELING DIEZE-OOST ZWOLLE

Artikel 27:1 Begripsomschrijvingen

In dit hoofdstuk wordt verstaan onder:
1. *Subsidiegerechtigde*: een particuliere woning-eigenaar of huurder van een particuliere woning (niet zijnde een woningbouwcorporatiewoning), die zijn hoofdverblijf houdt in Dieze-Oost.
2. *Woning*: grondgebonden woning of meergezinswoning
3. *Eigen dak*: dak van de woning waar subsidiegerechtigde zijn hoofdverblijf houdt, gelegen in het gebied Dieze-Oost zoals aangegeven op de kaart in bijlage 1.
4. *Daken vastgoed (niet zijnde woningen):* daken van gebouwen waarin verenigingen, maatschappelijke instellingen of bedrijven gevestigd zijn, gelegen in het gebied Diezerpoort zoals aangegeven op de kaart in bijlage 2.
5. *Buurtcoöperatie*: een bij de KvK ingeschreven organisatie, die is gevestigd in Dieze, met als doelstelling de duurzame ontwikkeling van Dieze en daartoe lidmaatschap met zeggenschap aanbiedt aan de inwoners van Dieze-Oost, PV-systemen verhuurt aan inwoners van Dieze-Oost en daarnaast aanvullende andere diensten binnen Dieze-Oost aanbiedt die bijdragen aan het behalen van de doelstelling van de coöperatie.
6. *PV-systeem*: photo-voltaische panelen voor de opwekking van elektriciteit + omvormer, benodigde bekabeling en netaansluiting.
7. *Huurovereenkomst zonnepanelen*: overeenkomst voor de huur van zonnepanelen waarin het aantal panelen wordt vermeld dat wordt geplaatst/gehuurd, de maandelijkse huur en de huurperiode.
8. *Regeling Verlaagd Tarief:* deze landelijke fiscale regeling wordt ook wel de PostCodeRoos regeling genoemd. Deze regeling biedt vrijstelling van energiebelasting over de energie die de deelnemers in een gezamenlijk project opwekken. Hierbij hoeven de zonnepanelen niet op het eigen dak te liggen, maar kunnen worden geplaatst op daken of grond in de buurt binnen een zogenaamd postcoderoosgebied. Deelnemers ontvangen naar rato van het aantal zonparticipaties jaarlijks een teruggave van energiebelasting die zij betaald hebben over de energie die zij hebben verbruikt.

Artikel 27.2. Subsidiedoel

Met deze subsidieregeling wordt beoogd om voor particuliere woning-eigenaren en huurders van particuliere woningen (niet zijnde woningbouwcorporatiewoningen) in Dieze-Oost de drempel te verlagen om mee te doen aan de verduurzaming in de wijk en de mogelijkheid gegeven om de energielasten te verlagen door aanleg en verhuur van PV-panelen op eigen dak of op daken van vastgoed (niet zijnde woningen) met gebruikmaking van de Regeling Verlaagd Tarief.

Artikel 27.3. Subsidiecriteria

Een subsidie uit hoofde van dit hoofdstuk wordt slechts verstrekt indien:
1. De subsidiegerechtigde lid is van een buurtcoöperatie, en een huurovereenkomst heeft afgesloten met deze buurtcoöperatie voor de verhuur van een PV-systeem op eigen dak of op een dak van vastgoed (niet zijnde woningen) met gebruikmaking van de Regeling Verlaagd Tarief.
2. Op het adres van de subsidiegerechtigde nog geen subsidie uit hoofde van dit hoofdstuk is verstrekt.
3. Voor het PV-systeem eveneens geen andere financiële bijdrage is verkregen.
4. Uit de huurovereenkomst zonnepanelen blijkt dat minimaal 6 m² aan panelen wordt geplaatst en gehuurd.
5. Uit de overeenkomst voor beschikbaarstelling dak blijkt dat er overeenstemming is tussen de buurtcoöperatie en de VVE of eigenaar grondgebonden woning of eigenaar vastgoed (niet zijnde woningen) over het gebruik van het dak voor de plaatsing en verhuur van het PV-systeem.
6. Uit deze overeenkomst voor beschikbaarstelling dak blijkt dat de zonnepanelen minimaal 15 jaar na de subsidievaststelling eigendom zijn en blijven van de buurtcoöperatie en de PV-panelen ten minste vijf jaar na de subsidievaststelling geplaatst moeten blijven op het aangegeven adres, ook bij verkoop van de woning of het vastgoed (niet zijnde woningen).

Artikel 27.4. Subsidiemethodiek

De subsidie bedraagt € 325,- per paneel van circa 1,5 m² met een minimum van €1.300,- (voor 4 panelen van in totaal 6m2) en een maximum van € 1.950,- (voor 6 panelen van in totaal 9m2) per adres; de subsidie moet worden aangewend om te participeren in een aansluiting op een PV-systeem via een huurconstructie met een verhuurder, zijnde een buurtcoöperatie.

Artikel 27.5. Subsidieplafond

1. Burgemeester en wethouders stellen een subsidieplafond van € 260.000,- voor deze subsidieregeling vast.
2. Subsidieaanvragen worden behandeld in volgorde van datum van ontvangst.

Artikel 27.6. Procedure

Aanvraag tot subsidieverlening

1. De aanvraag tot subsidieverlening wordt namens de subsidiegerechtigde ingediend door de buurtcoöperatie.
2. De aanvraag wordt gedaan door middel van volledige invulling en ondertekening van een aanvraagformulier dat door het College van B en W is vastgesteld.

Indieningsvereisten

3. De aanvraag wordt ingediend per adres woning of vastgoed (niet zijnde woningen) waarop de panelen worden geplaatst incl. een overeenkomst voor beschikbaarstelling dak door eigenaar of VVE en gaat per woning waarvoor de subsidie wordt aangevraagd vergezeld van:
   a. Een bewijs van lidmaatschap van de buurtcoöperatie,
   b. Een huurovereenkomst met deze buurtcoöperatie voor de huur van zonnepanelen,
   c. Een ondertekende verklaring dat de subsidie namens de subsidiegerechtigde door de buurtcoöperatie wordt aangevraagd en geïnd.

De subsidieverlening

4. Burgemeester en wethouders nemen binnen vier weken een besluit op de aanvraag tot subsidieverlening.
5. Burgemeester en wethouders leggen de verplichting op dat de plaatsing en aansluiting van het PV systeem binnen vier maanden na subsidieverlening is voltooid; Burgemeester en wethouders kunnen de termijn van vier maanden op verzoek van de aanvrager verlengen met een periode van maximaal 20 maanden indien voorafgaand aan plaatsing van het PV-systeem dakonderhoud of andere relevante onderhouds- of verbouwactiviteiten staan gepland.

Aanvraag tot Vaststelling van de subsidie

6. De aanvraag van een besluit tot Vaststelling van de subsidie wordt namens de in artikel 3, lid 1 genoemde subsidiegerechtigde ingediend door de buurtcoöperatie.
7. De aanvraag wordt gedaan door middel van volledige invulling en ondertekening van een aanvraagformulier dat door het College van B en W is vastgesteld.

Indieningsvereisten

7. De aanvraag van een besluit tot Vaststelling van de subsidie wordt gedaan binnen vier maanden na de datum van subsidieverlening, dan wel binnen de periode die Burgemeester en wethouders in het besluit op de aanvraag tot subsidieverlening op verzoek van de aanvrager op grond van art. 6.5 hebben toegekend.
8. De aanvraag wordt ingediend per adres woning of vastgoed (niet zijnde woningen) waarop de panelen zijn geplaatst vergezeld van een bewijs van oplevering van het PV-systeem, waarin een opgave van het aantal geplaatste panelen, een duidelijke foto van de geplaatste en geïnstalleerde panelen en, indien sprake is van toepassing Regeling verlaagd tarief, een kopie van de afgegeven ‘certificaten voor verdeling van energie’.

Het Besluit tot Vaststelling van de subsidie

10. Burgemeester en wethouders nemen binnen vier weken een besluit op de aanvraag tot Vaststelling van de subsidie.
11. Burgemeester en wethouders zijn bevoegd om te controleren dat het PV-systeem is aangelegd overeenkomstig de gegevens die ten grondslag liggen aan de huurovereenkomst.

Artikel 27.7. Inwerkingtreding en looptijd regeling

Deze subsidieregeling treedt in werking de dag na bekendmaking en heeft een looptijd tot 31 december 2020.

Artikelsgewijze toelichting

Art 27.3 lid 3

Indien voor het PV-systeem een andere financiële bijdrage is verkregen, komt deze niet in aanmerking voor een subsidie uit hoofde van deze regeling Duurzame Ontwikkeling Dieze-Oost.. Met een andere financiële bijdrage wordt gedoeld op provinciale duurzaamheidssubsidies of –leningen ten behoeve van het PV-systeem of bijzondere grondexploitatieconstructies.
In geval van twijfel is het raadzaam van te voren contact op te nemen met de gemeente, afdeling Subsidieloket.

Het college van burgemeester en wethouders van Zwolle
Eenheid publiekszaken, Subsidieloket
t.a.v. de heer C. Botjes
Postbus 10007
8000 GA Zwolle

Kenmerk: PUSL 1507-006
Betreft: Signaleringsrapportage-3 'ondernemersplan Coöperatief WijBedrijf Dieze-Oost U.A.', voor de duurzame ontwikkeling van Dieze – planjaar 2017.
Datum: 29 mei 2018

Geachte heer Botjes,

Hierbij ontvangt u onze 3e beknopte signaleringsrapportage voor de verkregen subsidieverlening in 2015 om 'ondernemersplan Coöperatief WijBedrijf Dieze-Oost U.A.', voor de duurzame ontwikkeling van Dieze, tot uitvoering te brengen. We zullen in chronologische volgorde een toelichting geven op de stand van zaken tot en met 31 december 2017 en de daarvoor uitgevoerde activiteiten om de doelstellingen uit het ondernemersplan en in de afgegeven subsidieverlening de komende jaren alsnog te gaan behalen. De signaleringsrapportage over het planjaar 2016 zal als onderlegger dienen voor deze signaleringsrapportage met aanpassingen en uitbreidingen van activiteiten. Wat *blauw* gemarkeerd is, is al in 2015/2016 opgenomen in de signaleringsrapportage-1 en -2 over planjaar 2015/2016!

1. ***Datum waarop de subsidieverlening is binnengekomen.***
   De subsidieverlening is bij het Coöperatief WijBedrijf Dieze U.A. (WijBedrijf) schriftelijk ontvangen op 6 juli 2015. Het subsidiebedrag van € 200.000,- zonder btw is definitief op 10 juli 2015 overgemaakt naar het rekeningnummer van het WijBedrijf. Vanaf dat moment is de vakantieperiode 2015 ingegaan en de activiteiten zijn definitief opgestart vanaf 10 augustus 2015. Dat wil zeggen dat er tot eind 2016 circa 16,5 maand te gaan was. De separate subsidie voor particulieren om zonnepanelen te kunnen huren bij het WijBedrijf loopt t/m juli 2018. Vandaar dat een vaststelling van de subsidie aan het WijBedrijf na het planjaar 2016 wat ons betreft nog te voorbarig is, aangezien het project nog steeds in uitvoering is. Daarbij is het Coöperatief WijBedrijf zodanig aan het ondernemen dat zij, met de verkregen subsidiemiddelen en de middelen uit aanvullende activiteiten, als Coöperatie verder kan voortbestaan en zonder aanvullende subsidie voor de professionele organisatie de beoogde doelstellingen in de komende jaren beoogd te blijven gaan halen. Er wordt momenteel gewerkt aan een verlenging van de subsidie voor particulieren om zonnepanelen via het WijBedrijf te huren. Deze verlenging behelst een aanvullende periode van 2-3 jaar, aangezien de urgentiemomenten voor het plaatsen van

Coöperatief WijBedrijf Dieze UA
Postadres: Esdoornstraat 3, 8021 WB Zwolle T: +31 621814616
www.wijbedrijfdieze.nl

zonnepanelen gepaard gaan met een natuurlijk onderhoudsmoment van dakvervanging of dakrenovatie. Deze ervaring hebben we vooral in 2017 opgedaan, waarbij VVE's in Dieze-Oost de intentie hebben om graag mee te willen doen, maar alleen op het moment dat er een dakonderhoud/-renovatie moet worden uitgevoerd. Ook bij de grondgebonden woningen lopen we tegen dezelfde ervaring op dat het urgentiemoment van aanbrengen zonnepanelen gepaard gaat met een natuurlijk urgentiemoment van uit te voeren dakonderhoud. Daarnaast wordt er hard gewerkt aan een financiering voor/via het WijBedrijf (Wijkfonds) waarmee ook bewoners die een dakrenovatie niet kunnen betalen, en geen financiering via de bank kunnen krijgen, toch mee kunnen doen met een dakrenovatie door financiering via het WijBedrijf. Dit in combinatie met het huren van zonnepanelen via het WijBedrijf, waarmee ze met het financiële voordeel de financieringslasten weer kunnen afbetalen. Deze natuurlijke onderhoudsmomenten liggen niet allemaal binnen een periode van de afgelopen 2,5 jaar, waardoor het aantal bewoners dat mee heeft gedaan met de subsidie voor het huren van zonnepanelen nog steeds beperkt is.

2. ***Waarvoor is de subsidie ontvangen?***

De subsidie is verleend voor de opstart om de eerste 165 woningen van zonnepanelen te voorzien. Met deze middelen dient het WijBedrijf de eerste jaren de organisatiekosten en professionele begeleiding te bekostigen, totdat de definitieve kasstroom van de verhuur van zonnepanelen binnenkomt en de nieuwe businesscases zijn opgestart. Het WijBedrijf begint met zonnepanelen, genereert hieruit vervolginkomsten waardoor er een robuuste onderneming komt te staan en er ook ruimte komt voor andere activiteiten die weer bijdragen aan het behalen van de doelstelling: de duurzame ontwikkeling van de wijk. Daarnaast dient het subsidiebedrag te worden aangewend voor:

- *Bekabeling in de portiekflats (154 woningen)*
- *Verbreding naar corporatiewoningen (circa 11 stuks)*

Daarnaast dient het WijBedrijf alle kennis en kwaliteiten in te zetten ten behoeve van de duurzame ontwikkeling van Dieze:

- *500 woningen van zonnepanelen voorzien*
- *Verlaging van de woonlasten (€ 10,- per huishouden per maand)*
- *Creëren van werkgelegenheid*
- *Ontwikkelen van perspectief op meer diensten*
- *Opschaling naar andere wijken in Zwolle*

In 2017 zijn we weer opnieuw gaan kijken naar de inkoop van zonnepanelen met de uit te voeren bekabeling in de woningen. Een deel van de direct verkregen subsidie moet worden aangewend om deze bekabeling aan te brengen en te verbreden met een aantal corporatiewoningen. Geconstateerd wordt dat de inkoop van zonnepanelen met bekabeling qua inkoopsprijs aanzienlijk aan het dalen is en we momenteel kunnen inkopen binnen het bedrag van de subsidie die particulieren kunnen aanvragen bij de gemeente. De afgelopen 3 jaar is het verkregen subsidiegeld grotendeels gebruikt voor het continueren van het proces WijBedrijf en deels voor het aanbrengen van de eerste zonnepanelen met bekabeling in VVE's. De komende jaren zal het

WijBedrijf zich meer focussen op de grondgebonden woningen in combinatie met een dakrenovatie die noodzakelijk is. Dit wil zeggen dat het Coöperatief WijBedrijf nog kan blijven voortbestaan en het proces kan blijven uitvoeren (ook door middel van het verkrijgen van andere omzetten/budgetten) om de beoogde doelstellingen uit de subsidiebeschikking de komende jaren te blijven halen, mits de subsidie voor particulieren kan worden verlengt met 2-3 jaar.

3. ***Signalering stand en uitgevoerde activiteiten tot en met 31 december 2017 voor het eerste project zonnepanelen leggen.***

De volgende fasering met bijbehorende activiteiten zijn in 2015-2017 al door het WijBedrijf uitgevoerd om het eerste project, het leggen van zonnepanelen voor 165 woningen, verder in gang te houden/zetten:

A. *Voorbereiding inkoop zonnepanelen en wijze van installeren:*
Met een samengesteld team van zzp-ers uit de wijk Dieze is de voorbereiding in gang gezet om tot kwalitatief en kwantitatief goede inkoop te komen van de zonnepanelen. Hierbij is een splitsing gemaakt tussen de separate inkoop van de zonnepanelen (inclusief montage op de daken) en het installatiewerk vanaf de zonnepanelen naar de woningen toe (door een zzp-er uit de wijk). De voorbereiding is in samenwerking gedaan met Erik Baart van Baart-DOET en Edwin de Graaff van Reno-Tech, beiden zzp-ers uit de wijk Dieze. Concreet resultaat hiervan is een werkomschrijving met kwaliteitsspecificaties, installatietekeningen, kostenbegroting voor de uitvoering en een V&G plan ontwerpfase. *FASE AL AFGEROND.*

B. *Inkoop zonnepanelen:*
Voor het inkopen van de zonnepanelen heeft het WijBedrijf 9 partijen uitgenodigd om in te schrijven op de uitnodiging. Voorwaarden waarop geselecteerd zou worden – prijs/kwaliteit, opbrengstgarantie 10 jaar en 25 jaar, bereidheid samenwerking met zzp-er uit de wijk, mogelijkheid tot cofinanciering volgende fase naar 500 woningen, samenhang zonnepaneel en omvormer, uitleesbaarheid van de energieopbrengsten.
Op basis van deze eisen is een selectie gemaakt vanuit deze long-list van 9 partijen naar een short-list van 4 partijen. Deze 4 partijen hebben een presentatie en toelichting gegeven op de uitgebrachte offerte, waarna er een definitieve selectie is gemaakt. Geselecteerde partij voor levering van de zonnepanelen is E2Energie uit Duiven/Wapenveld. Doorslaggevend daarbij was de prijs/kwaliteit verhouding en met name de bereidheid tot samenwerking met zzp-ers uit de wijk. *FASE AL AFGEROND.*
In 2017 zijn we weer naar de inkoop van de zonnepanelen gaan kijken om de prijzen scherper te krijgen. Geconstateerd wordt dat de inkoop van zonnepanelen qua inkoopsprijs aanzienlijk aan het dalen is en we momenteel kunnen inkopen binnen het bedrag van de subsidie die particulieren kunnen aanvragen bij de gemeente. Daarmee kunnen we de proceskosten WijBedrijf en de uitvoeringskosten betalen uit de, door particulieren te verkrijgen subsidie voor de 4-6 zonnepanelen. FASE LOOPT OPNIEUW

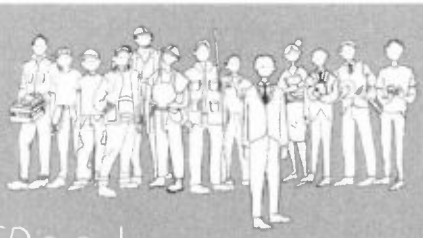

C. *Samenwerking zzp-installateur uit de wijk:*
Vanuit een KvK-lijst van de ondernemers in Dieze, zijn een aantal installateurs/zzp-ers geselecteerd. Het WijBedrijf heeft gesproken met circa 3-4 installateurs en uiteindelijk is er gekozen om samen te gaan werken met zzp-er Edwin de Graaf van Reno-Tech. Doorslaggevend hierbij was de flexibiliteit tot samenwerking in/met de wijk, bevlogenheid op het concept WijBedrijf, behoud van werkgelegenheid bij met name de zzp-ers uit de wijk, mogelijke inschakeling/begeleiding werklozen en jongeren bij deze klus en het benodigd ondernemerschap in deze 1e fase. *FASE AL AFGEROND.*
Continuïteit en volume qua werk zijn hiervoor de sleutels om op te schalen. Aangezien we nog (te) weinig zonnepanelen hebben kunnen plaatsen in de wijk Dieze-Oost zijn we diverse andere werkzaamheden gaan doen in de stad Zwolle. Daarmee kunnen we een zzp-er aan de gang houden en blijven verbinden. Momenteel zijn we aan het samenwerken met Travers om werklozen en jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt in te gaan zetten voor de verduurzaming van woningen in Dieze-Oost. FASE LOOPT OPNIEUW

D. *Samenwerking Frog-Energy om te komen tot cofinanciering huidige (165 woningen) en volgende fase (naar 500 woningen):*
Om uiteindelijk de doelstelling te behalen om op langere termijn naar 500 woningen met zonnepanelen te komen, is het WijBedrijf in deze fase al op zoek gegaan naar de mogelijkheden tot cofinanciering. Er zijn diverse gesprekken gevoerd met het Energiefonds Overijssel (EFO) en de Rabobank Zwolle, nog zonder een concreet resultaat. Het WijBedrijf heeft daarnaast gesproken met Frog-Energy die al een ESCo had opgezet voor zonnepanelen op een school in Dieze. Tevens heeft Frog-Energy al een financieringsmodel ontwikkeld die door het Energiefonds Overijssel (EFO) is goedgekeurd om op te schalen. In 2015 en begin 2016 is het WijBedrijf in samenwerking met Frog-Energy intensief in gesprek geweest met een maatschappelijk betrokken particuliere investeerder, die mogelijk in combinatie met EFO de cofinanciering wilde doen. Daarmee zou het WijBedrijf in deze fase 1 al een concrete vervolgstap zetten naar fase 2 en komen er mogelijk middelen vrij voor het ontwikkelen van nieuwe businesscases. Helaas is rond juni 2016 gebleken dat de randvoorwaarden van de particuliere investeerder te zwaar wogen om tot de juiste contractvorming te komen die zou aansluiten bij de wensen en gedachten van de leden van de Coöperatie. Ook zijn de gevraagde contracten van de particulier investeerder juridisch getoetst op waterdichtheid, maar juist ook daarmee ontstonden er wurgcontracten waar onze potentiële afnemers/leden van de Coöperatie op afhaakten. In het bestuur van 20 juni 2016 is besloten om deze mogelijke samenwerking te beëindigen en de focus weer te richten op het werven en werkelijk gaan leggen van de eerste 165 woningen. *FASE VOOR NU AFGEROND.*
Vanuit een ander traject met de Provincie Overijssel – 'De Woningverbeteraar' – wordt er gewerkt aan een financiering voor/via het WijBedrijf (Wijkfonds) waarmee ook bewoners die een dakrenovatie niet kunnen betalen, en geen financiering via de bank kunnen krijgen, toch mee kunnen doen met een dakrenovatie door financiering via het WijBedrijf. Dit in

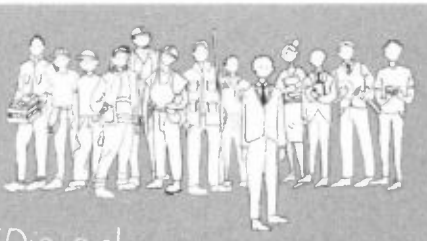

combinatie met het huren van zonnepanelen via het WijBedrijf, waarmee deze particuliere bewoners met het financiële voordeel de financieringslasten weer kunnen afbetalen.
Deze combinatie van uitvoering op natuurlijke onderhoudsmomenten kan een versnelling geven in de verduurzaming van woningen in Dieze-Oost, naast dat er meer aanvragen zullen ontstaan om zonnepanelen te huren via het WijBedrijf middels de subsidie van de gemeente Zwolle. De doorlooptijd hiervoor is alleen langer dan 2-3 jaar. FASE LOOPT OPNIEUW.

E. *Juridische contractvorming en fiscaal onderzoek:*
Het WijBedrijf heeft gesprekken gevoerd met Zwolse partijen (Legal Today en Cervus belastingadvies) om de juridische contractvorming op te zetten en de fiscale aspecten van de geldstromen goed te borgen / inzichtelijk te krijgen.
De volgende fiscale aspecten zijn onderzocht en geborgd: FASE AFGEROND.
- *Btw-verrekening is toegestaan voor de verstrekte subsidie aan het WijBedrijf en aan de individuele bewoners. Een definitief gesprek met de belastinginspecteur, door Cervus belastingadvies, heeft begin 2016 plaatsgevonden en de belastinginspecteur heeft dit bevestigd.*
- *Fiscale aspecten voor het WijBedrijf en de samenwerking met Frog-Energy ESCo. Aangezien er geen direct personeel in het WijBedrijf is aangenomen, beperkt het fiscale aspect zich in eerste instantie tot omzetbelasting en vennootschapsbelasting.*

De volgende juridische contracten zijn definitief in 2016 opgesteld: FASE AFGEROND.
- *Gebruiksovereenkomst dak (opstalrecht) tussen het WijBedrijf en de VvE's voor dakgebruik.*
- *Huurofferte met algemene voorwaarden tussen het WijBedrijf en de particuliere woningeigenaren om de zonnepanelen in een huurconstructie af te nemen.*
- *Gebruiksrecht met algemene voorwaarden tussen het WijBedrijf en de particuliere woningeigenaren om de zonnepanelen in een koopconstructie af te nemen.*
- *Lidmaatschapsovereenkomst tussen het WijBedrijf en de aan te sluiten leden, om het WijBedrijf van de leden te laten worden en stemrecht te geven.*

F. *Betrekken/werven VvE's en particuliere woningeigenaren voor huren zonnepanelen:*
Om uiteindelijk tot afname van het huren van zonnepanelen te komen, heeft het WijBedrijf zich in eerste instantie gericht op de VvE's in Dieze-Oost (appartementcomplexen). Voor particuliere woningeigenaren in een VvE is het lastig om zonnepanelen zelf te laten leggen. Hiervoor gaat een traject van besluitvorming binnen de VvE's aan vooraf die vaak voor het individu niet makkelijk in te gaan is. Het WijBedrijf richt zich op het collectief van bewoners in de VvE's, waardoor het traject van besluitvorming makkelijker in te gaan is en professioneel wordt ingestoken. Bij de start van het ondernemersplan heeft het WijBedrijf al gesproken met circa 10 VvE's. Van deze 10 VvE's hebben 7 VvE's (circa 220 appartementen) een intentieverklaring getekend om mee te willen gaan doen met het WijBedrijf en het zonnepanelenproject. Het WijBedrijf heeft zich in eerste instantie op deze 7 VvE's gericht om de eerste 165 woningeigenaren de kans te geven om mee te laten doen. Deze gesprekken

hebben opgeleverd dat er in de 2e helft van 2016, 2 VVE's zijn die direct mee gingen doen om de VVE-bewoners de gelegenheid te geven om zonnepanelen te gaan huren/kopen van het WijBedrijf. De werving in deze 2 VVE's van particuliere woningeigenaren om een huurcontract met het WijBedrijf aan te gaan, heeft in totaal maar 9 bewoners opgeleverd die nu zonnepanelen huren en 3 bewoners die direct hebben gekocht.
Het blijkt nogal een stevige klus te zijn om in eerste instantie VVE's zover te krijgen om een gebruiksovereenkomst dak te tekenen (goedkeuring 70% van de leden in de VVE), waarna het ook nog een stevige opgave is om de particuliere woningeigenaar zover te krijgen dat ze een huurcontract voor circa 6 zonnepanelen gaan tekenen om een voordeel van circa € 150,-/jaar te verkrijgen. Over het algemeen vinden de bewoners dat een heel gedoe voor maar een klein voordeel! Daarbij wordt de urgentie tot verduurzaming van de VVE niet direct gevoeld, tenzij er een combinatie te maken is van dakvervanging (wel urgentie) en plaatsing ZonPV kan worden uitgevoerd.
Ook in 2017 zijn we stevig aan de slag geweest om VVE's en particuliere woningeigenaren te benaderen om mee te doen met de subsidie om zonnepanelen te huren via het WijBedrijf. Telkenmale is de combinatie van het natuurlijk onderhoudsmoment van het dak, in combinatie met het huren van zonnepanelen, het moment dat bewoners instappen. Het instapmoment wordt nog extra bevordert op het moment dat het WijBedrijf ook nog een laagrentende lening kan regelen via de duurzaamheidslening (2 uit te voeren duurzaamheidsmaatregelen – vaak combi dak- en gevelisolatie). In 2017 hebben we dit traject doorlopen met de VVE-Hornstraat 41-59 (10 appartementen) en gaan hiermee in 2018 in uitvoering nadat het besluit in de Algemene Leden Vergadering (ALV) is genomen (ALV is in principe maar eenmalig/jaar). Ook zijn wij in 2017 in gesprek gekomen met de grond gebonden woningen (rijtjes) dichtbij de Meppelerstraatweg. In totaal zijn dit 125 rijtjeswoningen waar een dakrenovatie in principe noodzakelijk is. Zoals eerder in deze rapportage al is geconstateerd, kan niet iedereen deze kosten vrijmaken of daarvoor financiering krijgen. Het WijBedrijf werkt aan een financiering voor/via het WijBedrijf (Wijkfonds) waarmee ook bewoners die een dakrenovatie niet kunnen betalen, en geen financiering via de bank kunnen krijgen, toch mee kunnen doen met een dakrenovatie door financiering via het WijBedrijf. Dit in combinatie met het huren van zonnepanelen via het WijBedrijf, waarmee deze particuliere bewoners met het financiële voordeel de financieringslasten weer kunnen afbetalen. Kortom, er zijn een aantal natuurlijke onderhoudsmomenten in de wijk Dieze-Oost, die versnelling kunnen geven aan het uitrollen van zonnepanelen via het WijBedrijf, mits de subsidie voor particulieren kan worden verlengt met 2-3 jaar. FASE LOOPT NOG.

G. *Gesprekken met woningcorporaties voor 11 woningen in huurconcept:*
Het WijBedrijf heeft in 2015 met 3 woningcorporaties in Zwolle gesproken over het aanbieden van een huurconcept zonnepanelen voor haar huurders. Te weten – SWZ, DeltaWonen en Openbaar Belang. Naast het bespreken van het huurconcept zonnepanelen, heeft het WijBedrijf ook gesproken over het uitvoeren van het beheer en onderhoud van de woningen

door het WijBedrijf. Met woningcorporatie Openbaar Belang is het WijBedrijf in gesprek over een pilot met beheer en onderhoud, maar daarnaast is ook even gesproken over kansen met het huurconcept. Met SWZ en DeltaWonen is met name gesproken over het gemengd bezit van de woningcorporaties dat in VvE's zit. Het WijBedrijf is nog steeds met SWZ in gesprek om een gemengde VVE aan de Hogenkampsweg te Zwolle gezamenlijk op te pakken naar verduurzaming (inclusief Zonnepanelen). Speelt in 2018/2019. FASE LOOPT NOG.

Kort samengevat: Er zijn diverse activiteiten voor het zonnepanelenproject in 2017 verder in gang gezet om mogelijk in 2018 - 2020 tot een snellere uitrol te komen. Hiervoor is het wenselijk dat de subsidie voor particulieren om zonnepanelen te huren via het WijBedrijf kan worden verlengt met 2-3 jaar. Niettemin ervaren wij dat de uitrol lastiger is dan we hadden verwacht, mede veroorzaakt door de volgende bevindingen:

- Geen urgentie bij bewoners om te verduurzamen met zonnepanelen op de gezamenlijke daken, tenzij het dak gerenoveerd/vervangen moet worden (combi urgentie en dus langere doorlooptijd noodzakelijk om VVE's mee te krijgen);
- Het individuele voordeel door de zonnepanelen te huren van € 150,-/jaar is te klein om bewoners individueel over de streep te trekken – het is beter om complexgericht of straatgericht het voordeel op te tellen en daarvoor een incentive te vinden!
- De (waterdichte) contracten werken soms afschrikwekkend, aangezien de individuele bewoner voor een langere periode moet tekenen (en hij/zij bij verkoop de zonnepanelen moet overdoen aan een volgende bewoner).

Er worden dus afwijkingen gesignaleerd op de uitvoering van het ondernemersplan, aangezien wij nog maar een beperkt aantal bewoners hebben kunnen verleiden tot het huren/kopen van zonnepanelen met een subsidie van de gemeente Zwolle. Hierin volgen we helaas ook de landelijke trend in Nederland dat zonnepanelen nog niet 'erg' hoog op de agenda en 'urgentie' staan van bewoners. Niettemin ontstaan er de komende 2-3 jaar een aantal natuurlijke onderhoudsmomenten bij een aantal VVE's en de grond gebonden woningen, waarvoor de subsidie voor particulieren maximaal kan worden ingezet om de doelstellingen van het WijBedrijf te kunnen blijven behalen.

4. ***Opschaling naar 500 woningen van zonnepanelen voorzien – duurzame ontwikkeling Dieze.***
Zie punt 3.D. *De intensieve samenwerking met Frog-Energy om nu al tot cofinanciering te komen met een maatschappelijk betrokken investeerder, in combinatie met het Energiefonds Overijssel (EFO), is beëindigd. In een later stadium gaan we deze opschaling met noodzakelijke financiering weer oppakken, maar de focus ligt op het werkelijk gaan leggen. FASE VOOR NU AFGEROND*
Het WijBedrijf werkt, in samenwerking met de Provincie (en banken) aan een financiering voor/via het WijBedrijf (Wijkfonds) waarmee ook bewoners die een dakrenovatie niet kunnen betalen, en geen financiering via de bank kunnen krijgen, toch mee kunnen doen met een dakrenovatie door financiering via het WijBedrijf. Dit in combinatie met het huren van zonnepanelen via het WijBedrijf, waarmee deze particuliere bewoners met het financiële voordeel de financieringslasten weer kunnen afbetalen.

Deze combinatie van uitvoering op natuurlijke onderhoudsmomenten kan een versnelling geven in de verduurzaming van woningen in Dieze-Oost, naast dat er meer aanvragen zullen ontstaan om zonnepanelen te huren via het WijBedrijf middels de subsidie van de gemeente Zwolle. De doorlooptijd hiervoor is alleen langer dan 2-3 jaar. FASE LOOPT OPNIEUW.

5. ***Verlaging van de woonlasten (€ 10,- per huishouden/maand) – duurzame ontwikkeling Dieze.***
In de rekenmodellen bij het huren van zonnepanelen via het WijBedrijf (met of zonder cofinanciering) komt er steeds een minimale besparing op de energierekening uit van circa € 10,-/maand, afhankelijk van het werkelijke stroomverbruik (besparing is gebaseerd op minimaal 1.400 kWh verbruik). Uiteraard is het WijBedrijf nieuwe businessmodellen aan het ontwikkelen waarmee de woonlasten verder verlaagd kunnen worden, naast dat het WijBedrijf de inkoop van zonnepanelen en het leggen daarvan, scherp bewaakt. FASE LOOPT CONTINUE

6. ***Creëren van werkgelegenheid – duurzame ontwikkeling Dieze.***
Zie onder andere punt 3.A. en 3.C. Bij de uitvoering van het zonnepanelenproject wordt in eerste instantie gebruik gemaakt van de ondernemende zzp-ers in de wijk (Reno-Tech). Dit om het project ook binnen de kaders en randvoorwaarden te kunnen realiseren (kwaliteitstechnisch en kostentechnisch gezien). Het WijBedrijf blijft continue in gesprek met het UWV en de gemeente om, mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (bijstand) en jongeren, bij voorkeur uit de wijk Dieze, bij het (aan)leggen van de zonnepanelen in te gaan zetten. Overigens loopt het WijBedrijf hier ook tegen belemmerende regelgeving aan. FASE LOOPT CONTINUE

7. ***Ontwikkelen van perspectief op meer diensten – duurzame ontwikkeling Dieze.***
In de afgelopen periode van 2015-2017 is het WijBedrijf intensief in gesprek geweest met diverse partijen uit de wijk voor de ontwikkeling en het perspectief op meer diensten, om ook de continuïteit van inkomsten voor het WijBedrijf op de langer termijn te waarborgen, te weten:

   A. *Beheer en onderhoud uitvoeren voor VvE's:*
   In 2015 heeft het WijBedrijf al voor 1 VvE een inspectie en meerjarenplanning mogen maken. Uitvoering is door Erik Baart – Baart DOET – zzp-er uit de wijk gerealiseerd. Tevens is het WijBedrijf de volledige dienst voor het administratief, technisch en bestuurlijk beheren voor VvE's aan het doorontwikkelen met zzp-ers uit de wijk Dieze.
   Het WijBedrijf heeft in 2016 ook gesprekken gevoerd met een combi-VVE waarin de woningcorporatie SWZ nog bezit heeft. Het WijBedrijf heeft vanuit zijn filosofie van het zo lokaal mogelijk uitvoeren van het beheer, een offerte uitgebracht aan de VVE/SWZ. Helaas is gebleken dat onze offerte circa € 500,-/jaar te duur was dan een andere partij uit Enschede. De voordelen van het lokaal werken en 'ogen en oren' dichtbij, heeft blijkbaar niet voldoende opgewogen tegen het prijsverschil – gemiste kans voor de VVE wat ons betreft!
   Wel heeft het WijBedrijf een opdracht gekregen om een revisie uit te voeren van de gezamenlijke portiekverlichting naar Led-verlichting voor de VvE aan de Ruusbroecstraat.

In 2017 hebben we diverse kleine onderhoudswerkzaamheden mogen uitvoeren aan de VVE Ruusbroecstraat. Tevens hebben we een offerte uitgebracht voor de VVE Hornstraat 41-59 om ook de dakrenovatie met onderhoudswerkzaamheden uit te voeren. Helaas was een andere partij scherper in zijn aanbieding doordat zij de mogelijkheid hadden om groter in te kopen bij leveranciers.
Bij een andere VVE aan de Hogenkampsweg 105-135, hebben we een offerte uitgebracht om diverse onderhoudswerkzaamheden uit te voeren die vanuit de MeerJarenOnderhoudsPlanning gepland stonden. Ook hebben we een offerte uitgebracht om het houtrotherstel van de kozijnen uit te voeren bij de VVE Ruusbroecstraat 7-61. Wij hebben hier geadviseerd om de kozijnen te vervangen. Helaas is dit advies niet door de VVE overgenomen en heeft een andere partij zich op het houtrotherstel ingekocht (kwaliteit na uitvoering laat overigens sterk te wensen over!).

B. *Afkoppelen van hemelwater van de riolering in het belang van de Klimaat Actieve Stad:*
Het WijBedrijf is in 2015 al in gesprek geraakt met de gemeente Zwolle – wethouder Jan Brink – in het kader van een Right to Challenge project pilot in Dieze voor het afkoppelen van het hemelwater van de riolering. Vanuit 'initiatiefrijk Zwolle' heeft het WijBedrijf een eerste onderzoeksopdracht gekregen om dit concept verder uit te werken en visie op te ontwikkelen op welke wijze dit verder tot stand kan komen en welke rol het WijBedrijf hierin kan nemen. In 2016 heeft het WijBedrijf gesprekken gevoerd met de gemeenteambtenaren om een pilot te mogen uitvoeren tot het afkoppelen van de HemelWaterAfvoeren (HWA) van het rioolstelsel (infiltreren van HWA in de bodem op eigen terrein).
In 2017 en doorlopend in 2018 heeft het WijBedrijf opdracht gekregen om deze pilot in de wijk uit te voeren. Een extra contactmoment om met bewoners in gesprek te komen en tevens de werkwijze van het WijBedrijf onder de aandacht te brengen.

C. *Beheer en onderhoud uitvoeren voor woningcorporaties:*
Het WijBedrijf is in gesprek met de woningcorporaties om het beheer en onderhoud voor ze uit te voeren met zzp-ers en werklozen uit de wijk. Geconstateerd wordt dat dit nog verdere ontwikkeling en professionaliteit vraagt om de grotere werken, waar verdienmodel op zit, ook te kunnen handelen. Met woningstichting Openbaar Belang is het WijBedrijf verder in gesprek om een pilot/experiment aan te gaan voor een eerste uitvoeringsklus.
In 2016 heeft het WijBedrijf offerte uitgebracht (in concurrentie) en uiteindelijk de opdracht gekregen van Openbaar Belang om bij een complex in Dieze de dakramen te vervangen (WijBedrijf circa 15% goedkoper dan andere aanbieders). Deze 43 dakramen zijn in mei 2016 vervangen door een zzp-er uit Dieze. Er heeft een vervolgevaluatie plaatsgevonden en daaruit is gebleken dat de prijs en kwaliteit van uitvoering goed zijn. De klanten zijn tevreden. Het inzetten van bewoners met een afstand tot de arbeidsmarkt blijft achter, mede door het beperkte volume aan opdrachten vanuit de woningcorporaties (kip en ei-verhaal).
In 2017 zijn de gesprekken hierover wat minder geweest. De focus is gelegd op de verduurzaming en het onderhouden van het particuliere bezit. Niettemin blijft het WijBedrijf

in gesprek met de woningcorporaties om de momenten van onderhoud in combi-complexen samen op te tuigen en uit te lijnen! Win-win effect! Krijgt in 2018 verder vervolg!

D. *Uitbating plint Simon van Slingelandtplein Dieze – 'Bij Siem':*
Met de wijkmanager van de gemeente Zwolle en DeltaWonen, hebben er gesprekken plaatsgevonden om in samenwerking tot een concept te komen voor de uitbating van de commerciële plint in het complex van DeltaWonen.
Het WijBedrijf heeft voorgesteld om een plan te maken dat van, voor en door de wijk kan worden geëxploiteerd. Verdere gesprekken hierover volgen nog.
In 2016 hebben deze gesprekken een vervolg gehad en heeft het WijBedrijf in de 2e helft van 2016, doorlopend naar 2017, een eerste onderzoek hiernaar gedaan om de wensen en mogelijkheden in de wijk Dieze in beeld te krijgen. Hiervoor zijn 3 denkrichtingen genoemd om verder te onderzoeken en uit te werken – een '(ver)ZorgHub', een EetHub' en een 'OndernemersHub'. Het onderzoek is in samenwerking met een oud opbouwwerkster gedaan – Mariët Bloemendal. Het (vervolg)onderzoek heeft een doorloopplanning naar 2017.
In 2017 is dit onderzoek (social design) verder afgerond, wat heeft geresulteerd in de opstart van een wijkkantine in de plint aan het Simon van Slingelandtplein, genaamd 'Bij Siem'. In de aanvullende bijlage wordt kort de stand van zaken en de voortgang tot eind december 2017 samengevat. Het betreft overigens maar 1 maand van echt 'open' te zijn geweest, aangezien daarvoor de verbouwing en inrichting moest worden geregeld (dus een beknopte voortgangsrapportage).

E. *Samenwerking met 'de Diezerpoorter':*
Het WijBedrijf heeft in 2016 gesprekken gevoerd met 'de Diezerpoorter' om tot samenwerking te komen. Dit om het WijBedrijf en haar diensten meer onder de aandacht te krijgen van de bewoners van Diezerpoort en omgekeerd om 'de Diezerpoorter' meer financiële body te geven om voort te kunnen bestaan. Het bestuur van 'de Diezerpoorter' heeft in September 2016 besloten om toch veel meer de eigen identiteit te willen behouden en onafhankelijk te willen blijven van een partij zoals het WijBedrijf.

F. *'van de Kook' sessies:*
Het WijBedrijf heeft in juni 2016 meegedaan met de zogenaamde 'van de Kook' sessies. Initiatief vanuit het ministerie van BZK om in beeld te krijgen van wat er nodig is om in de toekomst Gasloos te worden. Er zijn gesprekken gehouden met bewoners uit de wijk Diezerpoort (o.a. leden van het WijBedrijf) om te analyseren wat de do's en dont's zijn om in de toekomst van het gas af te gaan. Wat gaat het zonder gasaansluiting zijn betekenen voor het dagelijkse huishouden van een bewoner. Hier zijn verschillende sessies voor gehouden en het WijBedrijf is aangesloten bij een bijeenkomst met het ministerie van BZK om een vervolgstrategie te gaan bepalen. Hierin is de vorm van een Coöperatie in de wijk om bewoners te betrekken bij deze opgave, pregnant als voorbeeld naar voren gekomen en benoemd. Er zijn in oktober 2016 ook 2 artikelen van/over het WijBedrijf en haar filosofie in

het blad Zowell Magazine geplaatst – 'duurzaamheid is een sociaal proces' en 'wijk zoekt participerende overheid' http://zowell.nl/duurzaamheid-sociaal/.

G. Zonnepanelen 'Domusica'-gebouw:
In 2017 heeft het WijBedrijf contacten gelegd met het bestuur van de stichting 'Domusica', aangezien zij ook graag met het gebouw 'Domusica' wilden verduurzamen (zonnepanelen). In de gesprekken hebben wij een aantal opties voorgerekend en een advies gegeven om naar een PostCodeRoosproject (Verlaagd Tariefregeling) te gaan. Dat wil zeggen - het eigen dak verhuren, Domusica zelf mee participeren tot 10.000 kWh en daarnaast andere bewoners/bedrijven in de wijk mee laten investeren in een deel van de zonnepanelen op het dak van Domusica (maximaal 190 zonnepanelen). Hiervoor is een separate Coöperatie opgericht 'AllerZonst'. Samen met de provincie gaan we dit project verder uitrollen en opschalen, waarbij de uitvoering mogelijk door het WijBedrijf kan worden uitgevoerd. Het dak van Domusica verwachten wij in de eerste helft van 2018 in uitvoering te krijgen en dat geeft weer aanvullende omzet voor het WijBedrijf.

8. *Opschaling naar andere wijken in Zwolle – duurzame ontwikkeling Dieze.*

Het WijBedrijf, in samenwerking met Blauwvinger Energie, worden al bij diverse VvE's in de stad gevraagd om een infoavond te geven over de werking en voordelen van zonnepanelen. Zo is er een infoavond bij een VvE in stadshagen gegeven en 1 VvE in de Wipstrik. Voor beide VvE's heeft het WijBedrijf een eerste aanbieding gedaan voor het installeren van zonnepanelen voor het algemeen gebruik. Bij 1 VvE in stadshagen heeft de ledenvergadering geen akkoord gegeven om zonnepanelen op het dak te leggen, maar heeft het WijBedrijf wel een aanbieding mogen maken voor het renoveren van de verlichting naar Ledlampen.

In 2016 zijn de volgende werken buiten Dieze uitgevoerd en in opdracht gekregen:

- *Revisie van de Led-verlichting voor de VvE 'het Kompas' in Stadshagen*
- *Na verschillende gesprekken met de voetbalvereniging SVI over het concept WijBedrijf en de diensten/producten die zij leveren, heeft het WijBedrijf de opdracht gekregen om 200 zonnepanelen te plaatsen, middels een SDE+ aanvraag (door SVI zelf), op het dak van het clubgebouw. Het WijBedrijf heeft verschillende gesprekken gevoerd om ook te beoordelen of zonnepanelen in een PostcodeRoosproject (met bewoners en leden in de wijk) niet interessanter is voor SVI (inkomsten dakhuur zonder zelf te hoeven investeren). Omdat de SDE+ subsidie al was toegekend, heeft SVI gekozen voor het zelf investeren met SDE. Het WijBedrijf heeft daarvoor ook de gehele meterkast omgebouwd naar een grootverbruikersaansluiting (verplicht bij een SDE).*
- *Het WijBedrijf is in gesprek met de sportvereniging ZAC om ook tot verduurzamingsmaatregelen te komen (o.a. circa 300 zonnepanelen in een PostcodeRoosproject op het dak van het clubgebouw). Het project laat nog even op besluitvorming wachten aangezien ZAC eerst de kleedkamers moet renoveren = urgentie 1.*

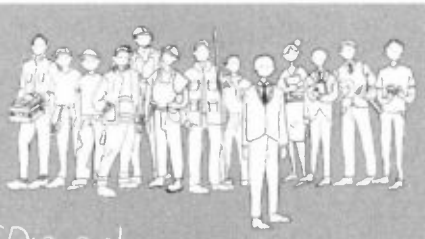

- *Daarnaast is het WijBedrijf in gesprek met de sportvereniging WVF om met zonnepanelen aan de slag te gaan – in PostcodeRoosproject (circa 300 panelen), adopteer een dak met sponsoren WVF, directe verkoop zonnepanelen aan leden van WVF. Het project laat nog even op zich wachten, aangezien WVF eerst 2 nieuwe kunstgrasvelden wil aanleggen met nieuwe verlichting = urgentie 1.*
- *De VvE Commandeursveste (46 zonnepanelen voor algemeen gebruik) in de Wipstrik is nog in beraad om tot uitvoering te komen. Zij heeft concurrerende offertes uitgevraagd, waarbij de offerte van het WijBedrijf circa 20% goedkoper is dan de concurrenten. Besluitvorming gaat plaatsvinden in de ALV van maart 2017.*

In 2017 zijn de volgende werken buiten Dieze opgepakt en deels in uitvoering gekomen:

- 11 zonnepanelen geplaatst bij een particulier (H. Dekker) in Zwolle-Zuid. Voortgekomen uit de contacten via het project bij de voetbalvereniging SVI.
- Gesprekken gevoerd met de Hockeyvereniging HC-Zwolle en de Stichting 'Het Hoge Laar' (hockey, handbal en voetbal verenigd voor verduurzaming van het sportpark 'Het Hoge Laar') om het sportpark verder te verduurzamen door zonnepanelen te plaatsen op de gebouwen en/of op de braakliggende grasvelden. Wij hebben diverse rekenmodellen en tekeningen uitgewerkt, waarbij de optie voor een combi van SDE+ subsidie ZonPV en een PostCodeRoosproject als beste naar voren kwam. Daarmee kan het eigen energieverbruik worden verduurzaamd, waarnaast er ook binding met de leden en omwonenden kan worden gecreëerd middels het PostCodeRoosproject. Er is een potentie om op het sportpark circa 1.200 zonnepanelen te kunnen realiseren op de gebouwen en braakliggende terreinen. Vervolg wordt verder opgepakt in 2018 met het bestuur van de Stichting 'Het Hoge Laar'.
- Gesprekken gevoerd met de VVE-Maagjesbolwerk (66 appartementen) te Zwolle-Centrum om zonnepanelen voor het algemene gebruik te realiseren. Offerte uitgebracht voor het leveren en aanbrengen van 90 zonnepanelen voor algemeen gebruik. Deze offerte moet nog in 2018 besproken worden binnen het bestuur en in de jaarlijkse ALV.
- Gesprekken gevoerd met de VVE-Stationsweg (20 appartementen) te Zwolle-Centrum om dit complex verder te verduurzamen. Enkele eerste adviezen gegeven en de vervolgstappen – Duurzaam MeerJarenOnderhoudsPlan realiseren met een energiescan/-advies – loopt verder in 2018 (in samenwerking met de Provincie Overijssel).
- Gesprekken gevoerd met 3 besturen in Zwolle-Zuid voor PostCodeRoosprojecten:
  Vanuit de gemeente Zwolle en de provincie Overijssel zijn er eerste gesprekken gevoerd met 'Sporthal Zwolle-Zuid', de 'Koningskerk', 'SIO-gebouw'. Deze 3 besturen willen graag verduurzamen door het eigen energieverbruik middels zonnepanelen te verduurzamen. Het WijBedrijf is ook redelijk snel samen aan tafel gekomen om de verschillende opties en mogelijkheden kosteloos voor te rekenen en van een advies te voorzien. Ook hier kwam de optie om naar een PostCodeRoosproject (Verlaagd Tariefregeling) te gaan als meest gunstigste naar voren. Dak verhuren, indien mogelijk zelf als vereniging mee participeren tot 10.000 kWh en daarnaast andere bewoners/bedrijven in de wijk mee laten investeren in een deel van de zonnepanelen op het eigen dak. Hiermee wordt ook direct een rechtstreekse

verbinding met de wijk gevormd. Op de verschillende gebouwen kunnen de volgende aantal panelen worden geplaatst: Sporthal Zwolle-Zuid – 512 zonnepanelen, Koningskerk – 200 zonnepanelen, SIO – 200 zonnepanelen.
Samen met de provincie gaan we dit project verder uitrollen en opschalen, waarbij de uitvoering mogelijk ook weer door het WijBedrijf kan worden uitgevoerd. De uitvoering hiervan verwachten wij in de tweede helft van 2018 in uitvoering te krijgen en dat geeft weer aanvullende omzet voor het WijBedrijf.

Uit bovenstaande blijkt alsnog weer dat opschaling naar andere wijken eenvoudig kan en er voldoende potentie is om ook zonnepanelen te plaatsen bij sportclubs, kerken, verenigingen en VvE's. De hiervoor genoemde potentie aan aantal zonnepanelen bedraagt al circa 1.200 – 2.400 panelen (= circa 200-400 bewoners met 6 panelen). De potentie is nog veel groter, maar het WijBedrijf blijft daarin nog even wat onder de radar om ook de klus in Dieze te kunnen klaren. Niettemin geeft dit de waarde van het bestaan van het Coöperatief WijBedrijf aan in de wijk en in de stad Zwolle, waar bewoners zonder (aanvangs-)kosten advies kunnen inwinnen, betrouwbare uitvoeringspartners kan krijgen en voor de beste prijs-/kwaliteitsverhouding (WijBedrijf heeft geen winstoogmerk).

9. ***Terugblik afgelopen 2,5 jaar – WijBedrijf en eigen inzet ToekomstSterk.***
We staan in Nederland al een tijdje voor een paar grote opgaven die de overheid alleen kan realiseren door samen te werken met bewoners, bedrijven en perceeleigenaren die allemaal een rol spelen in de verduurzaming en het toekomstbestendig en gasloos maken van ons land. Om de samenwerking te realiseren is het verbinden van ieders belang en wederzijds vertrouwen de sleutel en daarom de noodzaak tot een gebiedsgerichte aanpak. In een gebiedsgerichte aanpak staat het belang van het gebied voorop. Gebiedsgericht werken zit ons Nederlanders in de genen. We zijn al eeuwen aan het polderen. We zijn alleen de laatste jaren, op de vleugels van efficiency en vertrouwen in de markt, echter wat doorgeschoten in de professionalisering van diensten, opschaling van ondernemen en daarmee in een sectorale benadering gekomen waarin 'het product' centraal staat en de schaal oneindig is geworden. We zijn vergeten dat bij polderen ook een gebied (polder) en respect voor autonomie hoort. Een dijk ligt om een poldertje, niet om de hele wereld. Om het dijkje aan te leggen en de polder aan te leggen moet worden samengewerkt tussen grondeigenaren. Ieder zoekt daarbij zijn eigen meekoppelkans. Met alle dijken samen verdedigen we ons land tegen het water. Het verduurzamen (o.a. energietransitie), klimaatbestendig maken of aanleggen van een warmtenet gaat ook het best en meest doelmatig per wijk/buurtje, door te polderen en door te zoeken naar gezamenlijke meekoppelkansen.

ToekomstSterk BV is een ingenieursbureau dat is gespecialiseerd in gebiedsontwikkelingen (ToekomstSterke wijken/buurten). We werken aan de grote opgaven. Bovenstaande filosofie staat centraal in ons werk. Onze oplossingen zijn gebaseerd op samenwerking. Daarom experimenteren en investeren we in nieuwe manieren om die samenwerking in een gebied voor elkaar te krijgen. In Dieze onderzoeken we samen met de gemeente en bewoners het concept

van een WijBedrijf. Dat concept staat uitgebreid omschreven in deze rapportage en heeft het polderen als fundament. ToekomstSterk levert het WijBedrijf professionele ondersteuning en vrijwillige bestuurlijke ondersteuning in de opstartfase. Dit is dan ook de reden waarom ToekomstSterk in 2016 en 2017 voor een bedrag van meer dan € 50.000,- aan niet gedeclareerde uren zelf geïnvesteerd heeft in de verdere ontwikkeling van het WijBedrijf. Impact realiseren op de lange termijn is voor ons belangrijk en dus zullen wij hier ook de komende jaren nog een stevige eigen bijdrage aan blijven leveren.

10. Vooruitblik WijBedrijf naar 2018.

Zoals in voorgaande hoofdstukken al is gesignaleerd zijn er in 2015-2017 goede leerervaringen opgedaan om het project met zijn doelstellingen in 2018-2020 tot verdere opschaling te brengen. Met name op het project zonnepanelen aanbrengen in een huurconstructie in Dieze-Oost worden afwijkingen gesignaleerd. Hierbij is het belangrijk of er voldoende urgentie is bij de VVE's/bewoners om over te gaan naar zonnepanelen. Deze urgentie zit veelal in het moment dat er een dakrenovatie gaat plaatsvinden (VVE's en grondgebonden woningen). Het WijBedrijf zet in 2018 in op de volgende concrete (uitvoerings-)projecten:

A. Het verder uitrollen van de 1e fase – vooralsnog 75 woningen met zonnepanelen in huur (potentie van 125 g.g.b-woningen en 40 VVE-woningen).
B. Het uitvoeren van 11 woningcorporatiewoningen met zonnepanelen in huur via WijBedrijf.
C. Het uitvoeren van 2-4 zonnepanelenprojecten bij ander VvE's buiten Dieze.
D. Het uitvoeren van 1-2 zonnepanelenprojecten bij Sportclubs in Zwolle.
E. De doelstelling om bij 1-2 VVE's het Technisch Beheer in opdracht te krijgen.
F. Opzetten van een duurzaamheidswinkel in de plint aan het Simon van Slingelandtplein om voor bewoners van Dieze (en van de stad) een plek te hebben waar ze de stappen tot verduurzaming kunnen zien en voelen (mede om met zonnepanelen mee te gaan doen).
G. Nieuwe aanvraag doen bij Stichting DOEN en/of Oranjefonds, om financiering te krijgen voor de continuïteit van het WijBedrijf – inzetten op het thema 'Duurzaam Ondernemen' – en het social design traject met de wijkkantine 'Bij Siem'.
H. Financieringsvorm uitwerken met de Provincie Overijssel, gemeente Zwolle en banken om een soort Wijkfonds te vormen voor de verduurzaming van woningen voor bewoners die hier nu niet voor in aanmerking komen.

Wij vertrouwen erop dat wij met deze signaleringsrapportage-3 voldoende hebben onderbouwd hoe de ontwikkelingen tot en met 31 december 2017 zijn geweest, die bij de uitvoering van het ondernemersplan naar voren zijn gekomen. Tot op heden constateren wij één significante afwijking op de uitvoering van het ondernemersplan, het achterblijven van de uitrol van zonnepanelen in een huurvorm voor bewoners in Dieze-Oost. In voorgaande rapportage zijn de oorzaken hiervan al weergegeven (urgentie, financiering van de renovatie van daken, de meekoppelkans en momentum). Dit vraagt een langere doorlooptijd in de planning (wanneer is een dak aan renovatie toe), waardoor het WijBedrijf nog maar beperkt tot werkelijke plaatsing van zonnepanelen in 2017 (in Dieze-Oost) is toegekomen. Dit project loopt dus nog in volle gang, waarbij het WijBedrijf de subsidie voor

particulieren om zonnepanelen te huren via het WijBedrijf, graag met 2-3 jaar verlengt ziet worden (actie loopt hiervoor). Mede daarom is voor ons vaststelling van deze subsidie wat ons betreft nog niet aan de orde, aangezien we het project nog niet afgerond hebben.
Wel zijn er al diverse zonnepanelen projecten gerealiseerd in de stad en is er een aanzienlijke potentie verkregen op de natuurlijke urgentiemomenten (combi met dakrenovaties) bij sportclubs, verenigingen en andere VvE's in de stad Zwolle (nu al een potentie van circa 1.200 – 2.400 panelen). Omdat het WijBedrijf als entiteit er werkelijk is en wordt (h)erkend, kan op deze potentie snel, pro-actief en adequaat worden geanticipeerd, waardoor de opgave in de stad sneller kan worden gerealiseerd.
Een mooi en positief neveneffect van het aan de gang brengen, en hopelijk in gang houden, van het Coöperatief WijBedrijf.

Indien u nog vragen of opmerkingen heeft op deze rapportage, dan kunt u mij altijd contacten.

Met vriendelijke groet, mede namens het bestuur van,
Coöperatief WijBedrijf Dieze UA

Ing. Joost Kroes
Directeur

Bijlage: Financiële stand van zaken – door administrateur opgemaakt jaarrekening 2017.
Voortgangsrapportage wijkkantine 'Bij Siem' – 2017.

Coöperatief WijBedrijf Dieze UA
Postadres: Esdoornstraat 3, 8021 WB Zwolle T: +31 621814616
www.wijbedrijfdieze.nl

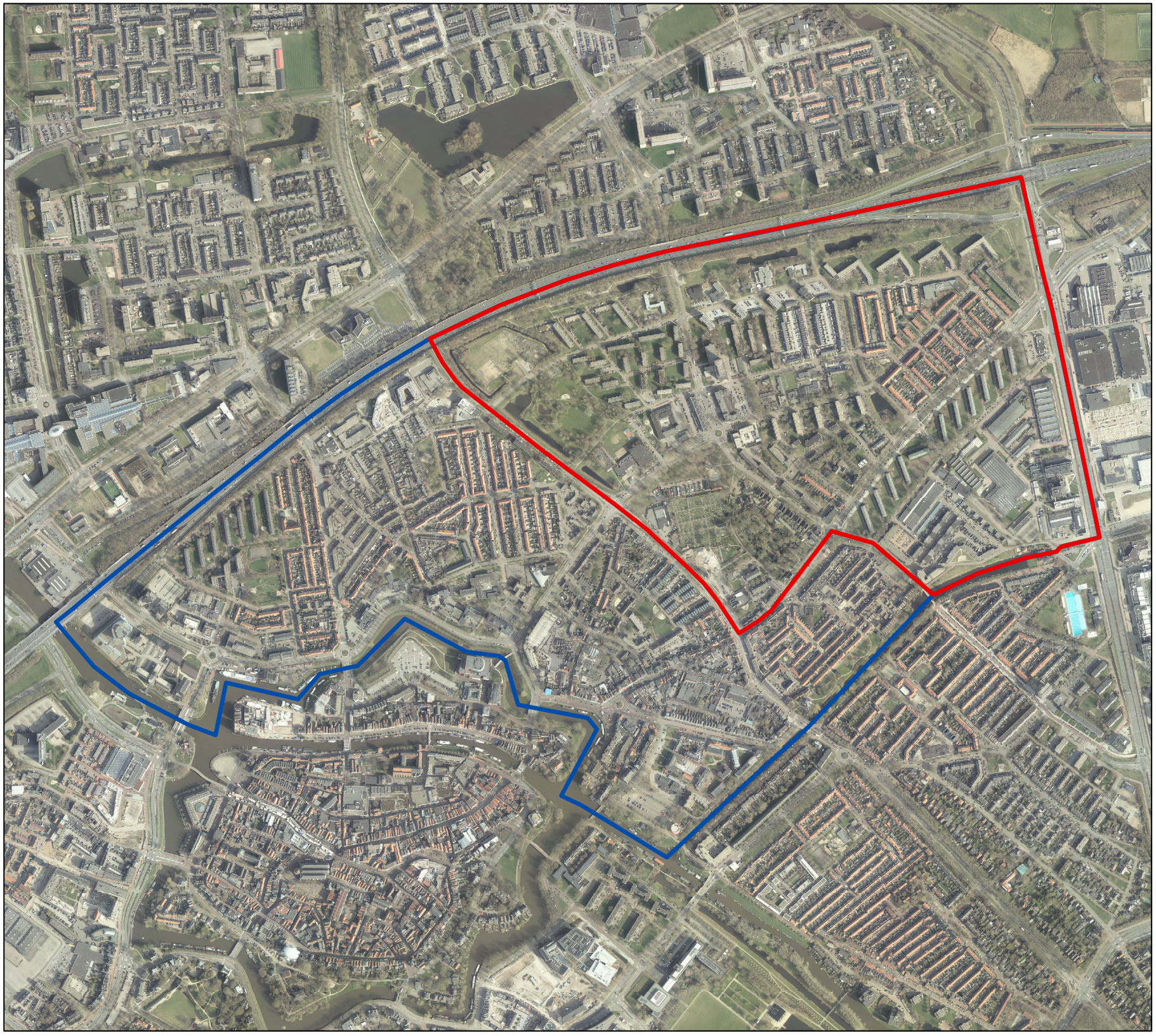

Legenda

- Dieze-Oost
- Diezerpoort

Gebiedsomschrijving:

Het gebied, gelegen binnen de as van volgende wegen:

A28, Ceintuurbaan. Bankstraag, Meppelerstraatweg, Van Wevelinkhovenstraat, Bischop Willebrandlaan en De Niewe Vecht

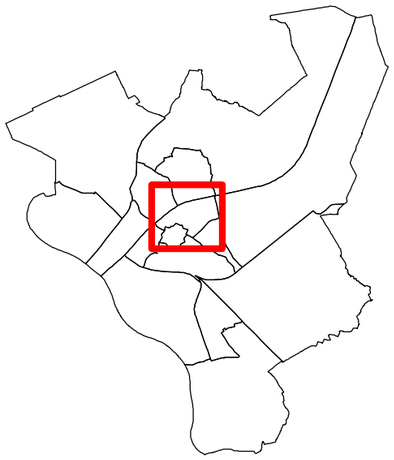

Subsidieregeling duurzaam ontwikkeling Dieze-Oost

Gemeente Zwolle

Datum: 11-09-2018 samenstelling: S. Abdulahad

Afdeling Ondezoek & Informatie
T: (038) 498 91 11

0 125 250 375 500 m.

Zwolle

Z:\Geo\Overige werkzaamheden\Subsidieregeling\SubsidiregelingDiezerpoort.mxd

Zwolle

Jaargang	2018
Kenmerk	49109
Onderwerp	Aanpassing bestaande subsidieregeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle'

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 12-10-2018

besluit:

1. Kennis te nemen van de voortgang van de verduurzaming in Dieze.
2. De looptijd van de subsidieregeling 'Duurzame ontwikkeling Dieze-Oost Zwolle' te verlengen tot 31 december 2020 en te verruimen door bewoners ook de mogelijkheid te bieden zonnepanelen te huren op daken van ander type vastgoed (verenigingen, instellingen en bedrijven), middels de fiscale 'regeling verlaagd tarief' (PostCodeRoos regeling)
3. Daartoe in te stemmen met de aangepaste deelverordening Hoofdstuk 27.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Lichtplan Binnenstad (plan van aanpak)
portefeuillehouder	René de Heer
informant	Brink - ten Brinke, Ineke van den (2451)
medeopstellers	Kruif, Karlijn de
afdeling	Proces- Programma- en Projectmanagement
bijlagen	Voorstel: Beslisnota Lichtplan Binnenstad Bijlage: Korte terugblik debatronde d.d. 15-10-2018- Lichtplan Binnenstad (plan van aanpak) Bijlage: 2018-10-29 Raadsbesluit Lichtplan Binnenstad (plan van aanpak)

Voorgesteld besluit raad

1. Kennis te nemen van het plan van aanpak dat uitvoering geeft aan de motie M-19 Lichtplan binnenstad Zwolle d.d. 11 november 2016.
2. In te stemmen met de geografische scope voor het Lichtplan waarbij de focus ligt op de historische kern inclusief de singels, maar waarbij wel aandacht is voor een goede verbinding met het station en de aanloopstraten.
3. In te stemmen met de volgende ambities voor het Lichtplan:
a. zoveel mogelijk invulling geven aan de doelen uit de Strategische Agenda Binnenstad, dit betekent concreet: een gastvrije binnenstad, het zichtbaar maken van historie en het versterken van verschillende sfeergebieden;
b. een duurzaam verlichte binnenstad;
c. een binnenstad met intelligente verlichting;
d. stimuleren publiek / private samenwerking.
4. Het structureel budget ter hoogte van €30.000 voor dekking van de kapitaallasten van de sfeerverlichting in te zetten voor het Lichtplan.
5. In te stemmen met de raming voor proces en uitvoering van het Lichtplan.

voorstel

Zwolle

Beslisnota voor de raad

Datum 1 oktober 2018

Openbaar

Onderwerp	Lichtplan Binnenstad
Versienummer	1

Portefeuillehouder	R.E. de Heer
Informant	Karlijn de Kruif
Afdeling	Proces-, Programma- en Projectmanagement
Telefoon	(06) 53700681
Email	K.de.Kruif@zwolle.nl

Financiële gevolgen

Betreft doel	6.1.2 We zorgen voor een stad met ruimtelijke kwaliteit en heldere toekomstbestendige ruimtelijke structuren op niveau van concrete projecten en initiatieven
Begroting wijzigen	Nee
Dekking ten laste van	

Bijlagen	Voorstel: beslisnota Lichtplan Binnenstad Bijlage 1: Plan van aanpak Lichtplan Bijlage 2: Ambities Lichtplan

De raad wordt voorgesteld te besluiten om:

1. Kennis te nemen van het plan van aanpak dat uitvoering geeft aan de motie M-19 Lichtplan binnenstad Zwolle d.d. 11 november 2016.
2. In te stemmen met de geografische scope voor het Lichtplan waarbij de focus ligt op de historische kern inclusief de singels, maar waarbij wel aandacht is voor een goede verbinding met het station en de aanloopstraten.
3. In te stemmen met de volgende ambities voor het Lichtplan:
    a. zoveel mogelijk invulling geven aan de doelen uit de Strategische Agenda Binnenstad, dit betekent concreet: een gastvrije binnenstad, het zichtbaar maken van historie en het versterken van verschillende sfeergebieden;
    b. een duurzaam verlichte binnenstad;
    c. een binnenstad met intelligente verlichting;
    d. stimuleren publiek / private samenwerking.
4. Het structureel budget ter hoogte van €30.000 voor dekking van de kapitaallasten van de sfeerverlichting in te zetten voor het Lichtplan.
5. In te stemmen met de raming voor proces en uitvoering van het Lichtplan.

Datum 1 oktober 2018

Toelichting op het voorstel

Inleiding
Op 11 november 2016 heeft de gemeenteraad door middel van een motie opdracht gegeven aan het College om een integraal Lichtplan voor de Zwolse Binnenstad op te stellen. Aanleiding voor de motie is de wens om door middel van licht de aantrekkelijkheid van de binnenstad te vergroten. Daarnaast kan verlichting worden ingezet om de routering en het veiligheidsgevoel te versterken. Een Lichtplan biedt volgens de Raad ook kansen voor een duurzame verlichting van de binnenstad.

Bij de besluitvorming over de Strategische Agenda Binnenstad in het voorjaar van 2017 heeft de gemeenteraad het College verzocht om nog in 2017 met een Plan van Aanpak te komen. Dit is opgeschoven naar 2018. In de PPN 2018-2021 zijn middelen opgenomen om een Lichtplan op te stellen en hier (deels) uitvoering aan te geven. In februari van dit jaar is de Raad geïnformeerd over de stand van zaken betreffende het Lichtplan. In deze informatienota is toegezegd dat er uiterlijk in het derde kwartaal van 2018 een plan van aanpak ter besluitvorming aan de Raad zal worden voorgelegd. Deze beslisnota geeft hier invulling aan.

Beoogd effect
De huidige openbare verlichting in de Zwolse binnenstad is op orde en voldoet aan de daarvoor gestelde richtlijnen. Wat ontbreekt is sfeervolle verlichting die de kracht van het dagbeeld van Zwolle ook ‘s avonds zichtbaar maakt. Er wordt op dit moment wel een aantal objecten uitgelicht in de binnenstad, maar de manier waarop dit gebeurt, is nog weinig samenhangend. Zo zijn er verschillende soorten lampen, kleuren en lichtsterktes in gebruik en zijn er geen eenduidige afspraken over onderhoud. Een overkoepelend Lichtplan moet daarvoor zorgen.

De focus van het Lichtplan ligt niet op de openbare verlichting, maar op stadsilluminatie. Dit betekent het aanlichten van (historische) beeldbepalende gebouwen, het sfeervol aanlichten van gevelbeelden op straten en pleinen en het aanlichten van groen en water. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de samenhang met feestverlichting en etalageverlichting. Het Lichtplan zorgt ervoor dat al deze verschillende lichtbronnen op elkaar zijn afgestemd.

Het resultaat is een in samenspraak met eigenaren, ondernemers, bewoners en maatschappelijke en culturele instellingen opgesteld Lichtplan. Het Lichtplan bestaat uit:
- **een visie** op verlichting: de visie laat zien hoe verlichting invulling kan geven aan de ambities uit de Strategische Agenda Binnenstad (zie hiervoor het plan van aanpak) en geeft richtlijnen voor alle soorten kunstmatige verlichting.
- **een ontwerp** inclusief uitvoeringsplan: op basis van de beschikbare middelen en de visie zal een eerste vertaling worden gemaakt naar een ontwerp en uitvoeringsplan. De beschikbare middelen zijn onvoldoende om direct invulling te geven aan de volledige visie. De visie zal daarom gefaseerd worden uitgevoerd. Voor de uitrol van de volledige visie moet rekening worden gehouden met een periode van circa 10 jaar.

Het plan van aanpak om te komen tot een visie en een eerste ontwerp is opgenomen in bijlage 1.

Argumenten

2.1. Onderdeel van de scope is naast de historische kern, ook de verbinding met de schil

In figuur 1 in de bijlage is een kaartje opgenomen van de geografische scope. De focus van het Lichtplan ligt op de historische kern inclusief de singels. Het lichtontwerp zal zich dan ook in eerste instantie op dit gebied richten. In de visie moet echter wel aandacht zijn voor een goede verbinding met het station (de Spoorzone) en de aanloopstraten (Assendorperstraat, Thomas à Kempisstraat, Schuurmanstraat en Katwolderplein). Verlichting moet zorgen voor een gastvrije entree vanaf het station naar de binnenstad en bezoekers van de aanloopstraten moeten worden verleid om de binnenstad te bezoeken en vice versa. Daarnaast moet in de visie aandacht worden besteed aan een aantal iconen en monumenten die in de schil van de binnenstad zijn gelegen. Vooralsnog is de Spoorzone geen onderdeel van de scope van dit project. Uitbreiding van de scope met de Spoorzone op een later moment is mogelijk indien hier voldoende middelen voor beschikbaar worden gesteld.

3.a. De ambities geven invulling aan de doelen uit de Strategische Agenda Binnenstad

In de Strategische Agenda Binnenstad is een aantal doelen geformuleerd waar het Lichtplan een bijdrage aan kan leveren. In het plan van aanpak zijn deze globale doelstellingen concreter in beeld gebracht in 3 kaarten: Gastvrije binnenstad, Historie van Zwolle en Sfeergebieden. In bijlage 2 zijn deze kaarten inclusief een toelichting opgenomen.

3.b. Duurzaamheid is een van de ambities voor het Lichtplan

Bij alle projecten in de binnenstad wordt onderzocht of het mogelijk is om duurzaamheid een impuls te geven. Een duurzaam verlichte binnenstad betekent zo min mogelijk lichtvervuiling (oftewel de verhoogde helderheid van de nachtelijke omgeving door gebruik van kunstlicht), lichthinder en energieverspilling. Ook in het Lichtplan zal hier aandacht aan moeten worden besteed, bijvoorbeeld door het gebruik van efficiënte lichtbronnen, intelligente lichtsystemen en dimscenario's.

3.c. Intelligente verlichting is een van de ambities voor het Lichtplan

Zwolle heeft een binnenstad met voorzieningen die aansluiten bij de technische ontwikkelingen in de samenleving. Intelligente verlichting kan worden ingezet om de omgeving aantrekkelijker en veiliger te maken en tevens energie te besparen. Het gaat dan niet alleen om licht, maar ook om connectiviteit en veiligheid.

3.d.Stimuleren publiek / private samenwerking

Er kan alleen een aantrekkelijk totaalbeeld worden gerealiseerd als er een goede publiek / private samenwerking is. De gemeente is in de lead en zal investeren in het maken van een Lichtplan en een eerste uitwerking daarvan. Het is echter wel van groot belang om de stad actief te betrekken bij het opstellen van het Lichtplan zodat er voldoende draagvlak is om hier ook daadwerkelijk uitvoering aan te kunnen geven. Daarnaast moet in het Lichtplan aandacht worden besteed aan de mogelijkheden voor private partijen om mee te doen door bijvoorbeeld te investeren in het aanlichten van private panden.

4.1 De sfeerverlichting is reeds aangeschaft

De sfeerverlichting is in 2017 reeds aangeschaft en gedekt uit de Binnenstadsgelden. In de begroting 2018 is echter nog een structureel budget beschikbaar van €30.000 voor dekking van de kapitaallasten van de sfeerverlichting. Voor de sfeerverlichting worden geen kosten meer verwacht die gedekt zouden moeten worden uit dit structureel budget van €30.000. Het voorstel is daarom om dit budget in te zetten voor het Lichtplan.

4.2 Inzetten van het beschikbare budget voor sfeerverlichting versnelt uitvoering Lichtplan
Het aanlichten van een monument met een gemiddelde omvang kost naar schatting €60.000. Dit betekent dat met het beschikbare budget een eerste vertaling kan worden gemaakt van het Lichtplan, maar dat dit budget niet toereikend is om (direct) aan alle ambities te kunnen voldoen. Het Lichtplan zal daarom gefaseerd worden uitgevoerd waarbij rekening moet worden gehouden met een periode van circa 10 jaar. Extra budget kan de uitvoering versnellen en daarmee sneller invulling geven aan de ambities.

5.1 De raming sluit aan bij de middelen die zijn opgenomen in de PPN 2018-2021
Voor het Lichtplan zijn structurele middelen beschikbaar gesteld, in 2019 €30.000 en vanaf 2020 €60.000. Stadsilluminatie wordt in 10 tot 15 jaar afgeschreven. Dit betekent dat met een structureel budget van €60.000 voor dekking kapitaallasten voor een bedrag tussen €533.000 en €758.000 kan worden geïnvesteerd. Het opstellen van het plan van aanpak heeft circa € 40.000 gekost. Deze kosten worden gedekt uit het budget Onderzoekskosten van de Binnenstad. Voor de volgende fasen van het project is €140.000 voor proceskosten benodigd (excl. fase 1, inclusief kosten ontwerpbureau en onvoorzien). Voor de uitvoering resteert dan een bedrag tussen €393.000 en €618.000 eventueel aangevuld met het beschikbare budget voor sfeerverlichting. Deze bedragen zijn nader toegelicht onder het kopje ‘Financiën’.

Risico’s

2.1. Geen overeenstemming over gedragen Lichtplan door omvangrijke scope
De scope is omvangrijker dan alleen de historische kern. Dit betekent dat er ook meer stakeholders zijn en dat het lastiger is om tot een gedragen Lichtplan te komen. In de stakeholdersanalyse hebben deze stakeholders wel een plek gekregen. Zij zullen dan ook worden betrokken bij het opstellen van de lichtvisie. De eerste vertaling van de visie in een ontwerp zal zich in eerste instantie richten op de historische kern.

3.1 Het Lichtplan geeft onvoldoende invulling aan de ambities
De lichtvisie en het bijbehorende ontwerp moeten zoveel mogelijk invulling geven aan de ambities die in bijlage 1 zijn geformuleerd en in bijlage 2 nader uitgewerkt. Deze ambities en het beschikbare budget maken onderdeel uit de offerteuitvraag voor het opstellen van een lichtvisie en lichtontwerp. Vier gerenommeerde lichtontwerpbureaus wordt gevraagd om een offerte inclusief plan van aanpak in te dienen. Een van de beoordelingscriteria is de wijze waarop het ontwerpbureau invulling geeft aan de ambities.

3.2 Particuliere verlichting sluit niet aan bij de lichtvisie waardoor de ambities onder druk staan
Het Lichtplan moeten dienen als beleidskader voor verlichting in de binnenstad. Daarnaast zal de gemeente particulieren en particuliere instanties trachten te bewegen hun verlichting aan te laten sluiten op het Lichtplan door hen te betrekken bij het opstellen van het Lichtplan en door met hen in gesprek te gaan als dit aan de orde is. Het is voor de gemeente echter niet mogelijk om direct te sturen op particuliere verlichting, dit blijft een risico.

5.1 Er is onvoldoende budget beschikbaar om invulling te geven aan de ambities uit de lichtvisie
Het beschikbare budget is onvoldoende om direct invulling te geven aan alle ambities. Uiteraard wordt het lichtontwerpbureau wel gestimuleerd om hier zoveel mogelijk invulling aan te geven. Daarnaast

worden co-financiers verleid om te investeren in verlichting. Voor de uitrol van de volledige visie moet rekening worden gehouden met een periode van circa 10 jaar.

Financiën
Voor het Lichtplan inclusief sfeerverlichting is in de begroting 2020 structureel €90.000 opgenomen (sfeerverlichting €30.000 en Lichtplan €60.000). Stadsilluminatie wordt in 10 tot 15 jaar afgeschreven. Dit betekent dat met een structureel budget van €90.000 voor dekking kapitaallasten voor een bedrag tussen €800.000 en €1.137.000 kan worden geïnvesteerd. Het opstellen van het plan van aanpak heeft circa € 40.000 gekost. Deze kosten worden gedekt binnen structurele budgetten van de Binnenstad. Voor de volgende fasen van het project is €140.000 (excl. fase 1, inclusief kosten ontwerpbureau en onvoorzien) nodig. Voor de uitvoering is dan een bedrag tussen €660.000 en €997.000 beschikbaar (incl. budget sfeerverlichting, zie beslispunt 4). Het bedrag dat is gereserveerd voor uitvoering zal als uitgangspunt worden meegegeven aan het ontwerpbureau. Het lichtontwerp inclusief investeringsraming zal naar verwachting in het najaar van 2019 ter besluitvorming aan de Raad worden voorgelegd. Er is op dit moment nog geen geld gereserveerd voor de beheerkosten. Bij het te nemen besluit in het najaar van 2019 zal met de beheerskosten rekening worden gehouden. Deze beheerkosten zullen t.z.t. in de meerjarenbegroting worden opgenomen.

Communicatie
Er is een stakeholdersanalyse opgesteld op basis waarvan een klankbordgroep is samengesteld. De klankbordgroep bestaat uit tien verschillende stakeholders uit de binnenstad. In tabel 1 in bijlage 1 is de samenstelling van de klankbordgroep weergegeven. De klankbordgroep is enthousiast over het voornemen om een Lichtplan op te stellen en de ambities die zijn geformuleerd. De klankbordgroep zal in het verdere processen meerdere keren samen komen en het projectteam en het ontwerpbureau adviseren over de invulling van het Lichtplan. Ook andere stakeholders uit de binnenstad krijgen gedurende het proces de gelegenheid om mee te denken over het Lichtplan. Op 11 september zal tijdens een binnenstadborrel worden aangekondigd dat wordt gestart met het maken van een Lichtplan. In het Lichtplan zal aandacht worden besteed aan de mogelijkheden voor private partijen om mee te doen door bijvoorbeeld te investeren in de aanlichting van private panden.

Vervolg
In bijlage 1 zijn onder het kopje ‘Projectaanpak’ de vervolgstappen benoemd. De lichtvisie zal naar verwachting voor de zomer van 2019 worden vastgesteld door de Raad en zal als beleidskader fungeren voor nieuwe projecten in de binnenstad, dit geldt voor zowel bouwplannen als projecten in de openbare ruimte. Het lichtontwerp inclusief investeringsraming zal naar verwachting in het najaar van 2019 ter besluitvorming aan de Raad worden voorgelegd.

Openbaarheid
Het voorstel is openbaar.

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

Datum 1 oktober 2018

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Datum 1 oktober 2018

Bijlage 1: Plan van aanpak

Projectbeschrijving

De huidige openbare verlichting in de Zwolse binnenstad is op orde en voldoet aan de daarvoor gestelde richtlijnen. Wat ontbreekt is sfeervolle verlichting die de kracht van het dagbeeld van Zwolle ook ‘s avonds zichtbaar maakt. Er wordt op dit moment wel een aantal objecten uitgelicht in de binnenstad, maar de manier waarop dit gebeurt, is nog weinig samenhangend. Zo zijn er verschillende soorten lampen, kleuren en lichtsterktes in gebruik en zijn er geen eenduidige afspraken over onderhoud. Een overkoepelende Lichtvisie moet daarvoor zorgen.

De focus van het Lichtplan ligt niet op de openbare verlichting, maar op het aanlichten van (historische) beeldbepalende gebouwen, het sfeervol aanlichten van gevelbeelden op straten en pleinen en het aanlichten van groen en water. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de samenhang met feestverlichting en etalageverlichting. Het Lichtplan zorgt ervoor dat al deze verschillende lichtbronnen op elkaar zijn afgestemd.

Huidige situatie

Tijdens een schouw met het projectteam is de huidige situatie van de verlichting in de binnenstad geïnventariseerd. De belangrijkste conclusies zijn:

- De openbare verlichting is nu met name functioneel en niet gericht op beleving. De kracht van het dagbeeld van Zwolle is ‘s avonds niet of nauwelijks zichtbaar. Zo is een aantal belangrijke monumenten zoals de Grote Kerk onvoldoende zichtbaar in het donker.
- Van stadsilluminatie is niet of nauwelijks sprake. Bovendien is de aanwezige stadsilluminatie van slechte kwaliteit.
- Samenhang in verlichting ontbreekt. Een aantal monumenten zoals de Peperbus en de Sassenpoort is aangelicht en een aantal particuliere partijen lichten hun gevels aan met verschillende soorten spots die in sommige gevallen lichtvervuiling en lichthinder tot gevolg hebben.
- Er is nog een groot aantal armaturen aanwezig die de gevels in de binnenstad aanlicht, maar deze werken grotendeels niet meer. Deze armaturen zijn een aantal jaren geleden opgehangen door Citycentrum Zwolle. Deze verlichting zal worden vervangen of verwijderd tijdens de uitvoering van dit project.
- De mogelijkheden van licht worden niet of nauwelijks gebruikt voor oriëntatie en routing.
- Aan de randen van de historische binnenstad is het contrast tussen de verlichte binnenstad en de relatief donkere schil groot. Dit heeft tot gevolg dat je vanuit de binnenstad nauwelijks zicht hebt op de schil. Dit geeft een gevoel van onveiligheid.

De conclusie na afloop van de schouw is dat het aanlichten van objecten, groen en water een kans biedt om de aantrekkelijkheid van de binnenstad verder te versterken.

Ambitie

Visie Binnenstad 2030 en Strategische Agenda Binnenstad
In de eerste helft van 2016 is een visie op de binnenstad opgesteld met een tijdshorizon die reikt tot 2030. Deze visie is in de Strategische Agenda Binnenstad (SAB) uitgewerkt in een heldere koers voor de binnenstad, voorzien van concrete activiteiten. Het doel van de SAB is richting geven aan de

ambitie voor de binnenstad: de beste binnenstad van Noordoost-Nederland worden en blijven. In de SAB wordt het Lichtplan specifiek benoemd en wordt over verlichting gesteld:
“Met licht kan verder ook nieuwe kwaliteit aan de openbare ruimte worden toegevoegd en sfeer en beleving worden gestimuleerd. Ook kan dit bijdragen aan het gevoel van veiligheid en een – leuke - speelse en creatieve invulling zijn. Passend bij de drijfveren voor 2030 uit de binnenstadvisie. De gemeente pakt de uitnodiging van de gemeenteraad, vastgelegd in een motie, op om te komen tot een integraal Lichtplan voor de binnenstad.”

In de Visie Binnenstad 2030 en de SAB is een aantal doelen en acties benoemd waar het Lichtplan een bijdrage aan kan leveren, namelijk:
- zorgen voor een aantrekkelijk programma en voldoende beleving;
- een aantrekkelijk verblijfsklimaat;
- stimuleren van meer bezoekers die vaker een bezoek brengen aan de binnenstad, langer blijven en daardoor meer besteden;
- koesteren en uitdragen van de historie en het verhaal van Zwolle;
- het gevoel van veiligheid vergroten.

De doelen uit de SAB zijn verder uitgewerkt in bijlage 2. Deze kaarten zijn input voor de Lichtvisie waarin de mogelijkheden om deze wensen zichtbaar te maken in het nachtbeeld van Zwolle wordt verkend.

Duurzaamheid
Bij alle projecten in de binnenstad wordt onderzocht of het mogelijk is om duurzaamheid een impuls te geven. Een duurzaam verlichte binnenstad betekent zo min mogelijk lichtvervuiling (oftewel de verhoogde helderheid van de nachtelijke omgeving door gebruik van kunstlicht), lichthinder en energieverspilling. Ook in het Lichtplan zal hier aandacht aan moeten worden besteed, bijvoorbeeld door het gebruik van efficiënte lichtbronnen, intelligente lichtsystemen en dimscenario’s.

Intelligente verlichting
Zwolle heeft een binnenstad met voorzieningen die aansluiten bij de technische ontwikkelingen in de samenleving. Intelligente verlichting kan worden ingezet om de omgeving aantrekkelijker en veiliger te maken en tevens energie te besparen. Het gaat dan niet alleen om licht, maar ook om connectiviteit (o.a. wifi) en veiligheid (o.a. camera’s).

Publiek / private samenwerking
Er kan alleen een aantrekkelijk totaalbeeld worden gerealiseerd als er een goede publiek / private samenwerking is. De gemeente is in de lead en zal investeren in het maken van een Lichtplan en een eerste uitwerking daarvan. Het is echter wel van groot belang om de stad actief te betrekken bij het opstellen van het Lichtplan zodat er voldoende draagvlak is om hier ook daadwerkelijk uitvoering aan te kunnen geven. Daarnaast moet in het Lichtplan aandacht worden besteed aan de mogelijkheden voor private partijen om mee te doen door bijvoorbeeld te investeren in de aanlichting van private panden.

Resultaat project
Het resultaat is een in samenspraak met eigenaren, ondernemers, bewoners en maatschappelijke en culturele instellingen opgesteld Lichtplan. Het Lichtplan bestaat uit:

- Een visie op verlichting: de visie laat zien hoe verlichting invulling kan geven aan de hierboven omschreven ambities en geeft richtlijnen voor alle soorten kunstmatige verlichting. Onderdeel van de visie zijn in ieder geval:
    - De ambities van de gemeente in relatie tot verlichting.
    - Principes van verlichten: lichtkleur, lichtintensiteit, sfeer, referentiebeelden en beperking lichthinder en lichtvervuiling.
    - De strategie om uitvoering te geven aan het Lichtplan. Hierbij moet onder andere aandacht zijn voor technische (on)mogelijkheden zoals functionaliteit, toegepaste materialen, geldende wet- en regelgeving en de wijze waarop kan worden gehandhaafd. Het Lichtplan moet immers wel (technisch) uitvoerbaar zijn.
    - Een voorstel voor afstemming met de betrokken stakeholders (o.a. omwonenden, eigenaren, de monumentencommissie en Flora & Fauna).
    - Beheer en onderhoud.
    - Een fasering. Met het beschikbare budget kan immers alleen een eerste vertaling worden gemaakt van het Lichtplan, maar dit budget is niet toereikend om direct aan alle ambities die zijn omschreven in dit projectplan te kunnen voldoen.
    - Mogelijk dat tijdens deze fase al een keer een proefopstelling wordt gerealiseerd.
- Een ontwerp inclusief uitvoeringsplan: op basis van de visie zal een eerste vertaling worden gemaakt naar een ontwerp en uitvoeringsplan. In het ontwerp en het uitvoeringsplan wordt inzicht gegeven in de realisatie. In de visie komen deze concrete zaken nog niet aan bod. Onderdeel van het ontwerp en het uitvoeringsplan zijn in ieder geval:
    - Voorstel voor objecten en / of gebieden die worden aangelicht in deze eerste fase.
    - Materiaalgebruik.
    - Aansluitingen.
    - Een investeringsraming voor zowel uitvoering als beheer en onderhoud.
    - Een beheer en onderhoudsparagraaf.
    - Een planning.
    - Afstemming met de betrokken stakeholders (o.a. omwonenden, eigenaren, de monumentencommissie en Flora & Fauna).

De lichtvisie zal worden vastgesteld door de Raad en zal als beleidskader fungeren voor nieuwe projecten in de binnenstad, dit geldt voor zowel bouwplannen als projecten in de openbare ruimte. Het ontwerp wordt vastgesteld door het College.

Scope

Inhoudelijk
Het lichtplan beschrijft een door stakeholders gedragen voorstel voor alle soorten kunstmatige verlichting in de binnenstad, het gaat dan om:

- openbare verlichting;
- de aanlichting van onder andere beeldbepalende gebouwen, het sfeervol aanlichten van gevelbeelden op straten en pleinen en het aanlichten van groen en water;
- tijdelijke verlichting, zoals bijvoorbeeld sfeer- en feestverlichting;
- particuliere verlichting, zoals bijvoorbeeld gevelaanlichting, lichtreclame en etalageverlichting.

Geografisch

In figuur 1 is een kaart opgenomen van de scope. De focus van het Lichtplan ligt op de historische kern inclusief de singels. Het lichtontwerp zal zich dan ook in eerste instantie op dit gebied richten. In de visie moet echter wel aandacht zijn voor een goede verbinding met het station (de Spoorzone) en de aanloopstraten (Assendorperstraat, Thomas à Kempisstraat, Schuurmanstraat en Katwolderplein). Verlichting moet zorgen voor een gastvrije entree vanaf het station naar de binnenstad en bezoekers van de aanloopstraten moeten worden verleid om de binnenstad te bezoeken en vice versa. Daarnaast moet in de visie aandacht worden besteed aan een aantal iconen en monumenten die in de schil van de binnenstad zijn gelegen. Vooralsnog is de Spoorzone geen onderdeel van de scope van dit project. Uitbreiding van de scope met de Spoorzone is mogelijk indien hier voldoende middelen voor zijn.

Figuur 1: Scope verlichting

Actoren

In fase 1 is een communicatieplan inclusief een stakeholdersanalyse opgesteld. Dit plan is verder uitgewerkt voor fase 2. Voor fase 2 is een klankbordgroep samengesteld met verschillende stakeholders uit de stad (zie tabel 1). De klankbordgroep adviseert de projectmanager tijdens de uitvoering van fase 2 van het project. Dit betekent dat zij meedenken over de uitvraag naar een ontwerpbureau, de selectie van het ontwerpbureau en het opstellen van het Lichtplan. Ook de stad krijgt de gelegenheid om mee te denken over het Lichtplan. Hiervoor zullen gedurende het proces verschillende avonden worden georganiseerd.

Deelnemers klankbordgroep
Zwolle Fonds
Fundatie
Academiehuis
HCO / Allemaal Zwolle
Vrienden van de Stadskern
Horecaondernemer / Horeca NL

Actieve ondernemer
Commissie Beeldende Kunst
BBZ
Zwolle Marketing

Tabel 1: deelnemers klankbordgroep

Raakvlakken met andere projecten

Vervangen huidige lichtbronnen door LED-verlichting en vervangen dimsysteem
De huidige lichtbronnen worden naar verwachting eind 2018 door de afdeling Beheer vervangen door LED-verlichting. Ook het huidige dimsysteem wordt vervangen. Deze werkzaamheden maken geen onderdeel uit van dit project. Het nieuwe dimsysteem kan wel worden gebruikt voor eventuele dimscenario's.

Broerenkwartier
Het Broerenkwartier is een (her)ontwikkelingsopgave in de stad. Op dit moment wordt gewerkt aan de transformatie van enkele gebouwen en aan een visie voor de openbare ruimte. Een aantrekkelijke verlichting is hier een onderdeel van.

Grote Kerkplein
De Grote Kerk (Academiehuis) vormt een van de Zwolse prominenten. Er wordt gestart met een verbouwing van delen van de kerk om de nieuwe functie van het Academiehuis te kunnen faciliteren en de functie beter zichtbaar te maken. De centrale positie in de stad en het beeldbepalende karakter van het gebouw dragen in sterke mate bij aan de historische uitstraling van de stad. Transparante entrees moeten bijdragen aan gastvrije uitstraling. Verlichting kan de historische kwaliteit en de zichtbaarheid van het noord- en zuidportaal versterken.

Luttekestraat
Ondernemers ervaren dat de bezoekersaantallen in de straat afnemen. De weerbaarheidsanalyse die is uitgevoerd door BRO als onderdeel van het retailactieplan bevestigt dit. In het rapport van BRO krijgt het deelgebied waar de Luttekestraat onder valt de kwalificatie 'kwetsbaar' en is daarmee een van de zwakkere deelgebieden uit het retailactieplan. Op dit moment wordt samen met ondernemers, pandeigenaren en bewoners een actieplan opgesteld om de Luttekestraat te versterken. Verlichting kan een rol spelen in het versterken van de Luttekestraat door de openbare ruimte aantrekkelijker te maken en te zorgen voor een gastvrije entree vanaf het station.

Wezenlanden Noord
Wezenlanden Noord is een herontwikkelingsopgave in de schil rondom de binnenstad. De Schuurmanstraat is onlosmakelijk verbonden met de opgave. Het doel is om de entree van de binnenstad aan deze zijde te versterken. Verlichting kan een bijdrage leveren aan een aantrekkelijke en gastvrije entree aan deze zijde van de binnenstad.

Spoorzone
De spoorzone is een ontwikkelingsopgave. Een van de doelen is om de verbinding met de binnenstad te versterken. Verlichting kan de verbinding tussen de spoorzone en de binnenstad versterken.

Kunst en cultuur
Verlichting kan ook worden ingezet als kunstuiting of gekoppeld worden aan activiteiten, denk bijvoorbeeld aan autonome lichtkunstprojecten, lichtroutes (zoals 'Trajectum Lumen' in Utrecht) of

lichtfestivals (zoals ‘GLOW’ in Eindhoven). De afdeling Kunst heeft jaarlijks budget beschikbaar voor kunstuitingen en de gemeente heeft de ambitie om te investeren in de promotie van de Zwolse binnenstad. Waar mogelijk zal gezocht worden naar de relatie tussen Kunst en cultuur en het Lichtplan en zal op bestaande budgetten van Kunst en cultuur en promotie worden aangehaakt.

Projecten in de schil
Voor een aantal projecten in de schil van de binnenstad geldt dat verlichting een bijdrage kan leveren aan het project, dit betreft:

- Aanpak Assendorperstraat
- Aanpak Diezerbrink
- Schuttevaerkade: versterken verstedelijking westelijke zijde van de binnenstad. Relatie met Kamperpoort en Kraanbolwerk.
- Burg. Drijbersingel: versterken relatie met gracht.

Randvoorwaarden en beleidskaders

Randvoorwaarden

- Richtlijnen openbare verlichting
- Huidige Openbare Verlichting
- Richtlijnen die gelden voor camerabewaking en veiligheid
- Alle geldende wet- en regelgeving inzake het aanleggen en (veilig en goed) onderhouden van verlichting in de openbare ruimte
- Alle geldende wet- en regelgeving inzake het veilig werken in de openbare ruimte
- Randvoorwaarden vanuit de afdeling Beheer
- Huidige stadsilluminatie in eigendom van de gemeente
- Huidige stadsilluminatie in particulier eigendom
- Verlichtingsplan oude stationsgebouw
- Sfeerverlichting
- Beschermd stadsgezicht
- Flora & Fauna
- APV

Beleidskaders

- Visie Binnenstad 2030 en de Strategische Agenda Binnenstad
- Beeldkwaliteitsplan Binnenstad
- Welstandnota
- Marketingplan Zwolle
- Monumenten
- Mobiliteitsvisie
- Duurzaamheid
- Smart Zwolle

Projectaanpak

Het Lichtplan bestaat uit een lichtvisie en een lichtontwerp en zal worden opgesteld door een ontwerpbureau. Het bureau geven we scope, ambitie, financiële kaders en een planning mee. Daarnaast is een communicatiestrategie inclusief een stakeholdersanalyse opgesteld die richtlijnen geeft voor de communicatie en participaties gedurende de uitvoering van dit project. Na akkoord van de Raad op dit plan van aanpak wordt een offerteuitvraag opgesteld met beoordelingscriteria op basis

waarvan het lichtontwerpbureau wordt geselecteerd die het Lichtplan samen met de gemeente en de stad gaat maken.

Het proces is verdeeld in vier fasen en vervolgens in verschillende stappen. Fase 1 is reeds afgerond. Dit plan van aanpak focust op de uitvoering van fase 2 en fase 3. Fase 4 is globaal beschreven en worden nader uitgewerkt in het plan van aanpak dat aan het einde van fase 3 wordt voorgelegd aan de Raad.

Fase 1: Opstellen Plan van aanpak – *afgerond*

- Project Start Up
- Projectplan en communicatieplan fase 1
- Schouw met projectteam
- Klankbordgroep samenstellen
- Marktconsultatie lichtontwerpbureaus
- Ambities Lichtplan formuleren
- Plan van aanpak opstellen
- Plan van aanpak bespreken met klankbordgroep

Fase 2: Selectie ontwerpbureau Lichtplan

Stap 1: Offerteuitvraag meervoudig onderhandse aanbesteding Lichtplan
Offerteuitvraag Lichtplan opstellen met projectteam en klankbordgroep inclusief beoordelingscriteria. Ook de afdeling Inkoop wordt hier actief bij betrokken.

Stap 2: Beoordeling en opdrachtverstrekking
Er zijn vier ontwerpbureaus geselecteerd die meedingen naar het maken van het Lichtplan. Deze vier bureaus zijn in fase 1 uitgenodigd voor een marktconsultatie. In fase 2 zullen we hen vragen om een offerte inclusief plan van aanpak in te dienen voor het maken van de visie en een ontwerp. De bureaus krijgen de kans om hun plan van aanpak te pitchen. De offertes worden beoordeeld op kwaliteit (plan van aanpak) en kwantiteit (prijs) door een vertegenwoordiging van het projectteam en de klankbordgroep. Daarna wordt opdracht verstrekt aan het winnende bureau.

Fase 3: Opstellen Lichtplan

Stap 3: Project Follow Up
Project Follow Up organiseren met het geselecteerde Lichtbureau. Op basis van deze bijeenkomst zullen dit projectplan en het communicatieplan waar nodig worden geactualiseerd en aangevuld.

Stap 4: Opstellen lichtvisie
Het ontwerpbureau maakt eerst een lichtvisie alvorens wordt gestart met een lichtontwerp. Het opstellen van deze visie doet het bureau samen met de klankbordgroep en de stad. Het communicatieplan beschrijft hoe dit traject wordt vormgegeven.

Stap 5: Lichtvisie laten vaststellen door College en Raad
De lichtvisie zal worden vastgesteld door de Raad en zal als beleidskader fungeren voor nieuwe projecten in de binnenstad, dit geldt voor zowel bouwplannen als projecten in de openbare ruimte.

Stap 6: Opstellen lichtontwerp
Indien het ontwerpbureau de lichtvisie naar tevredenheid heeft opgeleverd wordt opdracht verstrekt voor het uitwerken van de lichtvisie in een lichtontwerp. In het ontwerp worden de concepten uit de lichtvisie vertaald naar een eerste voorstel voor een concrete vormgeving en materialisatie van typen verlichting en producten. Daarnaast wordt een investeringsraming en een beheer en onderhoudsparagraaf opgesteld. Ook voor deze stap geldt dat de wijze waarop de stad hierbij wordt betrokken is uitgewerkt in het communicatieplan.

Stap 7: Lichtontwerp laten vaststellen door College en Raad
Het ontwerp inclusief de investeringsraming en de beheer- en onderhoudsparagraaf wordt vastgesteld door College en Raad.

Fase 4: Uitvoeren Lichtplan

Stap 8: Realisatie eerste deel Lichtplan
In de realisatiefase zal een eerste vertaling van het Lichtplan worden gemaakt.

Eventueel stap 9: Uitrol Lichtplan
Het is wenselijk om van 2020 tot 2030 jaarlijks een bedrag beschikbaar te stellen om het Lichtplan verder uit te rollen. Dit kan door bijvoorbeeld het aanlichten van een of meerdere extra objecten of door een investering in verlichting bij de uitvoering van projecten in de openbare ruimte. In deze fase wordt hier nog geen budget voor gevraagd bij College en Raad.

Planning

Fase 2: Selectie ontwerpbureau Lichtplan	
Offerteuitvraag Lichtplan gereed	Oktober 2018
Beoordeling en opdrachtverstrekking	November 2018
Fase 3: Opstellen Lichtplan	
Project Follow Up	Dec 2018
Opstellen lichtvisie	Jan – Mei 2019
Lichtvisie laten vaststellen door College en Raad	Juni 2019
Opstellen lichtontwerp	Juni – Sept 2019
Lichtontwerp laten vaststellen door College en Raad	Sept / Okt 2019
Fase 4: Uitvoeren Lichtplan	
Uitvoering eerste deel Lichtplan	Eind 2019 / Begin 2020
Uitrol Lichtplan	2020 - 2030

Geld

Budget
In de begroting 2019 is voor het Lichtplan een structureel budget beschikbaar voor dekking van de kapitaallasten van €60.000. Daarnaast is er structureel €30.000 beschikbaar voor dekking van de kapitaallasten van de sfeerverlichting. De sfeerverlichting is gerealiseerd en reeds gedekt uit de

Binnenstadsgelden. Het college en de Raad zal worden gevraagd om deze middelen voor de sfeerverlichting ook in te zetten voor het uitvoeren van het Lichtplan.

Stadsilluminatie wordt in 10 tot 15 jaar afgeschreven. Dit betekent dat met een structureel budget van €90.000 voor dekking kapitaallasten voor een bedrag tussen €800.000 en €1.137.000 kan worden geïnvesteerd. Het opstellen van het plan van aanpak heeft circa € 40.000 gekost. Deze kosten worden gedekt vanuit structurele budgetten van de Binnenstad. Voor de volgende fasen van het project is €140.000 voor proceskosten benodigd (excl. fase 1, inclusief kosten ontwerpbureau en onvoorzien). Voor de uitvoering is dan tussen €660.000 en €997.000 beschikbaar (incl. budget sfeerverlichting, zie beslispunt 4). Dit bedrag voor uitvoering zal als uitgangspunt worden meegegeven aan het ontwerpbureau. Het lichtontwerp inclusief investeringsraming zal naar verwachting in het najaar van 2019 ter besluitvorming aan de Raad worden voorgelegd. Er is op dit moment nog geen geld gereserveerd voor de beheerkosten. Bij het te nemen besluit in het najaar van 2019 zal met de beheerskosten rekening worden gehouden. Deze beheerkosten zullen t.z.t. in de meerjarenbegroting worden opgenomen.

Budget in relatie tot ambitie
Het aanlichten van een gemiddeld monument kost naar schatting € 60.000. Dit betekent dat met het beschikbare budget een eerste vertaling kan worden gemaakt van het Lichtplan, maar dat dit budget niet toereikend is om direct aan alle ambities die zijn omschreven in dit projectplan te kunnen voldoen. Om het Lichtplan volledig uit te kunnen rollen en invulling te geven aan de ambities van de gemeente is extra geld nodig. Dit kan bijvoorbeeld door de komende jaren (bv 10 jaar) budget beschikbaar te stellen voor het aanlichten van extra objecten of door een extra investering in verlichting bij de uitvoering van projecten in de openbare ruimte. Steden zoals Gent (jaarlijks budget voor verlichting) en Den Haag (stelt per project geld beschikbaar voor verlichting) werken met deze constructie. Dit zou in de toekomst ook een optie voor Zwolle kunnen zijn. Daarnaast zijn ook afspraken over co-financiering met ondernemers en pandeigenaren.

Datum 1 oktober 2018

Bijlage 2: Ambities Lichtplan

Gastvrije binnenstad

Singelstructuur
Kenmerkend voor Zwolle is de gave singelstructuur rondom de binnenstad. De restanten van de vestingwerken zijn na het opheffen van de vestingwet grotendeels landschappelijk ingericht waar het flaneren, met uitzicht over de landerijen, centraal stond. Diverse opgaven, waaronder het inpassen van een busbaan, waren de aanleiding om aandacht te vestigen op het herstellen en vervolmaken van de historische stadswandeling.

De singelstructuur met groene bolwerken vormen het boegbeeld van de historische binnenstad, dragen bij aan de natuurwaarde en vormen een aangename groene verblijfsruimte in de over het algemeen verharde binnenstad.

Gastvrije entrees
Vanaf 2003 is met het vaststellen van het eerste ontwikkelingsprogramma binnenstad gestart met het autoluw maken en structureel verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit in de binnenstad. Bij het tweede ontwikkelingsprogramma kwam het besef dat de entrees van grote invloed zijn op de gewenste gastvrije uitstraling van onze binnenstad.

De aanloopstraten en bruggen vormen bij uitstek de plekken waar de gastvrije entrees van de binnenstad gestalte krijgen. Behalve aantrekkelijke entrees zijn het ook de verbindingen tussen de binnenstad en de omliggende wijken.

Radiale structuurlijnen
De routing door de historische binnenstad is niet voor elke bezoeker gemakkelijk vindbaar. Ondanks dat de hoofdzakelijk radiale structuurlijnen bijna altijd eindigen bij de Grote Kerk. Om gemakkelijk de weg te vinden zijn sterke oriëntatiepunten, voldoende informatie en een heldere route van belang. Pleinen, monumentale gebouwen of iconen in de stad vormen oriëntatiepunten in de ruimtelijke structuur.

Datum 1 oktober 2018

Historie van Zwolle

Ruimtelijke ontstaansgeschiedenis
In de themakaart is de historische loop van de Grote en de Kleine Aa weergegeven, de singelstructuur met het hoornwerk, de loop van de stadsmuur, belangrijke monumentale gebouwen en de eerste routes.

Het verhaal van Zwolle
Zwolle is een dynamische Hanzestad waar je het contrast tussen oud en nieuw terugziet; zowel de oude historische binnenstad als de nieuwe 'vibe'. Dit vertaalt zich in gebouwen zoals bijvoorbeeld de Fundatie (historisch gebouw in combinatie met de nieuwe opbouw). De ambitie is om dit verhaal van Zwolle (dynamische Hanzestad en het contrast tussen oud en nieuw) zichtbaar te maken in de stad. Het Lichtplan kan hiervoor worden ingezet door historische gebouwen op een vernieuwende manier aan te lichten.

Drie thema's
Er zijn drie thema's te onderscheiden die onlosmakelijk zijn verbonden met de geschiedenis van Zwolle, dit zijn Hanzestad, Moderne Devotie en Democratie.

Hanzestad
Zwolle heeft zijn ontwikkeling vooral te danken aan de handel die door de gunstige verbindingen over water en over de gunstig gelegen wegen kon plaatsvinden. Zo had de stad lange tijd de monopolypositie in de handel van zandsteen. Door de gunstige ligging was Zwolle ook een belangrijk centrum voor de ossenhandel. Belangrijk voor de handel waren de pleinen zoals de Ossenmarkt, De Grote Markt, de Nieuwe Markt en de Melkmarkt.

Moderne Devotie
Zwolle is de stad van de Moderne Devotie. Thomas a Kempis en Joan Cele waren onder andere in Zwolle actief. Gebouwen die hier nog aan herinneren zijn de Onze Lieve Vrouwe basiliek aan de Ossenmarkt met het graf van Thomas a Kempis en de gebouwen van het Fraterhuis (Blijmarkt 21, Papenstraat 3-9. Praubstraat 14 en 16, Praubstraat 17). Verder komt het rijke devote leven van de Zwollenaren tot uiting in de kerken, kloosters en Gasthuizen in de stad (Dominicanenklooster, Broerenklooster met Librije, Grote Kerk, Waalse kerk, Bethlehemkerk, Pestengasthuis en Heilige Geest Gasthuis).

Democratie
Johan Rudolph Thorbecke is in 1798 geboren in Zwolle. Hij is de geschiedenisboeken in gegaan als de liberale staatsman, die vanwege zijn voorzitterschap van de Grondwetscommissie in 1848 de grondlegger van onze parlementaire democratie genoemd kan worden. Het geboortehuis van Thorbecke staat aan de

Datum 1 oktober 2018

Thorbeckegracht 11. Ook de Statenzaal en het Gouverneursgebouw aan de Diezerstraat 80 herinneren aan het democratisch bestuur.

Datum 1 oktober 2018

Sfeergebieden

Veel steden zijn bezig met gebiedsprofilering. De tijd van de winkelier die zijn winkel van achter de toonbank bestierde ligt al lange tijd achter ons. De uitstraling van de straat, de verschillende winkels die elkaar versterken of een stap verder: gebiedsprofilering, krijgt steeds meer vorm. De negen straatjes in Amsterdam wordt veelvuldig als voorbeeld aangehaald.

In Zwolle zijn thema's als avondstad, winkelopeningstijden en gebiedsprofilering onderwerp van gesprek. Een eerste schets is hier opgenomen. Een indeling waar grenzen niet hard zijn, gebieden elkaar overlappen en getracht wordt om de verbinding tussen binnenstad en schil te versterken.

Waterstad

Aan de noordzijde is de belangrijke rol van het water in de ontstaansgeschiedenis van de stad op allerlei plekken zichtbaar. Kades, pakhuizen, groene oevers, hoogteverschillen en natuurlijk zichtlijnen op het water vormen thema's die hier veelvuldig voorkomen. Met name de realisatie/herinrichting van aanlegvoorzieningen en kades is momenteel onderwerp van studie. Het gebied kent een grote mate van menging van woonfunctie, cultuur en winkels in aanloopstraten.

Kerngebied

Het belangrijkste winkelgebied met de grootste winkelconcerns bevindt zich hoofdzakelijk op de oost west gerichte structuur door de stad. De belangrijkste bezoekersstroom vindt hier plaats. Retail en horeca zijn dominant in dit gebied.

Statige stadsentree

Aan de zuidzijde is een gebied met de naam 'Statige Stadsentree' aangegeven. Het gebied binnen de gracht onderscheid zich ten opzichte van het kerngebied door de rijke verzameling aan unieke, zelfstandige winkels. De invloed van cultuur in de vorm van museum, theater, filmhuis, atelierruimte en galerie is nadrukkelijk aanwezig. Ook de routing van het station door het gebied heeft veel invloed in het gebied. Het lommerrijke karakter van de singelstructuur en de laan naar het station hebben veel invloed op de verschijningsvorm van het gebied. Omdat de verbinding tussen binnenstad en het omliggend gebied hier zo nadrukkelijk van invloed is op het functioneren van het gebied is de vlek bewust aan weerszijden van de stadsgracht gesitueerd. Het gebied kent een grote mix aan functies zoals wonen, detailhandel, hotels, horeca, musea, bibliotheek, filmhuis en theater.

besluit

Zwolle

Jaargang	2018
Kenmerk	41760
Onderwerp	Lichtplan Binnenstad (plan van aanpak)

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 18-09-2018

besluit:

1. Kennis te nemen van het plan van aanpak dat uitvoering geeft aan de motie M-19 Lichtplan binnenstad Zwolle d.d. 11 november 2016.

2. In te stemmen met de geografische scope voor het Lichtplan waarbij de focus ligt op de historische kern inclusief de singels, maar waarbij wel aandacht is voor een goede verbinding met het station en de aanloopstraten.

3. In te stemmen met de volgende ambities voor het Lichtplan:

a. zoveel mogelijk invulling geven aan de doelen uit de Strategische Agenda Binnenstad, dit betekent concreet: een gastvrije binnenstad, het zichtbaar maken van historie en het versterken van verschillende sfeergebieden;

b. een duurzaam verlichte binnenstad;

c. een binnenstad met intelligente verlichting;

d. stimuleren publiek / private samenwerking.

4. Het structureel budget ter hoogte van €30.000 voor dekking van de kapitaallasten van de sfeerverlichting in te zetten voor het Lichtplan.

5. In te stemmen met de raming voor proces en uitvoering van het Lichtplan.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

Korte terugblik Raadsplein debatronde d.d. 15-10-2018

Lichtplan Binnenstad (plan van aanpak)

Alle fracties spreken hun waardering uit voor dit plan van aanpak om te komen tot een lichtplan, waartoe het college in 2016 met een raadsbreed ondersteunde motie is opgeroepen. De visie en de uitvoering daarvan zullen een belangrijke bijdrage leveren aan de aantrekkelijkheid én de veiligheid van de binnenstad en bovendien een impuls geven aan duurzaamheid. Er zijn nog vragen en zorgen over het betrekken van de juiste stakeholders in het proces, de termijn van tien jaar die wordt gehanteerd voor de uitvoering van het plan, de financiële onderbouwing en de vraag of ondernemers in de binnenstad meer bij kunnen dragen in de kosten.

Wethouder De Heer is blij met de steun voor het plan van aanpak voor het lichtplan. Een aantal vragen kunnen nu nog niet beantwoord worden, dat zal later terugkomen in de lichtvisie die aan de raad wordt voorgelegd. Hij begrijpt de vraag of e.e.a. niet sneller kan, maar benadrukt het belang van een zorgvuldige, integrale en stapsgewijze aanpak; deze zal het draagvlak en wellicht ook de mede-financiering door ondernemers bevorderen. Waar mogelijk zal hij de uitvoering versnellen.

De wethouder zegt toe de natuur- en milieuorganisaties, de politie en de bewoners van de binnenstad (meer) te betrekken in het proces om te komen tot de lichtvisie. Verder zal hij de raad informeren over de uitkomsten van het gesprek met ondernemers in Assendorp. Ten slotte zal hij bij de begroting meer inzicht geven in de plannen voor het wijkwinkelgebied Diezerbrink.

De voorzitter constateert dat het onderwerp hiermee voldoende is besproken. De fracties kunnen zich vinden in zijn conclusie dat de beslisnota Lichtplan Binnenstad rijp is voor besluitvorming en geagendeerd kan worden voor de besluitvormingsronde op 29 oktober a.s..

besluit

Zwolle

Jaargang	2018
Kenmerk	41760
Onderwerp	Lichtplan Binnenstad (plan van aanpak)

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d. 18-09-2018

besluit:

1. Kennis te nemen van het plan van aanpak dat uitvoering geeft aan de motie M-19 Lichtplan binnenstad Zwolle d.d. 11 november 2016.

2. In te stemmen met de geografische scope voor het Lichtplan waarbij de focus ligt op de historische kern inclusief de singels, maar waarbij wel aandacht is voor een goede verbinding met het station en de aanloopstraten.

3. In te stemmen met de volgende ambities voor het Lichtplan:

a. zoveel mogelijk invulling geven aan de doelen uit de Strategische Agenda Binnenstad, dit betekent concreet: een gastvrije binnenstad, het zichtbaar maken van historie en het versterken van verschillende sfeergebieden;

b. een duurzaam verlichte binnenstad;

c. een binnenstad met intelligente verlichting;

d. stimuleren publiek / private samenwerking.

4. Het structureel budget ter hoogte van €30.000 voor dekking van de kapitaallasten van de sfeerverlichting in te zetten voor het Lichtplan.

5. In te stemmen met de raming voor proces en uitvoering van het Lichtplan.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Rekenkameronderzoek Sportbeleid volop in beweging
portefeuillehouder	
informant	Poel, Annelie van der (2856)
medeopstellers	
afdeling	Raadsgriffie
bijlagen	Voorstel: Beslisnota Rekenkameronderzoek sportbeleid volop in beweging Bijlage: Rekenkamerrapport 'Sportbeleid Zwolle volop in beweging´ Bijlage: Informatienota Rekenkamerrapport Sportbeleid Zwolle volop in beweging Bijlage: Korte terugblik debatronde d.d. 17-09-2018-rekenkameronderzoek sport Bijlage: 2018-10-29 Raadsbesluit Rekenkameronderzoek Sportbeleid volop in beweging

Voorgesteld besluit raad

1. Kennis te nemen van de conclusies zoals verwoord in het rapport van de gemeentelijke Rekenkamercommissie ‘Sportbeleid Zwolle volop in beweging’.
2. Kennis te nemen van de reactie van het college van B&W op het genoemde rapport – zoals verwoord in de informatienota Rekenkameronderzoek Sportbeleid Zwolle – en in te stemmen met de in de informatienota voorgestelde acties.
3. Het college – conform aanbeveling 1 in het rapport – te verzoeken in de Planning & Controldocumenten een expliciete koppeling te maken tussen de doelstellingen (plus bijbehorend financieel kader) en de resultaten van het Actieplan Sport en Bewegen.
4. De overige aanbevelingen in het rapport (aanbevelingen 2 t/m 7) over te nemen en het college van B&W op te dragen uitvoering te geven aan deze aanbevelingen.

voorstel

Zwolle

Beslisnota voor de raad

Datum 12 oktober 2018

Openbaar

Onderwerp	Rekenkameronderzoek Sportbeleid volop in beweging
Versienummer	1.0
Portefeuillehouder	n.v.t
Informant	E.J. Bagerman
Eenheid/Afdeling	Raadsgriffie
Telefoon	(038) 498 22 16
Email	E.Bagerman@Zwolle.nl
Bijlagen	1. Rekenkamerrapport ‘Sportbeleid Zwolle volop in beweging’ 2. Informatienota Rekenkamerrapport ‘Sportbeleid Zwolle volop in beweging’ 3. Korte terugblik Raadsplein info/debat d.d. 17 september 2018

De raad wordt voorgesteld te besluiten om:

1. Kennis te nemen van de conclusies zoals verwoord in het rapport van de gemeentelijke Rekenkamercommissie ‘Sportbeleid Zwolle volop in beweging’.
2. Kennis te nemen van de reactie van het college van B&W op het genoemde rapport – zoals verwoord in de informatienota Rekenkameronderzoek Sportbeleid Zwolle – en in te stemmen met de in de informatienota voorgestelde acties.
3. Het college – conform aanbeveling 1 in het rapport – te verzoeken in de Planning & Controldocumenten een expliciete koppeling te maken tussen de doelstellingen (plus bijbehorend financieel kader) en de resultaten van het Actieplan Sport en Bewegen.
4. De overige aanbevelingen in het rapport (aanbevelingen 2 t/m 7) over te nemen en het college van B&W op te dragen uitvoering te geven aan deze aanbevelingen.

Datum 12 oktober 2018

Inleiding
De (vorige) rekenkamercommissie heeft een onderzoek uitgevoerd naar het gemeentelijk sportbeleid. Hierbij onderzocht zij hoe het staat met de uitvoering van het in 2016 vastgestelde Actieplan Sport en Bewegen (hierna: het actieplan). De centrale onderzoeksvraag hierbij was of het sportbeleid doeltreffend en doelmatig is, of het aansluit bij de gerelateerde beleidsvelden en of de raad kan voldoen aan zijn kaderstellende en controlerende taken. Het rapport met de uitkomsten van dit onderzoek werd op 12 maart jl. aan het college en de gemeenteraad aangeboden.

Zoals gebruikelijk is het college in de gelegenheid gesteld een bestuurlijke reactie te geven op het rapport. Deze bestuurlijke reactie droeg het college op 14 juni jl. in de vorm van een informatienota over aan de raad. Het rapport en de bestuurlijke reactie hierop zijn vervolgens op 17 september jl. in een debatronde behandeld.

Beoogd effect
Met deze beslisnota geeft de raad aan hoe zij vervolg wil geven aan de aanbevelingen die de Rekenkamercommissie doet in het rapport ‘Sportbeleid Zwolle volop in beweging’ (hierna: het rapport).

Argumenten
1.1 De conclusies in het rapport over het sportbeleid zijn helder.
In het rapport concludeert de rekenkamercommissie dat – ondanks goede resultaten op onderdelen en de beweging die is ingezet – nog onvoldoende is aan te geven of het sportbeleid doelmatig en doeltreffend is vanwege het ontbreken van SMART geformuleerde doelstellingen. Daarnaast wordt geconcludeerd dat het beleid nog onvoldoende expliciet aansluit bij gerelateerde beleidsvelden. Hierdoor kan de raad haar kaderstellende en controlerende rol nog onvoldoende invullen.
Naast de hiervoor genoemde hoofdconclusie trekt de rekenkamercommissie de volgende negen deelconclusies:
- Samenwerking op het gebied van sport en andere beleidsinhoudelijke thema’s vindt nog onvoldoende plaats op beleidsniveau. Dit gebeurt wel op uitvoeringsniveau, maar heeft een incidenteel en projectmatig karakter, waarbij sport veelal de aanjager is.
- Het actieplan is te zien als een beweging, maar de doelstellingen zijn onvoldoende SMART geformuleerd.
- De mate van doeltreffendheid en doelmatigheid kan nog niet worden bepaald en is zonder bijsturing niet te bepalen.
- Bewuste keuze van de gemeente Zwolle om te focussen op vitale verenigingen als spil in het actieplan.
- Ongeorganiseerd sporten kent geen expliciete plek binnen het actieplan.
- Verenigingen zijn actief betrokken bij de totstandkoming van het actieplan. Het actieplan wordt ook gedragen en uitgedragen door de verenigingen.
- De gemeente subsidieert verenigingen niet direct, maar er is wel sprake van ‘verkapte subsidies’.
- Resultaten worden ook geboekt ongeacht het actieplan.
- Informatie aan de raad is onvoldoende om te kunnen (bij)sturen.

2.1 De collegereactie is opgebouwd 'langs drie hoofdlijnen'.

Het college kiest er in zijn reactie voor om niet op alle deelconclusies in te gaan, maar om de collegereactie op te bouwen langs de volgende drie hoofdlijnen:

- De koppeling van het sportbeleid aan andere beleidsterreinen.
  Het college onderschrijft de constatering dat er onvoldoende koppeling is tussen de doelstellingen uit het actieplan en die van andere beleidsterreinen. Hierbij merkt het college echter wel op dat er al eerste stappen in die richting zijn gezet. Ter ondersteuning worden enkele voorbeelden genoemd.
- Het SMART maken van het actieplan.
  Het college geeft aan dat er in het kader van "het versterken van het sturend vermogen" in de begroting 2018 al een eerste slag is gemaakt om de ambities en doelstellingen uit het actieplan concreter in te vullen. Daarbij erkent het college dat dit op een aantal onderdelen 'smarter' gemaakt kan worden.
- Versterking rol van de gemeenteraad.
  Het college geeft aan dat het terugkoppelen van de resultaten van het sportbeleid in beperkte mate gebeurt, maar dat het ook een bewuste keuze is om de raad niet met te veel informatienota's te belasten. Het college kiest ervoor om op hoofdlijnen te rapporteren in de begroting en de jaarrekening. Hierin wordt een slag gemaakt door in de jaarstukken 2018 ook nieuwe indicatoren/kerncijfers op te nemen. Aanvullend stelt het college voor om jaarlijks het door SSZ opgestelde verslag van uitvoering te delen met de raad.

2.2 Het college gaat in zijn reactie in op de zes aanbevelingen die aan het college zijn gericht.

Het college geeft in zijn reactie aan uitvoering te zullen geven aan de zes aanbevelingen die aan het college gericht zijn (zie argument 4.1). Zo zal het college in aanloop naar het voorjaarsmoment 2019 indicatoren ontwikkelen om het actieplan 'smarter' te maken. De portefeuillehouder heeft in dit verband tijdens de debatronde toegezegd ook de raad hierbij te betrekken. Verder zal het college onderzoeken op welke wijze sportbeleid nog meer ingezet kan worden op andere beleidsterreinen en hoe sport en bewegen betrokken kunnen worden bij de transformatie van het sociaal domein. De voortgang hiervan wordt teruggekoppeld bij het voorjaarsmoment 2019. Tot slot zal het college een visie op ongeorganiseerd sporten ontwikkelen. De portefeuillehouder heeft tijdens de debatronde toegezegd de raad op korte termijn te zullen informeren wanneer de raad deze visie kan verwachten.

3.1 De rekenkamercommissie doet één aanbeveling aan de raad.

De rekenkamercommissie maakt in haar rapport onderscheid tussen de aanbevelingen aan de gemeenteraad en de aanbevelingen aan het college. Eén van de aanbevelingen is gericht aan de raad. Aan de raad doet de rekenkamercommissie de aanbeveling om in de Planning & Controldocumenten een expliciete koppeling te vragen tussen de doelstellingen (plus bijbehorend financieel kader) en de resultaten van het actieplan.

4.1 De rekenkamercommissie doet zes aanbevelingen aan het college.

De rekenkamercommissie doet in haar rapport de volgende zes aanbevelingen aan het college:

- Maak de doelstellingen in het actieplan SMART, zodat de mate van doeltreffendheid en doelmatigheid kan worden bepaald en monitor de voortgang.
- Maak een koppeling tussen het actieplan en de andere beleidsterreinen, waaraan het Actieplan een bijdrage levert.

Datum 12 oktober 2018

- Koppel de resultaten vanuit de casuïstiek terug naar boven en aan de doelstellingen met betrekking tot het actieplan en de inhoudelijke beleidsterreinen. Op deze wijze kan ook de mate van doeltreffendheid en doelmatigheid worden vastgesteld.
- SportService Zwolle (SSZ) speelt een belangrijke rol binnen het actieplan. Het versterken van de opdracht aan SSZ kan de doeltreffendheid vergroten.
- Stimuleer initiatieven in de samenleving (vanuit een integrale visie op sport, gezondheid, onderwijs, jeugd, participatie, et cetera) en bouw verder door op basis van best practices.
- Geef ongeorganiseerd en anders georganiseerd sporten een expliciete plek binnen het actieplan.

Risico's
Niet van toepassing

Financiën
Niet van toepassing

Communicatie
Niet van toepassing

Vervolg
Zoals onder argument 4.2 aangegeven, gaat het college uitvoering geven aan de aanbevelingen. Enkele daarvan (indicatoren, koppeling sportbeleid aan andere beleidsterreinen) komen terug bij het voorjaarsmoment 2019. Daarnaast gaat het college een visie op ongeorganiseerd sporten ontwikkelen. De raad wordt nog geïnformeerd over het moment waarop de raad deze visie mag verwachten.

Openbaarheid
Deze beslisnota is openbaar.

Voorzitter, de heer drs. H.J. Meijer

Griffier, de heer A.B.M. ten Have

besluit

Zwolle

Jaargang	2018
Kenmerk	50433
Onderwerp	Rekenkameronderzoek Sportbeleid volop in beweging

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d.

besluit:

1. Kennis te nemen van de conclusies zoals verwoord in het rapport van de gemeentelijke Rekenkamercommissie ‘Sportbeleid Zwolle volop in beweging’.
2. Kennis te nemen van de reactie van het college van B&W op het genoemde rapport – zoals verwoord in de informatienota Rekenkameronderzoek Sportbeleid Zwolle – en in te stemmen met de in de informatienota voorgestelde acties.
3. Het college – conform aanbeveling 1 in het rapport – te verzoeken in de Planning & Controldocumenten een expliciete koppeling te maken tussen de doelstellingen (plus bijbehorend financieel kader) en de resultaten van het Actieplan Sport en Bewegen.
4. De overige aanbevelingen in het rapport (aanbevelingen 2 t/m 7) over te nemen en het college van B&W op te dragen uitvoering te geven aan deze aanbevelingen.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

rekenschap

Zwolle

Sportbeleid Zwolle volop in beweging

Onderzoek naar Actieplan Sport en Bewegen

INHOUD

VOORWOORD 7

DOEL VAN HET ONDERZOEK 4

HET BELANG VAN HET ONDERWERP VOOR DE GEMEENTERAAD 5

CONCLUSIES UIT HET ONDERZOEK 5

OP BASIS VAN HET ONDERZOEK HEBBEN WIJ DE VOLGENDE CONCLUSIES GETROKKEN: 6

AANBEVELINGEN VOOR DE GEMEENTE 10

HOOFDSTUK 1 DOELSTELLINGEN VAN EN WERKZAAMHEDEN TIJDENS HET ONDERZOEK 13

1.1 Sportbeleid in Nederland 13

1.2 *'Sport in Zwolle leeft'*, maar ook als onderwerp in de raad 14

1.3 Geeft het Actieplan Sport en Bewegen wel voldoende richting en duidelijkheid om te kunnen monitoren en meten? 14

1.4 Vraagstelling van het onderzoek 15

1.5 Onderzoeksmodel 16

1.6 Werkwijze gedurende het onderzoek 17

HOOFDSTUK 2 BEVINDINGEN TEN AANZIEN VAN DE BELEIDSVORMING VAN HET SPORTBELEID 20

2.1 Wat is de visie van de gemeente op de functie van sport en bewegen in relatie tot de diverse beleidsterreinen en actuele maatschappelijke opgaven? 20

2.2 Welke verbindingen zijn er gelegd tussen sport en bewegen, de diverse beleidsterreinen en actuele maatschappelijke opgaven? 23

2.3 In hoeverre zijn sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijs en ondernemers betrokken bij de ontwikkeling van deze visie in het Actieplan Sport en Bewegen? 25

2.4 In hoeverre is het sportbeleid afgestemd met het (sport)accommodatiebeleid en het subsidiebeleid van de gemeente en zijn er eventuele andere raakvlakken en/of overlappende beleidsvelden? 26

2.5 Duiding bevindingen 29

HOOFDSTUK 3 BEVINDINGEN TEN AANZIEN VAN DE ORGANISATIE VAN HET SPORTBELEID 31

3.1 Zijn er logische verbanden tussen doelen, resultaten en effecten (ook onderling) en de hiermee gemoeide kosten en investeringen? 31

3.2 In hoeverre zijn vitale samenwerkingen tot stand gebracht tussen sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijs en ondernemers? 32

3.3 Welke kaders (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie) zijn er gesteld voor de uitvoering van het Actieplan Sport en Bewegen? 33

3.4 In hoeverre wordt rekening gehouden met de demografische ontwikkeling in wijken en met ledenaantallen, individuele sporten, accommodatie-eisen en -wensen, top- en breedtesport en andere maatschappelijke ontwikkelingen die effect hebben op de sportbeoefening in Zwolle? Het gaat hierbij om particuliere ongesubsidieerde sportvoorzieningen zoals hardlopen, wandelen, skaten en buitenspelen, maar ook om het gebruik van parken, schaatsen op de grachten, et cetera. 34

3.5 Duiding bevindingen 35

HOOFDSTUK 4 BEVINDINGEN TEN AANZIEN VAN DE UITVOERING VAN HET SPORTBELEID 37

4.1 Hoe verloopt de uitvoering van het Actieplan Sport en Bewegen binnen de gestelde kaders (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie)? 37

4.2 Welke externe partijen (sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijs en ondernemers) zijn bij de uitvoering van het sportbeleid en het Actieplan Sport en Bewegen betrokken, hoe werken zij samen en welke rol speelt de gemeente bij die samenwerking? 38

4.3 In hoeverre is er tussen de diverse clubs, verenigingen en/of groepen sporters bij het sport-, accommodatie- en subsidiebeleid sprake van een evenwichtige en eerlijke verdeling van middelen, inzet en ondersteuning. En ligt daar, in geval van scheefgroei, dan een bewuste rechtvaardiging (onderbouwing) aan ten grondslag, bijvoorbeeld vanwege beoogde doelen en/of bereik (van doelgroepen)? 39

4.4 Duiding bevindingen 41

HOOFDSTUK 5 BEVINDINGEN TEN AANZIEN VAN DE RESULTATEN VAN HET SPORTBELEID 43

5.1 In hoeverre wordt de vastgestelde gemeentelijke visie en het Actieplan Sport en Bewegen door externe partners gedragen en uitgedragen? 43

5.2 In hoeverre zijn de gestelde doelen en beoogde effecten bereikt (effectiviteit)? 45

5.3 Worden de bereikte resultaten (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie) gemonitord en zo ja, hoe? 47

5.4 In hoeverre zijn de resultaten behaald binnen de gestelde kaders (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie) (doelmatigheid)? 48

5.5 Duiding van bevindingen 49

HOOFDSTUK 6 BEVINDINGEN TEN AANZIEN VAN DE EVALUATIE VAN HET SPORTBELEID 51

6.1 In hoeverre vindt evaluatie plaats door toetsing van de resultaten aan de gestelde doelen en kaders? 51

6.2 Wordt er bijgestuurd op basis van de behaalde resultaten en effecten? 51

6.3 In hoeverre kan de raad invulling geven aan zijn kaderstellende en controlerende taken als het gaat om de vaststelling en uitvoering van het sportbeleid? 52

6.4 Duiding van bevindingen 52

NAWOORD 54

LITERATUURLIJST 56

BIJLAGE 1 NORMENKADER 61

BIJLAGE 2 RESULTATEN VAN DE DIGITALE VRAGENLIJST 66

BIJLAGE 3 GESELECTEERDE DOSSIERS 74

BIJLAGE 4 GEÏNTERVIEWDEN VOOR HET ONDERZOEK 78

BIJLAGE 5 VERWERKING AMBTELIJKE REACTIE 80

Voorwoord

Geachte raadsleden en burgerraadsleden,

Op 26 september 2016 stelde de gemeenteraad van Zwolle het ‘Actieplan sport en bewegen’ vast als ‘dynamisch en flexibel kader voor het nieuwe sportbeleid’. Het sportbeleid was daarvóór sinds 2006 niet meer gewijzigd.

Hoewel september 2016 nog niet ver achter ons ligt, was het voor de Rekenkamercommissie wel de vraag of het ‘nieuwe’ Actieplan een heldere richting aangaf, met duidelijke doelen, resultaten en effecten die in een gezonde verhouding staan met de bijbehorende kosten. Ook de samenhang met het gemeentelijke accommodatiebeleid en met het subsidiebeleid was daarbij te onderzoeken.

‘Vitaal’ is in het actieplan het sleutelwoord geworden. Met het Actieplan werd namelijk ook vastgesteld dat *vitale* inwoners het kerndoel van het sportbeleid vormen waarbij *vitale* sport en sportverenigingen en *vitale* sportaccommodaties als ‘afgeleide’ doelen gelden.

Sport is mooi om over te praten, schrijven en lezen, maar sport moet natuurlijk vooral beoefend worden. En zo is het met het sportbeleid ook. Het kan mooi op papier staan, maar als er geen uitvoering aan gegeven wordt dan missen we het doel. En of ‘we’ (de gemeente Zwolle) nu echt het doel missen, of juist in de roos geschoten hebben, dat wordt in dit rapport vastgesteld.

Dit is het laatste onderzoeksrapport uit de raadsperiode 2014-2018. De commissie dankt iedereen die aan dit onderzoek meegewerkt heeft, met name de externe onderzoekers van BMC: Martijn van Hulsteijn, Herman Uffen en Dirk-Jan Bode. Daarnaast danken wij de raad, het college en de ambtelijke organisatie voor het gestelde vertrouwen in de afgelopen vier jaar en voor de manier waarop onze onderzoeken ondersteund, aangepakt en overgenomen zijn.

Namens de rekenkamercommissie Zwolle,
Kees-Jan Groen, extern voorzitter

Leden van de rekenkamercommissie:
Orhan Cetin
Oswald van Dam
Jolien Elshof-Rook
Michiel van Harten
Bert Sluijer

Ambtelijk secretaris:
Herman Veraart

Foto via SportService Zwolle

DEEL I

DE ESSENTIE VAN HET ONDERZOEK

Het onderzoek is opgebouwd uit twee delen. Deel I is een zelfstandig leesbaar onderzoeksrapport. In dit deel zijn de hoofdlijnen van het onderzoek en de belangrijkste uitkomsten op hoofdlijnen beschreven. In dit deel leest u:

- Het doel van het onderzoek.
- Het belang van het onderwerp voor de gemeenteraad.
- De conclusies uit het onderzoek.
- De aanbevelingen en de lessen voor verbetering van het inkoop- en aanbestedingsproces.

In deel II is het integrale onderzoek met daarin de volledige beantwoording van de onderzoeksvragen en de onderbouwing van de conclusies en aanbevelingen opgenomen.

Doel van het onderzoek

Zoals Sport in Zwolle leeft, leeft het onderwerp ook bij de raadsleden van de gemeente Zwolle. De Rekenkamercommissie van Zwolle heeft dit, door de actualiteit van het Actieplan en de discussie in de raad, aangegrepen om het Actieplan Sport en Bewegen te onderzoeken.

De Rekenkamercommissie van Zwolle wil het Sportbeleid, zoals verwoord in het Actieplan Sport en Bewegen, onderzoeken op de mate van doeltreffendheid (effectiviteit) en doelmatigheid (efficiëntie) en de relaties onderzoeken met aanpalende beleidsonderwerpen, zoals het Sociaal Domein, Onderwijs, Gezondheid, Duurzaamheid, Subsidiebeleid en Accommodatiebeleid. De Rekenkamercommissie vraagt zich hierbij af of met het Actieplan een heldere richting is ingeslagen met duidelijke doelen, resultaten en effecten (effectiviteit) die in een gezonde verhouding staan tot de bijbehorende kosten (efficiëntie).

Wanneer we het Actieplan onder de loep nemen, constateren we dat de doelen nog geen heldere richting geven en doelen als ‘bijdrage leveren aan Vitale inwoners en het vergroten van de vitaliteit van sportverenigingen’ nog onvoldoende SMART[1] of START zijn uitgewerkt om de mate van doeltreffendheid en doelmatigheid te kunnen bepalen. Tevens is niet expliciet duidelijk gemaakt hoe de doelstellingen voor sport samenhangen met aanpalend beleid ten aanzien van bijvoorbeeld het Sociaal Domein (Jeugd, Wmo/Welzijn, Participatie), Onderwijs, Gezondheid, Duurzaamheid, et cetera.

De doelstellingen van het onderzoek zijn vertaald in de volgende centrale onderzoeksvraag:

Is het sportbeleid van de gemeente Zwolle doeltreffend en doelmatig, sluit het aan bij gerelateerde beleidsvelden en kan de raad voldoen aan zijn kaderstellende en controlerende taken?

Het onderzoek biedt de gemeenteraad concrete handvatten om te beoordelen in hoeverre (bij)sturing door de gemeenteraad wenselijk is.

Om richting te geven aan het onderzoek heeft de Rekenkamercommissie achttien onderzoeksvragen geformuleerd voor dit onderzoek (zie hiervoor paragraaf 1.4 van deze rapportage).

[1] SMART is de afkorting van: Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden. Bij START is Meetbaar vervangen door Toetsbaar.

Het belang van het onderwerp voor de gemeenteraad

Concretisering van de maatschappelijke waarde van sport
Sport heeft naast een intrinsieke waarde steeds vaker ook een maatschappelijke waarde. Het concretiseren en effectueren van die maatschappelijke waarde en de koppeling aan andere beleidsterreinen is echter niet eenvoudig. Veel gemeenten willen koppelingen tussen sport en andere beleidsthema's tot stand brengen, maar missen de focus in hun keuzes. Sport wordt soms als alomvattend antwoord gezien voor maatschappelijke vraagstukken. Daarnaast is de sportsector veelal georganiseerd via vrijwilligersorganisaties, die al veel uitdagingen kennen om hun primaire proces (het runnen van een vereniging) goed onder controle te hebben. Daarbij staat de sportsector vaak nog niet of onvoldoende op het netvlies van andere beleidssectoren, waardoor koppelingen op papier in de praktijk niet tot stand komen. Good practices worden momenteel ontwikkeld, maar zijn veelal ook lokaal bepaald, waardoor ze niet altijd toepasbaar zijn in andere gemeenten. Tegelijk moet geconstateerd worden dat de focus op de maatschappelijke waarde van sport pas tien jaar of korter terugkomt in beleidsplannen. Good practices moeten dus nog ontwikkeld worden, gedeeld en geborgd in sportbeleid en aanpalend beleid.

Zoals hierboven beschreven is het leggen van een dergelijk verband voor veel gemeenten een opgave, waarbij ook de kaderstellende en controlerende rol van de gemeenteraad steeds nadrukkelijker in beeld komt.

Voor gemeenteraadsleden is dit onderwerp van belang omdat:
- Het betrekking heeft op de *volksvertegenwoordigende* rol:
  - In hoeverre draagt sport bij aan het realiseren van maatschappelijke effecten in de samenleving en gebeurt dat op een doeltreffende en doelmatige manier?
- Het betrekking heeft op de *kaderstellende* rol:
  - Wat willen we bereiken?
  - Wat gaan we daarvoor (laten) doen?
  - Wat mag dat kosten?
- Het betrekking heeft op de *controlerende* rol:
  - Hebben we bereikt wat we hebben beoogd?
  - Hebben we gedaan (laten doen) wat we zouden doen?
  - Heeft het gekost wat we dachten dat het zou kosten?

In dit licht dient dit rapport gelezen te worden. Eerst geven we antwoord op de centrale onderzoeksvraag, vervolgens geven we de conclusies uit het onderzoek. Daarna gaan we in op de aanbevelingen voor de gemeente.

Conclusies uit het onderzoek

Allereerst geven we antwoord op de centrale onderzoeksvraag.

De gemeente Zwolle heeft door middel van het Actieplan Sport en Bewegen bewust ingezet op het bewerkstelligen van een beweging, waarbij verenigingen meer aan zet zijn, verenigingen pro-actiever zijn gaan acteren en verenigingen actief de samenwerking zoeken, onderling en met externe partners. Aansluitend zien we dat de uitvoeringsorganisatie SportService Zwolle (SSZ) eigen praktijk maakt ten aanzien van de doelen gericht op Vitale inwoners, Vitale verenigingen en Vitale accommodaties. We zien vanuit het onderzoek dat deze beweging is ingezet met als doel om de goede uitgangspositie (mede door een hoog

percentage op het gebied van sportparticipatie) van Zwolle inzake sport en sportparticipatie te behouden. Een volgende stap dient echter gezet te worden om echt te gaan sturen op effecten en het bestuur van de gemeente Zwolle de mogelijkheid moet bieden om bij te kunnen sturen. Ondanks goede resultaten op onderdelen (waaronder de sportparticipatie en specifieke best practices) en de beweging die is ingezet, is onvoldoende aan te geven of het sportbeleid doelmatig en doeltreffend is vanwege het ontbreken van SMART geformuleerde kaders, sluit het beleid nog onvoldoende expliciet aan bij gerelateerde beleidsvelden en kan de raad haar kaderstellende en controlerende rol nog onvoldoende invullen. De ingezette beweging via het Actieplan Sport en Bewegen verdient dus een vervolgstap: een concretere uitwerking. Onderstaande conclusies en aanbevelingen moeten in dat licht worden gelezen.

Op basis van het onderzoek hebben wij de volgende conclusies getrokken:

1. **Samenwerking op het gebied van sport en andere beleidsinhoudelijke thema's vindt nog onvoldoende plaats op beleidsniveau, wel op uitvoeringsniveau maar heeft een incidenteel en projectmatig karakter, waarbij sport veelal de aanjager is.**

We zien dat de doelstellingen in het Actieplan Sport en Bewegen nog onvoldoende aansluiting hebben met andere beleidsonderwerpen binnen de gemeente Zwolle, zoals Gezondheid, Sociaal Domein, Economie, et cetera en visa versa. De toegevoegde waarde die sport kan leveren op de doelstellingen op deze beleidsterreinen wordt niet expliciet gemaakt. Er wordt op beleidsniveau nog 'verkokerd' gedacht, waarbij kruisrelaties gericht op het versterken van elkaars doelstellingen niet worden gemaakt. Op het uitvoeringsniveau constateren we dat op incidentele basis de verbinding wel wordt gemaakt. Daarbij is de sport vaak de aanjager. Dit gebeurt voornamelijk in projecten en in het kader van evenementen.

Verbindingen met andere beleidsterreinen zijn op verschillende manieren te maken: op het gebied van sport en onderwijs onder meer via het openstellen van schoolpleinen na schooltijd voor vrije tijd en bewegen, letterlijk meer ruimte te creëren bij het ontwikkelen van nieuwe wijken voor sport en bewegen (bijvoorbeeld door bredere stoepen te creëren en ruimte te maken voor een groene beweegomgeving) of door bij woon-zorg gebouwen samen met sportverenigingen te kijken naar bewegingsaanbod.

2. **Het Actieplan Sport en Bewegen is te zien als een beweging, maar de doelstellingen zijn onvoldoende SMART geformuleerd**

Het Actieplan Sport en Bewegen is te zien als een beweging die op gang gebracht wordt. In deze beweging wordt nadrukkelijk aangesloten bij eerder ingezette acties, onder meer via SSZ. De doelstellingen en uitvoering van die organisatie sluiten goed aan op de doelstellingen van het Actieplan Sport en Bewegen.

De doelstellingen in het Actieplan Sport en Bewegen zijn gericht op Vitale inwoners, Vitale verenigingen en Vitale accommodaties. Vitaliteit is het verbindende thema bij het Actieplan Sport en Bewegen. De drie doelstellingen dienen elkaar te versterken: Vitale accommodaties zijn nodig voor Vitale verenigingen en visa versa; Vitale verenigingen zijn nodig voor Vitale inwoners en visa versa en Vitale inwoners zijn nog voor Vitale accommodaties. Echter, de doelstellingen zijn breed geformuleerd en onvoldoende SMART en niet verder uitgewerkt naar bijvoorbeeld subdoelstellingen, die getoetst kunnen worden door middel van de gerealiseerde resultaten.

In het Actieplan Sport en Bewegen zijn wel een aantal indicatoren genoemd, alleen hebben deze slechts betrekking op de doelstelling met betrekking tot Vitale inwoners en zijn ze niet gericht op Vitale verenigingen en Vitale accommodaties. Met andere woorden, de geformuleerde indicatoren dekken niet het gehele Actieplan Sport en Bewegen. Tevens is de aansluiting van deze indicatoren met de nulmeting van het Sportbeleid 2016 (zie hiervoor de jaarrekening 2016) niet één-op-één te maken, waardoor de aansluiting ontbreekt en niet kan worden bepaald in hoeverre de gemeente zijn eerder bepaalde resultaten vast houdt. Tevens zien we dat er nu nog onvoldoende wordt gemonitord op de resultaten.
Door middel van het Actieplan Sport en Bewegen wil de gemeente de verworvenheden uit het Sportbeleid 2016 namelijk in stand blijven houden, met het verschil dat waar eerder de gemeente actief stimuleerde en participeerde, nu de lead bij de sportverenigingen wordt gelegd. Tevens kent het Actieplan Sport en Bewegen een bezuinigingsopdracht van € 800.000. Via de Motie 'Schrap de bezuiniging op sport'[2] is de bezuinigingsopdracht verlaagd met € 300.000.

We concluderen dat de gemeente diverse acties in gang heeft gezet om de resultaten meer naar buiten te dragen. Door middel van het organiseren van het sportcafé en het sportcongres wil de gemeente momenten creëren om resultaten van het beleid terug te koppelen, maar ook om signalen en percepties van verenigingen op te halen die weergeven wat het effect is van het beleid. Deze elementen vormen vervolgens input om eventueel bij te sturen en/of het beleid aan te passen. We zien ook dat de gemeente nog zoekende is om invulling te geven aan deze activiteiten. In onze optiek is de intentie van de activiteiten zoals hierboven beschreven goed, alleen betekent dit dat de invulling ook langs deze lijn moet plaatsvinden. Nu zien we dat de invulling nog te vrijblijvend is en te weinig gefocust op het doel van het terugkoppelen van resultaten van het beleid en het ophalen van input.

De concretisering van het Actieplan in SMART geformuleerde doelstellingen en effecten kan de gemeente met haar uitvoeringspartners en stakeholders (waaronder primair SSZ) in een of meerdere sessies verder vormgeven.

3. De mate van doeltreffendheid en doelmatigheid kan nog niet worden bepaald en is zonder bijsturing niet te bepalen

Het vaststellen van de mate van doeltreffendheid en doelmatigheid kan nog niet worden gedaan en kan zonder bijsturen op de doelstellingen van het beleid (SMART maken, zie aanbeveling 2) ook niet worden bepaald.
Dit wordt allereerst veroorzaakt door hetgeen is genoemd bij conclusie 2.
Ten tweede ontbreekt een financieel kader in meerjarig perspectief in het Actieplan Sport en Bewegen, dat verder uitgewerkt is naar doelen, activiteiten en indicatoren. De begroting 2018 van de gemeente Zwolle geeft het financieel kader weer op doelstellingenniveau, maar kent geen meerjarenperspectief.
Ten derde is de toegevoegde waarde van het Actieplan Sport en Bewegen tot andere beleidsterreinen en bijbehorende ambities en doelen (zie ook paragraaf 2.5) niet voldoende helder benoemd en expliciet gemaakt.
Als laatste reden noemen we de relatief korte doorlooptijd van het Actieplan Sport en Bewegen. Er zijn nog geen cijfers over de daadwerkelijke realisatie beschikbaar en de resultaten zijn nog niet op papier gezet. We zien nu vooral dat resultaten door middel van story telling naar voren komen. Uit de interviews en enquête komen diverse voorbeelden naar voren waaruit blijkt dat vitale samenwerking en Vitale verenigingen zijn gerealiseerd. Duidelijk is dat de financiële bezuinigingsopdracht op het Actieplan Sport en Bewegen is

[2] VVD, D66, PvdA en ChristenUnie, 2017, *Motie Schrap de bezuiniging op sport*, 10 november 2017, p. 1.

behaald. Daarnaast is één van de belangrijkste resultaten van het Actieplan Sport en Bewegen, dat er een nieuwe dynamiek c.q. beweging is ontstaan, waarbij verenigingen meer pro-actief zijn gaan meedenken en meer de gewenste samenwerking onderling en met nieuwe partners zijn aangegaan.

4. Bewuste keuze van de gemeente Zwolle om te focussen op Vitale verenigingen als spil in het Actieplan Sport en Bewegen.

Zoals aangegeven bij conclusie 2 dienen de drie doelstellingen in het Actieplan Sport en Bewegen elkaar te versterken. De spil daarbij is het realiseren van Vitale verenigingen via vitale samenwerking tussen sportverenigingen onderling en met externe partners. Het is een bewuste keuze geweest van de gemeente om zich vooral te focussen op organisaties waarmee men een (financiële) relatie heeft, direct of indirect. Hierdoor worden commerciële aanbieders van sport niet genoemd (zie ook conclusie 5).

Commerciële sport is te verbinden aan doelstellingen uit het Actieplan. Bijvoorbeeld via armoedebeleid en het faciliteren of financieren van (commerciële) sport bij minima; zie de toepassing van de Ooievaarspas in de gemeente Den Haag.

Ook in het kader van een omgevingsvisie kunnen door de gemeente kaders gesteld worden rond het aanbod van sportvoorzieningen in een wijk, waaronder commerciële voorzieningen. Bij het realiseren van sportaccommodaties, met name zwembaden, kan de gemeente de commerciële zwemscholen betrekken bij de vraag-aanbod verhouding op het gebied van zwembaden.

Topsport is niet opgenomen als onderwerp in het Actieplan Sport en Bewegen, omdat in het verleden geconcludeerd is dat dit niet de verantwoordelijkheid is van de gemeente, maar van het onderwijs en het bedrijfsleven. Daarnaast zijn topsportbudgetten eerder al onderwerp geworden van de bezuinigingen.

5. Ongeorganiseerd sporten kent geen expliciete plek binnen het Actieplan Sport en Bewegen

Ongeorganiseerd sporten neemt qua populariteit steeds meer toe in de samenleving. De gemeente heeft in het Actieplan Sport en Bewegen bewust niet ingezet op deze ontwikkeling, mede vanwege het ongrijpbare karakter. Met andere woorden, de gemeente heeft er geen of beperkte invloed op. We constateren dat gezien de toename van deze ontwikkeling, het wel van evident belang is om hierop te anticiperen en bijvoorbeeld ongeorganiseerd sporten te verbinden aan Vitale accommodaties en aan bewegen in de openbare ruimte (zie hiervoor aanbeveling 7).

Sportverbanden worden in verschillende vormen aangeboden of gecreëerd. Het Mulier Instituut (2016) hanteert een indeling van anders georganiseerde sport (veelal commercieel in de vorm van fitness abonnementen en bedrijfssport, maar ook sociaal-maatschappelijk via naschoolse sport of sportbuurtwerk), georganiseerde sport (lidmaatschap van een vereniging) en ongeorganiseerde sport (zelf georganiseerd en al dan niet met vrienden, familie, bekenden, zoals bijvoorbeeld golf, squash, hardlopen of wielrennen). Daarnaast is er ook nog een categorie overig, waar deelnemers aan een (georganiseerd) sportevenement (zoals een toertocht of de Vierdaagse) of een sportvakantie onder vallen.

Een verbinding naar anders georganiseerde sport komt in Zwolle wel voor in de vorm van sportbuurtwerk en sociaal-maatschappelijke sportactiviteiten; een verbinding met commerciële sport en ongeorganiseerde sport wordt minder gemaakt.

6. Verenigingen zijn actief betrokken bij de totstandkoming van het Actieplan Sport en Bewegen. Het Actieplan wordt ook gedragen en uitgedragen door de verenigingen.

Via diverse bijeenkomsten zijn verenigingen betrokken geweest bij de totstandkoming van het Actieplan Sport en Bewegen. Bij de vaststelling van het Actieplan Sport en Bewegen in de raad hebben verschillende verenigingen en individuele inwoners gebruikgemaakt van hun spreekrecht. We constateren vooral bij de start van het Actieplan Sport en Bewegen dat er weerstand aanwezig was vanuit de verenigingen. Deze weerstand was met name gericht op de bezuinigingsopdracht en de grotere verantwoordelijkheden die worden belegd bij de verenigingen.

Zoals aangegeven is door de bezuinigingsopdracht echter ook een nieuwe dynamiek ontstaan, waarbij verenigingen pro-actiever zijn geworden en meer zijn gaan meedenken.

In het kader van dit onderzoek hebben wij een enquête uitgezet bij verschillende sportverenigingen in Zwolle (zie bijlage 2 voor de uitkomsten uit de enquête). De resultaten geven aan dat het Actieplan Sport en Bewegen wordt gedragen en uitgedragen door de sportverenigingen.

7. De gemeente subsidieert verenigingen niet direct, maar er is wel sprake van 'verkapte subsidies'.

Het subsidiebeleid van de gemeente Zwolle is vormgegeven door middel van de Algemene Subsidieverordening (ASV) uit 2017. In deze subsidieverordening is een relatie te leggen in de vorm van de subsidiering van sportevenementen en de subsidiëring van aangepaste sporten (G-Sport). De gemeente verstrekt geen waarderingssubsidies of exploitatiesubsidies aan sportverenigingen.

De tarieven die de gemeente in rekening brengt bij verenigingen voor het gebruik van accommodaties zijn niet kostendekkend (maatschappelijk tarief), ondanks de tariefsverhoging. Hierdoor is er sprake van een 'verkapte (of indirecte) subsidie'. Een deel van de gebouwkosten wordt immers via de algemene middelen van de gemeente bekostigd.

8. Resultaten worden ook geboekt ongeacht het Actieplan Sport en Bewegen

We zien dat er in de samenleving ook initiatieven van onderop ontstaan (niet per se toe te rekenen aan het beleid van de gemeente). Een voorbeeld hiervan is Sportpark Marslanden, dat tevens geldt als voorbeeld van Vitale accommodatie en Vitale vereniging(en). De oorzaak en het succes van deze initiatieven zijn gestoeld op de aanwezigheid van individuele aanjagers, sterke verenigingen, maatschappelijke instellingen en bedrijven die de handen ineenslaan om kansen te verzilveren op het gebied van bewegen, sport, participatie, gezondheid, onderwijs, jeugd, et cetera.

9. Informatie aan de raad is onvoldoende om te kunnen (bij)sturen.

Ten aanzien van haar controlerende rol en de mogelijkheden om bij te sturen, constateren we dat de informatie die de raad ontvangt beperkt is, teveel op hoofdlijnen en onvoldoende zegt over de mate van doeltreffendheid en doelmatigheid. Zie voor de uitgebreidere uitleg conclusies 2 en 3.

Aanbevelingen voor de gemeente

We doen de volgende aanbevelingen voor versterking van inzet, sturing en beheersing van het beleid omtrent sport in de vorm van het Actieplan Sport en Bewegen. Bij de aanbevelingen is een onderscheid gemaakt naar aanbevelingen voor de gemeenteraad van Zwolle en aanbevelingen voor het college van B&W.

Gemeenteraad:

1. **Vraag een expliciete koppeling van de doelstellingen plus bijbehorend financieel kader en resultaten van het Actieplan in de P&C-documenten (begroting en jaarrekening)**

College van B&W:

2. **Maak de doelstellingen in het Actieplan Sport en Bewegen SMART, zodat de mate van doeltreffendheid en doelmatigheid kan worden bepaald en monitor de voortgang**

De doelstellingen in het Actieplan Sport en Bewegen in de vorm van Vitale inwoners, Vitale verenigingen en Vitale accommodaties dienen verder uitgewerkt te worden in SMART geformuleerde subdoelen, indicatoren en activiteiten en financieel kader gekoppeld aan de activiteiten om de mate van doeltreffendheid en doelmatigheid te kunnen toetsen. Ons advies is om deze exercitie samen te doen met SSZ, aanverwante beleidsadviseurs binnen de gemeente Zwolle, bijvoorbeeld op het gebied gezondheid, sociaal domein, onderwijs, ruimtelijke ordening, economie, et cetera en andere stakeholders zoals verenigingen, maatschappelijk middenveld, et cetera.

3. **Maak een koppeling tussen het Actieplan Sport en Bewegen en de andere beleidsterreinen, waaraan het Actieplan een bijdrage levert.**

Er dient een koppeling gemaakt te worden ten aanzien van de doelstellingen van andere beleidsterreinen waaraan het Actieplan een bijdrage levert. Dit zijn het Sociaal Domein (Wmo, Welzijn en Participatie), Gezondheid, Economie, Onderwijs, Duurzaamheid en Ruimtelijke Ontwikkeling. Andersom dient in deze beleidsplannen de toegevoegde waarde van het Actieplan Sport en Bewegen expliciet te worden gemaakt. Op deze wijze kan de toegevoegde waarde en dus de doeltreffendheid en doelmatigheid van het Actieplan duidelijk worden gemaakt. Tevens vormt dit input om de verantwoording aan de gemeenteraad en verenigingen en externe partners vorm te geven.
De gemeenteraad kan bij de behandeling van andere beleidsnota's overigens ook aandringen op deze expliciete koppeling.

4. **Koppel de resultaten vanuit de casuïstiek terug naar boven en aan de doelstellingen met betrekking tot Actieplan Sport en Bewegen en de inhoudelijke beleidsterreinen (zie ook conclusie 2). Op deze wijze kan ook de mate van doeltreffendheid en doelmatigheid worden vastgesteld.**

Veel informatie over de voortgang zit in de hoofden van de betrokkenen. Door jaarlijks een terugkoppeling te geven van resultaten (effecten, kerncijfers), voortgang op casussen en de wijze waarop best practices geborgd kunnen worden in de structurele uitvoering (leereffecten) ontstaat ook een herleidbare en schriftelijke rapportage van de voortgang op de doelstellingen.

5. **SportService Zwolle (SSZ) speelt een belangrijke rol binnen het Actieplan Sport en Bewegen. Het versterken van de opdracht aan SSZ kan de doeltreffendheid vergroten**

We constateren dat SSZ een belangrijke rol heeft in de uitvoering van het Actieplan Sport en Bewegen en dus in de realisatie van de doelstellingen. Het versterken (doelgerichter en intensievere dienstverlening) van de opdracht aan SSZ, met name ten aanzien van de

doelstellingen gericht op Vitale verenigingen en Vitale accommodaties, kan de doeltreffendheid verder vergroten (koppel dit aan aanbeveling 2). Hierbij denken wij aan de advisering en begeleiding van verenigingen en beheerstichtingen, maar ook het verder professionaliseren van bijvoorbeeld het beheer van accommodaties en het creëren van nieuwe verdienmodellen, met name voor de binnensportverenigingen. Deze verenigingen hebben vaak geen eigen accommodatie en het hebben van een eigen accommodatie is een centrale randvoorwaarde om een sterkere verbinding te kunnen leggen met de omgeving, een grotere maatschappelijke rol te vervullen en een eigen verdienmodel te creëren.

6. Stimuleer initiatieven in de samenleving (vanuit een integrale visie op sport, gezondheid, onderwijs, jeugd, participatie, et cetera) en bouw verder door op basis van best practices

We constateren dat er ook resultaten worden geboekt ten aanzien van sport en de verbindingen met beleidsthema's als gezondheid, onderwijs, jeugd, participatie, et cetera vanuit initiatieven uit de samenleving. Een voorbeeld hiervan is Sportpark Marslanden. Onze aanbeveling is om dergelijke initiatieven meer te ondersteunen, te promoten en te faciliteren/ondersteunen vanuit SportService Zwolle, maar ook vanuit de aanpalende beleidsterreinen van de gemeente. Met andere woorden, kijk in hoeverre dergelijke initiatieven een rol kunnen spelen (bijvoorbeeld preventieve werking of dagbesteding, activering, et cetera) vanuit het Gezondheidsbeleid, Sociaal Domein, et cetera en past dat in de inhoudelijke en financiële kaders?

7. Geef ongeorganiseerd en anders georganiseerd sporten een expliciete plek binnen het Actieplan Sport en Bewegen

Ongeorganiseerd sporten neemt in de samenleving een steeds belangrijkere plek in. Door een steeds vluchtiger en sneller wordende maatschappij, is een lidmaatschap van een vereniging voor veel mensen een te grote verplichting. Maar zij willen wel kunnen sporten, waardoor ongeorganiseerde sport qua omvang steeds verder zal toenemen. Dit betekent dat ongeorganiseerd sporten ook qua belang wint ten aanzien van de doelstelling gericht op Vitale inwoners. In onze optiek zou de gemeente in het Actieplan Sport en Bewegen wel in moeten gaan op ongeorganiseerd sporten en dit verbinden aan Vitale accommodaties, waarbij deze laatste als platform kunnen dienen om ongeorganiseerd sporten meer te faciliteren.

Vitale accommodaties kunnen de uitvalsbasis zijn voor ongeorganiseerd sportaanbod: loop- of fietsgroepjes die starten bij een vitaal sportpark en aansluitend nog wat drinken op het sportpark. Wijken die via goed verlichte beweegroutes aan elkaar verbonden worden, waar beweegroutes en trapveldjes een bewust en onlosmakelijk onderdeel zijn van de gezonde wijk. Er kan vanuit andere beleidsvelden (ruimtelijke ordening, gezondheid) meer expliciet geïnvesteerd worden op bewegen en ongeorganiseerd sporten, waarmee ook het impliciete belang van sport explicieter gemaakt wordt.

Ook anders georganiseerde sport (vooral commercieel aanbod) kan een explicietere positie krijgen in het Actieplan. Die focus kan onder andere tot stand komen bij bijvoorbeeld armoedebeleid en gezondheidsbeleid (betrekken van commerciële sportscholen), het leisurebeleid (zwemmen en sportscholen) en in het kader van ruimtelijke ordening (sturen op het aanbod in een omgevingsvisie).

DEEL II

VERDIEPING OP DE ESSENTIE VAN HET ONDERZOEK

Doelstellingen van en werkzaamheden tijdens het onderzoek

In dit hoofdstuk schetsen wij de aanleiding van het onderzoek en gaan wij nader in op de doelstelling, vraagstelling en werkwijze gedurende het onderzoek.

- **Sportbeleid in Nederland**

De intrinsieke en maatschappelijke waarde van sport
Sport heeft al jaren een grote intrinsieke waarde: miljoenen mensen sporten, individueel of in teamverband. Sporten is daarmee een belangrijke vrijetijdsbesteding. Sport verbroedert, door sporten leer je winnen en verliezen. Die intrinsieke waarde van sport wordt door de (lokale) overheid gefaciliteerd via het realiseren en (laten) exploiteren van sportaccommodaties tegen een maatschappelijk tarief. Het aanbieden van sportfaciliteiten aan verenigingen en andere gebruikers werd direct of indirect veelal gesubsidieerd.
De laatste tien jaar wordt ook steeds meer gekeken naar de maatschappelijke waarde van sport. Het Ministerie van VWS is daar halverwege het vorige decennium mee gestart via de beleidsnota Tijd voor Sport. Daarin werd de sport gekoppeld aan maatschappelijke thema's als integratie, participatie, gezondheid en het ontwikkelen van talent. Ook in gemeentelijke beleidsnota's wordt steeds vaker de koppeling gelegd tussen sport en andere domeinen. Sport moet daarin impuls geven aan bijvoorbeeld jeugdbeleid, het tegengaan van eenzaamheid of gezondheidsbeleid.

De afgelopen tien jaar leggen ook steeds meer gemeenten de nadruk op de maatschappelijke waarde van sport en worden verbindingen gelegd met andere beleidsterreinen. Vanwege het nieuwe karakter (en de tot voor kort afgesloten en in zichzelf gekeerde houding van de sport) is dat nog geen eenvoudige opgave. Soms worden te veel maatschappelijke doelen gesteld, soms bestaat de verbinding vooral op papier.
De laatste jaren worden in steeds meer gemeenten projecten uitgevoerd waarin sport en andere beleidsterreinen aan elkaar gekoppeld worden. Die projecten leiden tot best practices, die vervolgens breder geborgd moeten worden.

Sportbeleid in Nederland in historisch perspectief
De sport is de afgelopen decennia behoorlijk in ontwikkeling. Tot en met de jaren '90 was gemeentelijk sportbeleid vooral sportaccommodatiebeleid. Gemeenten zorgden op basis van behoeften van verenigingen voor accommodaties en voorzieningen (sportvelden, clubgebouwen, sporthallen, zwembaden).

Vanaf 2000 ontstaat landelijk en lokaal meer aandacht voor sport. In eerste instantie via de breedtesportimpuls (stimuleren van meer sporten en bewegen). In 2005 presenteerde het Ministerie van VWS haar vernieuwende nota Tijd voor Sport (gevolgd door de uitvoeringsnota Samen voor Sport). Daarin werden verbindingen gelegd naar de maatschappelijke agenda (participatie, integratie, gezondheid). Ook thema's als veiligheid (fysieke veiligheid, seksuele intimidatie), presteren (topsport en talentontwikkeling) en citymarketing via sport (door evenementen) kwamen meer op de agenda. Lokale overheden grepen het momentum aan om ook in hun sportbeleid deze maatschappelijke waarde nadrukkelijker te benoemen.

Die verbinding naar maatschappelijke thema's blijft echter vaak nog een lastige. De verbinding wordt veelal vanuit de sport geïnitieerd. Andere beleidsterreinen lijken de sportsector nog niet in volle omvang gevonden te hebben als partner bij de uitvoering van hun beleid. Veel verbindingen hebben dan ook het karakter van pilots en/of projecten. Daarnaast bestaat de begroting van een gemeente in de meeste gevallen nog steeds voor 80 tot 90% uit accommodatiegerelateerde kosten: kapitaallasten, onderhoud en exploitatiekosten. Desondanks worden ook bij de accommodaties pogingen gedaan om deze maatschappelijker in te zetten. Sportkantines als buurthuizen van de toekomst, sporthallen, sportparken en zwembaden die multifunctioneler worden gebruikt (ook door andere doelgroepen dan alleen sporters) en aanbod in accommodaties voor doelgroepen die normaal gesproken minder aan sport doen. Sportparken die een platform bieden voor maatschappelijke activiteiten op het gebied van zorg, werkgelegenheid, gezondheid, et cetera. Een sportaccommodatie kan zodoende een belangrijke rol spelen in het verbinden van inwoners door ontmoeting, het versterken van de sociale cohesie en in meer algemene zin het verhogen van de leefbaarheid in een wijk of in een kern.

- ***'Sport in Zwolle leeft'*, maar ook als onderwerp in de raad**

'Sport in Zwolle leeft', is de eerste zin in het Actieplan Sport en Bewegen in Zwolle. Dit Actieplan is in september 2016 vastgesteld door de gemeenteraad van Zwolle. Het kerndoel van dit Actieplan is een bijdrage te leveren aan Vitale inwoners van de stad. Sport en bewegen dragen als onderdeel van een gezonde leefstijl bij aan het langer gezond en actief zijn van inwoners. Welke bijdrage dit precies is, wordt in het Actieplan niet uiteengezet. Wel wordt aangegeven dat ingezet dient te worden op het behouden en verhogen van de vitaliteit van de sportverenigingen door zowel het economische als maatschappelijke verdienvermogen van de sportverenigingen te vergroten, als afgeleide doelstelling.

Bij de totstandkoming (en behandeling) van het Actieplan, als kader, zijn diverse vragen gesteld door raadsleden. Een aantal van deze vragen is als volgt:

- Waarom worden wel verenigingen gesubsidieerd en geen sportscholen?
- Waarom wordt ingezet op jongeren op gezond gewicht (JOGG) op scholen (met subsidie) en tegelijk toegestaan dat er in scholen frisdrank en snoepautomaten staan?
- Er worden (te?) veel ambities bij verenigingen neergelegd en er wordt te veel van hen gevraagd. In combinatie met de manier waarop bezuinigingen worden doorgevoerd bij de clubs kan dit leiden tot juist minder sportdeelname dan meer.
- Hoe is duurzaamheid verankerd in het beleid? Et cetera.

- **Geeft het Actieplan Sport en Bewegen wel voldoende richting en duidelijkheid om te kunnen monitoren en meten?**

Zoals Sport in Zwolle leeft, leeft het onderwerp ook bij de raadsleden van de gemeente Zwolle. De Rekenkamercommissie van Zwolle heeft dit, door de actualiteit van het Actieplan en de discussie in de raad, aangegrepen om het Actieplan Sport en Bewegen te onderzoeken.

De Rekenkamercommissie vraagt zichzelf af of met het Actieplan een heldere richting is ingeslagen met duidelijke doelen, resultaten en effecten (effectiviteit) die in een gezonde verhouding staan met de bijbehorende kosten (efficiëntie). Daarbij is het ook de vraag hoe het sportbeleid nu samenhangt met het gemeentelijke accommodatiebeleid en het subsidiebeleid.

Wanneer we het Actieplan onder de loep nemen, constateren we dat de doelen nog geen heldere richting geven en doelen als ‘bijdrage leveren aan Vitale inwoners en het vergroten van de vitaliteit van sportverenigingen’ zijn nog onvoldoende SMART of START uitgewerkt om de mate van doeltreffendheid en doelmatigheid te kunnen bepalen. Tevens is niet expliciet duidelijk gemaakt hoe de doelstellingen voor sport samenhangen met aanpalend beleid ten aanzien van bijvoorbeeld het Sociaal Domein (Jeugd, Wmo (Welzijn), Participatie), Onderwijs, Gezondheid, Duurzaamheid, et cetera.

Om deze reden wil de Rekenkamercommissie van Zwolle het Sportbeleid, zoals verwoord in het Actieplan Sport en Bewegen, onderzoeken op de mate van doeltreffendheid (effectiviteit) en doelmatigheid (efficiëntie) en de relaties onderzoeken met aanpalende beleidsonderwerpen, zoals het Sociaal Domein, Onderwijs, Gezondheid, Duurzaamheid, Subsidiebeleid en Accommodatiebeleid.

- **Vraagstelling van het onderzoek**

Deze doelstelling vertaalt zich in de volgende centrale onderzoeksvraag:

Is het sportbeleid van de gemeente Zwolle doeltreffend en doelmatig, sluit het aan bij gerelateerde beleidsvelden en kan de raad voldoen aan zijn kaderstellende en controlerende taken?

De Rekenkamercommissie Zwolle heeft deze centrale vraagstelling verder uitgewerkt in achttien deelvragen.

Beleid

1. Wat is de visie van de gemeente op de functie van sport en bewegen in relatie tot de diverse beleidsterreinen en actuele maatschappelijke opgaven?
2. Welke verbindingen zijn er gelegd tussen sport en bewegen, de diverse beleidsterreinen en actuele maatschappelijke opgaven?
3. In hoeverre zijn sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijs en ondernemers betrokken bij de ontwikkeling van deze visie in het Actieplan Sport en Bewegen?
4. In hoeverre is het sportbeleid afgestemd met het (sport)accommodatiebeleid en het subsidiebeleid van de gemeente en zijn er eventuele andere raakvlakken en/of overlappende beleidsvelden?

Organisatie

5. Zijn er logische verbanden tussen doelen, resultaten en effecten (ook onderling) en de hiermee gemoeide kosten en investeringen?
6. In hoeverre zijn vitale samenwerkingen tot stand gebracht tussen sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijs en ondernemers?
7. Welke kaders (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie) zijn er gesteld voor de uitvoering van het Actieplan Sport en Bewegen?
8. In hoeverre wordt rekening gehouden met de demografische ontwikkeling in wijken en met ledenaantallen, individuele sporten, accommodatie-eisen en -wensen, top- en breedtesport en andere maatschappelijke ontwikkelingen die effect hebben op de sportbeoefening in Zwolle? Het gaat hierbij om particuliere ongesubsidieerde sportvoorzieningen zoals hardlopen, wandelen, skaten en buitenspelen, maar ook om het gebruik van parken, schaatsen op de grachten, et cetera.

Uitvoering

9. Hoe verloopt de uitvoering van het Actieplan Sport en Bewegen binnen de gestelde kaders (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie)?
10. Welke externe partijen (sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijs en ondernemers) zijn bij de uitvoering van het sportbeleid en het Actieplan Sport en Bewegen betrokken, hoe werken zij samen en welke rol speelt de gemeente bij die samenwerking?
11. In hoeverre is er tussen de diverse clubs, verenigingen en/of groepen sporters bij het sport-, accommodatie- en subsidiebeleid sprake van een evenwichtige en eerlijke verdeling van middelen, inzet en ondersteuning? En ligt daar, in geval van scheefgroei, dan een bewuste rechtvaardiging (onderbouwing) aan ten grondslag, bijvoorbeeld vanwege beoogde doelen en/of bereik (van doelgroepen)?

Resultaten

12. In hoeverre wordt de vastgestelde gemeentelijke visie en het Actieplan Sport en Bewegen door externe partners gedragen en uitgedragen?
13. In hoeverre zijn de gestelde doelen en beoogde effecten bereikt (effectiviteit)?
14. Worden de bereikte resultaten (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie) gemonitord en zo ja, hoe?
15. In hoeverre zijn de resultaten behaald binnen de gestelde kaders (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie) (doelmatigheid)?

Evaluatie

16. In hoeverre vindt evaluatie plaats door toetsing van de resultaten aan de gestelde doelen en kaders?
17. Wordt er bijgestuurd op basis van de behaalde resultaten en effecten?
18. In hoeverre kan de raad invulling geven aan zijn kaderstellende en controlerende taken als het gaat om de vaststelling en uitvoering van het sportbeleid?

Het onderzoek heeft betrekking op de periode vanaf september 2016 (moment van vaststellen van het Actieplan Sport en Bewegen in de gemeenteraad van Zwolle) tot en met het heden. Hierbij geven wij expliciet als kanttekening aan dat de doorlooptijd van de uitvoering van het beleidsplan relatief kort is. Hierdoor is het in theorie lastiger om de mate van doeltreffendheid en doelmatigheid te bepalen, omdat resultaten wellicht nog niet of slechts beperkt zijn behaald en effecten nog niet zijn gerealiseerd. Wel kan nadrukkelijk gekeken worden naar de eerste resultaten rond de doelstellingen en de wijze waarop wordt bijgestuurd en accenten worden gelegd of verlegd.

- **Onderzoeksmodel**

De onderzoeksvragen hebben betrekking op het gehele proces van beleidsvorming (wat is de maatschappelijke opgave, welke doelen en effecten willen we bereiken?) tot en met evaluatie (zijn de gestelde doelen bereikt?).

Als onderzoeksmodel heeft de Rekenkamercommissie daarom voor de beleidscyclus gekozen (Beleid, Organisatie, Uitvoering, Resultaten en Evaluatie) die normaliter door gemeenten wordt gehanteerd bij de voorbereiding, de uitvoering en de evaluatie van beleid.

- **Werkwijze gedurende het onderzoek**

Het onderzoek is uitgevoerd in de periode september 2017 tot en met januari 2018 bij de gemeente Zwolle. De gehanteerde onderzoeksaanpak kent schematisch de volgende vier stappen:

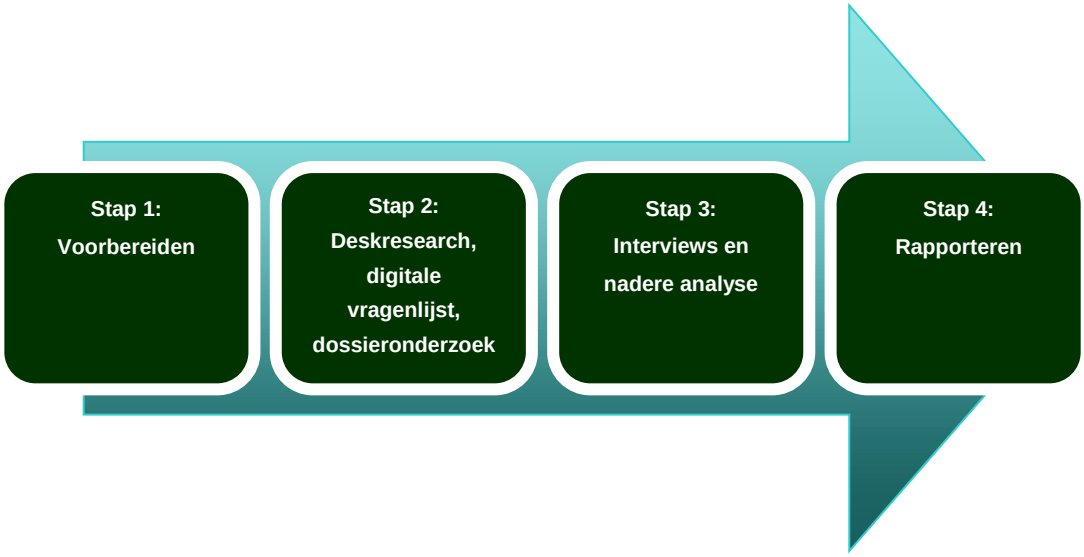

Figuur 1: Schematische weergave van het stappenplan van het onderzoek

De analyse van het onderzoek is inhoudelijk conform onderstaand schema opgebouwd:

Input	Analyse	Bevindingen aan de hand van de onderzoeks-deelvragen	Resultaten
Documenten (literatuurlijst)	Nadere analyse aan de hand van de onderzoeks-vragen op basis van de uitkomsten documentenstudie, enquête, dossieronderzoek en interviews.	Bevindingen ten aanzien van de *Beleidsvorming* van het Sportbeleid (onderzoeksvragen 1 tot en met 4).	Conclusies ten aanzien van de centrale onder-zoeksvraag (Deel I van het rapport).
Normenkader (bijlage 1)		Bevindingen ten aanzien van de *Organisatie* van het Sportbeleid (onderzoeksvragen 5 tot en met 8).	Conclusies per onder-zoeksdeelvraag (Deel I van het rapport).
Digitale vragenlijst (enquête) voor verenigingen (bijlage 2)			
Dossieronderzoek (waaronder de casussen in bijlage 3)		Bevindingen ten aanzien van de *Uitvoering* ten aanzien van het Sportbeleid (onderzoeksvragen 9 tot en met 11).	Aanbevelingen voor de gemeente (Deel I van het rapport).
Interviews (bijlage 4)		Bevindingen ten aanzien van de *Resultaten* van het Sportbeleid (onderzoeksvragen 12 tot en met 15).	

Input	Analyse	Bevindingen aan de hand van de onderzoeks-deelvragen	Resultaten
		Bevindingen ten aanzien van de *Evaluatie* van het Sportbeleid (onderzoeksvragen (16 tot en met 18).	

Figuur 2: Schematische weergave van de opbouw van de analyse van het onderzoek

In dit onderzoek is gekozen om de verschillende verenigingen te raadplegen door middel van een enquête. De enquête is uitgezet onder 147 verenigingen binnen de gemeente Zwolle. De enquête kende een respons van 46%. Hierbij is geen sprake van een representatieve respons, maar wel voldoende om kwalitatief onderbouwde uitspraken te doen.

Wederhoor
De Nota van Bevindingen is vervolgens voor ambtelijk wederhoor (toets op feitelijke onjuistheden) voorgelegd aan de ambtelijke organisatie van de gemeente Zwolle. Op basis hiervan is het rapport aangepast en wordt het rapport aangeboden aan de gemeenteraad van de gemeente Zwolle.

Foto via SportService Zwolle

Hoofdstuk 1

Bevindingen ten aanzien van de beleidsvorming van het Sportbeleid

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het Sportbeleid van de gemeente Zwolle en in hoeverre dit aansluit bij de gemeentelijke brede doelstellingen. Hierbij wordt specifiek aandacht geschonken aan de achterliggende visie, de relatie met andere beleidsterreinen en de betrokkenheid van externe stakeholders.

In dit hoofdstuk komen de volgende onderzoeksvragen aan de orde:

1. Wat is de visie van de gemeente op de functie van sport en bewegen in relatie tot de diverse beleidsterreinen en actuele maatschappelijke opgaven?
2. Welke verbindingen zijn er gelegd tussen sport en bewegen, de diverse beleidsterreinen en actuele maatschappelijke opgaven?
3. In hoeverre zijn sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijs en ondernemers betrokken bij de ontwikkeling van deze visie in het Actieplan Sport en Bewegen?
4. In hoeverre is het sportbeleid afgestemd met het (sport)accommodatiebeleid en het subsidiebeleid van de gemeente en zijn er eventuele andere raakvlakken en/of overlappende beleidsvelden?

- **Wat is de visie van de gemeente op de functie van sport en bewegen in relatie tot de diverse beleidsterreinen en actuele maatschappelijke opgaven?**

De visie op Sport wordt weergegeven in het Actieplan Sport en Bewegen uit 2016 en vloeit weer voort uit het Sportbeleid 2006 van de gemeente Zwolle. Dit beleid is niet geëvalueerd, maar er is wel een nulmeting naar de stand van zaken gedaan. Hieruit bleek dat Zwolle:

- een hoge sportparticipatie heeft binnen alle doelgroepen;
- een goede en stevige sportinfrastructuur kent met een kwalitatief goed sportaanbod binnen een veelheid van sportdisciplines;
- een stevig accommodatiebeleid kent, met een zeer goed kwalitatief en kwantitatief accommodatieaanbod.

Door middel van het Actieplan Sport en Bewegen wil de gemeente deze verworvenheden in stand houden, met het verschil dat waar eerder de gemeente actief stimuleerde en participeerde nu de lead bij de sportverenigingen wordt gelegd. De sportverenigingen bepalen hoe zij op trends en ontwikkelingen wil inspelen. De gemeente faciliteert op basis van de behoefte en toekomstvisie van de verenigingen en biedt daarin maatwerk, bijvoorbeeld door middel van de dienstverlening van uitvoeringsorganisatie SportService Zwolle (SSZ).

SportService Zwolle (opgericht per 1 maart 2004) is, zoals ze dat zelf noemen, de 'aannemer' van het gemeentelijke sportbeleid. Daarmee is het de uitvoerende organisatie in Zwolle en geven zij via een prestatieovereenkomst uitvoering aan het beleid van de gemeente.

De hoofddoelstelling van SportService Zwolle is om aan de hand van een kwalitatief goed sport- en beweegaanbod in de vorm van een doorgaande leerlijn zoveel mogelijk Zwollenaren actief aan het sporten en bewegen te brengen én te houden (lifetime sportparticipatie), bij voorkeur in georganiseerd verband.

SportService Zwolle heeft 36 medewerkers (23,4 fte). De begroting was in 2016 ongeveer € 1.830.000. Het grootste deel van de begroting wordt gedekt via subsidies (in 2016 ongeveer € 1.480.000), waarvan een deel vaste subsidies en een deel projectsubsidies c.q. incidentele subsidies. Daardoor kan de begroting per jaar fluctueren. De subsidies en overige inkomsten (waaronder gelden voor cursussen, overige baten en omzet van accommodatie Het Anker) worden gebruikt voor de reguliere taken zoals verenigingsondersteuning, de Brede Impuls, aangepast sporten, het zwemvangnet, de buurtsportcoaches en de exploitatie van Het Anker. SportService Zwolle organiseert of begeleidt tussen de 40 en 45 activiteiten per week.

In het Actieplan Sport en Bewegen zet de gemeente in op het volgende kerndoel:

Bijdrage leveren aan Vitale inwoners in het kader van:
- Gezonde leefstijl
- Maatschappelijke participatie
- Arbeidsparticipatie
- Sociale cohesie

Hierbij wordt de focus gelegd op de maatschappelijke rol van sport:
- Streven naar een zo hoog mogelijke sport- en beweegparticipatie.
- Integraal en inclusief sporten als uitganspunt.
- Stimulering rol en rolneming vereniging ten aanzien van maatschappelijke doelen.

Tegelijkertijd dient een bezuinigingsopdracht te worden ingevuld van € 800.000 (oorspronkelijk: € 300.000 in 2016; € 200.000 in 2017 en € 300.000 in 2018). Deze bezuiniging wordt voornamelijk ingevuld door het verhogen van de tarieven met 20% voor de huur van sportaccommodaties voor verenigingen, het wegvallen van subsidies en het zelf uitvoeren van taken door de vereniging, bijvoorbeeld met betrekking tot onderhoud.
In november 2017 was er nog sprake van een openstaand bedrag van € 300.000 aan te bezuinigen bedrag. Door middel van de Motie 'Schrap de bezuiniging op sport'[3] is de bezuinigingsopdracht verlaagd met de nog openstaande € 300.000.

Voor het realiseren van het kerndoel zet de gemeente in op Vitale sportverenigingen en Vitale sportaccommodaties.

Onder Vitale sportverenigingen wordt verstaan:
- Beschikken over voldoende leden en vrijwillig kader ten behoeve van maatschappelijke rol.
- Financieel gezond/draagkrachtig zijn.
- In staat zijn om zelfstandig verdienvermogen te creëren.
- Duurzame samenwerking en activiteiten met anderen ontwikkelen in het kader van gezondheid en participatie.

Met betrekking tot Vitale sportaccommodaties stelt de gemeente dat Vitale sportverenigingen zorgen voor Vitale sportaccommodaties. Immers Vitale verenigingen leiden tot een toename van sportactiviteiten en andersoortige activiteiten uit de verenigingen en/of (maatschappelijke) samenwerkingspartners op het sportpark, hetgeen de benutting en de levendigheid van het sportpark en de accommodaties ten goede komt. De gemeente wil dus de accommodaties zoveel mogelijk benutten, waarbij ook gekeken wordt naar een functie

[3] VVD, D66, PvdA en ChristenUnie, 2017, *Motie Schrap de bezuiniging op sport*, 10 november 2017, p. 1.

buiten de sport om. Dit betekent dus een ander aanbod, op andere tijden met nieuwe en andere doelgroepen dan voorheen.

Vitaliteit is het verbindende thema bij het Actieplan Sport en Bewegen. De drie doelstellingen dienen elkaar te versterken: Vitale accommodaties zijn nodig voor Vitale verenigingen en visa versa; Vitale verenigingen zijn nodig voor Vitale inwoners en visa versa en Vitale inwoners zijn nog voor Vitale accommodaties.

Om invulling te geven aan deze doelstellingen zijn activiteiten gedefinieerd waarbij SSZ een belangrijke rol heeft.

I. Vitale inwoners

- Inzet van buurtsportcoaches ten behoeve van sportparticipatie en maatschappelijke participatie voor kwetsbare doelgroepen (jeugd, senioren, inactieven en gehandicapten).
- Het initiëren van, participeren in en/of uitvoeren van gerichte programma's en projecten op het gebied van sportparticipatie, sociale participatie en (een opmaat naar) arbeidsparticipatie, gezonde leefstijl, zorg en op andere beleidsterreinen.
- Activering en stimuleren van de rolneming van verenigingen op maatschappelijk vlak.

II. Vitale verenigingen

- Zo veel mogelijk ruimte te bieden aan verenigingen om hun verdienvermogen te optimaliseren door het vergroten van de exploitatiemogelijkheden en -ruimte, het overnemen van beheerstaken door de vereniging en het zo mogelijk wegnemen van belemmeringen die daarvoor in de weg staan.
- Individuele en collectieve verenigingsondersteuning van SSZ (al dan niet tegen betaling) ten behoeve van deskundigheidsbevordering, ontwikkelen van een kwalitatief sportaanbod en bij planontwikkeling in het kader van vergroten van de vitaliteit.
- Nog nadrukkelijker de buurtsportcoaches in te zetten op de verbinding tussen wijkbehoefte en de maatschappelijke rol van de sportverenigingen en de ontwikkeling van een daarbij passend aanbod.

De invulling van deze doelstelling is waar veel gemeenten tegen aanlopen. Door samenwerking tussen verenigingen te stimuleren en daarbij niet alleen met voor de hand liggende partners wordt dit gerealiseerd. De verenigingen in Zwolle hadden een interne blik. Door de bezuinigingen is een nieuwe dynamiek ontstaan, waarbij verenigingen meer proactief zijn gaan meedenken en meer de gewenste samenwerking onderling en met nieuwe partners zijn aangegaan. Een voorbeeld is Hoge Laar. Dit is een sportpark waar voorheen sporten naast elkaar werden uitgeoefend. Nu zoekt men de samenwerking met elkaar op. Een ander voorbeeld is de ontstane samenwerking tussen voetbalvereniging SVI en VWS waarbij gebruik wordt gemaakt van elkaars velden. SVI is daarnaast bezig om een nieuw concept neer te zetten in Zwolle Zuid: van sportkantine naar buurthuis. Om hieraan invulling te geven, is de samenwerking gezocht met VSW, een fysiotherapeut, stichting WIJZ en een vereniging van eigenaren.
De bezuinigingsopdracht heeft bij het vaststellen van het Actieplan Sport en Bewegen tot veel weerstand geleid bij de verenigingen, maar uiteindelijk zijn er geen verenigingen in financiële problemen gekomen. De draagkracht van verenigingen is niet minder geworden en er zijn geen leden weggegaan. Juist de samenwerking is gestimuleerd.

III. Vitale accommodaties

Accommodaties zijn een belangrijke maar kostbare basis om te komen tot Vitale verenigingen en Vitale inwoners. Daarom zet de gemeente Zwolle in op:

- Optimale en efficiënte benutting van de sportaccommodaties waarbij:
  - accommodatievraagstukken en -knelpunten stadsdeelgericht en zo nodig stedelijk worden opgelost.
  - sportaccommodaties ingezet worden voor meer en andersoortige activiteiten al dan niet voor nieuwe en andere doelgroepen.
- De openbare ruimte als stimulerende sport- en beweegomgeving te handhaven en waar mogelijk (verder) te ontwikkelen ten behoeve van het ongeorganiseerd, anders georganiseerd, maar ook het georganiseerd sporten.

Om invulling te geven aan het Actieplan Sport en Bewegen zijn vijftien acties geformuleerd (zie paragraaf 2.2).

Ten aanzien van het Actieplan Sport en Bewegen constateren we dat de focus voornamelijk ligt op Vitale verenigingen en Vitale accommodaties. Andere vormen van sport buiten verenigingen om worden weinig tot niet genoemd. Hierbij kan gedacht worden aan commerciële sporten (sportschool en vechtsportscholen). Actiepunt 15 gaat wel in op sport en bewegen in de openbare ruimte, maar de verwijzing is vooral impliciet, ook in de uitwerking. Ten aanzien van dat laatste punt heeft de raad van Zwolle op 26 september 2016 een motie aangenomen (zie *2016-09-26 M13-4 Bewegen in de openbare ruimte)*. De gemeente geeft hierbij aan, dat het een bewuste keuze is geweest om zich voornamelijk te focussen op sporten waarmee men een (financiële) relatie heeft (al dan niet via indirecte accommodatiesubsidies of maatschappelijke tarieven). Hierdoor worden commerciële aanbieders van sport en topsport niet genoemd. Ten aanzien van topsport is in het verleden in Zwolle geconcludeerd dat dit niet de verantwoordelijkheid is van de gemeente, maar van het onderwijs en het bedrijfsleven. De gemeente heeft wel contacten met bijvoorbeeld PEC Zwolle en Landstede, maar zij zijn geen expliciet onderwerp in het Actieplan Sport en Bewegen. Wel wordt er vanuit de gemeente aangegeven dat topsport van belang is voor de stad. Het is van invloed op de citymarketing van Zwolle en heeft een aanjaagfunctie voor de breedtesport (onder meer via ambassadeursrollen van topsporters).

Ten aanzien van de drie doelstellingen constateren we dat zij nog onvoldoende helder en SMART zijn geformuleerd om te kunnen monitoren en sturen. In het Actieplan Sport en Bewegen zijn indicatoren benoemd. Er is echter niet expliciet benoemd wat de relatie is met de beleidsdoelstellingen bij de onderdelen Vitale inwoners, Vitale verenigingen en Vitale accommodaties. De indicatoren hebben voornamelijk betrekking op Vitale inwoners.

- **Welke verbindingen zijn er gelegd tussen sport en bewegen, de diverse beleidsterreinen en actuele maatschappelijke opgaven?**

Op doelstellingenniveau wordt in het Actieplan Sport en Bewegen weliswaar een verbinding gelegd met de bijdrage die sport kan leveren ten aanzien van andere beleidsterreinen (onder meer in het kader op pagina 4 van het Actieplan). Deze verbinding komt echter niet terug in andere beleidsdocumenten waar de verbinding mee tot stand moet komen. Ook wordt de verbinding nog niet concreet uitgewerkt. Wij hebben onderstreept waar een relatie wordt gelegd met een ander beleidsterrein om deze expliciet te maken:

1. Handhaven van de inzet buurtsportcoaches op basis van het uitvoeringsplan “Sport en bewegen in de buurt” en de samenwerking daarbinnen tussen SSZ, WIJZ en Travers Welzijn, waarbij de relatie en samenwerking met en inzet van de sportverenigingen nadrukkelijker zichtbaar moet zijn (relatie met Sociaal Domein – Welzijn).
2. Het vergroten van de preventieve rol van sport en bewegen en de sportverenigingen binnen het sociaal domein, onder meer door het uitbreiden, verbreden en verdiepen van

de relatie van de buurtsportcoach en de sportverenigingen met de Sociale Wijkteams (relatie met Sociaal Domein).

3. Uitbreiden en verbreden van de relatie school, buurt en sportvereniging door inzet van buurtsportcoaches, bijvoorbeeld via het oprichten van schoolsportverenigingen (relatie met Onderwijs).
4. Inzet op verschuiving van het sportaanbod voor speciale doelgroepen (zoals senioren, gehandicapten, et cetera) van professionele instellingen naar sportverenigingen (relatie met Sociaal Domein, Wmo).
5. Inzet op maatschappelijke participatie en een opmaat naar arbeidsparticipatie in de sportaccommodaties in samenwerking en afstemming met de relevante beleidsafdelingen, externe organisaties en de sportverenigingen (relatie met Sociaal Domein, Participatie, Werkgelegenheid).
6. Stimuleren van nieuwe concepten bij samenwerkende sportverenigingen ter bevordering van sportparticipatie.
7. Stimuleren, ondersteunen en faciliteren van de samenwerking tussen de gehandicaptensportorganisaties door de G-sportconsulent van SSZ (relatie met Sociaal Domein, Wmo).
8. Ten behoeve van het vergroten van het (sociaal-)maatschappelijk en economisch verdienvermogen stimuleren van samenwerking tussen:
    - sportorganisaties die dezelfde tak van sport beoefenen;
    - binnen- en buitensportverenigingen op stadsdeel- respectievelijk sportparkniveau, ongeacht de tak van sport.
9. Tijdelijk extra inzet van buurtsportcoaches als verengingsmanager ten dienste van samenwerkingsverbanden en ten behoeve van:
    - het versterken van de vereniging(en);
    - de samenwerking;
    - de (ver)binding met inwoners en organisaties;
    - het vergroten van het verdienvermogen;
    - de activering en stimulering van de rolneming van de verenigingen op maatschappelijk vlak.
10. Verruiming van de bestemming van alle sportparken, voor zover de (landelijke) wet- en regelgeving zich daar niet tegen verzet.
11. Overdracht van delen van het onderhoud van de buitensportaccommodaties naar de verenigingen en stimuleren rolneming binnensportverenigingen in beheer en onderhoud van binnensportaccommodaties.
12. Overdracht van (een deel van) de incidentele verhuur van buitensportaccommodaties aan verenigingen.
13. Stimuleren en initiëren van energiebesparende maatregelen op en in sportaccommodaties (relatie met Duurzaamheid).
14. Efficiënte en optimale benutting van sportaccommodaties realiseren door waar nodig het vergroten van medegebruik en gebruik voor andersoortige activiteiten, prioritering in gebruik en gebruikersgroepen en het afstoten respectievelijk anders benutten van overtollige capaciteit en/of accommodatie(-onderdelen).
15. In stand houden en promoten van de openbare ruimte als aantrekkelijke sport- en beweegomgeving en waar mogelijk nastreven de openbare ruimte meer uitnodigend en uitdagend te maken en te houden voor sport en bewegen (relatie met Ruimtelijke Ontwikkeling).

Ten aanzien van de acties wordt aangegeven dat per stadsdeel en sportparkniveau gekeken wordt naar mogelijkheden en maatwerk wordt verleend aan de verenigingen. Wat dit maatwerk precies betekent en wat dit betekent voor de verenigingen, blijkt niet uit de

activiteiten en de eventuele uitwerking. Wel wordt aangegeven dat op een aantal locaties overigens al initiatieven zijn opgestart. Het gaat dan om de sportparken De Marslanden, het Hooge Laar en De Verbinding (inclusief WVF Westenholte), waar de verenigingen naar aanleiding van de stadsgesprekken al concreet zijn gaan samenwerken en een visie hebben ontwikkeld om hun rol en verdienvermogen te vergroten. Op deze locaties is al gestart met experimenten en wordt extra ondersteuning geboden in de vorm van een buurtsportcoach c.q. verenigingsmanager. Ook heeft SSZ inmiddels opdracht gekregen en is al met de binnensportverenigingen actief bezig met het verkennen van verdienmogelijkheden.

Het actieplan Sport en Bewegen gaat beperkt in op het instrument Sport als middel om bij te dragen aan de doelen van andere beleidsterreinen, bijvoorbeeld ten aanzien van Wmo, Gezondheid, Participatie, et cetera. Er worden geen expliciete relaties met de doelen van deze beleidsterreinen gelegd, waardoor het ook niet mogelijk is om te bezien in hoeverre (= doeltreffendheid) sport bijdraagt aan deze doelen. Hierbij ook de opmerking dat het Actieplan Sport en Bewegen een financieel kader ontbeert. Hierdoor is niet duidelijk wat de activiteiten kosten en of dat doelmatig is.

Andersom gebeurt dat ook niet. Bijvoorbeeld, in de gezondheidsnota Samen naar een gezonder Zwolle wordt veel gesproken over bewegen, maar worden sportverenigingen en andere sportaanbieders niet tot nauwelijks specifiek benoemd als partners. Ook als het gaat om aanpalende beleidsterreinen binnen de gemeente wordt sport niet benoemd. Een expliciete relatie met sport is daarmee niet te maken. Er is vooral sprake van een impliciete relatie (“Gezonde stad”, “Gezonde wijk”).

We constateren dat de toegevoegde waarde van Sport ten opzichte van de andere beleidsterreinen vooral een incidenteel en projectmatig karakter heeft. Op uitvoeringsniveau wordt de verbinding nog wel gemaakt (waarbij het initiatief vanuit de sport komt), maar op beleidsniveau is hier geen sprake van en wordt nog teveel ‘verkokerd’ gedacht.

Daarnaast constateren we dat de gemeente Zwolle op actuele maatschappelijke problemen anticipeert. Een voorbeeld (naar aanleiding van de Motie “Bewegen in de openbare ruimte”; D66, GroenLinks en de ChristenUnie) is een onderzoek naar de mogelijkheden om leerlingen van basisscholen in Zwolle meer te laten bewegen. Vanuit dit onderzoek zijn drie concepten ontwikkeld:

- The Walking Schoolbus - The Walking Schoolbus is een concept waarbij kinderen, onder begeleiding van ouders of docenten, te voet naar school lopen.
- Out of the Box – Concept om kinderen in hun eigen buurt meer buiten te laten spelen. Plaatsing van een box in de buurt met speelgoed.
- Led’s Go - Door (buiten)games te ontwikkelen waarbij gebruik wordt gemaakt van led light en projecties, worden speelplekken een stuk interessanter.

Een ander voorbeeld is de Gezonde Sportkantine. De uitvoering van dergelijke concepten ligt bij SSZ.

- **In hoeverre zijn sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijs en ondernemers betrokken bij de ontwikkeling van deze visie in het Actieplan Sport en Bewegen?**

De gemeente heeft voor de totstandkoming van het Actieplan Sport en Bewegen binnen verschillende sessies met verenigingen (drie bijeenkomsten per groep) gesproken. Tijdens de sessies is door de verenigingen veel zorg geuit over de vergrote maatschappelijke rol van verenigingen, het zijn of worden van een Vitale vereniging, het vergroten van de verdiencapaciteit en tegelijk tariefsverhogingen van de accommodatie voor invulling van de

bezuinigingsopdracht. Met name over de correlatie tussen de laatste twee (vergroten van de verdiencapaciteit en de dreigende tariefsverhogingen) was veel zorg.
Bij de behandeling van het Actieplan Sport en Bewegen op 26 september 2016 zijn verschillende verenigingen geweest die hebben ingesproken en/of een reactie hebben gestuurd per brief. Deze reacties hadden ook betrekking op de onderwerpen die in de vorige alinea zijn genoemd.

We constateren op basis van de uitkomsten van de bijeenkomsten en de resultaten die in het afgelopen jaar zijn geboekt (zie hoofdstuk 5), dat verenigingen een actievere rol zijn gaan vervullen dan voorheen. Men denkt meer mee ten aanzien van het beleid en zoekt oplossingen ten aanzien van de gewenste samenwerking tussen verenigingen en externe partners om de vitaliteit van verenigingen, accommodaties en uiteindelijk inwoners te vergroten. Hierbij wel de opmerking dat er een verschil is tussen binnensportverenigingen en buitensportverenigingen. Binnensportverenigingen staan voor een grotere uitdaging in het oppakken van een bredere maatschappelijke rol en het creëren van een verdienmodel, omdat zij in de regel niet beschikken over een eigen accommodatie. Deze verenigingen zijn minder actief en zien minder kansen. We gaan hier in paragraaf 4.3 dieper op in ten aanzien van de daadwerkelijke uitvoering. Het hebben van een eigen accommodatie is daarbij een centrale randvoorwaarde om een sterkere verbinding te kunnen leggen met de omgeving en een grotere maatschappelijke rol te vervullen. Het is aan SSZ om deze binnensportverenigingen te begeleiden bij hun zoektocht naar de invulling van hun maatschappelijke rol.

- **In hoeverre is het sportbeleid afgestemd met het (sport)accommodatiebeleid en het subsidiebeleid van de gemeente en zijn er eventuele andere raakvlakken en/of overlappende beleidsvelden?**

Accommodatiebeleid
De afdeling vastgoed is verantwoordelijk voor het accommodatiebeleid. Hierbij geldt dat de inhoudelijke beleidsterreinen (waar ook sport toe wordt gerekend) leidend zijn, waarbij vastgoed een faciliterende rol heeft. Het sportaccommodatiebeleid valt onder sport. De meeste panden vallen onder vastgoed. Een aantal sportaccommodaties/panden (vooral kleedkamers) zijn nog steeds de verantwoordelijkheid van sport.

Zoals aangegeven in paragraaf 2.1 zet de gemeente Zwolle in op Vitale sportaccommodaties. Dit betekent dat de gemeente zorgt voor hoogwaardige kwaliteit en dit is ook terug te zien in de budgetten die gepaard gaan met deze Vitale sportaccommodaties. In de begroting 2017 is een bedrag van € 6.590.000 aan lasten en € 1.251.000 aan baten met dit onderdeel gemoeid.

We constateren dat het sportaccommodatiebeleid in de vorm van het Masterplan Sportaccommodaties uit 2009 relatief oud is. Dit plan geeft de kaders aan waarbinnen de gemeente Zwolle haar sportinfrastructuur wil versterken en verder ontwikkelen. Het Masterplan Sportaccommodaties kent een drietal pijlers:
1. Sport in Zwolle: van en voor iedereen.
2. Zwolle gaat voor breedtesport en prestatiesport en is partner voor topsport.
3. Zwolle krijgt multifunctionaliteit en breed inzetbare sportaccommodaties.

Vanuit een stedelijk perspectief is in het plan een vertaling gemaakt naar de gewenste (toekomstige) ontwikkeling per wijk en/of bestaande sportaccommodatie.

Eén van de prioriteiten in de uitwerking van het Masterplan Sportaccommodaties is het opstellen van een nulmeting voor alle sportaccommodaties, zowel voor de binnen- als de buitensport. Verder geeft dit rapport inzicht in de basisvisie op de multifunctionaliteit en het medegebruik van de sportaccommodaties, zoals deze in gezamenlijkheid met een afvaardiging van de gemeente Zwolle is opgesteld.

In de verbindingen tussen het Actieplan Sport en Bewegen en het accommodatiebeleid zijn keuzes gemaakt ten aanzien van de investeringen door te kiezen voor Vitale verenigingen. Hierbij wordt het initiatief bij de verenigingen neergelegd en worden er beperkt directe investeringen door de gemeente zelf gedaan. De focus ligt vooral op het oplossen van over-/ondercapaciteit door slim te alloceren binnen bestaande sportparken.

We constateren dat het accommodatiebeleid nog niet volledig aansluit bij de beleidsdoelen van Sport. Zo zien we geen doorvertaling van doelstellingen op het gebied van aangepast sporten (G-Sport) terugkomen in accommodatiewensen en -aanpassingen. Ook het begrip Buurthuis van de Toekomst (meer welzijnsactiviteiten) is nog niet doorvertaald in het accommodatiebeleid.

In 2011 is een onderzoek uitgevoerd naar de bekostigingsprocedure bij binnensportaccommodaties. Uit dit onderzoek kwamen de volgende conclusies naar voren:

- De bezettingsgraad van de binnensportaccommodaties is voldoende tot goed.
- De huidige verhuurtarieven zijn gebaseerd op historische ontwikkelingen en niet op de kostprijs.
- De huidige verhuurtarieven zijn niet kostendekkend; het gemiddelde kostendekkingspercentage bedraagt circa 24%.

De verschillen ten aanzien van de kostendekkendheid tussen accommodaties zijn vervolgens zo gelaten, omdat de verschillen tussen de verschillende tarieven te groot waren. In de bezuiniging van het Actieplan Sport en Bewegen zijn de tarieven wel verhoogd om invulling te geven aan de bezuinigingsopdracht.

Subsidiebeleid

Het subsidiebeleid van de gemeente Zwolle is vormgegeven door middel van de Algemene Subsidieverordening (ASV) uit 2017. In deze subsidieverordening is een relatie te leggen in de vorm van de subsidiëring van sportevenementen en de subsidiëring van aangepaste sporten (G-Sport). Onderstaand schema maakt inzichtelijk waaraan de gemeente Zwolle subsidies verstrekt in het kader van Sport.

Naam	Omschrijving	2016	2017
Stichting Openbaar Onderwijs ZwolleRegio	Special Heroes:Twijn/Ambelt/Enkschool	€ 25.064	€ 25.064
Stichting Windesheim Sportaccommodaties	Zwemvangnet	€ 75.000	€ 75.000
Bestuur WRZV/De Boog	Nieuwe tenues	€ 750	€ 0
Hoefijzer 't Paardrijden	aangepast sporten	€ 11.184	€ 11.485
Bestuur WRZV/De Boog	aangepast sporten - zaalvoetbal voor mensen met een beperking	€ 8.429	€ 8.429
SWOL 1894	bevordering zwemsport	€ 17.555	€ 8.776
KIDS Zwolle Stichting	aangepast sporten	€ 7.886	€ 7.332
Revas De Peperbus	aangepast sporten	€ 12.964	€ 12.964
VG Sport Zwolle	aangepast sporten	€ 11.717	€ 12.349
Stichting Halve Marathon	Zwolse halve marathon festival	€ 30.000	€ 30.000
Stichting sport evenementen	Ster van Zwolle	€ 25.000	€ 25.000
Stichting sport evenementen	Omloop van de Ijsseldelta	€ 5.000	€ 6.500
Stichting Sportservice zwolle	Regulier sportbeleid	€ 1.078.059	€ 1.266.985
Stichting Sportservice zwolle	expl sporthal	€ 357.514	€ 359.016
Stichting Sportservice zwolle	Schoolschaatsen	€ 5.000	€ 5.000
Rechterland Services BV	Landstedehal	€ 146.000	€ 146.000
Optisport Zwolle BV	Exploitatie zwembad	€ 2.065.380	€ 2.074.055
WRZV	Exploitaite sporthal	€ 96.000	€ 96.000
Stichting Sporthal Zwolle Zuid	exploitatie sporthal	€ 69.869	€ 71.126
Ver Openluchtbad Zwolle	expl openlucht zwembad	€ 56.000	€ 56.000
Zwolse Wandel Verenigingen	huur wandelhonk	€ 2.500	€ 0
Totaal		**€ 4.106.871**	**€ 4.297.081**

Figuur 3: Overzicht van de verstrekking subsidies in het kader van sport

De gemeente verstrekt geen waarderingssubsidies[4] of exploitatiesubsidies aan sportverenigingen. Wel zien we dat Stichting SportService Zwolle ongeveer € 1,6 miljoen krijgt voor haar exploitatie en taakuitvoering en Optisport ontvangt ongeveer € 2,1 miljoen voor de exploitatie van het zwembad. We constateren tevens dat de subsidieverlening binnen sport is toegenomen in 2017 ten opzichte van 2016, ondanks de bezuinigingsopdracht op het beleidsterrein sport. De stijging van de uitgaven heeft deels te maken met de jaarlijkse indexering, maar vooral met de (meerjarig incidentele) extra uitgaven vanaf 2017 voor de inzet van buurtsportcoaches. Hierdoor is de subsidie aan SSZ in 2017 substantieel hoger, ondanks bezuinigingen op het structurele budget van SSZ.

Eerder in deze paragraaf hebben we geconstateerd dat de gemeente in het kader van sportaccommodaties geen kostprijsdekkend tarief in rekening brengt. In de begroting 2016 stelt de gemeente wel: *Uitgangspunt is dat de gemeente bij verhuur en/of ingebruikgeving van accommodaties kostprijsdekkendheid nastreeft voor in elk geval die accommodaties waarvoor de gemeente verantwoordelijk is. Dit geldt in mindere mate voor de multifunctionele binnensportaccommodaties, aangezien de diverse gebruikersgroepen nauwelijks mogelijkheden hebben c.q. ruimte geboden kan worden om verdienvermogen te genereren.*
Doordat de gemeente geen kostprijsdekkende tarieven in rekening brengt bij de gebruikers, is er sprake van een verkapte subsidie. Immers, een deel van de huur wordt via de algemene middelen van de gemeente bekostigd (maatschappelijk tarief).

[4] *Waarderingssubsidie:* een subsidie die van jaar tot jaar wordt verleend voor de activiteiten van een organisatie zonder dat de hoogte afhankelijk wordt gesteld van de kosten van de activiteiten (bron: Rekenkamercommissie Tiel, 2017, *Rekenkameronderzoek Subsidiebeleid gemeente Tiel*, juli 2017, BMC Onderzoek, p. 1-69)

- **Duiding bevindingen**

Het Actieplan Sport en Bewegen vormt het beleidskader voor sport in Zwolle. Met dit Actieplan wil de gemeente de verworvenheden (hoge sportparticipatie, goede en stevige sportinfrastructuur en een stevig accommodatiebeleid) vanuit het Sportbeleid uit 2006 behouden. Echter met het verschil dat waar eerder de gemeente actief stimuleerde en participeerde nu de lead bij de sportverenigingen wordt gelegd. Hierbij zet de gemeente in op Vitale inwoners, Vitale verenigingen en Vitale accommodaties. Deze doelstellingen dienen elkaar te versterken, waarbij SSZ een belangrijke rol heeft in de uitvoering. Tegelijk met het tot stand komen van het Actieplan is een bezuinigingsopdracht van € 800.000 opgelegd (deze is later naar beneden bij gesteld naar € 500.000). Deze bezuinigingsopdracht heeft als gevolg gehad, dat verenigingen proactief zijn gaan acteren en de samenwerking onderling en met andere partners zijn gaan oppakken om invulling te geven aan de doelstellingen Vitale inwoners, Vitale verenigingen en Vitale accommodaties. Dit is gelukt, waarbij de negatieve excessen aangaande het omvallen van verenigingen en het weglopen van leden is uitgebleven.

De doelstellingen in het Actieplan Sport en Bewegen zijn breed opgezet en hebben nog onvoldoende aansluiting met de genoemde indicatoren. Tevens zien we dat aansluiting met andere beleidsterreinen en de bijdrage die Sport kan leveren niet op beleidsniveau wordt gemaakt. Hierdoor is de mate van doeltreffendheid niet te bepalen. Het Actieplan Sport en Bewegen ontbeert een financieel kader, waardoor niet duidelijk is wat de activiteiten kosten en of dat doelmatig is. Op uitvoeringsniveau wordt wel de verbinding gelegd tussen Sport en inhoudelijk beleidsterreinen zoals Gezondheid en het Sociaal Domein, maar dit heeft een incidenteel projectmatig karakter.

Foto via SportService Zwolle

Hoofdstuk 2

Bevindingen ten aanzien van de Organisatie van het Sportbeleid

In hoofdstuk 3 gaan we in op de Organisatie van het Sportbeleid van de gemeente Zwolle. Met andere woorden, hoe is het Beleid doorvertaald en geborgd in de organisatie van de gemeente?

In dit hoofdstuk komen de volgende onderzoeksvragen aan de orde:

5. Zijn er logische verbanden tussen doelen, resultaten en effecten (ook onderling) en de hiermee gemoeide kosten en investeringen?
6. In hoeverre zijn vitale samenwerkingen tot stand gebracht tussen sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijs en ondernemers?
7. Welke kaders (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie) zijn er gesteld voor de uitvoering van het Actieplan Sport en Bewegen?
8. In hoeverre wordt rekening gehouden met de demografische ontwikkeling in wijken en met ledenaantallen, individuele sporten, accommodatie-eisen en -wensen, top- en breedtesport en andere maatschappelijke ontwikkelingen die effect hebben op de sportbeoefening in Zwolle? Het gaat hierbij om particuliere ongesubsidieerde sportvoorzieningen zoals hardlopen, wandelen, skaten en buitenspelen, maar ook om het gebruik van parken, schaatsen op de grachten, et cetera.

- **Zijn er logische verbanden tussen doelen, resultaten en effecten (ook onderling) en de hiermee gemoeide kosten en investeringen?**

Verbinding beleid binnen de gemeente
Vitaliteit en gezondheid staan hoog op de agenda, maar sport is daarin nog niet leidend. Er is beleidsmatig (nog) geen expliciete verbinding tussen sport(beleid) en andere beleidsdoelstellingen. Sport wordt in andere beleidsplannen niet genoemd. Voor wat betreft bijvoorbeeld het gezondheidsbeleid en het jeugdbeleid wordt door de gemeente (ambtelijk en bestuurlijk) gemeld dat er wel een impliciete verbinding is tussen het gezondheidsbeleid, jeugdbeleid en sportbeleid, maar dat die verbinding niet expliciet gemaakt is in de andere beleidsnota's. Bij het opstellen van de sportnota zijn beleidsambtenaren van andere beleidsterreinen geconsulteerd. Daarnaast levert de beleidsadviseur(s) sport input voor de andere nota's. Expliciete verwijzing naar sport heeft dit nog niet opgeleverd.

De kerndoelstellingen (Vitale inwoners, Vitale verenigingen, Vitale accommodaties) worden vooral vormgegeven via een 'beweging'. Er zijn geen concrete subdoelstellingen of resultaten geformuleerd. Er wordt vooral kwalitatieve invulling gegeven aan het begrip 'vitaliteit' en de kerndoelstellingen. Deze invulling is echter niet eenduidig (voor één uitleg vatbaar) vastgelegd in het Actieplan of in andere documenten. Een koppeling van resultaten (op de kerndoelstellingen) met kosten en investeringen (op de kerndoelstellingen) is daarmee niet te maken.

Sinds 2016 zijn de budgetten voor de sport gewijzigd: er is een initiële bezuiniging doorgevoerd van € 800.000 (uiteindelijk netto € 500.000). Bij de vaststelling van het Actieplan in september 2016 is daarmee sprake van beperktere budgetten dan voorheen.

Het Actieplan heeft niet geleid tot een aanpassing of andere verdeling van budgetten (met uitzondering van de bezuinigingen). Er is dus niet gekeken naar te behalen beleidsdoelen en effecten waarop de budgetten zouden kunnen worden aangepast. Voor de uitvoering is een groot deel al gealloceerd bij uitvoeringsorganisatie SportService Zwolle. Het uitvoeringsplan van SportService Zwolle sloot al aan bij het nieuwe Actieplan. Wel is het uitvoeringsplan aangepast aan het Actieplan.
In de gesprekken is door de gemeente en SSZ aangegeven dat de beperkte beschikbaarheid van financiële middelen (door de bezuiniging) en de ingezette beweging op vitaliteit echter juist voor meer urgentie (en daarmee verbindingen) heeft gezorgd bij de sportverenigingen. Wij constateren dat het (beleefde) perspectief vanuit de verenigingen anders of in ieder geval genuanceerder is. Uit de resultaten van de enquête (zie bijlage 2) blijkt namelijk dat slechts 10% van de verenigingen aangeeft nieuwe samenwerkingspartners te hebben gevonden. Het merendeel van deze nieuwe partners zijn scholen of andere sportverenigingen.

Mede door het ontbreken van een expliciete verbinding naar andere beleidsterreinen, is er ook geen sprake van verschuiving van budgetten van het sociaal domein naar sport. Structurele interventies op het gebied van sport zijn veelal nog onvoldoende wetenschappelijk en langdurig getest qua effecten (eventuele positieve financiële effecten van bewegen op de zorgvraag, intensivering van participatie, et cetera). Tegelijk is er bij veel partijen, landelijk en lokaal, volle overtuiging dat investeringen in de sport leiden tot positieve effecten op andere beleidsterreinen. Bij het onderwijs zijn soortgelijke (wetenschappelijke) studies wel gedaan, waarbij geconcludeerd is dat bewegen een positief effect heeft op de cognitieve prestaties van kinderen. Desondanks zijn ook bij het onderwijs (extra) investeringen in sport en bewegingsonderwijs nog geen gemeengoed, al was het maar omdat de ruimte in het onderwijsprogramma beperkt is.
Op projectniveau wordt (al) wel geïnvesteerd vanuit andere beleidsterreinen. Zo worden stichtingen met specifieke projecten om minder draagkrachtige kinderen (of andere doelgroepen) te laten sporten gefaciliteerd en gefinancierd. Aan deze projecten doen jaarlijks honderden kinderen mee, waardoor er nadrukkelijk animo voor blijkt te zijn. De financiering van deze projecten komt deels uit armoedegelden (sociale zekerheid).
Een ander voorbeeld op projectniveau is de inzet van buurtsportcoaches binnen het onderwijs, om sport en bewegen op school en na schooltijd te stimuleren. Voor integrale projecten waar sport bij betrokken is, wordt echter vaak naar de sport gekeken om die projecten te financieren.

- **In hoeverre zijn vitale samenwerkingen tot stand gebracht tussen sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijs en ondernemers?**

De gemeente spreekt in een toelichting op haar beleid vooral over het in gang zetten van een ‘beweging’. Het Actieplan moet die verbinding vooral op gang helpen en verenigingen en uitvoeringsorganisaties in staat stellen om vitale samenwerkingen te organiseren.
Er moet bewustzijn gecreëerd worden bij de verenigingen. De gemeente heeft onvoldoende middelen om alle acties te financieren. Verenigingen moeten en kunnen dat enerzijds oppakken vanwege de olievlekwerking (meer massa creëren). Daarnaast hebben verenigingen er zelf ook belang bij: verenigingen worden geconfronteerd met consumentengedrag. Door meer in te zetten op vitaliteit, vitale samenwerkingen en communities, kan een vereniging een toegevoegde waarde zijn voor leden en nieuwe doelgroepen.

Door de beperkte financiële middelen bij de gemeente is meer urgentie bij sportverenigingen ontstaan om tot meer verbinding, samenwerking en vitaliteit te komen. Het ontbreken aan

extra budgetten voor de sport heeft in de praktijk geleid tot meer creativiteit. Focus op de beleidsdoelen via het herverdelen van budgetten heeft niet plaatsgevonden.

De gemeente stemt haar beleidsontwikkeling (en de vertaling naar de uitvoering) nadrukkelijk af met SportService Zwolle. Voor de uitvoering van beleid en voor specifieke projecten worden en zijn samenwerkingen tot stand gebracht met een breed scala aan partijen vanuit de zorg en welzijn (onder meer Trias, Accare, Dimens, Travers en sociale wijkteams), projectgerichte organisaties, beheerstichtingen en sportparkmanagers, sportverenigingen, kennisinstellingen (zowel in het primair en voortgezet onderwijs als in het vervolgonderwijs) en topsportorganisaties (waaronder Landstede en PEC Zwolle). De verbinding naar het bedrijfsleven is minder dominant aanwezig. De initiatieven voor de verbindingen liggen veelal bij de sport (onder meer bij SportService Zwolle, die als belangrijkste uitvoeringsorganisatie een spin-in-het-web rol heeft bij de uitvoering).

- **Welke kaders (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie) zijn er gesteld voor de uitvoering van het Actieplan Sport en Bewegen?**

In het Actieplan zijn geen deadlines gesteld qua doelstellingen, resultaten en effecten. Inzake tijd (of planning) wordt gesteld dat het Actieplan vooral een beweging in gang moet zetten.
Er zijn geen nieuwe budgetten beschikbaar voor het Actieplan. In tegenstelling, er is sprake van bezuinigingen (na interventie van de raad van uiteindelijk € 500.000). In de ogen van zowel de gemeente als uitvoeringspartner SSZ heeft het gebrek aan extra middelen wel geleid tot meer creativiteit en meer urgentie, zowel bij de verenigingen als bij SSZ zelf.
De doelstellingen en resultaten van het Actieplan liggen in het verlengde van de lange termijn doelstellingen van SportService Zwolle. Het verwerken van de doelstellingen van het Actieplan kostte de uitvoeringsorganisatie daarom weinig moeite. Wel heeft het Actieplan gezorgd voor meer focus en daarmee gerichtere inzet op kwaliteit: onder meer extra inzet op wijkgerichte verbindingen en inzet op sportparkmanagement.
Informatieverstrekking gebeurt vooral via rapportages van SportService Zwolle. Daarnaast worden ook landelijke cijfers (sportparticipatie via het Mulier Instituut) en provinciale rapportages (via Sportservice Overijssel) betrokken. Bij de start van het Actieplan is geen specifieke informatie gevraagd en ook geen specifieke monitoring. De belangrijkste uitvoerder SSZ levert jaarlijks haar jaarverslag (financieel en inhoudelijk) aan, waar een groot aantal indicatoren voor het Actieplan in verwerkt staan. Er wordt door de gemeente geen aparte (jaar)rapportage gemaakt waarin gerapporteerd wordt op de drie hoofddoelstellingen, eventueel onderliggende indicatoren en de beweging die in gang gezet wordt.
Bij de organisatie van de uitvoering en de resultaten en effecten, wordt impliciet gezocht naar meer verbindingen tussen partijen, versterking van verenigingen, et cetera. De belangrijkste uitvoerder SSZ heeft daar veel expertise en doorzettingsmacht in en is daarin de aanjager (vooralsnog op projectniveau) om verbindingen te leggen naar onderwijs, welzijn en zorg. Die projectverbinding moet idealiter uiteindelijk leiden tot een structurele verbinding en borging. Hiermee bedoelen wij dat het tijdelijke karakter van een project (bij een succesvol resultaat) omgezet dient te worden naar een structurele inbedding in de uitvoering.

Bovenstaande vijf aspecten zijn impliciet terug te vinden in de werkwijze van de gemeente of haar uitvoeringspartners, de eerste resultaten. De kaders zijn echter niet expliciet vastgelegd bij het vormgeven van het Actieplan.

- **In hoeverre wordt rekening gehouden met de demografische ontwikkeling in wijken en met ledenaantallen, individuele sporten, accommodatie-eisen en -wensen, top- en breedtesport en andere maatschappelijke ontwikkelingen die effect hebben op de sportbeoefening in Zwolle? Het gaat hierbij om particuliere ongesubsidieerde sportvoorzieningen zoals hardlopen, wandelen, skaten en buitenspelen, maar ook om het gebruik van parken, schaatsen op de grachten, et cetera.**

Het Actieplan en de uitvoering via SSZ focussen nadrukkelijker op wijkgericht werken. In haar uitvoeringspraktijk wordt Zwolle daarbij door SSZ onderverdeeld in vier delen, die specifieke aandacht krijgen. Daarbij wordt ook meer nadruk gelegd op sportparkmanagement, waarbij het sportpark een centrale positie in een wijk of buurt inneemt als verbindende schakel naar wijk, verenigingen en inwoners.

Het aanbod van sport en bewegen in wijken is in beeld op het gebied van de georganiseerde sport (binnensportaccommodaties, buitensportaccommodaties en zwembaden). Bij een match van de vraag met het aanbod wordt bij overcapaciteit of tekorten nadrukkelijker gekeken naar overloopmogelijkheden in dezelfde wijk of in aanpalende wijken. Daarbij worden creativiteit en samenwerking tussen clubs gestimuleerd. Daardoor wordt bewerkstelligd dat eerst efficiënt met bestaande ruimte wordt omgegaan, voordat nieuwe accommodaties worden gerealiseerd. Het Actieplan biedt hiervoor het kader. Daarbij speelt ook dat sportvoorzieningen voor een deel ook bovenwijkse c.q. stedelijke voorzieningen zijn, waarbij het dus ook gerechtvaardigd is om de vraag-aanbod verhoudingen op stedelijk niveau te analyseren. Wel moet in ogenschouw genomen worden dat toegankelijkheid van sportaccommodaties ook op wijkniveau goed moet zijn. Een bepaalde mate van spreiding is van belang. Deze spreiding is in Zwolle aanwezig en wordt bewaakt.

De overall hoge sportbeoefening in Zwolle wordt gekoesterd en gefaciliteerd. De focus in het Actieplan ligt daarbij wel sterk op verenigingssport (georganiseerd). Daarbij worden feitelijk alle verenigingen gefaciliteerd. Er is geen gerichte ondersteuning op specifieke sporten of specifieke wijken op basis van takken van sport, het effect of de demografie in een wijk. En hoewel de focus sterk ligt op facilitering van de georganiseerde sport, is er een ondersteuning van topsport. Topsport en evenementen worden niet (of nauwelijks) genoemd in het Actieplan. Hier zijn ook geen beleidsdoelen op geformuleerd. Waar via topsport een verbinding wordt gelegd met sociaal-maatschappelijke thema's, wordt er (projectmatig) meer met topsportverenigingen gedaan, hoewel dit niet is opgenomen in het Actieplan.

Ongeorganiseerd sporten wordt feitelijk niet ondersteund. Actiepunt 15 gaat wel in op sport en bewegen in de openbare ruimte, maar de verwijzing is vooral impliciet, ook in de uitwerking. Ook bij nota's van andere beleidsterreinen, waaronder openbare ruimte of ruimtelijke ordening, is er geen expliciete verbinding naar sport en bewegen. Wel wordt vanuit (centrale) beleidsthema's impliciet gekeken naar 'de gezonde stad' of 'de gezonde wijk', zonder dat expliciet gemaakt wordt hoe die thema's vanuit de sport geladen zouden kunnen worden en hoe er bij de wijkopbouw, inrichting van de openbare ruimte en ruimtelijke ordening rekening mee gehouden kan worden.
Omdat ongeorganiseerd sporten niet wordt ondersteund en ook niet expliciet terugkomt in aanpalend beleid, lijkt niet in beeld hoe deze infrastructuur per wijk is (fiets- en wandelroutes, openbare ruimte voor bewegen) en of deze infrastructuur is afgestemd op de demografische opbouw per wijk). Wij hebben hierover geen informatie ontvangen en kunnen deze (eventuele) afstemming derhalve niet toetsen.

- **Duiding bevindingen**

Het Actieplan is te zien als een beweging die op gang gebracht wordt. In deze beweging wordt nadrukkelijk aangesloten bij eerder ingezette acties, onder meer via SSZ. De doelstellingen en uitvoering van die organisatie sluiten goed aan op de doelstellingen van het Actieplan.

De kaders van het Actieplan zijn niet duidelijk gedefinieerd. De focus ligt op de eerder genoemde beweging. Planning in tijd en de koppeling tussen (financiële) investeringen en effecten en doelen zijn niet geformuleerd. Bij de monitoring wordt vooral gerapporteerd via bestaande organisaties (resultaten van SSO en SSZ).

De beweging die in gang gezet is, leidt wel tot nadrukkelijke vitalisering. Zowel via het sportparkmanagement als via verbinding tussen sport, welzijn en zorg ontstaan nieuwe arrangementen, nieuwe energie en vooral ook nieuwe verbindingen. De sport (onder meer via SSZ) is vaak nog wel de initiator van dit soort verbindingen, zoals de sport vaak de initiator is om verbindingen met andere thema's binnen het sociaal domein (of andere velden) te maken.

Bij de organisatie van de uitvoering ligt de focus sterk op het vitaliseren van georganiseerde sport (verenigingen) en wordt bij de interventies ingezet op sportparkmanagement en wijkgerichte impulsen. Ongeorganiseerde sport is geen focusgebied, net zomin als sport en bewegen in de openbare ruimte. Actiepunt 15 gaat wel in op sport en bewegen in de openbare ruimte, maar de verwijzing is vooral impliciet, ook in de uitwerking.

Foto via SportService Zwolle

Hoofdstuk 3

Bevindingen ten aanzien van de Uitvoering van het Sportbeleid

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de uitvoering van het Sportbeleid binnen de gemeente Zwolle.

In dit hoofdstuk komen de volgende onderzoeksvragen aan de orde:

9. Hoe verloopt de uitvoering van het Actieplan Sport en Bewegen binnen de gestelde kaders (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie)?
10. Welke externe partijen (sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijs en ondernemers) zijn bij de uitvoering van het sportbeleid en het Actieplan Sport en Bewegen betrokken, hoe werken zij samen en welke rol speelt de gemeente bij die samenwerking?
11. In hoeverre is er tussen de diverse clubs, verenigingen en/of groepen sporters bij het sport-, accommodatie- en subsidiebeleid sprake van een evenwichtige en eerlijke verdeling van middelen, inzet en ondersteuning. En ligt daar, in geval van scheefgroei, dan een bewuste rechtvaardiging (onderbouwing) aan ten grondslag, bijvoorbeeld vanwege beoogde doelen en/of bereik (van doelgroepen)?

- **Hoe verloopt de uitvoering van het Actieplan Sport en Bewegen binnen de gestelde kaders (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie)?**

Tijdens de interviews en uit de onder sportverenigingen gehouden enquête is gebleken dat de basis van de sport in Zwolle op het moment van het ingaan van het Actieplan Sport en Bewegen al goed was. Doel van de gemeente was dan ook om de verworvenheden van het oude beleid te behouden en daarop voort te borduren. Daarbij is de belangrijkste doelstelling van een zo hoog mogelijke sportdeelname in alle geledingen van de bevolking veranderd in Vitale inwoners, Vitale sportverenigingen en Vitale sportaccommodaties. Ook de onderliggende subdoelstellingen en kernindicatoren zijn niet één-op-één te vergelijken met die uit het sportbeleid van 2006.

De uitvoering van het gemeentelijk sportbeleid ligt bij SportService Zwolle. Het Actieplan heeft een verandering teweeggebracht in de werkwijze die SSZ sinds 2004, het jaar van oprichting, hanteerde. Verschil is dat waar vijf jaar geleden de brede school het belangrijkste speerpunt van SSZ was, nu de sportparken waar sport als middel wordt ingezet centraal staan. De doelstellingen Vitale inwoners, Vitale verenigingen en Vitale sportaccommodaties hebben er dus voor gezorgd dat de focus is verschoven naar sportparken. De kwaliteit van de uitvoering is echter lastig te meten, doordat prestatie-indicatoren in het Actieplan onvoldoende SMART zijn geformuleerd.

Ten aanzien van het Actieplan constateerden we daarnaast in hoofdstuk 3 dat er geen financiële kaders en deadlines voor doelstellingen zijn meegegeven. Dit maakt het niet mogelijk de uitvoering van het Actieplan te beoordelen op het gebied van financiën en tijd.

De gemeente onderhoudt contact met verenigingen tijdens sportcafés en bijeenkomsten als de Overijsselse Sportontmoeting (georganiseerd door Sportservice Overijssel, waarbij de gemeente Zwolle drie jaar gastheer is; de bijeenkomst is voor meerdere organisaties, verenigingen en partners vanuit Overijssel). Ontwikkelingen rond het Actieplan worden nog

niet gestructureerd gecommuniceerd. Dit geldt ook voor communicatie richting de raad (communicatie van de resultaten). Het plan om een informatienota voor de raad te schrijven is nog niet tot uitvoering gebracht.

Het ontbreken van kaders maakt het niet mogelijk feitelijke conclusies te trekken over de uitvoering van het Actieplan. Uit de interviews is echter gebleken dat succesvolle verbindingen, inspirerende voorbeelden en resultaten wel in het hoofd van verschillende betrokkenen zitten. Good practices als Sportpark De Marslanden (zie paragraaf 4.2 en bijlage 4) kunnen als voorbeeld worden genomen bij het neerzetten en aanscherpen van de kaders, waarbij het overigens niet altijd duidelijk is of de beweging (in dit geval bij sportpark De Marslanden) al onafhankelijk in gang gezet was, of dat het Actieplan daar de trigger voor is geweest. Feit is wel dat daar concrete resultaten worden geboekt, die als inspiratie kunnen dienen voor andere locaties of projecten.

- **Welke externe partijen (sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijs en ondernemers) zijn bij de uitvoering van het sportbeleid en het Actieplan Sport en Bewegen betrokken, hoe werken zij samen en welke rol speelt de gemeente bij die samenwerking?**

De uitvoering van het Actieplan Sport en Bewegen is door de gemeente grotendeels belegd bij SportService Zwolle. Zij verzorgen trainingen en informatiebijeenkomsten voor verenigingskader, doen de verenigingsondersteuning en regelen de (ver)huur van sportaccommodaties. Daarnaast hebben zij op meerdere plekken in de stad sportparkmanagers. SportService Zwolle is de enige organisatie die een prestatieovereenkomst met de gemeente heeft over de uitvoering van het Actieplan Sport en Bewegen. Wel wordt er voor de inzet van buurtsportcoaches (verplicht) samengewerkt met Travers en WIJZ.

De contacten tussen SSZ en andere bij de uitvoering van het sportbeleid betrokken organisaties, zoals (sport)verenigingen, sportaanbieders, scholen, zorg en maatschappelijke organisaties, zijn goed (zie hiervoor de resultaten van de enquête in bijlage 2). SportService Zwolle beschikt (intrinsiek) over een breed netwerk aan stakeholders en partners, maar deze partnerships zijn niet in officiële samenwerkingsverbanden schriftelijk vastgelegd. Een gemeentelijk uitvoeringsplan, waarin staat welke uitvoeringspartner welke doelstellingen moet behalen, ontbreekt. SportService Zwolle beschikt wel over een uitvoeringsplan, maar dit bestond al voor het Actieplan. Na de invoering van het Actieplan is het uitvoeringsplan van SSZ hierop aangepast. SSZ heeft de stad al in 2013/2014 in vier wijken opgedeeld[5]. Per stadsdeel is een beweegteam beschikbaar dat ten dienste staat van de verenigingen en de wijken.

De taak van de teams is het faciliteren en organiseren van activiteiten op sportparken. De sportparkmanagers spelen hierin een centrale rol. Zij betrekken lokale organisaties en stakeholders om tot succesvolle initiatieven te komen. Samenwerkingsverbanden tussen bijvoorbeeld sportverenigingen, zorg- en welzijnsinstellingen, scholen en ziekenhuizen worden veelal van onderop geïnitieerd, waarbij SSZ optreedt als facilitator en verbinder. De sport (ook veelal SSZ) is de aanjager van de initiatieven.

Hoewel SSZ in de uitvoering zoveel mogelijk verbanden probeert te leggen, zijn er op gemeentelijk niveau dus geen andere uitvoeringspartners of opdrachtgevers. We constateren dat dit aansluit bij de beleidsontwikkeling van de gemeente, waarbij integraliteit

[5] Er waren toen nog geen wijkteams. Er is later wel over nagedacht om over te gaan op vijf wijken, maar dat bleek in de uitvoering niet handig. Daarom heeft SSZ vier wijken gehandhaafd.

(nog) niet vanzelfsprekend is. De rol die de gemeente speelt, beperkt zich dan ook grotendeels tot dat wat de afdeling sport doet of initieert in relatie tot SSZ. Op beleidsniveau is nauwelijks tot geen sprake van 'verplichte' samenwerking voor de uitvoering van het sportbeleid. Op het uitvoeringsniveau zijn binnen de subsidieafspraken met SSZ mogelijkheden voor de gemeente om te sturen op samenwerking. Naast de specifiek verplichte samenwerkingen ten aanzien van structurele taken, zoals het beheer van Het Anker en de buurtsportcoaches, is in de prestatieafspraken opgenomen dat SSZ met andere maatschappelijke partners (Travers, WIJZ, GGD, et cetera) dient samen te werken op thema's en projecten.

Slechts incidenteel wordt het SSZ opgelegd om samen te werken, bijvoorbeeld bij het beheer van sporthal De Anker en zoals eerder genoemd bij de inzet van buurtsportcoaches.

Naast de rol van SSZ zien we dat vanuit de samenleving initiatieven zijn ontstaan om sport te verbinden aan maatschappelijke opgaven op het gebied van Gezondheid, Onderwijs, Sociaal Domein, Jeugd, et cetera. Een voorbeeld is Sportpark de Marslanden (zie casusbeschrijving in bijlage 4). Op het Sportpark de Marslanden werken de beheerstichting, de verenigingen, de sportparkmanager en externe partners samen om allerlei activiteiten te organiseren waarbij bewegen c.q. sporten wordt gekoppeld aan Gezondheid, Participatie, Onderwijs, Jeugd, et cetera. Deze samenhang kent een eigen verdienmodel. Dit initiatief is vanuit de samenleving gestart en is een voorbeeld van Vitale accommodaties en Vitale verenigingen, al voordat het Actieplan in werking werd gesteld. Het sportpark stelt daarbij dat er (nog) niet veel ondersteuning vanuit de gemeente is.

- **In hoeverre is er tussen de diverse clubs, verenigingen en/of groepen sporters bij het sport-, accommodatie- en subsidiebeleid sprake van een evenwichtige en eerlijke verdeling van middelen, inzet en ondersteuning. En ligt daar, in geval van scheefgroei, dan een bewuste rechtvaardiging (onderbouwing) aan ten grondslag, bijvoorbeeld vanwege beoogde doelen en/of bereik (van doelgroepen)?**

De gemeente Zwolle maakt in het ondersteunen van sportverenigingen geen onderscheid. Er worden, uitgezonderd voor G-sport, geen structurele subsidies gegeven aan sportverenigingen. De subsidies die in het kader van sport wel worden verstrekt zijn vooral gericht op:

- Evenementen, zoals de Ster van Zwolle, de Halve marathon van Zwolle en de Omloop van de IJsseldelta.
- Exploitatie van accommodaties.
- Subsidie aan SportService Zwolle voor uitvoeringstaken.
- Aangepast Sporten, directe subsidie voor stichtingen en verenigingen.
- Specifieke projecten, zoals Special Heroes en Zwemvangnet.

Er zijn geen middelen beschikbaar binnen het sportbudget voor aanpassingen aan accommodaties, bijvoorbeeld om ongeorganiseerde sporters naar het sportpark te trekken of accommodaties geschikt en toegankelijk te maken voor G-sport. Deze middelen zijn wel te verkrijgen via de subsidieregeling Initiatiefrijk Zwolle, waar cofinanciering tot € 15.000 aangevraagd kan worden. Het stimuleringsfonds Initiatiefrijk Zwolle is overigens niet specifiek of uitsluitend bedoeld voor aanpassingen aan (sport)accommodaties, maar geldt voor allerlei maatschappelijke initiatieven vanuit de stad. Aanvragen worden getoetst aan de criteria van het stimuleringsfonds. Verder is in het Actieplan de mogelijkheid genoemd dat verenigingen hun accommodaties af en toe mogen (onder)verhuren, zodat ze een extra verdienmodel zouden kunnen creëren. De mogelijkheid wordt momenteel nog onderzocht op de reikwijdte.

Het ontbreken van impulsgelden maakt het voor de gemeente Zwolle lastig om te sturen. De gemeente is bij de uitvoering van het Actieplan dan ook afhankelijk van verenigingen die uit zichzelf besluiten uitvoering te geven aan het plan. De beweging die de gemeente op gang wil brengen, namelijk meer zelfregeling door verenigingen door het aangaan van samenwerkingen, wordt wel gestimuleerd door de vastgestelde bezuinigingsopdracht. De bezuinigingsopgave van structureel (inmiddels) € 500.000 in 2018 zal grotendeels gedragen moeten worden door de verenigingen zelf door het betalen van hogere tarieven, het wegvallen van subsidies en/of door het zelf uitvoeren van taken.

Voordat de gemeente hogere huurtarieven is gaan vragen is eerst gekeken naar de kostendekkendheid van binnensportaccommodaties. Hier heeft de gemeente inzicht in gekregen met het rapport Bekostigingsprocedure binnensportaccommodaties. De kostendekkendheid bleek laag (circa 25%) te zijn, waarop werd aanbevolen om de tarieven ten aanzien van binnensportaccommodaties te baseren op kostprijzen. Er was namelijk sprake van historische indexering, waarbij indirecte subsidiëring plaatsvond. Voordat de kostendekkendheid van huurbedragen percentueel gelijkgetrokken werd, is eerst gekeken naar de kostendekkendheid van buitensportaccommodaties. Die varieerde van circa 3% (o.a. handbal) tot ongeveer 20% (hockey). Daarop is besloten de prijzen niet gelijk te trekken. Toch is de huurverhoging van 20% er wel doorheen gekomen.

Verder zijn de bezuinigingen in 2016 als volgt ingevuld:
- Een structurele bezuiniging van € 25.000 op SportService Zwolle.
- Een bezuiniging van € 50.000 door afkoop van de loonsuppletie voor zwembad de Vrolijkheid.
- € 56.000 door afschaffing van de bijdrage voor klein dagelijks onderhoud voor de kleedkamers (€ 75.000) in twee fasen.
- Afbouw subsidiebudget voor zwemvereniging Swol 1894 in drie termijnen, waardoor in 2016 € 8.666 wordt ingeboekt.
- Afbouw subsidie (€ 5.000) voor de huur van de clubaccommodatie voor de gezamenlijke wandelsportverenigingen in twee fasen, waardoor voor 2016 € 2.500 ingeboekt wordt.

De verhoogde huur en doorgevoerde bezuinigingen leverden voor meerdere verenigingen problemen op. Dat bleek onder meer uit bijdragen van verschillende verenigingen en individuele insprekers tijdens de vaststelling van het Actieplan Sport en Bewegen in de raad (zie ook paragraaf 5.1).

Ondanks dat de gemeente Zwolle in haar subsidiebeleid geen onderscheid maakt tussen verenigingen, hebben niet alle verenigingen de financiële klappen even goed kunnen opvangen. Met name binnensportverenigingen hebben moeite met de veranderingen en dan met name op het gebied van het vervullen van een maatschappelijke functie en het creëren van een eigen verdienmodel. Er is 3 fte aan sportparkmanagers beschikbaar gesteld om verenigingen daarbij te helpen. Deze richten zich zowel op binnensport- als buitensportverenigingen, ook gericht op grote, maar vooral kleine verenigingen. De sportparkmanagers hebben als doel om op de sportparken, alle verenigingen op het park mee te nemen in een rendabele samenwerking. De gedachte hierachter is dat inwoners van Zwolle moeten sporten en bewegen, ongeacht welke sport. Er wordt daarom ingezet op sportparkmanagement, waarmee getracht wordt de Zwollenaar op één locatie zoveel mogelijk sportaanbod te bieden. Op deze wijze probeert de gemeente Zwolle en SSZ zowel de kleinere verenigingen als de binnensportverenigingen actief deel te laten nemen aan de doelstellingen van het Actieplan en te zorgen dat de verenigingen vitaal blijven.

Elke gemeente heeft haar eigen accommodatiebeleid en een eigen koppeling met het sportbeleid: in sommige gemeenten worden de tarieven gebaseerd op kostprijzen en worden vaste percentages doorberekend aan verenigingen (doorberekening van de volledige kostprijs gebeurt in geen enkele gemeente, vanwege de beperkte draagkracht van verenigingen). In sommige gemeenten worden de tarieven laag gehouden, zodat verenigingen ook geen hoge lidmaatschapsgelden hoeven te vragen en sporten daarmee laagdrempelig blijft. Het tarievenbeleid wordt daarmee gericht ingezet als sportstimuleringsbeleid. Tarieven per tak van sport verschillen ook behoorlijk van elkaar. Dat heeft te maken met verschillen in realisatiekosten (kunstgrasvoetbalvelden zijn duurder dan kunstgrashockeyvelden, terwijl op beide velden evenveel spelers een wedstrijd kunnen spelen; zwembaden en zwembaduren zijn in verhouding duurder dan uren van buitensportverenigingen, et cetera).
In Zwolle is eveneens sprake van niet-kostprijsdekkende huur. Die huur verschilt per accommodatie en per type sport. Een evenwichtige verdeling van middelen en inzet is (ook landelijk gezien) niet mogelijk en in de tarifering is het landelijk gezien niet gebruikelijk om gelijksoortige tarieven te hanteren voor verschillende takken van sport. Dit komt voor een groot deel omdat gemeenten inzichtelijk willen hebben hoe de tarieven zich verhouden tot de kostprijs van de accommodaties (kostprijsgerelateerde tarieven).

De mate van ondersteuning is voor verenigingen wel gelijk. Door SportService Zwolle wordt geen onderscheid gemaakt tussen verenigingen. Wel is er meer focus op accommodatiegebonden sporten en specifiek sportparken (onder meer vanuit de doelstelling Vitale accommodaties).

- **Duiding bevindingen**

Doordat de doelstellingen van het Actieplan niet SMART zijn geformuleerd en een financieel kader ontbreekt, is het niet mogelijk om aan te geven in hoeverre de uitvoering van het Actieplan binnen de gestelde kaders verloopt. Het verschil in doelstellingen tussen het sportbeleid van 2006 en het Actieplan maakt dat de gemeente vanaf nul moet beginnen met het aanleggen van een transparant informatiesysteem met indicatoren en streefwaarden om de voortgang van de vooraf gestelde doelen te monitoren. Communicatie over ontwikkelingen rondom het Actieplan met externe partijen als sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, scholen en ondernemers verloopt op incidentele basis via bijvoorbeeld sportcafés.

De uitvoering is belegd bij één partij (SSZ), die regelmatig contact heeft met partners in de Zwolse sportwereld. Middels een dienstverleningsovereenkomst is SSZ verplicht om zich in te zetten voor een gevarieerd en vitaal sportaanbod voor inwoners van Zwolle. Naast het verzorgen van de verenigingsondersteuning voor heel Zwolle is SSZ ook verantwoordelijk voor de verhuur van sportaccommodaties. SSZ krijgt voor dit alles een subsidie, iets wat verenigingen niet krijgen, met uitzondering van verenigingen die G-sport aanbieden. Gelijke inzet van middelen en inzet rondom accommodaties is vanwege de gedifferentieerde tariefstructuur rond sportaccommodaties niet mogelijk, maar dit is een landelijk beeld. We constateren dat met de zorgvuldige besluitvorming die hieraan vooraf is gegaan en de heldere regels omtrent subsidies, de gemeente Zwolle voldoet aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

Foto via SportService Zwolle

Hoofdstuk 4

Bevindingen ten aanzien van de Resultaten van het Sportbeleid

In hoofdstuk 5 wordt ingegaan op de reeds geboekte resultaten ten aanzien van het Sportbeleid van de gemeente Zwolle. Hierbij de opmerking dat het onderzoek betrekking heeft op de periode vanaf september 2016 (moment van vaststellen van het Actieplan Sport en Bewegen in de gemeenteraad van Zwolle) tot en met het heden. Dit betekent dat de doorlooptijd van de uitvoering van het beleidsplan relatief kort is. Hierdoor is het in theorie lastiger om de mate van doeltreffendheid en doelmatigheid te bepalen, omdat resultaten wellicht nog niet of reeds beperkt zijn behaald en effecten nog niet zijn gerealiseerd.

In dit hoofdstuk komen de volgende onderzoeksvragen aan de orde:

12. In hoeverre wordt de vastgestelde gemeentelijke visie en het Actieplan Sport en Bewegen door externe partners gedragen en uitgedragen?
13. In hoeverre zijn de gestelde doelen en beoogde effecten bereikt (effectiviteit)?
14. Worden de bereikte resultaten (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie) gemonitord en zo ja, hoe?
15. In hoeverre zijn de resultaten behaald binnen de gestelde kaders (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie) (doelmatigheid)?

- **In hoeverre wordt de vastgestelde gemeentelijke visie en het Actieplan Sport en Bewegen door externe partners gedragen en uitgedragen?**

Zoals aangegeven in paragraaf 2.3 zijn verenigingen door middel van bijeenkomsten betrokken bij de totstandkoming van het Actieplan Sport en Bewegen. Bij de vaststelling van het Actieplan Sport en Bewegen in de raad hebben verschillende verenigingen en individuele inwoners gebruikgemaakt van hun spreekrecht in de raad. Een aantal typerende reacties en pleidooien waren:

- *Ontbreken van een visie op Topsport in het Actieplan Sport en Bewegen - Terugtrekkende beweging van bijvoorbeeld Landstede waar het gaat om het volleybal geeft toch echt aanleiding dat Zwolle wel degelijk een topsportvisie en beleid moet gaan ontwikkelen hoe zij nu en in de toekomst om wil gaan met topsportorganisaties danwel inwoners van Zwolle die topsport beoefenen of beoefend hebben. Uitstraling op citymarketing en de uitwas op breedtesport wordt zo gemist.*
- *De kosten voor zaalhuur (nu al ruim 30% van onze begroting) worden door de gemeente de komende jaren verdubbeld. Hoezo de sport vitaal houden? Dit is gewoon een begrotingstekort afwentelen op de leden van een sportvereniging, die juist zorgt voor lage drempels voor iedereen om mee te doen. Dergelijke kostenverhogingen zijn voor veel verenigingen die louter op vrijwilligers draaien, zoals de onze, niet of nauwelijks terug te verdienen. Deze kostenverhogingen zullen dan ook voor het overgrote deel rechtstreeks naar de leden moeten worden doorberekend.*
- *Het gevolg van deze huurverhogingen zal zijn dat onze vereniging in Zwolle zal ophouden te bestaan, waardoor de gemeente helemaal geen inkomsten meer voor dit gymzaaltje zal krijgen op de dinsdagavond.*
- *Inmiddels heeft een aantal verenigingen het door de reeds ingevoerde huurverhogingen zo moeilijk, dat ze vrijwel gedwongen zijn om te stoppen. Voorbeelden hiervan zijn de badmintonafdeling van WVF en voetbalvereniging Wijthmen. Naar onze mening kan dit NIET de bedoeling zijn van het gemeentelijke beleid, toch? Naar onze mening levert dit*

namelijk een slechtere bezetting van de door de gemeente beheerde sportaccommodaties op, waardoor de kosten dus relatief hoger worden voor de resterende huurders.

- *De term gesprek duidt op tweerichtingsverkeer, hetgeen helaas maar gedeeltelijk het geval was. Geen gesprek mogelijk ten aanzien van de bezuinigingsopdracht van € 800.000.*

Met andere woorden, we constateren dat er vooral bij de start van het Actieplan Sport en Bewegen weerstand aanwezig was vanuit de verenigingen, met name gericht op de bezuinigingsopdracht en de toenemende verantwoordelijkheden die worden belegd bij de verenigingen.

Zoals aangegeven in paragraaf 2.1 is door de bezuinigingsopdracht een nieuwe dynamiek ontstaan, waarbij verenigingen pro-actiever zijn geworden en meer zijn gaan meedenken.

In het kader van dit onderzoek hebben wij een enquête uitgezet onder verschillende sportverenigingen in Zwolle en enkele aanpalende organisaties zoals exploitant Optisport en fitnessscholen (zie bijlage 2 voor de uitkomsten uit de enquête). De enquête is uitgezet onder 147 respondenten. De respons was 46%, waarbij sommige respondenten de enquête gedeeltelijk hebben ingevuld. Wij achten de respons voor een dergelijke (uitgebreide) enquête goed.

De volgende resultaten geven aan dat de doelstellingen van het Actieplan Sport en Bewegen worden gedragen en uitgedragen door de sportverenigingen. Van de respondenten:

- is 55% (zeer) bekend met het Actieplan.
- is 69% het (zeer) eens met de doelstellingen van het Actieplan.
- vindt 63% de doelstellingen (zeer) duidelijk.
- vindt 62% dat de juiste doelen zijn gesteld.
- is 15% betrokken geweest bij de totstandkoming van het Actieplan.
- is 38% uitgenodigd door de gemeente Zwolle voor bijeenkomsten over het Actieplan.
- is 30% aanwezig geweest bij deze bijeenkomsten.
- heeft 15% input geleverd voor het Actieplan.
- ziet 56% zijn input terug in het Actieplan.
- voelt 38% zich (zeer) betrokken bij het Actieplan.
- denkt 51% dat de sport in Zwolle wordt versterkt door het Actieplan.

Een relatief klein deel (iets meer dan een derde) van de verenigingen geeft aan uitgenodigd te zijn voor de bijeenkomsten. Dit lage percentage kan te maken hebben met onbekendheid bij de respondent of men wel/niet was uitgenodigd voor de bijeenkomsten. Een kleiner deel geeft aan input geleverd te hebben. De betrokkenheid bij het Actieplan onder respondenten is 38%, ondanks dat een grote meerderheid van de respondenten het eens is met de doelstellingen.

Het Actieplan wordt door uitvoeringsorganisatie SportService Zwolle wel volledig gedragen. De organisatie werd al in een vroegtijdig stadium betrokken tijdens bijvoorbeeld een gesprek met de wethouder over een mogelijke nieuwe sportnota. Vervolgens is SSZ aanwezig geweest bij de bijeenkomsten waar ook verenigingen voor waren uitgenodigd. De input van SSZ wordt herkend in het Actieplan, waardoor het een gedragen stuk is. Dat wordt versterkt doordat het Actieplan in lijn ligt met waar SSZ al mee bezig was. Het al bestaande uitvoeringsprogramma van SSZ is op het gebied van verenigingen aangepast op het Actieplan, waardoor de twee documenten goed in elkaars verlengde liggen.

- **In hoeverre zijn de gestelde doelen en beoogde effecten bereikt (effectiviteit)?**

Zoals aangegeven in paragraaf 2.1 is het doel van het Actieplan om de verworvenheden vanuit het Sportbeleid 2006 te behouden, waarbij de gemeente meer een faciliterende rol aanneemt en het initiatief vooral bij de verenigingen wordt gelegd. Hierbij zet de gemeente in op Vitale inwoners, Vitale verenigingen en Vitale accommodaties. Om deze doelstellingen te realiseren is het creëren van een vitale samenwerking tussen verenigingen en partners belangrijk. Op basis van de interviews, daarin genoemde voorbeelden en genoemde voorbeelden vanuit de enquête constateren we dat deze vitale samenwerking is bevorderd. Daarbij zien we dat de bezuinigingsopdracht hierin een katalyserend effect heeft gehad.

In de jaarrekening 2016 wordt een eerste inzicht gegeven in de resultaten die zijn behaald. Dit zijn echter nog resultaten die zijn gehaald ten opzichte van de doelstellingen uit het Sportbeleid 2006. We noemen deze resultaten hier omdat het Actieplan Sport en Bewegen inzet op het behoud van deze resultaten.

Het centrale doel in dit beleid was een zo hoog mogelijke sportdeelname in alle geledingen van de bevolking. Dit is vervolgens uitgewerkt naar:

1. Bevorderen van sportdeelname
- Tenminste 75% van de volwassenen en 80% van de jeugdigen voldoet aan de beweegnorm.
- Versterken van de sportieve ontwikkeling van kinderen en volwassenen in Zwolle.

Onderstaand schema geeft de resultaten weer ten opzichte van de indicatoren:

	Sportparticipatie volwassenen	Sportparticipatie jeugdigen	Sportparticipatie mensen met een beperking	Aandeel kinderen zonder zwemdiploma in groep 7
0-meting 2009	75%	80%	Nb.	1%
1-meting 2012	77%	90%	Nb.	4%
2-meting 2014	78%	90%	Nb.	4%
3-meting 2016	Norm is 78% - 3-meting nog niet bekend	Norm is 90% - 3-meting nog niet bekend	Nb.	Norm is 1% - werkelijk is 3%

Figuur 4: Score op indicatoren met betrekking tot doelstelling sportparticipatie – bron jaarrekening 2016 gemeente Zwolle

2. Sport als middel ten behoeve van andere (maatschappelijke) doelen
- Versterken en benutten van de rol van sport (ten aanzien van doelen) in andere beleidsprogramma's.
- Sport vormt een structureel onderdeel van sociaal domein in het algemeen en het gezondheidsbeleid, het jeugdbeleid, welzijnsbeleid en participatie in het bijzonder.
- Sportverenigingen vervullen een bredere rol dan voor het sporten alleen.

Indicator: Aandeel sportverenigingen dat maatschappelijk actief is
0-meting 2011: 61%
2-meting 2017: 65%

3. Sterke Sportinfrastructuur

- Het bevorderen van Vitale sportverenigingen met een aantrekkelijk sportaanbod en die een ontmoetingsplaats zijn voor diverse bevolkingsgroepen.

	Percentage sporters dat lid is van een sportvereniging	Aandeel verenigingen met stabiel of stijgend ledenaantal
0-meting 2010/2011	56%	76%
1-meting 2012/2013	52%	72%
2-meting 2014/2015	54%	Nb.
3-meting 2016/2017	Norm is 60% - resultaten 3-meting nog niet bekend	75%

Figuur 5: Score op indicatoren met betrekking tot doelstelling sterke sportinfrastructuur – bron jaarrekening 2016 gemeente Zwolle

Bovenstaande vormt min of meer de nulmeting van het Actieplan Sport en Bewegen. In het Actieplan worden de volgende indicatoren genoemd die worden gebruikt als kader om te bezien of het Actieplan ook bijdraagt aan behoud van vitaliteit, of dat ingrijpen c.q. wijziging van beleid noodzakelijk is.

Kernindicatoren	Zwolle	Landelijk
Percentage 4-17-jarigen dat voldoet aan NNGB[6]	13%	16%
Percentage 4-17-jarigen dat voldoet aan de fitnorm[7]	64%	36%
Percentage18-65-jarigen dat voldoet aan NNGB[8]	66%	61%
Percentage 18-65-jarigen dat voldoet aan de fitnorm	22%	20%
Percentage inactieven 18 jaar en ouder[9]	9%	4%
Percentage 4-18-jarigen dat lid is van een sportvereniging[10]	74%	71%
Percentage 18-75-jarigen dat lid is van een sportvereniging[11]	36%	33%

Figuur 6: Kernindicatoren zoals opgenomen in het Actieplan Sport en Bewegen van de gemeente Zwolle, alsmede de score voor het jaar 2016.

We constateren dat de kernindicatoren in het Actieplan Sport en Bewegen niet één-op-één naast de indicatoren zijn te leggen, zoals deze zijn opgenomen in de jaarrekening 2016 van de gemeente Zwolle. Hierdoor wordt het lastig om een vergelijking te maken en een ijkpunt te definiëren voor het Actieplan Sport en Bewegen. Daarnaast merken wij op dat de kernindicatoren in het Actieplan alleen een relatie hebben met de doelstelling Vitale inwoners en niets zeggen over de doelstellingen ten aanzien van Vitale verenigingen en Vitale accommodaties. Met andere woorden, deze laatste twee doelstellingen zijn niet verder geconcretiseerd, waardoor de mate van doeltreffendheid niet is vast te stellen.

[6] Nederlandse Norm Gezond Bewegen 4-17 jaar: dagelijks 60 minuten matig intensieve lichamelijke activiteit, waarbij de activiteiten minimaal tweemaal per week gericht zijn op het verbeteren of handhaven van lichamelijke fitheid (Bron: Jeugdsportmonitor SSO 2014)
[7] Ten minste drie keer per week gedurende minimaal 20 minuten zwaar intensieve activiteit (Bron: Gezondheidsatlas GGD 2012)
[8] Nederlandse Norm Gezond Bewegen 18-65 jaar: minstens 30 minuten matig intensieve activiteit op minimaal 5 dagen per week (Bron: Gezondheidsatlas GGD 2012)
[9] Geen enkele dag in zomer en winter ten minste 30 minuten matig intensief lichamelijk actief (Bron: Rapport Fit en Gezond in Overijssel). Veelal blijkt bij inactieven overgewicht en/of een beperking/chronische aandoening een belemmering om voldoende te bewegen en betreffen inactieven vaak laagopgeleiden, allochtonen en/of werklozen. In Overijssel ligt dit percentage op 7%. De reden dat het percentage in Zwolle boven het landelijke en provinciaal gemiddelde ligt is niet bekend.
[10] Bron: Jeugdsportmonitor SSO 2014
[11] Bron: Rapport Fit en Gezond in Overijssel 2014

In het onderzoek zijn vier casussen verder uitgewerkt: de eerste drie om te bezien in hoeverre de eerste effecten van de focus op vitaliteit worden gerealiseerd, de vierde casus (verdieping van het onderwerp Topsport) omdat topsport in 2006 nog wel onderdeel uitmaakte van het sportbeleid, maar in het Actieplan Sport en Bewegen niet terugkomt. Wel zijn er nog verbindingen tussen topsport en breedtesport, die in deze casus verder aan de orde komen.

Uit de eerste drie casussen komt naar voren dat er zeker sprake is van vitale samenwerking en dientengevolge Vitale inwoners, verenigingen en/of accommodaties. Daarmee lijkt de in gang gezette beweging effect te sorteren. De vraag die echter in één van de casussen opgeworpen wordt, is of deze vitaliteit is ontstaan als gevolg van het Actieplan, of dat deze vitaliteit ook onafhankelijk van het Actieplan had kunnen ontstaan. De uitvoeringstijd sinds de vaststelling van het Actieplan is te kort om daar een goed overall beeld over te schetsen.

Een weergave van de verdieping van de vier casussen is in bijlage 4 opgenomen.

- **Worden de bereikte resultaten (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie) gemonitord en zo ja, hoe?**

In het kader van dit onderzoek zijn wij nog geen nieuwe scores tegengekomen ten aanzien van kernindicatoren, zoals genoemd in de vorige paragraaf. Dit is op zich verklaarbaar, omdat het actieplan nog maar één jaar loopt. Het constant monitoren van de voortgang en resultaten is echter een punt van aandacht. We constateren dat dit nog beperkt gebeurt. Er wordt gemonitord op de realisatie van de bezuinigingsopdracht van € 800.000 (later vastgesteld op € 500.000) door middel van de budgetten in de P&C-cyclus (begroting en jaarrekening).
Bijzonderheden op beleids- en uitvoeringsniveau worden op hoofdlijnen teruggekoppeld of verantwoord via de reguliere P&C-cyclus (begroting en jaarrekening van de gemeente Zwolle). Daarnaast ontvangt de raad informatienota's op specifieke onderwerpen, bijvoorbeeld onderzoeken die zijn uitgevoerd in het kader van ingediende moties.
Vanuit de interviews en enquêtes worden verschillende voorbeelden genoemd (= story telling) waarbij vitale samenwerkingen tot stand zijn gekomen. Deze resultaten zitten echter in de hoofden van personen en functionarissen en zijn nog niet expliciet op papier gezet. Dit alles geeft niet of nauwelijks inzicht in de mate van doeltreffendheid en doelmatigheid van het Actieplan Sport en Bewegen (zie paragraaf 5.2).

De gemeente maakt wel gebruik van onderzoeken van andere organisaties. Zo voert SportService Zwolle geregeld evaluaties uit, waarvan de gemeente standaard de resultaten ontvangt. Het budget voor evaluaties is echter wel minimaal. Ook worden de uitkomsten niet of nauwelijks gedeeld met partners als sportverenigingen en scholen. Naast de resultaten van evaluaties uitgevoerd door SSZ maakt de gemeente ook gebruik van onderzoeken van Sportservice Overijssel en de GGD.
We constateren dat er momenteel geen overall overzicht is van alle resultaten en effecten. SSZ is weliswaar een belangrijke uitvoeringspartner met een groot bereik, maar resultaten en effecten worden ook via andere organisaties of via projecten geboekt. Zoals hierboven is geformuleerd, zijn die niet altijd cijfermatig te onderbouwen op de kernindicatoren, maar de kwalitatieve beweging is wel in beeld te brengen.

Zoals in paragraaf 4.1 is aangegeven zijn monitoring en terugkoppeling van de resultaten aan de raad een punt van aandacht. De gemeente is voornemens een informatienota met terugkoppeling op te stellen voor de raad.

- **In hoeverre zijn de resultaten behaald binnen de gestelde kaders (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie) (doelmatigheid)?**

Zoals aangegeven in paragraaf 2.2 ontbeert het Actieplan Sport en Bewegen een financieel kader in meerjarig perspectief. De begrotingen 2017 en 2018 geven een financieel kader op hoofdlijnen weer voor de ambities waar het Actieplan Sport en Bewegen een bijdrage aan levert. Voor 2017 gaat het specifiek om de ambitie 1.4 Inwoners zijn vitaal en de sport is vitaal. In 2018 gaat het specifiek om de ambitie 1.2 Inwoners zijn gezond en vitaal.

Doel	Lasten	Baten
2017		
1.4.1 Sport- en beweegparticipatie	€ 1.469.000	
1.4.2 Vitaliteit sportverenigingen	€ 30.000	
1.4.3 Vitaliteit sportaccommodaties	€ 6.590.000	€ 1.261.000
Totaal	**€ 8.089.000**	**€ 1.261.000**
2018		
1.2.1 Gezondheid	€ 4.275.000	€ 0
1.2.2 Vitaliteit door sport en bewegen	€ 1.467.000	€ 0
1.2.3 Vitaliteit sportverenigingen en sportaccommodaties	€ 6.750.000	€ 1.292.000
Totaal	**€ 12.492.000**	**€ 1.292.000**

Figuur 7: Financieel kader behorende bij de ambities 1.4 Inwoners zijn vitaal en de sport is vitaal in de programmabegroting 2017 en de ambitie 1.2 Inwoners zijn gezond en vitaal in de programmabegroting 2018.

Het meerjarenperspectief in de begrotingen 2017 en 2018 wordt alleen op programmaniveau gegeven en niet op ambitie- of doelniveau. Tevens is er moeilijk een consistente lijn te trekken tussen de doelen. Het doel 1.4.1 uit 2017 hoort bij het doel 1.2.2 uit 2018 en de doelen 1.4.2 en 1.4.3 uit 2017 horen bij het doel 1.2.3 uit 2018. Het doel 1.2.1 uit 2018 hoort weer bij de doelen 1.2.1 en 1.2.2 (We beschermen en bevorderen de gezondheid van onze inwoners & We verkleinen gezondheidsverschillen tussen wijken of buurten) in 2017.

In de jaarrekening 2016 worden de resultaten weergegeven in geld ten aanzien van het sportbeleid uit 2006. Op het onderdeel breedtesport en topsport is geen sprake van verschillen ten opzichte van de begroting. Op het onderdeel accommodaties is sprake van een negatief verschil van -/- € 28.000. Dit wordt veroorzaakt door lagere lasten ten aanzien van het onderhoud van sportaccommodaties, omdat deze zijn doorgeschoven naar het volgende boekjaar. Tegelijkertijd is er daarom minder onttrokken aan de Reserve Onderhoud Sportaccommodaties. Daarnaast is er sprake van meer baten door een niet geraamde vergoeding door VV Berkum in de méérkosten van renovatie kleedkamers. Het negatieve verschil wordt vervolgens veroorzaakt door stortingen in de reserve voor onderhoud van sportvelden.

We constateren dat er geen uitspraak te doen is over de mate van doelmatigheid. Dit heeft allereerst te maken met het ontbreken van een financieel kader in meerjarig perspectief in het Actieplan Sport en Bewegen, dat is uitgewerkt naar doelen, activiteiten en indicatoren. De begroting 2018 van de gemeente Zwolle geeft het financieel kader weer op doelstellingenniveau, maar kent geen meerjarig perspectief. Daarnaast zijn er nog geen cijfers over de daadwerkelijke realisatie beschikbaar. Ook is de toegevoegde waarde van het Actieplan Sport en Bewegen voor andere beleidsterreinen en bijbehorende ambities en doelen (zie ook paragraaf 2.5) niet voldoende helder benoemd en expliciet gemaakt, waardoor de mate van doeltreffendheid en doelmatigheid niet kan worden bepaald.

- **Duiding van bevindingen**

Bij de vaststelling van het Actieplan Sport en Bewegen hebben verschillende verenigingen en individuen gebruikgemaakt van een spreekrecht, om hun ongenoegen over voornamelijk de bezuinigingsopdracht uit te spreken. Desondanks heeft de invoering van het Actieplan niet geleid tot het omvallen van verenigingen. Door het Actieplan en de bijbehorende bezuinigingsopdracht is een nieuwe dynamiek bij de verenigingen ontstaan, waarbinnen steeds meer vitale samenwerkingen tot stand komen. Uit de enquête maken we op dat het Actieplan Sport en Bewegen ook wordt gedragen door de verenigingen in Zwolle.

De mate van doeltreffendheid en doelmatigheid van het Actieplan Sport en Bewegen is lastig vast te stellen. Dit heeft allereerst te maken met het feit dat het plan slechts één jaar loopt en de resultaten nog niet bekend zijn. Ten tweede heeft het te maken met het feit dat de doelstellingen in het Actieplan Sport en Bewegen nog onvoldoende zijn uitgewerkt in subdoelen, activiteiten en indicatoren om vervolgens de resultaten hieraan te kunnen toetsen en iets te zeggen over de mate van doeltreffendheid. De resultaten worden wel gemonitord, maar nog op een onvoldoende niveau om echt te kunnen bijsturen op kwaliteit.
De bezuinigingsopdracht wordt strak gemonitord, maar de resultaten op meer inhoudelijk vlak zitten in de hoofden van functionarissen en worden nog onvoldoende teruggekoppeld aan de raad en verenigingen. De gemeente is bezig om hier verandering in aan te brengen, bijvoorbeeld door middel van het organiseren van een sportcafé en het opstellen van een informatienota.

De opgestelde indicatoren in het Actieplan hebben niet betrekking op de volledige scope van de doelstellingen. Daarnaast ontbreekt een financieel kader in meerjarig perspectief in het Actieplan Sport en Bewegen. Hierdoor kan de mate van doelmatigheid niet worden vastgesteld. De begrotingen 2017 en 2018 geven wel een financieel kader weer, maar dit is te veel op hoofdlijnen en te abstract. Daarnaast draagt Sport ook bij aan andere beleidsdoelen, maar deze relatie is zowel in het Actieplan als in de begrotingen niet expliciet gemaakt.

Foto via SportService Zwolle
BOOKS

Hoofdstuk 5

Bevindingen ten aanzien van de Evaluatie van het Sportbeleid

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de evaluatie van het beleid en de mate van bijsturing daarop. Daarnaast bekijken we hier welke mogelijkheden de raad heeft om haar kaderstellende en controlerende rol ten aanzien van het Sportbeleid te versterken.

In dit hoofdstuk komen de volgende onderzoeksvragen aan de orde:

16. In hoeverre vindt evaluatie plaats door toetsing van de resultaten aan de gestelde doelen en kaders?
17. Wordt er bijgestuurd op basis van de behaalde resultaten en effecten?
18. In hoeverre kan de raad invulling geven aan zijn kaderstellende en controlerende taken als het gaat om de vaststelling en uitvoering van het sportbeleid?

- **In hoeverre vindt evaluatie plaats door toetsing van de resultaten aan de gestelde doelen en kaders?**

Het Sportbeleid uit 2006 is niet geëvalueerd. In plaats daarvan is in 2016 een nulmeting uitgevoerd hoe de gemeente Zwolle er voor staat qua sportparticipatie, qua sportinfrastructuur en sportaccommodaties (zie ook paragraaf 2.1), zonder deze te koppelen aan of dit de resultaten te noemen van het Sportbeleid uit 2006. Deze nulmeting vormde de basis voor het Actieplan Sport en Bewegen met als doel om deze verworvenheden te behouden.

De gemeente wil in het kader van het Actieplan meer in contact treden met verenigingen om te toetsen in hoeverre het Actieplan Sport en Bewegen effect heeft. We hebben geconstateerd dat er diverse voorbeelden zijn, waarbij vitale samenwerkingen tussen verenigingen onderling en met partners tot stand zijn gekomen. Dit is een belangrijke voorwaarde voor het bijdragen aan de doelstellingen op het gebied van Vitale inwoners, Vitale verenigingen en Vitale accommodaties. Door middel van het organiseren van het sportcafé en het sportcongres wil de gemeente momenten creëren om resultaten van het beleid terug te koppelen, maar ook om signalen en percepties van verenigingen op te halen die weergeven wat het effect is van het beleid. Deze elementen vormen vervolgens input om eventueel bij te sturen en/of het beleid aan te passen. Ook tijdens de Overijsselse Sportontmoeting zijn er momenten om meerdere Zwolse sportverenigingen te ontmoeten.

Een lastig element binnen de gemeente is de positie van Sport bij de verbinding naar (andere) urgente maatschappelijke vraagstukken. In paragraaf 2.2 hebben we geconstateerd dat sport nog onvoldoende gezien wordt als partner en eigenlijk solitair opereert, waarbij vanuit andere beleidsterreinen incidenteel de samenwerking wordt gezocht. Het initiatief bij projecten ligt veelal bij de sport. De toegevoegde (maatschappelijke) waarde van sport (bij de zorg bijvoorbeeld vooral preventief van aard) is lastig te bepalen en daarom nog onvoldoende duidelijk gemaakt richting bijvoorbeeld de beleidsterreinen Gezondheid of Sociaal Domein. Doordat deze toegevoegde waarde nog niet duidelijk is, is het ook lastig om te evalueren.

- **Wordt er bijgestuurd op basis van de behaalde resultaten en effecten?**

Via de uitvoering door middel van SSZ worden resultaten verzameld en wordt gemonitord of er effecten optreden. We constateren dat een terugkoppeling naar het beleidsniveau nog beperkt wordt gemaakt. Veel zaken zitten in de hoofden van personen en functionarissen,

waarbij een expliciete en duidelijke verantwoording op papier nog ontbreekt. Bijsturing vindt dan ook vooral plaats op het uitvoeringsniveau en niet op het beleidsniveau. De gemeente heeft aangegeven deze bijsturing via interventies wel verder vorm te willen geven.

De bijsturing en terugkoppeling op uitvoeringsniveau uit zich in door SSZ georganiseerde kennissessies voor sportverenigingen. Ook heeft SSZ persoonlijk contact met verenigingen, biedt het een scholings- en trainingsaanbod en leidt het adviestrajecten bij verenigingen om hen een duw in de juiste richting te geven. Daarnaast leren verenigingen ook van elkaar. Door verenigingen behaalde resultaten worden overgenomen door andere verenigingen of worden gebruikt ter inspiratie.

- **In hoeverre kan de raad invulling geven aan zijn kaderstellende en controlerende taken als het gaat om de vaststelling en uitvoering van het sportbeleid?**

In hoofdstuk 5 hebben we geconstateerd dat de mate van doeltreffendheid en doelmatigheid lastig is vast te stellen voor het Actieplan Sport en Bewegen. Hierdoor is het voor de raad lastig om bij te sturen op de resultaten. Daarnaast hebben we geconstateerd dat de raad via de reguliere P&C-cyclus (begroting en jaarrekening) wordt geïnformeerd over de resultaten met betrekking tot sport. Dit gebeurt op hoofdlijnen en op basis van afwijkingen. Daarnaast is sport een middel om toegevoegde waarde te leveren aan inhoudelijke doelstellingen van de gemeente Zwolle, bijvoorbeeld op het gebied van Gezondheid en het Sociaal Domein. Deze relatie is niet benoemd en expliciet gemaakt, waardoor niet duidelijk is wat de mate van deze toegevoegde waarde is en of het beleid op sport wel effect heeft ten opzichte van deze beleidsdoelstellingen. Met andere woorden, de raad ontvangt onvoldoende informatie om voldoende in haar controlerende rol te kunnen voorzien.

Bij de vaststelling van het Actieplan Sport en Bewegen heeft de raad verschillende moties aangenomen. Voorbeelden zijn:

- Motie Temporisering tariefsverhoging sportaccommodaties van de fractie VVD.
- Motie Integratie G-sport in Zwolle van fracties ChristenUnie, Swollwacht, D66, GroenLinks en VVD.
- Motie Gezonde sportkantines van de fracties GroenLinks, SP, VVD, FC, CDA, PvdA, D66 en ChristenUnie.
- Motie Bewegen in de openbare ruimte van de fracties D66, GroenLinks en ChristenUnie.

Via deze moties heeft de raad actief gebruikgemaakt van haar kaderstellende rol om het Actieplan Sport en Bewegen aan te scherpen en/of bij te sturen op eventuele negatieve effecten.

Zoals aangegeven is de ambtelijke organisatie zich bewust van het feit dat de verantwoording naar de raad, maar ook naar verenigingen en andere partners, beter kan. In paragraaf 6.1 hebben we aangegeven dat er verschillende initiatieven in de nabije toekomst worden opgestart om dit te verbeteren.

- **Duiding van bevindingen**

Op 26 september 2016, toen het Actieplan Sport en Bewegen in de raad van Zwolle is vastgesteld, heeft de raad actief van haar kaderstellende rol gebruikgemaakt door verschillende moties in te dienen om het Actieplan verder aan te scherpen.

Ten aanzien van haar controlerende rol en de mogelijkheden om bij te sturen, constateren we dat de informatie die de raad ontvangt beperkt is, te veel op hoofdlijnen en onvoldoende zegt over de mate van doeltreffendheid en doelmatigheid.

Foto via Stichting de Marslanden

Nawoord

Foto via Stichting de Marslanden

Literatuurlijst

Documenten

Flynth adviseurs en accountants, 2017, Jaarrekening 2017.

Gemeente Dalfsen (namens samenwerkende Overijsselse gemeenten), 2015, *Projectplan Samen Actief,* 28 mei 2015, p. 1-15.

Gemeente Hengelo (namens samenwerkende Overijsselse gemeenten), 2016, *Projectplan Zorg voor sport en bewegen*, 30 mei 2016, p. 1-11.

Gemeente Losser (namens samenwerkende Overijsselse gemeenten), 2016, *Projectplan Schoolbuurtplein*, 26 mei 2016, p. 1-14.

Gemeente Olst-Wijhe (namens samenwerkende Overijsselse gemeenten), 2014, *Projectplan Beweegimpuls voor kwetsbare senioren*, 28 mei 2014, p. 1-12.

Gemeente Raalte (namens samenwerkende Overijsselse gemeenten), 2014, *Projectplan Sociaal Vitaal in kleinere kernen*, 28 mei 2014, p. 1-11.

Samenwerkende Overijsselse gemeenten, 2015, *Projectplan Sport & Jeugdzorg scoren samen!*, mei 2015, p. 1-14.

Samenwerkende Overijsselse gemeenten, 2016, *Projectplan Sociaal Vitaal in kleinere kernen (concept)*, mei 2016, p. 1-12.

Gemeente Zwolle, 2006, *Sport in Zwolle Samen beleven*, juni 2006, p. 1-40.

Gemeente Zwolle, 2010, *Zwolle Sport Onbeperkt - Nota Aangepast Sporten 2010-2013*, mei 2010, p. 1-30.

Gemeente Zwolle, 2011, *Bekostigingsprocedure binnensportaccommodaties – Business case*, 22 september 2011, p. 1-58.

Gemeente Zwolle, 2012, *Beslisnota voor de raad - Bekostigingsystematiek binnensportaccommodaties*, 27 juni 2012, p. 1-6.

Gemeente Zwolle, 2013, *Beslisnota voor de raad - Inzet Brede impuls combinatiefunctie*, 7 november 2013, p. 1-8.

Gemeente Zwolle, 2014, *Coalitieakkoord 2014-2018*, p. 1-18.

Gemeente Zwolle, 2015, *Verslag Stadsgesprek Zwolle 6 januari 2015*, 6 januari 2015, p. 1-3.

Gemeente Zwolle, 2015, *Verslag Stadsgesprekken Sport 1e ronde / Sportpark Het Hoge Laar 1e ronde,* 6 januari 2015, p. 1-3.

Gemeente Zwolle, 2015, *Verslag Stadsgesprekken Sport 1e ronde / Sportpark Marslanden*, 14 januari 2015, p. 1-5.

Gemeente Zwolle, 2015, *Verslag Stadsgesprekken Sport 1e ronde / G-sport organisaties*, 14 januari 2015, p. 1-4.

Gemeente Zwolle, 2015, *Verslag Stadsgesprek Zwolle 4 februari 2015*, 4 februari 2015, p. 1-3.

Gemeente Zwolle, 2015, *Verslag Stadsgesprekken Sport 2e ronde / Sportpark Marslanden*, 25 maart 2015, p. 1-2.

Gemeente Zwolle, 2015, *Verslag Stadsgesprekken Sport 2e ronde / Binnensport*, 25 maart 2015, p. 1-3.

Gemeente Zwolle, 2015, *Verslag Stadsgesprekken Sport 2e ronde / Sportpark Het Hoge Laar*, 8 april 2015, p. 1-2.

Gemeente Zwolle, 2015, *Verslag Stadsgesprekken Sport 2e ronde / G-sport organisaties*, 15 april 2015, p. 1-2.

Gemeente Zwolle, 2015, *Stadsgesprekken Sport 2e ronde / Schilverenigingen*, 15 april 2015, p. 1-3.

Gemeente Zwolle, 2015, *Begroting 2016*, november 2015, p. 1-235 + bijlagenboek.

Gemeente Zwolle, 2015, *Verslag Stadsgesprekken Sport 3e ronde / Sportpark Het Hoge Laar 1e ronde,* 16 december 2015, p. 1-2.

Gemeente Zwolle, 2016, *Verslag Stadsgesprekken Sport 3e ronde / Binnensport*, 7 januari 2016, p. 1-2.

Gemeente Zwolle, 2016, *Verslag Stadsgesprekken Sport 3e ronde / G-sport organisaties*, 27 januari 2016, p. 1-2.

Gemeente Zwolle, 2016, *Verslag Stadsgesprekken Sport 3e ronde / Sportpark Marslanden*, 27 januari 2016, p. 1-3.

Gemeente Zwolle, 2016, *Stadsgesprekken Sport 3e ronde / Schilverenigingen*, 27 januari 2016, p. 1-3.

Gemeente Zwolle, 2016, *Memo College B&W - Actieplan sport en bewegen,* 22 maart 2016, p. 1-2.

Gemeente Zwolle, 2016, *Jaarstukken 2015*, p. 1-278 + bijlagenboek.

Gemeente Zwolle, 2016, *Informatienota voor de raad - Motie zwemvaardigheid Zwolse kinderen*, 27 juni 2016, p. 1-5.

Gemeente Zwolle, 2016, *Korte terugblik debatronde Actieplan Sport en Bewegen*, 12 september 2016, p. 1-2.

Gemeente Zwolle, 2016, *Intentieverklaring deelname Buurtsportcoaches*, 13 september 2016, p. 1-4.

Gemeente Zwolle, 2016, *Actieplan Sport en Bewegen*, 26 september 2016, p. 1-10.

Gemeente Zwolle, 2016, *Informatienota voor de raad - Kunstgras en Capaciteit Sportparken*, 24 oktober 2016, p. 1-4.

Gemeente Zwolle, 2016, *Beslisnota college van B&W - Kunstgras en Capaciteit Sportparken*, 25 oktober 2016, p. 1-12.

Gemeente Zwolle, 2016, *Prestatieafspraken SportService Zwolle*, 4 november 2016, p. 1-15.

Gemeente Zwolle, 2016, *Begroting 2017*, november 2016, via site + bijlagenboek.

Gemeente Zwolle, 2017, *Informatienota voor de raad - Uitvoering motie M-13 Bewegen in de openbare ruimte*, 9 januari 2017, p. 1-5.

Gemeente Zwolle, 2017, *Informatienota voor de raad - Infill kunstgrasvelden*, 4 april 2017, p. 1-4.

Gemeente Zwolle, 2017, *Algemene Subsidieverordening*, 13 mei 2017, p. 1-98.

Gemeente Zwolle, 2017, *Jaarstukken 2016 – Jaarrekening en Jaarverslag*, p. 1-262.

Gemeente Zwolle, 2017, *Informatienota voor de raad - Beantwoording motie Gezonde Sportkantines (M13-3*), 12 juni 2017, p. 1-5.

Gemeente Zwolle, 2017, *Intentieverklaring deelname Buurtsportcoaches*, 4 juli 2017, p. 1-3.

Gemeente Zwolle, 2017, *Beslisnota voor de raad - Toekomstscenario's Sporthallen WRZV*, 5 juli 2017, p. 1-9.

Gemeente Zwolle, 2017, *Vitamine Z - Samen naar een gezonder Zwolle Gezondheidsbeleid 2017 – 2021*, september 2017, p. 1-24.

Gemeente Zwolle, 2017, *Informatienota voor de raad - Resultaten onderzoek Sport en bewegen in de openbare ruimte*, 11 september 2017, p. 1-4.

GroenLinks, ChristenUnie en D66, 2016, *Motie Bewegen in de openbare ruimte*, 26 september 2016, p. 1.

Gymnastiekvereniging Hercules, 2016, *Reactie op het Actieplan Sport & Bewegen*, p. 1-2.

Hopman Andres Consultants B.V., 2009, *Masterplan Sportaccommodaties Gemeente Zwolle*, 1 april 2009, p. 1-42 + bijlagenboek.

Hogeschool Windesheim, 2017, *Rapportage Vangnet periode 1-1-2016 – 31-12-2016*, 24 mei 2017, p. 1-3.

ICSadviseurs, 2010, *Nulmeting Sportaccommodaties Gemeente Zwolle*, 14 oktober 2010, p. 1-69.

Meijntjes, D., 2016, *Mail aan fracties gemeenteraad Zwolle - Reactie op actieplan Sport & Bewegen,* 12 september 2016, p. 1-2.

Meijntjes, D., 2016, *Mail aan fracties gemeenteraad Zwolle - Reactie op actieplan Sport & Bewegen*, 21 september 2016, p. 1.

Rekenkamercommissie Tiel, 2017, *Rekenkameronderzoek Subsidiebeleid gemeente Tiel*, juli 2017, BMC Onderzoek, p. 1-69.

Schermvereniging Valiant, 2016, *Reactie op het Actieplan Sport & Bewegen*, 8 september 2016, p. 1-2.

SportService Zwolle, De Muzerie, centrum voor de kunsten, Bibliotheek Zwolle, 2008, *Visie document Combinatiefuncties Brede school*, 3 december 2008, p. 1-5.

SportService Overijssel, 2015, *Fit en Gezond in Overijssel 2014 Provinciaal onderzoek naar sport, bewegen en leefstijl onder volwassenen (18 tot en met 75 jaar)*, februari 2015, p. 1-56.

SportService Overijssel 2016, *Verenigingsmonitor 2016*, juli 2016, p. 1-32.

SportService Overijssel, 2017, *Factsheet Sportmonitor 2016*, p. 1-2.

SportService Overijssel, 2017, *Jeugdsportmonitor Overijssel 2016 Provinciaal onderzoek naar sport, bewegen en leefstijl onder jongeren (4 tot en met 17 jaar),* mei 2017, p. 1-8.

SportService Zwolle, 2012, *Jeugdsportmonitor 2012 - Onderzoek naar het sport- en beweeggedrag van Zwolse jongeren in de leeftijd 12-18 jaar*, december 2012, p. 1-39.

SportService Zwolle, 2012, *Sport- en Beweegscan gemeente Zwolle 2012 - Onderzoek naar het sport- en beweeggedrag van de basisschooljeugd in de gemeente Zwolle*, december 2012, p. 1-35.

SportService Zwolle, Travers Welzijn & WijZ, 2016, *Uitvoeringsplan Sport en Bewegen in de Buurt In de gemeente Zwolle Inzet buurtsportcoaches*, p. 1-16.

SportService Zwolle, 2017, *Verslag van uitvoering 2016*, 1 juni 2017, p. 1-20.

SportService Zwolle, 2017, *Verenigingsmonitor Zwolle 2017*, juni 2017, p. 1-55.

Van der Aa, R., R. Buis, L. Deuzeman, A. Hazelaar, R. Kin, M. Kuper, M. Pat, T. Schuurman & L. van der Weerd, 2016, *Adviesrapport Zwolle Fit & Vitaal*, p. 1-13.

VVD, 2016, *Motie Temporisering tariefsverhoging sportaccommodaties*, 26 september 2016, p. 1

VVD, ChristenUnie, Swollwacht, D66, GroenLinks, 2016, *Motie Integratie G-Sport*, 26 september 2016, p. 1.

VVD, GroenLinks, SP, FC, CDA, D66, PvdA, ChristenUnie, 2016, *Motie Gezonde Sportkantines*, 26 september 2016, p. 1.

VVD, D66, PvdA en ChristenUnie, 2017, *Motie Schrap de bezuiniging op sport*, 10 november 2017, p. 1.

WijZ, 2016, *Jaarrapportage 2015*, mei 2016, p. 1-71.

WijZ, 2017, *Jaarverslag 2016*, 31 mei 2017, p. 1-50.

Zwols Badminton Overleg, 2016, *Reactie op het Actieplan Sport & Bewegen*, 11 september 2016, p. 1-2.

Websites

www.sportservicezwolle.nl
www.zwolle.nl

Normenkader

Voor dit onderzoek is het normenkader verder uitgewerkt met een onderverdeling naar:
- Beleid
- Organisatie
- Uitvoering
- Resultaten
- Evaluatie

En naar de thema's:
A. Doeltreffendheid
B. Doelmatigheid

De onderzoeksvragen zijn gerangschikt per thema en hieraan zijn normen gekoppeld om te kunnen toetsen.

	Object van onderzoek	Thema	Vraag	Norm
Beleid	Kaders van de raad en het college	A	1. Wat is de visie van de gemeente op de functie van sport en bewegen in relatie tot de diverse beleidsterreinen en actuele maatschappelijke opgaven? 2. Welke verbindingen zijn er gelegd tussen sport en bewegen, de diverse beleidsterreinen en actuele maatschappelijke opgaven? 3. In hoeverre zijn sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijs en ondernemers betrokken bij de ontwikkeling van deze visie in het Actieplan Sport en Bewegen?	• De gemeente Zwolle heeft een duidelijke en onderbouwde visie op haar rol en verantwoordelijkheden binnen de lokale gemeenschap op het gebied van sport. • Er zijn op meerdere niveaus (strategisch, tactisch en operationeel) verbindingen gelegd tussen de relevante beleidsterreinen, actuele maatschappelijke opgaven en het sportbeleid. • Externe partijen, als sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijs en ondernemers zijn actief betrokken bij de ontwikkeling van de visie in het Actieplan Sport en Bewegen, volgens een onderbouwde

	Object van onderzoek	Thema	Vraag	Norm
				overheidscommunicatiestrategie.
		B	4. In hoeverre is het sportbeleid afgestemd met het (sport)accommodatiebeleid en het subsidiebeleid van de gemeente en zijn er eventuele andere raakvlakken en/of overlappende beleidsvelden?	• Het gemeentelijk beleid ten aanzien van maatschappelijk vastgoed en subsidies bevat kaders waarop het sportbeleid is afgestemd. • Het sportbeleid is facetbeleid, dat wil zeggen dat het sportbeleid een vast onderdeel is van andere, relevante beleidsprocessen.
Organisatie	Organisatie Regelingen Procedures	A.	5. Zijn er logische verbanden tussen doelen, resultaten en effecten (ook onderling) en de hiermee gemoeide kosten en investeringen? 6. In hoeverre zijn vitale samenwerkingen tot stand gebracht tussen sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijs en ondernemers? 7. Welke kaders (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie) zijn er gesteld voor de uitvoering van het Actieplan Sport en Bewegen?	• Het sportbeleid bevat duidelijk geformuleerde beleidsuitgangspunten, te bereiken maatschappelijke doelen, een beschrijving van het te volgen proces en te ondernemen activiteiten in een logische samenhang tussen beleid, doelstellingen en activiteiten. • De samenwerkingen tussen sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijs en ondernemers zijn duurzaam en dragen aantoonbaar bij aan Vitale inwoners. • Er zijn realistische kaders (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie) gesteld ter uitvoering van het Actieplan Sport en Bewegen.
		B.	8. In hoeverre wordt rekening gehouden met de demografische ontwikkeling in wijken en met ledenaantallen, individuele sporten, accommodatie-eisen en -wensen, top- en breedtesport en andere maatschappelijke ontwikkelingen die effect hebben op de sportbeoefening in Zwolle? Het gaat	• Relevante maatschappelijke en demografische ontwikkelingen worden tijdig gesignaleerd en krijgen op een logische en effectieve wijze een plek in het sportbeleid. • Het sportbeleid is gebaseerd op een uitgewerkte

	Object van onderzoek	Thema	Vraag	Norm
			hierbij om particuliere ongesubsidieerde sportvoorzieningen, zoals hardlopen, wandelen, skaten en buitenspelen, maar ook om het gebruik van parken, schaatsen op de grachten, et cetera.	analyse van de sportbeleving en sportbeoefening van de inwoners van Zwolle. Daarbij is gebruikgemaakt van wetenschappelijke inzichten.
Uitvoering	Personeel Financiën	A.	9. Hoe verloopt de uitvoering van het Actieplan Sport en Bewegen binnen de gestelde kaders (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie)? 10. Welke externe partijen (sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijs en ondernemers) zijn bij de uitvoering van het sportbeleid en het Actieplan Sport en Bewegen betrokken, hoe werken zij samen en welke rol speelt de gemeente bij die samenwerking?	• De gemeente Zwolle beschikt over een compleet en transparant informatiesysteem met indicatoren en streefwaarden om de voortgang van de vooraf gestelde doelen te monitoren. • De gemeente hanteert een uitgewerkte strategie die is gebaseerd op een vastgesteld overheidscommunicatiemodel om externe partijen (sportverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijs en ondernemers) te betrekken bij de uitvoering van het sportbeleid en Actieplan Sport en Bewegen.
		B.	11. In hoeverre is er tussen de diverse clubs, verenigingen en/of groepen sporters bij het sport-, accommodatie- en subsidiebeleid sprake van een evenwichtige en eerlijke verdeling van middelen, inzet en ondersteuning. En ligt daar, in geval van scheefgroei, dan een bewuste rechtvaardiging (onderbouwing) aan ten grondslag, bijvoorbeeld vanwege beoogde doelen en/of bereik (van doelgroepen)?	• De gemeente faciliteert de uitoefening van sport door de inwoners van de gemeente volgens vastgestelde, objectieve normen. • De ondersteuning middels de toekenning van faciliteiten is afgestemd op de specifieke sportbeoefening. • De toekenning van faciliteiten is gebaseerd op zorgvuldige besluitvorming en voldoet aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.
Resultaten	Doeltreffendheid Doelmatigheid	A.	12. In hoeverre wordt de vastgestelde gemeentelijke visie en het Actieplan Sport en Bewegen door externe partners gedragen	• De visie van de gemeente, zoals vastgelegd in het Actieplan Sport en Bewegen, wordt door externe

	Object van onderzoek	Thema	Vraag	Norm
			en uitgedragen? 13. In hoeverre zijn de gestelde doelen en beoogde effecten bereikt (effectiviteit)?	partners gedragen en uitgedragen. • De gemeente rapporteert periodiek in hoeverre gestelde doelen en beoogde effecten zijn bereikt.
		B.	14. Worden de bereikte resultaten (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie) gemonitord en zo ja, hoe? 15. In hoeverre zijn de resultaten behaald binnen de gestelde kaders (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie) (doelmatigheid)?	• De gemeente Zwolle beschikt over een compleet en transparant informatiesysteem met indicatoren en streefwaarden om de realisatie van de vooraf gestelde doelen te monitoren en te rapporteren. • De gemeente rapporteert periodiek in hoeverre de resultaten zijn behaald binnen de gestelde kaders (tijd, geld, kwaliteit, informatie, organisatie).

Evaluatie	Toetsing aan kaders	A. B.	16. In hoeverre vindt evaluatie plaats door toetsing van de resultaten aan de gestelde doelen en kaders? 17. Wordt er bijgestuurd op basis van de behaalde resultaten en effecten? 18. In hoeverre kan de raad invulling geven aan zijn kaderstellende en controlerende taken als het gaat om de vaststelling en uitvoering van het sportbeleid?	• De gemeente evalueert periodiek het gevoerde beleid en de bereikte resultaten en legt daarover verantwoording af aan de raad en aan betrokken externe partijen bij het sportbeleid. • Op basis van inzicht in de (maatschappelijke) effecten van het gemeentelijke sportbeleid in samenhang met de ingezette beleidsinstrumenten wordt het beleid op systematische en consistente wijze aangepast. • De raad wordt op beslismomenten op transparante wijze en op basis van volledige en actuele informatie in de gelegenheid gesteld om de uitvoering van het sportbeleid te controleren en om op basis van alternatieven (nieuwe) kaders te stellen.

Resultaten van de digitale vragenlijst

Achtergrond en accommodatie

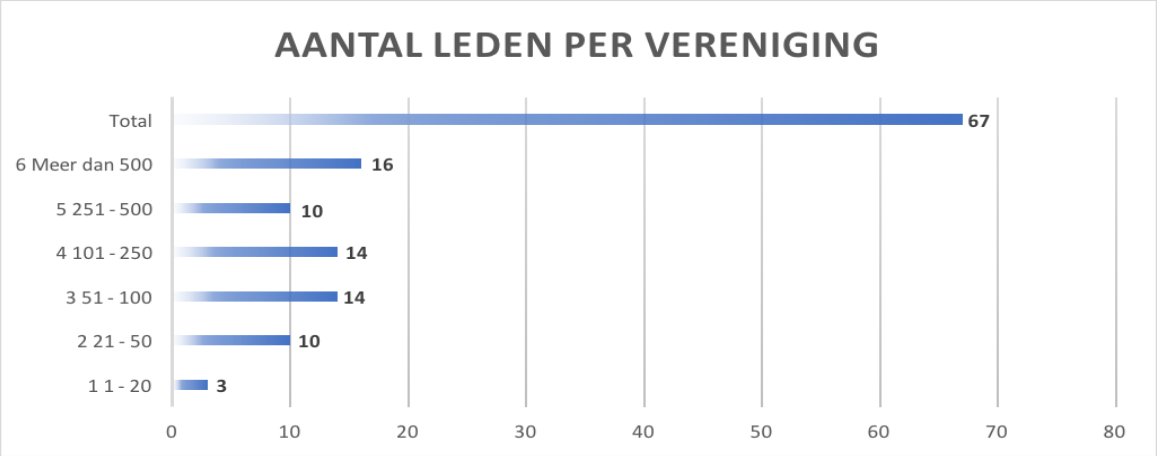

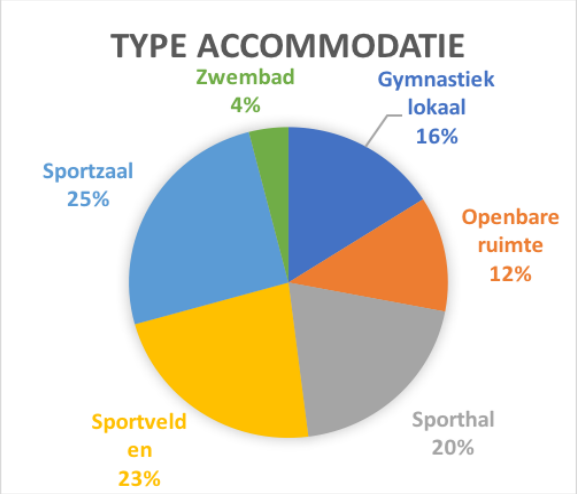

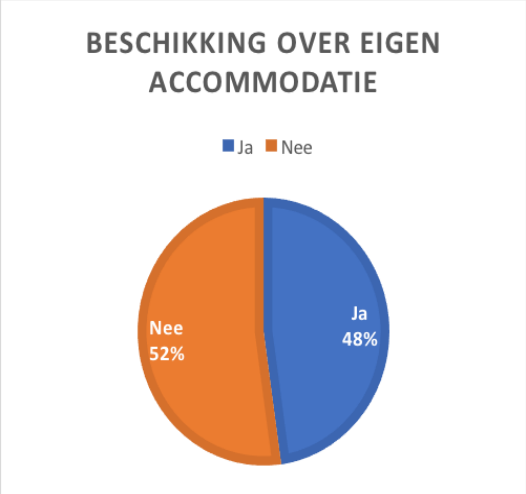

Accommodaties
Van de verenigingen die de enquête hebben ingevuld beschikt 48% over een eigen accommodatie. Hiervan is 23% specifiek gebouwd voor gebruik door meerdere verenigingen en/of andere gebruikers. Liefst 75% van de eigen accommodaties wordt geschikt geacht voor andersoortige activiteiten en wordt hier ook daadwerkelijk voor gebruikt. De meest voorkomende partners die gebruikmaken van de accommodaties zijn andere (sport)verenigingen, scholen en BSO's. Bijna driekwart van de accommodaties is toegankelijk voor speciale doelgroepen als ouderen en mensen met een beperking. Dit blijkt voornamelijk uit het feit dat accommodaties gelijkvloers zijn of over een lift beschikken. Drempels zijn weggenomen, zodat rolstoelen gemakkelijk over het terrein kunnen.

EIGEN ACCOMMODATIE GESCHIKT VOOR ANDERSOORTIGE ACTIVITEITEN
Ja
Nee
25%
75%

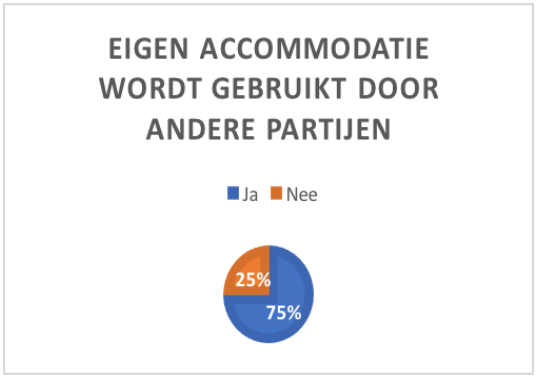
EIGEN ACCOMMODATIE WORDT GEBRUIKT DOOR ANDERE PARTIJEN
Ja
Nee
25%
75%

EIGEN ACCOMMODATIE SPECIFIEK GEBOUWD VOOR GEBRUIK DOOR MEERDERE VERENIGINGEN EN/OF ANDERE GEBRUIKERS
Ja
Nee
23%
77%

EIGEN ACCOMMODATIE IS TOEGANKELIJK VOOR SPECIALE DOELGROEPEN (BV. MENSEN MET EEN BEPERKING, OUDEREN)
Ja
Nee
26%
74%

Bekendheid en betrokkenheid bij het Actieplan Sport en Bewegen

Bekendheid
Van de verenigingen die de enquête hebben ingevuld is 55% (zeer) bekend met het Actieplan. Voor 63% van de verenigingen zijn de doelstellingen helder. Daarvan is 65% het (zeer) eens met de bepaalde doelstellingen.

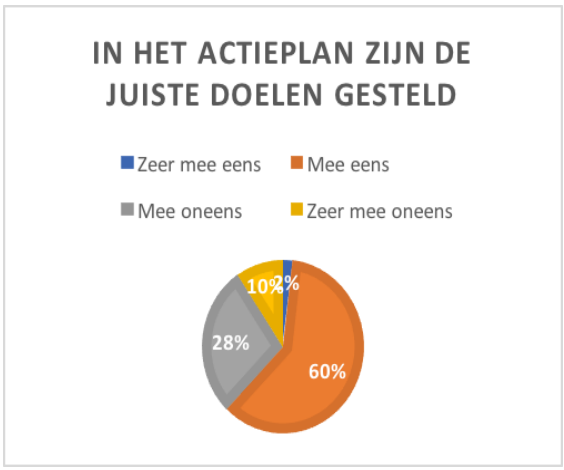

Belangrijkste redenen waarom 'niet eens met doelstellingen Actieplan'
De verenigingen die het niet eens zijn met de doelstellingen van het Actieplan is gevraagd wat daar de reden van is. Een aantal verenigingen geeft aan überhaupt niet bekend te zijn met het Actieplan. Verder wordt aangegeven dat de doelstellingen niet voldoende uitgewerkt zijn per sportpark en/of type sportvereniging, waarbij tevens te weinig rekening is gehouden met kleinere verenigingen en binnensportverenigingen. Ook zijn de doelstellingen niet SMART genoeg.

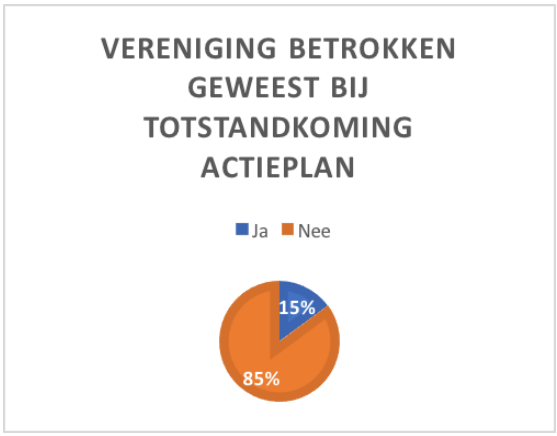

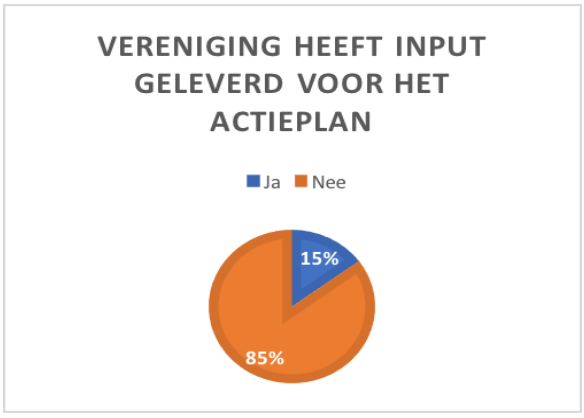

Betrokkenheid
Een klein deel van de respondenten (15%) is betrokken geweest bij de totstandkoming van het Actieplan. Iets meer dan een derde van hen geeft aan door de gemeente uitgenodigd te zijn (38%) en is aanwezig geweest (30%) bij bijeenkomsten over het Actieplan. Een klein deel (15%) heeft input geleverd voor het Actieplan. Ruim de helft van die verenigingen ziet zijn input terug in het Actieplan. 38% van de respondenten voelt zich (zeer) betrokken bij het Actieplan. Ongeveer de helft van de verenigingen (51%) vindt dat de sport in Zwolle wordt versterkt door het Actieplan.

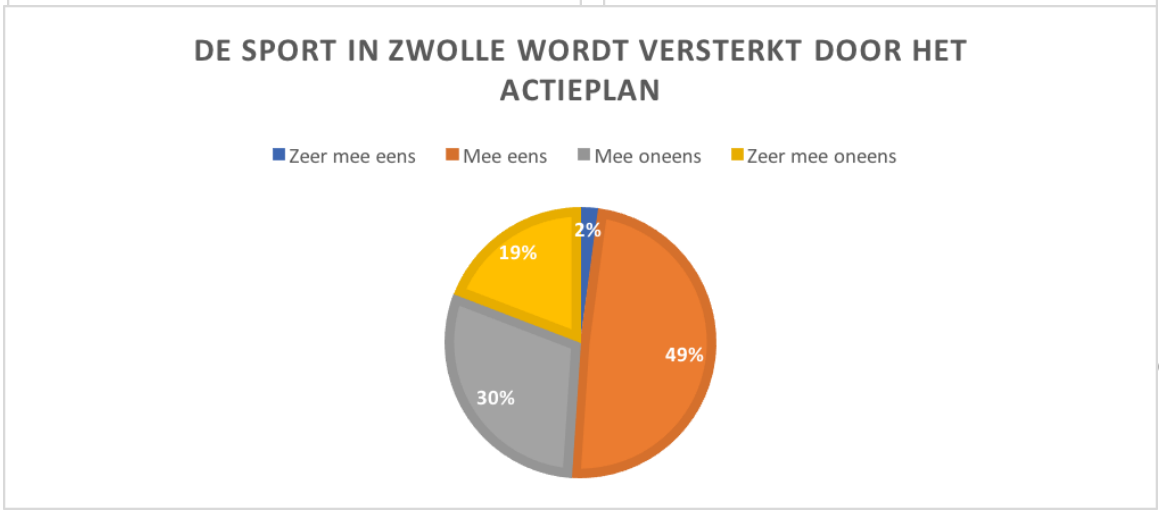

Betrokkenheid bij de uitvoering

Het merendeel van de verenigingen heeft voldoende vrijwilligers (60%) voor de kerntaken van de vereniging. Verenigingen geven aan voornamelijk moeite te hebben met het vinden van bestuurlijk kader. De helft van de verenigingen geeft aan ook voldoende vrijwilligers te hebben om een maatschappelijke rol te kunnen vervullen. De verenigingen die aangeven hier niet voldoende vrijwilligers voor te hebben, geven als reden dat maatschappelijke activiteiten vaak overdag plaats (moeten) vinden. Veel leden werken en kunnen overdag dus geen tijd vrij maken voor het begeleiden van activiteiten.

Maatschappelijke inzet

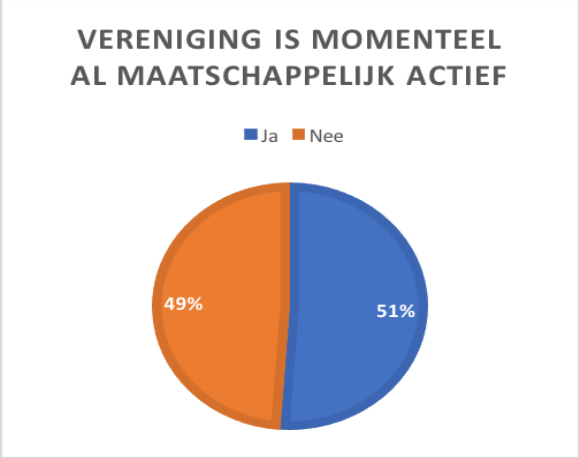

De helft van de verenigingen geeft aan al maatschappelijk actief te zijn. Van de verenigingen die dat nog niet zijn, ziet nog eens de helft kans om dit wel te worden. Het Actieplan heeft er niet toe geleid dat er veel nieuwe samenwerkingen tot stand zijn gekomen. Slechts 10% van de verenigingen geeft aan nieuwe samenwerkingspartners te hebben gevonden. Het merendeel van deze nieuwe partners betreft scholen of andere sportverenigingen. De helft van de verenigingen die nu niet maatschappelijk actief zijn, voelt zich door het Actieplan wel uitgedaagd om nieuwe partners te vinden.

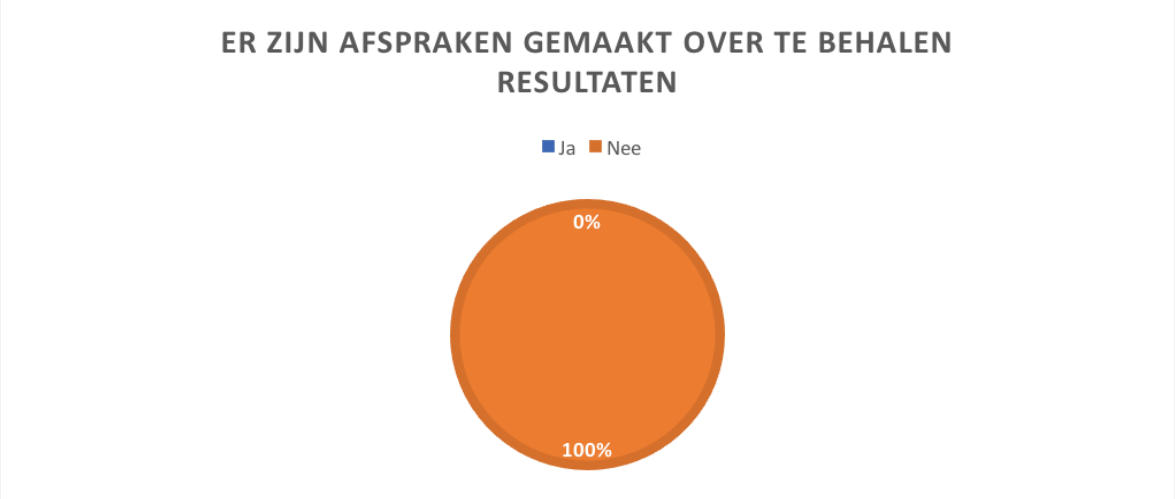

Verenigingen zijn vrij om aan te haken bij het Actieplan. Over te behalen resultaten zijn dan ook geen afspraken gemaakt.

Organisatie en randvoorwaarden

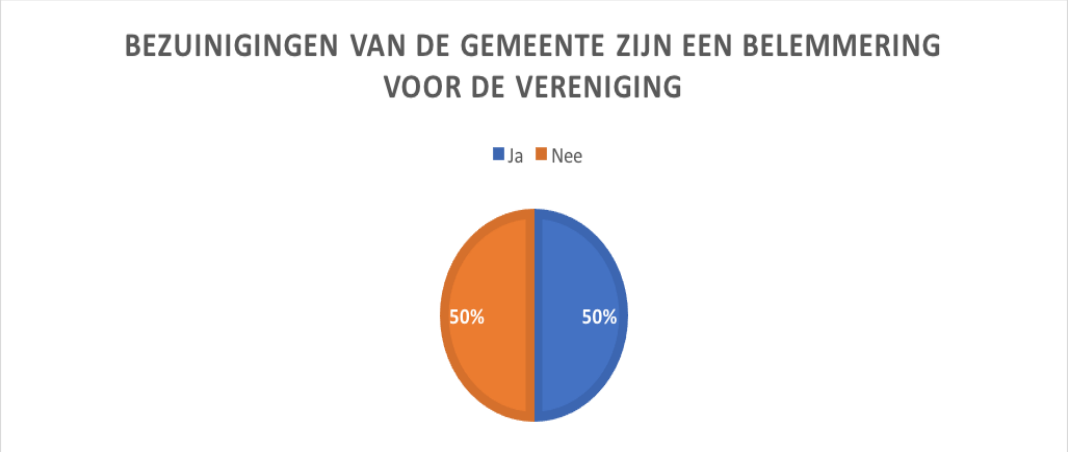

De helft van de verenigingen geeft aan dat de bezuinigingen een belemmering vormen voor de vereniging. Met name de hogere huur vormt een probleem, omdat deze veelal direct doorberekend moet worden aan de leden.

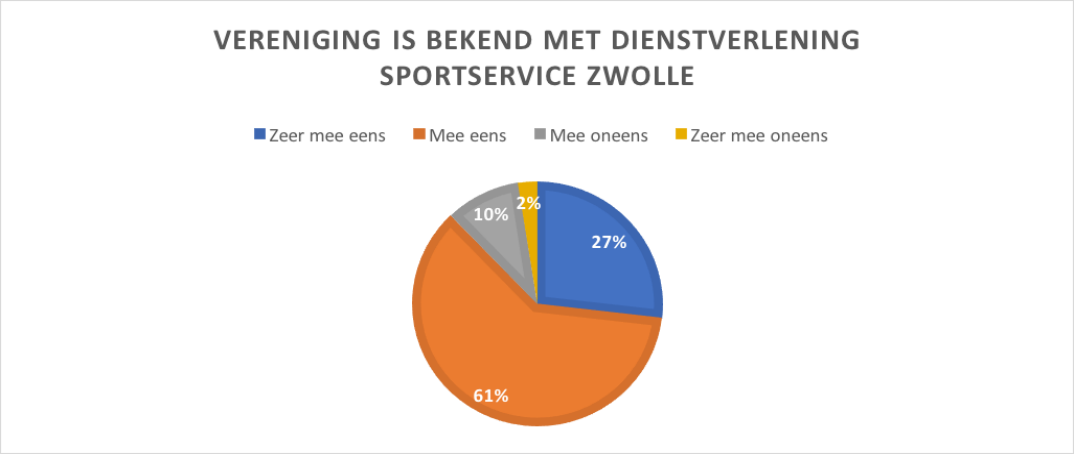

Ruim 88% van de verenigingen geeft tenslotte aan bekend te zijn met de dienstverlening van SportService Zwolle. De dienstverlening wordt als nuttig en positief ervaren.

Bijna driekwart van de ondervraagde verenigingen heeft in de enquête aangegeven gebruik te maken van de dienstverlening van SportService Zwolle. Populaire diensten van SSZ zijn verenigingsondersteuning, ondersteuning bij het aangaan van nieuwe samenwerkingen en ondersteuning bij het oppakken van een maatschappelijke rol. Tevens is SSZ bekend als verhuurder van zaalruimte. Over het algemeen wordt SSZ als een ondernemende organisatie gezien die geroemd wordt voor het actief op verenigingen afstappen. Een enkele vereniging geeft aan niet veel contact te hebben met SSZ en de organisatie overbodig te vinden. Met name de verenigingen die actief samenwerken zijn echter positief over de rol van SSZ.

Geselecteerde dossiers

Het dossieronderzoek is uitgevoerd om te kijken in hoeverre het Actieplan in de praktijk wordt toegepast, hoe dit aansluit bij de doelstellingen in het Actieplan Sport en Bewegen en welke resultaten zijn geboekt.

De geselecteerde dossiers zijn:
- Buurcentrum/sporthal Het Anker
- Samenwerking sportpark De Marslanden
- “Sport en jeugdhulp scoren samen!”
- Topsport in Zwolle

Per dossier is een gespreksverslag gemaakt, waarvan hieronder een verkorte weergave wordt gegeven.

Buurcentrum/sporthal Het Anker
De ontwikkeling en nieuwbouw van sporthal en wijkcentrum het Anker is het meest recente project (op het gebied van binnensport) op accommodatiegebied.

Tijdens het maken van plannen voor nieuwbouw in Westenholte moest besloten worden wat er met het verouderde wijkcentrum en bijbehorende gymzaal moest gebeuren. Uiteindelijk is na een doorrekening van de exploitatie/investering en een variantenstudie gekozen voor de bouw van een nieuwe sporthal. Deze optie bood gebruikers de meeste mogelijkheden op het gebied van gebruiksvriendelijkheid en exploitatie. Na het instemmen met het project door de raad is een fysiek/ruimtelijk ontwerp gemaakt. Hierbij zijn onder meer gebruikers en SSZ betrokken, waardoor gebruikers zich verantwoordelijk voelen voor de accommodatie en er tevreden mee zijn. De exploitatie is via een servicecontract bij SSZ ondergebracht, dat op haar beurt een dienstverleningsovereenkomst met stichting Het Anker sloot voor schoonmaak, onderhoud en beheer.

Meerdere typen verenigingen maken gebruik van de accommodatie (onder meer muziek, biljart, volleybal). Op het gebied van een verdienmodel voor verenigingen is nog veel te winnen. De bar wordt beheerd door stichting Het Anker, verenigingen verdienen niets aan de inkomsten van de bar. Reden voor de stichting om dit niet te veranderen is de exploitatiedoelstelling, waardoor de maatschappelijke functie enigszins lijkt onder te sneeuwen. Dit strookt niet met de doelstellingen van SSZ, dat naast een exploitatiedoelstelling nadrukkelijk ook een maatschappelijke doelstelling (sport) heeft. Mocht Stichting Het Anker niet meer aan haar verplichtingen kunnen voldoen, dan bestaat de kans dat op termijn het beheer door SSZ wordt overgenomen. De gemeente geeft aan dat overname van beheer door SSZ geen doelstelling is.

Uit een klanttevredenheidsonderzoek van SSZ onder gebruikers van de sporthal en het wijkcentrum is gebleken dat bezoekers van de sporthal geen verbinding met het wijkcentrum ervaren en dat zij denken dat SSZ verantwoordelijk is voor het beheer van de accommodatie, iets wat feitelijk de stichting is. De kruisbestuiving die men had gewild, komt dus nog niet helemaal tot zijn recht. Afdwingen van samenwerking is geen optie. De gemeenschap van Westenholte is redelijk op zichzelf (dorpscultuur), waardoor samenwerking lastig is en tijd nodig heeft. Zowel de gemeente als SSZ is onder aan de

streep tevreden over het model waarin SSZ via een servicecontract verantwoordelijk is voor de accommodatie. Het Anker diende hiervoor als pilot en wordt als geslaagd bestempeld. Deze vorm wordt gezien als hét model dat stedelijk ingezet moet gaan worden.

Samenwerking sportpark De Marslanden
SportService Zwolle heeft in het kader van Vitale sportaccommodaties en Vitale verenigingen op meerdere accommodaties een sportparkmanager ingezet. Sportpark De Marslanden is voorloper op dit gebied. Al voor het ingaan van het Actieplan is er een sportparkmanager aangesteld.

Na het signaal dat de overheid zich wat meer zou terugtrekken, zijn de voetbal-, hockey- en tennisvereniging op sportpark De Marslanden met elkaar in gesprek gegaan over een samenwerking. In eerste instantie ging het om een gezamenlijk parkeerprobleem, vervolgens is het overleg breder getrokken om doelgroepen zo goed mogelijk te bedienen. Ook werd het overleg uitgebreid naar zes en later tien verenigingen en is er een stichting in het leven geroepen om het sportpark te besturen. Inmiddels zitten naast de tien verenigingen ook SSZ, Travers en scholen bij het Marslandenoverleg.

Op een bepaald moment zijn er financiële middelen bij elkaar gebracht om een sportparkmanager aan te trekken en is een succesvol model ontstaan. Na het succes op De Marslanden heeft SSZ ook op andere accommodaties sportparkmanagers ingezet. Om op alle sportparken financieel dezelfde situatie te creëren, is de sportparkmanager van De Marslanden in dienst gekomen bij SSZ. Zijn opdrachten krijgt hij nog steeds van de stichting. Er wordt gewerkt met een hands on mentaliteit, wat de sleutel tot het succes van De Marslanden is. De verenigingen op De Marslanden blijven zelfstandig activiteiten organiseren. Ook zit er voor de verenigingen een verdienmodel aan de activiteiten die sportparkbreed worden aangeboden: hoe actiever de vereniging, hoe meer winst van de stichting naar de vereniging gaat. Als de vereniging een activiteit aanbiedt, is 75% voor de vereniging. Als het ze niet lukt en de verenigingscoach het doet, is ‘slechts’ 25% (alsnog) voor de vereniging. Zo worden de verenigingen gestimuleerd om actief te worden en blijven.

De samenwerking op het sportpark is niet aangejaagd door gemeentelijk beleid, maar van onderop tot stand gekomen. Het overleg was er al lang voor het Actieplan tot stand kwam. De Marslanden loopt daarmee voor op de ontwikkelingen bij SSZ, dat inmiddels drie sportparkmanagers in dienst heeft. Tot nu toe heeft De Marslanden veel informatie gedeeld, bijvoorbeeld over hoe je kunt opstarten als sportparkmanager. Naar eigen zeggen is het succes op De Marslanden niet per se door het sportbeleid van de gemeente tot stand gekomen, maar door een intrinsieke beweging op De Marslanden zelf. Ondersteuning van SSZ en de gemeente is daarom ook niet of nauwelijks gevoeld. Dat De Marslanden veel voor elkaar krijgt, komt volgens de stichting door het netwerk van diverse personen.

“Sport en jeugdhulp scoren samen!”
De sportvereniging is een belangrijke speler in het netwerk rondom een jongere en kan een rol spelen in het vroegtijdig signaleren en doorgeleiden van opvoed- en opgroeimoeilijkheden. Het benutten van de pedagogische kracht van sportverenigingen kan leiden tot het versterken van de opvoedomgeving van kinderen en jongeren. Het project Sport en jeugdhulp scoren samen! verbindt de sectoren sport en jeugdhulp met elkaar, door het inrichten van, dan wel aansluiten bij de lokale structuur.

In samenwerking met SSZ (als penvoerder) heeft stichting Kids (als aanvrager) via de subsidie Sportimpuls twee jaar het project Sport en Ontwikkeling gedraaid. Daarbij waren

ook de jeugdzorgorganisaties Accare en Trias aangesloten. Na deze twee jaar is het project gecontinueerd door SSZ vanuit een provinciale Wmo-subsidie, sindsdien onder de naam Sport en jeugdhulp scoren samen!. Het project heeft als belangrijkste doelstellingen om kinderen die bij jeugdhulporganisaties in beeld komen door te sluizen naar regulier sportaanbod en om de rol van sport binnen organisaties als Trias en Accare in beeld te brengen. Ook wordt de jeugdzorgorganisatie ingezet om kader van verenigingen te trainen in het omgaan met kinderen met een rugzak.

De projectgroep van Sport en jeugdhulp scoren samen bestaat uit Accare, Trias, SSZ, Stichting Kids en een bestuurder van Kids die ook docent op de CALO/Windesheim is. De provinciale coördinatie ligt bij Sportservice Overijssel. SSZ is projectleider, -eigenaar, verbinder en initiatiefnemer voor het project. Zij probeert bij de deelnemende organisaties de sportvraag in beeld te krijgen en de waarde van sport te promoten. Sport is vaak een hobby van cliënten, waardoor het een middel is om in gesprek te komen met hen. Inmiddels wordt getracht het project breder te trekken en wordt gesproken met organisaties als Dimens, Travers, de sociale wijkteams, CJG en Empower.

Het project wordt gezien als een showcase die de ogen van de gemeente kan openen. Een integrale aanpak is en blijft lastig voor de gemeente, zeker voor andere afdelingen dan sport, zo is gebleken. Het blijft ook zoeken hoe de financiering van jeugdzorgtrajecten loopt en zou moeten verlopen. De financiering van het project verloopt nu voor 100% vanuit de provinciale subsidie Wmo. Trias en Accare hebben eigen afspraken met de gemeente over de zorg die zij aanbieden. Sport wordt daar nog niet in meegenomen/gefinancierd, terwijl verenigingen een grote rol kunnen spelen op het gebied van preventie. Middels een zogenaamde trainersacademie bij verenigingen worden kaderleden opgeleid, onder andere op het gebied van jeugdzorg. SSZ en stichting Kids zouden graag projecten als deze op grotere schaal uitvoeren. Daarvoor is financiering vanuit jeugdzorg, welzijn, sport, et cetera nodig.

Topsport in Zwolle
In de vorige sportnota (2006) was topsport expliciet opgenomen, waarbij moet worden aangetekend dat er geen grote budgetten gemoeid waren met het topsportbeleid (en de uitvoering). Door de bezuinigingsdiscussie zijn een aantal onderdelen vanuit topsport gesneuveld. Binnen de begroting was onder meer de afweging dat het gedeeltelijk schrappen van dat onderwerp de minste pijn zou doen.

De onderdelen die in 2006 waren opgenomen in het beleid waren als volgt:
- Ondersteuning van topsporters en vooral talenten bij deelname aan (internationale) evenementen. Per deelnemer was een beperkt bedrag beschikbaar. Het totale budget was € 30K. Dit budget is vervallen.
- Topsportevenementen, via de verordening topsportactiviteiten en voor twee topsportevenementen: de Ster van Zwolle (inclusief de Omloop van de IJsseldelta) en de halve marathon. Het budget was € 60K. Dat budget is er nog steeds (evenementenbeleid), maar is vooral bestemd voor de twee kernevenementen.
- Topsportsteunpunt. Het topsportsteunpunt bestaat nog steeds, maar wordt financieel niet meer ondersteund door de gemeente. Recent zijn vanuit de provincie Overijssel ontwikkelingen gaande om weer meer beleid te maken voor de link tussen topsport, talentontwikkeling en breedtesport (doorgeleiding van talent via breedtesport naar topsport), waar ook het topsportsteunpunt actief binnen is. De ontwikkeling bij de provincie kan mogelijk effect hebben op de beleidsdoelstellingen van de gemeente.

Topsport wordt impliciet nog steeds belangrijk gevonden, maar expliciet is de financiële ondersteuning beperkt. Topsport moet nu vooral door het bedrijfsleven in stand gehouden worden. Het belang van topsport zit nu vooral in de verbinding naar breedtesport en de economische waarde van topsport (uitstraling, promotiewaarde). De gemeente wil daarbij wel faciliteren (niet in geld, maar in diensten).

Op het gebied van topsport gaat het in Zwolle de laatste jaren qua prestaties voorspoedig (ondanks de beperkte financiële ondersteuning van de gemeente). PEC Zwolle, volleybal en basketbal presteren over de linie en over langere termijn goed.

De verbinding zit nu vooral in betrokkenheid van topsporter en topsportverenigingen bij breedtesport. De gemeente Zwolle heeft in het kader van investeringen een garantstelling aan PEC Zwolle gegeven en heeft daarvoor vastgelegd dat PEC Zwolle zich beschikbaar stelt voor maatschappelijke projecten. Met andere topsportverenigingen (volleybal, basketbal) proberen gemeente en SportService Zwolle ook afspraken over hun inzet bij maatschappelijke projecten of breedtesportprojecten. Daar liggen echter geen contractuele afspraken onder, waardoor expliciete sturing niet mogelijk is. SportService Zwolle is veelal betrokken bij het initiatief voor die projecten en voor de uitvoering. Het gaat hierbij onder meer om de volgende initiatieven:

- Inzet van topsporters voor clinics.
- Inzet bij de Streetleague (door PEC, onder meer door betrokkenheid van eerste elftal spelers bij de start en de finale van het evenement in het PEC stadion.
- Playing for Success (in het verleden ook gefinancierd door de gemeente): een project waarbij kinderen met leerachterstanden of kinderen die moeite hebben met leren bij het PEC stadion les krijgen aan de hand van casussen bij PEC Zwolle. Dit project wordt onder meer door SportService Zwolle, Landstede en verschillende onderwijsinstellingen uitgevoerd.
- Schoolvoetbal en schoolvolleybaltoernooien: toernooien georganiseerd door SportService Zwolle, waarbij geprobeerd wordt de uitstraling te vergroten door een bekende sporter te betrekken.

Bij voorkomende gevallen waarbij verenigingen om een incidentele subsidie vragen voor topsport (meestal een evenement) vraagt de gemeente altijd om een verbinding naar breedtesport. Recent is bijvoorbeeld een aanvraag gedaan om een internationaal karatetoernooi mogelijk te maken (de Pepper Cup). Ondanks het ontbreken van budgetten, denkt de gemeente mee en is uiteindelijk gesuggereerd om een aanvraag te doen bij het stedelijke fonds Initiatiefrijk Zwolle. Vervolgens vraagt de afdeling sport dan aan de organisatoren om ook breedtesport te verwerken in het evenement. Vanuit het beleid ligt hier overigens geen expliciete opdracht om deze verbinding te maken. Er is geen beleid geformuleerd hoe topsport in voorkomende gevallen exact verbonden moet worden aan breedtesport. Daarmee ontstaat telkens maatwerk.

Geïnterviewden voor het onderzoek

	Datum van het interview	Naam	Organisatie	Functie
	20 november 2017	De heer Aart Janssen	Gemeente Zwolle	Beleidsadviseur Sport
		De heer Bertus Jeensma	Gemeente Zwolle	Beleidsadviseur Sport
		De heer Nico Middelbos	Gemeente Zwolle	Afdelingshoofd Maatschappelijke Ontwikkeling
	20 november 2017	De heer Arjan Janssen	SportService Zwolle	Sportconsulent aangepast sporten
		De heer Arno de Swart	SportService Zwolle	Stadsdeelcoördinator Stadshagen / Westenholte
		Mevrouw Heleen de Witte	SportService Zwolle	Stadsdeelcoördinator Zwolle Centrum
		Mevrouw Sanne Winkler	SportService Zwolle	Verenigingsadviseur
	20 november 2017	Mevrouw Anja Jager	Gemeente Zwolle	Afdelingshoofd Vastgoed
		Mevrouw Godelieve Wijffels	Gemeente Zwolle	Afdelingshoofd Ruimte & Economie
		De heer Nico Middelbos	Gemeente Zwolle	Afdelingshoofd Maatschappelijke Ontwikkeling
	23 november 2017	De heer Ed Anker	Gemeente Zwolle	Wethouder Gemeente Zwolle. Portefeuillehouder: • Ruimtelijke ordening en water • Binnenstadsschil (Katwolderplein, Roelenweg) • Jeugdbeleid en jeugdzorg • Gezondheidsbeleid • Spoorzone
		De heer Aart Janssen	Gemeente Zwolle	Beleidsadviseur Sport
	23 november 2017	De heer Jeroen van Leeuwen	SportService Zwolle	Directeur-bestuurder
		De heer Roger Knoops	SportService Zwolle	Manager uitvoeringsprogramma SportService Zwolle
		De heer Martijn Mellema	SportService Zwolle	Manager Uitvoeringsprogramma
	24 november 2017	De heer René de Heer	SportService Zwolle	Wethouder Gemeente Zwolle. Portefeuillehouder: • Economie • Vastgoed • Sport • Wonen • Toerisme en Evenementen • Recreatie • Stadshagen • Binnenstad
		De heer Aart Janssen	Gemeente Zwolle	Beleidsadviseur Sport
	10 januari 2018 – casusgesprek Buurcentrum/Sporthal 't Anker	De heer Jeroen van Leeuwen	SportService Zwolle	Directeur-bestuurder
		De heer Aart Janssen	Gemeente Zwolle	Beleidsadviseur Sport

	Datum van het interview	Naam	Organisatie	Functie
	15 januari 2018 – casusgesprek hogere beschouwing topsport	De heer Aart Janssen	Gemeente Zwolle	Beleidsadviseur Sport
	15 januari 2018 – casusgesprek Sport en Jeugdhulp scoren samen!	De heer Arjan Jansen	SportService Zwolle	Verenigingsadviseur
		De heer Robert Cotterink	Stichting Kids	Voorzitter
	17 januari 2018 – casusgesprek samenwerking sportpark Marslanden	De heer Jan Nijhuis	Stichting sportpark Marslanden	Voorzitter
		De heer Robbert Bonsink	Sportpark Marslanden/SportService Zwolle	Sportparkmanager

	Pagina	Passage	Ambtelijke reactie	Reactie BMC
1	7	Overijsselse sportontmoeting	Deze wordt niet door de gemeente georganiseerd maar door Sportservice Overijssel. Zwolle is gedurende 3 jaar gastheer van het evenement en geeft mede vorm aan het programma. Het is geen Zwolse aangelegenheid, maar bedoeld voor de gehele provincie. Overijsselse sportontmoeting wordt op verschillende plekken in het rapport op deze manier benoemd (o.a. pag. 37 en pag. 51).	Dit is aangepast in het rapport. De nuance dat de Sportontmoeting een bijeenkomst van Sportservice Overijssel is, is verwerkt op meerdere plekken in het rapport. Inhoudelijk betekent dit dat de terugkoppeling van resultaten op het beleid (richting verenigingen, richting andere partners) door de gemeente primair gedaan moet worden tijdens met name de sportcafés en mogelijk het sportcongres.
2	8	*"daarnaast zijn topsportbudgetten onderwerp geworden van bezuinigingen."*	Op zich is dit feitelijk juist, maar hier kan de indruk ontstaan dat we dit recentelijk hebben gedaan, daar waar deze bezuiniging al van de nodige jaren terug is (eerdere bezuinigingsronden).	Dit is verwerkt in het rapport (toevoeging van "eerder al").
3	8	*"De gemeente heeft in het Actieplan Sport en Bewegen bewust niet ingezet op deze ontwikkeling, mede vanwege het ongrijpbare karakter. "*	Dit is ten dele juist. Het is geen afzonderlijk speerpunt, maar wordt enerzijds gezien als onderdeel van vernieuwende concepten op de sportparken en anderzijds is het streven dit te faciliteren in de openbare ruimte (zie pag. 9 Actieplan onder Vitale sportaccommodaties en actiepunt 15).	Het streven en de ambitie om ongeorganiseerd sporten ook mogelijk te maken zijn inderdaad uitgesproken in actiepunt 15. Het blijft onzes inziens vooral bij een ambitie die in het huidige plan (nog) niet per se concreet uitgewerkt wordt in doelstellingen en uitvoeringspogramma's. Dit is niet verwerkt in de rapportage.
4	9	*"resultaten worden ook geboekt **ondanks** het Actieplan Sport en Bewegen."*	Deze zin kan door het woordje ondanks verschillend geïnterpreteerd worden. Enerzijds dat het actieplan niet gericht was op het boeken van resultaten of anderzijds dat het Actieplan belemmerend zou zijn voor resultaten (c.q. dat een belemmerende werking de intentie van het Actieplan was).	Er is geen sprake van een belemmerende werking. Om discussie te voorkomen, is wellicht het woord *"ongeacht"* beter gekozen in deze context. Dit woord wordt gehanteerd.
5	21	*"Daarbij dient **met** het actieplan sport en bewegen een bezuinigingsopdracht ….. "* (passage komt op verschillende plekken terug)..	Het actieplan had niet tot doel om bezuinigingen te realiseren, maar is meer een uitwerking hiervan (verdienmodel, vitaliteit etc.). Al vanaf 2009 is er bezuinigd op het sportbudget. De meest recente bezuinigingsopgave van € 800.000,- stond al vast en is aanleiding geweest de ontwikkeling van het Actieplan in gang te zetten om (ondanks de bezuinigingsopgave) sport en bewegen vitaal te houden. Het Actieplan bevat derhalve ook geen bezuinigingsopgaven.	De tekst in de rapportage is aangepast in *"Tegelijkertijd dient een bezuinigingsopdracht…".* Suggestie rekenkamer
6	22	*"vv Windesheim"*	De naam van de voetbalvereniging in Windesheim is VSW. De	De tekstuele aanpassingen (VSW, WIJZ) zijn verwerkt in het rapport. De passage aangaande de

			samenwerking tussen SVI en VSW is niet gericht op het buurthuisconcept maar richt zich louter op het gebruik van velden van VSW door SVI. De hier genoemde ouderenvereniging is "WIJZ", de welzijnsstichting voor ouderen.	samenwerking tussen SVI en WSW is als volgt aangepast: *"Een ander voorbeeld is de ontstane samenwerking tussen voetbalvereniging SVI en VWS waarbij gebruik wordt gemaakt van elkaars velden. SVI is daarnaast bezig om een nieuw concept neer te zetten in Zwolle Zuid: van sportkantine naar buurthuis. Om hieraan invulling te geven, is de samenwerking gezocht met VSW, een fysiotherapeut, stichting WIJZ en een vereniging van eigenaren."* Wij hebben het gedeelte over het nieuwe concept laten staan. In het gesprek met de wethouder de Heer en het gesprek met de heer Aart Janssen en de heer Middelbos kwam dit terug.
7	23	*"Andere vormen van sport buiten verenigingen om worden niet genoemd. Hierbij kan gedacht worden aan commerciële sporten (sportschool en vechtsportscholen) en sport in de openbare ruimte"*	Er is wel aandacht voor sport en bewegen in de openbare ruimte in het Actieplan. Niet heel nadrukkelijk uitgewerkt, maar op verschillende plekken benoemd en opgenomen als specifiek actiepunt (nr 15) in het Actieplan. Het wordt dus wel genoemd in het Actieplan. (zie ook reactie pag. 8 conclusie 5)	De verwijzingen in het Actieplan zijn vooral impliciet. Omdat er wel een uitwerking is in een specifiek actiepunt, is de tekst aangepast tot *"… buiten verenigingen om worden weinig tot niet genoemd. Hierbij kan gedacht worden aan commerciële sporten (sportschool en vechtsportscholen). Actiepunt 15 gaat wel in op sport en bewegen in de openbare ruimte, maar de verwijzing is vooral impliciet, ook in de uitwerking".*
8	23	*"op doelstellingenniveau wordt in het Actieplan Sport en Bewegen geen expliciete verbinding gelegd met de bijdrage die Sport kan leveren ten aanzien van andere beleidsterreinen"* (zie ook pag 32) *versus "Wij hebben <u>onderstreept</u> waar een relatie wordt gelegd met een ander beleidsterrein."*	De verbinding met de bijdrage van sport op andere beleidsterreinen wordt op doelstellingenniveau benoemd (o.a. in het kader op pagina 4 van het Actieplan). In de acties uit het actieplan wordt de verbinding benadrukt, hetgeen met de onderstreping op pag. 23 en 24 in het rapport wordt bevestigd. De verbinding is dus wel expliciet gelegd, maar niet concreet uitgewerkt.	De verbinding wordt in het Actieplan inderdaad benoemd. Uit de interviews en vanuit de andere beleidsdocumenten komt echter naar voren dat die verbinding nog niet geborgd is in ander gemeentelijk beleid. De tekst is als volgt aangepast: *"Op doelstellingenniveau wordt in het Actieplan Sport en Bewegen weliswaar een verbinding gelegd met de bijdrage die sport kan leveren ten aanzien van andere beleidsterreinen (onder meer in het kader op pagina 4 van het Actieplan). Deze verbinding komt echter niet terug in andere beleidsdocumenten waar de verbinding mee tot stand moet komen. Ook wordt de verbinding nog niet concreet uitgewerkt. Wij hebben onderstreept waar een relatie wordt gelegd met een ander beleidsterrein om deze expliciet te maken:"*
9	26	*"Het sportaccommodatiebeleid valt onder sport en de panden vallen onder vastgoed."*	Een aantal sportaccommodaties/-panden (vooral kleedkamers) zijn nog steeds de verantwoordelijkheid van sport en niet van Vastgoed. De passage dat de panden onder vastgoed vallen is derhalve feitelijk onjuist.	De volgende aanpassing is verwerkt: *"Het sportaccommodatiebeleid valt onder sport. De meeste panden vallen onder vastgoed. Een aantal sportaccommodaties/panden (vooral kleedkamers) zijn nog steeds de verantwoordelijkheid van sport."*
10	28	*Subsidie WRZV/de boog met omschrijving Ster van Zwolle* (figuur 3)	De omschrijving is onjuist, moet zijn "aangepast sporten" (zaalvoetbal voor sporters met een beperking).	In de rapportage is de omschrijving aangepast (*"aangepast sporten – zaalvoetbal voor mensen met een beperking").*

11	28	*"We constateren tevens dat de subsidieverlening binnen sport is toegenomen in 2017 ten opzichte van 2016, ondanks de bezuinigingsopdracht op het beleidsterrein sport."*	Dit moet genuanceerd worden. De stijging van de uitgaven heeft deels te maken met de jaarlijkse indexering, maar vooral met de (meerjarig incidentele) extra uitgaven per 2017 ten behoeve van de inzet buurtsportcoaches waardoor de subsidie aan SSZ dat jaar ook substantieel hoger is ondanks dat op het structurele budget van SSZ ook een bezuiniging is doorgevoerd.	De volgende toevoeging / nuance is gedaan in het rapport. *"… op het beleidsterrein sport. De stijging van de uitgaven heeft deels te maken met de jaarlijkse indexering, maar vooral met de (meerjarig incidentele) extra uitgaven vanaf 2017 voor de inzet van buurtsportcoaches. Hierdoor is de subsidie aan SSZ in 2017 substantieel hoger, ondanks bezuinigingen op het structurele budget van SSZ."*
12	31	*"Er wordt vooral kwalitatieve invulling gegeven aan het begrip 'vitaliteit' en de kerndoelstellingen. Deze invulling is echter niet eenduidig vastgelegd in het Actieplan of in andere documenten."*	De term eenduidig kan verschillend worden geïnterpreteerd, dus nadere duiding is nodig om deze stelling te toetsen.	De volgende toevoeging is verwerkt: *"…. Echter niet eenduidig (voor één uitleg vatbaar) vastgelegd in het Actieplan of in andere documenten."*
13	31	*"De budgetten van de gemeente Zwolle zijn gewijzigd met de vaststelling van het Actieplan."*	Zoals aangegeven ligt deze relatie er niet, de bezuiniging was er ook geweest zonder het actieplan. Dit is ook iets dat vaker terugkomt (zie ook opmerking bij pag. 21).	Het rapport is als volgt aangepast: *"Sinds 2016 zijn de budgetten voor de sport gewijzigd: er is een initiële bezuiniging doorgevoerd van € 800.000 (uiteindelijk netto € 500.000). Bij de vaststelling van het Actieplan in september 2016 is daarmee sprake van beperktere budgetten dan voorheen".*
14	34	*"…is er een ondersteuning van topsport", " … wordt niet of nauwelijks genoemd in het Actieplan" en "geen beleidsdoelen op geformuleerd."*	De passage m.b.t. topsport is ons nog niet helemaal scherp en lijkt tegenstrijdigheden te bevatten. Feit is dat Topsport inderdaad geen (opzichzelfstaand) beleidsdoel is in het Actieplan.	In het rapport zijn feitelijke constateringen gedaan in relatie tot de onderzoeksvraag (in hoeverre wordt rekening gehouden met top- en breedtesport?). Die feitelijke constateringen worden rondom topsport benoemd. Het rapport is niet aangepast.
15	34	*"ongeorganiseerd sporten wordt niet ondersteund"*	Dit is onjuist. Intentie van het Actieplan is juist om meer ondersteuning te bieden door het beter faciliteren van sport en bewegen in de openbare ruimte.	De tekst op pagina 34 is aangevuld met *"Actiepunt 15 gaat wel in op sport en bewegen in de openbare ruimte, maar de verwijzing is vooral impliciet, ook in de uitwerking".* Het beter faciliteren van sport en bewegen in de openbare ruimte wordt niet uitgewerkt (in het Actieplan of in andere beleidsnota's).
16	35	*"Ongeorganiseerde sport is geen focusgebied, net zo min als sport en bewegen in de openbare ruimte."*	Sport en bewegen in de openbare ruimte is in het Actieplan een specifiek actiepunt en daarmee wel een focusgebied.	Aangepaste analoog aan de voorgaande aanpassing (punt 15).
17	38		"Wyz" moet zijn WIJZ .	Dit is aangepast in het rapport.
18	39	*"nauwelijks tot geen sprake van 'verplichte' samenwerking voor de uitvoering van het sportbeleid. Slechts incidenteel wordt het SSZ opgelegd om samen te werken, bijvoorbeeld bij het beheer van sporthal De*	Binnen de subsidieafspraken met SSZ kunnen wij verplichten tot samenwerking. Naast de specifiek verplichte samenwerking t.a.v. structurele taken als het Anker en buurtsportcoaches is in de prestatieafspraken met SSZ opgenomen dat SSZ met andere	De passage is als volgt aangepast: *"De rol die de gemeente speelt, beperkt zich dan ook grotendeels tot dat wat de afdeling sport doet of initieert in relatie tot SSZ. Op beleidsniveau is nauwelijks tot geen sprake van 'verplichte' samenwerking voor de uitvoering van het sportbeleid. Op het uitvoeringsniveau zijn binnen de*

		Anker en zoals eerder genoemd bij de inzet van buurtsportcoaches."	maatschappelijke partners (Travers, Wijz, GGD etc.) dient samen te werken op thema's en projecten. De stelling in het rapport is daarmee onjuist.	*subsidieafspraken met SSZ mogelijkheden voor de gemeente op te sturen op samenwerking. Naast de specifiek verplichte samenwerkingen ten aanzien van structurele taken, zoals het beheer van Het Anker en de buursportcoaches is in de prestatieafspraken opgenomen dat SSZ met andere maatschappelijke partners (Travers, WIJZ, GGD etc.) dient samen te werken op thema's en projecten."* Hierbij de opmerking dat de stelling "op **beleidsniveau** is nauwelijks tot geen sprake van 'verplichte' samenwerking voor de uitvoering van het sportbeleid", blijft in onze optiek staan. De samenwerking binnen Zwolle op het gebied van Sport en andere beleidsterreinen is verkokerd en er zijn geen incentives of verplichtingen omdat te doen. Op het **uitvoeringsniveau** is de verplichting tot samenwerking wel te maken, zoals door de gemeente wordt aangegeven.
19	39	*"Er worden, uitgezonderd voor G-sport, geen subsidies gegeven aan sportverenigingen."*	Tussen "geen" en "subsidies" het woord "structurele" toevoegen. Dit omdat wel indirect en in voorkomende gevallen incidenteel subsidie wordt verstrekt.	De rapportage is als volgt aangepast: *"… geen structurele subsidies gegeven…."*
20	39	*"Deze middelen zijn wel te verkrijgen via de subsidieregeling Initiatiefrijk Zwolle, waar cofinanciering tot € 15.000 aangevraagd kan worden."*	Deze moet worden genuanceerd. Het stimuleringsfonds Initiatiefrijk Zwolle is niet specifiek (of uitsluitend) bedoeld voor aanpassingen aan (sport)accommodaties, maar geldt voor allerlei maatschappelijke initiatieven vanuit de stad. Daarnaast wordt de indruk gewekt dat een aanvraag altijd leidt tot een cofinanciering tot € 15.000,-. Een aanvraag wordt immers altijd getoetst aan de criteria van het stimuleringsfonds.	De volgende aanvulling is gedaan in het rapport: *"… aangevraagd kan worden. Het stimuleringsfonds Initiatiefrijk Zwolle is overigens niet specifiek of uitsluitend bedoeld voor aanpassingen aan (sport)accommodaties, maar geldt voor allerlei maatschappelijke initiatieven vanuit de stad. Aanvragen worden getoetst aan de criteria van het stimuleringsfonds".* In onze optiek wordt overigens niet de indruk gewekt dat een aanvraag altijd leidt tot cofinanciering. In het rapport wordt gesteld dat cofinanciering tot € 15.000 aangevraagd kan worden.
21	39	*"Verder is met de verenigingen afgesproken dat zij af en toe hun accommodaties mogen (onder)verhuren."*	Dit is onjuist. Dit is in het Actieplan genoemd als een mogelijkheid in het kader van het verdienvermogen. Deze mogelijkheid is nog onderwerp van gesprek, waarbij gekeken wordt naar de reikwijdte van een eventuele afspraak. Er is over het (onder)verhuren dus nog toestemming verleent door de gemeente noch een afspraak gemaakt met de verenigingen.	De volgende aanpassing is verwerkt: *"Verder is in het Actieplan de mogelijkheid genoemd dat verenigingen hun accommodaties af en toe mogen (onder)verhuren, zodat ze een extra verdienmodel zouden kunnen creëren. De mogelijkheid wordt momenteel nog onderzocht op de reikwijdte."*
22	40	*"…is eerst gekeken naar de kostendekkendheid van buitensportaccommodaties. Die varieerde van circa 10%*	Het onderzoeksbureau refereert aan een (interne) rapportage m.b.t. kostendekkendheid van de buitensportaccommodaties. De	De percentages zijn aangepast in de rapportage.

		(o.a. handbal) tot ongeveer 40% (hockey).“	percentages zijn onjuist. Voor handbal ligt percentage rond 3% en dat van hockey rond de 20% (voor een waterveld).	
23	40	*“Buitensportverenigingen op grotere sportparken hebben het voordeel van een sportparkmanager”.*	Dit is onjuist. Ook de kleinere sportparken en de binnensportverenigingen kunnen gebruik maken van een sportparkmanager. De sportparkmanager wordt in principe stadsdeelgericht ingezet.	De passage is als volgt aangepast: “Met name binnensportverenigingen hebben moeite met de veranderingen en dan met name op het vervullen van een maatschappelijke functie en het creëren van een eigen verdienmodel. Er is 3 fte aan sportparkmanagers beschikbaar gesteld om verenigingen daarbij te helpen. Deze richten zich zowel op binnensport- als buitensportverenigingen, ook gericht op grote, maar vooral kleine verenigingen. De sportparkmanagers hebben als doel om op de sportparken, alle verenigingen op het park mee te nemen in een rendabele samenwerking. De gedachte hierachter is dat inwoners van Zwolle moeten sporten en bewegen, ongeacht welke sport. Er wordt daarom ingezet op sportparkmanagement, waarmee getracht wordt de Zwollenaar op één locatie zoveel mogelijk sportaanbod te bieden. Op deze wijze probeert de gemeente Zwolle en SSZ ook de kleinere verenigingen als mede de binnensportverenigingen actief deel laten te nemen aan de doelstellingen van het Actieplan en te zorgen dat de verenigingen vitaal blijven.”
24	44	*“De volgende resultaten geven aan dat het Actieplan Sport en Bewegen wordt gedragen en uitgedragen door de sportverenigingen.“*	De gepresenteerde resultaten roepen vragen op (85% betrokken geweest terwijl slechts 62% aangeeft uitgenodigd te zijn). Daarnaast corresponderen de percentages niet met de diagrammen in de bijlage (bijv. pag. 69: 15% ja, betrokken geweest bij het Actieplan, waar op pag. 44 85% wordt genoemd).	Per abuis zijn bij 4 percentages de verkeerde percentages in de bijlage verwerkt, hetgeen terecht verwarring op kan leveren. De juiste percentages zijn verwerkt in de rapportage. De duiding en toelichting rond de resultaten zijn in de rapportage aangepast. Ook de toelichting in de bijlage is aangepast.
25	48	*“het doel 1.4.1 uit 2017 hoort bij doel1.2.2 uit 2018…” en “moeilijk een consistente lijn te trekken tussen de doelen”.*	In het kader van het project “verbeteren sturend vermogen” vanuit de concernstaf, wordt gezocht naar optimale en doelmatige inrichting van de programmabegroting. Vanwege dit proces zijn de programma’s en de programma indelingen van 2016 op 2017 en van 2017 op 2018 gewijzigd. De doelstellingen uit het beleid (Actieplan) blijven ongewijzigd, zij het dat zij op een andere wijze in de programmabegroting worden opgenomen.	De ambtelijke toelichting onderstreept het punt dat in de rapportage gemaakt wordt. Het is nu nog moeilijk een consistente lijn te trekken tussen de doelen. Na verloop van tijd, als de wijzigingen ‘geland’ zijn, zal er vermoedelijk makkelijker een consistente lijn getrokken kunnen worden. De rapportage is niet aangepast naar aanleiding van de opmerking.
26	51	*“….terugkoppeling naar*	Dit is onjuist. SSZ brengt jaarlijks	Het klopt dat SSZ jaarlijks een verslag

		beleidsniveau nog beperkt wordt gemaakt" en "Veel zaken zitten in de hoofden van personen en functionarissen, waarbij een expliciete en duidelijke verantwoording op papier nog ontbreekt."	ten behoeve van de vaststelling van subsidie uitgebreid inhoudelijk en financieel verslag (op papier) uit over haar inzet, prestaties en resultaten.	uitbrengt (inhoudelijk en financieel). De doelstellingen en de resultaten worden echter niet volledig afgedekt door de uitvoering van SSZ. De beweging die met het Actieplan in gang gezet wordt, leidt ook via andere organisaties tot resultaten. De resultaten van SSZ zijn daarbij een van de componenten voor de verantwoording. In de rapportage wordt verwezen naar het feit dat er vooralsnog geen totaaloverzicht is, waarmee de beweging en de resultaten van het Actieplan gepresenteerd en verantwoord kunnen worden naar de gemeenteraad. De tekst in de rapportage is niet aangepast.
27	74	*"De kans bestaat dan ook dat op termijn het beheer door SSZ wordt overgenomen."*	Dit moet genuanceerd worden. Overname van beheer door SSZ is geen doelstelling, maar slechts hypothetisch, mocht bijvoorbeeld stichting het Anker niet meer aan haar verplichtingen kunnen voldoen. Met de tekst wordt de indruk gewekt dat SSZ als streven heeft de totale exploitatie van wijkcentrum en sporthal over te nemen, gelegitimeerd door de maatschappelijke doelstelling op sportgebied. Dit is niet correct.	De tekst is als volgt aangepast: *"Mocht Stichting Het Anker niet meer aan haar verplichtingen kunnen voldoen, dan bestaat de kans dat op termijn het beheer door SSZ wordt overgenomen. De gemeente geeft aan dat overname van beheer door SSZ geen doelstelling is."*
28	77	*"heeft daarvoor vastgelegd dat eerste elftal spelers van PEC Zwolle zich beschikbaar stellen voor maatschappelijke projecten".*	In de afspraken met PEC Zwolle is niet expliciet vastgelegd dat het om eerste elftalspelers gaat. Afspraak is dat de club een bijdrage levert aan maatschappelijke projecten.	De tekst is als volgt aangepast: "heeft daarvoor vastgelegd dat PEC Zwolle zich beschikbaar stelt voor maatschappelijke projecten."
29	78	Bijlage 4: Geïnterviewden	20 november 2017: Janssen is met dubbel –s 23 november 2017: Mullema moet zijn Mellema. Functie dient te zijn Manager uitvoeringsprogramma	Dit is aangepast in de rapportage (bijlage 4).

voorstel

Zwolle

Overdracht College-Raad

Datum 14 juni 2018

onderwerp	Rekenkamerrapport Sport
portefeuillehouder	René de Heer
informant	Janssen, Aart (2291)
medeopstellers	Bommel, Harry van Middelbos, Nico (2070)
afdeling	Maatschappelijke Ontwikkeling
bijlagen	Voorstel: Informatienota Rekenkameronderzoek Sportbeleid Zwolle Bijlage: Rekenkamerrapport “Sportbeleid Zwolle volop in beweging”

Voorgesteld besluit raad

Kennisnemen van de reactie van het college van burgemeester en wethouders op het onderzoek van de rekenkamercommissie Zwolle naar het Sportbeleid (onderzoeksrapport “Sportbeleid Zwolle volop in beweging”).

voorstel

Zwolle

Informatienota voor de raad

Datum 31 mei 2018

Onderwerp	Rekenkameronderzoek Sportbeleid Zwolle
Versienummer	V1.2

Portefeuillehouder René de Heer

Informant A.H. Janssen/B. Jeensma
Afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling / OW
Telefoon 038 498 2291/2298
Email A.Janssen@zwolle.nl/B.Jeensma@zwolle.nl

Bijlagen Rekenkamerrapport “Sportbeleid Zwolle volop in beweging”

Wij stellen u voor kennis te nemen van:

De reactie van het college van burgemeester en wethouders op het onderzoek van de rekenkamercommissie Zwolle naar het Sportbeleid (onderzoeksrapport “Sportbeleid Zwolle volop in beweging”).

1. Inleiding

Aanleiding
De Rekenkamercommissie Zwolle heeft in de periode september 2017 tot en met januari 2018 onderzoek verricht naar het sportbeleid van de gemeente Zwolle. De resultaten van dit onderzoek zijn opgenomen in het rapport “Sportbeleid Zwolle volop in beweging (Onderzoek naar Actieplan Sport en Bewegen).” Dit rapport is in de raadsvergadering van 12 maart 2018 aangeboden aan de raad en het college. Deze informatienota bevat de reactie van het college op het onderzoeksrapport. We zijn de Rekenkamercommissie, die met dit onderzoeksrapport zijn werk in de raadsperiode 2014-2018 afsloot, erkentelijk voor het verzette werk. Er is een onderzoeksrapport opgesteld dat een herkenbaar beeld schetst van de uitvoering van het Zwolse sportbeleid. Daarmee ontstaat er een goede basis voor een inhoudelijk gesprek over doeltreffendheid en doelmatigheid van het sportbeleid in onze gemeente. Dat gesprek tussen raad en college, maar ook met betrokken partners in de stad, kan vervolgens leiden tot stappen voor het verder optimaliseren van het sportbeleid.

Context
De intrinsieke waarde van sport als vrijetijdsbesteding en ter bevordering van teamgeest is al vele jaren erkend. Die erkenning heeft ertoe geleid dat deelname aan sport, individueel of in teamverband, door de overheid wordt gefaciliteerd. Gemeentelijk sportbeleid bestond tot en met de jaren ‘90 vooral uit het realiseren en (laten) exploiteren van sportaccommodaties. Daar is de laatste tien jaar verandering in gekomen. De nota “Tijd voor Sport” van het ministerie van VWS uit 2005 diende als basis voor die verandering. Sport heeft sindsdien een meer maatschappelijke functie gekregen en aspecten als participatie, integratie en gezondheid zijn belangrijke onderdelen van het sportbeleid geworden.

Ook in Zwolle is er sprake van een verbinding van sport met andere maatschappelijke thema’s. Het kerndoel van het “Actieplan Sport en Bewegen”, dat in september 2016 door de gemeenteraad werd vastgesteld, is de vitaliteit van de inwoners van de stad. Sport en bewegen dienen bij te dragen aan het langer gezond en actief zijn van inwoners van de stad. Vitale sportverenigingen spelen daarbij een belangrijke rol. Op basis van het Actieplan hebben zij daarnaast de opdracht om hun economische en maatschappelijke verdienvermogen te vergroten.

Evaluatie
De Rekenkamercommissie maakt in zijn rapport expliciet de kanttekening dat de doorlooptijd van de uitvoering van het beleidsplan relatief kort is. Het college deelt die opvatting. Desondanks is het zinvol om nu reeds naar de eerste resultaten van het Actieplan te kijken zodat, indien gewenst, in een vroeg stadium kan worden bijgestuurd.

Opzet collegereactie
Het onderzoeksrapport van de Rekenkamercommissie volgt de lijn van de beleidscyclus en gaat achtereenvolgens in op de beleidsvorming, de organisatie, de uitvoering, de resultaten en de evaluatie van het sportbeleid. Daarna volgt een aantal conclusies en aanbevelingen. In deze collegereactie gaan we niet in op alle afzonderlijke conclusies maar wel wordt op elke aanbeveling gereageerd.

2. Kernboodschap

Het onderzoeksrapport “Sportbeleid Zwolle volop in beweging” is op 12 maart jl. aangeboden aan raad en college. In deze nota reageert het college op het onderzoeksrapport. Wij zullen deze collegereactie opbouwen langs drie hoofdlijnen:

1. Het koppelen van het sportbeleid aan andere gemeentelijke beleidsterreinen, zoals gezondheid, onderwijs en participatie;
2. Het SMART maken van het actieplan zodat doelmatigheid en doeltreffendheid beter kunnen worden vastgesteld;
3. Het versterken van de kaderstellende en controlerende rol van de gemeenteraad.

3. Hoofdlijnen

3.1 De koppeling van het sportbeleid aan andere gemeentelijke beleidsterreinen

Het Actieplan Sport en Bewegen is vooral ingegeven vanuit de maatschappelijke rol die sport en bewegen kunnen vervullen. Sporten en bewegen zijn leuk om te doen en naar te kijken, maar ook belangrijk in het kader van de gezondheid en een gezonde leefstijl. Sporten en bewegen hebben ook een sociale functie door het aangaan van contacten en het overdragen van normen en waarden. Op deze wijze dragen sport en bewegen bij aan allerlei maatschappelijke doelen, zeker als het in verenigingsverband plaatsvindt. We onderschrijven de constatering dat er onvoldoende koppeling is tussen de doelstellingen uit het Actieplan Sport en Bewegen en die van andere beleidsterreinen van de gemeente. Dat laat onverlet dat er wel eerste stappen in die richting zijn gezet. We noemen er enkele.

In het gemeentelijke gezondheidsbeleid (nota Samen naar een gezonder Zwolle) hebben sport en bewegen een belangrijke functie in het kader van het bevorderen van een gezonde leefstijl. Het bevorderen van een gezonde leefstijl en leefomgeving doen we vooral met een integrale aanpak binnen Zwolle Gezonde Stad. Zo wordt onder andere ingezet op het motiveren van sportverenigingen om te investeren in gezondheid en het vergroten van bewustwording van het belang van voldoende bewegen.

Studenten die geen diploma hebben en graag met hun handen werken kunnen hun entree-opleiding halen bij sportpark Het Hoge Laar. Dit initiatief is een samenwerking tussen Deltion, Groene Welle, het sportpark, SportService Zwolle en het Sociale wijkteam. De studenten krijgen les in een speciaal ingericht leslokaal en voeren de praktijk uit op het terrein van Het Hoge Laar.

In ruimtelijk beleid is er expliciet aandacht gekomen voor sport en bewegen. In de voorbereiding op de komst van de Omgevingswet is er een Omgevingsvisie (deel 1) opgesteld. Deze is in oktober 2017 met u als raad besproken en vastgesteld. Hierin wordt juist een integrale aanpak en insteek gekozen tussen het fysieke met het sociale domein. Belangrijk aspect hierin is om de openbare ruimte in de stad zo in te richten dat dit uitnodigend is voor onze inwoners om te spelen, bewegen en sporten. Daarbij wordt nadrukkelijk aangesloten bij de uitgangspunten die verwoord zijn in het Actieplan en de visie op gezondheid.

Ook met het armoedebeleid is al jarenlang een expliciete verbinding met sport en bewegen. Onderdeel hiervan is de subsidiëring van het Jeugdsportfonds, om kinderen uit lage inkomensgezinnen deel te laten kunnen nemen aan sport en sportverenigingen. Ook meer recente initiatieven op het gebied van zwemvaardigheid (zwemkaartjesregeling) en het talentenpotje zijn uitwerkingen vanuit het armoedebeleid. Hiermee wordt beoogd om iedereen in staat te stellen mee te kunnen doen en te participeren in onze samenleving (inclusie). En specifiek om alle kinderen op een plezierige manier in staat te stellen te bewegen en sporten wat positieve effecten heeft voor hun gezondheid.

In andere beleidsterreinen worden sport en bewegen ook ingezet, vooral projectmatig en als instrument. Goede voorbeelden hiervan zijn projecten als “Schoolbuurtpleinen”, waarbij schoolpleinen een bredere (speel- en beweeg)functie voor de buurt krijgen, “Sport en jeugdhulp scoren samen” om de verbinding tussen sport en jeugdzorg te versterken (o.a. netwerkvorming en versterken signaleringskracht en pedagogisch klimaat). Deze projecten zijn met (co-)financiering uit de WMO-tender van de provincie mogelijk gemaakt.

3.2 Het SMART maken van het Actieplan Sport en Bewegen

In het kader van het “versterken sturend vermogen” is in de begroting 2018 een eerste slag gemaakt om de ambities en doelstellingen uit het Actieplan concreter in te vullen. We erkennen dat dit op een aantal onderdelen smarter gemaakt kan worden.

In het programma Samenleving is het Actieplan binnen ambitie 1.2 (Inwoners zijn gezond en vitaal) vastgelegd in enkele doelen. Samengevat is het de ambitie om de vitaliteit van inwoners door sport en bewegen te versterken. Sportverenigingen en sportparken worden in staat te gesteld om hun maatschappelijke rol te nemen en zelfstandig verdienvermogen te creëren. Sportaccommodaties worden ingezet voor meer en andersoortige activiteiten al dan niet voor nieuwe en andere doelgroepen. In de begroting zijn de doelstellingen uit het Actieplan dus al meer specifiek gemaakt door het benoemen van criteria. Waar mogelijk zijn er ook indicatoren benoemd zoals de sportparticipatie en het percentage inwoners dat lid is van een vereniging. Op basis van deze gegevens rapporteren we jaarlijks via de jaarrekening aan de gemeenteraad.

Naast deze indicatoren zal het college ook voor de andere criteria indicatoren, normen of kerncijfers in beeld brengen, bijvoorbeeld door hier in periodieke onderzoeken zoals de verenigingsmonitor specifieke vragen over op te nemen.

3.3 Versterking rol van de gemeenteraad

We delen de mening dat het terugkoppelen van de resultaten van het sportbeleid richting de gemeenteraad enigszins beperkt is, ondanks de beschikbaarheid van veel informatie. Dit is echter ook een keuze geweest om de raad niet met te veel informatienota's te belasten. In lijn daarmee rapporteren wij op hoofdlijnen in de begroting en de jaarrekening. Met de slag die gemaakt wordt in de nieuwe indeling van de gemeentebegroting worden ook indicatoren/kerncijfers opgenomen, die de afgelopen jaren niet in de jaarstukken zijn opgenomen. Als aanvulling hierop en in aansluiting op het Rekenkamerrapport stellen wij voor om het jaarlijks door SSZ opgesteld verslag van uitvoering integraal te delen met de raad. In dit verslag geeft SSZ weer op welke wijze invulling is gegeven aan de prestatieopdracht en welke resultaten er zijn gerealiseerd. Dit geeft een goed beeld van de uitvoering van het Actieplan. Bij dit verslag worden ook de periodieke onderzoeken zoals de Jeugdsportmonitor betrokken.

Het onderzoeksrapport van de Rekenkamercommissie kan worden beschouwd als een eerste evaluatie van het Actieplan. Het rapport maakt de resultaten inzichtelijk en biedt waar nodig de mogelijkheid om bij te sturen of andere keuzes te maken. Aanvullend daarop stellen wij voor stadsgesprekken aan te gaan met de Zwolse sportorganisaties.

4. Aanbevelingen

De Rekenkamercommissie doet 1 aanbeveling aan de gemeenteraad en 6 aanbevelingen aan het College van B & W. Hieronder vindt u onze reactie op de aanbevelingen aan ons adres.

- Smart maken actieplan
  Het was de inzet van het Actieplan om een beweging op gang te brengen waarmee we de sterke positie van sport kunnen behouden ondanks de bezuinigingen op het sportbudget. Dit schiep het dilemma om met een beperkt(er) beïnvloedbaar budget harde en nieuwe prestaties van sportverenigingen te verlangen. Een complicerende factor hierbij is het feit dat de gemeente geen directe subsidierelatie heeft met sportverenigingen en dus ook nauwelijks directe invloed op de verenigingen kan uitoefenen. SSZ zit als uitvoerder van het sportbeleid wel dicht op de verenigingen en de accommodaties en kan daar veel relevante gegevens over verstrekken. Samen met SSZ gaan wij de doelstellingen uit het Actieplan in de vorm van Vitale verenigingen en Vitale accommodaties uitwerken in SMART geformuleerde indicatoren. De doelstelling Vitale bewoners wordt SMART gemaakt door de Zwolse cijfers voor sportparticipatie en beweegnormen af te zetten tegen de beweegrichtlijnen van de Gezondheidsraad.

  Samenvattend: er worden in de aanloop naar het voorjaarsmoment 2019 indicatoren ontwikkeld om het actieplan smarter te maken.

- Koppeling van het Actieplan aan andere beleidsterreinen
  Sport en bewegen worden vaak genoemd als middelen of instrumenten die een bijdrage leveren aan andere beleidsterreinen zoals gezondheid, onderwijs, jeugd, ouderen, integratie en participatie. Sportbeleid stelt zich met het Actieplan proactief op over de inzet van het

sportbeleid op en met de genoemde beleidsterreinen. Daar hoort ook een discussie bij over de integrale inzet van beschikbare financiële middelen. Zoals eerder aangegeven vinden al waardevolle koppelingen plaats tussen sport en bewegen met andere beleidsterreinen. De uitdaging voor de voorliggende periode is om dit verder uit te bouwen en te concretiseren. En niet alleen op incidentele onderdelen of met projecten, maar juist ook als integraal onderdeel van het sociaal domein. Sport en bewegen zijn bij uitstek onderdelen die preventief werken en in collectieve voorzieningen vorm gegeven kunnen worden, bijvoorbeeld met welzijn en dagbesteding. Daarmee kan de druk op tweedelijns voorzieningen in het sociaal domein worden beperkt. In Zwolle wordt de druk op de inzet van sport en bewegen voor allerlei doelen groter, ook omdat steeds meer lokale organisaties met initiatieven komen die al dan niet voortvloeien uit het Actieplan. In elk geval is gezondheid, en daarmee een beweegvriendelijke omgeving en sporten en bewegen, een belangrijk element binnen de Omgevingsvisie. In de Omgevingsvisie deel 2 neemt dit dan ook een prominente plek in.

Samenvattend: samen met SSZ zullen we onderzoeken op welke wijze we concreet het sportbeleid nog meer in kunnen zetten op andere beleidsterreinen. Daarnaast zullen we onderzoeken hoe sport en bewegen kunnen worden betrokken bij de transformatie van het sociaal domein. Bij het voorjaarmoment 2019 wordt de voortgang hiervan u teruggekoppeld, zo nodig met een voorstel over de integrale inzet van middelen.

- Koppel de resultaten vanuit de casuïstiek aan de doelstellingen uit het Actieplan
  Het smarter maken van het Actieplan zal plaatsvinden op basis van indicatoren die voortkomen uit de casuïstiek. Zie hiervoor onze reactie op de voorgaande twee aanbevelingen.

- Versterken van de opdracht aan SSZ
  Het SMART maken van de doelstellingen uit het Actieplan wordt als uitgangspunt gebruikt om de prestatieafspraken met SSZ meer SMART te maken. SSZ kan op basis daarvan doeltreffender en doelmatiger opereren. We willen er wel voor zorgen dat SSZ de bestaande flexibiliteit behoudt om keuzes te maken en te prioriteren ten aanzien van haar taken en inzet. Dit past bij goede opdrachtgeving met de jaarlijks te maken prestatieafspraken met SSZ. Taken als het adviseren en begeleiden van verenigingen, het creëren van verdienmodellen, zoals in de aanbevelingen genoemd, maken onlosmakelijk en expliciet onderdeel uit van de opdracht aan SSZ. De inzet en de resultaten van die taken kunnen nader worden geduid om de positie van SSZ te versterken.

  Samenvattend: de opdracht aan SSZ zal versterkt worden. In de prestatieafspraken met SSZ voor 2019 wordt hierin een eerste stap gezet.

- Stimuleren initiatieven vanuit een integrale visie op sport, gezondheid, onderwijs etc.
  Het rekenkameronderzoek pleit er voor initiatieven uit de samenleving meer te ondersteunen, te promoten en te faciliteren vanuit SSZ, maar ook vanuit aanpalende beleidsterreinen. Naar onze mening zetten wij al stevig in op het ondersteunen van initiatieven. Met het SZZ wordt hier jaarlijks en periodiek over gesproken en concrete acties op ondernomen. De tijdelijke inzet van sportparkmanagers is hier een goed voorbeeld van, naast de bestaande verenigingsondersteuning vanuit SSZ. Het nog meer ondersteunen en faciliteren van initiatieven, bijvoorbeeld door het uitbreiden en/of structureel maken van de inzet van sportparkmanagers, zal ook financiële consequenties met zich meebrengen. Momenteel bieden we financiële ondersteuning aan initiatieven via Initiatiefrijk Zwolle. Een nieuwe stimulans is ontstaan met de Right to challenge-regeling die voor het sociaal domein breed geldt. De kern van deze regeling is dat een groep (georganiseerde) bewoners taken van gemeenten kan overnemen als zij denkt dat het anders, beter, slimmer en/of goedkoper kan. Dit biedt kansen voor sportorganisaties om hun rol en verdienvermogen binnen het sociaal domein te versterken omdat zo ook middelen uit andere beleidsterreinen beschikbaar komen voor sportverenigingen. We zien daarin een belangrijke rol weggelegd voor SSZ in de rol van makelaar of initiator.

Samenvattend: we evalueren eind 2018 de inzet van sportparkmanagers en beoordelen dan tevens de sportieve initiatieven die bestaande stimuleringsregelingen hebben opgeleverd.

- Geef ongeorganiseerd sporten expliciete plek binnen het Actieplan
  Het Rekenkamerrapport roept op om ongeorganiseerd en anders georganiseerd sporten een expliciete plek te geven binnen het Actieplan. Bij het opstellen van het Actieplan hebben wij ons terdege gerealiseerd dat dit een zeer belangrijke plek inneemt binnen sport en bewegen in Zwolle. Het gaat hier veelal om sportbeoefening die onafhankelijk van een locatie of zelfs een specifieke voorziening plaatsvindt; sporters kiezen een plek die voor hen het meest praktisch is of de activiteit heeft op commerciële basis plaats. Individuele sporters of anders georganiseerde groepjes (al dan niet vanuit commerciële initiatiefnemers) maken gebruik van de openbare weg, parken, bossen en plassen die Zwolle rijk is voor allerlei beweeg- en sportactiviteiten. Daarnaast zijn er ook nog specifieke aangelegde voorzieningen die een belangrijke functie vervullen zoals het Cruijffcourt, het Sutu Court, het mountainbikeparcours en de skatebaan. Er is inmiddels veel aandacht voor sport en bewegen in de openbare ruimte zowel politiek, via de motie ‘Bewegen in de openbare ruimte’ en de motie ‘Calisthenicspark’ als door de organisaties in de stad. Er zijn diverse verzoeken gedaan zoals een verzoek tot aanpassing van het Azaleapark om beweeg- en speelmogelijkheden te faciliteren. Het gaat hier vaak om concrete verzoeken om voorzieningen. Op dit moment ontbreekt een afwegingskader voor het treffen van voorzieningen voor ongeorganiseerd en anders georganiseerd sporten. Dit betekent dat vraagstukken ad hoc behandeld en afzonderlijk afgewogen worden. De Omgevingsvisie is een belangrijk instrument om kaders te stellen voor sport en bewegen in de openbare ruimte en bij te dragen aan de ontwikkeling naar een beweegvriendelijke stad. Dit biedt een goede gelegenheid om op dit onderwerp nadere invulling te geven. Momenteel wordt deel 2 van de Omgevingsvisie voorbereid en dat biedt een goede gelegenheid ongeorganiseerd en anders georganiseerd sporten meer van beleidsrichting te voorzien.

  Samenvattend: ongeorganiseerd sporten wordt opgenomen in het Actieplan nadat de visie op ongeorganiseerd sporten is ontwikkeld. In het najaar 2018 komen wij met een voorstel bij u terug op welke wijze wij tot deze visie willen komen.

5. Communicatie

De communicatie binnen het onderzoekstraject van de Rekenkamercommissie met alle betrokken partijen heeft onder regie van de commissie plaatsgevonden. Gezien haar rol in de uitvoering van het sportbeleid heeft het college SportService Zwolle gekend in haar reactie.

6. Vervolg

De in deze collegereactie voorgestelde acties worden opgepakt en komen waar nodig met resultaten terug in uw Raad.

7. Openbaarheid

Openbaar

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

de heer drs. H.J. Meijer, burgemeester

Datum 31 mei 2018

mevrouw mr. I. Geveke, secretaris

Korte terugblik Raadsplein debatronde d.d. 17-09-2018

Rekenkameronderzoek sport
Alle fracties erkennen en benadrukken het belang van sport voor een vitale samenleving. Ook spreken de fracties hun waardering uit voor het rapport en de aanbevelingen van de rekenkamer en de reacties van het college daarop. Een aantal fracties geven aan meer aandacht te willen voor het ongeorganiseerd sporten en de raakvlakken van sport met andere beleidsvelden, zoals gezondheid, preventie en de inrichting van de openbare ruimte. Ook wordt gevraagd om de raad en SportService Zwolle te betrekken bij het meetbaar maken van het beleid en het formuleren van indicatoren.

Volgens wethouder de Heer gebeurt er al veel in de stad op het gebied van sport. Hij benadrukt het belang van inclusieve sport. Hij geeft ook aan dat er nog veel uitgezocht moet worden over de relatie tussen sport en de transformatie van het sociaal domein. De wethouder zegt toe de raad nog te informeren wanneer de visie op ongeorganiseerd sporten verwacht mag worden. Ook zegt de wethouder toe de raad te betrekken bij het formuleren van indicatoren voor het sportbeleid.

De voorzitter constateert dat het onderwerp hiermee voldoende is besproken. De fracties kunnen zich vinden in zijn voorstel dat door de griffie een beslisnota wordt opgesteld, waarin wordt aangegeven hoe de raad wil omgaan met de aanbevelingen van de rekenkamercommissie. Deze beslisnota wordt geagendeerd voor een volgende besluitvormingsronde.

besluit

Zwolle

Jaargang	2018
Kenmerk	50433
Onderwerp	Rekenkameronderzoek Sportbeleid volop in beweging

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel

besluit:

1. Kennis te nemen van de conclusies zoals verwoord in het rapport van de gemeentelijke Rekenkamercommissie 'Sportbeleid Zwolle volop in beweging'.
2. Kennis te nemen van de reactie van het college van B&W op het genoemde rapport – zoals verwoord in de informatienota Rekenkameronderzoek Sportbeleid Zwolle – en in te stemmen met de in de informatienota voorgestelde acties.
3. Het college – conform aanbeveling 1 in het rapport – te verzoeken in de Planning & Controldocumenten een expliciete koppeling te maken tussen de doelstellingen (plus bijbehorend financieel kader) en de resultaten van het Actieplan Sport en Bewegen.
4. De overige aanbevelingen in het rapport (aanbevelingen 2 t/m 7) over te nemen en het college van B&W op te dragen uitvoering te geven aan deze aanbevelingen.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

voorstel

Zwolle

Raadsplein besluitvormend

Datum 29 oktober 2018

onderwerp	Benoeming burgerlid GroenLinks
portefeuillehouder	
informant	Poel, Annelie van der (2856)
medeopstellers	
afdeling	Raadsgriffie
bijlagen	Voorstel: Beslisnota benoeming burgerlid fractie GroenLinks Bijlage: 2018-10-29 Raadsbesluit Benoeming burgerlid GroenLinks

Voorgesteld besluit raad

voorstel

Zwolle

Beslisnota voor de raad

Datum 9 oktober 2018

Openbaar

Onderwerp	Benoeming burgerlid fractie GroenLinks
Versienummer	1
Portefeuillehouder	n.v.t.
Informant	Annelie van der Poel
Afdeling	Raadsgriffie
Telefoon	(038) 498 2181
Email	AM.van.der.Poel@zwolle.nl
Bijlagen	n.v.t.

De raad wordt voorgesteld te besluiten om:

1 Mevr. B.S. (Simone) Boshove met ingang van 29 oktober 2018 te benoemen tot burgerlid voor de fractie van GroenLinks.

Datum 9 oktober 2018

Toelichting op het voorstel

Inleiding
In het Reglement van Orde is de bepaling opgenomen dat elke fractie maximaal vier burgerleden voor benoeming kan voordragen. Op verzoek van de fractie van GroenLinks wordt mevrouw B.S. (Simone) Boshove voorgedragen voor benoeming tot burgerlid.

Beoogd effect
Met dit voorstel wordt de benoeming van mevrouw Boshove tot burgerlid beoogd. Burgerleden kunnen namens hun fractie het woord voeren tijdens de vergaderingen van de informatieronde en debatronde van het Raadsplein.

Argumenten
Kandidatenlijst
Om in aanmerking te komen voor benoeming als burgerlid dient de kandidaat tijdens de laatst gehouden verkiezingen voor de gemeenteraad op de kandidatenlijst van de betrokken partij te hebben gestaan. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart 2018 stond mevrouw Boshove op plaats 8 van de kandidatenlijst van GroenLinks.

Eed of de gelofte
Alvorens zijn functie te aanvaarden legt het burgerlid, niet zijnde een raadslid ten overstaan van de voorzitter van de raad de eed of de gelofte af overeenkomstig artikel 14 van de Gemeentewet. Daarnaast zal deze een verklaring ondertekenen waarin hij / zij dit nogmaals verklaart. In deze verklaring is tevens opgenomen dat een burgerlid zich overeenkomstig het genoemde in de gedragscode voor de raad zal gedragen.

Onkostenvergoeding
Burgerleden ontvangen voor hun werkzaamheden een onkostenvergoeding. Het betreft de maximale vaste onbelaste vergoeding conform de door de fiscus gehanteerde vrijwilligersregeling.

Nevenfuncties openbaar
Door het publiceren op de gemeentelijke website van een opgave van functies anders dan het burgerlidmaatschap worden de nevenfuncties openbaar gemaakt.

Openbaarheid
Deze beslisnota is openbaar.

besluit

Zwolle

Jaargang	2018
Kenmerk	49748
Onderwerp	Benoeming burgerlid GroenLinks

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel van burgemeesters en wethouders, d.d.

besluit:

1. Mevr. B.S. (Simone) Boshove met ingang van 29 oktober 2018 te benoemen tot burgerlid voor de fractie van GroenLinks.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

Zwolle

Jaargang	2018
Kenmerk	49748
Onderwerp	Benoeming burgerlid GroenLinks

De raad van de gemeente Zwolle;

Gelezen het voorstel

besluit:

1. Mevr. B.S. (Simone) Boshove met ingang van 29 oktober 2018 te benoemen tot burgerlid voor de fractie van GroenLinks.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 oktober 2018,

de voorzitter,

de griffier,

MOTIE VREEMD AAN DE ORDE VAN DE DAG

Laat ons drinkwater niet verzuipen in de btw.

De raad van de gemeente Zwolle in vergadering bijeen op maandag 29 oktober 2018;

Constaterende dat:

- Schoon drinkwater een absolute basisbehoefte is;
- Het kabinet van plan is de btw op kraanwater te verhogen van 6 naar 9 procent;
- Dit zou beteken dat straks bijna een derde van de prijs van drinkwater bestaat uit belasting;
- Het kabinet tegelijkertijd water in plastic flessen en ongezonde dranken als light frisdrank goedkoper wil maken;
- Waterbedrijven, waaronder Vitens dat in Zwolle het drinkwater verzorgt, hebben opgeroepen van deze belastingverhoging af te zien.[1]

Van mening dat:

- Schoon drinkwater voor iedereen en zo goedkoop mogelijk beschikbaar moet zijn;
- Kraanwater als eerste levensbehoefte zo min mogelijk belast hoort te worden;
- De voornemens van het kabinet de btw op drinkwater te verhogen haaks staan op het promoten van een gezonde levensstijl;
- Het duurder maken van kraanwater ten opzichte van water uit fles strijdig is met de inzet op een circulaire economie en de inzet op het terugdringen van plastic;
- De btw op drinkwater niet verhoogt moet worden;

De Raad:

1. Spreekt haar steun uit voor het verzet van de waterbedrijven tegen de voorgenomen btw verhoging op kraanwater.
2. Roept regering en Staten Generaal op van de voorgenomen btw verhoging op kraanwater af te zien.
3. Verzoekt het college zich in VNG verband en andere mogelijke manieren zich in te zetten om de btw verhoging van tafel te krijgen.

En gaat over tot de orde van de dag.

SP	CDA	PvdA	GroenLinks
Brammert Geerling	Arjan Spaans	Mart Oude Egbrink	Remko de Paus

1 https://www.vitens.com/pers-en-nieuws/nieuwsoverzicht/nieuws/houd-het-btw-tarief-voor-drinkwater-op-6-procent

Voor: SP, CDA, PvdA, GroenLinks
Verworpen 29-10-2018